PROZĂ FANTASTICĂ

I

Domnişoara Christina

II

III

LA UMBRA UNUI CRIN

MIRCEA ELIADE

PROZĂ FANTASTICĂ

I

Domnişoara Christina

Ediţie şi postfaţă de Eugen Simion

Editura MOLDOVA

IAŞI, 1994

Coperta: Mihail-Alexandru Popa

*

Cuvânt înainte[1]

încă din adolescenţă mi-a plăcut să scriu nuvele, povestiri şi chiar „romane" fantastice. Prima proză literară publicată se intitula *Cum am descoperit Piatra Filozofală.* Am evocat în altă parte această întâmplare[2], în toamna anului 1921, *Ziarul Ştiinţelor Populare* anunţase un concurs printre elevii de liceu: o „compoziţie literară" cu subiect ştiinţific.

M-am apucat să scriu într-o duminică; aveam toată ziua şi noaptea libere în faţa mea. îmi amintesc încă începutul şi sfârşitul povestirii: mă aflam în laborator (în acel an eram pasionat de chimie şi îmi alcătuisem un mic laborator, în pod) şi nu ştiu datorită cărei împrejurări am adormit - dar, evident cititorul nu ştia asta; nu i-o spusesem. Apare un personaj ciudat, care-mi vorbeşte despre Piatra Filozofală, mă asigură că nu e o legenda, că Piatra se poate dobândi daca cunoşti o anumită formulă, îmi povesteşte o seamă de operaţii, cu alchimişti celebri, şi-mi propune să refacem împreună experienţa. Nu mă convinsese, dar am acceptat. Străinul amestecă diverse substanţe într-un creuzet, îl pune la foc, apoi presară un praf şi exclamă: *Priveşte bine acum! Priveşte!*...într-adevăr, substanţele din creuzet se transformau sub ochii mei în aur. Emoţionat, fac un gest brusc şi răstorn creuzetul, care cade cu zgomot pe podea, în acea clipă mă trezesc. Eram singur în laborator. Dar o clipă am crezut că visul fusese aievea. Pe podea, alături de creuzet, zăcea un bulgăre de aur. De abia când 1-am luat în mână mi-am dat seama că era o bucată de pirită, minereu care, aparent, seamănă cu aurul.

Povestirea a câştigat premiul întâi - 100 de lei - şi a fost publicată în ultimul număr, din 27 decembrie 1921, al *Ziarului Ştiinţelor Populare.* Nu era, de altfel, prima încercare literară, încă din primăvara acelui an începusem să scriu o seamă de povestiri fantastice, îmi aduc vag aminte de subiectele lor. Una din ele începea cam aşa: Azi m-am întâlnit cu Dumnezeu pe drum. Voia să-şi facă o nuia. A rupt o ramură

---

[1] Acest *Cuvânt înainte* a prefaţat volumul *în curte la Dionis,* Bucureşti, Cartea Românească, 1981.

[2] *Amintiri, I, Mansarda,* Madrid, 1966, Colecţia Destin, *pp.* 64 şi urm.

şi m-a întrebat: „Nu cumva ai un briceag?..." Dar nu mai ştiu ce s-a întâmplat după aceea. Personajul unei alte povestiri era un modest funcţionar într-un mic oraş de provincie. Incult, aproape agramat, într-o zi simte nevoia de a scrie, şi scrie, una după alta, câteva cărţi. Apoi duce manuscrisele profesorului de literatură de la liceul din localitate.

Profesorul le răsfoieşte, citeşte, ici-colo, câte un paragraf, apoi îl întreabă: Dar ce ţi-a venit să transcrii cu mâna tot opere celebre: *Viaţa la ţară* a lui Duiliu Zamfirescu, *Madame Bovary, Sonata Kreutz.erl* Tânărul se jură că habar n-avea de aceste cărţi, că lui nu-i place să citească literatură, că a scris toate aceste caiete fără să înţeleagă ce se întâmplă cu el. Profesorul pare sceptic, îl sfătuieşte să mai încerce şi altceva: bunăoară o piesă de teatru. După câteva săptămâni, omul se întoarce cu două manuscrise. Erau *Bărbierul din Sevilla* şi *Apus de soare...*

Tot în acei ani, 1921-1923, am scris, în câteva caiete, *Călătoria celor cinci cărăbuşi în ţara furnicilor roşii,* un fel de roman de aventuri în care amestecam entomologia (altă pasiune a adolescenţei mele), umorul şi fantasticul. Ceea ce mă "pasiona mai mult scriindu-l era descrierea diverselor lucruri aşa cum le vedeau cărăbuşii, străbătându-le pe îndelete sau zburând pe deasupra lor. Era, de fapt o microgeografie imaginară pe care o organizam pe măsură ce o inventam; descopeream o lume onirică şi paradoxală, căci era totodată mai mare şi mai mică decât lumea noastră de toate zilele.

Nu mi-aduc aminte dacă am apucat să termin povestirea *Călătorie în ţara furnicilor roşii.* Curând după aceea am început un roman fantastic, plănuit pe dimensiuni ciclopice: *Memoriile unui sodat de plumb.* Am tot scris la cartea aceasta vreo doi ani, în clasa a V-a şi a Vl-a, şi, când am întrerupt-o definitiv, transcrisese m în mai multe caiete acele părţi care mi se păaiseră mai reuşite şi le dădusem câtorva prieteni să le citească. Era un roman de nesăbuite proporţii, înglobând nu numai istoria universală, ci întreaga istorie a Cosmosului, de la începuturile galaxiei noastre la alcătuirea Pământului, la originea vieţii şi la apariţia omului.

După câte îmi aduc aminte, începea cam aşa: Un cercetaş (adică eu) se afla în trenul care suferise groaznica ciocnire de la Valea Largă, în clipa ciocnirii, cercetaşul îşi înfundă speriat capul în sacul lui şi, datorită acestui gest instinctiv, n-a fost decât uşor rănit, în sac avea şi un soldat de plumb, unul din numeroşii soldaţi de plumb cu care se jucase copil şi pe care-l purta acum, adolescent, ca un fel de *porîe-bonheur.* în clipa aceea nesfârşită a ciocnirii, cercetaşul ascultă, chiar din gura soldatului de plumb, inepuizabila lui poveste. Căci fragmente din plumbul din care fusese alcătuit fuseseră martore la cele mai importante evenimente din istoria omenirii: cucerirea Indiei de către arieni, distrugerea Ninivei, moartea Cleopatrei, răstignirea lui Isus, devastarea Romei de către Alaric, fuga lui Mahomed la Medina, primele două cruciade şi aşa mai departe, până în zilele noastre, când introduceam şi evenimente recente; bunăoară, bătălia de la Mărăşeşti.

Dar înainte de istorie, plumbul se aflase - sub formă de gaz - în felurite conflagraţii cosmice care au dus la alcătuirea sistemului solar şi a Pământului şi îşi amintea de milioanele de ani fără viaţă, îşi amintea de apariţia primelor vieţuitoare, de luptele între monştrii epocii terţiare şi aşa, până la apariţia omului şi zămislirea primelor civilizaţii...

Era un fel de frescă ameţitoare, lucrată ca un mozaic, în care voiam să includ tot ce mi se părea că ştiu, tot ce învăţasem, fără a le fi digerat întotdeauna, din lecturile mele dezordonate.

Trebuie însă să adaug că în acelaşi timp scriam multe alte lucruri, în primul rând, o serie de „Convorbiri entomologice" şi articole de popularizare pentru *Ziarul Ştiinţelor Populare,*

precum şi impresiile din lungile călătorii pe care le făceam în toată ţara cu prietenii mei cercetaşi. Pe de altă parte, începusem să redactez un foarte amănunţit *Jurnal,* în care notam nu numai lecturile şi întâmplările de fiecare zi, ci şi discuţii cu colegii mei, silindu-mă să reproduc cât mai exact vocabularul fiecăruia. Aceste „documente", cum le numeam, mi-au fost de mare folos când, în ultimii ani de liceu, am început *Romanul adolescentului miop.* Era o întreprindere ambiţioasă, căci îmi propusesem să prezint şi alte aspecte ale adolescenţei decât cele atât de duios evocate de Ionel Teodoreanu. Voiam să scriu o carte „ştiinţific exactă" asupra acestei misterioase perioade de trecere de la copilărie la tinereţe. Eram convins că adolescenţa constituie o experienţă excepţională, ale cărei posibilităţi creatoare sunt rareori înţelese şi încurajate. Şi mi se părea că singurul mijloc de a ilustra aceste posibilităţi era să descriu, cât puteam mai sincer şi mai exact, ce ni se întâmpla nouă, în primul rând mie, dar şi prietenilor şi colegilor mei.

Astfel că, la sfârşitul liceului, înţelesesem că sunt solicitat concomitent de două sau chiar trei „vocaţii": pe deoparte de cercetările obiective (de la ştiinţele naturale trecusem la orientalism, la istoria religiilor şi la filosofie), iar pe de altă parte de imaginaţia literară: fie proza fantastică, fie literatura epică sau de analiză psihologică, aşa cum o practicasem în câteva nuvele şi, mai ales, în *Romanul adolescentului miop.*

Această, i-aş spune, „vocaţie tripartita"" a incitat întreaga met producţie, de la primele cărţi din tinereţe până în prezent, în cei trei ani petrecuţi în India (1928-1931) am publicat multe studii în legătură cu filosofiile şi ştiinţele indiene şi am pregătit teza de doctorat despre yoga (apărută în 1936), dar am scris şi un roman pe jumătate autobiografic *(Isabel si apele diavolului,* 1930) şi altul mai mult sau mai puţin fantastic, *Lumina ce se stinge* (publicat în 1934). După întoarcerea mea în ţară şi până la plecarea la Londra, în primăvara, anului 1940, au apărut alături de lucrările ştiinţifice *(Alchimia asiatică, Yoga, Cosmologie şi alchimie babiloniană,* revista *Zalmoxis)* şi mai multe culegeri de articole *(India, Oceanografie, Fraginenlarium* etc.), câteva romane „realiste" *(Maitreyi, întoarcerea din rai, Huliganii, Nuntă în cer),* dar şi trei cărţi de literatură fantastică *(Domnişoarei Christina, Şarpele, Secretul doctorului Honigberger).*

Evident, cursurile pe care, începând din 1945, le-am ţinut la Ecole des Hautes Etudes (Sorbona) şi, după 1956, la Universitatea din Chicago m-au silit să reduc simţitor activitatea mea literară; mai ales pentru că hotărâsem să scriu literatură (ca şi *Jurnalul,* şi mai târziu, *Autobiografia)* în limba română. De data aceasta, după încheierea roma:mlui-freşcă *Noaptea de Sânziene* (apărut întâi în traducere franceză: *Foret interdite,* Gallimard, 1955), n-am mai scris decât mici romane şi nuvele fantastice (majoritatea reproduse în volumul de faţă).

Ar fi multe de spus în legătură cu această concentrare, aproape exclusivă, asupra prozei fantastice. *In Jurnal,* ca şi în câteva texte[1], ain

<Notă>

1. 'Cel mai elaborat, reprezentând comunicarea mea la o „decadă" de la Cerizy, din vara 1978, va apare în cursul acestui an.

</notă> comentat ceea ce aş îndrăzni să numesc concepţia mea despre literatura fantastică. Şi care se deosebeşte, bunăoară, de cea a romancierilor germani, a lui Edgar Allan Poe sau a lui J. L. Borges. Ar fi inutil să încerc a o rezuma aici. Destul să amintesc că e solidară de concepţia mea despre gândirea mistică şi universurile imaginare pe care le fundează,

universuri paralele lumii de toate, zilele şi care se disting în primul rând printr-o altă experienţă a timpului şi a spaţiului. Ceea ce nu înseamnă, evident, că prozele fantastice pe care le scriu sunt inspirate de cercetările mele de istorie comparată a religiilor, nici că n-ar putea fi înţelese decât de cititorii familiari cu asemenea studii.

Nu-mi aduc aminte să fi folosit vreodată documentele mitologice sau semnificaţia lor simbolică scriind literatură. De fapt, descopeream subiectul romanului sau al nuvelei pe măsură ce scriam. Universurile paralele pe care le dezvăluia povestirea erau rodul imaginaţiei creatoare, nu al erudiţiei, nici al hermeneuticii pe care o stăpânea istoricul religiilor comparate.

Paris, 23 septembrie 1980 Mircea Eliade.

DOMNIŞOARA CHRISTINA

...it stood
All beautiful in naked purity,
The perfect semblance of its
bodily frame...

Shelley, *Queen Mab*

I

înainte de a ajunge în sufragerie, Sanda îl opri, apucându-i braţul.

Era cel dintâi gest familiar pe care îl făcea în aceste trei zile de când se aflau împreună la Z.

— Ştii că a mai venit un musafir, uri profesor?

Egor îi privi ochii prin semiîntunericul odăii. Sclipeau. „Poate mă încurajează", îşi spuse, şi se apropie, încercând să-i prindă mijlocul.

Dar fata se smuci şi, din câţiva paşi, deschise uşa sufrageriei. Egor îşi corectă ţinuta şi rămase în prag. Ardea aceeaşi lampă cu sita albă, orbitoare; o lumină prea tare, artificială, stridentă. Zâmbetul d-nei Moscu părea acum mai obosit. (Zâmbetul pe care Egor se obişnuise să-l ghicească înainte chiar de a-i vedea faţa...)

— ...Acesta este d-l Egor Paşchievici, îl prezentă solemn d-na Moscu, întinzând moale braţul spre uşă. Are un nume ciudat, adăugă ea, dar e român pe de-a-ntregul... E pictor şi ne face cinstea de a locui cu noi...

Egor se înclină, încercând să spună câteva cuvinte măgulitoare.

D-na Moscu îşi retrase braţul şi-l îndreptă, cu mai multă emoţie, spre noul-venit. Avea atât de rar prilejul să facă prezentări bogate,

Solemne...

— Domnul profesor universitar Nazarie, o glorie a ştiinţei româneşti, continuă ea.

Egor se îndreptă cu pas hotărât către profesor şi îi apucă mâna.

— Sunt numai un neînsemnat asistent, stimată doamnă, şopti d-l Nazarie, încercând să-i mai reţină o clipă privirile. Atât de neînsemnat...

Dar d-na Moscu se aşezase extenuată pe scaun. Profesorul rămase uluit lângă ea, cu fraza nesfârşită, îi era teamă să se întoarcă spre ceilalţi; teamă, nu cumva să pară ridicol sau ofensat. Câteva clipe nu ştiu ce să facă. Dar se hotărî şi se aşeză pe scaunul din stânga d-nei Moscu.

— Scaunul acesta e ocupat, îi şopti Simina. Eu mănânc întotdeauna lângă mama.

D-l Nazarie se ridică brusc şi se lipi de perete. Egor si Sanda se apropiară de el, zâmbind încurcaţi. Nu trebuie să ţină seama de glumele Siminei. E o fetiţă capricioasă. Şi, de altfel, asta e cea mai mare bucurie a ei: să stea lângă maică-sa, chiar când sunt musafiri.

— Are numai nouă ani, adăugă Sanda.

D-na Moscu îi privise tot timpul zâmbind, parcă s-ar fi rugat să fie iertată că nu ia parte la discuţie. Bănuieşte cât de interesantă poate fi o asemenea discuţie. Bănuieşte cât de interesantă, savantă, instructivă -, dar e prea obosită ca s-o urmărească. Doamna Moscu, fireşte nu auzise nici un cuvânt; sunetele trecuseră alături de urechile ei, fără rezistenţe, fără urme.

Egor conduse pe d-l Nazarie spre capătul mesei, indicându-i un scaun alături de Sanda. „Ce stranie şi neînţeleasă oboseală", gândi pictorul privind încă o dată faţa doamnei Moscu.

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc, îngână profesorul aşezându-se. îmi dau seama că am jignit un copil. Şi este un copil ca un înger...

întoarse capul şi aruncă Siminei cele mai calde priviri. D-l Nazarie era un bărbat încă destul de tânăr, nu împlinise nici patruzeci de ani, şi privirile îndreptate spre Simina încercau să poarte o dragoste totodată protectoare şi linguşitoare. Obrazul lui curat şi neutru, de bărbat învăţat, se luminase din cale afară. Zâmbea Siminei cu toată gura deschisă. Simina îi susţinu privirea cu o siguranţă ironică, muşcătoare. Câteva clipe îl privi în adâncul ochilor, apoi duse şervetul la gură, îşi şterse un foarte uşor zâmbet şi întoarse încet capul către maică-sa.

— Sunteţi desigur venit pentru săpături? întrebă brusc Egor.

Profesorul era încă intimidat şi fu cu atât mai recunoscător lui Egor că îi dădea prilejul să vorbească despre meseria şi pasiunea lui.

— Da, domnul meu, răspunse vioi, înghiţind aer. Cum îi spuneam şi doamnei, am reluat în vara aceasta săpăturile de la Bălănoaia. E un nume care poate nu vă aminteşte prea multe lucruri, dar staţiunea protoistorică de la Bălănoaia are oarecare însemnătate pentru noi, românii. S-a găsit acolo un *le'bes* celebru, un mare bazin ionian, în care, după cum ştiţi, se aducea carnea la ospeţe...

Amintirea acestui *lebes,* pe care îl cercetase cu de-amănuntul, a fost o imagine stenică pentru d-l Nazarie. Cu vervă şi cu oarecare melancolie, evocă ospeţele de atunci. Nu erau ospeţe barbare, groteşti.

— ...Căci, cum ii spuneam şi doamnei, toată câmpia aceasta a Dunării de Jos, în special aici, în nordul Giurgiului, a cunoscut odinioară, prin veacul V înainte de Christos, o înfloritoare civilizaţie greco-traco-scitică...

Vorba îi dăduse curaj. Privi din nou, insistent, spre doamna Moscu, dar nu întâlni decât acelaşi zâmbet stins, aceeaşi faţă neatentă.

— Bălănoaia, *maman,* îi atrase atenţia Sanda, aproape strigând, pe deasupra mesei. D-l profesor face săpături arheologice la Bălănoaia...

D-l Nazarie se intimida din nou auzindu-şi numele, trezindu-se brusc obiectul atenţiei generale, încercă să se apere cu mâna, să scuze mai ales tăria glasului cu care Sanda strigase pe maică-sa. D-na Moscu părea că se deşteaptă dintr-o amorţire împletită cu somn. Dar deşteptarea fusese reală; pentru câteva clipe, îşi recapătă frăgezimea obrazului, mândria frunţii ei pure şi netede.

— Bălănoaia, vorbi ea, acolo a avut moşie un străbun de-al nostru.

— Şi tanti Christina, spuse repede Simina.

— Şi ea, întări cu vioiciune d-na Moscu.

Sanda privi încruntându-se către sora cea mică. Dar Simina plecă ochii în farfurie, smerită şi cuminte. In bătaia puternică a lămpii, buclele ei negre îşi pierdeau tăria şi luciul, asemenea argintului vechi.

„Dar ce frunte calmă, ce obraji de păpuşă!" se miră Egor. Nu-ţi puteai

desprinde ochii de pe chipul ei. Trăsăturile aveau o perfecţiune precoce, o frumuseţe

înmărmuritoare. Egor simţi că, alături de el, d-l Nazarie o priveşte cu o egală încântare.

— Nu suntem prea vorbăreţi astăzi, când am rămas singuri, spuse Sanda adresându-se mai mult lui Egor.

Pictorul înţelese glasul acesta care voia să-l ispitească, necăjindu-1.

Se smulse din torpoarea cu care privise pe Simina şi voi să înceapă o anecdotă galantă, pe care o spunea întotdeauna cu succes în familii.

„Suntem tăcuţi, pentru că suntem inteligenţi: ca amicul meu Jean"... ar fi povestit Egor. Dar d-l Nazarie începu înaintea lui:

— Aveţi probabil mulţi invitaţi, toata vara, aici la moşie...

Vorbi câteva minute în şir, pe nerăsuflate, parcă i-ar fi fost teamă să se oprească, să nu-l înghită cumva tăcerea. Vorbi despre săpături, despre sărăcia de la Muzeul de Antichităţi, despre frumuseţea acestor câmpii dunărene. Egor privea câteodată, pe furiş, spre d-na Moscu.

Asculta ca vrăjită, dar pictorul îşi dădea prea bine seama că nu aude un cuvânt. Sanda profită de o pauză a d-lui Nazarie şi spuse tare:

— Matnan, se răceşte friptura...

— Ce lucruri interesante ne spune domnul profesor! şopti d-ra Moscu.

începu apoi să mănânce cu obişnuita ei poftă, cu fruntea puţin plecată deasupra farfuriei, fără să privească pe nimeni.

De altfel, era singura care mânca. Ceilalţi abia se atinseseră dt; friptură. D-l Nazarie, înfometat de drum, nu izbutise să mănânce mai mult de jumătate. Friptura avea un miros greţos de vită.

Sanda chemă cu un gest scurt, de stăpână, jupâneasa care aştepta cuminte lângă uşă.

— Ti-am spus să nu mai cumperi came de berbec, vorbi ea cu o ascunsă mânie.

— N-am mai găsit nici o pasere, domnişoară, se apără femeia. Care au fost le-am tăiat ieri şi alaltăieri. Care n-au murit... Mai era o gâscă, dar am găsit-o şi pe ea moartă, azi-dimineaţă.

— De ce n-ai cumpărat din sat? întrebă Sanda mai mânioasa.

— N-a vrut nimeni să-mi vândă, răspunse prompt jupâneasa. N-a vrut sau n-a avut, adăugă ea cu înţeles.

— Ce frumoase lucruri ne-a spus domnul profesor despre Bălănoaia!

începu cu un glas puţin cântat. Atâţia idoli în pământ, atâtea scule de aur...

Profesorul se codi.

— Cele de aur se găsesc mai rar, o întrerupse el. Nici n-au prea fost prin acele timpuri. Erau pe aici civilizaţii ţărăneşti, sate înfloritoare, dar sate. Aurul se afla mai mult în porturile greceşti...

— Se găsea şi aur, scule de aur vechi, pe vremuri, continuă d-na Moscu.

— Şi tanti Christina avea, şopti Simina.

— Tu de unde ştii? o întrebă, certând-o, Sanda. De ce nu te-astâmperi?!

— Mama mi-a spus, vorbi Simina dezgheţat. Şi doica.

— Doica ar trebui să nu-ţi mai umple capul cu poveşti, adăugă Sanda aspră. Creşti mare acum, nu mai poţi crede în basme şi năzbâtii...

Sanda îşi privi sora cu un foarte uşor zâmbet, dispreţuitor şi indiferent în acelaşi timp. îşi întoarse apoi ochii spre Egor şi-l cântări cu gravitate: parcă s-ar fi întrebat dacă crede şi el acelaşi lucru, dacă poate fi şi el tot atât de naiv...

Conversaţia tânjea din nou. D-l Nazarie se plecă spre Egor.

— Ce minunată idee aţi avut să vă întoarceţi la aceste câmpii dunărene, vorbi el. Cred

că nimeni n-a încercat încă să picteze asemenea locuri; ţi se par la început deznădăjduite, pustii, bătute prea mult de soare şi apoi îţi dai seama de fecunditatea lor înspăimântătoare, de farmecul lor...

Vorbise cu sinceritate, avântat. Egor îl privi uluit. I se păruse, în primele minute, un biet savant morocănos şi timid. Dar mâinile domnului Nazarie se mişcau cu o graţie desăvârşită; şi cuvintele pe care le spunea aveau o sevă proprie, o prospeţime ciudată. Pare că le pronunţa altfel, mai adânci, mai pline.

— D-l Paşchievici este un mare artist, dar este în acelaşi timp un mare leneş, interveni Sanda. Stă de trei zile cu noi şi nici nu şi-a deschis paleta...

— Aş putea înţelege în mai multe feluri amicala d-stră observaţie, spuse galant Egor. Aş putea crede, bunăoară, că sunteţi nerăbdătoare

să mă vedeţi lucrând, ca să puteţi nădăjdui într-o mai repede plecare a mea...

Sanda îi întoarse zâmbetul, încurajându-1. Egor înţelese precis toate acele nuanţe de glumă, de graţie şi capriciu, care trădează nerăbdarea, ispita, chemările. „Sanda este în orice caz superbă", îşi spuse el, deşi nu îi înţelegea deloc purtarea în aceste trei zile. Cât de mult se deosebea de domnişoara frivolă de la Bucureşti, care îl ademenea cu atâta curaj şi îi strânsese cu atâta bucurie mâna când primise să vină la Z, pentru o lună întreagă. Poate se teme de ceva, se teme de invitaţi, se consolase Egor în prima seară.

— ...Adevărul este că nu mă simt bun de nimic deocamdată, continuă el întorcând capul către d-l Nazarie. în nici un caz de pictură. Poate începutul acesta de toamnă, care seamănă mai mult cu un miez de vară, mă oboseşte...

— Eu 1-aş scuza mai bine dacă m-ar ruga, spuse Sanda, începând să râdă. Am avut trei zile prea zgomotoase, cu prea mulţi prieteni, asta a fost. De mâine va putea lucra; am rămas singuri...

Egor începu să se joace cu cuţitul. Trebuia să strângă ceva rece şi tare în mână, să-şi strivească nerăbdarea.

— ...Şi eu voi trăi nesimţit, adăugă d-l Nazarie. Mă veţi vedea numai aici, între d-stră...

Cu mâna făcu un ocol pripit al mesei. D-na Moscu îi mulţumi, absentă.

— E o mare cinste să vă avem printre noi, începu ea, recăpătându-şi subit un glas mult mai sigur şi mai puternic. Sunteţi o mândrie a ştiinţei româneşti...

Se vedea că îi plac mult cuvintele acestea, pentru că le repetă cu fervoare. Egor privea în jos, strângând, mai moale, cuţitul. Pe sub gene, Sanda îi urmărea gesturile. „Cine ştie ce crede despre mama", îşi spuse, înfuriindu-se deodată.

— Doamnă, întrerupse uluit d-l Nazarie, laudele domniei voastre se adresează fără îndoială învăţătorului meu, marele Vasile Pârvan. El a fost într-adevăr o culme, o mândrie a noastră, un geniu românesc...

Aştepta de mult un asemenea prilej: să vorbească, să spună lucruri depărtate de această masă ciudată, de aceste gazde neînţelese. Vorbi cu însufleţire şi evlavie despre Pârvan. De la el a învăţat meşteşugul săpăturilor. El, premergătorul, a dovedit că cea mai mare mândrie a pământului românesc e preistoria şi protoistoria. Şi farmecul săpăturilor, viaţa de cort, tresărirea în faţa fiecărui obiect găsit.

— ...Un pieptene de fier, un cui, un fragment de oală, continua d-l Nazarie, toate lucrurile acestea sărăcăcioase şi neutre, pe care un drumeţ nici nu le-ar ridica din ţărână, au pentru noi mai mult farmec decât cea mai fnirnoasă carte şi, poate, chiar cea mai frumoasa femeie...

Sanda căută ochii lui Egor zâmbind, aşteptând un zâmbet ironic.

Dar pictorul asculta cu respect, cu simpatie.

— Un pieptene de fier îţi descopere câteodată o civilizaţie, adăugă d-l Nazarie, adresându-se din nou către d-na Moscu.

Se opri însă brusc în mijlocul frazei, parcă şi-ar fi pierdut răsuflarea. Privea ţeapăn către d-na Moscu. îi era teamă să-şi închidă ochii. Ar fi întâlnit, poate, o nălucire rnai înspăimântătoare înapoia pleoapelor.

— Cine bea cafea[9]! întrebă în acea clipă Sanda, ridicându-se de la masă cu zgomot.

D-l Nazarie începu sâ-si simtă năduşeala rece pe umeri, pe piept, de-a lungul braţelor. Ca şi cum ar fi pătruns lent într-o zonă umedă şi îngheţată. „Sunt foarte obosit", îşi spuse el, apucându-şi strâns mâinile una de alta. Se întoarse spre Egor. I se păru destul de neînţeles gestul lui: zâmbea, cu două degete ridicate în sus, parcă ar fi fost într-o clasă...

— Beţi şi d-stră, domnule profesor? îl întrebă Sanda. [j]

— Bucuros, bucuros... răspunse d-l Nazarie. <

De-abia când văzu ceşti le cu cafea pe masă, înţelese ce 1-a întrebat Sanda şi se linişti pe deplin. Tot atunci, mai privi o dată, fără teamă, spre d-na Moscu. Gazda plecase fruntea şi şi-o rezema în palma dreaptă. Nu mai vorbea nimeni la masă. întâlni însă faţa Siminei, întoarsă spre el. îl privea cu multa mirare, cu neîncredere chiar. Parcă se trudea să descifreze o taină. Era o preocupare adâncă, nemulţumită, dincolo de copilărie.

II

D-l Nazarie deschise cu multă băgare de seamă uşa. Găsi pe săliţă o lampă cu gaz, cu flacăra scăzută. O desprinse din perete şi începu să păşească atent, silindu-se să nu facă zgomot. Podelele de lemn, vopsite vişiniu, trosneau totuşi, chiar şi acolo unde erau acoperite cu covoare.

„Ce Dumnezeu ne-au dat camere atât de depărtate!" îşi spuse, puţin enervat, d-l Nazarie. Nu-i era frică, dar avea mult de umblat până la camera lui Egor; trebuia să treacă prin faţa multor uşi, fără să ştie dacă se află cineva în cameră, dacă deranjează pe cineva. Pe de altă parte, camerele acelea - dacă ar fi fost într-adevăr goale - ar fi dat un aer pustiu coridorului; lucru la care d-l Nazarie nici nu voi să se gândească.

Odaia lui Egor se afla tocmai la capăt. Ciocăni de câteva ori, cu bucurie.

— Nădăjduiesc că nu te deranjez prea mult, spuse deschizând uşa.

Nu mi-e deloc somn...

— Nici mie, răspunse Egor, ridicându-se de pe canapea.

Era o odaie mare, spaţioasă, cu un balcon care se deschidea în parc-.

Patul, de lemn vechi, era aşezat într-un colţ. Un dulap, un lavoar, o canapea, un birou elegant, două scaune şi un *chaise-longue* alcătuiau restul mobilei. Odaia era totuşi atât de mare, încât părea simplu mobilată. Obiectele se aflau prea depărtate unele de altele. Te puteai mişca în voie.

— imi face o deosebită plăcere, adăugă Egor. Mă întrebam cu ce să-mi omor insomnia. Nu prea mi-am adus cărţi. Credeam că am să lucrez mult ziua...

îşi lăsă gândul nespus: „credeam, mai ales, că serile le voi putea petrece cu Sanda"...

— E prima noapte când mă urc atât de devreme în camera mea, continuă Egor. Până acum, rămâneam târziu de tot în parc; erau mulţi invitaţi, mult tineret. Dar cred că o oboseau prea mult pe d-na Moscu...

D-voastră nu fumaţi? întrebă îndreptându-se cu tabachera deschisă spre d-l Nazarie.

— Mulţumesc, nu. Dar voiam să te întreb, toate camerele astea de lângă noi sunt

nelocuite? — Aşa cred, răspunse zâmbind Egor. Aici au stat musafirii; un etaj întreg pentru musafiri. Şi jos cred că tot goale sunt camerele. D-na Moscu locuieşte în cealaltă pane a casei, cu domnişoarele...

Rămase pe gânduri, îşi aprinse ţigara şi se aşeză pe scaun în faţa profesorului. Tăcură amândoi.

— Splendidă noapte! spuse târziu d-l Nazarie, ridicând fruntea spre balcon.

Din întunerec se desprindeau acum contururi mari, încă nesigure, de arbori. Egor întoarse şi el capul, într-adevăr, splendidă noapte. Dar să spui „noapte bună" oaspeţilor de la 9 jumătate şi să te retragi o dată cu mama, ca o fetiţă cuminte...

— Dacă stai mult timp nemişcat, adăugă d-l Nazarie, şi aspiri lent, fără să te grăbeşti, simţi Dunărea... Eu o simt...

— Trebuie să fie totuşi foarte departe, spuse Egor.

— Vreo treizeci de kilometri. Poate mai puţin. Dar e aceeaşi noapte, asta o simţi repede,..

D-l Nazarie se ridică şi se apropie de balcon. Nu, n-are să fie lună decât peste câteva zile, îşi clete seama îndată ce se lovi de întunerec.

— Este şi acelaşi văzduh, adăugă el răsturnandu-şi încet capul şi sorbind aerul cir toată gura. D-ta n-ai stat pe lângă Dunăre pesemne.

Altminteri, rareori se-ntâmpîă să-ţi scape mireasma aceasta. Eu simt Dunărea şi pe Bărăgan.

Celălalt începu să râdă. '

— Nu e prea mult spus, pe Bărăgan?

— Nu, nu, explică d-l Nazarie. Căci nu e un miros de apă, nu e un văzduh umed. E mai mult un miros lânced, care aduce cu lutul şi cu unele plante cu scaieţi...

— E destul de vag, îl întrerupse Egor zâmbind.

— Dar îl recunoşti repede, oriunde te-ai afla, continuă d-l Nazarie.

Uneori ţi se pare că au putrezit foarte departe păduri întregi, ca să-ţi poată aduce vântul un asemenea miros complex şi elementar totodată.

Odinioară erau păduri pe aproape. Era Teleormanul.

— Şi parcul acesta pare a fi bătrân, spuse Egor întinzând braţul peste balcon.

D-l Nazarie îl privi blând, fără să-şi poată ascunde un zâmbet dispreţuitor.

— Tot ce vezi d-ta aici, vorbi el, n-are mai mult de o sută de ani.

Salcâmi... Arbore de om sărac. Dacă vezi pe ici, pe colo, câte un ulm.

începu să vorbească pasionat despre păduri şi arbori.

— Să nu te miri, spuse deodată, întrerupându-şi discursul şi punându-şi mâna pe umărul lui Egor. A trebuit să învăţ toate acestea de la oameni, din cărţi, de la învăţaţi, cum s-a putut. Pentru săpături, se-nţelege; trebuia să ştiu până în ce loc se puteau aşeza oamenii mei, sciţii, geţii şi cei care-au mai fost...

— Pe aici probabil nu prea se găsesc urme, spuse Egor, încercând să abată discuţia către preistorie.

— S-ar putea găsi şi pe aici, vorbi modest d-l Nazarie. Pe undeva tot au fost drumuri, chiar şi sate în marginea pădurilor. Prin apropierea văilor, mai ales. .. Dar, oricum, locurile unde au fost păduri sute de ani de-a rândul sunt locuri vrăjite. Asta e adevărat...

Se opri şi începu să soarbă iar aerul, plecându-şi încet întreg trupul peste balcon, în noapte.

— Ce bucurie îmi face de câte ori recunosc Dunărea, chiar prin locurile acestea,

continuă el cu un glas mai scăzut. E o altă vrajă, o vrajă uşor de primit, care nu te sperie. Oamenii de lângă fluvii sunt si mai înţelepţi, şi mai curajoşi; aventura a plecat şi de aici, nu numai de pe ţărmul mărilor... Dar, vezi d-ta, pădurea te sperie, te înnebuneşte..

Egor începu să râdă. Făcu un pas în odaie. Lumina lămpii îi cuprinse din nou întreaga figură.

— Fireşte, nu e greu de înţeles, continuă d-l Nazarie. Pădurea te sperie chiar pe d-ta, care eşti tânăr luminat, fără superstiţii. E o groază de care nu scapă nimeni. Prea multe vieţi vegetale şi prea seamănă mult arborii bătrâni cu oamenii, cu trupuri omeneşti mai ales...

— Să nu crezi că m-am depărtat de fereastră pentru că mi-a fost frică, spuse Egor. M-am depărtat pentru că voiam să-mi aprind *o* ţigară. Acum viu din nou lângă d-ta...

— Nu e nevoie. Te cred. Nu-ţi poate fi frică chiar de un parc de salcâmi, spuse d-l Nazarie întorcându-se în cameră şi aşezându-se pe canapea. Dar ce ţi-am spus eu e adevărat. Dacă n-ar fi fost Dunărea, oamenii din părţile acestea ar fi înnebunit. Oamenii de acum două-trei mii de ani, se-nţelege.,.

Egor îl privea cu multă mirare. „E din ce în ce mai interesant profesorul, încă două ceasuri, şi-mi va recita poezii cu capete de morţi"...

— Uitam să te întreb, începu din nou d-l Nazarie. Cunoşti de mult pe gazda noastră?

— Cunosc numai pe duduia Sanda şi încă nu prea de mult, de vreo doi ani. Avem câţiva prieteni comuni. Pe d-na Moscu am cunoscut-o numai când am venit aici, acum câteva zile.

— Mie mi se pare foarte obosită, spuse d-l Nazarie.

Egor clătină din cap. Era totuşi amuzantă seriozitatea cu care vorbea profesorul; parcă i-ar fi comunicat o taină, o observaţie pe care numai el ar fi putut-o face. „îmi spune asta tocmai mie, care mă trudesc de atâtea zile să-i memorez zâmbetul..."

— Eu am căzut aici oarecum din întâmplare, adăugă d-l Nazarie. Am fost invitat prin prefect; pare a fi un prieten vechi al familiei. Dar am început să mă simt prost; oare nu-i deranjăm noi?! Am impresia că d-na Moscu e destul de bolnavă...

Egor vorbi ca şi curn s-ar fi scuzat: nici el n-a voit să rămână mai mult, dându-şi seama din prima zi cât de obosită e gazda. Dar ceilalţi musafiri nu păreau prea impresionaţi de slăbiciunea d-nei Moscu. Poate o cunoşteau mai demult şi se obişnuiseră cu ea. Sau poate nici boala nu e atât de gravă; câteodată, mai ales dimineaţa, d-na Moscu urmăreşte cu vioiciune orice discuţie.

— Parcă puterile ei se duc o dată cu ale soarelui, adăugă Egor cu oarecare solemnitate, după o scurtă pauză. Seara e foarte obosită; uneori cade intr-o letargie cu atât mai stranie, cu cât îşi păstrează acelaşi zâmbet şi chiar aceeaşi mască.

D-l Nazarie vedea foarte clar ochii ei larg deschişi, cu pupile reci, inteligente; vedea de asemenea zâmbetul care îi lumina toată faţa şi care te putea păcăli atât de bine. Nu, pictorul se înşală vorbind de masca d-nei Moscu; nu e o mască, e o figură vie, concentrată, foarte atentă chiar; în orice caz, zâmbetul o face prezentă, ca şi cum te-ar asculta cu toată fiinţa, ar fi vrăjită de cuvintele pe care le rosteşti. La început, o asemenea atenţie aproape te intimidează, te face să roşeşti.

Îţi dai însă repede seama că n-a ascultat nimic, că poate nici nu ţi-a auzit cuvintele. Ţi-a urmărit tot timpul gesturile, buzele ţi le-a văzut vorbind şi ştie când să te întrerupă.

— Asta e extraordinar! spuse d-l Nazarie Continuându-şi gândul. Ştie când să te întrerupă, când să-ţi spună câte un cuvânt, ca să-ţi amintească de ea, să nu te turbure din cale-afară tăcerea ei...

Egor îl asculta cu mai multă mirare ca la început, încă nu se obişnuise să-l socotească

prea inteligent şi cu atât mai puţin sensibil.

„Are virtuţi de artist, îşi spuse. Şi cu toate acestea e atât de timid, atât de necioplit"...

— Nu cumva exagerăm puţin? întrebă el, ridicându-se de pe scaun şi începând să se plimbe prin odaie. Poate că nu e decât o extenuare cronică, dacă există cumva un asemenea termen.

— Nu există, spuse d-l Nazarie, dând, fără să vrea, cuvintelor o nuanţă ironică. O extenuare cronică, asta ar însemna un fel de moarte oprită pe loc...

Nu-i plăcură ultimele cuvinte şi se ridică şi el de pe canapea, încercând să se plimbe. Simţi aceeaşi stupidă sudoare rece în spate.

Privi încruntat spre canapea, ca şi cum ar fi vrut să se convingă de realitatea ei modestă, de indiferenţa ei fizică. O privi încruntat, furios mai mult pe sine, pe nervii săi cu închipuiri copilăreşti.

— în orice caz, vorbi Egor la capătul celălalt al camerei, exagerăm şi noi; suntem prea sensibili. Nu vezi cum se poartă cu ea copiii, mai ales fetiţa cea mică?

Se opri lângă uşă, parcă ar fi ascultat ceva. Vreo slugă care încearcă uşile, să vadă dacă sunt încuiate sau caută ceva pe coridor. Cu pas atent, uşor şi cu atât mai plicticos cu cât mai mult îl ghiceşti, decât îl auzi. Acum o foarte uşoară trosnitură de podea; şi apoi aştepţi, şi nu se mai aude nimic, câteva clipe, câteva clipe foarte lungi. Sluga păşeşte cu răsuflarea ţinută, în vârful picioarelor, să nu te trezească din somn.

„Ţărani idioţi, îşi spuse Egor exasperat că zgomotul pierise; mai bine ar călca de-a binelea, să-l auzi tot timpul". '

— Mi s-a părut că umblă cineva pe coridor, vorbi Egor începând iar să se plimbe. Mâine am să pun la uşa mea un anunţ: „Rog călcaţi cu toată talpa pe coridor". Altminteri, te enervează; parcă ai aştepta să te calce hoţii... E drept că hoţii n-ar pătrunde atât de uşor până aici, adăugă el râzând. Dar oricum, e enervant...

D-l Nazarie se apropiase de balcon, îşi apleca din nou capul în întunerec.

— Nopţile au rămas tot atât de calde, spuse Egor. Am fi putut sta în parc, în loc să ne închidem aici...

Observă că profesorul nu-i răspunde şi se trase încet în cameră. „E gânditor, filosofează poate despre Dunăre, îşi spuse Egor înveselit deodată. Dar în fond, ce afirmă el nu e lipsit de oarecare logică; un fluviu, o apă mare, cu malurile largi, primitoare..." Văzu în aceea clipă cât e de frumoasa Dunărea, cât e ea de sigura, de bărbătească. Ar fi vrut să fie departe; să se afle, de pildă, pe puntea unui iaht care suie încet apele fluviului, întins pe un *chaise-longue,* ascultând radio sau înconjurat de oameni tineri. Te plictiseşti repede fără tineret, fără zgomote în jurul tău. Viaţă, prezenţă; fără asta... întoarse capul, enervat. I se părea că nu e singur în odaie, că îl priveşte cineva insistent; simţise cu precizie sfredelul unei priviri înapoia lui şi asemenea senzaţii îl plictiseau întotdeauna. Şi cu toate acestea era singur. Profesorul întârzia pe balcon. „Puţin cam nepoliticos din partea lui, se miră Egor. Sau poate nu se simte bine şi ar trebui să-i spun ceva, să-l ajut". Făcu câţiva paşi spre balcon. D-l Nazarie îl întâmpină cu un obraz luminat.

— Mă ierţi că am rămas afară, spuse. Mi-era teamă să nu ameţesc; încep să cred că sunt într-adevăr obosit. Locurile astea nu-mi priesc...

— Poate nu-mi priesc nici mie, vorbi râzând Egor. Dar asta n-are nici o importanţă. Important e faptul că nu-ţi pot oferi nimic, decât un coniac. Sper că n-ai să refuzi un coniac.

— Altădată te-aş fi refuzat. Astăzi însă, trebuie să găsesc ceva împotriva cafelei pe care am băut-o din nebăgare de seamă. Dacă îmi pierd noaptea cu insomnie, mâine nu sunt bun de

nimic...

Egor deschise trusa de călătorie, scoase la iveală o sticla de curând începută şi alese din dulap două pahare mari de apă. Turnă cu grijă un deget de coniac, pe fund.

— Nădăjduiesc că asta aduce somn, spuse domnul Nazarie golind dintr-o sorbitură paharul.

îşi apucă apoi faţa în palme şi începu să şi-o frece, parcă ar fi fost strivită. L-a băut ca pe ţuică, gândi Egor. El începu să-şi soarbă coniacul cu multă desfătare, Alcoolul adusese o altă atmosferă în

cameră: cordială, băieţească, stenică. Nu mai simţea nici o privire streină acum. Se aşezase comod pe scaun şi mirosea aburul nevăzut din gura paharului. Un miros bine cunoscut, care îi amintea de atâtea ceasuri luminoase, confortabile, petrecute cu prietenii sau cu anumite femei. „E bine venit alcoolul", îşi spuse el.

— Ia dă-mi o ţigară, se rugă în acea clipă profesorul, încă roşu şi sugrumat. Poate să am mai mult noroc.

Fuma, într-adevăr, cu oarecare izbândă. Egor umplu din nou paharele. Se simţea mult mai bine dispus, cu poftă de pălăvrăgeală.

„Dacă ar fi fost şi Sanda, dacă ar fi avut puţină imaginaţie... Ce bine am fi petrecut stând la taifas pe o noapte ca asta, împreună cu un om amuzant ca profesorul, cu o sticlă de coniac alături, în fond, de asta vine omul la ţară; să stea nopţile mult de vorbă, să se asculte mai bine unul pe altul. La Bucureşti, nu te ascultă nimeni".

— Pe ăsta să-l bei fără grabă, domnule profesor, glumi Egor.

Avea poftă de vorbă, de mărturisiri.

— Am uitat să te întreb cum faci descoperirile arheologice, spuse el.

— Simplu, începu profesorul, foarte simplu...

Dar se opri, sugrumat. Se priviră o clipă în ochi, adânc, fiecare încercând să înţeleagă dacă şi celălalt a simţit acelaşi lucru, acelaşi început de groază şi apoi apucară aproape deodată paharele de coniac şi le sorbiră dintr-o înghiţitură. Profesorul nu-şi mai strivi faţa în palme. Dimpotrivă, de data aceasta alcoolul îi făcuse bine. Nu cuteză totuşi să-l întrebe pe Egor; ghicise din privirile lui că avusese aceeaşi penibilă impresie, aceeaşi dezgustătoare groază. Să simţi cum cineva se apropie de tine şi *se pregăteşte să te asculte,* cineva pe care nu-l vezi, dar a cărui prezenţă o simţi în bătaia sângelui şi o recunoşti în sclipirea ochilor vecinului tău...

Amândoi se pregătiră să vorbească despre altceva. Egor căută repede un subiect, un pretext. Ceva foarte departe de camera aceasta, de ceasul de faţă. Câteva clipe, mintea nu putea descoperi nimic, înţepenise. Şi nici măcar nu îi era frică. *Atunci,* simţise ceva care nu se putea asemăna cu nimic. Un dezgust monstruos, amestecat cu groază. Câteva clipe numai. A fost destul să pună mâna pe pahar şi să golească deodată un deget de coniac pentru ca totul să se limpezească.

— Aţi fost vreodată la Marsilia? întrebă el brusc, apucând sticla şi turnând din nou în pahare.

— Am fost, cam demult, răspunse repede profesorul, imediat după război. Lucrurile s-au mai schimbat de atunci...

— Este acolo un bar, chiar lângă hotelul Savoy, continuă volubil Egor, îi spune L'etoile marine, îmi aduc foarte bine aminte, aşa îi spune. Acolo e obiceiul că, dacă îţi place coniacul, să începi să cânţi...

— Excelentă idee! spuse profesorul. Dar eu n-am voce...

Egor îl privi cu dispreţ: „îi e frică să cânte, îi e ruşine". Duse paharul la nări şi îl mirosi cu putere. Sorbi o înghiţitură, apoi îşi aplecă puţin capul pe spate şi începu, tărăgănat:

Les vieilles de notre pays

Ne sont pas vieilles moroses, ,

El l e portent des bonnets roses...

III j '

Domnul Nazarie auzi câteva bătăi în uşă şi se hotărî să se trezească de-a binelea. De o jumătate de ceas se lupta cu somnul. Deschidea ochii, simţea înviorarea dimineţii, lumina crudă din odaie, apoi adormea iar. Un somn uşor, întrerupt, dar cu atât mai balsamic. Parcă ar fi prelungit o beatitudine pe care anevoie ar mai fi putut-o redobândi. Cu cât rezistenţa era mai tenace, cu atât alunecarea în somn era mai balsamică, încă o clipă, încă una... Parcă în adâncul somnului stăruia necontenit vie certitudinea că fericirea aceasta e efemeră, că în curând se va desprinde din acea dulce plutire şi va fi zvârlit întreg în lumina de afară. Bătăile în uşă îl treziră într-adevăr definitiv.

— Săru ' mâna!...

O femeie aproape bătrână intră în odaie cu laptele.

— E târziu, cred că e foarte târziu, spuse d-l Nazarie.

Femeia zâmbi şi-i ocoli privirile.

Domnul Nazarie îşi frecă fruntea, îl durea puţin capul şi îşi simţi gura amară, îl cuprinse deodată părerea de rău că întârziase atâta în pat. Beatitudinea din care se dezlipise atât de greu i se păru acum

dezgustătoare. Se simţea, în acelaşi timp, obosit, trist, deznădăjduit, fără nici un motiv; cum se simţea întotdeauna când se deştepta întâia oară într-o odaie streină. Un mare şi neînţeles gol lăuntric; zădărnicia zădărniciilor... Dar îşi aduse aminte de paharele cu coniac pe care le băuse noaptea, şi furia împotriva lui însuşi crescu. Aşa, să bei fără nici un sens, să-ţi macini timpul cu un pierde-vară...

— Dacă vreţi apă caldă, conaşule, spuse femeia.

Nu, în nici un caz apă caldă. Domnul Nazarie simţea nevoia să se pedepsească într-un fel, să se chinuie. Cu ce plăcere se va spăla pe corp cu apa aceea rece...

Femeia închise uşa şi d-l Nazarie sări din pat cu zgomot. Ameţeala şi uşoara durere de cap stăruiau, îşi umplu ligheanul cu apă rece şi începu să se spele, întâmplările de astă-noapte ieşeau la iveală una câte una. îi venea să râdă. Ce imbecile năluciri, ce frică fără rost! E suficient să priveşti puţin în jurul tău, lumina asta, răcoarea asta d« toamnă, laptele ăsta fierbinte, cu aburi curaţi şi blânzi, ca să-ţi dai seama de nevrednicia tuturor închipuirilor. „Şi nici măcar n-am învăţat să fumez, îşi spuse d-i Nazarie în oarecare ironie", îmbrăcându-se. Se aşeză apoi la masă şi sorbi ceaşca cu lapte până la fund, fără să se atingă de dulceaţă şi de unt. Rupse un colţ de pâine prăjită şi se pregăti să-şi termine toaleta, ronţăind. „Masa de aseară n-a fost faimoasă, îşi aminti el. Dacă nu m-aş fi intoxicat cu coniac, aş fi avut azi o foame de lup. Masa n-a fost faimoasă şi asta au observat toţi. Friptura mirosea a oaie, zarzavatul era opărit. Noroc de mămăliga cu brânză şi smântână. Zâmbi privindu-se în oglindă. Am uitat să mă rad. Poate de aceea m-a întrebat de apa caldă. Acum e prea târziu, am să mă rad tot atât de bine şi cu apă rece..."

Fără grabă, îşi scoase din valiză aparatul de ras şi începu să se săpunească. O melodie tristă, lentă îi coborî încet din amintire. Câteva clipe, cântecul pluti inform, zbătându-se,

pierzându-se şi înfîripându-se din nou:

Leş vieilles de notre pays...

„Asta cânta Egor azi-noapte", îşi aminti el cu plăcere, îşi aminti şi împrejurarea care îl făcuse pe pictor să cânte. „Simţise şi el *acelaşi lucru",* îşi spuse d-l Nazarie zâmbind. Cu ce uşurinţă zâmbea acum, cât de depărtată şi de ridicolă i se părea acum scena de azi-noapte. Se săpunea cu mai multă voie bună. „Şi cu toate acestea, mi s-a părut că m-ascultă cineva, îmi aduc foarte bine aminte. Şi la masă... Atunci a fost ceva grav, într-adevăr a fost ceva mai grav". Dar e atâta lumină în odaie, atâta certitudine în pereţii albi, în fragmentul de cer clar pe care îl vede în oglindă, în mirosul de săpun pe care îl simte învăluindu-i faţa...

D-l Nazarie îşi fixează lama cu atenţie; fiecare gest îi face plăcere, fiecare lucru pe care îl apucă în mână. începe să se radă frumos, privindu-se în oglindă, micşorându-şi gura şi încercând să facă lucrul acesta cu graţie, nu cumva buzele rotunjite prea brutal să strice simetria feţei.

D-l Nazarie îşi petrecu dimineaţa plimbându-se la întâmplare peste nişte câmpuri. Gândurile nu-i erau deloc la preistorie. De altfel, nimic nu-l făcea să nădăjduiască vreo săpătură cu noroc în aceste şesuri prea întinse, prea monotone, în partea de miazănoapte a conacului, spre sat, începeau movilele, dar d-l Nazarie apucase voit în direcţia potrivnică.

Era încă atât de frumos pe aici înaintea arăturilor de toamnă. Nici un nor, nici o umbră pe tot cuprinsul şi totuşi soarele nu era obositor, paseri necunoscute se avântau în văzduh, se auzeau cosaşi şi greieri.

O imensă linişte, vie, neîncremenită. Chiar pasul omului se topea în masa aceea muzicală de sunete mici care alcătuiau laolaltă liniştea şi singurătatea câmpiei. „Glorioasa câmpie munteană, sublinie d-l Nazarie. încă două-trei săptămâni şi vacanţa e definitiv încheiată.

Bucureştii, examenele studenţilor, cabinetul de lucru. Cel puţin dacă am izbuti să sfârşim cu bine la Bălănoaia"...

Se întoarse la conac cu puţine minute înainte de ora mesei, întâlni pe Simina, plimbându-se singură prin parc.

— Bună dimineaţa, duduie! îi spuse el cordial.

— Bună dimineaţa, domnule profesor, răspunse fetiţa zâmbind. Aţi dormit bine?... Are să vă întrebe şi mama acelaşi lucru, dar voiam să vă întreb întâi eu...

Zâmbetul i se transformă pe nesimţite într-un râs scurt, tăcut.

Profesorul nu-şi putea lua ochii de pe figura ei neasemuit de frumoasă.

Parcă ar fi fost o păpuşă; o frumuseţe atât de perfectă, încât părea artificiala". Chiar şi dinţii erau prea strălucitori, părul prea negru, buzele prea roşii.

— Am dormit admirabil, duduită, spuse d-l Nazarie apropiindu-se de ea şi încercând să-i treacă mâna prin bucle.

E într-adevăr un copil-minune. Dar, ajuns cu palma deasupra capului fetiţei, îi fu deodată teamă s-o mângâie, îl intimida zâmbetul ei. îşi retrase mâna cu stângăcie. Simina nu mai e un copil; nouă ani, aşa i-au spus aseară, dar câtă feminitate în mersul ei, câte farmece în gesturile ei mici şi rotunde.

— Nu 1-aţi ţinut pe d-l Egor de la lucru azi-noapte? întrebă şiret Simina, încreţindu-şi foarte uşor fruntea.

Domnul Nazarie nu încearcă să-şi ascundă mirarea. Dimpotrivă, se bucura că are un prilej să laude fetiţa, să se arate păcălit de şiretenia ei şi astfel să se împrietenească mai bine.

— Dar de unde ştii mata c-am fost la d-l Egor azi-noapte? întrebă el.

— Mi-am închipuit!

începu să râdă. Profesorul rămăsese în faţa ei, înalt, stânjenit.

Simina se reculese repede.

— întotdeauna când se întâlnesc doi musafiri, spuse ea, se adună într-o cameră. Şi camera domnului Egor e cea mai frumoasă. Acolo vin de obicei musafirii...

Nu-şi spusese gândul întreg, îşi reluă zâmbetul ei de copil victorios şi se apropie un pas de d-l Nazarie.

— Dar eu cred că nu e bine, adăugă în şoaptă. D-l Egor lucrează. Ar trebui lăsat singur noaptea...

Cu ultimul cuvânt spus, faţa îşi pierduse zâmbetul. Era severă, rece, poruncitoare. D-l Nazarie se simţea mai intimidat acum.

— Fireşte, fireşte, bâlbâi el. S-a întâmplat o dată, asta n-are să se mai întâmple de aici înainte...

Simina îl privi o clipă în ochi, prea fix, aproape obraznic, apoi, fără să mai adauge vreun cuvânt, îşi smuci trupul tot de lângă profesor şi se-ndreptă către parc.

„Probabil că ştie ceva despre care eu nu ştiu nimic, gândi domnul Nazarie. Nu cumva se pregăteşte un complot împotriva lui Egor?

întâlniri noaptea, în parc, plimbări sentimentale - aşa încep de obicei...

Simina e, fără îndoială, confidentă".

D-l Nazarie intră în odaie să-şi spele mâinile înainte de masă. „Dar e destul de stupid să laşi o fetiţă să înţeleagă asemenea lucruri, îşi continuă el gândul. Un copil atât de sensibil ca Simina..."

Cobori grăbit şi se îndreptă de-a dreptul spre sufragerie. Auzise clopotul. Fusese de altfel informat de acest obicei al casei: cinci minute după sunarea clopotului masa se serveşte, cu orice număr de persoane, în sufragerie erau adunaţi toţi, afară de Simina.

— Cum a dormit d-l profesor? întrebă doamna Moscu.

Parcă nu arăta atât de obosită în dimineaţa aceasta. Era îmbrăcată într-o rochie fumurie, cu guler roz-pal. Părea într-adevăr mai tânără, mai înviorată. Braţele goale se avântau acum cu mai multă graţie, înclinându-se arcuit, fragede.

— Aţi dormit într-adevăr bine? întrebă şi Sanda, trudindu-se să-şi ascundă mirarea.

Jnpâneasa se oprise lângă uşă, ascultând. Privea în jos, cu mâinile la spate, ca şi cum ar fi aşteptat un ordin, dar asculta şi ea cu o egală curiozitate.

— Am dormit cât se poate de bine, răspunse d-l Nazarie. La început m-am temut de o insomnie, dar domnul Paşchievici a fost atât de drăguţ...

Se întoarse cu faţa spre el. Egor zâmbea, jucându-se cu cuţitaşul de tăiat pâinea. „Aşadar, a povestit tot, gândi d-l Nazarie. A povestit probabil cum ne-am îndopat cu alcool amândoi şi poate alte lucruri hazlii despre mine"...

— Cred că v-a spus domnul Paşchievici... adăugă el.

— Nu prea aveam ce să spun, îl întrerupse Egor.

D-l Nazarie îşi dete de-abia acum seama că Egor n-ar fi putut povesti cu de-amănuntul întâmplările din noaptea trecută. I-ar fi fost ruşine de el. Fără îndoială că acum i se par ridicole nălucirile de azi-noapte, dar tot nu trebuiesc povestite altora, îl privi în ochi. Egor părea că nu înţelege nimic, că nu-şi aminteşte nimic, „îi e ruşine, gândi d-l Nazarie; cum mi-a fost şi mie".

Simina intră de-abia atunci în sufragerie. Se grăbi să se aşeze pe scaunul din dreapta d-nei Moscu, după ce mai întâi privi circular pe toţi.

— Unde ai fost, domnişoară? o întrebă.Egor.

, — Am vrut să văd dacă au venit scrisori...

Sanda începu să zâmbească. Ar fi trebuit totuşi să-i facă observaţii.

Evident, nu în faţa musafirilor, dar ar trebui să o certe într-o zi pentru toate minciunile fără rost pe care le spune...

Ridică ochii din farfurie, puţin speriată. Cineva mânca cu atâta poftă, încât zgomotul fălcilor stăpânea întreaga încăpere. Parcă se făcuse deodată o tăcere nefirească în sufragerie şi nu se auzea decât zbaterea fălcilor. Mânca d-na Moscu. Sanda se îngălbeni. De foarte multe ori d-na Moscu îşi uita complet de sine în timpul meselor şi mânca cu poftă, dar niciodată nu atinsese o asemenea voracitate. Nu mai vorbea nimeni. Ascultau cu toţii, stingheriţi.

— *Maman*\ o strigă Sanda.

D-na Moscu continua să mănânce, cu bărbia aproape rezemată de piept. Sanda se aplecă peste masă şi o mai strigă încă o dată, fără rezultat. „Are să i se facă rău"! îşi spuse, îngrozită. Egor se prefăcu că nu observă nimic. D-l Nazarie privea înspăimântat, cu coada ochiului.

Numai Simina părea liniştită, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat nefiresc.

îşi aşeză mâna pe braţul d-nei Moscu uşor, şi îi spuse:

— Am visat azi-noapte pe tanti Christina, mamă!

D-na Moscu se opri din mestecat, surprinsă.

— Ştii că şi eu o visez de câteva nopţi întruna? Ce vise ciudate!...

Aşeză cuţitul şi furculiţa corect, pe marginea farfuriei şi se întoarse spre musafiri. Domnul Nazarie tresări când presimţi gestul; se temea să privească o faţă care se deşteptase chiar atunci din inconştienţă (căci altfel nu-şi putea explica barbaria cu care mesteca, puţine minute înainte, d-na Moscu). Avu totuşi o adevărată surpriză întâlnind o figură liniştită şi inteligentă. Fără îndoială că d-na Moscu nici nu-şi mai amintea - dacă întâmplător îşi dăduse seama - de scena penibilă de adineauri.

— D-stră o să zâmbiţi, d-le profesor, vorbi ea, dar vă mărturisesc că visele sunt lumea mea cea de a doua.

— Nu zâmbesc deloc, scumpă doamnă, se grăbi să spună domnul Nazarie.

— Mama înţelege însă altceva prin această a doua lume, interveni Sanda, fericită că se trecuse atât de uşor peste un incident penibil.

Altceva, în orice caz, decât spune înţelesul cuvintelor.

— M-ar interesa foarte mult să ştiu, vorbi d-l Nazarie. Lucrurile acestea sunt întotdeauna fascinante.

D-na Moscu aprobă, clătinând capul cu fervoare.

— Vom sta o dată de vorbă, şopti ea. Dar nu acum, fireşte. Se întoarse repede spre Simina. Cum ai- visat-o, Simina?

— A venit la mine la pat şi mi-a spus: „Numai tu mă iubeşti, Simino"! Era îmbrăcată cu rochia roz, cu umbreluţă...

— Aşa vine ea întotdeauna, vorbi d-na Moscu emoţionată.

— Spunea de Sanda, adăugă Simina, „Sanda începe să mă uite. E domnişoară mare acum". Aşa mi-a spus. Şi mi s-a părut că plânge.

Mi-a cerut mâna să mi-o sărute.

— Aşa face ea, spuse d-na Moscu. îţi cere mâna sau braţul să ţi-l sărute.

Toţi ascultaseră tăcuţi. Sanda zâmbea batjocoritoare, privind pe furiş spre soru-sa. „Ar trebui s-o dezvăţ o dată de obiceiul ăsta prost", îşi spuse. Apoi izbucni brusc:

— De ce minţi, Simina?! Sunt sigură că n-ai visat pe nimeni, cu atât mai puţin pe tanti Christina.

— Nu mint, vorbi calm Simina. Aşa mi-a spus. îmi aduc foarte bine aminte ce mi-a spus despre tine: „Sanda începe să mă uite". M-am uitat în ochii ei atunci şi mi s-a părut că plânge...

— Minţi! repetă, mai tare, Sanda. N-ai visat nimic!

Simina o privi surprinsă, drept în ochi, după obiceiul ei. Apoi gura severă i se rotunji într-un zâmbet ironic.

— Poate că n-am visat, spuse ea încet, şi se întoarse spre maică-sa.

Sanda îşi muşcă buzele. S-a făcut şi obraznică, nu se mai teme nici de musafiri, îl văzu atunci, parcă pentru prima dată, pe Egor şi un val fierbinte de dragoste o pătrunse. Ce bine că nu e singură, că e alături de cineva care ar putea-o iubi, ar putea-o ajuta.

— Dar de unde cunoaşte micuţa noastră Simina pe mătuşa Christina?

întrebă, în mijlocul tăcerii, d-l Nazarie. Bănuiesc că a murit tânără...

D-na Moscu întoarse repede faţa spre profesor. Niciodată nu o văzuse d-l Nazarie atât de însufleţită. Emoţia, nerăbdarea, aducerile-aminte îi şterseră chiar zâmbetul ei nelipsit. Egor o observă cu mirare şi cu un început de teamă - căci ochii îi erau lichizi şi lumina lor avea câteodată densitatea nefirească a unei lupe.

— Nimeni nu cunoaşte pe Christina, vorbi d-na Moscu după o lungă răsuflare. Nici Sanda, nici Simina. Sanda s-a născut în cel dintâi an de război, nouă ani după moartea Christinei... Dar avem un portret în mărime naturală al Christinei; 1-a pictat Mirea. Copiii o ştiu după portretul acela...

Se opri brusc, cu fruntea plecata. D-l Nazarie încercă să rupă tăcerea. Ar fi f jst într-adevăr penibil să amuţească aşa, cu toţii.

— A murit tânără?... întrebă el.

— Nu avea decât douăzeci de ani, spuse Sanda repede, ca să evite răspunsul d-nei Moscu. Era cu vreo şapte ani mai mare ca mama.

Dar d-na Moscu părea că n-auzise nimic. Continuă, cu un glas mai scăzut, parcă se pregătea să se predea aceleiaşi oboseli obişnuite ei:

— A murit în locul meu, sărăcuţa. Pe mine m-au trimis la Caracal, cu fratele meu, iar ea a rămas la moşie. Asta a fost în 1907. Şi au omorât-o...

— Aci? întrebă d-l Nazarie, accentuând cu teamă cuvântul.

— Venise de la Bălănoaia aici, interveni Sanda. Moşia era pe-atunci întinsă, ştiţi înainte de expropiere... E aşa de greu totuşi de înţeles...

Căci o iubeau toţi ţăranii...

Egor începu să se simtă prost. Mai ascultase o dată aceeaşi poveste şi parcă nu întocmai. Anumite amănunte le afla pentru întâia oară acum, altele - mult mai semnificative - fuseseră lăsate la o parte. Căută ochii Sandei şi întâlni aceleaşi priviri preocupate, irizate, alergând de la d-na Moscu la Simina. Parcă s-ar fi temut să nu se adauge ceva.

— Să luăm cafeaua pe verandă, spuse brusc Sanda, ridicându-se de la masă.

— Nu mă îndoiesc că a fost o lovitură grea, crezu de cuviinţă d-l Nazarie să consoleze pe gazdă.

Dar d-na Moscu dăduse din cap foarte afectuos, parcă i s-ar fi adresat o foarte comună mulţumire, aşa cum obişnuiesc toţi musafirii să rostească ridicându-se de la masă.

Cafeaua se servi pe verandă, începea o după-amiază sticloasa de septembrie; cerul era neverosimil de albastru şi arborii părea că au crescut nemişcaţi de la începutul lumii.

„Aş putea încerca acum", îşi spuse Egor. într-adevăr, trecând prin sufragerie, simţise foarte aproape de el coapsa Sandei, îi luase atunci braţul, prieteneşte, şi fata se supuse tremurând. Străbătuse până la el emoţia şi aşteptarea bine cunoscută. Trupul fetei se alăturase de al lui câteva clipe, apoi se despărţise brusc - şi în acest gest de spaimă Egor întrevăzu cele mai sigure nădejdi. Dar trebuia să încerce mai mult, să-i vorbească. Se apropie de ea, cu ceaşca de cafea în mână.

— Ce faci în după-amiaza aceasta, duduie Sanda?... întrebă el.

— îţi voi cere voie să te însoţesc în parc, să te văd pictând, spuse fata zâmbind.

Egor începu să râdă. Se pregătea să-i răspundă în glumă, dar întâlni alături obrazul sever al Siminei. Fetiţa îl privea atent, parcă s-ar fi trudit să înţeleagă ceva care se întâmplă fără ştirea ei.

— D-le Egor, se auzi atunci glasul d-nei Moscu, d-ta ai văzut portretul Christinei? Mi s-a spus că e cea mai bună operă a lui Mirea.

— Dacă Mirea poate avea opere bune... adăugă ironic pictorul.

— De ce vorbeşti aşa înainte de a-l fi văzut? îl întrebă nervos Sanda.

Sunt sigură că are să-ţi placă...

Egor nu înţelesese asprimea glasului ei. Rămăsese cu ceaşca de cafea în mână, între cele două surori.

Nu ştia ce-ar mai putea răspunde. „Am făcut o gafă, îşi spuse el.

Când vrei să cucereşti o fată de boier, nu trebuie să fii intransigent în artă. Criteriile estetice nu sunt întotdeauna cele mai bune"...

— Orice pictor mediocru poate face o capodoperă dacă se poate uita o clipă pe sine, rosti sentenţios d-l Nazarie.

— Mirea a fost un pictor foarte mare, vorbi d-na Moscu. Mirea a fost o culme a artei româneşti. Ţara se poate mândri cu el...

D-l Nazarie roşi, stânjenit. Mai ales că d-na Moscu se sculase brusc şi-i invitase pe toţi, cu un gest înfrânt, să vadă tabloul. Nici Sanda, nici Simina nu erau mai calme. „Tot ce se atinge de domnişoara Christina le este într-adevăr sacru, îşi spuse Egor. în fond, nu e un sentiment mediocru ăsta. Să iubeşti şi să sfinţeşti o moartă, chiar în icoanele ei cele mai triviale", îşi aduse aminte de *Daphne Adeane.* „Am să-i vorbesc de ea Sandei, îşi propuse el reconfortat. E un lucru frumos ce face Sanda; dragostea şi orgoliul ei pentru mătuşa Christina e un lucru splendid". Chiar şi pe mica Simina o scuza acum, în gând, Egor. Sunt nişte făpturi de elită, prea sensibile. M-am purtat ca un dobitoc.

— E cam deranj aici, spuse Sanda, deschizând o uşă masivă, albă. E un salon în care nu prea intrăm...

Toţi simţiră de la început aceasta, în odaie mirosea a sulfină şi a aer închis. Era parcă mai răcoare, dar o răcoare melancolică" şi artificială.

Egor îşi căută tovarăşul. D-l Nazarie păşise încet, încercând parcă să-şi ceară scuze cu modestia lui, silindu-se să nu facă zgomot, să nu fie observat, în urma profesorului venea Simina. Venea'cea din urmă.

Figura îi era luminată de o emoţie solemnă, care îi dădea o paliditate feminină, nefirească pe obrazul ei de copil. „Sunt într-adevăr extraordinar de sensibile fetele astea", îşi spuse Egor.

— Domnişoara Christina! exclamă d-na Moscu. Aşa îi spuneau toţi pe aici...

D-l Nazarie simţi teroarea ca o gheară apăsându-i pieptul.

Domnişoara Christina zâmbea din portretul lui Mirea, parcă 1-ar fi privit într-adins pe el. Era o fată foarte tânără, îmbrăcata într-o rochie lungă, cu talia subţire şi înaltă, cu buclele negre lăsate pe umeri.

— Ce spui, domnule pictor? întrebă Sanda.

Egor rămăsese departe de portret. Se trudea să-şi dea seama de unde izvora în sufletul său atâta melancolie şi oboseală, în faţa acestei fecioare care îl privea în ochi, zâmbindu-i cu familiaritate, parcă 1-ar fi ales numai pe el din tot grupul, să-i spună numai lui de nesfârşita ei singurătate. Plutea mult dor şi multă jale în ochii domnişoarei Christina. Zadarnic îi zâmbea ea familiar, zadarnic îşi strângea cu mâna umbreluţa albastră şi îşi ridica pe furiş o sprânceană, parcă l-ar fi invitat să râdă şi el de pălăria ei prea mare şi prea încărcată, pe care, fireşte , n-o poate suferi, dar a pus-o pentru că aşa i-a cerut mama („Nu stă bine unei domnişoare să pozeze decât desăvârşit îmbrăcată!").

Domnişoara Christina suferea în nemişcarea ei. „Să-şi fi dat ea seama că va muri atât de repede?" se întrebă Egor.

— Atunci îţi place, adăugă triumfătoare Sanda. Dacă nu spui nimic, înseamnă că-ţi place...

— Cu un asemenea model, nu se putea face decât o capodoperă, vorbi liniştit Egon

Domnişoarei Christina îi sticliră o clipă ochii mai viclean. Egor îşi puse mâna pe frunte. Ce straniu miros în camera aceasta. Nu cumva o fi chiar camera ei? Cu coada ochiului privi spre celălalt perete. D-na Moscu îi spusese că e un salon, dar se afla acolo, în colţ, un pat mare, alb, cu perdeluţe. Ridică încă o dată privirile spre portret. Domnişoara Christina îi urmărise toate mişcările. Egor citea bine în ochii ei; îl văzuse când a descoperit patul şi n-a roşit; dimpotrivă, continuă şi acum să-i susţină privirea, oarecum provocatoare. „Da, asta e camera mea de fată şi acolo e patul meu, patul meu virginal" - parcă îi vorbeau ochii domnişoarei Christina.

— Ce spui, d-le profesor? întrebă din nou Sanda.

"D-l Nazarie rămăsese încremenit de cum dăduse cu ochii de portret.

La început i s-a părut că vede din nou nălucirea din noaptea trecută, chipul acela de abur care se apropiase atunci, la masă de umerii d-nei Moscu. Teroarea îl împietrise. Dar îl deşteptase din spaimă Simina, care trecu lângă el şi îl privise mirată, bănuitoare.

— Mi se pare un lucru extraodinar, vorbi apăsat d-l Nazarie. Se liniştise. O linişte nefirească, un început de nesimţire. Mirosea ciudat în odaie; nu a mort, nici măcar a flori funerare, ci un miros de tinereţe oprită pe loc, oprită şi conservată aici, între patru pereţi.

O tinereţe de-acum multă vreme. Parcă soarele nu trecuse prin această odaie şi timpul nu măcinase nimic. Nimic nu părea premenit, schimbat de când murise domnişoara Christina. Mirosul acesta e parfumul tinereţii ei, resturi miraculos păstrate din apa ei de colonie, din aburul trupului ei. D-l Nazarie înţelegea acum toate lucrurile acestea mici şi stranii. Se mira singur de uşurinţa cu care le înţelege şi de graba cu care le acceptă.

— ...Un lucru într-adevăr extraordinar, adăugă el, privind din nou tabloul.

Dar nu era aceeaşi nălucire din sala de mâncare. O foarte mare asemănare, fireşte. Domnişoara Christina seamănă mult cu d-na Moseu, seamănă şi cu Simina. Dar chipul ei poate fi privit în linişte. Doar în cele dintâi clipe 1-a înspăimântat. I s-a părut atunci că revede nălucirea.

I s-a părut, numai; căci *cealaltă* răspândea o teroare deznădăjduită, pe care portretul nu o avea. Oboseala şi tristeţea odăii veneau din alte vămi şi vorbeau alt fel sufletului.

— Aş vrea să încerc o dată să pictez acest tablou, vorbi Egor, să-l pictez cum ştiu eu, iar nu să fac o copie...

Sanda se apropie de el şi-i apucă braţul înspăimântată.

— Bine că nu te-a auzit mama, şopti ea.

Egor vorbise destul de tare, dar d-na Moscu, aşezată într-un fotoliu îmbrăcat în pânză albă, nu auzise nimic, ca de obicei. D-na Moscu cerceta cu ochii încăperea. Palpita alt fel, aici, viaţa. Aici îi alerga gândul întotdeauna, deşi" nu în acest spaţiu concret, nici în acest timp prezent. Egor o privise în treacăt, când se aşezase pe fotoliu, şi înţelese: d-na Moscu se întoarce mereu aici, în camera aceasta, în întâmplările de-atunci.

— ...Bine că nu te-a auzit, căci i-ai fi făcut într-adevăr rău, adăugă, tot în şoaptă, Sanda. Nu lasă aproape pe nimeni să intre aici. Azi a făcut excepţie. Şi-apoi, mai e ceva...

Dar Simina se apropiase prea mult de ei. Se apropia acum şi d-l Nazarie, probabil ca să le spună că ar trebui să se retragă.

— ...Dar lui tanti Christina i-ar place să mai fie o dată pictată, spuse Simina. De unde ştii tu că n-ar vrea mama?!...

— Simina, teribil de multe lucruri ştii tu, îi spuse cu înţeles, privind-o în ochi, Sanda.

Apoi îi întoarse spatele şi se apropie de d-na Moscu.

— *Maman,* am rămas de-ajuns. Trebuie să mergem...

— N-aţi vrea să mai mă lăsaţi o clipă? se rugă ea.

Sanda dădu din cap aspru.

— ...Cu Simina, se rugă din nou d-na Moscu.

— Mai ales cu ea, zâmbi Sanda.

Îi luă braţul Egor şi d-l Nazarie veneau din urmă Evitară la început să se privească, dar, ajunşi pe verandă, nu şi-au putut feri multă vreme ochii unul de altul. Egor aprinse o ţigară, după ce, mai întâi, întinse tabachera profesorului. D-l Nazarie refuzase zâmbind.

— Nu cred că e acelaşi lucru, scumpe maestre, spuse d-l Nazarie.

În acea clipă, Sandală se apropie. Se şterseseră de pe faţa ei vigoarea şi severitatea de adineauri. Sandală era acum din nou domnişoara capricioasă şi disponibilă.

— Suntem gata de lucru, domnule Egor? întrebă ea D-l Nazarie se bucură că se poate retrage într-un asemenea moment neutru.

IV

Egor n-a lucrat nimic în după-amiaza aceea. Şi-a purtat şevaletul prin mai multe alei şi s-a aşezat în mai multe colţuri ale parcului, în cele din urmă, şi-a ascuns sculele la rădăcina unui ulm. Şi a început să se plimbe cu Sanda.

— într-o asemenea zi e păcat să lucrezi, i-a spus.

Apoi a întrebat-o câte poeme cu toamna cunoaşte. A întrebat-o mai mult ca s-o necăjească, dar a trebuit s-o asculte mirat - şi nu totdeauna cu voie bună - recitând poem după poem. El ar i vrut să ajungă mai repede Ia intimităţi, poate chiar la confesiuni. Aşa se pregătea Egor de dragoste. Era prea miraculoasă toamna de deasupra lor ca să-şi îngăduie vreun curaj vulgar. Totuşi, poemele erau destul de multe.

Timpul trecea nesimţit. Trebuia să facă un. pas înainte. Se hotărî să-i spună pe nume.

— Sanda, ce crezi de Nazarie?

— Cred că e un viclean, răspunse corect Sanda, ca şi când n-ar fi observat intimitatea lui Egor. Ai băgat de seamă ce repede îşi schimbă faţa? Niciodată nu seamănă cu el însuşi...

Egor începu să râdă. Răspunsul fetei îl desfătase într-adevăr. Şi ªpoi, în acelaşi timp, abătuse conversaţia pe un plan mai accesibil. Se Putea râde, se putea glumi. La capătul aleii, o

strânse de mijloc. Ea îi spunea încă, poate ca să-l necăjească, „domnule Egor".

Curând însă, a trebuit să se întoarcă. Era ora ceaiului. Simina îi aştepta în faţa verandei, plimbându-se nepăsătoare cu ochii în pietriş.

D-na Moscu, pe verandă, citea un roman francez. D-l Nazarie se scuzase că nu va veni decât seara la masă. Pornise înspre sat, să cerceteze câteva movile.

Au luat ceaiul în linişte, vorbind numai Sanda şi Egor. Simina părea îngândurată. Se ridică cea dintâi, după ce şi-a împăturit şerveţelul de ceai şi şi-a adunat firimiturile în farfurie.

— Unde te duci, Simina? întrebă Sanda.

— La doica, răspunse fetiţa fără să se întoarcă.

Sanda o urmări cu ochii până ce dispăru între pomi.

— Nu-mi place deloc prietenia aceasta, se adresă d-nei Moscu. Doica o zăpăceşte cu tot felul de basme...

— Acelaşi lucru i 1-am spus şi eu de atâtea ori, se apără d-na Moscu.

— Ce-i spune doica? întrebă Egor.

— Cele mai absurde basme, vorbi obosită şi enervată Sanda.

— E timpul basmelor acum, o întrerupse Egor. Nu are decât nouă ani. Trăieşte şi ea în folclor...

Sanda îl privi plictisită. Ar fi vrut parcă să-i spună mai mult, dar se mulţumi cu câteva cuvinte.

— Sunt un folclor destul de ciudat basmele doicii...

Egor s-a putut convinge chiar în acea seară" cât de ciudat e folclorul doicii. Plecase să se plimbe primprejurul parcului, să vadă apusul soarelui de pe câmp. Rămăsese rezemat de un salcâm, privind cum se cufundă globul înflăcărat, „departe şi nu foarte departe", îşi amintise de versul popular cu multă plăcere. „Numai un asemenea vers poate descrie într-adevăr un apus în câmpie, gândi Egor. Şi cum rămâne toată firea împietrită, câteva clipe, după înecarea soarelui! Şi apoi, cât de straniu se însufleţeşte liniştea! Numai dacă n-ar fi atâţia ţânţari", îşi spuse Egor aprinzându-şi o ţigară ca să se apere.

N-avea nici un gust ţigara, în răcoarea aceasta mirosind a praf şi ierburi. O zvârli în drum şi porni agale spre casă. Intră printr-o poartă laterală în parc. La stânga se întindeau curţile, acareturile şi grădinile de zarzavat. Egor se întrebă cine are grija tuturor acestor rosturi gospodăreşti, cine supraveghează şi plăteşte slugile, cine vinde recoltele. Soţul d-nei Moscu murise de câţiva ani; cumnata ei are moşie în altă parte a ţării. Poate vreun administrator, vreun vechil moştenit...

Se aprindeau lămpile. „Acolo sunt bucătăriile şi odăile slugilor", gândi Egor. Un rând întreg de odăi mici, albe cu prispa scundă.

Treceau femei, câte un copil sfios privea nedumerit spre casele boiereşti. Un miros proaspăt, de fân, de vite şi lapte. „Are să fie o noapte splendidă", îşi spuse Egor, ridicând fruntea spre cerul străveziu şi înalt.

— Nu vă este frică de câini?

Glasul venise atât de neaşteptat, încât Egor se dăduse un pas înapoi.

Lângă el apăruse Simina. „Cum de a mers atât de nesimţit, pe cărare s-a strecurat de-a dreptul în spatele meu?"

— Dar dumitale nu-ţi este frică să te plimbi singură pe aici? o întrebă Egor.

— Am fost la doica, răspunse liniştită Simina.

— De atunci de când ai plecat? ;V* ' .

— Doica a avut treabă, am stat lângă ea...

— Şi ţi-a spus basme, nu e aşa?

Simina zâmbi strivitor, îşi culese cu mâna un mărăcine de pe rochiţă, netezind apoi cutele, întârzia cu multă ştiinţă răspunsul.

— Asta o ştiţi de la Sanda. Dar e adevărat, Doica îmi spune în fiecare zi un basm nou. A învăţat foarte multe...

— Astăzi a fost un basm foarte lung, dacă ai întârziat până acum, vorbi Egor.

Simina zâmbi iar, cu aceeaşi voită sfială, întâlnindu-i ochii, Egor avu sentimentul penibil că e atras în cursă, că în faţa lui lucrează o minte şireată şi ascuţită, iar nu mintea unui copil.

— Basmul a fost scurt, răspunse Simina, dar doica a făcut plata oamenilor, căci ea o face întotdeauna...

Pronunţă ultimele cuvinte tărăgănat, atrăgând într-adins atenţia lui Egor asupră-le. Parcă ar fi cunoscut nedumeririle lui de adineauri şi voia, incidental, să i le lămurească. Egor se simţi deodată turburat. Fata

: îi ghicea gândurile, i le cetea fără ştirea lui. Subliniase cu atâta fineţe anumite cuvinte, apoi tăcuse, privind în jos...

— Un basm scurt, dar foarte frumos , adăugă ea.

Uşor de înţeles că aştepta să fie întrebată, aştepta pe Egor s-o roage să i-l povestească. Egor încercă să reziste ispitei acesteia, care nu ştia de unde vine. Simina tăcuse încurcată, adăstând, îşi încetinise într-adins pasul.

— Spune-mi-l şi mie, rosti în cele din urmă Egor.

— Este basmul feciorului de cioban, care s-a îndrăgostit de o împărăteasă moartă, începu calm Simina.

Cuvintele sunaseră atât de stranii pe buzele ei copilăreşti, încât Egor se cutremură.

— Ce basm urât şi absurd! exclamă el deodată, aspru. Are dreptate Sanda.

Simina nu se intimida de izbucnirea lui Egor. Aşteptă să-şi mistuie mânia, apoi începu cu acelaşi glas.

— Aşa e basmul. Aşa a fost ursita feciorului de cioban...

— Tu ştii ce-i ursita unui om? întrebă Egor.

— Ursita, soarta sau destinul omului, răspunse prompt Simina ca la o lecţie. Fiecare om se naşte lângă o stea, cu norocul lui. Asta e...

— Poate ai dreptate, adăugă Egor zâmbind.

— A fost odată un fecior de cioban, începu repede Simina, fără să-i mai lase timp s-o întrerupă. Si când s-a născut el, ursitoarele i-au spus:

„Să iubeşti o împărăteasă moartă!" Mama lui a auzit şi a început să plângă. Cealaltă ursitoare, căci erau trei, s-a milostivit de jalea ei şi a adăugat: „Şi te va iubi şi împărăteasa pe tine!"...

— Vrei neapărat să-mi povesteşti basmul până la sfârşit? o întrerupse Egor.

Simina îl privi mirată. O privire inocentă şi totuşi rece, dispreţuitoare.

— D-stră mi-aţi spus să vi-l povestesc...

îl strivi apoi cu o tăcere încăpăţânată. Se aflau în mijlocul aleii principale. Se zăreau, depărtate, lămpile odăilor din curte. Casa mare, de cealaltă parte, crescuse cenuşie în văzduhul spălăcit de seară.

— Nu cunoşti un alt basm, mai frumos? întrebă Egor ca să rupă tăcerea. De pildă, basmul pe care ţi l-a spus doica ieri, sau alaltăieri...

Simina începu să zâmbească. Răsuflă lung, ferindu-se parcă să privească namila din

dreapta lor, casa mare. îşi ţinea capul încordat.

— Basmul de ieri e foarte lung, spuse ea, iar cel de alaltăieri nu e un basm, e o întâmplare adevărată, cu domnişoara Christina...

Egor tresări şi se simţi deodată înspăimântat. Nu din cauza întunericului care se lăsase brusc, mai ales aici, între pomi. Simina parcă se oprise într-adins aici. Ochii îi străluceau, cu pupilele mărite, şi capul avea o stare ţeapănă, nefirească. Egor fusese înspăimântat de glasul cu care pronunţase Simina ultimele cuvinte, întotdeauna ştia sa sublinieze cuvintele, să le dea sensuri voite de ea, să ţi le împlânte ca un fier roşu în inimă.

— Tu de ce-i spui „domnişoara Christina"? întrebă mâniat Egor. Până acum îi spuneai „tanti", căci doar ţi-este mătuşă...

— Ea m-a rugat să-i spun aşa, „domnişoară", să nu-i mai spun „tanti", să n-o îmbătrânesc...

Egor se stăpâni cu greu; simţise o cumplită furie împotriva acestei făpturi mici, care îl minţea cu atâta neruşinare, cu atâta diavolească viclenie.

— Când te-a rugat? întrebă el din nou. Cum te poate ruga cineva care a murit de aproape treizeci de ani?!

Glasul îi era aspru, privirea lui cruntă, dar Simina continua să zâmbească, îi făcea atâta plăcere furia unui bărbat, a unui om atât de mare şi de puternic împotriva ei, care nu împlinise încă zece ani...

— M-a rugat azi-noapte, în vis...

O clipă, Egor, şovăi încurcat. Dar voia să meargă până la capăt, să înţeleagă ce se ascunde în mintea copilului acestuia înfricoşător.

— Totuşi, azi în salon, continuă el, te-am auzit spunând „tanti Christina".

— Nu e adevărat, răspunse calm Simina. *Astăzi* n-am spus „tanti Christina".

într-adevăr, acum nici Egor nu-şi mai amintea să o f i auzit. Dar îl înspăimânta siguranţa ei, zâmbetul ei victorios. Va vorbi neapărat cu Sanda, cu d-na Moscu chiar. Se simţea oarecum ridicol, în mijlocul aleii, în întunerec, încercând să încurce o fetiţă. Voi să întoarcă brusc Capul spre casă şi să facă el primul pas de înapoiere, căci Simina nu se mişcase de multe minute. Atunci fetiţa i se azvârli în braţe înspăimântată, ţipând. Egor se sperie mai mult de ţipătul ei şi o ridică.

Simina îi apucase obrajii, ţinându-i faţa alături de faţa ei.

— Mi s-a părut că vine cineva de-acolo, şopti...

Arăta spre marginea cealaltă a parcului, îl sili pe Egor să privească într-acolo, să privească mult, ca s-o liniştească.

— Nu e nimeni, fetiţo, îi vorbi încrezător Egor. Te-ai speriat singură... Şi cum să nu te sperii când asculţi în fiece zi un basm absurd?...

O ţinea încă în braţe, dezmierdând-o. Ce ciudat, inima nu-i bătea deloc a spaimă. Şi trupul ei era liniştit, cald, cordial. Nici o smucitură de febră, nici o picătură de sudoare. Faţa îi era senină, compusă. Egor înţelese deodată că a fost păcălit, că Simina se prefăcuse înspăimântată şi-i sărise în braţe numai ca să-l împiedice să întoarcă privirile spre casă. Când înţelese asta, o furie împletită' cu teroare îl cuprinse. Simina simţise pe dată schimbarea în muşchii lui Egor, în pulsul său...

— Lăsaţi-mă jos, vă rog, şopti. Mi-a trecut acum...

— De ce m-ai minţit, Simina? întrebă cu o furie îngheţată Egor. N-ai văzut nimic, nu e aşa? N-ai văzut nimic, cel puţin în partea *aceasta...*

Arătă cu braţul marginea parcului. Dar braţul îi.tremura încă şi-l retrase repede. Nu

destul de repede ca să nu-l observe-Simina. Fetiţa îl privi surâzătoare, fără să-i răspundă.

— ...Poate ai văzut ceva în *cealaltă* parte, continuă Egor.

Nu privea totuşi spre casă. Spusese „cealaltă" fără să se întoarcă, să arate cu braţul întins, aşa cum făcuse spre marginea parcului. Era cu atât mai necăjit, cu cât Simina părea că îi ghiceşte chiar şi cele mai ascunse spaime şi îndoieli.

— Ceva pe care nu voiai să-l văd eu, adăugă Egor.

îi era frică de-a binelea. Simina sta în faţa lui, cu mâinile la spate, strivindu-şi buzele ca să nu râdă. Batjocura aceasta nu risipea totuşi, în inima lui Egor, nelămurita teroare care îl cuprinsese.

— Puteţi să vă întoarceţi fără teamă, spuse Simina, invitându-l cu mâna să privească şi în cealaltă parte. Dumneavoastră sunteţi bărbat, nu vă puteţi speria... Ca mine, adăugă ea, plecând ochii în pietriş.

Pomi apoi, brusc, spre casă. Egor o urmă, cu dinţii încleştaţi, răsuflând repede şi fierbinte.

— Ştii că am să te spun, Simino! o ameninţă el.

— Mă aşteptam la asta, domnule Egor, vorbi Simina fără să se întoarcă. Vă rog să mă iertaţi dacă, speriindu-mă, v-am sărit în braţe.

Mama n-o să-mi ierte uşor impoliteţea asta. Aveţi dreptate să mă spuneţi...

Egor îi apucă braţul şi o smuci spre el. Fata se abandonă fără nici o rezistenţă.

— Ştii foarte bine că e vorba despre *altceva,* şopti el apropiindu-se şi pronunţând cuvintele solemn.

Dar i-ar fi fost greu să spună despre ce e vorba. Nu ştia decât un lucru: că Simina nu se speriase şi că îl silise să privească în cealaltă parte a parcului, ca să nu vadă *ceva* ce a văzut ea... Dar ea de ce nu s-a speriat?

— E adevărat, m-am speriat degeaba, vorbi Simina.

Au ajuns în faţa verandei. Egor se suia, altădată, în odaia lui ca să-şi spele mâinile înainte de masă. Astăzi renunţă la un lucru atât de complicat. Intră în cămara de lângă sufragerie, unde îşi spălau mâinile copiii. D-l Nazarie parcă îl aştepta, în prag.

— Dacă n-ai ce face după-masă, vino să ne plimbăm puţin, îi spuse el apropiindu-se. Am să-ţi spun câteva fapte interesante, ce am aflat în sat...

— Şi eu am să-ţi spun d-tale un lucru tot atât de interesant, adăugă Egor zâmbind.

Fireşte, îi trecuseră acum ca prin farmec teroarea şi mânia din parc.

îi părea chiar rău câ-şi pierduse calmul faţă de un copil. „Simina ascunde lucruri mai grave, gândea el, trebuie să mă port cu multă grijă". Dar nu asemenea gânduri cuminţi îl liniştiseră, ci lumina pe care o găsise în casă, în prezenţa oamenilor vii şi sănătoşi de acolo.

Se aşezară la masă. Egor privea la răstimpuri spre Simina. întâlnea întotdeauna aceiaşi ochi inocenţi, aceeaşi bine ascunsă siguranţă.

„Crede că n-am să spun ,că n-am s-o trădez", gândea Egor. îşi pregătea bine surpriza. Sanda stătea lângă el, parcă oarecum obosită.

— Nu m-am simţit prea bine astăzi, se scuză ea.

D-l Nazarie vorbi despre observaţiile lui, despre movile şi greutatea săpăturilor la întâmplare. Nu avea însă verva şi entuziasmul de altădată. Vorbea mai mult ca să-şi arate cum şi-a petrecut ziua şi ca să împiedice tăcerea să se aştearnă definitiv.

— Ştiţi că Simina mi-a povestit un basm pe care i l-a spus chiar astăzi doica? începu Egor.

Sanda roşi brusc şi se întoarse spre soru-sa.

— De-abia târziu am aflat că doica nici n-a fost în după-amiaza asta aici, că a plecat la Giurgiu după cumpărături, vorbi Sanda. Simina, ai să fii aspru pedepsită!...

Egor nu mai ştia pe cine să privească. D-na Moscu se deştepta uşor din toropeala ei obişnuită.

— Cum rămâne cu basmul nostru de azi, domnişoară Simina?

întrebă răutăcios Egor.

îşi dădu în acea clipă seama ce mare voluptate este să te răzbuni pe un copil, să-l chinui când îl ai în puterea ta. Simina îl privi totuşi cu atâta dispreţ, încât mânia lui Egor se aprinse din nou.

— E un basm pe care îl ştiu de mult, răspunse ea politicos. -

— Atunci de ce-ai minţit fără rost? întrebă Sanda.

— Răspunde fără teamă, fetiţa mea, interveni d-na Moscu. Nu-ţi fie teamă de pedeapsă. Dacă ai greşit, vorbeşte cu curaj.

— Nu mi-e teamă de pedeapsă, vorbi calmă Simina, dar nu pot răspunde...

Privi în ochii Sandei cu aceeaşi exasperantă seninătate şi siguranţă.

Soru-sa izbucni:

— Deocamdată, ai să te culci fără desert şi ai să te ridici chiar acum de la masă. Sofia te va conduce în camera ta...

Simina păru că-şi pierde o clipă cumpătul; devenise palidă, îşi strânse buzele, căută ajutorul d-nei Moscu. Dar d-na Moscu ridică zâmbind din umeri. Atunci Simina se sculă, recăpătându-şi zâmbetul ei dispreţuitor şi, după ce spuse „bună seara", sărută obrazul d-nei Moscu şi plecă spre odaia ei.

— îmi pare foarte rău de domnişoara noastră, spuse d-l Nazarie. Este atât de bună şi de mică... Poate n-ar fi meritat o asemenea pedeapsă.

— îmi pare şi mie rău, căci o cunosc cât e de sensibilă, vorbi Sanda, dar trebuie să o dezvăţăm de obiceiul acesta de a minţi fără rost...

D-na Moscu o aprobă clătinând din cap. Totuşi, scena îi făcuse destul de rău, căci abia dacă mai spuse un cuvânt până la sfârşitul mesei. », — Te-ai convins acum ce fel de basme ascultă, adăugă Sanda către Egor.

Pictorul scutură din umeri, ca şi cum s-ar fi îngrozit. Se întrebă totuşi dacă Sanda înţelege tot ce se petrece cu soru-sa.

— Ceea ce e mai grav, spuse Egor, e că am impresia că nu ascultă toate basmele. Multe le inventează chiar ea...

îşi dădu seama chiar în clipa când rosti aceste cuvinte că a făcut o gafă. Sanda îl privi înmărmurită, severă. i

V

Rămaşi singuri, Egor şi d-l Nazarie porniră spre poartă. Merseră multă vreme fără ca vreunul din ei să scoată un cuvânt. Deodată, domnul Nazarie se hotărî.

— Te-ai supăra mult dacă te-aş întreba un lucru foarte intim?

Bunăoară, dacă eşti într-adevăr îndrăgostit de Sanda?...

Egor ezită să răspundă. Era mai puţin surprins de întrebarea indiscretă a profesorului, cât încurcat de răspunsul pe care trebuia sa-l dea. Sincer vorbind, nu ştia nici el dacă e *într-adevăr* îndrăgostit de Sanda aşa cum accentuase, întrebând, d-l Nazarie. îi plăcea mult fata.

O aventură, o dragoste chiar, asta căuta cu bucurie. Sanda se împletea mult cu arta lui, cu ambiţiile sale nemărturisite. Ar fi fost foarte greu să răspundă sincer.

— Văd că şovăieşti, continuă d-l Nazarie. N-aş vrea să judec altfel tăcerea d-tale, să cred că te-au mâhnit cuvintele mele oarecum brutale...

Dar dacă nu eşti sincer îndrăgostit de d-ra Moscu, te-aş sfătui să pleci cât de curând de-aici. Atunci aş pleca şi eu, aş pleca, poate, chiar mâine, înaintea d-tale...

Egor se opri din mers, ca să-şi dea mai bine seama de cuvintele profesorului.

— S-a întâmplat ceva atât de grav? întrebă el cu jumătate de glas.

— Deocamdată, nimic. Dar nu-mi place casa asta, nu-mi place defel.

E un loc blestemat. Am simţit asta din prima seară. Nu e nimic sănătos aici. Nici măcar parcul acesta artificial, parc din salcâmi şi'ulmi puşi de mâna omului...

Egor începu să râdă.

— Până acum nu-i nimic grav, spuse el. Pot chiar să-mi aprind o ţigară în linişte...

D-l Nazarie îl privi cum şi-o aprinde, mirat.

— Chiar ţigara aceasta ar putea să-ţi atragă luarea-amirrte, continuă el. Ai uitat scena penibilă de azi noapte?

— Aproape o uitasem. S-a întâmplat însă astăzi un lucru care mi-a amintit-o. Am să-ţi spun îndată...

— Văd că eşti îndrăgostit şi nu vrei să pleci. Eu nu te învinuiesc de nimic. Dar mi-e teamă că va fi foarte greu, foarte greu... Cel puţin crezi în Dumnezeu, te rogi la Maica Domnului, îţi faci cruce noaptea, înainte de culcare?

— Niciodată.

— Cu atât mai rău. Ar trebui să înveţi măcar asta... ...... *>t,*

— Dar, în definitiv, ce-ai aflat d-ta atât de grav în sat?

— Mai nimic. Simt însă cum m-apasă casa asta, şi eu nu mă înşel niciodată. Nu-mi fac un merit din aşa ceva, dar nu mă-nşel. Am trăit multă vreme singur, aproape de pământ, asta înainte de a începe săpăturile. Sunt aproape, aproape fiu de ţăran. Tata era sergent de jandarmi într-un sat de lângă Ciulniţa. Nu te uita la mine că nu mai am păr în cap şi sunt belfer universitar. Eu simt lucrurile acestea foarte bine. Sunt şi eu un fel de poet; n-am scris versuri decât în liceu, dar am rămas poet...

Egor asculta uluit volubilitatea aceasta nervoasă şi incoerentă a domnului Nazarie. Profesorul se afunda singur într-o mare de cuvinte, de amintiri şi de sentimente, din care nu izbutea să mai iasă. La început, cuvintele sale erau hotărâte şi cumpănite. Pe nesimţite însă, un început de delir îi înfierbânta vorbele. Şi glasul era mai sugrumat, răsuflarea mai precipitată. „De ce-mi spune el mie toate astea? Ca să-şi scuze plecarea, ca să şi-o pregătească?"

— Domnule profesor, îl întrerupse Egor calm, d-tale ţi-e frică de *ceva...*

Accentuase fără voie cuvântul, aşa cum făcuse, puţine ceasuri înainte, vorbind Siminei. Şi accentuând, simţi el însuşi un fior strein, absurd, străbătându-l de-a lungul şirei spinării. .

— Da, da, bâlbâi d-l Nazarie. Mi-este şi frică. Dar asta n-are nici o importanţă...

— Eu cred că are, spuse Egor mai mult pentru sine. Suntem oameni în toată firea şi ne pierdem cumpătul...Vreau să-ţi spun de la început că n-am de gând să plec.

îi plăcu glasul lui, dur şi sigur, cu care pronunţase ultima frază.

Hotărârea luată îi dădu curaj şi o mare încredere în sine. îi făcea plăcere să asculte, „în fond, nu suntem copii"...

— Nu ştiu în ce măsură sunt îndrăgostit de domnişoara Moscu, adăugă el cu acelaşi glas bărbătesc, dar am venit aici să stau o lună încheiată şi voi sta. Chiar numai pentru a-mi pune nervii la încercare...

începu să râdă, fără prea mult succes. Lucrurile pe care le spusese erau solemne.

— Bravo, tinere, vorbi d-l Nazarie înfierbântat. N-aş vrea să crezi, totuşi, că mi-este atât de frică, încât să nu mai pot judeca. Şi, judecând bine lucrurile, eu nu te-aş sfătui să rămâi. Adaug: nu m-aş sfătui nici pe mine, căci rămân şi eu.

— Ar fi fost penibil să plecaţi aşa, deodată...

— N-aş fi fost primul musafir care pleacă după două zile, spuse d-l Nazarie privind în pământ. Am aflat lucruri triste şi ciudate, tinere, în sat...

— Nu-mi mai spune „tinere", îl întrerupse pictorul, spune-mi Egor.

— Aşa îţi voi spune, se supuse d-l Nazarie zâmbind. (Zâmbea pentru întâia oară în noaptea aceea.) Ştii, începu el privind încă o dată de jur împrejur, să se convingă că nu-l ascultă nimeni, nu-i lucru curat cu domnişoara Christina. Domnişoara asta frumoasa nu .prea şi-a cinstit familia. Oamenii povestesc o groază de lucruri...

— Aşa sunt ţăranii, spuse Egor sentenţios.

— Eu îi cunosc mai bine, continuă d-l Nazarie. Nu se născoceşte aşa de uşor o legendă, cu atâtea amănunte odioase. Căci sunt într-adevăr amănunte odioase... Puteai să-ţi închipui că fecioara asta de boieri punea pe vechil să bată pe ţărani cu biciul, în faţa ei, să-i bată până la sânge? Şi ea le smulgea cămaşa... şi câte altele... Trăia de altfel cu vechilul, ştia tot satul asta. Şi omul ăla ajunsese ca o fiară, de o cruzime bolnăvicioasă, neînchipuită....

D-l Nazarie se opri. îi era peste putinţă să povestească tot ce auzise, tot ce-i şoptiseră oamenii la cârciumă şi apoi pe drum, petrecându-l spre curte, îndeosebi amănuntul acela cu puii de găină, cărora domnişoara le sucea de vii gâtul, îi era peste putinţă să-l repete. *Chiar* dacă n-ar fi putut crede tot, erau amănunte sălbatece, care îi îngheţaseră sângele în vine.

— Cine ar fi crezut!... spuse Egor gânditor. După chipul ei, nu bănuiai în nici un caz un asemenea suflet. Dar poate nu e.totul adevărat. Au trecut de-atunci treizeci de ani, au mai uitat oamenii şi le-au mai amestecat cu legende...

— Poate... în orice caz, amintirea domnişoarei Christina a rămas vie în sat. De numele ei se sperie copiii şi astăzi. Şi apoi, moartea ei, moartea ei îţi dă de gândit. Căci n-au ucis-o ţăranii, ci vechilul cu care trăia de câţiva ani (te-ntrebi ce diavol se zbătea în ea, să apuce calea destrăbălării şi a cruzimii de la 16-17 ani). Şi vechilul a ucis-o din gelozie, începuseră răscoalele şi... -

Domnul Nazarie se opri încurcat. Nu îndrăznea să povestească mai departe. I se părea într-adevăr prea drăcească, prea inumană fapta domnişoarei.

— Nu se mai poate spune? şopti Egor.

— Ba da, se poate... Dar e înfiorător. Oamenii spun că veniseră ţăranii de pe alte moşii şi ea i-a chemat câte doi, câte doi, în iatac, să le împartă averea. Spunea că vrea să-şi împartă toată averea, cu acte, numai să n-o omoare... De fapt, se lăsa siluită pe rând de toţi. Ea îi îndemna, chiar ea. îi primea goală, pe covor doi câte doi. Până a venit vechilul şi a împuşcat-o. A povestit la tot satul cum a împuşcat-o, dar apoi a fost omorât şi el, când a venit armata; o parte din oameni au fost împuşcaţi, alţii, după cum ştii, au înfundat ocna... Nu s-a aflat. Dar familia, rudele, prietenii de-atunci au ştiut repede.

— De necrezut, şopti Egor.

îşi aprinse o altă ţigară. Era nervos, emoţionat.

— O asemenea femeie într-o casă lasă urme, continuă domnul Nazarie. De-aia mă simţeam eu apăsat, neliniştit, abătut... Şi când te gândeşti că nici nu i-au mai găsit corpul să i-l îngroape, adăugă domnul Nazarie după o scurtă pauză, în care parcă se întrebase dacă trebuie să mărturisească şi acest amănunt — L-au zvârlit undeva, în vreun puţ părăsit, spuse Egor, sau

poate, cine ştie, i-au dat foc...

— Poate... şopti d-l Nazarie pe gânduri. Deşi ţăranii nu prea ard cadavrele...

Se opri şi privi de jur împrejurul lui cu încordare, cu teamă, Arborii parcului rămăseseră departe. Câmpul se deschidea aici, brăzdat pe alocuri, înecat într-o depărtare sumbră. Nu era un orizont în nici o parte; numai o împletire absurdă de umbre.

— Nu e locul cel mai nimerit ca să vorbim despre „cadavre", spuse Egor.

D-l Nazarie îşi vâri mâinile în buzunare, nervos. Parcă nici nu auzise observaţia lui Egor. Urmărea un gând sau poate şovăia să-şi completeze destăinuirile, înghiţea aerul după obiceiul lui, cu gura larg deschisa, cu fruntea răsturnată. Ce bine se simţea insă, în noaptea aceasta răcoroasă, fără arbori în jurul lui, fără lună deasupra...

— E, în orice caz, ciudată dispariţia domnişoarei Christina, începu d-l Nazarie. Oamenii spun că s-a făcut strigoi...

Vorbise foarte firesc, fără nici o tremurare în glas. Privea încă în sus, spre cer. Egor se stăpâni, încercând să zâmbească.

— Sper că nu crezi şi d-ta acelaşi lucru, vorbi el cu oarecare ironie în glas.

— Nu mi-am pus niciodată asemenea probleme, răspunse d-l Nazarie.

Nu ştiu dacă trebuie sau nu să cred într-o grozăvie ca asta... de fapt, nici nu interesează...

Egor se grăbi să-l ajute.

— Şi eu gândesc acelaşi lucru, spuse el.

îşi dădea seama că minte, că spune cu totul altceva decât ar fi vrut să spună, dar simţea că, într-un asemenea ceas, trebuie să creadă acelaşi lucru ca d-l Nazarie.

— ... Nu este însă mai puţin adevărat că toate întâmplările acestea au schimbat şi casa, şi familia Moscu, adăugă d-l Nazarie. Nu mă mai simt bine acolo... Poate că tot ce ţi-am spus acum sunt numai scornirile satului, dar eu simt acelaşi lucru, pe mine mă apasă ceva, acolo...

întinse braţul spre parc. I se păru în acea clipă că vede atâtea lucruri înspăimântătoare, încât începu din nou să vorbească, mai repede, mai precipitat, răsuflând din piept.

„îl cuprinde frica", îşi dete seama Egor. Se mira de luciditatea lui; stă atât de aproape de d-l Nazarie, de un om pe care îl cuprinde iar groaza şi-l priveşte cu destulă seninătate, îl poate analiza chiar. Nu cuteza totuşi să privească spre parc. Braţul întins, o clipă, al d-lui Nazarie îl înfiorase mai mult decât toate cuvintele lui înspăimântate.

Poate că vede şi el ceva acolo, gândea Egor; poate că vede acelaşi lucru ca şi Simina...Şi cu toate acestea, era încă lucid; doar o foarte uşoară nelinişte îi înfiora sufletul.

— N-ar trebui să-ţi fie frică! spuse deodată, întrerupând efuziunea d-lui Nazarie. Nu te mai uita într-acolo, spre casă...

D-l Nazarie nu voia sau nu putea să-l asculte. Rămăsese cu ochii aţintiţi spre parc. Privea cu toată făptura crispată, aştepta...

— Şi cu toate acestea vine ceva de-acolo, spuse el.

întoarse capul şi Egor. Umbra parcului îi apăru deodată, depărtată, deasă. Nu era nimic într-acolo. Nu se vedea nimic; numai o sclipire mizeră spre stânga, unde se aflau casele.

— Nu vine nimeni, rosti el îmbărbătat.

în acea clipă, auzi un urlet care îi îngheţă sângele în vine. Un urlet de câine înnebunit; lugubru, infernal. Geamătele se auziră apoi foarte aproape. Şi un zgomot surd, de fiară alergată, cu răsuflarea aprinsă.

Din întunerec, li se zvârli între picioare un câine mare, sur, cu urechile pleoştite, tremurând şi chelălăind. Se trânti la picioare gudurându-se, lipindu-şi capul de gleznele lor,

lingându-le mâinile, suspinând. La răstimpuri, se ridica din ţărână şi începea să urle. Acelaşi urlet de groază, neînţeles.

— S-a speriat şi el, şopti Egor, mângâindu-1. S-a speriat şi el, săracul...

Dar îi făcea bine să-l simtă aici, alături de picioarele lui - un animal cald, viu, puternic, îi făcea bine, în câmpul acesta deschis din toate părţile - şi închis iarăşi, departe de roata aburie a marginilor.

VI

Egor visa în acea noapte unul din obişnuitele lui visuri, neinteresante şi foarte puţin dramatice.- Prieteni din studenţie, rude, călătorii fără rost, dialoguri fără nici o logică. De astă dată, se visa undeva într-un oraş din Franţa, într-o cameră streină, ascultând rezemat de uşă - convorbirea între un profesor de-al lui şi alt tânăr, necunoscut.

Se vorbea despre o expoziţie recentă de pictură şi despre lăzi.

— îmi plac lăzile încărcate, pline de lucruri ascunse, stranii, exotice, începu tânănil necunoscut, întotdeauna le privesc cu emoţie, aşa cum stau ele închise, în prăvălii sau pe cheiuri, purtând cine ştie ce povoară sau comoară între pereţii lor de lemn...

De la cele dintâi cuvinte, Egor înţelese. Necunoscutul care vorbea era, de fapt, prietenul lui, Radu Prajan, mort demult, mort într-un accident stupid de stradă. L-a recunoscut după glas şi după emoţia cu care vorbea despre lăzi. Aşa vorbea Prajan şi în viaţă; îi plăceau uleiurile, vopselele, pentru mirosurile lor complicate şi tari, mirosuri „tehnice", „sintetice", pentru mirosurile acelea care îi aminteau de cutii, de lăzi, de tot ce e adus de undeva de departe, dintr-un port exotic sau dintr-o fabrică... Ce schimbat era, totuşi, acum, Radu Prajan... Dacă n-ar fi fost glasul lui şi cuvintele lui, Egor nu 1-ar fi putut recunoaşte.

Părul îi crescuse acum lung, atât de lung, încât uneori i se părea că are plete pe umeri. La fiecare mişcare a capului, îi fluturau în dreptul obrazului, aproape acoperindu-i urechile. Vorbea necontenit cu profesorul, tară să-l bage în seamă pe Egor. Nerăbdarea lui Egor creştea cu fiecare vorbă spusă. „E totuşi mort, gândea el, Prajan e mort de mult. Poate de aceea se sfieşte să se întoarcă spre mine, să mă recunoască. Şi panii acesta lung, de femeie, tot ca să nu fie recunoscut Şi 1-a lăsat".

Dar chiar în acea clipă, brusc, cu un gest speriat, Prajan se întoarse spre Egor şi se apropie de el dintr-un singur pas.

— Pentru că veni vorba despre tine, spuse el repede, păzeşte-te bine, căci eşti într-o mare primejdie...

— Da, înţeleg, şopti Egor. Ştiu ce vrei să-mi spui...

Erau ochii lui Prajan acum. Figura lui începea să semene cu cea dinainte, cu cea adevărată. Numai părul prea mare, nefiresc si dezgustător de lung pentru un bărbat...

— Şi eu mă păzesc, adăugă Prajan scuturându-şi pletele. Iată, nimeni nu-mi poate face nimic sub pelerina aceasta...

într-adevăr, Prajan era acum departe, parcă mai ridicat, căci Egor înălţă mâna spre el fără să-l poată ajunge, îl vedea în preajma lui, dar îl *simţea* totuşi depărtat, înalt, inaccesibil. Şi în acea clipă înţelese de asemenea că Prajan s-a depărtat de frică, alungat parcă de o putere nevăzută. Alături de Prajan erau acum şi profesorul, şi încă vreo câţiva necunoscuţi - toţi înspăimântaţi de ceva care se petrecea sub ochii lor, ceva care se petrecea poate chiar în spatele lui Egor, căci Egor nu vedea nimic, ci îi privea doar uluit de groaza lor, de brusca lor îndepărtare. In jurul lui Egor obiectele se abureau, se ştergeau. începea şi pe el să-l cuprindă frica, întoarse capul şi întâlni alături trupul domnişoarei Christina. îi zâmbea, ca in tabloul lui

Mirea. Dar parcă era altfel îmbrăcată; într-o rochie albastră, cu franjuri, cu dantele multe.

Avea mănuşi negre, lungi, care îi făceau mai albe braţele.

— Plecaţi! porunci domnişoara Christina, încrutându-se şi ridicând încet braţul către Prajan.

Egor simţi o cumplită ameţeală la auzul glasului ei. Se deosebea de toate celelalte glasuri auzite în vis. Parcă venea *din afară,* din altă lume - şi Egcr se clătină ca şi cum s-ar fi pregătit să se trezească, Domnişoara Christina îi apucă însă braţul şi îi şopti aproape de ureche:

— încet, dragul meu, nu te speria. Eşti la tine în odaie, la *noi,* dragostea mea...

într-adevăr, decorul se schimbase brusc. Porunca domnişoarei Christina alungase umbrele, alungase obrazul schimbat al lui Prajan, topise pereţii camerei streine. Egor privi de jur împrejur uluit. Căută uşa de care se rezemase cu câteva minute înainte. Totul dispăruse fără înţeles. Se afla în odaia lui; recunoştea cu uimire fiecare obiect. O lumină ciudată, care nu era nici de zi, nici lumină de lampă.

— De când te aştept, şopti din nou domnişoara Christina, de când aştept un bărbat ca tine, un bărbat frumos şi tânăr...

Se apropiase atât de mult, încât Egor simţi un insuportabil parfum de violete învăluindu-1. Voi să se dea un pas înapoi, însă Christina îl apucă de braţ, reţinându-1.

— Nu fugi de mine, Egor, nu-ţi fie teamă că sunt moartă...

Dar lui Egor nu-i era teamă că stă de vorbă cu o moartă, ci îl stânjenea apropierea ei prea caldă, parfumul prea puternic de violete, răsuflarea ei atât de *feminină.* Domnişoara Christina era emoţionată, era nerăbdătoare - căci răsufla ca o femeie turburată în preajma unui bărbat.

— Ce frumos eşti, ce palid, adăugă Christina.

Se aplecă spre el atât de insistent, încât Egor nu avea unde să se mai retragă, îşi afundă capul în pernă, atât. Căci, de-abia acum îşi dete seama că el doarme în patul său şi că domnişoara Christina se apleacă peste el, încercând să-l sărute. Aştepta cu groază să simtă buzele ei pe gură, sau pe obraz. Dar Christina se mulţumi să-şi apropie mult faţa de fruntea lui, atât.

— Nu, pe tine *nu vreau,* şopti ea, nu te sărut aşa... Mi-e teamă de mine, Egor...

Se retrase deodată, oprindu-se câţiva paşi de pat, şi-l privi lung.

Părea că se luptă cu sine, că încearcă să-şi stăpânească o pornire oarbă, puternică, îşi muşca buzele. Egor începea să se mire că stă atât de liniştit alături de o moartă. Ce bine că toate lucrurile acestea se întâmplă în vis, gândi el...

— Dar să nu crezi tot ce ţi-a spus Nazarie, continuă domnişoara Christina apropiindu-se din nou de pat. Nu e adevărat, n-am făcut ceea ce spun oamenii despre mine... N-am fost un monstru, Egor. De ceilalţi nu-mi pasă ce cred; dar nu vreau să crezi şi tu aceleaşi lucruri absurde.

Nu e adevărat, mă-nţelegi tu, dragul meu?! Nu e adevărat...

Ce clar răsunau cuvintele ei în odaie. „Numai să nu audă cineva, să creadă că am dormit noaptea asta cu o femeie", gândi Egor. Dar în acea clipă îşi aminti din nou că totul se petrece în vis şi se linişti, zâmbind.

— Ce frumos eşti când zâmbeşti, spuse Christina aşezându-se pe marginea patului.

îşi scoase alene o mănuşă şi o zvârli peste capul lui Egor, pe măsuţa de alături. Mirosea acum mai puternic a violete. Ce gust prost să te parfumezi într-un asemenea hal... Simţi deodată o mână caldă mâiigâindu-l pe obraz. Tot sângele i se scursese din vine; căci senzaţia

acelei mâini calde - şi totuşi de o căldură nefirească, inumană - era îngrozitoare. Egor voi să strige de teroare, dar nu mai găsi nici o forţă, glasul i se stinse în gâtlej.

— Nu te speria, dragostea mea, şopti atunci Christina. Nti-ţi voi face nimic. *Ţie* nu-ţi voi face nimic. Pe tine te voi iubi numai...

Vorbea încet, rar, uneori cu multă melancolie în glas. îl privea nesăţioasă, înfometată. Şi totuşi, în ochii ei sticloşi se cobora câteodată o umbră de infinită tristeţe.

— ... Te voi iubi cum niciodată n-a fost iubit vreun muritor, adăugă Christina.

îl privi câteva clipe zâmbind. Apoi glasul ei se auzi din nou, mai melodios, mai ritmat:

Mă dor de crudul tău amor M *A pieptului meu-coarde,*

Şi ochii mari şi grei mă dor, ,

Privirea la mă arde...

încă de la prima frază, Egor simţi o neînţeleasă turburate copleşindu-1. Cuvintele acestea le mai auzise de atâtea ori. Acum îţi aducea prea bine aminte: Eminescu, *Luceafărul.* Şi mai înainte tot din Eminescu citase domnişoara Christina. „Poetul ei favorit de-atunci", îşi spuse Egor.

— Să nu te temi, Egor, dragostea mea, spuse încă o data Christina ridicându-se de pe pat. Orice s-ar întâmpla, de mine să nu-ţi fie teamă.

Cu tine mă voi purta altfel, altfel... Sângele tău mi-e prea scump, dragul meu... De aici, din lumea mea, eu voi veni în fiecare noapte la tine; la început *"m somn,* Egor, şi pe urmă în braţele tale, dragostea mea... Să nu-ţi fie teamă, Egor, să crezi în mine...

în acea clipă, Egor se deşteptă brusc, îşi amintea cu o extraordinară preciziune fiecare amănunt al visului. Nu mai era înspăimântat. Toată fiinţa lui era răvăşită ca după un mare efort. Ceea ce 1-a mirat întâi a fost parfumul puternic de violete, îşi frecă ochii, îşi trecu de mai multe ori palma pe frunte, dar parfumul stăruia, ameţindu-l. Zări deodată, alături de el mănuşa neagră a domnişoarei Christina. „Nu m-am deşteptat din vis, îşi spase el înspăimântat. Trebuie să încerc ceva, să mă deştept. Am să înnebunesc dacă nu mă deştept". Se mira el însuşi de luciditatea cu care cugeta. Aştepta cu o extraordinară nădejde să se trezească. Dar îşi simţi mâna pe frunte; se surprinse pipăindu-se. Nu dormea deci; nu visa. îşi muşcă puternic buza de jos. Simţi durerea. Ar fi vrut în acea clipă să sară jos din pat şi să aprindă lumina. Dar zări, la doi paşi de el, în picioare, nemişcată, silueta bine cunoscută a domnişoarei Christina. Năluca îl ţintui pe loc în pat. Egor îşi strânse încet pumnii, apropiindu-i de corp. îi simţea. Nici o îndoială; nu mai dormea, îi era frică să închidă ochii, dar privi câteva clipe în jos, apoi privi din nou spre domnişoara Christina. Ea era tot acolo, privindu-l sticlos, zâmbindu-i, învăluindu-l în mirosul ei de violete, începu să se mişte. „Doamne-Dumnezeule, carele eşti în ceruri, Doamne-Dumnezeule!"... Cuvintele acestea răsăriseră brusc în mintea lui Egor, din cine ştie ce rugăciune de copil, şi le repeta cu răsuflarea tăiată. Domnişoara Christina se opri şi zâmbetul ei deveni parcă acum mai trist, mai deznădăjduit. Egor îşi dete seama că ea ştie că se roagă; ea ghicise tot. *„Ea ştie că m-am deşteptat şi* nu pleacă"...

Christina mai făcu un pas. Foşnetul rochiei de mătase se auzea cu o extraordinară claritate. Nu se pierdea nici o nuanţă, nici un detaliu.

Paşii domnişoarei Christina se împlântau în tăcerea odăii cu o perfectă siguranţă. Paşi de femeie, moi, dar vii, emoţionaţi. Când se apropie de pat, Egor îi simţi din nou trupul şi simţi aceeaşi senzaţie de căldură artificială, dezgustătoare. Carnea toată i se strânse, ca într-un spasm.

Domnişoara Christina, privindu-l mereu în ochi, ca şi cum ar fi vrut să-l convingă dincolo de orice îndoială de prezenţa ei concretă, vie, trecu pe lângă el şi-şi luă mănuşa de lângă

măsuţă. Din nou braţul gol, mirosul de violete. Şi apoi, tresărirea mănuşii care îmbracă mâna, care se întinde uşor, elegant, către cot... Domnişoara Christina continuă să-l privească tot timpul cât şi-a petrecut mănuşa. Apoi, cu acelaşi pas feminin, graţios, se apropie de fereastră. Egor nu avu curajul s-o urmărească. Rămăsese cu pumnii strânşi aproape de corp, ţeapăn, acoperit de sudoare rece, singur în întunerec. Se simţea pentru cea dintâi oară în viaţa lui cumplit de singur, blestemat. Nimeni şi nimic din cealaltă lume nu putea ajunge până la el, să-l ajute, să-l scape...

Multă vreme n-a mai auzit nimic, îşi dete seama că încerca să se păcălească singur, pentru că el *ştiuse* clipa precisă când domnişoara Christina plecase din odaie. Simţise cum dispare din spaţiu prezenţa ei terifiantă; simţise asta după sângele lui, după răsuflarea lui. Continuase totuşi să aştepte, fără să aibă destul curaj să întoarcă capul spre fereastră. Uşa de la balcon era deschisă. Poate a rămas încă acolo, poate n-a plecat, ci e numai ascunsă. Ştia totuşi că se teme degeaba, că domnişoara Christina nu mai e în odaie şi nici în balcon.

Se hotărî brusc. Sări din pat şi aprinse lampa electrică de buzunar.

Căută înfricoşat chibriturile. Aprinse lampa cea mare. Lumina prea puternică sperie un mare fluture de noapte, care începu să zboare deznădăjduit, lovindu-se de pereţi. Egor luă lampa de buzunar şi ieşi pe balcon. Noaptea era pe sfârşite. Undeva, pe foarte aproape, se presimţeau zorile.Erau aburi reci, un văzduh încremenit. Nu tresărea nici un arbore. De nicăieri, nici un zgomot, îi fu deodată frică de singurătatea lui şi se cutremură. De-abia atunci simţi cu adevărat cât îi este de frig. Stinse lampa şi intră în odaie, îl lovi un miros puternic de violete.

Fluturele continuă să se zbată, lovindu-se cu zgomote surde de pereţi, atingând uneori sticla lampei. Egor îşi aprinse o ţigară. O fuma însetat, fără gânduri. Apoi se ridică din nou şi închise uşa de la balcon.

Somnul nu i se lipi de pleoape, decât când începu să se lumineze bine de ziuă şi cocoşii cântaseră pentru ultima oară.

VII

Femeia bătea zadarnic în uşă. Era închisă cu cheia şi musafirul na se trezea s-o descuie. „Doarme greu, parcă ar fi făcut chef azi-noapte", gândi femeia, zâmbind sfios. Dar se răcea laptele. Aruncă o privire asupra tăvii încărcate, aşezată pe măsuţa de alături. Poate l-o scula domnul profesor...

Găsi pe d-l Nazarie îmbrăcat, gata de plecare, în prag, rămăsese câteva clipe ruşinată; îi era greu să-i spună de ce-a venit, să-l roage să deştepte pe d-l Egor.

— Nu cumva eşti din satul ăsta? o întrebă domnul Nazarie, văzând că femeia aşteaptă sfioasă.

— Eu îs din Ardeal, spuse mândru femeia. Dar d-l Egor nu vrea să se scoale. Am bătut în uşă şi nu m-aude...

— Aşa sunt artiştii, dorm greu, vorbi mai mult pentru sine d-l Nazarie.

Dar era neliniştit. Aproape alergă spre odaia lui Egor. Şi bătu cu atâta putere în uşă, încât Egor se deşteptă înspăimântat.

— Eu sunt, se scuză profesorul, eu, Nazarie...

Auzi cum se învârteşte cheia. Auzi apoi paşii lui Egor, care alergau spre pat. Intră în odaie la un interval decent. Femeia venea în urma lui, cu tava.

— Dormeai adânc după câte se pare, spuse domnul Nazarie.

— Am să dorm, de acum încolo, foarte adânc, dimineţile, vorbi Egor, zâmbind.

Tăcu apoi, privind cum femeia aşeză încet tava pe măsuţă. Aşteptă să plece, apoi

întrebă brusc pe Nazarie.

— Spune-mi, te rog, a ce miroase în odaie?

— Violete, răspunse liniştit profesorul.

I se păru că Egor tresare şi faţa i se face deodată palidă, încercă să zâmbească.

— Vasăzică, e adevărat, spuse el.

Domnul Nazarie se apropie mai mult de pat.

— ... E adevărat, continuă Egor. N-a fost vis, a fost chiar domnişoara Christina...

Fără grabă, fără emoţie, îi povesti întâmplările din noaptea trecută.

Se minuna şi el de precizia cu care îşi amintea toate amănuntele.

Vorbea grav, oprindu-se des ca să-nghită. îşi simţea gâtul uscat, îi era sete.

înainte de prânz, Egor află că Sanda este bolnavă. Nu va putea veni astăzi la masă. îşi ceru voie să o vadă numai pentru câteva minute. Cu acest prilej, îşi va putea scuza şi plecarea, îi va fi uşor să-i spună că

nu mai îndrăzneşte să rămână, acum, când şi ea şi d-na Moscu sunt bolnave.

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă el, încercând să pară degajat, intrând în odaia Sandei.

Fata îl privi trista", luptându-se multă vreme cu un zâmbet care nu voia să înflorească, îi arătă din ochi un scaun. Era singură şi Egor se simţi oarecum intimidat. Stăpânea în odaie un miros feminin, prea intim, prea cald. Mirosea a sânge.

— Nu mă simt deloc bine, şopti Sanda. Ieri seară am avut ameţeli, dureri de cap şi, iată, acum nu mă pot ridica din pat...

îl privi în adâncul ochilor, cu dragoste şi cu spaimă în acelaşi timp.

Nările îi tremurau. Tâmplele îi erau foarte palide.

— ... Nu mai am deloc putere în mine, adăugă ea. Uite, obosesc vorbind...

Egor se apropie alarmat de pat şi îi apucă mâna.

— Dar nu trebuie să te oboseşti, începu el căutând un ton voios şi stenic. Probabil că ai răcit, ai o migrenă care te-a extenuat. Mă gândeam tocmai...

Voia să spună: „mă gândeam tocmai că noi, musafirii, te obosim din cale-afară, şi că ar trebui să plecăm". Dar fata începu deodată să plângă, plecându-şi capul.

— Să nu mă laşi, Egor, şopti ea înfierbântat, să nu mă laşi singură.

Numai tu mă poţi scăpa în casa asta...

îl tutuia pentru întâia oară. Egor simţi un val cald de sânge lovindu-i obrajii. Nelinişte, fericire, ruşine de laşitatea lui?

— Nu-ţi fie teamă, Sanda, şopti el, apropiindu-şi capul. Nu se va întâmpla nimic. Eu sunt aici, lângă tine şi nu ţi se va întâmpla nimic...

— Ah, de ce nu pot să-ţi spun...

în acea clipă Egor fu gata să-i povestească tot ce ştia el, tot ce-l înspăimântase pe el. Dar auzi paşi pe coridor şi sări în mijlocul odăii.

Era agitat, neliniştit. Cuvintele Sandei îi dăduseră totuşi o nesfârşită încredere în sine. Proteja, apăra.

D-na Moscu intră în odaie ca din întâmplare. Nu i se părea deloc ciudat s-o găsească pe Sanda bolnavă, sub pătură, şi pe Egor acolo, în faţa ei.

— Nu te scoli? o întrebă.

— Azi nu mă scol deloc, spuse Sanda, încercând să vorbească liniştit şi zâmbind. Vreau să mă odihnesc...

— Au obosit-o musafirii, spuse Egor mai mult în glumă.

— Nu e adevărat, vorbi d-na Moscu. întotdeauna ne face mare plăcere să avem oameni

de seamă la masa noastră . Unde e Simina?

întrebă, după o scurtă pauză.

Egor şi Sanda se priviră scurt, roşind amândoi, ca de o taină urâtă pe care şi-ar fi amintit-o fără voia lor.

— N-am văzut-o, vorbi Sanda.

— Mă duc s-o caut eu.

Egor avea astfel un motiv să se retragă şi să se reîntoarcă mai târziu, când va fi plecat d-na Moscu. Porni cu pas hotărât; căutătura îi era mai aspră, fruntea îngândurată, îi era ruşine de laşitatea lui. Voise să plece şi nu avusese nici măcar curajul să-i spună d-lui Nazarie. Se gândise chiar să-şi ticluiască o telegramă de chemare, aşa cum îşi amintea că cetise, demult, într-o carte. Glasul şi cuvintele Sandei deşteptară in sufletul lui o furie încăpăţânată de risc, de a înfiinţa primejdia. Şi un început de aventură, stranie, drăcească - de care îi era teamă, dar care îl atrăgea totuşi, ca un fruct necunoscut, otrăvit.

întrebă în sufragerie. Nimeni nu văzuse pe Simina. Coborî treptele verandei şi se-ndreptă spre odăile din fund. Cu prilejul acesta va vedea şi pe întunecata doică. Se întâlni cu jupâneasa şi o întrebă.

— Duduita a plecat spre grajdul ăl vechi...

îi arătă, departe, un şopron pe jumătate ruinat. Egor se îndreptă spre grajd calm, cu mâinile în buzunare, fumând. Nu voia să dea proporţii de expediţie întâlnirii sale cu Simina. Ce cuib de vrăjitoare, gândi în clipa când intră în grajd. Era o încăpere lungă, veche, neîngrijită, cu tavanul crăpat pe alocuri. Aproape întunerec. Zări pe Simina tocmai la celălalt capăt, într-o caleaşca demodată. Când îl văzu, fetiţa azvârli repede o cârpă pe care o avusese până atunci în mână şi se ridică, îl aştepta şi Egor simţi din privirile ei că lupta nu va fi uşoară.

— Ce te-ai ascuns aici, Simina? o întrebă, prefăcându-se voios şi pus pe glumă.

— Mă jucam, domnule Egor, răspunse fetiţa fără să clipească.

— Ce ciudat joc! se miră Egor apropiindu-se. în cea mai veche trăsură, plină de praf...

Puse mâna pe un felinar, dar nu găsi deloc praf. înţelese atunci gestul Siminei, cârpa pe care o aruncase la intrarea lui.

— E o trăsură foarte veche, dar e curată, adăugă el. Văd că ţii la ea, o îngrijeşti, o cureţi...

— Nu, se apără Simina, mă jucam numai. Şi mi-era teamă să nu mă murdăresc.

— Dar de ce te fereai, de ce-ai aruncat cârpa? o întrebă repede Egor ca s-o încurce.

— Nu vă puteam da mâna cu o cârpă de praf, răspunse liniştită Simina. Se opri o clipă, zâmbind. Credeam că o să-mi întindeţi mâna, adăugă ea cochetă, privindu-l din nou în ochi.

Egor roşi. Făcuse de la început o gafă.

— A cui a fost trăsura aceasta? întrebă el.

— A domnişoarei Christina, răspunse Simina.

Se priviră în ochi, aspru. „Ea *ştie,* înţelese Egor, ştie ce s-a întâmplat azi-noapte".

— Tanti Christina, vorbi Egor ca şi cum n-ar fi observat nimic, săraca bătrână! Ce caleaşca veche şi ieşită din modă, ca şi biata tanti...

Pe pernele acestea îşi plimba bătrânele ei oase, când ieşea să respire puţin aer curat...

începu să râdă.

— ... în caleaşca asta boierească se plimba pe moşie, continuă el, şi vântul o făcea să tremure de frig, şi-i flutura părul ei alb... Sau era numai cărunt? o întrebă brusc, întorcându-se spre Simina.

Fata îl ascultase cu un zâmbet de nesfârşită milă şi ironic. Când Egor se întoarse spre ea, Simina îi susţinu privirile, încercând să-şi ascundă zâmbetul; ca şi când i-ar fi fost ruşine de ruşinea lui.

— Ştiţi foarte bine că domnişoara Christina, vorbi ea apăsând cuvântul, că domnişoara Christina n-a fost niciodată bătrână...

— Nici tu, nici eu nu ştiu nimic despre ea, o întrerupse brutal Egor.

— De ce vorbiţi aşa, domnule Egor? se miră candid Simina. Doar aţi văzut-o...

Ochii îi sticliră drăceşte, şi zâmbetul biruitor îi lumină faţa întreagă. „Mă atrage în cursă, gândi Egor. Dar dacă mai spune ceva, o strâng de gât şi o ameninţ că o omor, până mi-o mărturisi tot ce ştie".

— I-aţi văzut portretul, adăugă Simina după o bine calculată pauză.

Domnişoara Christina a murit foarte tânără. Mai tânără ca Sanda. Şi mai tânără, şi mai fnimoasă, continuă ea.

Egor rămase câteva clipe încurcat; nu ştia ce-ar mai trebui să spună, cum s-o silească pe Simina să se trădeze, ca s-o poată *întreba.*

— Nu e aşa că vă place Sanda? întrebă brusc Simina.

— îmi place şi-am să mă-nsor cu ea, răspunse Egor. Şi dumneata ai să vii la Bucureşti, ai să fii mica mea cumnată şi am să te cresc eu! Ai să vezi atunci cum au să-ţi piară nălucirile acestea din cap!...

— Niciodată nu înţeleg de ce vă supăraţi pe mine, se apără sfios Simina.

Ameninţarea sau poate tonul ridicat şi bărbătesc al lui Egor o intimidase. Se uită cu oarecare teamă în jurul ei, aşteptând parcă un semn în ajutor. Deodată se linişti şi începu să zâmbească. Privea fix un colţ al şopronului. Ochii ei erau mai sticloşi acum, mai depărtaţi.

— Degeaba te uiţi, vorbi iarăşi Egor. Degeaba aştepţi... Mătuşă-ta e de mult moartă, mâncată de viermi şi amestecată cu pământ. M-auzi, Simino?

O apucă de umeri şi aproape îi ţipă cuvintele la urechea ei. îi fu şi lui frică de glasul spart, de cuvintele pe care le strigase. Fetiţa se cutremură. Se făcuse parcă mai palidă şi-şi strângea buzele. Dar cum îi dete drumul din strânsoare, îşi reveni. Privi din nou peste umărul lui Egor, privi fascinată, fericită.

— Ce tare m-aţi scuturat, se plânse ea ducându-şi mâna la frunte. Mă doare şi capul... Cu copiii e uşor să fii puternic, adăugă mai încet, ca pentru sine.

— Vreau să te trezesc, vrăjitoare mică ce eşti, se aprinse din nou Egor. Vreau să-ţi iasă nălucirile din cap, spre binele tău, pentru scăparea ta...

— Ştiţi foarte bine că nu sunt năluciri, vorbi Simina de data aceasta, provocator. Sări din trăsură şi trecu prin faţa lui Egor cu nesfârşită demnitate.

— Nu te grăbi, mergem împreuna, îi spuse Egor. Venisem să te caut.

D-na Moscu m-a trimis să te caut... Nu ştiam că am să te găsesc curăţând de praf o caleaşca de o sută de ani...

— E din 1900, de la Viena, spuse Simina fără să se întoarcă, calmă, continuându-şi drumul prin grajd. 1900-1935, tocmai treizeci şi cinci de ani...

Ajunseră la poartă. Egor o deschise larg şi lăsă fetiţa să-i treacă

înainte.

— M-a trimis să te caut pentru că Sanda e bolnavă, continuă el. Ştii că Sanda e bolnavă?

îi surprinse un zâmbet mic, răzbunător.

— Nu are nimic grav, adăugă e.l repede. O doare numai capul şi stă

în pat...

Fetiţa nu-i răspunse. Mergeau alături, prin curtea mare, sub soarele

rece de toamnă.

— *Ă propos,* vorbi Egor înainte de a ajunge în casă, voiam să-ţi spun ceva care te interesează.

îi apucă braţul şi-şi plecă grumazul mult spre ea, ca să-i poată şopti aproape de ureche:

— ... Voiam să-ţi spun că dacă i se întâmplă ceva Sandei, dacă...

înţelegi?... atunci s-a sfârşit şi cu tine. Asta nu rămâne între noi, fireşte. Poţi s-o spui mai departe, dar nu d-nei Moscu. Ea, săraca d-na Moscu, nu are nici o vină...

— Am să-i spun asta Sandei, nu mamei, vorbi răspicat Simina. Am să-i spvţn că nu înţeleg ce aveţi cu mine!...

încercă să-şi smulgă braţul. Dar mâna lui Egor se înfipse mai adânc în carne. Simţea o adevărată bucurie înfigându-şi degetele în carnea ei moale, crudă, drăcească. Fata îşi muşca buzele de durere, dar nici o lacrimă nu-i umezi ochii ei reci, metalici. Rezistenţa asta îl făcu pe Egor să-şi piardă cumpătul.

— Şi am să te chinui, Simino, n-am să te omor aşa repede, şuieră el.

Am să te sugrum numai după ce-ţi voi fi scos ochii şi îţi voi fi smuls dinţii unul câte unul... Cu fierul roşu am să te chinui. Spune asta mai departe, spune cui ştii tu... Să vedem dacă...

în acea clipă simţi o durere atât de violentă în braţul ei drept, încât dete drumul fetei. Trupul întreg i se golise de vlagă. Braţele îi atârnau moi, lipite de solduri. Şi parcă nu-şi dădea seama unde -se află, pe ce lume se află...

Văzu cum Simina se scutură, îşi presează pliurile rochiţei şi îşi.

freacă braţul în care degetele lui îşi lăsaseră urmele.O văzu de asemenea cum îşi piaptănă cu palma părul, îşi aranjează buclele şi-şi prinde o copcă ascunsă, care îi sărise pe drum. Simina făcu toate acestea fără să-l privească. Nici măcar nu se grăbea; parcă el nici n-ar mai fi existat. Porni spre casă cu pasul zvelt, dezgheţat, şi totuşi de o nobilă graţie. Egor o privi uluit, până ce mica ei făptură se pierdu în umbra verandei.

VIII

După masă, d-l Nazarie şi cu Egor fură invitaţi în odaia Sandei. O găsiră şi mai istovită, cu pleoapele viorii; braţele păreau foarte albe, aşa cum se odihneau sleite pe un şal cald, de lână. Sanda zâmbi şi le făcu semn să se aşeze. Dar d-na Moscu, în picioare, lângă pat, cu cartea în mână, continua să citească:

Viens donc, ange du mal, donl la voix me convie, , Car U est des instants ou si je te voyais .

J e pourrai pour ton sang t'abandonner mă vie Et mon âme...si j'y croyais!

Cetise foarte frumos ultimele versuri, aproape cu lacrimi, închise cartea cu un oftat.

— Ce a fost? întrebă nedumerit d-l Nazarie.

— Prefaţa la *Antony,* nemuritoarea dramă a lui Alexandre Dumas-Pere, explică grav doamna Moscu.

„în orice caz, o lectură care nu îşi are rostul *acum" -* ar fi vrut să spună Egor. Nu-i plăcuse deloc versul: *Je pourrai pour ton sang t'abandonner mă vie...* Era o ironie prea crudă, aproape sălbatecă. Şi apoi, oftatul acela al d-nei Moscu. Părere de rău? resemnare?

neputinţă?

— îi citesc necontenit de o jumătate de oră, vorbi cil orgoliu d-na Moscu. îmi place şi mie să citesc cu glas tare, aşa cum făceam pe vremuri... Ştiam atunci mii de versuri pe dinafară... ^

Zâmbea, Egor o privi uluit. Era aproape de nerecunoscut acum; gesturile ei viguroase, sigure. Stătea de atâta timp în picioare, la căpătâiul Sandei, şi încă nu ostenise... Parcă reînviase printr-o minune; reînviase din tinereţea Sandei.

— ...Ştiam şi din Eminescu, adăugă mai însufleţită d-na Moscu, din opera celui mai mare poet român, Mihai Eminescu...

Egor căută ochii Sandei. Ardeau de o spaimă înăbuşită. Fata îl privi numai o clipă. Apoi, parcă s-ar fi temut să nu se trădeze, şopti:

— *Maman,* ai cetit destul... Să nu te oboseşti... Stai şi d-ta jos...

D-na Moscu nu o auzi. îşi duse mâinile la tâmple, luptând cu amintirile, silindu-se să reconstituiască versurile acelea celebre...

— ...Versurile acelea celebre, vorbi ea, mai mult pentru sine, versurile nemuritoare...

Sanda nu se dădu bătută. Eminescu se afla, alături de ceilalţi poeţi favoriţi, pe etajeră, dar nu voia sub nici un motiv să-l lase în mâinile maică-si. Se temea de bolnăvicioasa ei pasiune pentru anumite poeme din Eminescu. Pe vremuri, îi mărturisise că, deşi era numai o fetiţă de opt-nouă ani, Christina îi declama ei, în nopţile de vară, versuri din Eminescu. „îşi va aduce din nou aminte, *acum",* se gândi cu groază Sanda. '

...Cobori în jos, luceafăr blând, Alunecând pe-o rază, Pătrunde-n casă şi în gând Şi viaţa-mi luminează!..

De la cel dintâi vers, Sanda îşi plecă fruntea, deprimată. O imensă oboseală i se strecură deodată în tot trupul. Un vârtej mocnit îi deşerta vinele de sânge, îi era teamă că va leşina din clipă-n clipă.

— ....Eu sunt luceafărul de sus, Iar tu să-mi fii mireasă!

continuă biruitoare d-na Moscu.

„De unde i-a venit deodată forţa aceasta fizică, strălucirea aceasta a făpturii, glasul întreg şi melodios?" se întreba nedumerit d-l Nazarie.

D-na Moscu părea că-şi aminteşte strofă cu strofă, după scurte ezitări, după încântătoare dibuiri. „Sunt totuşi strofe pe care le sare", observă Egor. El asculta amuţit, aproape fără nici o împotrivire, cu ochii la Sanda, urmărind zvâcnirile trupului ei sub şalul care o acoperea. „Ar trebui să fac ceva, îşi spuse. Ar trebui să mă ridic şi să m-apropii de ea, sa o mângâi - orice ar gândi mamă-sa". Deşi, după extazul cu care rostea versurile, descoperindu-le treptat - se vedea bine că d-na Moscu nu mai aude nimic şi nu mai zăreşte pe nimeni în preajmă-i :

— ...Căci eu sunt vie, tu eşti mort...

Glasul d-nei Moscu se întrerupse brusc, înecat. Ea se clătina ameţită în mijlocul odăii unde o purtase emoţia, îşi duse iarăşi amândouă palmele la frunte. De data aceasta, un gest de risipire şi deznădejde.

— Nu ştiu ce am, şopti ea. Am obosit...

D-l Nazarie o aşeză pe scaun. Să fi fost oare numai o iluzie toată însufleţirea ei, glasul acela plin şi robust de femeie cu sânge mult?

— Ai văzut, *maman,* dacă nu m-asculţi, şopti, stins, Sanda.

Egor se apropiase de pat. începuse să-l sperie paloarea fetei, ochii aceia adânciţi nefiresc în orbite, pielea prea rece şi trădând totuşi o febră mocnită' în adâncuri.

— Am să mă duc chiar acum după un doctor, spuse el încruntat.

Dumneata nu eşti bine deloc...

Sanda îi mulţumi cu un zâmbet pe care voi să-l susţină cât mai mult. Dar în nici un caz nu trebuia să-l lase să cheme un doctor, în nici un caz *acum,* în dezlănţuirea aceasta

neaşteptată de întâmplări şi boli vechi.

— Nu te grăbi să pleci de lângă mine, spuse Sanda, n-am nevoie de nici un doctor... în câteva ceasuri îmi revin şi mâine ne plimbăm prin parc...

în acea clipă, d-na Moscu se ridică din nou în picioare, cu o nouă fervoare.

— Acum mi-amintesc, spuse ea, mi-amintesc cele mai frumoase versuri din *Luceafărul:*

Mă dor de crudul tău amor
A pieptului-meu coarde
Şi ochii mari şi grei mă dor,
Privirea ta mă arde...

Sanda apucă mâna lui Egor. Tremura. Se uita fix, înspăimântată, în ochii lui. *„Ştie şi ea",* gândi Egor. Se miră, o clipă în urmă, de propria lui tărie şi seninătate. Acum nu-i mai era frică; alături de Sanda, cu mâna ei îngheţată pierdută în pumnii lui fierbinţi, crispaţi. Simţea însă tot ce *ştia,* tot ce vedea Sanda dincolo de umerii lui, înapoia lui. Nu voia să se întoarcă, nu cumva să rupă firul acelor priviri îngrozite şi paralizate. D-na Moscu tăcuse şi tăcerea ei se adăugă, mai gravă, liniştii neobişnuite din odaie. Egor auzea cum bate inima fetei. Auzea, în acelaşi timp, răsuflarea grea a d-lui Nazarie. *Simte* şi el, poate chiar vede. Inutil să-i mai ascund ceva de-aici înainte.

— *Mamanl* exclamă deodată Sanda, cu o ultimă sforţare.

Egor ghici tot ce voise să spună Sanda prin acest deznădăjduit strigăt, încercarea ei de a smulge pe d-na Moscu din convorbirea aceea atât de oribilă - neauzită, neîngăduită, neumană „Mamă, ne vede lumea!" părea că spun privirile Sandei. D-na Moscu se întoarse spre d-l Nazarie.

— De ce aţi tăcut deodată, d-le profesor? întrebă ea mirată.

— Nici nu prea am vorbit astăzi, stimată doamnă, se scuză d-l Nazarie. V-am ascultat recitând... Mă minunam de memoria dumneavoastră...

Doamna Moscu îl privi în ochi, parcă ar fi încercat să se convingă că nu glumeşte.

— Nefericită memorie, cu cartea în mână, spuse ea obosită, aşezând pe *Antony* deasupra celorlalte volume de pe etajeră. Noroc că am încă destule cărţi... Iată, i-am adus aici Sandei pentru mai multe zile de lectură...

îi arătă, cu mâna, un teanc întreg. D-l Nazarie îşi aruncă ochii: *Jean Sbogar, Rene, Ivanhoe, Lesfleurs du mal, Lă-bas.*

— Din biblioteca Christinei, adăugă ea. Cărţile care i-au plăcut ei mai mult. Şi mie, bineînţeles...

Zâmbi foarte obosită şi se îndreptă spre patul Sandei.

— Dar voi de ce aţi tăcut? întrebă, cu o mai neînţeleasă mirare. De ce aţi tăcut şi voi?

Sanda o mustră din ochi. D-na Moscu se aşeză pe pat, lângă ea. îi luă mâna, pe care Egor o lăsase cu puţine clipe mai înainte.

— Ce îngheţată eşti, ce rece! exclamă, cutremurandu-se. Trebuie să-ţi dau un ceai... De altfel, e timpul să te scoli. Se apropie apusul soarelui.

Vin ţânţarii...

„Aiurează", gândi cu oarecare nelinişte Egor. Se uita la Sanda; să ghicească din ochii ei un sfat, un îndemn. Era şi el pironit, fascinat de începutul acesta neaşteptat de delir.

— Poate e mai bine ca noi să plecăm, se auzi atunci glasul uscat al d-lui Nazarie.

— N-aveţi nici o grijă, sunteţi cu mine, îl linişti d-na Moscu. Nu vă pot face nimic. Zboară pe deasupra şi atât...

— Ar fi trebuit să luaţi chinină, şopti Sanda. Mama vorbeşte de ţânţari. Sunt foarte

periculoşi acum, la apusul soarelui...

— Au început să vină, într-adevăr, se auzi din nou glasul uscat al d-lui Nazarie. Şi ce ciudat se adună roiuri în dreptul ferestrei!... îi auzi cum zboară, Egor?!

îi auzea şi Egor; roiuri întregi, dese, aşa cum nu i se mai întâmplase să întâlnească vreodată. De unde năvăliseră atât de mulţi?

— Semn de secetă, spuse din nou d-l Nazarie. Ar trebui să închid fereastra...

Dar nu se mişca. Rămăsese tot în mijlocul odăii, fascinat, cu ochii către roiurile de afară.

— Nu e nevoie, vorbi d-na Moscu. Nu e încă apusul soarelui.

Şi-apoi, să n-aveţi vreo teamă cât sunteţi cu mine...

Egor simţi un fior trecându-i prin şira spinării. Glasul acesta sec.

neutru, aproape de nerecunoscut îl înspăimânta. Glasul care venea de undeva din vis, din alte vămi.

— Dar ar fi bine să luaţi chinină, măcar o jumătate de pastilă pe zi, şopti, de data aceasta foarte încet, Sanda.

îi tremura şi ei glasul. Dar cel puţin acum nu mai *vede* nimic, nu mai simte pe nimeni, îşi dete seama Egor. îl căută pe profesor. Nu se mişcase din mijlocul odăii. Urmărea vreun zbor nevăzut, căci privirile lui lunecau mult deasupra roiurilor. Şi nici măcar nu se apăra de

ţânţarii care pătrundeau, câte puţini, în cameră. „E un miros aici care îi atrage, îşi spuse Egor. Prea sunt mulţi şi prea vin de-a dreptul aici.

Poate mirosul acela care m-a lovit şi pe mine azi-dimineaţă, îşi aminti el, mirosul .de sânge".

Doamna Moscu îi învălui pe toţi într-o privire caldă, protectoare şi intimă în acelaşi timp.

— Haideţi, copii, vorbi, se apropie apusul, s-o sculăm şi pe ea.

Glasul îi era voios şi totuşi absent. Venea de departe, din bucurii foarte streine, reci.

— Scoală-te, Sanda, vorbi din nou d-na Moscu, se face seară în curând. Eşti îngheţată...

Egor îşi strânse pumnii, înfigându-şi unghiile în came cu încăpăţânare. „Trebuie să rămân treaz. Să nu mă pierd", încercă s-o oprească pe Sanda, dar fata îl respinse încet, cu dragoste şi se cobori din pat. Nu mai tremura acum. îşi căută papucii de casă cu multă luare-aminte.

— Trebuie neapărat să merg şi eu, *mamanl o* întrebă, foarte supusă.

— Nu vezi?! E timpul, vorbi d-na Moscu.

Egor o prinse în braţe şi-i şopti, aproape de ureche:

— Rămâi aici. Ce vrei să faci?!

Fata îi mângîie obrazul cu mâna, tristă.

— Nu e nimic, Egor, şopti. Asta o fac pentru mama, ştii...

în acea clipă Egor simţi un vârf ascuţit de ac străpungându-i pielea la încheietură. Fără să-şi dea seama, lovi cu palma. Un ţânţar rămase strivit; o pată de sânge, alături. „A muşcat cu sete, bestia", îşi spuse Egor.

Ridicând capul, Sanda întâlni pata aceea de sânge. Se repezi la Egor şi-i luă mâna.

— Ascunde-te, îi vorbi repede, pleacă, să nu te vadă mama... îi face rău...

Egor îşi frecă mâna de haine, până ce sângele dispăru cu desăvârşire.

— Pleacă, te rog eu! vorbi din nou Sanda. Du-te şi-ţi ia pastila de chinină...

Glasul ei rugător îl îndârji şi mai mult; delirul acesta, ale cănii margini nu le ştia încă, toate cuvintele acestea, al căror înţeles nu-l putea pătrunde.

— Nu plec până nu-mi spui unde vrei să te duci, o ameninţă Egor.

— Fii fără teamă, dragostea mea, vorbi Sanda.

Egor se cutremură, îşi amintea acum foarte precis, amănunt cu amănunt îşi amintea din nou întâmplările din noaptea trecută.

— Nu te bucuri că-ţi spun aşa? îl întrebă din nou tristă, Sanda.

Egor o privi în ochi, încercând s-o străpungă, s-o stăpânească, întreagă, cu voinţa lui, s-o păstreze. Simţea însă cum îi scapă, cum îi alunecă din braţe viaţa aceasta caldă şi îmbietoare.

— Nu-mi spui *tu,* Sanda, lucrul ăsta, nu mi-l spui tu! exclamă Egor.

Sanda începu să plângă încet, fără spasm. „Aşadar, e adevărat", gândi Egor...

D-na Moscu se apropiase de ei; parcă n-ar fi înţeles nimic din cuvintele lor prea familiar şoptite, din plânsul fetei.

— Dacă rămâneţi, au să vă sugă şi pe voi, le vorbi. Şi s-a făcut aşa de frig... Au să vă sugă. Cum s-a întâmplat cu găinile, cu gâştele, cu vitele noastre... Ce-au rămas din ele, ce-au mai rămas...

Egor întoarse capul şi-i spuse răspicat:

— îmi pare foarte rău, d-nă Moscu, dar Sanda trebuie să rămână aici, în pat, până chem doctorul.

Glasul fusese atât de neobişnuit de puternic, încât d-na Moscu şovăi, privind când la Egor, când la Nazarie. Nu prea înţelegea - se vedea bine asta - ce caută ei aici, alături de patul fetei.

— Poate să ai dreptate, vorbi după câteva clipe d-na Moscu. Sunteţi amândoi oameni de ştiinţă, vă pricepeţi mai bine ca mine!... Dar să închideţi repede ferestrele. Asta trebuie să faceţi întâi, să-nchideţi toate ferestrele...

Egor tremura încă de curajul brutal cu care vorbise. Cu amândouă mâinile încerca să ţină pe loc trupul Sandei. Fata zvâcnea, se împotrivea.

— Trebuie neapărat să mă duc, se apăra ea somnoroasă. O fac pentru mama, ţi-am spus. N-a mai rămas nimic altceva prin curte... şi paserile, şi vitele, şi câinii!...

Se apropiase şi d-l Nazarie, palid, frângându-şi mâinile, în jurul lui roiau ţânţarii. Se auzeau ca un zvon împletit, barbar şi foarte depărtat.

Melodie apăsătoare, asemenea febrei.

— Dă-mi drumul, Egor, se rugă din nou Sanda pierdută. Are să fie mai rău altminteri... Nu mai mă fac bine altminteri...

Egor începu să tremure. Ce Dumnezeu s-a făcut atât de frig deodată! Auzea cum clănţăne dinţii d-lui Nazarie. îl vedea lângă el, împietrit, alb la faţă, tremurând. Nu se apăra de ţânţari. Scutura la răstimpuri fruntea, sâ-i gonească.

— închide d-ta fereastra, porunci Egor.

Profesorul se apropie cu teamă de perdele. Mai departe nu îndrăzni să păşească. Se purta şi el ca într-un somn nefiresc, de boală. Şi totuşi, ce limpede înţelegea tot ce se petrece în jurul lui! Ce clare îi apăreau acuma toate întâmplările; carnea aceea de berbec, greţoasă, din prima seară şi vorbele fără înţeles ale jupânesei, paserile care mureau... Şi câinele acela care li se ţâra la picioare, urletele lui îngheţate, răsuflarea lui de animal fugărit de nevăzut...

— De ce nu-nchizi fereastra?! se auzi din nou, poruncitor, glasul lui

Egor.

Ce frig neobişnuit, artificial. Ce goluri de aer în încăperea aceasta unde plutise, până mai adineauri, mirosul de sânge al fetei...

D-l Nazarie se apropie mai mult de fereastră, îi era teamă să privească afară. O teamă stupidă, nervoasă, pe care nu şi-o putea stăpâni. Braţul îi tremură când apucă mânerul

ferestrei, l se păru, în cea dintâi clipă, că o femeie îl priveşte din afară, atent, urmărindu-i fiecare gest, aşteptând parcă să se întâmple ceva, un gest grav, hotărâtor. Era încă destulă lumină afară.

Partea aceasta a cerului era, totuşi, mai stinsă, mai fluidă. Era alt spaţiu, alt văzduh. Căci, închizând o clipă ochii şi deschizându-i brusc, d-l Nazarie văzu cu mirare pe Simina, la câţiva metri de fereastră, între flori, privindu-1. încercă să-i zâmbească. Fetiţa înclină capul cu nesfârşită graţie. Dar în aceeaşi clipă se trăda, înălţase ochii prea sus, mult deasupra ferestrei. „Nu se aştepta să mă vadă pe mine, îşi dete seama d-l Nazarie. Aştepta pe *altcineva* şi nu aici, la fereastră, ci în altă parte"... Simina înţelese repede că se trădase. Roşi brusc şi făcu câţiva paşi spre casă, ridicând mâinile către d-l Nazarie. Dar profesorul închise fereastra grav, tăcut, cu privirile plecate. Frigul din odaie i se păru mai apăsător. Rămase multă vreme nehotărât, sleit lângă fereastră. Zvonul ţânţarilor îl auzea acum foarte aproape'de el cuprinzându-l încet, din toate părţile, istovindu-1. începea să-şi dea seama că visează şi îi f$_u$ frică. Dacă nu se va mai trezi niciodată din somnul acesta neînţeles, din lumea aceasta a febrelor?

IX , '

s ' - *

Egor s-a întors de la gară aproape de ora 10 noaptea.

Anevoie izbutise să telefoneze la Giurgiu după un doctor, în medicul de plasă, care locuia într-un sat vecin, nu avea încredere.

Conacul părea acum mai slab luminat. Găsi pe d-na Moscu, pe d-l Nazarie şi Simina, aşteptându-l în sufragerie. Masa era pusă. O femeie îmbătrânită, legata cu un tulpan vişiniu, robotea prin odaie. Nu vorbea nimeni. D-l Nazarie privea, palid, în gol - ca un prizonier în repaos.

— Ştiţi, vom mânca foarte prost astă-seară, spuse d-na Moscu.

Sufragiţa a plecat în sat şi nu s-a mai întors. N-are să se mai întoarcă...

Ne serveşte astă-seară doica...

Aşadar, ea este doica, îşi spuse Egor. O privi cu mai multă atenţie.

Ce femeie fără vârstă, ce mers straniu; parcă s-ar fi trudit o viaţă întreagă să calce ca o şchioapă şi acum ar încerca să meargă firesc. Se lovea câteodată de mobile, fără să simtă. Capul îi era aproape în întregime acoperit de tulpan. I se vedea nasul lat, stâlcit şi alb. I se vedea gura, ca o rană degerată; albăstrie, scămoasă. Doica ţinea necontenit ochii plecaţi în pământ.

— ...Vom avea, în orice caz, mămăliguţă cu lapte şi brânză, adăugă d-na Moscu.

Se aşezară la masă. D-l Nazarie, nerăbdător şi uluit ca cineva deşteptat brusc din somn.

— Cum i-a fost Sandei? întrebă Egor.

Nu răspunse nimeni. D-na Moscu începuse să mănânce şi fără îndoială nu auzise întrebarea. Simina căuta solniţa de sare, cuminte, cuviincioasa". D-l Nazarie părea foarte concentrat.

— I s-a mai întâmplat ceva? îl întrebă, după câteva lungi clipe de tăcere, Egor. , -"

— Nu. Când am plecat noi, dormea, răspunse profesorul. Aşa, cel puţin, nădăjduiesc eu... Sau poate era numai leşinată. ..

Ridică deodată ochii din farfurie şi-l privi aspru pe Egor.

— Cred că ar fi fost mai bine dacă te întorceai cu doctorul, adăugă el.

— Va venj mâine dimineaţă, cu primul tren, îl linişti Egor. Trebuie să anunţăm de pe acum vizitiul, să pregătească trăsura pentru mâine în zori...

D-na Moscu îl asculta intrigată, ca şi cum n-ar fi înţeles despre cine se vorbeşte.

— Teamă mi-este că nu vom mai avea în curând nici vizitiu, şopti ea cu destul calm. Omul şi-a cerut azi simbria... Doică, să nu-l plăteşti până nu aduce de la gară musafirii de mâine...

— Vine numai doctorul, spuse Egor.

— Poate mai vine cineva, vorbi din nou cu fervoare d-na Moscu.

Suntem doar în plin sezon. Septembrie, în alţi ani, pe timpul ăsta, nu mai încăpeau musafirii. Era mult tineret, fete şi domni de vârsta Sandei...

Cuvintele ei, cu oarecare melancolie şoptite, făcură mai deznădăjduită singurătatea din aceasta cameră.

— ...Au fost şi anul acesta destui oaspeţi, încercă Egor să rupă tăcerea.

— Au plecat aşa de repede, continuă d-na Moscu. Dar trebuie să mai vină cineva... Poate din rudele noastre.

Simina zâmbi. Ea ştia că de foarte multă vreme nici o rudă nu mai vine pe la Z.

— N-ar fi chiar acum timpul cel mai nimerit pentru vizite, spuse Egor. Sanda este destul de serios bolnavă...

D-na Moscu păru că-şi aminteşte de-abia atunci că fiică-sa nu se află la masă, alături de ei, ci că zace istovită în pat. O căută cu ochii de jur împrejur şi se convinse că nu se înşală. Sanda nu era aici.

— Trebuie să mă duc s-o văd, spuse, ridicându-se deodată de la masă.

Simina rămase liniştită pe scaun. Părea că nu ţine seamă că sunt încă musafiri la masă, căci începu să se joace cu cuţitul, tăind felii foarte subţiri de mămăligă pe farfurie.

— De ce o înveţi atâtea basme urâte, doică? întrebă Egor întorcând capul.

Doica se opri în mijlocul odăii, mirată de glasul acesta strein care o strigase pe neaşteptate, măgulită în acelaşi timp că un boier tânăr şi frumos îi vorbeşte. De foarte multă vreme nu mai vorbise decât cu slugile. Nu intra niciodată în casele boiereşti cât timp erau musafirii — N-am învăţat-o, domnişorule, nici un basm, vorbi ea fără sfială, căci nici eu nu ştiu. Domnişoara mă învaţă pe mine...

Avea un glas mat, făcut parcă din mai multe bucăţi. Egor îşi aminti brusc de o piesă de teatru celebră acum vreo cincisprezece ani, de glasul unei babe de-acolo, vânzătoare de găini. Dar vocea doicii nu semăna cu nimic. Şi nici ochii ei, de un albastru putred, pe care îi ţinea necontenit în jos, ficşi şi umezi. Ochii unei oarbe, s-ar fi spus, dacă doica şi-a r fi purtat capul ridicat şi ţeapăn.

— ...Domnişoara noastră, care ştie toate cărţile, adăugă doica rânjind.

„Ea vrea să zâmbească, acum", îşi dete seama cu înfiorare Egor. Şi îl îngrozeau de asemenea ochii aceia de la care aşteptai parcă altfel de priviri. Nu strălucirea lor înfundată, dospită, care trăda o dezgustătoare poftă de femeie. Egor se simţi despuiat şi lins de privirile lihnite ale doicii. Roşi brusc şi întoarse capul. Scârba şi ruşinea îl făcură să uite aproape întrebarea pe care o pusese bătrânei, îl trezi însă râsul Siminei.

Fetiţa îşi rezemase ceafa de speteaza scaunului şi râdea înecându-se, arătându-şi toţi dinţii în lumina prea puternică a lămpii.

— E o mincinoasă! izbuti ea să spună printre râsete.

Era un râs care umili sângeros pe cei doi bărbaţi. Doica zâmbea şi ea, înapoia scaunelor, „îşi bat joc de noi, gândi Egor. Mai ales Simina.

A simţit şi ea ce înseamnă privirile doicii. Şi asta ştie, şi asta înţelege!"...

Simina se prefăcea că luptă să-şi stăpânească râsul, punându-şi şerveţelul la gură, ciupindu-se. Dar se uita necontenit spre doică, pe furiş, şi izbucnea mereu, sufocându-se,

lăcrămând, în cele din urmă, luă cuţitul de pe masă şi începu să taie cu el aerul, în gesturi scurte, repezi. Parcă ar fi încercat să facă ceva, să-şi îndrepte atenţia în altă parte, ca să se poată linişti.

— Nu te mai juca cu cuţitul, vorbi atunci d-l Nazarie, că fuge îngerul de lângă d-ta!...

Vorbise pe neaşteptate, dar glasul lui fusese aspru, grav, ca după o lungă chibzuinţă. Simina îşi pierdu deodată veselia, îşi strânse umerii, parcă ar fi cuprins-o frigul. Şi obrazul îi era neobişnuit de palid acum.

Ochii îi străluceau, totuşi, de mânie, de ură neputincioasă. „A lovit bine profesorul, gândi Egor însufleţit. Dacă i-ar sta în putinţă, vrăjitoarea asta mică ne-ar arde de vii acum"... O privea în ochi şi nu se putea împotrivi fascinaţiei puterilor pe care le descărcase umilirea Siminei.

D-l Nazarie observă că doica priveşte mirată spre uşă. întoarse capul şi văzu pe d-na Moscu, încruntată, gânditoare, şovăind.

— Curios! exclamă d-na Moscu. Sanda nu mai e în odaia ei... Mă întreb unde ar fi putut să se ducă!...

Egor şi d-l Nazarie săriră în acelaşi timp de pe scaune şi alergară spre odaia Sandei fără să fi spus un cuvânt.

— Numai dacă am avea o lampă bună, şopti Egor în fugă, o lampă electrică de buzunar...

Nu se putea gândi la nimic în acele clipe în afară de această lampă electrică, atât de practică, pe care nu o avea la el.

în odaia Sandei era întunerec. Egor aprinse un chibrit şi căută lampa. Fitilul era uscat, rece. Mâinile îi tremurau puţin. Tremura şi flacăra gălbuie, învelită în fum.

— N-ar. fi trebuit s-o lăsăm singură, spuse d-l Nazarie. Nu mai ştiu ce să mai cred!...

Profesorul exclamase cu multă sinceritate, dar Egor nu-i răspunsese nimic. Pusese sticla şi înălţă acum fitilul cu atenţie. Când flacăra se întregi, Egor ridică lampa şi vru să iasă din odaie. I se păru, totuşi, că vede ceva nelămurit în pat. Făcu un pas, ţinând flacăra mult deasupra patului. Găsi pe Sanda întinsă pe pat, aproape îmbrăcată, cu ochii deschişi, privindu-1.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea greu.

Obrajii i se îmbujoraseră; şi răsuflarea îi era accelerată, parcă s-ar fi trezit dintr-o mare spaimă sau s-ar fi oprit chiar atunci dintr-o alergare.

— Unde ai fost?! o întrebă la rândul lui Egor.

; — Aici! Era uşor de înţeles că minţea. Se roşise şi mai mult vorbind şi pumnii şi-i strângea femeieşte.

— Nu e adevărat, spuse răstit Egor. D-na Moscu a fost acum câteva minute aici şi nu te-a găsit.

— Dormeam, vorbi Sanda, voi m-aţi trezit...

Glasul îi tremura. Şi privirile îi erau foarte umede, rugătoare.

Cerşeau mai mult în ochii lui Egor. Dar se îndreptară o dată şi către domnul Nazarie, care rămăsese la o distanţă discretă de patul ei, încruntat.

— Nu vezi că eşti încă îmbrăcată, vorbi din nou Egor, că n-ai avut timp să-ţi scoţi nici măcar pantofii!...

Smulse pătura de pe trupul fetei. Nu mai încăpea nici o îndoială.

Sanda se aruncase în pat şi se acoperise cu foarte puţine minute înainte. Dar pe unde venise şi de unde? „Odaia aceasta mă apasă de câte ori intru", simţi Egor.

— Unde ai fost, Sanda? o întrebă el din nou, apropiindu-şi faţa de capul fetei. Spune-mi

mie unde ai fost, spune-mi, iubita mea! Vreau să te scap! înţelegi că vreau să te scap?

Rostise ultimele cuvinte cu desperare. Lampa îi tremura în mâna dreaptă. Sanda se înspăimântă şi se trase lângă perete, cu degetele agăţându-se de gură.

— Să nu te-apropii Egor! ţipă ea. Mi-e frică de tine!..Ce vrei?

îi fu frică şi d-lui Nazarie. Căci lumina bătea piezişă în obrazul lui Egor şi ochii sticleau, arşi de mânie.

— Ce vreţi de la mine?! exclamă încă o dată Sanda.

Egor aşeză uşor lampa pe măsuţă, apoi se aplecă mai mult spre fată, îi apucă umerii şi începu s-o scuture, întâlni aceeaşi rezistenţă ca la apusul soarelui „O fură şi pe ea, o farmecă şi pe ea"...

— Trezeşte-te Sanda, vorbi el cu duioşie, în curând va veni doctorul.

De ce nu vrei să-mi spui unde ai fost?

Sanda tremura încă; de frig, de boală, îşi muşca buzele, îşi frământa mâinile.

— Mă iubeşti, Sanda, spune, mă iubeşti? întrebă din nou Egor.

Fata începu să se zvârcolească. Voi să-şi afunde capul în perne, dar Egor i-l prinse în mâini şi-o sili să-l privească, în timp ce îi repeta aceeaşi întrebare, exasperantă.

— Mi-e frică! închideţi uşa! ţipă deodată Sanda tremurând.

— Nu e nimeni la uşă, o linişti Egor. Şi poţi vedea şi tu că e închisă...

Se dete la o parte ca fata să privească nestânjenită înaintea ei, spre uşă. Sanda ridică o clipă ochii, apoi îşi ascunse capul în palme, începu să plângă, înecându-se, ca un lung şi întrerupt oftat. Egor se aşeză pe pat, aproape de ea.

îl privi o clipă în ochi, ca şi când ar fi fost gata să-i destăinuie o taină, dar îşi cuprinse din nou capul în palme, istovită.

— Unde ai fost? o întrebă şoptit Egor.

— Nu pot să spun, plânse fata, nu pot să spun!... '

Se strângea în jurul trupului lui Egor, se lipea de el înspăimântată, delirând. Căldura lui era bună şi tăria cărnii lui un sprijin. Dar deodată se dezlipi, ca străpunsă de-a curmezişul, şi se retrase îngrozită spfe perete.

— Nu vreau să mor, Egor! ţipă ea cu nebănuite puteri. Nu vreau să mă omoare şi pe mine!...

Amândoi bărbaţii întinseră braţele, ca s-o cuprindă, leşinată.

X

Când se apropiară de uşă, ca să se despartă, d-l Nazarie se întoarse către Egor şi-i spuse:

— Am impresia că visez întruna de azi-dimineaţă...

— Aş vrea să ai dreptate, vorbi Egor. Dar sunt *aproape* sigur că nu visăm... Din nenorocire, adăugă el, mai grav.

îşi urară noapte bună şi se despărţiră. Egor încuie uşa cu cheia, apoi se apropie de fereastră şi o închise. Se mişca în odaie cu multă atenţie, controlându-şi fiecare gest. Parcă s-ar fi pregătit să se culce sub ochiul nevăzut al unei fiinţe ascunse. Nu-i mai era, acum, frică. Dar îşi simţea carnea ostenită, sângele bolnav ca după febră, îşi îngădui că va petrece o bună parte din noapte treaz. Ceasul va bătea curând două; încă o oră şi se va putea culca în linişte. Căci în apropierea zorilor, nu se mai temea de nici un fel de vis. .

îndată ce-şi îmbrăcă pijamaua însă, nu mai putu rezista. Clătină de câteva ori din cap, îşi lovi trupul cu palmele - fără să poată alunga lenea aceea somnoroasă care îi pătrunsese brusc

în vine. Adormi cu lumina aprinsă cu mâinile afară din plapumă. Capul i se pleca oblic pe perna albă. Undeva, din dunga tavanului, îşi desprindeau zborul câţiva ţânţari nevăzuţi.

Se trezi deodată într-un mare salon cu pereţii auriţi, cu policandre uriaşe, de care atârnau vârfurile săgeţilor de cristal. „Da, acum începe visul", îşi spuse Egor şi încercă să se zbată, să fugă din el. Dar îl cuprinse mirarea văzând în jurul lui atâta lume necunoscută şi atât de elegant îmbrăcată. Mai ales femeile, în rochii foarte lungi şi cu talii strânse.

— *Vous etes ă croquer!...* auzi el alături glasul unui bărbat.

Şi apoi, râsuri de femei. „Unde am mai auzit eu aceleaşi cuvinte?

se întrebă nedumerit Egor. Sau poate le-am cetit undeva, demult..." Dar îşi aminti că tot ce vede este numai un vis şi se linişti. „Cel puţin , dacă aş putea să mă trezesc repede"...

O foarte ciudată şi totuşi bine cunoscută muzică îl învălui pe neaşteptate. O melodie veche, de o melancolică veselie, care se revărsa o dată cu amintiri turburi, care ţineau mai mult de copilărie şi de vise decât de întâmplări, începu să păşească atent printre perechile acelea elegante, îşi dete seama că lumea, împrejurul lui, dansează, se feri din calea perechilor, strecurându-se pe lângă pereţi. „Da, suntem pe la 1900, îşi spuse el. Cât de mult trebuie să se mire oamenii aceştia de mine aşa cum sunt îmbrăcat. Se privi cu oarecare sfială, îi fu greu să se recunoască; hainele îi erau streine, nu se mai văzuse niciodată în ele. în aceeaşi clipă însă, i se părură neînţelese mirările lui. Se vorbea franţuzeşte alături. Un glas melodios de femeie tânără, care se ştie ascultată şi de bărbaţii nevăzuţi. *„Ştie* că eu sunt aici", gândi cu încântare Egor. Făcu câţiva paşi spre oglindă, să poată vedea chipul femeii, îl privi şi ea. Buzele foarte roşii şi o umbră uşoară deasupra gurii. Nu o cunoştea. Poate femeia voia să-i fie prezentat, căci îi zâmbise. Dar îl privea întreg grupul ciudat. Nu cunoştea pe nimeni în acest salon în care intrase fără voia lui. Trecu mai departe, într-o altă odaie. Mese cu postav verde. „Aici se joacă cărţi, îşi spuse repede

Egor. Nu mă interesează". Se miră, totuşi, că nu aude aproape nici unul din cuvintele pe care oamenii aceştia şi le spuneau.

Se întoarse din nou în sala de dans. Parcă se făcuse mai cald acum.

Femeile îşi făceau vânt cu evantaliuri mari, mătăsoase. Simţi că cineva îl priveşte scrutător dintr-un colţ. Se întoarse. Bărbatul i se păru cunoscut. Dar nu-şi putea aminti numele. Apoi, deodată, se făcu lumină: Radu Prajan. Ce-o fi căutând el aici? Şi ce schimbat e, ce absurd travesti... Prietenul îl privea atent, fără să clipească. Se vedea bine că nu prea e deloc la locul lui în această adunare de oameni bogaţi, în toiul petrecerii. Nu vorbea nimeni cu el. Egor se îndreptă spre divanul lângă care sta aşezat Prajan. înţelesese tot ce-i spuneau privirile lui; să se grăbească, să vină cât poate de repede lângă el, foarte aproape de el...

Şi ce greu, totuşi, se poate cineva mişca într-o sală de bal. Răsăreau mereu alte perechi în calea lui Egor. îşi făcea loc cu coatele, la început cerând politicos iertare, mai apoi - exasperat de atâtea piedici - lovind, călcând cucoanele, întinzând braţele. Cei câţiva metri care îl despărţeau de Prajan i se păreau acum absurd de lungi. Se lupta de mult să ajungă până la el şi Prajan rămăsese tot atât departe, privindu-l necurmat în ochi, aşteptându-1. Şi ce limpede înţelegea chemările lui...

Simţi deodată un braţ de femeie cuprinzându-l de mijloc. Perechile din jurul lui se aburiră în acea clipă, întoarse capul spre Prajan. îi zărea numai ochii. Se ridicase foarte sus şi acum travestiul apărea mai ridicol, mai absurd.

— Haide, uită-te la mine, dragostea mea!

Domnişoara Christina îi vorbise foarte aproape de ureche. Simţise răsuflarea ei caldă, ispititoare, şi recunoscuse mirosul apăsător de violete. Regăsise, de asemenea, groaza şi

dezgustul de altă dată.

— Nu-ţi prea plac petrecerile noastre, Egor, adăugă domnişoara Christina.

Fiecare cuvânt îl ameţea. Cu fiecare sunet se trezea în alt spaţiu, în alt aer.

— Suntem la noi acasă, dragostea mea! vorbi din nou Christina.

îi luase acum mâna, iar cu braţul celălalt îi arăta pereţii camerei prin care treceau. Egor recunoscu sufrageria. Nimic nu era schimbat; poate mobila părea mai proaspătă; mai puţin tristă.

— Vrei să vii la mine? îl întrebă deodată Christina.

Voi să-l urce cu forţa pe scări, dar Egor se împotrivi. Se retrase lângă fereastră. Făcu un efort si vorbi:

— Tu eşti moartă. Tu *ştii* că eşti moartă...

Domnişoara Christina zâmbi trist şi se apropie din nou de Egor. Era acum mai palidă. Poate o scălda lumina lunii. (O lună apărută brusc, neaşteptată, reflectă Egor.)

— Dar te iubesc, Egor, şopti. Şi pentni tine vin de-atât de departe...

Egor o privi cu ură. Dacă ar fi avut atâta putere să strige, să se deştepte... Christina parcă ii citea toate gândurile, căci zâmbi mai trist, mai deznădăjduit.

— Tu eşti totdeauna aici, vorbi Egor, tu nu vii de nicăieri...

— N-ai să înţelegi niciodată, dragostea mea! şopti Christina. Căci pe tine nu vreau sa te pierd, nu-rni trebuie sângele tău... Vreau să mă laşi câteodată să te iubesc!...

Vorbise cu atâta patimă, cu atâta foame de dragoste, încât Egor se înspăimântă, încercă să fugă. Alerga parcă pe un coridor fără sfârşit, necunoscut, sinistru. Se crezu, după câteva clipe, singur. Răsufla adânc, speriat, ostenit, începu să păşească la întâmplare, ameţit, fără să ştie unde se află. Gândurile îi erau risipite, voinţa oarbă. Coridorul se întindea ca o galerie de mină. Simţi deodată, lovindu-l din faţă, un miros vag de violete. Egor şovăi o clipă, apoi se hotărî brusc şi deschise cea dintâi uşă pe care o întâlni, îi bătea cu putere sângele la tâmple. Rămase cu capul rezemat de uşă, ascultând; oare se vor auzi din nou paşii domnişoarei Christina? Tăcerea se prelungea în clipe foarte lungi. Obosit, Egor întoarse capul. Era chiar odaia lui. Intrase fără să ştie în odaia lui. Toate lucrurile erau acolo; şi cutia de ţigări pe măsuţă, şi paharul în care se evaporau ultimele picături de coniac. Şi, totuşi, ce ciudată lumină adunau laolaltă toate aceste lucruri risipite în cameră... Parcă ar fi fost privite prin oglindă.

Egor se trânti în pat. „Dacă aş putea adormi repede", îşi spuse el.

Dar întâlni şi aici parfumul de violete. De data aceasta nu mai avea nici o putere să se împotrivească, să fugă. Domnişoara Christina se afla chiar alături de el, ca şi cum 1-ar fi aşteptat de mult pe marginea patului.

— De ce fugi, Egor?! îl întrebă ea, privindu-l fix în ochi. De ce nu mă laşi să te iubesc? Sau poate iubeşti cu adevărat pe Sanda?...

Tăcu şi continuă să-l privească - tristă, nerăbdătoare, ameninţătoare.

Egor o putea anevoie înţelege. Anevoie putea ceti în obrazul ei atât de viu şi totuşi atât de îngheţat. Şi ochii erau prea mari, prea ficşi, ca două inele de cristal.

— Dacă ţi-e dragă Sanda, adăugă Christina, nu-ţi va mai fi... Nu. va mai trăi mult, biata de ea...

Egor se înălţă pe jumătate din pat. Ar fi vrut să întindă braţele spre ea, s-o ameninţe, dar nu găsi decât puterea de a-i înfrunta privirile.

— Dar tu eşti moarta, Christina! strigă el. Tu nu mai poţi iubi!...

Christina începu să râdă. O auzea pentru întâia dată râzând întocmai aşa cum şi-o

închipuise el cu câteva zile mai înainte, " privindu-i portretul; un râs de fată, sincer, pur.

— Nu mă judeca aşa repede, dragostea mea! exclamă Christina. Eu vin din altă parte... Dar sunt încă femeie, Egor! Şi dacă au fost fete care s-au îndrăgostit de luceferi, de ce nu te-ai putea şi tu îndrăgosti de mine?!...

Aşteptă câteva clipe, aşteptă să răspundă Egor.

— Nu pot, spuse el în cele din urmă. Mi-e frică de tine!...

Ii fu ruşine, atunci, de mărturisirea aceasta laşă. Ar fi trebuit să reziste, să-i spună necontenit că ea e moartă, iar el e viu... Christina întinse braţul, să-l mângâie... Egor simţi din nou mângâierea aceea fără seamăn, care îi îngheţa sângele în vine.

— Mă vei lua o dată în braţele tale calde, vorbi încet Christina.

Vocea era intimă, şoptită. Şi trupul ei se apropiase mult.

— Mă vei iubi atunci, Egor, adăugă ea. Să nu te mai gândeşti la Sanda, n-o vei mai întâlni...

Se opri din nou, continuând să-l mângâie.

— Ce frumos eşti! Ce cald şi mare eşti!... Nu mi-e frică de tine; oriunde m-ar duce dragostea asta, nu mi-e frică... De ce şovăieşti tocmai tu, Egor, care eşti bărbat?!...

Egor încercă încă o dată să se desprindă din vraja Christinei, să mpă visul. Mirosul de violete îl ameţea, apropierea trupului Christinei îl istovea. Nu izbuti decât să se îndepărteze puţin de ea, spre perete.

— Iubesc pe Sanda, şopti el, şi mă rog la Domnul-Dumnezeul meu şi la Sfânta Fecioară Născătoare de Dumnezeu!...

începuse şoptind, dar ultimele cuvinte le spuse cu destulă tărie.

Christina sări de pe marginea patului şi-şi duse mâinile la ochi.

Rămase aşa multă vreme, departe de el.

— Aş fi putut să-ţi îngheţ gândul şi să-ţi usuc limba, spuse ea. Aş putea oricând să te am în puterea mea, Egor!... Mi-e uşor să te farmec, să fac tot ce vreau din tine... M-ai urma şi tu, ca ceilalţi... Şi sunt foarte mulţi, Egor... Nu mi-e teamă de rugăciunile tale... Tu nu eşti decât un om viu. Eu vin din altă parte. N-ai să poţi înţelege, nimeni nu poate înţelege... Dar pe tine nu voiam să te ucid, dragostea mea, cu tine voiam să mă logodesc... Curând, ai să mă vezi şi *altfel.* Şi ai să mă iubeşti, atunci, Egor... Azi-noapte nu ţi-a fost prea mult teamă de mine... Şi nici *acum* n-are să-ţi fie teamă, dragostea mea. Ai să te deştepţi acum, când vreau eu, ai să te deştepţi...

... Târziu Egor îşi dete seama că stă de multă vreme cu ochii deschişi, fără gânduri, fără memorie, îşi aduse deodată aminte de Christina. „M-am trezit la porunca ei", înţelese Egor. Ştia unde o lăsase în vis: în mijlocul camerei, dreaptă, privindu-l cu ochii ei sticloşi, întoarse brusc capul. Domnişoara Christina nu mai era acolo. „Am visat, aşadar, am visat numai"... Sângele îi năvăli din toate părţile spre.

inimă. O încântare obosită îi cuprinse după o clipă carnea; parcă ar fi biruit într-o luptă grea şi muşchii se pregăteau de odihnă.

Totuşi, în odaie stăruia parfumul de violete. Iar după câteva clipe, Egor începu să simtă ceva, nevăzut şi necunoscut, în preajma lui. Nu era prezenţa domnişoarei Christina. Se simţea privit de *altcineva,* a cărui groază nu o mai încercase. Frica i se lămurea acum cu totul altfel; ca şi cum s-ar fi trezit deodată într-un trup strein, dezgustat şi de carnea, şi de sângele, şi de sudoarea rece pe care o simţea şi care nu mai era totuşi *a lui.* Apăsarea acestui trup strein era peste putinţă de suferit, îl gâtuia, îi sorbea aerul, istovindu-1. *Cineva* îl privea de-alături, de foarte aproape de el, şi privirile acestea nu erau ale domnişoarei Christina.

Niciodată nu-şi va aminti cât a durat gâtuirea aceasta lentă, dezgustul care îi răvăşise întreaga fiinţă. Uneori, împletindu-se cu spaima *celuilalt,* cu prezenţa aceea nelămurită, simţea pătrunzându-i adânc în nări parfumul de violete. Amintirea domnişoarei Christina îi părea, acum, mult mai puţin înspăimântătoare, în delirul îngheţat al

celuilalt, prezenţa domnişoarei Christina era infinit mai blândă, mângâietoare.

Brusc, fără să nădăjduiască, se simţi liberat. Putea în sfârşit să respire în voie, adânc. Cel care fusese *altcineva* dispăruse fără urmă.

Parfumul de violete creştea acum cu noi puteri, cald, feminin, 5mbrăţişându-l. Dar nu-l mai speria. Egor deschise larg ochii, căutând în întunerecul de lângă el. Când se apropiase Christina, cu ce paşi nesimţiţi venise ea atât de aproape de pat? îi zâmbea acum. îl privea ca mai înainte - ca-n vis - zâmbindu-i. Faţa îi era parcă luminoasă pe dinăuntru, căci Egor zărea linia frântă a zâmbetului, nările ei subţiri, genele uşor plecate. „Vezi că nu-ţi mai este teamă de mine, acum?!

păreau că vorbesc ochii Christinei. Există şi lucruri mai înspăimântătoare decât apropierea mea de tine, Egor. Eu ţi-am adus aici teroarea *celuilalt,* mai rău şi mai drăcesc decât mine"...

„Ea mă sileşte să-i citesc gândurile, ea îmi ordonă ce să gândesc, înţelese Egor. Dar de ce nu vorbeşte, de ce nu se apropie de mine?

N-aş mai putea să mă apăr acum...

Al cui fusese gândul acesta care îi pătrunsese în minte aproape fără ştirea lui? Gândise el, într-adevăr, că nu se va mai putea apăra sau domnişoara Christina îi poruncise să gândească astfel, pregătindu-l pentru întâmplări noi?!...

Christina continua să zâmbească. „Vezi că nu-ţi mai este teamă de mine? păreau că vorbesc ochii ei. Treptele, spaimei sunt mult mai adânci, dragostea mea. Te vei agăţa de mine, mă vei strânge în braţe, vei găsi la pieptul meu singura nădejde, singura mângâiere, Egor!"...

Ce limpede auzea Egor toate cuvintele acestea, pe care buzele Christinei nu le rostea, dar pe care le purtau privirile ei...

„Mă vei iubi, păreau că spun ochii ei. Ai văzut ce uşor mi-a fost să te sugrum de groază. *Cineva* a fost lângă tine şi a fost de-ajuns ca să te pierzi. *Cineva* pe care nu-l cunoşti, dar pe care nu-l vei uita niciodată. Şi ca el sunt sute şi mii şi toţi ascultă de porunca mea, Egor, iubitule... Cum te vei arunca în braţele mele! Ce caldă va fi coapsa mea pentru tine, iubitule!"...

Gând după gând, fără grabă, firesc, limpede, Egor se asculta gândind. Domnişoara Christina ştia fără îndoială tot ce se petrece în sufletul lui, căci, văzându-l fără vlagă şi cuminţit, făcu un pas spre el.

Apoi încă unul, până ajunse foarte aproape. Şi *nu mai era î*n vis. Egor simţea cu precizie trupul acela nefiresc mişcându-se în spaţiu, împingând aerul în jurul lui, încălzindu-l. „O dată am să vin la tine în pat, goală, se trezi gândind Egor. Şi-am să te rog să mă strângi mult în braţe, atunci dragostea mea!... învaţă-te cu mine alături, Egor. Iată, aceasta este mâna mea, şi ea te mângâie fără să te sperie; ea îţi aduce bucurie, mâna aceasta; o simţi acum, o simţi pe obrazul tău, lipită?" Dar Egor nu mai simţea nimic. Când mâna domnişoarei Christina îi atinsese obrazul, sângele i se risipi, răsuflarea i se scurse întreagă în coşul pieptului. Cu faţa albă, cu fruntea îngheţată, zăcea moale în pat.

XI

Doctorul fu reţinut la masă. Când d-l Nazarie intră în sufragerie, d-na Moscu se ridică de pe scaun şi-i prezintă, cu solemnitate pe tânărul pleşuv, îmbrăcat în haine de vânătoare.

— Domnul doctor Panaitescu, un foarte distins om de ştiinţă şi apostol neobosit, spuse

ea. Apoi, întorcându-se către doctor, adăugă, întinzând braţul: Domnul profesor universitar Nazarie, o glorie a ştiinţei româneşti...

D-l Nazarie plecă ochii în pământ. Era obosit, nervos; i se părea că visează. Strânse mâna doctorului şi se aşeză pe scaun, îl lovi paliditatea lui Egor, ochii lui înecaţi în cearcăne, începu să se mustre pentru nepăsarea lui; plecase dis-de-dimineaţă la câmp, către movilele din partea de miazănoapte a satului, fără să-şi vadă tovarăşul, îl găsea acum schimbat, zdrobit, îi căută ochii, să înţeleagă dintr-o privire ce s-ar fi putut întâmpla. Egor îs; aplecase fruntea, gânditor sau poate numai întristat.

— D-l profesor face săpături arheologice în satul nostru, continuă d-na Moscu. Este o mare cinste pentru noi să-î avem oaspete.

— Aţi găsit ceva interesant până acum, d-le profesor? întrebă doctorul.

— Oh, suntem de-abia la început, şopti d-l Nazarie.

Simina îl aştepta să continue; să vorbească mult şi repede, fericit că i se dă sprijinul. Dar d-l Nazarie nu avea deloc poftă de vorbă astăzi, întrebă, privind scrutător către medic:

— Cum vi se pare domnişoara Sanda?

Doctorul ridică din umeri, apoi se controla repede, îşi mângâie uşor fruntea, săltându-şi mâna spre creştet, înfiorat parcă el însuşi de craniul acela lucios şi uscat pe care ii întâlneau degetele.

— Greu de spus, şovăi el. în orice caz, nu e prea grav. O anemie excesivă şi, s-ar putea, un început de gripă, o gripă destul de ciudată, de altfel... întâi m-am temut să nu aibă friguri...

Vorbea împiedicându-se de fiecare cuvânt, întârziind după fiecare propoziţie. „Poate nici nu-i este gândul la bolnav", reflectă d-l Nazarie, privindu-i, fără să vrea, costumul de vânătoare. Medicul îi surprinse privirile şi roşi brusc.

— Vă miră poate bluza asta, spuse el apucându-şi un nasture şi răsucindu-1. E un costum destul de comod... Şi-apoi, am văzut că zilele sunt atât de frumoase şi mi-am spus că n-ar fi rău... Ştiţi, nu sunt un vânător pasionat, dar îmi place câteodată să ies la câmp cu puşca... , Noi, intelectualii, suntem condamnaţi, vă închipuiţi prea bine, rareori dacă putem... Dar n-am câine de vânătoare şi aşa e mai greu, singur, se-nţelege...

începu apoi să mănânce, stânjenit. D-l Nazarie plecase de mult ochii în farfurie.

— Şi când vă duceţi la vânătoare, d-le doctor? întrebă graţios Simina.

Doctorul făcu un gest vag cu mâna. Era totuşi foarte mulţumit că cineva vorbise despre vânătoare. Nu se mai simţea izolat, ridicol, compromis - la masa aceasta cu aţâţi oameni ciudaţi.

— Voiţi să mă luaţi şi pe mine? întrebă din nou, mai aprinsă Simina.

N-am fost niciodată... Şi aş vrea atât de mult să vânez şi eu o dată sau măcar să văd... ^

— Bucuros, bucuros, de ce nu? făgădui doctorul.

Egor ridică privirile şi le îndreptă încet spre d-na Moscu, apoi spr| Simina.

— Nu e deloc frumos pentru o fetiţă ca dumneata să meargă la vânătoare, spuse el aspru. Să vadă cum mor animale nevinovate, să vadă atâta sânge...

O privi în ochi rostind ultimele cuvinte, dar Simina nu părea deloc turburată. Plecă ochii în jos, ca o fetiţă binecrescută când e mustrată de mai-marele ei. Dar nici o clipă nu lăsă pe Egor să creadă că a înţeles şi altceva din cuvintele lui, ceva neînţeles pentru ceilalţi.

— într-adevăr, poate nu e cel mai nemerit spectacol pentru un copil, vorbi şi doctorul, împăciuitor. Mai târziu, când vei creşte dumneata mare...

Simina zâmbi. D-l Nazarie recunoscu zâmbetul ei de totdeauna, victorios, dispreţuitor şi totuşi discret, începea să-i fie teamă de ea acum. îl intimidau, alteori îl paralizau privirile ei atât de grave şi de strivitoare. Prin ce minune împotriva firii se desprindea ironia aceasta rece din ovalul îngeresc al feţei?

— Mă bucur că domnişoara noastră se va face în curând bine şi-l va sili pe Egor să picteze, vorbi deodată d-l Nazarie ca să abată discuţia.

Egor se întoarse spre el, luminat la faţă. îi tremurau totuşi foarte uşor buzele. Şi era neobişnuit de palid. „Cum de nu observă nimeni, se miră d-l Nazarie, schimbarea aceasta?". Zări însă, chiar în acea clipă ochii reci şi tari ai Siminei şi roşi; parcă 1-ar fi auzit, parcă i-ar fi cetit gândurile. „Simina observă, ea singură înţelege", îşi spuse d-l Nazarie turburat.

— în câteva zile, fără îndoială, va fi din nou bine, nu e aşa, doctore?! vorbi Egor.

Doctorul clătină din cap; vag şi totuşi binevoitor.

— Dar vânătoarea?! părea că-şi aminteşte brusc d-na Moscu. Nu ne-aţi spus nimic despre vânătoare. De-abia aştept să mănânc vânat. Ce carne cu gusturi noi, ce came bună!...

Ochii i se aprinseră pentru câteva clipe. Şi braţul întins deasupra mesei se înfiora, parcă el ar fi cules întâi tot sucul acelui vânat necunoscut.

Egor observă de-abia atunci că doica intrase în sufragerie şi aştepta atentă lângă uşă. Femeia care servea la masă era nou venită. „Poate că o supraveghează", îşi spuse Egor ca să se liniştească. Nu-i plăcea deloc apropierea doicii. Avea senzaţia penibilă şi nelămurită că-şi bate joc de

el, că se-nţelege din ochi cu Simina, că amândouă ştiu tot ce se întâmplă în visurile lui...

— Preastimată amfitrioană, începu cu demnitate doctorul, vânatul nu este, fără îndoială, arta mea cea mai tare. Nădăjduiesc totuşi...

în acea clipă doica se apropie de scaunul d-nei Moscu şi-i spuse:

— Vă cheamă domnişoara mare...

— Şi de ce n-ai spus asta de la început? întrebă mâniat Egor, ridicându-se de pe scaun.

Doica nu-i răspunse nimic. Se mulţumi să privească spre Simina, strivindu-şi buzele. D-na Moscu se ridică zăpăcită. Egor plecase din sufragerie înainte ca ea să poată spune un singur cuvânt.

Sanda îi aştepta în pat, cu capul rezemat de câteva perne, cuminte.

Tresări văzând că intră întâi Egor.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el neliniştit.

Fata îl privi lung, cu nesfârşită dragoste. Părea că îi este teamă de fericirea aceasta prea mare, cu care nu mai ştia ce să facă, pe care o primise prea târziu.

— Nu s-a întâmplat nimic, Egor, şopti ea. Voiam s-o văd pe mama...

Să-mi citească ceva, adăugă repede.

Egor se turbură. „Ce absurd minte, ce necumpătat se-ncurcă singură... Azi-dimineaţă o oboseau lecturile. Şi acum o cheamă pe maică-sa de la masă ca s-o asculte cetindu-i versuri"...

— D-na Moscu nu are ce căuta aici, spuse Egor aspru, nu are ce căuta cel puţin în ceasul acesta...

Se apropie de uşă şi întoarse cheia. Sângele îi îmbujora obrajii, dar hotărârea era luată. Cu orice risc, trebuia să afle...

— Te rog să-mi spui acum, adăugă el blând.

Sanda îl privea îngrozită. O străbăteau atâtea gândilri şi atâtea simţiri, încât nu-şi mai dădu seama ce se întâmplă cu ea. îşi ascunse faţa în palme. Simţi, după o clipă, mâna lui Egor pe frunte.

— Spune-mi, draga mea, şopti el.

Aşteptă apoi. Sanda continua să rămână cu faţa ascunsă în palme.

Sânul i se zbătea, îi tremurau umerii.

— ...Căci am şi eu de spus multe lucruri, adăugă Egor. Doctorul mi-a destăinuit taina bolii tale...

Sanda tresări din nou, cu tot trupul. Ridică fruntea şi privi pe Egor în ochi, încercând să înţeleagă.

— Dar înainte de asta, continuă el, voiam să te întreb un lucru *O*

vezi des pe Chrislina[9] Te întreb, pentru că eu o văd...

Ar fi ameţit dacă Egor nu se repezea brusc asupra ei, apucându-i mâinile, strângându-i-le. O durea acolo unde îşi înfipse el degetele; o durere năprasnică, vie.

— ...O văd şi eu, vorbi din nou Egor, aşa cum o vedeţi toţi. Dar nebunia asta nu va mai dura mult, Sanda. Am să străpung inima strigoiului. Cu un ţepuş de lemn am să i-o străpung!...

Vorbise atât de tare, încât se înfiora el însuşi ascultându-se.

Cuvintele îi ieşiseră fără voia lui de pe buze. Gândul îi venise atunci, gândul de a vorbi o dată limpede şi brutal Sandei.

— Eu mă gândeam mai mult la tine, dragostea mea, începu ea deodată, cu glas stins. Mă gândeam că tu nu eşti întru nimic vinovat, că tu trebuie să scapi de-aici, să pleci cât se poate de repede...

— Ieri mă rugai totuşi să rămân, îi spuse Egor.

— Asta a fost vina mea, continuă Sanda. Dacă aş fi bănuit... dar te iubeam, Egor, te iubesc!....

începu să plângă. Egor îşi liberă mâinile, ca s-o poată mângâia pe păr, pe obraz.

— Şi eu te iubesc, Sanda, şi pentru binele tău am făcut-o...

— Să nu faci nimic, Egor, îl întrerupse Sanda. Va fi mai rău de noi...

De tine, mai ales... La tine mă gândeam. Dacă s-ar putea să pleci de-aici, să te duci departe, de aceea o chemam pe mama; să-i spun că tu, în lipsa ei, ai fost... obraznic cu mine... Să-i spun că eu nu te mai pot primi în odaie: *şi să te dea afară...*

începu să plângă mai zguduit. Egor o ascultase calm, mângâind-o cu acelaşi gest frăţesc. Se aşteptase să afle lucruri mai grave, mai nebuneşti. „Aşa i-a poruncit.Christina, să mă gonească. Şi ea crede că face asta pentru binele meu, ca să mă salveze pe mine"...

în acea clipă cineva mişcă clanţa. Sanda tresări. Faţa i se înroşise brusc. „Pudoare; asta înseamnă că nu e încă pierdută, întru totul fermecată", gândi Egor.

— De ce aţi încuiat uşa? se auzi glasul d-nei Moscu.

Egor se ridică şi se apropie de uşă. îşi pregăti cuvintele cu multă băgare de seamă.

— Sanda m-a rugat să închid cu cheia, stimată d-nă Moscu. Vrea să rămână singură câtva timp... îi e teamă de oricine din familie...

Adormise puţin şi i s-a părut că vede pe mătuşa Christina, pe mătuşa ei *moartă...*

D-na Moscu nu a spus nici un cuvânt. A rămas mai departe la uşă, trudindu-se să înţeleagă. Egor se întoarse lângă pat, apucă mâna Sandei şi îi şopti, foarte aproape de ureche:

— Ei vor crede că ne-am închis aici pentru că ne iubim. Vor crede ce le va trece prin cap. Dar asta te compromite pe tine, te sileşte să măaccepţi ca logodnic... *Trebuie* să ne logodim acum, Sanda...

D-na Moscu zgâlţâi din nou clanţa.

— Dar asta nu se poate! se auzi glasul ei, puţin schimbat. Ce faceţi acolo?!

Sanda ar fi vrut să se ridice din pat şi să deschidă, dar Egor o covârşi cu amândouă braţele.

— Domnule Paşchievici! se auzi glasul Siminei.

Egor se apropie iarăşi de uşă.

— Sanda e logodnica mea acum, spuse el liniştit. M-a rugat s-o apăr!... Şi ea nu-mi dă voie să vă deschid. Ea vrea să rămână numai cu mine...

— Ce fel de logodnă, închişi cu cheia în dormitor!? vorbi tare Simina.

Sanda începu să plângă, strivindu-şi capul între perne. Egor se stăpâni cu greu.

— Suntem gata să plecam chiar în ceasul acesta, d-nă Moscu, spuse el. Căci Sanda nu mai are nimic acum...

Auzi cum se depărtează paşii pe coridor. Egor se întoarse spre pat.

îşi cuprinse tâmplele în palme. „Ce-am făcut?! ce-am făcut?!" De unde găsise el deodată atâta putere şi nebunie ca să se hotărască? — îţi pare rău, Sanda? o întrebă el, mângâind-o pe frunte, îţi pare rău că eşti logodnica mea fără voie?!

Fata se opri din plâns, îl privi speriată, apoi îşi atârnă braţele de grumazul lui. Era cel dintâi gest de îndrăgostită. Egor se simţi din nou tare, puternic, fericit.

— îţi pare într-adevăr rău?! o mai întrebă el încă o dată, tremura ndu-i glasul.

— Numai dacă n-aş muri până atunci!... şopti Sanda, înfiorându-se.

XII

Câteva ceasuri în urmă, Egor întâlni în sufragerie pe d-l Nazarie.

Părea foarte turburat, cu privirile uluite şi gesturi nerăbdătoare, precipitate.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă în şoaptă. D-na Moscu s-a închis în odaia ei, d-ta te-ai închis în odaia Sandei, fetiţa mică a dispărut... Ce s-a întâmplat?

— Nici eu nu ştiu prea bine ce s-a întâmplat, răspunse Egor obosit.

Ştiu că m-am logodit cu Sanda. O iubesc, vreau s-o iau de-aici cât mai v repede...

Vorbise emoţionat, neliniştit. D-l Nazarie îşi frângea mâinile.

— Mi-e teamă de ea, de viaţa ei, adăugă Egor în şoaptă. Nebunii ăştia sunt în stare s-o strângă de gât...

D-l Nazarie ştia foarte bine că Egor minţea, că nu de nebunia d-nei Moscu se teme el. Clătină totuşi din cap, cu convingere.

— Ai făcut foarte bine că te-ai logodit, spuse el. Asta pune capăt tuturor neînţelegerilor. N-are să mai poată spune nimeni nimic...

Egor nu-şi putu stăpâni un gest de nerăbdare şi teamă.

— Eu mă logodesc, dar ea leşină, vorbi el sugrumat. Sanda zace leşinată de o jumătate de ceas... Şi nu-i pot face nimic. Ce i-aş putea face?!...

începu să se plimbe prin sufragerie, fumând.

— Ar trebui să fugim de aici cât mai repede, cât mai e timp. Dar trebuie să o vadă doctorul... Unde e doctorul?...

— A plecat la vânătoare, răspunse sfios d-l Nazarie. A plecat îndată după masă. N-am ştiut nimic nici eu. Am aflat de la jupâneasă... Dar a spus că se întoarce pe seară...

Egor se aşeză pe un scaun, sfârşindu-şi gânditor ţigara.

— Am închis-o cu cheia, spuse el brusc, căutându-se în buzunar.

Iată, asta e cheia de la odaia ei...

O arătă biruitor, „îi strălucesc şi lui ciudat ochii, gândi d-l Nazarie.

Cine ştie ce prostie o fi făcut"...

— Numai dacă n-ar intra cineva pe fereastră, adăugă Egor privind în gol. Mai ales acum, când se apropie apusul soarelui...

— Şi ce vrei să faci? întrebă d-l Nazarie.

Egor zâmbi ca pentru sine. Parcă şovăia să-şi destăinuiască gândul întreg.

— Mă duc s-o caut pe Simina, vorbi el în cele din urmă. Bănuiesc eu cam unde trebuie să fie ascunsă vrăjitoarea...

— Nădăjduiesc că n-ai să te lupţi cu un copil, spuse d-l Nazarie, că n-ai să-i faci nimic, vreau să spun...

Egor se ridică brusc de pe scaun şi luă braţul profesorului, îi dădu grav, cu solemnitate, cheia de la odaia Sandei.

— Ştii care e odaia ei? întrebă. Te rog să o păzeşti până mă întorc.

Să te-ncui cu cheia pe dinăuntru... Mi-e teamă de *ei,* adăugă Egor.

Când mă gândesc că am lăsat-o atâta vreme singură...

Au ieşit din sufragerie, îndreptându-se spre camera Sandei. Casa părea pustie. Nu întâlneau pe nimeni, de nicăieri nu se auzea nici un zgomot. O fereastră avea încă transparentele trase, ca într-o nămiaza de vară. Tăcerea era mai tristă acolo, în umbră.

— Mă aştepţi aici, şi nu-mi deschizi decât mie, orice s-ar întâmpla, şopti Egor descuind uşa.

D-l Nazarie intră emoţionat. Nu s-a petrecut nimic grav în odaia asta, îşi dete el seama aruncându-şi ochii în toate părţile. Sanda părea că doarme adânc, cu răsuflarea risipită, neauzită.

Egor alergase de-a dreptul la grajdul vechi, înăuntru începuse să se facă întuneric. Ochiurile ferestrelor erau mai stinse acum. Egor se îndreptă spre rădvanul domnişoarei Christina. Privi cu atenţie în toate colţurile, fără să întâlnească trupul mic al Siminei. „S-a ascuns în altă parte ", gândi el. începu să cerceteze trăsura; era veche, roasă de ploi, cu pernele scorojite. Rămase câteva clipe nehotărât cu gândul la Simina, întrebându-se unde ar putea s-o caute.

Când ieşi din grajd, soarele se îneca departe, pe hotarul câmpurilor, „în curând se va face întunerec, îşi spuse cu teamă Egor. Vor roi ţânţarii"...

Nu ştia încotro s-o apuce. Porni cu pas legănat, gânditor, spre odăile slugilor. Nu vedea pe nimeni. Locul arăta deşert şi. atâta singurătate părea mai înfricoşătoare între atâtea ziduri şi atâtea unelte.

Piciorul omului călcase de curând pe aci. Se vedeau urme de focuri, cenuşă şi vreascuri arse; se vedeau, de asemenea, cârpe uscate, oale de pământ uitate, bălegar şi grăunţe. Şi, totuşi, era atâta tăcere, încât locul părea părăsit. Nu se auzea nici un câine, nu se auzea nici o pasere.

Egor ajunse la gura pivniţei; intrase în prima zi a venirii lui, aici.

Coborâse cu un grup de musafiri; Sanda le arătase treptele de piatră din timpul lui Tudor Vladimirescu şi încăperea zidită din fund, unde se ascunsese un strămoş al lor rămânând trei săptămâni sub pământ; un argat credincios îi aducea, noaptea, o oală cu lapte şi o pâine albă.

Sanda le arătase şi spărtura prin care se strecura argatul. Ce mult a trecut de-atunci, din acea zi de toamnă caldă şi limpede, când Sandei îi sticleau viclean ochii şi se auzeau atâtea glasuri tinereşti pe treptele pivniţei.... I se părea că îl despart săptămâni întregi de timpul acela fericit; şi totuşi, nu trecuseră decât câteva zile.

îşi aprinse o ţigară şi porni mai departe, îndreptându-se spre bucătării. I se păru, totuşi,

că aude paşi sfioşi în urma lui. întoarse capul. Nu era nimeni. Zgomotele fuseseră însă limpezi, precise. Şi nu semănau cu zgomotele de noapte, erau paşi vii. Aşteptă câteva clipe.

Cu luare-aminte, silindu-se să facă foarte puţin zgomot, apăru în gura pivniţei silueta Siminei. Când dădu cu ochii de Egor, fetiţa tresări.

Duse totuşi mâinele la spate, cuminte, şi se îndreptă spre el.

— Nu mă pricep la etichete, vorbi ea privindu-l în ochi. M-a trimis mama să-i aduc din pivniţă o sticlă de borviz şi nu m-am putut

descurca. Sunt atâtea sticle cu etichete... Şi nici nu bănuiam că e atât de întunerec acolo...

— Dar de când te trimite pe tine d-na Moscu să-i aduci sticle de borviz? întrebă Egor. Sunt atâtea slugi în curte...

Simina ridică din umeri zâmbind.

— Nu ştiu ce s-a întâmplat, dar n-a mai rămas decât doica... Ceilalţi spun că s-au dus să culeagă via...

Arătă cu braţul gol spre miazănoapte, pe deasupra salcâmilor.

— Mai era şi o jupâneasă nouă, adăugă ea, dar s-a îmbolnăvit... E atât de greu să faci treabă singură...

Egor se apropie de ea şi o mângâie pe păr. Avea un păr moale, parfumat, cald. Simina se lăsă alintată', coborându-şi genele.

— O să-mi pară foarte rău de tine, Simina, că te lăsăm aici singură, să faci treabă, vorbi Egor. Mâine dimineaţă plecăm, Sanda şi cu mine...

Fetiţa se retrase încet, stăpânindu-se, sub mângâierea lui Egor.

Ridică mirată ochii spre el.

— Sanda e bolnavă, spuse, şi domnul doctor n-are s-o lase...

— N-a fost exact bolnavă, o întrerupse Egor, era mai mult speriată.

I se părea că vede pe mătuşa ei moartă...

— Nu e adevărat! spuse repede Simina.

Egor începu să râdă. îşi zvârli departe ţigara şi-şi netezi părul pe frunte. Gesturi multe, pripite; parcă s-ar fi trudit să dovedească Siminei cât de absurdă a fost întreruperea ei.

— în definitiv, asta n-are nici o importanţă, adăugă Egor. Mâine plecăm...

Simina începu să zâmbească.

— Mama mă aşteaptă, desigur, să-i aduc sticla cu borviz, spuse ea gânditoare. Voiţi să fiţi atât de bun să mă ajutaţi?!

„îmi întinde o cursă", gândi Egor. Un fior îl străbătuse când Simina îi arătase gura pivniţei. Dar fata îl privea atât de dispreţuitoare, încât îi fu ruşine de frica lui.

— Bucuros, spuse Egor îndreptându-se spre pivniţă.

Invitaţia Siminei îi încurca, totuşi, toate bănuielile. „Nu se ascunde de mine şi recunoaşte fără teamă unde a fost". Poate că într-adevăr intrase în pivniţă să caute o sticlă de borviz... ,g,

— Ştii unde sunt sticlele? o întrebă, coborând treptele de piatră.

Auzi răsuflarea agitată a Siminei, care cobora în urma lui. „Dacă este atât de emoţionată, atunci am căzut în cursă", gândi Egor.

— Sunt mai departe, mai departe, răspunse Simina.

Egor sfârşise treptele. Simţi sub talpă nisipul umed al pivniţei.

— Stai să-mi aprind un chibrit, spuse Egor.

Simina îi apucă braţul. Gestul fusese brusc, poruncitor.

— Se vede încă destul de bine, vorbi ea. Sau poate ţi-e frică?!

începuse să râdă. Egor simţi de-a lungul şirei spinării aceiaşi fiori de groază care îl străbătuseră ultima noapte. Râsul nu mai seamănă cu râsul obişnuit al Siminei. Şi glasul ei era schimbat, poruncitor, senzual, feminin. Egor îşi strânse pumnii. „Am fost un imbecil", gândi el.

Aprinse totuşi chibritul şi privi aspru, ameninţător, spre Simina. Fetiţa izbucni din nou în râs.

— Viteazul nostru Egor! spuse ea cu un infinit dispreţ.

Suflă apoi în chibrit şi pomi înainte, arătând drumul.

— Simina, când voi ieşi afară am să te trag de urechi!

— De ce n-o faci acuma?! îi răspunse Simina, oprindu-se şi ducându-şi mâinile la spate, îndrăzneşte!...

Egor începu să tremure. O febră ciudată îi cuprinse mădularele.

„Probabil că aşa începe, aşa începe orice nebunie"...

— Dacă ţi-e frică, n-ai decât să te întorci! vorbi din nou Simina.

Ce necunoscut era glasul acesta, ce strein pe buzele ei mici şi roşii!

Egor simţea otrava în sânge; o poftă nebunească, bestială, risipindu-i-se în trup. închise ochii, încercând să-şi amintească chipul Sandei. Nu văzu decât un val de aburi roşii. Nu auzi decât glasul fermecat al Siminei.

— Haide, nu-ţi fie teamă, vorbi din nou fetiţa.

Egor o urmă. Intră în a treia încăpere. Se distingeau anevoie dulapuri vechi şi putrede rezemate de pereţi. Un ochi de geam, cu gratii, licărea încă; lumină murdară, obosită, într-un colţ, saci şi coşuri rupte.

j-Ce ai? îl întrebă Simina apropiindu-se de el.

Ii luă mâna. Egor şi-o lăsă, răsuflând greu. I se împăienjeneau ochii.

Se trezi deodată într-un vis demult visat, încercând zadarnic să-şi aducă arninte când ieşise din el, când începuse o altă viaţă. „Ce bine e aşa, ce bine e alături de Simina!"...

— Stai jos! îi porunci fetiţa. , , ;

Aşa trebuia să facă de la început, să se trântească pe saci, să se odihnească. Mădularele îi ardeau, mâinile îi tremurau. Simţi trupul Siminei alături de el.

— E *aici?* întrebă Egor, aproape fără voia lui.

— Nu. E încă prea devreme, şopti fetiţa.

— Dar *ea* stă aici, nu e aşa? întrebă, ca în vis, Egor. Simina şovăi o clipă, în cele din urmă zâmbi; nu avea de ce să se mai teamă. Egor nu se mai putea împotrivi. Şi mintea lui era rătăcită acum.

— Stă aici, lângă noi! şopti Simina foarte aproape de urechea lui.

Egor începu să tremure mai puternic, zgâlţâit de friguri.

— Ţie nu ţi-e frică? întrebă el din nou.

Simina râse şi se înălţă să-i mângâie părul.

— E bine cu ea; nu mi-e frică. Şi nici ţie nu-ţi va mai fi frică!...

— Simina, să nu mă laşi singur! ţipă Egor, cuprinzând-o în braţe.

O strânse tare, orbeşte.

— Linişteşte-te! şopti Simina.

Apoi, după o clipă, îşi apropie gura de urechea lui.

— La noapte să nu încui uşa; va veni de-adevărat! Va veni la tine, goală...

începu să râdă, dar Egor nu-i mai auzea râsul ei turburat. I se risipeau toate în faţa

ochilor, în minte, în amintire.

— Ce prost eşti tu, Egor! vorbi din nou Simina. Şi ce slab eşti!...

Dacă aş pleca, ai muri de frică!...

— Să nu mă laşi, Simina! horeai, mai stins, Egor. Iartă-mă Simina!

Să nu mă laşi singur!...

începu să-i sărute mâinile. Broboane reci de sudoare îi alunecau pe frunte. Răsuflarea i se adâncea, împiedicată şi fierbinte.

— Nu aşa, Egor, nu aşa! şopti Simina. Să mă săruţi unde vreau eu!...

îi cuprinse repede gura, înfingându-şi dinţii în buze. Egor simţi o neînchipuită, cerească şi sfântă dezmierdare în carnea lui întreagă, îşi plecă fruntea pe spate, abandonându-se sărutării aceleia de sânge şi miere. Fetiţa îi strivise buzele, rănindu-i-le. Trupul ei necopt se păstrase rece, zvelt, proaspăt. Când simţise sângele, Simina îl culese însetată. Dar sări repede în picioare.

— Nu-mi place, Egor. Nu ştii să săruţi!... Eşti un prost!...

— Da, Simina, şopti năuc Egor.

— Sărută-mi pantoful!

îi întinse piciorul. Egor cuprinse în mâinile lui tremurânde pulpa fetiţei şi începu s-o sărute.

— Pantoful!

Ce bucurie în umilinţa aceasta neînchipuită, în otrava aceasta caldă!

Egor îi săruta pantoful.

— Eşti un prost! Aş vrea să te bat!... Şi n-am aici nimic, n-am nici un bici aici!...

Egor începu să plângă cu capul întins pe sac.

— Nu mai plânge, că mă enervezi! ţipă Simina. Scoate-ti haina!

Egor se dezbrăcă încet, fără gândim, cu faţa murdară de lacrimi, de praf; cu câteva pete de sânge în jurul gurii. Mirosul sângelui exasperase pe Simina. Se apropie de pieptul gol al bărbatului şi începu să *zgârie,* să muşte. Cu cât răzbea mai adânc durerea în carne, cu atât era mai dulce unghia sau gura Siminei. „Şi totuşi, ar trebui să mă deştept din vis, îşi mai spuse o dată Egor. E timpul să mă deştept; am să înnebunesc altminteri. Nu mai pot suporta, nu mai pot!"...

— De ce nu gemi? întrebă Simina. De ce nu te aperi?

Zgârieturile ei erau acum înfuriate, năprasnice. Dar Egor nu avea de ce să geamă. Umilinţa îi picura desfătări pe care niciodată nu bănuise că pot fi sorbite de un muritor.

— Eşti un fricos! vorbi din Simina. Eşti tot atât de prost ca ceilalţi!...

Nu înţeleg cum s-a îndrăgostit *ea* de tine!...

Se opri deodată, brusc. Parcă i-ar fi fost şi ei frică. Ascultă.

— Vine *cineva,* Simina? întrebă Egor somnoros.

— Nu; dar trebuie să ne întoarcem. Poate a murit Sanda...

Egor se deşteptă, îngrozit, cu mâinile la tâmple. O durere groaznică îi sfredelea creierii, îşi dădea seama unde se află, îşi amintea precis toate întâmplările, dar nu-şi amintea cum ajunsese el aici şi cum primise, cum răbdase...

O cumplită silă de sine, scârbă de trupul Siminei, de viaţă. Dar nu avea deloc putere. Nu avea nici măcar puterea să o privească în ochi.

— Nu uita ce ţi-am spus, adăugă Simina scuturându-şi rochia. Să nu încui uşa cu cheia...

„Nici măcar nu se osteneşte să mă ameninţe, gândi Egor. Ştie că nu voi avea curajul s-o spun, s-o trădez"...

Simina îl aşteptă să se ridice de pe saci şi să-şi pună haina. Nu-l ajuta, îl privea depărtată, dispreţuitoare, cu un zâmbet obosit şi amar.

XIII

D-l Nazarie număra cu nerăbdare minutele, în odaia Sandei începea să se facă întunerec. Se apropiase de fereastră, mirat el însuşi de prezenţa lui aici, alături de o bolnavă în letargie. Se apropiase de fereastră ca să poată rămâne încă în lumină; căci de aici se vedea cerul de opal şi câteva ramuri înalte erau încă însângerate. Afară, încercând zadarnic să străpungă geamul, se adunau ca totdeauna, ţânţarii. D-l Nazarie îi privea cu o nelămurită sfială. Erau roiuri prăfuite, strângându-se şi răsfirându-se pe o muzică neauzită, şi zborul lor zădărnicit de sticla ferestrei îi făcea parcă mai ameninţători. „Dacă ar năvăli toţi deodată în odaie"... Gândul domnului Nazarie se frânse.

întoarse brusc capul spre patul Sandei. Tăcerea îl apăsa, îl neliniştea.

„Ce somn nesfârşit, îşi spuse el. Şi nici măcar nu răsuflă... Dacă a murit cumva şi eu nu ştiu?!"

îşi strânse mâinile. Simţi pumnii umezi; degetele reci şi podul palmelor fierbinţi. Febră, spaimă. „Dar n-a putut muri alături de mine, aş fi auzit când moare... Oamenii nu mor aşa, deodată, în somn. Gem şi luptă; se împotrivesc. Moartea vine îmbrăcată în negru, cu înalta ei coasă de argint... Dar nu se poate aşa, deodată"...

D-l.Nazarie îşi cuprinse tâmplele în palme. Sanda zăcea, şi obrazul i se putea încă zări în umbra odăii. „Dacă s-ar întoarce doctorul, se mângâia d-l Nazarie. Dacă aş avea curajul să mă apropii de pat, să-i pun mâna pe obraz, să simt"... Dar poate va fi prea rece obrazul sau i se va părea lui prea rece... Ar putea încă să fugă. Are încă destulă putere să fugă...

Făcu un pas spre uşă. Ce somn straniu, nestrăbătut de vise! Nici măcar nu geme de suferinţă; nici un deget nu se mişcă în trupul acela depărtat. Sânul nu tresare. Sau poate s-au mişcat buzele, 1-au chemat de atâtea ori, fără ca el să audă?... „Dacă plec acum, va fi mai întunerec pe coridor. Şi poate va fi *altcineva* acolo, la uşă chiar, aşteptându-mă. Aşa se întâmplă întotdeauna, stau lângă uşă, cu urechea lipită de lemn, cu răsuflarea sugrumată şi te ascultă ceas după ceas, te pândesc. Să vadă ce vei face tu... Aşa se întâmplă. Cineva stă lângă tine, nevăzut şi nesimţit, şi te priveşte, îţi citeşte gândurile, aşteaptă. *Să vadă ce vei face tu'...*

„Egor a plecat demult. A plecat şi m-a încuiat cu cheia, aici, lângă Sanda"... D-l Nazarie se aplecă, în genunchi, lângă uşă. Puse şi el urechea pe lemn. Nu se auzea nimic. Dar liniştea îl înfiora şi mai mult, singurătatea aceasta îngheţată. De ce nu păşeşte nimeni pe coridor, de ce nu cade nimic în casă şi nu se aude lătrând nici un câine pe câmp?

Parcă s-ar fi născut deodată casa întreagă, din pustiu - sau s-ar fi pogorât dintr-un vis uitat. Căci văzduhul era îmbătrânit, strein, rece.

Egor a rămas pe undeva, afară - sau poate a plecat cu adevărat...

întunerecul se adunase acum din belşug. Ochii d-lui Nazarie priveau cu mirare cum se coboară val după val de întunerec, cum pătrunde pe fereastră, strivindu-i transparenţa, stingând luciul sticlei. Ar trebui să aprind lumina. Dar lumina înviorează umbrele, flacăra chibritului tremură. „Mai bine să rămân aşa. Linişte, linişte. Să ascult şi eu pe ceilalţi. Să nu mă mişc".

I se păru că de undeva se aude o răsuflare adâncă; o singură răsuflare, care nu se mai sfârşea. D-l Nazarie îşi astupă urechile. „Să nu-mi pierd mintea, să nu mi-o pierd... Unu, doi, trei, patru... Maica Domnului, Născătoare de Dumnezeu"!... Răsuflarea se auzea totuşi, mai puternică, venind parcă din inima lui, dintre tâmplele lui, căci răzbea biruitoare, cu toate că îşi apăsa aspru degetele. Nu cuteza să privească spre Sanda. Se trase lângă perete. „Poate nu mă

vede, aşa.

Are să se sperie, zărindu-mă deodată lângă ea, sau poate n-are să mă vadă, şi n-are să ştie că e moartă, n-are să-şi dea seama"...

Se auzi deodată chemat.

— D-le profesor!

Glasul venea din altă parte. Răsuflarea lungă şi grea bătea acum cu pumnii grei în uşă.

— Deschideţi uşa, d-le profesor!...

Glasul venea de foarte departe, îl auzea totuşi, schimbat, surd, ca dintr-un fund nepătruns, din pământ, îşi scoase brusc degetele din urechi. Loviturile în uşă se înteţeau. Se apropie.

— D-le profesor!...

Pipăi şi întâlni cheia. Ce ciudat! Cine a pus-o acolo, pe dinăuntru, fără ştirea lui?...

Intră Simina. O văzu în faţa lui, îmbrăcată în alb. Rămăsese în prag, aşteptând.

— A murit? întrebă ea.

— Nu ştiu...

Fetiţa se apropie de pat şi-şi plecă urechea pe pieptul Sandei.

Ascultă multă vreme, atentă.

— Unde eşti? întrebă din nou ea.

— Aici, lângă uşă, răspunse cuminte d-l Nazarie. Nu mă vezi?...

Simina nu-i răspunse. Se apropie de fereastra, parcă s-ar fi aşteptat să întâlnească acolo un chip cunoscut, cu fruntea lipită de geam, trudindu-se să privească înăuntru, aşteptând... D-l Nazarie zări silueta albă a Siminei lipindu-se de fereastră şi începu să tremure.

— Unde e Egor? întrebă el speriat.

— Nu ştiu. A rămas în curte. Aşteaptă doctorul... De ce-ai închis uşa cu cheia? Sau, poate, te-ai logodit şi d-ta cu Sanda...

D-l Nazarie plecă fruntea, ruşinat. Nu îndrăznea să plece. .Era încă prea întunerec pe coridor şi Egor se afla departe, în curte.

— Ce face ea? întrebă din nou d-l Nazarie.

— Trăieşte... îi bate inima...

Simina vorbise în şoaptă. Dar începu apoi să râdă. Făcu câţiva paşi.

— D-tale ţi-e frică?!

— Nu, domnişoară, vorbi uscat d-l Nazarie.

— Dar nu te-ai apropiat de ea, ţi-a fost teamă... Unde eşti? întrebă din nou, aspru. Eu nu te găsesc...

— Sunt aici, lângă uşă...

— Vino spre mine...

D-l Nazarie ascultă supus ordinul. Fetiţa îi prinse braţul şi-i apucă în mâinile ei reci şi mici mâna.

— D-le profesor, ii şopti ea, nu ştiu ce se întâmplă cu mama...

Trebuie s-o păzim... Te rog să-l cauţi pe Egor, să vă duceţi amândoi sus, în camera ei...

D-l Nazarie începu să tremure. Glasul fetiţei era schimbat, de nerecunoscut; venea parcă din amintire, din cine ştie ce vis...

— Am să-l caut, şopti el retrăgându-şi mâna. Dar mi-e teamă să trec prin coridor. Să nu mă lovesc de mobile. Nu e nici un chibrit in odaia asta[0]

— Nu este, răspunse sec Simina.

D-l Nazarie plecă şovăind. Simina aşteptă să i se stingă paşii, apoi închise uşa, răsuci cheia şi se apropie de fereastra. Stătu câteva clipe pe gânduri. Se sui pe un scaun, ca să poată ajunge la mâner, şi deschise fereastra. Afară, întunerecul se despica departe, la mijloc de cer, deasupra ulmului. O lună crudă, palidă, moartă.

D-l Nazarie îl găsi pe Egor rezemat de balconul verandei. Privea în gol, foarte aproape de pământ; nu îndrăznea să-şi ridice ochii prea sus.

— Sanda nu s-a deşteptat încă! şopti d-l Nazarie. A venit Simina înodaia ei. E acolo...

l se păru că Egor nu-l aude şi-i apucă braţul.

— Ce s-a întâmplat cu d-ta? Unde ai fost până acum...

— Am căutat-o, răspunse vag Egor. Am căutat-o pretutindeni...

Oftă, ştergându-şi obrazul. D-l Nazarie îi observă, la lumina piezişă a lămpii din verandă, petele de sânge din jurul buzelor. Băgă de-abia atunci de seamă că Egor e cu hainele în dezordine şi părul îi atârnă pe frunte.

— Ce s-a întâmplat cu d-ta? întrebă el încă o dată, neliniştit. Ce ai la gură?...

— M-am zgâriat... M-am zgâriat între salcâmi, răspunse absent Egor înălţând braţul şi îndreptându-l moale spre parc. Acolo!...

Domnul Nazarie H privi, înspăimântându-se. Cine aprinsese lampa cu petrol din verandă, în casa asta pustie? Nu se auzeau paşi, nici un glas nu răzbea până la ei. ,

— Cine a aprins lampa? întrebă el în şoaptă. '"

— Nu ştiu. Aşa am găsit-o şi eu, aprinsă... Poate doica...

— Ar trebui să plecăm, şopti din nou d-l Nazarie. Să vină doctorul şi să plecăm cu el...

— E prea târziu acum, răspunse după o lungă aşteptare Egor. Nu mai are nici un sens acum...

îşi sprijini fruntea în palme.

— Dacă aş şti ce s-a întâmplat, dacă aş putea înţelege ce s-a întâmplat, şopti el din nou...

Ridică fruntea spre luna crudă, de deasupra ulmului.

— Mă gândeam să chemăm un preot, spuse d-l Nazarie. Mă apasă casa, oamenii din ea...

Egor începu să păşească spre rondul cel mare. Creşteau flori albe, parfumate, pe rond. Şi aerul era mai curat acolo, parcă păstrat într-o mereu înnoită răcoare.

— Dar s-a întâmplat ceva cu d-ta, adăugă domnul Nazarie apropiindu-se de Egor.

N-ar fi vrut să-l lase să se depărteze prea mult de casă. îi era teamă de întunerecul de aici, de umbrele salcâmilor.

— Mi se pare uneori că visez, vorbi d-l Nazarie mai mult pentru sine.

— Şi mie mi se pare, şopti Egor. Aş vrea să-mi dau seama ce s-a întâmplat... Am căutat-o pe Simina, pretutindeni am căutat-o... Şi d-ta o întâlneşti fără s-o cauţi...

Se opri din mers ostenit.

— Te-am rugat să rămâi în odaia Sandei, s-o păzeşti, adăugă. Mi-e teamă de ea, aşa cum stă acum, singură...

— Simina mi-a spus să avem grijă de d-na Moscu, se scuză d-l Nazarie sfios. Căci şi ei i se poate întâmpla ceva...

Egor părea că-şi revine din somnul fermecat în care îl găsise d-l Nazarie.

— Dar nici nu ştiu unde ar putea fi acum d-na Moscu, vorbi el. Ar trebui să chemăm pe cineva, să ne ajute...

D-l Nazarie încercă din nou să-l reţină. Egor se afunda prea departe pe alee, printre

salcâmi. Şi nu se pot vorbi asemenea lucruri aici, în întunerec.

— Cum de te-ai zgâriat atât de rău? întrebă d-l Nazarie. Ce s-a întâmplat?

Egor pomi mai departe, fără să-i răspundă. Parcă îl chema ceva, acolo, peste flori. Tufe de liliac şi roşcovi sălbateci creşteau acolo în voie, amestecandu-şi rădăcinile. Mirosea a noapte sub frunzele lor vii şi viclene. Nenumărate suflete moarte, care nu mai vorbeau de mult, care-şi împărtăşeau doar unul altuia veştile şi batjocura tremurându-şi frunzele.

— în curând va veni şi doctorul, spuse d-l Nazarie ca să rupă tăcerea.

Nu-i plăcea aici. Ar trebui să se întoarcă. Ar trebui să-l lase singur pe Egor şi să se întoarcă pe verandă, unde arde lampa cu petrol.

Doctorul va veni şi el curând.

— Nu înţeleg ce ai de gând să faci, vorbi el din nou, mai aspru. Eu mă întorc, îl aştept pe doctor şi apoi plec. Aici ar trebui să vină un preot... Au să înnebunească toţi altminteri...

Ce curajos, ce limpede vorbise, îşi mărturisea şi sieşi gânduri pe care nu le recunoscuse până atunci. Un preot, o slujbă, oameni mulţi, lumini multe...

— Mă doare capul, răspunse târziu Egor. Aş vrea să mă plimb puţin singur, aş vrea să răsuflu puţin pe aici...

Oftă adânc, ridicându-şi capul spre vârfurile salcâmilor. Luna era acum mai apropiată, mai argintie şi cerul se limpezea în jurul ei, lăsându-i drum să treacă.

Târziu, d-l Nazarie văzu pe doctor înapoindu-se cu câteva paseri în mână. îl aştepta pe verandă, emoţionat. Nu va mai fi singur de acum.

Şi doctorul e un tânăr reconfortant, nesuperstiţios.

— M-aţi auzit împuşcând? întrebă doctorul cu glas uscat. Am vânat Prin jurul parcului. Aşa cred, cel puţin. Dar m-am rătăcit... Nu sunt un ochitor faimos, adăugă el arătând paserile moarte. Numai dacă ar fi ceva de capul lor...

Urcă treptele verandei şi se trânti într-un jeţ de paie.

— Dar nu e nimeni pe aici? întrebă el din nou. Grozav aş bea un pahar cu apă...

— Cred ca nu mai e nimeni, vorbi liniştit d-l Nazarie. Oamenii sunt plecaţi la vie.. Dar nu e greu de găsit apă...

Intrară amândoi în sufragerie, d-l Nazarie ţinând în mâna dreaptă lampa. Doctorul îşi turnă două pahare cu apă.

— Domnul Paşchievici, începu el înveselit deodată, parcă aşa îl cheamă, domnul Paşchievici... am impresia că face amor la lună...

Râse jncurcat şi-şi presă fruntea cu palmele, parcă şi-ar fi pipăit nişte răni nevăzute. Dar se reculese repede, îşi dădu seama că nu poate râde în casa unei bolnave.

— Cum îi merge domnişoarei noastre? întrebă el, silindu-se să pară atent.

— E încă leşinată, răspunse d-l Nazarie. A leşinat un ceas după plecarea d-tale... Dacă n-o fi murit până acum...

D-l Nazarie vorbise atât de liniştit, de solemn, încât doctorul împietri alături de el, cu pupilele oprite pe loc.

— Nădăjduiesc că e o glumă, spuse el încercând să zâmbească. Dar noi, medicii, suntem de obicei oameni fără umor... Trebuie s-o văd

imediat!...

Trecu în odaia de-alături, foarte preocupat, şi se spălă pe mâini. Era

nervos, încruntat.

— Mă-ntreb cum se poate lăsa o casă goală într-un asemenea moment, adăugă el.

Porniră amândoi spre odaia Sandei. D-l Nazarie ţinea lampa şi o ţinea în mâna dreaptă, sus, mult deasupra umărului.

— Mi s-a spus că oamenii aceştia sunt totuşi destul de bogaţi, şopti doctorul pe coridor.

D-l Nazarie nu mai vorbea. Parcă s-au schimbat din nou locurile de aici. Altfel mirosea acum coridorul; un aer mai proaspăt, înviorat, cald.

Nu-l mai apăsa pustietatea. Se auzeau glasuri tinereşti, multe şi foarte apropiate.

— Aici, spuse d-l Nazarie arătând uşa de la odaia Sandei.

Doctorul ciocăni, ţinându-şi răsuflarea. Intrară, în odaie ardea o lampă cu sita puternică, ascunsă sub un enorm *abat-jour* de culoarea piersicilor. D-na Moscu se ridică de pe scaun, zâmbind afectuos musafirilor. Simina aştepta la marginea patului, cuminte, cu privirile plecate.

— Cum îi merge domnişoarei noastre?! întrebă în şoaptă doctorul.

— A dormit foarte bine, răspunse d-na Moscu, a dormit toata după-amiaza. De-abia anrputut-o deştepta...

Zâmbi cu nesfârşită dragoste Sandei, care îşi rezemase capul de câteva perne. Fata părea foarte obosită, dar calmă, resemnată. Doctorul îi luă mâna, căutându-i pulsul. Se încrunta, mirat; apoi mirarea deveni neliniştită, speriată.

— Mi se pare foarte ciudat, şopti el.

Căută ochii d-lui Nazarie, dar profesorul nu avea curajul să-l privească. Privea vag, în mijlocul camerei, fără. obiecte. „Ce frică absurdă mi-a fost, ce absurde visuri am visat aici numai cu câteva ceasuri în urmă"... Totul părea schimbat acum. Totul părea familiar, cald, firesc.

— ...Şi totuşi, e ceva de neînţeles, vorbi din nou doctorul. Am impresia că febra e în creştere... I-aţi luat temperatura?

— Mă simt mult mai bine acum, şopti Sanda.

D-l Nazarie tresări. Ce glas stins, înlăcrimat... Simţise până în adâncul fiinţei sale apropierea morţii. Era un glas care se pregătea pentru tăcerea cea mare.

— A fost foarte emoţionată astăzi, interveni d-na Moscu.

închipuiţi-vă că, pe neaşteptate, s-a logodit.

începu să râdă, privind când spre Sanda, când spre cei doi bărbaţi.

— S-a logodit în patul ăsta cu domnul Paşchievici! exclamă ea.

închipuiţi-vă.

Nu părea deloc supărată de această stranie logodnă. Când auzi numele lui Egor, doctorul privi din nou spre d-l Nazarie. De data aceasta îi întâlni ochii. „Nu mai înţeleg nimic, gândea doctorul.

Paşchievici ăsta e nebun"...

— E o logodnică nerăbdătoare, vorbi din nou d-na Moscu.

Logodnicul ei, d-l Paşchievici, i-a făgăduit că vor pleca de-aici foarte curând, să facă nunta la Bucureşti.

— Nu e adevărat, mamă, se apără, şi mai stins Sanda. Cum vrei d-ta, fac cum vrei d-ta...

Simina începu să zâmbească. Doctorul o privi fără să-i înţeleagă seriozitatea obrazului, ochiul ei dur, zâmbetul ei strivitor. Ce copil precoce...

— Dar e timpul să mergem la masă, vorbi d-na Moscu. Simina, spune-i doicii să servească masa...

Când s-au întors în sufragerie, doica îi aştepta la uşă.

— Nu avem decât lapte şi brânză, vorbi ea, apropiindu-se de d-na Moscu.

— Ar trebui să mai găsim şi altceva, spuse d-na Moscu. Vezi, trebuie să mai fie ceva prin cămară, dulceaţă, fructe, pesmeţi.

Doctorul auzi şi se îmbujora brusc. Se simţi ridicol, compromis şi jignit. Rămăsese la masă fără să fi fost invitat... Căută ochii d-lui Nazarie, ca un sprijin. Nu întâlni decât acelaşi zâmbet depărtat şi amar al Siminei. D-l Nazarie ieşise pe verandă să-l aducă pe Egor. îl zărise venind pe aleea principală, agale, fără să se grăbească, îi ieşi înainte, parcă ar fi trebuit să-l trezească.

— Sanda e bine, am fost şi am văzut-o cu doctorul, îi spuse el repede. Am şi vorbit cu ea. Este însă foarte slăbită, dar nu mai e în primejdie...

Cercetă repede faţa şi hainele lui Egor. Părea că-şi revenise, căci părul îi era pieptănat, hainele curate. Şi faţa lui era acum mai concentrată, mai bărbătească.

— Mi-a fost şi mie foarte râu, dar mi-a trecut acum, vorbi Egor.

După masă însă, trebuie să rămânem împreună... Să ne sfătuim...

Intrând în sufragerie, Egor dădu ochii cu Simina. Fetiţa îl privea cuminte, liniştită, aşa cum se cuvine să privească un copil bine crescut un musafir. „Ce Dumnezeu s-a petrecut *acolo,* gândi înfiorat Egor. Ce s-a întâmplat cu adevărat şi ce-a fost vis?!"...

— Felicitările noastre pentru logodnă, domnule Paşchievici! spuse ironic d-na Moscu.

Egor se înclină, îşi muşcă buzele, reţinându-se. întâlni însă umflătura rănită a buzei de jos şi se înfiora. Privi din nou spre Simina.

Fetiţa părea că nu observase nimic. Aştepta semnalul să se aşeze pe scaun. Doica întârzia cu masa...

D-l Nazarie vorbea în şoaptă cu doctorul, în pragul verandei. Deşi îşi dădea seama de grava nepoliteţe pe care o săvârşeşte, Egor lăsă pe d-na Moscu singură cu Simina şi se apropie de ei. Vorbeau despre Sanda. Văzând că se apropie Egor, doctorul tăcu stânjenit.

— Mă întrebam cum de v-aţi întors singur, spuse el în cele din urmă.

Unde aţi lăsat pe doamna... sau poate era domnişoară?!...

Zâmbi fără graţie, Egor îl privi clipind din ochi, silindu-se să înţeleagă.

— ... Pe domnişoara cu care vă plimbaţi acum un ceas în parc, lămuri încurcat doctorul. Mă întorceam de la vânătoare şi v-am zărit, fără voia mea de altfel...Zâmbi din nou, privind când pe profesor, când pe Egor.

— E adevărat că m-am plimbat multă vreme în parc, dar m-am plimbat *singur...* vorbi încet Egor.

— Poate am făcut o indiscreţie... se scuză doctorul.

— Deloc , îl întrerupse Egor. Dar vă asigur că mă plimbam singur.

De altfel, zece kilometri de jur împrejur nu veţi întâlni nici un alt conac. Şi pe familia Moscu aţi cunoscut-o, cred, în întregime...

Doctorul îl asculta năuc, roşu. I se păruse, la început, că e o nouă glumă - aşa cum făcuse şi d-l Nazarie cu moartea Sandei. Apoi începu să se teamă că Egor îşi bate joc de el.

— în orice caz, eu am văzut-o foarte bine, vorbi el înţepat. De departe, mă mira chiar îmbrăcămintea atât de luxoasă şi de elegantă, prea elegantă, aş spune, pentru o plimbare prin parc...

D-l Nazarie se înfiora şi închise ochii. Şi Egor asculta acum mai atent, mai turburat cuvintele doctorului.

— Poate că asta m-a şi făcut să observ atât de indiscret o pereche...

îmbrăcămintea...

Atunci Simina apăru deodată în mijlocul lor.

— Se răceşte laptele, spuse ea foarte politicos, invitându-i la masă.

Cei trei bărbaţi intrară în sufragerie, uitându-se miraţi unul la altul.

XIV

Doctorul se simţea foarte obosit şi el s-a retras cel dintâi în camera pe care i-o pregătise doica, îl ostenise mult vânătoarea, îl tulburase mai ales masa, oamenii aceia nervoşi, bolnavi, care nu-şi vorbeau decât prin cuvinte nelalocul lor. Şi ce ruşinat mâncase cele două farfurii cu lapte cald, şi cea mai mare bucată de brânză - pentru că numai lui şi d-nei Moscu le fusese într-adevăr foame... Cea mai nefericită masă din viaţa lui; tocmai la o moşie, la nişte oameni atât de bogaţi... Şi totuşi, îndată după masă, d-na Moscu îi înmânase un plic cu o mie de lei. îl plătea boiereşte...

Nu-i plăcea nimic în camera aceasta a lui, din care parcă tocmai atunci se mutase cineva, cineva care o locuise vreme îndelungata şi-şi întipărise sufletul lui pretutindeni. Mobila era aranjată parcă de o mână anumită, iubind o anumită ordine, care lui nu-i plăcea. Mirosea în odaie a flori demult culese şi ofilite undeva, poate deasupra dulapului, poate în lada din faţa sobei. Un singur tablou, şters şi pătat de muşte, deasupra patului. Tablou iubit fără îndoială de cineva, căci nu avea un aer de tristeţe, nici de singurătate, aşa cum atârna acolo, făcând parcă parte din căldura patului. „Aici a locuit cineva până mai acum câteva zile şi mi-au dat mie camera pentru că e mobilată' şi are toată rufăria la îndemână", gândi doctorul.

Se dezbrăcă în grabă, stinse lampa şi se trânti în pat. Va fi o noapte scurtă, căci mâine în zori îl va scula femeia, să poată prinde primul tren spre Giurgiu. Ce oameni ciudaţi, musafirii. Şi cu toate acestea, foarte binevoitori; se vor deştepta şi ei mâine dimineaţă, să mă ducă la gară. Nici n-au voit să-şi ia rămas bun. Le face plăcere să mă conducă. Hm!...

I se păru că va adormi foarte repede, în faţa lui, la geam, veghea luna.

— Trebuie să ne rugăm împreună, spuse d-l Nazarie, încercând să pară liniştit. Asta ne va ajuta...

Vorbind, parcă se molipsea şi el de groaza pe care o simţea în ochii lui Egor.

— D-ta *crezi* într-adevăr în tot ce-a spus doctorul? întrebă din nou d-l Nazarie. S-ar putea să existe o asemenea oroare?...

Altă dată, demult, pe câmp - tot într-o noapte ca asta - mai întrebase cineva acelaşi lucru. Era mai frig atunci, căci începeau vânturile, dar nu era tăcerea aceasta fără seamăn, împietrită. Acum, nici paşii lor în odaia cu lampa aprinsă nu izbuteau să sfarme pustietatea.

Zgomotele se pierdeau ca într-o pâslă, vrăjite.

— Trebuie să ne rugăm, vorbi iarăşi d-l Nazarie, să prindem curaj...

Egor îşi turnă încă un pahar de coniac, fără să răspundă. Zâmbea, dar mâna îi tremură aşezând sticla pe masă.

— Mi-e teamă de Sanda, spuse el târziu. Poate că nici n-ar trebui să dormim în noaptea asta... Ar fi trebuit s-o păzim, eu cel puţin...

D-l Nazarie se apropie de fereastră. Era deschisă. Se revărsa bogată noaptea de afară, întunericul.

— Nu-nchizi? întrebă el. Vrei să dormi aşa?

Egor încercă să râdă.

— Nu mi-e teamă de fereastra deschisă, vorbi el uscat. Nu se-ntâmplă nimic acolo...

Arătă cu un gest scurt grădina, luna, cerul.

— Nici măcar de lumina lunii nu mi-e teamă, adăugă el. Va muri curând, de altfel... După miezul nopţii apune luna...

D-l Nazarie simţea din glasul lui cât de cumplit îl mistuia groaza.

Egor vorbea aproape în neştire. Sau poate s-a îmbătat? Aşa curând...

— Dacă vrei, dorm şi eu cu d-ta, în noaptea asta, aici, vorbi d-l Nazarie.

Egor începu iar să râdă. Se trânti pe canapea, cu ţigara aprinsă între degete. Glasul lui era mai gros acum; încerca să-l facă vulgar, trivial.

— Asta nu se poate, spuse el. Trebuie să mă ţin de cuvânt. Cu orice risc, dar trebuie... N-am să închid ochii toată noaptea...

„Oare ăsta e gândul *meu,* gândul meu *adevărat?* se întrebă Egor cu groază. Dacă îmi porunceşte ea ce să vorbesc şi ce să fac?!"... Simţi cum se învârtesc deodată toate lucrurile în odaie şi-şi prinse capul în palme. Cu ochii pe jumătate închişi, d-l Nazarie începuse să se roage.

Se auzeau la răstimpuri scurte frânturi din cuvintele lui, fără sens, repezite la întâmplare.

— Dacă mi-aş putea aduce aminte de tot ce s-a întâmplat, spuse târziu Egor, vorbind mai mult pentru sine.

Se auzi deodată un zgomot surd, depărtat şi amândoi bărbaţii se priviră lung, mai palizi. Parcă s-ar fi lovit cineva de perete, parcă s-ar fi cutremurat o masă de lemn, undeva, la capătul coridorului. D-l Nazarie îşi aminti atunci, cu o absurdă precizie, cuvintele cântecului *Leş vieilles de notre pays...* Se uita în adâncul ochilor lui Egor. „Nu mi s-a părut; a auzit şi el acelaşi lucru"...

— S-a întors vreun om de la vie şi ne caută, spuse Egor pronunţând rar, cu îndârjire.

— Da, sunt paşi de om, vorbi d-l Nazarie.

Ascultă din nou. Paşii se apropiau, greoi, călcând la întâmplare.

Parcă ar fi purtat pe cineva în spate omul care călca atât de ameţit în întunerec.

— Nu cumva s-o fi întâmplat ceva Sandei? se întrebă înspăimântat Egor.

Sări în picioare, se apropie de uşă şi o deschise. Rămase apoi în prag cu pumnii strânşi. După câteva clipe, apăru doctorul, în cămaşă de noapte, încălţat în bocanci de vânătoare. Tremura de frig. în mâna dreaptă, ameninţător, ţine puşca.

— Nu v-am deranjat? bâlbâi el intrând în odaie şi închizând repede uşa. Nu mi-era somn, şi am crezut că...

Se aşeză istovit pe marginea patului. Bocancii cădeau greu pe podea, cu sunet surd.

— Nu-mi era somn, adăugă el şi mi-am spus...

Se simţi deodată ridicol, aşa cum se aşezase pe marginea patului, îmbrăcat numai în cămaşa de noapte, cu puşca în mână, silindu-se parcă s-o facă mai mică, s-o ascundă.

— Nu ştiam prea bine unde e odaia d-voastră, vorbi din nou doctorul, tremurând. Şi am luat puşca asta, să nu mă lovesc de mobile... E atât de întunerec pe coridor...

— Cel puţin e încărcată? întrebă ironic Egor.

— Am vânat cu ea toată ziua, spuse doctorul. E puşcă bună...

Tăcu brusc, privind când la unul când la altul.

— Vă rog discutaţi înainte, vorbi, văzând că ceilalţi îl privesc cu aceeaşi nedumerire. Sper că nu v-am deranjat.

— Deloc, interveni d-l Nazarie. Ne pregăteam tocmai de culcare...

— Dormiţi în aceeaşi odaie?! îi întrebă speriat şi totuşi cu o vădită invidie doctorul.

— Nu. Asta e odaia domnului Paşchievici. E şi odaia cea mai frumoasă, cu balcon, vorbi d-l Nazarie.

— Aveţi un pat foarte bun, un pat excelent, şopti doctorul.

Privea cu atenţie, palid, nervos lucrătura patului. Privi apoi, ruşinat, în ochii celorlalţi. Egor îi turnă un pahar cu coniac.

— Să nu răciţi, îi spuse el blând, întinzându-i paharul.

Lacom, doctorul îl apucă şi îl deşertă dintr-o singură înghiţitură, îi făcea bine arsura, îl deştepta. Strânse mai încrezător ţeava puştii, în odaia asta e atâta lumină, atâta siguranţă... Aici patul nu tremură, nici o mobilă nu se mişcă, nu tresare podeau sub raza lunii. Aici luna nu coboară de-a dreptul pe fereastră şi nici fluturi de noapte nu sunt prea mulţi...

— Ciudat, cum mi-a trecut somnul...

Doctorul începea să se reculeagă. îi trecuse somnul, îi pierise oboseala. Dar dacă ar fi închis ochii, ar fi simţit din nou aceeaşi uşoară zguduire a patului, aceeaşi bolnăvicioasă tremurare a pernelor - era sigur că ar fi simţit din nou delirul din camera lui. Acea clătinare nefirească a patului, groaza cu care s-a deşteptat brusc, parcă ar fi surprins în somn o mână uriaşă strecurată sub aşternut, zguduindu-1...

— Nădăjduiesc că nu v-am deranjat, vorbi el din nou, continuând să ţină strâns ţeava puştii.

Ce s-ar fi făcut fără armă, cum ar fi străbătut singur, în întunerec, coridorul nesfârşit şi pustiu, până aici?...

— Nu suntem nici noi prea vorbăreţi în noaptea asta, spuse Egor. Ne face plăcere să vă avem cu noi.

— Cam cât să fie ceasul? întrebă doctorul.

— Unsprezece şi un sfert, preciza Egor zâmbind.

— Şi trebuie să mă scol atât de dimineaţă, gemu doctorul. E departe gara?!...

— Şase kilometri. Dar nu voiţi să plecaţi de acum?!...

Doctorul nu răspunse. Privea din nou patul, cu mirare. Apoi se ridică şi începu să se plimbe prin cameră.

— Să vă spun drept, mi-a- trecut somnul, vorbi el privind în jos. Şi nu-mi place deloc odaia pe care mi-au dat-o... E atât de izolată... Şi e foarte veche; trosnesc toate mobilele... te deşteaptă din somn...

Egor căută ochii profesorului, dar d-l Nazarie se feri să-l privească.

— Dacă vreţi, vă puteţi culca în odaia mea, se adresă el către doctor.

— Şi dumneavoastră dormiţi aici?

— Nu, rămân cu dumneata... Sunt două paturi la mine...

Doctorului îi sticlīră oehii de bucurie. Se apropie brusc de d-l Nazarie.

— Şi avem şi puşca cu noi, să nu vă fie frică, spuse el repede.

Dormim cu puşca alături... Numai dacă aş putea adormi, adăugă pe un glas mai scăzut, căci mi-a pierit somnul...

în prag, Egor îl întrebă.

, — Sincer, ce credeţi despre domnişoara Moscu?!

Doctorul clipi din ochi.

— Cred că nu mai are mult, vorbi el fără să-şi dea seama.

— E logodnica mea, îl întrerupse Egor aspru, privindu-l în ochi.

— într-adevăr... într-adevăr, e ciudat, şopti doctorul. S-ar putea totuşi...

Egor rămase multă vreme lângă uşă, ascultând cum se depărtează paşii. Prin ce miracol se liniştise deodată? Era calm, era lucid; se simţea puternic, neînfricat, îşi băgă mâinile în buzunare şi începu să se plimbe prin odaie, gânditor. Aproape douăsprezece, îşi aminti el.

Dar n-are nici o importanţă ora, nici o importanţă n-au superstiţiile acestea vechi, străvechi... Numai puterea lui de nădejde şi de credinţă, numai marea lui dragoste pentru Sanda îl păstrau treaz şi puternic.

Nu se mai auzeau zgomote, nu se mai auzeau paşi. Luna apunea undeva, în spatele parcului. Egor se simţi singur şi asta îl întărea acum, îi da curaj. „Numai dacă n-aş visa, îşi spuse el încruntându-se. Sau, poate, cine ştie? numai dacă aş putea să mă trezesc mai repede din somn"... îşi lovi braţele unul de altul. Nu dormea. Iată, aici arde lampa, aici intră întunerecul pe fereastră, aici e scaunul, şi masa, şi sticla aproape deşartă de coniac. Toate lucrurile sunt ca de obicei, toate lucrurile sunt în camera lui. întocmai ca în timpul zilei, întocmai ca în vis...

Se plimbă iarăşi, cu paşi largi, ritmici. „Trebuie să mă trezesc o dată, îşi spuse el. Dacă dorm cu adevărat, nu se poate să nu mă trezesc. Voi auzi glasul *ei,* voi simţi parfumul de violete - şi mă voi trezi".

Dar nu auzea nimic, în nările lui pătrundea acelaşi aer rece, aspru, ce năvălea pe fereastră - şi întâmpina uneori mirosul de coniac o uşoară amintire de tabac. Totul se petrecea în odaia lui.

Trecu de câteva ori pe lângă uşă, fără să se hotărască s-o încuie. E mai bine aşa, deschisă. Aşa cum mi s-a spus, în vis. Dacă dragostea mea e mai puternică, dacă... Ar fi vrut să continue gândul: dacă mă va ajuta Dumnezeu şi Maica Domnului... Dar nu putu să gândească până la sfârşit nădejdea şi tăriile lui. Mintea i se întunecă o clipă. I se părea că'luptă ca să se deştepte din vis. întinse braţele; le simţi în faţa lui, bravele arcuite, uşor înfiorate. Nu visa. Astăzi se vor întâmpla *altfel* de fapte...

Se hotărî: *nu va încuia uşa.* Va închide numai fereastra. Se face frig, de altminteri. Se face într-adevăr prea frig...

Cu ce linişte se aşază la masă, ce senin îşi sprijină bărbia în palme, privind spre uşă, încruntat şi totuşi cu lumină tinerească în ochi...

XV

Timpul trecea foarte încet. Egor îşi dete târziu seama că ţigara i s-a stins pe marginea rece a scrumierei, ţigara pe care o aprinsese demult, poate fără ştirea lui. Ce făcuse în tot acest răstimp, unde îi alunecaseră gândurile?... Lampa fumega uşor, înfiorată parcă de o răsuflare streină, nesimţită de el. Şi totuşi, nu mai era nimeni în odaie, nu venise încă nimeni. Odaia rămăsese ca la început - întreagă, încremenită, pustie.

Egor se regăsi cu mirare, aşezat la masa lui, placid, fără memorie. Nici măcar nu se simţea neliniştit. O nesfârşită indiferenţă îi stăpânea

mintea; nu l-ar mai fi zguduit nici un miracol. Parcă s-ar fi trezit deodată într-un somn neobişnuit, în care visele sunt visele visate de mai mulţi oameni laolaltă, inşi pe care nu-i vezi, dar pe care îi ghiceşti alături de tine...

Se ridică, totuşi, de pe scaun şi se apropie de lampă, micşorându-i fitilul, îşi dădu seama că în odaie se făcuse foarte frig, dar nu simţea frigul *în el;* îl constata numai în jurul lui, ca pe un lucru aflat acolo.

Se îndreptă spre fereastră. O găsi închisă şi-şi lipi o clipă fruntea de geam, privind afară, în noapte. Atunci i se păru că aude, foarte departe, un geamăt. A fost geamăt sau a trosnit vreun lemn uscat, sub pas de om? Se întoarse de la fereastră şi ascultă, cu capul puţin ridicat. *„Să nu încui uşa la noapte"* - îşi amintea cu precizie cuvintele acestea ale Siminei. Ca şi cum ea n-ar fi putut veni şi altminteri, prin vis, printre geamuri... Fără îndoială, gemuse cineva departe, în somn. Poate d-l Nazarie sau mai degrabă doctorul.

Egor se aşeză iarăşi la masă. „Inutil să mă păcălesc singur; zadarnic îmi spun că a fost

numai un geamăt, ca să nu mai aud paşii ei; zadarnic." Nu mai trosneau surd podelele şi nici fa viţele de lemn nu tresăreau. Se auzea acum precis zvonul paşilor uşori, grăbiţi, de-a lungul coridorului. „Numai dacă aş putea să mă trezesc", gândi înfiorat Egor. îşi dete apoi seama că încearcă iarăşi să se înşele singur, spunându-şi că tot ce se întâmplă se întâmplă în somn, nădăjduind că *visează.*

îi păru deodată rău că nu făcuse nimic până atunci, că nu se pregătise, mulţumindu-se să aştepte. Simţi, istovit, cum aleargă timpul; fără nădejde, fără întoarcere, se mistuiau clipele, una într-alta, grele, goale, fără sens. Paşii se auzeau de o veşnicie. Sunetele străbăteau anevoie până la el, stinse şi surde. Un târşit uşor de pantof în faţa uşii şi apoi câteva clipe de tăcere. „Cineva aştepta afară, aştepta şovăitor sau poate uşa e într-adevăr încuiată? nădăjdui tremurând Egor. Poate am închis-o în vis. Şi ea nu va îndrăzni să intre"...

Auzi atunci câteva bătăi scurte şi repezi, bătăi de femeie emoţionată. Egor se ridică de pe scaun, dar rămase cu amândouă mâinile înţepenite pe masă. Era foarte palid şi ochii îi ardeau vrăjiţi în orbite. Avea ochii vineţi, aspri, bolnavi. Bătăile se auziră din nou, mai nerăbdătoare.

— Intră! gemu Egor.

îşi simţi gâtul uscat, pieptul fără aer. Uşa se deschise încet, şi în prag apăru domnişoara Christina. Privirile ei se opriră de-a dreptul în ochii lui Egor. îl ţintui aşa câteva clipe. Apoi obrazul ei se lumină într-un zâmbet fără seamăn, întoarse lin braţul spre uşă şi răsuci cheia.

Cu ochi deschişi în întunerec, privind în sus, d-l Nazarie răsufla încet, fără zgomot,- ca să poată asculta ce se întâmplă cu tovarăşul său de cameră. Doctorul se sculase oare din somn, şi căuta ceva pe masă, pipăind în beznă, lovind obiectele şi apoi apucându-le strâns în pumni, ca să nu tremure? Sunetele erau strangulate, oprite pe loc de o mână nevăzută. Izbucneau cu o sonoritate rănită, bolnavă, dar se înecau repede în pâslă, şi tăcerea părea mai nefirească în urma lor, mai ameninţătoare.

D-l Nazarie asculta, cu gura strânsă, neîndrăznind să se mişte, necutezând să-şi şteargă broboanele reci de pe frunte.Când transpirase aşa, cu tot trupul înecat în sudoarea îngheţată? Poate că doctorul s-a speriat în somn şi acum umblă prin odaie fără să se poată trezi. Şi în clipa când se va trezi, cu ce groază va urla el în întunerecul care îl apasă din toate părţile!...

Atunci auzi, chiar lângă el, o gheară zgâriind peretele, alunecând încet şi lung de-a lungul zidului, ca şi cum 1-ar fi încercat, trudindu-se să-l pătrundă. Domnul Nazarie sări în mijlocul odăii; gura îi era încleştată, mâinele reci. Se lovi de un trup ţeapăn. Doctorul gemu înfiorat când d-l Nazarie îi apucă braţul.

— Ce făceai aici? îl întrebă sugrumat d-l Nazarie.

— Mi s-a părut că umblă cineva, şopti doctorul. Mi s-a părut că zgârie cineva zidul pe dinafară... Ai auzit şi dumneata ceva?...

— Poate e vreo pasere în odaia cealaltă, vorbi d-l Nazarie.

Dar era sigur că nu fusese o pasere. Gheara alunecase pe zid cu prea multă tărie, ţeapănă.

— Căutai ceva pe masă? întrebă din nou d-l Nazarie. M-ai speriat...

— N-am umblat eu, mărturisi doctorul. Astea sunt spirite, sunt duhuri rele...

Delira, îi tremurau mâinile. Ar fi voit să caute puşca, pe care o rezemase de pat, dar îi era teamă să se depărteze de d-l Nazarie. îl apucase de braţ şi-l ţinea.

— Ai vreun chibrit? întrebă cu greutate d-l Nazarie.

— Cutia e pe masă...

Se apropiară amândoi, ferindu-se să nu se lovească de scaun. D-l Nazarie pipăi atent, până găsi cutia cu chibrituri. Când aprinse unul, mâna îi tremura.

— Poate ne-am speriat degeaba, şopti el.

— Nu, eu sunt sigur, sunt sigur...

Doctorul bolborosea rară înţeles. Cu mâna stângă îşi apucase cămaşa în dreptul inimii, strângând-o; parcă împietrise acolo, într-un spasm.

— Ar trebui să plecăm, spuse doctorul târziu, încercând să se controleze. Eu nu mai pot rămâne în odaia asta...

— Nu mai e mult până la ziuă, îl linişti d-l Nazarie. E mai bine să aşteptăm...

Se priviră, fiecare îngrozit de spaima celuilalt.

— Am putea să ne rugăm până atunci, adăugă d-l Nazarie.

— Eu mă rog întruna, şopti doctorul, dar nu face nimic, am auzit mereu acejeaşi zgomote.

Lampa ardea cu flacără scăzută. Liniştea era atât de deplină, încât răsuflarea lor părea bolnavă, sforăitoare.

— Nu auzi nimic *acum ?* întrebă deodată doctorul.

D-l Nazarie privi repede de jur împrejur. Nu erau aceleaşi sunete acum, nu veneau din cameră, nici de alături. Era un pas care se rotea afară, cineva care călca uşor şi atent pe pietriş. Se apropie de fereastră.

Nu se vedea nimic la început. Lampa era încă prea aproape, lumina ei pală turbura sticla geamului.

— Şi totuşi, se aude foarte bine, şopti din nou doctorul, apropiindu-se şi el de fereastră.

Ochiul se obişnuia repede cu întunerecul. într-adevăr, prin mijlocul aleii păşea cineva, cu multă grijă, cineva care călca amuţit, ca în somn.

— E Simina! spuse turburat d-l Nazarie. Poate vine să ne cheme. I s-o fi întâmplat ceva bolnavei...

Fetiţa se îndepărta însă, spre inima parcului, spre rondul cel mare.

Doctorul o urmări cu ochii, mut.

— Ce Dumnezeu face ea noaptea singură în parc? vorbi sugrumat d-l Nazarie. Mi-e teamă să nu se întâmple ceva...

Rămase câteva clipe la fereastră, silindu-se să străbată cât mai departe întunericul, până unde ajunsese Simina. Apoi se întoarse brusc.

Se întoarse şi-şi căută ghetele.

— Trebuia să vedem unde se duce, spuse el neliniştit, să aflăm ce s-a întâmplat.

Se îmbrăca în grabă. Doctorul îl privea sălbăticit, parcă s-ar fi trudit să-l înţeleagă ce face.

— D-ta nu vii? îl întrebă d-l Nazarie.

Doctorul clătină din cap. îşi încălţă bocancii şi-şi îmbrăcă pardesiul pe deasupra cămăşii de noapte.

— Cum de nu ne-a văzut? se miră el. Noi eram la fereastră, în lumină, şi ea a trecut chiar prin dreptul geamului nostru...

D-l Nazarie închise ochii, îngrozit.

— Să nu-şi fi dat oare seama? întrebă el în şoaptă. Să fie cu adevărat somnambulă?... Trebuie s-o prindem cât mai e vreme...

Răsucirea de fier a cheii a fost cel din urmă sunet viu pe care îl auzi Egor. Paşii Christinei aveau altfel de zvon. Străbăteau până la el, întregi sonori - dar parcă erau paşi de pe alt tărâm,

îngânaţi de o şoaptă melodică, izvorâţi parcă din delir.

Christina înainta până în mijlocul odăii, cu ochii ţintă la Egor.

„Dacă aş putea să-nchid ochii", gândi Egor. „Nu-i închide, dragostea mea! se trezi el deodată gândind cuvintele pe care Christina nu le putea rosti. Nu-ţi fie teamă de mine!"...

Simţea cu precizie gândurile Christinei răsărindu-i în minte; le putea deosebi acum, fără nici o greutate, de gândurile şi spaimele lui. Era totuşi mult mai puţin înspăimântat decât se temuse; îl apăsa apropierea

Christinei, aerul pe care îl înghiţea era tot mai fierbinte, mai rarefiat, dar izbutea cu toate acestea să rămână în picioare, fără să-i tremure mâinile, fără să i se rătăcească mintea. O putea vedea întreagă pe Christina şi nici o tresărire a feţei sale de ceară nu-i scăpa. Mirosul de violete se răspândise acum în toată odaia. Pieptul Christinei se zbătea acum parcă mai adânc; era înfiorată şi ea de apropierea bărbatului, înfrigurată parcă de aşteptarea cărnii lui. „De ce nu stingi lumina, dragule? auzi Egor gândul Christinei în minte. Dar izbuti să reziste.

Aştepta să se întâmple ceva năprasnic, să vadă pe Christina suflând în lampă sau apropiindu-se prea mult de el. Dar Christina adăsta, emoţionată, privindu-l în ochi, alunecându-şi uneori privirile pe braţele lui dârze, pe mâinile lui încleştate deasupra mesei. Egor făcu un uriaş efort şi se aşeză pe scaun. „Şi cu toate acestea voiai o dată să mă pictezi, auzi el gândul Christinei, voiai să mă pictezi cum ştii tu"...

Christina zâmbi încurcată şi se apropie de pat. Se aşeză cu foarte multă băgare de seamă, aproape fără zgomot, începu să-şi scoată mănuşile. Avea gesturi lungi, moi, de o stranie graţie. Inima lui Egor se opri o clipă, înecată în sânge. „De ce nu mă ajuţi?! se miră, îmbujorată, domnişoara Christina. Ce amant timid eşti tu, Egor... Cât de urâcios eşti acum, aşa cum stai departe de mine... Nu vrei să mă vezi goală? N-am făcut asta încă pentru nimeni, dragostea mea! Dar ochii tăi mă ispitesc, m-au scos din minţi, Egor! Lor ce le-aş putea da decât zăpada trupului meu? Tu ştii, tu ştii cât sunt de frumoasă, tu ştii prea bine asta!"...

Egor încercă să închidă ochii; pleoapele nu-l ascultau, privirile îi rămaseră legate de trupul Christinei. Fata începuse să se dezbrace, îşi scoase cu infinită eleganţă pălăria şi o aşeză pe măsuţă, alături de mănuşile de mătase neagră; gesturile ei calme şi regale nu puteau 'ascunde totuşi o neînţeleasă teamă. „Tu n-ai să înţelegi niciodată ce-am făcut eu pentru tine, Egor!... Tu nu poţi înţelege curajul meu... Dacă ai bănui ce blestem mă apasă... Dragostea cu un muritor!" Zâmbi tristă; o istovită melancolie îi înlăcrăma parcă ochii. Dar prezenţa lui Egor o înviora. Apropierea trupului său bărbătesc îi alunga parcă şi tristeţea şi teama. Se ridică în picioare şi-şi desprinse gulerul de mătase. Gâtul îi apăru strălucitor de alb, catifelat, fraged. Bustul ei se contura acum involt şi biruitor pe fundalul palid al peretelui. Erau sâni de fecioară, tari şi rotunzi, crescuţi însă în voie şi ridicaţi foarte sus de împletitura corsetului.

„Acum are să se dezbrace", se înfiora Egor. Laolaltă cu groaza şi dezgustul care îl copleşeau ca un delir, simţi şi împunsătura unei voluptăţi bolnave, a unei dezmierdări otrăvite, care îl umilea şi îl înnebunea în acelaşi timp. Sângele începu să-i bată fierbinte în urechi, în tâmple. Parfumul de violete îl lovea acum cu mai nedesluşită tărie, ameninţându-1. Se strecura, pe deasupra patului, un necuprins zvon de foşnete feminine, de mătase care alunecă foarte aproape de piele - şi venea, caldă, mireasma sânilor descătuşaţi. „Eu sunt Luceafărul de sus"... auzi Egor cuvintele nerostite ale Christinei. Zâmbea, cu aceeaşi melancolie. ...„Şi vreau să-ţi fiu mireasă!" continuă ea. Faţa îi era transfigurată de dor, de nelinişte, de foamea trupului lui. Nici măcar ochii nu mai erau ca înainte. Ardeau şi ei cu altă flacără acum; mai' turburi, mai moi, mai fierbinţi. „Nu mă lăsa singură, dragostea mea, auzi Egor chemarea ei din urmă. Mi-e frig să mă dezbrac singură...

Mângâie-mă, ţine-mă aproape de tine, ia-mă în braţele tale, Egor"...

O privi şi ochii i se întunecară. Domnişoara Christina îşi scotea bluza, desfăcându-şi încet, cu sfială, şireturile de mătase care îi'ţineau strâns, aproape ferecat, mijlocul. Mâinile lui începură să tremure. „Se va apropia acum mai mult, mă va cuprinde în braţele astea goale"... Şi totuşi, din bezna dezgustului, se împlânta tot mai adânc otrava atât de dulce a aşteptării; dezmierdări cum nici în vis...

„Nu mai vreau să fiu în vis, îi continuă domnişoara Christina gândul. Nu mai vreau să fiu rece şi nemuritoare, Egor, dragostea mea!"...

Sanda aştepta, rezemată de fereastră, cu capul aplecat afară, în noapte. Nu va mai trece mult timp şi totul se va sfârşi... Totul va fi iar ca la început. Ca în somn. Luna s-a coborât acum prea adânc; bezna [e] deplină. Nimeni nu o mai poate zări, aşa cum stă rezemată de fereastră, aşteptând. Nici un ţipăt nu se va mai auzi. Dorm chiar şi fluturii acum şi ţânţarii...

O treziră câţiva paşi alături, foarte aproape de ea. întoarse capul, resemnată. Va veni întâi ea, apoi toţi ceilalţi, umbră după umbră...

— Tu ce cauţi aici în toiul nopţii? o întrebă d-na Moscu.

Maică-sa intrase pe nesimţite în odaie. Se întorcea de undeva, poate din parc, căci era îmbrăcată, cu şalul strâns în jurul gâtului.

— Aşteptam, şopti Sanda.

— Nu mai vine acum, vorbi turburată d-na Moscu. Poţi să te culci...

Sanda observă că maică-sa ascunde un ghem negricios şi viu în mâna stângă. Altădată, o asemenea întâmplare ar fi înfiorat-o, ar fi umilit-o până la dezgust. Acum privea cu mirare vietatea mică pe care maică-sa o păstra cu atâta grijă în pumni.

— Unde ai prins-o? întrebă Sanda foarte ostenită, mai mult şuierând cuvintele.

— în cuib, şopti doamna Moscu. Nu poate să zboare...

— ... Şi aşa crud?! se înfiora pe neaşteptate Sanda.

îşi cuprinse tâmplele în mâini. Cum au năvălit-o deodată toate durerile, şi atâtea spaime uitate, şi delirul amestecat cu greaţă din cea dintâi noapte... Se scutură. Fereastra larg deschisă lăsase tot frigul nopţii să intre în odaie.

— Culcă-te! îi vorbi metalic d-na Moscu. Să nu răceşti!

Sanda se apropie tremurând de pat. O durea cumplit capul, îi ardeau tâmplele.

— Dar să nu-nchizi fereastra, şopti ea d-nei Moscu. Poate mai vinfe...

D-l Nazarie şi doctorul se opriră miraţi în mijlocul aleii. Simina era foarte aproape de ei, cu spatele, privind atentă un lucru nevăzut dintre pomi.

— Cum Dumnezeu a rămas tot aci? şopti doctorul. Au trecut de-atunci atâtea minute...

Simina privea dârzâ întunerecul din faţa ei, fără să se întoarcă, fără să audă. Parcă i-ar fi aşteptat să coboare din casă, s-o vadă bine - ca s-o poată urmări.

— Nu-şi dă seama, şopti d-l Nazarie turburat. Poate nici nu ştie unde se află...

Simina pomi chiar atunci, concentrată, cu pasul sigur. Pomi de-a dreptul printre salcâmi, fără să caute potecă, fără să se teamă de ramurile moarte care îi aţineau calea.

— Să nu ne rătăcim, îngână doctorul.

D-l Nazarie nu-i răspunse, începea să se trezească dintr-o groază care durase prea mult şi se trezea ameţit, bolnav. I se părea că se încumetă într-o urmărire fără rost, că e atras în cursă şi că va cădea repede, va aluneca din clipă în clipă undeva, într-un fund cu iarbă udă şi întunerec.

— Eu n-o mai văd, şopti din nou doctorul, oprindu-se între pomi.

„Cum Dumnezeu nu aude crengile trosnind, nici paşii noştri?" se întreba doctorul?

— E acolo, răspunse uscat d-l Nazarie.

I-o arătă cu mâna, departe, o umbră albă alături de un stufiş.

Probabil că de-acolo începea o nouă alee, căci văzduhul se limpezea, umbrele pomilor se rotunjeau, alinate.

Doctorul făcu câţiva paşi, atent să nu se lovească de ramurile joase, care atârnau răsucite, pleşuve, apăsate parcă de o greutate nevăzută.

Privi înfiorat umbra pe care i-o arătase d-l Nazarie.

— Eu am ochi buni, şopti el foarte încet. Nu e domnişoara Simina, *acolo...*

D-l Nazarie îşi dădu în acea clipă seama că umbra de lângă tufiş se leagănă încet, ameţită şi braţele ei se înalţă chemând parcă pe cineva de departe, pe cineva nevăzut. Nu era, într-adevăr, fără răsuflare; nu era om viu acela. Seamănă cu nălucirile lui de altădată, într-atât era de aeriană, de nefirească în gesturile ei de cârpă.

— Haide înapoi, auzi el glasul uscat al doctorului.

Atunci trecu prin faţa lor Simina şi îi privi înspăimântată. D-l Nazarie ghici mai mult după ochii ei larg deschişi, din gura ei strânsă că Simina încearcă acum să repare greşeala de a-i fi adus aici. Nu se aştepta, probabil, să întâlnească pe şanţul celeilalte alei pe *altcineva.*

Venise acum înapoi, uluită şi încerca să-i atragă în partea potrivnică a parcului. Trecuse prin faţa lor şi apoi pornise îngândurată, cu pasul

repede, îndreptându-se spre poarta de la miazănoapte. Doctorul voi s-o urmeze. D-l Nazarie îi apucă strâns braţul.

— Să vedem mai întâi ce e *acolo,* vorbi el hotărât.

Păşind încet, unul lângă altul, se apropiau de alee. Umbra dispăru câteva clipe. Parcă se îndreptase şi ea spre celălalt capăt, o dată cu Simina sau, poate, o ascundea acum vreun arbore. Cu cât înaintau, cu atât d-l Nazarie avea precis impresia că mai trăise o dată aceeaşi întâmplare, că mai urmărise o dată, demult, o umbră cu gesturi moi de cârpă, printre arborii încremeniţi.

— Nu se mai vede nimic, şopti doctorul. Eu nu mai văd nimic...

D-l Nazarie începea însă să vadă. La câţiva paşi de el, apăruse din nou Simina. Rezemată de un pom, lipită de trunchi, privea îngrozită apropierea celor doi bărbaţi. Fetiţa căută ochii d-lui Nazarie şi încercă încă o data să-l stăpânească, să-i poruncească, sfărâmându-i voinţa. Dar d-l Nazarie porni hotărât înainte, trecu pe lângă ea şi ajunse la şanţul aleii.

— Rămâi aşa, nemişcat! şopti el doctorului.

în faţa lor, pe alee, aştepta un rădvan demult scos din uz, o caleaşca boierească veche, fără sclipire, cu doi cai somnoroşi. Vizitiul adormise pe capră; nu i se vedeau decât haina albă, roasă de ploi, şi şapca de piele jupuită. Dormea parcă de foarte multă vreme acolo, pe capră dormea fără grabă , fără tresăriri. Şi caii parcă alunecaseră în acelaşi somn de moarte, căci nu se mişcau, nu răsuflau, asemenea unor statui întunecate, aşteptau în faţa rădvanului vechi, aşteptau în nesimţire.

Doctorul holbase înnebunit ochii şi începu să tremure. Apucă braţul d-lui Nazarie cu amândouă mâinile.

— Vezi şi d-ta? întrebă el, şuierând cuvintele.

D-l Nazarie clătină din cap.

— Sunt vii?! întrebă din nou doctorul. Sau poate ni se pare nouă?

în acea clipă umbra care dispăruse de mult de la marginea aleii apăru. Era un bătrân foarte ostenit, cu faţa suptă. Era îmbrăcat ca un argat de curte boierească pe vremuri. Trecu

prin faţa lor ca şi cum nu i-ar fi văzut. Privea mai mult în pământ. Dar d-l Nazarie simţi că bătrânul *ştie* de prezenţa lor acolo, atât de aproape de el. îi întâlnise o singură clipă privirile; erau ochi sticloşi, osteniţi, bolnavi. Doctorul îşi acoperi faţa cu palma. Ar fi vrut să fugă, dar mâna mică şi rece a Siminei i se agăţă de braţ, amuţindu-l.

XVI

Domnişoara Christina rămăsese foarte aproape de el, cu sânii goi, cu părul despletit, aşteptându-1. „Egor mă umileşti! îi auzi el gândurile.

Stinge lampa, apropie-te!". Egor încercă zadarnic să se împotrivească.

Simţea în creier porunca domnişoarei Christina, simţea în sânge chemările ei otrăvite. „Dacă mă sărută, sunt pierdut", gândi el. Dar simţea în acelaşi timp cum îl cuprinde delirul, cum doreşte carnea aceea atât de vie şi atât de sălbatecă în trăsăturile ei. Trupul domnişoarei Christina îl aştepta atât de înfometat, încât Egor se clătină ameţit, îndreptându-se către pat. Simţea cu o drăcească luciditate cum se pierde, cum îl îneacă greaţa şi voluptatea, încă un pas, încă un pas...

în faţa lui, în faţa buzelor lui se deschidea gura Christinei. Când se apropiase atât de mult? întinse braţele şi cuprinse umerii de zăpadă ai fetei. Carnea era atât de rece şi atât de fierbinte în acelaşi timp, încât Egor se prăbuşi în pat; era peste putinţă de îndurat focul acela neasemuit cu nici o flacără, senzaţia aceea că apucă în mâini ceva cu neputinţă de apucat.. Simţi deodată gura Christinei căutându-i buzele.

Gura ei era atât de fierbinte, încât Egor nu simţi, în cea dintâi clipă, decât o copleşitoare durere în tot trupul. Apoi dulceaţa otrăvită i se prelinse în sânge. Nu se mai putea împotrivi. Răsuflarea lui trecu în răsuflarea Christinei şi buzele lui se lăsară supte, incendiate de gura ei, dulce ca *o* boală neînchipuită. Dezmierdarea era atât de sălbatică, încât Egor lăcrăma, şi simţi cum i se despart oasele ţestei, cum i se moaie oasele şi carnea toată i se înfiora într-un spasm suprem.

Christina îşi ridică fruntea şi-l privi printre gene. „Ce frumos eşti tu, Egor!"... îl mângâie, îi apropie încet obrazul de sânii ei mici şi tremurători. Lui Egor i se păru că aude de undeva un glas surd, melodios, recitând aproape de ureche:

Arald, nu vrei pe sânu-mi tu fruntea ta s-o culci?
Tu zeu cu ochii negri... O! ce frumoşi ochi ai...
Las' să-ţi înlănţui gâtul cu părul meu bălai...
Viaţa, tinereţea mi-ai prefăcut-o în rai Las' să mă uit în ochii-ţi ucizător de dulci!

Nu fusese, parcă, glasul ei din vis; nu era nici glasul ei neauzit, izbândit de-a dreptul prin gânduri. Cineva rostise lângă ei frântura din poem. Versurile i se păreau cunoscute lui Egor, i se păreau demult cetite, într-o toamnă din liceu, într-o noapte de mare singurătate. „Egor, tu ce ochi ai?" îl întrebă Christina. îi întoarse capul cu mâinile ei mici şi-l privi adânc, înfiorată. „Tu, zeu cu ochii negri!... Ai ochi vineţi, neînfricafi. .. Câte femei s-au oglindit în ei, Egor?!... Cum aş topi gheaţa ochilor tăi cu gura mea, iubite! De ce nu m-ai aşteptat, de ce n-ai vrut să mă iubeşti numai pe mine?!"...

Egor tremura, dar nu mai era un spasm de teroare, ci nerăbdarea trupului lui întreg, mistuirea lui delirantă în aşteptarea marii dezmierdări. Carnea lui se risipea înnebunită, căci voluptatea îl sugruma, îl umilea. Gura Christinei avea gustul fructelor din vis, gustul tuturor beţiilor neîngăduite, blestemate. Nici în cele mai drăceşti închipuiri de dragoste nu picurase atâta otravă, atâta rouă. în braţele Christinei, Egor simţea cele mai nelegiuite bucurii, o dată cu o cerească risipire, împărtăşire în tot şi în toate. Incest, crimă, nebunie - amantă, soră înger... Totul se aduna şi se mistuia alături de carnea aceasta incendiată şi totuşi fără viaţă...

— Christina, visez? şopti el palid, cu pupilele turburi.

Fata îi zâmbi. Rouă buzelor ei nu se clintea; gura rămase înfiorată de acelaşi zâmbet. Şi totuşi, Egor auzi lămurit răspunsul.

„... *Şi tot astfel dacă închid un ochi văd mâna mea mai mică decât cu amândoi... în faptă, lumea-i visul sufletului nostru..."*

„Da, da, treceau gândurile prin mintea lui Egor, ea are dreptate.

Acum visez. Şi nu mă sileşte nimeni să mă trezesc".

„Vorbeşte-mi Egor! auzi el chemarea în gând. Glasul tău mă doare, mă ucide... Dar nu mai pot fără glasul tău!"...

— Ce vrei să-ţi spun, Christina? întrebă Egor istovit.

De ce-l ţinea acum la sânul ei şi-l silea să vorbească, silindu-l în acelaşi timp să aştepte, să întârzie îmbrăţişarea lor întreagă? De ce îl chemase cu atâta nerăbdare şi se dezbrăcase în faţa lui şi acum, numai pe jumătate goală, uitase şi de lumina care la început o făcuse să sufere, şi de timiditatea lui, şi de ispitirile ei?

— Ce« vrei să-ţi spun? repetă el privind-o în ochi. Eşti moartă sau eşti numai în vis? Obrazul Christinei se întristă până la deznădejde. Nu lăcrăma, dar ochii ei îşi pierdură brusc sticlirea şi se turburară. Zâmbetul ei înflori anevoie şi buzele nu mai purtau acum parfumul acela otrăvit care răvăşise carnea bărbatului din braţele ei.

„De ce-ntrebi mereu, Egor, dragostea mea?" îi auzi el gândurile. „De ce vrei să ştii dacă sunt într-adevăr moartă şi tu eşti muritor?... Dacă ai putea rămâne lângă mine, dacă ai putea fi numai al meu, ce neauzită minune s-ar împlini!"...

— Dar acum te iubesc, gemu Egor. N-am vrut să te iubesc la început, mi-a fost frică de tine! Dar acum te iubesc! Ce mi-ai dat să beau, Christina? Ce mătrăgună rodeşte din buzele tale?!...

Delirul îl cuprindea brusc; parcă şi sângele, şi mintea, şi vorba i-au fost deodată otrăvite, începu să vorbească în neştire, apropiindu-şi tot mai mult fruntea de sânii Christinei, şoptind şi sărutând, căutând înfiorat carnea de zăpadă în care voia să se mistuie.

Christina zâmbi. „Aşa, iubitul meu, vorbeşte-mi de patimă, spune-mi mereu că îţi place trupul meu, uită-te mult în ochii mei, pierde-te!"...

— Aş vrea să te sărut! şopti turburat Egor.

Simţi atunci încă o dată jarul buzelor ei, beatitudinea aceea încremenită. I se păru că se pierde, că leşină şi închise ochii. Auzi iarăşi gândul Christinei. „Dezbracă-mă, Egor! Dezbracă-mă tu!"...

începu să-şi afunde mâinile în mătăsurile ei înveninate. Degetele îi ardeau, ca şi cum ar fi fost strivite între gheţuri. Sângele i se zbătea spre inimă. Pofta pe care o simţea acum Egor îl zvârlea orbeşte, înnebunit, într-o voluptate împletită cu dezgust. Un imbold drăcesc de a se pierde, de a* se risipi într-un singur spasm. Sub degetele lui palide, trupul Christinei începu să tremure. Şi totuşi, nu auzea nici un oftat, nici o răsuflare pe buzele ei desfăcute şi umede. Carnea Christinei trăia cu desăvârşire altfel; închisă în ea, fără aburi, fără şoapte.

„Cine te-a învăţat să dezmierzi, zburătorule?! îl întrebă gândul Christinei. De ce mă ard mâinile tale, de ce mă ucide sărutarea ta?!" Egor îi desfăcu corsetul şi îşi cobori degetele de-a lungul spinării ei tăcute. Deodată încremeni şi începu să tremure. I se păru că se deşteaptă pe marginea unei bălţi putrezite, aproape să cadă. Christina îl privi lung, întrebător, dar Egor nu ridică ochii spre ea. Degetele lui

întâlniseră o rană umedă şi caldă; *singurul loc cald* pe trupul nefiresc al Christinei. Palma îi alunecase ameţită pe pielea ei de mare necunoscută - şi împietrise zgârcindu-se,

prinsă în sânge. Rana era încă proaspătă şi atât de vie, încât Egor avu impresia că se despicase numai cu puţine clipe înainte. Sângele gâlgâia. Şi, totuşi, cum de nu pătrundea prin corset, cum de nu se înroşea rochia?!...

Se ridică deodată în picioare, buimăcit, cu palmele la tâmple. O groază scârbită îi răvăşea din nou fiinţa întreagă. „Ce bine că totul s-a petrecut în vis, îşi spunea el, şi m-am deşteptat *înainte"...* Dar în acea clipă, văzu trupul pe jumătate dezgolit al domnişoarei Christina răsturnat în pat, umilit - şi îi auzi gândul: „E rana mea, Egor! Pe acolo a trecut glonţul, pe acolo m-a împuşcat bruta!"... Ochii ei erau din nou sticloşi. Trupul ei era parcă mai alb, mai depărtat, dar vraja pierise.

Egor îşi privi ameţit mâna. O uşoară pată de sânge stăruia încă pe degete. Gemu, sălbăticit de groază şi se repezi în colţul celălalt al odăii, în dosul mesei. „Eşti şi tu ca toţi ceilalţi, Egor, dragostea mea!

Ţi-e frică de sânge!... Ţi-e frică de chiar viaţa ta, de destinul tău de muritor!... Pentru un ceas de iubire, eu n-am şovăit în faţa celui mai aspru blestem. Şi tu şovăi în faţa unei picături de sânge, Egor, muritorule"...

Christina se ridică din pat, mândră, trista", nemângâiată. Egor o văzu cu groază apropiindu-se de el.

— Eşti moartă! Eşti moartă! urlă el, începând să delireze.

Christina făcu câţiva paşi, calmă, continuând să zâmbească. „Mă vei căuta o viaţă întreagă, Egor, fără să mă găseşti! Vei pieri de dorul meu... Şi vei muri tânăr, ducând în mormânt şuviţa asta de păr!... Ia-o, păstreaz-o!" Se apropie mai mult. Egor simţi din nou în nări mireasma trupului ei ciudat. Dar nu putea întinde mâna. Nu mai putea îndura încă o dată atingerea cărnii ei tăcute. Când Christina înălţă braţul întinzându-i şuviţa de păr, Egor scutură înnebunit masa. Lampa căzu jos, sticla se sparse cu un zgomot surd, răbufnind într-o vâlvătaie galbenă. Un miros puternic de petrol se răspândi în odaie. Trupul pe jumătate gol al Christinei arăta mai înspăimântător la lumina flăcărilor născute din covor, din podea. Capul îi era aproape în umbră, „încep să mă deştept! îşi spuse cu bucurie Egor. Acum trebuie să mă deştept." Dar nu înţelegea de ce stă în picioare, zgârcit, cu mâinile apucate de lemnul mesei, nu înţelegea mai ales flăcările care se întindeau pe grinzi, înconjurându-i patul, mistuind albiturile. „Domnişoara Christina a fost aici, a fost în somn", îşi spunea el, silindu-se să pătrundă înţelesul atâtor întâmplări nefireşti. I se păru, în acea clipă, că domnişoara Christina se depărtează de el, privindu-l dispreţuitoare, cu o mână prinzându-şi părul căzut pe umeri, cu alta adunându-şi mătăsurile la piept. O singură clipă o mai văzu astfel. Apoi, fără să înţeleagă prin ce taină, odaia rămase pustie.

Se simţi singur, printre flăcări.

XVII

D-l Nâzarie, doctorul şi Simina rămaseră multă vreme alături, privind rădvanul cu cai adormiţi. Timpul încremenise. Parcă nici frunzele nu se mai clătinau pe crengi, şi nici o pasere nu zbura în noapte. Mintea era ea însăşi amuţită. Domnul Nâzarie privea, fără gânduri, fără voinţă. De când se apropiase 'de ei Simina, nu se mai putea hotărî să facă un pas. Rămăsese alături de doctor, vlăguit de gânduri. Simina singură răsufla greu, turburată, în aşteptare.

— Trebuie să plecaţi, le spuse ea târziu. Are să se întoarcă foarte curând... Are să se supere pe mine dacă v-o vedea aici...

Şoapta Siminei venise parcă de departe. Se trudeau s-o audă.

— Are să se supere, repetă Simina.

D-l Nâzarie începu să-şi frece ochii. Privi îngândurat pe tovarăşii lui, privi iarăşi spre

rădvan. Caii aşteptau, cu capetele plecate, deznădăjduiţi.

— ... Ce somn lung am dormit, spuse el ca pentru sine.

Simina zâmbi, îi apucă braţul.

— ... N-am dormit, şopti ea, am stat aici şi am aşteptat-o ...

— Da, aşa a fost, încuviinţă doctorul.

Se vedea bine că nu-şi dă seama ce vorbeşte. Rostise cuvintele aproape fără să le audă. Era înţepenit şi nici o simţire nu mai ajungea, de la marginile trupului, până la el.

— ... O să vă cheme şi pe voi, vorbi din nou Simina, dar altă dată.

Acum e la Egor, s-a dus la el...

D-l Nazarie se cutremură. Dar nu avea nici o putere, nici un gând.

Vraja Siminei era aromitoare; nu-l lăsa nici măcar să se turbure, să se sperie.

— ... Acela e un moş de-al nostru, vizitiul Christinei, şopti Simina arătând cu braţul spre mijlocul aleii. Să nu-ţi fie frică de el... E bun...

— Nu mi-e frică, spuse cuminte d-l Nazarie.

în acea clipă simţi un junghi îngheţat străbătându-i prin spate, spre inimă. Parcă se trezea, în durere, în spaimă. Se făcuse deodată frig şi începu să tremure. Din capătul aleii venea cu pasul grăbit domnişoara Christina. Trecu pe lângă ei privindu-i în ochi, ameninţătoare; parcă ar fi vrut să-i îngheţe, într-atât de sticloase îi erau privirile. D-l Nazarie se clătină, înjunghiat. Nu mai era, acum, nălucirea de aburi şi spaimă, nici prezenţa apăsătoare a unui suflet nevăzut. Christina îi ţintuia aspră, din spaţiu - nu din vis. O vedea cu o delirantă precizie, foarte aproape de el. îl uluia mai ales pasul ei feminin, precipitat şi mâhnit.

Domnişoara Christina se sui în rădvan strângându-şi cu amândouă mâinile mătăsurile în jurul gâtului. Rochia îi era răvăşită, bluza descheiată. O mănuşă de mătase neagră, lungă şi fină alunecă pe scara trăsurii şi căzu apoi nevăzută în mijlocul aleii.

Simina se repezise cea dintâi spre rădvan când se apropiase domnişoara Christina. Privea înspăimântată, cu ochii turburi, sticloşi.

Obrazul ei palid semăna cu faţa de sidef a Christinei. Mâinile se îndreptară spre ea, îngheţate. Nu scoase nici un cuvânt. Aştepta poate un semn, o încurajare. Domnişoara Christina îi zâmbi foarte trist, foarte obosită - privind-o în ochi, mărturisindu-i parcă dintr-o singură privire toate întâmplările - apoi rădvanul porni, fără zgomot, legănat ca un abur greu deasupra aleii. Câteva clipe în urmă, nu se mai zări.

Simina plecă ochii în pământ, abătută, gânditoare. D-l Nazarie răsufla cu greutate. Doctorul rămăsese tot atât de încremenit. Privea atent, aproape fascinat un punct negru la câţiva metri depărtare în faţa sa, pe alee.

— Şi-a uitat mănuşa! exclamă el târziu, sugrumat.

Simina tresări, neliniştită, întoarse capul, ca şi cum ar fi voit ea să alerge întâi spre acea pată neagră din mijlocul drumului. Dar doctorul pornise înainte Se aplecă tremurând şi apucă într-adevăr o mănuşă neagră, de mătase, mirosind vag a violete. O ţinea ţeapăn în palmă, neînţelegând fiorul de gheaţă şi de jăratec care îl pătrunsese.

— De ce pui mâna? întrebă Simina apropiindu-se.

Privea acum şi d-l Nazarie, privea fără inteligenţă, năuc, sluţit parcă de neînţelegere şi spaimă, încercă să atingă şi el cu mâna acea mătase rămasă din vis. Dar mănuşa se măcinase pe nesimţite în palma doctorului, ca mistuită de un jăratec ascuns. Era o cenuşă putredă, prăfuită, care se scutură tristă în mijlocul aleii, chiar acolo unde alunecase din rădvan. Doctorul o lăsă să se risipească aplecându-şi palma, somnoros. >r

Focul se răspândea repede în odaie. Ardeau acum dulapul cu haine, parul şi perdelele. Egor rămase totuşi multă vreme nehotărât, sprijinindu-se cu mâinile de masă, sufocat de fum. „Ar trebui să fac ceva", gândea el ca în vis. Zări într-un colţ cana cu apă; o apucă, sărind peste covorul ars, şi începu să stropească la întâmplare. Se simţea lipsit cu totul de vlagă. Apa pe care o găsi în odaie nu-i ajunse nici măcar să stingă duşumeaua de lângă uşă, unde se afla el. încercă atunci să deschidă uşa ca să strige după ajutor. Uşa era închisă. *„N-am închis-o eu",* îşi aminti el cutremurându-se. Groaza care îl cuprinse din nou îi mări puterile. Căută bâjbâind cheia în broască. Fierul era fierbinte, afumat; cheia descuia greu, pe lemnul uşii ajunseseră câteva limbi de foc, trecând la întâmplare, şi pătaseră cu funingine lacul gros, galben, învechit.

Egor alergă pe coridor. Strigând, întunerecul era încă deplin. Pe uşa deschisă, nu răzbeau decât nori subţiri de fum, înroşiţi de vâlvătaia dinăuntru. Egor striga mai ales pe d-l Nazarie. Singurătatea şi tăcerea pe care o întâmpină până la sfârşitul coridorului nu o putea înţelege.

Dacă ar fi recunoscut uşa profesorului, ar fi bătut cu piciorul în ea să-l deştepte. Dar în întunerec nu izbutea să lămurească unde se află.

Coborî până jos în curte, fără să întâlnească' pe nimeni. Rămase câtva timp în faţa casei, năuc, silindu-se să înţeleagă ce se întâmplă cu el, nădăjduind încă într-o deşteptare bruscă, nădăjduind că visează, îşi privea mâinile prin întunerec. Nu vedea nimic. Ajungea până la el însă un miros fad de flori moarte, de cearceafuri vechi. Când ridică ochii,

văzu o vâlvătaie puternică izbucnind prin fereastra camerei sale. Focul se întindea repede spre pod. Au să ardă de vii! se sperie Egor. începu iar să strige. Dar i se păru că aude paşi pe alee, în spatele lui, şi fără să se întoarcă, înspăimântat, pomi în fugă spre casele boiereşti, unde dormea familia Moscu. De-abia acum îşi aminti de primejdia în care se află Sanda.

„Numai sa nu fie prea târziu! îşi spunea el. Dacă aş putea ajunge în camera ei fără să mă simtă cineva"...

Strigase de atâtea ori şi nu se trezise nimeni; nu-l lătrase nici măcar un câine. Aceeaşi curte pustie, cu umbra parcului apăsând-o din toate părţile. Oamenii sunt plecaţi toţi la vie, aşa îi spusese Simina. Dar cum de nu-l aude Simina sau doica sau d-na Moscu? Privi înapoi; văzduhul începea să se înroşească. Tufele de liliac şi salcâmii din apropiere aveau umbre tremurătoare, înecate într-o lumină obosită, sângerie. Va arde toată casa, îşi spuse el cu indiferenţă. Nazarie a fugit, fireşte; a fugit împreună cu doctorul, ca să-l lase singur, să piară el singur. Le-a fost frică...

Păşea încet, cu o inutilă băgare de seamă, în jurul caselor boiereşti.

în curând se vor deştepta cu toţii, se vor aduna oamenii de la vie, din .sat. Focul ardea departe, fără zgomot. E încă timp, e încă timp s-o scap, s-o iau în braţe şi să fug cu ea...

Atunci îşi dete seama că Sanda îl priveşte foarte aproape de el, rezemată de fereastră, aşteptându-l parcă de mult să vină. Era în cămaşă de noapte, foarte palidă, cu obrazul sprijinit în mână, ca şi cum ar fi obosit aşteptând, cuprinzând-o somnul. Egor tresări întâlnind chipul ei palid şi absent. „Ea *ştie* ce s-a întâmplat"... Făcu câţiva paşi spre fereastră.

— Ai venit?! întrebă stins Sanda. Mama spunea că n-ai să mai vii astă-noapte... E târziu!...

îl privi drept în ochi, dar fără nici o emoţie. Nici măcar nu se mirase că îl vede apărând deodată în faţa ei, în mijlocul nopţii.

— Pune-ţi o haină pe tine şi vino jos, repede! îi spuse Egor.

Sanda continuă să-l privească, începu să tremure. Parcă ar fi simţit de-abia atunci frigul

nopţii, aburii reci care îi înţepeniseră umerii, braţele, gâtul.

— ... Dar eu n-am să pot, şopti Sanda scuturându-se. Pe mine să nu mă siliţi. Nu pot!... Mi-e milă...

Egor o privi înspăimântat, înţelese că Sanda nu-i vorbeşte lui, ci unei făpturi nevăzute, dinapoia lui poate, pe care Sanda o aştepta la fereastră şi de care se temea. Se apropie mai mult de zid. Ce păcat că nu se poate sui de-a dreptul în camera ei, s-o silească să se îmbrace, s-o ia în braţe şi s-o coboare cu sila...

— ... Am văzut unul adineauri, adăugă Sanda mai stins, 1-a prins mama din cuib... Eu n-am să pot, mi-e milă. Nu-mi place... Nici o picătură de sânge...

— Cui vorbeşti tu, Sanda? o întrebă Egor. Pe cine aştepţi tu aici, în mijlocul nopţii?...

Fata amuţi, privindu-l adânc în ochi, fără să înţeleagă.

— Am venit să te scap! exclamă Egor cu mâinile ridicate, agăţate de zid.

— Aşa mi-a spus şi mama, şopti Sanda, tremurând. Dar mi-e frică...

Să viu acum?! Să sar jos?!...

Egor încremeni. I se păru că Sanda se înălţă în vârful picioarelor şi încercă să se suie pe fereastră. Era poate prea slabă, căci se trudea anevoie să-şi urce tot trupul pe scândura înaltă a ferestrei. Gestul se repetă, fără nervozitate, dar cu încăpăţânare; ca şi cum ar fi răspuns unui ordin cu neputinţă de refuzat.

— Ce vrei să faci?! urlă el îngrozit. Rămâi acolo! Nu te mişca!...

Sanda părea că nu auzise cuvintele sau nu le pătrunsese înţelesul.

Izbutise acum să se urce cu picioarele pe pervazul ferestrei. Aştepta un semn sau poate numai curajul de a se prăvăli. Nu erau decât vreo patru metri de la pământ. Aşa cum se clătina însă Sanda, cu capul înainte, alunecarea putea fi fatală. Egor o striga mereu, îngrozit, întindea braţele spre ea, ca să-l vadă, să-l recunoască.

— Nu-ţi fie teamă, auzi el deodată un glas uscat, foarte aproape. Are să ne cadă în braţe... Nu e prea sus!...

întoarse încet capul. Lângă el, cu figura răvăşită, transpirată, era d-l Nazarie. Nu-l privea. Urmărea cu ochii gesturile somnoroase ale Sandei.

îi era parcă frică s-o scape din ochi, nu cumva să alunece fără ştirea lor.

— Dacă vrei, te poţi duce s-o prinzi, în odaia ei, adăugă d-l Nazarie în şoaptă. Eu rămân aici. Cu doctorul...

într-adevăr, la câţiva paşi în urmă, între trandafiri, era doctorul. Se rezema în puşcă. Părea obişnuit cu tot ce se întâmplă în jurul lui. Avea o siguranţă nefirească, în atenţia lui sobră, împietrită.

— Cine a dat foc? întrebă din nou d-l Nazarie, apropiindu-se de zid.

— Eu. Am trântit lampa cu gaz, şopti Egor. Am trântit-o în somn, fără să ştiu... mi se părea că venise Christina...

D-l Nazarie se apropie mâi mult de Egor şi-i apucă braţul.

— Am văzut-o şi eu, vorbi el liniştit. Am văzut-o în mijlocul parcului...

în acea clipă braţele Sandei bătură moale în văzduh, ca două aripi frânte. Fata se prăbuşi înfiorată, fără strigăt. Căzu pe pieptul lui Egor, strivindu-l de pământ, în alunecare, cămaşa îi dezgoli trupul şi Egor îşi dete seama, ameţit de lovitură, că ţine în braţele sale, deasupra sa, o fată goală, adormită şi rece. Mâinile Sandei atârnau moi. Trupul ei nu se zbătea, speriat de prăbuşire.

— Nădăjduiesc că nu te-ai lovit prea rău, spuse d-l Nazarie, ajutându-l pe Egor să se

ridice.

Plecă apoi urechea pe sânii fetei.

; — Nu te teme, adăugă el, inima încă îi bate... ; <

XVIII

Casa ardea acum cu flăcări înalte. Parcul era luminat peste creştetul salcâmilor. Câteva ciori trezite din somn zburară deasupra grajdului.

Se deşteptau acum şi câinii, se auzeau lătrături surde, foarte depărtate.

— S-o ducem în casă, spuse Egor acoperind cu haina sa umerii aproape goi ai Sandei. Va trece mult până să-şi vină în fire...

Durerea pe care o simţise lovindu-se, strivit de căderea Sandei, îi făcuse bine; îl deşteptase parcă în viaţa de toate zilele.

— Ne-au ars toate lucrurile, şopti doctorul cu ochii la foc.

Se trudea să-şi aducă aminte, în acea clipă, ce făcuse cu mia de lei pe care i-o dăduse doamna Moscu. O are în buzunarul pardesiului sau a lăsat-o oare pe masă, alături de ceas şi cutia cu cartuşe? — Are să ardă tot, până în temelie, vorbi d^l Nazarie posomorât. Dar poate e mai bine aşa... Poate se sfârşeşte blestemul...

Atunci se auziră cele dintâi glasuri omeneşti, în partea cealaltă a curţii.

— Vin oamenii de la vie, din sat, spuse repede Egor. S-o ducem întâi pe Sanda...

O luă în braţe şi porni cu ea spre intrarea de din dos a caselor boiereşti. Fata moţăia. Obrazul îi era puţin mânjit; poate funingine sau poate noroiul de care era plin Egor. Prin ce minune nu şi-a rupt nici un picior, nu şi-a sucit nici o mână în cădere? se miră Egor. Dacă s-ar fi întâmplat ceva grav, s-ar fi trezit de-a dreptul, fără îndoială, sau poate, spaima a înecat-o din nou în leşin...

— Care e acolo? întrebă d-l Nazarie.

Se mişcară nişte umbre pe lângă odăile slugilor. Veneau oamenii în grabă, aproape alergând.

— Noi suntem, boierule, vorbi unul din întuneric, ai lui nea Marin, din vie...

— E prăpăd, spuse un altul, apropiindu-se. Până-or veni şi ceilalţi, din sat, ard toate...

— Las' să ardă, răspunse aspru d-l Nazarie. Să piară strigoiul!...

Oamenii înlemniră. Se priveau unii pe alţii, încurcaţi, somnoroşi.

— L-aţi văzut şi d-stră? întrebă cel dintâi. A fost chiar el, boieroaica?!...

— Domnişoara Christina, spuse calm Egor, ea a fost!... Ea a răsturnat lampa...

Pomi apoi mai departe, cu Sanda în braţe, spre uşă; începu să se teamă de trupul acesta amorţit pe care îl ducea, de inima ei tânără, a cărei bătaie nu o mai putea auzi.

D-l Nazarie rămase în urmă, ca să povestească oamenilor întâmplarea.

— ...E mai bine aşa, şopti el. Acum se va sfârşi şi cu Christina...

Oamenii se adunau mereu, sărind gardul prin fundul curţii sau trecând de-a dreptul prin parc. Veneau şi din cealaltă parte, dinspre sat, adunându-se în faţa focului, înlemniţi, privind de departe, fără să facă nimic, crucindu-se. Câţiva din cei care văzuseră pe Egor alergară spre foc şi răspândiră vestea.

— Ne-au pierit şi nouă vitele, îi auzi d-l Nazarie. Ne-a pierit tot în toamna asta...

— ...Şi copiii care mor se fac strigoi, auzi. din nou d-l Nazarie.

îi vorbeau lui. Nu îndrăzneau să se apropie prea mult de casă, să intre înlăuntru, să întrebe. Nu îndrăzneau nici măcar să dea o mână de ajutor la stingerea focului. Se auzeau acum trosnind grinzile de jos, şi se surpau uneori, cu fum mult, tavanele şubrede.

D-l Nazarie se trezi deodată singur în faţa atâtor oameni necunoscuţi, ţărani deşteptaţi din somn, suflând încă greu de pasul cu care alergaseră la curte. Nu ştia cum să le vorbească de data aceasta.

Nu ştia ce să le ceară şi începu să se teamă de numărul lor, de prezenţa lor tot mai gravă şi parcă tot mai ameninţătoare. Limbile focului se ridicau atât de sus acum şi umbrele oamenilor erau atât de vaste , de tremurătoare, încât d-l Nazarie îşi aduse deodată aminte de răscoale. Numai că oamenii de acum aşteptau tăcuţi, aspri, gânditori şi nu cereau nimic, nu cereau viaţa nimănui. Sau poate, cereau moartea adevărată a domnişoarei Christina, pe care vechilul nu o ucisese decât pe jumătate atunci, demult, în marea urgie de la 1907...

D-l Nazarie intră repede în casă, pe urmele lui Egor. Prin ferestre se reflecta acum destulă lumină ca să se poată strecura fără primejdie pe coridor, întâlni pe Egor în pragul camerei Sandei.

— Nu ştiu dacă am făcut bine aducând-o din nou aici, spuse el. Cred că doarme... Dar s-ar putea deştepta din clipă în clipă şi ar putea încerca din nou...

— Va trebui s-o păzim, vorbi d-l Nazarie. Va veni şi doctorul... Să-l chemăm...

— Numai că eu aş avea puţină treabă cu oamenii... spuse Egor gânditor. Şi aş avea nevoie, în acelaşi timp, şi de d-voastră...

Nu ştia ce să hotărască. Intră din nou în odaie. Sanda părea leşinată.

— De ce n-a venit şi doctorul? întrebă puţin enervat Egor. Nici nu-mi dau bine seama ce are, de ce doarme atât de greu...

— Parcă doctorul se mai pricepe acum la ceva...şopti d-l Nazarie gânditor.

Când începură să se prăbuşească zidurile, ţăranii se dădură cu câţiva paşi înapoi, fără să-şi desprindă privirile de foc. Parcă ardea o casă părăsită, atât erau de nepăsători şi de împietrită statura. Călcau în picioare rondurile cu flori, striveau din nebăgare de seamă trandafirii.

Nu vorbea aproape nimeni. Priveau ca şi cum ar fi aşteptat să se împlinească o veche făgăduială, prea mult dorită şi amânată ca să mai poată acum să-i bucure.

— Ia, faceţi loc, se auzi deodată glasul lui Egor.

Era parcă mai înalt acum, mai slăbit. Jocul flăcărilor îi adâncea şi mai mult ochii în orbite, îşi făcea loc cu coatele printre oamenii tăcuţi.

— Cine ştie să întoarcă farmecele, să descânte de strigoi? întrebă el rotind de jur împrejur o căutătură aspră.

Oamenii şovăiră, ferindu-şi privirile.

— ...Apoi numai babele... vorbi unul, apropiindu-şi tremurător pleoapele.

Egor nu înţelese dacă omul surâde sau îşi cruceşte viclean ochii.

Era cel mai isteţ dintre toţi, cel mai îndrăzneţ.

— Dar cine dintre voi are vreo toporişca sau vreun cuţit? întrebă din nou Egor. Am avea o treabă de sfârşit împreună...

Cuvintele căzură în plin. Oamenii tresăriră, însufleţiţi, turburaţi.

Fără fier, fără lovire, mistuirea în flăcări a caselor blestemate nu-i emoţiona.

— Haideţi cu mine, le spuse Egor celor care ieşiseră mai întâi dintre rânduri.

D-l Nazarie apăru lângă el, palid, şi-i apucă braţul.

— Ce vrei să faci?! îl întrebă, clănţănindu-şi dinţii.

Când văzuse pe Egor părăsind încruntat odaia Sandei, mâniat parcă de leşinul neînţeles al fetei, întrebând nervos de iatacul d-nei Moscu, d-l Nazarie începu să se teamă. Dacă cumva a înnebunit? se gândi el cu groază. Ochii lui Egor ardeau cu o flacără atât de sălbăticită, încât

profesorul nu îndrăznea să-i privească.

— Ce vrei să faci cu toporul?! întrebă el din nou, scuturând braţul lui Egor.

— Am nevoie de *fier,* vorbi Egor, de fier mult şi rece împotriva vrăjilor...

Cuvintele erau bine şi limpede rostite. Totuşi, Egor îşi duse mâna la frunte, parcă ar fi vrut să alunge de-acolo o amintire prea crudă, un blestem prea proaspăt, înainta cu pasul mare, urmat de gloata oamenilor pe care îi chemase.

— Cu cine a rămas Sanda? întrebă el după câteva clipe.

— E cu doctorul şi cu două femei din sat, răspunse sfios d-l Nazarie.

Nu-i plăcea pasul hotărât şi dârz al lui Egor, chemarea lui zvârlită pe deasupra capetelor împietrite ale ţăranilor. Oamenii se treziră prea brusc la auzul cuvintelor lui. în faţa focului, fierul pe care îl ceruse Egor avea o ursită magică, răzbunătoare. Să îndemni din senin oamenii să-şi caute cuţitele şi să te urmeze în casele boiereşti...

— Vrei să vină toţi, după noi, în casă? întrebă nelămurit d-l Nazarie.

Câţiva ţărani se opriră şovăitori în prag. Dar Egor le făcu semn să purceadă înainte, după el.

— Faceţi repede câteva făclii, din ce veţi găsi, îi îndemnă el.

în casă era întunerec. Cineva venise cu o cracă aprinsă de salcâm, luată de la foc, dar flacăra se stinse repede şi odaia se umplu de un fum aspru, înecăcios. Egor era nerăbdător. Nu mai avea nici timp, nici poftă să caute lampa cu gaz. Ardea într-un singur loc lumina - în odaia Sandei -, dar nu mai voia să treacă pe acolo. Zări perdelele de pânză de la ferestrele coridorului.

— Nu se pot face nişte făclii din astea? întrebă el, arătându-le oamenilor.

Cel care îşi tremura necontenit pleoapele se apropie de fereastră şi smulse o perdea, trântind-o cu lemn cu tot. Zgomotul fusese parcă cea dintâi împlinire dintr-o desfătare pe care o făgăduise chemarea lui Egor. Oamenii începură să răsufle mai greu, îndârjiţi pe nesimţite, fără să ştie împotriva cui.

— Să nu dai foc casei cu asta, spuse Egor aspru, văzând că tovarăşul lui necunoscut aprinde perdeaua.

— O statornicesc eu bine, n-ai dumneata grijă, boierule, răspunse omul.

Strânse perdeaua în jurul unui ciomag şi-i lăsă numai capătul să ardă. Un altul, de alături, rupse încă o fâşie şi îi dădu foc cu aceeaşi grijă. Coridorul era acum plin de fum şi luminat anevoie de flacăra şovăitoare a pânzei. Egor porni cel dintâi, înainte. Parcă răzbeau într-o pivniţă, atât de umed şi de înecăcios era aerul.

Doctorul alergă din nou alături de Egor. Voi să-i spună ceva, dar se înecă în fum şi începu să tuşească. Treceau pe lângă multe uşi şi Egor le privea cu atenţie, încruntat, şovăind parcă s-ar fi trudit să-şi aducă aminte. Către capăt se lovi în piept cu doica. Era înspăimântată, cu ochii turburi şi plânşi.

— Ce căutai aici? o întrebă aspni Egor

— Păzeam pe cucoana, şopti uscat femeia. Aţi venit să daţi foc la toată curtea?!

întrebarea răsunase răutăcioasă şi, cu toată spaima pe care o trădau privirile doicii, faţa sa'era batjocoritoare.

— Unde e d-na Moscu? întrebă liniştit Egor.

Doica arătă cu braţul întins uşa. . ʼ

— în odaia domnişoarei...

Amuţi. Răsuflarea oamenilor ajungea până la ea acum, turburând-o, ameţind-o.

— în odaia Christinei, nu e aşa? vorbi Egor.

Femeia clătină din cap. Egor se întoarse către oameni şi le spuse:

— P-asta s-o ţineţi între voi, e aproape nebună şi ea... Dar să n-o loviţi...

Intră cel dintâi în odaia Christinei, fără să bată. Ardeau înăuntru o candelă sinistră şi o lampă de gaz. D-na Moscu îl aştepta foarte mândră, în mijlocul camerei, dreaptă, cu privirile senine. Egor rămase câteva clipe turburat de apariţia aceasta neaşteptată, de fruntea albă a d-nei Moscu, de figura ei solemnă.

— Aţi venit după pământ? întrebă d-na Moscu. Nu mai avem pământ...

Părea că nu-l vede pe Egor. Părea că vorbeşte de-a dreptul oamenilor din spatele lui, obrajilor înăspriţi şi îndârjiţi, ochilor turburaţi de iatacul acesta boieresc în care nu mai dormea de atâta vreme nimeni.

— ... Aş fi putut chema jandarmii, continuă d-na Moscu, aş fi putut Pune argaţii să vă bată la tălpi. Căpitanul Darie, de la Giurgiu, mi-e prieten, l-aş fi putut aduce aici, cu regimentul... Darn-am vrut să vărs

sânge. Dacă aţi venit după pământ, vă spun: nu mai avem. Ni l-au luat...

Egor îşi dădea seama că d-na Moscu delirează, că se crede în plină răzmeriţă, şi încercă s-o întrerupă, nu cumva să-şi piardă firea vreun ţăran. Alături ardeau casele, aici veniseră oameni cu fier mult şi pe toţi îi sugruma fumul, îi îneca mirosul de cârpe pârlite. D-na Moscu, totuşi continua să vorbească.

— ... Aţi răsculat satul întreg şi-aţi pus foc la casă... Aţi uitat că am şi eu copii...

Egor simţi atunci aţintiţi asupra lui o pereche de ochi reci, metalici, ucigători, înălţă privirile şi întâlni portretul domnişoarei Christina. Nu-i mai zâmbea acum. închisese puţin pleoapele şi-l străpungea adânc, întrebător, mustrător. Egor se cutremură şi-şi muşcă buzele. Se repezi deodată la d-na Moscu şi o dădu la o parte din drum, trântind-o în patul Christinei. D-na Moscu începu să tremure.

— ... Vreţi să mă omorâţi? şopti ea, stins.

Egor apucase toporişca din mâna vecinului şi se apropie de tablou, înălţă foarte sus braţul, apoi îl repezi în grumazul înfăşurat în dantelă al domnişoarei Christina. I se păru că ochii clipesc, sânul tresare. I se păru de asemenea că mâna îi atârnă moartă, fără simţire, din cot. Dar n-a fost decât o părere. Căci, peste o clipă, toporişca se ridică din nou şi sfâşie obrazul înflorit al Christinei.

Auzea ţipetele sugrumate ale d-nei Moscu şi durerea ei îi înfierbânta mai sălbatec sângele.

— Opreşte-te, ai să spargi peretele! îi strigă d-l Nazarie din spatele lui.

Se întoarse. Fruntea îi era acoperită cu broboane, înnegrită de funingine. Buzele îi tremurau. Oamenii îl priveau năuciţi, turburaţi, lihniţi. Anevoie se stăpâneau, căci rânjetul tabloului pe jumătate sfâşiat îi aţâţa şi pe ei, iar braţele repezite cu fierul în portretul domnişoarei Christina le treziseră şi lor pofta de a nimici, de a călca în picioare, de a întuneca iatacul boieresc cu răzbunarea lor mocnită.

— De ce aţi omorât-o?! se auzi deodată ţipătul d-nei Moscu. Are să vă sugrume pe toţi!...

Egor se apropie de d-l Nazarie, tremurând... ,

— Ia-o de aici, vorbi el arătând cu braţul spre patul unde zăcea d-na Moscu. Ia-o şi păzeşte-o bine...

D-na, Moscu se zvârcolea. Doi flăcăi împreună cu d-l Nazarie o scoaseră pe uşă, tocmai în clipa când candela se stingea, fumegând.

— ...E strigoiul, boieroaica!... şopti cineva de lângă fereastră.

Egor simţi încă o dată febra care îl purta şi îl cobora din vis cu atâta putere, îşi cuprinse fruntea în palme. Toporişca alunecă pe covor, aproape fără zgomot. Cineva i-o ridică, tremurând.

— Aici e iatacul domnişoarei Christina! strigă deodată Egor, cu glas sălbăticit. Cui îi e frică să plece, iar cui nu-i e frică să rămână cu mine!... Şi să spargă!...

Se repezi cel dintâi, cu pumnii, cu genunchii, în măsuţa de lâgă pat.

Apucă apoi fâşiile tabloului şi le trase cu furie până jos. Câteva clipe, oamenii năvăliră în toate colţurile, sfărâmând, spărgând, lovind cu topoarele în mobilă, în fereastră, în ziduri...

— Aveţi grijă să nu ia ceva foc! strigă Egor, înnebunit.

Nu i se mai auzea glasul. Tăcuţi, suflând greu, înecându-se în fum şi în moloz, cu ochii aproape închişi, lovindu-se unul de altul, oamenii spulberau iatacul domnişoarei Christina.

— Să nu ia ceva foc! mai strigă Egor. '

îşi făcu loc, cu braţul deasupra ochilor, ferindu-se să fie lovit, strecurându-se. Coridorul era plin de oameni.

XIX

Se opri în faţa unei ferestre, să privească focul. Flăcările ameninţau să se întindă şi la coperişul caselor vechi.

Oamenii se adunau neîncetat. „Au început să vină şi din satele vecine", îşi spuse Egor. Era încă foarte turburat. Se auzeau loviturile de topor din odaia Christinei. Pe coridor, se îndesau oamenii; străbătea pretutindeni răsuflarea lor adâncă, mirosul cămeşilor lor, zvâcnirea ameţită a sângelui. „Numai de n-ar începe jaful"... se cutremură Egor gândind.

îi fu greu să ajungă până în odaia Sandei. Fata zăcea încă amorţită, cu obrazul palid şi ochii închişi. Erau multe femei în jurul patului, îl văzu pe doctor într-un colţ, concentrat, strângând în amândouă mâinile ţeava puştii. Lângă perna Sandei, o bătrână descânta.

...şi văzui un zbârc roş,
Voia sângele să i-l beie,
Zilele să i le ieie. ,. .-
; *Ba nici zilele n-ai să i le iei,*
F Mei *sângele n-ai să i-l bei,*
Că eu cu acul oi descânta, [1] *Cu mătura oi mătura,*
In trestie l-oi băga,
Şi-n Dunăre l-oi arunca
Şi Sanda de-acu o rămânea
Curată!...

Sanda parcă se auzi chemată din adâncul somnului ei, căci se răsuci în pat, zbătându-se. Bătrâna îi apucă mâna şi i-o strivi de muchea rece a unui cuţit. Fata începu să geamă. Egor îşi prinse tâmplele în palme şi închise ochii. De unde veneau zgomotele acelea surde şi nelămurite, de surpare depărtată? Parcă gemeau temeliile casei, parcă ţipau aripi mari de lemn, despicate. Un zvon turbure, somnoros, ca un vuiet neîntrerupt, îneca văzduhul, în odaie aerul era mai apăsător. Somnul Sandei era atât de apropiat de moarte, încât Egor se repezi spre doctor şi-l scutură, înfiorat.

— De ce nu se deşteaptă?! întrebă el.

Doctorul îl privi lung, mirat, dojenitor. Parcă rtu-i venea să creadă că Egor nu înţelege un lucru atât de simplu, atât de grav.

, — N-a murit încă strigoiul, şopti el foarte solemn.

în clipa aceea, d-l Nazarie se apropie de Egor.

— Vino afară, că oamenii şi-au pierdut capul... Vor să dărâme tot!...

într-adevăr, din coridor se auzeau mai pline loviturile şi surparea.

La răstimpuri, un geam spart îşi înălţa ţipătul printre zgomotele surde, grele, înfundate.

— Trebuie să le spui ceva! vorbi din nou d-l Nazarie, au pustiit câteva odăii!... Ai să fii tras la răspundere mâine dimineaţă!...

Egor îşi prinse iar tâmplele în palme şi închise ochii, începea să i se turbure gândurile, să i se risipească voinţa.

— E mai bine aşa, spuse el târziu, e mai bine să dărâme tot!...

D-l Nazarie îl scutură, înspăimântat şi el de slăbiciunea lui Egor.

— Eşti nebun! urlă, nu-ţi dai seama ce faci! E zestrea Sandei aici!...

Egor păru că îşi vine în fire. încruntat, cu pumnii strânşi, se repezi între oameni.

— înapoi toţi! începu să strige, înapoi, că vin jandarmii...

îşi făcu loc cu greutate până aproape de iatacul Christinei. Nu se mai cunoştea nimic. Ferestrele fuseseră pretutindeni spahe, zidul găurit, mobila strivită.

— înapoi! înapoi! urla Egor deznădăjduit. Au venit jandarmii! A venit regimentul!...

Jaful se potolea, încet, obosit. Nimeni nu ascultase porunca lui Egor. Se răspândise însă zvonul că moare domnişoara Sanda şi oamenii începură să dea înapoi, sfioşi, în curtea plină, coborau pâlcuri-pâlcuri - prăfuiţi de var, mânjiţi de funingine, cu părul căzut în ochi. Cei de afară rămăseseră tăcuţi, înfioraţi.

— Vino cu mine! îi spuse Egor d-lui Nazarie.

Părea din nou nervos, nerăbdător; glasul îi era uscat.

— De ce nu se mai termină noaptea asta?! exclamă el ridicând fruntea spre cer. Nici nu mai ştiu de când n-am mai văzut lumină de zi...

Departe nevăzute încă, se apropiau zorile. Văzduhul era rece, limpede, împietrit. Stelele pieriseră sub bătaia flăcărilor. Egor luase de la un ţăran o lampă cu gaz şi o purta cu grijă, nu cumva să se stingă pe drum. înainta hotărât, gânditor. Văzându-l că se-ndreaptă spre grajduri, d-l Nazarie se înspăimântă.

— Ce vrei să faci? îl întrebă, sugrumat.

îi era teamă, depărtându-se atât de mult de oameni, de lumina focului, îi era teamă, căci leşinul lung al Sandei îi amintea necontenit de puterea vrăjilor.

Egor nu-i răspunse. Grăbea pasul spre grajdul vechi. Era foarte întunerec aici şi lampa rotunjea o lumină tremurătoare, sfioasă.

Departe, se vedea pojarul înalt deasupra caselor boiereşti. Când Egor deschise poarta grajdului şi făcu primul pas înăuntru, d-l Nazarie

începu să înţeleagă, îl cuprinse, mai rece, frica. Nu cuteză să ridice ochii. Egor se-ndreptă de-a dreptul spre fundul grajdului. Rădvanul domnişoarei Christina era la locul lui, nemişcat.

— *Acesta e ?* întrebă Egor, înălţând lampa ca să poată vedea mai bine d-l Nazarie.

Profesorul clătină din cap, palid. Era aceeaşi caleaşca veche, adomită; întocmai aşa cum o văzuse, câteva ceasuri în urmă, pe aleea principală, aşteptând pasul uşor al domnişoarei Christina.

— ... Şi totuşi uşa a fost închisă, şopti Egor zâmbind.

Avea un zâmbet rătăcit şi glasul îi era nesigur, turburat. D-l Nazarie privea în jos.

— Să plecăm de aici, spuse el. Cine ştie ce se-ntâmplă în casă...

Dar Egor părea că se gândeşte în cu totul altă parte. Ca şi cum nu 1-ar fi auzit, el

continua să privească la lumina murdară a lămpii pernele de piele veche şi jupuită ale rădvanului. A fost, aşadar, *adevărat;* domnişoara Christina a venit, *adevărată...* Parcă îi zărea din nou trupul ei nefiresc pe pernele trăsurii. Ce ciudat, se simte încă în aer parfumul de violete!...

— Haide, Egor! vorbi d-l Nazarie nerăbdător..

Se vor adeveri, aşadar, toate, până la urmă, gândea Egor. Plecă fruntea, obosit, îşi aminti de prima lui întâlnire cu rădvanul domnişoarei Christina.

— Ce ciudat, vorbi el deodată, ce ciudat că nimeni n-a văzut încă pe Simina!...

Porniră spre uşă. D-l Nazarie se grăbea, temându-se să-şi întoarcă privirile.

— într-adevăr, n-am mai văzut-o de atunci, de când a luat casa foc, spuse el. S-o fi ascuns pe undeva...

— Ştiu eu unde s-o găsesc, şopti zâmbind Egor. Ştiu eu unde se ascunde vrăjitoarea...

Şi, cu toate acestea, ce nefirească deznădejde îi frângea inima; ca şi cum s-ar fi trezit deodată singur, blestemat, fără putinţă de a mai ieşi din cercul de foc al vrăjii, de a-şi putea îndupleca ursita...

140 ,

Doctorul ieşise din camera Sandei. Rămăseseră acolo numai femeile şi d-na Moscu, pe care o purtaseră în braţe câţiva ţărani cuviincioşi.

Doctorul aştepta în curte, alături de mulţime, sfârşitul focului. Nu mai gândea nimic şi nici nu-şi amintea măcar de când se trezise în istovirea aceasta plăcută, în calda lui vacuitate. Se miră văzând că Egor apare din nou între oameni şi le cere din nou să-l urmeze. Nu-l auzi vorbind; îi văzu numai braţele ridicate, obrazul întunecat. Un grup de ţărani porni după Egor, fără grabă, strânşi unul într-altul, cu privirile plecate.

Doctorul îi urmă. în frunte, cineva purta o faclă. Egor avea încă lampa cu gaz, pe care o ţinea aproape de piept, cu mâna stângă, în mâna dreaptă, strângea un drug subţire de fier.

— Lăsaţi-mă pe mine să cobor întâi, vorbi el ajungând la gura pivniţei. Aşteptaţi aici şi când m-oţi auzi strigând, săriţi şi voi...

D-l Nazarie voi să-l oprească. Ochii lui erau arşi de nesomn, de febră. Degetele îi tremurau, aşa cum se înfipseseră în braţul lui Egor.

— Eşti nebun să te cobori singur?! urlă el.

Egor îl privi rătăcit. De unde avusese puterea să comande totuşi oamenilor cu atâta dârzenie? se miră d-l Nazarie. Căci ochii lui Egor trădau o imensă oboseală şi delirul se ghicea în pupilele turburi, în buzele înţepenite şi uscate.

— Pe d-ta te iau, îi spuse el profesorului. Dar trebuie să ai o bucată de fier în mână... Să ne apărăm, adăugă el în şoaptă.

începură să coboare treptele pivniţei. Oamenii rămăseseră afară, cu răsuflarea încetinită, adunaţi laolaltă, simţindu-se. încă teferi şi vii pentru că se simţeau strânşi unul lângă altul, înainte de a se pierde în gura neagră a pivniţei, Egor mai aruncă o ultimă privire afară. Cerul parcă începuse să se aburească, departe.

— Se face curând, ziuă, spuse Egor întorcând capul spre d-l Nazarie.

Zâmbea. Coborî destul de repede treptele reci, păstrându-şi emoţionat lampa aproape de piept.

D-l Nazarie îl urma de aproape. Când simţi nisipul umed sub tălpi, tresări şi încercă să pătrundă întunerecul. Nu se zărea nimic, decât Peretele de lângă care alunecau ei luminaţi numai de bătaia tremurătoare a lămpii. Egor înainta fără şovăire, de-a dreptul spre

fundul pivniţei. Cu cât pătrundeau mai departe, cu atât se pierdea zvonul incendiului şi

răbufneala zidurilor.

Tăcerea stăpânea din nou aici, sub pământ.

— Ţi-e frică? întrebă deodată Egor pe d-l Nazarie, luminându-i faţa.

Profesorul clipi des, orbit. Ce se întâmplă cu el, ce gânduri nebuneşti răsar în mintea lui Egor?

— Nu mi-e frică, vorbi d-l Nazarie, căci am la mine şi fier, şi o cruce... Şi apoi, în curând se face ziuă... Nu se mai poate întâmpla nimic atunci...

Egor nu răspunse. Porni mai departe, încruntat, săltându-şi în mâna dreaptă drugul de fier. Intrau acum în a doua încăpere. Egor recunoştea cu înfiorare drumul. Printr-o ferestruică, răzbea de sus o foarte uşoară umbră sângerie. „Trecem din nou prin dreptul focului", gândi d-l Nazarie. Se auzeau totuşi prea puţine zgomote de afară. Bolta grea şi zidurile reci sugrumau zvonurile, împietreau glasurile.

— Vezi ceva înainte, *acolo?!* întrebă în şoaptă Egor oprindu-se şi arătând cu lampa întinsă un colţ de întunerec.

— Nu se vede nimic, răspunse d-l Nazarie.

— Şi, cu toate acestea, *acolo* e, vorbi din nou Egor, mai îndârjit.

Pomi cu pasul mare, hotărât. Lumina începu să tremure. Şi aerul era aici mai apăsător, mai umed. Zidurile păreau de scrum şi deasupra capetelor cobora foarte aproape, strivindu-i, bolta îmbătrânită.

Găsiră pe Simina întinsă cu tot trupul pe pământul moale şi zgâriat.

Nici nu auzi paşii celor doi bărbaţi şi lumina lămpii părea că n-o deşteaptă din jalea ei împietrită. Egor începu să tremure, apropiindu-se de trupul mic şi sfâşiat al Siminei.

— *Ea* e aici, nu e aşa? şopti, scuturând umărul Siminei.

Fetiţa întoarse capul şi-l privi fără uimire, ca şi cum 1-ar fi recunoscut. Nu-i răspunse. Rămase tot atât de aproape de pământul pe care îl scormonise zadarnic cu unghiile, de care îşi lipise cu atâta încordare urechea, aşteptând. Mâinile îi erau însângerate, pulpele murdare, rochia pătată cu câteva frunze pe care le strivise în alergare, în desele ei alunecări din noapte.

— Degeaba o mai aştepţi, Simina, vorbi din nou Egor, aspru, Christina a murit odată, demult, şi acum are să moară de-a binelea!...

142Se repezi cu furie spre fetiţă, o ridică brutal de pe pământ şi o scutură în braţe.

— Deşteaptă-te! Christina se duce acum în Iadul ei şi stârvul i-l vor rde focurile Iadului!...

O ciudată turburare îl cuprinse rostind cuvintele acestea. Fetiţa îi atârna moale în braţe. Ochii ei păreau de sticlă, şi-l priveau rătăciţi, îşi muşcase buzele până la sânge. Egor începu să se frământe. „Trebuie să mă hotărăsc acum, repede, îşi spune el înfiorat. Trebuie să mă hotărăsc, ca sa-i mântui pe toţi"...

— Ţine-o în braţe şi fă-ţi cruce! spuse el d-lui Nazarie dându-i trupul vlăguit al Siminei.

D-l Nazarie îşi făcu o cruce mare, apoi începu să murmure o rugăciune neştiută. Egor se apropie de locul pe care zăcuse Simina, îl privi scrutător, parcă s-ar fi trudit să-l pătrundă, să-i ghicească întunecata comoară pe care o păstra împotriva firii. Apucă apoi puternic drugul de fier şi-l apăsă cu toată greutatea. Broboane reci de sudoare îi acopereau fruntea.

— *Aici* e inima ei, Simina?! o întrebă, fără să întoarcă capul.

Fetiţa îl privi aiurită, începu să se zbată în braţele profesorului.

Egor scoase fierul, care pătrunsese numai pe jumătate, şi-l înfipse alături, cu o mai îndârjită furie.

— *Aici* este? întrebă el din nou, sugrumat.

Simina se înfiora. Trupul i se înţepenise brusc, în braţele d-lui Nazarie, şi pupilele i se

răsturnară spre frunte. Egor simţi că îi tremură braţul cu care apăsa. „Am nemerit acum", gândi el sălbăticit, îşi lăsă toată greutatea pe drug, urlând, strângând pleoapele. Simţea cum fierul pătrunde în came şi cum palpită drugul despicând. Tremura, căci străpungerea aceasta înecată îl cufunda alene în delir, într-o înspăimântată' nebunie. Auzi ca în vis strigătele Siminei. I se păru că d-l Nazarie se-ndreaptă spre el, ca să-l oprească, şi atunci se îndârji şi mai mult, căzu în genunchi, apăsă cu ultimele puteri, deşi fierul îi rănea mâinile, îi lovea oasele pumnilor. Mai adânc, mai departe, până în inima ei, până în miezul vieţii ei vrăjite!...

Deodată, o dureroasă încântare îl cuprinse. Recunoscu cu uimire zidurile camerei lui, zări patul pe care sta trântit şi sticla cu coniac pe

măsuţă. Mirosea din nou a violete. Şi auzi, ca într-un cântec, cuvintele tie demult:

Î! *...Şi ochii mari şi grei mă dor,*

Privirea ta mă arde...

Unde pieriseră, deodată, Simina şi d-l Nazarie, şi zidurile de scrum ale pivniţei?!... Auzi un glas foarte depărtat şi trist strigându-1.

— EgorL. Egor!...

întoarse ochii. Nu era nimeni. Rămăsese singur, pentru totdeauna singur. Niciodată nu o va mai întâlni, niciodată nu-l va mai turbura parfumul ei de violete şi gura ei însângerată nu-i va mai sorbi răsuflarea...

Se prăvăli, întunerecul era din nou des şi rece. Se simţi îngropat de viu într-o scorbură necunoscută, fără ca cineva să ştie de el, fără să mai nădăjduiască vreodată mântuirea...

Din alte spaţii se apropiau, totuşi, paşi de om şi un miez de lumină.

Cineva îl întrebă, apropiindu-şi mult faţa de el.

— îl cunoşti pe Radu Prajan? Uite-1!

întoarse capul înspăimântat. Ce nou şi absurd travesti! Radu Prajan semăna acum cu d-l Nazarie şi nu îndrăznea să se apropie de el, nu îndrăznea nici măcar să-i vorbească, ci îl privea doar în ochi, chemându-l cu privirile lui, implorându-l să vină, ca să-i mărturisească marea primejdie care îl aşteaptă, în braţe ţinea pe Simina, cu părul căzut în ochi, cu buzele albe.

— Iată, a murit şi ea! păreau că spun privirile lui Radu Prajan.

Dar poate nu era adevărat, poate spunea astfel ca să nu fie recunoscut, îi era şi lui teamă, lui Prajan, o spaimă fără scăpare, căci îl privea îngheţat, fără să clipească...

el, o omorâse; şi acum, din ce parte să mai aştepte vreo nădejde, cui sa se roage şi ce minune îi va mai aduce aproape de el coapsa caldă a Christinei?!...

— Vă cheamă sus, auzi el un glas necunoscut. Moare domnişoara Sanda...

îşi plecă bărbia, fără să răspundă. Nici un gând. Numai singurătatea, ursita lui singurătate.

— A murit! şopti un alt glas lângă el.

Se simţi ridicat pe braţe. Glasul îl mai auzi o dată foarte aproape de ureche.

— A murit domnişoara Sanda!... Să veniţi sus, că e prăpăd!...

Cine vorbise atât de aproape, în marea lui singurătate, în noaptea aceasta unde nu mai putea pătrunde nimeni şi nici un zvon?!...

îl duceau pe braţe, în jurul lui, odăile se schimbau vrăjite. Trecu la început printr-o mare sală de bal, cu policandre aurite, de care atârnau vârfurile săgeţilor de cristal, întâlni perechi elegante - oprite parcă în acea clipă din dans - care îl priveau nelămurit, mirate. Domni cu haine negre, femei cu evantaliuri de mătase... Apoi, o sală ciudată, cu multe mese verzi, şi oameni necunoscuţi jucând cărţi, fără să-şi vorbească.Toţi îl priveau miraţi, aşa cum era purtat pe braţe de nişte bărbaţi nevăzuţi. Iată, acum urcă treptele către o sufragerie cu veche mobilă

de lemn. Acum începe coridorul... Şi totuşi, coridorul se abureşte brusc şi din aburul albăstrui se înalţă, undeva, foarte aproape, o limbă uriaşă de foc. Egor închise ochii. „Aşadar, *e adevărat",* îşi aminti el.

— A luat acum foc şi casa ailaltă! auzi el un glas.

Egor încercă să întoarcă privirile, să caute omul care vorbise atât de aproape de el. Nu întâlni decât o aripă de foc, fără început şi fără sfârşit, închise ochii.

— Cum s-a prăpădit neamul boieresc!...

Era acelaşi glas, necunoscut, venit parcă peste **vămile somnului.**

Se trezi cu mulţi oameni alături. Purtau făclii, şi topoare, şi ţepuşe de lemn. în faţa lui, pe pământul umed, zări capătul drugului. Aşadar, *e adevărat!* gândi el. Zâmbi trist. Totul fusese adevărat. El însuşi, chiar el, o omorâse; şi acum, din ce parte să mai aştepte vreo nădejde, cui să se roage şi ce minune îi va mai aduce aproape de el coapsa caldă a Christinei?!...

— Vă cheamă sus, auzi el un glas necunoscut. Moare domnişoara Sanda...

îşi plecă bărbia, fără să răspundă. Nici un gând. Numai singurătatea, ursita lui singurătate.

— A murit! şopti un alt glas lângă el.

Se simţi ridicat pe braţe. Glasul îl mai auzi o dată foarte aproape de ureche.

— A murit domnişoara Sanda!... Să veniţi sus, că e prăpăd!...

Cine vorbise atât de aproape, în marea lui singurătate, în noaptea aceasta unde nu mai putea pătrunde nimeni şi nici un zvon?!...

îl duceau pe braţe, în jurul lui, odăile se schimbau vrăjite. Trecu la început printr-o mare sală de bal, cu policandre aurite, de care atârnau vârfurile săgeţilor de cristal, întâlni perechi elegante - oprite parcă în acea clipă din dans - care îl priveau nelămurit, mirate. Domni cu haine negre, femei cu evantaliuri de mătase... Apoi, o sală ciudată, cu multe mese verzi, şi oameni necunoscuţi jucând cărţi, fără să-şi vorbească.Toţi îl priveau miraţi, aşa cum era purtat pe braţe de nişte bărbaţi nevăzuţi. Iată, acum urcă treptele către o sufragerie cu veche mobilă de lemn. Acum începe coridorul... Şi totuşi, coridorul se abureşte brusc şi din aburul albăstrui se înalţă, undeva, foarte aproape, o limbă uriaşă de foc. Egor închise ochii. „Aşadar, e adevărat", îşi aminti el.

— A luat acum foc şi casa ailaltă! auzi el un glas.

Egor încercă să întoarcă privirile, să caute omul care vorbise atât de aproape de el. Nu întâlni decât o aripă de foc, /ară început şi fără sfârşit, închise ochii.

— Cum s-a prăpădit neamul boieresc!...

Era acelaşi glas, necunoscut, venit parcă peste vămile somnului.

[1936]1

<notă>

1. Anul apariţiei în volum.

</notă> *Şarpele*

Tu şerpe balaur,
Cu solză de aur,
Cu nouă limbe împungătoare,
Cu nouă cozi izbătoare,

Să te duci la ea,
Unde-o vei afla...
Şi tu să n-o laşi
Până ce ea, ' '
Mândra mea,
Cu mine s-a întâlni
Şi îmi va vorbi. ......
Descântec de dragoste '
I

Liza se pregătea să aplaude, presimţind sfârşitul romanţei.

Nădăjduia că gestul zgomotos, şi .cuvintele pe care va trebui să le spună, şi comentariile celorlalţi o vor ajuta să-şi reţină lacrimile. Căci refrenul o emoţiona stupid, aproape sălbatec; în special primele rânduri:

în părul meu, odată blond, E o şuviţă argintie...

De unde năvăleau deodată atâtea amintiri, atâtea nostalgii? I se părea că mai auzise undeva aceleaşi cuvinte, de foarte mult timp, când era mică şi mătuşa Leana îi recita poezii la modă înainte de război:

E o şuviţă argintie...

Ştiuse parcă, înainte ca să le audă, cuvintele ce trebuiau să vină.

Aştepta sfârşitul, căruia vocea de bariton timid îi da o mirată tristeţe:

...Eu n-am avut copilărie!...

întocmai cum presimţise ea, fără ca să-şi poată stăpâni emoţia şi neliniştea. Cuvintele acestea îi amintiră deodată chipul zâmbitor al Leanei, grădina cu duzi din Bulevardul Pache şi tristeţile de atunci. I se păru că e foarte nefericită, că tinereţea ei e un dezastru şi că nu o înţelege nimeni, că nu o va înţelege nimeni, niciodată. I se păru atât de deşartă căsătoria ei cu un funcţionar superior - după atâta aşteptare!...

- atât de triste toate întâmplările... I-ar fi plăcut să se afle acum undeva singură, ascultând romanţa şi putând să plângă fără sfială.

— Să-mi scrii cuvintele! auzi glasul Dorinei de la celălalt capăt al mesei. Sunt superbe!...

— Cuvintele sunt vechi, răspunse d-l Stamate parcă mai timid.

Numai melodia e nouă... îmi place, pentru că e o melodie tristă...

Se întoarse către Liza, fără ca ea să-l vadă. Părea destul de surprins de succesul pe care îl avusese glasul lui. Nu primise să cânte decât după multe insistenţe. Cunoştea prea puţin pe gazdă, pe ceilalţi invitaţi.

Şi totuşi, ce oameni cumsecade; în special gazdele. O primire atât de grandioasă, aici, la Fierbinţi, un biet sat la treizeci de kilometri de capitală...

— Puţin vin cu sifon, dacă nu te superi, se rugă Stere, întinzând paharul gol peste masă.

Liza îl privi dezgustată. „Să faci un asemenea gest, după o romanţă... Şi ăsta e bărbatul mea.."

— De cine sunt cuvintele? întrebă din Ijpu Dorina. Nu le-am întâlnit până acum...

Vorbea tare, de la capătul mesei, ca să fie auzită şi de căpitanul Manuilă. îşi dedea foarte bine seama de ce a fost aranjată petrecerea aceasta, cu atâţia invitaţi, aici la ţară, în casa cumnatului ei. „Vor să rnă mărite"... îi venea să zâmbească. De câte ori se uita la căpitanul Manuilă şi-l vedea mâncând corect, controlându-se neîncetat, nu cumva să-şi pună coatele pe masă, i se părea că se pregăteşte să joace o farsă:

ea se va preface că este o tânără care se logodeşte, iar căpitanul Manuilă va juca rolul logodnicului... Cum,.aşa, deodată? cu un om pe care nu-l cunoşti?!...

— Nu cred că sunt de Bacovia, adăugă ea, tot atât de tare. Şi nici de Arghezi...

„Numele acestea vor ului puţin pe domnul căpitan", gândea Dorina.

— ...N-aş putea să spun de cine sunt, se scuză Stamate. Ştiu că sunt foarte vechi...

Căpitanul Manuilă continua să asculte pe gazdă, fără să ridice ochii.

— ...în condiţiile astea, n-aş putea nici eu închiria apartamentul, domnule căpitan, spuse d-na Solomon. Vedeţi d-stră, lumea vorbeşte aşa şi pe dincolo despre proprietari.

D-na Solomon trase un fum din ţigară, lung, cu atenţie, apropiindu-şi genele. Este exasperant băiatul ăsta cu tăcerea lui. Şi n-are nici un subiect de conversaţie. Oare să se fi îndrăgostit atât de repede?

Căpitanul nici nu îndrăznea să-şi îndrepte privirile spre capătul mesei, de unde Dorina zvârlea întruna întrebări. I se dăduse a înţelege, înainte de a ajunge la Fierbinţi, în timp ce rămăsese singur cu Stere în maşină, că hotărârea trebuie luată repede. Părinţii fetei nu pot aştepta prea mult. Dorina şi-a trecut licenţa în toamnă. Nu că ar avea nevoie să profeseze - căci el doară ştie situaţia -, dar aşa a voit ea, i-a plăcut să-nveţe. Şi-acum sunt mai multe partide. Şi părinţii vor să aranjeze mtr-un fel. Dorina spunea că visul ei este să petrecă luna de miere ca o vacanţă, şi în străinătate...

— Cine mai vrea o cafea? întrebă d-l Solomon, ridicând mâna în sus.

D-na Solomon tresări, fericită că are un motiv să-şi părăsească taciturnul ei tovarăş de masă.

~Mă ierţi, te rog, un moment!... Să văd de cafele!...

Căpitanul Manuilă roşi, înclinând exagerat capul, ca şi când ar fi vroit să spună: „Vai, doamnă; desigur! D-stră, ca gazdă"... Dădu cu ochii de Dorina, care părea că-l priveşte visătoare, şi zâmbi, începea să capete curaj.

— Văd că vă place poezia, domnişoară, vorbi el pe neaşteptate.

Se făcu deodată tăcere. Dorina se îmbujora brusc şi începu să-şi numere mărgelele din jurul gâtului. Auzind că începe discuţia despre poezie, Stamate se plecă atent deasupra mesei, curios să asculte, — îmi plac doar anumiţi poeţi, vorbi Dorina. Şi mai mult moderni...

— Am băgat de seamă, zâmbi căpitanul Manuilă. Versurile de-adineauri nu le-aţi recunoscut, deşi nu sunt atât de vechi. Sunt din Radu Rosetti...

Liza privi cu mirare pe căpitan. Aşadar, nu e chiar atât de prost...

Şi are dreptate: sunt versurile lui Radu Rosetti. Leana avea volumele lui de poezii şi cărţile acelea şi le mai reaminteşte şi acum, atâţia ani , după moartea Leanei. Le ţinea pe policioara din salon, în casa veche : din Bulevardul Pache; au rămas acolo până ce a murit şi Leana, tot de tuberculoză, aşa cum muriseră şi celelalte mătuşi. Liza era pe arunci în : cele dintâi clase de liceu, îşi aminteşte cu ce jind privea atunci policioara încărcată cu cărţi. Era acolo şi *Ion,* apărut de curând, şi după ,- moartea Leanei se bucurase chiar în ascuns că va putea lua cele două volume şi le va păstra pentru totdeauna; nimeni nu se va mai gândi să le ceară înapoi.

Şi, deodată, poruncitor, glasul mamei: „Să nu iei nimic, că au microbi!"... Cărţile apoi le-au ars, aşa i-au spus, împreună cu coşul de rufe în care se afla colecţia *Universului literar...*

— Ce poet, domnule, şi Radu Rosetti! exclamă Stere. L-am cunoscut în timpul

războiului...

Liza plecă fruntea. „Are numai nouă ani mai mult ca mine şi pare atât de bătrân, atât de strein"...

Şi se-mbătrâneşte singur, fără să i-o ceară nimeni, parcă numai ca să-i facă ei în necaz, să-i amintească aspru că el a cunoscut altă viaţă, că e dintr-o altă generaţie...

D-l Solomon, văzând discuţia începută, se ridică şi plecă din odaie.

Trecu în săliţă şi, după ce închise uşa, privi cu atenţie sticlele şi sifoanele din căldările cu gheaţă. Deschise apoi uşa de la dormitor.

D-na Solomon era în faţa oglinzii, privindu-se fumând. Cu mâna stângă îşi aranja părul.

— Ştii că am terminat vinul, spuse d-l Solomon.

D-na Solomon ridică din umeri. Se depărta de oglindă cu paşi moi şi se aşeză pe marginea patului.

— Bine că s-a terminat masa, vorbi ea plictisită.

— Dar a ieşit totul excelent, adăugă d-l Solomon. Şi-a fost berechet.

Tu spuneai că n-are să ajungă puii... Şi ai văzut c-a mai rămas... *Ă propos,* i-ai spus femeii să-i acopere bine[17] Cu căldurile astea... Şi-au să trebuiască diseară.

îşi aprinse şi el o ţigară şi se aşeză pe pat, lângă nevastă-sa. ' °"

— Nu ştiu cum a rămas hotărât, mergem şi noi la mănăstire?

— Cum vrei tu, răspunse d-na Solomon. Dar să ştii că eu nu dorm acolo, cu ploşniţe şi cu ţânţari...

— Nu sunt decât ţânţari, zâmbi d-l Solomon.

— Parcă tu simţi vreodată!...

Tăcură amândoi, câteva clipe, fumând cu ochii în tavan.

— Tu ce crezi de căpitanul ăsta? întrebă d-l Solomon.

— Mă-ntrebam şi eu de unde 1-aţi mai găsit...

— Să ştii că nu-i prost, întrerupse d-l Solomon. După ce-ai plecat tu, a început o discuţie foarte serioasă... Dar am impresia că s-a intimidat.

Ori se pare că 1-a luat Stere cam repede...

— Şi ălalaltul cine e? întrebă d-na Solomon ridicându-se.

— Stamate, un prieten de-al căpitanului, mi se pare că-i inginer agronom...

D-l Solomon ascultă o clipă încruntat, încercând să ghicească ce se petrece alături, apoi întrebă cu alt glas:

— S-or fi făcut cafelele?

Din sufragerie se auzeau voci, râsete. Câţiva paşi greoi, apoi uşa se deschise şi apăru bătrâna d-na Solomon. Intră cu multă grijă, temându-se parcă să nu facă zgomot.

— Aicea era fi? întrebă ea, fără să se mire.

Se apropie încet de pat, călcând cu aceeaşi băgare de seamă, şi se aşeză chinuit, oftând.

— Cum vi se pare? întrebă din nou, ridicând privirile. '*

— Numai de s-o hotărî... vorbi d-l Solomon.

— Asta ziceam şi eu...

D-l Solomon se întoarse către nevastă-sa.

— Aglo, eu aş zice să te mai duci tu prin sufragerie. Vezi, poate vor să treacă în grădină... Nici nu mai e prea cald acum...

D-na Solomon se opri în trecăt în faţa oglinzii, ca să-şi aranjeze din nou coafura.

— Tu ce zici? o întrebă bătrâna.

D-na Solomon ridică din umeri şi plecă.

— De, ştiu şi eu...

După ce se închise uşa, bătrâna privi din nou spre d-l Solomon.

— Ei nu-i prea place...

— Aşa e ea, n-o ştii? Când stăm singuri cuci aici, oftează după musafiri şi când are musafiri, cade obosită. Dar mie îmi place căpitanul. Are şi şcoală...

— Şi ălalaltul e drăguţ, vorbi d-na Solomon.

De alături se auziră zgomote; scaune depărtate de masă, râsete, mulţumiri. D-l Solomon se grăbi să iasă din odaie.

— Mamă, spuse el din prag, vezi, ocupă-te d-ta pentru diseară. Ştii, la mănăstire trebuie să venim bine pregătiţi...

II

în grădină era încă destul de cald şi Stere îşi scoase haina, atâmându-şi-o de ramura unui vişin. Rămase în cămaşă. I se vedea ceafa rotundă, netedă, albă. Riri trecu în acea clipă pe lângă el, cu tava încărcată cu pahare aburite. Stere o opri.

— Mie fără dulceaţă, mulţumesc, spuse el apucând două pahare deodată, cu amândouă mâinile.

Rezemată de vişin, Liza îl văzu cum înghite apa, pe nerăsuflate, aplecându-şi capul mult pe spate, ca şi cum ar fi voit s-o primească de-a dreptul în gâtlej. Liza îl privi aproape fără mirare. Avu din nou, în acea clipă, sentimentul că şi-a ratat viaţa, că a fost păcălită - fără voia ei, înainte ca ea să prinză de veste. Ar fi vrut un singur lucru: să povestească cuiva, să se împrietenească cu cineva, cu cineva necunoscut, căruia să-i spună an cu an viaţa ei întreagă.

întoarse capul. Alături, pe iarbă, era Vladimir, fratele Ririei, şi cu cei doi musafiri. I se păru că e ceva schimbat în gesturile lui Vladimir.

Vorbea parca altfel, mai solemn, mai responsabil, îl privi câteva clipe fără să înţeleagă. Apoi zări deodată ţigara pe care băiatul o ţinea atent între degete. Fumul se înălţa albăstrui în aerul cald al grădinii; o şuviţă stingheră, tremurând, pierzându-se repede în lumină.

— Tu ce ai, te doare capul?

Stere venise lângă ea, blajin, şi-i apucase braţul. -.->

— N-am nimic, zâmbi Liza.

— Ei, parcă eu nu ştiu! exclamă Stere destul de tare. Ai auzit romanţa aia. Aşa ai rămas tu: o sentimentală!...

Stamate ridică ochii şi se îmbujora brusc. Stere îl mângâie cu o privire prietenească, recunoscătoare.

— N-ai vrea să ne cânţi şi ceva mai vesel, domnule inginer?! întrebă el, apropiindu-se de grup şi trăgând braţul Lizei.

Stamate voi să se ridice, dar Stere îi puse mâna pe umăr.

— Nu te deranja, te rog, doar suntem între prieteni... *

— Mă gândeam că poate doamna, bâigui Stamate.

— Ea a rămas ce-a fost: o sentimentală şi o romantică, zâmbi Stere.

D-aia te-ntrebam: poate ne mai cântai ceva, mai vesel...

Stamate încercă din nou să se ridice. Se simţea prost, aşa cum stătea pe iarbă, cu genunchii strânşi, apropiaţi de coate, şi privind în sus, silindu-se să zâmbească, silindu-se să-şi ascundă încurcătura şi lipsa de vervă printr-o mimică exagerată.

— Lasă, domnule, nu te deranja, vorbi Stere apăsându-i încă o dată mâna pe umăr. Sau poate cânţi mai bine din picioare.

— Nu cred că se poate cânta în grădină, spuse Liza. Nu e mediul.

Vladimir zvârli iritat ţigara peste gard. îl întrerupsese tocmai când se simţea mai încălzit în discuţie, când îi pierise timiditatea din timpul mesei.

— Cum o să cânte cineva în căldura asta? exclamă el ironic. Mai bine vă aşezaţi şi voi pe iarbă şi mai stăm de vorbă până se înserează...

Domnul căpitan ştie o sumă de lucruri interesante. Spunea c-a cetit acum de curând o carte.. . ',. ...

— Vai, lăsaţi!... se scuză căpitanul.

— După câte văd eu, eşti savant, nu glumă! îl necăji cu admiraţie Stere.

— Să vezi, Liza, despre existenţa lui Isus! exclamă Vladimir.

Liza se prefăcu mirată şi interesată de această veste.

— Cine poate să ştie vreodată ceva sigur despre Isus! spuse Stere placid.

— Sunt documente, îndrăzni căpitanul Manuilă.

— Dar parcă documentele astea nu le-au făcut tot popii? întrebă ironic Stere. Eu repet ce-am spus de atâtea ori: că religia e bună pentru ţărani, pentru oamenii de jos, care altminteri ar fi nişte anarhici...'Sau mai poţi spune şi altceva: că Isus a fost un ideal de moralitate, de abnegaţie şi aşa mai departe. Ca ideal, nimic de spus; dimpotrivă, noi ar trebui să-l luăm de model...

— Dar ce discutaţi cu atâta aprindere? întrebă' deodată Dorina apropiindu-se de grup.

Căpitanul se ridică politicos în picioare, urmat de Stamate. Stere nu avu timp să intervină.

— Vorbeam despre existenţa lui Isus, spuse Liza. Domnul căpitan a citit de curând o carte şi tocmai voia să ne spună...

— Nu e *Fiul omului* a lui Emil Ludwig? întrebă Dorina.

— Care Ludwig e ăsta? întrerupse Stere. Nu e ăla cu viaţa lui Napoleon? Lizule, avem şi noi cartea asta...

Căpitanul Manuilă se întoarse cu delicateţe spre Dorina şi răspunse, fără ca să-l poată auzi toţi:

— Nu, domnişoară, era vorba de o carte mai puţin celebră. De altfel, nici nu e atât de nouă; a apărut acum vreo zece ani. îi spune *Le Mystere de Jesus* de P.I. Couchoud...

— Să mi-o împrumuţi şi mie, se rugă Vladimir.

— Cu plăcere, domnule Săveanu, vorbi căpitanul corect.

Liza începuse să-l privească cu mai multă simpatie. Nu părea deloc prost. Şi apoi, dăduse prilej lui Stere să se reabiliteze. Ceea ce spusese el despre existenţa lui Isus părea destul de interesant. Deşi s-ar fi putut exprima cu mai multă îngrijire; ar fi putut vorbi şi de mistica creştină, de catedrale...

Vladimir voia să se depărteze cu căpitanul, Stamate şi Dorina, să facă un grup aparte, ca să poată discuta în voie, dar Rin îl apucă de braţ şi-l luă deoparte.

— Du-te în casă, îi şopti ea, te cheamă Aglaia.

Vladimir alergă spre intrarea principală cu pasul lui sportiv, care îi dedea întotdeauna un sentiment stenic, amintindu-i parcă încă o dată că nu are decât 19 ani, că e student la Litere şi are toată viaţa înaintea lui.

Găsi pe d-na Solomon în sufragerie, răscolind sertarele ca să caute şerveţele de masă

curate.

— M-ai chemat? întrebă el răsuflând adânc.

— Voiam să te întreb dacă putem lua patefonul la mănăstire, lămuri d-na Solomon.

Vladimir tăcu câteva clipe, ca şi cum ar fi încercat să se gândească.

îi venea greu să răspundă; întrebarea căzuse atât de neaşteptată, atât de străină de gândurile pe care i le răscolise discuţia de-adineauri...

— Nu ştiu dacă o să mai fie timp de dansat, vorbi el distrat. O să ajungem acolo pe seară, o să trebuiască să le arătăm lacul, pădurea şi celelalte... Apoi o să ne aşezăm la masă...

— Atunci ai adus patefonul degeaba, spuse d-na Solomon plictisită.

— Credeam că o să se danseze aici, se scuză Vladimir.

— Văd că acum s-au aşezat la vorbă, răspunse d-na Solomon, arătând cu capul spre grădină. Nici n-au să mai vrea să intre înăuntru...

— E mult mai comod afară, încercă s-o îmbuneze Vladimir. Şi cred că e mai convenabil şi pentru voi; scăpaţi mai devreme de musafiri...

Vladimir râse, ca să-şi sublinieze gluma. Dar se simţea şi el puţin vinovat. Când, cu o săptămână înainte, îi telefonase d-na Solomon la Bucureşti, invitându-l la Fierbinţi împreună cu Riri, el propusese să vină cu patefonul, ca să antreneze musafirii. Ştia despre ce e vorba şi, cunoscând-o bine pe Dorina, îi era teamă de o masă glacială şi de o după-amiază plicticoasă. Având patefonul, tinerii puteau începe să danseze imediat după dejun - şi gheaţa era ruptă. Ştia mai ales câtă plăcere face dansul d-nei Solomon, care stetea o bună parte din an departe de Bucureşti, singură cu soţul ei, într-o margine de sat.

— Ţie cum ţi se pare căpitanul? o întrebă el după cîteva clipe, văzând că Aglaia nu-i răspundea. Ştii că s-a dezgheţat acuma, la urmă...

— Faceţi cum vreţi, eu nu m-amestec, vorbi tăios d-na Solomon.

„De ce Dumnezeu o fi atât de îmbufnată astăzi? se întrebă mirat Vladimir. Poate pentru că nu i-a făcut nimeni curte." îşi aminti că Aglaia nu se amuză decât dacă se ocupă cineva de ea, insistent, galant şi curtenitor - cineva, dar nu d-l Solomon. Din nefericire, astăzi nu era nici un cavaler. Căpitanul ar fi trebuit să se ocupe de Dorina. Iar prietenul lui, inginerul, pare a fi foarte timid. Dacă s-ar fi dansat...

— Poate că ar trebui să aranjăm ceva aici, îndrăzni din nou Vladimir.

Acum nu e nici cinci. Noi plecăm de-abia pe la şapte jumătate... Dacă am dansa, poate le dăm prilejul să se cunoască mai bine...

— Până acum nici n-au avut timp să-şi vorbească, spuse d-na Solomon. Staţi cu toţii pe capul lor...

Tăcură amândoi. Vladimir căuta un motiv agreabil ca să se poată întoarce în curte.

— Cine e prietenul lui? vorbi din nou d-na Solomon.

— Astăzi 1-am cunoscut şi eu. Spune că e inginer agronom. Lui Stere i-a năzărit să-l pună să cânte în curte...

— Aşa e el întotdeauna, vorbi d-na Solomon.

Vladimir simţi că trebuie să abată discuţia. Aglaia putea în orice clipă să alunece în chestiunile familiale şi-ar fi fost silit s-o asculte fără să îndrăznească să apere pe cineva.

" — Ce-ar fi dacă le-am propune să viziteze satul? întrebă el brusc.

Aglaia îl privi mirată şi batjocoritoare.

Era gata să-i spună: „Parcă ai fi Jorj!" - când uşa se deschise şi intră d-l Solomon.

— întreba Liza de tine, spuse el, făcându-şi vânt cu batista. Apoi, către Vladimir: Păcat

că n-ai fost şi tu!... Să vezi, domnule, ce frumos explică!... Să ştiţi că e băiat cu carte şi are viitor... Se apropie de nevastă-sa: Mergem şi noi la mănăstire, le-am făgăduit... Am uitat să-ti spun, adăugă el după câteva clipe, sunt acolo şi Zamfireştii. Ei au venit de azi-dimineaţă direct de la Bucureşti. S-au oprit însă la pădure...

D-na Solomon deveni deodată curioasă.

— De unde ştii? — A venit omul de la judecătorie, îl trimiseseră în sat după sifoane...

Vladimir profită că d-na Solomon se antrenase la vorbă şi se întoarse în curte. Erau toţi strânşi sub vişin. Căpitanul Manuilă părea acum mult mai familiar, mult mai intim. Vorbea cu Dorina şi cu Liza.

Riri şi cu Stere erau lângă Stamate.

— Să-mi spuneţi şi mie ce-aţi discutat, începu Vladimir, silindu-se să-şi ascundă necazul.

Simţise, cum se apropiase de grup, că îl uitaseră pe el, că toţi aceşti oameni vorbiseră fără să ţină seama de ideile lui, de acele observaţii inteligente pe care le făcuse pe când se afla pe iarbă, numai el şi cu cei doi musafiri, îşi simţea orgoliul rănit; în fond, el adusese discuţia asupra unor lucruri serioase, el se sacrificase stând de vorbă cu nişte necunoscuţi, îndrăznind să abată conversaţia de la subiectele vulgare la probleme şi la cărţi. Dacă n-ar fi fost el, căpitanul n-ar fi avut curajul să vorbească despre lucruri atât de serioase...

— Am vorbit o sumă de erezii, tinere, încercă să-i răspundă căpitanul Manuilă.

Vladimir îi fu recunoscător şi îi zâmbi, apropiindu-se.

Dar Dorina îl întrerupse:

— Vreau să-mi răspunzi la ce te gândeşti de obicei când te uiţi în gol, vorbi ea, reluând conversaţia dinainte.

— Eu nu ştiu niciodată la ce mă gândesc când rămân cu ochii în gol, spuse Liza.

Căpătase şi ea vervă acum. O interesa discuţia.

— De obicei eşti atât de obosit, încât nu-ti aminteşti nimic, interveni Vladimir.

— Dar d-tale ţi se întâmplă să ţi se pară c-ai mai trăit o dată aceleaşi lucruri? întrebă cu vioiciune Dorina. Că, de pildă, tot ce se întâmplă acum, aici, în grădină, s-a mai petrecut o dată, întocmai, cu aceiaşi oameni şi că ai spus aceleaşi cuvinte?!...

Părea că întrebarea o interesează foarte mult, căci nu lăsă timp căpitanului să răspundă, ci adăugă o sumă de amănunte şi explicaţii.

— ...Ştii, uneori, când mi. se-ntâmplă să cred că am mai trăit întocmai aceleaşi lucruri, mă cuprinde groaza...

I se păru, în acea clipă, că are să i se întâmple acelaşi lucru şi acum. Dar nu, era peste putinţă. „Pe căpitanul Manuilă nu 1-am întâlnit niciodată", îşi spuse ea liniştindu-se. Totuşi, simţise o uşoară ameţeală.

— Dacă-mi pare rău că nu m-am înscris şi la Filozofie, vorbi Vladimir, este tocmai din cauza problemelor acestora ale sufletului. La noi, la Istorie, nu se rezolvă nimic...

D-l Solomon ieşise pe verandă.

— Cine vrea ceai, cine vrea cafea şi cine vrea plăci de patefon!

exclamă el jovial.

Stamate râse. I se păruse foarte reuşită întreruperea aceasta. Stere îi vorbea, de altfel, despre tifosul exantematic de la Iaşi, din timpul războiului şi nu putea asculta discuţia grupului de alături. Auzea la răstimpuri, foarte clare, toate cuvintele Lizei. Cu ce bucurie i-ar fi răspuns. Atâtea lucruri de povestit, de comentat. Şi chiar cu Rin, care pare o fată foarte de treabă...

— Hotărâţi-vă repede! se auzi încă o dată glasul d-lui Solomon.

— Am putea dansa puţin, şopti Rin.

Se îndreptară cu toţii spre verandă. Stamate rămase puţin în urmă.

— ...Ai mult spirit analitic, auzi el glasul Lizei.

III

Când au plecat maşinile din Fierbinţi, amurgea. Căldura se risipise cu totul. Cerul începea să se înalţe.

— Are să fie o seară superbă, spuse Dorina, întorcând capul către căpitanul Manuilă.

— Păcat că n-avem o şosea asfaltată, regretă Vladimir.

Maşina lor înainta, e adevărat, cu greutate. Nu plouase de mult şi pe alocuri praful era de o palmă.

— După ce cotim spre pădure, se-ndreaptă drumul, spuse şoferul.

Liza îşi rezemă ceafa de perna maşinii şi sorbi cu nesaţ aerul câmpului. Ce bine că Stere a rămas în urmă, în cealaltă maşină, care va sosi de-abia peste o jumătate de ceas...

— Ce stea e asta? arătă Dorina ridicând brusc braţul.

— Luceafărul! exclamă Vladimir. Nici atâta astronomie nu ştii?! Căpitanul Manuilă zâmbi şi vorbi galant, fără să întoarcă privirile:

— Domnişoara n-a fost poate niciodată îndrăgostită... Luceafărul se învaţă chiar fără astronomie...

— Aşa e, întări Liza. Şi Eminescu a scris...

Dorina încercă în acea clipă să-şi aducă aminte versurile din *Luceafărul,* dar nu izbuti să reconstruiască mental decât câteva fragmente.

— Ce frumos trebuie să fie să trăieşti afară din oraş, într-o căsuţă la ţară!... vorbi din nou Liza.

Atunci, i se părea" că ar fi într-adevăr o fericire să ai o vilă într-o pădure, nu prea departe de Bucureşti, pe marginea unui lac. Cu puţine luni înainte văzuse un film american plin de asemenea vile elegante la marginea oraşului; căsuţe albe, cu terase largi, ascunse în pădure. Şi la Snagov sunt vile luxoase, chiar pe ţărmul lacului, şi o barcă cu motor aşteaptă la debarcader, în faţa terasei, şi se leagănă uşor. Ca în străinătate...

— ... Să scapi odată de lume, de zgomote, de telefoane, adăugă ea visătoare, continuând să privească cerul.

Era atât de odihnitoare liniştea'şi lumina amurgului, încât Lizei i-ar fi plăcut să fie într-adevăr extenuată, ruinată de viaţa capitalei, ca să se poată bucura mai deplin de frumuseţile acestea noi. în acea clipă se închipui o femeie de lume, obosită de nebuneşti petreceri nocturne, epuizată de baluri diplomatice şi ceaiuri, dezamăgită de aventuri - o eroină de film, căreia viaţa nu-i refuzase nimic până acum şi care totuşi, în fundul sufletului, continua să fie nemulţumită. Ar fi vrut altceva, mereu altceva...

întoarse capul spre căpitanul Manuilă şi-l privi cu o infinită superioritate, amestecată cu ironie şi blândeţe în acelaşi timp. Dacă ar şti ei...

— Astăzi o să avem o lună splendidă, spuse Dorina. Ar trebui să ne grăbim, ca să ne rămână timp de plimbare...

Intraseră acum pe şoseaua secundară. Departe, se zărea, ca o coamă ascunsă în zare, pădurea mănăstirii.

— Ce-or fi făcând ceilalţi? se întrebă Dorina, întorcând capul. O fi pornit maşina?

Ceilalţi erau soţii Solomon, Stere, Stamate şi cu Riri. Ei veneau cu maşina unui prieten, silvicultor. Plecaseră destul de târziu, dar maşina era mai bună şi se apropiau. La marginea cealaltă a orizontului apăruse un nor de praf.

— Ei sunt! întări Vladimir, după ce privi cu atenţie.

— Prietenul d-tale, domnul inginer, e foarte timid, vorbi Liza.

— Până se obişnuieşte, lămuri căpitanul. Adevărul este că nici unul dintre noi nu suntem prea expansivi. D-stră, generaţia aceasta mai tânără - se adresă el Dorinei -, aveţi o comunicativitate sportivă, vă împrieteniţi foarte repede. Şi bine faceţi... Mie, bunăoară, mi-e destul de greu să devin, cum se spune, camarad cu oamenii pe care îi cunosc de curând, deşi meseria noastră...

în maşina cealaltă, Riri, lângă şofer, încerca să străbată depărtarea, cu palma streaşină la ochi, să vadă dacă se apropie de cei dinainte.

— ...Eu îţi spun ca unui frate, ascultă-mă pe mine, vorbea Stere, la vârsta d-tale, totul e să nu scapi trenul...

— Dar nici nu sunt atât de bătrân, râse Stamate, mirându-se. De-abia am împlinit treizeci şi trei de ani...

— Asta spun şi eu, întări Stere. Acum începe vârsta primejdioasă.

Dacă nu te hotărăşti într-un an, doi, nu te mai hotărăşti decât foarte târziu, şi atunci întotdeauna te arzi, asculta ce-ţi spun eu...

Stamate privea îmbujorat ceafa lui Riri. Nu îndrăznea să mişte capul, să întâlnească ochii soţilor Solomon. Ce gafă făcuse, acceptând discuţia asupra căsătoriei... El ar fi trebuit să se prefacă naiv, ca şi cum n-ar fi ştiut nimic de planurile familiei Solomon cu căpitanul.

Ii plăcuse, totuşi, la început, să-i audă vorbind despre căsătorie, crezând mai ales că-i face un serviciu prietenului care plecase înainte, cu Dorina. Poate chiar că într-adevăr îl lăsaseră pe el la urmă, ca să mai discute cu familia... Dar discuţia, deşi pornită foarte general şi impersonal, se abătuse repede asupra sa. Stere îl întrebase, aproape fără preliminarii, de ce nu se însoară...

— Suntem teribil de indiscreţi, vorbi deodată d-na Solomon.

în acelaşi timp, ea lovi cu vârful pantofului, discret, piciorul lui Stere. Când cumnatu-său întoarse capul, mirat, d-na Solomon încruntă din sprâncene, indignată, aproape schimonosindu-şi faţa.

— Aglo! Maşina celorlalţi s-a oprit! exclamă Riri, ridicând mâna.

Priviră cu toţii; la vreo cinci sute de metri în faţă, aproape de marginea pădurii, maşina se oprise.

Cineva făcuse semn, cu amândouă braţele, din mijlocul şoselei. Era un tânăr înalt, brun, cu capul gol şi cu ochelari de soare. Probabil îi uitase la ochi din timpul zilei, căci acum soarele apusese şi lumina era străvezie.

— Nu vă supăraţi că v-am oprit din dram, spuse el foarte corect, apropiindu-se de maşină şi salutând. Bănuiesc că vă duceţi la Căldăruşani şi v-aş ruga să mă luaţi şi pe mine pe scara maşinii.

Zâmbea, dar nu era deloc intimidat, îşi rezemase mâna dreaptă de uşa automobilului şi cu stânga îşi scoase încet ochelarii. Dorina tresări.

Avea nişte ochi foarte ageri, arzători, cu pupilele neobişnuit de mari.

După vorbă, după gesturi, tânărul părea a fi de familie bună. Liza îi privi cu admiraţie hainele perfect tăiate, sport, cu buzunare mari în faţă.

— ...M-am rătăcit, dacă se poate aşa ceva! adăugă vesel tânărul. Mai bine zis, am adormit în pădure, iar prietenii mei au plecat cu maşina mai departe. Mergeam şi noi la mănăstire...

Căpitanul se ridică să-i dea locul.

— Dar nu vreau să vă deranjaţi, protestă necunoscutul. Când spuneam că merg pe scara maşinii, nu exageram deloc... Am să stau şi aici foarte bine...

— Mai bine ne înghesuim noi un pic, spuse Liza. Sau iau eu pe Dorina în braţe...

Tânărul trebui să se supună. Se sui în maşină, continuând să-şi ceară scuze.

— O să-mi permiteţi să mă prezint, spuse el. Numele meu este Sergiu Andronic, de meserie aviator, sau aproape aviator...

Râse din nou, descoperindu-şi dinţii, întinzându-i mâna, Liza observă că tânărul e mai mult ars de soare decât brun. Părea un pasionat sportiv, un bărbat care trăieşte o bună parte de zi în plin aer.

Domnul Sergiu Andronic sărută mâinile cu o perfectă eleganţă. Dorina se îmbujora. Din părul lui se desprindea un foarte stins parfum de sănătate bărbătească.

— Atunci să cunoşti şi pe ceilalţi, spuse Vladimir, zărind ªpropiindu-se maşina din urmă.

Sergiu Andronic întoarse capul. A doua maşină se opri alături, pe şosea. Vladimir făcu prezentările.

Stere părea foarte înveselit de întâmplarea aceasta.

— Nu te necăji dacă nu-ţi găseşti prietenii, îi spuse el. Rămâi cu noi.

Tânărul înclină capul, mulţumind. De altfel, nu părea deloc necăjit, nici măcar îngrijorat, îndată ce-şi găsi loc în fundul maşinii, între Liza - care ţinea în braţe pe Dorina - şi căpitanul Manuilă, începu să vorbească, destul de volubil, încercând chiar glume. „Ce înseamnează să ai *l'usage du monde",* gândea Liza, fascinată de acest tânăr care trăda atâta siguranţă de sine şi atâta fantezie.

— Am venit de la Pipera azi-dimineaţă, ca să mâncăm în pădure, începu necunoscutul îndată ce porni maşina. Au trecut ei să mă ia; ei, adică prietenii mei. Eu îmi fac acolo orele de zbor... Să nu credeţi însă că pot zbura singur. Acum învăţ...

Dorina şi Liza îl ascultau nesăţioase. Ce voluptate, să poţi zbura!...

— Trebuie să fie destul de greu, interveni Vladimir, pasionat deodată.

— Prima dată, când te ridică avionul. Atunci e rău. Ai impresia că totul e sfârşit, că n-ai să te mai întorci niciodată teafăr pe pământ... Pe urmă, te obişnuieşti; şi-ţi place. Simţi că nu începi să trăieşti decât sus...

Căpitanul Manuilă zâmbi pentru sine, cu o uşoară tristeţe. Ce literar vorbeşte tânărul acesta şi ce impresie extraordinară lasă totuşi vorbele lui. Mai ales cucoanelor. Ia te uită...

într-adevăr, Dorina şi cu Liza păreau transfigurate. Li se întâmpla atât de rar să stea de vorbă cu un aviator... Şi niciodată nu întâlniseră unul civil, tânăr, elegant, care să meargă în aceeaşi maşină cu ele şi sa le fie recunoscător că 1-au primit să stea alături...

— ...Să nu vă speriaţi când vă voi prezenta prietenii mei, continuă tânărul. Sunt înfiorători. Nici nu vă pot spune cu ce au să semene când îi voi întâlni. Eu i-am lăsat treji şi decenţi; mai exact, ei m-au lăsat pe mine...

începu să râdă din nou. Avea un râs sănătos, masculin, contagios.

Au râs şi Liza şi Dorina. Căpitanul Manuilă se mulţumi să zâmbească.

Nu te poţi supăra pe un băiat ca ăsta. Dar trebuie să fie o puşlama...

— Dar ne îngrozeşti de-a binelea! exclamă Luiza, care-şi găsise tonul de conversaţie pe care îl căuta de la urcarea tânărului în maşină.

— Cine sunt? întrebă, mai sfios, Dorina.

— Cel mai responsabil e un inginer de la Uzinele Reşiţa, explică serios Andronic. Ceilalţi sunt de fapt mai mult celelalte; căci este, primo, un arhitect, şi apoi prietenele lui, două

preafrumoase streine.

Mai mult nu ştiu nici eu...

Dorina zâmbi silit. Nu va fi tocmai agreabil; poate fetele acelea nu ştiu o boabă românească şi se va vorbi franţuzeşte, lucru ce nu o j încânta deloc.

Liza, dimpotrivă, era fericită că se va putea vorbi franţuzeşte. Ea j stătuse doi ani la Paris; de altfel, încerca întotdeauna să vorbească franţuzeşte cu prietenele ei... Şi apoi, cine ştie, streinele acelea au o sumă de cunoştinţe interesante la Bucureşti. Cercuri diplomatice, ceaiuri, serate aristocratice... Oricum, întâlnirea e admirabilă. Se va]petrece de minune...

— Ce păcat că n-avem costume de baie, vorbi din nou Andronic j când se apropiară de mănăstire. Nici nu vă daţi seama ce plăcut e să jînoţi noaptea, pe lună, în lac...

— Dar trebuie să fie frig, spuse Vladimir. Suntem de-abia în mai...

— A! eu aş face baie şi în februarie, exclamă tânărul.

Părea sincer. Vorbea de altfel mult, repede, sigur, dar nu lăsa limpresia de laudă deşartă. Aşa cum era, cu umerii laţi, cu braţele bine Ilegale, arse de soare, părea firesc să-l vezi scăldându-se într-o (dimineaţă de februarie.

— Dar dacă iese luna trebuie neapărat să facem o serenadă cu barca, adăugă el. Are Arsenic o balalaică.

— Cine are? întrebă mirată Liza.

— Arsenic, prietenul de care vă vorbeam.

— Dar de ce-i spuneţi aşa? începu să râdă Liza.

— Oh! câte femei s-au omorât pentru el până acum, clătină din cap Sergiu Andronic.

Maşina intrase pe alee şi se opri lin la poarta mănăstirii. De-abia aici, între pomi, îşi dară seama că se-nserase de-a binelea. Cele două femei simţiră un fior umed strângându-le spatele.

IV

Când grupul, după ce-şi lăsase valizele şi coşurile cu mâncare la arhondaric, se pregătea să coboare spre lac, Sergiu Andronic îi ajunse alergând dinspre chilii.

— Nu-i găsesc nicăieri! exclamă el, necăjit şi parcă amuzat de propria sa încurcătură. Au intrat în pământ!...

Dorina nu-şi putu ascunde un gest de bucurie. O observă, în aceeaşi clipă, şi Riri, şi căpitanul Manuilă.

— Poate au plecat la Bucureşti, îndrăzni ea.

— Asta nu, în nici un caz! vorbi Andronic. Bănuiesc eu ce-au făcut:

au nemerit la altă mănăstire!...

începu să râdă şi-şi băgă amândouă mâinile în buzunare, privind lacul, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Nu despera, spuse Stere, te luăm cu noi în maşină, mâine dimineaţă.

— Vă mulţumesc! dar întrebarea e cu ce am să dorm eu la noapte şi cum am să mă rad mâine dimineaţă!... Se întoarse către Liza, care îl privea zâmbind.

— Mă iertaţi, doamnă, de asemenea amănunte indiscrete. Dar dacă aţi şti ce înspăimântător devin peste noapte, dacă aţi bănui ce barbă hidoasă îmi creşte... E teribil!

Cucoanele începură să râdă, îndeosebi d-na Solomon.

— E teribil! nu exagerez deloc, întări Andronic. Nici n-o să aveţi curajul să mă luaţi în maşină. Doar dacă aveţi vreo ladă de bagaje...

Vorbea atât de sincer, atât de spontan, încât nici căpitanul Manuilă nu-şi putu stăpâni râsul.

— Credeţi că mai e timp să ne plimbăm cu barca? întrebă Vladimir.

D-l Solomon se uită la ceas. El continua să se socotească gazdă şi aici, la mănăstire. De altfel, el aranjase totul şi aici. Arhondăria lui îi fusese încredinţată. Cei mai mulţi dintre călugări îl cunoşteau.

— Opt fără un sfert! spuse d-l Solomon. Dacă nu vă este foame...

— Lasă, frate, că o să ţinem masa toată noaptea! spuse Liza.

Ea voia cu tot dinadinsul să se plimbe în barcă, alături de tânărul necunoscut. D-l Solomon simţi după tonul Lizei că făcuse o gafă vorbindu-le de masă".

— Cum vreţi, spuse el. Numai să găsim bărci...

D-l Andronic coborâse foarte aproape de apă; era o minune că nu se afundase în mâlul umed, cu luciul stins. Privea parcă foarte atent un punct în mijlocul lacului.

— Să nu aluneci!- îi strigă Stere. Apa asta e păcătoasă rău!...

Tânărul întoarse capul cu un zâmbet turbure.

— N-o cunosc eu?!... Mă uitam acum să văd dacă-mi mai amintesc exact locul unde s-a scufundat barca acum vreo doi ani şi era să mă înec...

— Ce vorbeşti? se sperie d-l Solomon.

Andronic urcă malul spre ceilalţi. Părea schimbat: gânditor, aproape melancolic, îşi pusese din nou mâinile în buzunare. Avea pasul tărăgănat. Parcă se întorcea de la un mormânt.

— Era să mă-nec... asta e prea puţin spus, adăugă el. Atunci s-a înecat un prieten al meu, avocatul Haralambie...

— Cum, domnule, erai şi d-ta în barcă?! Extraordinar! Când spusese de înec, era tocmai să-ţi amintesc de Haralambie... Ce coincidenţă! Ştii că 1-am cunoscut şi eu?! Când am aflat, aş fi vrut să vin şi eu, dar nu ştiu ce s-a întâmplat că n-am putut...

— Aveai proces în ziua aia, îi aminti d-na Solomon.

— Aşa e, întări d-l Solomon. Un necaz de-al meu... Ce păcat de omul ăla!...

— Dar cum s-a întâmplat? întrebă Dorina cu emoţie.

Andronic o atrăgea şi mai mult acum, o ameţea. A trecut prin atâtea primejdii... înfrunta moartea în fiecare ceas... Se lega de el atâta mister, atâta virilitate, atâta aventură, încât Dorina începu să-l privească ameţită. Parcă o mare forţă o strivea, după ce o atrăgea aproape, foarte aproape de acest frumos necunoscut, de care nu-şi putea lega totuşi nici o nădejde. Căpitanul i se păru, în acele clipe, şi mai neutru, şi mai indiferent, îl zări, cum sta cu mâna dreaptă agăţată de nasturele de la buzunarul de sus al tunicii, ascultând.

— Cum s-a putut întâmpla o asemenea nenorocire? repetă Dorina.

— Nici eu nu prea înţeleg bine ce-a fost, vorbi încet Andronic. Nu [e]ra doară pentru prima data când vâsleam pe lacul acesta. Şi cu toate acestea, pe acolo, prin mijloc - arătă el înălţând braţul - s-a învârtit barca de vreo câteva ori în loc şi s-a răsturnat...

— O fi fost vreun vârtej, vorbi Stamate.

— Fără îndoială c-a fost, răspunse Andronic, după ce-l privi o clipă lung pe Stamate. Dar nici asta n-ar fi fost prea grav. Ştiam să înotăm amândoi tot atât de bine. Şi apoi, aveam barca, ne puteam ajuta... Dar s-a dus la fund, domnilor, s-a dus la fund, parcă ar fi fost fermecată şi o trăgea plumbul...

Tăcu, câteva clipe. Toţi erau emoţionaţi, neliniştiţi. Le trecuse pofta de plimbare cu barca. Parcă se întunecase deodată, întunerecul coborându-se în valuri dinspre pădure.

— ...Era păpuriş mult sub apă, spuse d-l Solomon. Ştiu c-a şi fost pe urmă vorba la stăreţie să-l scoată tot... Dar creşte la loc...

— Ăsta e blestemul stufărişului, vorbi Andronic, să nu moară niciodată, să crească mereu, pe sub apă...

— Şi s-a-necat repede? întrebă Liza.

— Eu i-am zărit doar capul, câteva secunde şi apoi s-a dat la fund...

Mă-ntreb cum am putut scăpa eu...

— Ţi-a ajutat Dumnezeu, spuse d-na Solomon.

Andronic nu-şi putu ascunde un zâmbet trist, prelung.

— Poate şi asta, răspunse el moale.

începură să păşească încet, în grup, pe marginea lacului. Vladimir privea cu jind barca pe care o lăsară în urmă, legată de un ţăruş.

Andronic parcă îşi aduse aminte de ceva, căci se opri din mers, scoase mâinile din buzunare şi începu să râdă.

— Dar asta nu trebuie să ne intimideze! exclamă el deodată. Asta nu înseamnă că noi nu ne mai plimbăm cu barca!...

Privi vioi spre grup. Ochii îi sticleau, neastâmpăraţi, de la o faţă la alta. Se opri cu deosebire asupra lui Vladimir şi Riri.

— Dacă am face o plimbare, acum, pe lac? întrebă el brusc, dând să se întoarcă.

Stere îi apucă braţul.

— Nu fi copil! vorbi el. Nu-ţi necăji norocul...

— ...Dar dacă nu mă lasă-n pace... şopti Andronic, mai mult pentru sine, cu privirile furişate spre apă.

Riri începu să râdă. I se părea atât de comică exclamarea aceasta a lui Andronic...

— Mai bine mergem spre pădure, propuse d-l Solomon, făcând semn să grăbească pasul. Grupul porni agale, cu Andronic, Vladimir şi Dorina la urmă. D-l Solomon apucă braţul nevesti-si şi înainta mai repede, ca să poată vorbi fără teamă de a fi auzit.

— Cine o fi ăsta? spuse el iritat. Ştii că nu-mi prea place... îl pune-n umbră pe căpitan. Şi mama spunea că ar trebui să aranjăm într-un fel astă-seară... Poate ar fi mai bine să-i lăsăm singuri, ştii, pe ei doi...

D-na Solomon ascultase fără interes confidenţele soţului. Privirile i se odihneau alene pe umbra pădurii din faţă.

— Ce vrei să-ţi fac eu? întrebă ea leneşă. După ce 1-aţi invitat, nu-i puteţi spune că vă plictiseşte. Şi doar, săracul, n-am deloc impresia că face curte Dorinei...

— Asta nu, se scuză d-l Solomon. Nici n-am vrut să spun asta.,. Dar ştii, tipul ăsta, Andronic ăsta, e un om umblat, şi te-ameţeşte cu vorba... Căpitanul e mai serios, nu se bagă în toate, aşa, şi dacă nu e o discuţie ca lumea, ai văzut, nu scoate o vorbă...

Tăcu câteva clipe, aşteptând să vadă ce răspunde nevastă-sa. Dar d-na Solomon era tot atât de distrată, de neatentă.

— ...Ştii, ar trebui să luăm noi iniţiativa, adăugă d-l Solomon. Să-i izolăm, cumva, să vedem, poate băiatul are şi el de spus un cuvânt...

în orice caz, trebuie s-o cunoască mai bine... Dar dacă ăsta stă mereu pe capul nostru...

— Adineaori nu păreai atât de iritat, îi aminti d-na Solomon zâmbind. Din ce ţi-a venit?...

D-l Solomon roşi şi-i strânse braţul.

— Dragă, nu e timp de glumă, vorbi el grăbind şi mai mult pasul.

Trebuie să aranjăm într-un fel, nu?!... Doar suntem în familie şi aici şi trebuie să ne dăm cu toţii concursul...

în acea clipă, d-na Solomon îl lovi cu cotul, discret, făcându-i semn să se oprească.

Dinspre pădure, înaintând spre ei, venea familia Zamfîrescu. Domnişoara Zamfirescu îi recunoscu cea dintâi şi se grăbi să-i întâmpine.

— Vai! ce bine îmi pare că sunteţi şi voi aici! exclamă ea.

în urmă, călcând obosită, venea d-na Zamfirescu şi cei doi bărbaţi, soţul şi cumnatul.

— Dormiţi şi voi la noapte aici? întrebă doamna bucurându-se.

Era sigură acum că se va juca pocher. Prudentă, venise cu două pachete de cărţi, pe care le ascunsese de la Bucureşti în buzunarul maşinii.

— Suntem un grup întreg, spuse d-na Solomon, cu oarecare orgoliu, arătând cu braţul întins pe ceilalţi, care păşeau încet peste câmp. Este şi un amic al nostru, un aviator, foarte amuzant...

într-adevăr, Andronic ajunsese cel dintâi, însoţit de Vladimir, de Stamate şi Rin. Dorina rămăsese cea din urmă, cu Liza şi căpitanul Manuilă. Parcă se ţinea într-adins departe de Andronic şi se ferea să-i întâlnească privirile. De altfel, tânărul se simţea bine şi avea aceeaşi vervă cu oricine sta de vorbă. Nu căuta tovărăşia nimănui din grup. Se distanţase împreună cu Vladimir, Rin şi Stamate, pentru că aveau toţi pasul tineresc. Dacă n-ar fi fost prudenţa lui Vladimir şi a lui Rin care bănuiau de ce s-au izolat soţii Solomon înaintea lor -, Andronic i-ar fi ajuns de mult.

— ...Şi domnişoara Zamfirescu, sfârşi d-na Solomon prezentările, zâmbind.

Se uită spre Andronic, măgulită. Nu poate oricine prezenta un aviator, un sportsman elegant şi aristocrat...

— Iată o societate întreagă! exclamă d-l Zamfirescu, privind apropierea celorlalţi.

Se gândi în acea clipă că ar putea face o glumă cu mănăstirea.

Mănăstire sau vilegiatură?! - bunăoară - sau, mai bine, o remarcă numai pentru bărbaţi: ce păcat că nu e o mănăstire de maici...

— Dorina, ce-i cu tine aici? întrebă d-ra Zamfirescu, îmbrăţişând-o.

— Dă-mi voie să-ţi prezint...

Căpitanul Manuilă şi Stamate se înclinară, corecţi, politicoşi. D-na Zamfirescu îi cântări din ochi. începea să-nţeleagă; vor s-o mărite pe Dorina, vor să-l ameţească pe ăsta... Stamate, fireşte, pe el au pus ochii. E destul de bleg, o să-l lege repede la gard...

— Venim din pădure, lămuri d-ra Zamfirescu. Vai! dacă-ai şti ce minune!...

închise aproape ochii, extatic.

— Şi noi tot acolo mergem, spuse Liza, oarecum plictisită că Zamfireştii fuseseră înaintea lor în pădure. Avea impresia acum că Zamfireştii le furaseră un bun al lor, că pădurea va fi mai puţin frumoasă văzută după alţii. O plictiseau exclamaţiile şi explicaţiile d-rei Zamfirescu. încercă s-o întrerupă.

— Trebuie să ne grăbim, copii, spuse Liza, întorcându-se către Vladimir şi ceilalţi. Până răsare luna, o să orbecăim în întuneric...

— S-o luaţi pe drumul cel mare, de la mijloc, se grăbi să-i sfătuiască d-ra Zamfirescu. Altminteri vă rătăciţi...

— Da, da, spuse Liza pornind. Ne vedem după aceea, la mănăstire...

Plecă, alături de soţii Solomon şi de Stamate. Căpitanul, Dorina şi cu Stere rămaseră mai la urmă. Ceilalţi, cu Andronic, păşeau în voie, discutând.

— Să ştiţi că are să-mi fie frică, spuse Riri, râzând. Să nu mă speriaţi.

— Eu nu făgăduiesc nimic, vorbi Andronic, prefăcându-se serios.

Nici n-are haz o pădure, fără sperieturi...

Dorina îi auzi ultimele cuvinte şi zâmbi visătoare. Călca privind mai mult în pământ.

— Aici e de.prietenul d-tale, vorbi Stere, adresându-se căpitanului, în codru, noaptea, să-ţi zică un cântec...

— Da, ar fi frumos, încuviinţă căpitanul Manuilă, absent. Dar cred că e greu pentru un orăşean, adăugă el

— ...Am putea să ne jucăm de-a hoţii şi vardiştii, auzi din nou Dorina glasul lui Andronic. Dacă nu mă luaţi pe mine căpitanul vardiştilor, n-o să prindeţi pe nimeni toată noaptea...

Riri începu să râdă; Dorina continuă să zâmbească silit, începea s-o irite tovărăşia aceasta continuă: Riri, Andronic, Vladimir.

— Ia seama, duduie!...

Glasul căpitanului. Dorina călcase în neştire pe o cracă uscată.

Trosnetul o sperie mai puţin decât strigătul lui Manuilă. Când întoarse capul, întâlni ochii căpitanului. Luceau prin întunerec ca ai unei pisici.

Dorina se cutremură.

— Te-ai zgâriat? întrebă el din nou, apucându-i braţul.

Avea acum o voce gravă, caldă. Şi gesturile lui erau mai moi, mângâietoare.

— Ţi-ai rupt ciorapul, Dorina? întrebă din urmă Riri. ’ Alergă să vadă ce s-a întâmplat. După ea, în câţiva paşi mari, larg despicaţi, ajunse şi Andronic.

— ...Nu veneam să văd dacă s-a rupt ciorapul, spuse el râzând.

Vreau să vă propun un joc... Şi d-ta, domnule căpitan, ai să ne conduci, adăugă el cu multă intimitate, întorcându-se către Manuilă.

— Bucuros, dacă primiţi şi oameni care au trecut de 30 de ani, spuse căpitanul.

— Iată ce e, explică Andronic. Fiecare dintre noi pleacă pe rând...

Dar avem nevoie de un ceas cu cadran fosforescent pentru asta, adăugă el.

— D-l Stamate are un ceas bun şi se vede perfect la întunerec, spuse căpitanul.

Se uită înainte, spre grupul unde se afla prietenul, îi zărea destul de anevoie.

— Lasă, că mă duc eu să-l aduc, se oferi Vladimir, şi porni în goană.

Soţii Solomon şi cu Stamate se rezemaseră de trunchiul unui copac căzut.

— Ce frumoasă noapte! exclamase Liza.

Se prefăcuse puţin obosită de drum; de fapt, aştepta să se apropie ceilalţi, în special Andronic. începuse s-o plictisească tăcerea tovarăşilor ei. Stamate vorbea rar, controlându-şi fiecare cuvânt; parcă ar fi îndrăgostit, reflectase d-na Solomon. Când sosi Vladimir, în goană, Stamate se ridică de pe trunchi.

— S-a întâmplat ceva? întrebă d-l Solomon.

— Nimic. M-a trimis d-l căpitan la d-stră, se adresă el lui Stamate, vă roagă să-i împrumutaţi ceasul... Vrem să jucăm un joc nou, adăugă el, stergându-şi fruntea.

— Haidem şi noi, copii, spuse Liza, neliniştită brusc.

Porni mai repede decât s-ar fi cuvenit pe aleea care se distingea anevoie în umbra sură. Inima începuse să-i bată mai puternic şi îi simţea bătaia în tot trupul. Parcă se pregătea o întâmplare gravă, parcă aştepta să afle ceva urgent şi însemnat acolo, în grupul unde se zărea Andronic.

— L-am adus, exclamă victorios Vladimir, întrecându-i pe toţi.

Andronic luă ceasul şi-l dădu lui Stere.

— D-ta aştepţi, un minut, dar exact *numai* un minut, îşi sfârşi el explicaţia, şi apoi dai semnalul de plecare următorului. Cine nu se-ntoarce până ce ajunge celălalt la pom, ştie ce-l

aşteaptă!...

Riri începu să râdă.

— Dar mie mi-e frică să alerg singură până la pom, se plânse ea.

— Cui îi e frică nu joacă şi stă aici, lângă arbitru, vorbi Andronic.

— Bine, atunci joc...

Soţii Solomon şi cu Liza nu înţelegeau nimic.

— Ce e, frate? întrebă d-na Solomon.

— Acum daţi gajurile, vorbi din nou Andronic fără să răspundă la întrebare. Le puneţi toţi într-o pălărie...

Se uită repede la toţi bărbaţii din grup. Nu avea pălărie decât Stere şi căpitanul Manuilă, chipiu.

— O să rugăm pe d-l căpitan să ne împrumute chipiul, spuse el, politicos.

Căpitanul Manuilă şi-l scoase şi i-l dete, zâmbind.

— Mulţumesc. Acum cine vine cu mine să însemnăm pomul? întrebă din nou Andronic.

Dorina ar fi voit să meargă şi ea, dar Riri şi Vladimir îi luară înainte.

— Dar explicaţi-ne şi nouă cum e jocul ăsta nou! vorbi Liza, enervată.

— O să-nţelegi numaidecât, spuse Dorina sfios. Ştii, e un fel de cursă prin pădure... Dar nu trebuie să-ţi fie frică şi iarăşi trebuie să nu te împiedici, să cazi. Altminteri trece minutul...

Rămăsese cu ochii duşi după grupul celor trei, plecaţi să însemne copacul.

V

Cel dintâi, începând jocul, fugi Vladimir. Luase gajul Dorinei, o batistă legată cu un şnur de mărţişor. Alerga cu emoţie, făcând salturi mari, ferindu-se de buturugi. Zări copacul de departe. Acolo, în scorbura trunchiului, se aflau gajul lui şi bricheta lui Andronic.

Vladimir aprinse bricheta, schimbă gajurile şi o luă la goană înapoi, pe alt drum. Auzise semnalul lui Stere.

— Al doilea!...

Numai dacă ar ţine aprinsă bricheta până ce ajunge Dorina, gândi Vladimir. întoarse capul. Printre copaci se zărea bluza albă a fetei.

— Vladimir! strigă Dorina. Nu te depărta prea mult, că mi-e frică!...

— Pierd gajul! se scuză Vladimir.

Dorina căută copacul cu lumina aprinsă. Nu se vedea nimic. Dacă a bătut vântul şi s-a stins?... Alergă şi mai tare, cu palma strânsă pe sâni. Câte secunde or fi trecut? Privea neliniştită înaintea ei. „Nu cumva am rătăcit drumul?" Deodată recunoscu copacul. Se vedea bucata mare de hârtie, pe care o pusese Andronic ca semn.

Apropiindu-se, Dorina zări în scorbură luminiţa tremurătoare a brichetei. O luă în mână cu emoţie. O stinse, apoi o păstră câteva secunde în palmă, fără să-şi dea seama ce face. Schimbă repede gajurile. Alerga acum Stamate; gajul lui era un toc rezervor. Se ţine atât de uşor în mână când fugi...

— Al treilea! auzi ea, departe, glasul lui Stere.

îi fu deodată teamă că va întârzia şi pomi la goană înapoi. Parcă se făcu acum şi mai întunerec. Trebuia să ocolească luminişul, ca să ajungă la grup pe alt drum. Dar ea pomi pe aceeaşi cărare. Peste câteva clipe zări în faţa ei o umbră care alerga cu paşi mari, speriată, îi auzi răsuflarea. Stamate alerga cu bărbia în piept, cu pumnii strânşi.

Voia să bată un record.

— Aţi greşit drumul! strigă el deodată, când se-ntâlni cu Dorina pe aceeaşi'cărare,

aproape s-o prindă în braţe.

— Mi-a fost frică!... ţipă Dorina, fără să-nceteze goana.

„Oare însemnează că mi-am pierdut gajul dacă mă întorc tot pe aici?"... Gândul acesta o turbură. S-ar putea ca însuşi Andronic, care alerga al cincilea...

— Pe aici se vine?! o întrebă Stere când ajunse.

Sta cu ceasul în mână, serios, aproape grav; fusese într-adevăr măgulit că fusese ales arbitru. Numai el avea glasul atât de puternic şi vorba atât de clară, să se audă până la luminiş...

— Mi-a fost frică pe dincolo, se scuză Dorina cu mâna pe inimă. Să nu întâlnesc vreun şarpe...

Cucoanele ţipară. '

— Nu sunt şerpi pe aici, spuse Andronic sigur de sine. .

— Al patrulea, strigă brusc Stere, care nu-şi luase ochii de pe cadranul ceasului. Liza, fugi!

Liza pomi aproape smucindu-se. De când plecase Stamate şi fusese anunţată că-i vine rândul, stătea cu muşchii încordaţi, cu ochii pironiţi

în întunerec. Urmărise umbra lui Stamate cum se pierde printre arbori, îi era puţin frică de noaptea care o aştepta, la câţiva paşi înaintea ei, s-o înghită, s-o mistuie în singurătate. Mai ales când auzise pe Dorina vorbind de şerpi, simţise o adiere rece înfiorându-i spatele. Dar o liniştiseră cuvintele lui Andronic. Era doar numai un joc. Două minute, singură în pădure. Şi apoi, în urma ei venea Andronic...

Ajunse destul de repede la copacul cu semn alb. Schimbă gajurile apoi căută bricheta. O găsi stinsă. Suflase probabil vântul sau prostul ăla de Stamate nu ştiuse s-o aprindă bine. Se rezemă de pom. îi bătea inima, dar nu de goană, începuse să-i fie frig deodată. Atât de frig încât, la răstimpuri, îi clănţăneau dinţii.

— Al cincilea! auzi ea glasul soţului, parcă mai răguşit. "

Rămase rezemată de pom, încercând să-şi stăpânească tremurul trupului. E o prostie ce fac, e o prostie...

Andronic pornise cu paşii lui mari, săltaţi, ritmici, de atlet pasionat de joc. Plecase urmărit de toţi ochii. Dorina şi cu Riri, mai ales, îl priviră cu emoţie cum se depărtează, uşor şi zvelt, în întunerec. Dorina întoarse apoi capul spre dreapta, să vadă dacă se zăreşte Liza. Aşteptă câteva clipe, apoi privind din nou înainte, scrutând întunericul. Ce Dumnezeu face de întârziază atât?.. Riri îşi mişca picioarele, nervoasă.

Venea rândul ei acum. Când Stere ridică mâna, pregătindu-se să spună „următorul!" - Riri porni brusc.

— Liza! strigă nerăbdătoare Dorina. Te-ai rătăcit?

— Ce-o fi făcând fata aceea? întrebă şi Stere, cu ochii pe cadran. Au trecut de-atunci două minute şi aproape cincisprezece secunde. Nu cumva s-a întâmplat ceva cu ea, o fi alunecat?

— Liza-a-a! strigă, hăuind, Vladimir. Ai pierdut!...

Liza auzi strigătul dar nu se grăbi să răspundă, să-i liniştească. Era enervată, dezamăgită; aproape îi venea să plângă. Andronic nu se arătase nici surprins, nici bucuros, zărind-o rezemată de pom. O mtrebase numai politicos: ,, *t* .>, v ,, ,*ln*n

— Aţi obosit, doamnă?

Ea îngânase câteva vorbe. Ar fi aşteptat să i se întâmple ceva, să audă un cuvânt. Andronic se îndreptase însă spre scorbură, schimbă gajurile, reaprinse bricheta, după ce curăţă

în grabă fitilul şi o întrebase, la urmă, indiferent:

— Vă daţi atât de repede bătută? mai sunt numai vreo treizeci de secunde...

Pomi apoi, cu pasul lui despicat, spre marginea luminişului. Liza simţi o copleşitoare umilinţă, îi venea, în acea'clipă, să plângă, să insulte. Umbra lui Andronic se pierduse repede între pomi. Ea continua să rămână pe loc. Ar fi fost ridicolă acum să alerge după el. Deşi i-ar fi atât de ruşine să dea ochii cu ea Rin...

Când o zări apropiindu-se, coti în spatele arborelui şi apucă un alt drum. Nu-i mai bătea deloc inima. Un gol, o enervare stupidă...

— Liza-a-a! auzi ea din nou glasul lui Vladimir.

— Am găsit-o rezemată de pom, explică Andronic, întorcându-se.

Am impresia că a obosit prea repede.

în clipa când pornea căpitanul Manuilă, Liza apăru din dosul copacilor.

— Ce-i, frate, cu tine? o întrebă prieteneşte Stere.

— Am fugit prea repede, mă doare puţin capul, vorbi Liza.

I se păru că Dorina o priveşte mirată, bănuitoare, şi asta o enervă şi mai mult. Până la sfârşitul jocului rămase izolată de grup, fumând plictisită. Şi apoi, deodată, glasul lui Andronic,. care o făcu din nou să tremure, neliniştind-o.

— Acum începe partea a doua şi cea mai palpitantă. Fără arbitru.

Toată lumea aleargă şi se ascunde. Singurul arbitru e ceasul...

Se apropie şi Liza de grup.

— Are toată lumea gajurile în mână? întrebă încă o dată Andronic.

— Să alerg şi eu? îl întrerupse Stere. Are să fie cam greu...

— Nu e nevoie să alergi prea mult, îl linişti Andronic. Până te ascunzi... Apoi, către ceilalţi, ca şi cum le-ar fi reamintit o lecţie:

Fiecare se reîntoarce înainte de un sfert de ceas, cel puţin o dată aici şi ia primul gaj care îi cade în mână. Dar pe cuvânt de onoare, se-nţelege...

— Cum şi să las ceasul aici? întrebă căpitanul Manuilă.

— Nu suntem decât noi, vorbi din nou Andronic.

— Dar de ce e nevoie de ceas? întrebă d-l Solomon.

— Aici e tot misterul jocului, râse Andronic. Controlul, arbitrul...

Nu înţelegea nimeni ce se va întâmpla, ce urmează şi asta îi făcea nerăbdători, curioşi. Priveau în toate părţile, ca şi cum şi-ar fi căutat de pe acum cărarea prin pădure şi locul unde să se ascundă. Noaptea era deplină, înspre lac, cerul era puţin alburiu; deasupra, prin desişul ramurilor, se zăreau câteva stele. O mare tăcere se întindea de jur împrejur, fără ca nimeni să o bage în seamă, fără să înspăimânte pe nimeni.

— ...Şi trebuie să fugiţi câte unul singur, în cât mai multe direcţii, adăugă Andronic. Dar nu cumva să plecaţi cu toţii la mănăstire şi să mă lăsati singur aici...

— Dar d-ta unde rămâi? îl întrebă căpitanul Manuilă.

— Eu plec la urmă, spuse Andronic.

Stamate căută ochii prietenului, parcă ar fi vrut să-l întrebe ceva.

— Cine a pierdut gajul pleacă întâi, spuse Andronic.

Liza tresări. Ieşi din rând zâmbind şi, văzând că toţi îi fac semn cu mâna, porni în fugă.

— Să nu alergi prea tare, că iar ti se face rău! îi strigă Stere din urmă.

Liza nu-i răspunse.

VI

La urmă rămaseră numai căpitanul Manuilă şi cu Andronic. Se auzeau încă paşii greoi,

prudenţi ai lui Stere. La răstimpuri, râsete de fată, strigăte. Era Vladimir, care hăuia mereu, şi Rin cu d-na Solomon, care se înţeleseră să stea împreună pe aproape.

— E rândul d-voastră, domnule căpitan! îi aminti zâmbind Andronic.

— Dar dacă le-am face o farsă şi ne-am ascunde pe aici, fără să plecăm? propuse Manuilă.

— S-ar strica jocul. De-abia acum începe partea frumoasă, necunoscută...

— Nu-mi poţi spune şi mie? se rugă căpitanul.

Andronic începu să râdă şi-şi rezemă o clipă mâna de umărul lui Manuilă. Fu o sâgetare scurtă, nervoasă şi căpitanul tresări.

— Parcă eu ştiu ce are să se-ntâmple? vorbi Andronic. Jocul de-abia acum e frumos, când nu-l ştie încă nimeni.

— Parol,, vorbiţi serios? întrebă mirat căpitanul. Dar atunci de ce laşi ceasul aici?...

— în nici un caz ca să-l fure cineva, răspunse în treacăt Andronic.

Prea am fi naivi, să colaborăm o duzină de oameni în toată firea la inventarea unui joc nou, numai ca să poată cineva fura un ceas cu cadran fosforescent!...

Căpitanul se îmbujora, dar nu plecă privirile. Continua să se uite fix, drept în ochii lui Andronic. Tânărul nu părea deloc încurcat de luminile scrutătoare ale lui Manuilă.

— Atunci? întrebă acesta încă o dată.

— Ei, parcă e aşa de greu de ghicit! exclamă Andronic. Ca să ştim cum trece timpul!...

începu din nou să râdă şi făcu semn lui Manuilă că trebuie să plece, să se ascundă.

— Eu rămân la urmă de tot, spuse Andronic.

Căpitanul clătină neîncrezător din cap şi porni cu paşi mari, la întâmplare. Andronic îl lăsă să se depărteze, urmărindu-i umbra până ce se pierdu bine în întuneric. Apoi începu să râdă.

— în sfârşit, am scăpat! şopti el printre dinţi.

Se aplecă, luă ceasul şi privi cadranul fosforescent: nouă şi cinci minute.

— îi las să se joace până la zece, adăugă Andronic pentru sine, tot atât de amuzat. Pe urmă copiii cuminţi mănâncă frumos şi se pregătesc de culcare...

Aşeză ceasul la locul ştiut, pe trunchi şi pomi cu paşi repezi în direcţia lacului. Ieşi curând din pădure. Se uită în dreapta şi în stânga, să se convingă că nu 1-a văzut nimeni. De altfel, el bănuia că toţi s-au ascuns spre miezul pădurii. De acolo se auzeau mereu râsete, ţipete speriate, crengi rupte sub picioare. Andronic ajunse pe malul lacului şi căută cu ochii o ascunzătoare. Se îndreptă către o căpiţă de fân proaspăt cosit şi se lungi fără grijă, cu palmele adunate sub cap. Ochii întâlniră deodată tot cerul înălţat deasupră-i şi pâlpâiră înecaţi în întunerec. De departe, stinse, ajungeau până la el zvonurile glasurilor

din pădure.

— Numai de nu s-ar speria de frica lor, şopti încet Andronic, zâmbind. *

Liza, care alergase cea dintâi şi ajunsese cel mai departe, se opri brusc, cu ochii ţintă înainte. I se păruse că vede o umbră mişcându-se atent, pândindu-i parcă apropierea; i se păruse, în acea clipă, că aude o răsuflare înţepenită, ca dintr-un gâtlej de fiară, îi fu frică şi rămase pironită locului, neîndrăznind să privească decât înainte. Umbra se mişca încet, prudent, temându-se să facă zgomot.

Liza ar fi rămas multă vreme cu ochii pironiţi, cu răsuflarea sfârşită, dacă n-ar fi auzit, pe neaşteptate, un glas venind din dreapta.

— Cine e acolo?

Recunoscu pe Stamate, apropiindu-se şi el cu oarecare teamă, cu braţele încordate.

— Sst! Nu face zgomot! îi şopti Liza. Nu ţi se pare că e ceva înaintea noastră?...

Stamate privi cu atenţie.

— Nu văd nimic...

Poate bătea vântul, atât. Era foarte aproape de Liza acum, îi simţea parcă răsuflarea, de-a dreptul în trupul lui. Şi nici nu mai era atât de intimidat acum de prezenţa femeii. '

— Nu e nimic, adăugă el, liniştind-o.

într-adevăr, parcă umbra amuţise brusc; nici o mişcare, nici un zvon. Doar vântul - lin, pe deasupra ramurilor.

— Ce fac ceilalţi? întrebă deodată Liza, aprinsă. Ai zărit pe cineva?

— Doar pe duduia Riri, vorbi Stamate, apropiindu-se şi mai mult de Liza. Era singură...

— Dacă ai lăsat-o d-ta singură... spuse Liza insinuantă.

— ...N-o căutam pe ea, îndrăzni Stamate, apucându-i braţul.

Liza nu şi-l retrase. O amuza şi o flata în acelaşi timp pasiunea aceasta bruscă, pe care izbutise s-o aprindă în inima taciturnului

inginer, îşi dădea seama că se poate juca fără teamă cu el. Era prea timid, prea cuviincios.

— ...Ce-o fi făcând Andrpnic? întrebă ea deodată, ca să rupă tăcerea.

Mi se pare un tip foarte suspect, adăugă repede. D-ta înţelegi ceva din jocul ăsta?

— Nimic, se grăbi să răspundă, galant, Stamate. Dar îmi place cu atât mai mult... Altminteri n-aş fi fost niciodată singur cu d-ta...

Simţea cum îi zvâcneşte inima, îi ţinea braţul foarte aproape de pieptul lui. Liza începu să râdă.

— Dar acum, cel puţin eşti sigur că suntem cu adevărat singuri?!

spuse ea, privindu-l în ochi.

Stamate tresări. Mă încurajează. O prinse în braţe şi încercă s-o sărute. Liza se smuci fără greutate, râzând.

— A! Aşa nu! spuse ea fugind.

— Dar d-ta ai fost singura care a pierdut. E joc de gajuri...

Liza o luă la goană prin pădure. Nu-i mai era teamă, acum, ştiindu-se urmărită de Stamate.

Dar se simţea întinerită, liberă şi asta îi mărea bucuria fugii.

— ...Să ştii că am să mă împiedec şi am să cad din vina d-tale, ţipă ea auzind răsuflarea bărbatului din spate.

Stamate o prinse din nou în braţe; de astă dată n-o mai lăsă să scape. Nici Liza nu se mai zbătea.

— N-a fost vorba că ne jucăm gajuri? şopti Stamate.

încercă s-o sărute. Liza se feri, râzând. Nici nu voia, nici nu izbutea s-o supere îndrăzneala tânărului.

— Dacă ne vede cineva? şopti ea tainic.

— Tocmai de aceea, fără zgomot! îi spuse, aproape de ureche, Stamate, atingându-i părul cu buzele.

Femeia se înfiora. El simţi sânul zbătându-se şi o păstră mai strânsă în braţe.

— Cine e? se auzi deodată glasul lui Vladimir.

Perechea rămase neclintită. Liza voise să râdă, dar îşi înfundă faţa la pieptul bărbatului.

— Sst! spuse Stamate, tot atât de aproape de ureche. Să-i facem o farsă...

— Cine e? întrebă a doua oară, nervos, Vladimir.

Auzise glasuri înfundate, râsete, foşnete - şi totul ajunsese până la urechile lui vrăjite într-un mister erotic, exasperant şi senzual. Simţise străbătându-l prin tot trupul o căldură ciudată, turbure, ca o beţie bruscă şi istovitoare. Alături de el, poate la câţiva paşi numai, înapoia unuia din arborii aceştia înalţi şi îngânduraţi, se întâmpla ceva necunoscut şi neîngăduit. Dar cine ar putea fi oare?... Vladimir făcu câţiva paşi. Zări, însă în cealaltă direcţie, o umbră care-i făcea semn cu amândouă braţele ridicate. Alergă spre ea, prudent, ferindu-se să calce vreo ramură uscată.

— Tu ai văzut pe cineva până acum? îl întrebă d-na Solomon, apucându-i braţul.

Vladimir simţi după căldura mâinii femeii că s-a întâmplat ceva cu soţia vărului Solomon. Era înfrigurată, ochii îi sticleau, vocea îi era îngroşată.

— Ştii ce frică mi-a fost până te-am zărit!... i se plânse ea alintându-se. Am stat singură aici de când m-am rătăcit...

îl cuprindea, cu încetul, acelaşi tremur şi pe Vladimir.

— Dar cum de te-ai putut rătăci? o întrebă el, mai mult ca să spună ceva decât ca să primească un răspuns.

Căci tăcerea îl îngrozea, tăcerea aceea în care nu auzea decât bătăile inimii "sale şi răsuflarea înfierbântată a verişoarei.

— Mi s-a părut că mă urmăreşte cineva, vorbi d-na Solomon. Ţie nu ţi-e frică?

— Nu, spuse liniştit Vladimir. Dar nu înţeleg nimic din jocul acesta.

Nici nu ştiu câte minute au trecut de când am plecat...

întoarse capul spre d-na Solomon şi-i.întâlni ochii aprinşi. Roşi arusc.

— Dacă am merge să vedem cât e ceasul? întrebă el la întâmplare, ca să-şi ascundă neliniştea.

— N-are nici un haz, şopti d-na Solomon. Haide mai bine să prindem pe careva în flagrant delict de amor, să le facem o farsă...

Porniră amândoi, strânşi unul în altul, căutând cărarea. Vladimir se temea să treacă pe lângă grupul acela de arbori de unde auzise, cu puţine clipe în urmă, şoapte şi râsete înfundate. Se temea şi totuşi locul îl atrăgea ca un colţ vrăjit.

Verişoara îi atârna tot mai greu de braţ.

— Liza! se auzi, departe, glasul lui Stere.

D-na Solomon începu să râdă.

— Fiecare îşi caută nevasta! vorbi ea tare. Poate ăsta e chiar jocul...

Liza, auzind paşi, se zbătu în braţele lui Stamate.

— Dă-mi drumul! şopti ea.

D-na Solomon se opri brusc, parcă vrăjita şi ea de acelaşi **fatimec** care-l neliniştise pe Vladimir.

— Cineva e aici, spuse ea încet. Hai să-i prindem...

Amândoi se apropiară de copac. Liza le ieşi deodată înainte.

— E un faun prin pădurea asta! exclamă ea, încercând să-şi ascundă emoţia.

— Să sperăm că nu e numai unul, râse d-na Solomon.

Ar fi vrut să apuce din nou braţul lui Vladimir, dar el rămăsese cu ochii pironiţi în colţul de unde izbucnise Liza. Cine o fi fost acolo? Şi ce s-a întâmplat în întunerecul acela des, la adăpost?... îi era ruşine de gândurile 'lui, îi era în acelaşi timp ciudă pe trupul lui, exasperat de timiditate. Ar fi vrut să fugă. Parcă întreaga pădure respira acum omeneşte, cald, carnal. Parcă

năvăleau din toate părţile aburi de trup dezvelit şi în toate boschetele respirau perechi înlănţuite.

— Dar tu ce făceai, Vladimir? îl întrebă deodată Liza. Tu strigai adineauri pe aici? îl întrebă ea din nou, zâmbind.

— Parcă n-ai ştiut... răspunse umilit, posomorându-se, Vladimir. Ca şi cum astăzi îmi auzi pentru prima oară glasul...

D-na Solomon începu să râdă şi îl atrase mai aproape de ea.

— Lasă-mi băiatul în pace, nu mi-l necăji! spuse ea protectoare.

Lui Vladimir îi fu silă de el. Trebuia să schimbe vorba, să scape.

— Unde-or fi ceilalţi? întrebă el şi apoi îşi desprinse repede braţul înlănţuit de d-na Solomon, duse amândouă palmele la gură şi începu să hăuie.

Parcă îl descătuşa urletul acela prelung şi Vladimir îşi simţi orgoliul restabilit; i se păru că pădurea întreagă a clocotit şi a răsunat la strigătul lui.

— Vla-a-a-d! îi răspunse, chiuind, un glas de fată. Unde v-aţi ascuns?

î ' . ', î ' *'K '*

— Haide s-o speriem! propuse Liza.

— E Riri, vorbi Vladimir. Dac-o speriem, **ţipă şi ne facem** de râs...

într-adevăr, dinspre luminiş se zărea apropiindu-se o umbră, călcând cu teamă.

— Să nu mă speriaţi! ţipă Riri. Ştiu unde sunteţi!...

înainta totuşi cu multă băgare de seamă. Din dosul oricărui arbore, cineva ar putea sări pe neaşteptate, apucând-o strâns în braţe, speriind-o...

— Am să vă spun ceva amuzant, adăugă ea apropiindu-se... Dar să nu mă speriaţi...

Se opri, şi aşteptă câteva clipe, tremurând.

Din întunerec îi ieşi înainte Vladimif. *.

— Unde-ai fost? o întrebă el ca s-o liniştească.

— M-am dus să văd cât e ceasul şi m-am rătăcit. Cine mai e acolo?

întrebă Riri repede, cercetând întunerecul.

— Liza şi cu Aglo, spuse Vladimir plictisit. Ai mai văzut pe cineva?

Riri începu să râdă.

— Am trecut pe la ceas, şopti ea. Să vezi, Stere şi cu Jorj sunt acolo, foarte liniştiţi, tolăniţi pe iarbă...

Din dosul arborelui veni Liza, curioasă.

— Dar pe Andronic 1-a zărit cineva? întrebă ea.

— Pe el nu 1-am văzut... Să ştii că ne pregăteşte ceva... Dar mai am un secret, adăugă Riri, coborând din nou glasul. Dorina şi cu căpitanul se plimbă ca doi amorezaţi...

D-na Solomon se apropie şi ea.

— I-ai văzut tu? Era căpitanul sau Andronic? întrebă Liza.

Riri protestă. Era chiar Manuilă, pas în pas cu Dorina, vorbind amândoi încet; nu i-a putut auzi ce vorbesc, dar Dorina ridica mereu capul în sus, încercând parcă să străbată desişul, să întâlnească bolta cerului.

„Erau numai ei singuri? îşi repeta întrebarea Liza. Nu cumva era şi Andronic ascuns pe acolo?"

Riri dădu din nou lămuriri. Se surprinse vorbind aprinsă, parcă ar fi încercat să-l apere pe Andronic de o vină neîntemeiata;, şi roşi.

— Ce-or fi vorbind îndrăgostiţii? se miră, zâmbind, Vladimir. Să-i spunem lui Jorj, ca să se bucure...

Căpitanul Manuilă întâlnise pe Dorina din întâmplare, fără s-o caute. Plecase cel din urmă şi se îndreptase, după o scurtă şovăială, spre luminiş. Cum mergea, cu capul plecat, pe gânduri, îl cuprinse deodată o mare silă de slăbiciunea lui; să asculte el, om în toată firea, de porunca unui copilandru. Şi dacă, cel puţin, n-ar fi ceva necurat la mijloc.

I se păreau ciudate multe lucruri în acest Andronic. Dar ceea ce îl plictisea îndeosebi era că apariţia lui zgomotoasă şi febrilă, imaginaţia lui de tânăr obişnuit să-şi piardă vremea cu sportul, visul şi femeile, le stricase, lor, tuturora, plăcerea de-a amuţi naivi în taina nocturnă a pădurii. Această mare pădure adormită nu-l mai emoţiona acum pe Manuilă. Parcă ar fi fost o grădină publică, unde se joacă adolescenţii şi copiii... Imaginaţia lui Andronic neutralizase misterul şi umbrele arborilor i se păreau acum, căpitanului, doar bune de făcut dragoste sau de dormit.

Se gândea să se întoarcă la locul de pornire, când zări, foarte aproape de el, pe Dorina. O ghicise după bluza înflorită, după mâinile ei lungi, neliniştite.

— D-ta eşti, domnule căpitan? îl întrebă fata.

— Din întâmplare, eu, răspunse Manuilă. Aşteptaţi pe cineva?

Dorina, într-adevăr, parcă stătea la pândă, îşi alesese un loc de unde se putea vedea în mai multe direcţii, printre trunchiurile arborilor, ea rămânând aproape nevăzută. Când o întrebase căpitanul, Dorina se apără cu prea multă insistenţă. Manuilă înţelesese şi sângele îi izbucni brusc în obraji. Ciuda lui împotriva lui Andronic începu să crească. Şi, în acelaşi timp, orgoliul jignit îl făcu să dispreţuiască puţin pe această fată proastă, care crede atât de uşor că-l poate păcăli cu primul venit.

— Nu prea înţeleg ce fel de joc e ăsta, spuse Manuilă, observând că Dorina tace încurcată. Am impresia că Andronic are să fure ceva şi are s-o şteargă... Ce e mai frumos e că atâţia oameni în toată firea s-au lăsat păcăliţi de el, adăugă el repede, văzând că Dorina vrea să protesteze.

— Nu cred că domnul Andronic să fie chiar un escroc de rând, spuse Dorina, stăpânindu-se.

Căpitanul începu să râdă şi se apropie mai mult de fată. I se părea acum că nu are în faţa lui pe o eventuală logodnică, o domnişoară binecrescută, pe care trebuie s-o respecte, ci una din acele fete, nenumărate, întâlnite în viaţa lui de holtei, îi apucă braţul şi o trase uşor spre el.

— Lasă-l , domnişoară, că nu merită să fie apărat de o fată atât de drăguţă ca d-ta...

Dorina rămase surprinsă, împietrită de brusca schimbare a căpitanului. „Ce fel de om e ăsta, care îndrăzneşte aşa de mult şi cu atâta vulgaritate?..."

îi era teamă să strige. Căpitanul nu-i spusese încă nici o obrăznicie şi gestul lui nu ar fi fost prea grav dacă n-ar fi fost atât de brusc...

— Haide mai bine să ne plimbăm, vorbi din nou Manuilă.

Dorina şovăi, dar căpitanul o trase încet după el.

— Procedaţi destul de ciudat, domnule căpitan, îndrăzni să spună Dorina.

— închipuiţi-vă că jucăm gajuri, domnişoară, râse Manuilă. Se supără cineva de gajuri?!... Şi se nemereşte uneori să-ţi cadă tocmai cavalerul care nu-ţi place...

Sublinie atât de evident cuvintele, încât Dorina se simţi datoare să se scuze.

— N-am vrut să spun asta. Dar îţi mărturisesc că m-a speriat puţin glasul d-tale...

— Poate din cauza ecoului... Nu-i aşa că nici nu ţi se pare că ne aflăm într-o pădure? întrebă după o pauză căpitanul, ocolind cu ochii cât putu cuprinde.

Dorina privi şi ea, deasupra, spre cer. într-adevăr, era atâta linişte, atâta siguranţă...

— Parcă am fi în Cişmigiu, adăugă Manuilă.

— Nu, mai degrabă la Sinaia, în parc, dincolo de mănăstire, preciza Dorina zâmbind.

— E trist, nu e aşa?... Când te gândeşti că am fi putut intra în pădure cu teamă şi am fi putut spune poveşti cu draci şi strigoi...

— Nu, nu! zău că mi-e frică! exclamă Dorina alintându-se.

— Tot oi fi eu bun la ceva, nu-ţi fie teamă... Oricum, am fi petrecut mult mai bine dacă nu întâlneam pe tânărul acela...

Dorina se posomorî iar. O enerva insistenţa lui Manuilă. „Cine ştie ce poate crede de mine bădăranul ăsta"... De fapt, Dorina, zărindu-1, nădăjduise o clipă că e Andronic. Ar fi fost amuzant să se întâlnească cu Andronic singură. Poate, cine ştie... întoarse şi acum capul. Deşi i se păruse că o urmăreşte cineva, nu era nimeni. Se depărtară mult de restul grupului.

— D-ta ce crezi că fac ceilalţi? întrebă Dorina ca să schimbe vorba.

— Ce facem şi noi; vorbesc despre dragoste... spuse căpitanul cu o vulgaritate voită.

Dorina tresări, neliniştită. Dacă se apucă acum şi-mi face o declaraţie? Ar fi ridicol... Şi totuşi, s-ar putea ca omul acesta, într-o zi... Şi măcar dacă ar fi un prost, ca Stere, pe care să-l poată dispreţui...

— ...Eu, cel puţin, despre asta vreau să vorbesc cu d-ta, reluă căpitanul. Dar serios... Nu ştiu ce-or face ceilalţi; eu însă vreau să te întreb serios, prieteneşte, dacă-mi dai voie, se-nţelege...

— Vai de mine! se grăbi să-l încuviinţeze Dorina, liniştită.

— Vreau să te întreb, d-ta ce crezi: lucrurile astea, dragostea asta este aşa, o întâmplare, o flacără care se aprinde brusc, cum se spune, sau este ceva care creşte anevoie, după câţiva ani de convieţuire şi de prietenie... Părerea d-tale, fireşte, mă interesează...

— Vezi, eu mă pricep mai puţin în păreri personale, glumi Dorina.

Dar poate că ţi-aş putea spune despre lucrul ăsta din alt punct de vedere... Poate ca la ceva necunoscut încă, la care m-am gândit, fireşte, şi eu, ca la un ideal.

începu să vorbească.mult, cu aprindere. Dar îşi dete deodată seama că nu se mai gândeşte la ce spune, că vorbeşte aproape în neştire, cu alte amintiri în minte, aproape obsedată de o sclipire de ochi turburi...

Se opri şi privi din nou cerul, ca să se reculeagă.

„Se gândeşte la celalt, înţelese mâhnit Manuilă."

îi simţea cu atâta precizie prezenţa, încât o exasperată umbră de gelozie îi îmbujora obrajii, îi înăbuşi răsuflarea.

— Da, înţeleg, spuse el, controlându-se.

— ...Nu e aşa? sunt lucruri atât de greu de definit... se scuză Dorina.

Continuau să meargă alături. Tot la el, mereu la el îi era gândul, înţelegea căpitanul.

— Dar cât o fi ceasul?! întrebă deodată Dorina, ca şi cum şi-ar fi amintit ceva urgent de făcut. Dacă ne-am întoarce?...

VII

Trecuse ceasul zece şi familia Zamfirescu începea să-şi piardă răbdarea. Rămăseseră cu toţii în curte, aşezaţi pe bancă, în faţa arhondăriei.

— Să ştiţi că e tot aşa cum v-am spus eu, vorbi d-na Zamfirescu.

Vor să scape de Dorina...

Domnişoara Zamfirescu, umilită de întorsătura pe care o lua conversaţia, se ridică de pe

bancă şi se îndreptă spre lac.

— Mă duc să văd dacă nu vin; spuse ea.

— ...Şi eu bănuiesc cine a aranjat lucrurile, continuă d-na Zamfirescu. Astea s-au făcut la Bucureşti, în taină, fără să ştim noi nimic... Ca şi cum le-ar fi fost frică să nu le furăm ginerele...

încercă să râdă, dar nu-şi putea stăpâni enervarea. Cel putin dacă s-ar întoarce mai curând Liza, să afle ceva de la ea...

— Ţie ti-e foame? întrebă d-l Zamfirescu. Dacă nu i-am mai aştepta şi ne-am aşeza la masă?...

D-na Zamfirescu prinse prilejul de a-şi răbufni enervarea.

— Ce Dumnezeu, frate, că doar am stat la masă până la patru! Şi ai mâncat, slavă Domnului...

D-l Zamfirescu se întoarse brusc către nevastă-sa, gata de ceartă.

Dar chiar în acea clipă d-ra Zamfirescu alergă spre ei, făcându-le semn cu mâna.

— S-au întors, exclamă ea veselă. Le-am auzit glasurile, lângă lac..

Ce companie simpatică au!...

Regreta acum că nu s-a întors şi ea cu ei în pădure. Poate au jucat jocuri de societate sau au făcut coruri. Dacă au rămas atât...

— Bine că s-au întors, vorbi d-l Zamfirescu înviorat. Sper că n-o să ᵛ-apucaţi îndată după masă la joc de cărţi...

D-na Zamfirescu, îmbufnată, se ridică de pe bancă şi se apropie de fiică-sa.

— Vezi, să nu le spui că i-am aşteptat pe ei la masă, şopti. Să nu creadă că murim de dorul lor... Să vedem mai întâi dacă ne invită...

Glasurile se auzeau acum destul de limpede. Dar grupul părea că înaintează încet, căci câtăva vreme nu se zări nimeni. Râdeau mereu.

D-na Zamfirescu îşi pregătise şi ea zâmbetul. Se întoarse din nou la bancă şi vorbea tare, silindu-se să învioreze micul său grup. „Să nu creadă că ne-am plictisit, singuri aici, şi că-i aşteptăm pe ei ca să ne amuzăm"...

— ...Şi când iese luna, Horică?! întrebă ea drăgăstos pe d-l Zamfirescu.

— Pe la miezul nopţii, răspunse bărbatul, cu ochii pe cer.

— ...Pe mine nu m-aţi păcălit, se auzi glasul lui Stere, căci eu am stat cu Jorj la adăpost, n-am bătut pădurea ca voi...

— Ei, dar spuneţi dacă n-a fost frumos?! întrebă râzând Andronic.

Era un râs care nu te putea supăra. Tineresc, sincer, clocotind parcă de orgolioasă virilitate. D-ra Zamfirescu începu să zâmbească, deşi ceilalţi erau încă la câţiva metri în faţa sa.

— ...Mai păcălit am fost eu, adăugă Andronic, căci nu mi-a izbutit planul...

— Dar de ce nu vrei să ne spui ce plan aveai? întrebă Liza.

— Nu pot, se scuză Andronic, pentru că n-am renunţat încă la el...

M-am rătăcit puţin prin pădure şi n-am ajuns la timp; asta a fost tot...

Altminteri, eraţi şi acum în pădure...

— Mor de curiozitate! spuse Liza.

— Fiţi fără grijă, doamnă, o asigură Andronic. Jocul continuă, chiar fără ştirea noastră...

Grupurile se întâlniră şi d-na Solomon explică celorlalţi alergările prin pădure.

— A fost sublim! exclamă ea. Era atâta linişte şi un aer curat...

— Nu v-am spus eu? interveni d-ra Zamfirescu.

Vorbeau toţi deodată, însufleţiţi. Chiar Stamate era acum mai dezgheţat, îndrăznind la

răstimpuri câte o glumă. Sărutările Lizei îi dăduseră mult curaj.

— Să ştiţi că după ce-o ieşi luna mai mergem o dată în pădure, spuse .el. . . , .,

— Eu nu, se apără Stere. Să meargă tineretul.

D-na Zamfirescu începu să râdă zgomotos. Pe Stere se poate conta, deci; şi, probabil, pe Solomon. Un pocher, după masă, izolaţi într-o odaie la arhondaric...

— Cine pregăteşte masa? întrebă d-l Solomon. S-au adus coşurile din maşină?

Riri, Liza şi d-na Solomon plecară să aşeze masa.

D-ra Zamfirescu ar fi vrut, în cea dintâi clipă, să le dea şi ea ajutor, dar văzu că Dorina rămâne. E mai bine atunci să stea şi ea. Sunt atâţia tineri - spun glume, râd -, e mai bine aici...

— Cine vine cu mine în pivniţă, să cumpărăm vin? întrebă din nou d-l Solomon.

Aproape toţi bărbaţii doreau să vadă pivniţele mănăstirii, în special Andronic şi Vladimir erau nerăbdători.

— Dar să ştiţi că aducem vinul în căldare, îi lămuri d-l Solomon, măgulit de atenţia pe care o deştepta fiecare dintre invitaţiile sale.

— în oale şi în căldări, preciza d-l Zamfirescu. Şi să cereţi să vă dea din cel rubiniu, că e teribil... Are şi un tămâios, dar ţi se suie prea repede la cap...

— E prea tare, interveni d-na Zamfirescu. Sterică, noi de care avem .în maşină?

— Tot din ăla.

— Păi nici nu trebuie să le amestecăm, vorbi Stere. Să nu uiţi însă să ceri şi brânză. Fac ăştia o brânză de te minunezi, nu altceva!

Grupul porni să caute pe călugărul pivnicer. Mai zăriseră, când începuseră cu toţii să vorbească, umbre de călugări prin faţa chiliilor, ieşiţi să vadă de unde vin atâtea glasuri, dar nu era pivnicerul; pe ăsta îl ştia d-l Solomon. E un -călugăr uscăţiv şi înalt, cu o barbă rară; „roasă de molii, adăugă d-l Solomon, şi vorbeşte pe nas", începu să vorbească pe nas ca pivnicerul.

Stamate şi căpitanul Manuilă râseră.

— Dar unde e Andronic? întrebă deodată d-l Solomon, observând că tânărul dispăruse.

— S-o fi dus să-şi caute prietenii, spuse Vladimir.

— Aş! crezi d-ta că e adevărată povestea aia cu prietenii?! vorbi în Şoaptă, ironic, căpitanul.

— Sst! nu vorbi, ar putea să ne audă, interveni Stamate. Nu e frumos să-l bârfim când nu e de faţă...

— Asta spuneam şi eu, vorbi d-l Solomon. Mie mi se pare băiat de familie bună, dar păcat că e un zurbagiu, un exaltat, adăugă el încercând să-i împace pe toţi.

Găsiră pe pivnicer şi cerură douăzeci de kilograme de vin rubiniu.

Călugărul luă două oale mari şi o căldare şi le arătă drumul.

— Numai de 1-oţi putea bea pe tot, şopti el fără să-şi întoarcă privirile.

Ajuns în faţa uşii de lemn bătut cu fiare, pivnicerul se opri, căută cheia şi deschise încet, cu grijă. Aprinse apoi o lumânare de ceară şi luă căldarea în mâna stângă. Oalele le lăsă în seama lui Vladimir.

— Să nu călcaţi greşit, că treptele sunt cam tocite, îi povăţui el.

înaintau cu atenţie şi cu oarecare emoţie. Bolta pivniţei era adâncă şi se lărgea cu cât pătrundeau în ea. Vladimir era înviorat; de frigul şi de umezeala de aici, de misterul acestor ziduri învechite, de jocul umbrelor la flacăra lumânărilor.

— Cine ştie câte s-or fi întâmplat pe aici, spuse el, ameţit.

— La asta mă gândeam şi eu, adăugă căpitanul. Parcă te apasă ceva... Şi acuma se

adăpostesc aici doar butoaiele cu vin ale mănăstirii...

Stamate privea pereţii mănăstirii, minunându-se.

— ...Să ne dai, te rog, şi nişte brânză bună, vorbi d-l Solomon.

Călugărul dădu drumul vinului în oală. Clocotea răspândind un miros îmbălsămat şi tare. Lui Vladimir îi rămăseseră ochii pironiţi asupra învolburării rubinii de la gura oalei. Vinul se revărsă puţin pe dinafară, risipindu-se în căldare.

— ...Ăsta e cel mai bun vin din partea locului, vorbi Andronic.

Toţi tresăriră şi se întoarseră speriaţi.

— Dar cum venişi, nenişorule, de nu te-am simţit nici unul? întrebă vesel d-l Solomon.

Andronic arătă drumul pivniţei.

— Pe acolo, spuse el liniştit. V-am pierdut în curte şi am venit atunci direct la pivniţă. Nu e întâia dată când cobor aici, adăugă el zâmbind.

Câte căldări din vinul ăsta n-am băut eu până acum...

Călugărul ridică ochii să-i vadă mai bine chipul. La umbra lumânării toţi aveau feţele palide, cojite, cu umbre adânci.

— Aşa-i că mă recunoşti, părinte? îl întrebă Andronic trecându-şi mâna prin păr.

— Vin mulţi domni pe la mănăstire, vorbi călugărul coborând privirile. Nu-i prea ţin minte.

— Dar pe mine mă ştii, adăugă Andronic mai încet, ca şi cum nu ar fi vrut să-l audă decât călugărul.

Se întoarse brusc spre ceilalţi şi le arătă cu mâna bolta.

— Eu cunosc toate zidurile astea, ca şi cum aş fi stat aici de la începutul începuturilor... Câteodată mi se pare că visez, atât de multe lucruri îmi aduc aminte. Cine mi le-o fi spus, cine mi le-o fi arătat?...

Parcă m-aş fi născut o dată cu înălţarea mănăstirii...

D-l Solomon începu să râdă. Ridică una din oalele pline şi o cântări în mâini, mulţumit.

— Vorbeşti ca din cărţi d-ta, spuse el lui Andronic. Ca în povestirile acelea cu oameni care se închipuiesc că au mai trăit o dată, o altă viaţă...

— Nu, îl întrerupse simplu Andronic. Mie nu mi se pare că am mai trăit o dată, demult, o *altă* viaţă. Eu simt că am trăit aici *încontinuu,* de la începutul mănăstirii...

— Păi e mai mult de o sută de ani, vorbi călugărul fără o prea vie mirare.

— E chiar mai mult decât socoteşte cuvioşia ta, îl corectă zâmbind Andronic.

Vladimir privea cu oarecare sfială chipul întunecat al lui Andronic.

Poate răceala pivniţei sau aburul vinului vărsat sau poate umbrele ameţitoare pe care le risipea fâlfâiala lumânării pe pereţi schimbaseră în ultimele clipe purtarea lui lăuntrică. I se părea că Andronic rânjeşte bătându-şi joc de toţi cu povestea lui. Parcă îi vedea ochii scăpărându-i de la unul la altul, cu faţa posomorâtă, dar gata în orice clipă să izbucnească în râs. Cum de nu observă ceilalţi că Andronic glumeşte sau visează de-a binelea, ca un om îmbătat cu altfel de vin?

— Plătim cinstit, boiereşte şi mergem, spuse d-l Solomon aşezând banii.

Căpitanul Manuilă amuţise şi el, aproape pierdut în întunerec. îl învioră Andronic, arătându-i din nou zidurile.

— ...Cred că nimeni nu mai ştie astăzi, spuse el, că pe locul acesta a pierit *adevărata* fată a Moruzeştilor, fata lui de sânge, iar nu cealaltă, adoptată după a doua căsătorie...

Călugărul ridicase ochii speriat şi-şi făcu repede o cruce pitită.

Andronic se prefăcu că nu-l vede şi continuă, cu privirile aţintite asupra lui Manuilă.

— ...Nici eu nu ţi-aş putea spune de unde ştiu, dar aşa s-a întâmplat.

Aici a murit ea, Arghira, „frumoasa din lapte", cum i se spunea pe atunci, în batjocură...

— De ce a murit? întrebă Vladimir cu jumătate de glas.

— Fusese adusă aici cu sila şi fără să ştie bătrânul... Unii au spus chiar că fără ştirea stareţului. Pe atunci nu prea intrau femeile în mănăstirile de călugări. Au adus-o noaptea şi, după cum nu prea se ştie de ce a murit pe neaşteptate, tot aşa nu prea se ştie cum a murit. Voiau să scape de ea, căci se plănuia din acel an a doua căsătorie a bătrânului şi *cealaltă* fată aştepta... Şi a murit Arghira, a treia noapte. Aici, pe locul ăsta...

Andronic întoarse capul şi arătă cu mâna de jur împrejur.

— O pomeniţi câteodată la slujbă, părinte? întrebă el brusc[1] pe călugăr.

Pivnicerul scutură din cap. Auzea acum pentru întâia oară o asemenea poveste şi i se părea mincinoasă şi păgânească. O fată de boier moartă chiar în pivniţa mănăstirii - i se părea de necrezut.

— Haide să mergem, că parcă se face frig, spuse d-l Solomon.

Porniră. Toţi înfriguraţi şi de răceala bolţii şi de amintirea aceea lugubră pe care o evocase, pe neaşteptate, Andronic.

— Ce ţi-a venit să ne sperii cu fata aceea? îl întrebă d-l Solomon o dată ajuns afară.

Andronic începu să râdă.

— Aşa glumesc eu câteodată, ca să-mi necăjesc oamenii care-mi sunt simpatici, spuse el cu alt glas. Dar nu e aşa că e o poveste tristă?...

Noaptea părea caldă acum, după răcoarea din pivniţă. Se vedea o bucată bună de cer, cuprinsă între arbori şi chilii. Curtea părea luminată uşor de o lumină ascunsă undeva pe aproape.

— Ce splendoare! exclamă d-l Solomon, privind în sus şi rninunându-se de atâtea stele. Se oprise în mijlocul curţii, cu oala de vin în mână. Andronic profită de prilej, se apropie de el şi-i şopti, să nu-l auză ceilalţi:

— Te rog, nu spune cucoanelor de povestea aia cu fata. Le strici cheful...

D-l Solomon clipi şiret din ochi. Dar, parcă, după o clipă, privindu-l adânc pe Andronic, nu mai era atât de pus pe glumă. Aveau ochii lui o strălucire metalică, posomorâtă, ameţitoare.

— Drăcos mai eşti! exclamă el cu mare efort.

într-adevăr, se simţise vlăguit deodată în apropierea tânărului, îi trecu atunci prin minte o sumă de prostii. Dacă Andronic ăsta nu e cumva vreun fermecător oarecare, unul din aceia care pun buruieni somnoroase în vin şi apoi jefuiesc oamenii...

Porni după ceilalţi, dar cu o îndoială în suflet.

— Ţi-e sete? întrebă el după un răstimp oprindu-se din drum. Hai să bem din oală...

Andronic clipi, la rândul lui, şiret, şi apucând oala din mâinile lui Solomon, o apropie atent de gură. începu să bea cu sete, lacom, înghiţind parcă în somn. D-lui Solomon nu-i venea a crede. Dar gestul acesta de viteaz îl linişti. Atinse încet umărul lui Andronic.

— Stai, bre, omule, mai lasă şi celorlalţi câte o înghiţitură...

— Mai ales! spuse Andronic în glumă, tainic, după ce depărta **oattt** de buze. »

Porniră cu pas repede, să-şi ajungă tovarăşii.

VIII

Masa era pe sfârşite. Se apropia miezul nopţii şi tineretul era nerăbdător să se ridice şi să treacă în altă odaie. Acolo s-ar fi putut vorbi mai în voie, s-ar fi putut aranja alte jocuri sau chiar s-ar fi putut dansa. D-na Solomon amintise în treacăt că a avut grijă să aducă patefonul

lui Vladimir. Poate că înfundând cu o batistă cutia de rezonanţă, nu s-ar auzi de afară. De altfel, adăugase ea, toţi călugării dorm la ora asta.

Masa fusese frugală numai în aparenţă; farfurii puţine, şerveţele de hârtie, pahare desperecheate, încolo, atât d-na Solomon, cât şi d-na Zamfirescu acoperiseră masa cu fripturi reci, mezeluri, sardele, brânzeturi, fructe. Aleseseră această odaie anume pentru sufragerie, ca să lase libere pentru jocuri şi dans celelalte încăperi - mai mari şi mai curate. Ştiau cu toţii că acest „bufet rece" - cum spunea d-na Zamfirescu - nu va dura prea mult şi nu voiau să risipească farfuriile şi paharele prin celelalte odăi. în două din ele aveau să doarmă, târziu, cucoanele, îşi aduseseră acolo trusele de călătorie, hainele, pachetele.

Paturile vor fi alăturate, ca să poată încăpea mai comod. Anunţase şi d-na Solomon că rămâne, deşi simţise ţânţarii de la început.

Vladimir dăduse cel dintâi semnalul ridicării. Băuse destul de mult şi avea acum curaj şi neistovită vervă. La masă stătuse între d-na Solomon şi d-ra Zamfirescu şi se simţise solicitat de amândouă; fiecare din ele dorea să-i spună o taină la ureche, apropiindu-şi mult pieptul de umărul lui. De altfel, masa fusese cât se poate de dezlănţuită. Vinul mănăstiresc îi încălzise pe toţi, chiar pe cei din grupul Zamfirescu, mai puţin intimi.

— Să vedem dacă n-a ieşit luna, spuse Vladimir ridicându-se de pe scaun şi apucând braţul d-rei Zamfirescu.

— Dacă am face *acum o* plimbare spre lac? întrebă cineva.

Zgomotele scaunelor depărtate de masă, cuvintele de mulţumire adresate gazdei, râsetele şi vorbele tuturora înecară răspunsul. Se îndreptau cu toţii spre odaia cea mare de la mijloc. D-nul Solomon încercă să numere amatorii unui alt rând de cafele, când observă pe Andronic palid, cu ochii aţintiţi spre uşă. De când se ridicase de la masă, Andronic nu mai scosese un cuvânt. Părea preocupat, nervos, căutând cu ochii în toate părţile.

— Nu te simţi bine? îl întrebă d-l Solomon.

Liza şi Riri se apropiară în acea clipă de Andronic, îngrijate.

Auziseră întrebarea d-lui Solomon; era un bun prilej să-şi arate grija faţă de acest tânăr fermecător, care strălucise cu atâta spontaneitate în timpul mesei.

— Dacă ai mai bea o cafea, îi spuse Liza, fericită că îl poate avea din nou sub pază.

La masă şezuse lângă el. începea iar să nădăjduiască, deşi Andronic nu încercase nici un gest de nepermisă familiaritate.

— Nu am nimic, zâmbi rece Andronic. Sunt turburat din alt motiv.

Dacă am să vi-l spun, veţi râde de mine...

— îţi jur!... începu pătimaş Liza.

Andronic o întrerupse corect, ridicând mâna. ᵛ

— Să nu exagerăm, spuse el. E aproape un fleac... Dar un fleac care ar putea să plictisească pe careva dintre d-voastră.

— Ce s-a întâmplat? întrebă şi d-na Zamfirescu, apropiindu-se odată cu d-na Solomon şi Vladimir.

— Deocamdată nimic, explică Andronic. Dar se va întâmpla curând...

S-ar putea face pentru câteva clipe linişte? întrebă el.

în sufragerie, Stere vorbea tare cu d-l Zamfirescu şi cu căpitanul Manuilă. Lângă uşă, alt grup zgomotos: Stamate şi ceilalţi.

— Ce e? ce e? întrebă cineva.

Se adunau cu toţii în jurul lui Andronic. începuse să se facă tăcere.

— E mai bine să vă spun cinstit, murmură* Andronic. E un şarpe prin apropiere...

Cucoanele ţipară toate deodată.

— De ce le sperii cu glume din astea? întrebă puţin iritat căpitanul Manuilă.

— Nu le sperii deloc, vorbi, din nou, calm, Andronic. Este un şarpe, foarte aproape de noi...

Se auziră iarăşi ţipete, râsete speriate. Dar Andronic continuă, fără să ţină seama de ele:

— ...Va veni aici, după plecarea noastră în grădină sau poate mai târziu, după ce ne vom culca...

— Doamne fereşte! exclamă d-na Zamfirescu, închinându-se.

Andronic încruntă din sprâncene şi plecă fruntea.

— ...Vă întreb, adăugă el după o clipă, nu e mai bine să-l prindem de-acum?

Tăceau toţi, parcă amuţiţi deodată de cuvintele neaşteptate ale lui Andronic. Era o glumă? Tânărul acesta năzdrăvan le va face din nou o farsă?...

— Dar cum să-l prinzi? întrebă căpitanul după o lungă aşteptare, silindu-se să zâmbească.

— Mă însărcinez eu cu asta, vorbi Andronic. Dar trebuie să procedăm repede...

Un fior de panică şi curiozitate îi străbătu pe toţi.

— ...Mai întâi, vă rog să faceţi linişte, porunci Andronic. Şi sa vă lipiţi cu toţii de perete... Aşa...

Se apropie de d-l Solomon şi-l împinse uşor spre uşă, căutându-i parcă un loc nimerit, cât mai lipit de perete. D-l Solomon se lăsă dus, fără nici o împotrivire. Simţise un val fierbinte de sânge năvălindu-i spre inimă îndată ce Andronic îşi puse mâinile pe umerii lui. Rămase pe locul fixat, fără putere, fără măcar să poată zâmbi, aşteptând.

— ...Vă rog, lipiţi-vă cu toţii, porunci din nou Andronic cu un glas ferm, puternic. Cât mai aproape de perete... Şi nu vă mişcaţi deloc, *orice s-ar întâmpla,* accentua el mutându-şi privirile de la unul la altul.

Nu se va întâmpla nimic grav pentru nici unul dintre d-stră... Dar dacă vă mişcaţi şi ţipaţi, mă încurcaţi pe mine şi-mi daţi prea mult de lucru...

Unul câte unul, privindu-se turburaţi şi năuci, musafirii se aşezară lipiţi de perete. Numai căpitanul Manuilă continuă să zâmbească, sceptic.

— Parcă ne-am pregăti pentru o scamatorie, spuse el destul de tare.

— Scamatorie, într-un fel, tot este, îi răspunse Andronic fără să se supere. Dar e mai bine s-o facem cât mai e timp...

— Dar unde e, domnule, şarpele? izbucni căpitanul. Dacă ştii unde e, haide mai bine să-l ucidem acum şi să scăpăm...

— E aici? întrebă înfiorată Liza.

— Nu ştiu unde e acum, spuse încruntat Andronic. Dar dacă nu vreţi...

îşi puse mâinile în buzunarele hainei şi îi privi pe toţi pe rând.

— ...Eu nu vă pot face binele cu sila, adăugă el zâmbind.

— Dar de ce trebuie să stăm nemişcaţi lângă zid? întrebă Stamate, ca să arate celorlalţi că lui nu îi e frică.

— Pentru ca să nu-l speriem, explică Andronic. Eu am să-l chem şi el are să vină, liniştit...

— Să-l chemi *aici,* în casă? exclamă d-na Solomon.

— Ştii d-ta vreun farmec? întrebă, în glumă, căpitanul. Sau poate ne faci iar festa, ca în pădure...

Femeile celelalte erau totuşi dornice să-l vadă pe Andronic la lucru.

Orice ar fi fost, chiar o glumă, dacă e un prilej pentru Andronic să facă ceva interesant, să înceapă acum...

— ...Şi-o să stăm mult, domnule, aşa, nemişcaţi? întrebă Stere.

Parcă începuse să se rupă farmecul celor dintâi porunci ale lui Andronic. Toţi se mişcau, îşi vorbeau, deşi nu îndrăzneau să se depărteze de perete, îşi priveau deseori picioarele, ca şi cum s-ar fi temut să nu vadă răsărind şarpele pe neaşteptate chiar sub ochii lor.

Andronic îşi puse iarăşi mâinile în buzunar, enervat, încercă pentru ultima dată să obţină deplină ascultare..

— Nu e timp acum să vă povestesc cum am aflat de şarpe şi cum am învăţat să-l chem... Am să vă spun pe urmă. V-am anunţat de la început c-o să râdeţi de mine, adăugă el plictisit.

— N-o să râdem! făgădui Liza aproape veselă.

Privi spre colţul unde stătea d-l Solomon şi o cuprinse deodată o subită nelinişte. I se părea că d-l Solomon nu mai aude nimic din tot ce se spune acum în cameră. Parcă rămăsese neclintit, aşa cum îl aşezase Andronic, aşteptând. Liza căută repede privirile d-nei Solomon.

Ea nu observase nimic. „Poate mi se pare mie", încercă să se liniştească Liza.

Andronic se uită, calm, la ceas.

— Dacă nu vă liniştiţi într-un minut, vorbi el, îmi voi cere iertare că v-am deranjat şi voi pleca... Asta e tot ce vream să vă spun...

Cuvintele acestea ale lui Andronic îi buimăciră pe toţi. Atunci vorbeşte serios... Câteva clipe, nu ştiu nimeni ce trebuie să facă; dacă se cuvine să-l liniştească, asigurându-l că vor fi liniştiţi sau dacă trebuie să-şi facă semn unul altuia să nu spună nimic.

— Bine, murmură Andronic. Vă rog să rămâneţi aşa...

Se încruntă din nou şi parcă deveni mai palid. Făcu un pas în odaie, şovăind, apoi se îndreptă repede spre fund şi stinse o lampă, coborând fitilul celeilalte.

— Era prea multă lumină, şopti el. Să nu se sperie...

Se întoarse apoi spre uşă şi o deschise larg. Făcea toate acestea fără să mai privească pe ceilalţi; parcă ar fi fost singur şi s-ar fi pregătit să primească pe cineva. Se auzea răsuflarea celorlalţi, grea, anevoie stăpânită.

— încă o dată vă rog, nu vă mişcaţi, orice s-ar întâmpla... Spre binele d-voastră...

Le vorbise ca unor oameni din altă odaie, căci nici nu ridicase ochii spre cineva. Continua să se plimbe, cu paşi mari, parcă nemulţumit de cum stau lucrurile în cameră. Un scaun, prea în drum, îl duse în sufragerie. Apoi se opri brusc chiar în mijlocul odăii; îşi frecă fruntea, privind în jos, şi se hotărî; lipi un genunchi de podea, aşezându-şi amândouă mâinile pe genunchiul celălalt.

„Acum începe farsa!" îşi spuse în gând căpitanul, iritat de toate aceste pregătiri cabotine.

Nu îndrăzni, totuşi, să spună vreun cuvânt tare. Privi spre tovarăşii lui. Stamate aştepta mirat, ca un om dispus să creadă orice s-ar întâmpla atunci în faţa lui. Fetele păreau mai mult speriate şi curioase în acelaşi timp. Numai d-na Zamfirescu era îngrozită şi d-l Solomon nemişcat. „Cât are să dureze comedia aceasta? se întrebă iarăşi căpitanul. Numai dac-ar fi vreo farsă bună, să râdă lumea din inimă"...

îşi dădu în acea clipă seama că Andronic murmură ceva, în poziţia aceea caraghioasă pe care şi-o alesese. Căpitanul se strădui să prindă înţelesul vreunui cuvânt. Se auzeau silabe stranii. Parcă nu vorbea româneşte. Cuvinte cu vocale multe, lungi, tărăgănate, Şi totuşi, spunea ceva Andronic; căci de mai multe ori auzi cuvântul *sarpa.* Vreo vrajă...

Sau, mai degrabă, vreo glumă... O uşoară ameţeală îl cuprinse şi pe căpitanul Manuilă, când, rotindu-şi ochii, văzu pe toţi ceilalţi amuţiţi, somnoroşi, ca nişte capete de ceară.

IX

Trecuseră numai câteva minute, dar lui Manuilă i se păru că a trecut infinit mai mult. încerca să-şi păstreze starea de veghe, căci parcă şi pe el îl străbătea la răstimpuri o necunoscută oboseală şi pleoapele îi atârnau şi lui grele. Brusc, i se păru că se schimbă ceva în odaie, îşi strânse pumnii. Semiîntunerecul părea că se desparte în două mari fâşii, lăsând la mijloc un covor argintiu. Ascunsă poate sub un nour, multă vreme, luna cobora atunci în odaie, fără nici o mirare.

...„Ca o *şuviţă argintie!"* îşi aminti* somnoroasă, Liza. Cuvintele acelea îi veniră deodată în minte privind şi ea fâşiile de lumină care se înnădeau alene pe jos. I se păreau atât de apropiate gândurile şi melancoliile ei de atunci, din copilăria de pe Bulevardul Pache, încât parcă în acea clipă se despărţise de ele. „Ce-am făcut oare tot timpul ăsta? Când am crescut atât de mare, fără să ştiu, fără să-mi spună nimeni?"...

Andronic nu mai murmura nici un cuvânt. Aştepta şi el. Lumina lunii se apropia de tălpi. Dacă începe vreo vrajă?... Dorina rămăsese cu ochii la el, ca şi cum nu şi-ar fi dat seama că e trează. Orice s-ar fi întâmplat acum n-ar mai fi mirat-o. Ca în vis, orice întâlnire, orice absurditate, toate i se păreau fireşti. Pe ea nu o va atinge nimeni, nu-i va putea face nimeni nici un rău - ca în vis...

Şi atât de firesc intrase şarpele în odaie, strecurându-se printre picioarele lor, încât nimeni nu. se sperie. Un gol adânc, în coşul pieptului, atât.

Era un şarpe mare şi sur, care înainta cu grijă, parcă dezmorţindu-şi inelele. Se ţâra greoi, ridicând foarte uşor capul şi plecându-şi-l repede pe podea, ca şi cum ar fi căutat o urmă.

Când se apropie de lacul de lumină, se opri o clipă ameţit. Apoi se îndreptă legănat spre Andronic. Parcă lumina lunii îl vrăjise şi pe el, căci se ţâra acum cu o graţie somnoroasă şi fiecare nouă împletitură îi înfiora solzii întunecaţi. Dorinei i se păru că şarpele vine de-a dreptul spre ea şi o subită teroare luă locul vrajei dinainte. Ca şi cum s-ar fi trezit deodată în faţa unui lucru peste putinţă de privit cu ochii, a unui lucru groaznic şi primejdios, neîngăduit vreunei fete să-l vadă.

Apropierea şarpelui îi sugea parcă răsuflarea, risipindu-i sângele din vine, topindu-i carnea întreagă într-o groază împletită cu fiori necunoscuţi, de dragoste bolnavă. Era un amestec straniu de moarte şi respiraţie erotică în legănarea aceea hidoasă, în lumina rece a reptilei.

— Haide, mai repede! auzi Dorina, ca venind de foarte departe, cuvintele lui Andronic.

„Pe cine cheamă atât de poruncitor?" Sângele năvăli din nou în obrajii fetei, ca şi cum ar fi ascultat un cuvânt prea tainic, interzis.

Groaza şi dezgustul o ameţeau cu aceeaşi tărie cu care se lupta în sângele ei pudoarea şi dorul neîngăduit. „, „ ,

— ...Unde ai întârziat atâta? se auziră din nou, sugrumate, cuvintele lui Andronic.

Şarpele se apropiase mult de Andronic şi parcă se lupta acum cu propria lui sfială, neîndrăznind să-şi pună capul în palma deschisă pe care i-o întindea tânărul. Rămăsese înfiorat, aşteptând; doar capul şi-l mişca necontenit, ca şi cum ar fi încercat să se rupă dintr-o

vrajă.

— Haide, vino aici! îi porunci Andronic.

Liza închise ochii şi-şi lipi coatele de perete; în orice clipă ar fi putut aluneca, leşinată. Văzuse cum şarpele se suie în palma lui Andronic şi parcă simţise ea însăşi răceala şi groaza atingerii, parcă ar fi pătruns-o pe ea prea adânc săgeata aceea de carne nefirească.

— ...Aşa, mai aproape! exclamă Andronic.

Dorina privea din nou ameţită, şi palidă; nici o putere omenească n-o mai putea smulge din acel cerc nevăzut care o lega, acum, de Andronic. Şarpele se suise moale pe mână, pe braţ, până ce atinse cu capul lui înfiorat gâtul lui Andronic. Tânărul îl cuprinse atunci cu mâna dreaptă şi-l ţinu strâns în pumn, privindu-l în ochi.

— ...De ce eşti aşa de abătut? îl întrebă, el, zâmbind.

Manuilă începu să se trezească; văzu şarpele în mâna lui Andronic, dar întâmplarea semăna atât de mult cu visul din care se deşteptase chiar atunci, încât aproape nu-l miră. Privea cu ochii deschişi în cameră. Nu-l nelinişti nici una din feţele palide pe care le zări alături şi în faţa lui. întocmai ca până acum, întocmai ca în visul acela ameţit, bolnav, cu plimbarea pe lac, cu *Le Mysetre de Jesus,* pe care-l citea tare, ridicând mâna dreaptă în sus, Vladimir. Şi deodată barca se cufundase, întocmai aşa cum povestise Andronic pe marginea lacului, se cufundase în mijlocul apei, fără nici o zvâcnitură, alunecând la fund, ca şi cum ar fi fost smolită cu plumb...

— ...Ţi-a omorât cineva soaţa şi ai rămas singur-singurel! vorbi Andronic, parcă ar fi ascultat şoaptele şarpelui.

Liza deschise ochii şi avu din nou tresărirea adâncă de la început.

Şarpele se mişca aproape de obrazul lui Andronic şi toate zvâcniturile lui tremurate aveau în simţirea Lizei un alt înţeles, năprasnic. O vrajă înnebunitoare pornea din cuvintele lui Andronic, din jocul şarpelui.

— ...Voiai să muşti pe cineva de aici? îşi întrebă Andronic tovarăşul.

Voiai să te răzbuni?... Dar nu vezi că sunt toţi oameni de treabă şi sunt atâtea dudui frumoase, adăugă el zâmbind, fără să-şi ridice privirile din ochii şarpelui.

Dorina roşi din nou şi inima începu să-i bată puternic. Gândurile îi năvăleau acum fără sfială, gândurile şi dorinţele ei. Despre ea vorbise Andronic, desigur: „dudui frumoase". Pe ea o alesese Andronic...

— Ai venit la nuntă? întrebă cu mirare Andronic. Simţeai că aici e o nuntă?!...

*t

Căpitanul Manuilă roşi brusc; deşi era întocmai ca în vis, lucrurile acestea nu se pot spune de faţă cu toată lumea, întoarse ochii spre Dorina, privind-o pe furiş. Fata rămăsese pironită, palidă, cu buzele tremurând, în acea clipă începuse pentru ea călătoria. Barca îi aştepta în acelaşi loc, pe ei amândoi, să pornească în largul apei. Cu Andronic lângă ea, agăţată aproape de braţul lui, nu mai simţea nimic, nici măcar bucurie. Acum se vor desprinde de ţărm şi vor rămâne înlănţuiţi în barcă, poate strânşi unul lângă altul, în fundul bărcii, ca într-un cuib.

„Al doilea!" auzi ea atunci glasul lui Stere şi voi să pornească. Dar o greutate nevăzută o ţintuia pe loc, atârnată de braţul lui Andronic.

„Haide! Aleargă!" auzi din nou glasul lui Stere, parcă mai poruncitor.

„Pierzi gajul!" îi spuse cineva de alături, glumind. Dar Dorina ştia acum ce înseamnă lucrul acesta şi plecă ochii în jos. E nuntă doar, ştie la ce se aşteaptă... De ce totuşi nu se putea desprinde de pe marginea lacului şi nu se putea mişca, nu putea alerga?... „Aleargă! Aleargă!"

auzi ea încă o dată mai multe glasuri strigându-i din spate. Nu voia Andronic să se hotărască, nu-i plăcea gajul ei?...

— ...Şi cine, mă rog, au să fie mireasa şi mirele? întrebă din nou Andronic în glumă. Ce duduie ai alege tu, dobitoc blestemat, rămas fără soaţă?!...

„Desigur, înţelese Liza, Andronic întreabă doar în glumă pe şarpe.

La ea se gândeşte, când spune că atâtea dudui frumoase sunt aici, şi din toate trebuie să aleagă una. Să aleagă *numai una,* asta are să facă Andronic acum. De aceea a aşezat toate femeile în cerc, lipite de pereţi. Ca să le vadă mai bine, să le cântărească pe toate şi să-şi aleagă numai una. El singur e doar mirele. Şi m-a ales pe mine, numai pe mine", înţelegea Liza, fascinată de jocul obraznic, bărbătesc al şarpelui.

— ...Haide, spune, cine îţi place ţie mai mult de aici? şopti Andronic în urmă.

D-ra Zamfirescu începu să tremure. Dacă o alege pe ea? Să se apropie şarpele, să-l simtă urcându-i-se pe sâni, coborând îndrăzneţ, cu lunecarea lui nouă şi îngrozitoare?!... Nu, nu, asta nu se poate; de ce tocmai pe ea, de ce aşa?!...

— ...Bine! exclamă începând să râdă Andronic. Eşti un mare blestemat!... Dar acum du-te de aici, te-aşteaptă moarta...

întocmai aşa cum gândise d-na Zamfirescu, îngrozită; şarpele ăsta necurat e doară un suflet şi el, venind din cine ştie ce mormânt. Şi are o soaţă moartă, întocmai ca toţi ceilalţi; întocmai ca toţi oamenii care au morţi, puşi în pământ, de demult. De acolo vin ei, câteodată, ascunşi sub chipul unui şarpe - vin în casele viilor şi beau lapte lăsat pentru ei, vin amestecat cu miere... Groaza d-nei Zamfirescu era foarte aproape de veneraţie. Numai dacă ar mai avea putere să facă o cruce, să se roage pentru sufletele morţilor. Cine ştie cine n-are odihnă pe lumea cealaltă, şi a trimis şarpele ăsta necurat, atât de departe, tocmai în casă... Numai să nu mai ceară şi pe altcineva. Să nu mai ceară vreun mormânt, că sunt şi semne din astea...

— ...Ai să te duci departe, şopti Andronic, ai să înoţi până în insula din mijlocul lacului şi ai să rămâi acolo, ascuns. Nu care cumva să aud că mi-ai ieşit din cuvânt. Şi să nu muşti vreun om. N-are să ţi se întâmple nimic, fii fără grijă... Haide, acuma du-te!

Şarpele rămase câteva clipe în bătaia lunii, alintându-se parcă faţă de ochi nevăzuţi. Andronic înălţă încet braţul şi-l întinse către uşă. Ca şi cum s-ar fi temut de ameninţarea lui, şarpele se-ntoarse, şovăi căutându-şi drumul, ridicând şi aplecând necontenit capul.

Vladimir îl vedea foarte bine acum, de-abia acum - căci alergarea lui prin pădure, singur, gonit din urmă de un duh nevăzut, de-abia acum luă sfârşit. Nici nu şi-a dat bine seama cum a început goana. Un cadran de ceas fosforescent, care se făcea tot mai mare şi tot mai mare, până ce-l orbi cu luminile lui, verzi, lunare; şi, în mijloc, şarpele. Cum de nu a prins de veste că ceasul lui Stamate, pe care el 1-a purtat în mână, alergând prin pădure, ascunde într-însul un şarpe? Pe nesimţite, limba ceasului începuse să crească, înviorată, până ce Vladimir zări înspăimântat cum mijesc inelele şarpelui, cum sclipesc şi se înfioară ele sub lumina aceea fosforescentă. Să-i dea drumul numaidecât din mână, să zvârle ceasul! Dar oare mai avea acum ceasul în mâini? Era în urma lui. „Al doilea!" auzise Vladimir strigătul lui Stere. Ce bucurie că poţi fugi, să alergi în pădure, în noapte, unde sunt atâţia arbori mari şi buni, care te pot ascunde! Ce bun a fost Stere să-i dea lui plecarea tocmai acum, ca să poată scăpa de răsuflarea necurată dinapoia lui, să iasă din lumina aceea fermecată a cadranului fosforescent... Şi deodată, în faţa lui, ridicându-se din covorul de lumină, şarpele. Nu-l mai speria acum. Era la picioarele lui şi nu venea din spate, înalt şi nevăzut.

— ...Mai repede, mai repede! îi porunci Andronic, făcând şi el un pas spre uşă.

Aşadar, Andronic fusese acela care le povestise basmul cu Arghira, „frumoasa din lapte", prefăcută în şarpe, înţelese Stamate. Se miră acum că se dumirise atât de greu. De-abia când recunoscu glasul lui Andronic şi-l văzu, atât de aproape de el, îndreptându-se spre uşă, îşi dete seama cine vorbeşte. Stamate crezuse tot timpul că povesteşte călugărul. Dar i s-a părut, fireşte; căci călugărul pivnicer nu se mai vedea nicăieri. Şi nici măcar nu se aflau în pivniţa mănăstirii. Iată, sunt toţi ceilalţi de faţă...

...Andronic rămase câteva clipe cu privirile pierdute în noapte, afară. Apoi se întoarse iarăşi la locul lui, în mijlocul camerei, îşi duse mâna la frunte şi începu să murmure. Căpitanul Manuilă îl auzea acum atât de clar, încât parcă i-ar fi şoptit chiar lui toate cuvintele, aproape de ureche. Aceleaşi farmece, desigur; căci revenea mereu cuvântul *sarpa,* pe care Andronic îl rostea în nenumărate feluri, şuierându-l sau tărăgănându-1. Manuilă începu să zâmbească; tot ce povestise până acum, toata copilăria lui fantastică, petrecută printre ţigani, nu fusese oare o născocire de-a lui Andronic, ca să-i mai păcălească încă o dată?

Dar atunci cum de făcuse puiul acesta de ţigan de adusese într-adevăr un şarpe aici, în mijlocul odăii? Căpitanul Manuilă îl văzuse; de asta era sigur. Un şarpe mare şi sur, care aproape dansase în bătaia lunii şi se urcase pe mâinile lui Andronic... O fi învăţat Andronic ăsta farmece de la ţigani... Şi cine ştie ce alte lucruri necurate; un asemenea vrăjitor adoarme o casă întreagă, fură ce poate şi apoi se face nevăzut...

Mariuilă privi spre ceilalţi; cel puţin să-şi dea seama de pe acum dacă Andronic i-a ameţit cumva cu vreo buruiană adormitoare şi i-a furat ceasul lui Stamate, de pildă... Dar căpitanul nu ghicea nimic de Pe feţele supte şi palide ale celorlalţi. Rămăseseră lipiţi de pereţi, ca la început, cu aceleaşi chipuri de ceară. Simţi din nou că i se face frică Şi parcă pleoapele îi atârnară şi lui grele. Dacă ar urla... Peste putinţă

de mişcat un deget; nici măcar un geamăt nu putea scoate, întocmai ca în acel ceas de spaimă, neuitat, din copilăria lui, când intrase brusc în odaia mamei, la ţară, şi o găsise amuţită, cu priviri oarbe, pleoştită la pământ, fără să ştie ce s-a întâmplat. Doar mai târziu i s-a spus; venise o ţigancă cu ghiocul şi, după ce s-a aşezat să-i ghicească, pe podea, a scos o mână de mort din traistă şi a tras cu ea un cerc de jur împrejur.

Numai atât îşi amintea... Dar acum Manuilă înţelegea bine ce se petrece lângă el. îşi dădea seama că Andronic îşi sfârşeşte vraja, după ce îşi încheiase povestirea lui neverosimilă, de copil de boier furat, crescut atâta vreme între ţigani...

Cel dintâi care se smulse din ameţeală a fost Stere. El văzuse cum Andronic întoarce capul spre fereastră, ştia că acum şarpele, e de mult plecat şi făcu un pas în odaie, la început cu oarecare sfială; apoi, repede, se îndreptă spre uşă. Aerul nopţii îl întâmpină mai rece, mai curat, trezindu-1. Stere oftă obosit şi îşi frecă fruntea, încercând să-şi dea seama ce se petrece cu el. Toate amintirile se încurcau în minte, începu să simtă oboseala; îl dureau mai ales picioarele şi încheieturile, ţepene. Se aşeză pe marginea scării, răsuflând adânc.

X

— Doamnelor şi domnilor, se auzi glasul lui Andronic, petrecerea poate să reînceapă! Şarpele, animal necurat, teluric, unealtă a Diavolului pe pământ, a fost izgonit din mijlocul nostru!...

Zadarnic încerca Andronic să glumească. Toţi se trezeau anevoie, desprinzându-se sfioşi de perete, căutându-şi unul altuia privirile.

Andronic se apropie de d-l Solomon şi îi puse mâinile pe umeri. Omul se clătină somnoros.

— Gata, domnule Solomon! exclamă Andronic. L-am gonit! S-a dus!...

D-l Solomon părea că nu înţelege. Tânărul îl privi ameninţător în adâncul ochilor şi-l zgudui, şoptindu-i:

— Trezeşte-te! N-a fost nimic!...

în acea clipă, se auzi un ţipăt ascuţit de femeie bolnavă şi d-na Solomon începu să plângă cu spasme. Toţi se cutremurară. Stere apăru nehotărât în prag. D-na Solomon plângea sugrumată, parcă în orice clipă ar fi fost gata să se prăbuşească leşinată. Andronic alergă lângă ea şi-i strânse braţul.

— Doamnă! Doamnă! strigă el puternic, dominând urletul isteric al femeii. N-a fost decât o glumă, treziţi-vă!...

D-na Solomon îşi înghiţi o clipă plânsul, speriată, apoi începu din nou, tremurând din tot trupul.

— Trebuia să ne aşteptăm şi la asta! spuse Andronic, ca şi cum s-ar fi adresat unuia dintre bărbaţii de-alături.

Dar parcă toţi erau încă somnoroşi, uluiţi de propria lor întâmplare, miraţi de ţipetele acestea pe care nu ştiau unde să le caute. Andronic se apropie mai mult de d-na Solomon şi-i puse mâna dreaptă pe frunte.

— Gata acum, îi şopti el, a trecut, nu e aşa?...

Femeia începu să suspine, supusă. Criza o trezise puţin, căci îi fu repede ruşine de slăbiciunea ei şi se îndreptă şovăitoare spre odaia de alături.

— Ce s-a întâmplat? întrebă buimăcit Stere, din prag. Cine ţipa aşa?...

— Aglo, şopti d-l Solomon cuminte, cerându-şi parcă scuze. E nervoasă... Nu rezistă, adăugă el, ca şi cum ar fi vorbit pentru sine.

Se dezmorţise şi căpitanul Manuilă, care se îndreptă spre Stamate şi-l întrebă, dornic să privească cu ochii lui cadranul fosforescent:

— Cât e ceasul?

Stamate cercetă cu mare băgare de seamă minutarele.

— Douăsprezece şi unsprezece minute, spuse el.

Andronic începu să râdă.

— Puteai să mă întrebi direct pe mine, vorbi el, apropiindu-se de căpitan. Totul n-a durat decât trei minute, poate nici atât...

— A fost mai mult, spuse gânditor căpitanul, silindu-se să-şi lege firul amintirilor, să le afle capătul.

— Vi s-a părut, lămuri Andronic. Asta se întâmplă întotdeauna; timpul trece mai încet în asemenea împrejurări...

Vorbea clar, tare, cu mâinile în buzunarele hainei, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, încerca prin toate mijloacele să îndepărteze răceala şi jena bolnăvicioasă care părea că pusese stăpânire pe toţi. Aproape că nimeni nu se mişca fără să privească în toate părţile, atent, ca şi

cum s-ar fi temut să nu se lovească de ceva, rămas nevăzut acum, dar în orice clipă gata să le iasă în. faţă. Spaţiul se modificase: era incoherent, prea plin în unele locuri, gol şi primejdios în altele.

— Ce-a fost asta? auzi Andronic glasul lui Vladimir.

— Nimic altceva decât o vrajă, scumpul meu amic, vorbi Andronic surâzător.

Nu-i lăsă să-i scape prilejul de a-i lămuri, de a-i rechema la viaţă.

— D-ta, care studiezi istoria şi literatura, adăugă Andronic, trebuie s-o ştii mai bine ca mine. Eu mă pricep numai s-o fac... câteodată, şi mai mult în glumă...

Andronic vorbea, dar în acelaşi timp îşi rotea ochii prin cameră, silindu-se să aprindă

curiozitatea celorlalţi, să-i atragă lângă el.

— ... D-ta ştii câte simboluri se leagă de şarpe în credinţele tuturor popoarelor, continuă el, vorbind din ce în ce mai tare. Adu-ţi aminte de şarpele ...

— Doamne' fereşte! Doamne fereşte! ţipă atunci d-na Zamfirescu, crucindu-se fricoasă.

Auzise cuvântul şarpe şi parcă toată spaima de la început îi zgudui din nou fiinţa. Andronic tăcu brusc, depărtându-se de Vladimir.

— ...Acum înţeleg eu ce s-a întâmplat, vorbi Andronic, căutând pe masă cutia de chibrituri. Nu e decât o lampă aprinsă în cameră şi prea multă lumină de lună...

De acea lumină de lună nu-şi putuse nici până acum dezlipi ochii Dorina. Parcă numai de acolo nădăjduia vreo dezlegare, numai din apele argintii i-ar fi putut veni înţelegerea tuturor celor întâmplate.

Firul faptelor se rupsese de mai multe ori până acum.

Fata se trezise, la răstimpuri turburi, în felurite împrejurări, de a căror înlănţuire nu-şi putea da, acum, în nici un chip seama. Dar tot ce se întâmplase, pe malul acelei ape lunare se petrecuse, din lumina aceea rece pornise. Şi nunta, şi mirele, şi barca legănată atâta timp, singură, la mal, şi atât de anevoie de urnit...

— Acum, fireşte, e mai bine! exclamă Andronic aprinzând cealaltă lampă şi ridicând fitilul celei dintâi.

Lumina lunii se şterse, prelingându-se murdară sub boarea cea nouă a sticlelor. Odaia îşi recăpătă decorul ei mohorât, bine închis între pereţi, în intervalele de tăcere se auzeau de afară greierii, ţiuituri venind parcă de foarte departe.

— Doamnelor şi domnilor! încercă încă o dată Andronic -să-şi însufleţească tovarăşii. Totul e acum exact ca la început!... Am putea să ne gândim la un joc nou până se fac cafelele!...

D-l Solomon îşi aminti cu *groază,* că întrebase, cu puţin înainte, cine mai bea o cafea. Oare ce s-a întâmplat de atunci? Am pus cafelele să fiarbă, le-am servit, le-au băut poate?!... Şi totuşi, Andronic aşteptă să se facă din nou cafele. A.ltele?... D-l Solomon îşi frecă fruntea speriat; începuse să creadă că i se năzăresc gânduri şi chipuri pe care numai buimăceala lui le aduna laolaltă. Şi totuşi, camera este întocmai ca mai înainte. Şi au rămas aceiaşi oameni. Doar Aglo este în odaia cealaltă; i s-a făcut rău. Ar trebui să văd şi eu ce face...

D-l Solomon îşi făcu loc, hotărât, până în odaia vecină, îşi găsi soţia întinsă pe pat, cu faţa abătută, fără gânduri.

— Tu crezi că are să se facă? îl întrebă ea cu o voce răguşită, zărindu-l aproape de pat.

D-l Solomon ridică din umeri, întrebarea nu-l nedumerise, dar nu găsise nimic de răspuns şi se mulţumi să dea din umeri.

— Mă gândeam la Dorina, de ea îţi vorbeam, adăugă d-na Solomon cu acelaşi glas ostenit şi gros.

— Aşa e, ai dreptate, aproape uitasem, făcu d-l Solomon. Te pomeneşti că s-or schimba lucrurile acum... .

— De ce?

* *n*

— Nu ştiu, ziceam şi eu aşa. Mai ştii?...

D-na Solomon întoarse încet capul. Răsufla greu şi fiecare mişcare o ameţea parcă mai greu.

— Dar tu ce ai? întrebă ea.

— Nimic, sunt bine. Mă gândeam că ar trebui să bem câte o cafea...

îşi privi câteva clipe nevasta cu atenţie, apoi rămase cu ochii în gol.

Peste putinţă de înţeles ce s-a petrecut după întrebarea lui; şi parcă adineauri ridicase mâna în sus, întrebând: „cine mai vrea o cafea?"...

Sau poate asta a fost azi la prânz, în curte, când ieşise în prag şi ridicase tot aşa mâna?...

— Vasăzică, se auzi din nou glasul lui Andronic de alături, d-stră vă pregăteaţi de nuntă şi mie nu-mi spuneaţi nimic! Acum înţeleg eu de ce eraţi atât de veseli cu toţii...

— Vezi, spuse d-na Solomon, însufleţindu-se deodată, e adevărat! A înţeles şi el!...

— Dar căpitanul nu spune nimic, adăugă posomorât d-l Solomon.

într-adevăr, căpitanul Manuilă fusese atât de surprins de îndrăzneala lui Andronic, încât roşi şi plecă ochii în podea, amuţind. Venise prost cuvântul lui Andronic. Căpitanul era încă mirat de tăcerea aceea penibilă, neînţeleasă a celorlalţi. „Ce s-o fi întâmplat cu ei de se privesc atât de buimăciţi? Şi nimeni nu vorbeşte tocmai de ce-a fost mai curios, de şarpele acela ieşit ca din pământ din mijlocul casei"...

— De unde ştii că e vorba de nuntă? întrebă d-na Zamfirescu.

Parcă începeau să se lămurească lucrurile acum, înţelese d-na Zamfirescu. Dar Andronic o privi zâmbitor şi înălţă din umeri. Nu cu ea voia să înceapă vorba...

— Cine o fi fericita logodnică? întrebă el din nou, silindu-se să râdă şi să dea cuvintelor sale un ton de glumă.

Căpitanul Manuilă întoarse brusc ochii către Dorina şi o zări cum roşeşte, plecând fruntea. Asta îl încuraja în hotărârea lui.

— Sunteţi indiscret, domnule Andronic! exclamă el, mirându-se totuşi de slăbiciunea glasului, de moliciunea cuvintelor.

— Vă cer atunci iertare, domnule căpitan, spuse repede Andronic.

Dar nu mă gândeam să fac o indiscreţie; voiam numai să vă spun că e un semn bun tot ce s-a întâmplat... O asemenea noapte la mănăstire şi semnul care s-a ivit deodată în mijlocul nostru...

începu să râdă şi mai tare, dar hohotele lui nu înviorau deloc odaia.

Ceilalţi se mişcau tot atât de anevoie, tot atât de buimăciţi, ţinându-se unii de alţii cu privirile, căutându-şi apropierea, neîndrăznind să se dezlipească prea mult de ziduri. Parcă s-ar fi temut să alunece în gol, să ameţească. Numai Stere, care sta în prag, în bătaia aerului de afară, părea mai treaz. Lui îi făcură într-adevăr bine hohotele iui Andronic.

Poate că băiatul ăsta i-a ameţit pe toţi şi-acum îşi dă gluma pe faţă...

— Oricine ar fi fericita logodnică, vorbi Andronic, eu mă simt dator să beau pentru norocul ei!...

într-adevăr, se duse în odaia de alături şi se întoarse repede cu un pahar de vin rubiniu în mână.

Toţi îl urmăriră cu ochii, curioşi parcă ar fi aşteptat să se întâmple un lucru neobişnuit.

Tânărul goli paharul dintr-o sorbitură.

— Aştept acum şi pe ceilalţi, adăugă el.

Dar nimeni nu îndrăzni să bea. Domnişoara Zamfirescu privea uimită pe Andronic. Nu înţelegea nimic din tot ce se petrecea, îi era somn; un somn copleşit de oboseală, de moleşeală bolnăvicioasă.

— Cine vrea să facem o plimbare, să respirăm puţin aer curat?

întrebă din nou Andronic.

Câţiva întoarseră capetele spre uşă, dar noaptea de afară îi intimida.

Doar Vladimir şi cu Stamate făcură un pas spre uşă. Nu strică. E aer curat afară. Şi nu mergem în pădure, nu coborâm nici măcar în curte.

Stăm doar afară, aproape de casă, şi respirăm aer curat...

— Aer curat, spuse şi căpitanul Manuilă. Asta e o idee minunată.

Dar ce fac cucoanele?

Se uita spre Dorina. Fata îi întâlni privirile şi se îmbujora. Ştie acum toată lumea. Ştie şi el, căpitanul, ce a văzut ea, lucrul acela înspăimântă'tor...

— Mie mi-e somn, spuse cu oarecare greutate Dorina.

Dar căpitanul Manuilă tresări. Glasul fetei era schimbat şi poate nu s-ar fi cuvenit s-o lase singură tocmai acum.

— Nu cred că e bine să vă culcaţi aşa de repede, domnişoară, spuse el blând. Să nu visaţi urât la noapte!...

Andronic îi apucă braţul, întrerupându-1.

— Nu-i spune nimic, c-o sperii! şopti. Să-i lăsăm mai bine pe toţi câteva minute singuri... Asta trece de la sine.

Vladimir, Stamate şi cu Riri ieşiră în curte. Luna se înălţase aproape în mijlocul cerului. Noaptea era senină, tăcută, fără nici un mister.

— Eu nici acuma nu înţeleg prea bine ce s-a întâmplat, spuse Vladimir. A fost sau n-a fost un şarpe?

— L-am văzut cu ochii mei, vorbi Manuilă. Era un şarpe mare, de apă... Mă întreb de unde 1-a scos d-l Andronic...

Andronic părea destul de plictisit. Dădea din umeri.

— Nu l-am scos de nicăieri, făcu el. L-am chemat, ca să-l gonesc departe de noi, să nu ni se întâmple cumva vreo nenorocire... Şi m-a ascultat; acum probabil că înoată în mijlocul lacului, ca să ajungă mai repede la insulă, acolo.

Ridicase braţul şi arăta, peste ziduri, către lac.

— Unde? întrebă Dorina.

, Atunci îşi dădură toţi seama că fata venise în prag şi ascultase. Rin se apropie de ea, fără să spună vreun cuvânt. Andronic o privi calm, apoi, preciza, încă o dată, ridicând braţul.

— în insula din mijlocul lacului, domnişoară. Acolo n-are să mai muşte pe nimeni...

Dorina îl ascultase nepăsătoare. Asigurarea lui Andronic că şarpele nu va muşca pe nimeni nu o întrista, nici nu o bucură.

— Dar ţie nu ţi-e frig? o întrebă Stere.

— E mai bine aşa, vorbi fata. M-am speriat aşa de rău...

— Nu, o linişti Andronic, vi se pare. Nu v-aţi speriat... Lucrurile astea tot trebuia să se întâmple.

— E adevărat, spuse Dorina visătoare.

— Ce trebuia neapărat să se întâmple? întrebă Manuilă, neliniştit.

— Povestea asta cu şarpele, răspunse Andronic. Tot venea. Am simţit de la început că vrea să intre în odaie... Dar n-am vrut să vă stric cheful la masă. Când v-am spus, eram puţin grăbit...

începu să râdă şi privi pe rând pe toţi.

— ...Se apropia miezul nopţii, adăugă el sfios, parcă şi-ar fi dat seama de falsul mister al mărturisirii. Şi după miezul nopţii nu mai aveam nici o putere asupra lui...

Tăcu brusc, încruntat. Tăceau şi ceilalţi, încurcaţi, privindu-se.

— Trebuie că v-a fost greu să învăţaţi meşteşugul acesta, spuse târziu Manuilă.

— Ce meşteşug? întrebă Stere, nedumerit.

— Vrăjitoria asta cu şarpele, lămuri Manuilă. Nu e lucru uşor, se înţelege...

Andronic şovăi; nu vorbea bucuros despre taina aceasta.

— Nici nu mai mi-aduc aminte cum am învăţat-o, spuse el codindu-se. Asta a fost demult. Sunt atâtea lucruri pe care le ştiu fără ca să-mi amintesc când şi cum le-am învăţat... Bunăoară, povestea Arghirei, pe care v-am mai spus-o, poveste pe care nu o mai ştie nimeni aici, la mănăstire...

Nici Stere, nici Dorina nu auziseră povestea Arghirei, dar nu erau curioşi să o afle. Se mulţumiră cu vorbele lui Andronic; nimic nu li se părea acum curios, tainic, indescifrabil, vrednic de a fi dezlegat şi lămurit.

— Dar eu tot nu înţeleg cum de-aţi ştiut că este prin apropiere, spuse Riri.

Vorbise deodată, pe nerăsuflate, sfiindu-se totuşi să pronunţe cuvântul şarpe.

— Astea am să vi le spun eu mâine dimineaţă, zâmbi Andronic. Nu pot fi spuse pe întunerec...

Dorina începu să tremure. Riri îi luă braţul, fără s-o privească.

— ...Nu pot fi spuse, continuă Andronic, pentru că mi-e teamă de d-stră. Aţi văzut cât de sensibili sunteţi...

întoarse încet capul şi privi în ochii Dorinei cu înţeles. Fata se făcu palidă.

— Nici nu e atât de greu de înţeles, şopti Andronic. Când se pregăteşte un lucru atât de însemnat...

Atunci apăru în prag d-l Solomon. Părea că începe să se dezmorţească.

— Cine vrea să se culce, spuse el, să poftească să-şi facă patul. Iar cine vrea cafea să ridice mâna în sus!

Zâmbi cu oarecare greutate. Numai Andronic, Stere şi căpitanul Manuilă cerură cafele. Toţi ceilalţi erau somnoroşi, obosiţi.

— Am impresia că am stricat petrecerea, spuse Andronic, privind în ochii căpitanului.

XI

Un ceas mai târziu, erau toţi culcaţi, încercările lui Andronic de a-i scoate din casă şi a face împreună o plimbare prin parc nu izbândiră.

Nimeni n-avea cfhef de vorbă. Sorbiseră cafelele mai mult în silă şi aceeaşi turbure ameţeală stăruia în picioarele tuturora. Nici măcar n-au

mai avut putere să aranjeze cum se cuvine odăile de dormit. Doar au

apropiat paturile şi au ridicat perdelele la ferestre. Pentru domni, în altă odaie, s-au pus saltelele de-a dreptul pe podea şi cei mai mulţi au adormit pe jumătate îmbrăcaţi. Andronic renunţă la gândul lui de a cere o pijama, îşi alesese două scaune, pe care pretindea că va dormi mai bine decât pe scândură.

— Dar mie nu mi-e somn, spuse el văzând că ceilalţi fac lampa mică, pregătindu-se de culcare. Cine vrea să vină cu mine afară?...

De data aceasta nu 1-a întovărăşit decât căpitanul Manuilă. Deşi se simţea şi el obosit, cu gândurile risipite, cu voinţa istovită. Dar nu-l putea lăsa singur, învingător pe Andronic. Ieşiră amândoi în curte.

— D-tale pot să-ţi spun, începu Andronic. îmi pare rău că din cauza mea s-au stricat toate lucrurile... Dacă n-ar fi fost blestematul acela, acum ne-am fi plimbat, poate, pe lac, cu barca...

— Pe lac în nici un caz, spuse Manuilă. Nici nu e încă timpul... Nu vezi ce răcoare s-a lăsat?

— Nu simt nimic, spuse Andronic ridicând privirile spre cer. Simt numai o teribilă poftă de nebunii... Să ne suim prin copaci, să ne zvârlim din creangă-n creangă, să înotăm prin lacul acesta miraculos...

Cu mirare şi cu oarecare invidie, Manuilă îl asculta vorbind. Fără îndoială că e un mare blestemat, dacă nu un vrăjitor în adevăratul sens al cuvântului. De unde izvorăşte în el atâta forţă, atâta vitalitate şi fantezie?...

— ...După ce trece miezul nopţii, continuă Andronic, nu mai ştiu ce se întâmplă cu mine... Uneori mi se pare că sunt o pasăre, alteori mă cred un viezure, o maimuţă... Poate îţi vine să râzi, nu? îşr întrebă el tovarăşul.

— Nu, deloc, răspunse grav căpitanul.

— ...Şi aproape întotdeauna uit ce-am făcut, nu mai mi-aduc aminte unde am petrecut nopţile...

— Acuma aş putea cu drept cuvânt râde, spuse Manuilă cu seriozitate.

Andronic zâmbi, trist.

— Te înşeli dacă te gândeşti la femei, la dragoste, cum se spune.

Noaptea are pentru mine cu totul altă vrajă... Uite, arătă el cu braţul cerul, pădurea, astea sunt mult mai puternice decât dragostea. Şi mult

mai grave.. ..

Tăcu brusc, ca şi cum ar fi spus un lucru de taină.Câteva clipe rămase încruntat, cu privirile oprite în gol.

— ...Mai grave, pentru că nu ştii niciodată de unde vin, unde le e începutul şi sfârşitul... O dragoste, o femeie, o vezi în faţa ta, în patul tău chiar şi dragostea o simţi cum se naşte şi cum moare... Dar lucrurile astea?...

Arătă din nou noaptea, marii arbori adormiţi şi parcă îi fu şi lui frică. Manuilă simţise foarte precis turburarea lui Andronic.

într-adevăr, acum toate lucrurile păreau altfel...

— Şi dacă măcar s-ar mulţumi să te copleşească sub puterea lor, adăugă Andronic. Dar nu fac asta niciodată... Te schimbă, te întunecă şi uneori îţi ia minţile... D-aia îţi spuneam...

— înţeleg, vorbi ostenit Manuilă. E ca un fel de otravă...

— Nu, nu e asta, îl întrerupse vioi Andronic. E în sângele tău şi nici măcar părinţii tăi nu sunt de vină că e acolo... Dar văd că nu mă asculţi, adăugă el zâmbind îngăduitor.

Căpitanul privea în gol, înfrânt de somn. Şi parcă fiecare cuvânt al tânărului aduna mai multă oboseală, chema mai mult somn în fiinţa lui.

— Da, mărturisi el, tocmai voiam să te rog să mă scuzi. De-abia mai mă ţiu pe picioare... A fost o zi grea pentru mine. Şi atâtea lucruri ciudate...

Andronic îi strânse mâna şi-l privi zâmbind cum urcă scările. Părea un om beat, împleticindu-se la fiecare pas. Manuilă intră în odaie, aproape fără să-şi dea seama unde calcă, îşi găsi locul lui pe saltea şi se trânti îmbrăcat. Toţi ceilalţi dormeau trudiţi.

Rămas singur, Andronic începu să se plimbe gânditor, trecând încet prin faţa chiliilor călugărilor. Nu se auzea de nicăieri nici un zgomot.

O nefirească pace se aşezase parcă în toată pădurea. Andronic pomi agale pe aleea din faţa mănăstirii. Erau arbori înalţi, de amândouă părţile. Şi salcâmi pitici, trandafiri sălbateci, crescuţi la întâmplare.

Totul dormea, adânc, sub lumina irizată a lunii. Andronic auzi un ciripit gros într-un tufiş

şi se opri brusc.

— Ce, mă, nu te-ai culcat încă?!... Ia vino încoace!...

înălţă mâna şi aşteptă câteva clipe. Un zbor scurt, împiedicat de ramuri şi o pasăre măruntă i se aşeză sfioasă în palmă. Andronic trase cu băgare de seamă mâna aproape de obraz. Păsărică tremură, dar nu-şi luă zborul.

— Ce-i cu tine? întrebă, prefăcânduⁱse supărat, Andronic. Acu se face ziuă...

Cu cealaltă mână cuprinse pasarea, incet, blând şi-i mângâie capul.

Păsărică se zgribuli, apoi îşi scutură penele, bucuroasă.

— Ia să faci bine să te culci îndată, că doar n-oi fi şi tu îndrăgostit!...

întinse braţul şi pasărea îşi luă zborul cuminte, fără spaimă, fără să ciripească măcar. Tânărul pândi câteva clipe foşnetul frunzelor, ca şi cum ar fi vrut să se convingă că într-adevăr e ascultat.

Apoi şovăi, nehotărât unde ar fi mai bine să meargă, înainta la întâmplare pe alee, dar repede îşi schimbă gândul şi se îndreptă spre lac.

Trecând prin faţa chiliilor, mai ascultă o dată, să vadă dacă nu se trezeşte nimeni. Aceeaşi tăcere, de cetate vrăjită. De-abia când ieşi de sub zidurile mănăstirii şi pogon spre lac îşi dete seama că aici zgomotele erau în toi. Greieri, cosaşi, broaşte, paseri mari care se trezeau la lună şi ţipau scurt - aici părea într-adevăr că viaţa se prelungeşte întreagă chiar şi în somn.

I

„Taci! Nu mai plânge! N-a fost nimic!" îi spunea Andronic foarte aproape de ureche. D-na Solomon plângea mai mult să simtă apropierea lui caldă, bărbătească, să audă mereu cuvintele lui cu atâta patimă şoptite. „Te rog eu mult!" continuă Andronic şi-i atinse cu buzele sfârcul urechii. Niciodată nu simţise d-na Solomon o astfel de mângâiere. Trupul întreg i se topi sub atingerea aceea de foc. Voi să se apere, dar braţele lui Andronic o cuprinseră puternic. „Sper că nu e numai un satir în toată pădurea asta!" îi şopti el pătimaş. D-na Solomon zâmbi: „De unde îmi cunoşti gândurile?" întrebă ea, ca să se apere şi să-l necăjească totodată. „Haide să vedem mai bine ce fac ceilalţi!" adăugă ea repede. „Toţi dorm, şopti Andronic, n-avea nici o grijă. Şi apoi, nu vezi? s-a stins bricheta; ăsta e semnalul, ăsta e gajul"... D-na Solomon încercă să se rupă din braţele lui, dar căldura tânărului o ameţea, o vrăjea. „Cel puţin dacă n-ar aprinde cineva bricheta, să ne vază", oftă ea...

Liza auzi din nou glasul lui Stere: „Al cincilea!" de astădată atât de departe, atât de stins, încât ghici mai mult cuvintele, pentru că le cunoştea. Acum e rândul lui, îşi spuse, silindu-se să rămână calmă. Dar tremura. Dacă vine întâi şarpele?... Se temuse degeaba. Andronic apăni liniştit dintre pomi. „Mă aşteptai?" o întrebă el zâmbind. „Da. Voiam să-ţi spun că s-a stins bricheta"... I-o arătă, în scorbura copacului, dar Andronic nici nu-i urmări gestul cu ochii. Se apropie de ea, fără sfială şi o cuprinse în braţe. Liza tremura, dar trupul bărbatului era atât de puternic, atât de îmbietor, încât nu îndrăzni să se zbată. „Trebuie să-mi dai gajul!" îi şopti Andronic. Liza încercă să se rupă din îmbrăţişarea lui; parcă şi mai mare era voluptatea, dacă ar fi urmărit-o prin pădure şi-ar fi prins-o apoi sălbatec în braţele lui de fier, fierbinţi. Dar nu izbuti să scape. Andronic o ţintuia pe loc, şoptindu-i la ureche: „L-ai văzut?" o întrebă el. Liza simţi cum i se urcă sângele în obraz, dar plăcerea de a-i asculta cuvintele îndrăzneţe era prea mare. „Nu ţi-e frică de el?" întrebă din nou Andronic. Liza clătină ruşinoasă din cap şi vru să-şi ascundă faţa pe umărul tânărului, dar el îi prinse gura şi o ţinu aşa, fără să-i îngăduie să răsufle... încet-încet, cu infinită voluptate amestecată cu teroarea morţii, Liza simţi cum îşi

pierde cunoştinţa şi leşină, în clipa în care văzuse răsărind capul înspăimântător al şarpelui dintre pumnii strânşi ai lui Andronic...

Dând întâmplător cu mâna prin întunerec, Vladimir descoperi alături de el pe Liza. Rămase buimăcit, neîndrăznind să o întrebe ce caută acolo, în patul lui. „Dar nici măcar nu e patul tău!" exclamă Liza, răspunzându-i parcă la întrebarea lui nerostită, într-adevăr, Vladimir observă cu tăcută mirare că nu se află în camera lui. O odaie lungă, necunoscută, plină cu glastre de flori. „Cine a aprins lumina?" întrebă el deodată. „Nu e nici o lumină, ţi se pare ţie! îi răspunse zâmbind

Liza. E doar luna!" Şi îl privi stăruitor drept în ochi, provocându-l. „E păcat, îşi spuse Vladimir. Ce are să spună Stere?" Liza se apropie mai mult de el şi-i şopti: „Ce făceai tu în pădure? Adunai şerpi, hai?!" Vladimir se cutremură, speriat. Dar în acea clipă observă cu teamă cum se schimbă capul Lizei, cum se urâţeşte hidos şi dezgustător, rânjind cu o gură enormă, vânătă, îşi acoperi ochii cu palma. Respira speriat, tremurând, cu o groază stupidă, amestecată cu scârbă, în tot timpul.

„Haide, nu-ţi fie teamă, auzi el din nou glasul femeii, haide mai bine să-i prindem pe ceilalţi!"... Deschizând ochii, Vladimir zări în faţa lui pe Aglo. „L-au omorât, vorbi ea zâmbind, au tăbărât toţi pe el şi 1-au omorât!" Vorbea de şarpe, se înţelege. Vladimir răsuflă uşurat. „Nu era mare lucru de el, continuă d-na Solomon. Iată, asta e tot ce-a rămas!" Şi-i arătă ceasul. Cadranul era acum presărat cu mărgele sclipitoare.

„Să nu fie prea târziu, spuse Vladimir. Ştii că vine rândul meu." Aşteptară amândoi, ascultând semnalul. Dar d-na Solomon se apropia tot mai mult de el, strângându-i mijlocul, apăsându-i pieptul. Vladimir simţi cum îl cuprinde o dulce ameţeală, o căldură aromitoare şi începu să tremure. „Asta nu se poate, îşi spunea el, asta nu!"... Auzi atunci strigătul lui Stere: „Al doilea!" şi se smulse din braţele femeii, pornind sălbatec în noapte, în inima caldă şi primitoare a pădurii.

XII

Câteva minute după ce Dorina adormi, cineva se apropie de ea şi îi spuse, bătând-o pe umăr:

— Haide! Se face în curând ziuă!...

Fata sări din pat, speriată. Aşa de repede? Şi ceilalţi cum rămân, aici, singuri la mănăstire?...

— Asta a fost demult şi-a fost numai în vis... Cum de-ţi mai aminteşti de ele?...

Dorina începu să zâmbească. Adevărat. Toate au fost în vis; şi petrecerea aceea amară la Solomon, şi jocurile lor în pădure, şi şarpele...

— Dar să nu rosteşti niciodată cuvântul acesta, o povăţui ghicindu-i parcă gândurile. Să nu-l rosteşti, că n-ai voie...

— Bine, am să ţin minte... Dar dacă totuşi...

Fata de lângă ea, care o trezise, se încruntă, posomorându-se..

— Nu-l mai vezi atunci nouă ani de-a rândul... Să-l cauţi în lumea toată şi nu-l mai întâlneşti...

— Pe cine? se cutremură Dorina.

— Pe mirele tău. Sau poate ai uitat şi asta, că astăzi e nunta...

— Aşa de repede? întrebă sfioasă Dorina. Şi nici măcar nu s-a făcut ziuă...

— Acuma este el bărbat, numai până răsare soarele... Apoi s-ascunde iar şi nu-l mai vezi...

Dorina privi în toate părţile. Ce odaie mare şi bogată, cu pereţi zugrăviţi în aur, cu

tavanul rotunjit ca o boltă...

A dormit aici aproape toată noaptea şi nici măcar nu şi-a dat seama...

— Haide! haide mai repede, o zori femeia. Te-aşteaptă celelalte, cu rochia de mireasă...

— Dar trebuie să spui întâi mamei, se împotrivi Dorina.

Femeia zâmbi îngăduitoare. O luă de mână şi-i arătă fundul odăii.

Parcă se deschidea o altă încăpere acolo şi la capătul ei alta, la nesfârşit, ca între oglinzi.

— Mai ai tu timp să te întorci acum? astea au fost demult... Nici nu ştii ce mult a fost de-atunci...

Dorina privi şirul acela de odăi, care parcă o despărţeau de un alt tărâm, fără tristeţe, încet, i se ştergeau din minte ultimele amintiri, într-adevăr, acum înţelegea şi ea că a trecut vreme multă de atunci şi nimic nu se mai poate întoarce, nimic nu mai poate fi cum a fost odată...

— Ia-ţi inelul! îi aminti femeia. Să nu-l scoţi din deget decât când vei fi în faţa lui...

— A lui Andronic, şopti sfioasa, cutremurându-se de emoţie, Dorina.

— Aşa îi spuneţi voi...

Femeia privi în ochii Dorinei şi zâmbi trist.

— Tu îl cunoşti?

— îl văd şi eu, numai noaptea, răspunse femeia. Atunci când e bărbat frumos...

— Şi tu cum îi spui? întrebă din nou Dorina.

— Cum nu trebuie să-i spui tu...

Dorinei îi fu teamă de privirile acelea străine, de figura aceasta pe care nu o mai întâlnise niciodată până acum.

— Haide! Ne-aşteaptă...

O luă de mână, aproape fără voia ei, şi o trase spre uşă. Dar ajunsă în faţa pragului, Dorina se opri, tremurând. I se părea că dincolo, peste prag, este apă. O apă ascunsă, dar adâncă, neagră, rece, pe care un ochi nedibaci ar fi luat-o drept covor.

— Mi-e frică, şopti ea.

— Nu te teme, nu te-neci, o linişti femeia. Când eşti cu mine, nu te-neci...

O trase de braţ; Dorina închise ochii, dar piciorul nu se scufundă.

Călca parcă pe sticlă. Răcoarea apei îi pătrundea tălpile; atât. Dar răsuflarea aproape i se oprise pe loc, în piept.

— Răsuflă adânc, îi mai spuse femeia. Fii fără grijă. Ai să te înveţi apoi şi aici, sub apă...

— Dar unde suntem? întrebă speriată Dorina.

— în palatul lui...

— Dar cum se vede atunci soarele până aici? întrebă Dorina privind cu grijă împrejur.

— Dacă palatul este cu totul şi cu totul de sticlă... Ia uită-te...

Femeia îi arătă cu mâna în sus. Se vedea cerul. Departe, sticlos, argintiu. Acolo, sus, nu era decât o lumină sfioasă împrumutată parcă de altundeva. Lumini mari, strălucitoare se zăreau în faţă.

— Ne-aşteaptă... Să nu se supere că am întârziat...

O ţinu tare de mână şi grăbi pasul. Dorina privea ameţită strălucirea din faţa ochilor. Se auzeau glasuri multe şi sunete ciudate, moi, de viori foarte uşor atinse, începeau nişte trepte albe, ca de marmură.

Când fu să atingă prima treaptă, Dorina şovăi. Dar tovarăşa o trase puternic după ea.

— Urcă! Urcă! îi porunci.

Ce greu îi era! Parcă o apăsau puteri nevăzute şi o osteneau la fiecare pas.

— Urcă! Urcă! se auziră alte glasuri de sus.

Şi simţi din nou braţul femeii care o trage, închise ochii, cu lacrimi, şi făcu încă un pas. Parcă o ameţea durerea acestei munci neînţelese.

— De ce e atât de greu? şopti ea.

— Şi lui i-a fost greu până la tine. Ai uitat că nu putea urni barca din loc? Cât timp aţi aşteptat acolo, pe marginea lacului şi barca nu se putea dezlipi de ţărm...

— Da, aşa e, îşi aminti Dorina. «

îşi aminti şi privirile de foc ale lui Andronic. Braţul lui cald şi puternic, de care se agăţase atunci, demult, în vis... ; s

— Urcă! Urcă! auzi din nou glasurile de sus.

— Cine sunt? întrebă Dorina. ' "'<

— Ceilalţi. Sunt mulţi. Toţi vin aici... Dar e greu, nu e aşa?...

Parcă zâmbetul ei era şi mai trist acum, când privea munca Dorinei!

— Mai e mult? întrebă încă o dată Dorina.

— Dacă îl iubeşti, mai e puţin...

Fata strânse pleoapele, îşi muşcă buza şi se opinti, încă o treaptă, încă una...

— El nu mă poate ajuta, nu e aşa?

— Pe scara asta, nu. Nu e scara lui...

Glasurile de deasupra păreau că se pierd, laolaltă cu zvonul de viori. Unde au pierit deodată toţi oamenii aceia care o aşteptau, cu privirile aţintite asupra ei? se întrebă Dorina.

— N-au pierit, îi răspunse femeia. Te-aşteaptă. Uite-i...

într-adevăr, Dorina se află deodată în mijlocul unei săli nesfârşite, bogată în lumini şi oglinzi. O lume de basm se deschidea în faţa ochilor ei. Femeile erau îmbrăcate ca în celelalte vremuri, iar bărbaţii aveau haine cu fireturi, paloşe lungi, coifuri.

— Să nu cumva să le vorbeşti! îi şopti repede femeia.

Dorina înainta sfioasă, orbită, în sala înaltă, fără sfârşit. Oamenii o ţintuiau cu privirile lor streine, reci şi parcă se trudeau s-o oprească între ei, căci cercul se strângea necontenit. Şi fiecare îi făcea un semn cu mâna, fiecare îi arăta vreun lucru minunat: o pasere nemaivăzută, de aur, sau un pahar de nestemată sau vreun pantof strălucitor. Fata ameţi şi-şi puse palmele la ochi.

— Să nu le răspunzi orice ţi-ar spune, auzi ea din nou şoapta tovarăşei.

în acea clipă, simţi braţul femeii mai poruncitor, trăgând-o.

— Uite-o şi pe Arghira, frumoasa din lapte! strigă un tânăr, ieşindu-i în cale şi arătându-i un tron ascuns.

Dorina întoarse fără vrerea ei privirile. Departe, zdrobită de lumină, sta o fată palidă, cu plete negre, cu ochii larg deschişi.

— Şi ea a fost mireasă! adăugă tânărul zâmbind. Tot de-acolo a venit şi ea, ca şi tine. Uite-o!

Dorina începu să tremure. Fata aceea parcă ar fi fost moartă; stătea neclintită, cu obrazul alb şi ţeapăn şi ochii ei nu clipeau.

— Trei zile, atâta a cunoscut-o el! strigă din nou tânărul, aproape ţinându-i drumul. Acum e moartă, e de mult moartă. Priveşte-o bine!...

Chiar fără porunca tânărului necunoscut, Dorina tot nu-şi putea desprinde privirile de chipul fetei de pe tron. O turbura tot mai puternic taina chipului încleştat, tristeţea aceea rece,

îngândurată.

— Haide! îi şopti tovarăşa, încercând să-i tragă braţul.

— Cine este? întrebă Dorina. A fost şi ea mireasă şi a murit?

Femeia şovăi, fără să-i răspundă. Voia s-o tragă mai aproape de ea, s-o scoată mai repede din cercul acela de oameni care continuau s-o privească ameţitor.

— Priveşte-o bine şi-ai să înţelegi cine este, vorbi din nou tânărul.

Şi ea se opri deodată, tremurând. Fata din tron i se păru atunci cunoscută; şi ochii aceia larg deschişi, şi buzele strânse...

— Nu vezi că eşti *tu* acolo?! exclamă biruitor tânărul.

Toate viorile tăcură, oprite parcă la un semn nevăzut. O mare tăcere împietri sala. Dorina rămase o clipă cu ochii căscaţi, apoi gemu rănită şi se prăvăli.

...începea să-şi dea seama unde se află. Odaia întreagă era muiată într-o lumină vrăjită, lunară. Dorina se trezi tremurând, înspăimântată.

Auzea un sforăit gros, întrerupt de sufocări scurte. Din altă parte se strecurau până la ea zvonuri nedesluşite; un geamăt prelung, şoapte neînţelese şi ţiuituri de gângănii nevăzute. Fata îşi mângâie fruntea cu palma, încercând să înţeleagă ce s-a petrecut cu ea. Ascultă răsuflările înecate de lângă ea. întoarse încet capul şi zări alături, cu capul atârnând greu, pe Liza. în cealaltă parte, dormea cu pumnii strânşi aproape de gură Riri. Odaia era luminată până în cele mai ascunse unghere, dar luna nu se zărea prin fereastră. Se ghicea numai un colţ de cer albastru, străveziu.

— Am visat, şopti Dorina ca să se liniştească.

îi era totuşi frică, singură trează în mijlocul atâtor femei cuprinse de somn. Fiecare zgomot care îl auzea i se părea încărcat de taină, vrăjit, neînţeles. Târziu îşi dete seama că se aude de departe orăcăit de broaşte. Se gândi câteva clipe. Suntem la mănăstire: Am visat. Tot ce s-a întâmplat până acum a fost în vis...

Dar îşi aminti brusc de Andronic şi răsuflarea i se aprinse din nou.

Oare şi el a fost numai o nălucire? Şi şarpele?...

Rămase cu ochii deschişi, încruntată, încercând să-şi aducă aminte de toate câte s-au întâmplat. Nu înţelegea nimic limpede. Doar ochii lui Andronic stăruiau asupra ei, de undeva din boarea luminoasă a odăii. Şi parcă îl simţea foarte aproape, îi simţea mai ales parfumul acela nelămurit de trup curat şi bărbătesc, laolaltă cu căldura ucigătoare care izvora din ochii lui, din mâinile lui... Dar şarpele!?... Dorina roşi, închizând pleoapele şi strângându-le până la durere. Acelaşi copleşitor dezgust, aceeaşi mare spaimă şi dorinţă bolnavă stăruiau în amintirea ei turbure. Faptele se desprindeau anevoie în minte şi toate gândurile îi răsăreau vlăguite, nesigure, neştiind cum să le lege între ele. Totul era bolnav, istovit, cuprins de ceaţă. Dar vraja şarpelui stăruia; vraja lui şi a lui Andronic. Numai chipul lui Andronic o liniştea, când îl chema în minte, îl vedea întreg, viu, năprasnic în bărbăţia lui neasemuită...

Dorina luptă multă vreme cu somnul, cu amintirile. Sforăiturile din celelalte odăi le auzea uneori cu o exasperantă precizie, în încăpere, lumina lunii stăruia. Fereastra era deschisă, dar încă nu se făcuse prea frig. Răsuflarea femeilor era adâncă şi greoaie. Toate dormeau cu gura căscată, cu gâtul încovoiat şi braţele răsucite. Zărea piepturile cum se înalţă şi scoboară, zgomotos, în voie, cum se întind muşchii şi obrazul transpiră uleios. Niciodată Dorina nu văzuse atâtea femei dormind obosite. Niciodată luciditatea ei nu fusese atât de ascuţită şi totuşi atât

de bolnavă, gata să se topească în nălucire la orice spaimă. Le privi câteva clipe, apoi închise ochii şi adormi dintr-o dată, ca şi cum s-ar fi cufundat lin într-un lac fără fund.

XIII

Andronic străbătuse o bună parte din pădure înainte ca să se întoarcă din nou pe marginea lacului. Ajuns între arbori - acolo unde, cu câteva ceasuri mai înainte se desfăşuraseră jocurile - pomi să cânte, încetinind pasul. Glasul se desprinse la început sfios şi melancolic, rotunjindu-se şi crescând apoi, ca într-o chemare prelungă, deopotrivă de duioasă şi înflăcărată. Cânta fără cuvinte; doar dacă la răstimpuri rostea vreun nume de fată. Pădurea părea că-l ascultă somnoroasă, tresărind uşor, neliniştită şi apoi repede împăcată. Sus, pe deasupra arborilor, se pornea câteodată un val nesfârşit de foşnete speriate, frunzele apropiindu-se unele de altele şi tremurând ca atinse de o mână nevăzută şi nepotolită. Glasul lui Andronic ajungea până foarte departe, despicat de trunchiuri şi răsfirat printre frunze.

A-o-oooo-hău-u-uuu!... Ana-a-aaaa!...

Lumina lunii pătrundea coroanele şi se aştemea de-a dreptul pe iarbă, răsărind pretutindeni flori nefireşti, cu sclipiri umede, sfioase.

Andronic parcă se ferea să le calce, privind cu băgare de seamă unde îşi pune pasul. Atunci glasul lui se pierdea înghiţit de pământ şi numai şoapte neînţelese tremurau în pădure. Parcă frunzele se întorceau încet după el, într-atât de turburătoare îi era trecerea şi de cald glasul când începea să cânte. Uneori paseri nevăzute se trezeau prin cuiburi, şi se auzeau ciripituri înfundate, chemări scurte, speriate. Andronic se oprea zâmbind, şi le făcea semn cu mana, ridicând fruntea.

— Nu v-astâmpăraţi, frumoaselor?!

Ciripitul se topea brusc, în zvonul nelămurit al crengilor înalte. Câte un fluture mare de noapte îşi lua zborul, clătinat parcă de o aripă de vânt, gata să-l răstoarne şi se aşeza leneş pe coaja trunchiului, lipindu-şi aripile. Ochii lui Andronic îl urmăreau câteodată sclipind în întunerec ca doi cărbuni aprinşi. Omul zâmbea, străbătut de bucurii neştiute şi pornea mai departe, cântând.

în faţa unui arbore bătrân şi încovoiat, Andronic se opri cu băgare de seamă şi-l măsură de sus până jos, ca şi cum ar fi vrut să-şi dea seama dacă e ceva schimbat în trunchiul şi ramurile lui. Apoi îşi scoase haina, o zvârli pe iarbă şi începu să se caţere vioi, fără nici o greutate. Ajuns în furca cea mai de sus, Andronic îşi făcu loc cu mâinile printre frunze şi încercă să privească pe deasupra pădurii. Dar încă nu se urcase până în vârf; încă nu-şi putea roti ochii deasupra tuturor arborilor, îşi trase atunci capul şi se caţără pe crengile cele mai înalte. Ramurile fragede tremurau sub apăsarea lui, dar nu trosneau.

Părea că se ţine mai mult cu mâinile, fără să-şi lase tot trupul pe crengi. Parcă ar fi plutit între frunze şi trupul lui ar fi fost uşor ca al unei paseri. Când îşi înălţă capul, cerul întreg îl acoperi. Un cer împietrit, alb, scăldat în lună.

— Doară n-oi fi singur! spuse Andronic şi începu să chiuie.

Glasul lui ajunse foarte departe, pe deasupra pădurii şi-l auzi cum se pierde, ca un ecou. Dar nu-i răspunse nimeni. Numai o pasere mare îşi luă zborul cu aripele întinse şi fâlfâi lin peste arbori.

— HuuuuL. chiui încă o dată Andronic.

Aceeaşi tăcere mirată a pădurii. Acelaşi cer senin şi mort deasupra, îngândurat, Andronic începu să coboare, îşi dedea drumul cu uşurinţă, parcă jucându-se, din ramură în ramură, fără să şovăie, fără să privească unde se lasă. Ajunse repede pe pământ, îşi scutură părul de frunze, îşi îmbrăcă haina şi porni îndărăt, pe alt drum. Când străbătu luminişul, căută câteva clipe cu ochii o tufă şi se îndreptă aproape alergând spre ea. Se trânti pe iarbă, puse urechea la pământ şi ascultă.

— Nimeni! exclamă el zâmbind. Unde or fi plecat toţi în noaptea asta?!...

Se ridică, după ce mângâie uşor, cu palma, firele de iarbă, cerându-le parcă iertare că le-a strivit sub trupul lui.

— S-au dus poate pe lac, să înoate, adăugă Andronic.

Grăbi pasul. Când ieşi din pădure, începuse să adie blând vântul. Se clătinau spicele pe marginea cărării. Andronic mergea fluierând, până se apropie de lac. Aici se opri din nou, ascultând. De undeva, de departe, se auzea tremurul uscat al păpurişului. Ţipetele somnoroase, orăcăitul broaştelor, tiuitul cosaşilor păreau că se sting în înfiorata tăcere a lacului. Nici paserile nu se mai trezeau speriate din stufăriş acum. Andronic încercă să pătrundă zarea cu ochii. Nu se lămurea

nimic pe lac. Doar o boare uşoară legănându-se în vânt. Tânărul făcu câţiva paşi, căutând parcă un loc mai potrivit şi începu să se dezbrace, nerăbdător.

Dorina şovăi multă vreme înainte de a se hotărî să-i iasă înainte. El ştie doar că a venit şi totuşi nu o caută, nu o cheamă, îl vede foarte bine, cum stă aproape gol, cu fâşia de mătase grea, bătută cu fir, prinsă în jurul coapselor. Şi totuşi ar fi trebuit să-l găsească gata de plecare, îmbrăcat. Sau poate nu a ales-o pe ea... Dar din hora acelor fete necunoscute, după ce le-a cântărit pe toate cu privirea, ei i-a aruncat gajul, un măr de aur. Acesta a fost semnul; pe ea a ales-o de mireasă...

— Dorina! exclamă Andronic mirat când o zări înaintând. Ce frumoasă te-ai făcut!...

— Te-am aşteptat, şopti fata. Nu mergem?

îi văzu în acea clipă umerii lui goi şi plecă ochii.

— De ce ţi-e teamă? o întrebă el. Ştii că altfel nu se poate, ci numai gol. Aşa stă scris...

— Şi eu?

— Şi tu... Mai târziu, se-nţelege, adăugă el zâmbind, apucându-i mâna.

Fata simţi din nou tresărirea de foc pe care i-o dădea întotdeauna atingerea trupului lui Andronic. Aceeaşi cutremurare bruscă, aceeaşi stranie plăcere, necunoscută.

— Tu ştii să-noţi? o întrebă încet Andronic. Dacă se scufundă barca, tu ai să ştii să-noţi?

Dorina se agăţă de braţul lui, speriată. ... , .,

— Dacă mă laşi tu, mă-nec! exclamă ea.

— Atunci să nu-ţi fie teamă, orice s-ar întâmpla să nu-ţi fie teamă, o încuraja Andronic. Asta e o luntre fără moarte. Dacă ai şti de câte ori am străbătut eu apele până m-am dus şi m-am întors de-acolo... Uite!...

îi arătă cu braţul întins depărtările. Dorina nu zări nimic, decât aceeaşi întindere nesfârşită de ape, limpezi, nemişcate. },-

— E departe? întrebă ea supusă.

Andronic începu să râdă şi o strânse mai aproape de el.

— Nu e nimic departe când iubeşti, şopti. Tu ai să te aşezi în fundul bărcii, liniştită. O să trecem nouă mări şi nouă ţări. Şi pe urmă începe nunta...

— Atât de târziu, spuse Dorina, întristându-se. Câte nu se mai pot întâmpla până atunci, adăugă ea gânditoare.

— De ce te grăbeşti? întrebă blând Andronic. Aici, la noi, zilele trec repede, ca şi clipele. Dacă ai ajuns aici, nu te mai poţi întoarce. Şi e mai frumos aici, nu e aşa?...

— Oriunde eşti tu, răspunse fata.

Tăcu brusc, privindu-1. Ce frumos este, şi ce înalt, ce mare! Parcă nu mai e om, ci zeu, fiul zmeului din poveşti.

— De ce-ai plecat din palat? îl întrebă ea. De ce-ai venit din nou aici, lângă apă?...

— Tu n-ai putut rămâne acolo, ţi-a fost frică... De ce ţi-a fost frică?

Toţi oamenii aceia .erau morţi de mult, nu-ţi puteau face nimic, n-ai văzut?...

— Eram şi eu acolo, şopti fata cu spaimă. Eram pe un tron, ascunsă de ceilalţi...

— Da, vorbi Andronic senin, aşa se întâmpla întotdeauna...

Dorina simţi din nou aceeaşi spaimă şi se strânse mai aproape de el. Parcă ar fi vrut s-o liniştească, s-o mângâie.

— Fii fără nici o teamă, vorbi el, şi eu sunt *aici.* Nu ne despărţim...

Privi atunci spre ape. Barca aştepta acolo, lângă ei, de foarte multă vreme. Dorinei i se păreau cunoscute toate lucrurile acestea; şi pregătirea aceasta de călătorie i se părea c-o mai trăise o dată, demult.

— Unde e nunta? întrebă ea încă o dată.

— La capătul celălalt...

îi cuprinse mijlocul şi o duse încet aproape de apă.

— Nu se poate altfel, o linişti Andronic!

El făcu un pas şi barca se clătină. Apoi, purtând-o aproape în braţe, o sui şi pe Dorina. Legănarea a fost atât de neînchipuit de dulce, încât fata ameţi şi-şi prinse capul în mâini. Andronic era lângă ea. înainte de a apuca vâslele, îi arătă cu braţul întins înainte.

— Acolo, la mijloc, e o insulă. Acolo am stat eu...

Deodată, fără să ştie cum, Dorina îşi aminti de şarpe şi se cutremură, îl va vedea din nou, gol şi neobosit, zvâcnind sub lumina lunii, aşa cum îl văzuse de la început. Şi de data aceasta, pe neaşteptate, din întunerec, ar putea s-o muşte...

— Dar în insulă e şarpele! exclamă ea turburată. Tu 1-ai gonit acolo, chiar tu!...

Văzu în acea clipă cum Andronic se ridică în barcă, palid şi mâniat.

Privirile lui scăpărau şi mai înflăcărate acum şi îi străpungeau luminiţele ochilor, orbind-o.

— De ce-ai spus asta, iubita mea?! vorbi Andronic trist.

Dar cuvintele lui zvâcneau în urechi, parcă ar fi fost fulgerate din gura unui zmeu.

— De ce n-ai ascultat porunca? repetă el tremurând.

Dorina îşi aduse aminte: „Să nu cumva să rosteşti cuvântul acesta în faţa lui!" Uitase. E prea târziu acum. Uitase... îl privea înmărmurită, strivită de puterea lui, aşteptând blestemul, îşi acoperi ochii cu palma.

— Nouă ani ai să mă cauţi şi numai atunci ai să mă găseşti! auzi ea cuvintele lui Andronic.

Dar când vru să-l privească din nou şi să-i cerşească îndurarea, văzu barca goală. Andronic pierise. Nu era în faţa ei decât întinderea nesfârşită de ape. Rămase mută, istovită, neştiind ce are să facă. în acea clipă, auzi cum se clatină frunzele pe mal şi întoarse capul. Nu era nimeni. Numai vântul, înteţindu-se, înfiora crengile înalte ale arborilor...

Se trezi cu acest zgomot amar în urechi. Odaia era pe jumătate în întunerec. Lumina de lună se trăsese lângă fereastră. Dorina înţelesese că vântul intră acum tremurător în odaie. Se ridica din pat şi se apropie de fereastră. Departe, spre stânga, se zărea lacul. Fata zâmbi. Se întoarse spre pat, fără să recunoască unde se află. Privi mirată' femeile care dormeau lângă ea. încet, dar cu gesturi sigure, ca prin somn, îşi făcu loc printre paturi. Găsi de-a dreptul uşa, fără s-o caute. Auzi zgomote ciudate dincolo de pereţi, care o înfricoşară. Răsuflări adânci şi înecate, ca ale unor oameni chinuiţi. Dar nu-şi pierdu curajul, ci, cu ochii închişi, străbătu sala până la uşa de-afară. Era pe jumătate deschisă. Ieşi în curte. Nu simţi frigul sub picioarele

goale, nici vântul rece pe deasupra umerilor ei aproape dezgoliţi. Porni cu aceeaşi hotărâre spre lac.

Când coborî dâmbul şi ajunse pe mal, găsi barca aşteptând-o.

întocmai aşa cum o lăsase.

Intrase acum adânc cu picioarele în mâlul umed şi rece, fără să simtă ceva. Grăbită, dar cu luare-aminte, desprinse frânghia din jurul parului, o zvârli în barcă, apoi se sui. Hotărâtă, căută cu ochii insula - şi începu să vâslească lin, duios, ca cineva care pleacă numai cu nădejdea...

XIV

Liza se deşteptă cuprinsă de frig, tremurând. Fereastra era larg deschisă şi apropierea zorilor se presimţea în bătaia vântului umed, în mirosul schimbat al văzduhului. Luna pălise. Dar întunerecul începea să se destrame şi parcă se zăreau aburi turburi peste fereastră, departe.

Liza se deşteptă ameţită, ca după o lungă petrecere. Anevoie înţelegea unde se află şi în ce împrejurări adormise pe jumătate îmbrăcată, laolaltă cu atâta lume. Rămase multă vreme cu ochii deschişi, fără să izbutească să se învelească bine, tremurând. I se păruse că, în clipa când se trezise, sunase undeva, pe aproape, o toacă de lemn. Un sentiment neconfortabil de deşteptare într-o încăpere streină, incomodă; se simţea în acelaşi timp dezgustată, obosită, păcălită de viaţă. Nimic n-avea nici un sens, de nicăieri nu nădăjduia nici o bucurie. Un ciripit scurt, răguşit, venit parcă de-a dreptul de pe stinghia ferestrei. Poate că ar trebui închisă fereastra... Dar e atât de greu, şi e atât de zadarnic...

încercă atunci să se învelească mai bine, trăgând plapuma cu putere.

Băgă de seamă că locul din stânga ei e gol. Rin îşi cufundase capul în somn în acest loc gol şi-şi aduna acum genunchii. Liza întoarse capul, cercetând cu mirare celelalte femei. Le zărea mai mult şi-şi frecă de mai multe ori ochii, ca să le poată ghici, întâmplările îi răsăreau izolate în minte, îşi amintise brusc de Sergiu Andronic, de alergările prin pădure. Apoi, un lapsus turbure, un sentiment de umilitoare rătăcire.

S-a întâmplat un joc... O farsă... Apoi încă ceva... Căpitanul Manuilă...

Dorina... şarpele... Dădu din nou cu ochii de Riri, care dormea cu pumnii strânşi la gură şi tresări. Dorina?

Avu atunci senzaţia precisă că a asistat, cu puţine minute în urmă, la plecarea Dorinei din odaie. Fără îndoială că s-a dus la Andronic, în camera cealaltă. Gândul acesta o emoţiona brusc; pudoare umilită, spaimă, gelozie, curiozitate. Uitase că Andronic nu doarme singur.

De-abia când se ridică pe jumătate din pat să cerceteze încă o dată trupurile adormite de alături, să-şi dea seama dacă nu cumva se înşală, îşi aminti de Stere şi de ceilalţi. Fireşte că toţi dorm la un loc. Atunci poate că Dorina... Dar îşi amintea precis, fără să poată fixa în timp amintirea aceasta, că Dorina se deşteptase pe furiş, când toate celelalte dormeau adânc, şi plecase din odaie ca să se întâlnească, afară în curte, poate, cu Andronic...

Ascultă câteva clipe, dacă nu cumva se aud zgomote, şoapte. Numai răsuflările înecate ale femeilor şi sunete grele, horcăite, din cealaltă odaie. Liza se hotărî brusc, emoţionată. Se dădu jos din pat, ferindu-se să atingă trupul încolăcit al Ririei, şi se repezi la fereastră. Se plecă adânc în afară. O lovi un miros proaspăt de frunze rupte, de trunchi crăpat. Cerul era încă albastru, palid către margeni. înspre stânga, aburind, se zărea lacul. Liza asculta" câteva clipe, apoi se întoarse în odaie şi se îndreptă spre uşă. Era întredeschisă. Oricine ar fi putut intra... Un geamăt. Tresări. Dar îşi dete seama că se speriase degeaba; d-na Zamfirescu oftase prin somn.

Dormea acoperită cu paltonul. Liza o privi scurt, cu dezgust. Din odaia alăturată veneau acum, mai dense, mai groteşti, horcăiturile bărbaţilor. Să fie oare acolo Andronic?...

Se reîntoarse lângă pat, nehotărâtă, emoţionată, „în părul meu odată blond"... Refrenul stăruia absurd în minte fără să-l poată alunga: „Eu n-am avut copilărie"... Din nou chipul căpitanului, al lui Stamate.

Sărutările din pădure, îi fu ruşine, silă de ea, de toţi şi de tot ce s-a întâmplat. „Eu n-am avut copilărie"... îi reveneau în minte, fără nici o noimă scene şi vorbe de la masa din Fierbinţi, din grădină. Stere scoţându-şi haina, mergând agale să şi-o atârne de craca unui vişin...

Solomon întrebând cu mâna ridicată: „Cine mai vrea o cafea?"... Şi apoi, deodată, fără nici un înţeles, glasul lui Andronic: „Dacă nu vă liniştiţi într-un minut"... Cuvintele lui, de mai înainte: „Sunt turburat din alt motiv. Dacă am să vi-l spun, veţi râde de mine"... A vrut să-i apuce mâna, atunci, şi i-a şoptit: „îţi jur!"... Amănuntele se înşiră precis în amintire. Cu ce răceală i-a primit el exclamaţia aceasta pătimaşă.

Acum îi e ruşine şi în acelaşi timp ciudă pe Andronic, un necaz îndârjit pe tot ce-a făcut el, pe toată frumuseţea lui cutezătoare. Dorina nu s-a întors. A plecat cu el, fireşte, înţelege tot ce s-a întâmplat: ei doi, noaptea, după ce ceilalţi au adormit, s-au întâlnit în curte, au plecat apoi singuri în pădure, în pădure, noaptea. S-a culcat cu Dorina.

O furie abjectă, o poftă de scandal îi copleşise simţirea, începe să tremure. Se apropie răsuflând grăbită de d-na Solomon şi începe s-o scuture. Femeia se împotriveşte, geme. Liza se întoarce spre Riri şi o deşteaptă brusc, scuturându-i plapuma. Apoi din nou către d-na Solomon.

— Scoală-te, nu ştiu ce s-a întâmplat cu Dorina! şopteşte ea.

D-na Solomon se trezeşte anevoie, îşi freacă necontenit ochii.

— Nu ştiu unde a plecat Dorina, repetă mai tare Liza, apropiindu-şi mult faţa.

Nici Riri nu înţelege nimic din ce aude. Şi-i e somn, şi-i e greaţă; o durere seacă în moalele capului, îşi ţine tâmplele între mâini, silindu-se să priceapă unde se află. Zăreşte, lângă ea, pe d-ra Zamfirescu. îi e deodată teamă, o teamă stupidă că fata de alături aude tot ce vorbeşte, că e de mult trează, şi ea înţelege tot, prefăcându-se că doarme.

— Mai încet, să nu ne audă, şopteşte Riri către Liza.

— Mai bine îmbracă-te, să nu se fi întâmplat ceva, spuse Liza, căutându-şi pantofii.

— Dar de ce, dragă? se miră d-na Solomon.

Se trezeşte şi d-na Zamfirescu. Ridică fruntea şi încearcă să-şi aranjeze părul, care-i căzuse în ochi.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea mirată.

— Cred că i s-a făcut rău Dorinei, spuse plictisită Liza şi a ieşit din odaie. Vreau să văd ce e cu ea...

Riri se îmbracă tăcută, suflând adânc, ca să se trezească, I se pare că se pregăteşte să intervină hotărâtor într-o împrejurare stranie şi primejdioasă. I se pare că viaţa Dorinei atârnă de voinţa şi de curajul

ei şi asta o face să-i fie milă de biata Dorina, să-i fie deodată infinit de dragă...

— Haide! îi spuse Liza d-nei Solomon. Să vedem, poate e în curte.

D-na Zamfirescu rămâne mirată, uluită, în pat. Priveşte înspăimântată către fiică-sa. O zăreşte la celălalt capăt, dormind adânc, şi se linişteşte.

în odaie s-a făcut frig. Zorii stau să răsară. D-na Zamfirescu îşi aduce deodată aminte de şarpele de azi-noapte. Nu-i mai este frică. Dar îşi face cruce pe furiş şi se pregăteşte să asculte, curioasă.

în odaia bărbaţilor a intrat numai Liza. A băgat doar capul, deschizând uşa cu multă

luare-aminte. O loveşte un miros greu, apăsător, de răsuflări încărcate cu aburi de vin şi striveşte pleoapele, dezgustată, îşi strigă soţul de mai multe ori. Nu distinge bine trupurile bărbaţilor. Parcă e mai întunerec în această odaie, căci ferestrele dau spre curte. Câtva timp, nu-i răspund decât horcăiturile îndesate de pe saltele. Apoi, glasul lui Stamate, gros:

— Cine e?

— Trezeşte-l te rog pe Stere, şopteşte Liza din prag. Am putină treabă cu el...

Stamate înţelese şi el greu. O clipă, nu ştie cine ar putea fi Stere.

Numele nu-i spune nimic. Se credea în alt loc, cu alţi oameni, în altă vârstă, îşi deşteaptă, fără să vrea, prietenul. Căpitanul căscă zgomotos, neştiind că Liza îl priveşte din prag.

— Scoală-l te rog pe Stere, spuse din nou, mai tare, Liza.

Manuilă îi aude glasul şi se ridică brusc, ruşinat. Se trezeşte şi d-l Solomon.

— S-a întâmplat ceva, doamnă? întrebă căpitanul.

— Cred că i s-a făcut rău Dorinei, şopteşte Liza, retrăgându-se.

încearcă, te rog, şi trezeşte-l pe Stere...

Apoi îşi aduce aminte că n-a întrebat de Andronic. Nici nu ştie dacă măcar e acolo, în odaie, dacă a dormit de la început acolo... îi e ruşine, totuşi, să mai deschidă o dată uşa şi să întrebe. Poate ar da loc la bănuieli.

— Ce s-a întâmplat? întrebă d-l Solomon, ieşind pe jumătate îmbrăcat în sală.

— Nu ştiu unde e Dorina...

D-l Solomon rămase câteva clipe uluit, neînţelegând sensul cuvintelor.

— Haide s-o căutăm, poate i s-o fi făcut rău şi-a ieşit în curte, şopti Riri.

în clipa aceea uşa se deschise din nou şi apăru căpitanul, încercase, în grabă, să-şi aşeze părul, dar capul îi era răvăşit.

— Ceea ce e mai ciudat, vorbi el, este că nici d-1. Andronic nu e aici...

Privi semnificativ către d-l Solomon. Riri se îndrepta spre uşa de la intrare. O găsi deschisă. Ajunsese cea dintâi în curte. Văzduhul era cu totul altul aici. Se vedeau încă foarte bine stelele, dar toată liniştea aceasta avea alt sens acum; părea o supremă încleştare, ultimele clipe de aşteptare: în curând totul se va şterge, se va întâmpla un lucru nou, care nu mai era al nopţii.

— Nici nu ştim cât e ceasul, şopti buimăcit d-l Solomon, coborând în curte.

— Trei şi douăzeci şi cinci, spuse Stamate, care-şi luase ceasul cu cadran fosforescent.

D-na Solomon şi cu Liza străbătură repede cu privirile curtea mănăstirii.

— Nu e aici, spuse sigură Liza.

— Poate s-o fi dus prin parc, să se plimbe, şovăi Riri.

Căpitanul Manuilă privea calm, colţ după colţ, fără să se mişte din loc. Părea că se «gândeşte atent la toate ungherele unde s-ar fi putut ascunde Dorina. I se păru, o clipă, că nu face altceva decât să continue jocul din pădure şi amintirile îl umiliră, întoarse brusc capul spre lac.

— Ar trebui să căutăm întâi acolo, spuse el tare, arătând cu mâna.

Riri se cutremură. Nu, asta nu se poate, asta ar fi peste putinţă...

— Doamne fereşte! făcu d-l Solomon.

Liza nu mai aşteptă să se hotărască, ci pomi cea dintâi spre lac, urmată de Stamate şi Riri.

După ce ieşi din curtea mănăstirii, începu să alerge. I se părea că orice clipă pierdută

este o gravă greşeală. Oricând, Dorina poate găsi timp să se ascundă...

— Eu nici nu ştiu dacă Andronic ăsta s-a culcat sau nu cu noi, auzi ea glasul lui Manuilă din urmă.

Coborî dâmbul şi ajunse la marginea lacului, îşi dete repede seama că lipseşte barca. Se îndreptă spre ţăruşul strâmb, care o ţinuse legată de ţărm.

— E nebună! exclamă Liza. A luat barca...

Fireşte, s-au dus să se plimbe numai ei doi. S-au plimbat toată noaptea, s-au legănat şi el i-a şoptit cuvinte de amor: „Eu n-am avut copilărie!"... Palidă, Liza alergă pe mal, încercând să ghicească forma bărcii.

— Uite-o! strigă Riri de pe dâmb.

Toţi se întorc spre locul unde arată braţul fetei. Acum se vede bine barca şi Dorina, pe jumătate îmbrăcată, singură, vâslind încet, ostenit.

— E singură! strigă Liza înmărmurită.

O vede şi ea foarte bine şi nu-i vine a crede. Câteva clipe îi e teamă să înţeleagă. Dorina asta e nebună!... Doamne! Dacă cumva?... Nu are curajul să-şi ducă gândul până la capăt. Alergă din nou sus pe dâmb.

Ceilalţi privesc uluiţi, urmărind cu ochii dâra uşoară pe care o lasă lopeţile bărcii.

— Dar e nebună! exclamă din nou Liza.

— Se duce spre insulă, spune calm Stamate.

D-l Solomon se trudeşte să ia o hotărâre. Priveşte buimăcit în toate părţile.

— Trebuie să căutăm încă o barcă! şopteşte el, muşcându-şi buzele.

Trebuie să mai fie o barcă pe undeva...

îşi aminteşte: Haralambie, barca cealaltă a stăreţiei, cu care au ^pornit să-l caute. Simte o sudoare rece pe frunte, pe ceafă. Şi deodată, sălbatec, începe să strige:

— Dorina! Dorina!...

f Stamate pune amândouă palmele la gură şi strigă:

— Do-ri-naaa!...

îi trec prin minte, atunci, strigătele lui Vladimir de la joc:

Liza-a-aaa!... I se par toate lucrurile acestea întâmplate demult, cu alţi oameni. Acum îi e frig şi tremură. Strigătele lui **poate nu sunt auzite** de pe lac, căci fata nici nu întoarce capul. .

— Ia te uită acolo! arătă deodată Liza.

în cealaltă parte a lacului se zărea un **bărbat înotând. Se vedeau** braţele vânjoase lovind ritmic şi rar apa.

— El e, Andronic! exclamă Manuilă. i

Câteva clipe, tăcură cu toţii, împietriţi. **Andronic înota şi el, poate** fără să ştie de Dorina, spre insulă.

:. XV

Ajuns pe mal, Andronic îşi scutură apa de pe trup şi porni agale spre inima insulei. Paşii lui lăsară câteva urme moi pe deasupra mâlului bătut cu nisip, apoi iarba îi înghiţi cu totul. Andronic înainta încet, fără grabă, rotindu-şi privirile pe deasupra arborilor, încercând parcă să ghicească după tremurul frunzelor apropierea zorilor. Bătea uşor vântul aici, în mijlocul apei, dar tânărul părea că nu simte adierea rece pe umerii lui goi. Paserile începeau să se deştepte prin tufişuri, şi ciripitul lor singur însufleţea insula. Andronic călca vrăjit de singurătate, de văzduhul turburat parcă în aşteptarea unui mare miracol.

Pătrunse adânc printre arbori, acolo unde tufele creşteau umede, cu frunzele mari,

nedespicate. Mirosea a muşchi şi a scoarţă putredă, în inima insulei. Crengile erau acum mai grele şi parcă boabele de rouă le îndemnau spre pământ. Andronic trecea printre ele nepăsător la scuturarea rouăi, nesimţind mângâierile aspre ale frunzelor, înainta tot mai adânc în pădure, căutând parcă ceva bine ascuns, pe care se trudea să-l descopere răscolind cu ochii tufele şi arborii, întâlni o movilă, pe care crescuse numai un salcâm pipernicit şi câţiva roşcovi sălbateci, şi o sui grăbind pasul. Ajuns în vârf, privi spre lac nedumerit. Câteva clipe rămase nemişcat, răsuflând adânc, rar, ca în somn, apoi coborî pe cealaltă parte şi se îndreptă spre apă.

Fără grabă, cu luare-aminte, îşi căuta un loc în iarbă, unde să se Poată întinde în voie. îl găsi la capătul unei vâlcele. Ierburile creşteau a'ci înalte şi moi; apa se prelingea printre ele ca dintr-un izvor obidit, ce stă să sece dintr-un ceas la altul. Andronic încercă uşor, cu talpa

. piciorului, până unde se întinde umezeala, apoi se tolăni fericit pe iarbă, cu capul pe braţe. Rămase câtăva vreme aşa, fără să-i fie nici frig, nici somn, cu privirile odihnite pe cer.

Dorina se trezi de-abia când barca se înfundă în mâl, oprindu-se cu o zvâcnitură domoală. începu să tremure, văzându-se deodată în mijlocul lacului, departe de ţărm, în întunericul acela străveziu. Dar tremura mai mult de vânt şi de singurătate decât de frică. O linişte ciudată i se cobori în suflet o dată cu deşteptarea hotărâtoare. Parcă se pregătea de o mare prefacere şi tării necunoscute izvorau înlăuntrul fiinţei, vestindu-i trecerea într-un alt tărâm. Dorina sări din barcă şi începu să cerceteze malurile insulei. Trebuia să-l găsească undeva.

Andronic nu minte; vorbele lui se adeveresc întotdeauna, el trebuie să fie undeva, pe aproape, aşteptând-o...

Fata pomi hotărâtă să înconjoare insula. Nu simţea sub talpa ei goală asprimea firelor de iarbă, nici umezeala pământului. Oboseala vâslirii nepricepute şi îndelungi îi pierise ca prin farmec îndată ce pusese piciorul pe insulă. Ochii i se obişnuiseră demult cu întunerecul străveziu al sfârşitului de noapte. Când începu să calce apăsat pe pământ, nu mai simţi nici adierea vântului. Nu simţea decât o stranie, ameţitoare şi nelămurită bucurie, pe care nu încerca să o pătrundă; parcă trecerea lină din vis într-o insulă aievea, copleşită de ierburi şi de copaci necunoscuţi, îi deschidea dintr-o dată o cale nouă, dumnezeiască, pe care o putea de acum bate cu piciorul ei de femeie.

Toate lucrurile acestea pot fi aievea... Trupul ei depărtat şi necunoscut se poate desfăta pe iarba udă în acest sfârşit de noapte. Nici o durere, nici o teamă, nici o sfială, ci numai o copleşitoare, amară bucurie a fiinţei ei adânci; ca şi cum s-ar fi trezit cu un alt suflet, niciodată bănuit, şi într-un alt trup, mai fericit, mai dumnezeiesc...

Cu fiecare pas pe care îl făcea în jurul insulei, parcă şi mai puternic creştea în tainele fiinţei ei tăria aceea neştiută, care îi înflorea carnea şi sângele, schimbându-i răsuflarea, ritmul, mintea. *Totul* se putea întâmpla acum. Paseri de aur, măiestre, s-ar fi putut desprinde din ramurile acelea adormite şi ar fi putut-o chema pe nume. Trunchiurile de copaci în orice clipă s-ar fi putut însufleţi prefăcându-se în uriaşi şi zmei. Pe sub pământ umblă pitici cu bărbi albe şi lighioanele vorbesc între ele... Nimic n-ar fi speriat-o: nici o întâlnire, nici un miracol.

Chiar întunerecul acela care sta să dispară în fiece clipă, înghiţit de pământ şi de ape, i se părea miraculos; parcă o taină până atunci neînţeleasa aducea de undeva lumina, şi schimbarea aceasta a lumii întregi i se părea, acum, înmărmuritoare.

Prin faţa ei, foarte aproape, zbură o pasere, luându-şi drumul spre lac. Dorina o urmări cu ochii, şi răsuflarea i se înfierbântă o clipă.

Paserea trecu lin deasupra lui Andronic; ochii fetei îl descoperiră întreg, deodată, aşa cum rămăsese tolănit în iarbă, cu privirile pe cer.

Grăbi pasul, îndreptându-se spre el. încântarea fiinţei sale creştea, lină, bogată, fără hotare.

— Am venit, iubitule! şopti Dorina apropiindu-se. ,м

Andronic întoarse capul şi o privi zâmbind, fără să tresară.

— Te-aştept de la miezul nopţii, îi spuse el. Te-am căutat prin pădure, te-am strigat...

Dorina începu să râdă. îl privi încă o dată în ochi, apoi privirile ei alunecară încet, fără teamă, fără sfială, de-a lungul trupului. „Ce frumos e iubitul meu"...

— Ce-ai făcut până acum? o întrebă Andronic, înălţând puţin fruntea.

— Cred că am visat, şopti Dorina, căutându-şi un loc lângă el.

— Aşa sunteţi voi, vorbi tărăgănat Andronic. înţeleg'eţi greu...

Dorina se aşeză foarte aproape şi rămase în capul oaselor, încercând să-şi aşeze părul.

— Aşadar, asta e insula, spuse ea fericită", privind împrejur.

— Nu e aşa că n-are pereche de frumoasă ce e? întrebă Andronic.

Fata clătină din cap, închizând ochii. Un zâmbet de nefirească încântare îi lumină faţa.

— Şi tu eşti frumoasă, adăugă Andronic, după ce o privi adânc, silindu-se parcă să-şi pătrundă tot ce era neştiut şi viu în fiinţa ei. De ce nu zvârli trenţele astea?

îi arătă cu mâna cămaşa. Dorina se privi mirată, ca şi cum atunci ar fi înţeles că este încă pe jumătate îmbrăcată.

— Ai dreptate, uitasem! şopti ea zâmbind. " ': u'w~ "s ÎMr"~

Se ridică deodată şi ieşi, scuturându-se, din cămaşă. Rămăsese acum goală, dar nici o sfială nu-i turbură ochii, nici o bătaie de sânge nu-i îmbujora obrajii. Se privi o clipă, apoi se apropie de apă. Pulpele îi erau stropite de glod, de nisip murdar, încet, pipăind parcă fundul lacului cu piciorul, fata înainta în apă până îi trecu de pântec. Apoi şovăi şi întoarse capul spre Andronic, care rămăsese pe mal, urmărind-o cu privirile şi zâmbind.

— Mi-e teamă să merg mai departe, strigă ea înălţând braţul.

Andronic se ridică brusc şi intră şi el în apă. Călca dur, stropind cu Zgomot. Se apropie în câteva clipe de Dorina.

— Nu ştii să înoţi? o întrebă el.

Fata dădu din cap întristându-se copilăreşte.

— Nu e nimic, te învăţ eu, o linişti Andronic. Dar nu trebuie să-ţi fie frică... Ţine-te de mine...

îi luă mâna şi o purtă lin, până ce apa îi lovi sânii. Andronic îşi dădu drumul pe piept, iar braţul fetei rămase rezemat de spinarea lui.

Dorina îşi lăsă capul în apă, după ce încercase să râdă. Apa îi năvălise în gură, în urechi, în nas şi toată apăsarea aceasta necunoscută o desfăta, amuţind-o.

— Ţi-e frică? o întrebă o dată Andronic.

Dorina nu auzise. Se simţea plutind, purtata de un braţ puternic, apăsată de atâtea forţe, încât se abandonase cu desăvârşire. Nu simţea decât o dulce alunecare pe suprafaţa apei acesteia calde şi nemărginite.

Se miră aproape când, încercând să-şi lase picioarele jos, nu mai întâlni pământul sub ea. Dar mirarea i se schimbă repede într-un încântător sentiment -de libertate şi forţă.

— Cum te simţi? o mai întrebă o dată Andronic, fără să capete răspuns.

O aduse atunci, tot atât de lin, de sigur, la mal. Amândoi ieşiră din apă râzând. Dorina îl privi în ochi şi se apropie caldă de el.

— N-a fost greu, şopti ea.

— Am să te învăţ să te urci şi prin copaci, îi spuse Andronic. Dar trebuie să le ceri voie

întâi. Sunt unii din ei bătrâni şi bolnavi şi î' doare... Te-azvârlă atunci la pământ...

— Dar tu cum îi cunoşti pe cei bolnavi? îl întrebă Dorina.

— îi auzi cum se vaită sau îi vezi cum plâng... Săracii... Cu ei e mai greu...

Se aşezară amândoi pe un dâmb, deasupra vâlcelei. Andronic îşi rezemă capul de genunchii ei. Fata începu să-i mângâie părul în neştire.

— ...Şi cu florile e greu, adăugă Andronic. Ele sunt veşnic îndrăgostite... Să le vezi cum plâng!...

începu să râdă. Ridică ochii spre faţa Dorinei şi o privi adânc.

— Cum te cheamă pe tine? o întrebă.

— Dorina.

Andronic rămase câteva clipe pierdut în gânduri. Se silea parcă să-şi aducă aminte unde mai auzise o dată numele acesta.

— Dar pe tine cum te cheamă? întrebă şoptind Dorina, mângâindu-i fruntea.

Andronic zâmbi trist şi iar privirile sale se pierdură în gol. Dorina îl aşteptă, răbdătoare, să se întoarcă.

— Te cheamă Sergiu, nu e aşa? stărui.

— Dacă vrei tu, răspunse zâmbind Andronic, privind-o în ochi, mirat.

— Sergiu e un nume frumos, spuse Dorina. Dacă aş fi fost băiat, mi-ar fi plăcut să mă numesc Sergiu... Ca tine, adăugă ea.

— Nu te mai gândi la asta, o întrerupse Andronic apucându-i braţul şi mângâind-o. Tu nu eşti băiat, tu eşti fată...

— E rău să fii fată, vorbi Dorina.

Andronic începu să râdă, hohotind, îi strânse tare braţul, îi trecu mâna prin păr.

— Dar dacă ai fi fost un biet licurici? o întrebă el, necăjind-o.

Tăcu deodată şi îi căută iarăşi ochii, parcă ar fi voit să vorbească de-a dreptul fiinţei ei adânci, adevărate.

— Tu nu ştii ce înseamnă să fii om, adăugă el îngândurat. E atât de bine...

întinse braţele amândouă, ca două aripi şi-şi dădu capul pe spate.

— ...Să nu mori niciodată, spuse el privind cerul. Să fii ca steaua ceea, frumoasă şi nemuritoare...

Arătă cu braţul Luceafărul de Dimineaţă. Dorina se cutremură.

— De ce ţi-e frică? o întrebă mirat Andronic.

— De moarte, şopti Dorina.

— Sunt şi acolo oameni, zâmbi Andronic. Pretutindeni sunt oameni...

— Tu ştii totul, nu e aşa? îl întrebă liniştită Dorina. Tot ce spui tu e adevărat...

Andronic nu-i răspunse. Rămăsese cu privirile pierdute pe Luceafăr, începeau să se ivească zorii. Pieriseră toate celelalte stele şi cerul se făcuse alburiu.

— Unde stai tu? îl întrebă Dorina, ca să-l trezească.

— Acolo, arătă Andronic pădurea de la marginea lacului. Dar tu unde stai?

Dorina se gândi câteva clipe, încerca să-şi aducă bine aminte, să nu spună vreun lucru nelămurit, din vis.

i.. — La Bucureşti, răspunse ea corect.

— Şi ce faci acolo?

Andronic zâmbise întrebând-o. Faţa îi era toată luminată, parcă anevoie îşi stăpânea râsul.

— Trăiesc, răspunse Dorina încurcată.

Andronic începu să râdă, zguduit de o bucurie sălbatecă. Se ridică şi cuprinse fata în braţe. Părea că poartă o ramură, într-atât de uşoară / îi era povara.

Continua să râdă, înălţând trupul fetei pe braţe, ridicându-l cât mai sus, ca şi cum ar fi voit să-l arate cerului, pădurii, luminii care începea să izvorască din toate părţile. Dorina se lipi de pieptul lui. Andronic o mai săltă de câteva ori în braţe, apoi începu să alerge cu ea spre inima insulei. Sărea peste mărăcini, peste gropi, într-o goană smintită, călcând pe deasupra crengilor uscate, lovindu-se de buruieni înalte şi scorţoase, biruind tufele cu ghimpi, scămoase, aromitoare.

Dorina închise ochii, speriată' şi fericită. Simţea câteodată o zgârietură fierbinte pe trup, dar nici o durere nu se putea asemăna cu răsuflarea nouă, delirantă pe care o cunoştea acum viaţa ei. Auzea sângele lui Andronic zvâcnind în piept, bătăile acelea de inimă tari, asurzitoare. De la o vreme, nu mai simţi nimic, decât o plutire pe aripile vântului, în gol. Aproape că-şi pierdu amintirea; nu cuteza să deschidă ochii, să privească unde se află...

Când se trezi de-a binelea, era întinsă pe plaja din cealaltă parte a insulei. Se zărea barca cu care venise, rămasă cu vârful înţepenit în mâl. Andronic, lângă ea, o privea cu ochii sticlind, îmbujorat.

Broboane mari, limpezi de sudoare i se scurgeau pe trup. Pieptul i se bătea puternic. Părul îi alunecase pe frunte, umed.

— Se face ziuă, îi spuse el îndată ce fata deschise ochii.

— ...Ce obosită sunt, şopti Dorina. Cum ai avut atâta putere?...

— Haide să vedem cum răsare soarele, îi spuse Andronic, uitând să-i răspundă.

O ajută să se ridice şi o luă de mână. Fata călca leneşă lângă el fără să mai simtă pământul. Buclele îi atârnau, despletite de goană, pe umeri. Un braţ îi era însângerat.

— Să ne suim pe colină, vorbi Andronic.

Aproape o purtă în braţe până sus, deşi nu era decât o scurtă ridicătură de pământ, îi găsi un loc bun de aşezat, şi o culcă încet, cu multă băgare de seamă.

— Mie mi-e somn, iubitule, şopti Dorina, privindu-l şi rugându-l din ochi.

— Să vedem întâi cum răsare soarele...

Se aşeză şi el lângă fată şi îi mângâie părul zâmbind.

— Ce frumoasă eşti când ţi-e somn, adăugă Andronic,

— Tu mă faci frumoasă, vorbi Dorina simplu. Când m-ai ales tu, nu eram aşa....

— Erai urâtă atunci, zâmbi Andronic.

Tăcu, îngândurat, cu ochii aţintiţi spre răsărit. Cerul fusese sângeriu acolo, şi apoi păli, aşteptând.

— Tu ai fost vreodată în soare? întrebă Dorina somnoroasă.

— Nu, până acolo e greu, răspunse Andronic fără să se întoarcă.

Dorina închise fericită ochii, îşi aşezase capul pe un braţ, iar cu celălalt înlănţuise mijlocul lui Andronic.

— Să nu adormi, îi şopti el. E păcat...

— Mai e mult? întrebă şi mai ostenită Dorina.

— Pentru cine îl iubeşte nu e niciodată mult, spuse Andronic.

Dorina îşi muşcă buzele, hotărâtă, şi deschise ochii. I se păru că totul s-a schimbat în jurul ei. Arborii erau trandafirii, ierburile sclipeau, lacul era ca o oglindă de aur.

— Acuma... şopti înflăcărat Andronic.

Parcă mii de paseri începuseră să ciripească deodată. Dorina amuţi.

De unde veneau sunetele acestea fermecate, nemaiauzite, ţipetele acestea înalte din văzduh, şoaptele acestea dulci şi neînţelese din iarbă, dintre tufişuri? Au început oare, deodată, cu toate, sau nu le auzise decât foarte turbure până acum?...

— Priveşte!...

Andronic se ridicase în genunchi, mirat, fericit, şi rămase aşa câteva clipe. Ochiul de sânge al soarelui se deschidea foarte aproape de ei, pe deasupra câmpiei. Dorina îl privea buimăcită, ca şi când acum ar fi văzut pentru întâia oară răsăritul soarelui. I se lumină deodată un înţeles adânc, simplu, pe care îl purtase atâta vreme fără să-l cerceteze.

I se păru că se trezeşte într-o altă viaţă, şi bucuria era atât de mare, încât ochii i se împăienjeniră şi pleoapele căzură grele de somn.

Când Andronic îşi luă ochii de pe soare, o găsi alături de el, dormind, cu faţa luminată de un zâmbet copilăresc. Tânărul îi puse mâna în păr şi o mângâie, încercând s-o trezească. Dorina de-abia deschise ochii.

— Lasă-mă, iubitule! şopti ea.

I se păru că faţa lui Andronic e cu desăvârşire schimbată. Un om abătut, îngândurat, trist.

Dar nu mai avu putere să se mire şi adormi din nou, fericită, cu mâna încleştată pe braţul lui.

— Şi mie mi-e somn, îi şopti el, apropiindu-şi faţa. N-o să ne mai vedem până după apusul soarelui... Şi atunci, cine ştie...

O privi cum doarme lângă el, goală şi vie, neînchipuit de frumoasă în neştiuta ei sinceritate. Apoi, ca şi cum ar fi vrut să alunge o vrajă, Andronic suflă deasupra frunţii fetei, zâmbi prelung şi se culcă alături, cu obrazul odihnit pe sânul ei.

Soarele aluneca blând, fierbinte, începuseră să roiască albinele şi fluturii coloraţi de dimineaţă pluteau stingheri în văzduh. Un cuc se auzea la răstimpuri pe deasupra apelor, venit tocmai din pădure.

Când barca ajunse ţărmul insulei, d-l Solomon cu Vladimir şi cu Manuilă săriră grăbiţi, împleticindu-se în mâl. Toţi aveau feţele palide de nesomn şi grijă. Vladimir începu să strige:

— Dorinaa!...

Dar n-au avut mult de căutat, înaintând pe mal, turburaţi, temându-se unul de altul să-şi mărturisească gândurile, zăriră deodată pe cei doi tineri, dormind goi, strânşi unul într-altul. Vladimir roşi şi-şi muşcă buzele. Manuilă rămase un pas în urmă. Singur d-l Solomon avu curajul să înainteze, tremurând.

Când se apropie de Dorina, îşi dădu seama că fata doarme adânc, cu amândouă braţele adunate spre mijlocul robust al lui Andronic.

[1937] .

SECRETUL DOCTORULUI HONIGBERGER

Einem gelang es-er hob den Schleier *Gottin zu Sais*

Novalis

I

într-o dimineaţă din toamna anului 1934, un comisar mi-a adus o scrisoare destul de ciudată, adăugând că aşteaptă răspunsul pe loc. îmi scria o doamnă de al cărui nume, Zerlendi, nu auzisem niciodată, invitându-mă s-o vizitez, chiar în după-amiaza aceleiaşi zile. Era o scrisoare foarte corectă, excesiv de politicoasă, aşa cum se obişnuia pe vremea părinţilor noştri când o doamnă se adresa unui necunoscut.

„Am aflat că v-aţi întors de curând din Orient şi cred că v-ar interesa să cercetaţi colecţiile adunate de soţul meu", îmi scria, între altele.

Mărturisesc că mă interesau foarte puţin, pe vremea aceea, cunoştinţele pe care eram invitat să le fac pe temeiul acestui motiv: că am vieţuit câţiva ani în Orient. Nu o singură dată am fost nevoit să renunţ la o prietenie, care altminteri se vestea agreabila întru totul, pentru că nu acceptam să povestesc platitudini despre „misterele Asiei", despre fachiri, miracole sau peripeţii în junglă, amănunte senzaţionale pe care tovarăşul sau tovarăşa mea se aştepta să le comentez. Scrisoarea d-nei Zerlendi pomenea însă de nişte colecţii orientale, fără să precizeze natura şi obârşia lor, şi asta a fost de ajuns să-mi deştepte curiozitatea.

Mă interesa, într-adevăr, viaţa acelor români care se lăsaseră stăpâniţi de pasiunea pentru Orient. Ca să fiu sincer, trebuie să spun că, mulţi ani înainte de întâmplarea aceasta, descoperisem la unul din anticarii de pe cheiul Dâmboviţei o ladă întreagă de cărţi în legătură cu China, cărţi care toate fuseseră îndelung studiate, adnotate şi uneori chiar corectate cu creionul de cel care le cumpărase şi a cărui

semnătură o regăsisem pe pagina de gardă a celor mai multe dintre ele:

Radu C. Acest Radu C. nu fusese însă un amator. Cărţile lui, care se află astăzi în stăpânirea mea, dovedeau că întreprinsese un studiu serios şi disciplinat al limbii chineze, într-adevăr, adnotase cele şase volume de *Memoires historiques* de Se-Ma Ts'ien, în traducerea lui Edouard Chavannes, corectând toate greşelile tipografice din textele chineze, cunoştea clasicii chinezi în ediţiile lui Couvreur, era abonat la revista *T'oung Pao* şi cumpărase toate volumele din *Varietes sinologiques* care apăruseră la Shanghai până la începutul războiului. Omul acesta m-a interesat de cum i-am reconstituit o parte din bibliotecă, deşi nu i-am aflat multă vreme numele întreg. Anticarul cumpărase mai multe sute de volume prin 1920 şi, în afară de câteva cărţi ilustrate, pe care le vânduse imediat, nu găsise amatori pentru această colecţie de texte şi studii sinologice. Mă întrebam atunci: cine o fi fost românul acela care se apucase cu atâta seriozitate de limba chineză şi de pe urma căruia n-a rămas nimic, nici măcar numele întreg? Ce pasiune obscură 1-a purtat către tărâmul acela depărtat, de care nu voia totuşi să se apropie ca un amator, ci a cărui limbă voia s-o înveţe, a cărui istorie se trudea s-o pătrundă? Va fi izbutit el să ajungă vreodată în China sau a pierit înainte de vreme, prin vreo văgăună a frontului?...

La unele din întrebările pe care mi le puneam, nedumerit şi melancolic, răsfoindu-i cărţile, acolo, la anticarul de pe chei, aveam să primesc răspuns mult mai târziu. Un răspuns, de altfel, împletit el însuşi în neaşteptate taine. Dar aceasta e cu totul altă poveste, fără nici o legătură cu întâmplările pe care încep a le scrie acum. Totuşi, amintindu-mi de acest Radu C. şi de alţi câţiva orientalişti sau amatori de lucruri orientale care au trăit neştiuţi de nimeni aici, în România, m-am hotărât să primesc invitaţia doamnei necunoscute.

în aceeaşi după-amiază, am fost în dreptul casei, pe strada S.

Oprindu-mă în faţa numărului 17, am recunoscut una din acele case pe lângă care nu puteam niciodată trece fără să nu încetinesc pasul şi s-o spionez, dornic de a ghici ce se întâmplă înapoia zidurilor îmbătrânite, cine vieţuieşte acolo şi luptându-se cu ce destin. Strada S. este chiar în centrul Bucureştilor, foarte aproape de Calea Victoriei. Prin ce miracol a izbutit să rămână neatinsă casa boierească de la numărul 17, cu grilaj de fier, cu pietriş în curte, cu salcâmi şi castani crescuţi în voie, strivind sub umbra lor o parte din faţadă? Poarta se deschidea greu şi te întâmpina, printre brazde cu flori bogate de toamnă, un bazin în care apa se uscase demult şi doi pitici cu capetele decolorate. Era, parcă, un alt văzduh aici. O lume care se stinsese cu încetul în celelalte cartiere mândre ale capitalei şi care se păstrase aici

cuviincioasă, fără agonia decrepitudinii şi a mizeriei. Era o casă boierească de pe vremuri, dar bine păstrată. Doar umezeala arborilor veştejise prea de timpuriu faţada. Intrarea principală era apărată, cum se obişnuia acum patruzeci de ani, de un evantaliu de sticlă brumată. Câteva trepte de piatră, înverzite de muşchi şi purtând pe lături mari ghivece cu flori, duceau la o marchiză cu geamurile de sus colorate, în dreptul soneriei nu era nici o carte de vizită.

Eram aşteptat. O jupânească bătrână, şchiopătând, mi-a deschis îndată şi m-a poftit într-un salon imens. De-abia am avut timp să-mi arunc ochii pe mobilele şi tablourile care mă înconjurau, când, dinapoia unei uşi de stejar, a apărut d-na Zerlendi. Era o femeie care trecuse de cincizeci de ani, dar pe care anevoie ai fi putut-o uita dacă ai fi întâlnit-o măcar o singură dată. Nu îmbătrânea ca toată lumea această doamnă. Sau, poate, îmbătrânea asemenea femeilor din alte veacuri; înţelegând, într-un chip tainic, că prin moarte se va apropia de marea iluminare a tuturor înţelesurilor, iar nu de sfârşitul unei vieţi pământene, de uscarea treptată a cărnii şi topirea ei definitivă în pământ. Totdeauna am împărţit oamenii în două categorii: cei care concep moartea ca un *sfârşit* al vieţii şi al trupului şi cei care şi-o nfăţişează ca un *început* al unei noi existenţe spirituale. Şi nu încerc

judec un om pe care-l întâlnesc decât după ce aflu credinţa lui sinceră asupra morţii. Cea mai mare inteligenţă şi cel mai tulburător |farmec mă pot, altminteri, păcăli.

D-na Zerlendi se aşeză într-un fotoliu şi-mi arătă, cu un gest în care iu recunoşteam obişnuita familiaritate a femeilor de o anumită vârstă,

scaun de lemn cu spetează înaltă.

— Vă mulţumesc că aţi venit, vorbi ea. Soţul meu ar fi fost încântat

vă cunoască. Iubea şi el, poate mai mult decât i-ar fi încuviinţat neseria lui de medic, India...

Mă pregăteam să ascult o lungă poveste, bucurându-mă că, în acest imp, voi putea privi cu o atenţie care să nu supere figura atât de tiudată a d-nei Zerlendi. Dar gazda mea se opri câteva clipe, apoi mă întrebă, plecându-şi puţin fruntea spre mine:

— Cunoaşteţi viaţa şi scrierile doctorului Johann Honigberger? Soţul meu s-a îndrăgostit de India prin cărţile acestui doctor sas din Braşov.

Moştenise şi el, probabil, interesul pentru istorie, căci istoria a fost pasiunea întregii familii, dar a început să se ocupe de India când a descoperit lucrările doctorului Honigberger. *De* fapt, câţiva ani a tot strâns material şi a început chiar o monografie asupra acestui doctor sas. Era el însuşi medic şi credea că poate scrie o asemenea lucrare.

Mărturisesc că ştiam foarte puţin atunci, despre dr. Johann Honigberger. îmi aminteam că citisem, cu mulţi ani înainte cartea lui principală, *Thirty five years in the East,* într-o traducere engleză, singura care îmi fusese accesibilă la Calcutta. Mă ocupam, pe vremea aceea, de filozofia şi tehnicile Yoga şi cercetasem cartea lui Honigberger mai ales pentru amănuntele asupra acestor practici oculte pe care, pare-se, doctorul le cunoscuse îndeaproape. Cum cartea sa apăruse însă pe la mijlocul veacului trecut, suspectam pe autor de oarecare lipsă de spirit critic. Nu ştiam, însă, că doctorul acesta, care se bucurase de mare faimă în orientalism, descindea dintr-o familie de vechi braşoveni. Or, acum, tocmai amănuntul acesta mă interesa.

— ...Soţul meu a purtat o întinsă corespondenţă cu feluriţi medici şi savanţi care îl cunoscuseră pe Honigberger, căci deşi acesta murise în 1869, la Braşov, întors de curând din ultima sa călătorie în India, mai trăiau încă destui oameni care-l întâlniseră. Unul din copiii lui ajunsese magistrat la Iaşi; era născut din prima căsătorie a doctorului, dar soţul meu nu a apucat să-l cunoască, deşi a făcut dese călătorii la Iaşi, ca să dea de urma unor hârtii...

Fără voia mea, începui să zâmbesc. Mă uimea precizia amănuntelor biografiei lui Honigberger pe care le cunoştea d-na Zerlendi. Probabil că mi-a ghicit gândul, căci adăugă:

— Lucrurile acestea îl interesau atât de mult pe el, încât mi s-au întipărit pentru totdeauna în minte. Lucrurile acestea şi altele multe...

Tăcu, deodată, gânditoare. Am avut mai târziu prilejul să mă conving cât de multe şi de precise lucruri ştia d-na Zerlendi despre doctorul Honigberger. O seară întreagă mi-a povestit numai despre prima lui şedere în India, după ce petrecuse vreo patru ani în Asia Mică, un an în Egipt şi şapte ani în Siria. Era uşor de înţeles că d-na Zerlendi cercetase în mai multe rânduri cărţile şi manuscrisele soţului ei, ca şi cum ar fi nutrit cândva dorinţa de a duce ea la bun sfârşit lucrarea întreruptă de el.

Adevărul este că anevoie te puteai sustrage farmecului misterios al acestui doctor sas, doctor prin buna lui hotărâre, căci nu avusese, oficial, decât o diplomă de farmacist. Honigberger îşi petrecuse mai mult de jumătate din lunga lui viaţă în Orient. Ajunsese într-un rând medicul Curţii, farmacistul, directorul Arsenalului şi amiralul maharajahului Ranjit-Singh din Lahore. De mai multe ori a adunat averi considerabile şi le-a pierdut. Aventurier de mare clasă, Honigberger nu fusese niciodată, totuşi, şarlatan. Era un om cultivat în foarte multe ştiinţe, profane şi oculte, şi colecţiile sale etnografice, botanice, numismatice şi artistice au îmbogăţit multe muzee ilustre.

Uşor de înţeles de ce doctorul Zerlendi, pasionat cum era de trecutul neamului nostru şi de istoria medicinei, şi-a închinat atâţia ani din viaţă reconstituirii şi descifrării *adevăratei* biografii a lui Honigberger.

— Căci el ajunsese de timpuriu la concluzia, îmi mărturisea o dată d-na Zerlendi, că viaţa lui Honigberger ascunde foarte multe taine, cu toate cărţile care s-au scris asupra lui. Bunăoară, nu-şi putea explica , ultima lui călătorie în India, în 1858, când de-abia îşi mai ducea zilele, grav bolnav cum se întorsese dintr-o expediţie în Africa tropicală. De ce s-a mai întors Honigberger în India, zdrobit cum era, şi de ce a murit îndată ce a pus piciorul în Braşov? se întreba adesea soţul meu.

De asemenea, aşa-numitele cercetări botanice ale doctorului în Kashmir, făcute cu mult înainte, i se păreau suspecte. El avea motive să creadă că, în realitate, Honigberger nu fusese numai în Kashmir, ci trecuse în Tibet sau, în orice caz, cercetase ştiinţa farmacopeii oculte într-una din acele mânăstiri din Himalaya şi că anchetele botanice fuseseră numai un pretext. „Oricum, astea le poţi mai bine judeca d-ta", adăugase d-na Zerlendi.

Trebuie să mărturisesc că, după ce îmi trecuseră pe sub ochi cărţile şi documentele referitoare la Honigberger, adunate cu atâta grijă de soţul d-nei Zerlendi, am început să mă conving şi eu că existenţa doctorului sas e învăluită în mistere. Dar tot ce a urmat primei mele vizite în casa din strada S. a întrecut cu mult taina lui Honigberger.

— M-am gândit atunci, reîncepu d-na Zerlendi după o lungă pauză, că ar fi păcat ca toata munca aceasta să se risipească. Am auzit ᵛorbindu-se despre d-voastră şi v-am citit unele lucrări, mai ales cele

referitoare la India şi filozofia indiană. Nu pot spune că le-am înţeles pe de-a-ntregul, dar am înţeles un lucru: că mă pot adresa cu încredere d-voastră...

Am încercat să mărturisesc că sunt măgulit etc., dar d-na Zerlendi continuă pe acelaşi ton:

— Sunt foarte mulţi ani de când în casa aceasta nu intră aproape nimeni. Doar câţiva prieteni, care nu au pregătirea specială pe care şi-o dobândise soţul meu. Aşa că biroul şi biblioteca lui au rămas, din 1910, neschimbate. Am lipsit şi eu multă vreme din ţară, iar de

când m-am întors m-am ferit să amintesc prea insistent de numele soţului meu. Colegii lui, medici, îl socoteau pe vremea aceea maniac.

Biblioteca pe care am să v-o arăt acum n-a văzut-o, dintre cei care ar fi putut-o judeca, decât o singură persoană: Bucura Dumbravă. I-am scris, cum v-am scris şi d-voastră, că am o bogată colecţie orientală şi a venit, dar după lungi amânări. Cred că a interesat-o foarte mult. îmi spunea că a găsit aici cărţi pe care le ceruse cândva de la British Museum. Dar n-a avut timp să o cerceteze pe-ndelete. Şi-a însemnat câte ceva şi a făgăduit să revină după întoarcerea sa din India. După cum ştiţi, poate, se ducea la un congres teozof în India. Dar n-a mai apucat să pună piciorul pe pământul românesc. La Port Said a murit...

Nu ştiu dacă d-na Zerlendi dădea vreun tâlc secret acestei morţi în pragul reîntoarcerii. A tăcut iarăşi, privindu-mă cu o deosebită atenţie.

Simţeam că trebuie să spun şi eu ceva şi i-am spus că misterul e atât de activ în existenţa noastră, încât nici măcar nu e nevoie să-l căutăm atât de departe, la Adyar sau la Port Said, bunăoară. D-na Zerlendi nu mi-a răspuns. S-a ridicat din fotoliu şi m-a invitat s-o întovărăşesc în bibliotecă. Traversând salonul, am întrebat-o dacă soţul ei fusese cândva în India.

— Greu de spus, şopti ea şovăitoare, încercând totuşi să zâmbească.

II

Am văzut multe biblioteci de oameni bogaţi şi cărturari, dar nici una nu mi-a furat inima ca aceea din strada S. Când s-a deschis uşa masivă de stejar, am rămas înmărmurit, în prag. Era una din acele odăi uriaşe, care se întâlnesc rar chiar în cele mai bogate case din veacul trecut. Ferestre mari dădeau spre grădina din spatele casei. Perdelele fuseseră trase-puţin înaintea noastră şi lumina clară a amurgului de toamnă făcea şi mai solemnă atmosfera acestei săli cu tavanul înalt, tapisata în cea mai mare parte cu cărţi. O galerie de lemn înconjura o bună parte din bibliotecă. Erau, poate, treizeci de mii de volume, majoritatea legate în piele, din cele mai diverse ramuri ale culturii:

medicină, istorie, religie, călătorii, ocultism, indianistică. D-na Zerlendi m-a îndreptat direct'către rafturile în care fuseseră adunate exclusiv cărţile în legătură cu India. Rareori am întâlnit într-o colecţie particulară cărţi atât de preţioase şi într-un număr atât de mare. Numai târziu, după ce am petrecut o după-amiază întreagă în faţa rafturilor acelora fără număr, mi-am dat seama cu adevărat ce comori se adăposteau acolo. Erau sute de volume de călătorii în India, de la Marco Polo şi Tavernier, până la Pierre Loti şi Jaccolliot. Se vedea bine că d-rul Zerlendi aduna orice fel de carte ce se tipărea asupra Indiei, căci numai aşa îmi explic prezenţa şi a anumitor scriitori farsori, cum era, de pildă, Louis Jaccolliot. Erau, apoi, colecţiile întregi din *Journal Asiatique* şi *Journal of the Royal Asiatic Society* de la Londra, ca să nu mai menţionez actele atâtor academii, sute de memorii savante asupra limbilor, literaturilor şi religiilor din India.Tot ce se publicase de seamă în secolul trecut în domeniul indianismului se afla acolo, de la marele dicţionar petersburghez până la ediţiile de texte sanscrite apărute la Calcutta sau Benares. Marea mea surpriză au fost volumele de texte sanscrite.

— A început să studieze limba sanscrită în 1901, lămuri d-na Zerlendi mirarea mea, şi a învăţat-o temeinic, atât cât se poate învăţa departe de centrele vii ale limbii...

într-adevăr, se aflau acolo nu numai cărţi elementare sau texte pe care le cumpără un amator, ci cărţi pe care nu şi le putea comanda decât un om care a pătruns temeinic secretele limbii sanscrite. Am întâlnit, bunăoară, comentarii dificile ca *Siddânta Kaumudî,* care dovedeau interesul pentru nuanţele gramaticii sanscrite; sau enormul tratat al lui Medhaditi asupra *Legilor lui Mânu;* sau acele subcomentarii spinoase la textele vedantine, care se tipăresc în

presele din Allahabad şi Benares; sau numeroase cărţi asupra ritualurilor indiene, îndeosebi m-a izbit prezenţa volumelor de medicină indiană

şi a tratatelor de mistică şi ascetism. Ştiam, din limitata mea experienţă, cât de profunde şi de dificile sunt asemenea texte, care nu se pot înţelege fără un comentariu laborios şi adesea sunt numai pe jumătate înţelese dacă nu sunt explicate oral de un învăţător.

întorsei uluit privirile către d-na Zerlendi. Intrasem în bibliotecă emoţionat, bănuind că am să întâlnesc o bogată arhivă asupra vieţii şi operei doctorului Honigberger şi descopeream o bibliotecă de savant indianist care, prin imensitatea şi varietatea ei, ar fi făcut gelos pe un Roth, Jacobi sau Sylvain Levi.

— A ajuns aici plecând de la Honigberger, mă lămuri d-na Zerlendi, înţelegându-mi gândurile şi ârătându-mi un alt colţ al bibliotecii, unde curând aveam să întâmpin cărţile şi documentele în legătură cu doctorul sas.

— Dar când a avut timp să adune atâtea cărţi şi cum de le-a cercetat pe toate? exclamai eu, la fel de uluit.

— O bună parte le-a moştenit din familie, cărţile de istorie îndeosebi, adăugă ea. Restul le-a cumpărat singur, mai ales în ultimii opt ani. A vândut câteva moşii...

Rosti ultimele cuvinte zâmbind, dar fără nici cea mai mică părere de rău.

— îl cunoşteau toţi anticarii de la Lipsea, Paris şi Londra, continuă ea. Şi se pricepea să cumpere, e drept. Cumpăra uneori biblioteci întregi, de la familiile orientaliştilor decedaţi. Dar, evident, n-a avut timp să le cetească pe toate, deşi în ultimii ani veghea aproape toată noaptea; doar dacă dormea două, trei ceasuri.

— Asta i-o fi zdruncinat sănătatea, spusei eu.

— Nu, dimpotrivă, răspunse d-na Zerlendi. Avea o putere de muncă uriaşă. Şi ducea şi un fel de regim special; nu mânca deloc carne, nu fuma, nu bea alcool, ceai, cafea...

Parcă ar fi voit să mai adauge ceva, dar se întrerupse brusc şi mă invită către celălalt capăt al bibliotecii, unde se afla „colţul Honigberger". Erau toate cărţile doctorului sas şi foarte multe din lucrările care se publicaseră asupra vieţii lui prodigioase, într-un colţ, o reproducere după gravura lui Mahlknecht, celebra gravură care-l înfăţişa pe Honigberger în costumul de sfetnic a lui Ranjit-Singh. în cartoane, d-rul Zerlendi adunase nenumărate scrisori de la Honigberger către învăţaţii timpului său, copii după portrete şi gravuri ale familiei şi contemporanilor săi, hărţi pe care reconstituise itinerariul tuturor călătoriilor lui Honigberger în Asia şi Africa. Răsfoiam melancolic toate documentele acestea, de a căror valoare aveam să-mi dau mai târziu seama, mirându-mă că un asemenea om a putut trăi în oraşul nostru numai cu un sfert de veac în urmă, fără ca cineva să-i fi bănuit comoara pe care o adunase.

— Şi de ce n-a scris cartea asupra lui Honigberger? întrebai eu.

— începuse s-o redacteze, vorbi d-na Zerlendi, după o lungă şovăire, dar a întrerupt-o brusc, fără ca să-mi mărturisească vreodată adevăratul motiv. Cum v-am spus, a purtat o corespondenţă considerabilă, căutând informaţii şi documente inedite. Prin 1906, cu prilejul Expoziţiei, 3 cunoscut pe un prieten al lui Constantin Honigberger, fiul doctorului din prima sa căsătorie, care deţinea câteva scrisori şi mai multe hârtii, ajunse oarecum întâmplător în păstrarea sa. în aceeaşi toamnă, soţul meu s-a dus la Iaşi, de unde s-a întors destul de turburat. Nu cred că dobândise chiar originalele, dar îşi luase copii după toate documentele acelea. Fapt este că, de atunci, a întrerupt redactarea operei lui şi interesul i-a fost din ce în ce mai puternic concentrat asupra filozofiei indiene. Cu timpul, Honigberger a căzut definitiv şi în anii care au urmat, soţul meu s-a dedicat cu exclusivitate studiului limbii sanscrite...

Zâmbind, îmi arătă peretele bibliotecii în faţa căruia mă oprisem la început cu atâta

uimire.

— Şi nu v-a mărturisit niciodată ce 1-a făcut să părăsească rodul unei munci atât de pasionate şi al atâtor ani? întrebai eu.

— Mi-a dat mai mult să înţeleg, începu d-na Zerlendi, căci de la întoarcerea lui din Iaşi se făcuse mai tăcut. Mi-a spus o dată că e obligatoriu pentru el să cunoască temeinic filozofia indiană şi ocultismul, ca să înţeleagă o anumită parte din viaţa lui Honigberger, care rămăsese până atunci obscură, înecată în legendă, în timpul când se apucase de limba sanscrită, a început să se intereseze şi de ocultism.

Dar acesta este un episod pe care-l cunosc destul de vag, pentru că soţul meu nu mi-a vorbit niciodată despre ultima sa pasiune. Am bănuit mai mult cât de aprig îl interesau studiile acestea după cărţile pe care le comanda neîncetat. Vă puteţi convinge de altfel singur, adăugă d-na Zerlendi, îndemnându-mă către altă porţiune a bibliotecii.

Anevoie pot spune că surpriza mea a fost, aici, mai mare. Tot ce-mi mărturisise d-na Zerlendi de la intrarea în bibliotecă, tot ce văzusem până atunci alcătuiau atâtea surprize şi nutreau nedumeririle mele cu atâta putere, încât am cercetat noile rafturi mut, copleşit de mirare şi admiraţie. Se vedea de la cea dintâi privire că doctorul debutase fericit în colecţia sa de cărţi oculte. Lipseau acele lucrări de vulgarizare, pe care mai ales librăria franceză le risipea pe piaţă la sfârşitul veacului trecut. Lipseau chiar majoritatea cărţilor teozofiste, cele mai multe mediocre şi echivoce. Doar câteva din cărţile lui Leadbeater şi Annie Besant, împreună cu opera completă a d-nei Blavatsky, pe care m-am convins, cu alt prilej, că d-rul Zerlendi o cetise cu deosebită atenţie, în schimb, afară de Fabre d'Olivet şi Rudolf Steiner, afară de Stanislas de Guaita şi Hartmann, biblioteca era extrem de bogată în clasicii ocultismului, ermetismului şi teozofici tradiţionale. Ediţii vechi din Swedenborg, Paracelsius, Cornelius Agrippa, Bohme, Della Riviera, Pemety se aflau alături de operele atribuite lui Pitagora, textele ermetice, colecţiile alchimiştilor celebri, atât în tipăriturile vechi ale lui Salmon şi Manget, cât şi în ediţia modernă a lui Berthelot. Nu lipseau nici cărţile uitate de fiziognomie, astrologie şi chiromancie.

Mai târziu, când am avut prilejul să cercetez pe îndelete rafturile acestea, am descoperit opere extrem de rare, cum era bunăoară *De aquae vitae simplici et composito,* a lui Amaud de Villeneuve, sau apocrife creştine, de pildă acel *Adam şi Eva,* pe urmele căruia umblase atâta timp Strindberg. S-ar fi spus că un gând sigur şi o ţintă precisă îndemnaseră pe d-rul Zerlendi la adunarea acestei bogate biblioteci oculte. După cum mi-am dat seama treptat, nu lipsea nici un autor important, nici o carte de seamă. Fără îndoială că doctorul nu urmărise numai o informaţie de mântuială, ca să-şi asimileze punctele esenţiale ale doctrinei şi terminologia ocultistă, pentru a putea vorbi cu oarecare competenţă în biografia lui Honigberger, pe care o pregătea. Cărţile lui îmi dovedeau că voise el însuşi să se convingă de adevărul păstrat atât de bine ascuns în tradiţia ermetică. Altminteri, ar fi fost inutil să citească pe Agrippa von Nettesheim şi *Bibliotheca Chemica Curiosa.*

Şi tocmai acest viu interes al doctorului pentru ocultism, la care se adăuga pasiunea lui pentru filozofia indiană şi îndeosebi pentru şcolile secrete din India, mă făcuseră extrem de curios. Mai ales că d-na Zerlendi lăsase să se înţeleagă că această nouă şi ultimă pasiune a soţului ei se dezlănţuise în urma vizitei sale la Iaşi.

— Probabil că nu s-a mărginit numai la lecturi ocultiste, spusei eu.

Fără îndoială că domnul doctor a încercat şi o anumită practică.

— Bănuiesc şi eu acelaşi lucru, spuse d-na Zerlendi după câteva clipe de ezitare. Mie nu mi-a mărturisit niciodată nimic. Dar ultimii ani i-a petrecut aproape tot timpul în acest birou sau

singur la una din moşiile noastre din Oltenia. Cum vă spuneam, nu dădea niciodată semne de oboseală, cu tot regimul său aproape ascetic. Dimpotrivă, aş putea afirma chiar că se simţea mai bine ca înainte...

„Şi cu toate acestea a murit", îmi spuneam eu, ascultând lămuririle atât de sfioase ale d-nei Zerlendi. Se făcuse aproape întunerec în odaie şi gazda o străbătu cu paşi moi ca să aprindă luminile. Două policandre uriaşe, de care atârnau nenumărate vârfuri de săgeţi de cristal, inundară cu o lumină artificială, prea puternică, biblioteca. Nu mă înduram să plec şi rămăsesem în fa{a rafturilor cu cărţi de ocultism, şovăitor. D-na Zerlendi se apropie iarăşi de mine, după ce închise una din ferestre cea care dădea într-un balcon de piatră - şi trase o draperie de catifea verde-auriu.

— Acum, că aţi văzut despre ce colecţii e vorba, începu ea, vă pot mărturisi gândul meu întreg. Sunt ani de zile de când mă întreb dacă nu port şi eu o vină faţă de tot rodul muncii soţului meu, faţă de aceste sertare pline cu hârtii şi scrisori adunate în timpul când era preocupat de biografia lui Honigberger. Nu ştiu cu precizie ce-şi propusese el să studieze în ultimii ani, dar cercetările pe care le întreprinsese tot din nevoia de a-l înţelege mai bine pe Honigberger porniseră. Când am auzit vorbindu-se despre d-voastră că aţi petrecut atâţia ani în India studiind filozofiile şi religiile de acolo, mi-am spus că poate d-voastră *ştiţi* ceea ce soţul meu îşi propusese să înveţe şi că viaţa lui Honigberger nu va prezenta, pentru d-voastră, secrete. Munca aceasta nu va fi fost zadarnică, adăugă d-na Zerlendi ridicându-şi uşor braţul către „colţul Honigberger". Poate aţi găsi interesant de scris viaţa doctorului sas, pe care soţul meu n-a putut s-o sfârşească. Aş muri împăcată, continuă ea, ştiind că materialele soţului meu au folosit cuiva şi că biografia pe care o visa el va vedea lumina zilei.

Nu ştiam ce să răspund. Niciodată nu mă angajasem, până acum, într-o lucrare comandată, dintr-un domeniu care nu-mi era familiar.

Cam toate cărţile pe care le-am scris le-am compus în grabă, silit de nevoile vieţii, dar totdeauna am scris după propria mea alegere, fie că începeam un roman sau un tratat filozofic. Simţeam, însă, că şovăiala mea nu se poate prelungi la nesfârşit.

— Doamnă, am început eu, sunt măgulit de încrederea pe care mi-o arătaţi, şi vă mărturisesc sincer că sunt fericit numai la gândul că voi putea reveni în această bibliotecă fără a vă stingheri. Nu ştiu însă dacă voi fi în stare vreodată să duc la bun sfârşit ceea ce a început soţul d-voastră, în primul rând, nu sunt medic şi nu cunosc istoria medicinei din secolul XIX. Apoi, o sumă de lucruri care îi erau familiare soţului d-voastră, mie îmi sunt de-a dreptul străine. Dar vă pot făgădui un lucru: că biografia lui Honigberger va fi scrisă şi se va tipări. Aş putea căuta o colaborare din partea unui competent în tot ce priveşte medicina şi istoria secolului XIX.

— La lucrul acesta m-am gândit şi eu, spuse d-na Zerlendi. Dar, importantă nu e partea medicală - pentru asta se găsesc oricând colaboratori emeriţi -, ci partea orientalistică a biografiei. Dacă n-aş fi ştiut cât de mult dorea soţul meu ca viaţa şi opera lui Honigberger să fie scrisă" şi de un român - căci biografii alcătuite de străini sunt destule -, m-aş fi adresat unui specialist din Anglia sau Germania, unde Honigberger e îndeosebi cunoscut. Se opri brusc şi, după o tăcere de câteva clipe, ridică privirile şi mă privi în ochi. Şi apoi, vă mărturisesc, mai e un lucru care poate vi s-ar părea prea personal: dorinţa de a vedea scriindu-se biografia aceasta *lângă mine.* Sunt anumite episoade destul de obscure din viaţa acestui om, veţi vedea, şi nutresc mereu speranţa că cineva mi le va lămuri într-o zi...

m

Câtă dreptate avea d-na Zerlendi vorbind de acele episoade obscure din viaţa lui Johann

Honigberger, mi-am dat seama mai târziu, când am cetit cu luare-aminte manuscrisele şi documentele adunate, clasate şi adnotate de doctor. Am revenit în casa din strada S. peste câteva zile, şi de atunci petreceam cel puţin trei după-amieze pe săptămână în bibliotecă. Toamna se prelungea nespus de frumoasă şi caldă. Veneam aproape de ceasul patru şi rămâneam până seara târziu. D-na Zerlendi mă întâmpina uneori chiar în salon. De obicei însă, ne întâlneam în bibliotecă, unde intra mult timp după ce eu mă aşezasem la lucru, păşind cu aceeaşi graţie discretă până aproape de biroul meu şi întinzându-mi aceeaşi mână neobişnuit de palidă, ieşind dintr-o mânecă de mătase neagră, îndată după ea, venea jupâneasa bătrână cu tablaua cu dulceaţă şi cafele. D-na Zerlendi nu lipsea niciodată când mi se servea cafeaua, îşi spunea, fără îndoială, că prezenţa ei nu mă putea stânjeni în acel răgaz când, lăsând deschisă mapa cu manuscrise din faţa mea, întrerupeam pentru câtva timp lucrul.

— Cum merge? mă întreba întotdeauna. Credeţi că aţi putea face ceva cu hârtiile soţului meu?

Lucrurile mergeau, totuşi, destul de încet. Poate şi din vina mea, pentru că nu mă mulţumisem să cercetez numai arhiva Honigberger, ci, paralel cu inventarierea ei, încercam să pătrund şi în nenumăratele rafturi cu cărţi indianiste şi ocultiste, operaţie care mă pasiona şi care îmi răpea destul timp. După a patra vizită în casa din strada S., izbutisem să^mi dau seama de cât redactase doctorul din biografia lui Honigberger. Manuscrisul definitiv se întrerupea o dată cu reîntoarcerea lui Honigberger la Alep, prin 1822, unde doctorul sas introdusese noile metode de vaccinare, dar se mai aflau câteva capitole, în ciornă, asupra celor şapte ani petrecuţi de el în Siria. Toate acestea abia dacă alcătuiau un sfert din biografia propriu-zisă, căci Honigberger începea să fie interesant de-abia după ce ajunsese la curtea lui Ranjit-Singh. Despre celelalte epoci din viaţa doctorului aventurier n-am găsit decât material documentar, clasat cu grijă în cartoane ordonate cronologic. Pe fiecare carton fuseseră însemnate datele, localităţile şi numărul de mărturii respective. Uneori, în dreptul unui an se aflau semne de întrebare sau trimiteri la un alt dosar al pieselor apocrife. Pentru că d-rul Zerlendi ajunsese la concluzia mărturisită într-o notă a primului capitol - că multe afirmaţii ale lui Honigberger, acceptate de biografii săi contemporani, se întemeiau pe date false sau pe documente falsificate cu bună ştiinţă mai târziu. Ce interes avusese Honigberger să mistifice o existenţă care fusese într-adevăr fabuloasă, desfăşurată sub semnul misterului şi aventurii, nu prea înţelegeam.

— N-aţi ajuns încă la tainele de care îmi vorbea soţul meu? mă întrebă o dată Zerlendi.

îmi era greu să răspund. Bănuiam ce fel de lămuriri aşteaptă bătrâna doamnă din partea mea şi nu ştiam dacă am să i le pot vreodată destăinui. Cazurile de „moarte aparentă", de transă yoginică, de levitatiune, incombustibilitate sau invizibili ţaţe la care se referea Honigberger şi pe care doctorul Zerlendi le studiase îndeosebi erau foarte dificil de explicat cuiva care nu înţelege *teoretic* posibilitatea lor de realizare. Iar în ceea ce priveşte călătoriile misterioase ale lui Honigberger în Kashmir şi Tibet, cercetările sale de farmacologie magică, eventuala lui participare la anumite ceremonii iniţiatice ale sectei Vallabhacharya nu eram nici eu lămurit. Doctorul Zerlendi, dacă aflase ceva precis asupra acestor episoade obscure, nu le însemnase în cartoanele biografiei sale.

— Taine întâlnesc la tot pasul, răspundeam eu evaziv. Nu m-am deprins încă a le desluşi...

D-na Zerlendi rămânea lângă mine, cu privirile pierdute câteva clipe, apoi se reculegea treptat şi părăsea biblioteca cu paşii ei melancolici. Când întârzia mai mult de vorbă, mă

întreba despre călătoriile mele în India; îndeosebi o interesau amănuntele despre mănăstirile himalayene pe care le cunoscusem, lucruri despre care nu prea vorbesc bucuros. Niciodată nu mi-a mărturisit ceva despre viaţa ei, despre familia lor. Niciodată n-am aflat numele prietenilor ei, la care se referea uneori.

Tot ce-am descoperit în urmă a fost întâmplător. Venisem o dată, trei săptămâni după prima mea vizită, ceva mai devreme decât de obicei. Ploua în ziua aceea, o ploaie tristă de toamnă, şi jupâneasa bătrână mi-a deschis cu oarecare întârziere. D-na Zerlendi era suferindă, mi-a spus. Totuşi, eu puteam intra; făcuse chiar focul în cămin. Am intrat cu sfială. Bibliote.ca parcă se schimbase în lumina mucedă a ploii de toamnă. Căminul nu izbutea să încălzească odaia aceasta uriaşă. M-am apucat totuşi de lucru cu înverşunare. Mi se părea că d-na Zerlendi şi-ar simţi alinate suferinţele ştiindu-mă că lucrez într-o odaie vecină şi că, poate, într-o zi destul de apropiată, îi voi putea lămuri unele din „tainele" pe care le scormonise soţul ei.

Jumătate de ceas după venirea mea, uşa de la bibliotecă se deschise şi intră o doamnă tânără, cu o ţigară în mână. Nu părea deloc surprinsă că mă găseşte acolo, la birou, cu mapele deschise în faţa-mi.

— Aşadar, d-ta eşti! exclamă ea apropiindu-se.

M-am ridicat şi mi-am rostit numele.

— Ştiam, mi-a spus mama, adăugă ea în treacăt. Sa sperăm că o să ai mai mult noroc.

Am zâmbit încurcat, neştiind prea bine ce vrea să spună. Apoi am început să vorbesc despre tot ce găsisem în legătură cu Honigberger.

Tânăra mă privea cu oarecare ironie.

— Astea le-am aflat mai demult, mă întrerupse ea. Până aici au ajuns şi *ceilalţi.* Bietul Hans trecuse chiar mai departe, după câte se spune...

Am privit-o desigur atât de uimit, încât tânăra a început să râdă.

Şi-a stins ţigara într-o scrumieră de aramă şi s-a apropiat de mine.

— Sau poate ţi-ai închipuit că „tainele" acestea te-au aşteptat pe d-ta, un sfert de veac aproape, ca să le .dezlegi?! Eroare, scumpul meu domn. Au mai încercat şi alţii. Tata era doar un bărbat bine cunoscut, şi „cazul" lui nu s-a stins atât de repede, în amintirea unui grup destul de întins de oameni de dinainte de război...

— Nu sunt responsabil de eroarea în care m-aţi surprins, răspunsei eu, silindu-mă să par cât mai puţin turburat. D-na Zerlendi a găsit de cuviinţă să-mi destăinuie numai anumite lucruri, trecând altele sub tăcere. Mandatul meu e, de altfel, limitat, adăugai zâmbind. Mă aflu aici ca să-mi dau seama de materialul documentar în legătură cu biografia doctorului Honigberger.

Tânăra mă privi în ochi, parcă i-ar fi fost greu să mă creadă. O văzui, atunci, mai bine. înaltă, subţire, aproape slabă', avea ochii arşi de o lumină mocnită şi gura nervoasă. Nu era deloc fardată şi asta adăuga câţiva ani la cei peste treizeci pe care-i avea.

— Bănuiam eu că mama îţi ascunde anumite lucruri, începu cu o voce mai puţin crispata. Poate te-ar fi dezamăgit, altminteri, de la început, spunându-ţi că munca d-tale de astăzi a mai fost împlinită încă de alte trei persoane. Cel din urmă era un ofiţer german rămas în Bucureşti după ocupaţie. Bietul Hans, îi spuneam noi, pentru că soarta lui a fost într-adevăr tragică. A murit într-un accident de vânătoare, la o moşie a noastră. El pretindea că începe să înţeleagă „tainele" lui Honigberger, la care se referea tata, dar că ştie prea puţin româneşte

şi că mai trebuie să înveţe. Nu prea îmi dau seama ce legătură puteau avea „tainele" lui Honigberger cu perfecţionarea lui în limba română.

Părerea mea este că nici el nu aflase mare lucru...

— Tot ce-mi spuneţi, începui eu, nu mă descurajează deloc.

Dimpotrivă, mă leagă şi mai mult de acest Honigberger, care până acum câteva săptămâni era, pentru mine, un simplu nume de călător aventurier.

Tânăra zâmbi din nou şi se aşeză în fotoliul de lângă birou, continuând să mă privească scrutător.

— Mama se interesează mai puţin de Honigberger decât bănuieşti d-ta, vorbi ea. Şi are toată dreptatea, de altfel. O interesează în primul rând să afle ce s-a întâmplat cu tata...

— Mi-am dat seama de asta, o întrerupsei eu. Şi pentru că n-am îndrăznit niciodată s-o întreb pe dânsa, am să vă rog să mă lămuriţi d-voastră. De ce-a murit tatăl d-voastră şi în ce împrejurări?

Tânăra ezită câteva clipe, plecând fruntea. Parcă s-ar fi întrebat dacă îmi poate spune adevărul sau n-ar fi mai nimerit să-l aflu singur, din altă parte, în cele din urmă, se ridică încet din fotoliu şi vorbi:

— Tata n-a murit, în orice caz, nu ştim dacă şi când a murit, în ziua de 10 septembrie 1910 a dispărut de acasă, şi de atunci nimeni nu 1-a mai văzut şi n-am mai auzit nimic de el.

Am 'tăcut amândoi, privindu-ne. Nu ştiam ce să spun. Nu ştiam nici măcar dacă-mi mărturiseşte adevărul întreg sau îmi ascunde anumite amănunte penibile. Ea a deschis o tabacheră mică de ambru şi şi-a ales o ţigară.

— Fără îndoială că a plecat în Orient, în India, spusei eu ca să rup tăcerea. Pe urmele lui Honigberger...

— Asta ne-am gândit şi noi. Adică aşa s-au gândit prietenii noştri, căci eu eram atunci în clasa a II-a primară şi nu prea înţelegeam bine ce se petrecuse. Mă întorsesem de la şcoală şi i-am găsit pe toţi agitaţi şi îngroziţi. Tata dispăruse în dimineaţa aceea sau poate în cursul acelei nopţi...

— A voit probabil să plece pe neaşteptate, spusei eu. Bănuia ce greutăţi ar fi întâmpinat dacă şi-ar fi mărturisit gândul cuiva.

— Fireşte. Dar e foarte greu de admis că a putut pleca în Orient fără paşaport, fără bani, fără haine...

Nu înţelegeam şi ea stărui:

— Adevărul este că tata *a dispărut,* în înţelesul propriu al cuvântului.

Şi a dispărut, fără ca să-şi ia vreunul din costumele de haine, fără pălărie, lăsându-şi toţi banii în sertarul biroului. Nu şi-a luat nici un act, n-a scos paşaport şi n-a scris nici o scrisoare mamei sau vreunui prieten. E foarte greu să înţelegi cât de misterioasă a părut dispariţia aceasta pentru cei care au cunoscut împrejurările. Tata ducea de câţiva ani o viaţă destul de curioasă, aproape ascetică. Nu vedea pe nimeni.

Ziua şi noaptea şi-o petrecea în această bibliotecă şi în odaia lui de culcare, unde se odihnea numai două ceasuri pe noapte, într-un pat de lemn, fără saltea şi fără pernă. Umbla foarte sumar îmbrăcat, într-un pantalon alb, sandale şi o cămaşă de in. Acesta era costumul lui de casă, de altfel vara şi iama. Şi în acest costum, în care n-ar fi ieşit în stradă, *a dispărut.* N-am putut afla dacă a dispărut în cursul nopţii, plecând de-a dreptul de aici, din bibliotecă sau după ce s-a retras la el în odaie. Toată casa dormea la ora când, de obicei, îşi întrerupea el lucrul: la 3 dimineaţa. Peste două ceasuri, la 5, se deştepta, îşi făcea duşul şi rămânea multă vreme închis în odaia lui, meditând. Aşa credeam noi, cel puţin, căci mamei nu-i spunea nimic. Se detaşase de lume, de familie. Când îl întâlneam, rareori, simţeam că iubirea lui nu se stinsese, dar era o altfel de iubire...

— Şi toate cercetările n-au dus la nici un rezultat? întrebai eu. Nu i s-a dat nicăieri de

urmă? E de necrezut că un om poate dispărea aşa, fără să lase nici un fel de urmă.

— Şi, cu toate acestea, lucrurile s-au petrecut întocmai. N-am găsit nici un semn care să trădeze pregătirile lui de plecare. Şi aici şi în odaia de culcare, totul era în ordine; pe biroul ăsta cărţile şi caietele rămăseseră ca în fiecare seară, în iatac i-am găsit ceasul pe noptieră, cheile şi portofelul cu mărunţiş. Ca şi când ar fi dispărut în câteva clipe, înainte ca să aibă timp să-şi adune lucrurile, înainte de a scrie un cuvânt de lămurire sau de iertare...

Tânăra îşi întrerupse brusc destăinuirile şi îmi întinse mâna.

— Acum, că ţi-am spus ce trebuia să ştii de la început, mă duc.

Te-aş ruga numai să nu pomeneşti nimic mamei despre convorbirea noastră. Ea are anumite superstiţii şi nu vreau s-o mâhnesc neţinând seama de ele...

IV

A plecat înainte ca eu să capăt destul curaj şi s-o opresc, rugând-o să-mi lămurească atâtea episoade obscure din destăinuirea ei. Bunăoară, cum de nu s-a vorbit mai mult, pe vremuri, de dispariţia aceasta misterioasa, sau ce se întâmplase cu ceilalţi bărbaţi pe care d-na Zerlendi îi rugase să cerceteze biblioteca şi despre care tânăra îmi spusese, în treacăt, că n-avuseseră noroc. M-am aşezat la birou oarecum ameţit de tot ce ascultasem. Nu-mi puteam lega gândurile.

Priveam acum mapele din faţa mea şi cărţile care mă înconjurau din toate părţile cu un sentiment nou. Admiraţia de bibliofil şi indianist lăsase loc unui complex anevoie de precizat, în care se amestecau şi teamă, şi neîncredere, şi fascinaţie. Parcă nu-mi venea să cred, cuvânt cu cuvânt, tot ce-mi spusese vizitatoarea mea. Şi, cu toate acestea, la lumina destăinuirilor ei, înţelegeam sfiala bătrânei de a-mi vorbi deschis, grija pe care o avusese de a nu-mi pomeni niciodată de moartea soţului, curiozitatea ei anevoie stăpânită.

îmi spuneam că dispariţia doctorului Zerlendi păruse atât de neverosimilă pentru că, probabil, omul acela şi-o pregătise timp îndelungat, până în cele mai mici amănunte, ars de dorul de a ajunge în India şi a rupe definitiv toate punţile cu viaţa lui de până atunci. Dar tocmai această plecare atât de meşteşugită, taina în care şi-o pregătise, pasiunea lui totală pentru secretele Indiei mă captivase. Nu auzisem până atunci de o asemenea încercare de a pleca brusc, fără rămas bun, fără scrisori de adio, fără a lăsa nici un fel de urmă. Faţă de tot ce auzisem, dosarul Honigberger, încă deschis pe birou, mi se părea prea puţin interesant. M-am îndreptat către rafturile cu cărţi de indianistică, acolo unde ştiam că sunt şi sertarele doctorului cu manuscrise şi fişe, dovada studiului lui de atâţia ani. Am deschis primul sertar şi am început să-l inventariez cu multă grijă, cercetând caiet cu caiet.

Erau aici maculatoarele lui de exerciţii sanscrite şi cu melancolie am întâlnit temele şi declinările cu care mă luptasem şi eu cândva; *nrpah, nrpam, nrpena, nrpăya, nrpăt, nrpasya, nrpe, nrpa* etc. Se vedea stângăcia doctorului în scrierea literelor sanscrite. Dar răbdarea lui fusese, fără îndoială, enormă, căci zeci de pagini întregi de maculator erau acoperite cu declinarea aceluiaşi cuvânt, repetată cu îndărătnicie, ca un *pensum* colegial, în alt caiet, se găseau deja fraze întregi, cele mai multe din *Hitopadesha* şi *Panchatantra,* cu traducerea literală şi traducerea liberă alături. Am răscolit zeci de maculatoare de acest fel, acoperite până la ultima filă cu exerciţii, conjugări şi declinări sau traduceri, într-un caiet gros, cu indice alfabetic, doctorul îşi transcria cuvintele noi pe care le întâlnea în exerciţiile lui. Unele caiete aveau notate pe pagina de gardă anumite date; probabil timpul în care lucrase materia cuprinsă în ele. Mi-am dat încă o dată seama de munca pe care o depusese doctorul în învăţătura limbii sanscrite; un caiet de trei sute de file fusese acoperit cu exerciţii în mai puţin

de două săptămâni.

în după-amiaza aceea de toamnă ploioasă n-am găsit nimic în sertarul cu manuscrise, care să-mi indice altceva decât o înverşunată pasiune pentru studiul limbii sanscrite. Doar o simplă însemnare, pe prima pagină a unui caiet de exerciţii, mi-a atras o clipă atenţia. Erau câteva cuvinte, turburătoare însă pentru mine. *Shambala= Agarttha= tărâmul nevăzut.* Toate celelalte file erau acoperite cu aceleaşi exerciţii şcolăreşti.

M-am întors a doua zi mai devreme ca de obicei. Niciodată nu intrasem în bibliotecă atât de agitat şi curios ca acum. Noaptea mi-o pierdusem aproape în întregime gândindu-mă la tot ce-mi destăinuise fiica d-nei Zerlendi şi întrebându-mă ce forţă de dincolo 1-a mânat pe doctor la un gest atât de brutal, la o despărţire atât de crudă de familia, prietenii şi ţara lui. Cum am ajuns în bibliotecă, m-am apropiat din nou de sertarele în care cercetasem cu o zi înainte, am încărcat un braţ întreg de caiete, mape şi maculatoare, şi m-am aşezat la birou.

Procedam de data aceasta cu foarte mare luare-aminte. Caietele erau scrise cu o literă sanscrită din ce în ce mai sigură, ajungând cu timpul cursivă. O jumătate de ceas în urma mea, intră d-na Zerlendi. Era palidă, slăbită, deşi nu fusese suferindă decât două zile.

— îmi pare bine că vă văd lucrând cu atâta interes, începu ea, dând cu ochii de maldărul cu caiete. Hârtiile acestea n-au fost încă cercetate de nimeni, adăugă, roşind uşor. Nu trebuie să ţineţi seama de ce v-a spus ieri fiica mea. Smaranda e o fire fantastică şi în închipuirea ei vede legături între lucruri care n-au nimic de-a face unele cu altele. Ea era un copil pe atunci. Şi pentru că Hans, logodnicul ei, a murit din

imprudenţă la o vânătoare, după ce începuse să cerceteze şi el caietele acestea, Smaranda şi-a făurit o întreagă teorie. Ea crede că tot ce se leagă de Honigberger stă sub semnul unui blestem şi cei care-i cercetează arhiva, începând cu soţul meu, suferă tot felul de nenorociri; cam aşa cum se spune că s-a întâmplat cu cercetătorii mormântului lui Tutankhamon. Dar astea sunt fanteziile ei şi a început să creadă în ele după ce a cetit nu ştiu ce cărţi despre Tutankhamon.

Turburarea mea crescuse şi mai mult ascultând-o. Căci acum nu ştiam ce să cred şi de partea cui se află adevărul. D-na Zerlendi îmi vorbise oarecum încurcată despre fiică-sa. Dar de unde ştia ce-mi spusese ea? mă întrebam. Doar n-o fi ascultat la uşă...

— Smaranda a rămas neconsolată după moartea lui Hans, în 1921, reîncepu d-na Zerlendi. Poate că datorită acestei mari dureri nu mai are, uneori, simţul realităţii.

— Dar duduia... încercai eu să o apăr.

— Nu e nevoie să-mi spuneţi mai mult, mă întrerupse d-na Zerlendi.

Eu ştiu ce crede ea şi ce dă să înţeleagă, mai ales celor pe care îi întâlneşte în această bibliotecă.

Mi s-au părut, atunci, puţin cam incoerente lămuririle d-nei Zerlendi. Nu pomenise, totuşi, nimic despre soţul ei. Nu-mi afirmase că a murit, deşi nu vorbise nimic de dispariţie, încercase doar să se apere de învinuirea pe care i-o adusese Smaranda, că invitase şi pe alţii înaintea mea să dezlege, sub o formă sau alta, „tainele" lui Honigberger, care puteau fi şi tainele soţului ei.

— Astea voiam să vă spun, şopti ea cu o voce obosita. Şi acum o să mă iertati dacă am să mă întorc în camera mea. Nu sunt încă pe deplin restabilită...

Rămas singur, începui să zâmbesc, îmi spuneam că Smaranda va trebui să intre din moment în moment în bibliotecă, rugându-mă să nu cred cele mărturisite de d-na Zerlendi. Dar curiozitatea mea era prea puternică şi după puţin timp m-am reîntors la cercetarea caietelor.

Până -aproape de seară am răsfoit mereu şi n-am întâlnit decât traduceri, teme,

transcrieri de texte, interpretări, comentarii gramaticale.

Un caiet în care se aflau însemnări asupra filozofiei Vedânta şi Yoga mi s-a părut mai interesant şi 1-am pus deoparte. Am luat apoi în mâna un caiet cu tartaje de carton negru, care purta şi el o însemnare şi un număr de ordine, ca toate celelalte, de care nu se deosebea de altfel întru nimic. Prima pagină era acoperită cu transcrierea câtorva pasaje din *Upanishade.* Aş fi crezut, fără îndoială, că paginile următoare cuprindeau cam acelaşi fel de texte, dacă ochii nu mi-ar fi căzut pe întâiul rând din pagina a doua: *Adau vadă asit, sa c ha vadă ishvarabhimukha asit, sa cha vadă ishvara asit!* O clipă, nu mi-am dat seama de înţelesul cuvintelor şi era să întorc altă pagină, când îmi străfulgera în minte traducerea frazei pe care o cetisem. Era prologul *Evangheliei lui loan:* „La început a fost Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu, şi Dumnezeu era Cuvântul!" M-am mirat că doctorul transcrisese acest citat în traducere sanscrită şi am început să cetesc mai departe, ca să-i înţeleg rostul. Dar emoţia îmi zvârli, în clipa următoare, tot sângele în obraji. Cuvintele pe care le ceteam, în haina străină a literelor sanscrite, erau româneşti, „încep acest caiet în ziua de 10 ianuarie 1908. Precauţia cu care îmi travestesc scrisul o va înţelege cel care va izbuti să citească până la urmă. Nu vreau ca gândul meu să cadă sub ochii oricui...".

Acum îmi dădeam seama de ce doctorul transcrisese în fruntea paginii II, citatul din *Evanghelia lui loan;* ca să atragă atenţia că cele ce urmează nu sunt texte indiene. El îşi luase toate precauţiile ca nici un cercetător profan să nu bănuiască nici pe departe conţinutul caietului; acelaşi tip de caiet ca toate celelalte, acelaşi număr de ordine, acelaşi scris sanscrit...

De emoţie, nu îndrăzneam să cetesc mai departe. Se făcuse destul de târziu şi trebuia să plec, puţine minute în urmă. Dacă aş fi chemat-o pe d-na Zerlendi şi i-aş fi cetit conţinutul caietului, poate aş fi făcut-o împotriva voinţei autorului. Trebuia să-l descifrez eu întâi, înainte de a-l comunica altora. Dar nu voi avea timp să-l sfârşesc în seara aceasta, îmi spuneam deznădăjduit.

Atunci se deschise uşa de la salon şi intră jupâneasa. Părea mai încruntată ca de obicei, mai aspre îi erau privirile. Când o văzui apropiindu-se, îmi plecai ochii în caiet, pe care-l deschisei la întâmplare. Cele ce ceteam atunci mă făceau literalmente să sufăr că nu pot rămâne singur câteva ceasuri în şir, să-mi dau seama tot ce s-a întâmplat. , ^,.,

— Mâine şi poimâine scuturăm casa, vorbi jupâneasa. D-aia am venit să vă spun. Să nu luaţi degeaba drumul până aici. Că dacă m-apuc să scutur, nu răzbesc înainte de două zile...

Dădui din cap, mulţumindu-i. Dar jupâneasa avea probabil chef de vorbă. Se apropie mai mult de birou şi-mi arătă cu mâna caietele.

— Toate lucrurile acestea diavoleşti strică mintea, vorbi ea cu înţeles.

Mai bine i-aţi spune cocoanei că nu le dovediţi şi v-aţi vedea de tinereţile d-voastră, că-i mai mare păcatul de ele... i

Ridicai ochii din caiet şi o privii scrutător.

„ — Domnul doctor d-aia s-a prăpădit, continuă ea. ,

j — A murit? întrebai eu repede.

? — Şi-a luat lumea în cap şi s-a prăpădit, repetă ea pe acelaşi ton.

ţ — Dar 1-ai văzut d-ta mort? revenii eu.

— Nimeni nu 1-a văzut mort, dar s-a prăpădit în lumea largă, fără o lumânare... Şi a lăsat casa pustie... Să nu vă luaţi după cocoana, adăugă ea mai încet. Nici ea, săraca, n-a mai rămas în toate minţile. Că la doi ani, s-a prăpădit şi fratele dânşii, prefectul, după ce venise cu un franţez, cu un învăţat franţez, aici...

— Hans, spusei eu.

— Nu, domnişorul Hans a venit târziu. El nici nu era franţez. El a venit în urmă, după război... A murit şi el tânăr...

Nu ştiam ce să spun. Am rămas mut, privind-o. în acea clipă mă simţeam şi eu atras de un farmec straniu, nemaiîntâlnit. Jupâneasa ştergea cu podul palmei muchea biroului.

— D-aia venisem, vorbi ea târziu, să vă spun că scuturăm vreo două zile...

Se îndepărtă apoi şchiopătând şi ieşi prin aceeaşi uşă care dădea în salon. Privii din nou caietul. Era îngrozitor să mă despart tocmai acum, când îl găsisem şi să mă întorc peste trei zile. Aproape fără să-mi dau seama ce fac, 1-am luat şi 1-am ascuns sub haină, tremurând din toate încheieturile. Am mai întârziat apoi câteva minute, ca să-mi domolesc respiraţia agitată, am pus la loc restul caietelor şi am ieşit în vârful picioarelor, nu cumva să întâlnesc pe cineva care să-mi ghicească gândurile şi vina.

V

Am rămas în seara aceea încuiat în casă, cu transparentele lăsate, nu cumva lumina lămpii mele să încurajeze pe vreun prieten să-mi tulbure singurătatea. Şi cu cât înaintam în noapte, parcă timpul şi locul unde mă aflam s-ar fi risipit într-o turbure ceaţă, atât îmi era de copleşită întreaga fiinţă, descifrând, pagină cu pagină, însemnările doctorului Zerlendi. Cetirea n-a mers tocmai uşor. La început, doctorul se trudea să scrie cu cea mai mare luare-aminte, pentru că anevoie se pot transpune toate sunetele româneşti în grafie sanscrită. Dar după câteva pagini, transcripţia devenea tot mai aproximativă şi trebuia mai mult să ghiceşti cuvântul decât să-l ceteşti. Fie din pricina emoţiei cu care îşi însemna în caiet turburătoarele lui experienţe, fie datorită grabei, scrisul doctorului Zerlendi nu îngăduia o lectură curgătoare.

Cu timpul, frazele deveneau tot mai scurte, cuvintele tot mai tehnice, asemenea unui limbaj convenţional, cifrat, în pragul experienţelor sale ultime, doctorul avusese grijă să-şi păstreze secretul, folosind cu exclusivitate terminologia yogică, inaccesibilă celor care nu adânciseră, ca el, ştiinţa aceasta bogată în arcane.

„Scrisoarea lui Honigberger către J. E. a fost pentru mine cea mai precisă confirmare", scria doctorul la începutul jurnalului său intim, fără să spună cine era J. E. şi ce cuprindea acea scrisoare, de care-mi amintise, destul de vag, doamna Zerlendi într-una din convorbirile noastre, „încă din primăvara anului 1907, am început să cred că tot ce scrisese Honigberger în amintirile sale indiene era nu numai autentic, în sensul strict al cuvântului, dar reprezenta numai o infimă parte din ce văzuse şi ce izbutise să înfăptuiască el." Urmează o serie de trimiteri la opera lui Honigberger; cazuri de „fachirism", levitaţiune, moarte aparentă, îngropare de viu etc., fapte pe care e îndrituit să le socotească autentice. „Am început cele dintâi experienţe în ziua de l iulie 1907. Cu săptămâni înainte, făcusem un examen sever de conştiinţă şi renunţasem la tutun, alcool, came, cafea, ceai şi toate celelalte. Nu încerc acum să refac istoria acestei penibile etape preliminare, care a durat şase luni. Mi-a trebuit o voinţă de fier, căci de mai multe ori eram gata să renunţ şi să mă întorc la distracţiile mele istoriografice.

Din fericire, scrisoarea lui Honigberger îmi dovedea că lucrurile acestea *pot fi înfăptuite* şi asta îmi da mereu curaj. Niciodată nu-mi închipuiam însă că se poate ajunge atât de departe şi relativ cu atât de puţină trudă. Pentru că numai după ce dobândeşti cele dintâi *puteri* şi-ţi cad brusc vălurile de pe ochi, îţi dai seama cât e de mare ignoranţa oamenilor şi ce dureroasă iluzie îi păcăleşte zi cu zi, până în pragul morţii. Voinţa şi energia pe care le depune un om ca

să-şi satisfacă ambiţia socială sau vanitatea ştiinţifică sunt poate 'chiar mai mari decât aceea care ţi se cere pentru a dobândi lucrul acesta extraordinar: propria ta salvare din nimicnicie, din ignoranţă şi din durere."

Doctorul descrie cu destule amănunte - în acea zi de 10 ianuarie 1908 şi în zilele următoare - primele sale experienţe. Din câte mi-am putut da seama, el cunoştea încă de mai înainte literatura yogică, îndeosebi tratatul lui Patanjali şi comentariile sale, era familiarizat cu filosofia ascetică şi mistică indiană, dar încă nu încercase niciodată punerea lor în practică. A trecut de-a dreptul, pare-se, la acea dificilă experienţă a ritmării respiraţiei, *pranayama,* fără să dobândească multă vreme rezultate încurajatoare.

„La 25 iulie am adormit în timpul unui asemenea exerciţiu", notează el, după ce aminteşte că, puţine zile mai înainte, îl înecase o tuse 'de o neobişnuită violenţă. „Multă vreme făceam aceste exerciţii după miezul nopţii, apoi dimineaţa în zori. O cumplită presiune toracică şi accese de tuse seacă au fost singurele rezultate. Am înţeles, după două săptămâni de eforturi, că nu izbuteam nimic, pentru că, silindu-mă să-mi ritmez respiraţia, în" conformitate cu textul lui Patanjali, uitam să-mi concentrez mintea într-un singur obiect.

Rezistenţa pe care o întâmpinam se datora tocmai acestei vacuităţi mentale de care, pe atunci, nu-mi dădeam seama. Am încercat din nou sfatul lui Honigberger. Mi-am astupat urechile cu ceară şi n-am început *pranayama,* decât după câteva minute de rugăciune. Am dobândit o stare de neobişnuită linişte mentală, îmi amintesc şi acum cele dintâi senzaţii: parcă m-aş fi aflat în mijlocul unei mări înfuriate, care se calmează văzând cu ochii, până ce nu rămâne decât o nemărginită pânză de apă, fără nici un val, fără nici cea mai mică înfiorare. Apoi, un sentiment de plenitudine, pe care nu-l pot asemăna cu nimic, în afară de sentimentul care te stăpâneşte câteodată după ce asculţi multă muzică de Mozart. Câteva zile de-a rândul am repetat aceeaşi experienţă, fără să izbutesc însă s-o depăşesc. Mă trezeam după un sfert de ceas într-o vagă reverie, deşi ştiam că nu asta trebuia să fie rezultatul exerciţiului. Undeva, pe drum, pierdusem controlul; mă lăsasem furat de vraja pe care propria mea minte o răspândise în juru-mi. Reluam exerciţiul dar, după o trecere oarecare de timp, rezultatul era acelaşi: reverie, somnolenţă sau placiditate mentală fără seamăn..."

Cât de turburătoare erau pentru mine mărturisirile acestea!

încercasem şi eu, cândva, unele din experienţele în care stăruise doctorul cu atâta cerbicie şi întâmpinasem aceleaşi greutăţi. Dar el avusese mai mult noroc şi, în orice caz, o mai tenace voinţă, în primele zile ale lui septembrie 1907 a făcut, aproape fără să-şi dea seama, un mare pas înainte, în aceste exerciţii de ritmare a respiraţiei, adică de perfectă echivalare a inspiraţiei şi a expiraţiei. „Am început, ca de obicei, prin a-mi reţine răsuflarea 12 secunde." Asta însemna că izbutise să inspire aerul în 12 secunde, să-şi reţină respiraţia 12 secunde şi să expire aerul în tot atâtea secunde. „Obiectivul meditaţiei era, în acea zi, focul. Fără îndoială că-şi „fixase" mintea asupra unui cipient cu jăratic, încercând să pătrundă esenţa „focului", să găsească acest foc în întreg cosmosul, asimilându-şi în acelaşi timp -principiul" lui, identificându-l în atâtea procese din propriul său trup, reducând infinitatea de arderi care alcătuiesc laolaltă universul şi fiecare organism în parte la acelaşi element incandescent din faţa ochilor săi.

„Nu-mi dau prea bine seama cum s-a întâmplat, dar, după un timp oarecare *m-am trezit dormind* sau, mai precis, m-am trezit în *somn* fără ca eu să fi dormit în adevăratul înţeles al cuvântului. Trupul meu, cu simţurile toate, se cufunda într-un somn din ce în ce mai adânc, fără ca mintea să-şi întrerupă o singură clipă activitatea. Totul adormise în mine, afară de luciditate. Continuam să meditez asupra focului, dându-mi în acelaşi timp seama, într-un chip nelămurit,

că lumea din jurul meu se schimbă cu desăvârşire şi că, dacă aş fi întrerupt o singură clipă concentrarea, m-aş fi integrat şi eu, firesc, lumii acesteia, care era lumea somnului"...

Cum recunoaşte chiar el mai târziu, doctorul Zerlendi izbutise în acea zi cel dintâi, şi poate, cel mai greu pas în drumul pe care şi-l hotărâse. Izbutise ceea ce se numeşte în termeni tehnici continuitatea conştiinţei, adică trecerea de la conştiinţa stării de veghe la conştiinţa stării de somn, fără nici un fel de hiatus. Conştiinţa omului normal este despicată brutal prin somn; nimeni nu-şi păstrează continuitatea fluxului mental când adoarme, nimeni nu se ştie adormit (îşi dă, cel mult, seama, uneori, că visează) şi nimeni nu-şi continuă, lucid, gândirea în somn. Din lumea somnului îşi aminteşte doar câteva vise, şi o anumită spaimă nedefinibilă.

„Ceea ce mă înspăimânta mai mult în această descoperire a mea că mă aflu *treaz* în *somn -* era sentimentul că lumea de lângă mine se schimba cu totul şi nu mai semăna în nici un chip cu lumea conştiinţei diurne. Mi-e foarte greu să precizez cum simţeam eu această schimbare, pentru că mintea mi-o proiectasem întreagă, ca un singur fascicul, asupra focului, iar simţurile îmi erau adormite. Totuşi, parcă mă aflam într-un alt spaţiu, unde nu era nevoie să priveşti ca să poţi vedea, iar eu *vedeam* schimbându-se treptat odaia în care mă aflam, obiectele, formele, culorile. Tot ce s-a petrecut atunci e peste putinţă de descris: totuşi, voi încerca să descriu cum voi putea, pentru că nimeni, după câte ştiu, n-a îndrăznit să reveleze prin scris o asemenea experienţă. Priveam necontenit focul, nu ca un pretext de transă hipnotică, pentru că am studiat îndeajuns hipnotismul ca să-i cunosc tehnica şi efectele, în timp ce priveam, gândeam asupra focului, îl *asimilam,* pătrunzând cu mintea în propriul meu trup, identificând toate combustiile din el. Nu era, deci, o gândire înţepenită, ci doar o gândire care era *una,* adică nu era fărâmiţată în mai multe direcţii, nu era solicitată de mai multe obiecte, nu era distrată de vreun stimul extern sau de vreo amintire proiectată ca un *e'clat* din subconştient. Această gândire, *una,* îşi avea în foc doar punctul de sprijin; cu ea pătrundeam însă pretutindeni unde trebuia să identific focul. Deci hipnoza era cu desăvârşire exclusă; mai ales că eram neîncetat lucid; ştiam cine sunt, de ce mă aflu într-o asemenea poziţie, de ce-mi ritmez respiraţia, cu ce scop meditez asupra focului. Şi cu toate acestea, îmi dădeam seama, concomitent, că mă aflu în alt spaţiu, în altă lume. Nu-mi mai simţeam deloc corpul; doar o vagă căldură a capului, căldură care cu timpul dispăru şi ea. Lucrurile păreau ca şi cum ar fi curs necontenit, fără ca profilul lor să se altereze totuşi prea mult. La început, ai fi spus că vezi totul ca printr-o apă în continuă mişcare, dar comparaţia nu era deloc exactă. Lucrurile, de fapt, curgeau; unele mai încet, altele foarte repede, dar îţi era peste putinţă de spus *unde* curg ele şi prin ce proces miraculos substanţa lor nu secătuieşte printr-o asemenea revărsare peste marginile lor fireşti; deşi, ca să încerc a da seama mai precis de viziunea mea, nu era vorba de o revărsare *peste* marginile obiectului, ci parcă înseşi marginile acestea curgeau necontenit. Ceea ce era şi mai straniu, toate lucrurile acestea se apropiau şi se depărtau fără voia lor.

Deşi nu le priveam, ştiam însă că ele sunt acolo: un pat, două scaune, un covor, un tablou, o măsuţă de noapte etc. - aveam impresia că ele s-ar aduna toate la un singur loc îndată ce mi-aş opri ochii asupra unuia din ele. Impresia aceasta nu era o părere, o iluzie; se putea asemăna cu sentimentul precis pe care-l are un om când se află în apă, că poate înainta sau ieşi din apă. Era ceva pe care-l ştiam, fără ca să-mi dau seama dacă 1-am experimentat vreodată. Aveam, de asemenea, impresia că pot privi mult mai departe decât îmi îngăduiau pereţii camerei mele. Nu pot spune că lucrurile deveniseră transparente.

Dimpotrivă, afară de continua lor curgere şi mobilitatea lor curioasă, răspunzând parcă dorinţei mele eventuale de a le privi, lucrurile rămăseseră ca mai înainte. Şi, cu toate acestea,

puteam privi dincolo de ele, deşi, repet, nu încercasem să privesc, în nici un caz, nu *prin ele,* ci *dincolo* de ele. Erau acolo, în faţa mea, şi totuşi ştiam că poate vedea mai departe, ele rămânând la locul lor. Se asemăna întru câtva senzaţia aceasta cu viziunea pe care o poate avea un om privindu-şi din colţul unei odăi întreaga casă; nu vede prin ziduri şi totuşi vede tot ce ştie că se află într-o odaie învecinată sau în toată casa, fără să aibă senzaţia că privirile lui au trecut prin ziduri..."

VI

Fără îndoială că doctorul scria toate acestea după ce repetase de nenumărate ori experienţa continuităţii conştiinţei în somn. După claritatea scrisului acestui fragment, s-ar părea că el redactase cu multă grijă descrierea de mai sus şi o transpusese apoi în litere sanscrite -

ceea ce nu va face mai târziu, când se mulţumea să noteze de-a dreptul în caiet.

„După câtva timp, am simţit dorinţa să pătrund mai adânc în lumea somnului, să explorez spaţiul acela necunoscut din jurul meu. Nu îndrăzneam, totuşi, să-mi dezlipesc ochii de jăratic. O nelinişte stranie, aş putea spune chiar şi un început de groază, mă ameninţa. Nu ştiu ce m-a făcut să închid brusc ochii: în nici un caz oboseala pentru că, repet, mă simţeam dormind, şi mintea îmi era mai trează ca niciodată.

Am rămas înmărmurit, regăsind, cu pleoapele închise aceeaşi viziune pe care o aveam cu ochii deschişi. Numai jăraticul parcă se schimbase:

curgea şi el, întocmai ca toate lucrurile din jurul lui, iar strălucirea îi era mai puternică, deşi, aş putea spune, mult mai puţin *vie.* După câteva clipe de şovăială, am deschis iar ochii. Mi-am dat seama că era inutil să *privesc,* să-mi întorc pupilele către un anumit colţ al odăii; vedeam în orice parte aş fi voit, vedeam oriunde mi-aş fi aruncat gândul, fie că aveam sau nu ochii deschişi. M-am gândit la grădina din spatele casei şi am văzut-o chiar în acea clipă, ca şi cum aş fi fost acolo. Ce spectacol uluitor! Parcă ar fi fost un ocean de sevă vegetală în neodihnită frământare. Arborii aproape se îmbrăţişau unii cu alţii, iarba părea că tremură ca un snop de alge, numai fructele erau mai liniştite, purtate parcă într-o lungă legănare...

în clipa următoare, mirajul acestei furtuni vegetale a dispărut brusc.

Mă gândeam la Sofia şi am văzut-o, în patul cel mare din iatacul nostru, dormind, în jurul capului, plutea o aură violet-închisă;; trupul ei parcă năpârlea necontenit, atâtea falduri se revărsau din ea, pierind îndată ce se desfăceau de membre. Am stat mult timp privind-o fix, încercând să înţeleg ce se petrece. Am zărit apoi o flacără sfioasa pâlpâind când în dreptul inimii, când mai jos, spre pântec. Deodată, încep să-mi dau seama că Sofia se afla lângă mine. A fost o clipă îngrozitoare, căci o vedeam foarte bine în pat, dormind, şi o vedeam în acelaşi timp alături de mine, privindu-mă uimită în ochi, ca şi cum ar fi vrut sa mă întrebe ceva. Figura ei trăda o nespusă mirare; poate că arătam altfel de cum se aştepta ea să mă vadă, poate că nu semănăm cu oamenii pe care îi întâlnise până atunci în visul ei. Pentru că, de-abia mai târziu, după ce am repetat experienţa de mai multe ori, am început să-mi dau seama că feţele pe care le întâlneam în jurul meu erau proiectarea conştiinţei feluritelor persoane în timpul somnului.

(Mărturisesc că nu înţeleg ce voia să spună doctorul Zerlendi. Am lăsat însă acest pasaj, pentru interesul eventual pe care îl vor afla ocultiştii.

Un *sadhu* cu care mă întovărăşisem, prin 1930, la Konarak, îmi spunea - dar nu-mi dau seama dacă spunea adevărul - că este tulburător să te întâlneşti, în timpul unor anumite meditaţii yogice, cu duhurile oamenilor care dorm şi care rătăcesc, ca nişte umbre, în dimensiunea somnului. S-ar spune că te privesc cu nelinişte, neînţelegând cum e cu putinţă să

te întâlnească *acolo,* lucid, treaz.) Puţine clipe în urmă, spaţiul din jurul meu s-a schimbat brusc. Spaima mă adusese din nou în stare de veghe. Am rămas câtva timp în aceeaşi poziţie pe care o avusesem de la începutul experienţei, şi am numărat din nou secundele; ritmul respiratoriu rămăsese acelaşi: 12 secunde"...

întoarcerea de la conştiinţa de vis la conştiinţa de veghe s-a făcut brutal; continuitatea fusese întreruptă de spaimă. De-abia după mai multe experienţe, repetate în ziua următoare, în cel mai mare secret, a izbutit doctorul să se reîntoarcă la conştiinţa diurnă fără nici un hiatus, prin simpla voinţă. Actul de voinţă îl formula astfel: „Acum mă întorc", în acelaşi timp, micşora 'ritmul respiratoriu de la 12 la 8 secunde , retrăgându-se lent din starea de somn.

Despre experienţele care au urmat, însemnările sunt mai.sumare, fie pentru că doctorul nu voia să spună mai mult, fie pentru că nu putea, nu găsea nici o descriere potrivită, într-adevăr, mărturiseşte într-un loc:

„Unificarea conştiinţei se dobândeşte printr-o trecere *continuă,* adică fără nici un fel de hiatus, de la starea de veghe, la starea de somn cu vise, apoi de somn fără vise şi, în sfârşit, la starea cataleptică".

Unificarea acestor patru stări, care presupune (cât ar părea ea de paradoxală) unificarea conştientului cu subconştientul şi inconştientul, luminarea treptată a zonelor obscure şi impenetrabile ale vieţii psihomentale este, de altfel, scopul tehnicilor preliminarii yogice. (Toţi asceţii indieni pe care i-am cunoscut şi care au acceptat să-mi dea oarecare lămuriri socoteau etapa aceasta a unificării stărilor de conştiinţă drept cea mai importantă. Cel care nu izbutea această experienţă nu putea dobândi nici un profil spiritual de pe urma practicilor yogice.)

Despre trecerea de la starea de somn cu vise la starea de somn adânc, fără vise, găsesc foarte puţine amănunte. „Am izbutit să

distanţez şi mai mult aspiraţia de expiraţie; câte 15 secunde de fiecare moment, ajungând chiar la 20 de secunde." Asta însemna că respira o dată pe minut; căci 20 de secunde îşi reţinea răsuflarea, 20 de secunde inspira, 20 de secunde expira. „Am avut impresia că mă întorc într-o lume spectrală, unde nu întâlneam decât culori, aproape fără să fie conturate în forme. Mai mult pete colorate, în schimb,.universul sonor domina lumea formelor. Fiecare pată luminoasă era un izvor de sunete." Pe cât înţeleg eu, doctorul încearcă să dea seama - în câteva rânduri sumare - de acel cosmos sonor care începe să fie accesibil iniţiatului numai după o repetata meditaţie asupra sunetelor, asupra acelor „silabe mistice" de care vorbesc tratele *Mantra-Yoga.* Se pare, într-adevăr, că începând de la un anumit nivel al conştiinţei nu se mai întâlnesc decât sunete şi culori - formele propriu-zise dispărând ca prin farmec. Dar indicaţiile doctorului Zerlendi sunt prea vagi ca să-i putem reconstitui experienţa.

Cu cât rezultatele tehnicii yogice sunt mai uluitoare, cu atât mărturisirile lui sunt mai reticente. Despre pătrunderea în starea de catalepsie, numai această precizare: „Cu ultima mea experienţă, am început să aflu gândurile oricărui om asupra căruia îmi concentram atenţia. Verificarea am făcut-o asupra Sofiei, care tocmai în timpul acela sfârşea de scris o scrisoare administratorului. Aş fi putut foarte bine ceti direct scrisoarea, dar n-am făcut-o: eram acolo, lângă ea, şi toate gândurile ei - nu numai acelea pe care le mărturisea în scrisoare - le aflam firesc, ca şi cum aş fi ascultat-o vorbind."

Cât de uimitoare sunt aceste experienţe, doctorul Zerlendi nu le acorda o prea mare însemnătate. „Se poate ajunge la acelaşi rezultat chiar fără o asceză prea riguroasă, ci numai printr-o maximă concentrare mentală. Deşi îmi dau foarte bine seama că oamenii moderni nu mai sunt în stare de un asemenea efort mintal. Sunt risipiţi sau în necontenită evanescenţă.

Asceza îţi foloseşte mi pentru a dobândi aceste puteri, ci pentru a nu cădea pradă lor. Exploraica stărilor de conştiinţă necunoscute te poate ispiti atât de mult, încât rişti să-ţi cheltuieşti viaţa fără să ajungi la capăt. Este o lume nouă, dar rămâne totuşi o *lume.* Dacă te mulţumeşti s-o explorezi, fără să vrei s-o transcenzi - aşa cum ai încercat să transcenzi lumea stărilor de veghe - e ca şi cum învăţând o limbă nouă te-ai apuca să ceteşti toate cărţile scrise în această limbă, renunţând a mai învăţa alte limbi."

Nu-mi dau bine seama pe ce treaptă de desăvârşire tehnică se afla doctorul când începuse să-şi scrie jurnalul. Aproape douăzeci de pagini sunt redactate în zilele de 10, 12 şi 13 ianuarie 1908; ele cuprind un fel de scurtă reamintire, pentru eventualul cetitor, a etapelor preliminarii, fără să se precizeze însă până unde se întind aceste preliminarii. De mai multe ori menţionează iniţialele J.E. „Cred că asta a fost greşeala de moarte a lui J.E., scrie într-un loc. Nu şi-a dat seama de irealitatea fenomenelor pe care le descoperise în lumea spectrală. A crezut că asta reprezintă graniţa ultimă până unde poate ajunge spiritul omenesc. A acordat experienţei sale o valoare absolută, când, de fapt, avea de-a face tot cu fenomene. Paralizia lui cred că aşa se poate explica. Honigberger a izbutit, probabil, să-i reactiveze anumiţi centri, însă mai mult n-a putut. Amnezia nu i-a putut-o vindeca." E un pasaj obscur; probabil că J. E. nu şi-a putut stăpâni până la urmă conştiinţa şi a căzut pradă propriilor sale descoperiri în lumea supranormală. îmi aduc aminte că toate tratatele oculte indiene vorbesc despre noile niveluri cosmice în care pătrunde ascetul prin tehnica yoga, ca fiind tot atât de „iluzorii" ca şi cosmosul la care are acces orice om în condiţia sa normală. Pe de altă parte, nu-mi dau seama dacă „centrii" la care se referă sunt centrii nervoşi sau plexurile oculte pe care le cunoştea yoga şi celelalte tradiţii.

în orice caz, se pare că acest J.E. încercase, sub directa influenţă a lui Honigberger, o iniţiere de tip yogic şi eşuase groaznic, fie din cauza pe care o bănuia doctorul Zerlendi, fie pentru că nu avea o constituţie favorabilă tehnicilor pe care le încerca. „Am izbutit acest lucru" - notează mai departe doctorul, referindu-se la o complicată şi obscură experienţă de proiecţie a conştiinţei în afară de trup, realizată în stare de catalepsie - „pentru că aveam în mod excepţional o condiţie senzorială asiatică (?). Un european nu cred că poate izbuti. El nu-şi *simte* corpul mai jos de diafragmă şi încă lucrul acesta e destul de rar.

De obicei, îşi simte numai capul; mi-am dat seama acum, în urmă, când îi văd cum nu s-au văzut ei niciodată şi nici unul din ei nu-mi poate ascunde nimic." Pasajul e destul de criptic. Bănuiesc că „o condiţie senzorială asiatică" ar putea însemna experienţa difuză pe care oamenii o au despre propriul lor corp şi care diferă de la rasă la rasă. Ştiu, bunăoară, că un oriental îşi simte altfel corpul decât noi, europenii. Atingând piciorul sau umărul unui oriental, el are aceeaşi senzaţie de siluire pe care o avem noi dacă cineva ne-ar atinge ochii sau buzele cu dosul palmei, în ceea ce priveşte „simţirea corpului mai jos de diafragmă", expresia s-ar referi la incapacitatea occidentalilor de a avea *experienţa* totală a trupului lor. într-adevăr, foarte puţini dintre noi se pot lăuda că îşi *simt* trupul ca un *întreg.* Cei mai mulţi îşi simt propriu-zis numai anumite secţiuni - fruntea, inima - şi numai în anumite împrejurări, încercaţi să vă simţiţi, bunăoară, picioarele - într-o poziţie de totală odihnă, de pildă întins în voie pe pat - şi veţi vedea cât e de greu lucrul acesta.

„Am unificat cu destulă uşurinţă cele două curente (?), până la călcâi, scrie iarăşi doctorul, în legătură cu aceeaşi experienţă, în acea clipă am avut senzaţia precisă că sunt sferic, că am devenit o bulă impenetrabilă, perfect impermeabilă. Sentiment plenar de autonomie, de invulnerabilitate. Miturile referitoare la omul primitiv, conceput sub formă de sferă, derivă din această experienţă a unificării curentelor." Nu îndrăznesc să afirm că e vorba

de curentele negativ-pozitiv ale terapeuticii oculte europene. Mai probabil, doctorul se referea la cele două fluide, de o natură atât de greu de precizat, ale tradiţiei oculte indiene, „curente" care străbat corpul omenesc şi pe care doctrinele yogice şi tantrice le omologhează cu luna şi soarele. Dar, repet, nu îndrăznesc să afirm nimic cu certitudine, necunoscând decât fragmentar etapele iniţierii pe care a încercat-o el.

VII

însemnările doctorului Zerlendi se răresc în tot cursul lunilor februarie, martie şi aprilie 1908. Puţinele pagini scrise în acest răstimp sunt de altfel criptice şi se referă îndeosebi la experienţe anterioare.

Interesul doctorului faţă de jurnalul său intim scade simţitor. De unde la început se trudea să descrie cât mai desăvârşit o experienţă, curând interesul său pentru asemenea mărturisiri oboseşte. Poate că îşi dă seama cât de inaccesibile sunt lucrurile acestea eventualului cetitor profan căruia i-ar cădea sub ochi. Sau, poate, se detaşează prea mult de lumea noastră şi nu-l mai interesează, sub nici un chip, comunicarea experienţelor sale. în orice caz, el nu notează aproape niciodată - în acest răstimp - experienţe sau gânduri descoperite în ziua respectivă.

Revine necontenit asupra întâmplărilor din zilele sau săptămânile anterioare. Aş crede că descoperirile lui îl interesau prea mult ca să şi le noteze zi cu zi. Mai ales când încerca o experienţă nouă era atât de preocupat de ea, încât nu şi-o însemna decât mult timp în urmă şi de cele mai multe ori foarte sumar. „Rezultate incerte cu *muktasana* practicată în zori", notează el prin aprilie. Ar trebui câteva pagini ca să explice proporţia aceasta cifrată, referitoare la o anumită poziţie a corpului. De aceea nici nu încerc s-o explic, căci asemenea indicaţii tehnice cu privire la poziţiile corpului în timpul meditaţiei yogice, la exerciţiile respiratorii sau la fiziologia ascetică, abundă în notele doctorului Zerlendi. De altfel, am dat unele lămuriri referitoare la asemenea practici în cartea mea despre yoga şi nu mai revin în povestirea de faţă.

La sfârşitul lui aprilie 1908, jurnalul pare că-l interesează din nou.

După notaţiile fugare şi tehnice de până acum, urmează o lungă mărturisire, „între alte lucruri de cea mai mare însemnătate pe care Honigberger le destăinuie lui J.E. a fost şi existenţa Shambalei, a acelei ţări miraculoase care, după tradiţii, se află undeva în nordul Indiei şi în care numai cei iniţiaţi pot pătrunde. J.E., înainte de nebunia lui, crezuse că acest tărâm nevăzut poate fi totuşi accesibil celor neînzestraţi, şi pe o pagină a lui pe care am găsit-o la Iaşi, notase numele a doi iezuiţi, Ştefan Cacella şi loan Cabrai care, pretindea el, ar fi ajuns în Shambala. Mi-am procurat cu destulă greutate operele acestor doi misionari iezuiţi, dar mi-am dat seama că afirmaţiile lui J.E. fuseseră neîntemeiate. Cacella şi Cabrai sunt, într-adevăr cei dintâi europeni care au auzit de Shambala şi o menţionează. Aflându-se în Bhutan, în căutarea drumului spre Kathay, au aflat de existenţa acestui tărâm miraculos, pe care localnicii îl socoteau că se găseşte undeva spre miazănoapte. Şi în căutarea lui au şi pornit, în 1627; dar n-au ajuns decât în Tibet. Ţara miraculoasă, Shambala, ei n-au găsit-o. Spre deosebire de J.E., eu, îndată ce am aflat de mărturisirile lui Honigberger, am crezut că ea nu poate fi identificată cu un tărâm oarecare, precizat geograficeşte in centrul Asiei. Poate că m-au influenţat în această credinţă a mea şi legendele indiene în legătură cu Agarttha, ca şi cu acele „insule albe" din mitologia buddhistă şi brahmanică. într-adevăr, niciodată nu întâlnisem vreun text indian care să afirme că se poate ajunge în aceste tărâmuri miraculoase altfel decât prin puteri supranaturale. Toate mărturiile vorbesc despre „zborul" lui Buddha sau al altor iniţiaţi către aceste tărâmuri ascunse ochilor profani. Or, lucrul acesta se ştie, „zborul" însemnează în

limbajul simbolic şi secret capacitatea omului de a transcende lumea simţurilor şi, deci, de a avea acces în lumile nevăzute. Tot ce ştiam despre Honigberger mă îndemna să cred că el pătrunsese în Shambala datorită tehnicii sale yogice, în care ajunsese maestru încă înainte de 1858, dar că misiunea cu care fusese încredinţat, probabil, nu izbutise s-o ducă la bun sfârşit. Numai aşa îmi explic de ce s-a întors atât de repede din India şi de ce a murit puţin timp după întoarcere, lăsând documentul acela de o atât de mare importanţă în mâinile unui tânăr nepriceput ca J.E."...

Cu câtă strângere de inimă am cetit eu paginile de mai sus! Câte amintiri m-au năpădit deodată, în inima nopţii, întâlnind aceste două nume: Shambala şi Agarttha! Căci în căutarea tărâmului nevăzut pornisem şi eu, cândva, hotărât să nu mai mă întorc în lume înainte de a-l cunoaşte. O rană veche, pe care o credeam de mult vindecată, a început să sângereze, amintindu-mi lunile acelea petrecute în Himalaya, foarte aproape de graniţa Tibetului, pe drumul sfânt al Bhadrinatului, întrebând din eremit în eremit dacă nu cumva a auzit de Shambala, dacă nu ştiu de cineva care să-i fi cunoscut taina. Şi cine ştie dacă, până la urmă, din coliba mea de pe malul stâng al Gangelui, din acel *kutiar* năpădit de junglă, la care de mult nu mai mă gândesc decât ca la un paradis pierdut -, cine ştie dacă nu mi-ar fi venit chiar de acolo dezlegarea şi n-aş fi izbutit, după ani de încercări şi pregătiri, să aflu drumul tărâmului nevăzut. Dar mi-a fost scris să nu-l pătrund niciodată, ci să-l port până la moarte în melancoliile mele...

Mai cumplită este mustrarea pentru cineva care s-a întors din drum, aflând apoi de la altul că drumul pe care apucase era cel bun.

Mărturisirile doctorului Zerlendi mi-au întărit toate bănuielile mele, căci tot ce-a urmat s-a petrecut întocmai cum îmi închipuiam eu că *trebuie* să se întâmple cu acel care caută însetat Shambala. Aveam totdeauna vie în minte imaginea tărâmului nevăzut în care pătrunsese Honigberger. De fapt ştiam că acest tărâm este *nevăzut* numai pentru ochii celor profani. Mai precis, nu era vorba decât de o ţară inaccesibilă geograficeşte, pe care nu o puteai cunoaşte, adică după o prealabilă şi aspră pregătire spirituală, îmi închipuiam această Shambala ascunsă celorlalţi oameni, nu prin cine ştie ce obstacole naturale, munţi înalţi sau ape adânci, ci prin *spaţiul* la care participă ea, spaţiu calitativ deosebit de spaţiul profan. Cele dintâi experienţe yogice mi-au verificat credinţa aceasta, căci mi-am dat seama cât de diferit este spaţiul experienţei profane de spaţiul celorlalte cunoaşteri omeneşti, începusem chiar, în caietul de faţă, descrierea amănunţită a acestor experienţe, dar mi-am dat seama foarte curând că ele sunt indescriptibile. Cel care le cunoaşte îmi va da dreptate. Continui totuşi aceste însemnări, pentru că e necesar ca, din timp în timp, să existe o confirmare a străvechiului adevăr în care astăzi nu mai crede nimeni, însuşi Honigberger, după credinţa mea, fusese lăsat să se întoarcă din Shambala pentru a încerca să reactiveze în Occident câteva centre de iniţiere care lâncezeau din Evul Mediu încoace. Moartea lui bruscă îmi confirmă credinţa aceasta; fără îndoială că el n-a ştiut cum să-şi împlinească misiunea sau a compromis-o de la început, de aceea a murit în chip atât de misterios, „în ceea ce mă priveşte, deşi n-am atins încă rezultatele definitive, cred că simt asupra mea o influenţă nevăzută, cineva care mă conduce şi mă ajută şi asta îmi întăreşte convingerea că până la urmă voi izbuti."

în legătură cu această influenţă nevăzută, doctorul Zerlendi nu mărturiseşte mai mult. De ea vorbeşte însă destul tradiţia ocultă, îndeosebi cea orientală, şi tot ce-a urmat mă face să cred că doctorul nu s-a lăsat păcălit de o iluzie când a pomenit-o. Căci desăvârşirea lui yogică se împlineşte destul de repede, aproape vertiginos. Vara anului 1908 o petrece singur, la una din moşiile lui şi, mai târziu, întors la Bucureşti, rezumă câteva din experienţe. Unele din ele

pot fi reconstituite cu oarecare certitudine. Bunăoară, vorbeşte într-un loc de viziunea ciudată pe care a avut-o după anumite meditaţii; i se părea că vede toate lucrurile răsturnate sau mai precis, exact contrarii decât sunt în realitate. De pildă, obiectele solide i se păreau inconsistente şi viceversa; „vidul" îi făcea impresia că e „plin", iar lucrurile dense i se

păreau vacue. Dar mai era ceva asupra căruia doctorul Zerlendi nu dă nici un fel de amănunt precis: lumea întreagă, în totalitatea ei, o vedea - ca să citez manuscrisul lui - „cu totul contrarie decât pare ea unui om în stare de veghe", fără a lămuri ceea ce înţelege prin expresia „cu totul contrarie". Este adevărat, întâlnim aici o expresie care seamănă întocmai cu formulele severe ale misticilor sau cărţilor de ritual, căci pretutindeni în asemenea texte se vorbeşte despre lumea cealaltă sau lumea cunoscuta în extaz, ca fiind „cu totul contrarie" celei pe care o vedem cu ochii trupului.

Tot atât de stranie este mărturisirea doctorului în legătură cu „reîntoarcerea" în lumea vizibilă, după o îndelungată contemplaţie. „La început, aveam impresia că mă clatin, că voi cădea la cel dintâi pas.

Nu mai aveam siguranţa normală; ca şi cum ar fi trebuit să mă readaptez spaţiului cu trei dimensiuni. De aceea, multă vreme nici nu" cutezam să mă mişc. Rămâneam împietrit, aşteptând să se întâmple o minune şi să-mi recapăt siguranţa pe care o aveam înainte de a cădea în transă. Acum îmi expliq de ce, după extaz, sfinţii rămân ceasuri şi chiar zile întregi fără să se mişte, lăsând impresia că spiritul lor este încă răpit în Dumnezeire."

Sub data de 11 septembrie, notează: „Am încercat de mai multe ori transa cataleptică. Prima oară, 12 ceasuri; a doua oară şi a treia oară, 36 de ceasuri. Spuneam pădurarului că plec la conac şi mă întindeam singur în odaia mea, ştiind că nu voi fi turburat. Pentru întâia dată am putut verifica personal *ieşirea din timp.* Căci, deşi spiritul rămânea activ, trupul nu mai participă la curgerea timpului, înainte de a provoca transa, mă bărbieream şi, după 36 de ceasuri, obrazul meu era tot atât de neted ca în clipa când cădeam în transă. Era şi firesc să se întâmple astfel. Căci *timpul* este experimentat de om prin ritmul său respiratoriu.

Pentru orice om, între o inspiraţie şi o expiraţie se scurge un anumit număr de secunde; *viaţa* coincide, în om, cu *timpul.* Prima oară am realizat transa cataleptică la 10 dimineaţa şi m-am trezit la 10 noaptea; în tot acest răstimp, trupul meu zăcea în ceea ce unii au numit moarte aparentă, fără. nici cea mai uşoară respiraţie. Aspiraţia de aer de la 10 dimineaţa s-a continuat, adică prin expiraţia de la 10 noaptea, în te* acest interval, trupul meu a fost scos din timp. Pentru corp, cele 12 ore s-au redus la câteva secunde - lunga aspiraţie de dimineaţă şi expiraţia lentă premergătoare deşteptării, în ziua aceea eu am trăit, omeneşte, numai jumătate de zi; trupul meu a îmbătrânit, în 24 de ore, numai cu 12 ore; viaţa a fost suspendată, fără ca prin aceasta să-mi vatăme organismul."

Experienţa încercată de doctorul Zerlendi este de altfel destul de populară, fără ca să fi fost până astăzi îndestulător studiată. „Moartea aparentă", care a făcut atâta vâlvă pe timpul lui Honigberger, pare a fi într-adevăr o ieşire din timp. Numai aşa se explică de ce, după o transă de zece sau o sută de zile, trupul îşi păstrează greutatea şi obrazul proaspăt bărbierit rămâne tot atât de curat. Dar acestea sunt stări care transcend categoric condiţia umană şi despre ele nu putem avea nici un fel de reprezentare. Nici cea mai fantastică închipuire nu poate intui în chip adecvat o asemenea ieşire din timp. Aluziile pe care le întâlnim în mărturisirile unor sfinţi sau în scrierile oculte orientale sunt pentru noi toţi ininteligibile. Eu însumi am adunat o colecţie preţioasă de astfel de mărturisiri, cele mai multe exprimate alegoric, dar au rămas pentru mine taine pecetluite cu şapte peceţi. Numai moartea va aduce, pentru unii din noi, o lumină nouă în această problemă.

„Pentru mine, singurul lucru de mirare este că oamenii nu învaţă nimic din asemenea experienţe. Cei mai de seamă dintre învăţaţi s-au mulţumit să nege autenticitatea acestor întâmplări - la care asistaseră, de altfel, sute de martori -, preferând să rămână pe vechile lor poziţii.

Ca şi cum te-ai mulţumi să străbaţi apele numai înot, renunţând deci să străbaţi o mare numai pentru că nu crezi cu putinţă că apa poate fi străbătută şi cu o luntre."

VIII

Jurnalul se întrerupe în septembrie 1908 pentru patru luni. Cele dintâi însemnări următoare sunt de la începutul lunii ianuarie 1909. Ele nu pot fi transcrise aici, datorită caracterului lor tehnic. Sunt mai degrabă simple enunţări de principii metafizice şi reţete practice yogice. Unele din ele par fără nici un înţeles. „26 ianuarie. Experienţa întunericului. Fiecare literă reluată de la capăt." Fără îndoială că se referea la alte exerciţii anterioare, probabil meditaţii asupra sunetelor

şi a literelor - aşa-numita *mantra-yoga* - despre care n-am găsit, însă, nici o indicaţie. Ce poate însemna totuşi „experienţa întunericului"?!

Mai departe: „5 februarie. De curând, *samyama* asupra corpului. E de necrezut *şi totuşi e adevărat."* însemnarea aceasta ar putea avea un sens dacă doctorul se referă la un anumit text din Patanjali, care spune că prin *samyama* asupra propriului său corp yoginul se face nevăzut privirilor celorlalţi oameni. Prin *samyama,* Patanjali denumeşte ultimele trei etape ale desăvârşirii yogice, asupra cărora e greu de stăruit aici.

îmi vine totuşi greu să cred că, încă de la 5 februarie 1909, doctorul izbutise acest miracol. Cum să-mi explic atunci surpriza lui de mai târziu? Cum să-mi explic cele 18 luni care au urmat şi în care, dacă ni se spun prea puţine lucruri, ştim totuşi că s-a trudit mereu să dobândească tocmai această putere de a se face nevăzut?

De altfel, dificultăţile textului sporesc într-una. Unele însemnări par chiar contradictorii. „Martie. Am reluat câteva *Upanishade.* Progrese uluitoare în înţelegerea originalului." Cum să înţeleg această mărturisire? După tot ce dobândise el, lectura în original a *Upanishadelor* nu mai putea însemna mare lucru. Şi apoi, ce rost mai avea acest studiu al limbii sanscrite pentru un om care-şi asimilase ceva mai mult decât o ştiinţă moartă? Doar dacă nu cumva se întorsese din drum sau zăbovise în desăvârşirea sa yogică sub o „influenţă" de care nu vorbeşte nimic. Sau poate că însuşi studiul acesta el nu-l mai împlinea în sens cărturăresc, cetind şi gândind asupra textului, ci, aşa cum se spune prin India, izbutind să dobândească o misterioasă ştiinţă doar prin exacta pronunţie a cuvintelor sacre, considerate acolo ca o revelaţie a Logosului, într-adevăr, într-altă parte pomeneşte de anumite exerciţii, de altfel extrem de obscure, de „rostire interioara" a unui text sacru indian. Iar la începutul verii vorbeşte de omologarea „literelor mistice" cu anumite stări de conştiinţă rarefiată (aş fi mai aproape de adevăr dacă aş scrie „superconştiinţă").

Tot în acest timp mărturiseşte despre „viziunea ocultă", pe care a dobândit-o „reactivând ochiul dintre sprâncene", ochi de care vorbesc, de altfel, mitologiile şi misticile asiatice şi care ar acorda celui care îl are capacitatea de a vedea la imense depărtări. Asupra acestui „ochi al lui Shiva", cum îl numesc indienii, există însă referinţe contradictorii sau, în orice caz, extrem de obscure pentru un profan. Unii spun că „ochiul lui Shiva" orientează în spaţiu, ar fi deci un al şaselea simţ; alţii, cei mai mulţi, afirmă că noua viziune pe care o dobândeşte iniţiatul prin acest „ochi" nu are nimic de-a face cu lumea formelor şi a iluziilor, ci se referă exclusiv la lumea spirituală'. Prin „ochiul lui Shiva", omul poate contempla direct îumea spirituala', adică are acces în niveluri suprasensibile. Dar doctorul Zerlendi nu precizează

nimic nici în legătură cu această taină. Nu putea - sau nu avea voie?...

Urmează iarăşi un interval de lungă tăcere, ale cărui limite nu le pot identifica, pentru că însemnările imediat următoare nu sunt datate.

Aceste însemnări sunt, de altfel, aproape indescifrabile. Bănuiesc că ele se referă la ceea ce numea doctorul Zerlendi „conştiinţă impersonală".

Pentru că am găsit pasajul următor: „Lucrul cel mai greu, mai bine zis cu neputinţă de dobândit astăzi în Occident, este o conştiinţă impersonală. Numai câţiva mistici au mai realizat în ultimele veacuri o asemenea conştiinţă. Toate dificultăţile pe care le întâmpină omul post-mortem, toate infemurile şi purgatoriile prin care ni se spune că se chinuiesc spiritele celor morţi se datoresc tocmai acestei incapacităţi de a realiza, încă. în viaţă fiind, o conştiinţă impersonală. Drama sufletului de după moarte şi purificările atroce pe care le suferă nu sunt decât etapele trecerii dureroase de la conştiinţa personală la .conştiinţa impersonală..."

Pagina imediat următoare mărturisirii de mai sus este smulsă din caiet. Găsesc apoi o mărturisire datată 7 ianuarie 1910. „Poate că am fost pedepsit pentru nerăbdarea mea. Dar eu credeam că ti-e îngăduit să-ţi creezi singur destinul. Nu mai sunt atât de tânăr. Nu mi-e teamă de moarte; îmi cunosc doar destul de bine firul vieţii pe care trebuie să-l mai trăiesc. Dar credeam că sunt dator să mă grăbesc, pentru că nu mai sunt nimănui de ajutor aici unde mă aflu şi mai am destule de.

învăţat *acolo."*

Peste câteva zile: „Cunosc acum drumul Shambalei. Ştiu cum se ajunge acolo. Mai pot spune încă ceva: au ajuns de foarte curând acolo trei oameni din continentul nostru. E drept, doi dintre ei sunt ruşi.

Fiecare a plecat singurei a ajuns în Shambala prin mijloace proprii.

Olandezul a călătorit chiar fără să-şi ascundă numele până la Colombo.

Ştiu toate acestea din lungile mele transe, când văd Shambala în toată măreţia ei, văd minunea aceea verde între munţii acoperiţi cu zăpadă,

casele acelea ciudate, oamenii aceia fără vârstă, care-şi vorbesc atât de puţin, deşi îşi înţeleg atât de bine gândurile. Dacă n-ar fi ei, care să se roage şi să gândească pentru ceilalţi toţi, continentul întreg ar fi zguduit de atâtea forţe demoniace, pe care lumea modernă le-a dezlănţuit de la Renaştere încoace. Oare soarta Europei noastre e pecetluită? Nu se mai poate face nimic pentru lumea aceasta pradă unor forţe spirituale obscure, care o duc fără ştirea ei spre cataclism?

Tare mă tem că Europa va avea soarta Atlantidei şi va pieri destul de curând scufundându-se în apă. Dacă ar şti oamenii că numai datorită forţelor spirituale emanând din Shambala se amână mereu acea tragică schimbare de axă a globului, pe care geologia o cunoaşte foarte bine şi care va prăvăli lumea noastră în ape scoţând cine ştie ce continent nou".

Teama de sfârşitul tragic al continentului nostru se mai întâlneşte şi în alte pagini ale jurnalului. Am impresia că doctorul începe să vadă din ce în ce mai limpede seria cataclismelor care se vor abate asupra Europei.

Lucrul acesta coincide, de altfel, cu o serie întreagă de profeţii, mai mult sau mai puţin apocaliptice, relativ la *kaliyuga,* la „vârsta întunecată", de al cărui sfârşit ne apropiem, ni se spune, cu paşi repezi, în toată Asia circulă legenda sfârşitului iminent al lumii actuale, sub forme mult diferite între ele. Doctorul Zerlendi pomeneşte însă de o eventuală „schimbare de axă a globului", care ar fi cauza imediată a dezastrului. După câte înţeleg, după el o asemenea schimbare de axă ar aduce cu sine o formidabilă catastrofă seismică, în care anumite

continente s-ar scufunda sau şi-ar schimba profilul lor actual - şi ar ieşi din ape noi continente. Faptul că menţionează de mai multe ori numele Atlantidei mă face să cred că el socotea existenţa acestui continent o realitate, şi dispariţia lui o punea în legătură cu cine ştie ce degenerare de ordin spiritual a locuitorilor săi. Ceea ce mi se pare vrednic de subliniat în toate aceste prevestiri tragice, este faptul că sunt făcute cu câţiva ani înainte de primul război mondial, când lumea se legăna încă în iluzia progresului infinit.

Apoi, deodată, în ziua de 11 mai 1910, revine asupra exerciţiilor yogice prin care se poate dobândi invizibilitatea trupului. Este lesne de înţeles de ce nu transcriu aici mărturisirile acestea înmărmuritoare. Un ciudat sentiment de panică mă stăpânea cetind rândurile doctorului Zerlendi. îmi căzuseră până atunci sub ochi destule documente, mai mult sau mai puţin autentice, asupra miracolului acesta yogic, dar niciodată lucrurile nu fuseseră spuse atât de limpede şi cu atâtea amănunte. Când am început povestirea de faţă şovăiam încă, neştiind dacă va trebui sau nu să transcriu tocmai pagina aceasta înspăimântătoare. Ajungând aici, după atâtea săptămâni de nehotărâre şi turburare, mi-am dat seama că un asemenea lucru nu poate fi mărturisit. Mă mângâie gândul că cei ce înţeleg ce înseamnă *„samyama* asupra propriului său trup" vor şti unde să caute lămuriri.

IX

Se pare, totuşi, că experienţa invizibilităţii nu a fost lipsita" de primejdii. Efortul de a-şi face corpul nevăzut privirilor celorlalţi, de a şi-l *retrage* din lumină provoacă o asemenea zdruncinare în tot organismul, încât doctorul a rămas, după o astfel de experienţă, mai multe ceasuri în nesimţire. „Probabil că nu voi recurge la acest mijloc pentru a ajunge în Shambala, notează el în iunie 1910. Timpul plecării mele definitive se apropie, dar nu ştiu încă dacă voi avea destule puteri să plec, nevăzut fiind celorlalţi."

Iar mai departe, în aceeaşi lună: „Uneori parcă mă tem şi eu de forţele pe care le-am concentrat în mine. Voinţa mea nu şovăie, dar mi-e destul de greu să controlez toate forţele acestea care, până acum, m-au ajutat să pătrund în lumile nevăzute. Azi-dimineaţă, aflându-mă în contemplaţie, închis în camera mea, am simţit deodată atmosfera rarefiindu-se, iar trupul meu scăzând uimitor în greutate. Fără să vreau, mă înălţam şi, deşi încercam să mă apuc de obiecte, curând am simţit cum ating tavanul cu creştetul, înspăimântător în întâmplarea aceasta este faptul că levitaţiunea s-a făcut fără voia mea, numai datorită forţelor pe care le dezlănţuise contemplaţia. Pierdusem aproape controlul şi o singură clipă de neatenţie m-ar fi prăvălit inert pe podea."

Am mai auzit de asemenea întâmplări stranii, când cel care încearcă sa dobândească stăpânirea asupra însuşirilor oculte, nu reuşeşte la un moment dat să-şi păstreze luciditatea şi voinţa întreagă şi riscă atunci

să cadă pradă forţelor magice dezlănţuite chiar de meditaţia sa. Mi se spunea, în Hardwar, că cele mai cumplite primejdii aşteaptă pe yogin nu ia început, ci la sfârşitul desăvârşirii sale, când ajunge stăpânul unor forţe ucigătoare. De altfel, în lumea miturilor, aflăm că cei care au „căzut" cel mai jos erau tocmai cei care izbutiseră să se apropie mai mult de Dumnezeire. Orgoliul luciferic este şi el o formă a forţelor obscure pe care le dezlănţuieşti prin propria-ţi desăvârşire şi care la urmă izbutesc să te strivească.

Mai târziu, în 16 august: „Cumplită detaşare de lumea întreagă. Un singur gând îmi dă totuşi fiori: Shambala. Nu vreau să fac nici un fel de pregătiri înainte de plecare. Testamentul meu e scris încă din anul când s-a născut Smaranda. Orice altă însemnare făcută acum, în pragul plecării mele, ar da de bănuit."

Apoi, poate în aceeaşi zi, ceva mai târziu, câteva rânduri aşternute în grabă: „Mă

gândesc că totuşi caietul acesta ar putea cădea în mâinile unui om care î-ar distruge, nebănuindu-i conţinutul. Eforturile mele de a mărturisi unele lucruri excepţionale vor fi fost, în acest caz, zadarnice. Dar nu-mi pare rău..." în continuare, un rând întreg şters, pe care 1-am putut totuşi descifra în parte. „Dacă cel care va ceti şi va înţelege... va încerca să folosească... grave... nu va fi crezut." Fără îndoială că doctorul se gândise, în pragul plecării, să adreseze câteva sfaturi eventualului cetitor, amintindu-i în acelaşi timp riscurile pe care acesta le va întâmpina în cazul unei nesăbuite destăinuiri. Nu-mi dau seama ce 1-a făcut să renunţe la aceste sfaturi şi să-şi şteargă fraza începută. I-am respectat, totuşi, voinţa, nedezvăluind experienţa lui cea mai însemnată.

19 august: „M-am trezit din nou nevăzut şi groaza mea a fost cu atât mai mare cu cât nu făcusem nimic ca să dobândesc starea aceasta.

Am umblat ceasuri întregi prin curte, dându-mi seama întâmplător că sunt invizibil. Servitorii treceau pe lângă mine fără să mă vadă; la început arn crezut că nu m-au văzut din neatenţie, dar privind în jurul meu nu mi-am zărit umbra. Am urmărit pe unul din argaţi, care se ducea spre grajduri. Parcă ar fi simţit ceva necurat înapoia lui, căci se întorcea mereu, cu privirile turburate, şi în cele din urmă a grăbit pasul, făcându-şi cruce. Cu toate încercările mele, mi-a fost peste putinţă să mă fac vizibil înainte de miezul nopţii, când m-am trezit zdrobit, pe pat. Cred că oboseala fără margini care a urmat se datoreşte mai ales eforturilor mele de a redeveni vizibil. Căci invizibilitatea o dobândisem întâmplător, fără să vreau şi chiar fără să-mi dau seama"...

Aceasta este ultima lungă însemnare din jurnalul doctorului. Ceea ce urmează nu este însă mai puţin turburător. *„12 septembrie.* De alaltăieri noaptea, nu mai mă pot întoarce. Am luat caietul acesta şi creionul şi scriu pe scara care duce la pod. îl voi ascunde apoi printre caietele mele de studii. Mă cuprinde însă groaza că aş putea rătăci drumul spre Shambala..."

însemnarea aceasta e datată *două zile după dispariţie.* Dacă cineva ar fi putut descifra atunci manuscrisul şi ar fi cetit pagina proaspăt scrisă ar fi înţeles că doctorul se afla încă în casă, foarte aproape de ai săi...

X

A treia zi, hotărât să înapoiez caietul şi să i-l cetesc în întregime doamnei Zerlendi, m-am dus în strada S. M-a întâmpinat bătrâna jupâneasă. Doamna era bolnavă, mi-a spus, iar duduia plecase la Paris.

— Dar cum, aşa, deodată?! m-am mirat eu.

— Aşa se hotărăşte dumneaei, mi-a răspuns, aproape fără să mă privească.

Se vedea că n-are chef de destăinuiri. I-am lăsat cartea mea de vizită, spunându-i că voi trece peste câteva zile să întreb de sănătatea doamnei. Dar n-am putut să mai trec pe acolo decât o săptămână în urmă. Poarta de la intrare era închisă şi de-abia după ce am zgâlţâit-o de mai multe ori şi am apăsat zadarnic pe butonul ruginit al soneriei, mi-a ieşit înainte jupâneasă. A străbătut anevoie grădina, în care cele din urmă flori se ofiliseră parcă peste noapte, şi s-a apropiat de poartă, bombănind.

— Cocoana a plecat la ţară, mi-a spus, şi-a dat să se întoarcă. Dar s-a oprit iar şi a adăugat: Nu mi-a spus când se întoarce...

Am revenit de mai multe ori, în toamna şi iama aceea, în faţa porţii, întotdeauna încuiată, din strada S. în cel mai bun caz primeam acest răspuns:

— Nu e nimeni acasă...

Dar uneori jupâneasa nu ieşea nici măcar să-mi răspundă. I-am trimis apoi mai multe scrisori d-nei Zerlendi, fără sa primesc însă vreodată vreun răspuns sau vreo confirmare că mi-

a deschis scrisorile.

Mi-era peste putinţă să înţeleg ce s-a întâmplat, în nici un caz doamna Zerlendi nu avea de unde să ştie că eu găsisem şi luasem cu mine jurnalul soţului ei. Eram sigur că nu mă văzuse nimeni când îl ascunsesem sub haină. Chiar dacă aş fi fost spionat prin gaura cheii, tot n-aş fi putut fi surprins; căci furişasem caietul pitit lângă bibliotecă, înconjurat de celelalte caiete de exerciţii ale doctorului. Pe la sfârşitul lui februarie 1935, trecând prin faţa casei din strada S. şi zărind poarta deschisă, am intrat. Mărturisesc că am apăsat cu multă emoţie degetul pe soneria de la uşa marchizei. Mă aşteptam să mă întâmpine aceeaşi bătrână morocănoasă, dar spre uimirea mea mi-a deschis o slujnică tânără. Am întrebat dacă e cineva acasă. „Toată lumea este acasă", mi-a răspuns. I-am dat cartea mea de vizită şi am intrat în salon. După câteva minute uşa dinspre dormitor s-a deschis, şi în faţa mea a apărut Smaranda. Era aproape de nerecunoscut; părea mai tânără cu zece ani, faţa îi era agreabil fardată, culoarea părului era alta. A privit încă o dată, cu mirare, cartea mea de vizită înainte de a-mi întinde mâna. Se prefăcu de minune că nu mă cunoaşte. Şi-a rostit numele ca în faţa unui necunoscut.

— Cărui motiv datorez această vizită?! m-a întrebat ea.

I-am spus că am lucrat câtva timp în biblioteca doctorului Zerlendi, că doamna mă cunoaşte destul de bine - chiar dânsa mă invitase să cercetez arhiva soţului ei - şi am adăugat că o cunosc şi pe ea, pe Smaranda.

— Cred că e la mijloc o confuzie, mi-a răspuns ea zâmbind. Sunt sigură că nu mi-aţi fost niciodată prezentat. Cunosc de altfel foarte putină lume în Bucureşti şi v-aş fi reţinut fără îndoială numele sau înfăţişarea...

— Cu toate acestea, d-na Zerlendi mă cunoaşte foarte bine.

Săptămâni de-a rândul am lucrat aici, în bibliotecă, stăruii eu întinzând braţul spre uşa masivă de stejar.

Smaranda mi-a urmărit gestul, apoi m-a privit uimită, nevenindu-i parcă să-şi creadă ochilor.

— Ceea ce îmi spuneţi e destul de straniu, adăugă ea, pentru că într-adevăr aici s-a aflat cândva biblioteca tatălui meu. Dar asta, cu mulţi ani înainte, cu foarte mulţi ani înainte. Sub ocupaţie, biblioteca aceea, care era excepţional de bogată, a fost risipită...

Am început să râd, neştiind ce să răspund.

— îmi vine foarte greu să cred cele ce-mi spuneţi, răspunsei eu după o lungă pauză, în care timp am privit-o în ochi, hotărât s-o fac să înţeleagă că i-am demascat jocul. N-au trecut decât vreo două luni de când am lucrat în biblioteca aceasta. O cunosc raft cu raft şi vă pot descrie pe dinafară tot ce se află în ea.

Aş fi vrut să continui, dar Smaranda s-a repezit la uşa dormitorului şi a strigat:

— Mamă, vino, te rog, câteva clipe!...

D-na Zerlendi a apărut, ţinând de mână un băieţaş. M-am închinat profund, dar am înţeles din ochii ei că nu vrea să mă recunoască.

— Domnul pretinde că a lucrat acum vreo două luni în „bibliotecă", vorbi ea arătând spre uşa masivă de stejar.

D-na Zerlendi m-a privit cu o jignită mirare, apoi a mângâiat capul copilului şi i-a şoptit:

— Hans, du-te şi te joacă...

— Nu mi-aţi scris chiar d-voastră să viu şi nu m-ati condus chiar d-voastră în bibliotecă? începui eu exasperat. M-aţi rugat chiar să continui biografia doctorului Honigberger, pe care o începuse soţul d-voastră, adăugai eu.

D-na Zerlendi îşi purta privirile, uluită, de la mine la Smaranda.

Recunosc, se prefăcea de minune şi simţii cum mi se urcă sângele în obraji.

— Primul meu soţ, doctorul Zerlendi, s-a ocupat într-adevăr cu viaţa unui medic sas, dar vă mărturisesc, domnul meu, că nu-mi mai amintesc bine numele. Au trecut 25 de ani de la moartea primului meu soţ, iar biblioteca nu mai există de la război...

Iar pentru că eu rămăsesem încremenit, cu ochii asupra uşii pe care de atâtea ori o deschisesem şi numai cu două luni înainte, d-na Zerlendi adăugă:

— Smaranda, arată domnului odaia...

Am urmat-o în neştire şi am rămas ameţit pe prag, privind noua înfăţişare a bibliotecii. Numai candelabrul şi perdelele rămăseseră la locul lor. Biroul, rafturile cu cărţi, covorul cel mare, totul dispăruse.

Odaia aceea imensă era acum un fel de *living room,* în care se aflau două măsuţe de ceai, mai multe canapele, o masă de bridge, câteva blănuri în faţa căminului. Pe locul unde fuseseră .bibliotecile, un tapet destul de uzat, acoperit în parte cu tablouri şi arme vechi. Galeriile de lemn, care înconjurau trei pereţi, dispăruseră. Am închis uşa buimăcit.

— Aveţi dreptate, am spus, biblioteca a fost împrăştiată. Dacă aş şti măcar cine a cumpărat-o, adăugai eu. Aş fi vrut să mă ocup mai îndeaproape de Honigberger...

— Dar, domnul meu, vorbi d-na Zerlendi, biblioteca a fost împrăştiată acum aproape 20 de ani...

— Lucrul cel mai semnificativ rămâne tot faptul că nu mă recunoaşteţi, zâmbii eu.

Mi s-a părut că mâna d-nei Zerlendi tremură uşor, dar nu pot spune că într-adevăr aşa a fost.

— Mirarea noastră este încă şi mai mare, domnule, începu Smaranda.

Este cel puţin ciudat ca cineva să recunoască odaia în care a fost o bibliotecă acum 20 de ani, odaie în care, după ştiinţa mea, n-au prea intrat oameni străini în ultima vreme...

Mă pregătisem de plecare, îmi dădeam seama că, din motive necunoscute mie, nici una din ele nu voia să mă recunoască. Să fi acţionat astfel în urma unei influenţe nevăzute, venite de dincolo?

— Mă întreb dacă măcar bătrâna jupâneasă şchioapă, cu care am vorbit de mai multe ori acum câteva săptămâni, are să mă recunoască, adăugai eu.

D-na Zerlendi se întoarse brusc spre Smaranda.

— Vorbeşte de Arnica, şopti ea înspăimântată.

— Dar a murit de 15 ani Arnica, exclamă Smaranda. Cum ar fi putut s-o întâlnească acum câteva săptămâni...

Simţeam cum mi se risipeşte mintea şi privirile mi se turbură.

Câteva minute dacă aş/ mai fi întârziat, m-aş fi prăvălit acolo, la picioarele lor, în nesimţire. Am îngânat câteva cuvinte de scuze şi am plecat aproape fără să mai cutez să-mi ridic ochii. Numai după ce arn rătăcit multă vreme pe străzi şi mi-am venit în fire, mi s-a părut că înţeleg tâlcul acestei uluitoare întâmplări. Dar n-am îndrăznit să-l mărturisesc nimănui, şi nici în această povestire nu-l voi destăinui.

Viaţa mea şi aşa a fost îndestul de încercată în urma tainelor pe care d-na Zerlendi m-a îndemnat să le cercetez, fără să aibă dezlegarea doctorului...

Câteva luni în urma celor istorisite mai sus, am trecut din nou pe strada S. Casele de la numărul 17 se dărâmau. Grilajul fusese în parte smuls, bazinul, încărcat cu fiare vechi şi lespezi. Am rămas mai multă vreme la pândă, doar de oi zări pe una din cele două femei şi oi

putea afla ceva în legătură cu neînţeleasa lor purtare. Dar nu erau decât lucrătorii şi un antreprenor, care îi zorea. Târziu, m-am îndreptat spre capătul străzii, aproape îndurerat de taina aceasta, pe care nu o puteam în nici un chip pătrunde până la capăt. Mi s-a părut că zăresc în faţa mea pe băieţaşul cu care intrase d-na Zerlendi în salon. Am strigat spre el.

— Hans, i-am spus, bine că te întâlnesc, Hans!

Copilul m-a privit cu o prefăcută, desăvârşită mirare.

— Nu mă cheamă Hans, mi-a răspuns el destul de cuviincios. Mă cheamă Ştefan...

Şi a pornit mai departe, fără să întoarcă privirile, agale, ca un copil plictisit că nu-şi întâlneşte nici un tovarăş de joc.

[1940] NOPŢI LA SERAMPORE

I

Niciodată n-am să uit nopţile petrecute cu Bogdanof şi Van Manen în împrejurimile Calcuttei, la Serampore şi Titagarh. Bogdanof, care fusese zece ani consulul împărăţiei ţariste la Teheran şi Kabul, era pe atunci profesorul meu de persană. Se împrietenise cu mine, în pofida deosebirii de vârstă şi de cultură, pentru că el era un orientalist celebru, colaborator al celor mai renumite publicaţii, iar eu un foarte tânăr învăţăcel - mai ales pentru că eram amândoi ortodocşi. Bogdanof îşi păstrase credinţa pravoslavnică şi printre musulmanii din Persia şi Afganistan, pe care îi iubea, şi printre hinduşii din Bengal, faţă de care anevoie îşi stăpânea repulsia. Van Manen, dimpotrivă, adora lumea indiană. Era de mulţi ani bibliotecarul şi secretarul Societăţii Asiatice din Bengal, după ce fusese o vreme, la Adyar, bibliotecar al Societăţii Teozofice. Era un olandez trecut de mijlocia vieţii, venit în India în prima lui tinereţe şi, ca mulţi alţii, rămas pentru totdeauna în mrejele ei. Se îndeletnicise vreo douăzeci şi cinci de ani cu studiul limbii tibetane, pe care o învăţase ca nimeni altul, dar pentru că era leneş şi îi plăcea să trăiască bine, publicase foarte puţin. Se mulţumea să cerceteze pentru propria lui bucurie de a cerceta şi învăţa. Nu avea nici o stimă faţă de titlurile academice, era celibatar şi cu o aplecare - pe care o păstra secretă - faţă de lucrurile oculte.

De cum se încheia anotimpul ploilor şi zilele începeau să se răcorească, eram nedespărţiţi. Tustrei lucram la biblioteca Societăţii Asiatice, în Park Street, eu şi cu Bogdanof la aceeaşi masă, Van Manen, în biroul lui. Bogdanof revizuia o traducere din Mohammed Dhara Shikuh, Van Manen cataloga manuscrisele tibetane recent cumpărate din Sikhim, iar eu descifram *Subbâshita Samgraha,* text

îndeobşte cunoscut pentru neistovitele lui dificultăţi. Aveam, fiecare din noi, respect pentru munca celuilalt şi în afară de cuvintele pe care le schimbam când ridicam ochii din hârtii ca să ne aprindem o ţigară, eram destul de tăcuţi. Puţin înainte de închiderea bibliotecii, ne adunam cu toţii în biroul lui Van Manen şi acolo începeau lungile noastre conversaţii, sfârşite uneori târziu după miezul nopţii.

Mai ales către mijlocul toamnei, nopţile Calcuttei ajungeau neînchipuit de frumoase. Nu le pot asemui cu nimic, căci se împleteau în văzduhul lor melancolia nopţii mediteraneene şi sonoritatea nopţii nordice, cu sentimentul de risipire în nefiinţă pe care ţi-l sădeşte în suflet noaptea mărilor orientale şi acele tari miresme vegetale, care te întâmpină de cum pătrunzi în interiorul Indiei. Pentru rnine, îndeosebi, nopţile acestea erau însufleţite de o magie faţă de care nu mă puteam în nici un chip apăra. Deseori, chiar înainte de a mă împrieteni cu cei doi vestiţi învăţaţi, petreceam ceasuri întregi rătăcind pe străzi şi mă întorceam acasă, uneori, la apropierea zorilor.

Locuiam pe atunci în Ripon Street - care se desprinde din artera principală Wellesley Street - în partea de miazăzi a oraşului, foarte aproape de cartierul pur indian, îmi plăcea să

plec de acasă îndată după cină şi rătăceam pe acele uliţe înguste, printre ziduri copleşite sub arbuşti înfloriţi, până ce lăsam în urmă ultimele vile anglo-indiene şi pătrundeam în labirintul căsuţelor indigene, unde viaţa nu se întrerupe niciodată. Pentru un neprevenit, indienii din această parte a Calcuttei n-au somn. La orice oră te-ai întoarce spre casă, îi găseşti pe prispe sau pe marginile trotuarului sau în odăiţele lor cu uşile deschise spre stradă - cântând, muncind, stând de vorbă sau jucând cărţi. E cartierul oamenilor nevoiaşi şi larma nopţilor, aici, e atât de împletită cu muzică şi tam-tam, încât ai crede că întotdeauna e sărbătoare. Lămpile cu acetilenă răspândesc o lumină stridentă, mirosul de *huka* şi fumul dulceag al opiumului se împreună cu acele neuitate miresme ale cartierelor indiene - flori de scorţişoară, grajd umed, lapte, orez fiert stătut, dulciuri făcute cu miere şi opărite în unt şi alte sute de nuanţe, cu neputinţă de identificat, în care ţi se pare uneori că recunoşti mirosul frunzelor de eucalipt, uleiuri grase parfumate cu *attar* sau mireasma atât de apropiată de tămâie crudă a florilor „doamna-noptii".

Toate se regăsesc îndată ce te depărtezi de centrul european sau de marile parcuri, unde predomină, până la ameţeală, sucurile fumegânde ale junglei. Toate se regăsesc - deşi în fiecare stradă întâlneşti întotdeauna o nuanţă nouă, contrastând uneori izbitor cu sinteza precedentă, din care se desprinde, pentru câteva clipe, o surprinzătoare fermitate.

Pentru mine, robit de magia nopţilor Calcuttei, nesăţios să le trăiesc cât mai divers, căci îmi plăcea să alternez nopţile zgomotoase ale cartierelor indigene cu nopţile de totală singurătate în imensul parc al Maidanului sau la Lacuri, unde uitam că mă aflu la marginea unui oraş cu mai mult de un milion de locuitori, pentru mine, spun, tovărăşia nocturnă cu Bogdanof şi Van Manen a fost o încântare. La început, când nu mă împrietenisem prea mult cu cei doi învăţaţi, obişnuiam să ne plimbăm, îndată după masa de seară, pe Ellenborough Course, şoseaua imensă care traversează Maidanul. Curând, am pornit spre Lacuri, de unde ne întorceam târziu după miezul nopţii. Van Manen era cel mai vorbăreţ dintre noi. Pe de o parte, pentru că era cel mai în vârstă; iar pe de altă parte, pentru că trăise o viaţă bogată din toate punctele de vedere şi cunoştea India, îndeosebi Bengalul, ca puţini europeni. Tot el, într-o seară, la bibliotecă, ne invită pentru întâia oară la Serampore, unde un prieten de-al lui, Budge, îşi avea bungaloul. A împrumutat un automobil de la Calcutta Club şi am plecat, pe neaşteptate, îndată după căderea serii.

Serampore se află la vreo 15 mile de miazănoapte de oraş, aşezat pe malul drept al lui Hoogly, râul care uneşte Gangele de golful bengalic. Titagarh se află pe celălalt mal. Şosele bune, una plecând din Howrah, cealaltă din Chitpur, leagă Calcutta de cele două aşezări străvechi, astăzi în bună parte dispărute. Budge, prietenul lui Van Manen, îşi avea bungaloul câteva mile la apus de Serampore, într-o regiune încă împădurită.

Era o clădire veche, de mai multe ori reparată, dar cu neputinţă de păstrat întreagă în clima bengalică şi atât de aproape de junglă.

Bungaloul - cum îl numea, modest, Budge-- mi-a amintit, când ne-a întâmpinat întâia oară, dintre palmieri, acele vile pe jumătate părăsite din Chandernagore, glorioasa colonie franceză din apropierea Calcuttei, vile de la începutul veacului trecut, cu grilajuri de fier, cu pavilioane de lemn, repede înghiţite de pădure. Nimic mai melancolic decât o plimbare prin Chandernagore, îndată după apusul soarelui. Arborii de eucalipt cresc prin apropiere şi tristeţea vilelor ruinate, anevoie

desprinzându-se, în umbră, din neînduplecatele valuri vegetale, te copleşeşte până la risipire. Nicăieri ruinele nu sunt mai melancolice ca în India, deşi nicăieri ele nu sunt mai puţin lugubre, căci le înfioară o viaţă nouă, mai dulce şi mai muzicală, a ierburilor, a lianelor, a

şerpilor şi licuricilor, îmi plăcea să rătăcesc prin Chandemagore, pentru că întâlneam acolo o istorie pentru totdeauna moartă în restul Indiei.

Istoria atât de pitorească şi de dramatică a primilor colonişti europeni, a pionierilor francezi ocolind pe mare Africa şi o parte a peninsulei indiene, ca să lupte cu jungla, cu malaria, cu arşiţa, nicăieri nu-mi răsărea în minte cu mai multă melancolie ca la Chandemagore.

Regăseam aici peisajul vetust al pionierului glorios, reînviam viaţa lui aventuroasă, îmi închipuiam traiul lui de legendă şi toate acestea mi se păreau mai zadarnice decât toate zădărniciile, în noaptea îmbălsămată de florile eucalipţilor şi luminată doar de stele şi de licurici.

Se pare că Budge cumpărase bungaloul de la un fermier anglo-indian, puţini ani după război, şi-l păstra mai mult ca un loc de refugiu şi de odihnă, când îl copleşeau treburile Ta Calcutta. Era un om destul de ciudat acest Budge, celibatar, foarte bogat şi vânător fără noroc; căci printre cele dintâi lucruri pe care le-am aflat de la Van Manen despre el a fost proverbiala lui nedibăcie la vânătoare.

întâia oară când 1-am vizitat la Serampore, era şi el acasă. Sosise numai cu câteva ceasuri înaintea noastră, hotărât să rămână două zile.

L-am găsit cu o ţigară groasă de foi între dinţi, răsturnat pe un *chaise-longue,* în verandă, nepăsător la târcoalele ţânţarilor. Părea obosit şi abia s-a ridicat să ne primească. Ne-a invitat să bem câte un whisky la gheaţă, ca să prindem puteri. Apoi, până la pregătirea cinei, el a rămas cu Van Manen de vorbă pe verandă, iar Bogdanof şi cu mine am plecat să cercetăm împrejurimile.

— Băgaţi de seamă să nu treziţi şerpii, ne-a strigat gazda în timp ce noi coboram treptele.

Fără îndoială că am trezit destui şerpi, căci făceam destul zgomot.

Ne-am îndreptat către liziera pădurii de palmieri, acolo unde se zărea o apă. Nu ne dădeam bine seama ce ar putea fi, de departe, căci nu răsărise încă luna şi la sticlirea stelelor nu desluşeam decât pânza apei.

Apropiindu-ne, am aflat un eleşteu destul de întins, acoperit, în bună parte, cu lotuşi. Lângă noi, umbra zveltă a unui cocotier se oglindea în apă. Deşi numai la câteva sute de metri de bungalou - ale cărui lămpi cu acetilenă păreau, de aici, pierdute în ceaţă din pricina miliardelor de fluturi de noapte şi efemeride -, parcă ne-am fi trezit deodată la marginea unui lac fermecat, atât era de profundă tăcerea şi de tainic văzduhul.

— Să nădăjduim că Dumnezeul nostru Cel adevărat ne va bine-păzi şi de data aceasta, spuse Bogdanof, aşezându-se încet pe marginea eleşteului.

Zâmbii în întunerec, căci îmi" dădeam seama că vorbise serios.

Niciodată nu lua în deşert numele Domnului-Dumnezeului său. Dar, poate pentru că nu mă simţeam obosit, poate pentru că mi-era teamă - cu puţine luni înainte, pregătindu-mă să sar din barcă pe mal, un prieten îmi apucase braţul şi omorâse cu bastonul, în nămolul uscat, un mic şarpe verde, chiar pe locul unde trebuia să-mi pun piciorul - am preferat să nu-i urmez pilda, şi m-am rezemat de cocotier.

— întotdeauna am nădăjduit că n-am să mă-întâlnesc cu Marele Şarpe pe pământ, vorbi din nou Bogdanof, ghicindu-mi gândul.

. *Sarparâja,* parcă aşa îi spuneţi dumneavoastră, nu e aşa?

„Noi" eram, pentru Bogdanof, atât învăţăceii limbii sanscrite, cât şi restul populaţiei hinduse a Indiei întregi.

— *Sarparâja,* încuviinţai eu cu seriozitate, dar şi *sarpapati, sarparishi, sarpeshvara* şi încă în alte multe feluri. Tot despre Marele Şarpe, cum spui d-ta, e vorba...

— Să ne rugăm lui Dumnezeu să nu-l întâlnim niciodată, mă întrerupse Bogdanof. Nici pe pământul înveninat al Indiei, nici pe tărâmul celălalt, în iad.

îmi aprinsei o ţigară. Am rămas amândoi multă vreme fără să scoatem o vorbă, în spatele nostru se întindea, uneori uşor înfiorată de o boare nesimţită frunţilor noastre, pădurea de palmieri. Când se atingeau foile scorţoase, credeai o clipă că pădurea aceea este, în întregime, de aramă, întorceai capul uimit, căci zvonul metalic contrasta în chip straniu cu văzduhul saturat de miresme vegetale. Şi parcă un fior îţi aluneca totuşi de-a lungul şirei spinării. Apoi totul se stingea, şi tăcerea se lăsa din nou asupra pădurii şi lacului. Ne uitam în neştire, cu privirile acelea pierdute în tine însuţi pe care ţi le izvodeşte faţa neclintită a unei ape şi aşteptam să se deschidă lotuşii.

— Este într-adevăr foarte frumos, şopti târziu Bogdanof **naai** mult pentru sine. Mai venim pe aici...

II

...Şi am venit, e adevărat, de foarte multe ori. Nu-l găseam întotdeauna pe Budge, dar Van Manen ştia rosturile casei şi niciodată nu s-a întâmplat să nu aflăm o cină bună, whisky la gheaţă, ţigări de tot felul şi, atunci când ne simţeam prea obosiţi ca să ne reîntoarcem cu maşina la Calcutta, paturi confortabile cu polog, care ne apăra împotriva ţânţarilor. Uneori, treceam cu luntrea la Titagarh, unde se aflau eleşteie bogate în peşte şi raci, şi rătăceam pe malul râului până osteneam. Pădurile erau mai rare şi mai amestecate de partea aceasta a lui Hoogly, căci se întindeau, de aici, marile câmpuri de orez şi trestie de zahăr, dar văzduhul era tot atât de parfumat şi noaptea tot atât de tainică.

Când Budge pleca să vâneze în junglă, nu ne chema niciodată. S-a întâmplat într-o seară că am sosit fără să-l vestim, şi ne-am întâlnit cu el în curtea bungaloului. Nu vânase nimic, se înţelege, dar era ars de soare, prăfuit şi însetat.

— Tot păsări care nu se pot mânca, ne spuse el în loc de bună seara, încercând, fără îndoială, să se scuze că se înapoiase cu mâna goală.

Dar am petrecut bine în noaptea aceea. Van Manen ne-a povestit de pe timpul prieteniei lui cu Leadbeater, pe vremea când activa ca fruntaş al Societăţii Teozofice, iar Budge ne-a spus din întâmplările lui în Java, unde îşi începuse cariera de industriaş. Am rămas până târziu de tot în jurul mesei, cu toate că pe Bogdanof îl supăra lumina şi tânjea după locul lui favorit pe malul lacului. Budge se întrerupse brusc dintr-o anecdotă - care se vestea de altfel lungă şi complicată şi exclamă:

— Nu ştiţi pe cine am întâlnit la marginea pădurii, când mă întorceam astă-seară acasă?! Pe Suren Bose!

Nu ne venea să credem. Ce căuta Bose, noaptea, într-o pădure de lângă Serampore? Un om pe care nu te aşteptai să-l întâlneşti decât la Universitate - căci era un distins profesor, deşi cel mai tânăr dintre toţi colegii lui - sau în preajma templului, la Kalighat. Suren Bose îs[1] păstrase cu îndărătnicie, aproape cu orgoliu, credinţa sa străveche. Era dintre puţinii profesori din Calcutta care nu se sfia să umble în *dhoti* şi să-şi cresteze pe frunte, cu şofran, semnul religiei shivaiste.

— O fi venit să-şi vadă vreo rudă în Serampore, spuse Van Manen.

Căci îmi vine greu să cred că s-a trudit până aici pentru vreo aventură...

începu să râdă, dar noi, toţi ceilalţi, am rămas turburaţi. Ni se părea cu neputinţă ca

aprigul Suren să-şi caute la marginea pădurii vreo aventură. Iar Budge susţinea că n-are pe nimeni în Serampore; familia lui este din Orissa, asta o ştie prea bine.

— De altfel, s-a prefăcut că nu mă vede, adăugă el.

în cele din urmă, eu mi-am amintit că auzisem o dată, la Universitate, vorbindu-se despre Suren Bose în legătură cu practicile tantrice. Se părea că Bose făcea parte din şcoala aceasta ocultă, asupra căreia circulă - mai ales în India - fel de fel de legende. Mărturisesc că studiasem cu destulă râvnă *îantra,* aşa cum o găseam expusă în textele ei clasice, dar că nu avusesem până atunci nici un fel de legătură cu oamenii care îi puneau în aplicare prescripţiile. Mai ales că iniţierea tantricâ presupunea o serie de rituale secrete, pe care nimeni nu îndrăznea - sau nu putea - să ţi le dezvăluie.

— S-ar putea să fi venit pe aici în căutarea vreunui loc favorabil practicilor tantrice, spusei eu.

Şi pentru că nimeni nu luă în serios vorbele mele, stăruii. Ştiam, din cele cetite, că unele meditaţii şi rituale tantrice au nevoie de un peisaj cutremurător: cimitirul sau locurile unde se ard morţii. Ştiam că, uneori, cel care e iniţiat în ritualele secrete trebuie să-şi dovedească stăpânirea de sine rămânând o noapte întreagă aşezat pe un cadavru, într-un *shmasanam,* în cea mai desăvârşită concentrare mentală.

Amănuntele acestea, şi altele multe, tot atât de înfiorătoare, le amintii tovarăşilor mei - nu atât pentru a justifica prezenţa lui Suren Bose la marginea pădurii, ci pentru că mă lăsasem antrenat de farmecul lor lugubru, de înspăimântătoare a lor magie, în fond, eu aproape că-l uitasem pe Bose şi povesteam cu patetism lucrurile acestea pentru că erau lucruri despre care nu ştiam ce să cred şi de veracitatea cărora nu mă puteam totuşi îndoi. Nădăjduiam de altfel că Van Manen, care se pricepea destul de mult în ocultismul asiatic, va interveni în discuţie,

ca de obicei, cu nesfârşita lui erudiţie. Dar, de data aceasta, se mulţumi să dea din cap, absent.

— Nimeni nu ştie exact în ce constă ritualul tantric secret, spuse el oarecum plictisit că-l provocasem.

— Nu poate să fie decât o orgie demoniacă, interveni Bogdanof, care vedea pretutindeni în hinduism lucrarea diavolului. Nişte bieţi demenţi, care-şi caută mântuirea sufletului meditând pe cadavre! Ar trebui să ne facem toţi semnul crucii!

— în fond, nu înţeleg ce are a face bietul Suren Bose cu toate lucrurile acestea, îşi aminti Budge. Mai bine să ne întoarcem la berbecii noştri...

îmi dădui sema că făcusem o gafă vorbindu-le la miezul nopţii, aproape de pădure, de cimitire şi meditaţii pe cadavre, şi-mi aprinsei o nouă ţigară, cu un zâmbet de ipocrită ispăşire. Dar, ca să fiu sincer, îmi părea rău că scurta, deşi înfierbântata mea expunere a practicilor tantrice fusese primită cu o asemenea rezervă. Eram foarte tânăr pe atunci şi destul de mândru de puţinele lucruri pe care le ştiam asupra sufletului indian. Voiam, cu orice preţ, să dovedesc acestor bărbaţi care-şi cheltuiseră viaţa în India că ştiam şi eu câte ceva din tainele nepătrunse ale religiilor şi magiei indiene.

Cu toată silinţa lui Budge - care şi-a continuat anecdota întreruptă - restul nopţii n-a mai avut farmecul convorbirilor noastre de totdeauna. Ca printr-un consens tacit, nimeni dintre noi nu voia să se ducă la culcare şi nimeni n-a crezut de cuviinţă că ne mai putem întoarce la Calcutta înainte de zori. în schimb, ne-am umplut toţi paharele cu whisky - chiar şi Bogdanof, îndeobşte cunoscut prin cumpătatea lui - şi am dus conversaţia într-o jalnică lâncezeală până aproape de 3 dimineaţa. Atunci ne-am ridicat de la masa şi ne-am dus să ne trântim fiecare în odăile pregătite de cu seară pentru noi.

III

Fireşte, întâmplarea aceea a fost repede uitată. Când, câteva seri în urmă, am pornit din nou spre Serampore, nimeni dintre noi nu-şi mai amintea despre Suren Bose şi gafa mea în legătură cu tantrismul. Nici *eu* nu mi-aş fi mai amintit de ea dacă n-aş fi întâlnit într-o după-amiază de noiembrie - limpede şi nespus de melodioasă - pe Suren Bose, tocmai când ieşisem din curtea Uni ;rsităţii. El îmi arătase întotdeauna o simpatie aproape afectuoasă, ,e pentru că eram singurul român din toată Universitatea, fie pentru că cercetam cu atâta râvnă tocmai religiile strămoşilor săi. M-a oprit ca să mă întrebe cum merge cu studiul. I-am răspuns că profesorii mei sunt mulţumiţi, dar că eu adesea pierd nădejdea că voi ajunge vreodată la bun sfârşit. A început să zâmbească şi m-a bătut încurajator pe umăr. Atunci 1-am întrebat, deodată, dacă are vreun prieten la Serampore, pentru că Budge pretinde că 1-a zărit de curând la marginile orăşelului. M-am ferit să-i spun chiar adevărul: la marginile pădurii.

— N-am fost în Serampore din copilărie, mi-a răspuns el păstrându-şi zâmbetul. Bătrânul domn Budge m-a confundat fără îndoială cu cineva.

M-am uitat la el, uşor turburat. Era greu să-l confunde cu cineva; trăsăturile acelea ferme, fruntea aceea înaltă, ochii aceia pătrunzători nu prea se întâlneau în Bengal, unde bărbaţii anevoie scăpau de obezitate şi feţele tuturora aveau aceeaşi rotunjime, aceeaşi moliciune a maxilarelor.

— ...Mai ales că port veşmântul acesta atât de comun, adăugă, el râzând uşor şi arătându-şi *dhoti.*

îşi fixă apoi privirile în ochii mei şi mă străpunse iscoditor.

— Dar de când te afli în termeni atât de buni cu un milionar? mă întreabă el din nou.

Mă simţeam destul de stânjenit şi, ca şi cum m-aş fi scuzat, i-am povestit plimbările noastre - cu Van Manen şi Bogdanof - la Serampore, acum, când nopţile sunt atât de frumoase. Mă asculta cu mare atenţie, ca şi cum fiecare cuvânt pe care-l spuneam avea pentru el o deosebită însemnătate.

— Nopţile de la Serampore! exclamai eu, încercând zadarnic să mă rup din magia privirilor lui.

— într-adevăr, pretutindeni în Bengal nopţile sunt fără pereche, spuse el gânditor. Dar dacă Van Manen e nelipsit între voi, să ştii că altceva îl atrage la Serampore. Alcoolurile lui Budge!

A început să râdă, ca şi cum ar fi vrut să mă asigure că făcuse o glumă bună. De altfel, cam toţi glumeau în acest fel cu Van Manen, căci setea lui era cunoscută în toate cercurile învăţaţilor, snobilor şi

milionarilor din Calcutta - pe care Van Manen le frecventa cu o desăvârşită nepărtinire.

Cu aceste cuvinte ne-am despărţit şi cel dintâi lucru pe care i 1-am spus lui Van Manen, când 1-am întâlnit la biblioteca din Park Street, a fost convorbirea cu Bose. Parcă mă bucuram şi eu de faptul că Budge confundase vreun biet ţăran bengalez cu marele savant Suren Bose, pe care se lăuda că-l cunoaşte de atâţia ani. Van Manen a făcut mult haz de această confuzie. A luat receptorul şi 1-a căutat pe Budge la oficiul lui. I-a spus tot, adăugând şi de la el câteva înţepături şi numindu-l mereu „bătrânul domn Budge", cum subliniase Bose. Dar se pare că Budge nu avea chef de glumă, căci după câteva clipe de ascultare Van Manen a aşezat receptorul în furcă, zâmbind.

— Pretinde că totuşi î-a văzut, îmi spuse. Se încăpăţânează să afirme că 1-a văzut cum te văd eu acum. Şi mai spune că, în fond, puţin îl interesează dacă a fost sau nu Bose la Serampore. I se pare că asta nu e o treabă de bibliotecar al unei societăţi asiatice, adăugă Van

Manen.

— Şi nici de un student serios, îl completai eu, ridicându-mă de pe scaun şi pregătindu-mă să mă 4uc în sala de lectură.

— Cred că are dreptate, încheie Van Manen. Am să i-o spun personal când l-oi vedea.

L-a văzut în aceeaşi seară, la un club unde cinau uneori ei, împreună cu două duzini de snobi şi mari industriaşi. Dar nu 1-am mai întrebat, a doua zi, dacă au discutat şi cazul Suren Bose. Când ne-am întâlnit din nou cei trei, puţine seri în urmă, am avut destule lucruri de vorbit. Mai ales că Van Manen încerca să-l convingă pe Bogdanof că buddhismul nu este o doctrină chiar aşa de uşor de combătut şi că în orice caz el, ca savant, nu-şi poate îngădui să judece o religie străină ca un misionar. Controversa aceasta o purtau ei, .cu pauze variabile, de vreo cinci ani. Şi Bogdanof se indigna întotdeauna auzind cuvântul „misionar".

— Noi, ortodocşii, nu avem misionari, se apăra el. Nu cunosc mentalitatea misionară. Asta e treaba voastră, a protestanţilor.

Şi se întorcea spre mine, ştiind că am să-i dau dreptate. Dar Van Manen nu se lăsa intimidat.

— în primul rând că nu sunt protestant decât după tată, preciza el.

După mamă sunt catolic. Şi, după câte ştiu eu, catolicii au misiuni şi încă misiuni milenare. Ce spui, tinere? întrebă adresându-mi-se.

Fireşte, avea şi el dreptate. Dar controversa nu era uşor de încheiat.

Van Manen îşi propusese să scrie un manual de buddhism pe înţelesul tuturor şi încerca să găsească cea mai simplă şi mai adecvată formulare în discuţiile cu Bogdanof. Pentru a nu ştiu câta oară îi explica legea celor douăsprezece cauze, aşa cum o înţelegea el, în timp ce maşina ne ducea, într-o seară, spre Serampore. Când, deodată, se întrerupse - şi făcu semn cu mâna şoferului să încetineze goana. La câteva zeci de metri în faţa noastră, pe marginea şoselei, înainta foarte grăbit un bengalez. Nu ştiu ce i s-o fi părut atât de curios să întâlnească un om la ceasul acesta. Nu era încă întunerec deplin şi ne aflam destul de aproape de orăşel. Poate doar faptul că omul înainta în direcţia pădurii să-i fi amintit deodată de Suren Bose. Căci, într-adevăr, când maşina a ajuns în dreptul lui, am întors cu toţii capul şi 1-am recunoscut.

Mergea repede, cu privirile ridicate şi i-am văzut foarte bine cel» trei dungi scrijelate cu şofran brăzdându-i fruntea deasupra sprâncenelor.

Nu-mi dau prea bine seama, dar mi s-a părut că şi-a păstrat o clipă privirea în privirile noastre, fără să ne recunoască. Nu părea deloc turburat de întâlnirea neprevăzută cu trei europeni care-l cunoşteau.

Fără să ne ia în seamă, îşi continuă drumul cu aceeaşi îndârjire.

— Tot Budge avea dreptate, spuse Van Manen când maşina îşi reluă viteza. Nu e lucru curat cu acest Suren Bose...

Ne-am mai uitai o dată înapoi, şi 1-am văzut cum intra în pădure.

Peste câteva sute de metri, lăsam şi noi şoseaua principală, apucând drumul la stânga, spre bungaloul lui Budge. în seara aceea am vorbit mult despre întâmplare, numai noi trei, căci Budge rămăsese la Calcutta. Ca de obicei, îndată ce-am ajuns, am vestit pe servitori să pregătească cina şi noi am pornit să ne plimbăm în jurul eleşteului. Era penultima noapte înainte de luna plină. Călcam toţi în neştire, ameţiţi de fumegarea aceea nevăzută de miresme care ne învăluia tot mai puternic cu cât ne înfundam în pădurea de-cocotieri. Poate din pricina neobişnuitei întâlniri cu Suren, poate datorită farmecului acelui văzduh lunar, eram fiecare din noi înfioraţi şi turburaţi. Tăcerea ajunsese acum înspăimântătoare şi parcă firea întreagă încremenise sub vraja lunii şi

clătinarea unei ramure ne cutremura, atât de nefirească ni se părea tresărirea şi mişcarea în această fără de pomină oprire pe loc.

— Cum să nu-ţi pierzi minţile într-o asemenea noapte, şopti târziu Bogdanof. Frumuseţea asta e prea cumplită ca să nu fie vinovată.

Omul n-are dreptul să cunoască asemenea minune decât în paradis. Pe pământ, orice frumuseţe de acest fel e o ispită diavolească. Mai ales pe pământul Indiei, adăugă el, oarecum pentru sine.

Dar nu i-am răspuns. Păşeam alene, fără gânduri, fermecaţi. Nimic nu ne-ar mai fi mirat acum. Totul ni se părea cu putinţă. Şi când Van Manen ne-a oprit, cu braţul întins înainte, către apă, eram pregătiţi pentru orice minune. Ne-am apropiat totuşi cu paşi nesimţiţi, ca să vedem cum şiruri nesfârşite de raci ieşeau din lac, târându-se greoi, dar fără să se depărteze prea mult unul de altul, către rădăcina răsucită a unui palmier de curând doborât.

— Asta se întâmplă întotdeauna când se apropie luna plină, ne lămuri Bogdanof mai târziu.

IV

Câteva ceasuri în urmă, îndată după miezul nopţii, ne pregăteam de plecare, în tot timpul cinei, Bogdanof fusese melancolic, amintindu-şi că se împlinesc curând doisprezece ani de când nu mai văzuse pământul Rusiei şi douăzeci şi doi de ani de când trăia în Asia. Van Manen, dimpotrivă, nu suferea deloc de nostalgia patriei. Se împăcase demult cu gândul că moartea îl va întâmpina aici, în India, unde îşi petrecuse două treimi din viaţă. Eu nu aveam nici un cuvânt în această discuţie, căci eram mult mai tânăr şi abia dacă venisem în India de doi ani.

— Ai să vezi mai târziu, îmi spunea Bogdanof.

Apoi am vorbit despre cu totul alte lucruri şi când ne-am urcat în maşină, ca să pornim spre Calcutta, Bogdanof îşi înecase demult nostalgiile. Era şi greu de rezistat de altminteri unei nopţi care te silea să uiţi orice legătură pământească, orice tristeţe personală. Chiar şi şoferul părea doborât de atâta frumuseţe. Van Manen i-a amintit să mâne mai încet şi am pornit. ' Ca de obicei, mergeam cu farurile aprinse, deşi era lună. Când m-am suit în maşină, mi-am aprins o ţigară din tabachera lui Bogdanof, care nu fuma decât ţigări cu tutun egiptean, comandate de el special la Aden. Am fumat-o dus pe gânduri. Van Manen povestea - pentru a nu ştiu câta oară - cum trebuia să te porţi cu femeile erudite.

Fireşte, din timp în timp eram dator să exclam şi să-l aprob, dar făceam lucrul acesta cu o turburare crescândă. Aveam mereu impresia că maşina apucase pe un drum greşit şi că ar fi trebuit de mult să ieşim în şoseaua cea mare. Nu-mi dădeam bine seama ce se întâmplă, dar mi se părea că nu mai recunosc peisajul. Impresia aceasta că rătăcisem drumul n-am primit-o brusc, ci se precizase în etape. La un moment dat, am închis ochii, ca să mă concentrez mai bine, şi i-am deschis pe neaşteptate. Nu recunoşteam nimic din jurul meu. Parcă ne-am fi găsit în cu totul altă parte a Bengalului, atât de ciudate îmi păreau împrejurimile.

— Dar unde ne aflăm noi aici?! întrebai eu turburat.

Tovarăşii mei priviră şi ei cu aceeaşi mirare arborii din ce în ce mai groşi care se înălţau de o parte şi alta a drumului.

— Cred că am luat-o greşit, spuse Bogdanof speriat, ca şi cum de-abia acum şi-ar fi dat seama de lucrul ăsta.

Şoferul mâna înainte, cu o suspectă nepăsare. Van Manen i-a strigat în hindustani că am rătăcit drumul.

— N-aveam cum să rătăcim, ne-a răspuns el fără să întoarcă capul.

De la Budge Sahib nu mai e un alt drum...

Dar cuvintele lui nu ne-au liniştit. Nici unul din noi nu recunoştea împrejurimile, deşi ne-am dat seama că şoferul nu are dreptate.

Făcusem de cel puţin treizeci de ori drumul acesta şi ştiam bine că nu mai este un altul care să iasă în şosea. Priveam năuci în toate părţile şi parcă ne înfiorau singurătatea, arborii aceştia necunoscuţi din jurul nostru, care-şi uneau tot mai mult ramurile, pe deasupra noastră, ca şi cum ar fi vrut să ne cuprindă şi să ne strivească.

— Mână mai repede! strigă din nou Van Manen cu oarecare nervozitate.

Farurile şi-au intensificat lumina şi noi toţi" ne-am aplecat înainte, încercând să pătrundem cu privirile cât mai departe, să ghicim apropierea şoselei. Dar nu zăream decât acelaşi drum necunoscut, care se întindea la nesfârşit cât puteam vedea cu ochii.

— Mai bine să ne întoarcem! exclamă brusc Bogdanof. Mergem de o jumătate de ceas şi ar fi trebuit să ajungem în şosea după cinci, şase minute.

— înapoi! strigă Van Manen încruntat.

Şoferul alese un loc unde putea întoarce maşina şi ascultă ordinul fără să spună o vorbă.

— S-a îmbătat, murmură Van Manen.

Dar deşi vorbise încet şi vorbise englezeşte, şoferul 1-a auzit, căci i-a răspuns pe loc, cuviincios, în hindustani:

— N-am atins spirt în viaţa mea, director Sahib!

Bogdanof devenea din ce în ce mai nerăbdător, răscolind întunerecul cu privirile, făcându-şi cruce.

— Nu înţeleg ce s-a putut întâmpla, se minuna el. Dacă am fi luat-o în sens invers, ar fi trebuit să ne înfundăm după câteva sute de metri în pădure sau să intrăm în eleşteu.

— Vom vedea îndată ce s-a întâmplat, mormări Van Manen.

încercai să-mi dau seama, după arbori, cam cât mai aveam de mers până la locul unde observasem pentru întâia oară, precis, că ne aflăm pe un drum greşit, dar nu izbuteam să identific nici un amănunt. Voii să-mi mărturisesc mirarea mea tovarăşilor, când am auzit cu toţii un ţipăt înfiorător de femeie, foarte aproape de noi. Şoferul a oprit brusc, înspăimântat. Ne-am strâns unul în altul, amuţiţi.

— Ce-a fost asta?! întrebai, în cele din urmă.

— Parcă ar fi fost înjunghiată o femeie, spuse Van Manen, pălind.

Dar nu cutezam să ne coborâm din maşină, să încercăm ceva.

Nu-mi dau seama cât timp am rămas aşa, suspendaţi de groază. Nu auzeam decât zgomotul motorului şi parcă numai el ne asigura că lucrurile se petrec aievea. Deodată, la câţiva zeci de metri în faţa noastră, izbucni din nou acelaşi ţipăt de femeie, urmat de o sfâşietoare chemare în ajutor:

— Ma'lum gelum! Banchao! Rokkhe koro![1]

înţelegeam destul de bine bengaleza ca să-mi dau seama de sensul cuvintelor. Am sărit toţi din maşină, afară de şofer şi, deşi nu zăream nimic în direcţia de unde veniseră strigătele, ne-am îndreptat alergând

<notă>

1. Mor! Mă prăpădesc! Ajutor! Ajutaţi-mă!

</notă> într-acolo. în timp ce alergam, ţipetele s-au mai auzit, sugrumate, de câteva ori şi parcă am mai distins câteva cuvinte: *„Babago! Babago!"* (Tată! Tată!)

Dar alergaserăm zadarnic. Nu zăream nicăieri nici o fiinţă omenească, nici o urină de luptă. Van Manen, mai gras, răsufla greu în urma noastră. Bogdanof rămăsese cu fălcile încleştate, privind fix, încruntat întunerecul. Am început să cercetăm împrejurimile. Arborii ne-au cuprins deodată în umbra lor compactă, în care nu mai distingeam nimic. Lumina de lună se strecura anevoie până aici, doar dacă tresărea în câteva liane, spre vârfuri. Părându-i-se că ceva se mişcă înaintea noastră, Van Manen se opri şi începu să strige:

— *Bepar ta?!* (Ce s-a întâmplat!?)

Am ascultat cu toţii ţinându-ne răsuflarea. De nicăieri, nici un răspuns. Pădurea părea împietrită. Şi parcă nici covorul de frunze moarte pe care călcam nu tresărea sub picioarele noastre. Mergeam ca pe pâslă.

— *Bepar ki?!* mai strigă o dată Van Manen.

Apoi ne-am continuat cercetarea, temându-ne totuşi să ne depărtăm prea mult de şosea. Nu ştiu cât a durat furişarea aceasta pe sub arbori, pregătiţi să întâlnim, în orice clipă, un spectacol groaznic. Mă simţeam obosit, gândurile mi se rătăceau; aveam necontenit senzaţia că visez şi că nu mă pot trezi din vis.

— Să ne întoarcem, spuse Bogdanof ducându-şi mâna la frunte, încep să cred că am avut cu toţii halucinaţii...

I-aş fi putut răspunde că anevoie ar putea auzi patru oameni acelaşi ţipăt înfiorător şi aceleaşi cuvinte, exact aceleaşi cuvinte, dacă am fi fost cu toţii pradă unei halucinaţii. Dar simţeam că el are dreptate şi ne-am întors în şosea.

— Mult am mai umblat prin pădure! spusei eu nezărind maşina, încotro trebuie să mergem acum?!

Ceilalţi doi m-au privit cu oarecare nedumerire.

— în orice parte am fi luat-o, vorbi Van Manen, turburat, maşina trebuie să fie destul de aproape. Ia strigă-l pe dobitocul ăla!...

Am început să strig, cu toate puterile, înfiorându-mă şi pe mine huietul acela prelung în singurătatea nopţii. Am aşteptat, apoi, în mijlocul şoselei, privind miraţi în toate părţile.

— O fi pornit să ne caute, spusei eu văzând că nu răspunde.

— Dar unde e maşina? întrebă Bogdanof, anevoie descleştându-şi fălcile. Doar nu ne-o fi lăsat aici, în mijlocul junglei?!...

— Nu putea pleca, ne linişti repede Van Manen. Am fi auzit motorul, căci nu ne-am depărtat prea mult de şosea... A adormit în maşină, asta trebuie să fie...

Am pornit în direcţia unde ştiam că lăsasem maşina. Luna ne bătea acum din plin, căci drumul se deschidea tot mai larg.

— Fără îndoială că a plecat! şopti din nou Bogdanof. Ar merita să fie împuşcat...

Van Manen nu se putea îndupleca să creadă una ca asta. îşi ştergea cu batista, necontenit, fruntea şi obrajii.

— Trebuie, în orice caz, să facem ceva, spuse el foarte încet.

— Să ne întoarcem pe jos la Budge, hotărî Bogdanof. Tot o să ajungem până dimineaţa...

în acea clipă ni s-a părut că zărim, nu prea departe înaintea noastră, pe partea dreaptă a drumului, un felinar care se adâncea legănându-se în inima pădurii. Ne-am privit unul pe altul, ţinându-ne răsuflarea. Ni se părea destul de stranie apariţia unui om cu felinarul aprins la

o asemenea oră din noapte şi într-un asemenea loc. Mai ales după toate câte ni se întâmplaseră. Cu toate acestea, nu ştiu ce necurată atracţie am simţit fiecare din noi, către luminiţa care se afunda, repede, în junglă. Căci atunci când Bogdanof ne făcu semn să-l urmăm, nici Van Manen, nici eu nu ne-am împotrivit, în acea clipă am uitat că, nu mult înainte, sângele ne îngheţase în vine auzind ţipătul femeii şi cuvintele ei de ajutor. Lumina era, oricum, un semn de viaţă. O purta un om care se îndrepta, fără îndoiala", către o locuinţă sau către şoseaua pe care o căutam şi noi.

Am pornit, cât am putut de repede, să-l ajungem.

V

Pătrunzând în pădure, i-am pierdut urma" după câteva minute.

Mergeam toţi trei aproape unul de altul, eu în faţă - ca cel mai tânăr - şi Van Manen lângă mine. Nu ştiu datorită cărei stranii certitudini înaintam fără teamă pe sub arbori care ne-ar fi înspăimântat cu un ceas mai înainte. Jungla, atât de terifiantă pentru orice alb, mai ales în miezul nopţii, ni se părea acum lipsită de primejdie. Nu ne gândeam nici la şerpi, nici la lighioane speriate şi nu mai simţeam acea teroare care te cuprinde, în India, îndată ce te trezeşti singur în adâncul unei păduri.

— Nu se mai vede nimic, vorbi Van Manen cu o sfârşeală tragică în glas.

N-am răspuns nici unul din noi. Continuam să înaintăm, aproape fără să ne mai dăm seama; simţeam doar că nu ne putem opri acolo, în mijlocul pădurii, că trebuie să mergem mereu înainte, oricât de absurdă ar fi părut hotărârea noastră.

— Probabil că el a apucat pe o cărare pe care noi n-am găsit-o, spuse Bogdanof.

— îşi cunoştea în orice caz drumul, adăugai eu. Căci a dispărut prea repede...

Cred că ne înfundam tot mai rău în pădure; liane groase începeau să ne atingă creştetele şi picioarele ni se afundau tot mai adânc în aşternutul de frunze moarte, ferigi şi muşchi. Dar o îndărătnicie oarbă ne mâna necontenit în aceeaşi direcţie. Nici unul din noi nu simţea dorinţa să se întoarcă sau să încerce alt drum. Stăruiam, cu toate piedecile, înaintând anevoie, aproape tăindu-ne calea prin desişul fără sfârşit dinaintea noastră.

— Cred că iarăşi începe să se vadă lumina, exclamă deodată Bogdanof.

Ne-am oprit, cu răsuflarea tăiată, ca să privim. De data aceasta, foarte aproape de noi, se zărea o lumină turbure, care în nici un caz nu Putea fi opaiţul pe urmele căruia porniserăm noi câtva timp înainte.

Ne-am îndreptat, cu toate puterile de care mai eram în stare, către ea.

De-abia după câteva minute de mers ne-am dat seama că ne apropiem de marginea pădurii şi că lumina pe care o zărisem era reflexul unei

vetre de jăratec, înainte de a o ajunge însă, am observat că luminile se înmulţesc şi că nu prea departe de noi, pe mâna stângă, se ridica o clădire destul de ciudata, înconjurată cu un zid cenuşiu de piatră.

— Probabil că am ajuns de partea cealaltă, de miazănoapte, a lui Serampore, spuse Van Manen. Dar cum Dumnezeu am rătăcit până aici?!...

Ni se părea destul de ciudat că nu întâlneam pe nimeni lângă vetrele cu jăratic. E drept că în cele mai multe jăraticul era pe sfârşite; totuşi, nu zăream nicăiri picior de om. Eram prea obosiţi însă ca să mai cercetăm împrejurimile, şi ne-am îndreptat către casă.

— Oricine o locui aici, hindus sau musulman, trebuie să ne găzduiască, spuse Van Manen.

Pornise el înainte, pe de o parte pentru că vorbea cel mai bine din noi limba bengaleză, pe de altă parte pentru că numele lui era destul de cunoscut în întreg Bengalul sau măcar

numele Societăţii Asiatice, al cărei bibliotecar era. Când am ajuns în faţa porţii, ne-a ieşit înainte un bătrân. Nu părea prea surprins de prezenţa noastră, la un asemenea ceas de noapte, în faţa casei acesteia atât de adânc ascunsă în junglă.

— Cine-i stăpânul tău? îl întrebă Van Manen.

Bătrânul rămase câteva clipe nemişcat, ca şi cum n-ar fi auzit cuvintele. Van Manen îl întrebă din nou, aproape strigând. Ca şi cum s-at fi trezit dintr-un somn lung, bătrânul şopti:

— Nilamvara Dasa...

— Mi se pare un nume cunoscut, spuse Bogdanof.

— Cam arhaic, i se păru lui Van Manen. N-am auzit niciodată de el la Calcutta... Apoi, întorcându-se către bătrân: Du-te şi trezeşte pe stăpânul tău şi spune-i că Van Manen Sahib şi cu alţi doi sahibi au avut un accident şi-i cer găzduire pentru noaptea asta...

A trebuit sîj repete de trei ori cuvintele, până bătrânul s-a hotărât să se îndepărteze.

— Trebuie să fie surd de tot, crezu Bogdanof.

Şi cu toate acestea, aveam un sentiment ciudat că visul meu continuă şi că nu izbutesc încă să mă trezesc. Focurile acelea părăsite, casa aceasta curios înconjurată de pădure din trei părţi, bătrânul care parcă nu înţelegea ce-i spuneam, în orice dialect îi vorbea Van Manen -, toate mă turburau, neliniştindu-mă. Nu ştiu cât a trecut până ce s-a întors bătrânul, cu un felinar în mână. Parcă timpul rămăsese suspendat şi trăiam numai fragmentar, doar în anumite episoade.

— Stăpânul vă pofteşte, spuse bătrânul.

Poate că a vorbit prea încet, poate că eram eu prea obosit sau pricepeam încă destul de greu bengaleză, dar mai mult am ghicit sensul cuvintelor lui decât le-am înţeles.

— Ce ciudat vorbeşte, îi spusei lui Van Manen.

— Are un accent rural, îmi răspunse el. Până te deprinzi cu el...

Casa părea destul de veche, aşa cum rareori se mai întâlneau prin părţile acestea ale Bengalului, unde cotropirile musulmanilor fuseseră îndeosebi necruţătoare în tot veacul XVIII. Am pătruns într-o curte interioară, pe jumătate pietruită, în colţurile căreia creşteau câţiva *ficus religiosa,* acel arbust sacru atât de venerat de hinduşi. De aici se vedeau destul de bine cele dintâi încăperi, foarte largi, cu ferestrele zăbrelite; erau, fără îndoială, odăile bărbaţilor. Am avut impresia că suntem aşteptaţi; câteva făclii fuseseră aprinse, în afară de multe alte lămpi cu ulei şi opaiţe, a căror licărire sfioasă o distingeam mai ales pe scările care duceau către apartamentele femeilor. Am fost poftiţi într-o sală cu lespezi de gresie roşie pe jos, unde ne-a întîmpinat un bărbat între două vârste, cu o figură foarte palidă, cu privirile înţepenite şi care ne-a vorbit de la început în bengaleză.

— Vă rog să aşteptaţi aici câteva clipe, până vi se vor pregăti odăile pentru odihna de noapte.

L-am înţeles anevoie, ,căci vorbea şi el o bengaleză destul de stranie, aşa cum o întâlnisem eu, până atunci, numai prin cărţi. De obicei, un bengalez cultivat sau de un oarecare rang social îşi întâmpină oaspeţii europeni în englezeşte, în afară de anumite cazuri, el ar considera o insultă să i se adreseze un străin în limba bengaleză; asta înseamnă că-l consideră un biet ţăran sau o slugă. Cu atât mai ciudată mi se părea, deci, primirea gazdei noastre. Van Manen însă, care vorbea perfect bengaleză, nu s-a lăsat intimidat de această ciudăţenie şi a cerut voie să se aşeze pe un jilţ, continuând în acelaşi timp, să scuze intrarea noastră, la un asemenea ceas. Nilamvara asculta* pierdut parcă în gândurile lui şi, după ce Van Manen şi-a sfârşit scuzele, a rămas în picioare, privindu-ne pe rând, ca şi cum nu-i venea a crede că ne are în faţă. N-a scos multă vreme nici un cuvânt şi tăcerea aceasta ne apăsa, ne turbura până la

panică.

— S-a întâmplat un accident stupid, spuse Bogdanof în englezeşte, nemaiputând răbda privirile lui de gheaţă.

Dar parcă nici nu-l auzise. Continua să ne privească, tresărind uneori din tot trupul. Bogdanof se apropie cu un pas şi repetă cuvintele cu un glas mai puternic. Gazda noastră a încercat să zâmbească şi i-a răspuns, tot în şoaptă.

— *Ami imreji bujhte parchi na.*[1]

Mi s-a părut foarte ciudată mărturisirea aceasta. Până şi băieţii de şcoală înţelegeau englezeşte; să nu fi urmat Nilamvara nici o şcoală modernă, ci numai învăţătura ortodoxă pe care o poate deprinde într-un *thol?* Dar tot atât de ciudată mi s-a părut vorbirea lui; cuvintele le pronunţa cu totul diferit de cum eram eu obişnuit să le aud şi, mai ales, le rostea cu o dificultate a cărei natură nu o puteam defini.

Fiecare vorbă o scotea parcă în urma unui efort considerabil, deşi nu ne dădeam seama de el.

— Curând odăile pentru odihna de noapte vor fi pregătite măreţiilor voastre, adăugă el după o lungă pauză, zâmbind ca în vis.

De data aceasta îl privi cu atenţie pe Van Manen. începuse şi el să fie turburat de rostirea arhaică a lui Nilamvara şi poate de privirile lui rătăcite. Acum, că îl puteam vedea mai bine, Nilamvara ni se părea într-adevăr straniu. Greutatea cu care se mişca, tresăririle acelea neînţelese care îi scuturau trupul la răstimpuri, ca prins de friguri, sticlirea nefirească din ochi, pumnii pe care îi păstra necontenit încleştaţi - toate acestea începeau acum să,,ne atragă atenţia. Felul lui de a ne privi era cu desăvârşire ciudat. Aveam uneori senzaţia că e împins de o forţă nevăzută, fără ajutorul căreia ar înţepeni, zâmbind foarte stins, în faţa noastră.

Şi apoi, nu înţelegeam ce se întâmplă în casa aceasta, destul de luminată şi totuşi, pentru urechile noastre, pustie. Un asemenea eveniment - apariţia a trei străini în plină noapte - nu rămâne niciodată netrecut în seamă într-o casă indiană. Ne aşteptam să vedem umbre agitându-se în preajma noastră, să zărim siluete feminine spionându-ne la colţuri sau dinapoia zăbrelelor, să auzim acele şoapte înăbuşite ale slujnicelor trezite din somn, paşii lor moi pe lespezile din curte.

<Notă>

1. Nu înţeleg englezeşte.

</notă> — Curând odăile pentru odihna de noapte vor fi pregătite... începu Nilamvara, pentru a treia oară, aceeaşi frază.

Şi cu toate acestea nimeni nu venea să ne anunţe că odăile sunt pregătite. Am fi voit să ne retragem nu din pricina oboselii - eram prea turburaţi de toate întâmplările ca să nu ne fi pierit somnul -, ci ca să scăpăm de prezenţa istovitoare a gazdei noastre. Deodată, Van Manen ne privi şi ne spuse în englezeşte.

— Dar n-am întrebat nimic de femeia aceea al cărui ţipăt 1-am auzit în şosea...

într-adevăr, tocmai lucrul acesta nu i-l spusese, îi vorbise de accidentul nostru, .minţind că maşina se defectase şi că şoferul a rămas s-o păzească, dar nu pomenise nimic de strigătele de ajutor auzite cu un ceas înainte. Nici unul dintre noi nu-şi dădea seama cum am putut rămâne atâta timp în faţa acestui om - care fără îndoială ştia ceva fără să-l întrebăm, fără să-i

mărturisim adevărul. Amintirea strigătelor din pădure ne-a turburat din nou acum. Eu, cel puţin, am avut impresia că m-am trezit brusc din somnul în care căzusem îndată ce începusem urmărirea luminiţei aceleia - şi am simţit că mi-e din nou teamă. Aş fi vrut să facem ceva, măcar acum, după ce pierdusem atâta timp preţios.

Femeia aceea poate şi-a dat duhul, iar noi străbătusem o bucată bună din junglă ca să cerem găzduire la casa lui Nilamvara Dasa. Ce vrajă necurată ne luase la toţi minţile şi ne pironise acolo, atât timp, în faţa unui om care repeta din zece în zece minute aceleaşi cuvinte?...

— Spune-i, poate ştie despre ce e vorba, îl sfătui Bogdanof pe Van Manen.

Aşa cum se odihnea pe jilţul de lemn, Van Manen începu să povestească, anevoie stăpânindu-şi nervozitatea. Dar de la cele dintâi cuvinte, gazda noastră îşi acoperi faţa cu palmele, gemând. Ne-am apropiat toţi de el.

— Lila, Lila! gemea.

Apoi a borborosit câteva cuvinte fără înţeles pentru mine.

— Ce spune? ce spune?! 1-am întrebat noi, cu aprindere, pe Van Manen.

-i * "

— Nu-l înţeleg nici eu, ne răspunse el.

Apoi întrebă din nou în bengali.

— Ce s-a întâmplat?! Cine era?!

Aceleaşi gemete şi aceleaşi cuvinte neînţelese, din care desprindea m doar numele de Lila şi câte un strigăt de durere.

— Cred că era fata lui, ne mărturisi Van Manen. Dar nu înţeleg ce vrea să spună; vorbeşte prea repede...

— De bună seamă că au omorât-o... şopti Bogdanof. Dar cum a aflat de asta?!... Şi, dacă ştia, de ce nu ne-a spus nimic până acum?!...

Van Manen nu mai îndrăzni să-l întrebe. Ramaserăm amuţiţi, neştiind dacă trebuie să ne retragem fără să-i spunem sau să aşteptăm întoarcerea bătrânului, care ne pregătea, de atâta vreme, odăile.

— Cum de nu i-a putut veni nimeni în ajutor?! exclamă deodată Van Manen. Căci doar nu era singură; femeile nu ies niciodată singure aici şi cu atât mai puţin la miezul nopţii...

în clipa aceea bătrânul intră în cameră şi se apropie cu paşi obosiţi de noi.

— lat-o! O aduc; e acolo!... ne spuse el foarte încet, ridicând braţul.

Am sărit cu toţii la uşă. Mi s-a părut că era plină de umbre curtea şi câţiva oameni îmbrăcaţi ciudat, cu turbane, duc o năsălie de ramuri.

Dar n-am distins nimic. N-am auzit nimic, nici un bocet, nici un strigăt. M-am întors speriat, simţind că în apropierea mea trecuse cineva. L-am zărit pe Nilamvara depărtându-se anevoie, ca şi cum fiecare pas pe care 1-ar fi făcut ar fi întrecut cu mult puterile lui.

— Nu putem rămâne aici, şopti Bogdanof. Nu poţi cere găzduire unui om căruia i-a fost asasinată fiica sau soţia...

— Da, e mai bine să mergem, spuse Van Manen.

Am fi vrut să vestim cuiva plecarea noastră şi să cerem încă o dată scuze gazdei, dar nu mai era nimeni în curte. Bătrânul dispăruse şi el, ca intrat în pământ. Bogdanof s-a îndreptat cel dintâi spre poartă şi nici n-a mai îndrăznit să-şi arunce ochii înapoi. Am privit cu uşurare vetrele cu jăraticul pe jumătate stins, care ne-au întâmpinat în poiana din faţa casei.

VI

Oboseala am început s-o simt câtva timp în urmă, când ne depărtasem de casă şi

urmam liziera pădurii. A fost la început ca o uşoară ameţeală, apoi o sleire treptată şi de-abia am mai găsit puteri să mă rezem de un trunchi, ca să nu alunec doborât la pământ.

Nu înţelegeam ce se petrece cu mine. Nu-mi dădeam seama dacă am rămas singur sau dacă cei doi tovarăşi mă aşteaptă să-mi viu în fire. Nu ştiu cât am stat aşa, rezemat de trunchi, dar când m-am trezit, începuse să se lumineze de ziuă. Mă simţeam încă vlăguit, fără nici un gând, fără nici o amintire precisă de toate cele câte se întâmplaseră.

Spre mirarea mea, am descoperit curând pe cei doi tovarăşi aşezaţi în iarbă la câţiva metri depărtare de locul unde mă oprisem. Van Manen parcă dormita, cu capul rezemat în palme; Bogdanof era pe jumătate întins pe pământ. Cu greutate m-am apropiat de ei.

— Ce s-a întâmplat? întrebai, încercând să zâmbesc. Cum de am rămas aici?!

Mă priveau şi ei turburaţi şi m-au înfiorat cearcănele pe care le avea Bogdanof, fruntea lui palidă, ochii care rămăseseră fixaţi într-ai mei, fără să înţeleagă.

— Cred că ne-a doborât oboseala pe câteşitrei, vorbi el în cele din urmă. M-am aşezat şi eu lângă ei, abia târându-mi picioarele. Parcă aş fi zăcut săptămâni de-a rândul, atât mă simţeam de slab. Ochii mi se împăienjeneau după cel mai mic efort, îmi dădeam totuşi seama că se luminase de ziuă şi iarba era umedă de rouă. Am mai rămas câtva timp aşa, fără să scoatem o vorbă. Dar tovarăşii mei, îndeosebi Van Manen, care încă îşi păstra capul în palme, mi se păreau atât de zdrobiţi, încât m-am simţit dator să fac ceva. M-am ridicat anevoie şi am început să privesc, cu toată luarea-aminte de care eram în stare, în jurul meu. Nu mi se păreau atât de necunoscute locurile. Pădurea era rară pe aici; doar câţiva palmieri mai bătrâni, salcâmi înalţi şi tufe bine mirositoare.

Am început să înaintez cu multă prudenţă şi după vreo zece paşi am distins, destul de aproape de noi, drumul care se desprindea din şoseaua cea mare şi se îndrepta spre bungaloul lui Budge. Descoperirea aceasta mi-a dat puteri. Am strigat, întorcând capul către tovarăşii mei.

— Suntem aproape de bungalou!

Vestea i-a zguduit, fără îndoială, căci ne închipuisem că ne aflăm pe undeva la miazănoapte de Serampore. L-am văzut pe Bogdanof cum se ridică anevoie şi întinde mâna lui Van Manen. Am vrut să alerg spre ei, ca să-i ajut, dar de la cel dintâi pas mai grăbit am simţit pământul învârtindu-se cu mine. A trebuit să mă opresc ca să-mi vin în fire. Curând, cei doi tovarăşi se apropiaseră. Van Manen avea obrajii supţi, pleoapele întunecate şi privirile lui erau ale unui om care nu înţelege ce se petrece cu sine. Răsufla greu şi gura o ţinea necontenit deschisă. Mâinile lui Bogdanof tremurau întruna, îşi rotea ochii, nevenindu-i să creadă că într-adevăr suntem aproape de bungaloul lui Budge.

— Am rătăcit probabil toată noaptea, spusei eu ca să le dau curaj.

Şoferul trebui să fie de partea cealaltă a pădurii, căutându-ne...

Când auzi de şofer, sângele îi dogori obrajii lui Van Manen. Nu-şi putu stăpâni o înjurătură cumplita, aşa cum niciodată nu crezusem că e în stare să rostească, în orice caz, înjurătura aceasta ne învioră puţin.

Am ieşit în drum şi am pornit agale către bungalou.

— Nu-mi dau încă bine seama ce s-a întâmplat cu noi, vorbi târziu Van Manen. Ce stranie oboseală...

Curând răsări soarele. Lumina puternică ne trezi de-a binelea şi începurăm să grăbim paşii. De altfel, n-am avut de mers decât vreo jumătate de ceas până la bungalou. Am zărit cu mirare maşina noastră aşteptându-ne în faţa verandei. Şoferul dormita, în curte roboteau câteva slugi, care au înlemnit când ne-au văzut intrând - desfiguraţi de oboseală, cu hainele

jupuite, cu pantofii prăfuiţi. Van Manen s-a îndreptat de-a dreptul Către şofer şi a început să-l lovească, înjurându-1.

Buimăcit, bietul om nici nu încerca să se apere, îşi pusese doar braţul la ochi şi gemea.

— De ce-ai fugit, bestie?! urla Van Manen. Dacă ne rătăceam prin , junglă şi ne rămâneau oasele pe acolo?!

Slugile se adunaseră toate lângă maşină, încremenite. Aproape ca nu le venea să creadă că Van Manen loveşte şi înjură cu adevărat, el care era renumit prin generozitate şi blândeţe.

— Am scăpat într-adevăr ca prin minune, vorbi Bogdanof, în hindustani, ca să-l înţeleagă slugile şi să înţeleagă furia lui Van Manen.

Măgarul ăsta ne-a lăsat în drum şi a fugit, s-a întors acasă...

— Am rătăcit toată noaptea, spusei şi eu.

Oamenii ne priveau uluiţi. Cei care sosiseră mai târziu îşi purtau ochii de la şofer la noi fără să înţeleagă nimic.

— Dar el v-a aşteptat toată noaptea aici, îndrăzni în cele din urmă paznicul bungaloului.

Ceilalţi prinseră curaj.

— A fost aici! Nu s-a mişcat de aici!

La început, nu ne-am dat bine seama ce vor să spună. Am înţeles că şoferul, văzând că noi nu ne mai întoarcem din pădure, s-a înapoiat ia bungalou şi ne-a aşteptat în faţa verandei până dimineaţă. Van Manen îl învinuia tocmai că-şi pierduse atât de repede răbdarea pe drum şi se întorsese. Cum îşi închipuia el că vom face noi tot drumul acela, noaptea, pe jos?!

— Dar n-a plecat de aici! stărui paznicul. Am stat de vorbă până târziu şi nu s-a mişcat de aici...

— Eu mă miram tocmai că director Sahib nu mai porneşte la drum!

exclamă şoferul.

De data aceasta am simţit cum mi se urcă tot sângele în obraji. Toţi oamenii aceştia au să creadă că am băut prea mult şi nu ne mai aducem aminte de ce am făcut.

— Ce vrei să spui?! interveni Bogdanof. Cum nu te-ai mişcat de aici?! N-am plecat noi, cu toţii, pe la unu noaptea, şi apoi am rătăcit drumul şi am auzit un ţipăt de femeie în pădure?!

Şoferul şovăi, căutând buimăcit în toate părţile ajutor. Nu îndrăznea să se apere spunând adevărul. Dar când Van Manen începu să răcnească, amintindu-i de tot ce-am vorbit, când ne-am dat seama că am rătăcit drumul, şoferul se hotărî să vorbească.

— N-am plecat deloc, director Sahib! Maşina nu s-a mişcat din curte...

— E adevărat, aşa a fost, întăriră ceilalţi.

Van Manen îşi pierdu din nou răbdarea.

— Cu alte cuvinte, ne faci pe noi mincinoşi!

— Poate aţi luat o altă maşină, încercă să se scuze şoferul. Căci, uitafi-vă, aşa cum am spălat-o de aseară, aşa a rămas, curată!...

Van Manen se întoarse spre noi.

— E nebun! Au înnebunit toţi aici!... Haideţi în casă...

Am găsit-o deschisă, lucru care nu s-ar fi cuvenit, căci îndată după plecarea noastră paznicul era dator să încuie toate încăperile.

— Montează o piesă de teatru cu ajutorul paznicului şi al servitorilor, spuse Bogdanof îndată ce am rămas singuri. Probabil că ne credea pe toţi beţi...

— Are s-o plătească în orice caz destul de scump! mormăi Van Manen scoţându-şi haina

şi lăsându-se să cadă într-un fotoliu de paie.

Mă simţii obligat să adaug şi eu ceva. Căci mi se păruse că surprind o lumină sarcastică în ochii câtorva dintre servitori când le-am spus că am petrecut noaptea rătăcind prin junglă. Gândul că ne socotise atât de beţi, încât să-şi îngăduie să-şi bată joc de noi, mă exaspera.

— în orice caz, mi s-a părut suspect alibiul cu maşina curată, aşa cum pretinde că o lăsase aseară, spusei. E un amănunt care trădează premeditarea...

Răcoarea din casă, oboseala cu care luptasem greu în ultimele ceasuri ne-au făcut să punem capăt discuţiei şi, după ce ne-am spălat, ne-am întins fiecare în paturile în care obişnuiam să dormim şi foarte curând ne-a cuprins somnul.

VII

Ne-a trezit Budge, sosit mult înainte de apusul soarelui pentru o vânătoare de câteva ceasuri. Nu părea prea încântat că ne găseşte încă aici. Când venea pentru vânători scurte, nu-i plăcea să întâlnească prieteni. S-a mirat că ne găseşte atât de obosiţi.

— V-aţi cam pierdut capul azi-noapte, spuse el, adresându-se îndeosebi lui Van Manen.

Simţii din nou cum îmi dogorăsc obrajii. Aceeaşi jenă am surprins-o pe faţa lui Bogdanof.

— Şoferul tău e un criminal! începu aprig Van Manen.

Şi se pregăti să-i povestească întâmplarea. Dar de la primele cuvinte Budge anevoie îşi mai putea stăpâni zâmbetul.

— Şoferul spune că nici n-aţi plecat, îl întrerupse el. Şi aşa spun şi ceilalţi, de altfel...

— Probabil că sunt înţeleşi, interveni Bogdanof cu severitate.

Aşteaptă să vezi ce s-a întâmplat până la urmă...

Enervat, Van Manen îşi continuă povestirea. Din când în când, îl completam şi noi cu amănunte a căror precizie începeau să-l tulbure pe Budge.

— Dar nu înţeleg cum v-aţi putut rătăci, îl întrerupse el din nou pe Van Manen. Alt drum nu mai e... Vă puteţi convinge de altfel singuri.

— Dragă prietene, stărui Van Manen, noi îţi spunem cum s-au întâmplat lucrurile. Explicaţia o s-o căutăm noi pe urmă...

Şi iar îşi reluă firul povestirii; cum, văzând că nu mai ieşim în şosea, i-a strigat şoferului să întoarcă.

— Nu vă mai aduceţi aminte ce vedeaţi de-a stânga şi de-a dreapta drumului? întrebă Budge.

I-am explicat eu ce fel de arbori vedeam şi cât mi se păreau de înalţi. Budge se ridică de pe scaun.

— Dragii mei, iertaţi-mă, dar nicăiri în districtul ăsta nu se găsesc asemenea arbori, în afară de pădurea de palmieri pe care o vedeţi acolo - ne arată el cu braţul întins spre eleşteu - în toată regiunea nu sunt decât eucalipţi, cocotieri şi salcâmi. Acest *Urwald* de care-mi vorbiţi nu există prin partea locului...

— Şi cu toate acestea, nici unul din noi n-a visat, se apără Bogdanof.

— Dar de ce nu vrei să asculţi până la sfârşit?! întrebă Van Manen.

Budge ridică din umeri şi se aşeză din nou pe scaun. Van Manen îşi continuă povestirea. Când ajunse la episodul cu ţipătul care ne înfiorase pe toţi, Budge începu să zâmbească. Dar după ce Van Manen povesti mai departe, începu să dea semne de nerăbdare. De câte ori voia însă să întrerupă, interveneam noi, rugându-l să aştepte sfârşitul, îi era însă foarte greu să se stăpânească. Sărea de pe scaun la fiecare amănunt pe care îl precizam noi.

— Vă bateţi joc de mine! izbucni el în cele din urmă, când Van Manen îi descrise casa lui Nilâmvara Dasa. Nu există nici un fel de casă ascunsă în junglă prin toată partea locului. Iar de

numele ăsta n-am auzit până acum. Asta e o farsă!...

începu să se agite prin odaie, încercând să izbucnească în hohote de râs, ca să ne dovedească tăria lui, singurul care nu se lasă păcălit de farse. Dar nouă nu ne venea deloc să râdem. Pe de o parte, eram

turburaţi de cele ce ne repetase Budge - lucruri pe care le ştiusem şi noi de altminteri; că nu există o asemenea casă etc. - iar pe de alta parte, eram exasperaţi de neîncrederea lui, de ideea lui ridicolă că voim să-i facem o farsă.

— îţi dau cuvântul meu de onoare că nu-ţi mai vorbesc niciodată dacă mai afirmi că *asta* e o farsă, rosti cu solemnitate Van Manen.

Dacă vrei, ia-ne pe fiecare deoparte şi supune-ne aceluiaşi interogatoriu. Te vei convinge că *am văzut* toţi acelaşi lucru. E greu de întocmit o farsă care să nu fie descoperită când ajungi la amănunte. Şi nici de halucinaţie nu poate fi vorba, pentru că *eu* am stat pe scaun în casa lui Nilamvara şi oamenii ăştia m-au văzut cum stau pe scaun şi m-au auzit cu urechile lor povestindu-i ce ţi-am povestit şi eu ţie adineauri...

— Şi desigur că nici el nu te-a crezut, încercă încă o dată să glumească Budge.

— Dimpotrivă, îi răspunse tăios Van Manen. Ştia şi el de asasinarea acelei femei şi a început să geamă acoperindu-şi faţa...

Bogdanof şi cu mine ne-am grăbit să-i întărim spusele, adăugând că nu-i înţelegeam cuvintele, că am distins doar numele de Lila. Budge ne privi încruntat şi, de data aceasta, nu mai adăugă nici un comentariu, îi făcu doar semn lui Van Manen să continue. Şi pentru întâia oară, Van Manen a putut să povestească, ajutat numai de precizările noastre. Când sfârşi şi începu să explice cum ne-am trezit amorţiţi în marginea pădurii şi cum ne-am dat seama că ne aflăm destul de aproape de bungalou, Budge se ridică solemn din scaun şi, după o pauză, în care timp părea că-şi cântăreşte bine cuvintele, vorbi cu emfază:

— Vă dau cuvântul meu de onoare că de când trăiesc în India, n-am mai auzit o asemenea întâmplare. Ştiu şi eu destule întâmplări misterioase şi absurde, dar asta le întrece pe toate. Căci doară cunosc Seramporul ca pe Calcutta şi am vânat cincizeci de mile împrejur şi n-am întâlnit niciodată nici urmă de casă, aşa cum spuneţi voi. Ca să vă convingeţi că spun adevărul, îmbrăcati-vă şi haideţi cu maşina să cercetăm... Mai avem trei, patru ceasuri până ce se face întunerec...

Ne-am privit, Van Manen, Bogdanof şi cu mine, oarecum turburaţi.

Dacă într-adevăr fuseserăm victimele unei iluzii?! Dar ne aminteam cu atâta preciziune întâmplarea noastră, ştiam cât fusese de calmă noaptea trecută - când nici unul din noi nu băuse mai mult whisky decât s-ar fi cuvenit - încât nu ne puteam îndoi că totuşi stătuserăm aievea de vorbă cu Nilamvara Dasa. Van Manen sări din pat, cu hotărâre.

— Hai să mergem! ne spuse. Dar mergem cu maşina ta, se adresă lui Budge. Căci pe măgarul acela de şofer îl spintec dacă mai dau ochii cu el. Pretinde că nici nu s-a mişcat de aici...

— Ăsta e lucrul care mă intrigă cel mai mult, spuse Budge. Chiar admiţând că voi aţi fi fost bine îmbătaţi - ceea ce eu, mă grăbesc să adaug, nu susţin -, nu înţeleg cum aţi ajuns în junglă fără să vă vadă şoferul sau oricare altul din servitori. Ei mărturisesc că nu s-au culcat, ci au aşteptat ordinele voastre.

— Atunci cum de nu şi-au dat seama că odăile sunt goale?! întrebă Van Manen. Cine a stins lămpile?! N-a intrat nimeni, până dimineaţa, ca să pregătească ceaiul sau să vadă dacă .nu lipseşte ceva?!

Budge rămase îngândurat, întrebările lui Van Manen îl turburaseră.

Fără îndoială că şoferul şi servitorii ştiau ceva, destul de straniu, dacă încearcă să-l ascundă cu atâta abilitate.

— Ancheta o voi face eu mai târziu, spuse el. Deocamdată, să ne convingem că nu există nici drumul, nici casa, nici oamenii întâlniţi de voi azi-noapte.

Am început să ne îmbrăcăm în grabă. Când m-am privit în oglindă, m-am speriat de paloarea feţei şi de adâncimea cearcănelor. Figura întreagă îmi era devastată ca după o cumplită suferinţă. Coborând spre maşină, am văzut curtea plină de oameni. Toţi servitorii şi alţi câţiva ţărani în drum spre Serampore se adunaseră să ne vadă. Ca să găsesc neapărat ceva de vorbit până ce ne aflam toţi loc în maşina lui Budge, m-am adresat lui Van Manen:

— Nu i-ai spus că 1-am întâlnit şi aseară pe Suren Bose, şi tot pe liziera pădurii.

Amănuntul acesta păru că face asupra lui Budge o impresie uluitoare. Ne privi pătrunzător, ca şi cum ar fi fost supărat pe noi că nu-i spusesem mai înainte de întâlnirea aceasta.

— S-ar putea ca lucrurile să nu fie totuşi atât de simple, spuse Budge în şoaptă, ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi.

L-am întrebat ce vrea să spună, dar s-a mulţumit să mormăie, în timp ce maşina pleca, fără să mai adauge un singur cuvânt. Părea preocupat de un gând pe care nu voia să ni-l mărturisească...

VIII

Câteva clipe în urmă i-am cerut lui Bogdanof una din ţigările lui comandate special la Aden. Trăgând primul fum, mi-am adus aminte - cu o precizie aproape dureroasă - de ţigara pe care mi-o aprinsese m cu o seară înainte, puţin timp după plecarea noastră. I-am atras atenţia lui Budge asupra acestui amănunt, dar el a dat din cap fără să-mi răspundă, în acea clipă mi-a fulgerat gândul că, judecând după timpul cât îmi fumasem eu ţigara în noaptea trecută, aş putea preciza, cu o minimă aproximaţie, când mi-am dat seama pentru întâia oară că am rătăcit drumul. Van Manen se uita mereu înapoi. Se întreba dacă nu cumva am fi putut apuca noi prin altă parte. Dar a trebuit să recunoască ceea ce i se spusese de mai multe ori: că drumul de maşină se termină la bungalou, iar ceea ce pare o continuare a lui e doar un drum de căruţe care se înfundă în eleşteu.

Maşina, de data aceasta, mergea destul de încet. Recunoşteam peisajul de atâtea ori străbătut şi atât de deosebit de pădurea din noaptea trecută. Pădurea pe care o zăream noi acum era departe; ea se

ᶠ", alinia alături de şoseaua cea mare care venea de la Calcutta; acolo, într-un anumit loc uşor de identificat, zărisem noi pe Suren Bose. Dar

* de pe drumul care duce la bungalou, pădurea pare destul de depărtată; arborii întâlniţi pe aici sunt răzleţi şi de esenţe felurite.

Tot privind de-a dreapta şi de-a stânga noastră, am ajuns în şosea şi eu încă nu-mi sfârşisem de fumat ţigara. Mi-am mărturisit nedumerirea tovarăşilor mei. Budge a poruncit şoferului să întoarcă şi de data aceasta am mers foarte încet.

— îţi mai aduci aminte locul unde te-ai trezit azi-dimineaţă? mă întreabă Van Manen.

Cu oarecare şovăieli, 1-am descoperit, puţine minute în urmă. Era cam la vreo cinci sute de metri de drumul spre bungalou, în direcţia pădurii. Am coborât cu toţii din maşină şi i-am dus acolo.

Apropiindu-mă, am recunoscut arborele de care mă rezemasem eu în neştire.

— Aici v-am găsit pe amândoi, mă adresai lui Van Manen şi Bogdanof. Şi cred că

veneam din direcţia asta, arătai eu spre pădure.

. — Atunci e foarte simplu, socoti Budge. Trebuie să găsim urmele pe care le-aţi lăsat.

într-adevăr, un ochi priceput putea descoperi, ici şi colo, pe covorul de frunze moarte, apăsarea greoaie a piciorului unui european. Şoferul lui Budge, pe care se părea că cercetarea asta îl interesa îndeosebi, începu să le urmărească, înainta aşa vreo cincizeci de metri, dar apoi urmele păreau că părăsesc pădurea şi se îndreaptă într-un loc deschis, unde se pierdeau. Nu mai înţelegeam nimic. Nu ne aminteam să fi străbătut vreun câmp deschis, în afară de cel din faţa casei lui Nilamvara, care se afla înconjurat din trei părţi de pădure.

— Nu ne rămâne altceva de făcut decât să străbatem pădurea, spuse Budge. O cunosc destul de bine, am bătut-o din toate părţile şi vă asigur că nici urmă de casă nu veţi găsi în ea. Feriţi-vă însă de şerpi...

— Dar azi-noapte am umblat în inima junglei şi nu ni s-a întâmplat nimic, spuse Van Manen.

— Prin pădurile unde aţi colindat voi azi-noapte şerpii de mult nu mai muşcă, răspunse misterios Budge.

Am mers aşa cam vreo jumătate de ceas şi n-am descoperit nici măcar o colibă. Van Manen începea să obosească.

— Dacă vreţi, putem continua, vorbi Budge. Deşi vă repet că pădurea se întinde, aşa cum o vedeţi, încă vreo câteva leghe.

— Inutil să ne mai obosim, spuse Bogdanof. *Simt* că nu asta este pădurea de azi-noapte.

— Alta nu mai este, îl întrerupse Budge.

Ne-am întors dezamăgiţi din drum. Van Manen privea rătăcit în toate părţile, nevenindu-i să creadă.

— Dacă vom fi ajuns astă-noapte, fără să ştim, la miazănoapte de Serampore? întrebă el.

Budge grăbi pasul şi-i răspunse peste umeri:

— Haidem la Serampore!...

Cu maşina, am ajuns acolo în vreo zece minute. Dar ne-am dat seama că, oricum am fi greşit drumul, nu puteam trece de Serampore

decât intrând în şoseaua cea mare, care venea de la Calcutta. Peste câmp era cu neputinţă de ajuns.

— Să ne oprim la Chatterjî, spuse Budge. El poate ne va lămuri...

Budge, care cunoştea pe toată lumea, avea şi la Serampore un prieten, pe acest Chatterjî, negustor de iută. Locuia aproape de marginea orăşelului. L-am găsit acasă.

— Voi să întrebaţi de casa şi oamenii aceia ca şi cum aţi fi auzit de ei, ne atrase atenţia Budge. Nu cumva să creadă Chatterjî că aţi visat urât şi vre{i să vă bateţi joc de el...

Chatterjî era un om care ştia foarte multe. Dar de o asemenea casă în mijlocul junglei nu auzise nici el. Când Van Manen i-a povestit însă de Nilamvara Dasa şi de fiica sau soţia lui, Lila, asasinată în chip misterios într-o noapte, a holbat ochii la noi.

— Cine v-a spus lucrurile astea?! întrebă el turburat;

— Un prieten pretinde că a stat cu el de vorbă chiar în noaptea când i-a fost omorâtă copila, minţi Van Manen.

— Dar lucrurile acestea s-au întâmplat acum vreo sută cincizeci de ani! exclamă Chatterjî. Nilamvara Dasa a fost unul din cei mai renumiţi vaishnava din Bengal şi tânăra lui soţie, Lila, a fost într-adevăr ucisă de un şef de bandă musulman, care se îndrăgostise de ea şi voise s-o răpească. Astea sunt lucruri care au intrat demult în legendă.

— Nu ştii cumva unde locuia acest Dasa?! întrebă Budge.

— Locuinţa lui a fost demult nimicită, împreună cu toate vilele hinduşilor, prin 1810, preciza Chatterjî. Dar nu poate să fie prea departe de Serampore. El era un om foarte bogat de altfel şi avea mai multe locuinţe. Soţia lui a fost răpită tocmai când se întorcea, cu prea puţini însoţitori, din oraş spre reşedinţa lor de vară. Unul din aceşti însoţitori, se spune, a scăpat şi a dat de veste, iar la apropierea lui Dasa, tâlharul a omorât-o.

Am amuţit, privindu-ne unul pe altul. Budge stărui, întrebându-l dacă nu mai există vreun Nilamvara Dasa prin împrejurimi.

— Nu cred să mai fie vreunul cu acelaşi nume, ne lămuri Chatterjî.

Era o familie nobilă, care s-a stins la începutul veacului trecut. De altfel, nu se mai numeşte astăzi nimeni Dasa; numele modern e Das.

Tăcu şi rămase şi el mirat de nedumerirea înfiorată care ne cuprinse pe toţi. îşi rotea ochii de la unul la altul, necutezând să ne întrebe şi neînţelegând ce se petrece cu noi.

— Prietenul d-voastră o fi auzit de Nilamvara din poveştile care circulă pe aici despre el, vorbi în cele din urmă Chatterjî. Căci, cum vă spuneam, amintirea lui s-a păstrat încă, deşi înnegurată în legendă.

S-au adunat multe balade în care se pomeneşte de răpirea şi uciderea Lilei...

Van Manen se ridică brusc de pe scaun şi se îndreptă spre Budge.

— Haideţi să mergem! spuse el. M-a răzbit oboseala...

Ne-am luat seara bună de la Chatterjî şi am plecat de-a dreptul spre Calcutta. Ne simţeam, într-adevăr, foarte obosiţi. Câtva timp, n-a vorbit nici unul din noi. Apoi Van Manen s-a întors spre Budge şi i-a spus:

— Cred că înţelegi acum de ce nu trebuie să vorbeşti nimănui de întâmplarea asta...

Budge a dat din cap gânditor.

— Am fost, cum se spune, pradă unei halucinaţii diavoleşti, şopti Bogdanof.

— Dacă ar fi fosf numai o halucinaţie... îl întrerupse Budge.

Am rămas iarăşi tăcuţi, cu privirile plecate.

— Nu înţeleg de ce Suren Bose a voit neapărat să ne facă martorii unei asemenea orori, spuse Van Manen. Are să-mi fie greu, acum, să-i mai dau mâna...

— Poate că, fără să vrem, am dat noi peste el, îmi mărturisii şi eu gândul.

— în orice caz, mi se adresă Van Manen, lucrurile acestea rămân de acum înainte între noi. Dacă îl întâlniţi pe Bose şi nu puteţi să-l evitaţi, purtaţi-vă aşa ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat...

IX

Nici unul din noi nu s-a mai întors în Serampore. Bogdanof a zăcut câtva timp bolnav de friguri, Van Manen se făcuse posomorât, iar Budge a renunţat să-şi mai petreacă *week-end-unle* la bungaloul său.

Câteva luni în urmă am aflat, de altfel, că l-a vândut pe un preţ de nimic.

împrejurări care n-au nici o legătură cu povestirea de faţă m-au silit să părăsesc pe neaşteptate Calcutta şi să-mi caut liniştea într-o mănăstire din Himalaya apuseană, în regiunea Hardwarului. Pe Suren Bose 1-am întâlnit o singură dată după întâmplarea de la Serampore.

Am pălit văzându-1, dar nu 1-am putut evita. Am avut o convorbire destul de monotonă, el întrebându-mă, ca de obicei, despre studiile mele, eu răspunzându-i distrat. Totuşi, nu s-a putut opri să nu zvârle o săgeată în Van Manen.

— Bătrânul nostru prieten bea prea mult pentru clima Bengalului, îmi spuse el, rostind în

deplină cunoştinţă de cauză o calomnie.

N-am ştiut ce să-i răspund - pentru că făgăduisem să nu pomenesc nimănui şi cu atât mai puţin lui Suren Bose, de întâmplarea din Serampore.

Dar, multe luni după statornicirea mea în Himalaya, la Rishikesh, mi-am călcat totuşi cuvântul şi i-am mărturisit lui Swami Shivananda, omul cu care mă înţelegeam cel mai bine din întreaga mănăstire, întâmplarea aceasta extraordinară. Era şi greu de altfel să nu i-o mărturisesc, pentru că el însuşi studiase şi practicase cu mulţi ani înainte *tantra,* şi de la el nădăjduiam să aflu dezlegarea atâtor taine pe care mintea mea crudă nu le putea pătrunde. Acest Swami Shivananda era de altfel un bărbat interesant din toate privinţele. Fusese medic în Singapore, fusese căsătorit şi avea doi copii şi într-o bună zi a părăsit totul şi a plecat să-şi caute - cum spunea el - mântuirea într-o mănăstire din Himalaya. Cândva poate voi scrie eu viaţa într-adevăr prodigioasă a acestui medic-ascet, care parcursese India întreagă cu piciorul, participase la toate sărbătorile religioase ale tuturor sectelor şi studiase toate filozofiile în căutarea liniştii sufletului său. îşi găsise această linişte într-o colibă pe malul Gangelui, la Rishikesh, unde se statornicise cu vreo şapte ani înainte de venirea mea acolo. Se statornicise e un fel de a vorbi -, căci şase luni pe an se afla pe drumuri, fie urcând spre culmile înzăpezite ale Bhadrinathului, fie coborând spre Pondichery sau Rameshvaram.

într-o seară, pe când ne plimbam amândoi în susul fluviului, printre stâncile care încep să se prăvălească din munţi chiar la capătul de miazănoapte al Rishikeshului, i-am destăinuit întâmplarea la care fusesem fără voia mea părtaş, îl vizitasem ca de obicei, îndată după cină, în coliba lui şi porniserăm apoi spre Lakshmanjula, agale, ţinându-ne cât puteam mai aproape de malul apei. După ce mi-a ascultat povestirea, şi-a întors zâmbind capul către mine şi m-a întrebat:

— Şi ai găsit vreo explicaţie întâmplării acesteia neobişnuite?!

I-am răspuns că încercasem mai multe explicaţii, dar nici una din ele nu mă mulţumea pe deplin. De un lucru eram sigur: că toate câte ni s-au întâmplat se datorau, fireşte, faptului că noi ne apropiasem prea mult, fără să ne dăm seama, de locul unde Suren Bose împlinea, în noaptea aceea, un ritual secret.

— Nu înţeleg cum am fi putut noi, continuai eu, din bungaloul lui Budge, unde ne aflam, să-i turburăm prin apropierea noastră ritualul cutremurător pe care-l începuse. Poate că zona sacră creată pentru un asemenea ritual - care angaja, fără îndoială, forţe magice excepţionale şi care implica, probabil, un decor terifiant şi obscen în acelaşi timp poate că zona aceasta cuprindea o arie foarte vastă, în orice caz, fie că am plecat cu maşina cu adevărat şi am *trecut* prin zona rituală sau ne-am apropiat prea mult de ea; fie că n-am plecat deloc, cum susţin şoferul şi toţi ceilalţi servitori ai bungaloului, fapt este că am intervenit, într-un chip sau altul, în bunul mers al meditaţiei lui Bose.

Şi atunci, pentru a nu fi turburat, Bose ne-a zvârlit, prin puterile lui oculte, într-un alt *spaţiu* şi un alt *timp,* ne-a proiectat, cu alte cuvinte, în episodul care avusese loc cu vreo sută cincizeci de ani în urmă, în apropierea Seramporului, şi am devenit, aproximativ, martorii asasinării tinerei soţii a lui Dasa...

îl privii pe Swami Shivananda şi mi s-a părut că surprind un foarte discret zâmbet pe buzele lui.

— Cred că un asemenea lucru e posibil, stăruii eu. Cred că cineva înzestrat cu puternice virtuţi oculte te poate scoate *din prezent,* îţi poate anula condiţia ta actuală şi te poate proiecta oriunde în univers. Dar ceea ce mă nedumireşte este un alt amănunt...

Swami Shivananda îşi întoarse râzând capul către mine şi-mi apucă mâna.

— Oare numai acest „alt amănunt" te nedumireşte în toată întâmplarea pe care mi-ai povestit-o?!

— Ca să fiu sincer, mărturisii eu, sunt o sumă de amănunte secundare pe care nu le pot înţelege. Bunăoară, nu ştiu exact dacă noi

am plecat aievea cu maşina sau am trăit o iluzie chiar de la început, chiar înainte de a părăsi bungaloul. Dacă am pleca aievea, atunci nu-mi dau seama când ne-a surprins vraja; probabil după câteva minute de la plecarea noastră, îndată ce ne-am apropiat, să zicem, de zona sacră a ritualului şi meditaţiei lui Bose. Dar atunci, ce s-a întâmplat cu şoferul? A fost şi el vrăjit o bucată de vreme şi apoi şi-a revenit, a văzut că noi nu mai suntem în maşină şi s-a întors la bungalou, pregătindu-se să joace teatru şi înţelegându-se cu ceilalţi servitori să spună că nici nu s-a mişcat din faţa verandei?! Sau a fost vrăjit şi s-a întors din drum fără să-şi dea seama, şi-a reluat locul în faţa verandei şi s-a deşteptat din vrajă fără să-şi amintească nimic din tot ce făcuse?!

Astea ar fi posibilităţile primei ipoteze - că noi am plecat aievea din bungaloul lui Budge. Dar am mai încercat şi o a doua ipoteză: că n-am plecat deloc, că am avut doar iluzia unui început de drum cu maşina şi că, de fapt, vraja ne-a cuprins chiar în timpul când ne aflam în bungalou. Am raţionat astfel: fie că Suren Bose *simţea* apropierea noastră şi atunci, pentru a ne îndepărta de locul terifiantului său ceremonial, ne-a vrăjit, fie că prin simpla împlinire a acestui ritual secret s-au dezlănţuit forţe care ne-au proiectat, fără intenţia lui expresă, într-un alt spaţiu şi timp, rămâne deschisă posibilitatea că noi toţi am fi putut fi „fermecaţi" chiar înainte de a ne sui în maşină. Dar atunci cum să-mi explic neparticiparea celorlalţi - a servitorilor - la vrajă? Cum să-mi explic faptul că eu am simţit că se petrece ceva straniu mult timp după ce mi-am aprins ţigara, în maşină, şi numai după ce m-am convins că nu recunosc peisajul?! Atunci, *cum am plecat noi* din bungalou?! Pentru că nu mai încape nici o îndoială că *am plecat,* am rătăcit drumul prin junglă, ne-am întors pe un drum prăfuit, cu hainele murdare şi sfâşiate. Dovada cea mai bună au fost urmele pe care le-a descoperit a doua zi şoferul lui Budge. Dar şi aceste urme mă încurcă foarte mult; ele nu se afundă în pădure, după cum era de aşteptat, ci se pierd în câmp, iar noi nu ne amintim să fi străbătut alt câmp decât cel din faţa casei lui Nilamvara Dasa...

Swami Shivananda mă asculta cu atenţie, dar faţa îi era luminată de acelaşi zâmbet blând şi iertător.

— Raţionezi, în orice caz, ca un detectiv, îmi spuse el râzând din nou.

— Şi raţionez astfel pentru că am o teorie specială' a miracolului, răspunsei eu, iar întâmplarea de la Serampore n-a fost un miracol, ci jocul unor forţe magice de esenţă inferioară, demoniacă.

— *Tantra* nu cunoaşte calificative morale pentru forţele magice de care vorbeşti, mă întrerupse el. Se aseamănă, în această privinţă, cu fizica d-voastră, cu concepţiile europene asupra caracterului obiectiv al forţei.

Eram dornic să aflu însă de la el dezlegarea întâmplării acesteia şi nu mă simţeam deloc dispus să-l ascult vorbind despre asemănările sau deosebirile dintre *tantra* şi ştiinţa europeană. Aşa că 1-am întrerupt.

— Oricare ar fi adevărul în privinţa *plecării* noastre din bungalou, nu acesta e lucrul care mă nedumireşte cel mai mult. Ci amănuntul pe care eram gata să ţi-l mărturisesc adineauri şi pe care am să ţi-l spun acum. înţeleg foarte bine că am fost proiectaţi în afară din timpul şi spaţiul actual şi am devenit martorii unei crime întâmplate acum o sută cincizeci de ani chiar prin acele locuri. Pădurea pe care am văzut-o noi de la un moment dat era pădurea *de atunci;*

vastă, cu arbori mari şi venerabili, care fără îndoială că au fost tăiaţi în decursul secolului trecut. Casa lui Nilamvara era, de asemenea, o casă din secolul XVIII, una din vilele pe care am aflat că le avea el în apropierea Seramporelui şi care a fost în urmă rasă de pe faţa pământului. Oamenii pe care i-am zărit acolo, ducând pe năsălia de ramuri trupul tinerei Lila, erau tot aşa, îmbrăcaţi ca în secolul XVIII, cu turbane şi şalvari, cum nu se mai poartă acum în Bengal. Toate acestea le înţeleg foarte bine. Şi n-aş fi avut nici o nedumerire dacă noi, cei trei, ne-am fi trezit că *asistăm* la asasinarea Lilei şi la jalea casei lui Dasa. Dar noi *am auzit* numai ţipetele tinerei fete şi, deşi am alergat în toate părţile, *n-am văzut* pe nimeni; nici pe ea, nici pe cei care o răpiseră. Şi apoi, acolo unde nu mai înţeleg nimic este intrarea noastră în casa lui Dasa. Ar fi firesc ca noi, cum spuneam, să asistam la jalea lui de acum o sută cincizeci de ani; atât şi nimic mai mult. Dar n-a avut loc o simplă repetare a evenimentelor întâmplate acum o sută cincizeci de ani, ci au intervenit elemente noi, create de prezenţa noastră în acea casă. Noi i-am vorbit lui Dasa şi el ne-a răspuns. I-a răspuns chiar lui Bogdanof că nu înţelege englezeşte. Lucrurile acestea nu se întâmplaseră însă acum o

sută cincizeci de ani. Deci nu *asistam* pur şi simplu la o scenă demult întâmplată, ci *interveneam* în această scenă, modifîcând-o prin prezenţa noastră, de care eroii luaseră cunoştinţă, şi prin întrebările noastre, la care ei ne răspundeau. E adevărat, cele două personaje, bătrânul servitor şi Nilamvara, ni se păreau nefiresc de înţepenite. Dacă aş fi aflat de la Chatterjî că amândoi muriseră în aceeaşi noapte când a fost asasinată Lila, aş fi înţeles că noi am avut în faţă imaginea lor spectrală, aşa cum arătau ei în clipa morţii. Dar Dasa a mai trăit după moartea soţiei şi e de presupus că şi servitorul lui a mai trăit câtva timp. Deci imaginea cunoscută de noi în noaptea aceea nu era cea pe care au avut-o când au murit, mulţi ani în urmă. Atunci, cum să-mi explic înţepeneala lor de spectre? Episodul la care am asistat noi, uciderea Lilei, nu presupunea rigiditatea lor cadaverică. Aşadar, noi *n-am retrăit exact o* întâmplare de acum o sută cincizeci de ani, ci am fost proiectaţi ca martorii unui eveniment de acum o sută cincizeci de ani, eveniment pe care însă *l-am modificat.* Dar asta e într-adevăr dincolo de orice margine a înţelegerii omeneşti; căci dacă mintea mea poate accepta ipoteza că, datorită unor anumite forţe necunoscute, sunt.

în stare să anuleze timpul şi să asist la un eveniment trecut, aceeaşi minte refuză să accepte că e posibil să modific structura şi înfăţişarea unui asemenea eveniment trecut. Accept ipoteza că aş putea asista la bătălia de la Waterloo, însă nu pot accepta că aş putea asista la bătălia de la Waterloo văzând în acelaşi timp cum Napoleon iese biruitor...

Swami Shivanada începu să râdă şi-mi luă braţul.

— Tot raţionamentul d-tale e foarte frumos, însă e cu desăvârşire greşit, îmi spuse el. Dar nu vrei să ne plimbăm puţin? mă întrebă brusc, îndemnându-mă.

L-am urmat, depărtându-ne de malul Gangelui şi urcând încet poteca spre pădure.

— Şi e greşit, continuă el, pentru că acordă oarecare *realitate* întâmplărilor, fie aceste întâmplări trecute, prezente sau viitoare. Dar nici o întâmplare din lumea noastră nu e *reală,* dragul meu. Tot ce se petrece în cosmosul acesta e *iluzoriu.* Şi moartea Lilei, şi jalea soţului ei, şi întâlnirea dintre voi oamenii vii, şi umbrele lor, toate acestea sunt iluzorii. Iar într-o lume de aparenţe, în care nici un lucru şi nici un eveniment nu e consistent, nu îşi are realitatea lui proprie, oricine e stăpân pe anumite forţe, pe care *voi* le numiţi oculte, poate face orice vrea. Evident, nici el nu creează nimic *real,* ci numai un joc de aparenţe.

— Nu înţeleg, mărturisii eu confuz. Toate lucrurile pe lumea aceasta sunt iluzorii, admit, dar chiar şi iluziile acestea au anumite legi ale lor, care le acordă o aparenţă de consistenţă.

— Iluziile şi aparenţele se supun la legile de care vorbeşti numai pentru cel care *crede* în

aceste legi, continuă Swami Shivananda. Dar se pare că Suren Bose, şi poate nu numai el, nu credea în „legile" care conduc universul de iluzii şi aprenţe...

Văzând că eu rămân cu privirile în pământ, încă neconvins de argumentele lui, îmi strânse mai puternic braţul şi mă îndemnă.

— Haide, am să-ţi explic...

în acea clipă simţii brusc dogorându-mi obrajii şi răsuflarea aproape mi se opri în piept. M-am clătinat şi fără îndoială aş fi căzut jos, dacă nu mă susţinea braţul ferm al lui Swami Shivananda. Mi se părea că mă trezesc în altă lume. Răcoarea nopţii himalayene dispăruse ca prin farmec, lăsând loc nopţii calde, umede a ţărilor de sud. Nu-mi dădeam bine seama ce se petrece cu mine şi ridicai cu teamă privirile din pământ.

Am pălit văzând în jurul meu o pădure imensă. Swami Shivananda mă silea să merg, cu paşi repezi, fără să-mi vorbească. Dar deodată am recunoscut împrejurimile şi am zărit jăraticul în vetrele părăsite şi am văzut, nu prea departe în faţa noastră, casa lui Nilamvara. Tot sângele mi s-a scurs din obraji şi, cu toată rezistenţa tovarăşului meu, mi-am smuls braţul din strânsoare şi am căzut la picioarele lui.

— Asta n-o mai pot îndura, Swami! am strigat. Trezeşte-mă! Lucrul ăsta nu-l mai pot îndura a doua oară!...

Nu mai ştiu ce a urmat. Când m-am deşteptat a doua zi, în *kutiar-ul* meu, soarele se înălţase demult şi apele verzi ale Gangelui mi s-au părut nespus de blânde, fără asemănare de limpezi şi odihnitoare.

[1940]

Un om mare

Pe Eugen Cucoaneş îl cunoscusem încă din primele clase de liceu, dar nu ne împrietenisem niciodată, în Universitate îi pierdusem urma.

Aflasem doar că se înscrisese la Politehnică, întâlnindu-l o dată întâmplător într-o tutungerie, câţiva ani mai târziu, îmi spusese că îşi luase diploma şi dobândise un post, neaşteptat de bine retribuit, într-un oraş din Ardeal. Nu 1-am mai văzut de-atunci. Care nu mi-a fost deci mirarea când, într-un amurg peste măsură de trist din iulie 1933, mă trezesc cu el intrând în camera mea de lucru. Fireşte, 1-am recunoscut îndată, dar mi s-a părut schimbat; chiar acei cinci, şase ani care trecuseră de la ultima noastră întâlnire nu dedeau cu totul seama de neaşteptata schimbare a înfăţişării lui.

— Ştii că am început să cresc! îmi mărturisi el brusc, înainte de a fi avut timpul de a-i pune vreo întrebare, întâi nu mi-a venit să cred, dar m-am măsurat şi m-am convins că aşa e: de vreo săptămână, am crescut enorm. Peste şase, şapte centimetri... Eram cu Leonora pe stradă şi am observat deodată amândoi. Şi azi-dimineaţă, diferenţa era şi mai mare...

Străbătea în glasul lui o uşoară nelinişte. Şi nu-şi găsea locul; când aşezându-se pe speteza unui fotoliu, când pornind de la un capăt la altul al biroului, plimbându-se nervos, cu mâinile la spate. Am observat că nu ştia cum să-şi mai ascundă mâinile şi am înţeles; manşetele îi ieşeau exagerat în afară, oricât se trudea el să-şi tragă necontenit mâneca hainei.

— Trebuie să le trimit pe toate la croitor, să le dea drumul, vorbi el surprinzându-mi privirile.

încercai să-l liniştesc, amintindu-i că în liceu se tot plângea că va rămâne scund. Mă întrerupse din nou.

— Dacă aş fi crescut şi eu ca oamenii, într-un an, doi... Dar aşa, *în câteva zile!...* Ce să-ţi spun, a început să-mi fie frică. Tare mi-e teamă să nu fie o boală a oaselor...

Şi pentru că vedea că nu ştiu ce să-i spun, schimbă vorba...

— Am trecut pe la tine aşa, într-o doară, să văd dacă n-ai plecat cumva în vacanţă... Căci, ştii, am fost mutat la Bucureşti şi suntem mai mult sau mai puţin vecini. Eu mi-am găsit un mic apartament pe strada Lucaci...

Mi-a lăsat numărul casei şi mi-a spus orele când îl pot găsi. Apoi mi-a strâns mâna şi a plecat.

Uşor de închipuit nedumerirea mea în toată săptămâna aceea. Nu era medic prieten pe care să nu-l caut şi căruia să nu-i povestesc cazul lui Cucoaneş. Cum era de aşteptat, el însuşi se dusese a doua zi la un specialist în tuberculoză osoasă, să-şi facă examenele necesare. Tot ce-a putut afla a fost că, deocamdată nu e vorba de tuberculoză osoasă, ci de un fenomen, cum se exprimase doctorul, macranthropic, cunoscut, se înţelege, în analele medicinei, dar de data aceasta cu un ritm cu totul neobişnuit, într-adevăr, neobişnuit: căci, vizitându-l pe Cucoaneş, a treia zi, înainte de cină, oră când îmi spusese că-l găsesc negreşit acasă, m-am speriat intrând în odaie; prietenul meu mă întrecea acum cu cel puţin cincisprezece centimetri. Şi crescuse cu totul proporţional; devenise cum se spune, un bărbat înalt şi bine făcut.

Hainele i se potriveau atât de prost încât, de ruşine Cucoaneş îşi scosese vestonul şi îmbrăcase un halat de baie, căruia îi descususe şi lungise mânecele. Şi zadarnic îşi lăsase pantalonii să-i atârne; abia îi ajungeau până deasupra gleznei, iar când se aşeza pe scaun, i se ridicau simţitor, dându-i un aer mizer de om sărman în hainele altuia.

— Ei, ce veşti?! întrebai cu jumătate de glas, ca să rup tăcerea care se prelungea în neştire. Ce spune doctorul?

— Macranthropie! răspunse cu o stranie linişte Cucoaneş.

— Splendid! exclamai. Asta înseamnă că ai să ajungi un „om mare"...

Nici nu e aşa de rău!...

— Ai cam ales rău momentul dacă ai voit să faci o glumă, mă întrerupse Cucoaneş.

Apoi se ridică de pe scaun şi începu să se plimbe. Văzându-mă că scot pachetul să-mi aprind o ţigară, se apropie şi îmi ceru şi el una.

— Dar de când ai început să fumezi? întrebai ca să spun ceva.

— Uite acum... Poate că mi-o face bine...

Ţigara aceea, în orice caz, nu i-a făcut bine, şi a zvârlit-o după numai câteva fumuri, pe care nu ştia cum să le înghită fără să se înece.

Dar, puţine minute în urmă, mi-a cerut o a doua ţigară şi pe aceasta a fumat-o până la carton cu neîndemânare, dar înverşunat.

— ... M-am măsurat înainte de a veni tu, începu deodată Cucoaneş cu o obosită nedumerire în glas. Uite aici, la uşa asta. Şi, de azi-dimineaţă de la nouă, am crescut mai bine de un centimetru, înţelegi ce-nseamnă asta?! Cresc văzând cu ochii!...'

— Poate mănânci prea mult, încercai eu o timidă consolare. Sau poate mănânci feluri care îţi sunt interzise. Probabil că trebuie să eviţi calciul...

— Şi calciul, şi fierul, şi vitamina B, şi cam toate celelalte vitamine, toate îmi sunt interzise, izbucni Cucoaneş. N-am mâncat nimic de aseară, în afară de o felie de pâine uscată şi un ceai cu puţin zahăr. Ca să nu-mi mai bat capul cu regimul, am suprimat toate felurile. Le-am suprimat pur şi simplu...

— Ei şi?! îl întrebai, văzându-l că tace deodată.

— Mor de foame! îmi vine ameţeală de foame, dar de crescut, cresc înainte, cresc mereu, creşte-mi-ar numele de nu s-ar mai auzi!...

începeam să mă simt de prisos.

— Am să mai trec să te văd, îi spusei întinzându-i mâna.

Am venit de atunci în fiecare seară, în faţa casei lui începuseră să se adune, încă de a treia zi, grupuri de curioşi, căci se aflase de strania lui boală, şi aproape nimeni nu voia să creadă decât văzând cu proprii lui ochi. Cum prietenul meu nu mai ieşea din casă, curioşii se mulţumeau cu veştile şoptite de vecini. Singurele informaţii le putea da bucătăreasa, dar fiecare le amplifica după măsura imaginaţiei lui.

— Ei, cum stăm? îl întrebai, două seri în urmă, intrând în camera de dormit a lui Cucoaneş.

— Azi-dimineaţă, doi metri şi doi; la prânz, doi şi cinci; astă-seară, doi şi opt!...

— Imposibil! exclamai.

— Nimic nu-i imposibil în natură, rosti Cucoaneş cu o falsă cordialitate. Pentru mama-natură, nimic nu-i imposibil! Ia priveşte! L.

Şi, sărind brusc din pat, îşi întinse cât putu braţele în faţa mea răsturnând capul pe spate, ca şi cum ar fi vrut să imite o monstruoasă

paiaţă. Mi-am ascuns cum am putut surpriza. Cucoaneş părea parcă mai mare chiar decât cei 2 metri şi opt centimetri pe care mi-i anunţase.

— Este, cum se spune, un caz unic nu numai în analele medicinei, adăugă el pe acelaşi ton debil sardonic, ci unic chiar pentru capacitatea de înţelegere a ştiinţei modeme. Profesorul pretinde că posed o glandă dispărută în pleistocen, o glandă pe care mamiferele doar ar fi încercat-o şi apoi, zice el, ar fi abandonat-o pentru că mai mult le încurca. Cred şi eu că le încurca!...

Avea în glas o mocnită disperare. Desfăcu un nou pachet cu ţigări şi se trânti în pat, încovrigându-se ca să poată încăpea întreg.

— M-au chemat toată ziua la facultate, m-au chemat la clinică să-mi facă o nouă radiografie, m-a chemat Profesorul chiar acum pe seară, la cabinetul lui, pentru un nou examen... Nu m-am dus. Ce sens ar mai avea? Nu mai mă pot ajuta cu nimic. Recunosc, îl interesează cazul meu, dar mi-e cu desăvârşire indiferent ce-i interesează pe ei. Pentru progresul ştiinţei, mi-au spus. Mi-e perfect indiferent progresul sau regresul ştiinţei. Pe mine mă interesează un singur lucru: *să mă vindec!*

Şi văd că nu pot...

— De unde ştii! îl întrerupsei. De-abia au început cercetările. Tu singur recunoşteai adineauri că e vorba de un caz unic în analele medicinei. Nu ţi se poate găsi leacul de la o zi la alta.

— în ce mă priveşte, dacă nu 1-au găsit până acum, ar putea să nici nu-l mai găsească. Pentru că tot nu mai sunt om în rândul oamenilor, cu doi metri şi opt centimetri. Asta, acum un ceas. Leacul lor, dacă îl vor găsi şi mi-l vor trimite mâine dimineaţă, m-ar opri la peste doi metri şi cincisprezece. Nu mai mă interesează. Nu mai mă interesează dacă nu mă voi mai putea plimba niciodată alături de Leonora pe stradă!...

Brusc începu să plângă. Ţinea încă ţigara între buze, când începuse să plângă; la început, doar câteva lacrămi apoi, ochii îi clipiră sub şiroaie şi faţa i se umezi toată.

— Să stai aici In pat, să ştii că acum o săptămână şedeai tot aici, în acelaşi pat şi că în săptămâna aceasta s-a întâmplat un lucru pe care nu-l înţelegi, pe care nu-l înţelege nimeni, care te scoate din rândul oamenilor şi îţi interzice să te mai plimbi pe stradă cu femeia pe care o iubeşti; pur şi simplu îţi interzice să te plimbi pe stradă cu ea, să ieşi cu ea în lume, pentru că nu vrei să o faci ridicolă... Nimic nu s-a schimbat, în aparenţă, nici un dezastru, nici o moarte şi totuşi acum suntem despărţiţi, *trebuie* să ne despărţim, pur şi simplu, pentru că *nu se poate*

altfel!... E îngrozitor!...

Simţeam că orice consolare ar fi fost de prisos şi tăcui, privind în pământ. Dar, deodată, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de slăbiciunea lui, Cucoaneş izbucni în râs şi-şi'trosni degetele. Mi se părea că râsul lui e cu totul schimbat, începând să nu mai semene a râs omenesc, căpătase o rezonanţă ciudată, de copac care trosneşte, de pădure îndoită de vânt. Continuai să tac, prins de presimţiri funeste.

— Dar cea mai amuzantă e povestea cu gazetarii, rosti Cucoaneş cu un zâmbet, întâi m-am supărat pe Profesor, pentru că de la el s-au aflat toate. Dar acum mi-a trecut supărarea. Fiecare îşi face meseria, aşa cum 1-a lăsat Dumnezeu, în fond şi reporterul e om şi el trebuie să trăiască, aşa cum trăim şi noi, inginerii. Dar e amuzant cum au pătruns aici, la mine, ca să mă măsoare...

De fapt, întâmplarea nu era chiar atât de hazlie pe cât se silea Cucoaneş să o judece. Aflându-se de macranthropia lui extraordinară, gazetarii îl aşteptau la clinică şi la facultate ca să-l fotografieze, dar medicii îl ascundeau întotdeauna, pe cât puteau. Până ce doi dintre reporteri au izbutit să pătrundă în apartamentul lui, dându-se drept asistenţii Profesorului, veniţi cu rezultatele ultimei radiografii, şi 1-au fotografiat. Evident, Cucoaneş a avut destul timp ca să-le spargă aparatele şi să-i prăvălească pe scări în jos.

— îmi pare rău acum, că şi ei, săracii, sunt oameni nevoiaşi şi le-am luat pâinea de la gură. Dar am să-i despăgubesc. Am să le trimit banii la redacţie. Tot nu mai am ce face cu ei acum...

într-adevăr, după câte îmi spunea, aproape că nu mai avea ce face cu banii. Nu mânca mai nimic şi parcă şi foamea începuse să-l lase.

După o ceaşcă de ceai, se simţea sătul o zi întreagă. Iar hainele, zadarnic şi-ar fi comandat, pentru că o săptămână în urmă nu 1-ar mai fi încăput. Se hotărâse să poarte un fel de halat enorm, pe care şi-l potrivise cu ajutorul unui croitor din cartier, şi care cel puţin îl acoperea. Nimeni nu avea voie să intre la el în cameră în afară de Leonora, de mine şi de Profesor, înţelesei, după agitaţia care-l cuprinsese câteva minute în urmă, că logodnica lui trebuia să sosească şi mă retrăsei.

în seara următoare, grupul de curioşi se mai rărise. Ploua cu găleata. Doar câţiva reporteri, adăpostindu-se în faţa gangului, se încăpăţânau să aştepte, îl găsii mai liniştit decât îl lăsasem, aşezat de-a curmezişul patului şi fumând.

— Ei? întrebai eu. Cum te mai simţi?

— Ce-ai spus?... vorbeşte mai tare!... Parcă am început să nici nu mai aud bine...

— întrebam cum te mai simţi, repetai eu, apropiindu-mă şi ridicând glasul.

— Destul de bine... Doi metri douăzeci şi trei... Dar asta a fost cam de multişor... Nu mai mă măsor!...

Şi, după o scurtă pauză, adăugă încet:

— S-a sfârşit cu mine, mă, băiatule!...

Vorbea cu destulă linişte, dar parcă împăcarea asta îl durea şi mai profund. Figura începuse să i se schimbe. Nu puteam preciza ce s-a schimbat pentru că proporţiile se păstraseră întocmai, dar începea să nu mai fie el însuşi. Observai asta privindu-i lung capul şi aveam impresia că-l văd printr-o lupă; era întocmai aşa cum îl cunoşteam de ani de zile şi totuşi nu mai era el.

— Ai zis ceva? întrebă brusc. Te-am rugat să vorbeşti mai tare. Parcă aud din ce în ce mai prost... ;

— Te întrebam ce mai spune doctorul...

Prietenul meu mă privi cu mirare, apoi izbucni într-un râs amar:

— Spune că ar trebui să intru la el în clinică.

— Poate că e o idee bună, adăugai fără convingere. Să stai necontenit sub controlul lor.

— Vorbeşte, dragă mai tare! izbucni enervat.

Repetai, aproape strigând, fiecare cuvânt.

— Eu nu ştiu ce-i asta cu mine, rosti el îngândurat. Nu înţeleg de ce aud din ce în ce mai prost...

— Ar fi trebuit să întrebi pe Profesor, spusei apăsând pe fiecare cuvânt. De când ţi se pare că nu mai auzi?...

— De azi-noapte... Şi e curios, că aud totuşi *altceva,* aud unele sunete foarte bine... Adică, nici nu ştiu dacă sunt sunete... în sfârşit, aud *alte* lucruri...

— Ce fel de lucruri? — Nu ştiu cum să-ţi spun... E foarte greu de explicat... Am uneori impresia că mi-am pierdut minţile, dar, aşa e, aud lucruri stranii... Mi se pare că aud mereu bătutul de ceasornic, dar nu e exact un ceasornic, parcă ar fi *altceva,* care bate regulat, ca un puls, şi bate în toate locurile deodată... Uite, biinăoară, în scaunul acesta... Şi totuşi bate într-un puls cu totul altul decât bate biroul... Dar nu e puls, e *altceva,* nu ştiu cum să-ţi spun...

— Asta e foarte interesant, îl întrerupsei eu. Anumite practici oculte...

— Te rog să nu-mi mai vorbeşti de nici o practică ocultă! izbucni el.

Nu mă interesază. Este o imensă farsă toată povestea asta cu ştiinţele oculte. Pe mine mă intereseează un singur lucru: să fiu ca înainte. Nu vreau să mă singularizez! Nu vreau să mi se întâmple mie lucruri extraordinare! Să se întâmple astea celor care *le vor* şi le caută! Eu nu vreau să aud sunete ciudate, chiar dacă ele au pentru tine o importanţă extraordinară. *Nu vreau,* pur şi simplu nu vreau!...

Aşteptai să-i treacă mânia, privind gânditor în pământ. Ce i-aş fi putut spune altceva? Singura consolare pe care i-aş fi putut-o dărui ar fi fost să-i spun că ceea ce i se întâmplă lui se aseamănă cu anumite rezultate ale tehnicilor medievale indiene dar, fireşte, toate acestea îi erau perfect indiferente. Nu avea nici o curiozitate să pătrundă în noua lume care se deschidea simţurilor lui straniu amplificate. Nu-l interesa să vadă lumea de la înălţimea macranthropiei lui şi, în fundul sufletului, îi dădeam dreptate.

— Te rog să mă ierţi, adăugă câteva clipe mai târziu. Am fost nedrept... Tu voiai să mă ajuţi... Ştiu că nu mă poţi ajuta şi ştii şi tu asta, dar ai încercat să mă consolezi... îmi pare rău, mă... Mai ales că vreau să te rog să-mi faci un mare serviciu.

Se opri, neîndrăznind parcă să -şi mărturisească gândurile. Apoi se apropie de mine şi mă întrebă:

— Tu mă auzi bine? Vreau să spun, normal? Eu am impresia că vorbesc destul de tare... Dar poate mă înşel...

Adevărul era că vorbea mai puţin tare ca de obicei, dar suficient ca să-l înţeleg, fără nici un efort.

— Am să te rog să-mi faci un mare serviciu, spuse, privindu-mă adânc în ochi. Dar am să te rog să nu mă refuzi, ci să faci întocmai

cum îţi voi spune eu. N-o să am timp să-ţi explic de ce şi cum. îţi dai şi tu singur seama că... Dar în sfârşit, n-are nici un sens să mă pierd în generalităţi... Am să te rog să ai grijă de Lenora... Vreau să spun...

Se opri câteva clipe, privindu-mă cu o intensitate care mă ameţea.

Parcă ar fi încercat, pentru ultima oară, să-şi pecetluiască buzele, să-şi îngroape taina.

— ...în sfârşit, să ai grijă de ea!...

îşi trecu brusc mâna pe obraz şi pe frunte.

— E curios, am uneori impresia că mi s-au schimbat şi simţurile...

Doamne fereşte!... Parcă aş începe să aiurez!...

Se încruntă, trudindu-se parcă să înţeleagă zvonuri numai de el desluşite. Dar se scutură repede, trecându-şi din nou mâna pe frunte, apăsându-şi ochii.

— ...Asta voiam să te rog, reîncepu cu un alt glas, asta voiam să te rog în primul rând: să mă ajuţi să dispar... Nu, nu mă întrerupe!

Ascultă-mă până la sfârşit. Nu-ţi cer să colaborezi la o sinucidere, pentru că dacă aş fi vrut să mă sinucid, mi-ar fi fost destul de simplu.

Dar, fie că n-am încă destul curaj, fie dintr-o absurdă încăpăţânare a mea, nu am de gând să-mi pun capăt zilelor, în fond, am şi eu măcar dreptul ăsta: *să văd ce e în stare să-mi facă* mama-natură, până unde e în stare să meargă. O să mai cresc, şi iar o să mai cresc, dar până când? Vreau să văd măcar asta: limita macranthropiei. Şi, de aceea, nu mă omor. Dar nici de trăit în oraşul ăsta, printre oamenii ăştia, nu mai pot trăi. Vreau să dispar. Să mă ascund. Să scap de ziarişti, de doctori, de specialişti, de vecini, de cunoscuţi. Şi m-am gândit că pentru asta am să am nevoie de ajutorul tău... M-am gândit să mă ascund undeva în munţi, bunăoară în Bucegi... Să-mi fac acolo o cabană sau să repar vreuna părăsită şi să trăiesc ca un sihastru...

— Dar ai să mori de foame, singur, în creierul munţilor...

— Nu, deocamdată mâncarea nu e o problemă. Am să-mi iau, pentru orice eventualitate, câteva kilograme de pesmeţi, nişte conserve, puţin ceai... Dar, îţi repet, deocamdată nu mănânc şi nici nu mai mi-e foame... Singura greutate are să fie găsirea cabanei şi hainele... Uite, halatul ăsta e tot ce pot lua cu mine... L-am făcut larg şi fără nici o formă. Restul hainelor îmi sunt inutile. Şi cu toate acestea va trebui să-mi iau haine groase pentru munte. M-am gândit să cumpăr mai multe pături, de tot felul, şi să iau cu mine o pereche de foarfeci şi o

336,

sculă de cusut. Sau, poate, nici măcar nu va fi nevoie de asta. O duzină de ace de siguranţă îmi vor fi de ajuns. Dar de pături şi cearceafuri voi avea nevoie... Şi am să te rog pe tine să mi Je cumperi... Asta, chiar mâine dimineaţă, cel mai târziu până la ora prânzului, pentru că la două după-amiaza aş vrea să plec...

— De ce numaidecât la două?...

Şovăi câtăva vreme, sa-mi spună, să nu-mi spună, în cele din urmă se hotărî.

— Pentru că mâine, la patru, plănuisem cu Leonora să fugim împreună. Să fugim tot în munţi... Să ne căsătorim, fireşte, în faţa lui Dumnezeu, că altfel n-avem cum şi să trăim împreună într-o cabană...

Dar, apoi m-am gândit că n-am dreptul să fac asta. Nu-i pot năpăstui tinereţea din cauza mea... De aceea m-am hotărât să dispar mâine, înainte de sosirea ei... Şi apoi, cum va voi Dumnezeu... E tânără, îşi va reface viaţa...

înţelesei după efortul cu care rostise ultimele fraze cât de mult îl duruse hotărârea luată, dar înţelesei, de asemenea că ar fi zadarnică orice încercare de a i-o schimba. Dacă aş fi refuzat să-i fiu complice, probabil că ar fi încercat să fugă singur şi ar fi fost prins înainte de a ajunge în munţi şi cine ştie ce ar fi fost în stare să facă atunci, în deznădejde. Pe de altă parte aşa cum m-am grăbit să i-o spun, plecarea a doua zi după-amiază era cu totul riscantă cu atâţia gazetari la poarta lui şi cu strada plină de curioşi. Fuga n-ar fi putut avea loc decât noaptea şi în nici un caz direct de la locuinţa lui. Trebuia găsită o maşină de piaţă destul de

încăpătoare pentru noi doi şi pentru păturile şi merindele cumpărate.

— Mai bine o camionetă închisă, îşi dădu părerea Cucoaneş. Oferi câteva mii de lei mai mult şoferului şi discreţia e asigurată o săptămână, două. Exact de ce-avem noi nevoie...

Am rămas înţeleşi că tot ce voi cumpăra a doua zi, le voi depozita la mine. El va trimite un bilet Leonorei spunându-i că fuga e amânată pentru câteva zile, iar pe seară voi veni eu să-l iau cu un taxi, lăsând reporterilor a înţelege că ne ducem la clinică. El mă va aştepta pregătit şi va coborî îndată, ca să nu dăm timp curioşilor să ne urmărească cu altă maşină. La căderea nopţii, vom fi în faţa casei mele, unde ne va aştepta camioneta.

— Să fie aşa cum zici, rosti Cucoaneş. Şi acum am să te rog să mă laşi. Mai am o serie de socoteli de încheiat şi mici lucruri de pus la punct. Nu vreau să se spună că las în urma mea o tinereţe dezordonată... Şi vreau să-i scriu şi Leonorei... pentru mai târziu...

De-abia după ce am ajuns acasă mi-am dat seama că mă gândisem la toate, afară de lucrul cel mai important: locul unde se va adăposti prietenul meu. îmi vorbise de o cabană în munţi, dar trebuia găsită această cabană şi trebuia să ajungem la ea înainte de a se lumina bine de ziuă, ca să nu atragem atenţia. Planul nostru părea copilăresc: să coborâm în zori din camionetă şi să începem a urca în munte cu o duzină de pături în spinare, cu merinde, fără să ştim încotro ne îndreptăm, riscând ca prietenul meu să se oprească după câteva sute de metri, pentru că era nemâncat de o săptămână şi, mai ales, pentru că va trebui să urce, aproape sigur, în ciorapi, neştiind dacă îi voi putea găsi o pereche de ghete pe măsura lui în cele şase ore cât aveam timp să caut...

Şi cu toate acestea fuga nu mai putea fi amânată. Trebuia, cu orice risc, să plecăm a doua zi seara. Numai că, ştiind că nu puteam spera în găsirea imediată a unei cabane goale, care ne-ar fi aşteptat acolo, în munte, ferită de oameni, parcă înadins pregătită pentru noi, trebuia să ne mulţumim cu mai puţin. Bunăoară, cu un cort pe care Cucoaneş 1-ar fi putut aşeza într-o văgăună mai ascunsă, departe de orice cărare.

Acolo îşi va putea adăposti păturile şi alimentele, până când va avea uneltele cu care să-şi ridice singur o cabană pe măsura lui şi unde va voi el. Fireşte, aceste scule de tâmplărie nu le puteam cumpăra în aceeaşi dimineaţă, când trebuiau găsite şi cumpărate atâtea alte lucruri de mai urgentă necesitate. O noapte, două, prietenul meu va fi silit să doarmă pe o saltea improvizată şi acoperit doar cu pături, sub cort.

Uneltele şi tot ce va mai fi nevoie, le voi aduce eu după câteva zile.

Lucrurile s-au întâmplat întocmai. Când m-am dus să-l iau la ora fixată, Cucoaneş era atât de agitat, încât nici n-am avut timp să-i explic de ce am fost silit să modificăm planul alcătuit cu o seară înainte. Mă aştepta cu creştetul aproape de tavan, frângându-şi mâinele în halatul lui uriaş din care i se desprindeau, viguroase, picioarele înfăşurate în stranii petece de postav, legate între ele cu cea mai groasă sfoară. Inutil să-l mai fi întrebat „cum se mai simte". Arăta, poate, de trei metri, iar îmbrăcămintea lui sumară, mâinele enorme şi păroase, figura pe care barba de câteva zile o întunecase şi o adâncise îi dădeau aerul unui profet de spaimă apocaliptică. Nu-l puteai privi fără teamă, căci atât ochii lui, supţi, fosforescenţi, cât şi dinţii mari pe care şi-i dezgolea la fiecare început de zâmbet depăşeau cu mult gradul de anormalitate pe care suntem învăţaţi s-o suportăm la o fiinţă umană.

— Trebuie să plecăm cât mai repede! îl auzii şuierând.

Mai mult ghicii cele ce-mi spuse, pentru că sunetele pe care le scotea îşi pierduseră intensitatea şi precizia lor omenească, începând să semene cu exploziile infra-fonice, cu şuierul, şoaptele şi gemetele familiare în lumea naturală; acum păreau un susur îndepărtat de

pârâu, acum căderea unei cascade, acum vântul deasupra unui lan de grâu sau, vijelios, încovoind ramurile într-o înaltă pădure. Am fost, de atunci, tot mai atent la straniile modulări şi răbufniri ale vocii prietenului meu, pentru a putea ghici cuvintele pe care se trudea să le rostească. Vorbirea i se alterase surprinzător în mai puţin de 24 de ore.

Uneori, sunetele pe care le emitea aveau stridenţa unor complicate cutii în care metalul, lemnul şi oasele ar fi fost fără noimă încleiate împreună. Asemenea sunete mă îngrozeau. Nu cutezam să-l mai privesc atunci, aşteptând să se întâmple un miracol, să se întâmple ceea ce ştiam sigur că nu se mai poate întâmpla: să-l aud, adică, grăind cu vechea, cunoscuta lui voce dinainte, cea omenească. Dacă era agitat, Cucoaneş vorbea aproape incomprehensibil. Teribile siflante, neverosimile palatale, asemenea unor pocnituri de monstruoase dopuri în pântecul unei umede, stâlcite viori, şuierături şi triluri guturale, uneori atât de joase, încât le credeai smulse cine ştie cărui obiect din lumea lucrurilor moarte - un birou mişcat din loc, o ladă uriaşă trasă pe pământ, căzătura unui sac cu nisip -, nazale, atrofiate, strangulate brusc de convulsive înecăciuni, toate acestea se urmau, câteva zeci de secunde, întrerupte pe alocuri doar de pauze în care se auzea un uşor sforăit.

— Trebuie să plecăm, că vine Leonora! strigă din nou Cucoaneş, strângându-şi pudic halatul în jurul coapselor.

Dar ghicind din înspăimântata mea mirare cât de anevoie îl înţeleg, rămase o clipă derutat, cu braţele în aer, privindu-mă lacom, aşteptând din partea mea un semn că tot ce-a ghicit e numai o părere, că încă îl aud şi îl pot înţelege că, oricât de singulară e soarta lui, totuşi a mai rămas, între noi doi, o posibilitate de comuniune şi înţelegere.

— Ţi-am cumpărat o pereche de cizme, numărul cel mai mare pe care 1-am găsit! îi strigai eu. Altminteri, cu obiectele astea n-ai să poţi face mai mult de un kilometru.

Mă asculta încruntându-se, cu un vizibil efort de a'mă înţelege.

Cred că a reuşit. Dar probabil i se părea atât de comică încercarea mea de a schimba vorba, încât izbucni în râs şi, îndreptându-şi braţul asupră-mi, mă bătu prieteneşte pe umăr. Mă cutremurai. Mâna lui mi se părea grea, rece, inumană. Simţind-o, am avut impresia că sunt prins de un monstru, şi lătratul înghiţit de clăbuci al râsului lui amplifică până la absurd impresia că trăiesc un coşmar. M-am smuls cu un fior de sub mângâierea lui şi m-am îndreptat spre uşă. Eu trebuia să cobor cel dintâi ca să nu atragem atenţia curioşilor. Când am deschis uşa, Cucoaneş a mai privit o dată în cameră. Şi-a luat ultimele pachete de ţigări de pe măsuţă - şi cu câtă greutate, parcă i-ar fi fost degetele îngheţate - şi a ieşit. Atunci am văzut că avea în mâna dreaptă un plic mare, probabil cu mai multe scrisori şi acte, pe care mi 1-a dat, arătându-mi prin semne - căci se temea să mai spună ceva - că e foarte important. Plicul era adresat Leonorei.

Inutil să amintesc peripeţiile fugii noastre. Ele au fost copios povestite de întreaga presă şi oricâte exagerări s-ar fi strecurat în acele faimoase reportaje, versiunea este totuşi veridică în liniile ei mari, pentru că se întemeiază pe mărturisirile celor doi şoferi, al taxiului care ne-a dus la mine acasă şi al camionetei în care am mers toată noaptea.

Am avut norocul să scăpăm de urmărirea reporterilor în mai puţin de o oră. Dar cât a fost de penibilă cursa pe care am făcut-o atunci, Cucoaneş abia făcându-şi loc, chircit în fundul maşinii, neîndrăznind să scoată un singur cuvânt nu cumva să-l sperie pe şofer care, tremurând cu broboane de sudoare pe frunte, îşi încleştase mâinile pe volan şi nu mai privea decât înaintea ochilor terorizat până la urmă de apariţia teribilă a prietenului meu, când se îndreptase spre el cu amândouă mâinele ţinându-şi halatul şi clătinând maşina sub primul lui pas. De-abia

târziu, pe seară, când ne aflam la adăpost în camionetă, feriţi de privirile curioşilor, a început să vorbească din nou Cucoaneş.

Vorbea totuşi, încet, şoptit, şi aproape nu înţelegeam ce spune.

Clătinam mereu din cap, ca să nu-l descurajez, însă aveam uneori impresia că nu-l păcălesc, că e perfect lucid şi-şi dă seama că tot ce spune el, eu nu mai pot înţelege, dar nu se putea îndura să renunţe la vorbă, la această ultimă posibilitate de a comunica cu o făptură vie.

Şoferul camionetei, avertizat de tot ce publicaseră gazetele în ultimele două zile, nu părea înspăimântat; dimpotrivă, rolul important pe care-l juca în fuga noastră îl măgulea şi ne-a dat chiar o seamă de sfaturi utile. Am ajuns la 4 dimineaţa pe muntele Păduchiosul, acolo unde, în principiu, trebuia, să se ascundă Cucoaneş câteva zile până când mă voi fi întors cu sculele necesare ridicării cabanei. Maşina s-a oprit la o cotitură din toate părţile împădurită, muchie bine aleasă între mai multe văi, cu nesfârşite hăţişuri şi viroage, având nu prea departe un izvor al cărui susur molcom îl auzeam desluşit. Luna încă nu apusese şi am putut examina pe îndelete locul. Când s-a coborât Cucoaneş şi, ca să-şi dezmorţească oasele, s-a întins deodată, cât era de vast, trosnindu-şi încheieturile, ridicându-se puţin pe vârfuri şi dându-şi cu voluptate capul înapoi, pe ceafă, valea a hăuit de geamătul lui şi noi doi am amuţit, privindu-l cum se desfăşoară şi creşte, turtind parcă zarea munţilor cu spinarea lui uriaşă şi mânece le suflecate ale halatului.

— ...E bine!... E bine!... am desluşit noi dintr-o lungă şi vorace cascadă de sunete, gemete, şuierături.

Imediat a căutat în punga pe care tot timpul şi-o ţinuse la îndemână şi a scos un pachet nedesfăcut de ţigări. L-a scofâlcit câteva clipe între degete, apoi mi 1-a întins, ostenit. A trebuit să-i rup eu hârtia şi să-i desfac foiţa poleită de deasupra. Degetele lui Cucoaneş începeau să-i fie inutile pentru asemenea treburi prea mărunte. Putea, totuşi, apuca încă destul de bine ţigara şi putea folosi cu oarecare facilitate bricheta.

Mi-am dat însă seama de dificultatea pe care o avea Cucoaneş ca să fumeze când, după ce a tras, cu sete, câteva fumuri, a încercat să păstreze ţigara între buze. Avea un aer rătăcit, ţigara aceea minusculă în colţul gurii lui enorme parcă stătea să cadă, şi la fiecare tresărire a buzelor zvâcnea şi ea, parcă asemenea unui resort. De altfel, Cucoaneş nu apuca să înghită decât câteva fumuri, pentru că acestea erau de ajuns să istovească ţigara până aproape de cotor. Va trebui să-i aduc

altfel de ţigări, îmi spuneam privindu-l, poate trabuce, sau o comandă specială de la Regie, făcută pe măsura gurii lui...

— E bine!... îl ghiceam iarăşi şuierând.

Dar, de data aceasta, încerca din toate puterile să facă înţelese şi celelalte cuvinte pe care, cu infinită grijă, se trudea să le repete, fără să reuşească niciodată, după cuviinţă.

— *...Borx!...* mi se părea că aud. *Borx... bretinx... cretinx... tues...*

tues...

— Vorbeşte mai rar! îi strigai pe cât îmi îngăduiau puterile.

— *...E birne!* reîncepu. *Borx!... Borx borbruli! Borx borbruli!...*

Urmă o nouă cascadă de râs, al cărei ecou amplificat de vale mă copleşi cu o sacră teroare. Cel puţin, înţelesei, Cucoaneş se simte într-o excelentă dispoziţie, dacă ar continua măcar să audă cuvintele noastre!

El, însă, între hohote de râs, repeta întruna: *Borx borbruli!...* Transcriu de altfel cu totul aproximativ sunetele pe care le auzeam, aşa cum obişnuim să transcriem prin *pfiu!* şuieratul unui glonte, sau prin alte semne alfabetice ciocănitul într-o uşă, spargerea unui cristal, căderea

unei bombe. *Borx* este însă numai pe departe asemănător sunetelor pe care le emitea întruna modificându-le de altfel, în aşa chip încât, câteva minute în urmă, mă întrebam dacă ele se referă la acelaşi cuvânt iniţial. Şi, deodată, am înţeles: *Vox populi!* Strigându-i, îl văzui că se luminează şi, plecându-se puţin, zâmbind, îmi puse mâna pe umăr.

Reluă atunci cu mai multă vigoare: *Borx... bretinx... kretinx(?) tues...*

Nu mi-era greu să ghicesc că se referă la o altă locuţie care începea tot prin *vox.* Şi strigai: *Vox clamantis in deserto?!* Dădu din cap, transfigurat de bucurie. Şi, depărtându-se de noi, din câţiva paşi ajungând pe movila din faţa maşinii, ridică braţele spre cer alcătuind o spăimântătoare imagine profetică, şi începu să vorbească, să urle, să cheme, să cânte, adresându-se de-a dreptul văilor şi munţilor, fără să ne mai privească. „Acum se apropie sfârşitul!" îmi aduc aminte că mi-a spus, că *am simţit* mai mult. Dar, pentru că vedeam că şoferul amuţise, pălind, neputându-şi smulge privirile de pe haina umflată de vântul dimineţii, a prietenului meu, m-am suit în camionetă şi am început să descarc poverile. Am muncit aşa, şoferul şi cu mine, vreo 10 minute, în care timp Cucoaneş continua să se adreseze pădurilor şi cerului.

Poate că se roagă, îmi spuneam; sau poate blestemă. Cine putea şti!...

M-am îndreptat spre movilă şi am început să-l strig din răsputeri.

Cu greu m-a auzit. S-a coborât, copilăreşte, şi-a aplecat genunchii şi şi-a apropiat urechea de obrazul meu. I-am.spus, racnindu-i, că toate lucrurile au fost coborâte din maşină, că trebuie să căutăm locul pentru cort, undeva în hăţişuri, căci noi nu vom mai avea mult tirnp de pierdut Camioneta trebuie să ajungă înainte de prânz în Bucureşti. Eu aveam mai multe lucruri necesare de cumpărat, ca să mă pot întoarce cât de curând într-una din nopţile următoare. El mă va aştepta, începând de a doua noapte, la anumite ore, undeva în apropiere?.

locului acestuia, îi voi face semn cu o lanternă şi îl voi chema de asemenea cu un claxon puternic. I-am vorbit aşa vreo cinci minute, până am simţit o mare istovire, căci ţipam fiecare cuvânt, repetându-l de nenumărate ori când clătina din cap că nu înţelege. Atunci, prietenul meu m-a îmbrăţişat, ridîcându-rnă ca pe un copil în braţe, şi mi-a spus o seamă de cuvinte, din care, cum mă temeam, n-am înţeles aproape nimic. L-a bătut pe şofer pe spate şi toţi trei, încărcaţi, am pornit în vale. Am ales un loc făcut parcă anume pentru vizuina unui singuratec.

Un început de luncă, prinsă între urcuşul aspru al coamei împădurite şi vâlceaua prăpăstioasă de deasupra izvorului. Cucoaneş ne-a făcut semn că nu are nevoie de ajutorul nostru ca să-şi ridice cortul. Mi-a dat doar mai multe pachete de ţigări să i le desfac. Apoi s-a aşezat pe o piatră, şi-a tras pulpana halatului deasupra genunchiului care se l dezgolise, şi a început să cânte un cântec pe care atunci îl înfiripa, din singurătatea lui, din singurătatea muntelui.

Abia după ce am ajuns acasă, istovit după încă cinci ceasuri de maşină şi am parcurs ziarele din dimineaţa aceea, mi-am dat seama că prietenul meu devenise senzaţia zilei, lăsând în urmă chiar cele mai importante evenimente politice. Fotografia lui - din vremuri normale sau din primele zile ale macranthropiei - era publicată pe prima pagină, însoţite de reportaje asupra misterioasei lui dispariţii, de articole şi interviuri din lumea medicală. Cazul era, desigur, unic, dar nu peste puterile de explicaţie ale ştiinţei, declarase în faţa reprezentanţilor presei decanul Facultăţii de Medicină. Corespondenţii streini

telegrafiaseră cu câteva zile înainte articole senzaţionale, care stârniseră, pretutindeni, cel mai mare interes. Mai mulţi reporteri celebri îşi anunţaseră venirea în România ca să cunoască şi să intervieveze pe „macanthrop".

Pe seară, am telefonat la numărul indicat de Cucoaneş şi i-am dat întâlnire Leonorei, spunându-i că am să-i comunic lucruri importante.

Nu o cunoscusem până atunci şi am rămas surprins întâlnind-o. Avea o frunte mată şi părul de un nobil, întristat roşu şi nasul drept, din alt veac, iar ochii ireverenţios de deschişi, ochi în faţa cărora te simţeai întotdeauna intimidat. A deschis cu o greu stăpânită frenezie plicul pe care i 1-am întins şi şi-a zvârlit ochii pe prima pagină dintr-o lungă scrisoare. Dar cum, probabil, lectura ei era anevoie de suportat sub privirile unui strein, a împăturit scrisoarea şi a băgat-o în geantă, începând să răsfoiască, absentă, celelalte hârtii. Era, bănuiesc, un testament, mai multe acte oficiale, un teanc de bancnote şi câteva fotografii.

— Unde e? mă întrebă brusc, împingând toate hârtiile în plic.

I-am explicat, codindu-mă, că sunt legat de făgăduinţele pe care i le făcusem dar că, deocamdată, se află mai bine acolo unde e decât în oricare altă parte. M-a ascultat privihdu-mă neîncrezătoare în ochi.

— Cât e de mare acum?! mă întrerupse ea cu un gest de nerăbdare.

— Greu de spus. în zori, parcă ar fi avut trei metri jumătate, parcă mai mult...

închise ochii şi-şi muşcă buzele, fără să scoată un singur cuvânt.

— Şi ce e mai grav e că nu mai poate vorbi... Aproape că nu se mai înţelege ce spune...

— Eu îl înţeleg! exclamă Leonora cu pasiune, îl înţeleg oricum ar fi!

îl cunosc. Ghicesc tot ce spune, îl ghicesc după buze, din ochi...

Rămase câteva clipe cu privirile pierdute în lacrămi, apoi îmi întinse mâna.

— Data viitoare merg şi eu cu dumneata, îţi telefonez mâine dimineaţă.

M-am supus, în fond, îmi spuneam, fata are deplină dreptate. Oricât de mult ar suferi Cucoaneş văzând-o şi despărţindu-se apoi, definitiv, de ea, încă şi mai mult ar suferi dacă s-ar despărţi aşa cum se despărţise, fără să o vadă. Marea greutate va fi să vorbească împreună.

Va trebui un alt mijloc de comunicare; poate o tablă neagră, de şcoală, *pe* care să scriem, şi el, şi noi, cu cretă. Mi-am însemnat şi acest lucru pe care trebuia să-l cumpăr şi, odată ajuns acasă, am adormit zâmbind, cu gândul la fericirea lui Eugen.

N-am putut pleca a doua seară şi nici în seara următoare. Unele lucruri nu le găseam; altele, bunăoară bocancii uriaşi pe care-i comandasem, nu erau încă gata. De altfel, şoferul camionetei nu era liber decât a treia seară, şi în nici un caz nu voiam să introduc pe altcineva în secretul nostru. Astfel că n-am putut pleca decât a patra noapte de la despărţirea mea de Cucoaneş. Plouase în ajun şi o bună bucată din drum 1-am făcut înaintând destul de încet, aşa că, în loc de a ajunge pe Păduchiosul înainte de 3 dimineaţa cum ne propusesem, am ajuns abia la patru. Se luminase bine când am oprit maşina la locul ştiut. Şoferul a început să claxoneze prelung. Toţi trei rămăseserăm în maşină, emoţionaţi, neîndrăznind să ne privim unul pe altul. Şi, deodată, dintr-un loc de unde nu ne aşteptam, se ridică alene, plictisit, Cucoaneş. Leonora îşi sugrumă un ţipăt. Prietenul meu era într-adevăr de nerecunoscut. Halatul îi rămăsese fără îndoială mic - căci aşa cum ni se desfăşura părea că are 6-7 metri şi pieptul lui se lăţise ameţitor, totul crescând în aceleaşi proporţii cu înălţimea - şi atunci îşi acoperise coapsele cu câteva pături prinse la nemereală între ele, alte două pături şi le purta pe umeri, iar în picioare nu mai avea nimic, pânzele cu care se înfăşurase descheindu-se şi el nemaiprididând să le întocmească la loc, cu degetele acelea enorme care nu mai puteau cuprinde decât bolovani şi trunchiuri de copaci. Anevoie aş putea reda impresia pe care mi-a lăsat-o apariţia lui extraordinară, deasupra şanţului şoselei.

Când şi-a ridicat umerii din vale, părea Neptun înălţându-se printre talazuri. O asemenea teroare sfârşea prin a te amuţi. Nu mai era spaimă propriu-zisă, ci o stranie mirare, care te

scotea din timp, proiectându-te într-o auroră mitologică. Aşteptai să-l vezi ridicând tridentul neptunic sau asmuţind fulgerele, ca lupiter - şi tot ce ar fi urmat nu te-ar fi minunat mai mult decât propria lui apariţie . Barba îi crescuse prodigios în aceste ultime zile, schimbându-i cu desăvârşire figura, transformându-i-o în teofanie. Capul - cu totul normal pentru proporţiile trupului - devenea totuşi peste putinţă de privit îndată ce începea să râdă sau să vorbească, pentru că atunci îşi arăta dinţii, şi întunericul gurii, şi limba de balaur. De altfel, la cel dintâi sunet pe

care îl scotea, te cutremurai trăgându-te înapoi, căci aveai impresia că a provocat acel sunet într-un chip nefiresc, mişcându-şi umerii sau trosnindu-şi degetele sau huruind în coşul pieptului. Mă simt cu totul incapabil să evoc acele sunete. Nu pot spune că semănau cu vreunul din nenumăratele suspine, gemete, pocnituri şi şuierături pe care le auzisem în natură şi cu toate acestea ele evocau ceva, ceva dintr-un domeniu incert de vis, de febre şi spaime animale şi numai această involuntară evocare te copleşea cu teroarea ei, fascinându-te, suspendând pentru atâtea cutremurătoare clipe sentimentul prezentului.

. Este probabil că prietenul meu îşi dădea foarte bine seama de magia sunetelor pe care le scotea, pentru că s-a ferit tot timpul, pe cât a putut, să ne vorbească. Dând însă cu ochii de Leonora, la început, când am coborât din camionetă, a înălţat braţele goale către cer, izbucnind într-un chiot cataractic, care ne-a împietrit. A făcut apoi câţiva paşi şi, cu oarecare greutate, a îngenunchiat lângă noi, zâmbind. A îngenunchiat şi şi-a plecat totodată spinarea, ca să se poată apropia mai bine de noi, nereuşind, totuşi, decât să-şi reducă la jumătate statura, continuând să ne întreacă cu cel puţin un metru. Atunci i-am strigat, înălţându-mă către urechea lui:

— Ea a vrut să vină! Ea a vrut!!...

Cred că nu m-a înţeles şi m-am grăbit să scot tabla neagră, pe care i-am scris, cu imense majuscule, aceleaşi cuvinte. Când i-am ridicat tabla, să le citească, a privit literele şi a clătinat din cap, zâmbind.

Apoi cu infinită grijă şi-a apropiat mâinele de Leonora bâjbâind, neîndrăznind să o apuce, a ridicat-o, ca pe un prunc, şi a aşezat-o pe camionetă. Aşa, o putea privi mai bine şi o putea mângâia fără să rişte să o strivească.

— Eugen, Eugen! îi şoptea Leonora, încleştându-şi amândouă mâinile de pumnul lui.

Fără îndoială că nu mai auzea nimic, dar nici nu simţea nevoia să audă. Era fericit c-o poate privi foarte aproape de el şi că-i poate vorbi.

Pentru că, deşi sunetele pe care le scotea erau foarte stinse, el îi vorbea: mişca încet buzele, temându-se să încerce mai mult. Auzeam la răstimpuri suspine şi bârâituri ca din coşul pieptului; erau şoaptele lui de îndrăgoatit.

— Ce putem face acum? Ce mai putem face?! strigă deznădăjduita Leonora, izbucnind în plâns.

— Mai tare! îi spusei eu. Mai tare şi foarte aproape de ureche!...

Leonora îşi repetă de mai multe ori întrebarea dar, deşi Cucoaneş îşi apropiase urechea de ea, nu înţelese mai nimic, pentru că se mulţumi să ridice din umeri şi să zâmbească cu o infinită, resemnată tristeţe. Se aplecă şi ridică tabla neagră. Anevoie izbuti să apuce între degete bucata de cretă. Totuşi, răbdător fără să se descurajeze, căznindu-se ca un copil la primele litere, scrise cu majuscule de-a

ş curmezişul tablei: *E bine.*

— în ce sens e bine? strigai eu. Te simţi mai liniştit? Vezi lumea cu

| alţi ochi? Vezi lucruri pe care noi nu le putem vedea?...

La toate aceste întrebări, strigate cu o supremă încordare şi mai j mult ghicite, se mulţumi să zâmbească şi să-mi arate, cu un braţ ridicat j visător, cerul. Reluai întrebările.

— Spune-ne, totuşi, ce vezi, ce simţi, ce înţelegi! Spune-ne dacă 'există Dumnezeu şi ce-ar trebui să facem ca să-l cunoaştem şi noi!

Spune-ne dacă viaţa continuă după moarte şi cum să ne pregătim pentru ea. *Spune-ne ceva!* învaţă-ne!...

Prietenul meu îmi arată atunci din nou cele scrise pe tablă şi, cu o izbucnire de bucurie, ridică braţele către cer şi începu să ne vorbească.

Răsunau văile la cuvintele lui. Era ca prevestirea unei furtuni, tremurau copacii şi se plecau crengile. Leonora închisese speriată ochii şi noi toţi ne făcuserăm parcă mai mărunţi decât păream că suntem. Dar în mine, cu toată teroarea, stăpânea dorinţa de a ajunge până la el şi a afla tainele pe care el le cunoştea acum. Am aşteptat să înceteze şi am scris pe tablă o altă întrebare: „Ce este *acoloT* Am scris cu majuscule ca să poată ceti cu mai multă uşurinţă. Eugen păru puţin plictisit de stăruinţele mele, dar deschizând palma ca să-i dau bucata de cretă, se aşeză din nou la lucru. După câteva minute, îmi arată: *„Totul este!"* înălţă braţele către cer, îndreptându-le apoi către pământ, către munţi şi văi. Mă arătă pe mine, zâmbind, o arătă pe Leonora, pe şofer, apoi bătu vesel camioneta cu latul mâinii şi începu să râdă. Îl priveam tustrei, în neştire. Văzându-ne cum stăm acolo, nepricepuţi, se depărta de noi şi rupse dintr-un copac o creangă. Apoi, cu atenţie, smulse din ea trei rămurele verzi şi ni le întinse pe rând, la fiecare. Le-am luat cu mare teamă, parcă am fi ghicit, ca prin vis, că ni se dezvăluie o cutremurătoare taină. Şi am rămas toţi trei cu ramura verde în mâini,

privindu-l. Cucoaneş a început atunci din nou să râdă, peste măsură de înveselit de buna noastră cuviinţă. Dar râzând, Leonora se chirci de frică şi el îşi întinse mâinile ca s-o mângâie. O ridică încet pe palme, aşa cum iei o stauetă pe care vrei să o vadă cât mai multă lume şi o înălţă în văzduh ca s-o poată privi. Leonora se apucase cu amândouă mâinile de braţele lui, speriată. (Căci, aşa cum mi-a mărturisit mai târziu, o speriase îndeosebi figura logodnicului ei, pe care acum o putea vedea foarte de aproape; i se părea că gura lui stă gata s-o înghită, iar ochii lui o fascinează de moarte.) Ca şi când n-ar fi observat groaza iubitei, Cucoaneş o atrase cu luare-aminte către pieptul lui, păstrând-o ca pe o păpuşă şi legănând-o. Dar când şi-a apropiat şi mai mult faţa, îmbâcsind-o în barba lui, voind s-o sărute, Leonora a dat un ţipăt şi şi-a acoperit ochii. Credeam că a leşinat, căci pălise şi trupul îi atârna moale în braţele logodnicului.

De data aceasta Cucoaneş a înţeles. A aşezat-o cu luare-aminte pe camionetă - de unde, ajutat de şofer, am coborât-o îndată - şi ne-a făcut semn că putem pleca. Figura i se împietrise. Nici măcar un zâmbet nu-i mai înviora ochii şi buzele nu i s-au mai deschis de-atunci.

I-am strigat că avem lucruri pentru el în camionetă - unelte, merinde, bocanci. N-a vrut să asculte, iar când, crezând că n-a înţeles ce-i spun, am început să descărcăm lucrurile din camionetă, s-a supărat şi ne-a ameninţat cu braţul că le va azvârli pe toate în vale dacă nu vrem să le luăm cu noi. Ca o ultimă încercare, i-am scos bocancii. I-a apucat nervos şi i-a azvârlit de nu s-au mai zărit, pe deasupra pădurii.

— E inutil! îmi şopti Leonora. E mai bine să plecăm... E sfârşitul...

I-am făcut semn cu mâna că ne ducem şi el ne-a urat drum bun fâlfâindu-şi braţul multă vreme deasupra capului. L-am lăsat acolo, în mijlocul şoselei, cu soarele care-l lovea deasupra, ca pe un munte.

L-am mai văzut apoi, pentru ultima oară, două săptămâni în urmă.

Câte s-au întâmplat în aceste două săptămâni, campania de presă împotriva doctorilor care 1-au lăsat să scape şi a poliţiei care nu izbutea să-l găsească, premiul oferit de bizarul miliardar sudamerican pentru cei care îl vor prinde viu şi i-l vor arăta, poterele organizate în Bucegi şi apoi dizolvate dintr-un înalt ordin, pe motivul că o fiinţă umană nevinovată nu poate fi gonită ca o fiară sălbatecă -, toate acestea sunt încă destul de proaspete în memoria cetitorilor ca să mai fie nevoie să le reamintesc. Din când în când ajungeau zvonuri la Sinaia sau la Predeal că macranthropul a fost zărit lângă un izvor sau coborând dintr-o pădure, dar zvonurile acestea erau atât de contradictorii, amănuntele care se dădeau atât de fantastice (că era asemenea unui munte, că avea mai multe braţe şi mai mulţi ochi, că rostogolea stânci uriaşe în vale, că ar fi fost văzut cum mânca de viu un bivol etc.), încât lumea începea să se îndoiască de autenticitatea vedeniilor.

Singurele indicii dincolo de orice îndoială asupra existenţei prietenului meu în Munţii Bucegilor şi Piatra Craiului erau trunchiurile de copaci rupte şi urmele trecerii lui prin vreo pădure mai măruntă. De altfel, aşa cum declarau toţi cei care pretindeau că îl zăriseră, el nu umbla decât în timpul nopţii, ziua rămânând ascuns prin cine ştie ce coclauri. Nu s-au găsit nici un alt fel de urme. Cortul şi lucrurile transportate de noi dispăruseră ca prin farmec. La valea unde îl lăsasem ultima oară, au mai venit nenumăraţi cercetători - căci şoferul fusese destul de precis în declaraţiile făcute ziariştilor -, dar fără să mai găsească ceva, nici măcar urma unui foc de găteje..

Două săptămâni în urmă, la căderea nopţii, mă aflam în maşina unui prieten pe şoseaua care duce de la Moroieni spre uzina electrică de la Dobreşti. Trecusem de sanatoriul Moroieni, când, în dreptul uneia din nenumăratele cotituri prin care şerpuieşte şoseaua, un grup de oameni ne-a făcut semne să oprim. La lumina lunii am ghicit o neasemuită groază întipărită pe figurile lor. Erau muncitori care se întorceau de la lucru şi toţi.îşi ţineau târnăcoapele şi lopeţile bine strânse în mâini, ca şi cum s-ar fi pregătit de o deznădăjduită luptă cu i moartea.

— E arătarea, domnule, e arătarea în pădure! izbuti să vorbească unul »dintre ei.

— Mişcă pădurea întruna, spuse un altul. E arătarea, uriaş cum n-a mai fost! E Ucigă-1-Crucea, el e!

în acea clipă, trosni nefiresc pădurea şi o revărsare de pietre şi pietriş începu să se scurgă din toate părţile în şosea. Am încremenit cu toţii. Oamenii se înghesuiră în jurul maşinii, cu târnăcoapele ridicate.

Şi, dintre copaci, încovoiat în două ca să se ascundă şi ferindu-şi capul de vârfurile lor înalte, ieşi fără teamă prietenul meu Cucoaneş. Era cu

totul gol, în afară de păturile zdrenţuite pe care şi le înnodase după cum se pricepuse în jurul coapselor. Când, o dată ajuns în şosea, îşi îndreptă trupul, părea de trei ori mai înalt decât îl văzusem ultima dată.

(Dar asupra înălţimii lui, părerile s-au dovedit în urmă extrem de împărţite; tovarăşul meu pretindea că n-are mai mult de 15 -16 metri; eu înclinam către 20-22, iar unii dintre muncitori socoteau că trece chiar de 30 de metri.) îşi păstrase aceeaşi perfectă proporţie a trupului, ceea ce îl făcea să semene a om, în pofida monstruoaselor lui dimensiuni. Doar barba îi crescuse prodigios, căzându-i valuri pe nesfârşitul lui piept. Călca fără să privească şi fără îndoială că ne-ar fi strivit dacă nu ar fi zărit farurile aprinse ale maşinii. Ca şi cum luminile acestea i-ar fi amintit de ceva încă important pentru el, s-a oprit o clipă şi şi-a aplecat puţin fruntea către noi. Dar în clipa următoare a ridicat din umeri şi şi-a văzut de drum. A coborât valea şi a început să urce lin, fără grabă, coama dealului despădurit din faţă.

Curând a ajuns pe creastă şi îl puteam urmări, argintat în bătaia lunii, cum se profilează pe cerul clar, cu barba în vânt, ca o apariţie de sfârşit de lume.

Aceasta a fost tot. Şi aceasta a fost, cred, ultima oară când Eugen Cucoaneş a fost văzut aievea de către un grup de oameni care nu mai puteau fi învinuiţi, ca atâţia alţii, de năluciri. Luni de zile după aceea Cucoaneş a fost căutat pretutindeni. Ştirile care se auzeau despre el s-au dovedit cu totul incontrolabile. în luna octombrie, se spunea, ar fi fost zărit de un grup de ţărani care se întorceau de la câmp către miezul nopţii, pe Bărăgan; paşii lui se aflau după mărturia unora, la distanţe de 40-50 de metri. Dar, cum se întâmpla, urmele acestor paşi erau întotdeauna şterse de ploaie, căci Cucoaneş nu umbla decât pe vreme ploioasă (poate tocmai pentru a i se şterge urmele; poate fiindcă se temea să nu calce oamenii aflaţi la treburi şi umbla la ceasuri din noapte şi pe vreme rea, când ştia că toţi ceilalţi se odihnesc). Către sfârşitul aceleiaşi luni, ar fi fost zărit la nord de Constanţa, îndreptându-se către mare. Unii mărturiseau chiar că 1-ar fi văzut intrând în mare şi înotând, dar aşa cum a dovedit ancheta întreprinsa câteva zile în urmă, mărturisirile acestea erau cu totul lipsite de temei.

Şi, curând după aceea, nu s-a mai ştiut nimic de Eugen Cucoaneş.

Cascaes, februarie 1945 , DOUĂSPREZECE MII DE CAPETE DE VITE

Omul înălţă sticla goală în aer şi, clătinând-o cu înţeles, făcu semn cârciumarului să-i'mai aducă vin. Apoi scoase o batistă colorată din buzunarul hainei şi începu să se şteargă, absent, pe frunte. Era un bărbat între două vârste, bine legat, aproape gras, cu o faţă rotundă, congestionată, fără expresie.

Cârciumarul se apropiase târându-şi uşor piciorul.

— Dacă n-au venit până acum, nu mai vin, spuse aşezându-i carafa în faţă. E aproape douăsprezece...

Omul îl privi zâmbind, răsucind nedumerit batista colorată între degete.

— Nu mai vin! repetă cârciumarul rar, apăsând cuvintele.

Ca şi cum de-abia atunci 1-ar fi auzit, omul îşi căută nervos ceasul, îşi lăsă capul pe ceafă şi privi minutarele de departe, lung, încruntându-se, silindu-se să nu clipească.

— Douăsprezece fără cinci, rosti el încet, parcă n-ar fi îndrăznit să-şi creadă ochilor.

Cu un gest scurt, neaşteptat, desprinse ceasul din lanţul gros, de aur, care-i atârna de curea. Îl întinse cârciumarului cu un zâmbet complice.

— Ia ţine-l în mână! Ce zici? Cât crezi că face?

Cârciumarul îl cântări mult timp în amândouă mâinile, nehotărât.

— E greu, vorbi el târziu. Parcă nici n-ar fi de aur. E prea greu ca să fie de aur!...

— E ceas împărătesc! L-am cumpărat la Odessa. A fost al ţarului...

Şi pentru că celălalt, după ce se minunase câteva clipe, clătinând impresionat din cap, dăduse să se întoarcă la tejghea, îl reţinu, prinzându-i braţul.

— Eu sunt Gore, spuse. Ia un pahar şi vino să bei cu mine. lancu Gore, om de încredere şi de viitor; aşa-mi spun mie prietenii.....

Un camion supra încărcat trecu prin faţa cârciumii, făcând să-i tremure singura fereastră care mai avea geam. Gore îşi rezemase bărbia în palmă, zâmbitor. Urmărea cu interes mişcările cârciumarului. îl văzu cum îşi alege un pahar de sub tejghea, şi îl clăteşte mult, cu grijă, ridicându-l necontenit în dreptul ochilor. Cu el în mână, cârciumarul se îndreptă spre masă, fără grabă, târându-şi piciorul. Când îşi turnă tăcut, concentrat, din carafa cu vin, Gore îl întrebă, coborând glasul:

— Cunoşti pe unul Păunescu?

— Domnul Păunescu de la Finanţe? făcu cârciumarul.

îşi umpluse paharul şi-l adusese în faţa buzelor; dar se oprise brusc, parcă în ultima clipă şi-ar fi amintit ceva.

— De la Finanţe, întări Gore.

Cârciumarul dădu repede paharul peste cap. Apoi îşi şterse musteţile cu dosul mânecii.

— Sta aici lângă noi, la numărul 14, dar s-a mutat acum. S-a mutat după bombardament, adăugă clipind ironic din~ ochi. Cică ar fi avut ordin de la minister...

Şi iar clipi cu înţeles. Dar Gore nu-l văzu. întinsese mâna, la întâmplare, pe masă, şi dăduse de batista colorată, începu din nou să-şi ştergă fruntea şi obrajii, absent, aproape cu silă.

— Nu mi-a spus nimic, vorbi deodată. Mi-a spus că dacă oi avea nevoie de el, să nu-l caut la minister, ci să vin direct aici, în strada Frumoasei. Dar la numărul 14 nu mai stă nimeni. E pustiu...

— S-a mutat după bombardament, repetă cârciumarul, reîntorcându-se încet spre tejghea.'Câtă omenire a mai murit şi atunci!...

Doi şoferi intrară posomorâţi, fără să spună un cuvânt şi se aşezaseră la masa de lângă fereastra care îşi mai păstrase încă geamul.

Gore îşi privi din nou ceasul, ţinându-l cât mai departe.

— Douăsprezece şi zece, oftă el cu gravitate.

— Nu mai vin, spuse cârciumarul. Am scăpat şi pe ziua de astăzi.

Ne-a ajutat Dumnezeu şi Maica Domnului şi am scăpat...

Gore îşi băgă repede ceasul în buzunarul vestei, bătu înviorat cu palma în masă şi strigă:

— Plata, meştere, că suntem grăbiţi!...

Apoi, cu un efort scurt, se ridică de pe scaun, îşi luă pălăria şi se apropie şovăitor de tejghea.

— Avem treburi. Suntem grăbiţi! spuse el de mai multe ori, foarte tare, ca şi cum s-ar fi adresat tuturor.

Numără câteva bancnote şi, fără să mai aştepte restul, întinse mâna cârciumarului şi i-o strânse cu vigoare.

— Ai să mai auzi dumneata de mine, îi spuse. Ai să mai auzi de Iancu Gore.

Ajungând în stradă, îl întâmpină căldura dulce a amiezii de mai.

Mirosea a trandafir sălbatec şi a moloz. Gore îşi îndesă pălăria pe cap şi porni cu pasul agale.

— Pezevenghiul! şuieră el printre dinţi când trecu prin dreptul casei de la numărul 14.

Era o casă modestă, de mahala, cu tencuiala crăpată în mai multe locuri.

— Escrocul! Mă poartă cu vorba şi dumnealui îşi aranjează evacuarea. Poltron şi escroc! Mi-a mâncat trei milioane şi a şters-o, să se pună la adăpost. Mă lasă aici, singur sub bombardament!

Grăbi deodată pasul, furios, dar după ce ajunse la capătul străzii, se opri brusc, înjură de mai multe ori şi se reîntoarse aproape alergând, în dreptul numărului 14 îşi scoase pălăria şi-şi propti palma întreagă pe butonul soneriei. Rămase aşa multă vreme cu pălăria într-o mână, cu cealaltă rezemată de sonerie, ascultând sunetul care se întorcea parcă de foarte departe, revenindu-i solitar şi sinistru din casa pustie.

Simţi cum i se adună picăturile grase de sudoare pe sprâncene, dar nu se îndura să-şi ia mâna de pe buton, să se ştergă. Era mâniat.

— Atunci se auzi, stridentă, neverosimilă, sirena. Gore presimţi că i se vor înmuia picioarele şi ridică deznădăjduit privirile. Cerul era de un albastru spălăcit, cu câţiva nori alburii alunecând la întâmplare, ca şi cum nu s-ar fi hotărât încotro s-o apuce. „Sunt nebuni! a trecut de douăsprezece, ce i-a apucat?" se trezi el gândind, începu să-şi caute, tremurând, batista şi şi-o trecu în neştire pe faţă. I se păru că aude glasuri în casele vecine, uşi trântite şi un ţipăt ascuţit de femeie tânără.

— Ionică! strigă femeia. Unde eşti Ionică?

Gore îşi zvârli pe furiş privirile în toate părţile, apoi îşi plecă hotărât bărbia spre piept şi o porni la fugă în susul străzii. Cu un ultim

geamăt, prelung, speriat, sirena se stinse. „Şase mii de capete de vită, de cea mai bună calitate, se trezi Gore gândind. Am şi permisul de export. Doar să aprobe Ministerul de Finanţe"... în acea clipă zări, lipit de un gard, binecunoscutul afiş cu un deget arătător vopsit în negru:

La 20 de metri adăpost antiaerian. Simţi cum îi năvăleşte din nou sângele în obraji şi se porni mai tare pe fugă. Când ajunse în faţa portiţei şi o deschise, auzi, foarte aproape, fluieratul scurt al unui sergent.

Condus de afişul cu degetul vopsit în negru, Gore se îndreptă către un fel de pivniţă-subsol din fundul curţii. Pe uşă scria cu litere mari:

Adăpost pentru zece persoane. „N-avu timp să se umple, o să găsesc loc", îşi spuse Gore şi deschise uşa. Era o odăiţă cu ciment pe jos şi cu fereastra tencuită. Un bec murdar atârna de tavan; o căldare cu apă şi câţiva saci cu nisip se aflau aşezaţi lângă pereţi, în mijlocul odăii, două bănci de lemn. Un bătrân şi două femei îl priviră intrând, fără curiozitate.

— Bună dimineaţa! spuse Gore răsuflând greu, dar silindu-se totuşi să zâmbească. Grozav am fugit, adăugă începând să-şi şteargă obrazul cu batista. Credeam că nu mai vin azi. Dacă n-au venit până la douăsprezece, credeam că nu mai vin...

— Eu vă spun că nu e alarmă adevărată, vorbi bătrânul cu un glas neaşteptat de gros. Am auzit azi-dimineaţă la radio: se fac exerciţii aeriene. S-a anunţat şi aseară. E un exerciţiu!...

Vorbind, se aprindea văzând cu ochii. Era un bătrân demn cu o figură încă frumoasă; avea un păr bogat, cărunt, aproape alb şi, clipind neîncetat, ochii păreau că-i înoată în lacrimi. Una din femei întoarse capul şi-l privi enervată. Putea fi o femeie bătrână, dar nu i se ghicea vârsta. Avea faţa lătăreaţă, pătată şi o gură mare, aproape diformă, cu dinţi veştezi şi neregulaţi. După ce-i aruncă o privire lungă, batjocoritoare, se întoarse brusc către vecina ei.

— Goniţă, eu nu mai stau! Nu-mi place aici, în pivniţă. De azi-dimineaţă mi se tot bate ochiul stâng. E semn rău...

— Elisaveto! încercă s-o întrerupă cealaltă.

— ...Eu zic să ne întoarcem în casă, coniţă, continuă femeia vorbind tot mai repede. E mai bine la noi în casă. Eu zic că...

— Elisaveto, ridică deodată glasul cealaltă, nu mă enerva, că mi se urcă sângele la cap şi iar mi se face rău!...

Femeia părea de vreo 50 de ani; era uscăţivă şi avea nasul lung şi ochii reci, spălăciţi. Era îmbrăcată sobru şi totuşi cu cochetărie; îşi tot potrivea, nervoasă, un şal roz-pal în jurul gâtului. Gore înţeles» îndată că este o femeie de condiţie şi, salutând de mai multe ori din cap îşi ceru voie să se aşeze pe banca din faţă, alături de bătrân. Dar nici una din femei nu-i răspunse la salut.

— Eu sunt din Piteşti, începu el puţin încurcat. Am venit pe aici cu treburi. Douăsprezece mii de capete de vită, de cea mai bună calitate.

Avem şi permis de export, avem tot ce ne trebuie... Unu-i Gore, lancu Gore! adăugă coborând puţin glasul şi privindu-i pe toţi pe rând, cu un zâmbet viclean luminându-i faţa.

Dar parcă nimeni nu 1-ar fi ascultat, îl priveau cu o neverosimilă indiferenţă, ca şi cum n-ar fi fost acolo, lângă ei. Elisaveta îşi făcea necontenit cruci, murmurând o rugăciune.

— Ai adus sărurile? întrebă enervată stăpâna.

Femeia dădu din cap, dar îşi continuă în şoaptă rugăciunea.

— Nu te mai ruga atât, că tragi a rău! exclamă cucoana.

Gore tocmai voia să-şi facă o cruce, dar se răzgândi. ?

— Poate avem noroc şi se duc mai departe, spre Ploieşti, spuse el.

Poate au trecut pe-aici doar ca să ne sperie. Pe ei îi interesează Ploieştiul. Sondele, petrolul...

Nu-i răspunse nimeni. Bătrânul părea că se mânie din nou.

— Am auzit cu urechile mele, azi-dimineaţă, la radio că se vor face exerciţii de apărare antiaeriană, începu el.

Apoi sări brusc de pe bancă şi se apropie de uşă. Plecă uşor capul, ascultând. Gore îşi scoase ca din întâmplare ceasul, îl cântări lung în palma dreaptă, apoi îl trecu în palma stângă. Cu paşi uşori, bănuitori, bătrânul se reîntoarse în mijlocul odăii.

— E ceas împărătesc, i-l arătă Gore. L-am cumpărat de ocazie, la Odessa. A fost ceasul ţarului... Ia să-l luaţi în mână: o să vă speriaţi!...

Voi să-l desprindă din lanţul lui gros, de aur, când bătrânul, care parcă nici nu-l auzise, se adresă doamnei:

— Aţi mai avut veşti de la Păunescu, stimată madam Popovici?

întrebă el cu un zâmbet sarcastic.

— Ce-ţi pasă dumitale? sări deodatăʳ, înţepată, Elisaveta. Mai bine ai fi plătit chiria!...

— Elisaveto, te rog nu te amesteca, o întrerupse stăpâna.

Apoi aruncă o privire scurta bătrânului şi ridică din umeri fără să scoată un cuvânt. Brusc emoţionat, Gore continuă să-şi cântărească ceasul prefăcându-se că nu asculta.

— Eu v-am atras atenţia că nu e om serios, vorbi bătrânul. Am şi eu relaţiile mele. M-am informat, să nu credeţi dumneavoastră...

Gore simţi cum îl cuprinde furia. Dacă Păunescu ar fi fost cinstit, dacă ar fi fost om de cuvânt, i-ar fi scos demult aprobarea de la Finanţe, pentru care îi avansase deja trei milioane. Şi acum ar fi fost cu marfa la frontieră: şase mii de capete de vită. Câştig net: patruzeci de milioane. Nu şi-ar mai fi pierdut timpul la Bucureşti, nu 1-ar mai fi prins bombardamentul...

— îl cunoaşteţi pe Păunescu? se adresă el bătrânului, nemaiputându-se stăpâni. Pe Păunescu de la Finanţe?

Bătrânul se mulţumi să ridice din umeri, zâmbind fără să-l privească.

— Dacă nu 1-oi cunoaşte nici eu! spuse, în sfârşit, eu mi-am făcut datoria şi v-am prevenit la timp...

— îl cunoaşteţi bine? Ce fel de om e? întrebă în şoaptă Gore.

Ca şi cum nu 1-ar fi auzit, bătrânul trecu pe lângă el şi se reaşeză pe bancă. „Sunt nebuni!" îşi spuse Gore. întoarse capul şi scuipă, apoi îşi şterse gura cu batista.

— Coniţă, eu nu mai stau! exclamă Elisaveta sărind ca arsă în picioare. Iar a început să mi se bată ochiul L.

— Eşti nebună! spuse madam Popovici apucând-o de braţ.

Gore îşi făcu cruce şi iar scuipă, întorcând din nou capul.

— Dacă e exerciţiu, dumneata de ce ai venit?! se adresă Elisaveta bătrânului, cu un glas

aspru, ascuţit, aproape ţipând. Şi de ce stai? Ai venit numai ca să ne faci nouă în necaz!...

în acea clipă, Gore auzi semnalul de încetare a alarmei şi se ridică de pe bancă.

— Am scăpat! strigă.

— Locuiesc şi eu în casă şi după lege am dreptul la acest adăpost, răspunse bătrânul cu demnitate.

— Bogdaproste că am scăpat! spuse Gore făcându-şi cruce. Apoi se adresă bătrânului: Aţi avut dreptate. N-a fost bombardament. Nu s-a auzit nici un tun. Şi ce-a durat?... îşi scoase repede ceasul şi-l privi, de departe, încruntându-se: N-a durat nici cinci minute!

— Ai să mă înnebuneşti cu atâtea rugăciuni! şopti madam Popovici, zgâlţâind-o de braţ pe Elisaveta.

Gore îi cuprinse pe toţi dintr-o singură privire şi zâmbi.

— Poate că ţi-a ascultat Dumnezeu rugăciunile şi de-aia n-a fost bombardament, exclamă înveselindu-se.

Dădu să plece, dar în faţa uşii mai rămăsese câteva clipe nehotărât, privindu-i pe rând. Bătrânul îşi pironise ochii în tavan.

— Tot mai staţi? întrebă Gore. Nu v-a fost de-ajuns?

Dar pentru că nimeni nu se hotăra să-i răspundă, deschise brusc uşa.

— Mama voastră de nebuni! spuse el, printre dinţi, din prag.

De-abia târziu, în stradă, îşi de te seama că-l orbise lumina soarelui şi că umblase în neştire, fără să se uite unde calcă. Escrocul de Păunescu! Simţea că din cauza lui îi pierise bucuria. „Şase mii de capete de vită, îşi amintea el necontenit, cu exasperare. Câştig net, patruzeci de milioane. M-a legat la ochi. Şi-a bătut joc de mine. L-a l păcălit pe lancu Gore!".;. Grăbi pasul, dar nu izbuti să-şi potolească I mânia. Umbla cu pălăria în mână, ştergându-şi absent obrazul. Şi, deodată, se trezi în dreptul casei de la numărul 14. Se opri o clipă, apoi scuipă, peste gard, până departe în curte.

— Hoţilor! strigă.

îşi înfundă pălăria pe cap şi se îndreptă spre cârciumă. Regăsi cu plăcere răcoarea umedă dinlăuntru. Se aşeză pe acelaşi scaun pe care stătuse cu o jumătate de ceas înainte. Când dădu cu ochii de el, cârciumarul îi zâmbi.

— Servim şi masa, spuse.

— Adu întâi nişte vin şi două pahare, comandă Gore.

Şi începu să aştepte nerăbdător, bătând cu degetele în masă. Când îşi umplură amândoi paharele, Gore îl întrebă:

— Ia spune, meştere, ce fel de om e Păunescu? Ce ştii despre el?

Cârciumarul îşi goli cu oarecare silă paharul, plescăindu-şi limba de mai multe ori. ,<>;«;;

— S-a mutat după bombardament, începu el.

— Bine, asta ştiu, îl întrerupse Gore. Mi-ai mai spus-o. Te întrebam iiacă-l cunoşti bine. Am auzit că e cam escroc. A escrocat lumea...

Cârciumarul aşeză paharul pe tavă şi clătină din cap.

— N-am auzit, spuse. Nu prea venea pe la noi...

— îţi spun eu, îl întrerupse din nou Gore.

"꞉ Şi iar îl copleşi gândul: „Şase mii de capete de vită. Aş fi fost acum la frontieră"...

— Şi-ţi mai spun ceva, continuă aprinzându-se. îţi mai spun că nimeni nu se joacă cu lancu Gore. Ţine minte de la mine. Aicea-s parale serioase. Douăsprezece mii de capete de

vită. Avem permis, avem tot ce ne trebuie. Eu nu mă las escrocat, ca nebuna aia de madam Popovici...

Cârciumarul tresări şi ridică mirat privirile.

— De unde ştiţi de madam Popovici? întrebă. Cine v-a spus?

— Treaba mea cine mi-a spus, făcu Gore cu un mare zâmbet misterios. Vorba e că eu nu sunt prost ca madam Popovici...

— Săraca madam Popovici, Dumnezeu s-o ierte! şopti Cârciumarul şi-şi făcu evlavios o cruce mare, pe tot pieptul.

Gore îl privi lung, nedumerit, dar cu asprime.

— Ce te-a apucat? se răsti el deodată. De ce-ţi faci cruce?

— Uite c-au trecut patruzeci de zile de când s-a prăpădit în bombardament şi nu i-a făcut nimeni pomană, spuse Cârciumarul cu o subită oboseală în glas.

Gore se trase puţin înapoi şi-l privi pe sub sprâncene, încruntat.

— Atunci nu-i ea, spuse cu hotărâre. Eu îţi vorbesc de una, madam Popovici, femeie de condiţie bună, ca la cincizeci de ani. O cucoană cu nasul lung. Are o servitoare, cam nebună şi ea, Elisaveta...

— Săraca Elisaveta! zâmbi trist Cârciumarul. O cunosc de când a venit din Constanţa, poate să fie doisprezece, treisprezece ani. De când a rămas văduvă.madam Popovici. I-am cunoscut pe toţi. Veneau aici, serile, când aveam grădină...

— Ei, şi ce-i cu ea? îl întrerupse nervos Gore.

— S-a prăpădit şi ea în bombardament. Atunci, la 4 aprilie, ştiţi dumneavoastră, când s-a crezut că e exerciţiu, că se anunţase şi la radio...

— Fugi, domnule, că n-a murit! îl întrerupse Gore. îţi spun eu.

Le-am văzut adineauri, le-am auzit vorbind eu, cu urechile mele...

Cârciumarul clătină din cap, zâmbind neîncrezător.

— Atunci n-au fost ele, Dumnezeu să le ierte, spuse. A căzut bomba chiar pe adăpost, în fundul curţii. Casa s-a dărâmat şi ea, a dat-o jos puterea aerului, dar bomba a căzut în plin pe adăpost. Nu s-a mai găsit nimic... Câtă omenire a mai murit şi atunci, adăugă parcă cu teamă, scăzând glasul.

Gore îl ascultase încruntându-se, cu gura puţin căscată, îşi scoase tăcut batista din buzunar şi începu să se şteargă nervos pe faţă.

— Ascultă, meştere, începu el grav._Dumneata vrei să-ţi baţi joc de mine. Crezi că dacă am băut adineaori doi litri de vin, pe nemâncate, mi-am pierdut minţile. Dar dumneata nu mă cunoşti pe mine. Eu, dacă vinul e bun, îţi beau şi o vadră. Vino la Piteşti, ca să-ţi spună lumea cine e Iancu Gore. Eu sunt om de multe milioane, meştere, îmi pare rău că m-am încurcat cu escrocul ăla de Păunescu. Că eram în regulă, aveam tot ce ne trebuie...

Cârciumarul îl asculta intimidat, încercând să zâmbească.

— Poate aţi confundat-o cu cineva, încearcă el să se scuze.

— Dacă îţi spun că le-am auzit adineauri, pe madam Popovici şi pe Elisaveta, certându-se cu chiriaşul...

— Cu domnul judecător? îl întrerupse speriat Cârciumarul. Cu domnul Protopopescu? Aţi aflat-o şi p-asta?!

— Erau acolo în adăpost, şi am înţeles despre ce era vorba. Nu-i plătise chiria!

Cârciumarul îl privi lung.

— Dar ce căutaţi în adăpost? întrebă el târziu, ca să schimbe vorba.

— Nu că mi-a fost frică, dar când am auzit adineauri alarma, am intrat şi eu, ca toată

lumea, în adăpost. Aşa sunt ordinele...

— Azi n-a fost nici o alarmă, şopti cârciumarul şi -plecă vinovat privirile.

Gore bătu câtva timp cu degetele în masă, încercând să se stăpânească.

— Ce-aveţi de mâncare pe ziua de azi? întrebă el deodată.

— Varză cu carne.

— Adu-mi o porţie dublă...

Cârciumarul trecu în dosul tejghelei, apoi dispăru în bucătărie. Gore îşi aminti de crucile pe care şi le făcuse speriat şi începu deodată să râdă.

— Mama voastră de nebuni! şuieră el printre dinţi.

Un grup de muncitori intră chiar atunci şi-l priviră o clipă cum râde singur. Apoi se aşezară la masa din dreptul ferestrei care mai avea geam şi începură să vorbească între ei. Cârciumarul se întoarse cu o farfurie mare, fumegândă, pe o tavă, şi o jumătate de pâine.

— Am scăpat şi pe ziua de azi, domnu Costică! spuse unul din muncitori. Un rând de ţuici...

— A fost doar un exerciţiu, vorbi Gore întorcând capul. N-a ţinut nici cinci minute. Căci s-ar fi anunţat la radio. Dacă aş fi ştiut, nici nu intram în adăpost...

Cârciumarul- se întoarse la tejghea şi umplu cu grijă păhăruţele de ţuică.

— Dumnealui spune că a fost alarmă, vorbi el deodată, prinzând curaj.

— Exerciţiu! strigă Gore cu oarecare greutate, căci avea gura plină.

— N-a fost, spuseră mai mulţi deodată. Exerciţiu a fost săptămâna trecută. Azi n-a fost nimic...

— ...Spune că a văzut-o şi a auzit-o pe madam Popovici şi pe Elisaveta, de la casa mare cu grilaj, continuă cârciumarul. Şi pe domnul judecător Protopopescu, chiriaşul lui madam Popovici. Acolo unde a căzut bomba chiar pe adăpost...

Oamenii îşi îndreptară pe rând privirile către Gore, care mânca grăbit şi-spornic, reţinându-şi anevoie mânia.

— Am lucrat acolo o săptămână întreagă, ca să curăţim strada, spuse cu dezgust unul din muncitori. Nu rămăsese decât grilajul în picioare...

— A confundat cu cineva, vorbi altul.

Gore îşi întoarse scaunul ca să-i poată privi mai bine. îşi şterse gura şi obrazul cu şervetul, apoi îl trânti enervat pe masă.

— Cine ţine prinsoare cu mine pe-o damigeana de ţuică?! spuse ridicându-se hotărât în picioare.

— Ce fel de prinsoare? întrebă cineva.

— Să v-arăt adăpostul, şi apoi să vă arăt pe madam Popovici şi pe Elisaveta, continuă Gore. Mă duc eu în casă şi le explic că am pus rămăşag şi o rog să vină la uşă, sau măcar la fereastră şi să vă vorbească.

Câţiva începură să râdă.

— E cam departe spuse unul din muncitori.

— Vedeţi că n-aveţi curaj? strigă triumfător Gore.

— Ba eu ţin prinsoarea, vorbi un tinerel, sculându-se 'şi dându-şi grăbit peste cap păhăruţul cu ţuică. Am lucrat la numărul 74, la casa cu grilaj...

Gore îl aşteptă în mijlocul încăperii, zâmbind, şi-i strânse mâna cu amândouă palmele, ca să vadă toţi că s-a prins rămăşag. Apoi, grăbit, se reîntoarse la masă îşi luă pălăria şi se îndreptă spre ieşire. Câţiva muncitori se ridicară gălăgioşi de la masă şi-l urmară.

— Să pui de cafea, că ne-ntoarcem îndată! strigă Gore, din prag, cârciumarului.

Afară căldura i se păru neobişnuită. Deşi era mijlocul lui mai, i se păru că trotuarul dogorea ca în timpul verii. Grăbi totuşi pasul, încruntat, şi când trecu prin dreptul casei lui Păunescu, nici nu ridică ochii s-o privească. Oamenii îl ajunseră repede, dar văzând că nu scoate un cuvânt, îl lăsară să meargă singur înainte. Vorbeau între ei, râzând pe înfundate. După vreo cinci minute, tinerelul făcu câţiva.paşi înainte şi-l prinse de braţ.

— Am ajuns! îi spuse.

Gore se opri şi zvârli o privire repede peste umăr, spre casă. Un grilaj de fier în formă de lance se menţinea încă prins într-o temelie lată de ciment. Din casă nu mai rămăseseră decât scările de piatră de la intrare: câteva pietre care se pierdeau într-o masă informă de cărămizi, iiârne şi moloz.

— Nu-i asta, spuse Gore clătinând din cap, şi dădu să pornească mai departe.

— Aici e numărul 74, vorbi tinerelul. Casa cu grilaj...

— Nu mă priveşte, spuse Gore întunecat. Eu am făcut rămăşag că-ţi arăt pe madam Popovici. Veniţi cu mine, adăugă. Nu mai e mult...

Şi o porni din nou. Dar după câţiva paşi începu să privească în toate părţile, dezorientat. Aerul mirosea a fum şi a moloz. Trotuarul era spart în mai multe locuri şi pe anumite distanţe nici nu se mai cunoştea. Pe toată partea aceasta câţiva zeci de metri în susul străzii nu mai rămăsese nici o casă în picioare. Se vedeau doar, din loc în loc,

câte un zid rezemat în bârne sau câte o frântură de scară interioară, suspendată curios deasupra ruinilor. Gore îşi îndreptă enervat privirile de partea cealaltă a străzii. Acolo mai erau case neatinse, dar aproape nici una nu mai avea geamuri. Ferestrele erau pe jumătate astupate cu scânduri prinse în cuie.

— A fost un covor de bombe, spuse cineva.

Gore o pomi repede înainte, şi grupul îl urmă bine dispus. După câteva minute, tinerelul îl prinse iar de braţ.

— S-a terminat cu strada Frumoasei, îi spuse. Asta-i strada Grădinilor. La capăt, e staţia de tramvai...

— Ce-mi pasă? şuieră furios Gore.

Şi mai făcu câţiva paşi. Apoi se opri, triumfător, în dreptul afişului cu un deget arătător vopsit în negru. Degetul arăta direcţia din care veniseră. Cu litere mari sta scris: *Adăpost antiaerian la 100 de metri.*

Cineva adăugase cu un creion chimic: Strada Frumoasei numărul 74.

— Acolo e, unde v-am oprit eu, spuse tinerelul după ce, peste umărul lui Gore, citi afişul.

Gore întoarse capul şi privi încă o dată strada pustie pe care venise, întâlni aceleaşi ruini, aceleaşi grămezi de cărămizi şi moloz, din care se desprindea stingher câte-un drug încovoiat. Toate acestea, înţelese el, din cauza escrocului de Păunescu. Ar fi fost, acum, la frontieră, cu şase mii de capete de vită...

— Mama voastră de nebuni! şopti el.

Şi voi să treacă drumul. Dar oamenii strigară după el, râzând:

— Hei, domnul, damigeana!... Aşa ne-a fost vorba?!

' Câteva secunde îşi continuă mersul fără să se întoarcă. Dar tinerelul puse palmele la gură şi-i strigă din toate puterile:

— Aţi plătit cârciumarului? Sau vreţi să-i trageţi şi lui chiulul?

Se opri deodată, cu obrajii dogorind, şi se întoarse hotărât spre ei.

— Voi nu ştiţi cine e Gore, le spuse de departe, scoţându-şi portmoneul. N-aţi auzit de

Iancu Gore, om de încredere şi de viitor...

Dar o să auziţi, adăugă. O să auziţi de Iancu Gore...

Şi începu să numere nervos bancnotele, silindu-se să zâmbească. Un copil trecu atunci drumul. O femeie tânără îl zări de departe şi începu să-l strige:

— Ionică! Unde mi-ai fost, Ionică? Te caut de un ceas, diavole!...

Paris, decembrie 1952 FATA CĂPITANULUI

Ca de obicei, se adunaseră toţi pe marginea râpei ca să privească încrucişarea trenurilor, îndată ce acceleratul de Braşov ieşea din gară, întâlnea personalul care cobora leneş dinspre Băicoi. Amândouă - locomotivele fluierau deodată, prelung şi atunci Năsosu le striga:

— Ascultaţi ecoul!

Dar nu-l auzeau toţi şi nu-l auzeau întotdeauna. Acum ştiau că acceleratul încă nu ajunsese în gară şi aşteptau. Mai erau doar câteva minute. Li se păreau lungi şi aproape nimeni nu avea chef de vorbă.

Aici, pe deal, soarele nu asfinţise încă, dar în vale se lăsase demult seara şi Prahova îşi pierduse luciul ei argintiu, căpătase o culoare vânătă, de apă adâncă şi rea.

— A intrat în gară! anunţă deodată Năsosu.

Atunci se auziră paşi repezi înapoia lor, ca şi cum cineva ar fi coborât alergând pe cărăruie, apoi un glas răguşit de fată:

— Brânduş, strigă ea de departe, a venit ordonanţa de la domnul căpitan!...

Un băiat de vreo 12-13 ani, pistruiat şi roşcovan, cu părul crescut ţeapăn ca o perie, întoarse plictisit capul. Avea ochii foarte mari, neaşteptat de adânci şi de negri.

— Nu te duce, mă, spuse Năsosu, că acum iese trenul din gară.

Băiatul rămase o clipă nehotărât. Apoi ridică din umeri, scuipă şi, îndesându-şi mâinile în buzunarele pantalonilor, porni agale pe cărăruie. Când ajunse în şosea auzi fluieratul locomotivelor şi se opri să asculte, dar ecoul nu răzbătea până aici.

Ordonanţa îl aştepta pe bancă, în faţa casei. Când îl zări apropiindu-se, îşi dădu capela pe spate şi zâmbi.

— Hai, musiu, pas alergător, că se supără domnul căpitan! strigă el.

Dar băiatul nu grăbi pasul. Mergea liniştit, cu mâinile în buzunare, privind vag în faţa lui. Curând, soldatul îşi potrivi cu un gest grăbit capela şi o porni singur înainte. Umblau aşa, la zece paşi unul de altul,

pe cărarea de la marginea şoselei, printre muşeţel şi tufe mici, prăfuite, de pelin, în dreptul vilei cu clopoţei la balcon, ordonanţa se opri şi întoarse capul.

— Ţi-e frică? îl întrebă când băiatul fu lângă el.

— Mie? făcu Brânduş, zâmbind cu milă.

Apoi ridică din umeri şi scuipă.

— Atunci, hai mai repede, că ne aşteaptă domnul căpitan.

Dar nici de data aceasta băiatul nu grăbi pasul şi ordonanţa se resemna să meargă agale, alături de el. După câtva timp îşi duse mana la capelă, să şi-o potrivească din nou, şi şopti:

— Pas alergător, că ne-a văzut...

Căpitanul îi aştepta în faţa porţii, în cămaşă şi bretele, fumând nervos. Era un bărbat între două vârste, mărunţel, aproape gros, cu picioarele prea scurte. Avea faţa rotundă, sprâncenele ciupite şi părul rar din creştet şi-l adunase şi lipise pe frunte parcă ar fi încercat, zadarnic, să-şi construiască' o expresie sarcastică şi oarecum feroce.

— Valentin, strigă el peste umăr, poţi să te dezbraci!

Când Brânduş intră în curte, de pe pridvor coborî alergând un băietan oacheş, cu părul negru, lins pe cap. Era în chiloţi de baie şi aducea două perechi de mănuşi de box. Ca şi cum nu 1-ar fi văzut, Brânduş se îndreptă spre cişmeaua din fundul curţii şi începu să-şi tragă cămaşa din pantaloni. O împături cu grijă şi-o aşeză pe buturuga de lângă cişmea. Apoi, cu aceleaşi gesturi line, măsurate, îşi scoase espadrilele şi-şi şterse mult timp picioarele în iarbă. Apoi îşi sumese cât putu mai sus pantalonii scurţi. Căpitanul îi strigase de câteva ori:

— Hai, musiu, mai repede, că ne-apucă noaptea!

Pusese deja mănuşile lui Valentin şi acum aştepta jucându-se nerăbdător cu cealaltă pereche, în cele din urmă, Brânduş se apropie zâmbind de el şi întinse amândouă mâinile deodată, cu un gest teatral, nepotrivit, parcă ar fi aşteptat să i se pună cătuşe. De lângă poartă, unde rămăsese de strajă, soldatul urmărea curios preparativele.

— Atenţie! strigă deodată căpitanul. Apropiaţi-vă privindu-vă drept în ochi şi strângeţi-vă mâna cavalereşte!

în timp ce băieţii se îndreptau unul spre altul păşind ţeapăn, stângaci, privindu-se cu severitate şi încercând să nu clipească, se auzi din nou vocea căpitanului, brusc sugrumată de emoţie: — Pregătiţi formulele! Pronunţaţi corect, nu vă bâlbâiţi!

Băieţii ajunseseră unul în faţa celuilalt şi, prinzându-şi anevoie amândouă mâinile înmănusate, le clătinară de câteva ori, cu grijă, nu cumva să le alunece mănuşile înainte de comanda următoare.

— Proclamaţi formulele! continuă căpitanul, parcă şi mai emoţionat.

Ascultaţi comanda mea şi provocaţi-vă! Unu, doi, trei!...

— *Virtuoso!* proclamă rar, aproape silabisind, Valentin. Hafiz!

— Opriţi! strigă căpitanul ridicând braţul drept şi făcând un pas spre ei. Care-i formula ta? se adresă băiatului.

— *Virtuoso!* răspunse intimidat Valentin. *Virtuoso* şi Hafiz. ';

— Ce-i cu el? Nu te-am mai auzit până'acum.

— E un poet persan.

— Da' de unde-l ştii??

— Mi 1-a povestit Agripina.

— Bine, făcu căpitanul clătinând din cap. La loc comanda. Trei paşi .înapoi, înaintaţi, proclamaţi formulele şi provocaţi-vă! Unu, doi, trei!...

— *Virtuoso!* Hafiz! strigă cât putu mai clar Valentin.

Apoi începu să aştepte şi, după câteva clipe, întoarse încurcat capul spre taică-său. Brânduş nu spusese nimic; îşi dusese doar amândouă mănuşile la gură, probabil ca să-şi ascundă zâmbetul lui lung şi neînţeles.

— Hei, musiu, formula! strigă căpitanul. Spune şi tu ceva. Spune un cuvânt, oricare, insistă el. Aşa e regula jocului... Zi, mă, un cuvânt, ce dracu?! ca doarn-oi fi mut!...

— Nu pot, şopti târziu Brânduş. Nu pot s-o spun. E un secret.

Brânduş ştia ce are să urmeze. Ca în fiecare seară, căpitanul se va apropia de el, îi va pune mâna pe umăr, îl va ruga; apoi va încerca să-i trezească amorul propriu, numindu-l incult, mârlan, mitocan; în cele din urmă, exasperat se va trage câţiva paşi înapoi şi va urla: „Fără proclamaţii, atacul!"... De data aceasta însă, căpitanul nu insistă. Zâmbi cu înţeles şi privi spre Valentin. „Să faci cum te-am învăţat eu!" îi spuse. Apoi se dădu încet înapoi, cu acelaşi zâmbet misterios pe figură şi aşteptă, pregătindu-se să savureze pe îndelete surpriza lui Brânduş.

Dar pentru că i se păru că Brânduş îl priveşte ironic, strigă deodată:

— Atacaţi!...

Ca de obicei, Brânduş porni cu capul înainte, fără gardă, ţinându-şi pumnii lângă umeri, parcă mănuşile ar fi fost două mici ghiulele cu care ar f i trebuit să execute mişcări de gimnastică. Valentin îl aşteptase concentrat, înţepenindu-şi genunchii, îl lovi cu pumnii unul după altul, dar parcă fără putere, căci Brândus nu se clătină. Rămase în faţa hai, zâmbind, privindu-l în ochi, provocator.

— Atacaţi! strigă căpitanul.

Valentin se trase un pas înapoi, ca să poată lovi cu toată puterea şi când îl văzu pe Brândus apropiindu-se din nou îi repezi pumnul drept peste gură.

— Apără-te! strigă căpitanul. Ţine garda!

Dar Brândus continuă să zâmbească, cu pumnii bine lipiţi de umeri, cu capul puţin dat pe spate, ca şi cum ar fi aşteptat o comandă care întârzia peste măsură de mult. înfuriat, Valentin se propti în faţa lui şi începu să-l lovească din ce în ce mai repede, scrâşnind din dinţi, suflând greu.

— Ţine garda! strigă din nou, desperat, căpitanul. Valentin, nu te pripi! Adu-ţi aminte ce ţi-am spus!... Brândus, apără-te!...

Câteva clipe, Valentin rămase nemişcat, dar cu pumnii gata să lovească, respirând adânc şi cu privirile înfipte în ochii lui Brândus, care continua să zâmbească. Deodată, ca şi cum ar fi auzit comanda mult aşteptată, Brândus îşi întinse braţele cât putu mai larg, le încorda o clipă nemişcate, apoi le ridică în sus, le lipi de corp, le repezi înainte.

— Brândus, ţine regulile, că altminteri opresc *match-u*\|/ ameninţă căpitanul.

Valentin reîncepu atacul, parcă mai dezordonat ca înainte, lovind la nemereală, uneori cu amândoi pumnii deodată. Pierzându-şi răbdarea, căpitanul sări între ei şi-i despărţi. Apucă de mână pe Brândus şi-l trase deoparte, spre cişmea.

— Ascultă Brândus, începu el cu un glas scăzut, aproape emoţionat, aşa ne-a fost vorba? Să-ţi baţi joc de mine şi de familia mea?! Ascultă aici, stărui el, punându-i mâna pe umeri şi silindu-l să-l privească, ascultă-mă că eu îţi vreau binele. Vreau să te formez pentru viaţă, pentru viaţa modernă. Trebuie să-ti intre o dată în cap că la box, ca şi în toate celelalte sporturi modeme, eşti obligat să respecţi regulile jocului. M-ai înţeles? — Da, domnule căpitan! rosti cu gravitate Brânduş, privindu-l cuminte în ochi.

încurajat de purtarea blândă şi ascultătoare a băiatului, căpitanul continuă pe un ton mai familiar, aproape intim:

— E şi în interesul tău, şi-mi faci şi mie o plăcere. Ţi-am spus că am şi eu slăbiciunea asta: îmi place să fiu instructor şi arbitru sportiv. Dar nu aşa, cu oricine, ci cu copiii mei. Pentru că, nu ştiu dacă ţi-ai dat seama, eu am modificat regulile *match-ului,* le-am făcut mai cavalereşti. Comenzile: „Pregătiţi! Provocaţi!" sunt invenţia mea. Ai înţeles?

— Da, domnule căpitan, repetă tot atât de grav Brândus.

— Bravo! exclamă căpitanul bătându-l pe umăr. Acum, să te văd!...

Dar îndată ce Valentin reîncepu atacul, Brândus renunţă la gardă şi se mulţumi să eschiveze loviturile trăgându-se înapoi, sărind în lături sau întinzând amândouă braţele şi încercând să-şi ţină adversarul la distanţă. Căpitanul privea lupta cu un zâmbet descurajat întârziind în colţul buzelor. Din fericire, zări curând un băiat căţărat de gardul grădinii şi, fără să se întoarcă, făcu semn cu mâna ordonanţei:

— Marine, îi şopti, biciuşca!

Ordonanţa se plecă să-şi ia nuiaua şi se repezi pe poartă, în clipa următoare, copiii se risipiră luând-o la goană spre biserică, chiuind.

Soldatul scuipă amuzat, îşi trase capela pe ceafă şi rămase de pază în faţa porţii, întorcând la răstimpuri capul să urmărească lupta.

— L-a podidit sângele! exclamă el deodată şi scuipă din nou, cu furie, printre dinţi, cât putu mai departe în faţa lui.

Cu mâinile atârnate de bretele, exasperat, aproape deznădăjduit, căpitanul privea cum fecioru-su lovea în neştire pe Brândus. Tot atât de nepăsător ca la începutul luptei, Brândus zâmbea însângerat între lovituri, întinzând doar din timp în timp amândouă braţele, ca să-şi depărteze adversarul şi să-şi poată scuipa sângele care i se prelingea din nas.

— Opriţi! exclamă deodată căpitanul. Destul pentru azi!

Palid, cu dinţii strânşi, aproape tremurând, Valentin privea faţa însângerată a lui Brândus. Căpitanul se apropiase şi îi scotea nervos mânuşile.

— Duceţi-vă amândoi şi vă spălaţi, le spuse cu o profundă amărăciune în glas.

Brânduş îşi aşeză faţa sub cişmea şi lăsă apa să-i curgă peste ochi, pe gură, pe nas. Din când în când se trăgea în lături ca să-şi scuipe sângele. După câtva timp, căpitanul se îndreptă spre el.

— Azi îţi dau o sută de lei, deşi nu meriţi, îi şopti furişându-i bancnota în palmă, îţi dau mai mult, ca să te încurajez. Dar dacă nici data viitoare nu ţii regula jocului, nu-ţi mai dau decât cincizeci de lei.

Şi dacă te încăpăţânezi să nu lupţi, am să caut pe altcineva. Ai înţeles?

— Da, domnule căpitan, spuse Brânduş, privindu-I cu simpatie şi respect, neîndrăznind să-şi şteargă sângele care continua să i se prelingă din nas.

Căpitanul ar fi vrut parcă să mai adauge ceva, dar se răzgândi şi se depărta încurcat. Venise şi Valentin şi se spălau acum amândoi, Brânduş ţinându-şi cât putea mai mult capul sub robinet, Valentin luând apă în pumni şi zvârlindu-şi-o pe faţă, pe braţe, pe piept. Se auzi deodată vocea ordonanţei, strigând din stradă:

— Domnule căpitan, vine coniţa şi domnişoarele!...

Căpitanul îşi căută plictisit ceasul în micul buzunar secret de sub centură, acolo unde îl ascunsese înainte de *match.*

— Fugi de adu-mi tunica! strigă el.

Apoi, întorcându-se către băieţi, adăugă, silindu-se să dea cuvintelor un ton oarecare:

— Grăbiţi-vă, să nu vă vadă cucoanele. Să nu vadă sânge, că sunt sensibile.

Brânduş se îmbrăcase tăcut şi acum îşi netezea părul ud cu dosul palmei. Când întâlni ochii lui Valentin, zâmbi deodată neaşteptat de blând şi făcu un pas spre el:

— Agripina e sora ta? îl întrebă în şoaptă. Aia care a rămas repetentă, nu e aşa?

Valentin împietri îmbujorat, cu cămaşa în mână.

— Nu e adevărat! făcu el târziu, cu un mare efort.

— A rămas repetentă! spuse Brânduş, cu acelaşi zâmbet nefiresc de blând pe buze.

Apoi, fără să mai aduge ceva, fără să salute, se îndreptă spre portiţa din fundul grădinii, o deschise şi porni încet, cu mâinile în buzunare, continuând să zâmbească. Se prefăcu că nu vede ceata de băieţi care se luaseră după el. Câtva timp îi auzi, destul de departe în urma lui, batjocorindu-1.

. — L-a bătut de 1-a stins! L-a umplut şi azi de sânge!...

Brânduş recunoscuse glasul Năsosului şi se înveseli deodată. Se opri şi scuipă de mai multe ori în şanţ, încercând să scape de gustul sângelui care-i stăruia încă în gură. Apoi, îşi continuă drumul, cu pasul şi mai leneş, aşteptând să audă glasul Năsosului. Trebuia să mai

spună:

„Bătea la el băiatul căpitanului de parcă bătea la nuci! îl plesnea cu mănuşa de-i săreau scântei din ochi!" Lui Brânduş îi plăcea expresia asta „îi săreau scântei din ochi" şi zâmbea cu o secretă satisfacţie de câte ori o auzea. Şi tot Năsosu mai spusese odată: „I-a fulgerat Valentin o tangentă de 1-a năucit!"... îi plăcuse şi expresia, deşi nu înţelegea prea bine ce voia să spună. Dar Năsosu n-o mai folosise de mult.

Trecuse de vila cu clopoţei şi se miră că nu mai aude nimic în urma lui, dar nu întoarse capul să privească. Mergea alene, cu mâinile în buzunare, oprindu-se la răstimpuri să scuipe în şanţ. Nu se mai auzeau acum decât greierii. Şi deodată înţelese de ce nu-l mai strigase nimeni.

Ghicise pasul greu şi pripit al ordonanţei, apoi îl auzi strigând de departe:

— Hei, musiu!

Se opri şi întoarse încet capul. Marin alerga spre el.

— A dat ordin domnul căpitan să stai pe loc, spuse apucându-l de braţ. Să stai pe loc şi să-l aştepţi, că vine şi dumnealui acuşica.

— Dă-mi drumul, spuse Brânduş, încercând să-şi elibereze braţul.

— Nu, musiu! Aşa a dat ordin...

— Nu-ţi fie teamă, că nu fug, îl întrerupse Brânduş. Eu ştiu ce vrea domnul căpitan. Dă-mi drumul!

— Nu, musiu, făcu soldatul clătinând din cap.

Apoi tăcură amândoi, aşteptând în marginea şoselei. Târziu, îl văzură pe căpitan. Călca nervos, cu picioarele lui scurte şi privea tot înainte, încordat, parcă nu i-ar fi zărit încă. Se opri lângă ei şi răsuflă adânc.

— Marine, întoarce-te acasă şi spune coniţei să nu se impacienteze, că nu întârzii mai mult de un sfert de ceas.

După ce soldatul dispăru, se apropie mai mult de Brânduş.

— Cine ţi-a spus că Agripina a rămas repetentă? îl întrebă el în şoaptă, întâi şi întâi că nu e adevărat, e o calomnie. Dar cine ţi-a spus?

— Nu mi-a spus nimeni, vorbi calm Brânduş. Asta e de la mine.

Ştiam că nu e adevărat, dar am spus-o aşa, ca să văd ce-are să facă Valentin...

— Brânduş, îl întrerupse căpitanul, tu eşti un mare pezevenghi! Tu faci pe prostul ca să-ţi baţi joc de mine şi de familia mea, dar să nu crezi că eu am să înghit la infinit afronturi şi aluzii de la un mucos ca tine. întâi şi întâi, cum îţi închipui tu că eu, căpitanul Lopată, am să cred că ţi-a venit să spui aşa, deodată, din senin, din iarbă verde, că fata mea a rămas repetentă? De unde una până la alta? De ce să-ţi vină tocmai lucrul ăsta în minte, că fata mea a rămas repetentă? De ce tocmai chestia asta cu repetenţia? Ce-ai înlemnit aşa? strigă el văzând că Brânduş îl priveşte drept în ochi, fără să spună nimic. Răspunde!

— Mă gândeam ce să vă răspund, începu Brânduş cu gravitate, şi tocmai m-aţi întrerupt când mă gândeam...

Căpitanul îl apucă de braţ şi-l scutură de câteva ori, dar începură să se audă voci în susul şoselei, parcă un grup gălăgios ar fi ieşit dintr-o curte şi căpitanul, cu un efort, se stăpâni.

— Eu îţi vorbesc prieteneşte, reîncepu el coborând din nou glasul, poţi să ai toată încrederea în mine. Nu-ţi fie frică, n-am să-ţi fac nimic.

— Nu mi-e frică, spuse Brânduş, dar nu ştiu cum să vă explic. Ca să puteţi înţelege, ar trebui să cunoaşteţi un secret al meu şi asta mă gândeam când m-aţi întrerupt: cum să vă spun secretul?

Căpitanul îl privi adânc, silindu-se parcă să-i ghicească gândul.

Două perechi tinere se îndreptau spre ei, vorbind tare.

— Am şi eu secretele mele, începu brusc căpitanul, cu un glas mai nuanţat, în care răzbătea chiar şi simpatie, dar toate sunt în legătură unul cu altul, dacă înţelegi ce vreau să spun. Bunăoară, nu ştiu dacă ai băgat de seamă, astă seară, în timpul *match-u\ui,* aveam un secret cu Valentin, îl învăţasem mai dinainte cum să-ţi aplice un *swing* cu stânga, urmat de o directă cu dreapta, ca să te facă *knock-out.* Dar vezi că secretul ăsta era în legătură cu *match-\ A.*

Se întrerupse ca să-şi aprindă o ţigară şi trase lung primul fum.

Perechile trecură pe lângă ei, continuând să vorbească.

— Aşa sunt secretele, reluă căpitanul după ce grupul se depărtase, întotdeauna sunt în legătură unul cu altul. Dar ce-au a face secretele personale cu Agripina? De unde ţi-a venit ţie să spui că Agripina a rămas repetentă? Ai mai spus asta la cineva?

— Nu. N-aş fi putut s-o spun, pentru că ştiam că nu e adevărat. Am spus aşa, în glumă, ca să văd ce are să facă Valentin. Poate s-ar fi supărat şi ar fi sărit la mine şi atunci ne-am fi apucat la bătaie, dar de-adevăratelea, fără mănuşi...

— Ah! exclamă căpitanul, parcă ar fi început să se dumirească, înţeleg ce vrei să spui. Ai vrut aşa, ceva, ca un fel de idee, ca să-l provoci pe Valentin, să-l înfurii...

— Da, făcu Brânduş.

— Ai vrut să-l insulţi.

-Da.

— Dar cum ţi-ai permis tu, un mârlan din Breaza, să-mi insulţi familia? izbucni căpitanul, mâniindu-se din nou. Dacă te-auzea cineva?

Te-auzea cineva din stradă şi mâine toată lumea bună ar fi aflat că Agripina a rămas repetentă?

— Nu putea să audă, se apără Brânduş. Am vorbit foarte încet, ca să mă audă numai el, Valentin.

— Aveai ce-aveai cu el, că te snopise la box... - ' '

-Da.

Câtva timp nu se auziră decât greierii. Căpitanul tăcuse şi se scărpina nervos şi dezorientat la ceafă.

— Eşti al dracului, reîncepu el târziu. Eşti un individ curios şi-al dracului. Când ai mănuşile în mână, nu te aperi, îl laşi pe Valentin să te umple de sânge şi după aceea când eu, arbitrul, am proclamat demult sfârşitul *match-ului,* tu îmi insulţi familia şi vrei să te iei la bătaie cu pumnii, ca haimanalele de pe maidan...

Brânduş tăcea, continuând să-l privească.

— Dar cum pastele mă-si te-ai gândit tocmai tu la asta, că Agripina, fată cultă, a rămas repetentă? Cum ţi-o fi venit ţie tocmai lucrul ăsta în cap? De ce n-ai inventat altceva?

Se opri câteva clipe, apoi izbucni deodată, ridicând ameninţător braţul: — Să nu te prind că mai spui la cineva, că te omor în bătaie! Te bat cu cravaşa, de te las lat! Te las lat! repetă cât putu mai rar.

A doua zi către apusul soarelui, Brânduş nu se mai opri la râpă să privească încrucişarea trenurilor. Porni pe şosea, şi după câtva timp apucă la întâmplare o cărăruie şi începu să urce dealul, înainta după obiceiul lui, fără grabă şi totuşi spornic, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, concentrat. Curând pătrunse într-un luminiş şi se aşeză pe iarbă. Fuseseră vilegiaturişti pe aici. Locul era plin de jurnale şi hârtii unsuroase şi Brânduş le privi pe fiecare cu

atenţie, ca şi cum ar fi vrut să şi le întipărească în minte. Când soarele se retrase şi de aici, se ridică brusc şi plecă mai departe, spre costişa primăriei, unde se cosise de curând fânul. Dar se auzi deodată strigat din urmă: „Hei, băieţaş" şi întoarse capul. La vreo zece paşi, o fată îi făcea semn cu mâna s-o aştepte. Era blondă, aproape palidă şi foarte înalta, uscăţivă, cu braţele neaşteptat de lungi. Când se apropie de el, Brânduş observă că are ochii albaştri, dar atât de şterşi, încât păreau decoloraţi. Gura îi era curios desenată, buza de jos lungă, subţire şi discretă, iar cea de sus robustă şi cărnoasă, dându-i un aer de peşte rar, exotic. Era, de asemenea, curios îmbrăcată: rochia, de o nedefinită culoare roz-gălbuie, părea mult prea scurtă şi avea mânecile prea lungi. Brânduş o privi fără să se turbure, apoi îi zâmbi şi-şi continuă drumul. Fata grăbi pasul şi câteva clipe în urmă îl ajunse şi-l prinse de braţ.

— Sunt Agripina, spuse. Am vrut să te cunosc personal.

îi lăsase braţul şi acum îl privea adânc în ochi, cu milă şi totodată sarcastic, aproape provocator.

— Ştiam că te bate Valentin la box în fiecare seară, adăugă, te umple de sânge şi pe urmă îţi dă căpitanul şaizeci de lei...

— Ieri mi-a dat o sută de lei, o întrerupse Brânduş, zâmbind mai mult pentru sine, cu o discretă satisfacţie.

— îţi dă şaizeci sau o sută de lei, pe urmă te trimite acasă, continuă Agripina. Am vrut să te cunosc personal, să văd ce fel de exemplar uman eşti... Dacă nu înţelegi toate cuvintele, adăugă ea repede, fă-mi un semn, ridică două degete în sus, ca la şcoală, şi atunci mă opresc să-ţi explic ce vreau să spun cu alte cuvinte, pe înţelesul tuturor...

— Ai rămas repetentă! făcu deodată Brânduş.

Fata îl privi curios, cercetător, şi zâmbi cu o infinita' ironie.

— Ai ghicit, începu ea târziu. De aceea voiam să te cunosc, să-mi spui şi mie cum ai ghicit. Pentru că ăsta e un secret de familie. Nu e un secret personal, dacă înţelegi ce vreau să spun. Secretele mele personale mi-e indiferent dacă le află lumea, întreg Buzăul ştie că am fost de trei ori îndrăgostită, dar că de-abia acum iubesc întâia oară cu adevărat, pentru că el, logodnicul meu, e departe, e chiar foarte departe în timp şi spaţiu vreau-să spun. Ai ghicit, probabil, că e vorba de un om care a murit demult. Un om? exclamă ea cu o bruscă gravitate, ca şi cum s-ar fi trezit deodată pe scenă şi ar fi încercat, în ultima clipă, să-şi schimbe glasul. Un om ca toţi oamenii? Oh, nu! băieţel, un poet, un geniu, un luceafăr! Pe el mi 1-am ales logodnic. De-abia acum iubesc cu adevărat. O ştie toată lumea în Buzău. Nu e un secret de familie, ca accidentul meu şcolar, bunăoară. Cum ai aflat de el? întrebă regăsind glasul precis, aproape răutăcios, pe care-l folosesc câteodată fetele când vorbesc între ele pe stradă. Cunoşti pe cineva în Buzău?

Ţi-a scris vreun prieten din Buzău?

— Nu, răspunse Brânduş.

— Dacă ţi-aş spune că trebuia să mergem la băi la Călimăneşti cum mergem în fiecare an, şi că mama a schimbat programul în ultima săptămână, căci Călimăneştiul e plin de buzoieni şi onoarea familiei ar fi fost ameninţată? N-o cunoşti pe mama! exclamă ea. Ah, băieţel, ce păcat că nu citeşti cărţi adevărate, vreau să apun cărţi de poezii sau romane... Mama e de-acolo, dintr-o carte adevărată, dintr-un roman.

Căpitanul, tatăl meu, e şi el, în felul lui, un personaj de roman, pentru că, întâi şi întâi, e o victimă a familiei şi, poate chiar a societăţii. El n-a voit să se facă ofiţer. Şi n-a voit nici să fie tatăl nostru, dacă înţelegi ce vreau să spun, n-a voit, adică, să se căsătorească sau, şi mai precis, n-a voit s-o ia pe mama. Am aflat asta de când aveam cinci ani.

Nu era un secret, i-o repeta mama în fiecare duminică, la sfârşitul mesei, în timp ce tata făcea cafeaua. Nu i-o mai spune acum, adăugă repede scăzând tonul, făcându-l mai confidenţial, nu i-o mai spune pentru că, de mulţi ani, are altceva de spus. îi aminteşte, între altele, că a căzut de trei ori la examenul de maior şi că va ieşi la pensie

căpitan, va îmbătrâni căpitan... Dar toate astea sunt secrete de familie, n-ar fi trebuit să ţi le spun. Probabil că ai să le repeţi, şi mâine are să le afle toată Valea Prahovei.

— Nu, o întrerupse Brânduş. Dacă e un secret, n-am să-l spun la nimeni.

Agripina îl privi lung, cu un început de simpatie.

— Ce păcat că nu citeşti cărţi! exclamă ea. Semeni cu Valentin şi cu sora noastră, Eleonora. Amândoi sunt premianţi.

— Nu, făcu Brânduş ridicând din umeri. N-am fost niciodată premiant. N-am memorie, adăugă, întorcând capul şi scuipând.

Agripina îl apucă de mână şi-l trase după ea.

— Haide să stăm pe iarbă, îi spuse. Probabil că nu cunoşti cuvântul „bucolic", continuă cu o urmă de regret, şi totuşi cu ironie, în glas. Noi ne aflăm acum într-un peisaj bucolic. Iar dacă eşti pretenţios, poţi spune chiar „peisaj arcadian". Să te înveţi să-ţi placă cuvintele, Brânduş. Să iubeşti cuvintele. Să-ţi îmbogăţeşti necontenit vocabularul... Apoi, fără să-i lase timp să spună ceva, întoarse capul brusc şi-l întrebă: Cum ai ghicit că am rămas repetentă?

Brânduş ridică din umeri. Părea încurcat.

— Nu pot să-ţi spun, pentru că e un secret al meu...

Fata căzu pe gânduri, visătoare.

— îmi place de tine, Brânduş, începu ea târziu. Dacă ai fi avut cinci, şase ani mai mult, dacă ai fi avut şaptesprezece ani, ca mine, probabil că m-aş fi îndrăgostit de tine. îmi place de tine că ai secrete şi totuşi n-ai memorie. Dar, mai târziu, trebuie să-ţi descoperi şi puţină nebunie.

La optsprezece ani, când ai să fii înalt şi frumos, voinic, aşa cum sunt băieţii de optsprezece ani, mi-ar plăcea să te ştiu cu o aripă nevăzută pe umerii tăi, umbra nefirească şi fatală a nebuniei. Atunci ai umbla prin lume cu fruntea melancolică şi părul răvăşit, cu tâmplele larg descoperite, cu ochii puţin închişi, dar numai foarte puţin închişi...

Vorbea din ce în ce mai înfrigurată, împreunându-şi mâinile, depărtându-le brusc, oprindu-şi-le nervos pe genunchi şi privindu-le oarecum speriată, parcă i-ar fi fost frică să le vadă începând deodată să tremure singure.

— Oh, Brânduş, ce frumos ai să fii! exclamă ea cu entuziasm, strivindu-şi palmele în iarbă. Dar să ai şi aripa nebuniei! Să fii sarcastic şi demoniac, să insulţi, să provoci la duel, să rupi logodnele cu fetele prea bogate, prea frumoase şi inculte. Brânduş, băieţelul meu!

să nu cumva să aud că ţi-au plăcut incultele şi premiantele! înainte de a le iubi, să le pui întrebări: filozofie, vocabular, poezie, în primul rând poezie. Să le întrebi... să le întrebi: „Dumitale, domnişoară, îţi place Rilke? îţi place Holderlin?" Şi, dacă nu-ţi răspund, să nu le săruţi...

Oftă şi zâmbi lung, dar copleşită parcă de tristeţe. Şi, totuşi, probabil că ai să devii şi tu nătâng şi nesărat ca toţi ceilalţi. Ai să plângi îndrăgostindu-te şi ai să rămâi romantic pur, byronian. N-ai să mai faci nebunii decât când ai să te îmbeţi. Ar fi oribil! Nebunie la plural, construită cu acuzativul! Nebunie colectiv condiţionată!...

Se opri, parcă obosită dintr-o dată şi-l privi dezamăgită şi totuşi fără să-l mai vadă.

— Eu ştiu la ce te gândeşti, începu târziu Brânduş. Ţi-o fi povestit Valentin ce făcea motanul nostru şi poate ai crezut că sunt nebun. Dar şi ăsta e un secret al meu, adăugă

zâmbind.

Agripina întoarse capul spre el, încruntându-şi uşor sprâncenele.

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

— Ţi-o fi povestit Valentin de motanul nostru, continuă Brânduş cu aceeaşi linişte în glas, ţi-o fi repetat ce le povestisem într-o seară, când coboram cu băieţii de pe munte. Dar n-a înţeles, pentru că nu le-am spus tot. A crezut, poate, că ce le povesteam eu se întâmplase acum, căci şi acum avem un motan şi-l cheamă tot Vasile. Dar ăsta era secretul meu: nu le-am spus că ce le povesteam se petrecea când eram mic. Aveam atunci cinci ani.

— Tot nu înţeleg, îl întrerupse Agripina. Vorbeşte clar. Nu te fâstâci, că nu eşti la examen.

— Nu mă fâstâcesc, dar credeam că ştii de la Valentin. Credeam că ţi-a povestit el întâmplarea cu motanul şi de aceea vorbeai adineauri de nebunie, că, pasămite, eu n-aş fi fost în toate minţile dacă am putut vedea-motanul băgându-şi labele în cazan şi scoţând rufele una câte una...

— Brânduş, copilul meu! strigă Agripina cu severitate.

Concentrează-te înainte de a vorbi, exprimă-te clar, în propoziţii scurte, gramatical exacte: subiect, predicat şi toate celelalte care mai urmează.

Eu nu prea le ştiu, adăugă repede, oarecum în paranteză, pentru că mie

nu mi-a plăcut niciodată gramatica. Dar tu eşti băiat, te pregăteşti să înfrunţi lumea cu o aripă de nebunie fâlfâind pe umerii tăi, tu trebuie să fii clar, gramatical impecabil, căci altminteri nebunia nu mai e interesantă.

— Dacă mă întrerupi mereu, n-am să pot să-ţi explic. Văd că Valentin nu ţi-a povestit nimic de motanul nostru Vasile...

— Ei bine, ce-i cu el? întrebă Agripina.

— Când aveam cinci ani, începu Brânduş, rostind rar cuvintele, parcă ar fi vrut să sublinieze, când aveam cinci ani 1-am văzut o dată pe Vasile cum a intrat pe fereastră şi a sărit pe plita fierbinte. Era acolo cazanul ăl mare pentru rufe. L-am văzut pe Vasile cum şi-a băgat laba în apa clocotită şi a început să scoată rufele, una câte una.

Le-am povestit asta. Şi le-am mai povestit şi altele: cum se căţăra Vasile pe coşuri, se cobora pe horn în bucătărie şi se lăsa cu capul în jos pe jăratec, căci lui nu-i era frică de foc. Doar ce-i scăpărau ochii şi stuchea deasupra jăratecului.

— Băieţel! exclamă Agripina, apucându-l de braţ, şi trăgându-l uşor spre ea. Tu eşti o minune, eşti un caz extraordinar! Tu trăieşti în folclor, dacă înţelegi ce vreau să spun...

— N-ai ascultat, o întrerupse Brânduş, desprinzându-şi braţul din mâna Agripinei. Ţi-am spus că tocmai ăsta era secretul meu, că toate câte le povesteam eu se întâmplaseră când aveam cinci ani şi ei nu ştiau. Ei, băieţii, credeau că s-au întâmplat acum. De aceea or fi crezut poate că sunt nebun. Dar mie nu-mi pasă, adăugă ridicând din umeri.

Eu ştiu ce ştiu.

Agripina îl privi o clipă pătrunzător, parcă ar fi încercat, cu un suprem efort, să-i ghicească gândurile, apoi îşi întoarse capul spre munte şi zâmbi melancolică.

— Păcat că m-ai întrerupt, spuse coborând glasul, ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi. Eram inspirată. Simţeam că ţi-aş fi putut spune lucruri extraordinare, ţi-aş fi vorbit de mituri şi legende, ţi-aş fi revelat sensul existenţei tale nedesprinse încă din fabulosul folcloric. Nu-i nimic dacă nu mă înţelegi acum. Mai târziu, la optsprezece ani, ţi-ai fi adus aminte că ai întâlnit o fată nemaivăzută şi nemaiauzită, că ai întâlnit pe Agripina şi atunci ai fi înţeles...

Se înserase şi Brânduş îşi zvârlea din când în când privirile spre munte. Agripina îşi

strânsese picioarele sub ea şi-şi trase cât putu mai mult rochia peste ^pulpe.

— Păcat! adăugă ea aproape cu tristeţe. Ai trecut pe lângă o revelaţie şi-ai închis ochii, n-ai vrut s-o primeşti.

— Eu ţi-am vorbit limpede şi pe înţeles, făcu Brânduş, dar nu m-ai ascultat. Ţi-am spus că astea se întâmplau când aveam cinci ani; se întâmplau când eram mic, când eram copil. Acum se întâmplă altele şi mai frumoase, dar nu ţi le pot spune. Toate câte mi se întâmplă mie, şi numai mie, sunt secretele mele. Nu le pot spune.

— Eşti fantastic! exclamă deodată Agripina prinzându-şi mâinile pe deasupra genunchilor. Credeam că singura ta aventură de care îţi vei aduce aminte toată viaţa va fi întâlnirea cu mine. De mult voiam să-ţi fac surpriza asta: să te smulgi din masa indivizilor de duzină, să evadezi din cotidian şi banalitate întâlnindu-te cu Agripina. De două săptămâni te urmăream de departe, te adulmecam şi te reconstituiam, descusându-l în fiecare seară pe Valentin, îţi dam târcoale fără să mă vezi, ca să te înţeleg, să înţeleg de ce nu vrei să te aperi la box, de ce te laşi bătut în fiecare seară de Valentin şi apoi plătit de căpitan. Aveai un secret şi nu-l ştiam, nu-l înţelegeam. Ascundeai o taină, aşa cum ascund şi eu. De aceea mă interesai: erai un personaj. Meritai s-o întâlneşti pe Agripina, să ai şi tu o aventură fantastică. Pentru că, băieţel, strigă însufleţindu-se deodată, eu nu sunt aşa cum mă vezi, eu sunt cu totul şi cu totul altfel decât toate celelalte fete - eu sunt inspirată, sunt o făptură nemaivăzută şi nemaiauzită... Şi deodată, aseară, i-ai spus lui Valentin... Şi asta mă exasperează, că nu pot înţelege cum ai ghicit tu că am rămas repetentă. Spune drept, ţi-a scris cineva din Buzău?

Brânduş nici nu se mai obosi să-i răspundă. Continua s-o privească oarecum absent.

— Pentru că, băieţel, continuă ea emoţionată, tu nici măcar nu poţi bănui cum am fost eu răsfăţată în şcoală, nici prin gând nu-ţi trece cât şi cum am fost de precoce. Cunoşteam pe toţi poeţii lumii, şi la opt ani ştiam pe dinafară *La chuîe d'un ange.* Mi se spunea Mia Hasdeu. Şi apoi s-a întâmplat ceva, Brânduş! exclamă apucându-l din nou de braţ.

S-a întâmplat evenimentul. Nu-l ştie nimeni, şi chiar dacă 1-ar şti, nu l-ar putea înţelege. E inexprimabil, ai să înţelegi mai târziu ce vrea să

spună cuvântul acesta. E cu adevărat o taină; nu mi-a fost revelată decât mie, şi mi-a fost revelată printr-un act gratuit, un act de har.

Evident, am fost pedepsită; m-au lăsat repetentă şi asta s-a aflat la Buzău, dar numai asta s-a aflat, căci cauza adevărată, cauza cauzelor, *evenimentul* e incomprehensibil celorlalţi... Dar ceea ce mă exasperează e faptul că încă nu îtiţeleg cum 1-ai ghicit tu, dacă într-adevăr ai ghicit, şi nu ţi-a scris cineva din Buzău. Fii sincer şi mărturiseşte: ti-a scris cineva?

— S-a făcut târziu, spuse Brânduş, zvârlindu-şi încă o dată privirile spre munte. Trebuie să mă duc.

— Ah, băieţel! exclamă Agripina cu un alt glas. Mai târziu, când am să scriu toate romanele şi nuvelele pe care le am în cap, am să scriu o nuvelă şi cu noi doi cum stăm noi acum în iarbă, la căderea nopţii şi ţie începe să ţi se facă frică şi te uiţi pe furiş spre pădure...

— Nu mi-e frică, spuse zâmbind Brânduş.

— Te rog, nu mai mă întrerupe când îţi povestesc! strigă cu severitate Agripina. Nu-ţi dai încă seama, dar ţi-e frică. Şi când s-o întuneca de-a bineiea, ai să mori de frică, ai să mă rogi din ochi să-ţi dau drumul, să te duci acasă.

— Nu e adevărat, încercă Brânduş s-o întrerupă.

— Dar eu n-arfl să te las, am să te ţin aici până la miezul nopţii. Căci în nuvela asta, Brânduş, eu sunt o fată rea, un fel de vrăjitoare, îmi place să chinui băieţii de la ţară iar la oraş sunt şi mai rea; la oraş, scriu scrisori anonime căci sunt invidioasă pe fetele frumoase şi

bogate, pe fetele care au succes, căci în nuvela mea, mie, fata căpitanului, îmi place amorul. Grozav îmi place amorul...

Se opri deodată, aproape istovită, şi-şi trecu mâna pe frunte.

— Am deja scris în cap un ciclu întreg, zeci şi zeci de romane şi nuvele. Ciclul *Fata căpitanului.* Eu sunt asta: Agripina, fata căpitanului Lopată. Le-am scris în fel şi fel de stiluri, în fiecare nuvelă sau roman sunt alta, nu mai semăn cu cea dinainte. Mă schimb şi totuşi rămân aceeaşi: Agripina. Prima nuvelă am scris-o în stil romantic, gen Puşkin.

începea aşa: „în urbea noastră X, pe strada Principatele Unite chiar lângă Grădina Publică, se mutase prin anii 193... o familie ciudată şi care a devenit curând de pomină: familia căpitanului Lopată"...

— S-a făcut târziu, trebuie să mă duc, spuse Brânduş, încercând din nou să se ridice.

— Nu pleca! îl opri Agripina, întinzând repede mâna şi apucându-i braţul. Nuvela asta am scris-o demult. Am mai compus de atunci vreo sută, deşi nu le-am aşternut pe hârtie cum spunea primul meu profesor de română. Dar cu tine am să scriu altfel. Am să scriu o poveste fantastică. Pentru că, recunoaşte, ni se întâmplă ceva fantastic, trăim amândoi o aventură extraordinară. Tu aveai, şi ai încă, un secret, şi eu mă dădeam de ceasul morţii să-l descifrez; şi deodată, tu, băieţel de la ţară, desculţ în espadrilele tale murdare, ne descoperi nouă, familia căpitan Lopată, cel mai sinistru secret familial. Dar am să mă răzbun, Brânduş! în nuvela mea am să te chinui, am să te sperii. Am să şuier ca vrăjitoarele din *Macbeth:* „Coadă de şopârlă, hî! hî! hî! Limbă de năpârcă!... hî! hî! hî!"... Nu e aşa că ţi-e frică? Aşa cum suntem acum, singuri în pădure, şi-ar putea să răsară vreo arătare, vreun strigoi...

— Nu mi-e frică, făcu Brânduş. Dar trebuie să plec. E târziu.

— De ce trebuie să pleci? îl întrebă Agripina apropiindu-şi mult capul de al lui. Crezi cu adevărat că sunt o vrăjitoare? Sunt atât de urâtă şi de rea? Ţi-e frică de mine? Răspunde, ţi-e frică de mine?

-Nu.

— Ţi-e frică de gura mea de broască mare şi lacomă, de dinţii mei lungi şi ascuţiţi, de dinţii ăştia urâţi şi neodihniţi, gata să se repeadă în tine, să te sfârtece şi să te fărâme, să te înghită bucăţică cu bucăţică?

Răspunde, ţi-e frică?

— Nu. Dar trebuie să mă duc...

— Atunci e mai grav! exclamă Agripina cu o umbră de teroare în glas. Nu ţi-e frică de mine, dar ţi-e milă. Ţi-e ruşine să stai cu mine noaptea, pentru că sunt urâtă. Spune drept, nu-i aşa că sunt urâtă? îţi plac şi ţie Fetele frumoase, ca la toţi proştii, şi eu sunt urâtă, am picioare lungi şi subţiri şi n-am pe vino-ncoace, sunt un fe,l de sperietoare. Ştiu, ştiu, băieţel, sunt extraordinar de urâtă, dar am altceva, altceva, pe care nu-l are nici cea mai frumoasă fată din lume.

Am sânge de zână şi de vrăjitoare în vinele mele. Poate am fost ursită să fiu aşa cum sunt, urâtă, ca să fugă proştii de mine. Dar iubitul meu va şti să mă recunoască. Băiatul care mă sărută o dată nu mai mă poate uita. Cine mă sărută mă vede dintr-odată aşa cum sunt: zână

prefăcută în cenuşăreasă. Dacă ai avea câţiva ani mai mult, m-ai săruta şi tu şi atunci ţi-ar cădea solzii de pe ochi şi m-ai vedea aşa cum sunt în realitate, zâna zânelor, minunea minunilor. Te-aş învăţa cum să mă iubeşti, cum să mă strângi în braţe şi ţi-aş arăta stelele una după alta cum numai eu ştiu să le arăt, şi ţi-aş revela poeţii lumii, te-aş învăţa cuvinte rare şi neştiute... Brânduş, exclama ea patetic, strângându-i braţul şi trăgându-l încet spre ea, te-aş

învăţa cum să pronunţi cuvintele grele şi nestemate, cuvinte greceşti şi persane...

— Dă-mi drumul! făcu deodată Brânduş, încercând să se ridice.

,, — Te-aş învăţa să rosteşti: apodictic, choeforic, şalimar...

— Dă-mi drumul! strigă Brânduş cu o voce gravă, aproape ameninţătoare...

Şi cu un gest brusc, se desprinse din strânsoarea ei şi sări în picioare.

— Vorbeşti de un ceas. Vorbeşti întruna, aşa cum vorbesc fetele, cuvinte multe şi neînţelese, cuvinte femeieşti. Degeaba mi le-ai spus şi mi le-ai repetat. Nu vreau să le învăţ. N-am nevoie de ele. Eu ştiu ce ştiu; n-am nevoie de altceva.

O privea cum rămăsese la picioarele lui, în iarbă, cu rochia prea scurtă, cu capul plecat pe genunchi şi zâmbi.

— Credeai că d-aia mă uit spre pădure, că mi-ar fi frică. Dar eu priveam pentru că se înnoptează şi mai am de mers trei ceasuri. La noapte rămân pe munte. Are să iasă luna abia după miezul nopţii şi vreau să rămân acolo, în vârf, s-o văd cum răsare. Ziceai că mi-e frică!

exclamă mâhnit şi scuipă în lături. Dacă mi-ar fi fost frică, nu 1-aş fi lăsat pe Valentin să mă umple de sânge. L-aş fi doborât cu un singur pumn. Dar voiam să-i dovedesc şi lui că nu mi-e frică de durere, că pot îndura oricât, că ar putea să mă bată şi cu biciul, şi tot n-aş scrâşni din dinţi. Eu mă oţelesc întruna, mă învăţ cu relele, mă tot pregătesc.

Căci eu nu sunt ca ceilalţi, eu sunt copil găsit. Eu n-am să fiu om de rândy» eu am să ajung o dată foarte mare, mai mare ca Alexandru Machedon. Am să stăpânesc într-o zi lumea toată. Eu ştiu ce ştiu. De aceea nu fac ca ceilalţi. Eu dorm noaptea pe munte şi nu mi-e frică, şi mă urc în copaci fără să mă simtă paserea, şi într-o zi am să-mi pot da drumul pe râpă fără să mă vatăm. Eu sunt un copil găsit, eu n-am părinţi de rând ca ceilalţi.

— Brânduş, Măria ta! strigă deodată Agripina, cuprinzându-i genunchii. Poate-i fi os de domn...

— Degeaba îţi baţi joc de mine, făcu Brânduş zâmbind, că tot nu mă supăr. Eu m-am învăţat cu batjocura şi cu răutatea, nu mă supăr şi nici nu mă înveselesc, ca ceilalţi.

— Măria ta, începu patetic Agripina, lasă-mă să te mângâi şi să-ţi sărut mâinile, să ştiu că am mângâiat şi eu fecior împărătesc!...

— Vorbeşti întruna, o întrerupse Brânduş, vorbeşti prea mult. De aceea se feresc băieţii de tine. Le vorbeşti cât în lună şi-n soare, şi băiatul fuge. Nu te înţelege întotdeauna şi crede că îţi baţi joc de el, şi începe să se ferească de tine. Aşa s-a întâmplat cu toţi: fug de tine, că le vorbeşti prea .mult şi prea frumos.

. Tăcu şi o privi din nou cu milă. Agripina îi lăsase genunchii şi mîinile îi atârnau acum obosite în iarbă. Nu cuteza să-şi ridice capul.

— Dacă te podideşte plânsul, să plângi, continuă Brânduş, căci tu eşti fată, tu poţi plânge, nu e ruşine. Cu mine e altceva, adăugă, întâi, eu sunt băiat şi băieţii nu plâng. Şi-apoi, eu sunt copil găsit, nu sunt ca ceilalţi. Şi-acum m-am dus, adăugă târziu, că am de mers trei ceasuri. Noapte bună!

începu să urce cărarea. O auzea cum plânge, dar nu întoarse capul; îşi continuă drumul înaintând, după obiceiul lui, cu pasul lin şi spornic, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, concentrat.

Tasch, iulie 1955

O FOTOGRAFIE VECHE DE 14 - ANI...

Cu patru ani înainte i se întâmplase acelaşi lucru: găsise biserica pe neaşteptate, când începuse să-i fie teamă că se rătăcise. O clădire cuminte şi fără vârstă, întru nimic deosebită de casele dimprejur. Era atâta lume, încât se oprise lângă uşă, dezorientat.

De data aceasta, biserica era goală. Dar zări un uşier lângă altar şi se îndreptă spre el în vârful picioarelor.

— Numele meu e Dumitru, începu el zâmbind. Nu cred că vă mai aduceţi aminte de mine. Am fost pe aici acum patru ani. Ca să vă spun drept, venisem din greşeală, adăugă după o scurtă şovăire, coborând glasul. Credeam că are să fie un festival al asociaţiilor culturale baltice.

Soţia mea e letonă. Ştiam că o să-i facă mare plăcere aflând că am traversat jumătate de oraş ca să asist la un festival balt. Şi, ce să vă spun, am fost impresionat de cum am intrat: toată sala asta plină de lume, şi doctor Martin vorbind de la pupitru. Vorbea înflăcărat şi sincer, ca un profet...

— Un festival al asociaţiilor culturale baltice, spuse uşierul clipind din ochi. Parcă mi-aduc aminte...

— Dar vedeţi, tocmai asta e frumuseţea, adăugă Dumitru zâmbind din nou. Festivalul avusese loc cu o săptămână mai înainte, şi eu nu ştiusem. Mă înşelasem cu o săptămână. Citisem afişul şi nu observasem data. Mare e puterea lui Dumnezeu! exclamă cu gravitate.

Venisem pentru festival şi când colo, aici, în sala asta, predica doctor Martin. Predica şi făcea miracole.

— Parcă mi-aduc aminte, vorbi din nou uşierul. Un festival al asociaţiilor baltice, al tuturor asociaţiilor baltice. A fost foarte frumos.

Conferinţe, coruri, dansuri.;, îmi aduc aminte...

— îmi pare rău că nu 1-am văzut şi eu, începu Dumitru după o pauză. Confundasem datele şi am venit o săptămână mai târziu. Dar cum vă spuneam, aşa s-a întâmplat minunea: dintr-o greşeală de dată.

Chestie de o săptămână.

— îmi aduc foarte bine aminte, reluă uşierul. Coruri şi grupuri de copii cu clopoţei... Ba nu, mă înşel. Copiii ăştia cu clopoţei, despre care vorbesc, au fost aici cu o altă ocazie. Tot un festival...

— Şi acum, îl întrerupse Dumitru, pentru că m-au adus din nou treburile pe aici, m-am gândit să trec să-l văd şi să-i mulţumesc. Pe doctor Martin, vreau să spun...

Uşierul clătină hotărât din cap.

— Dânsul n-a fost la festival. Poate vreţi să spuneţi doctor Williams.

Dânsul se ocupă de lucrurile astea, întruniri şi festivaluri. Veniţi cu mine, adăugă îndreptându-se spre o uşă laterală. Să nu plece, că tocmai acum s-a terminat consiliul...

Ajunşi în coridor, uşierul grăbi brusc pasul.

— Nu că aş avea ceva contra, începu Dumitru ţinându-se după el, dar, vedeţi, eu venisem pentru doctor Martin. Marele predicator şi taumaturg. Venisem să-i mulţumesc pentru miracol...

Uşierul se opri şi întoarse mirat capul.

— Pentru miracol? repetă el. Atunci nu-i doctor Williams.

Dumnealui e cu activitatea socială şi culturală. -Trebuie să fie doctor Taubes. Dar dânsul nu vine la birou decât dimineaţa...

— Dar doctor Martin? întrebă sfios Dumitru. Eu pe el voiam să-l văd.

— Nu mi-l aduc aminte, făcu uşierul, scărpinându-se distrat pe creştet. Ce fel de om e?

— Ah, începu Dumitru cu fervoare, întinzând larg braţul, e ca un profet! înalt, frumos, cu sprâncenele negre şi groase şi nişte ochi înflăcăraţi. Vorbeşte cu foc şi inspirat.

— Nu ştiu cine ar putea fi, făcu uşierul. Poate cineva din comitet.

Haideţi cu mine, că acum s-a terminat şedinţa. Vă spune doctor Williams cine e...

Intrând, se fâstâci deodată şi rămase lângă uşă, răsucind pălăria în mână. în jurul unei mese lungi se aflau vreo zece bărbaţi. Câţiva întoarseră într-o doară capetele spre uşă, apoi îşi văzură de treabă. Dar cum Dumitru continua să tacă, curând simţi toţi ochii aţintiţi asupra-i.

Aproape fără să-şi dea seama, făcu un pas înainte şi începu:

— Nu ştiu care dintre dumneavostră îşi mai aduce aminte de mine, căci au trecut de-atunci patru ani. în această sfântă biserică s-a îndurat Dumnezeu de Thecla şi de mine şi a făcut un miracol. Venisem pentru festival, când, deodată, văd cum încep miracolele. Bolnavi de tot felul

{stăteau în rând, care mai de care mai bolnav - bolnavi de inimă, de astmă, de reumatisme - şi prin rugăciune şi concentrare se vindecau unul după altul, se vindecau văzând cu cehii.

Cineva de la masă se plecă spre doctor Williams şi-i şopti:

— Asta a fost, desigur, la 8 februarie.

Dar doctor Williams parcă nici nu 1-ar fi auzit. Rămăsese cu ochii Aţintiţi asupra lui Dumitru, silindu-se să-l înţeleagă, să ghicească ce voia să spună, să ghicească mai ales anumite cuvinte sub pronunţia stâlcită de emoţie.

— Când mi-a venit şi mie rândul şi mi-a pus mâna pe frunte, am simţit ca un foc arzând în locul inimii. Dar nu era vorba de mine. Eu nu suferearn de nimic, eu venisem aici pentru festival. Dar Thecla suferea de astmă, suferea de copilă, n-o putuse vindeca nici un doctor din lume. „Nu e pentru mine, i-am spus, e pentru soţia mea, Thecla.

Suferă îngrozitor de astmă. Puteţi face ceva pentru ea?" „Eu nu pot face nimic, mi-a răspuns. Dar Dumnezeu e atotputernic. Ai vreun lucru de-al ei?" „Am o fotografie", i-am spus. Şi am scos fotografia asta...

Dumitru aşeză pălăria pe covor, căută în portmoneu şi scoase o fotografie. Apoi făcu câţiva paşi către masă, ţinând fotografia în aşa fel ca s-o poată vedea toţi.

— Aşa a făcut şi el atunci, în biserică. Şi a strigat: „Femeia asta tânără şi frumoasă suferă şi se ofileşte. E departe de noi. Cât de departe?" m-a întrebat. „Să cam fie la două mii de mile", i-am răspuns. Şi atunci, doctor Martin şi-a împreunat mâinile...

— Stai un moment! 1-a întrerupt doctor Williams. De unde ştii că era Martin? Cine ţi-a spus?

Vorbise nervos, aproape cu severitate şi Dumitru amuţi încurcat.

— Cine ţi-a vorbit de Martin? De unde ştii că era el? întrebă pe neaşteptate un bărbat cu desăvârşire chel, care fumase până atunci îngândurat, cu capul rezemat de speteaza scaunului şi ochii pe jumătate închişi.

— Toată lumea din biserică ştia că e doctor Martin, spuse Dumitru, prinzând curaj. Ilustrul predicator şi taumaturg. Doctor Martin, cel care

vindecă prin concentrare şi rugăciune şi, cu ajutorul Iui Dumnezeu, face miracole în atâtea sfinte biserici...

— Nu putea fi el, îl întrerupse doctor Williams. El n-avea nici o putere. Nici n-a stat mult pe la noi.

— Doctor Martin, stărui Dumitru. Cel care vorbea înflăcărat ca un profet şi aplica telepatia la credinţă.

— Ar fi mai bine să-i spunem adevăml, vorbi cu gravitate cineva de lângă fereastră.

Dumitru întoarse capul spre el, aşteptând.

— Prietene, începu doctor Williams împreunându-şi mâinile şi apropiindu-le o clipă de faţă, ca şi cum ar fi vrut să se roage. Căile Domnului sunt nepătrunse, dar trebuie să afli adevărul. Aşa-zisul doctor Martin nu era nici doctor în teologie şi nici n-avea vreo putere taumaturgică. Mai mult: nu era un om cinstit şi cu frica lui Dumnezeu...

— Nu cred! strigă deodată Dumitru.

Dar îi fu ruşine de strigătul lui, care împietrise pentru o clipă întregul grup, şi tăcu brusc, roşind.

— A fost o mare încercare pentru noi toţi, vorbi domnul de lângă fereastră. Acest zis Martin ne-a compromis campania de vindecare prin rugăciune.

— Pregătisem o campanie pe scară întinsă, adăugă doctor Williams zâmbind amar. Dar, evident, când a izbucnit scandalul cu Mrs. Blith...

— A încercat să-i stoarcă o mare sumă de bani, explică domnul de lângă fereastră.

— O sumă considerabilă, continuă doctor Williams. Această Mrs.

Blith avea o singură fată şi fata era paralitică.

— Paralizie infantilă, preciza cineva.

— A fost o mare lovitură pentru biserică, reluă doctor Williams. A fost arestat şi, la proces, a recunoscut tot.

— Drept să vă spun, asta mi-a plăcut, vorbi un tânăr foarte palid, cu ochelari fumurii. La proces s-a comportat ca un adevărat creştin.

Duguy ăsta...

— Numele lui adevărat este Dugay, îl întrerupse cineva. E de origine canadian.

— îl cheamă Duguy, continuă tânărul. Asta o ştiu pertinarnente. La

proces a recunoscut tot. Exact ca un adevărat creştin, care-şi recunoaşte cinstit păcatele. M-a impresionat. Şi-apoi, aţi văzut ce-a făcut pe urmă, după ce-a ieşit din închisoare?

— Atunci nu e el! strigă Dumitru plecându-se brusc şi ridicându-şi pălăria de pe covor. Eu vă vorbesc de unul doctor Martin, predicator şi făcător de minuni.

— Era un escroc! izbucni doctor Williams, pierzându-şi răbdarea.

— Dar a dat dovadă de mare curaj moral, reîncepu tânărul. Un altul nu s-ar fi intors. direct din închisoare, la locul crimei. Locuieşte, după cum ştiţi, în acelaşi cartier cu Mrs. Blith.

— Ca să nu plătească chirie, îl întrerupse acela care spusese că *e* de origine canadiană, locuieşte la un văr de-al lui, n-are nici un merit.

— îndrăzneşte totuşi să dea ochii cu oamenii pe care i-a indus în eroare, stărui tânărul. Are forţă morală.

— Dar unde dă ochii cu *ei°* Unde-i întâlneşte? La bar, la „Three Hundred".

— Barul îl ţine un cumnat al Iui, preciza cineva. De fapt, lucrează acolo o parte din zi pentru haine şi mâncare.

— Nu ştiu ce tace, interveni doctor Williams, încercând să pună capăt discuţiei, şi nici nu vreau să-l judec. Nu frecventez barurile. Dar cei care 1-au întânit la „Three Hundred" mi-au spus că 1-au găsit, dacă nu beat de-a binelea, în orice caz foarte pe-aproape... Şi atunci, in acest caz...

— Daţi-mi voie să adaug si eu un cuvânt, îl întrerupse Dumitru, apucându-si pălăria cu amândouă mâinile şi lipind-o strâns de piept.

Vreau să adaug şi eu un cuvânt, sâ-rni spun, cum se spune, şi eu cuvântul. De emoţie, pierdu şirul şi începu să vorbească la întâmplare, intr-o englezească tot mai greu de urmărit. Şi eu şi soţia mea, Thecla, ii vom rămâne toată viaţa recunoscători. Când am văzut atunci, în biserică, adunarea aceea de oameni îngenunchind, plecându-şi capetele şi rugându-se pentru

Thecla, atunci, pot spune că, în sfârşit, *am înţeles.*

Am înţeles toate câte s-au întâmplat, de la început şi până în ziua cununiei. Căci a fost, pot spune, o căsătorie din dragoste. Eram amândoi săraci, iar eu vorbeam prost englezeşte. Eram un biet refugiat, n-apucasem încă să prind toată subţirimea limbii engleze. Eu sunt de

la Dunăre. Am trecut Dunărea înot, aşa am putut să scap de-acolo:

înotând. Vorbeam foarte prost, şi totuşi ne înţelegeam. Ea, Thecla, era cultivată, fusese şi la colegiu. Pot spune că ea m-a învăţat să vorbesc corect englezeşte. Şi pentru că ne iubeam atât de mult, ne-am căsătorit.

Dar ea, Thecla, suferea de astmă, în fiecare zi, absolut în fiecare zi, atacuri după atacuri. Doctor Martin mi-a spus: „Du-te liniştit acasă şi mulţumeşte lui Dumnezeu pentru marea lui îndurare. Soţia dumitale a fost vindecată!"... Şi cum mi-a spus asta, *am ştiut* că aşa a fost. De aceea nici n-am voit să telefonez. *Ştiam* că a fost vindecată. De ce să-l ispitesc pe Dumnezeu îndoindu-mă de atotputernicia lui? Numai după ce m-am întors acasă, la vreo zece zile după aceea, la vreo zece zile după ce intrasem în această sfântă biserică, crezând că vin la un festival, am văzut că vindecarea asta e numai o părticică din miracol.

De-abia acum începea minunea minunilor...

Se opri o clipă, privind fericit spre masă, un zâmbet neobişnuit luminându-i faţa.

— De aceea vreau să vă spun, reîncepu, şi-mi cer iertare că îndrăznesc să vă spun asta dumneavoastră, oameni cu carte, luminaţi şi buni creştini, dar totuşi trebuie să vă spun că acest doctor Martin făcea minuni. Credeţi-mă! Vă jur pe ce am mai scump. Dumnezeu era cu el!...

Nu i-a fost greu să-l recunoască, deşi se schimbase mult în aceşti patru ani. Era mai slab, părul aproape cărunt, fruntea brăzdată, doar sprâncenele rămăseseră negre şi ochii păstraseră încă, deşi uneori aburită de scurte absenţe, sticlirea de altădată. Citea, la o masă de lângă fereastră, cu un pahar de bere în faţa lui şi un teanc de reviste şi ziare alături, pe canapea.

— Bună seara, doctore Martin, spuse Dumitru cu solemnitate şi se aplecă puţin din umeri. Nu vă mai aduceţi aminte de mine...

Celalt ridică ochii din ziar şî-l privi distrat.

— Nu, spuse, îmi pare rău. De altfel, adăugă după o clipă, **numele** meu nu e Martin. Mă numesc Dugay.

— Eu sunt Dumitru. E un nume cam greu de pronunţat. Dar, ştiţi, eu sunt de origine român... Staţi, o să vă arăt ceva, poate că acum o să vă aduceţi aminte...

Pregătise această mişcare înainte de a intra la „Three Hundred".

Scosese fotografia din portmoneu şi o ţinea la îndemână în buzunarul hainei. Cu un gest brusc i-o întinse.

— Frumoasă fată, spuse fără interes Dugay, aşezând fotografia pe masă. Nu s-a schimbat deloc. Cred că făcea parte din cor la Syracuza...

— Nu, nu cântă, îl întrerupse blajin Dumitru. E soţia mea, Thecla.

La două mii de mile de aici. Dar dacă aşa cum e astăzi, este, pot spune, datorită dumneavoastră... Dacă-mi daţi voie, am să stau niţel pe scaun, adăugă sfios. Sunt cam obosit. Toată ziua cu treburi...

îşi scoase batista şi-şi şterse fruntea. Dugay îl privi din nou, de astă dată lung, concentrat, apoi apucă paharul pe jumătate plin şi-l dădu peste cap.

— Eu mai beau o bere, spuse, îmi ţii tovărăşie?

Şi fără să aştepte răspunsul, se ridică şi se îndreptă spre bar. Se întoarse după câteva

minute purtând o tavă cu două sticle de bere şi două pahare.

— Mă servesc singur pentru că sunt oarecum de-al casei, spuse începând să umple paharele. ,,,.

— Ştiu, făcu Dumitru zâmbind. Am aflat de la biserică. ,,«,.

— De la care biserică?

— Biserica Mântuirii. Fusei pe-acolo, să mă interesez de adresa dumneavoastră.

— Biserica Mântuirii, repetă Dugay, zâmbind amar. Frumos nume.

Mi-au trebuit doi ani ca să înţeleg numele ăsta...

— Venisem pentru festival, începu Dumitru. Biserica era ticsită' şi la pupitru vorbeaţi dumneavoastră. Aţi vorbit ce-aţi vorbit şi pe urmă aţi început să faceţi minuni.

— Adevărul era că avea un nume foarte frumos, îl întrerupse Dugay visător. Biserica Mântuirii... Poate că nici după doi ani de teologie nu-l înţeleg. Dumneata înţelegi ce vrea să spună asta: Biserica Mântuirii?

— După cât mă duce pe mine capul, asta vrea să spună: acea sfântă biserică unde Dumnezeu se îndură şi mântuieşte oamenii.

— Dar cum? dar cum? întrebă Dugay, cuprins parcă de-o bruscă fervoare. Cum de se poate mântui cineva mtr-o biserică? Dumnezeu s-a

retras din lume, a dispărut. Pentru noi, oamenii, e ca şi mort. Putem spune, fără urmă de nelegiuire, ca Dumnezeu a murit, pur şi simplu, pentru că nu mai e cu noi, nu ne mai este accesibil. S-a retras, s-a ascuns undeva. Acel „undeva" nu face parte din lumea noastră, e ceva pe care filozofii ii numesc transcendent. Dar pentru noi, oamenii, transcendenţa e o formă a morţii. Deci, dacă Dumnezeu a murit pentru noi, cum de mai poate omul să se mântuiască într-o biserică?...

Câtva timp, Dumitru se trudise să-l urmărească, incruntându-se, dar obosi repede. Pe nesimţite, faţa i se lumină din nou. Apucă voios paharul şi-l duse la buze.

— Să vă dea Dumnezeu noroc, doctore Martin, spuse. Noroc şi sănătate. Dar degeaba încercaţi să mă speriaţi dumneavoastră, cum că Dumnezeu ar trage să moară. Nu mă las nici eu aşa uşor păcălit de o glumă...

Dugay sorbi din pahar, apoi încercă să-şi privească tovarăşul. Dar parcă efortul i se păru prea mare, pentru că îşi cobori repede privirile pe masă, le opri o clipă asupra fotografiei, apoi le lăsă să se piardă în gol.

— Ce spuneai[9] întrebă el târziu. Parcă spuneai ceva de Dumnezeu...

— Spuneam că nu mă păcăliţi cu una, cu două, repetă Dumitru, silindu-se să pronunţe cât mai corect. Că doară am fost şi eu acolo, la Biserica Mântuirii, când făceaţi miracole. Am avut şi eu probe.

Uitaţi-vă la fotografia asta, şi arătă apropiindu-şi degetul de ea, dar cu mare grijă, nu cumva s-o atingă. Uitaţi-vă bine la ea, repetă coborând glasul. Asta e cea mai bună dovadă că Dumnezeu a fost cu dumneavoastră acum patru ani, acolo în biserică. Uitaţi-vă bine la ea, insistă.

Dugay apucă fotografia şi o apropie mult de ochi, parcă s-ar fi descoperit deodată miop.

— înţeleg ce vrei să spui. Vrei să spui că omul, *în el însuşi,* e cea mai bună dovadă a existenţei lui Dumnezeu, că omul e făcut după chipul şi asemănarea Domnului. Aşa e?

Dumitru oftă cu tristeţe.

— Păcat că nu vă mai aduceţi aminte... Dar, fireşte, aţi făcut atâtea miracole. Sute, mii *de* oameni pe care îi vindecaţi prin concentrare şi credinţă. Cum să-i mai ţineţi minte pe toţi?

— Da, e adevărat, vorbi Dugay, aşezând fotografia pe masă. Mi-am cam pierdut memoria. Eram aproape sigur că fata aceasta făcea parte din corul de la Syracuza. Dar asta e altă poveste. Să ne întoarcem la chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. De acord. Omul oglindeşte imaginea lui Dumnezeu. Acum, uită te bine la el, la om, nu la Dumnezeu. Uitâ-te la el: ii găseşti aşa de viu? Nu-l vezi cum se descompune?... Nu, nu te uita la fotografie, spuse observând că Dumitru rămăsese cu ochii aţintiţi asupra chipului soţiei. Uită-te la oamenii din junii dumitale... Nu, domnule, exclamă acoperind fotografia cu palma, nu-ţi vorbesc de imaginea asta, de soţia dumitale.

— Dar tocmai de ea era vorba, se apără Dumitru. Fotografia asta, aşa cum o vedeţi, e cea mai bună dovadă că Dumnezeu a fost cu dumneavoastră când aţi făcut miracolul...

Dugay rămase o clipă cu privirile pierdute către bar, apoi apucă resemnat paharul cu bere şi sorbi îndelung.

— Suntem chit, începu el târziu. Nu te înţeleg şi nu mă înţelegi. Să o luăm deci de la început. Cum spuneai că te cheamă?

— Dumitru. *E* cam greu de pronunţat.

— Bun. Suntem siguri măcar de un lucru. Dumneata eşti Dumitru.

Şi fata asta din fotografie e soţia dumitale şi *nu* face parte din corul de la Syracuza.

— Nu. Thecla nu cântă.

— Perfect. Şi acum, spune-mi, te rog, unde intervine Dumnezeu?

Pentru că, dacă am înţeles un lucru în puşcărie, dacă am înţeles ceva din cele o sută de volume de teologie pe care le-am citit acolo, în puşcărie, am înţeles asta: că Dumnezeu *nu* intervine în lume. Aş mai spune ceva, dar nu îndrăznesc s-o spun: că bine face că nu intervine, pentru că lunga lui absenţă, politica lui de neintervenţie în istorie mai poate însemna şi altceva: că pur şi simplu Dumnezeu s-a retras definitiv, adică, într-un cuvânt: *a murit...*

— Doamne fereşte, exclamă Dumitru, făcându-şi speriat cruce. Să nu vorbiţi aşa doctore Martin, să nu vorbiţi nici în glumă, că e mare păcat!...

— Atunci, despre ce altceva să vorbesc? întrebă Dugay. Asta e singura problemă vitală, singura care mai are sens. După ce-am stat în puşcărie şi m-am *trezit,* vreau să spun: am descoperit că am acces la misterele teologiei, numai problema asta mi se pare vrednică de a fi discutată.

Dumitru îl asculta cu mare atenţie.

— Aţi făcut şi pe acolo miracole, prin puşcărie? întrebă el deodată.

— Miracole? se miră Dugay, înălţându-şi încet fruntea. Dar cine a vorbit de miracole?

— Miracole prin concentrare şi rugăciune, explică Dumitru. Aşa aţi făcut la Biserica Mântuirii. Eram acolo, am văzut cu ochii mei.

Oameni de toate vârstele, suferind de tot felul de boli, şi-i vindecaţi pe rând, cât aţi bate din palme...

— Bine, dar pentru asta *am plătit,* îl întrerupse Dugay vorbind rar şi subliniind apăsat cuvintele. Asta a fost *înainte.* Şi pentru toate păcatele mele de-atunci am plătit. Am stat doi ani la puşcărie şi când am ieşit, am fost zvârlit la gunoi. Azi nu mai sunt nimic. Nu mai am nici o identitate. Dacă n-ar fi fost teologia care să mă ţină în lume, aş dispare în neant. M-aş topi... Şi dumneata îmi aminteşti de ce-a fost *înainte,* când, în inconştienţa şi turpitudinea mea, pretindeam că vindec oamenii...

— îi vindecaţi cu ajutorul lui Dumnezeu, preciza Dumitru. Prin concentrare şi rugăciune...

Dugay îl privi adânc, apoi apucă paharul, îl umplu şi bău cu sete.

— în fond, ce vrei dumneata de la mine? întrebă el târziu.

— Venisem să vă mulţumesc pentru tot ce-ati făcut pentru noi. Că suferea de copilă şi s-a vindecat, n-ar fi fost nimic...

— Cine suferea? :

— Thecla, soţia mea, spuse Dumitru arătând fotografia. .-

Dugay o apucă din nou şi o privi lung, intens, cu exasperare.

— Este îngrozitor să-ţi pierzi memoria! exclamă. Mi-e peste putinţă să mi-o amintesc.

— Păi n-aţi văzut-o niciodată, explică Dumitru. Ea nu era în biserică.

Rămăsese acasă, la două mii de mile. Vă adusesem doar fotografia.

Acum, ce e mai frumos e că fotografia asta era *veche,* era de cel puţin zece ani. O vedeţi, aici pare o fată de optsprezece, nouăsprezece ani, iar când aţi vindecat-o avea aproape treizeci.

— De ce suferea?

— Astmă. De când era copilă. Atacuri în fiecare zi, în fiecare zi.

— A fost sugestie, îl întrerupse Dugay enervat. Vindecare prin sugestie. Asta fac de altfel şi doctorii...

— Da, dar ce e mai frumos, zâmbi misterios Dumitru, este că fotografia aceasta era *veche de zece ani...* Nu ştiu dacă mă înţelegeţi...

— Nu, făcu Dugay. îmi pare rău... E drept, sunt cam obosit...

— Nu, nu! se scuză Dumitru. Vina e a mea. Când vorbesc de lucrurile acestea, de ce s-a întâmplat cu noi, de cum s-a îndurat Dumnezeu de noi, într-un cuvânt, când îmi amintesc de ce s-a întâmplat acum patru ani, acolo în Biserica Mântuirii, îmi cam pierd firul. Nu-mi găsesc cuvintele...

— Lucio! strigă Dugay înălţând braţul, Lucio.L.

De la bar, întoarse leneş capul un tinerel cu barbă neagră, rară, îmbrăcat în *corduroy* şi flanelă. Zărindu-l pe Dugay, ridică resemnat din umeri şi se apropie încet de masa lui cu un pahar pe jumătate plin în mână.

— Ia, vino încoace, să ne dai o mână de ajutor, îl îmbie Dugay. Tu cum înţelegi problema asta? în aparenţă, ar fi vorba de o fotografie.

Dar parcă un fel de stranie divinaţie îmi spune că ar fi vorba şi de altceva.

Lucio se aşeză pe scaun, apucă fotografia şi se lăsa mult pe spate, privind-o. După un răstimp, puse fotografia pe masă, luă paharul şi-şi îndreptă îngândurat privirile spre Dumitru. Dar se răzgândi repede, lăsă paharul şi apucă din nou fotografia, ţinând-o acum cu amândouă mâinile, parcă i-ar fi fost teamă să n-o scape.

— Era veche de zece ani, începu Dumitru. Dar mie îmi plăcea, pentru că, aşa cum arăta acolo, eu n-o văzusem niciodată...

— De ce vorbeşti la trecut? îl întrerupse Lucio, ridicându-şi ochii din fotografie.

Dumitru tăcu încurcat, clipind des din ochi.

— De ce spui: *îmi plăcea, arăta, era?* stărui Lucio. De ce nu spui:

îmi place, arată, este?...

— Ah! se lumină Dumitru. înţeleg ce vreţi să spuneţi. Zic *îmi plăcea,* vorbi el silindu-se să pronunţe cât mai corect, pentru că tocmai povesteam d-lui doctor Martin cum s-a întâmplat miracolul de acum patru ani. Vorbeam deci, de ce s-a întâmplat *acum patru ani.* îi spuneam că acolo, la Biserica Mântuirii, venisem cu fotografia asta.

Şi-mi plăcea, pentru că *era veche de zece ani.* Thecla arăta aşa cum n-o văzusem eu

niciodată: arăta copilă de optsprezece, nouăsprezece ani...

— Dar tot aşa arată şi acum, în fotografia asta, îl întrerupse Lucio.

De ce vorbeşti, atunci, la trecut? *Aici,* în fotografia *asta,* timpul n-a trecut. Fata *asta,* din fotografie, n-a îmbătrânit.

— Păi tocmai asta vreau să spun şi eu domnului doctor Martin!

spuse Dumitru cu o expresie de triumf luminându-i faţa. Voiam să-i spun că aşa cum arăta în fotografia asta, eu n-o văzusem niciodată, şi tocmai de aceea îmi plăcuse atât de mult, că era, aş putea spune, o necunoscută pentru mine, o copilă de optsprezece, nouăsprezece ani cu care nu mă întâlnisem niciodată, şi nici n-aş fi putut să mă întâlnesc, chiar dacă aş fi voit, căci pe timpul când ea avea optsprezece, nouăsprezece ani, eu încă nu ajunsesem în America... Dar că *după* miracol, adică acum patru ani, mai exact: câteva luni *după* miracolul de la Biserica Mântuirii, ea, Thecla, a început să semene cu fotografia asta, care *acum,* când vă vorbesc, *e veche de paisprezece ani!...*

Vasăzică: atunci, în biserică, aveam la mine o fotografie veche de zece ani şi cu această fotografie *veche de zece ani* a făcut doctorul Martin miracolul, iar acum, când vă vorbesc, este aceeaşi fotografie, dar *e veche de paisprezece ani!* Vasăzică, chiar presupunând că s-a vindecat de astmă prin sugestie, dar ce facem cu fotografia? Pentru că atunci, deja atunci, acum patru ani, *era o fotografie veche de zece ani!*

înţelegeţi ce vreau să spun? întrebă el cu un suprem efort.

Lucio îl ascultase fascinat şi continua să zâmbească, clătinând visător din cap, când Dugay îi puse mâna pe umăr.

— Să-ţi spun eu ce-am înţeles, începu cu un glas tremurat. Am înţeles că niciodată nu voi putea spune: Acum am plătit destul şi am scăpat; sunt un om liber, fără trecut. Cine spunea că trecutul e mort, era un idiot. Uite-l aici, lângă -noi, viu şi mustrător. Am crezut că de Biserica Mântuirii se leagă numai întâlnirea cu Mrs Blith, întâlnire care a însemnat totodată moartea şi învierea mea căci doar de-atunci, din puşcărie, mă consider *om* - orn de nimic, dar totuşi *om.* Dar iată cu la Biserica Mântuirii s-a mai întâmplat ceva: acolo a intrat odată omul acesta, Dumitru.

— Venisem pentru festival, se scuză Dumitru. Festivalul asociaţiilor baltice, încurcasem datele...

— Da, este întocmai aşa cum îţi spune el! exclamă aproape patetic Dugay. *A venit acolo din greşeală!* Se poate lăuda cineva că are mai mult nenoroc ca mine?... Crezusem şi sperasem că trecutul era mort, că o dată ce plătisem pentru întâlnirea mea cu Mrs. Blith, tot ce se lega de Biserica Mântuirii fusese iertat sau uitat. Dar iată că omul ?". acesta, Dumitru, a venit din lumea largă... De unde ai venit, Dumitm?

îl întrebă întorcându-se spre el.

— De la Dunăre, din România. Am trecut Dunărea înot şi am fugit...

— A venit de la Dunăre şi într-o bună zi a nemerit in Biserica Mântuirii. A venit acolo cu fotografia asta... adăugă, ridicând fotografia de pe masă.

— Suferea îngrozitor de astmă, îndrăzni Dumitm să-l întrerupă.

— Cu fotografia asta! exclamă Dugay înălţând-o deasupra capului.

Iar eu am făcut un miracol cu fotografia asta. Eu, escroc religios, actor de mâna a cincea, orator de întruniri serale, eu am făcut un miracol cu o fotografie!...

— Walt, A.B., Junior! strigă Lucio, făcând semn unui grup de la bar.

Veniţi, că am intrat în teologie...

— Poţi să-ţi baţi joc de mine, că o merit, continuă Dugay cu un zâmbet amar, privind

cum şirul de tineri se îndreaptă spre el, cu paharele în mână. O merit cu vârf şi îndesat. Credeam că se scapă uşor, cu doi ani de puşcărie şi degradare civică. Credeam că trecutul e mort, aşa cum e mort idolul pe care-l numim Dumnezeu şi care n-are nimic de-a face cu Dumnezeul adevărat, pe care-l vom întâlni într-o zi, când va voi El, şi fără ştirea noastră, şi atunci o să vedeţi ce teologie o să ne mai înveţe *Eli* Dar Dumitru acesta îmi dovedeşte că nici trecutul nu e mort, nici Dumnezeul Bisericii Mântuirii şi al celorlalte biserici. Băieţi, exclamă el cu dezamăgire, adresându-se 'grupului întreg, mă urmăreşte nenorocul! Voiam să scriu o doctrină a lui Dumnezeu construită exclusiv pe eschatologie. N-a scris-o nimeni, n-o

găsiţi la nici unul din marii teologi ai timpului. Şi atunci apare Dumitru cu fotografia asta, spuse apucând din nou fotografia şi arătând-o grupului, cu fotografia soţiei lui, bolnavă de astmă şi pentru că i-au dispărut atacurile de astmă, proclamă un miracol şi mă face responsabil de el! Se putea mai mare nenorocire?

Unul din tineri întinse braţul şi-i luă fotografia. Dugay îşi sprijini coatele pe masă, îşi prinse capul în palme şi închise ochii.

— Da, dar vedeţi, v-am spus că n-a fost numai astma, îndrăzni Dumitru să rupă tăcerea. V-am spus că fotografia *era veche de zece ani...*

— *Eu* tot nu înţeleg de ce numeşti asta nenoroc, vorbi Junior. A fost o vindecare prin sugestie. Ai mai făcut şi altele, şi i se poate întâmpla" orişicui. Ce-are a face asta cu eschatologia sau chiar cu existenţa sau inexistenţa lui Dumnezeu?

Dugay deschise ochii şi-l privi mirat, ca şi cum nu s-ar fi aşteptat să-l audă tocmai pe Junior vorbind astfel. Junior îşi scosese pipa din gură şi o învârtea acum încet între degete aşteptând.

— Atunci n-ai înţeles nimic! izbucni Dugay. Nu vezi că nu mă pot libera de trecut? Atâta vreme cât omul acesta crede în mine *cel de-atunci,* atâta vreme cât e convins că escrocul care eram atunci putea face miracole, nu sunt liber, îl port în spate. E un cadavru pe care-l port în spate. Cu Mrs. Blith lucrurile sunt clare: ştie că eram un escroc, şi am plătit ca să afle asta. Dar Dumitru crede că i-am vindecat soţia...

— N-aţi făcut-o singur, Dumnezeu era cu dumneavoastră...

— îl vedeţi? Am să-l port cu mine în cârcă până se va convinge de contrariu. Dar cum să-l conving de contrariu? Sunt un om de nimic, dar sunt totuşi un om. Pot să doresc să i se îmbolnăvească din nou soţia numai ca să se convingă şi el că n-a fost nici un fel de miracol?

Dumitru încercă să râdă, dar nu izbuti, îşi trecu, încurcat, palma peste buze.

— Dacă aş crede în diavol, continuă Dugay, i-aş putea spune că miracolele sunt lucrarea diavolului. Dar nu cred în diavol...

Dumitru încercă din nou să râdă. Apucă paharul şi-l goli dintr-o înghiţitură.

— Degeaba vă trudiţi dumneavoastră, doctor Martin, să mă duceţi în ispită. Acum că sunt cam obosit vorbesc prost englezeşte, dar să nu mă credeţi mai necopt decât sunt... V-am spus că fotografia asta era veche de zece ani.

O căută din ochi şi o descoperi la capătul mesei, în mâna lui Walt.

— Aşa cum arăta Thecla acolo, eu n-am văzut-o niciodată. Dar iată că s-a îndurat Dumnezeu şi 1-am întâlnit pe doctor Martin. Şi I Dumnezeu prin doctor Martin cu o mână i-a luat astma...

i — O clipă de atenţie! făcu cineva de la bar bătând din palme.

Luminile se stinseră, şi în mijlocul sălii apăru o fată tânără în pantaloni negri. Se aplecă spre microfon şi anunţă:

— *Cântec simplu,* după un poem de E.M. Forster.

— Cu o mână i-a luat astma, repetă Dumitru coborând glasul, iar cu cealaltă a făcut-o să semene cu ea însăşi...

— Şşt! se auziră câteva glasuri de la mesele vecine.

— Silly old Boney.

Sat on his Pony... cânta fata.

— A făcut-o să semene cu ea, *din fotografie,* şopti Dumitru. * Lucio îi puse mâna pe umăr şi se plecă spre urechea lui:

— Ascultă acum, şopti, că ce vine acum e foarte frumos.

— *Sat on his Pony,* cânta fata, .

Eating his Christmas Pie...

Fotografia trecea de la o masă la alta.

— A cunoscut-o la un festival balt, explica fetelor de lângă el un tânăr cu figura rotundă şi cu ochii foarte depărtaţi unul de altul, î dându-i aerul de păpuşă exotică. Era bolnavă de astmă şi s-au căsătorit chiar în săptămâna aceea. S-au căsătorit la Biserica Mântuirii, unde vorbea Dugay. Dar n-am înţeles bine care a fost rolul lui Dugay în toată povestea asta, de ce e atât de catastrofal Dugay...

îl urmări cum trece printre mese, în haină albă imaculată de barman, purtând tava într-un chip curios, parcă ar fi ţinut-o rezemată de umăr. încercă să-i facă semn, dar Dugay nu-l văzu.

— A cunoscut-o la un festival balt, spuse una din fete întorcându-se şi întinzând fotografia cuiva de la masa vecină.

— Care e el, bărbatul? întrebă cealaltă fată.

— Nu-l poţi vedea bine acum, că doarme. E acela care doarme cu capul pe masă, lângă Lucio...

— Dar pare bătrân pe lăngă ea, spuse prima fată. Ea arată o copilă...

— Nouăsprezece ani, preciza tânărul. Apoi ridică mâna în sus şi strigă: Dugay!...

Dugay se apropie agale şi se trânti extenuat pe scaunul liber din faţă.

— Ce se întâmplă? întrebă tânărul. Cine e tipul?

— Am să-l port toată viaţa în spate, spuse Dugay cu o voce uscată, sugrumată parcă de emoţie. Am să duc toată viaţa un cadavru în spate... Adio doctrina lui Dumnezeu, adio noua eschatologie...

— Dar de ce? De ce zici că-l porţi în spate? întrebă una din fete.

Dugay înălţă obosit braţele în aer, apoi le lăsă să cadă, cu o expresie de amară resemnare. Câteva clipe în urmă, cu un efort, se ridică de pe scaun şi începu să aşeze sticlele goale pe tavă.

— Mai am ceva de adus aici? întrebă.

Dar nu aşteptă răspunsul şi se îndreptă spre bar, cu tava săltând uşor, cadenţat, lângă umăr.

— Mă duc să văd despre ce este vorba, spuse tânărul sculându-se brusc şi strivindu-şi ţigara în scrumieră. Dumitru dormea liniştit, cu capul rezemat pe mâna stângă, pe marginea mesei.

— Ia, spune, Lucio, cine e tipul? Ce e cu el?

— E de la Dunăre, începu Lucio visător. A abandonat Natura şi s-a îndreptat spre Cultură. A venit la noi, la semantică, sociologie şi zen.

S-a smuls brusc din braţele călduţe, dolofane, ale lui *Mutter Natur...*

— Fals! îl întrerupse Junior. N-are nimic de-a face cu *Mutter Natur.*

E creştin. S-a născut creştin şi aşa a rămas. Cunoscuse Spiritul, mărturisise întruparea Logosului. Era, într-un fel, pe drumul mântuirii.

— Poate că era, vorbi A. B., dar rămăsese în urmă. Pe drumul mântuirii vreau să spun. întârziase cam mult. Poate două, trei secole, poate mai mult.

— Cu alte cuvinte, era un întârziat pe drumul mântuirii, reluă Lucio zâmbind melancolic. Perfect. Formula e perfectă, întârziase cam mult.

Dar din fericire pentru el, a intervenit Istoria, forţa asta în care se întrupează Spiritul universal şi iată-l că trece Dunărea şi ajunge până aici, printre noi, în primele linii ale avangardei culturale: semantică, sociologie şi zen...

Dumitru se trezise şi, după ce ascultă câteva clipe, încercă să caute cu ochii pe Dugay, prin mulţime. Dar ameţi repede şi-şi prinse capul in mâini.

— Sunt foarte obosit, spuse. Ce mi-aţi dat de băut, că de-abia pot ţine ochii deschişi...

— Da, spuse Junior. Ni 1-a adus Istoria. Este, putem spune, un dar surprinzător al Istoriei.

— Dar de ce spuneţi că întârziase pe drumul mântuirii? întrebă unul din tinerii care se aşezaseră de curând în jurul mesei.

— Pentru că n-avea acces Ia o limbă universală, explică Lucio. Cum să faci cultură cu interjecţii arhaice şi vocabular de parohie danubiană?

Şi atunci, cum să te mântui dacă n-ai acces la spiritul universal, dacă nu posezi o limbă universală? Dar, din fericire pentru el, procesul de transfigurare prin cultură a început. Mai cu forţa, mai cu binişorul, prinde din ziare şi de la televiziune o limbă universală, limba americană, începe să muşte din ea, să mestece şi să înghită până ce se umple bine cu ea. Şi acum, limba aceasta universală, limba americană, e în el, undeva în pântecele, în pieptul şi sângele lui. O simţi că e acolo. Simţi că prietenul nostru a început să se transfigureze, ca are Spiritul universal în el. Dar procesul de transfigurare nu e terminat.

Pentru că, vedeţi nu izbuteşte să exprime misterele. Şi atunci, la ce bună limba universală, limba aceasta americană, dacă nu putem exprima misterele? Şi prietenul nostru ne-a trezit curiozitatea cu un mister pe care nu-l putem pătrunde, pentru că el, Dumitru, nu-l poate exprima. După câte îmi dau eu seama, e vorba de o fotografie care, simultan, e veche de zece sau paisprezece ani. Acum în ceea ce mă priveşte, misterul acesta al simultaneităţii mă pasionează.

— Dar unde e fotografia? strigă deodată Dumitru după ce se căutase febril în buzunare. Unde e fotografia Theclei?...

— N-avea nici o grijă, îl linişti Lucio, e aici, undeva. Circulă pe la mese...

Dumitru încercă anevoie să se ridice.

— Stai, nu te mişca, îi făcu semn unul din tineri, că mă duc eu s-o caut...

Cele două fete se apropiară de masă, trăgându-şi scaunele.

— Ai aflat ceva? întrebă una din ele.

Tânărul ridică din umeri.

* — N-am prea înţeles. Ca de obicei, au discutat filozofie...

în acea clipă a apărut Dugay cu tava goală şi se trânti extenuat pe scaun.

— Doctor Martin! exclamă fericit Dumitru. Fotografia!... Că vreau să le explic şi dumnealor...

Dugay oftă adânc, apoi apucă la întâmplare un pahar de pe masă şi-l goli.

— Ce trebuie să mai aduc aici? întrebă. Că după ce-o începe dansul, nu mai pot ajunge până la voi...

— Şase sticle, spuse A.B. după ce numără cu degetul pe cei din grupul lui.

— Doctor Martin, fotografia! Să nu uitaţi fotografia, stărui Dumitru rostind cuvintele cu mare dificultate.

îl urmări pe Dugay îndepărtându-se cu tava încărcată lângă umăr, apoi se plecă puţin peste masă şi se adresă uneia din fete:

— Dar ce mi-au dat de băut, că de-abia mai pot ţine ochii deschişi?

Fata îl privi amuzată, zâmbi şi ridică din umeri.

— Sunt foarte obosit, continuă Dumitru frecându-şi tâmplele. Şi-mi pare rău că domnii aceştia au să creadă că nu ştiu ce vorbesc... Şi eu le vorbesc adevărul.

Se pregătea să-şi rezeme iar capul de masă, când tânărul se întoarse cu fotografia şi i-o întinse. Dumitru o apucă cu mâna tremurându-i şi o arătă încă o dată tuturor celor din jurul mesei. Apoi, zâmbind misterios, o aşeză cu atenţie în portmoneu.

— De acum nu v-o mai arăt, spuse. Dar aţi văzut cum avea părul, vreau să spun ce fel de coafură avea atunci, adică acum paisprezece ani. Aşa are şi acum. Şi de-atunci nu s-a mai schimbat. A rămas aşa.

Dar aşa cum n-o văzusem eu niciodată. Cum era la nouăsprezece ani...

încercă să zâmbească, îşi duse mâinile la frunte şi tăcu încurcat multă vreme.

— Sunt cam obosit. Mi-e foarte greu să vă explic. Dar şi acesta a fost miracol. Că a devenit aşa cum eu n-o văzusem niciodată. Şi de-atunci nu s-a mai schimbat...

— Eu ştiu ce vrea să spună, începu brusc Junior. Vrea să spună că după ce-a fost vindecată prin miracol, soţia lui şi-a tăiat din nou părul aşa cum îl purta la nouăsprezece ani. E adevărat? îl întrebă. Asta voiai să spui?

Dumitru clătina adormit din cap.

— Cum n-o văzusem niciodată, murmură el.

— Dar poate că toate astea înseamnă altceva, vorbi Lucio gânditor.

Poate că ce vrea să spună este că, după ce s-a vindecat de astmă, soţia lui *a întinerit.* A început să semene cu cea care era la nouăsprezece ani. E adevărat? îl întrebă. Asta voiai să spui?

Un zâmbet beatific lumină din nou figura lui Dumitru.

— La câteva luni după miracol, începu el rostind cuvintele cu mare greutate.

Se întrerupse, îşi scoase portmoneul şi începu să caute înfrigurat.

— Era veche de 10 ani şi la câteva luni după miracol...

în cele din urmă găsi fotografia şi o mai arătă ţinând-o anevoie deasupra capului.

— Uitaţi-vă bine la ea, spuse încercând zadarnic să pronunţe corect.

Aşa era acum paisprezece ani. Şi aşa a început să arate acum aproape patru ani, la câteva luni după miracol. Aşa cum eu n-o văzusem niciodată...

— Dar dacă e aşa cum spune el, vorbi din nou Lucio, înseamnă că soţia lui a întinerit cu zece ani.

— Cu paisprezece ani! îl întrerupse Dumitru. Paisprezece ani fără câteva luni.

— Şi atunci într-adevăr *a fost* un miracol, continuă Lucio fascinat.

Şi acum Dugay afirmă că el n-are nici un amestec în treaba asta...

— Are! îl întrerupse din nou Dumitru. Dumnezeu a fost cu el!

— Atunci, pentru că într-adevăr *este* un miracol, nu există decât o singură explicaţie: miracolul 1-a săvârşit prietenul nostru Dumitru.

— Dumnezeu! protestă Dumitru ridicând mâna dreaptă în sus.

Dumnezeu prin doctor Martin...

— Deci, acest prieten al nostru, Dumitru, este un făcător de minuni.

Un sfânt! ,.,

Dumitru protestă ridicând amândouă braţele în aer. ^ t

— Dumnezeu! strigă el.

— Este deci un nou sfânt, continuă Lucio. Un nou Sfânt Dumitru.

— Nu luaţi în deşert numele lui Dumnezeu, încercă să spună Dumitru.

Dar după primele cuvinte, sala începu să se învârtă cu el şi-şi rezemă capul pe masă.

— Să nu i se facă rău, spuse cineva punându-i mâna pe umăr.

Dar Dumitru întinse uşor braţul pe masă, împingând paharele, şi toţi înţeleseră cu uşurare că adormise.

Lucio se îndreptă spre microfon.

— O clipă de atenţie, vă rog, începu el. Şi vă mai rog ceva: să nu aplaudaţi. Căci aţi putea să-l treziţi... O clipă de atenţie, deci. Prieteni, am rarul, excepţionalul privilegiu să vă anunţ că avem un sfânt printre noi.

în sală se făcu deodată tăcere.

— Un făcător de minuni este un sfânt. Or, prietenul nostru Dumitru, pe care reflectorul are să vi-l arate într-un moment, nu numai că şi-a vindecat soţia de astmă, dar a întinerit-o cu zece ani. Sau cu paisprezece ani, după o altă versiune. Acest nou sfânt, Sfântul Dumitru, este omul pe care vi-l arată acum reflectorul...

Câţiva se ridicară de la mesele din fund şi veniră până în mijlocul sălii, ca să-l vadă mai bine.

— După cum vedeţi, doarme. De aceea, vă rog, nu-l treziţi aplaudându-1. Doarme, nu pentru că a băut prea mult, ci pentru că este peste măsură de obosit. Vine de foarte departe. Vine tocmai de la Dunăre. Şi 1-am ostenit şi noi cu întrebările/Voiam să-l descoasem, să aflăm în ce împrejurări paisprezece ani sunt cam tot atâta, dacă nu mai puţin, decât zece ani.

Se auziră câteva râsete, dar în clipa următoare Dugay se apropie de Lucio şi-i luă microfonul.

— De ce vă bateţi joc de el, că nu v-a făcut nimic. Dacă crede în idoli şi în năluci nu e vina lui...

Reflectorul se schimbă brusc şi-l scăldă în lumină, dar Dugay nu se intimida. Cu tava în mână, foarte palid, privea peste mese, parcă ar fi aşteptat pe cineva să răsară deodată, acolo, lângă uşă.

— ...E vina noastră, care am ştiut de Dumnezeul adevărat şi nu l-am mărturisit. Aşa cum e Dumitru, cu credinţa lui naivă, idolatră şi vană e mai aproape de Dumnezeul adevărat decât noi toţi. Şi tot el are să-l vadă cel dintâi, când Dumnezeul adevărat îşi va arăta din nou faţa nu în biserică, nici în universităţi ci se va arăta pe neaşteptate, deodată, aici între noi, poate pe stradă, poate într-un bar, dar noi nu-l vom recunoaşte şi nu vom mărturisi pentru El.. ..

Dumitru se trezise şi-l privea cu nesaţ, toată faţa luminată de un zâmbet.

— Vorbeşte doctor Martin, şopti. Vorbeşte înflăcărat şi sincer, ca un profet.. ..

Chicago, aprilie 1959

Sumar

Cuvânt înainte/5

DOMNIŞOARA CHRISTINA /11

ŞARPELE / 147
SECRETUL DOCTORULUI HONIGBERGER / 241
NOPŢI LA SERAMPORE / 289
Un OM MARE / 329
DOUĂSPREZECE MII DE CAPETE DE VITE / 351
FATA CĂPITANULUI / 363
O FOTOGRAFIE VECHE DE 14 ANI... / 383
*
CĂRŢI ÎN CURS DE APARIŢIE LA EDITURA MOLDOVA IAŞI

CODUL CIVIL ROMÂN

prefaţă şi comentarii de lector dr. Dumitru Burghelea Reeditarea Codului Civil Român constituie un act de cultură juridică prin însăşi importanţa deosebită a acestui act normativ ce-şi găseşte o aplicare deplină în noile condiţii ale economiei de piaţă, în acest context, eforturile lectorului universitar Dumitru Burghelea sunt cu atât mai lăudabile, cu cât ele aduc la lumină un act normativ cheie şi de primă mărime în legislaţia noastră, act adus la zi cu toate modificările intervenite după Revoluţia din 1989. Curs universitar cu certe valenţe teoretice şi practice, ele se adresează nu numai studenţilor de la facultăţile de ştiinţe juridice ci şi tuturor investitorilor într-o activitate privată pentru care cunoştinţele în domeniu sunt absolut obligatorii.

CĂMAŞA lui CRISTOS - L. C. Douglas

Surprinzând momentele de început ale instaurării creştinismului, prigoana şi persecuţiile la care au fost supuşi adepţii noii religii, celebrul roman aminteşte de nu mai puţin celebrul roman al lui Sienkiewicz - *Quo Vadis.*

RELATARE DESPRE REGELE DAVID Ştefan Heym

O carte scrisă cu subtilitate şi rafinament ce merită o atenţie ieşită din comun. Dincolo de farmecul pătrunderii într-o lume care conţine surse indiscutabile şi inepuizabile de adevărată poezie, în ea se dezbat nu numai situaţii reale din trecut, ci totodată ipostaze şi principii. Şi viaţa regelui este importantă dar dincolo de ea se aruncă o privire peste cortina ce separă istoria de legendă. Ştefan Heym este un scriitor reprezentativ pentru Germania, în cartea de faţă el încearcă să realizeze o formulă nouă de roman istoric şi reuşeşte pe deplin.

VRACIUL - Tadeusz Dolega Mastowicz

Roman situat la nivelul celor mai bune opere ale literaturii europene de masă, aduce în prim plan cariera ameţitoare a unui impostor lipsit de scrupule, căruia i se construieşte o întreagă legendă pentru a motiva ascensiunea omului cu „mână forte" până în cele mai înalte funcţii şi la un pas de fotoliul primului ministru.

Scriitor de mare fecunditate, până la începutul primului război mondial, publică câte trei romane pe an, din care zece i-au fost ecranizate, Tadeusz este ucis în 1939 în condiţii neelucidate. Succesul de care se bucură până astăzi romanele sale se datorează disponibilităţilor unui mare număr de cititori pentru literatură de masă.

TREI FEMEI - Robert Musil

Scriitura lui Robert Muşii se cristalizează ca o epopee comico-satirică a lumii care a pierdut sentimentul tragicului, ca o cronică de moravuri şi operă de exploatare psihologică. Critica vremii 1-a situat pe autor în „familia de spirite" din care fac parte Huxley, Thomas Mann, Kafka, Sartre şi Camus. Alţii 1-au caracterizat ca pe un Proust al Germaniei. *Trei femei,* respectiv Grigia, Portugheza şi Tonka înmănunchează mai multe destine sub puterea irezistibilă

a crosului, în continuare, volumul de faţă cuprinde şi o serie de povestiri sub titlul. „Postumele din timpul vieţii", adevărate bijuterii în miniatură, în care transferul de fapte în lumea animalelor, se raportează transparent la viaţa oamenilor. Lecturarea lor ne dă certitudinea unui mare romancier.

ÎNVIEREA - Lev Tolstoi

Iniţial, romanul trebuia să fie doar o predică împotriva răului, apologia autoperfecţionârii morale. El devine, însă, tabloul Rusiei de la sfârşitul sec. trecut, cu luxul, bogăţia, minciuna şi falsitatea claselor dominante, cu arbitrariul justiţiei, cu lupta revoluţionarilor etc.

Dincolo de dezbaterea filozofică, de accentul tragic al intrigii, eroii păşesc pe un „drum al patimilor", spre Golgotă şi înviere.

*

Redactor: *CONSTANTIN HUŞANU*
Tehnoredactor: *MIHAIL-ALEXANDRU POPA*
Culegere computerizată:
DANIELA CIOBOTARU
CRISTINA OPREA
Corectură: *CORINA MARIAN*
Format 61x86/16; Coli tipo: 25,5 Bun de tipar: 15.01.1993; Apărut: 1994
Tipar executat la Tipografia MOLDOVA sub comanda nr. 5/1994
MIRCEA ELIADE
PROZĂ FANTASTICĂ II
PE STRADA MÂNTULEASA
Ediţie şi postfaţă de Eugen Simion
Editura MOLDOVA IAŞI, 1994

*

PROZA FANTASTICĂ, I
DOMNIŞOARA CHRISTINA
II PE STRADA MÂNTULEASA
III LA UMBRA UNUI CRIN
Coperta: Mihail-Alexandru Popa
ISBN: 973-9146-26-0
973 9146-28-7 (volumul II)

*

LA ŢIGĂNCI

în tramvai, căldura era încinsă, înăbuşitoare. Traversând grăbit coridorul, îşi spuse: „Eşti un om cu noroc, Gavrilescule!" Zărise un Soc liber lângă o fereastră deschisă, la celălalt capăt al vagonului. După ce se aşeză, îşi scoase batista şi-şi şterse îndelung fruntea şi obrajii. Apoi înfăşură batista pe sub guler, în juruî gâtului, şi începu să-şi facă vânt cu pălăria de paie. Bătrânul din faţa lui îl privise tot timpul concentrat, parcă s-ar fi trudit să-şi aducă aminte unde îl mai văzuse. Pe genunchi ţinea cu mare grijă o cutie de tablă.

— E teribil de cald! spuse el deodată. Nu s-au mai pomenit aşa călduri din 1905!...

Gavrilescu clătină din cap, continuând să-şi facă vânt cu pălăria.

— E cald, mtr-adevăr, spuse. Dar când este omul cult, le suportă mai uşor pe toate. Colonelul Lawrence, bunăoară. Ştiţi ceva de colonelul Lawrence?

— Nu.

— Păcat. Nici eu nu prea ştiu mare lucru. Dacă s-ar fi urcat în tramvaiul ăsta, i-aş fi întrebat, îmi place să intru în vorbă cu oameni culţi. Tinerii aceştia, domnul meu, erau desigur, studenţi. Studenţi eminenţi. Aşteptam cu ei în stafie şi i-am ascultat. Vorbeau despre un anume colonel Lawrence şi de aventurile lui în Arabia. Şi ce memorie!

Recitau pe dinafară pagini întregi din cartea colonelui. Era o frază care mi-a plăcut, o frază foarte frumoasă, despre arşiţa care 1-a întâmpinat pe el, pe colonel, undeva în Arabia şi care 1-a lovit în creştet, 1-a lovit ca o sabie.:. Păcat că nu pot să mi-o aduc aminte cuvânt cu cuvânt.

Arşiţa aceea teribilă a Arabici 1-a lovit ca o sabie. L-a lovit în creştet ca o sabie, amuţindu-1.

Taxatorul îl ascultase zâmbind, apoi îi întinse biletul. Gavrilescu îşi puse pălăria pe cap şi începu să se caute în buzunare.

— îmi cer iertare, şopti el după câteva clipe, neizbutind să găsească portmoneul. Niciodată nu ştiu unde-l pun.

— Nu face nimic, spuse taxatorul cu o neaşteptată voie bună. Avem timp. Ca n-am ajuns încă la ţigănci...

Şi, întorcându-se spre bătrân, îi făcu semn cu ochiul. Bătrânul roşi şi strânse nervos cu amândouă mâinile cutia de tablă. Gavrilescu întinse o bacnotă şi taxatorul începu să numere mărunţişul zâmbind.

— E o ruşine! şopti bătrânul câteva clipe în urmă. E nepermis!

— Toată lumea vorbeşte... spuse Gavrilescu reîncepând să-şi facă vânt cu pălăria. E drept, pare o casă frumoasă, şi ce grădină!... Ce grădină!... repetă el clătinând din cap cu admiraţie. Uitaţi-vă că începe să se zărească, adăugă aplecându-se puţin ca să vadă mai bine.

Câţiva bărbaţi apropiară ca din întâmplare frunţile de ferestre.

— E o ruşine! repetă bătrânul privind sever înaintea lui. Ar trebui interzis.

— Sunt nuci bătrâni, continuă Gavrilescu, de aceea e atâta umbră şi răcoare. Am auzit că nucul începe să dea umbră abia după treizeci, patruzeci de ani. O fi adevărat?

Dar bătrânul se făcu că nu aude. Gavrilescu se întoarse către unul din vecini, care privise îngândurat pe fereastră.

— Sunt nuci bătrâni de cel puţin cincizeci de ani începu el. De aceea e atâta umbră. Pe o arşiţă ca asta, e o plăcere. Ferice de ei...

— De ele, spuse vecinul fără să-şi ridice ochii. Sunt ţigănci...

— Aşa am auzit şi eu, continuă Gavrilescu. Umblu cu tramvaiul ăsta de trei ori pe săptămână. Şi vă dau cuvântul meu de onoare, nu s-a întâmplat o singură dată să nu aud vorbindu-se de ele, de ţigănci. Le cunoaşte cineva? Mă întreb de unde au venit?

— Au venit demult, spuse vecinul.

— Sunt aici de douăzeci şi unu de ani, îl întrerupse cineva. Când am venit eu întâi şi întâi în Bucureşti, ţigăncile astea erau tot aici. Dar grădina era mult mai mare. Nu se clădise încă liceul...

— Eu, cum vă spuneam, reîncepu Gavrilescu, trec regulat cu tramvaiul ăsta de trei ori pe săptămână. Pentru păcatele mele, sunt profesor de pian. Zic pentru păcatele mele, adăugă încercând să zâmbească, pentru că n-am fost făcut pentru asta. Eu am o fire de artist...

— Atunci vă cunosc, spuse deodată bătrânul, întorcând capul.

Sunteţi domnul Gavrilescu, profesor de pian. Am o nepoţică şi i-aţi dat lecţii acum cinci, şase ani. Mă tot întrebam de unde mi-e cunoscută figura dumneavoastră... , — Da, eu sunt,

reluă Gavrilescu. Dau lecţii de pian, umblu mult cu tramvaiul. Primăvara, când nu e prea cald şi adie vântul, e o plăcere.

Stai la o fereastră ca asta şi din fuga tramvaiului vezi tot grădini înflorite. Cum vă spuneam, pe linia asta umblu de trei ori pe săptămână. Şi aud mereu vorbindu-se de ţigănci. De multe ori mi-am pus întrebarea: „Gavrilescule, mi-am spus, să presupunem că sunt ţigănci, mă rog, de unde au ele atâţia bani? O casă ca asta, un adevărat palat, cu grădini, cu nuci bătrâni, asta reprezintă milioane."

— E o ruşine! exclamă din nou bătrânul, întorcând capul cu dezgust.

— Şi mi-am mai pus şi o altă întrebare, continuă Gavrilescu.

Judecând după cât câştig eu, o sută de lei lecţia, ar trebui zece mii de lecţii ca să facă un milion. Dar vedeţi că lucrurile nu sunt atât de simple. Să presupunem că aş avea douăzeci de ore pe săptămână, tot mi-ar trebui cinci sute de săptămâni, adică aproape zece ani, şi mi-ar trebui douăzeci de eleve cu douăzeci de piane. Dar problema vacanţelor de vară, când îmi rămân două, trei eleve? Dar vacanţele de Crăciun şi de Paşte? Toate orele acestea pierdute sunt pierdute şi pentru milion.

Aşa că n-ar fi vorba .de cinci sute de săptămâni cu douăzeci de ore, şi 20 de eleve cu douăzeci de piane pe săptămână, ci mult mai mult, mult mai mult!

— E adevărat, spuse unul din vecini, în zilele noastre nu se mai învaţă la pian...

— Ah! exclamă deodată Gavrilescu, lovindu-se cu pălăria pe frunte.

Simţeam că-mi lipseşte ceva, şi nu-mi dădeam seama ce. Servieta! Am uitat servieta cu partituri. M-am luat de vorbă cu madam Voitinovici, mătuşa Otiliei, şi-am uitat servieta... Ce ghinion!... adăugă scoţându-şi batista de sub guler şi băgând-o în buzunar. Pe arşiţa asta, ia-o Gavrilescu înapoi cu tramvaiul până în strada Preoteselor... Privi deznădăjduit în jurul lui, parcă ar fi aşteptat să-l oprească cineva. Apoi se ridică brusc: îmi pare bine de cunoştinţă spuse, scoţându-şi pălăria şi înclinându-se uşor din mijloc.

Apoi ieşi repede pe platformă, chiar în clipa când se oprea tramvaiul. Coborând, Gavrilescu regăsi arşiţa şi mirosul de asfalt topit.

Traversă cu greutate strada ca să aştepte tramvaiul spre direcţia opusă.

„Gavrilescule, şopti, atenţie! că parcă-parcă ai începe să îmbătrâneşti.

Te ramoleşti, îţi pierzi memoria. Repet: atenţie! Că n-ai dreptul. La patruzeci şi nouă de ani bărbatul este în floarea vârstei"... Dar se

simţea obosit, istovit şi se lăsă să cadă pe bancă, în plin soare, îşi scoase batista şi începu să se şteargă pe ifaţă. „Asta parcă îmi aduce aminte de ceva, îşi spuse, ca să-şi dea curaj. Un mic efort, Gavrilescule, un mic efort de memorie. Undeva, pe o bancă, fără un ban în buzunar.

Nu era aşa de cald, dar era tot vară"... Privi în jurul lui strada pustie, casele cu obloanele trase, cu storurile lăsate, parcă ar fi fost părăsite.

„Pleacă lumea la băi, îşi spuse, mâine-poimâine pleacă şi Otilia." Şi atunci îşi aminti: era la Charlottenburg; se afla, tot ca acum, pe o bancă, în soare, dar atunci era nemâncat, fără un ban în buzunar.

„Când eşti tânăr şi eşti artist, le suporţi pe toate mai uşor", îşi spuse. Se ridică şi făcu câţiva paşi în stradă, să vadă dacă se zăreşte tramvaiul.

Umblând, parcă arşiţa îşi pierdea din văpaie. Se întoarse şi, lipindu-se de zidul unei case, îşi scoase pălăria şi începu să-şi facă vânt.

La vreo sută de metri în susul străzii era parcă o oază de umbră.

Dintr-o grădină se revărsau înalte, deasupra trotuarului ramuri stufoase, compacte, de

tei. Gavrilescu le privea fascinat, şovăind, întoarse încă o dată capul în direcţia tramvaiului, apoi porni hotărât, cu paşi mari, ţinându-se pe lângă ziduri. Când ajunse, umbra i se păru mai puţin deasă. Dar se simţea totuşi răcoarea grădinii şi Gavrilescu începu să respire adânc, dându-şi puţin capul pe spate. „Ce trebuie să fi fost acum o lună de zile, cu teii în floare", îşi spuse visător. Se apropie de poarta cu grilaj şi cercetă grădina. Pietrişul fusese udat de curând şi se vedeau rondurile cu flori, iar în fund un bazin înconjurat cu pitici. Auzi în acea clipă tramvaiul trecând cu un uruit uscat pe lângă el şi întoarse capul. „Prea târziu!" exclamă, zâmbind. *„ZuspâtT* adăugă şi, înălţând braţul, îi făcu semn cu pălăria multă vreme, ca în Gara de Nord, când, pe timpuri, Elsa pleca să petreacă o lună la familia ei, într-un sat de lângă Miinchen.

Apoi, cuminte, fără grabă, începu să înainteze. Ajuns la staţia următoare, îşi scoase haina şi se pregăti să aştepte, când îl lovi deodată mirosul amărui al frunzelor de nuc strivite între degete, întoarse capul şi privi în jurul lui. Era singur. Cât putea vedea cu ochii, trotuarul era pustiu. Nu îndrăznea să privească cerul, dar simţea deasupra capului aceeaşi lumină albă, incandescentă, orbitoare, şi simţea văpaia fierbinte a străzii lovindu-l peste gură, peste obraji. Porni atunci la drum, resemnat, cu haina sub braţ, cu pălăria trasă apăsat pe frunte. Când zări de departe umbra deasă a nucilor, simţi cum începe să i se bată inima şi grăbi uşor pasul. Aproape ajunsese, când auzi tramvaiul gemând metalic în urma lui. Se opri şi-l salută lung cu pălăria. „Prea

târziu..."

La umbra nucilor îl întâmpină o neaşteptată, nefirească răcoare, şi Gavrilescu rămase o clipă derutat, zâmbind. Parcă s-ar fi aflat dintr-o dată într-o pădure, la munte, începu să privească uluit, aproape cu respect arborii înalţi, zidul de piatră acoperit cu iederă şi, pe nesimţite, îl cuprinse o infinită tristeţe. Atâţia ani trecuse cu tramvaiul prin faţa acestei grădini, fără să aibă p singură dată curiozitatea să se coboare şi s-o privească îndeaproape, înainta încet, cu capul lăsat uşor pe spate, privind crestele înalte ale arborilor. Şi deodată se trezi în faţa porţii şi, acolo, parcă ascunsă de mult, pândindu-1, îi ieşi în faţă o fată tânără, frumoasă şi foarte oacheşă, cu salbă şi cercei mari de aur. Apucându-l de braţ, îl întrebă în şoaptă:

— Poftiţi la ţigănci?

îi zâmbi cu toată gura şi cu ochii şi, văzându-l că şovăie, îl trase uşor de braţ în curte. Gavrilescu o urmă fascinat: dar după câţiva paşi se opri, parcă ar fi vrut să spună ceva.

— Nu vreţi la ţigănci? îl întrebă din nou fata, coborând şi mai mult glasul.

îl privi scurt, adânc în ochi, apoi îi luă mâna şi-l conduse repede către o căsuţă veche, pe care anevoie ar fi putut-o bănui acolo, ascunsă între tufe mari de liliac şi boz. Deschise uşa şi-l împinse uşor înainte.

Gavrilescu pătrunse într-o penumbră curioasă, parcă ferestrele ar fi avut geamuri albastre şi verzi. Auzi, depărtat, apropiindu-se tramvaiul şi uruitul metalic i se păru atât de insuportabil, încât îşi duse mâna la frunte. Când zgomotul se pierdu, descoperi lângă el, aşezată la o masă cu picioarele scurte, cu o ceaşcă cu cafea înainte, o bătrână care-l privea curios, aşteptând parcă să se trezească.

— Ce-ţi doreşte inima pe ziua de azi? îl întrebă ea. O ţigancă, o grecoaică, o nemţoaică...

— Nu, o întrerupse Gavrilescu ridicând braţul. Nu nemţoaică.

— Atunci, o ţigancă, o grecoaică, o ovreică, reluă bătrâna. Trei sute de lei, adăugă.

Gavrilescu zâmbi cu gravitate.

— Trei lecţii de pian! exclamă el începând să se caute în buzunare.

Fără să mai socotim tramvaiul dus şi întors.

Bătrâna sorbi din cafea şi rămase pe gânduri.

— Eşti muzicant? îl întrebă ea deodată. Atunci are să-ţi placă.

— Sunt artist, spuse Gavrilescu scoţând pe rând mai multe batiste umede dintr-un buzunar al pantalonilor şi trecându-le metodic, una câte una, în celălalt buzunar. Pentru păcatele mele am ajuns profesor de pian, dar idealul meu a fost, de totdeauna, arta pură. Trăiesc pentru suflet... Vă cer iertare, adăugă stânjenit, aşezându-şi pălăria pe măsuţă şi începând să depună în ea obiectele pe care le scotea din buzunare.

Niciodată nu găsesc portmoneul când trebuie...

— Nu e grabă, spuse bătrâna. Avem timp. Nu e nici trei...

— Vă cer iertare dacă vă contrazic, o întrerupse Gavrilescu, dar cred că vă înşelaţi. Trebuie să fie aproape patru. La trei am terminat eu lecţia cu Otilia.

— Atunci să ştii că iar a stat ceasul, şopti bătrâna căzând din nou pe gânduri.

— Ah, în sfârşit! exclamă Gavrilescu, arătându-i triumfător portmoneul. Era acolo unde trebuia să fie...

Numără bancnotele şi i le întinse.

— Să-l duci la bordei, spuse bătrâna ridicând privirile. Gavrilescu se simti apucat de mână şi, întorcând speriat capul, regăsi lângă el fata care-l ispitise în poartă. O urmă intimidat, purtând sub braţ pălăria încărcată de obiecte.

— Să le ţii bine minte, îi spuse fata. Să nu le încurci: o ţigancă, o grecoaică, o ovreică...

Traversară grădina, trecând prin faţa clădirii înalte cu acoperişul de olane roşii, pe care o zărise Gavrilescu din stradă.

Se opri şi, privindu-l o clipă adânc în ochi, izbucni într-un râs scurt, tăcut. Gavrilescu, tocmai începuse să-şi transporte diferitele obiecte din pălărie în buzunare.

— Ah! făcu el. Eu sunt artist. Dacă ar fi fost după mine, eu aş fi rămas aici, în boschetele astea, şi arătă cu pălăria spre copaci, îmi place natura. Şi pe o arşiţă ca asta, să poţi respira aer curat, în răcoarea asta, ca la munte... Dar unde mergem? întrebă văzând că fata se apropie de un gard de lemn şi deschide portiţa.

— La bordei... Aşa a spus baba...

îl apucă din nou de braţ şi-l trase după ea. Intrară într-o grădină neîngrijită, cu trandafiri şi crini pierduţi printre bălării şi tufe de măceş.

Căldura începea să se simtă din nou şi Gavrilescu şovăi, dezamăgit.

— îmi făcusem iluzii, spuse. Venisem pentru răcoare, pentru

natură...

— Aşteaptă până oi intra în bordei, îl întrerupse fata, arătându-i cu braţul o căsuţă veche, părând pe jumătate părăginită, care se desluşea în fundul grădinii.

Gavrilescu îşi puse pălăria pe cap şi o urmă posomorât. Dar când ajunse în tindă, simţi că inima începe să-i bată din ce în ce mai puternic şi se opri.

— Sunt emoţionat, spuse, şi nu-mi dau seama de ce...

— Să nu bei prea multă cafea, şopti fata deschizând uşa şi împingându-l înăuntru.

Era o încăpere ale cărei margini nu le putea vedea, căci perdelele erau trase şi în semiîntuneric paravanele se confundau cu pereţii, începu să înainteze, călcând pe covoare din ce în ce mai groase şi mai moi, ca şi cum ar fi călcat pe saltele, şi cu fiecare pas bătaia inimii i se accelera, până ce îi fu frică să mai înainteze şi se opri. în acea clipă se simţi deodată fericit, parcă ar fi fost din nou tânăr. Şi toată lumea ar fi fost a lui, şi Hildegard ar fi fost de asemenea a lui.

— Hildegard! exclamă el adresându-se fetei. Nu m-am gândit la ea de douăzeci de ani. A

fost marea mea dragoste. A fost femeia vieţii mele!...

Dar întorcând capul, îşi dădu seama că fata plecase. Simţi atunci în nări un parfum sfios şi exotic şi odată auzi bătând din palme şi odaia începu să se lumineze într-un chip misterios, ca şi cum perdelele ar fi fost trase încet, foarte încet, una după. alta, lăsând să pătrundă treptat lumina după-amiezii de vară. Dar Gavrilescu avu timp să observe că nici o perdea nu se mişcase înainte de a da cu ochii de trei fete tinere care se aflau la câţiva metri în faţa lui, bătând uşor din palme şi râzând.

— Aşa ne-ai ales, spuse una din ele. O ţigancă, o grecoaică, o

ovreică...

— Dar să vedem dacă ai să ne ghiceşti, spuse a doua.

— Să vedem dacă ai să ştii care-i ţiganca, adăugă a treia.

Gravilescu lăsase să-i cadă pălăria de paie şi le privea fix, împietrit, ca şi cum nu le-ar fi văzut, ca şi cum ar fi privit altceva, dincolo de ele, dincolo de paravane.

— Mi-e sete! şopti el deodată şi-şi duse mâna la gât.

— Ţi-a trimis baba cafea, spune una din fete.

Dispăru după paravan şi se întoarse cu o tavă rotundă de lemn, pe care se aflau o ceaşcă cu cafea şi un ibric. Gavrilescu apucă ceaşca şi o dădu peste cap, apoi i-o întinse zâmbind.

— Mi-e teribil de sete, şopti.

— Asta o să fie fierbinte, că e din ibric, spuse fata umplându-i ceaşca. S-o bei încet...

Gavrilescu încercă să soarbă, dar cafeaua era atât de fierbinte, încât îşi fripse buzele, şi atunci aşeză descurajat ceaşca pe tavă.

— Mi-e sete! repetă el. Dacă aş putea să beau puţină apă.

Celelalte două fete dispărură după paravan şi se întoarseră repede cu două tăvi pline.

— Ţi-a trimis baba dulceaţă, spuse una din ele.

— Dulceaţă de trandafiri şi şerbet, adăugă cealaltă.

Dar Gavrilescu zări cana plină cu apă şi, deşi văzuse alături paharul gros de sticlă verde, brumată, apucă cu amândouă mâinile, cana şi o duse la gură. Bău îndelung, gâlgâind, dându-şi capul pe spate.

Apoi, aşeză cana pe tavă şi scoase din buzunar una din batiste.

— Domnişoarelor, exclamă el încercând să se şteargă pe frunte, tare mi-a fost sete! Auzisem de unul, colonel Lawrence...

Fetele se priviră între ele cu înţeles, apoi izbucniră toate în râs.

Râdeau de astă dată din toată inima şi din ce în ce mai tare. La început, Gavrilescu le privi mirat, apoi faţa i se lumină de un mare zâmbet, şi în cele din urmă începu şi el să râdă. Se şterse îndelung cu batista.

— Dacă-mi daţi voie să pun şi eu o întrebare, vorbi el târziu; aş fi curios să ştiu ce v-a apucat.

— Râdem că ne-ai spus domnişoare, vorbi una din ele. Şi aici suntem la ţigănci...

— Nu e adevărat! o întrerupse alta. Nu te lua după ea, că vrea să te păcălească. Râdeam că te-ai încurcat şi-ai băut din cană în loc să bei din pahar. Dacă ai fi băut din pahar...

— N-o asculta! o întrerupse a treia. Vrea să te păcălească. Să-ţi spun eu care e adevărul: Râdeam că ţi-a fost frică...

— Nu e adevărat! Nu e adevărat! izbucniră celelalte două. Vrea să te încerce, să vadă dacă ţi-a fost frică...

— I-a fost frică! I-a fost frică! repetă a treia.

Gavrilescu făcu un pas înainte şi înălţă solemn braţul:

— Domnişoarelor! strigă el jignit. Văd că nu ştiţi cu cine aveţi de-a face. Eu nu sunt un oarecine. Eu sunt Gavrilescu, artist. Şi înainte de a fi ajuns, pentru păcatele mele, un biet profesor de pian, eu am trăit un vis de poet. Domnişoarelor, exclamă patetic, după o pauză, la douăzeci de ani eu am cunoscut, m-am îndrăgostit şi am iubit pe Hildegard!

Una din fete îi apropie un fotoliu şi Gavrilescu se aşeză suspinând adânc.

— Ah! începu el după o lungă tăcere. De ce mi-aţi adus aminte de tragedia vieţii mele? Pentru că, aţi înţeles, Hildegard n-a devenit niciodată soţia mea. S-a întâmplat ceva, s-a întâmplat ceva teribil...

Fata îi întinse ceaşca cu cafea şi Gavrilescu începu să soarbă gânditor.

— S-a întâmplat ceva teribil, reluă el târziu. Dar ce? Ce s-a putut întâmpla? E curios că nu-mi aduc aminte. E adevărat, nu m-am mai gândit la Hildegard de foarte mulţi ani. Mă învăţasem cu ideea. îmi spuneam: „Gavrilescule, ce-a fost, a fost" Aşa sunt artiştii, fără noroc.

Şi deodată, adineauri, intrând aici la voi, mi-am adus aminte că am cunoscut şi eu o pasiune nobilă, mi-am adus aminte că am iubit-o pe Hildegard!...

Fetele se priviră între ele şi începură să bată din palme.

— Tot eu am avut dreptate, spuse a treia fată. I-a fost frică.

— Da, încuviinţară celelalte. Ai avut dreptate: i-a fost fiică...

Gavrilescu ridică ochii şi le privi lung, melancolic.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi...

— Ţi-e frică, rosti provocator una din fete, făcând un pas spre el.

Ţi-a fost frică de cum ai intrat...

— De aceea ţi-a fost atât de sete, vorbi a doua.

— Şi de atunci, schimbi mereu vorba, adăugă cealaltă. Tu ne-ai ales, dar ţi-a fost frică să ne ghiceşti.

— Tot nu înţeleg, încercă Gavrilescu să se apere.

— Trebuia să ne ghiceşti de la început, continuă a treia fată. Să ghiceşti care-i ţiganca, care-i grecoaica, care-i ovreica...

— încearcă acum, dacă zici că nu ţi-e frică, reluă cea dintâi.

Ghiceşte. Care-i ţiganca?

— Care-i ţiganca? Care-i ţiganca? auzi Gavrilescu ca un ecou vocile celorlalte.

Zâmbi şi le măsură din nou cu privirile.

— Asta-mi place, începu el, simţindu-se deodată bine dispus.

Vasăzică, dacă aţi aflat că sunt artist, voi credeţi că trăiesc în nori, că habar n-am cum arată o ţigancă...

— Nu schimba iar vorba, îl întrerupse una din fete. Ghiceşte-ne!

— Vasăzică, reluă Gavrilescu cu încăpăţânare, voi credeţi că n-am nici atâta imaginaţie, încât să ghicesc cum arată o ţigancă, mai ales când e tânără şi frumoasă şi goală...

Căci, fireşte, le ghicise de cum dăduse cu ochii de ele. Cea care făcuse un pas spre el, pe de-a-ntregul goală, foarte neagră, cu părul şi ochii negrii, era fără îndoială ţigancă. A doua, şi ea goală, dar acoperită cu un voal verde-pal, avea un trup nefiresc de alb şi strălucitor ca sideful, iar în picioare purta papuci aurii. Asta nu putea fi decât grecoaica. A treia era fără îndoială ovreica: avea o fustă lungă de catifea vişinie, care-i strângea trupul până la mijloc, lăsându-i pieptul şi umerii goi, iar părul bogat roşu-aprins, era adunat şi împletit savant în creştetul capului.

— Ghiceşte-ne! Care-i ţiganca? Care-i ţiganca? strigară toate trei.

Gavrilescu se ridică brusc din fotoliu şi, întinzând braţul spre fata goală şi tuciurie din faţa lui, rosti solemn:

— Pentru că sunt artist, primesc să fiu pus la încercare, chiar la această încercare copilărească, şi răspund: Tu eşti ţiganca!

în clipa următoare se simţi prins de mâini, şi fetele începură să-l învârtească în cerc, strigând şi şuierând şi parcă vocile veneau de foarte departe.

— N-ai ghicit! N-ai ghicit! auzi el ca prin vis.

încercă să se oprească, să se smulgă din mâinile acelea care-l învârteau în iureş, ca într-o horă de iele, dar îi fu peste putinţă să se desprindă. Simţea în nări dogoarea trupurilor tinere şi parfumul acela exotic, depărtat, şi auzea în el, dar şi în afara lui, pe covor, picioarele fetelor dănţuind. Simţea de asemenea că hora îl poartă uşor, printre fotolii şi paravane, către fundul încăperii, dar după câtva timp renunţă să se mai împotrivească şi nu-şi mai dădu seama de nimic.

Trezindu-se, dădu cu ochii de fata oacheşă şi goală îngenunchiată pe covor, în faţa divanului, şi se ridică în capul oaselor.

— Am dormit mult? o întrebă.

— Nici n-ai apucat să dormi, îl linişti fata. Doar ce-ai aţipit.

— Dar ce Dumnezeu mi-ati făcut? întrebă el ducându-şi mâna la frunte. Mă simt cam ameţit.

Privi cu mirare în jurul lui. Parcă nu mai era aceeaşi încăpere, şi totuşi recunoştea, aşezate asimetric printre fotolii, divane sau oglinzi, paravanele care-l impresionaseră de cum intrase. Nu-şi putea da socoteala cum erau alcătuite. Unele foarte înalte, aproape atingând tavanul, s-ar fi confundat cu pereţii dacă pe alocuri nu s-ar fi întins, prin unghiuri ascuţite, până la mijlocul odăii. Altele, misterios luminate, păreau a fi ferestre, pe jumătate acoperite cu perdele, deschizându-se spre coridoare interioare. Alte paravane, multicolor şi curios pictate sau acoperite cu şaluri, şi broderii care cădeau în falduri pe covoare, confundându-se cu ele, alcătuiau, s-ar fi spus, prin felul cum erau aşezate, alcovuri de diferite forme şi mărimi. Dar i-a fost de ajuns să-şi oprească doar câteva clipe privirile asupra unui asemenea alcov ca să înţeleagă că era o iluzie, că de fapt ceea ce vedea el erau doar două sau trei paravane separate care-şi împreunau imaginile într-o mare oglindă cu ape verzi-aurii. în clipa când îşi dădu seama de iluzie, Gavrilescu simţi că odaia începe să se învârtească în jurul lui şi-şi duse din nou mâna la frunte.

— Ce Dumnezeu mi-aţi făcut? repetă el.

— Nu m-ai ghicit, şopti fata cu un zâmbet întristat. Şi totuşi ţi-am făcut semn cu ochiul că nu eu sunt ţiganca. Eu sunt grecoaica.

— Grecia! exclamă Gavrilescu, ridicându-se brusc în picioare.

Grecia eternă!...

Parcă oboseala i-ar fi pierit ca prin farmec, îşi auzea bătăile inimii accelerându-i-se, o nemaipomenită beatitudine i se risipi ca un fior cald în tot trupul.

— Când eram în dragoste cu Hildegard, continuă exaltat, nu visam decât la asta, să facem împreună o călătorie în Grecia.

— Ai fost un prost, îl întrerupse fata. Nu trebuia să visezi, trebuia s-o iubeşti...

— Aveam douăzeci de ani şi ea nu împlinise încă optsprezece. Era frumoasă. Eram amândoi frumoşi, adăugă.

în acea clipă îşi dădu seama că era îmbrăcat într-un costum ciudat:

avea pantaloni largi, asemenea şalvarilor, şi o tunică scurtă de mătase galben-aurie. Se privi mirat în oglindă, parcă i-ar fi fost greu să se recunoască.

— Visasem să mergem în Grecia, reluă el târziu cu un glas mai potolit. Nu, era mai mult decât un vis, era ceva care începuse să fie real, căci hotărâsem să plecăm în Grecia foarte curând după nuntă. Şi

atunci s-a întâmplat ceva. Dar ce Dumnezeu s-a întâmplat? se întrebă după o pauză ducându-şi amândouă mâinile la tâmple. Era tot aşa, o zi caldă ca asta, o zi teribilă de vară. Am văzut o bancă şi m-am îndreptat spre ea, şi atunci am simţit arşiţa lovindu-mă în creştet, lovindu-mă ca o sabie în creştetul capului... Nu, asta e povestea colonelului Lawrence, asta am aflat-o azi de la studenţi, aşteptând tramvaiul. Ah! dacă aş avea un pian, exclamă el deznădăjduit

Fata se înălţă sprintenă de pe covor şi, apucându-l de mână, îi şopti:

— Haide cu mine!...

Îl trase repede după ea printre paravane şi oglinzi şi, după câtva timp, grăbi într-atât pasul, încât Gavrilescu simţi curând că aleargă şi vru să se oprească o clipă, să-şi tragă răsuflarea, dar fata nu-l lăsă.

— E târziu, şopti ea din fugă, şi iarăşi i se păru că vocea e ca un şuierat care îi ajunge de foarte departe.

Dar de data asta nu ameţi, deşi trebui să ocolească, în fugă, nenumărate divane şi perne moi şi cufere, şi lădiţe acoperite cu covoare, şi oglinzi mari şi mărunte, tăiate uneori în forme ciudate, care apăreau din senin în faţa lor, parcă atunci ar fi fost aşezate pe covor. Pe neaşteptate, ieşind dintr-un fel de coridor alcătuit din două rânduri de paravane, pătrunseră într-o încăpere largă şi însorită. Acolo, rezemate de pian, îl aşteptau cele două fete.

— Ce-aţi întârziat? îi întrebă cea cu părul roşu. S-a răcit cafeaua.

Gavrilescu îşi trase răsuflarea şi, făcând un pas spre ea, ridică amândouă braţele în sus, ca şi cum ar fi vrut să se apere.

— Ah, nu, spuse, eu nu mai beau! Am băut destulă cafea. Eu, domnişoarelor, deşi fire de artist, duc o viaţă regulată. Nu-mi place să-mi pierd timpul prin cafenele.

Dar ca şi cum nu 1-ar fi auzit, fata se întoarse spre grecoaică: ;;

— De ce-ati întârziat atât? întrebă din nou.

— Şi-a adus aminte de Hildegard.

— Nu trebuia să-l laşi, vorbi a treia fată.

— Pardon, daţi-mi voie, interveni Gavrilescu apropiindu-se de pian.

Aceasta e o chestiune strict personală. Nu mă poate nimeni împiedica.

A fost tragedia vieţii mele.

— Acum iar o să întârzie, spuse fata cu părul roşu. S-a încurcat din nou.

— Daţi-mi voie! izbucni Gavrilescu. Nu m-am încurcat deloc. A fost tragedia vieţii mele. Mi-am adus aminte de ea cum am intrat aici.

Ascultaţi! exclamă apropiindu-se de pian. O să vă cânt ceva şi o să înţelegeţi.

— Nu trebuia să-l laşi, auzi el cele două fete şoptind. Acum n-o să ne mai ghicească niciodată...

Gavrilescu rămase câteva clipe concentrat, apoi îşi plecă umerii deasupra clapelor şi-şi pregăti mâinile, ca şi cum ar fi fost gata să atace cu brio.

— Mi-am adus aminte! exclamă el deodată. Ştiu ce s-a întâmplat!

Se ridică nervos de pe scaun şi începu să se plimbe cu privirile plecate în covor.

— Acum ştiu, repetă el de mai multe ori, în şoaptă. Era tot aşa ca acum, într-o vară.

Hildegard plecase cu familia ei la Konigsberg. Era teribil de cald. Locuiam în Charlottenburg şi ieşisem să mă plimb pe sub arbori. Erau arbori înalţi, bătrâni, cu umbra deasă. Şi era pustiu.

Era prea cald. Nu îndrăznea nimeni să iasă din casă. Şi acolo, sub arbori, am zărit o fată tânără, care plângea cu hohote, plângea cu obrazul ascuns în mâini. Şi m-a mirat mult, căci îşi scosese pantofii, şi-şi rezema picioarele pe o mică valiză, aşezată înaintea ei, pe pietriş...

„Gavrilescule, mi-am spus, iată o fiinţă nefericită." De unde să bănuiesc eu... Se opri din mers şi se întoarse brusc către fete:

Domnişoarelor, exclamă patetic, eram tânăr, eram frumos şi aveam un suflet de artist! O fată abandonată îmi rupea inima. Am stat de vorbă, am încercat s-o consolez. Aşa a început tragedia vieţii mele.

— Şi acuma, ce-i de făcut? întrebă fata cu părul roşu, adresându-se celorlalte.

— Să mai aşteptăm, să vedem ce ne spune baba, vorbi grecoaica.

— Dacă mai aşteptăm, n-are să ne ghicească niciodată, spuse a treia fată.

— Da, tragedia vieţii mele... continuă Gavrilescu. O chema Elsa...

Dar m-am resemnat. Mi-am spus: „Gavrilescule, aşa a fost să fie.

Ceasul rău! Aşa sunt artiştii, fără noroc"...

— Vedeţi? vorbi din nou fata cu părul roşu. Acum iar se încurcă, şi n-o să mai ştie cum să iasă.

— Ah, destinul! exclamă Gavrilescu, ridicând amândouă braţele în aer şi întorcându-se spre grecoaică.

Fata îl privea zâmbind, cu braţele împreunate la spate.

— Grecia eternă! exclamă el. N-am mai apucat să te văd.

— Lasă asta! Lasă asta! strigară celelalte două fete apropiindu-se de el. Adu-ţi aminte cum ne-ai ales!...

— O ţigancă, o grecoaică, o ovreică, spuse grecoaica privindu-l cu înţeles, adânc, în ochi. Aşa ai vrut, aşa ne-ai ales...

— Ghiceşte-ne, strigă fata cu părul roşu, şi ai să vezi cât o să fie de frumos!

— Care-i ţiganca? Care-i ţiganca? întrebară toate trei deodată, înconjurându-1.

Gavrilescu se retrase repede şi se rezemă de pian.

— Vasăzică, începu el după o pauză, aşa-i povestea aici pe la voi.

Artist sau muritor de rând, voi o ţineţi una şi bună: să vă ghicesc ţiganca. Şi de ce mă rog? Cine a dat ordin?

— Ăsta-i jocul nostru, aici, la ţigănci, spuse grecoaica, încearcă şi ghiceşte. N-are să-ţi pară rău.

— Dar mie nu mi-e capul la joc, continuă Gavrilescu cu fervoare.

Eu mi-am adus aminte de tragedia vieţii mele. Căci vedeţi, acum înţeleg foarte bine: dacă în seara aceea, la Charlottenburg, n-aş fi intrat cu Elsa într-o berărie... Sau, chiar dacă aş fi intrat, dar dacă aş fi avut bani cu mine şi aş fi putut plăti eu consumaţia, viaţa mea ar fi fost alta.

Dar s-a întâmplat că n-aveam bani şi a plătit Elsa. Şi a doua zi am umblat peste tot, să caut câteva mărci să-mi plătesc datoria. Dar n-am găsit. Toţi prietenii, toate cunoştinţele erau plecate în vacanţă. Era vară, era teribil de cald...

— Iar îi e frică, şopti fata cu părul roşu, plecându-şi privirile în covor.

— Ascultaţi, că nu v-am spus tot! strigă patetic Gavrilescu. Trei zile n-am găsit bani, şi mă duceam în fiecare seară s-o văd pe Elsa, la gazda ei; să mă scuz că nu găsisem bani. Şi pe

urmă mergeam amândoi la berărie. Dacă măcar m-aş fi ţinut tare şi n-aş fi primit să merg cu ea la berărie! Dar, ce vreţi? Mi-era foame. Eram tânăr, eram frumos, Hildegard era plecată la băi şi mi-era foame. Vă spun drept, erau zile când mă culcam nemâncat. Viaţă de artist...

— Şi acum ce-i de făcut? îl întrebară fetele. Căci trece timpul, trece timpul.

— Acum? exclamă Gavrilescu ridicând din nou braţele. Acum e bine şi cald, şi-mi place la voi, că sunteţi tinere şi frumoase, şi staţi aici, în faţa mea, gata să mă serviţi cu dulceaţă şi cafea. Dar nu mai mi-e sete. Acum mă simt bine, mă simt perfect. Şi-mi spun: „Gavrilescule, fetele acestea aşteaptă ceva de la tine. Fă-le plăcerea. Dacă vor să le ghiceşti, ghiceşte-le. Dar, atenţie! Atenţie, Gavrilescule, că dacă iar greşeşti, te prind în hora lor şi nu te mai deştepţi până la ziuă"...

Ocoli zâmbind pianul în aşa fel încât să-l aibă pavăză între el şi fete.

— Vasăzică, voi vreţi să vă spun care-i ţiganca. Ei, bine, am să vă spun...

Fetele se aliniară emoţionate, fără să scoată un cuvânt, privindu-l în ochi.

— Am să vă spun, reluă el după o pauză.

Apoi întinse brusc, melodramatic braţul către fata acoperită cu voalul-verde pal şi aşteptă. Fetele împietriră, ca şi cum nu le-ar fi venit să creadă.

— Ce are? întrebă târziu cea cu părul roşu. De ce nu poate să ghicească?

— I s-a întâmplat ceva, spuse grecoaica. Şi-a adus aminte de ceva şi s-a pierdut, s-a rătăcit în trecut.

Fata pe care el o socotise ţigancă înainta câţiva paşi, luă tava cu cafele şi, trecând prin faţa pianului, şopti zâmbind întristată:

— Eu sunt ovreica...

Apoi dispăru tăcută după un paravan.

— Ah! exclamă Gavrilescu lovindu-se cu palma pe frunte. Ar fi trebuit să înţeleg. Avea ceva în ochi care venea de foarte departe. Şi avea un voal prin care se întrezărea tot, dar exista totuşi un voal. Era ca în *Vechiul Testament...*

Brusc, fata cu părul roşu izbucni în râs.

— Nu ne-a ghicit boierul! strigă. N-a ghicit care-i ţiganca...

îşi trecu mâna prin păr şi., scuturându-se de câteva ori, pletele îi căzură roşii, aprinse pe umeri, începu să dănţuiască învârtindu-se încet, în cerc, bătând din palme şi cântând.

— Spune, grecoaice, cum ar fi fost? strigă ea scuturându-şi pletele.

— Dacă ai fi ghicit-o, ar fi fost foarte frumos, şopti grecoaica.

Ţi-am fi cântat şi ţi-am fi dănţuit şi te-am fi plimbat prin toate odăile.

Ar fi fost foarte frumos...

— Ar fi fost foarte frumos, repetă Gavrilescu cu un zâmbet trist.

— Spune-i, grecoaice! strigă ţiganca oprindu-se în faţa lor, dar continuând să bată ritmic din palme şi lovind tot mai puternic cu piciorul gol pe covor.

Grecoaica se furişă aproape de el şi începu să-i spună. Vorbea repede, în şoaptă, clătinând uneori din cap sau trecându-şi degetele peste gură, dar Gavrilescu nu izbutea s-o înţeleagă. O asculta zâmbind, cu privirile pierdute, şoptind la răstimpuri: „Ar fi fost frumos!"...

Auzea tot mai puternic piciorul ţigăncii lovind în covor cu un sunet surd. subpământean, până ce ritmul acela necunoscut şi sălbatic i se păru peste putinţă de suportat şi atunci, cu un efort, se repezi la pian şi începu să cânte.

— Acum spune-i şi tu, ţiganco! strigă grecoaica.

O auzi cum se apropie, ca şi cum ar fi dănţuit pe o tobă uriaşă de bronz, şi câteva clipe

în urmă îi simţi în spate respiraţia fierbinte.

Gavrilescu se plecă mai mult asupra pianului şi-şi repezi mâinile cu toată puterea, aproape cu furie, parcă ar fi vrut să răscolească clapele, să le smulgă şi să-şi facă loc cu unghiile în pântecul pianului şi apoi mai departe, mai adânc.

Nu se mai gândea la nimic, furat de melodiile noi, necunoscute pe care le asculta parcă pentru întâia oară, deşi îi veneau una după alta în minte, ca şi cum şi le-ar fi amintit după multă vreme. Târziu, se opri şi atunci îşi dădu seama că rămăsese singur şi că în odaie se făcuse aproape întunerec.

— Unde sunteţi? strigă el, ridicându-se speriat de pe scaun.

Şovăi câteva clipe, apoi se îndreptă spre paravanul după care dispăruse ovreica.

— Unde v-aţi ascuns? strigă din nou.

încet, călcând în vârful picioarelor, ca şi cum ar fi vrut să le ' surprindă, se furişă după paravan. Aici s-ar fi spus că începe o altă odaie care părea că se prelungeşte într-un coridor întortocheat. Era o odaie curios alcătuită, cu tavanul scund şi neregulat, cu pereţii uşor ondulaţi dispărând şi reapărând din întunerec. Gavrilescu făcu câţiva paşi la întâmplare, apoi se opri să asculte. I se păru că, chiar în acea clipă auzise foşnete şi paşi repezi trecând foarte aproape de el pe covor.

— Unde sunteţi? strigă.

îşi ascultă ecoul, încercând să pătrundă cu privirile prin întunerec. I se păru că le zăreşte pe toate trei pitite într-un unghi al coridorului şi porni într-acolo, cu braţele întinse înaintea lui, bâjbâind. Dar după câtva timp îşi dădu seama că apucase într-o direcţie greşită, căci descoperi coridorul cotind departe, la câţiva metri pe mâna stângă, şi se opri din nou.

— Degeaba v-ascundeţi, că tot am să vă găsesc! strigă el. Mai bine arătati-vă de bunăvoie!...

Apoi ascultă încordat, cu ochii ţintă asupra coridorului. Nu se mai auzea nimic. Dar parcă aici începea să se simtă căldura şi hotărî să se întoarcă şi să le aştepte cântând la pian. îşi aducea foarte bine aminte direcţia din care venise şi ştia că nu făcuse mai mult de douăzeci, treizeci de paşi. întinse braţele şi înainta încet, cu prudenţă. Dar după câţiva paşi dădu cu mâinile de un paravan şi se trase îndărăt speriat.

Ştia bine că, puţine clipe în urmă, paravanul nu fusese acolo.

— Ce v-a apucat? strigă. Daţi-mi drumul!...

I se păru că aude iarăşi râsete înăbuşite şi foşnete şi atunci prinse curaj.

— Poate credeţi că mi-e frică, începu el după o scurtă pauză, silindu-se să pară cât mai bine dispus. Daţi-mi voie, daţi-mi voie!...

adăugă grăbit, ca şi cum s-ar fi aşteptat să fie întrerupt. Dacă am acceptat să mă joc cu voi de-a v-aţi ascunselea, am facut-o pentru că mi-a fost milă de voi. Ăsta e adevărul: mi-a fost milă de voi. V-am văzut de la început, copile nevinovate, închise aici, într-un bordei, la ţigănci, şi mi-am spus: „Gavrilescule, fetele astea vor să-ţi facă o farsă.

Prefa-te că te laşi păcălit. Lasă-le să creadă că nu ştii să ghiceşti care-i ţiganca. Aşa e jocul... Aşa e jocul strigă el cât putu mai tare. Şi-acum că ne-am jucat destul, ieşiţi la lumină."

Ascultă zâmbind, cu mâna dreaptă rezemându-se de paravan, în acea clipă, auzi paşi fugărindu-se în întunerec, foarte aproape de el. Se întoarse brusc şi întinse braţele înaintea lui.

— Să vedem care eşti, spuse. Să vedem pe cine am pus mâna. Oare am. pus mâna pe ţigancă?

Dar, după ce-şi roti aşa, multă vreme, braţele în neştire, se opri să asculte şi de data aceasta nu mai ajungea până la el, de nicăieri, nici cel mai mic zgomot.

— Nu-i nimic spuse, ca şi cum ar fi ştiut că fetele se găsesc la câţiva paşi de el, ascunse în întunerec. Mai aşteptăm. Văd că nu ştiţi încă cu cine aveţi a face. Mai târziu o să vă pară rău. Aş fi putut să vă învăţ să cântaţi la pian. V-aţi fi îmbogăţit cultura muzicală. V-aş fi

explicat *Liedurile* lui Schumann. Ce frumuseţe! exclamă el cu fervoare. Ce muzică divină!

Simţi din nou căldura, parcă mai puternică ca niciodată şi începu să se şteargă pe obraz cu mâneca tunicii. Apoi, descurajat, porni spre stânga, pipăind necontenit paravanul. Se oprea la răstimpuri şi asculta, apoi pornea iar, grăbind pasul.

— Cine m-a pus să-mi pun mintea cu nişte copile? izbucni deodată, cuprins brusc de furie. Pardon! Am spus copile din gentileţe. Voi sunteţi altceva. Ştiţi voi bine ce sunteţi. Sunteţi ţigănci. Fără nici o cultură. Analfabete. Care din voi ştie unde se află Arabia? Care din voi a auzit de colonelul Lawrence?

Paravanul părea că nu se mai sfârşeşte şi, cu cât înainta, cu atât căldura devenea mai insuportabilă, îşi scoase tunica şi, după ce-şi şterse furios faţa şi grumazul, o puse pe umărul gol, ca un prosop, şi bâjbâi din nou cu braţul să regăsească paravanul. Dar de data aceasta întâlni un perete neted şi răcoros şi se lipi de el, întinzând amândouă braţele. Rămase multă vreme lipit de perete, respirând adânc. Apoi începu să se mişte încet, fără să se dezlipească de perete, târându-se de-a lungul lui. Câtva timp în urmă descoperi că-şi pierduse tunica şi, pentru că transpira mereu, se opri, îşi scoase şalvarii şi începu să se şteargă pe faţă şi pe tot corpul. In acea clipă i se păru că-l atinge ceva pe umăr şi, cu un ţipăt scurt, sări speriat în lături.

— Daţi-mi drumul! strigă. V-am spus să-mi daţi drumul!...

Din nou cineva, ceva, o fiinţă sau un obiect, cu neputinţă de precizat, îl atinse pe faţă, pe umeri şi atunci începu să se apere învârtind orbeşte şalvarii deasupra capului, îi era din ce în ce mai cald, simţea broboanele de sudoare prelingându-i-se pe obraji şi gâfaia.

într-o smucitură prea bruscă, şalvarii îi scăpară din mână şi dispărură undeva, departe, în întunerec. Gavrilescu rămase o clipă cu braţul ridicat, strângându-şi spasmodic pumnul, ca şi cum ar fi sperat să descopere, de la o clipă la alta, că se înşelase, că şalvarii erau încă în puterea lui. Se simţi deodată gol şi se făcu mic, lăsându-se pe vine, proptindu-şi mâinile pe covor şi plecându-şi fruntea, parcă ar fi fost gata s-o ia la goană, începu să înainteze pipăind cu palmele covorul în jurul lui, tot sperând că şi-ar putea regăsi şalvarii. Descoperea la răstimpuri obiecte pe care îi era greu să le identifice; unele semănau la început cu o lădiţă, dar se dovedeau a fi, pipăite mai bine, dovleci uriaşi înveliţi în broboade; altele, care păreau la început perne sau suluri de divan, deveneau, corect tipărite, mingi, umbrele vechi umplute cu tarate, coşuri de rufe pline cu jurnale, dar nu apuca să hotărască ce-ar fi putut fi, pentru că descoperea necontenit alte obiecte în faţa lui şi

începea să le pipăie. Uneori îi ieşeau în faţă mobile mari şi Gavrilescu le ocolea prudent, căci nu le cunoştea formele şi-i era teamă să «u ie răstoarne.

Nu-şi dădea seama de când umbla aşa, în genunchi sau târându-se pe pântec, în întunerec. Renunţase la speranţa că şi-ar mai putea găsi şalvarii. Ceea ce îl supăra tot mai mult era căldura. Parcă ar fi umblat în podul unei case acoperite cu tablă, într-o după-amiază de mare arşiţă. Simţea în nări aerul încins şi obiectele deveneau parcă *iot* mai calde. Trupul tot îi era leoarcă şi trebuia să *ss* oprească la răstimpuri ca să se odihnească. Se întindea atunci cât putea rnai mult depărtâncu-şi picioarele şi mâinile în cruce, lipindu-şi obrazul de covor, respirând adânc şi agitat, gâfâind.

O dată i se păru că aţipise şi-l trezi o adiere nsaştep.aiă, ca şi cum s-ar fi deschis undeva o fereastră, îăsând să pătrundă răcoarea nopţii.

Dar înţelese repede că era altceva, ceva care nu semăna cu nimic cunoscut, şi o clipă rămase încremenit, simţind cum i se răceşte sudoarea pe spate. Nu-şi putea aduce aminte ce s-a întâmplat după aceea. S-a speriat de strigătul pe care-l scosese şi s-a trezit alergând nebuneşte în întunerec, lovindu-se de paravane, răsturnând oglinzi şi tot felul de obiecte mărunte aşezate curios pe covor, alunecând adesea şi căzând, dar ridicându-se repede şi pornind-o din nou la fugă. Se surprinse sărind peste lădiţe şi ocolind oglinzile şi paravanele, şi atunci îşi dădu seama că pătrunsese într-o zonă de semiîntunerec, în care începeau să se distingă contururile, în fundul coridorului, neobişnuit de sus în perete, părea că se deschide o fereastră, prin care se revărsa lumina amurgului de vară. Când intră în coridor, căldura ajunse insuportabilă. Trebui să se oprească, să-şi poată trage răsuflarea şi, cu dosul palmei îşi culegea sudoarea de pe frunte, de pe obraji, îşi auzea inima bătându-i-se să se spargă.

înainte de a ajunge în dreptul ferestrei, se opri din nou, speriat.

Ajungeau până la el voci, şi râsete, şi zgomot de scaune trase pe parchet, parcă un întreg grup s-ar fi ridicat de la masă şi s-ar fi îndreptat spre el. în acea clipă se văzu gol, mai slab decât se ştia, cu oasele ieşindu-i prin piele, şi totuşi cu pântecul umflat şi căzut, aşa cum nu se mai văzuse vreodată. Nu mai avea timp să fugă înapoi. Apucă la

întâmplare o draperie şi începu să tragă. Simţi că draperia e gata să cedeze şi, proptindu-se cu picioarele în perete, se lăsă cu toată greutatea pe spate. Dar atunci se întâmplă ceva neaşteptat, începu să simtă că draperia îl trage, cu o putere crescândă, spre ea, astfel că puţine clipe în urmă se trezi lipit de perete, şi, deşi încercă să se desprindă lăsând draperia din mâini, nu reuşi, şi foarte curând se simţi înfăşurat strâns din toate părţile ca şi cum ar fi fost legat şi împins într-un sac. Era din nou întunerec şi foarte cald, şi Gavrilescu înţelese că nu va putea rezista mult, că se va sufoca, încercă să ţipe, dar gâtlejul îi era uscat, lemnos, şi sunetele păreau înecate în pâslă.

Auzi un glas care i se păru cunoscut.

— Ia spune, boierule, ia mai spune.

— Ce să vă mai spun? şopti el. V-am spus tot. Asta a fost tot. Ani venit cu Elsa la Bucureşti. Eram săraci amândoi. Am început să dau lecţii de pian...'

Ridică puţin capul de pe pernă şi dădu cu ochii de babă. Şedea la măsuţă cu ibricul de cafea în mână, gata să umple din nou ceştile.

— Nu, mulţumesc, eu nu mai beau! spuse ridicând braţul. Am băut destulă cafea. Mi-e teamă că n-am să mai dorm la noapte.

Baba îşi umplu ceaşca, apoi puse ibricul pe un colţ al măsuţei.

— Ia mai spune, stărui ea. Ce-ai mai făcut? Ce s-a mai întâmplat?

Gavrilescu rămase multă vreme pe gânduri, facându-şi vânt cu pălăria.

— Apoi am început să ne jucăm de-a v-aţi ascunselea, vorbi deodată cu un glas schimbat, puţin sever. Fireşte, ele nu ştiau cu cine au de-a face. Eu sunt un om serios, sunt artist, profesor de pian. Eu venisem aici din simplă curiozitate. Mă interesează lucrurile noi, necunoscute. Mi-am spus: „Gavrilescu, iată o ocazie să-ţi îmbogăţeşti cunoştinţele". N-am ştiut că e vorba de jocuri naive,.copilăreşti. Vă închipuiţi, m-am văzut deodată gol şi auzeam voci, eram sigur că dintr-un moment în altul... înţelegeţi ce vreau să spun...

Baba clătină din cap şi sorbi pe îndelete din cafea.

— Ce ţi-am mai căutat pălăria, vorbi ea. Au răscolit fetele tot bordeiul până au dat de ea.

— Da, recunosc a fost şi vina mea, continuă Gavrilescu. Nu ştiam că dacă nu le ghicesc la lumina zilei, va trebui să le caut, să le prind şi să le ghicesc pe întunerec. Nu-mi spusese

nimeni nimic. Şi, repet, când m-am văzut gol şi am simţit draperia strângându-se în jurul meu, ca un giulgiu, vă dau cuvântul meu de onoare că era ca un giulgiu...

— Ce-am mai pătimit până te-am îmbrăcat, spuse baba. Că nu voiai deloc să te laşi îmbrăcat...

— Vă spun, draperia aceea era ca un giulgiu, mă strângea din toate părţile, mă înfaşurase şi mă strângea de nu mai puteam respira. Şi era o căldură! exclamă, facându-şi mai tare vânt cu pălăria. Mă mir că nu m-am sufocat!...

— Da, a fost foarte cald, spuse baba.

în acea clipă se auzi, depărtat, uruitul metalic al tramvaiului.

Gavrilescu îşi duse mâna la frunte.

— Ah! exclamă, ridicându-se anevoie de pe sofa. Cum trece timpul.

M-am luat cu vorba şi, din una în alta, am uitat că trebuie să mă duc până în strada Preoteselor. închipuiţi-vă că mi-am uitat servieta cu partituri, îmi spuneam azi după-masă: „Gavrilescule, atenţie, că parcă, parcă"... Da, îmi spuneam ceva cam în felul acesta, dar nu-mi aduc bine aminte ce...

Făcu câţiva paşi spre uşă, apoi se întoarse, plecă puţin din umeri şi spuse, salutând cu pălăria:

— Mi-a părut bine de cunoştinţă.

în curte rămase neplăcut surprins. Deşi soarele apusese, era mai cald decât fusese în plină după-amiază. Gavrilescu îşi scoase haina, şi-o puse pe umăr şi, continuând să-şi facă vânt cu pălăria, traversă curtea şi ieşi. Depărtându-se de zidul adumbrit de arbori, regăsi căldura încinsă a caldarâmului şi mirosul de praf şi asfalt topit. Umbla abătut, cu umerii căzuţi, cu privirile risipite înaintea lui. în staţie nu mai aştepta nimeni. Când auzi tramvaiul apropiindu-se, înălţă braţul şi-i făcu semn cu mâna.

Vagonul era aproape gol şi avea toate ferestrele deschise. Se aşeză în faţa unui tânăr în cămaşă şi pentru că văzu taxatorul apropiindu-se, începu să-şi caute portofelul. Il găsi mai repede decât s-ar fi aşteptat.

— E ceva nemaipomenit! exclamă. Vă dau cuvântul meu de onoare că e mai rău ca în Arabia. Dacă aţi auzit cumva de colonelul Lawrence...

Tânărul zâmbi distrat, apoi întoarse capul pe fereastră.

— Cam cât să fie ceasul? întrebă Gavrilescu pe taxator.

— Opt şi cinci.

— Ce ghinion! Am să le găsesc la masă. Au să creadă că tocmai d-aia am venit atât de târziu, ca să le găsesc la masă. înţelegeţi, nu-mi convine să creadă că... înţelegeţi ce vreau să spun. Pe de altă parte, dacă le spun unde am fost, madam Voitinovici e o persoană curioasă, are să mă ţină până la miezul nopţii ca să-i povestesc.

Taxatorul îl privise zâmbind şi făcu semn cu ochiul tânărului.

— Spuneti-i c-aţi fost la ţigănci, şi o să vedeţi, n-o să vă mai întrebe nimic...

— Ah, nu, imposibil. O cunosc bine. E o femeie curioasă. Mai bine nu spun nimic.

La staţia următoare se urcară câteva perechi tinere, şi Gavrilescu se mută aproape de ei ca să poată asculta mai bine conversaţia. Când socoti că poate intra în vorbă, ridică uşor braţul:

— Dacă-mi daţi voie, am să vă contrazic. Eu, pentru păcatele mele, sunt profesor de pian, dar n-am fost făcut pentru asta...

— Strada Preoteselor, auzi el taxatorul, şi sculându-se brusc, salută şi traversă grăbit

coridorul.

Porni agale, facându-şi vânt cu pălăria, în dreptul numărului 18 se opri, îşi aranja cravata, îşi trecu mâna prin păr şi intră. Urcă încet scările până la etajul I, apoi sună apăsat. Câteva clipe în urmă îl ajunse tânărul din tramvai.

— Ce coincidenţă, exclamă Gavrilescu, văzându-l că se opreşte lângă el.

Uşa se deschise brusc şi în prag apăru o femeie încă tânără, dar cu obrazul palid şi veştejit. Avea un şorţ de bucătărie şi în mână ţinea un borcan de muştar. Dând cu ochii de Gavrilescu se încruntă.

— Ce poftiţi? întrebă.

— Mi-am uitat servieta, începu Gavrilescu intimidat. M-am luat cu vorba şi am uitat-o. Am avut treburi prin oraş şi n-am putut veni mai devreme.

— Nu înţeleg. Ce fel de servietă?

— Dacă s-a aşezat la masă, n-o deranjaţi, continuă pripit Gavrilescu. Ştiu unde am lăsat-o. E lângă pian...

Şi dădu să intre, dar femeia nu se clinti din prag.

— Pe cine căutaţi, dumneavoastră, domnule?

— Pe doamna Voitinovici. Eu sunt Gavrilescu, profesorul de pian al Otiliei. N-am avut plăcerea să vă întâlnesc, adăugă politicos.

— Aţi greşit adresa, spuse femeia. Aici e numărul 18.

— Daţi-mi voie, începu din nou Gavrilescu zâmbind. Cunosc apartamentul acesta de cinci ani. Pot spune că fac parte din familie.

Vin aici de trei ori pe săptămână...

Tânărul ascultase conversaţia rezemat de perete.

— Cum spuneţi că o cheamă? îl întrebă.

— Doamna Voitinovici. E mătuşa Otiliei, Otilia Pândele.

— Nu stă aici, îl întrerupse tânărul. Aici locuim noi, familia Georgescu. Dânsa, doamna de faţă, e soţia tatălui meu. E născută Petrescu...

— Te rog să fii politicos, spuse femeia. Şi să nu-mi vii acasă cu tot

felul de persoane...

Apoi întoarse spatele şi dispăru în coridor.

— Vă cer scuze pentru această scenă, spuse tânărul, încercând să zâmbească. E a treia soţie a tatălui meu. Poartă pe umerii ei toate erorile căsătoriilor anterioare. Cinci băieţi şi-o fată.

Gavrilescu îl asculta turburat, facându-şi vânt cu pălăria.

— Regret, începu el, regret foarte sincer. N-am voit s-o supăr. E drept, ora e cam nepotrivită. E ora mesei. Dar, vedeţi, mâine dimineaţă am o lecţie în Dealul Spirii. Am nevoie de servietă. Am Czerny II şi III acolo. Sunt partiturile mele cu interpretările mele personale însemnate pe margini. De aceea le port totdeauna cu mine.

Tânărul îl privea, continuând să zâmbească.

— Nu cred că m-am făcut înţeles, îl întrerupse el. Ceea ce vreau să vă spun e că aici locuim noi, familia Georgescu. Locuim de patru ani.

— Imposibil! exclamă Gavrilescu. Am fost aici acum câteva ceasuri, am avut lecţia cu Otilia de la două la trei. Apoi m-am luat cu vorba cu doamna Voitinovici.

— în strada Preoteselor 18, etajul I? se miră tânărul, zâmbind

amuzat.

— Exact. Cunosc foarte bine casa. Vă spun unde e pianul. Vă duc cu ochii închişi. E în

salon, lângă fereastră.

— Noi n-avem pian, spuse tânărul, încercaţi la alt etaj. Deşi vă asigur că n-o să găsiţi nici la etajul II. Acolo locuieşte familia căpitan Zamfir, încercaţi la etajul III. îmi pare rău, adăugă văzând că Gavrilescu îl asculta speriat, făcându-şi tot mai agitat vânt cu pălăria.

Mi-ar fi plăcut să existe şi o Otilie în casa asta...

Gavrilescu şovăi, privindu-l adânc în ochi.

— Vă mulţumesc, spuse el târziu. Să încerc şi la etajul III. Deşi, vă dau cuvântul meu de onoare că pe la trei, trei şi un sfert eram aici, şi întinse braţul cu fermitate, arătând spre coridor.

începu să urce, răsuflând greu. La etajul III îşi şterse îndelung faţa cu una din batiste, apoi sună. Auzi paşi mărunţi, şi curând deschise uşa, un băieţel de vreo 5-6 ani.

— Ah, exclamă Gavrilescu, mi-e teamă că am confundat etajele.

Căutam pe doamna Voitinovici...

Atunci apăru în uşă o femeie tânără, care-i zâmbi:

— Doamna Voitinovici locuia la etajul I, spuse, dar s-a mutat, a plecat în provincie.

— A plecat demult?

— Oh, da, demult. La toamnă se împlinesc opt ani. A plecat îndată ce s-a căsătorit Otilia.

Gavrilescu îşi duse mâna la frunte şi începu să se frece. Apoi căută privirile femeii şi-i zâmbi cât putu mai blajin.

— Cred că faceţi o confuzie, începu el. Eu vă vorbesc de Otilia Pândele din clasa a Vl-a de liceu, nepoata doamnei Voitinovici.

— Le-am cunoscut bine pe amândouă, vorbi femeia. Când ne-am mutat noi aici Otilia tocmai se logodise. Ştiţi, a fost la început încurcătura aceea cu maiorul. Doamna Voitinovici nu voia să-şi dea consimţământul şi avea dreptate, era prea mare diferenţa de vârstă.

Otilia era un copil, nu împlinise încă 19 ani. Din fericire 1-a întâlnit pe Frâncu, pe inginerul Frâncu, nu se poate să nu fi auzit dumneavoastră de el.

— Inginerul Frâncu? repetă Gavrilescu... Frâncu?

— Da, inventatorul. Au scris şi jurnalele...

— Inventatorul Frâncu, repetă Gavrilescu visător. Curios...

Apoi întinse mâna, mângâie băiatul pe cap şi, plecându-se scurt din mijloc, salută:

— Vă rog să mă iertaţi, spuse. Cred că am confundat etajele.

Tânărul îl aştepta fumând, rezemat de uşă.

— Aţi aflat ceva? îl întrebă.

— Doamna de sus pretinde că s-a măritat, dar vă asigur că *e* vorba de o confuzie. Otilia n-are nici 17 ani, e în clasa a Vl-a de liceu. Ani stat azi mult de vorbă cu doamna Voitinovici, am vorbit o sumă de lucruri, nu mi-a spus nimic.

— E curios...

— E chiar foarte curios, spuse Gavrilescu, prinzând curaj. De aceea, vă spun, nu cred nimic. Vă dau cuvântul meu de onoare. Dar, în sfârşit, ce să mai insist. E o confuzie la mijloc... Am să vin din nou mâine dimineaţă...

Şi după ce salută, începu să coboare hotărât scările.

„Gavrilescule, şopti îndată ce ajunse în stradă, atenţie, că începi să te ramoleşti, începi să-ţi pierzi memoria. Confunzi adresele"... Zări tramvaiul apropiindu-se şi grăbi pasul. De-abia când se aşeză la fereastra deschisă începu să simtă o uşoare adiere.

— în sfârşit! exclamă el adresându-se doamnei din faţa lui. Parcă, parcă... Dar se trezi

că nu ştie cum să continue fraza şi zâmbi încurcat:

Da, reluă după o scurtă pauză. Spuneam adineaori unui prieten, parcă, parcă am fi fost în Arabia. Colonelul Lawrence, dacă aţi auzit de el...

Doamna continuă să privească pe fereastră...

— Acum, într-un ceas, două, reîncepe Gavrilescu, are să vină şi noaptea, întunericul, vreau să spun. Răcoarea nopţii, în sfârşit... O să putem respira...

Taxatorul se oprise în faţa lui, aşteptând, şi Gavrilescu începu să se caute în buzunare.

— După miezul nopţii, o să putem respira, se adresă el taxatorului.

Ce zi lungă! adăugă puţin nervos, nereuşind să-şi găsească portomoneul. Câte peripeţii!... Ah! în sfârşit, exclamă şi deschise portmoneul.

— Asta nu mai merge, spuse taxatorul înapoindu-i bancnota. O schimbaţi la Bancă...

— Dar ce are? întrebă Gavrilescu, învârtind mirat bancnota între degete.

— S-au scos din circulaţie acum un an. O schimbaţi la Bancă.

— Curios! făcu Gavrilescu privind bancnota cu mare atenţie.

Azi-dimineaţă era bună. Şi la ţigănci le primeşte. Am avut încă trei ca asta şi la ţigănci le-a primit pe toate...

Doamna păli uşor şi, ridicându-se ostentativ, trecu la celălalt capăt al tramvaiului.

— Nu trebuia să vorbiţi de ţigănci în faţa unei doamne, îl mustră taxatorul.

— Toată lumea vorbeşte! se apără Gavrilescu. Trec de trei ori pe săptămână cu tramvaiul ăsta şi vă dau cuvântul meu de onoare...

— Da, e adevărat, interveni un pasager. Vorbim toţi, dar nu în faţa

doamnelor. E o chestie de bună-cuviinţă. Mai ales acum, că au să-şi facă şi iluminaţii. Da, da, şi-a dat şi municipalitatea consimţământul:

au să facă iluminaţii în grădină. Eu, pot să spun, sunt un om fără prejudecăţi, dar iluminaţiile la ţigănci le consider o provocare...

— Curios, făcu Gavrilescu. N-am auzit nimic.

— Scrie în toate jurnalele, interveni un alt pasager. E o ruşine!

exclamă, ridicând glasul. E nepermis!...

Câţiva întoarseră capetele, şi sub privirile lor mustrătoare, Gavrilescu îşi plecă ochii.

— Mai căutaţi, poate mai aveţi şi alţi bani, spuse taxatorul. Dacă nu, coborâţi la prima staţie.

îmbujorat, neîndrăznind să-şi ridice privirile, Gavrilescu reîncepu să se caute prin buzunare. Din fericire, portofelul cu mărunţiş era chiar deasupra, între batiste. Gavrilescu numără câteva monede şi i le întinse.

— Mi-aţi dat numai cinci lei, spuse taxatorul arătându-i în palmă.

— Da, până la Vama Poştei.

— Nu importă până unde, dar biletul costă zece lei. Pe ce lume trăiţi dumneavoastră? adăugă taxatorul cu un glas sever.

— Trăiesc la Bucureşti, spuse Gavrilescu, ridicând cu mândrie privirile şi umblu cu tramvaiul de trei, patru ori pe zi şi fac asta de ani de zile şi întotdeauna am plătit cinci lei...

Aproape tot vagonul asculta acum cu interes conversaţia. Câţiva pasageri se apropiaseră şi se aşezară pe scaunele alăturate. Taxatorul săltă de mai multe ori monedele în palmă, apoi spuse:

— Dacă nu vreţi să-mi daţi şi restul, coborâţi la staţia următoare. , — Tramvaiul s-a scumpit de vreo trei, patru ani, vorbi cineva.

— De cinci ani, preciza taxatorul. i

— Vă dau cuvântul meu de onoare... începu patetic Gavrilescu.

— Atunci coborâţi la prima staţie, îl întrerupse taxatorul.

— Mai bine plătiţi diferenţa, îl sfătui cineva, că până la Vama Poştei aveţi o bucată bună de mers.

Gavrilescu căută în portofel şi întinse încă cinci lei.

— Se petrec lucruri curioase în ţara asta, şopti el după ce se depărta taxatorul. Se iau hotărâri peste noapte, în 24 de ceasuri. Mai exact, în şase ceasuri. Vă dau cuvântul meu de onoare... Dar, în sfârşit, ce să mai insist? A fost o zi teribilă. Şi ce e mai grav, e că nu putem trăi fără tramvai. Eu, cel putin, sunt silit de viaţă să umblu de trei,patru ori pe zi cu tramvaiul. Şi totuşi o lecţie de pian e o sută de lei. O bancnotă ca asta. Şi acum, nici bancnota asta nu mai e bună. Trebuie să mă duc s-o schimb la Bancă...

— -Daţi-mi-o mie, spuse un domn mai în vârstă. O schimb mâine la birou...

Scoase din portmoneu o bancnotă şi i-o întinse. Gavrilescu o apucă cu mare grijă şi o privi cu atenţie.

— E frumoasă, spuse. S-au pus demult în circulaţie?

Câţiva pasageri se priviră între ei zâmbind.

— De vreo trei ani, spuse unul.

— E curios că n-am văzut-o până acum. E drept, sunt cam distrat.

Am fire de artist...

Aşeză bancnota în portmoneu, apoi îşi lăsă privirile pe fereastră.

— S-a făcut noapte, spuse, în sfârşit!...

Se simţi deodată obosit, istovit şi, rezemându-şi capul în palmă, închise ochii. Rămase aşa până la Vama Poştei.

încercase zadarnic 'să deschidă uşa cu cheia, apoi apăsase îndelung pe butonul soneriei şi după ce bătuse de mai multe ori, când mai puternic când mai încet în ferestrele sufrageriei, se reîntoarse în faţa uşii de la intrare şi începu să bată cu pumnul. Curând la fereastra deschisă a unei case vecine apăru, din întunerec, un bărbat în cămaşă de noapte şi strigă răguşit:

— Ce e scandalul ăsta, domnule?... Ce te-a apucat?

— Scuzaţi, făcu Gavrilescu. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu nevastă-mea. Nu răspunde. Şi s-a stricat şi cheia, nu pot să intru îtt casă.

— Dar de ce să intri? Cine eşti dumneata?

Gavrilescu se îndreptă spre fereastră şi salută:

— Deşi suntem vecini, începu el, nu cred că am avut plăcerea să vă cunosc. Numele meu e Gavrilescu şi locuiesc aici cu soţia mea, Elsa...

— Atunci aţi greşit adresa. Aici locuieşte domnul Stănescu. Şi nu e acasă, a plecat la băi.

— 'Daţi-mi voie, îl întrerupse Gavrilescu. îmi pare rău că trebuie să vă contrazic, dar cred că faceţi o confuzie. Aici, la numărul 101, locuim noi. Elsa şi cu mine. Locuim de patru ani.

— Dar încetaţi, domnilor o dată, că nu putem dormi! strigă cineva.

Ce Dumnezeu?

— Pretinde că locuieşte în casa domnului Stănescu...

— Nu pretind! protestă Gavrilescu. Aici e casa mea, şi nu permit nimănui. Şi înainte de toate vreau să ştiu unde este Elsa, ce s-a întâmplat cu ea...

— întrebaţi la comisariat, vorbi cineva de la etaj.

Gavrilescu ridică speriat capul.

— De ce la comisariat? Ce s-a întâmplat? strigă el emoţionat. Ştii ceva?

— Nu ştiu nimic, dar vreau să dorm. Şi dacă dumneavoastră o să staţi toată noaptea de vorbă...

— îmi daţi voie, făcu Gavrilescu. Şi mie mi-e somn, sunt, pot spune, foarte obosit... Dar nu înţeleg ce s-a întâmplat cu Elsa. De ce nu răspunde? Poate i s-o fi făcut rău şi-o fi leşinat.

Şi, reîntorcându-se în faţa uşii de la numărul 101, începu din nou să bată cu pumnul, tot mai puternic.

— Nu ţi-am spus, domnule, că nu e acasă? Că domnul Stănescu a plecat la băi?

— Chemaţi poliţia! se auzi o voce ascuţită de femeie. Chemaţi imediat poliţia!

Gavrilescu se opri brusc şi se rezemă de uşă, respirând greu. Se simţi deodată foarte obosit şi se aşeză pe o treaptă, îşi prinse fruntea în palme. „Gavrilescule, şopti, atenţie, că s-a întâmplat ceva foarte serios şi nu vor să-ti spună. Ţine-te bine, fa un efort de memorie"...

— Madam Trandafir! exclamă el. Trebuia să mă gândesc de la început. Madam Trandafir! strigă ridicându-se şi îndreptându-se spre casa din faţă. Madam Trandafir!...

Cineva care rămăsese la fereastră spuse cu un glas mai potolit:

— Lăsaţi-o să doarmă, săraca...

— E urgent!

— Lăsaţi-o să doarmă, Dumnezeu s-o ierte, c-a murit demult.

— Imposibil! făcu Gavrilescu. Am vorbit cu ea azi dimineaţă.

— O confundaţi poate cu soră-sa, Ecaterina. Madam Trandafir a murit acum cinci ani.

Gavrilescu rămase o clipă împietrit, apoi băgă mâinile în buzunare şi scoase câteva batiste.

— Curios, şopti el târziu.

Se întoarse agale şi, urcând cele trei trepte de la numărul 101, îşi luă pălăria şi şi-o puse pe cap. Mai încercă o dată clanţa, apoi coborî şi se depărta şovăitor. Umbla încet, fără gânduri, ştergându-se în neştire cu batista. Cârciuma din colţ era încă deschisă, şi după ce-i dădu târcoale, se hotărî să intre.

— Nu mai servim decât la pahar, spuse băiatul, închidem la două. *"i*

— La două? se miră Gavrilescu. Dar cât e ceasul acum? 3

— E două. E chiar două trecute...

— E teribil de târziu, şopti Gavrilescu, mai mult pentru sine.

Apropiindu-se de tejghea, i se păru că recunoaşte figura cârciumarului, şi inima începu să-i bată.

— Nu sunteţi dumneavoastră domnul Costică? întrebă.

— Eu sunt, spuse cârciumarul, privindu-l lung. Parcă v-aş cunoaşte, adăugă după o pauză.

— Parcă, parcă... începu Gavrilescu, apoi îşi pierdu firul şi tăcu, zâmbind încurcat. Am fost pe aici mai demult, reluă el, aveam nişte prieteni. Madam Trandafir.

— Da, Dumnezeu s-o ierte...

— Madam Gavrilescu, Elsa...

— Ah, ce-a mai fost şi cu dânsa, îl întrerupse cârciumarul, nici până în ziua de azi nu se ştie ce s-a întâmplat. L-a căutat poliţia câteva luni şi n-a putut să dea de el, nici viu nici mort... Parcă ar fi intrat în pământ... Biata Madam Elsa 1-a aşteptat ce 1-a aşteptat şi până la urmă a plecat la familia ei, în Germania. Şi-a vândut lucrurile şi â plecat.

N-aveau cine ştie ce, erau oameni săraci. Mă bătea gândul să cumpăr eu pianul.

— Vasăzică a plecat în Germania, spuse Gavrilescu visător. A plecat demult?

— Demult, demult. La câteva luni după ce a dispărut Gavrilescu.

La toamnă se împlinesc 12 ani. A scris şi în ziare...

— Curios şopti Gavrilescu, începând să-şi facă vânt cu pălăria. Şi eu dacă ţi-aş spune dumitale, dacă ţi-aş spune că azi-dimineaţă, şi-ţi dau cuvântul meu de onoare că nu exagerez, azi-dimineaţă am stat cu ea de vorbă... Ceva mai mult. La prânz am mâncat împreună. Pot să-ti spun şi ce-am mâncat...

— S-o fi întors, vorbi cârciumarul, privindu-l nedumerit.

— Nu, nu s-a întors. N-a plecat deloc. E la mijloc o confuzie. Acum sunt cam obosit, dar mâine dimineaţă am să-i dau eu de rost...

Se înclină uşor şi ieşi.

înainta agale, cu pălăria într-o mână şi batista în cealaltă, oprindu-se îndelung pe fiecare bancă, să se odihnească. Era o noapte clară, fără lună, şi pe străzi începea să se reverse răcoarea grădinilor.

Târziu îl ajunse din urmă o trăsură cu un cal.

— încotro, boierule? întrebă birjarul.

— La ţigănci, răspunse Gavrilescu.

— Atunci urcaţi, că vă duc pe doi poli, spuse birjarul, oprind trăsura.

— îmi pare rău, dar nu prea am bani. Mi-a mai rămas o sută de lei şi ceva mărunţiş. Şi suta îmi trebuie ca să pot intra la ţigănci.

— E mai mult, vorbi birjarul, începând să râdă. Nu v-ajunge o sută de lei.

— Eu atât am plătit azi după-amiază. Noapte bună, adăugă el, pornind din nou.

Dar trăsura se ţinea după el la pas.

— Asta-i regina-nopţii, spuse birjarul aspirând adânc. Asta-i din grădina domnului general. D-aia îmi place să trec pe aici, noaptea. Am muşterii, n-am muşterii, eu trec pe-aici în fiecare noapte. Grozav ce-mi plac florile!

— Ai fire de artist, spuse Gavrilescu zâmbind.

Apoi se aşeză pe o bancă şi-l salută cu mâna. Dar birjarul opri brusc trăsura şi o aduse lângă el, în dreptul băncii, îşi scoase tabachera şi începu să-şi răsucească o ţigară.

— îmi plac florile, spuse. Caii şi florile, în tinereţe ani fost dricar.

Ce frumuseţe! Şase cai, îmbrăcaţi în negru şi înmuiaţi în aur, şi flori, flori, sumedenie de flori! Ei, a trecut tinereţea, s-au dus toate. Am îmbătrânit, am ajuns birjar de noapte, cu un singur cal.

îşi aprinse ţigara şi trase un fum pe îndelete.

— Vasăzică, la ţigănci, începu el târziu.

— Da, e o chestie personală, se grăbi Gavrilescu să explice. Am fost azi după-amiază pe-acolo, şi a ieşit o sumă de încurcături.

— Ah, ţigăncile... făcu birjarul cu tristeţe. Dacă n-ar fi ţigăncile, adăugă el coborând glasul. Dacă n-ar fi...

— Da, spuse Gavrilescu, toată lumea vorbeşte, în tramvai, vreau să spun. Când trece tramvaiul prin faţa grădinii, toată lumea vorbeşte de ţigănci...

Se ridică de pe bancă şi porni din nou la drum, cu trăsura ţinându-se la pas după el.

— S-o luăm pe-aici, spuse birjarul arătând cu biciul o străduţă, că tăiem drumul... Şi pe-aici trecem pe la biserică. A înflorit şi-acolo regina-nopţii. E drept, nu e ca la general, dar o să vedeţi, n-o să vă pară rău...

— Ai fire de artist, spuse Gavrilescu visător.

în dreptul bisericii se opriră amândoi să respire parfumul florilor.

— Parcă ar mai fi şi altceva decât regina-nopţii, spuse Gavrilescu.

— Ah, sunt fel de fel de flori. Dacă a fost vreo înmormântare astăzi, au rămas flori multe. Şi acum spre dimineaţă, toate florile astea încep din nou să miroasă... veneam des aici, cu dricul. Era o frumuseţe!...

îşi fluieră scurt calul şi porni o dată cu Gavrilescu.

— Acum nu mai avem mult, spuse. De ce nu urcaţi?

— îmi pare rău, dar n-am bani... ,

— îmi daţi din mărunţiş. Urcaţi...

Gavrilescu şovăi câteva clipe, apoi cu un efort, urcă. Dar îndată ce se urni trăsura, îşi lăsă capul pe pernă şi adormi.

— Era frumos, începu birjarul. Era biserică bogată şi tot lume bună... Tinereţe...

întoarse capul şi văzându-l că doarme, începu să fluiere uşor, şi calul îşi învioră pasul.

— Am ajuns! strigă el, dându-se jos de pe capră. Dar sunt porţile închise...

începu să-l scuture, şi Gavrilescu se deşteptă tresărind.

— Sunt porţile închise, repetă birjarul. Trebuie să sunaţi...

Gavrilescu îşi luă pălăria, îşi aranja cravata şi coborî. Apoi începu să-şi caute portofelul cu mărunţiş.

— Nu mai căutaţi, spuse birjarul, îmi daţi altă dată. Eu tot am să aştept aici, adăugă. La ora asta, dacă mai pică vreun muşteriu, tot pe-aici îl găsesc.

Gavrilescu îl salută cu pălăria, apoi se apropie de poartă, căută soneria şi apăsă pe buton. Chiar în acea clipă poarta se deschise şi intrând în curte, Gavrilescu se îndreptă spre boschet. Se mai zărea la fereastră o lumină plăpândă. Bătu sfios în uşă, şi, văzând că nu-i răspunde nimeni, puse mâna pe clanţă şi-intră. Baba adormise cu capul pe măsuţă.

— Sunt eu, Gavrilescu, spuse, bătând-o uşor pe umăr. Mi-aţi făcut o groază de încurcături, adăugă, văzând-o că se deşteaptă şi începe să caşte.

— E târziu, spuse baba, frecându-se la ochi. Nu mai e nimeni.

Dar privindu-l lung, îl recunoscu.

— Ah, tot dumneata eşti muzicantul. Mai e doar nemţoaica. Ea nu doarme niciodată...

Gavrilescu îşi simţi din nou inima bătându-i-se şi începu uşor să tremure.

— Nemţoaica? repetă el.

— O sută de lei spuse baba.

Gavrilescu începu să-şi caute portmoneul, dar mâinile îi tremurau tot mai tare şi când îl găsi, între batiste, portmoneul îi alunecă pe covor.

— Vă cer iertare, spuse plecându-se cu greutate să-l ridice. Sunt cam obosit. A fost o zi teribilă...

Baba luă bancnota, se ridică de pe scăunaş şi, din prag, îi arătă cu braţul casa cea mare:

— Vezi să nu te rătăceşti, îi spuse. Să ţii drept pe coridor şi să numeri şapte uşi. Şi când oi ajunge la a şaptea, să baţi de trei ori şi să spui: „Eu sunt, m-a trimis baba".

Apoi îşi opri un căscat, bătându-şi gura cu palma şi închise uşa.

Respirând anevoie, Gavrilescu se îndreptă încet spre clădirea care strălucea argintie sub stele. Urcă treptele de marmură, deschise uşa şi rămase o clipă nehotărât, în faţa lui se întindea un coridor slab luminat, şi Gavrilescu simţi din nou cum inima începe să i se zbată parcă ar fi stat să se spargă, începu să înainteze emoţionat, numărând cu glas tare uşile pe lângă care trecea. Curând se trezi că numără: treisprezece, paisprezece... şi se opri dezorientat. „Gavrilescule, şopti, atenţie, că iar ai făcut o încurcătură. Nu treisprezece, nu paisprezece, ci şapte. Aşa a spus baba, să numeri şapte uşi"...

Voi să se întoarcă şi să numere din nou, dar după câţiva paşi se simţi sleit de puteri şi, oprindu-se în faţa primei uşi la îndemână, bătu de trei ori şi intră. Era un salon mare şi simplu, aproape sărăcăcios mobilat, iar în dreptul ferestrei, privind spre grădină, se profila umbra unei femei tinere.

— Scuzaţi, începu Gavrilescu cu greutate. Am numărat greşit.

Umbra se dezlipi de fereastră şi se îndreptă spre el, cu paşi moi, şi un parfum uitat îi reveni deodată în amintire.

— Hildegard! exclamă, lăsând să-i cadă pălăria din mână.

— De când te-aştept, spuse fata apropiindu-se. Te-am căutat peste tot...

— Am fost la berărie, şopti Gavrilescu. Dacă n-aş fi fost cu ea la berărie, nu s-ar fi întâmplat nimic. Sau dacă aş fi avut ceva bani la mine... Dar aşa, a plătit ea, Elsa, şi înţelegi, m-am simtit obligat... şi acum e târziu, nu e aşa? E foarte târziu...

— Ce importanţă poate să mai aibă, spuse fata. Hai să mergem...

— Dar nu mai am nici casă, nu mai am nimic. A fost o zi teribilă...

M-am luat cu vorba cu madam Voitinovici şi am uitat servieta cu partituri...

— întotdeauna ai fost distrat, îl întrerupse fata. Să mergem...

— Dar unde? Unde? încercă Gavrilescu să strige, în casa mea s-a mutat cineva, i-am uitat numele, dar e cineva pe care nu-l cunosc... Şi nici măcar nu e acasă, ca să-i putem explica. E plecat ia băi...

— Vino cu mine, spuse fata apucându-l de mână şi trăgându-l uşor în coridor.

— Dar n-am nici bani, continuă Gavrilescu în şoaptă. Tocmai acum când s-au schimbat banii şi s-a scumpit tramvaiul...

— Ai rămas acelaşi, spuse fata, începând să râdă. Ţi-e frică...

— Dintre cunoscuţi n-a mai.rămas nimeni, continuă Gavrilescu.

Toată lumea e la băi. Şi madam Voitinovici, de la care m-aş fi putut împrumuta, lumea spune că ar fi plecat în provincie... Ah, pălăria, exclamă, şi voi să se întoarcă.

— Las-o, răspunse fata. N-o să mai ai nevoie de ea acum.

— Nu se ştie, nu se ştie, stărui Gavrilescu să-şi desprindă mâna din mâna fetei. E o pălărie foarte bună, e aproape nouă.

— E adevărat? se miră fata. Tu încă nu înţelegi? Nu înţelegi ce ţi s-a întâmplat, acum de curând, de foarte curând? E adevărat că nu înţelegi?

Gavrilescu o privi adânc în ochi şi oftă.

— Sunt cam obosit, spuse, iartă-mă. A fost o zi teribilă... Dar acum parcă încep să mă simt mai bine...

Fata îl trase uşor după ea. Traversară curtea şi ieşiră fără să mai deschidă poarta. Birjarul îi aştepta moţăind. şi fata îl trase tot atât de uşor după ea în trăsură.

— Dar îţi jur, începu Gavrilescu în şoaptă, îţi dau cuvântul meu de onoare că nu mai am nici un ban...

— încotro, domnişoară? întrebă birjarul. Şi cum să vă duc? La pas sau mai repejor?

— Ia-o spre pădure, pe drumul ăl mai lung, spuse fata. Şi mână încet. Nu ne grăbim...

— Hei, tinereţe!... făcu birjarul fluierând uşor calul.

îi ţinea mâna prinsă în mâinile ei, dar se rezemase cu capul de pernă, cu ochii pe cer. Gavrilescu o privea adânc, concentrat.

— Hildegard, începu el târziu. Se întâmplă ceva cu mine, şi nu ştiu bine ce. Dacă nu te-aş fi auzit vorbind cu birjarul, aş crede că visez...

Fata întoarse capul spre el şi-i zâmbi.

— Toţi visăm, spuse. Aşa începe. Ca într-un vis...

Paris, iunie 1959 GHICITOR în PIETRE

îl văzu de departe, înaintând agale pe plajă. Avea un mers ciudat.

Uneori călca atent, aproape cu teamă, oprindu-se, privind stăruitor nisipul din jurul lui, parcă ar fi căutat ceva, apoi schimba brusc direcţia, se îndrepta spre mare păşind pripit pe nisipul ud sau, dimpotrivă, apuca spre dâmb, acolo unde nisipul se amesteca cu lut şi printre pietre creşteau mărăcini cu palide flori albastre. Cînd se apropie, Emanuel descoperi cu mirare că era un bărbat destul de bătrân. Purta pe umeri o haină de vară decolorată, aproape albă, avea pantaloni de o culoare neprecisă, pantofi de tenis şi o pălărie de pânză, cu marginile întoarse, semănând de departe cu un beret de marinar. La vreo zece paşi de Emanuel se opri din nou şi aruncă" o privire spre perechea care tocmai se ridicase şi urca spre dâmb, cu halatele de baie pe umeri. Apoi, cu mare atenţie, ca şi cum i-ar fi fost teamă c-ar putea călca pe ceva foarte preţios, începu să dea târcoale locului unde se distingeau încă urmele trupului. Se plecă, ridică o piatră, o privi cu atenţie şi zâmbi trist, clătinând din cap. Cercetă din nou urmele trupurilor pe nisip şi se posomori. Rămase o clipă nehotărât, jucându-se cu piatra, săltând-o în aer, până ce se întoarse brusc spre mare şi o zvârli cât putu mai departe, peste valuri. Apoi scuipă şi se îndreptă spre Emanuel.

— îi cunoaşteţi? îl întrebă, arătându-i cu mâna.

— Din vedere. Domnul şi doamna Vălimărescu. Cred, din Focşani.

El e, mi se pare, avocat, iar doamna e profesoară.

— Păcat de ei, că sunt tineri, şi dacă nu se bucură acum de viaţă, la tinereţe, când or să se mai bucure?...

întoarse capul spre mare şi scuipă din nou, cu necaz.

— Dar de ce? întrebă Emanuel. Li s-a întâmplat ceva?

— O să li se întâmple. N-au să mai stea mult pe-aici. Pleacă.

Mâine, poimâine, pleacă...

Emanuel luă cartea din mână şi-l privi zâmbind.

— De-abia au venit, spuse. Au sosit sâmbăta trecută. Nici măcar o săptămână...

— Pleacă, repetă celălalt cu hotărâre. Primesc o telegramă şi pleacă.

— Vreo nenorocire în familie, spuse Emanuel fără interes.

— Nu, nu-e asta. Pentru că, deşi pleacă amândoi, se despart repede şi el pleacă mai departe. Şi rămâne acolo mult timp. El nici cu gândul nu gândeşte cât de mult va rămâne acolo. Şi e mare păcat, că sunt amândoi tineri. Au să se vadă unul cu altul din an în Paşte...

— Atunci înţeleg. Şi s-ar putea să aveţi dreptate. Când am stat de vorbă cu el, am văzut câ-i era frică de ceva: să nu fie concentrat.

— Atunci asta e! exclamă celălalt. D-aia pleacă...

— Spunea că a avut noroc în toate, numai când a tras sorţii la armată n-a avut. A căzut la antiaeriană şi până acum n-a scăpat de concentrări decât cu protecţie şi intervenţii. Dar am simţit că-i era frică...

— Acum nu mai scapă, făcu celălalt.

— Două, trei luni departe de nevastă... începu Emanuel zâmbind.

Celălalt clătină din cap.

— Nu e vorba de două, trei luni. Vă spun eu: tânărul acesta nu se mai întoarce acasă cu anii. Mâine, poimâine vine războiul şi dacă e la antiaeriană...

— Vine războiul? repetă Emanuel. Dar de ce mă mir? Asta o ştie toată lumea. Azi, mâine, într-un an, doi, vine războiul...

— La el e mai rău, pentru că va sta departe de nevastă şi înainte de a veni războiul. Şi va sta mult...

— Dar dumneavoastră de unde ştiţi? îl întrebă Emanuel ridicând brusc capul şi privindu-l fix.

Omul îşi scoase haina de pe umeri, o împături cu grijă, îşi roti privirile în jur şi făcu câţiva paşi spre o piatră mare, roşcată. Aşeză haina pe nisip, la umbra pietrei, se reîntoarse şi se aşeză şi el, în faţa lui Emanuel, cu spatele la mare. Emanuel îi întinse pachetul cu ţigări.

— Nu, mulţumesc, nu mai fumez de mult. Cînd fumam, în tinereţe fumam lulea. Ştiţi, am fost multă vreme marinar, adăugă. Apoi am fost, cinci ani, paznic la far, la Tuzla. Acum sunt un fel de rentier. Dar tot pe-aici îmi place să trăiesc, între Tuzla şi Mangalia, îmi place Dobrogea, reluă după o pauză. Eu sunt Vasile Beldiman, nepotul lui Leonida Beldiman, vestitul Leonida Beldiman, dacă vă spune ceva numele ăsta.

— Nu, făcu Emanuel încurcat.

— înţeleg. Nu sunteţi din partea locului. Dar Beldimanii se numără printre cele mai vechi familii din Dobrogea. Vestitul Leonida Beldiman era bunică-meu. L-am apucat şi pe străbunică-meu, Hagi Anton. Şi pot spune că darul acesta 1-am avut toţi din familie, de la Hagi Anton încoace. El 1-a avut cel dintâi.

— Ce fel de dar?

— Ah, începu şovăitor Beldiman, cum să vă spun? E un dar curios.

Zic că e dar, pentru că nu ne-a învăţat nimeni. Se întâmplă aşa, că pe la doisprezece-treisprezece ani unuia din băieţi încep să-i placă pietrele.

Aşa a fost şi cu tată-meu: la doisprezece ani a îndrăgit pietrele. Fel de fel de pietre mai mari, mai mici, stânci, pietricele... Pietre de tot felul.

Şi într-o zi a prins de veste tată-său, Leonida, şi a început să-l ajute.

Dar nu pot spune că 1-a învăţat, propriu-zis. L-a ajutat doar să le citească...

— Nu prea înţeleg, spuse Emanuel, zâmbind încurcat.

— Da, recunosc, pare curios. E un dar ciudat. Cum să vă spun?

Sunt oameni care citesc în stele sau în drojdie de cafea, sau în boabe de porumb. Noi, Beldimanii, citim în pietre...

Un talaz crescu peste măsură, se sparse asurzitor şi se rostogoli alb pe plajă. Beldiman întoarse capul, privirile i se opriră.pe copiii tăvălindu-se în spumă, şi zâmbi.

— Uite, bunăoară, cum se întâmplă adineauri cu prietenul dumneavoastră Vălimărescu, continuă el. I-am văzut pe amândoi şi, de departe, mi s-au părut tineri şi fericiţi şi am vrut să văd ce le pregăteşte viitorul. Am cercetat locul pe care stătuseră. Rareori se întâmplă să nu fie decât nisip curat, fără o singură piatră, fără pietricele. Mi-s de ajuns câteva pietre. Chiar pe locul unde se aşază omul sau pe alături. Uneori, pietrele cu tâlc se găsesc destul de departe de locul ales de cineva ca să se aşeze.

— Le caut din ochi şi când dau de ele, înţeleg ce se va întâmpla, înţeleg după forma lor sau după anumite colţuri şi direcţia colţurilor, şi culorile pietrei, căci într-o parte e mai întunecată, în altele e mai luminoasă, colorată, vărgată. Şi atunci citesc în pietre şi înţeleg ce-l aşteaptă pe omul care s-a aşezat lângă ele sau, uneori, de-a dreptul pe ele. Pentru că, după câte m-am lămurit eu, niciodată omul nu se aşază la întâmplare. Fiecare se aşază după cum îi e scris. N-ai văzut? Te îndrepţi spre un loc, ti se pare că e frumos, te pregăteşti să te aşezi acolo, şi apoi vezi că e mai frumos locul de alături.

Dar când te aşezi acolo, simţi că ceva nu-ţi prieşte şi iar te schimbi, până ce te înseninezi deodată, şi te întinzi şi parcă toate sunt dintr-o dată bune şi frumoase, parcă toată lumea e a dumitale.Ţi-ai găsit locul care ţi-era scris şi care te aştepta.

Emanuel îşi stinse ţigarea strivind-o, afundând-o, încet în nisip, până ce-o îngropa în întregime.

— Bine să spunem că e aşa, făcu el, să spunem că fiecare îşi caută locul care i se potriveşte. Dar cum de poţi ghici *viitorul* cercetând pietrele?...

— Nici eu nu ştiu prea bine cum să vă explic. E un dar de la Dumnezeu. Mă uit la pietre, la pietricele şi încep să văd. Uite, începusem să vă povestesc de Vălimărescu, dar m-am luat cu vorba şi 1-am uitat. Să vă spun cum a fost. Am cercetat locul şi am văzut deodată o piatră rea, piatră fără noroc. Sta pe jumătate îngropată în nisip, şi aşa cum se înfundase singură, cu colţul negru spre miazăzi, rânjind ca o piază-rea, am înţeles că tinerii aceştia nu vor sta mult pe aici. Dar de-abia după ce-am luat-o în mână şi am întors-o pe toate părţile, am văzut cât nenoroc se citea în ea. Azi, mâine primesc telegrama şi pleacă... Păcat! oftă trăgându-şi pălăria pe frunte.

Emanuel îl ascultase, privindu-l adânc în ochi, concentrat. Când tăcu, îşi lăsă amândouă mâinile în nisip şi începu să se joace, scormonind.

— E teribil să poţi citi lucrurile acestea triste şi tragice...

— Nu sunt întotdeauna triste, îl întrerupse Beldiman. Uite,, bunăoară, când mă plimbam azi-dimineaţă m-a impresionat la capătul plajei figura unei femei tinere. Era singura care tăcea, într-un grup vesel şi vorbăreţ, tăcea cu ochii peste mare, şi la răstimpuri întorcea capul şi privea pe furiş o familie vecină, privea spre copii. M-am învârtit pe-acolo mai bine de un ceas, până ce-am văzut-o că se ridică şi pleacă singură. Şi atunci m-am apropiat de locul ei şi 1-am cercetat.

Simţeam că ceilalţi din grup mă privesc curioşi, că unii din ei râd pe înfundate şi-şi fac semne, dar la vârsta mea m-am învăţat cu multe. Şi deodată am înţeles, parcă aş fi citit într-o carte. Femeia aceea tânără era căsătorită de câţiva ani, nu avea copii. Voia să aibă, dar nu-i avea.

Şi de curând, cineva, poate un doctor, îi spusese că s-ar putea să nu aibă niciodată copii. Dar se înşelau amândoi, şi ea şi doctorul. Are să aibă copii. Nu unul, nici doi. Patru... Aşa că, vedeţi, mai aflu câteodată şi veşti bune.

— N-aţi alergat după ea să-i spuneţi? îl întrebă Emanuel.

Beldiman clătină din cap, zâmbind.

— Nu. Asta nu se cade. Nu sunt ghicitor de meserie. Nu am dreptul să m-amestec în viaţa altuia, necunoscut, şi să-i dau o veste pe care nu mi-a cerut-o. De altfel s-ar putea să mă înşel. Ştiu bine că m-am înşelat o dată. E drept era pe munte, pe Pietrele Arse. Stânci care nu s-au mai mişcat din loc de sute de ani. Dar şi-acolo credeam că după felul cum se aşează omul, cu faţa sau cu spatele la cutare stâncă, credeam că şi acolo aş putea vedea ceva. Am văzut, e drept mai multe lucruri, dar pe cel mai însemnat n-am ştiut cum să-l citesc, pot spune deci că nu 1-am văzut. Eram cu un grup întreg. Nu erau prietenii mei. I-am întâlnit pe

drum...

Dacă 1-ar fi privit, şi-ar fi dat seama că Emanuel nu-l mai asculta, îşi tot schimba poziţia, trăgea des, adânc din ţigară.

— Aşa că vedeţi, mă pot înşela, îşi încheie Beldiman povestea.

— N-aş vrea să mă înţelegeţi greşit, începu brusc Emanuel, să vă închipuiţi că sunt curios şi indiscret. Dar vedeţi, e pentru prima oară că mi se întâmplă acest lucru extraordinar,

cum să vă spun? să întâlnesc un cititor în pietre...

— Ştiu ce vreţi, îl întrerupse Beldiman. Vreţi să vă ghicesc şi

dumneavoastră.

— Exact.

— Da, dar nu ştiu dacă am dreptul, continuă Beldiman cu gravitate.

Eu nu mă pot amesteca în destinul altora. Nu mi s-a dat acest drept.

Pot citi în pietre ce se va întâmpla diferitelor persoane din apropierea mea, dar în afară de cazuri de forţă majoră, n-am destăinuit niciodată persoanei în chestiune ce-am aflat.

— Poate că şi de data aceasta e un caz de forţă majoră, stărui Emanuel. Mai stau doar câteva zile aici. Apoi plec în străinătate. Plec la Stockholm. Sunt în serviciul consular. Cine ştie când mă mai întorc

în ţară...

Beldiman îşi dădu pălăria pe ceafa şi-l privi lung, cercetător.

— Bine, dacă este aşa... Dar, să ştiţi, adăugă repede, să ştiţi că nu vă spun decât începutul.

— Ce trebuie să fac?

— Ridicaţi-vă încet, păşiţi pe aici, spuse, arătându-i cu braţul pe unde s-o ia, şi aşezaţi-vă lângă mine...

Când îl văzu aşezat, Beldiman se ridică în genunchi şi se aplecă cât

putu mai mult înainte, rezemându-se în mâini. Rămase aşa câtva timp, nemişcat. Apoi întinse braţul şi apucă volumul.

— *Drum pe ape,* citi el titlul cu glas tare. Ce e cu cartea asta?

întrebă, întorcându-se spre Emanuel.

— E un roman. N-aveam nimic de citit şi 1-am cumpărat la Constanţa...

— Nu vă poartă noroc, spuse Beldiman, lăsând cartea să cadă pe nisip.

— Dar spuneaţi că citiţi numai pietre...

— E drept, dar aşa cum era aşezată cartea, cu scoica asta spartă spre miazăzi şi pietricelele astea tăind drumul norocului... E curios, adăugă încurcat, frecându-şi încet bărbia. Nu prea înţeleg nici eu bine ce se întâmplă. Pentru că *văd* două fete care vă poartă nenoroc, şi totuşi nu înţeleg de ce, pentru că nu vă îndrăgostiţi de nici una din ele.

Dar sunt două fete care *într-adevăr* vă poartă nenoroc... Şi e curios, reluă după o pauză. Parcă pe una din ele ati întâlnit-o undeva la un patinaj sau pe o stradă cu polei, şi ea alunecă, şi tocmai alergaţi spre ea, ca s-o ajutaţi, când din senin apare o a doua fată şi o ridică ea. Şi atunci vreţi să spuneţi ceva, dar în aceeaşi clipă fata care o ajutase spunea ea ceva şi atunci începeţi să râdeti...

— Domnule Beldiman, strigă Emanuel, punându-i mâna pe umeri.

Dumneavoastră sunteţi un om extraordinar! Sunteţi un magician sau un vizionar, un clarvăzător, cum să vă spun? Dar n-o să mă convingeţi niciodată că ati citit lucrurile astea în pietricelele şi scoicile de aici...

Se opri, parcă i s-ar fi stins deodată glasul şi începu să înghită adânc. Pălise uşor şi-şi trecea în neştire mâna prin păr.

— Pentru că tot ce-mi spuneţi dumneavoastră acum, izbuti el să continue târziu, *s-a întâmplat deja...*

— Imposibil, îl întrerupse Beldiman. Absolut imposibil. Astea dacă s-au întâmplat cumva au să se mai întâmple a doua oară întocmai.

— Nu m-aţi înţeles, făcu Emanuel încercând să zâmbească. S-au întâmplat în vis, în

imaginaţie...

Beldiman îşi trase din nou pălăria pe frunte şi-l privi curios, încruntându-se.

— Să vedeţi, începu Emanuel, după ce-şi aprinse o nouă ţigară.

Acum vreo două, trei ceasuri, după ce-am venit la plajă şi am început să citesc romanul acesta, m-am trezit deodată că nu mai urmăream ce citeam. Nu ştiu dacă mi-era somn, dar m-am întins pe nisip şi am ' închis ochii. Şi deodată m-am văzut pe o stradă pe care o ştiu eu, la Bucureşti, în plină iarnă şi am văzut o fată căzând. Era o femeie tânără cu un palton albastru-închis şi un beret, şi când a căzut, i s-â desprins beretul şi a alunecat pe trotuar. Am traversat strada s-o ajut, dar dintr-o curte ieşise, tocmai atunci, o fată şi o ajuta ea să se ridice. Mă gândeam să-i spun, aşa în glumă :"Iată o.femeie căzută", când aud pe fată spunându-i *exact aceleaşi cuvinte.* Am rămas o clipă dezorientat, apoi am început să râd în neştire... Şi cu râsul acesta a luat sfârşit vedenia.

— O fi fost vedenie, spuse Beldiman, dar o să trăiţi s-o vedeţi şi aievea. Şi e păcat, căci fetele astea nu vă poartă noroc.

Emanuel îl privi lung, dar cu o expresie ciudată, ca şi cum nu 1-ar fi înţeles.

— Este extraordinar, spuse. Ati izbutit să *vedeţi* ce mi-am imaginat eu cu două, trei ceasuri înainte. Prin ce minune aţi putut vedea toate astea, nu înţeleg. Dar nu pot să cred că le-ati văzut în nisip şi pietricele...

Beldiman tăcu câtva timp, căutând parcă cu ochii alte semne.

— Să dea Dumnezeu să mă fi înşelat, începu el târziu, în orice caz, dacă veţi întâlni, curând de tot, două fete, una ajutând-o pe cealaltă să se ridice, să vă depărtaţi cât veţi putea mai repede. Nu vă poartă noroc.

Se ridică încet şi se duse să-şi ia haina.

— Cum spuneaţi că vă cheamă? îl întrebă.

— Emanuel. Alexandru Emanuel. Dar evident, cei ai casei şi prietenii îmi spun Sandi.

— Curios, făcu Beldiman, aşezându-şi haina pe umeri. Şi fără să mai adauge ceva, fără să-l salute, se îndreptă agale spre mare.

Emanuel deschise întristat ferestrele. Cerul era cenuşiu şi jos şi marea se pierdea în pâclă.

Coborî fără chef în *hali.* Aron, nepotul proprietarului, îi făcu semn de la birou.

— Este o telegramă pentru dumneavoastră, spuse. A sosit chiar acuşica...

Emanuel o luă emoţionat, citi cu neîncredere numele şi adresa, apoi începu s-o răsucească între degete.

— N-a venit decât telegrama asta? întrebă. Vreau să spun, n-au mai sosit şi alte telegrame, pentru alţii? Pentru domnul Vălimărescu, bunăoară?

— Nu, n-am primit decât telegrama asta.

— Poate aseară, stărui Emanuel. Nu cumva domnul Vălimărescu a primit aseară o telegramă?

Aron rămase câteva clipe pe gânduri.

— Nu, spuse, nu-mi aduc aminte.

Emanuel puse telegrama în buzunar şi se îndreptă spre uşă, dar după câţiva paşi se întoarse.

— Cunoşti cumva pe un domn Beldiman? întrebă.

— Ah, 1-aţi întâlnit şi dumneavoastră? Mare minune. Nu-i place să intre în vorbă cu vilegiaturişti. E cam mizantrop, îi place să se plimbe singur.

— Dar ce fel de om e? Vreau să spun : ce se ştie despre el? Ce spun oamenii?

Aron ridică din umeri şi începu să se joace cu creionul, proptindu-şi-l când în bărbie, când sub buza de jos.

— Vă închipuiţi şi dumneavoastră, despre oameni ca el se spun multe. E un om curios. Unii spun că el şi-ar fi omorât nevasta, când era paznic la far, la Tuzla. Alţii, dimpotrivă, spun că de-atunci, de când i s-a înecat nevasta, a ajuns mizantrop şi puţin cam pe altă lume...

— Dar se ştie şi altceva despre el? stărui Emanuel. Bunăoară, dacă are vreo însuşire excepţională, vreun dar neobişnuit?...

— Ce fel de dar?

— Mai ştiu şi eu? Să spunem, dacă ştie să ghicească în... Dacă poate să cunoască viitorul...

Aron clătină hotărât din cap.

— Nu, de asta n-am auzit. Se spun de el fel de fel de lucruri, că ar fi moştenit o avere nemaipomenită şi ar fi putred de bogat, că femeia aceea care s-a înecat n-ar fi fost nevasta lui... Se spun tot felul de lucruri...

— Ceva în legătură cu pietrele? îl întrerupse Emanuel.

— în legătură cu pietrele? Ce fel de pietre? Pietre scumpe?

— Nu prea ştiu nici eu bine. Vă întrebam...

— S-ar putea să fie ceva şi cu pietrele, spuse, dacă e adevărat că ar fi moştenit averea aceea grozavă, în străinătate...

Emanuel zâmbi, îşi aprinse ţigara şi se îndreptă spre uşă. Pe trotuar, zăpuşeala îl lovi fierbinte în obraz. Şovăi o clipă, apoi luă drumul spre plajă. La vreo 200 de metri se opri din nou, trecu strada şi intră la Vidrighin. De-abia târziu, când băuse două cafele şi terminase de citit ziarele, scoase din buzunar telegrama şi o desfăcu. Se lumină deodată la faţă şi începu să râdă. Era de la Alessandrini, din Constanţa, îl invita la masă pentru seara aceea. Nu-i era greu să ghicească de ce-l invita. Sosiseră, desigur, pe neaşteptate prieteni de la Bucureşti.

Când se reîntoarse la hotel, începuse să plouă. Picături mari, calde, repede înghiţite de praf. Mancă distrat, fără poftă, ascultând cum se înteţeşte ploaia. Avea un autobuz la 5. Urcă la el în cameră şi se culcă.

Când se coborî în *hali,* ploua mărunt şi îndesat, ploaie de toamnă.

Ca să nu aştepte autobuzul în ploaie, se aşeză pe o canapea, cu macferlanul pe genunchi şi-şi aprinse o ţigară. Căută din ochi o scrumieră, când zări, la uşă, băiatul de la poştă, scuturîndu-şi mantaua de ploaie. „A contramandat masa !" gândi Emanuel şi se îndreptă spre birou.

— Nu, nu e pentru dumneavoastră, spuse Aron. E pentru domnul Vălimărescu...

Emanuel îl privi zâmbind încurcat, apoi se reîntoarse pe canapea şi începu să fumeze, absent. Din când în când întorcea capul spre pendulă. Când bătu ora 5, răsuflă uşurat. Atârnă macferlanul pe speteaza canapelei şi se duse să-şi aleagă o revistă din "teancul de numere vechi de pe masă. începuse să se întunece şi Aron aprinse lampa cea mare suspendată chiar deasupra mesei cu reviste, în *hali* plutea acum o lumină mohorâtă, tristă, prăfuită. Vălimărescu coborî pe lângă el fără să-l vadă, îndreptându-se spre birou. Emanuel rămase cu o revistă în mână, neîndrăznind să se mişte.

— Am venit să vă anunţ că trebuie să plec, îl auzi.

Aron încercă să spună ceva, dar Vălimărescu îl întrerupse ridicând glasul, exasperat:

— Ştiu, ştiu. Aveţi dreptate. Dar nu e vina mea. E un caz de forţă majoră. Poftim, să vă arăt telegrama...

Emanuel luă un teanc întreg de reviste sub braţ şi se reîntoarse pe canapea, începu să le răsfoiască absent, oprindu-se la răstimpuri în

dreptul unei fotografii, privind-o îndelung, dar fără să înţeleagă despre ce era vorba. Brusc, trânti teancul de reviste pe canapea şi se îndreptă spre birou.

— Dacă am fi ştiut de azi-dimineaţă, spuse Aron plictisit. Am refuzat cinci clienţi azi-dimineaţă. Putea să-i sosească telegrama cu şase-şapte ceasuri mai devreme.

— Ordin de concentrare, rosti Emanuel cu oarecare gravitate.

— Poftiţi?

— Spuneam: a primit, desigur ordinul de concentrare...

— Nu, era altceva. Era o telegramă de la tribunal. Să se prezinte de urgenţă pe 20 august, la 8 dimineaţa la tribunal. Care va să zică, poimâine dimineaţă.

— La 8 dimineaţa, la tribunal, repeta mirat Emanuel. Dar credeam că tribunalele sunt în vacanţă, adăugă. Arunci pleacă el singur...

— Nu, pleacă amândoi, spuse enervat Aron.

Emanuel îl privi cum îşi propteşte bine braţul stâng pe registru, moaie adânc peniţa în călimară şi începu să scrie încet, literă după literă, caligrafic.

— Doreaţi ceva? îl întrebă el târziu, ridicând capul din registru.

— Ah, da, făcu Emanuel, ca şi cum s-ar fi trezit. Voiam să te întreb dacă ştii cumva unde 1-aş putea găsi pe domnul Beldiman.

— La ora asta? se miră Aron privind pendula. N-am idee...

Emanuel se întoarse la canapea, încarcă revistele sub braţ, apucă macferlanul cu cealaltă mână şi porni spre camera lui. Dar după ce urcă câteva trepte, se răzgândi, depuse revistele pe masă, îmbrăcă macferlanul şi ieşi în stradă. Ploaia continua, măruntă, şi cele câteva felinare erau aprinse. Emanuel se îndreptă spre plajă. Marea părea înecată în negură, dar talazurile se rostogoleau mai grăbite ca de obicei.

Nu era singur. Pe dig se plimbau, dezamăgite, două perechi. Un tânăr tocmai ieşise din apă şi-şi îmbrăca mantaua de ploaie peste costumul ud. La câteva sute de metri în susul plajei, călcând cu pas robust, se depărta un bărbat, îşi sumesese pantalonii şi, în picioarele goale, mergea chiar pe pârtia de nisip bătută de valuri. Emanuel se opri, îşi scoase pantofii, îşi sumese pantalonii şi începu să alerge după el. Când îl auzi la câţiva paşi în urma lui, omul se întoarse brusc.

— Ah! făcu Emanuel, neizbutind să-şi ascundă dezamăgirea.

Credeam că sunteţi domnul Beldiman. De departe, vă confundasem cu domnul Beldiman.

Omul zâmbi, dar nu-i răspunse.

— Bună seara! spuse Emanuel.

Când ajunse din nou pe dig, îşi scutură picioarele de nisip, îşi aranja pantalonii şi, cu pantofii într-o mână, se îndreptă spre Vidrighin.

Terasa şi cele două odăiţe erau ticsite de vilegiaturisti. Cîţiva îl priviră, zâmbind, urmărindu-l cum calcă, în picioarele goale, cu macferlanul peste costumul elegant şi cu pantofii negri în mână. Nu mai era nici o masă liberă şi Emanuel se îndreptă spre tejghea, se aşeză pe un scăunaş şi începu să-şi şteargă picioarele cu batista. După ce se încălţă, îşi scoase macferlanul, îl aşeză pe marginea tejghelei şi ceru o cafea. O bău pe scăunaş, fumând visător, privind cum se scurg picăturile din macferlan.

— Se face o masă liberă pe terasă, îi şopti Vidrighin când trecu pe lângă el. Mai doriţi ceva?

— Adu-mi un coniac.

La masa de-alături, pe terasă, cineva dintr-un grup îi făcu semn cu mâna. Emanuel salută zâmbind, dar nu se mişcă, aşteptând pe Vidrighin.

— Cunoşti pe un domn Beldiman? întrebă el scoţând portmoneul să plătească.

— îl cunosc, dar nu ne avem bine, spuse Vidrighin. Dumnealui nu dă pe aici. Lucrează cu concurenţa, dacă înţelegeţi ce vreau să spun, adăugă făcând cu ochiul. E clientul lui Trandafir, îl găsiţi la Trandafir.

Emanuel bău repede coniacul şi ieşi. Se întunecă bine şi lumina felinarelor părea mai puţin sinistră în ploaia rece şi măruntă. La Trandafir era lume mai putină şi aproape numai localnici. Trandafir nu avea radio, ci gramofon. Când intră, Trandafir tocmai pusese o nouă placă, *Cer albastru.* Emanuel se opri în mijlocul sălii şi începu să cerceteze mesele, una după alta.

— Căutam pe domnul Beldiman, spuse el băiatului care se apropiase să ia comanda.

— Nu l-am văzut astăzi. Dacă-i vremea prea urâtă, nu vine pe la noi. Se duce la vilă... Ce-o să serviţi? întrebă.

— Un coniac.

Căută din ochi o masă mai retrasă şi se aşeză gânditor.

— Da, îi explică Trandafir, câteva minute în urmă, când plouă sau ninge sau e vreme rea, mai ales iarna, domnul Beldiman se duce la vila cea mare. Restul timpului îl găsiţi ori la el acasă, adică la casa primei lui neveste, lângă primărie, ori aici la noi, ori pe plajă...

— Dar unde-i vila? Poate mă reped până acolo şi-l găsesc.

— Ah, făcu Trandafir clătinând din cap. e departe, tocmai spre Tuzla. Şi acum, cu ploaia asta, nu vă duce nici o maşină. Sunt drumuri rele, fără felinare... E mare pustietate acolo, la vilă, adăugă.

— Dar el cum de poate ajunge până acolo?

— Ah, cu dânsul e altceva. Dânsul ştie când vine vremea rea, ploaie sau furtună şi pleacă din timp. Uneori urcă cu piciorul, alteori ia autobuzul de Tuzla, care-l lasă aproape...

— Dar cum de ştie când o să vină vremea rea?

— Ah, dar e o poveste lungă. Dânsul a fost marinar. A fost şi paznic de far, la Tuzla. Cunoaşte timpul, ştie ce se pregăteşte...

— îl cunoaşteţi bine? întrebă Emanuel după o pauză.

— îl cunosc de când trăia prima lui soţie. Care va să zică, mai bine de treizeci de ani.

— Ce fel de om e? stărui Emanuel. E adevărat că are daruri neobişnuite, că ştie să ghicească viitorul?

— Ah, făcu Trandafir cu un zâmbet plin de înţelesuri. Domnul Beldiman ştie toate. Vă spun, a fost marinar..

Trecuse de miezul nopţii când se hotărî să se reîntoarcă la hotel.

Ploaia se mai potolise, dar digul şi plaja erau de mult pustii. Zadarnic se plimbase de la un capăt la altul al digului, aşteptând să apară, cineva cu care să intre în vorbă. Nu se auzeau decât valurile, tot mai înfuriate, şi la răstimpuri, geamătul geamandurii. Când ieşeau grupuri de la Vidrighin, ajungeau până la dig frânturi de muzică de jazz, glasuri tinere, râsete.

în faţa hotelului tocmai se oprise o maşină şi Emanuel grăbi pasul.

— Nu, îi spuse şoferul. Sunt din Constanţa. Am adus pe un domn din Constanţa şi mă întorc.

— Asta vreau şi eu! exclamă Emanuel cu emoţie, aproape patetic.

. Să mă duci la Constanţa.

Şoferul îl privi curios. I se păruse că rostise cuvintele cu oarecare efort.

— O să vă coste o avere, spuse, în ce parte a oraşului?

— La domnul Alessandrini. E pe strada...

— Cunosc, spuse şoferul deschizând portiera. Poftiţi.

Când au ajuns la Constanţa, ploaia încetase. Luminile din port sticleau neobişnuit de clare, şi pe străzi plutea un miros puternic de mare şi iarbă udă. Casa lui Alessandrini era încă luminată. Emanuel plăti, urcă alergând cele câteva trepte de piatră şi apăsă îndelung pe butonul soneriei. Târziu, o voce de femeie bătrână întrebă, cu neîncredere, cine este.

— Sunt eu, domnul Sandi. Sandi Emanuel.

Bucătăreasa răsuci cheia şi deschise.

— V-a aşteptat până mai adineauri, spuse. Acum s-au dus cu totii la „Albatros".

— Cine sunt? Sunt de la Bucureşti?

— Nu. Sunt artişti. Parcă am înţeles că unii din ei sunt pictori. Au sosit de la Balcic, azi-dimineaţă, cu iahtul.

— Câte doamne sau domnişoare sunt? întrebă Emanuel repede.

— Vreo două, trei.

— Ia gândeşte-te bine, stărui Emanuel. Două sau trei?

— Trei, spuse bucătăreasa după o scurtă pauză. Au venit întâi înainte de masă. Nici nu ştiu când a plecat...

— Vasăzică trei. Bine! şi coborî grăbit treptele.

în faţa „Albatrosului" şovăi câtva timp, plimbându-se pe trotuar, cu mâinile în buzunarele macferlanului. Când se hotărî să intre, uşa se deschise pe neaşteptate şi portarul împinse pe trotuar doi marinari beţi.

Emanuel întoarse repede spatele şi traversă strada. Dar reveni câteva minute în urmă, intră, îşi lăsă macferlanul la garderobă şi cumpără un pachet de „Lucky Strike" .

— Cântă *mademoiselle* Odette, îi spuse portarul.

îşi aprinse o ţigară şi aşteptă, în dreptul uşii, sfârşitul cântecului.

Când auzi aplauzele, intră în vârful picioarelor. Alessandrini era aşezat la masa de onoare, înconjurat de bărbaţi şi femei de toate vârstele, unii îmbrăcaţi sumar şi multicolor, ca la plajă, alţii exagerat de corect chiar elegant. Alessandrini îl zări şi se ridică.

— Excelenţă! strigă el, facându-i semn cu mâna.

Dar Emanuel se retrase brusc, îşi ceru macferlanul de la garderobă şi apropiindu-se de portar, îi strecură o bancnotă în mână şi-i oferi o ţigară „Lucky Strike".

— Venisem să întâlnesc pe domnul Beldiman, şopti el, dar nu-l văd.

Nu cumva a plecat? — Nu cred c-a plecat, spuse portarul. Marieto, se adresă garderobierei, 1-ai văzut cumva pe domnul Beldiman?

— A plecat, spuse garderobiera. A plecat pe la două. Dumnealui nu bea, nici nu fumează, adăugă zâmbind cu înţeles. Vine doar pentru program.

— Vă vorbesc de domnul Vasile Beldiman, explică Emanuel.

— îl cunoaştem bine, spuse portarul. Când se plictiseşte la vilă, vine la Constanţa, la casa dânsului din Porumbari, şi cam la două, trei zile o dată vine şi pe la noi. Vine pentru program...

Alessandrini deschise uşa şi se opri spectacular în prag, cu braţele deschise, gata să-l îmbrăţişeze^

— Excelenţă! exclamă el. în sfârşit!..

— Mă întorc imediat, spuse Emanuel dând să iasă. Trebuie să-l văd pe Beldiman.

— A fost cu noi, la masa noastră, spuse Alessandrini, rostind sacadat şi cu oarecare greutate. Dacă veneai cu vreun ceas, două, mai devreme, îl găseai.

— Mă întorc imediat, repetă Emanuel şi ieşi în stradă.

îşi ridică gulerul de la macferlan şi începu să umble cu pasul repede, apucând pe străzi la întâmplare. După vreo jumătate de ceas, se opri, parcă şi-ar fi adus aminte de ceva şi se îndreptă spre promenadă.

Când ajunse, auzi orologiul sunând ora 4, dar era încă întuneric şi cerul părea tot atât de acoperit. Talazurile se apropiau negre, înalte de dig, şi se spărgeau asurzindu-1. După ce le privi în neştire, timp îndelungat, căută o bancă şi se aşeză. Se făcuse frig şi ca să se dezmorţească, Emanuel suflă în mâini, apoi îşi aprinse o ţigară. Târziu, simţi că-l doboară oboseala şi îşi rezemă capul în mâini, pe speteaza băncii. Dar nu reuşi să adoarmă. La răstimpuri, valurile se spărgeau înalte, şi spuma îl stropea din belşug. Se ridică în picioare, se întinse din toate încheieturile, căscă adânc şi, cu pas hotărât, urcă spre „Albatros". Se mai uită încă o dată la ceas înainte de a intra. Era 5 fără un sfert.

Barul era pustiu. La o masă, cu faţa prinsă în palme, îl aştepta Alessandrini.

— Ah! exclamă el când îl văzu apropiindu-se.

Apoi tăcu, privindu-l lung, concentrat, în ochi.

— Te rog să nu te superi, dar e vorba de ceva realmente important, începu Emanuel, trăgând un scaun şi aşezându-se alături de el. Mă pot încrede în spiritul dumitale de observaţie şi în memoria dumitale? îmi poţi jura că-ţi aduci aminte de *tot ce s-a întâmplat astă-seară?* Alessandrini îl ascultase încruntat, dar pe nesimţite figura i se lumină şi zâmbi visător.

— Aşa vorbea şi ea, spuse. Parcă o aud vorbind.

— Cine vorbea aşa? îl întrerupse Emanuel, pălind uşor.

— Ea, Adriana, Ariana, şopti Alessandrini, continuând să zâmbească. A vorbit de altfel tot timpul. La început, credeam c-o cheamă Adina. Dar n-o chema aşa. O chema Ariana. Sau Adriana...

Emanuel scoase pachetul cu ţigări, dar se răzgândi şi-l aşeză resemnat pe masă.

— E ceva foarte important, începu el din nou. Te rog să-mi spui sincer dacă mă pot încrede în dumneata.

Alessandrini întoarse capul spre el şi izbucni pe neaşteptate în râs.

— Eşti extraordinar! exclamă el târziu, cu oarecare greutate. Eşti pur şi simplu extraordinar, repetă clătinând din cap.

Apoi zâmbetul i se stinse şi, încrucişându-şi braţele pe masă, plecă fruntea şi căzu din nou pe gânduri. Emanuel îl privi câtva timp în tăcere, şovăind, în cele din urmă apucă pachetul cu ţigări şi începu să-l învârtească nervos între degete.

— Alessandrini, reluă el cu gravitate, e vorba de ceva foarte important. Te rog să-mi spui doar atât, dacă astă-seară, aici la dumneata, la vilă, una din prietenele dumitale a alunecat şi a căzut, şi când cineva dintre dumneavoastră s-a repezit s-o ridice, o altă doamnă sau domnişoară era *deja acolo* şi o ajutase să se ridice.

Alessandrini încercase să-l asculte, dar renunţă repede şi clătină hotărât din cap.

— Nu, îl întrerupse el, nu m-ai înţeles. Nu era vorba de asta. Am vrut să spun altceva.

— Poate, dansând, a alunecat, continuă Emanuel emoţionat, sau poate cineva a împins-o din greşeală pe parchet, şi atunci s-a împiedicat şi a căzut.

— Nu, n-a căzut nimeni. Dar, stai, că povestea nu s-a terminat.

N-au plecat încă. S-au dus la vilă, să facă un duş şi să se schimbe.

Iahtul nu pleacă înainte de zece. Te aşteaptă pe dumneata.

— Pe mine? se miră Emanuel zâmbind. Dar eu nici nu-i cunosc...

— A fost ideea Adrianei, continuă Alessandrini visător. A Arianei.

Te-a zărit când ai intrat aici, azi-noapte. Ah, excelenţă, exclamă aproape patetic, ce femeie extraordinară! îţi spun, a fost destul să te zărească. O clipă! n-a avut nevoie mai mult de o clipă...

Emanuel desfăcu distrat pachetul şi scoase încet o ţigară.

— Nu prea înţeleg, spuse. Nu văd ce legătură poate să aibă.

— Doar ce te-a zărit, o singură clipă, şi-apoi ne-a vorbit un ceas de dumneata. Ce inteligenţă! Te-a ghicit imediat. Spunea: „Tânărului acestuia îi e frică de mine! Fuge de mine!"

Emanuel îşi aprinse ţigara şi trase primul fum cu sete.

— N-am de ce să fug de ea, spuse. Nici n-o cunosc. Nici nu ştiu cum arată la faţă.

— Ea te cunoaşte bine, reluă Alessandrini. Te-a ghicit imediat că ţi-e frică. Am vrut să trimit pe Gib să te caute, îmi închipuiam că trebuie să fii pe promenadă, dar ea, Adriana, nu m-a lăsat. „Nu-i nimic, mi-a spus, îl aşteptăm, şi mâine dimineaţă îl luăm cu noi la Baltic..."

— E absurd! făcu Emanuel, începând să râdă. Ştii bine că nu pot să vin, că în două săptămâni trebuie să fiu la Stockholm.

— Aşa spunea şi ea, Ariana, continuă Alessandrini zâmbind.

Spunea:,, Iar dacă nu vrea să vină cu noi la Balcic, nu-i nimic; în două săptămâni ne întâlnim la Stockholm".

— La Stockholm? întrebă Emanuel. Dar ce caută ea la Stockholm?

— Nu ştiu. N-am întrebat-o. Dar ţi-am spus: e o femeie extraordinară. Te-a ghicit imediat... Bei o cafea? ^ îl întrebă întorcându-se către el. Că eu trebuie să mai stau aici. îl aştept pe Botgros.

Emanuel clătină absent din cap.

— Dar cine e ea? întrebă deodată, cu un glas schimbat, parcă s-ar fi trezit din somn. Cum o cheamă?

— Ah, făcu Alessandrini cu gravitate, asta n-o ştiu. Cred că mi-a spus numele, dar nu 1-am reţinut. La început credeam că o cheamă Adina. Dar Adina era alta, era cea care a plecat. Cred, de altfel, c-a plecat la Movilă, să te caute, adăugă visător. Spunea că te cunoaşte, că te cunoaşte chiar foarte bine.

— Adina? se miră Emanuel. Adina şi mai cum?

Alessandrini ridică din umeri.

— Drept să-ţi spun, nu i-am reţinut numele. Dar spunea că te cunoaşte bine, că dacă n-ar fi intervenit un anumit eveniment în viaţa dumitale, v-aţi fi logodit.

— Atunci mă confundă cu altcineva! făcu Emanuel, luminându-se deodată la faţă.

— Nu, nu cred, continuă Alessandrini. Ne-a povestit o seamă de lucruri despre dumneata. Şi acum, că mă gândesc bine...

Dar nu apucă să-şi încheie fraza, îl văzu pe Botgros, şi-i făcu semn cu mâna. Botgros se apropie agale, cu un pas legănat, zâmbind.

— Aşadar, dumneata eşti omul cu pricina, spuse aşezându-se şi privind cu interes spre Emanuel. Te închipuiam altfel...

— Poţi să-i spui tot, îl îndemnă Alessandrini. L-am pregătit.

Emanuel începu să râdă încurcat şi, neştiind ce să facă, întinse pachetul cu ţigări peste masă.

— Nu, mulţumesc, nu mai fumez, spuse Botgros. Am fumat toată noaptea... Vasăzică, dumneata eşti, adăugă el, continuând să-l privească cu un zâmbet misterios.

— Nu te mai codi, îl întrerupse Alessandrini. Ţi-am spus că 1-am pregătit.

— Cucoane, începu Botgros, întorcându-se spre Alessandrini, să nu te încrezi niciodată în descrierile femeilor. Dacă vrei să ştii cum arată cineva, să întrebi întotdeauna şi un bărbat. Eu, bunăoară, dacă te-aş fi întrebat pe dumneata în loc s-o ascult pe Adina 1-aş fi recunoscut imediat.

Alessandrini apucă braţul lui Emanuel şi-i şopti, arătând spre Botgros:

— Dacă am înţeles bine, Adina este logodnica lui.

— Oh, nu! făcu Botgros zâmbind amar. Ştiu că se spune asta, dar nu e adevărat. Poate că dacă n-ar fi intervenit un anumit eveniment în viaţa noastră... Dar, în sfârşit, ce-a fost a fost. Să nu mai vorbim de trecut... A plecat la Movila să te caute, adăugă el după o scurtă pauză, întorcându-se spre Emanuel. Spunea că nu v-aţi mai văzut de mult. Se întreba dacă ai s-o mai recunoşti, după atâţia ani...

Emanuel asculta atent, silindu-se să înţeleagă, -îşi trecu mâna pe obraz, parcă ar fi încercat să se pipăie şi să se regăsească, apoi izbucni din nou în râs.

— Cred că e o confuzie la mijloc, rosti el în cele din urmă, încercând să pară indiferent.

— Ce ţi-am spus? se adresă triumfător Alessandrini lui Botgros.

Ţi-am spus că Adriana 1-a ghicit imediat. I-a fost de ajuns o clipă.

— Da, e curios, reluă Botgros, fixându-şi din nou privirile, asupra lui Emanuel. Deşi 1-a cunoscut atât de bine, Adina mi 1-a descris în aşa fel, încât nu 1-aş fi putut recunoaşte. Iar împărăteasa, doar ce 1-a zărit o clipă în prag...

— O fracţiune de secundă! interveni Alessandrini. Ce femeie extraordinară, exclamă. Ce inteligenţă!

— împărăteasa? repetă Emanuel.

— Da, aşa îi spunem noi, în glumă, lămuri Botgros.

— Ariana, adăugă Alessandrini. Ţi-am explicat cine e.

— Dar cine e ea? Cum o cheamă? izbucni exasperat Emanuel.

— Adriana, reluă Botgros. Până mai acum câteva luni, era Adriana Palade, dar acum, că s-a transcris divorţul, a devenit din nou Adriana.

Sau împărăteasa cum îi spunem noi. E bună prietenă cu Adina. S-au cunoscut astă-iarnă la patinaj şi de-atunci sunt nedespărţite.

— E o femeie extraordinară! exclamă din nou Alessandrini.

Emanuel rămăsese cu privirile pierdute în gol.

— La patinaj, repetă el încet, mai mult pentru sine.

— Poţi să-i spui şi restul, stărui Alessandrini. L-am avertizat.

Cu un efort, Emanuel se ridică brusc de pe scaun.

— Trebuie să plec, spuse încercând să zâmbească. Am un autobuz la opt dimineaţa...

Dar Alessandrini îi prinsese braţul şi îl reţinu. '

— Ce te-a apucat? Nu ţi-am spus că mergem cu toţii la Baltic?

Emanuel scutură cu îndârjire capul.

— Imposibil! spuse. Am cameră angajată la Movila. Mai am de stat doar o săptămână. Apoi, la Bucureşti, la datorie...

Cei doi izbucniră deodată în râs. Botgros râdea discret, cuminte, aproape fără zgomot, închizând uşor ochii, dar Alessandrini părea zguduit de o răbufneală adâncă, lăuntrică, până ce se înecă, şi începu să tuşească.

— Este pur şi simplu extraordinar! izbuti el în cele din urmă să rostească, istovit.

începu să-şi şteargă lacrimile cu dosul palmei. Barmanul tocmai adusese tava cu cafele. Alessandrini apucă grăbit un pahar cu apă şi începu să bea.

— Da, făcu Botgros, plecându-şi stingherit privirile, este într-adevăr extraordinar. Sunt exact cuvintele împărătesei.

Emanuel se îmbujorase şi învârtea în neştire pachetul cu ţigări între degete.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, rosti ei rar apăsând cuvintele.

— Excelenţă! izbucni Alessandrini cu un neaşteptat entuziasm. Este o femeie pur şi simplu extraordinară! Trebuie neapărat s-o cunoşti.

— Regret din suflet, spuse Emanuel, dar înainte de prânz trebuie să fiu la Movila.

Alessandrini se întoarse brusc spre Botgros.

— Atunci e din cauza Adinei, spuse. Aşa că până la urmă s-ar putea să aibă dreptate Adina...

Botgros zâmbi din nou, apoi începu să soarbă din cafea.

— în ceea ce mă priveşte, spuse fără să ridice privirile, Adina e liberă să ia orice hotărâre va voi. Ce-a fost în trecut nu mă interesează.

Emanuel încercă din nou să râdă.

— N-o cheamă Adina, rosti grav Botgros. Adina îi spunem noi, prietenii. Aşa i-a spus odată Gib, şi de-atunci i-a rămas numele de Adina.

— A confundat-o cu Adriana, interveni Alessandrini.

— Da. A confundat-o cu împărăteasa. Şi totuşi nu seamănă deloc.

Emanuel rămăsese, încurcat, în picioare, umezindu-şi buzele, privind când spre unul, când spre celălalt.

— Dar ei i-a plăcut numele ăsta, continuă Botgros, şi de atunci a rămas Adina.

în acea clipă, Alessandrini ridică amândouă braţele în aer.

— Staţi! staţi! strigă el, adresându-se cuiva care se pregătea să intre. Nu veniţi cu toţii, că încă n-am terminat!

Emanuel păli şi întoarse alarmat capul spre uşă. Un tânăr blond, cu faţa plină de pistrui, se îndreptă spre masa lor Era îmbrăcat sumar parcă s-ar fi pregătit de plajă.

— M-a trimis împărăteasa să vă spun că facem escală la Movila, vorbi el apropiindu-se.

Apoi întoarse capul spre Emanuel şi-l privi curios, zâmbind.

— Dumnealui e Ioniţă, explică repede Alessandrini. Pictor de talent.

Emanuel apucă mâna întinsă peste masă şi o strânse absent.

— Nu mi-l închipuiam aşa, vorbi Ioniţă. Mi-l închipuiam mai scund. Şi mai nervos, adăugă după ce-l cântări din nou cu privirea.

— Te-a influenţat împărăteasa, spuse Botgros. Aşa cum ni-l descria eaazi-noapte...

— Nu, continuă Ioniţă fără să-şi ridice privirile de pe figura lui Emanuel. Mă luasem după descrierea Adinei.

Trase un scaun şi se aşeză.

— I-aţi povestit tot? îl întrebă.

— N-am avut timp, spuse Alessandrini. A sosit adineauri, pe la cinci.

— împărăteasa insistă să-i povestiţi mai ales cum a încercat să scape sărind în apă şi înotând spre ţărm.

Alessandrini şi Botgros se priviră cu înţeles şi feţele li se luminară, cuprinse parcă de acelaşi zâmbet.

— Asta a fost partea cea mai frumoasă, şopti Botgros, închizând uşor ochii. Povesteşte dumneata, cucoane.

— Ah, nu! făcu Alessandrini, clătinând din cap. Sunt cam obosit. Şi eu nu ştiu să povestesc bine.

— Cum s-a înţeles cu Botgros să aducă iahtul cât mai aproape de ţărm, începu Ioniţă şi, la momentul potrivit, o sărutare, câteva cuvinte:

„Adio! N-ai să ştii niciodată cât te-am iubit de mult!..." şi apoi zdruşti în apă...

Ioniţă începu să râdă, foarte bine dispus, şi privi din nou spre Emanuel.

— Dar ce-a fost mai pe urmă a fost şi mai frumos, interveni Alessandrini. Căci, după vreun kilometru, a obosit, a încercat să facă pluta şi, când i-a intrat apa în gură şi în nas, s-a speriat şi a început să strige după ajutor.

— Noroc c-a sărit şi ea, împărăteasa, după el, şi înota în spatele lui, nevăzută, gata să intervină.

Botgros îşi îndreptă privirile, oarecum vinovat, spre Emanuel.

— într-adevăr, asta a fost partea cea mai frumoasă, spuse. Păcat că nu era şi Adina s-o asculte...

— Ah, nu! exclamă Ioniţă. Dacă ar fi fost şi Adina de faţă, împărăteasa n-ar fi îndrăznit. Adina pretinde că dumnealui înoată foarte bine. Pentru un bun înotător, un kilometru, doi e o nimica toată.

Dacă era şi Adina de faţă, împărăteasa n-ar fi putut spune că, numai după un kilometru, a obosit şi a strigat după ajutor.

— îmi dai voie, îl întrerupse Alessandrini, Adriana ne-a explicat că era foarte obosit, şi avea dreptate. Uitaţi-vă la el cum arată acum şi nu e încă şase. Dar în câteva ceasuri? Aduceti-vă aminte cum ni 1-a descris Ariana, plimbându-se pe digul de la Movila în ploaie, şi apoi aici, de promenadă, fumând ţigară de la ţigară. Era extrem de obosit.

Emanuel îi ascultase încercând să pară absent, dar se îmbujorase de-a binelea.

— Despre cine vorbiţi? întrebă el cu voce uscată, tăioasă.

— Ei, parcă n-ai fi înţeles? exclamă Alessandrini. De cine altul am putea vorbi?...

— Ne-a povestit azi-noapte împărăteasa ce se va întâmpla, îi explică Botgros. Cum ai să te întorci aici, ai să ne găseşti şi în cele din urmă ai să te laşi convins să vii cu noi, cu iahtul, la Balcic.

— Imposibil! îl întrerupse Emanuel. Alessandrini vă poate asigura că în nici un caz nu m-aş fi lăsat convins...

— Se vede că n-o cunoşti! exclamă Alessandrini

— Evident, n-o cunoaşte, întări Ioniţă.

— în orice caz, ai fi venit cu noi, cu iahtul, continuă Botgros. Dar sentimentul datoriei şi mai ales frica de împărăteasă...

— Vă repet pentru ultima oară, începu Emanuel cu un glas sugrumat de emoţie.

— Te rog nu-l întrerupe! strigă Alessandrini, apucându-l de mână.

— Nu povesteşti bine, interveni Ioniţă. Ai uitat lucrurile cele mai
importante: cum sta acolo în iaht, în costum de baie - costumul pe care
i-l împrumutase şi dumneata cucoane - adăugă întorcându-se spre
Alessandrini - tremurând de frig, dar neîndrăznind să facă vreo mişcare
căci împărăteasa îi înlănţuise umerii cu braţul şi îi şoptea...

— Ah, ce frumuseţe! exclamă Alessandrini, închizând ochii ca să-şi aducă mai bine aminte. Parcă eram acolo şi te vedeam. Căci şi eu aveam un rol în toată povestea asta.

Telegrafiasem la hotel să-ţi expedieze bagajele la Balcic.

— Eu aveam rolul cel mai ingrat, spuse Botgros visător, îmi era milă de dumneata, auzisem că pleci la Stockholm, viceconsul, că e primul dumitale post în străinătate, şi mi-a fost milă. Voiam să te ajut să ieşi din încurcătură. Eu eram la cârmă. Am adus iahtul la vreun kilometru, doi de ţărm...

Alessandrini îl apucă de braţ.

— Şi eu ţi-am strigat: „Hei Botgros, ţine cârma spre stânga, că ne duci în stânci. Spre stânga!..."

— Şi-atunci ai sărit în mare, continuă Botgros, şi ai încercat să înoţi

spre plajă.

— Dar erai obosit, reluă Alessandrini, şi după vreun kilometru ai început să înghiţi apă, te-ai speriat şi ai strigat după ajutor.

— împărăteasa sărise şi ea în apă, îl întrerupse Ioniţă dar n-o vedeai, înota în urma dumitale.

— Noroc că era şi Beldiman acolo, continuă Alessandrini, şi te-a văzut.

Emnauel se făcu deodată extraordinar de palid.

— -Beldiman! strigă. Dar ce caută Beldiman în toată povestea asta?

— Era acolo, pe plajă, şi te-a văzut, continuă Alessandrini cu însufleţire. Ţi-a strigat să faci pluta, s-a dezbrăcat repede, a intrat în apă şi a înotat spre dumneata.

— Dar ce caută Beldiman în povestea asta? întrebă din nou Emanuel cu un glas aspru, răguşit. De unde ştiţi de Beldiman?

— Cum de unde ştim? se miră jignit Alessandrini. A fost cu noi aici, azi-noapte, la masa asta...

— Dar de unde îl cunoaşte ea, Adriana, Ariana?! strigă exasperat Emanuel. De unde îl cunoaşte ea pe Beldiman?

Cei trei rămaseră o clipă derutaţi, ca şi cum nu le-ar fi venit să-şi creadă urechilor.

— Ei, asta-i bună! exclamă Alessandrini lovind cu palma în masă.

Asta-i cea mai bună!...

Şi izbucni într-un râs violent, cutremurându-se din tot trupul.

Emanuel îl privi cu o expresie sălbatică, apoi întoarse spatele şi se depărta grăbit de masă.

— La revedere! le strigă el din prag.

Ar fi putut prinde autobuzul de 8 dimineaţa, dar apropiindu-se de staţie, zări o femeie tânără şi i se păru că-l aşteaptă pe el, aşezată pe o bancă, prefăcându-se că citeşte. O văzu cum ridică mereu ochii din revistă şi cercetează curioasă în jurul ei, întorcând uneori capul spre mesele de pe trotuar. Emanuel apucă pe prima străduţă care-i ieşi în cale şi, pentru că, foarte curând, dădu cu ochii de o frizerie, intră înăuntru.

Când reveni pe la 8 jumătate, femeia era tot acolo pe bancă, răsfoind plictisită revista. Emanuel şovăi câteva clipe, apoi se reîntoarse şi căută o cafenea. Ceru un ceai şi-l bău pe îndelete gânditor. Cerul începea să se limpezească şi se vestea o dimineaţă caldă. După vreo jumătate de ceas se ridică şi porni agale spre staţia de autobuz. Fata se plimba enervată pe trotuar. Emanuel simţi cum inima începe să i se zbată, dar îşi continua drumul şi, privind fix înaintea lui, se îndreptă spre autobuz. Găsi un loc chiar în spatele şoferului şi se aşeză răsuflând uşurat.

Ajunse la hotel aproape de 11. Când îl văzu, Aron îi făcu semn cu mâna.

— Aveţi o surpriză, şopti el după ce-şi roti cu atenţie privirile în *hall.* Nu pot să vă spun cine e, dar o să vă facă plăcere...

Şi zâmbi misterios, închizând uşor ochii...

— Cum o cheamă? întrebă sever Emanuel.

— Nu pot să vă spun că atunci o să ghiciţi... A venit de aseară şi v-a căutat peste tot, v-a căutat la Vidrighin, la Trandafir... Apoi v-a aşteptat aici în *hali,* până pe la două...

— Nu poţi să mi-o descrii?

— Nu, că e o surpriză. Nu s-a dus la plajă, ca să vă aştepte. Şi am rămas înţeleşi că, îndată ce veniţi, fără să vă spun ceva, să trimit pe Mariana la dânsa în cameră, s-o anunţe...

Emanuel îl privi lung, umezindu-şi buzele în neştire.

— Bine, spuse, am să mă întorc imediat.

Ieşi şi se îndreptă de-a dreptul spre plajă, începea să se simtă arşiţa şi Emanuel înainta încet, oprindu-se la răstimpuri să se odihnească.

Ajuns pe dig, îşi scoase haina şi se descăiţă, îşi puse ciorapii în buzunar, apoi porni din nou, cu haina pe braţ şi cu pantofii în mână.

După vreo sută de metri, se opri şi căută o batistă să-şi apere fruntea, dar se răzgândi şi se întoarse spre chioşc. Cumpără un ziar, îl împături în aşa fel încât să-l poată pune pe cap, ca un coif, şi porni din nou.

Dar curând se simti peste măsură de obosit, istovit până la măduvă şi se aşeză pe .marginea digului. Rămase acolo timp îndelungat, cu privirile pierdute peste mare.

Târziu, simţi că cineva se oprise în spatele lui, şi întoarse speriat capul. Dând cu ochii de Beldiman, se lumină la faţă şi oftă adânc.

— V-am căutat toată noaptea, începu el repede. V-am căutat şi la „Albatros". Voiam să vă spun c-aţi avut dreptate. A primit telegrama şi a plecat. Vălimărescu, adăugă el, văzând că Beldiman îl privea absent.

O telegramă, să se prezinte de urgenţă la tribunal...

Beldiman îşi scoase haina şi se aşeză lângă el pe dig. Părea cufundat în gânduri.

— N-a fost ordinul de concentrare cum credeam noi, reluă Emanuel zâmbind.

Apoi, pentru că Beldiman continua să tacă, îl întrebă coborând brusc glasul.

— De ce nu mi-aţi spus? Dacă aţi ştiut, de ce nu mi-aţi spus?

Beldiman întoarse capul spre el şi-l măsură curios parcă atunci 1-ar fi văzut prima oară.

— Ce trebuia să vă spun?

— Tot ce-a urmat. Toate încurcăturile acestea, cu Alessandrini, cu prietenii lui de la Balcic... , ,

— Ah, făcu Beldiman, parcă şi-ar fi amintit deodată, vorbiţi de Alessandrini. L-am întâlnit azi-noapte la „Albatros"... Trebuie să pice şi el, dintr-un moment într-altul, adăugă arătând cu capul spre mare.

Emanuel îi urmări gestul şi văzu iahtul plutind lin, la vreun kilometru de ţărm.

— Dacă aţi ştiut, trebuia să mă avertizaţi, continuă el scoborând şi mai mult glasul. E vorba de ceva foarte important, e vorba de cariera mea. E primul meu post în străinătate, adăugă în şoaptă.

— Aşa cum îl vedeţi, vorbi Beldiman cu o licărire de orgoliu în priviri, costă, astăzi, zece, douăsprezece milioane. Şi eu 1-am cumpărat acum doi ani cu mai putin de patru milioane. Chilipir!

— E al dumneavoastră? întrebă turburat Emanuel.

— A fost al meu când 1-am cumpărat. Dar nu 1-am cumpărat pentru mine. L-am

cumpărat pentru zănateca de Adriana. Păcatele bătrâneţelor! adăugă târziu în şoaptă.

Ca prin vis, Emanuel întinse mâna, îşi căută ciorapii şi începu să se încalţe.

— Să vă uitaţi acum, continuă Beldiman cu privirile aţintite asupra iahtului, că o să sară în mare şi o să vină până aici, la noi, înotând. Aşa face de când o ştiu. De aceea am ales locul ăsta, că nu sunt stânci.

Uitaţi-vă acum! exclamă însufleţit. A sărit!

Emanuel rămăsese cu un pantof în mână, privind încordat peste valuri.

— N-o văd, spuse.

— înoată pe sub apă. Dar o s-o vedeţi acum, în trei, patru minute, răsărind deodată, tocmai aici, în faţa noastră...

Tremurând, Emanuel îşi încălţă şi celalt pantof, îşi potrivi jurnalul în creştetul capului şi, cu greutate, se ridică.

— Păcatele bătrâneţelor! continuă Beldiman mai mult pentru sine.

Bine a spus cine a spus: să nu faci copii la bătrâneţe...

Emanuel rămase lângă el, în picioare, ascultându-1.

— E fata dumneavoastră? întrebă el târziu.

Beldiman ridică mirat privirile şi zâmbi.

— Aşa pretinde lumea, spuse. Şi aşa îmi place şi mie să cred...

— I se spune împărăteasa, adăugă Emanuel, încercând să zâmbească.

— Da, făcu Beldiman cu gravitate. E frumoasă ca o împărătească şi n-are frică de nimic, dar ce folos! Că trăieşte pe altă lume...

— Eu trebuie să mă duc, spuse deodată Emanuel.

— Pe altă lume, repetă Beldiman ca pentru sine.

— Mi-a părut bine că v-am întâlnit, spuse Emanuel pregătindu-se să plece. La revedere!

Dar o zărise deja, înotând neobişnuit de repede, la vreo douăzeci de metri de ţărm, şi nu mai îndrăzni să se mişte, parcă tot sângele i s-ar fi scurs deodată din vine. Nici nu-şi dădu seama când îşi scoase jurnalul de pe cap, şi-l lăsă să cadă, la picioarele lui, pe dig. Târziu, se trezi că o aşteaptă zâmbind şi fericit în acelaşi timp, dar când fata îi întâlni privirile şi le desprinse indiferentă, depărtată, ca şi cum nu 1-ar fi recunoscut. Câteva clipe în urmă, figura toată i se lumină de un mare zâmbet şi începu să facă semn cu braţul spre capătul digului.

— Adina! strigă ea. Adina!..

Chicago, martie 1959 PODUL

— Se întâmplă tot felul de lucruri, îmi amintesc de un motociclist.

Stăm în faţa cabanei şi-l urmăream cu privirile. Voiam să văd când se va plictisi. Urca pentru a patra oară coasta abruptă şi, îndată ce ajungea în vârful dealului, întorcea motocicleta şi cobora lin, fără zgomot, în vale. A cincea oară, era inevitabil, s-a întâmplat; accidentul, vreau să spun. L-am adus pe braţe în cabană, plin de sânge, inconştient.

L-am stropit cu apă. S-a deşteptat şi, spre mirarea mea, mă recunoaşte.

„Credeam că n-ai să mai vii, îmi spune. Te-am aşteptat şi anul trecut, tot cam pe timpul ăsta." Nu înţelegeam. „Cred că mă confunzi cu altcineva, îi spun. Cabana asta nu e a mea. Mi-a cedat-o, pentru o săptămână, un prieten." Zâmbea. „Ştiu că aşa e regula jocului: să te prefaci că nu mă cunoşti. Dar sunt eu Emanuel." Şi începu să-mi povestească. Tot felul de întâmplări stranii, cu totul neverosimile. L-am întrerupt de mai multe ori. „Dar toate acestea *nu* sunt adevărate. Ştii foarte bine că nu pot fi adevărate. Le-ai inventat dumneata." „Şi accidentul? mă întrebă zâmbind. Tot eu am inventat şi accidentul?" îşi apăsă batista pe buza de sus,

însângerată, şi mă privea cu candoare, dar şi cu o imperceptibilă ironie. Şovăiam. îmi venea greu să-i spun adevărul, să-i spun că e amnezic, în cele din urmă, a trebuit să mă hotărăsc. Dacă ar fi leşinat din nou, aş fi fost obligat să-l duc la spital şi s-ar fi ivit, atâtea complicaţii. „E o eroare la mijloc, i-am spus cu blândeţe. Te afli aici printr-o eroare. Mă confunzi cu altcineva.

Dumneata aparţii altei lumi, altei societăţi. Poate eşti scriitor, poate aventurier, în orice caz, eşti plin de taine, cu întâmplări fabuloase în trecutul şi înaintea dumitale. Eu mă mişc într-o lume modestă, cuminte, neinteresantă. Nu aveai cum să mă cunoşti, îţi repet, cabana asta nu e a mea; e a unui prieten. Vin aici pentru întâia oară..." Continua să mă privească tamponându-şi buza cu batista. L-am lăsat să plece, deşi ştiam bine că se va pierde. Era amnezic. Ce şanse ar fi avut să regăsească pe cei care-l aşteptau, care-l aşteptaseră şi anul trecut? Era

amnezic şi regula jocului - cred că aşa înţelesesem de la el - cerea să nu fie recunoscut de la început. Ar fi trebuit deci să revină, a doua sau chiar a treia oară, dar cum să ştie la cine fusese deja şi la cine nu fusese, dacă era amnezic? A plecat şi ştiam bine că se va pierde, începuse parcă să-mi pară rău că-l lăsasem să plece. Era un om interesant. Răbdarea pe care o avusese să urce de atâtea ori dealul cu motocicleta şi să coboare până în vale, până jos în vale în dreptul podului...

— Da, se-ntâmplă tot felul de lucruri, mă întrerupse Onofrei.

(Ştiam de ce mă întrerupe: din nebăgare de seamă, făcusem iar aluzie la pod.) Se întâmplă tot felul de lucruri. Treceam astă-primăvară pe strada Domniţei. Văd ieşind dintr-o curte un locotenent de roşiori. Am încremenit pe marginea trotuarului, privindu-l. Era atât de frumos, încât despre el nu se putea vorbi decât în termeni de teologie negativă.

Zâmbeam. Aşa ar trebui să-l descrie cineva, îmi spuneam. Să întrebuinţeze şi alt limbaj decât cel de toate zilele. Limbajul teologiei, bunăoară, sau al metafizicii, îmi spuneam: un locotenent de roşiori prezentat în termeni de teologie negativă constituie în el însuşi un mister, ^un paradox. *Coincidentia oppositorum,* ar fi spus Nicola din Cusa. îmi plăcea cum gândeam. Mă înălţasem dintr-o dată într-altă lume, pătrundeam 'într-un Univers de esenţe şi arhetipuri. Zâmbeam fericit şi poate zâmbetul acesta 1-a încurajat. Pe vecinul meu, tânărul de pe trotuar, vreau să spun, nu pe locotenent. Locotenentul trecuse mai departe. „L-am admirat şi eu, îmi spuse. (Mi-a fost de ajuns să-l privesc, ca să-mi dau seama că am de-a face cu un intelectual.) Pot să vă spun că e mai mult decât un bărbat frumos, atât de frumos, încât nu poate fi descris decât în termeni de teologie negativă, îl cunosc. E însetat de cultură. Citeşte *Upanishadele.* Pot să vă spun şi altceva:

caută o casă cu doi studenţi. Adică, nu vreau să mă înţelegeţi greşit:

vrea să închirieze o casă cu doi studenţi; o casă întreagă, nu un apartament. O casă cu grădină, curte, verandă. Probabil că nu i-a plăcut casa asta, adăugă, după ce mai privi o dată faţada. Aşa cum îl cunosc, ar fi preferat o casă mai spaţioasă. Pentru conferinţe, pentru petreceri." îl ascultam fascinat, îl cunoştea atât de bine, îl înţelegea.

„Evident, continuă, lui îi place să se întoarcă acasă călare, de aceea a şi ales un regiment de roşiori. Dar i-a interzis colonelul. Călare, un bărbat atât de frumos, în uniformă de roşiori, pe străzile acestea cu atâtea frunze veştede, toamna, străzi atât de melancolice către apusul soarelui..." „ Şi toate fetele pândindu-l la ferestre, am adăugat eu. Avea dreptate colonelul..." „Nu, nu era asta, continuă el. Era din cauza melancoliei, a tristeţii amurgurilor bucureştene. Căci, dacă îmi daţi voie, domnul meu, mi se adresă el foarte politicos, avem norocul sau nenorocul să trăim în cel mai melancolic oraş din lume."

— Atunci îl cunosc! îl întrerupse Gologan. L-am întâlnit şi eu o dată. îi place să intre în vorbă cu necunoscuţi, pe stradă. E un original.

— Eu îi sunt recunoscător, continuă Onofrei, pentru că prin el 1-am cunoscut pe locotenent. Pe locotenent şi pe cei doi studenţi... Când am spus *coincidentia oppositomm,* n-am exagerat. Evident, Cusanus utiliza expresia asta ca să definească pe Dumnezeu. Dar, să ne înţelegem, eu nu spun că locotenentul seamănă sau că poate fi comparat, sau că participă la un mod de a fi asemănător lui Dumnezeu.

Nu, nu spun asta. Dar vă asigur că despre felul lui de a fi nu se poate vorbi decât în termeni de teologie negativă. Nu numai că a citit *Upanishadele.* Dar de când le-a citit şi-a pus anumite probleme. Cred că înţelegeţi la ce fac aluzie: *neţii neţi!* şi celelalte: realitatea ultimă, fiinţa, în sfârşit, *atman.* Când m-am dus să-l văd pentru întâia oară, condus de prietenul meu Blanduzia...

— Cred că nu-l cheamă aşa, îl întrerupse Gologan. Dacă este originalul de care vă vorbesc eu, cel cu melancoliile Bucureştiului şi celelalte, îl cheamă Gorovei, lancu Gorovei.

— Vă asigur că-l cheamă Blanduzia, continuă Onofrei.

— în fond, n-are nici o importanţă, spuse Gologan ridicând din umeri.

— Eu, dimpotrivă, cred că are foarte mare importanţă. E bine să ştim dacă e vorba despre aceeaşi persoană. Or, eu vorbesc despre Blanduzia, prietenul meu şi al locotenentului. Când m-am dus să-l văd pentru întâia oară, în noua lor locuinţă din strada Preoteselor, am rămas profund impresionat. Trebuie să adaug că oamenii aceştia superiori, locotenentul şi cei doi studenţi, trăiesc o existenţă deosebită de a noastră. Pot merge mai departe şi spune că şi-au transformat existenţa într-un ritual. Bunăoară, toţi ştiu că locotenentului nu-i place să aştepte cu masa. Şi atunci au alcătuit de comun acord, acest ritual:

seara, când se întoarce acasă de la regiment - v-am spus de ce nu se poate întoarce călare - ordonanţa îl aşteaptă la colţul străzii. Când îl zăreşte coborând din tramvai, o ia înapoi la fugă şi din curte, strigă:

„Vine!" Primul student destupă atunci prima sticlă de vin. Al doilea

student se repede la uşa salonului şi o încuie cu cheia. Trebuie să vă spun şi de ce o încuie cu cheia: în salon, la ora aceea, se află trei, patru, cîteodată şi mai multe femei tinere, domnişoare, doamne - soţii, vreau să spun -, văduve, divorţate şi locotenentul, de acord cu toti ai casei, a hotărât să... Ah, dar probabil că ăsta e un secret al lor, n-ar trebui să vi-l spun. Deşi, existenţa trăită ca ritual de aici începe. Ritual, în sens de taină, mister, sacrament... E curios, când stai şi te gândeşti...

Am aşteptat toţi, respectuoşi, curioşi, să continue, dar Onofrei zâmbea pierdut.

— E adevărat, se întâmplă fel de fel de lucruri, începu Zamfirescu.

Lucruri pe care adesea le uităm. M-am trezit o dată privind o femeie bătrână. Cred că era oarbă; o ţinea de mână o fetiţă, o conducea. Dar cum o conducea? Abia ieşiseră pe poartă şi fetiţa s-a oprit. Avea o carte deschisă în mâna dreaptă, a ridicat cartea şi a început să citească.

Bătrâna o asculta cu atenţie, încordată, aproape cu evlavie, trudindu-se să înţeleagă. O asculta ţinând-o de mâna stângă. Reflectam tocmai asupra faptului acestuia, că o ţinea de mâna stângă, când mi-am amintit deodată că toate acestea se întâmplaseră demult şi le uitasem, într-adevăr, e aşa cum vă spun. Cu mult timp înainte - poate o lună, poate mai mult, câţiva ani, nu ştiu - mă trezisem o dată în faţa unei case. N-aş putea să vă spun de ce mă oprisem tocmai acolo, dar parcă aşteptam ceva. Abia mai târziu am înţeles, în casa aceea se afla o bătrână care trăgea să moară. Trăgea de mult să moară, dar nu putea muri printre străini. Voia să se întoarcă acasă, să moară la ea în ţară, să fie înmormântată acolo, în pământul lor. Dar cum să ajungă până acasă? Abia se putea mişca. Mă întrebam şi eu, îmi

puneam şi eu această problemă - vreau să spun - când o fetiţă, fata unui vecin, o fată de vreo paisprezece, cincisprezece ani, îi spune că va merge cu ea, o va conduce ea. Şi atunci - într-un anumit fel pare de necrezut - bătrâna se dă jos din pat, apucă mâna fetei şi pornesc. Pornesc amândouă la drum.

„Dar n-avem paşaport, spune fata. Trebuie să iau o hartă şi o carte. Să citesc din carte, să mă orientez." Domnii mei, aveam în faţa mea o scenă de o rară frumuseţe. Bătrâna obosise deja şi se aşezase pe un scăunaş. Şi fata îi citea din carte. O scenă de o rară frumuseţe. Fata citea admirabil, intonând fiecare cuvânt, ridicând uşor glasul de câte ori se vorbea despre casă. Da, cartea aceasta - nu ştiu ce titlu avea, nu ştiu cine o scrisese -, cartea aceasta avea în fond un subiect simplu. Era vorba despre casă, despre întoarcerea acasă - la tine acasă, vreau să spun, oriunde s-ar fi întâmplat să fi avut casa. Mi se părea că seamănă cu ceva cunoscut. Câteva clipe m-am întrebat dacă nu e o nouă *Odisee:*

nouă, adică mai frumoasă, scrisă anume pentru femei, bătrâni, copii.

Dar mi-am dat repede seama că mă înşelasem. Şi iată cum: curând după aceea a apărut un tânăr. Trebuie să adaug că fetiţa care mi se păruse că avea paisprezece, cincisprezece ani, acum, la lumina zilei, arăta câţiva ani mai mult. Nu mai mult de nouăsprezece, douăzeci de ani, dar acum la lumina zilei, se făcuse foarte frumoasă. Şi, evident, tânărul acela, răsărit Dumnezeu ştie de unde, când a văzut-o citind dintr-o carte, s-a oprit curios, si -l înţeleg foarte bine - într-un anumit fel, a început să-i facă curte. Spun într-un anumit fel, pentru că tânărul era foarte delicat, îmi aduc perfect aminte cum a început: „Ah, a exclamat, sunteţi idealistă, profesoară, poetă! Vă place să cititi. Am şi eu cărţi, a adăugat cu o discretă modestie. Am idei."

— îl cunosc, 1-a întrerupt Onofrei. E Bîanduzia. Deşi e un tânăr de o rară modestie, nu ascunde faptul că are cărti, are idei. Prietenia lui cu locotenentul de roşiori şi cu cei doi studenţi pe acest fapt se întemeiază:

toti au cultul lumilor nobile, al universurilor ideale. V-am spus că existenţa lor se desfăşoară pe un plan înalt, aş îndrăzni să-l numesc metafizic, teologic. Căci, în fond, ce caută tinerii aceştia, dacă nu realitatea ultimă, care, pentru noi, oamenii, e aburită, camflată sub atâtea iluzii şi erori? O caută şi, aş îndrăzni să adaug, uneori o găsesc.

Să-l ascultaţi pe locotenent vorbindu-vă despre *atman* sau, încă şi mai tragic despre mitul lui Adonis! Aţi înţeles la ce fac aluzie. Nu la faptul că e tot atât de frumos ca Adonis, ci, din nefericire, la tragedia lui personală, o tragedie, de altfel, de ordin metafizic. Cred că v-am mai spus: totul a pornit de la *Upanishade.* Când locotenentul şi-a pus întrebarea: „Cine sunt eu?" şi a răspuns corect: „Eu, adevăratul eu, sunt *atman* " care e identic cu *brahman* (în sanscrită: *aham brahmasmiti* sau, folosind o altă expresie, *ayam atma brahma),* ceva s-a surpat în adâncurile fiinţei lui. Este ceea ce unii numesc ruptura metafizică, în cazul lui, traumatismul a fost total. Aşa cum Adonis a fost rănit de un mistreţ, adică indirect, castrat prin voinţa Afroditei, a unei mari zeiţe, al cărei amant, fiu sau soţ era, tot aşa locotenentul a fost traumatizat prin întâlnirea cu realitatea ultimă, cu acest mister al identităţii *brahman-atman.* Dar n-aş vrea să mă înţelegeţi greşit. N-aş vrea să credeţi că e vorba de un accident de ordin fiziologic sau chiar psihosomatic. V-am spus că tragedia lui e de ordin metafizic şi

teologal. Nu interesează cu câte femei se culcă locotenentul. Când l-a cunoscut primul student, se culca cu douăsprezece. Acum, în urmă, când 1-am cunoscut eu, se culca cu unsprezece. Dar vă rog să nu vedeţi în această diferenţă numerică o prevestire sinistră. Lucrul e mult mai grav. Continuând să se comporte ca un Don Juan, locotenentul se comportă ca un Adonis, înţelegeţi ce vreau să spun: sufleteşte e deja detaşat. Or, la el, numai spiritul contează. Tragedia lui e de ordin spiritual. Dar, cum vă închipuiţi, asta a adus o schimbare radicală în

existenţa lor. Salonul, bunăoară, care era înainte consacrat petrecerilor şi confinatelor, acum a devenit... Cum să vă spun? aş exagera dacă aş spune un sanctuar, dar e ceva cam în sensul acesta: un loc rezervat meditaţiilor şi ceremoniilor. Mă veţi întreba: dar femeile, toate acele femei tinere şi frumoase, domnişoare, doamne, soţii, văduve, care-l aşteptau acolo în salon, în fiecare seară, şi pe care le închide cu cheia unul din studenţi îndată ce aude ordonanţa strigând din curte: „Vine!"?

Ei bine, dacă ştiţi să vă puneţi corect această întrebare, implicit aţi aflat şi răspunsul. Vă rog să nu stăruiţi asupra uşii, nici asupra cheiisimbolurile acestea sunt perimate pentru un om de statura spirituală a locotenentului. Răspunsul îl aveţi în definiţia de la care am plecat:

locotenentul nu poate fi descris decât în termeni de teologie negativă.

Răspunsul îl aveţi în conceptul de *coincidentia oppositorum.* Meditaţi asupra acestui detaliu: unsprezece femei, dar detaşat. Cu alte cuvinte...

Se opri din nou şi zâmbi cu înţeles, mai mult pentru sine.

— Vi s-a întâmplat vreodată să vă aflaţi într-o situaţie absolut fără ieşire, într.-o situaţie absurdă pentru că n-are început şi, ca atare, nu poate avea sfârşit, nu-şi poate găsi soluţia pe nici unul din planurile realităţii imediate? Sau, ca să folosesc altă imagine, v-aţi aflat vreodată într-o cameră fără absolut nici o ieşire, fără uşi, fără ferestre, în care v-aţi trezit fără să ştiţi cum şi din care, pe plan raţional, nu există nici o posibilitate de evadare?

Tăcu din nou şi ne privi pe rând, continuând să zâmbească.

— Eu v-am întrebat doar. Răspunsul îl aştept de la dumneavoastră.

— Ştiu la ce faci aluzie, începu Gologan. Mi s-a întâmplat, într-adevăr, întocmai aşa cum spui: să mă aflu într-o situaţie absolut rară ieşire. Eram cu mai mulţi prieteni la cineva pe care nu 1-aţi cunoscut, la Stavroghin, faimosul Stavroghin, cel cu magazinul de coloniale şi delicatese. Deşi au trecut de atunci aproape treizeci de ani, îmi aduc foarte bine aminte. Eram adunaţi acolo mai mulţi prieteni, după un botez. Botezul avusese loc în dimineaţa aceea, dar, evident, în

altă casă, într-un alt mediu - profesori secundari, preoţi, pensionari - mult mai departe, într-o mahala. Eram la Stavroghin acasă şi cine nu 1-a cunoscut, nu-şi poate închipui ce însemna asta în anii aceia. Trebuie doar să vă spun că magazinul de coloniale era la parter, la etajul I locuia o parte din familia lui Stavroghin - este prea complicat să vă spun de ce, cine şi cum - iar în celelalte două etaje, doi şi trei, locuia Stavroghin cu altă parte a familiei, dar locuia şi singur, pentru că, vedeţi, era un original, avea avere, avea şi magazinul de delicatese, în fond îşi putea permite orice. Ne aflam, deci, cum vă spun, mai mulţi prieteni la Stavroghin, după botez. Când, deodată, se aude soneria şi se duce să deschidă chiar stăpânul casei. Eram toţi curioşi. Cine ar fi putut să fie? Pentru că, înţelegeţi, nimeni nu ştia că suntem aici, la Stavroghin acasă. Toţi îşi închipuiau că suntem la botez, în celălalt mediu la capătul oraşului, la mahala. Deschide Stavroghin uşa şi, închipuiţi-vă, un bătrân foarte corect îmbrăcat, foarte politicos, ne priveşte pe rând şi se vedea bine că nu-i venea să-şi creadă ochilor, „îmi permiteţi, se adresă el lui Stavroghin. Cu cine am onoarea?" „Stavroghin", se prezentă el. „Şi aceştia desigur, sunt prietenii dumneavoastră. Pot spune atunci că am avut noroc. Am încercat la toate celelalte etaje dar fără rezultat." „Ceilalţi sunt la botez ", explică

Stavroghin. „Mi-am închipuit", vorbi bătrânul. Se apropie de fiecare din noi şi întinzându-ne mâna se prezintă: „Herghelie. Aici îmi dau, de obicei întâlnirile, adăugă el. într-unul din aceste etaje. Anul trecut n-au putut veni toţi. Baronul, bunăoară, se afla în trenul care s-a înzăpezit la Valea Largă. Vă amintiţi cât s-a mai vorbit atunci." Evident, ne aminteam toţi foarte bine. „Baronul, deci, n-a putut veni. Dar am avut şi surprize la care nu ne aşteptam. Uite, doamna Pelican, pe care o vedeţi aici, a fost şi anul trecut, deşi ne scrisese că nu va putea veni. Se apropie de ea şi-i sărută politicos mâna. Apoi ne prezentă, oarecum în bloc: „Prietenii domnului Stavroghin", spuse. Ne-am apropiat pe rând, sărutându-i fiecare mâna şi ea, la rândul ei, ne prezenta prietenelor ei. Tot doamne de mare prestanţă, elegante, multe din ele străine. Era curios să auzi atâtea limbi străine în apartamentul lui Stavroghin. Dar vă închipuiţi în ce situaţie se găsea Stavroghin cu atâta lume bună, majoritatea străini, şi el abia vorbind franţuzeşte. (Ştia ceva mai bine greceşte, dar nu mult mai bine, ne-am dat seama mai ales în seara aceea.) Noroc că totul era pregătit de la botez: şampanie, icre negre şi toate celelalte. Curând, Stavroghin a coborât în magazin, cu doi dintre noi, şi a mai adus o ladă de şampanie, batog, trufandale. Toate scaunele, fotoliile şi canapelele erau acum ocupate, le cedaserăm doamnelor, iar noi, prietenii lui Stavroghin şi ceilalţi, stăm pe lângă pereţi sau rezemaţi de mobile. Dar ce conversaţie interesantă! Prin ce case nu fuseseră oamenii aceştia! îşi dădeau de obicei întâlnire în case cu etaj. Şi mi-au explicat de ce. Dar e curios că acum, când vă povestesc, nu-mi amintesc bine de ce. Şi mai curios: am întâlnit o doamnă pe care o cunoscusem la legaţia Elveţiei, căreia pot să vă mărturisesc, încercasem să-i fac curte, dar fără succes. Evident, m-a recunoscut imediat şi a avut destul tact să nu-şi aducă aminte de curtea pe care încercasem să i-o fac. Dimpotrivă, de data aceasta mi s-a părut mult mai prietenoasă. „Văd că duceţi o viaţă foarte interesantă, i-am spus. Viaţă de ambasade, reuniuni mondene, tot cu oameni distinşi." „Oh, da, răspunse, am mare slăbiciune pentru casele cu etaj. Urci, cobori. Urci, cobori. Nu te saturi niciodată. *Nu te plictiseşti,* vreau să spun." Şi atunci mi-am adus deodată aminte că, de data aceasta, nu urcasem în apartamentul lui Stavroghin. Nu ştiu cum ajunsesem aici, dar ştiam bine că nu urcasem pe scări. M-am apropiat de Stavroghin.

„Ia spune, am şoptit, cum am ajuns noi aici? După câte ştiu, voi n-aveţi ascensor." „Nu^n-avem, mărturisi Stavroghin. Şi mă tot întreb şi eu, cum am urcat, îmi aduc foarte bine aminte cum am coborât adineauri în magazin; mi-aduc foarte bine aminte că am coborât pe scări, dar nu ştiu cum am urcat." „Vasăzică, de coborât, putem coborî oricând", i-am spus. „Poţi fi fără grijă." M-am liniştit pe loc. Totuşi, i-am spus:

„Ce-ar fi dacă ne-am întoarce la botez?" „E departe, mi-a răspuns Stavroghin, e tocmai la capătul celălalt al oraşului." „Pot fi şi acolo oameni interesanţi" am încercat să-l conving. „Dar trebuie să mă ocup de ei " făcu Stavroghin arătându-mi odăile pline de oaspeţi. „A sosit Baronul, i-am spus. O să se ocupe Baronul." Şi până la'urmă 1-am convins. Dar înţelegeţi în ce situaţie ne aflam. Fără început şi fără sfârşit. Căci nimeni dintre noi nu-şi amintea să fi urcat pe scări. Noroc că de coborât puteam coborî fără grijă... Aşa că înţeleg la ce faci aluzie, adăugă privind spre Onofrei...

— Nu cred că e vorba de acelaşi lucru, spuse Onofrei. în cazul dumneavoastră exista o ieşire, pentru că puteaţi coborî.

— Nu numai asta, interveni Zamfirescu. Aţi avut de-a face cu o lume distinsă, lume mondenă, de ambasade, care era deja iniţiată.

Vreau să spun, care descoperise deja secretul etajelor: să urci şi să cobori, să urci şi să cobori. Bătrâna, fata şi tânărul de care vă vorbeam erau, aş spune, pierduţi în lume, nu descoperiseră încă nimic. De aceea le era atât de greu... După nu ştiu câte luni de la întâmplarea aceea, i-am întâlnit din nou, într-o gară. Cred că aşteptau un tren. Bătrâna era tot pe scăunaş, ţinând fata de mână, de mâna stângă, şi fata îi citea.

Oh, dar câte lucruri se petrecuseră între timp!... Să fi ascultat ce citea fata şi ţi se rupea inima de tristeţe. Câte nu se întâmplaseră de la plecarea lor! Băieţelul acela, care locuia cu ea în casă, cu care vorbea pe vremuri bătrâna, băieţelul acela crescuse, se făcuse acum mare, avea fel de fel de probleme, se lupta cu atâtea greutăţi. Evident, fata citea ca să se orienteze. Cum vă spuneam, n-aveau paşaport. Aveau, deci, nevoie de hartă, să fie sigure de direcţie. Din fericire, apucaseră direcţia cea bună. Dar câtă tristeţe în paginile pe care le citea atunci, aşteptând pe peronul gării... în plus, fata era acum singură. Tânărul care intrase în vorbă cu ea, acolo, în faţa casei, dispăruse.

— Nu dispăruse, îl întrerupse Onofrei. Dar el, Blanduzia, nu părăseşte niciodată Bucureştiul. Are mare slăbiciune pentru oraşul acesta, Bucureşti. Iar de când s-a împrietenit cu locotenentul şi cu cei doi studenţi, viaţa lui e aproape în întregime închinată desăvârşirii lăuntrice. Discuţiile la care am avut fericirea să asist nu le voi uita niciodată. Chiar aşa, cu toate femeile acelea închise cu cheia, în fiecare seară, în salon, şi totuşi atmosfera e înălţătoare. Zadarnic uneori femeile încep să bată cu pumnii în uşă, să strige, să ameninţe. Parcă nici nu le-ar auzi. Şi înţelegeţi de ce: viaţa acestor oameni superiori este zilnic sanctificată prin ritual. Când stau la masă, atenţia toată le e concentrată asupra cinei. Este, de altfel, singura lor masă împreună, pentru că locotenentul dejunează la regiment, iar studenţii la cantină.

Dar masa de seară e un ritual şi nimeni n-are dreptul să-i distragă.

V-aţi închipuit că la al doilea fel de mâncare, al doilea student va deschide o a doua sticlă de. vin. Aşa mi-am închipuit şi eu, dar m-am înşelat. *A doua sticlă de vin o destupă locotenentul.* Ordonanţa stă lângă el, gata să-i ia sticla îndată ce-o destupă şi să umple paharele.

Dar a doua sticlă trebuie să o deschidă locotenentul. Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie ... Vă întrebam adineauri dacă v-aţi găsit vreodată într-o situaţie absolut fără ieşire. Cea mai adecvată imagine este totuşi aceea a unei camere fără uşi, nici ferestre sau, încă şi mai sugestivă, imaginea aceasta: la capătul unui tunel te loveşti de peretele

muntelui şi încerci atunci să te întorci dar nu izbuteşti. Nu izbuteşti să-ţi întorci nici măcar trupul, căci simti peretele chiar acolo în spatele tău, te loveşti de el, şi-l simţi de asemenea deasupra craniului, parcă tot mai aproape, parcă ameninţând să te strivească, şi totuşi îţi spui:

trebuie să existe o ieşire! Ei bine, domnilor, vă asigur că *există o ieşire.* Dar, evident, pe alt plan. Şi aş îndrăzni să precizez: pe un alt plan al *irealului.* Aţi înţeles la ce fac aluzie: numerele negative, paradoxul, în fond, negaţia care neagă negaţia şi te scoate din nou la lumină chiar în clipa în care tu, biet om lipsit de imaginaţie, te socoteşti prins pentru vecie în acel sarcofag de piatră închis în cripta aceea strâmtă, îngheţată, din inima muntelui. Aţi înţeles acum de ce locotenentul destupă *a doua* sticlă de vin. V-am dat cheia: gândiţi-vă la istoria religiilor, la ceea ce aş putea numi taina primei repetiţii, la misterul acestei expresii: *a doua oară,* expresie aparent banalizată printr-o excesivă uzură, şi deci profanizare a limbajului, dar care păstrează totuşi, bine camuflate, fragmente dintr-o revelaţie primordială. *A doua oară,*

adică născut a doua oară, re-născut, înviat din morti, într-un cuvânt: *născut în lumea spiritului.* A doua sticlă de vin este calitativ deosebită atât de prima, cât şi de a treia sau a zecea sticlă. Nu interesează câte sticle de vin se golesc în fiecare seară în strada Preoteselor. Dar aţi înţeles că soluţia situaţiei aparent fără ieşire se află în a doua sticlă, pe care o deschide locotenentul. Dacă v-aş spune că e vorba de o transfigurare, aş exagera. Căci, aparent, nimic nu se transfigurează. Ordonanţa e tot acolo, cu tava cu pahare şi studenţii continuă să discute, ridicând uneori glasul, iar locotenentul şi-a descheiat gulerul tunicii şi uneori recită versuri, alteori meditează sau chiar evocă amintiri din copilărie. Dar, repet, toate acestea, numai aparent. In realitate, o dată destupată a doua sticlă, începi să simţi cum, treptat, totul se transformă în jurul tău. La început nu-ti dai seama. Ţii paharul în mână, guşti cu o sinceră încântare, asculţi conversaţia şi se pare că ghiceşti ceva neobişnuit, oarecum ireal înjurai tău, mai sorbi o dată şi nu-ţi vine să crezi, începi să auzi paşi, şoapte, hohote înfundate!

întorci capul mirat, în spatele tău nu e nimeni. Dar nu te linişteşti, priveşti în dreapta şi în stânga ta, priveşti în faţă, priveşti mai ales pe locotenent. Vorbeşte despre regiment, vorbeşte despre cai. Atunci începi să înţelegi. Să-l vezi trecând călare către casă, în amurg, frumos ca un luceafăr şi totuşi detaşat, rănit, să auzi paşii calului pe covorul de frunze veştede, când lumina scade pe nesimţite, şi se aprind felinarele, se aprind lămpile cu gaz, şi să te întrebi atunci: la ce bun" ce sens mai pot avea toate acestea? de ce ne-am născut dacă nu-l putem înţelege, dacă nu-l putem recunoaşte? Nu, colonelul a avut dreptate interzicându-i să se întoarcă acasă călare. Nu se poate lupta nepregătit, împotriva melancoliei... N-ai ştiut când ai mai sorbit din pahar şi asculţi mereu pe locotenent povestind şi te-ai aştepta să rămână acolo, la masă, încă un ceas, poate încă două ceasuri, atât pare de identificat cu propria lui încântare, când, deodată, îl vezi că-şi încheie tunica şi s; ridică, uşor emoţionat, cu paharul în mână, şi rosteşte: „Nj recunoaştem bătuţi. Arătaţi-vă!..." Şi încep toate să râdă, şi le vedem pe toate acolo, în spatele nostru, în faţa noastră, toate tinere şi frumoase, de te întrebi dacă sunt aievea, în carne şi oase şi te întrebi mai ales pe unde au intrat. Ritualul cere ca al doilea student să se ridice şi el, îmbujorându-se, şi să le arate, tinând-o cât poate mai sus, cheia salonului. Şi atunci fetele izbucnesc din nou în râs. Evident, dacă nu eşti de-al casei, nu ştii că salonul comunică cu sufrageria, că le desparte doar o perdea. Nu ştii, pentru că nu îndrăzneşti să-ţi imaginezi. Doar dacă ai imaginaţie, vezi imediat perdeaua şi atunci înţelegi lucrul acesta atât de simplu, pe care totuşi, nimeni din noi nu-l poate înţelege neajutorat: înţelegi că există un prag, şi o perdea, chiar acolo în faţa noastră. Dar nu înţelegi asta decât *a doua oară.* Este ceea ce-mi place să numesc misterul primei repetiţii...

Zâmbea fericit şi parcă se abandonase ca o epifanie privirilor noastre curioase, fierbinţi.

— Da, e într-adevăr vorba de un mister. Ai dreptate: nu numai că se întâmplă lucruri, dar uneori se întâmplă a doua oară. Vă vorbeam de un motociclist. îmi împrumutase un prieten cabana. Mi-o împrumutase pentru o săptămână şi mă pregăteam de plecare, când am auzit din nou motocicleta. Mi-era teamă să nu aibă un alt accident şi am alergat în marginea şoselei, am ridicat braţul şi 1-am strigat: „Emanuel!" S-a oprit şi mi-a zâmbit cu aceeaşi candoare, dar cu o nedefinită ironie.

„Vasăzică, mă recunoşti..." „Evident că te recunosc, i-am spus. Mi-a fost teamă că ai să te pierzi că n-ai să reuşeşti să-i găseşti..." îşi plecă privirile. „E adevărat că nu i-am găsit, spuse. Am mai fost şi pe la alţii, tot cu motocicleta dar nu i-am găsit. Iar pe cei care i-am întâlnit întâmplător, pe la cabane, pe la hoteluri, nu m-au recunoscut." „Aş vrea să te ajut, i-am spus. Dar trebuie să ştiu mai mult despre dumneata, să ştiu din ce lume vii." M-a privit lung şi a zâmbit din nou.

„Credeam că, în cazul nostru, întrebarea aceasta trebuia să ţi-o pun mai degrabă eu. Din ce lume vii, dacă, deşi ştii că sunt Emanuel, nu mă.

recunoşti? Credeam că dacă n-ai uitat regula jocului, ai să mă recunoşti..." Mi-am pus deodată mâna la ochi. Aş fi intrat în pământ de ruşine, dar şi de tristeţe, de părere de rău. „Vladimire! mi-am spus. Câţi ani ai?" Ştiam câţi aveam: 55 de ani. Viaţa mi se apropia repede, tot mai repede, de sfârşit, într-un anumit sens, puteam spune că-mi trăisem viaţa. Era prea târziu acum. N-o mai puteam începe din nou. Şi o trăisem greşit, mai precis, o trăisem ca într-un vis, fără să-mi dau seama ce se întâmpla cu mine. Trăisem la întâmplare, deşi în adolescenţă, în primii ani ai tinereţii aflasem de losafat şi începusem să-l învăţ. Ceva mai mult: câţiva ani, cei mai frumoşi, ajunsesem" la partea a doua, cea care începe: „La moară la losafat." îmi plăcea atât de mult, eram atât de fericit jucând-o, încât eram sigur că nu o voi uita niciodată, că, dimpotrivă, voi ajunge să joc şi partea a treia şi din ce în ce mai bine, că o voi juca până la sfârşitul vieţii. Şi acum mă apropiam repede, tot mai repede, de sfârşit şi m-am trezit că uitasem de mult de losafat, că-mi trăisem viaţa fără să-l joc că, în fond, nu trăisem eu, ci trăiseră altii prin mine, mă lăsasem trăit laolaltă cu alţii, pentru altii...

Cât de total puteam uita esenţialul! îl purtasem în braţele mele, plin de sânge până la cabană şi nu-l recunoscusem. Nu-l recunoscusem nici când mi-a spus că e Emanuel. Credeam că e amnezic. Mi-era milă de el. Mi-era teamă că se va rătăci, că se va pierde. Şi el venise să mă trezească pe mine, să-mi reamintească de losafat. încercase totul ca să mă trezească. Urcase de cinci ori cu motocicleta panta aceea abruptă şi în cele din urmă recursese la accident, îşi închipuia că poate sângele mă va trezi. Sau una din povestirile lui, evident, atât de neverosimile de fabuloase. Sau poate numele lui, Emanuel. Dar nu mă trezise nimic...

Din fericire, a mai venit a doua oară, şi 1-am recunoscut.

„Mai avem timp? 1-am întrebat repede. Nu e prea târziu?" „E târziu şi timp avem puţin, mi-a răspuns. Dar partea a doua se joacă înainte şi, dacă vrei..." „Unde sunt ceilalţi? 1-am întrerupt. Mi-aduc aminte de Prajan: avea o frunte frumoasă,^ iubea muzica, iubea pe Goethe, spunea că va compune un Divan... îmi aduc aminte de Elina, care ne striga la sfârşitul părţii a doua: «Cine nu tăgăduieşte, nu-şi mai aminteşte.» îmi aduc aminte de... " „S-au rătăcit toţi, spuse Emanuel.

Au uitat. Unii au obosit şi s-au aşezat, îţi aminteşti de regula morii:

când, intrând în moară, vezi un scaun gol, să te întrebi cine ţi l-a pus acolo şi să treci mai departe. Cînd vezi pe cineva odihnindu-se pe scaun să întrebi... Ia să văd, îţi aminteşti ce trebuie să întrebi?" îl ascultam şi simţeam cum îmi dogoresc obrajii. Nu-mi mai aduceam aminte.

„Aproape nimeni nu-şi mai aminteşte către sfârşitul tinereţii, spuse el zâmbind. Dar partea a doua o joacă alţii. Unii uită câtva timp, dar apoi, deodată, îşi amintesc de partea a doua şi reîncep s-o joace. Dar, evident, cei care au fost de la început şi joacă acum partea a treia au trecut mai departe. Treci dintr-o grădină într-alta, dintr-p pădure într-alta, dar până ce nu ieşi din moară jocul e acelaşi, întâlneşti mereu alte perechi, alte grupuri şi dacă întârzii prea mult, sau uiţi una din regulile jocului, te rătăceşti..."

— E adevărat, îl întrerupse Zamfirescu. Dacă uiţi, te rătăceşti.

V-am spus că uitasem de întâmplarea cu bătrâna oarbă şi cu fata.

Crezusem la început că era oarbă, crezusem asta pentru că uitasem. De fapt, aşa cum mi-am dat seama îndată ce mi-am amintit, bătrâna trăgea să moară. Şi de atunci, de câte ori îmi amintesc de amănuntul acesta, le întâlnesc. Evident, fata îi citeşte mereu şi astfel bătrâna

află lucruri interesante, înţelege ce se întâmplă cu ea, îşi înţelege mai ales viaţa.

Dar prin câte n-au trecut, sărmanele, de când te-am întâlnit pentru întâia oară, în faţa casei. Le zăresc uneori prin restaurante. Oamenii nu înţeleg de ce este vorba şi ating braţul fetei, îi zâmbesc cu milă şi îi strecoară o bancnotă între filele cărţii. Fata roşeşte, înclină uşor capul, mulţumindu-le cu un zâmbet şi trece mai departe, cu cartea într-o mână, trăgând uşor bătrâna după ea. E greu să refuze, pentru că oamenii au bancnotele gata pregătite, ar putea să se supere. Dar nici ea, nici bătrâna n-au intrat în restaurant ca să cerşească. Traversează restaurantele, după cum traversează băncile, şcolile, bisericile, spitalele, pentru că pe-^colo trece drumul lor, cel puţin drumul pe care-l arată harta. Uneori, traversările acestea dau loc la tot felul de încurcături.

Bunăoară, în ziua când s-a pus piatra de temelie la Primăria de Verde.

Vă amintiţi cât au vorbit ziarele, căci venise şi primul-ministru. Eu reprezentam Societatea, îmi aduc aminte, tocmai îşi terminase primarul discursul şi primul-ministru apucase cărămida, când au apărut. Nu-mi dau seama pe unde au intrat. Veniseră probabil de-a dreptul din biserică. La ora aceea, biserica era goală. N-o mai păzea nimeni. Şi, în timp ce primul-ministru cântărea cărămida în mâna dreaptă, bătrâna s-a aşezat pe scaun chiar acolo, în faţa lui, la un pas de şanţul temeliei, ca şi când nu l-ar fi văzut. Şi fata a început imediat să-i citească din

carte. S-au descoperit toţi, respectuoşi; se vedea bine că erau impresionaţi. Nu înţelegeau despre ce era vorba, dar îşi închipuiau că e ceva în legătură cu datinile strămoşeşti. Şi într-adevăr, fata citea admirabil. Şi ce text înălţător, era tocmai vorba despre apa Vavilonului, despre luntrile care ne aşteaptă acolo, la apa Vavilonului.

Arhiereii plângeau ascultând-o citind şi oamenii politici căzuseră pe gânduri, cu ochii la fată. Parcă se făcuse acum şi mai frumoasă. Şi când a închis cartea şi a tras uşor bătrâna după ea, primul-ministru s-a repezit şi i-a sărutat mâna. Am ştiut că face asta din interes, pentru propagandă, dar nu e mai puţin adevărat că am fost impresionaţi. Ne-a plăcut gestul, vreau să spun. însă câte încurcături n-au mai fost şi atunci! întâi, că n-au mai găsit cărămida, piatra de temelie pe care se imprimase inscripţia; un text scurt, dar în legătură cu Primăria de Verde. Erau cărămizi destule acolo, la îndemâna primului-ministru, dar se pierduse tocmai cărămida cu inscripţia. Şi oamenii, dându-se respectuoşi la o parte, ca să facă loc bătrânei, se produsese confuzie. O parte din arhierei, în odăjdii, plecaseră după bătrână. Ar fi plecat şi fanfara dacă cineva nu şi-ar fi adus aminte că fanfara nu poate pleca înaintea primului-ministru şi dacă nu i-ar fi oprit. Eu reprezentam Societatea, trebuia să rămân pe loc, lângă temelie, şi-mi părea rău.

Recunosc că eram emoţionat. Aş fi vrut să mă iau după ele, să ascult fata citind. Ştiam că bătrâna oboseşte repede, şi atunci se aşeza pe scaun, şi fata deschide cartea şi-i citeşte. Dar nu puteam pleca până nu se găsea cărămida, încercam să mă consolez, spunându-mi că am să le mai întâlnesc, că am să le mai întâlnesc, poate foarte curând.

— E adevărat, începu Gologan, asta e o consolare să ştii că-i întâlnim mereu. Vă spuneam de Stavroghin. Stavroghin a murit demult, văduva lui s-a întors în Grecia, magazinul a trecut pe mâna unui nepot, dar prietenii lui Herghelie se întâlnesc mereu, prin casele mari, luxoase, case cu etaj şi aşa avem şi noi prilejul să-i reîntâlnim, vreau să spun, noi, prietenii lui Stavroghin. La câţiva ani numai după botez, eram la Aristide. Sărbătorea nunta de argint şi invitase, spunea el, trei sute de persoane. Noroc că n-au putut veni toţi, căci, vă întreb, unde ar fi încăput? E adevărat, are şi el parter şi trei etaje, dar cine ar fi îndrăznit să urce până la etajul al treilea? Scara aceea largă, maiestuoasă, de marmoră, era ticsită. Cu greu, cerându-ţi scuze, facându-ti loc cu coatele, ajungeai - dar cum? cât de obosit! - până la etajul doi. De acolo,

înainte, nu te mai încumetai. Nu se mai vorbea decât englezeşte şi ruseşte. Domni cu barbişon, în frac şi decoraţii, doamne în rochii lungi de seară, dar ce bijuterii, ce minunăţie de bijuterii! Rămăsesem cu privirile pironite asupra unui diamant de o neobişnuită mărime şi frumuseţe, când cineva mă apucă de braţ. Era Baronul. „Dacă ai şti că până acum vreo două ceasuri Madame de Chenier vindea bilete la cinema «Select» îmi şopti el zâmbind. Dar a făcut ce-a făcut şi a venit.

E drept, adăugă, la Aristide venim întotdeauna cu plăcere. Totul depinde de Herghelie: dacă are timp să ne anunţe cu o săptămână înainte, venim chiar din străinătate. Cum s-a întâmplat cu doamna Pelican. S-a întors alaltăieri de la Stokcholm." „Dar doamna, doamna aceea frumoasă, blondă - începui eu, stingherit că nu-mi aduceam aminte numele -, am întâlnit-o mai demult la legaţia Elveţiei..." „Evangelina, zâmbi el. Evangelina Farmaki. Trebuie să fie şi ea pe aici.

Mi s-a părut chiar că am zărit-o adineauri." Şi întâmplarea a făcut să ne trezim faţă în faţă, câteva clipe în urmă. I-am sărutat mâna cu o sinceră bucurie. „După cum văd, începui eu, duceţi aceeaşi viaţă distinsă, strălucitoare." „Da, spuse, dar vezi că oamenii obosesc, încep să se plictisească şi atunci încearcă altceva. Unii se instalează în orăşelele de băi, rămân acolo zece, douăzeci de ani. îmi închipui că îi atrage în primul rând confortul. Ascensoarele, odăile cu baie şi duş, sălile de joc, dar mai ales terenurile de tenis. Mingile acelea neastâmpărate, rachetele, sunetele, căci nu e aşa? când mingea e prinsă corect de rachetă, auzi un sunet inimitabil, sunet cu totul turburător, îţi aminteşti de copilărie, de tinereţe, înţelegi atunci că sunt oameni în stare să asculte zece, douăzeci de ani mingile de tenis prinse în rachete, înţelegi că nu te mai saturi, acelaşi ritm, misterios, turburător, îţi dă necontenit de gândit, ai putea privi şi asculta zeci, sute de ani şi să te tot întrebi: *„De ce? De ce?"* O ascultam fascinat. Nu mai mă săturam, ascultând-o vorbindu-mi de orăşelele de băi, de viaţa lor mondenă, atât de interesantă, de strălucitoare...

— Te înţeleg, îl întrerupse Onofrei. Uneori, la anumiţi oameni, sub aspectul celei mai stridente banalităţi, ţi se revelează structurile profunde ale realului. Structuri care altminteri, raţional, vreau să spun, ne sunt inaccesibile. Cum îi mărturiseam lui Blanduzia, dacă de la presocratici încoace gândirea occidentală n-a mai făcut nici un progres ba, dimpotrivă, am putea spune chiar că s-a înfundat în văgăuni fără ieşire, asta se datoreşte în primul rând arbitrarei, monstruoasei importanţe acordate limbajului. S-a crezut, greşit, că realitatea nu

poate fi înţeleasă decât prin concepte, şi conceptele le făurim prin limbaj şi nu le putem perfecţiona decât perfecţionând şi purificând limbajul. Dar realitatea ultimă nu poate fi surprinsă în concepte şi nici exprimată prin limbaj. Pentru mintea noastră, realitatea ultimă, *fiinţa,* e un mister şi eu definesc misterul: ceea ce nu putem recunoaşte, ceea ce este irecognoscibil. Asta însă poate însemna două lucruri: ori că nu putem cunoaşte niciodată realitatea ultimă ori o putem cunoaşte *oricând,* cu condiţia să învăţăm s-o recunoaştem sub infinitele ei *camuflări în aparenţe,* în ceea ce numim realitatea imediată, în ceea ce indienii numesc *maya,* termen pe care 1-aş putea traduce prin *irealitatea* imediată. Aţi înţeles la ce fac aluzie: la întâmplări, la evenimente, la întâlniri fortuite, la ceea ce, aparent, ar putea să nu aibă nici o semnificaţie. Zic aparent. Dar dacă aparenţa asta e numai o cursă pe care ne-o întinde *maya,* vrăjitoarea cosmică, materia în devenire? De aceea vorbeam de o *coincidentia oppositorum,* de acest mister în care fiinţa poate coincide cu nefiinţa. Repet: *poate* coincide.

Dar nu coincide întotdeauna căci, dacă ar fi coincis, nu s-ar mai fi numit mister. Şi locotenentul? mă veti întreba. Cum a izbutit locotenentul, atât de tânăr, atât de frumos şi mai ales aşa cum e, Don Juan şi totodată Adonis, cum a putut locotenentul să-şi reveleze acest

mister? Cred că v-am răspuns de mai multe ori la această întrebare.

Dar am să mai răspund o dată. Când a înţeles că *atman* e identic cu *brahman,* locotenentul a înţeles că a murit pentru lume, căci s-a trezit deodată detaşat de tot şi de toate şi, deşi această moarte însemna libertatea lui, el era, aşa cum prea bine spun indienii, „un mort în viaţă", şi aşa cum se întâmplă în asemenea cazuri limită, uneori simţi viaţa dar alteori simţi mai degrabă moartea, şi într-un asemenea moment locotenentul s-a întrebat dacă nu există vreo ieşire. Şi evident exista o ieşire. Trebuie să moară *a doua oară* şi să redevină ceea ce fusese la început - locotenent de roşiori - continuând totuşi (căci aici stă paradoxul coincidenţei *oppositorum)* să rămână ce izbutise să devină prin *Upanishade: atman-brahman.* Dar cum? Cum să găsească această ieşire, cum să mai moară a doua oară, când, devenind spirit pur, devenise nemuritor? Dacă ştiţi să vă puneţi corect acesta întrebare, aţi aflat răspunsul. Vă vorbeam de o perdea, de un prag. Termenii aceştia v-au dat răspunsul. Vă vorbeam de un grup de femei tinere şi frumoase care apar deodată, din nevăzut, în sufragerie şi izbucnesc în râs.

Femeile acestea v-au dat răspunsul. *Una din ele* este Magna Mater.

marea zeiţă, spuneţi-i Afrodita dacă vreţi, deşi numele ei sunt fără număr. Una din ele, spun. Aproape întotdeauna, într-un grup de femei tinere şi frumoase, una din ele este o mare zeiţă, dar cum s-o recunoşti?

Nu ştie nimeni asta, nu o ştie nici chiar ea însăşi. Şi acum vă dau din nou răspunsul: locotenentul se comportă ca şi cum n-ar şti că este el, locotenentul de roşiori, ca şi cum ar fi uitat că este un Adonis rănit de marea zeiţă, un Adonis agonizând lângă trunchiul de copac, un Adonis însângerat, trăgând să moară. Dar vedeţi, reluă Onofrei după o lungă tăcere, aici stă misterul, locotenentul nu ştie niciodată mai dinainte dacă va muri de-a binelea sau dacă va izbuti să reînvie, în fiecare seară deci, începând ritualul, ia acest risc: să nu se mai trezească, să nu mai reintegreze *lumea aceasta,* vreau să spun. Căci, evident, el - *atman* fiind nemuritor, spiritul e indestructibil. Dar viaţa aceasta n-are nimic de-a face cu nemurirea, în viaţa aceasta nu ţi se cere să fii nemuritor, nici indestructibil; tot ce ţi se cere este să fii viu. Şi evident, viaţa, plenitudinea aceasta trupească, frumuseţea, virilitatea, fertilitatea, toate acestea nu le dobândeşti prin spirit, nu ţi le dă *atman,* ci marea zeiţă, spuneţi-i dacă vreţi Afrodita. Ea e izvorul vieţii, al vieţii *acesteia,* din lumea *aceasta,* lume în care, în fiecare seară, locotenentul riscă să nu se mai întoarcă, înţelegeţi la ce fac aluzie: dacă printre cele câteva femei frumoase se întâmplă să nu se afle şi o mare zeiţă? Pentru că, înainte de ritual, nimeni nu ştie dacă marea zeiţă este *acolo,* nici *cine* este ea. Nu ştie nici ea asta. Femeile şi fetele acelea cred că sunt doamne, domnişoare, văduve, divorţate, încă şi mai grav: ar continua să creadă asta până la sfârşitul vieţii dacă n-ar fi cineva - în cazul nostru locotenentul - care să le reveleze adevărata lor identitate. Şi care este adevărata lor identitate? Patru, cinci sau zece, douăsprezece sunt într-adevăr ceea ce arată a fi - doamne, domnişoare -, dar una se dovedeşte a fi marea zeiţă. Mai precis, *în acea seară,* una din ele întrupează, fără s-o ştie, fără ca nimeni altcineva s-o ştie, o mare zeiţă.

Evident, în seara următoare poate fi o alta şi aici stă misterul, că nimeni nu ştie mai dinainte, nu o ştie nici locotenentul. Din fericire...

Se opri, extenuat, şi ne privi pe toţi, zâmbind.

— Din fericire, adăugă după o pauză, Dumnezeu a lăsat pe lume, pentru păcatele noastre, strugurele roşu şi viţa-de -vie...

Tresării şi mă pregăteam să-l lămuresc, să-i explic că mă înţelesese greşit, când Zamfirescu mi-o luă înainte:

— E curios să vorbeşti de vie şi de viţa-de -vie.

— E într-adevăr curios, spuse şi Gologan.

— Spun că e curios, continuă Zamfirescu, pentru că ultima oară când le-am întâlnit s-a întâmplat tocmai aşa, să le întâlnesc într-o vie, la via unui cumnat al meu, Eufrosin. Când să fi fost asta? Nu-mi amintesc bine, dar nu poate fi prea demult. Era după ce se născuse al doilea copil, deci acum vreo doi, trei ani. La un cules de vii, la ei la vie, lângă Târgovişte. Şi evident, lume multă, prieteni, vecini, unii din Târgovişte, alţii din Bucureşti. Le-am recunoscut îndată: Bătrâna se aşezase pe scaun, fata începuse să citească şi pe nesimţite culegătorii se adunaseră în jurul lor. M-am apropiat şi eu, emoţionat, dornic mai ales s-o aud citind. Dar ce e mai curios, n-o mai auzeam. Sau, poate, o auzeam dar n-o mai înţelegeam. Nu înţelegeam ce citeşte. Toţi ceilalţi, culegători, lucrători, oaspeţi, o ascultau cu evlavie, s-ar fi spus că o aud şi o înţeleg. „Ce spune?" am întrebat, în şoaptă, pe cineva de lângă mine. S-a întors şi m-a privit. Se vedea bine că era iritat. „Ascultă şi dumneata, că e frumos." mi-a răspuns şi mi-a întors spatele. Am mai rămas acolo câteva minute trudindu-mă s-o aud, s-o înţeleg şi apoi m-am întors abătut spre conac. Dar 1-am zărit pe Eufrosin alergând şi m-am luat după el. M-am trezit că alerg şi eu căci, deşi îl strigam din urmă, nu mă auzea sau poate se prefăcea că nu mă aude. Dar când 1-am ajuns, mi-a şoptit: „O să treacă pe la pod. Fata spune c-au să treacă pe-acolo."

— Ei, vezi?! îl întrerupse Onofrei, înflăcărându-se deodată. Se întâmplă aşa cum ar fi trebuit să mă aştept. Există întotdeauna o ieşire, există un prag, un pod, în cazul viei dumitale exista un pod. Dar eraţi acum fără grijă, pentru că eraţi în vie . Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie, ne întrebă privindu-ne pe rând. Vă aflaţi acolo *în mod natural,* într-un anumit sens inconştient, pentru că nu apucaserăţi să vă puneţi întrebarea. Dar ce ne facem noi care, punându-ne întrebarea, nu mai putem reintegra spontaneitatea pură, modul natural de a fi? Noi care am pierdut beatifica inconştienţă a copiilor şi a ignoranţilor? Noi *ştim* că trebuie să trecem podul. Repet: ştim, şi mai ştim şi ce ar putea însemna asta - să-l trecem şi să nu ne mai putem întoarce...

Aş fi vrut să-l întrerup, dar Gologan mi-o luă înainte:

— Aveţi perfectă dreptate, începu el turburat. Aveţi perfectă dreptate să vă puneţi această întrebare. Dacă Dumnezeu, pentru păcatele noastre, a lăsat viţa-de-vie, de ce, totuşi e atât de greu? De ce ne frământăm toţi, din zori până seara, şi nu mai prididim niciodată, o luăm întotdeauna de la început, în fiecare dimineaţă, acelaşi şi acelaşi lucru? Şi nu e greu numai pentru noi, oameni ca toţi oamenii, fiecare cu treburile şi necazurile noastre, dar şi pentru superiori, bunăoară prietenii lui Herghelie. Baronul, doamna Pelican, Evangelina şi toti ceilalţi. Asta mi se pare de neînţeles . Că oameni superiori ca ei, oameni culţi, învârtindu-se tot în cercuri distinse, călătorind în străinătate, să nu se poată aşeza, cum ar dori, să nu se poată odihni.

Bunăoară Baronul, care-mi spunea la un Sfântul Dumitru: „Nu zic, e frumos şi aici, că au parc cu havuz, casă încăpătoare, luxoasă, cu patru etaje, dar ia închipuieşte-ţi să fii acum la ţară, să te pregăteşti pentru culesul viei? Ia închipuieşte-ţi să ai via ta, cât ar fi ea de modestă, dar să ştii că e a ta, că o lucrezi tu, că din strugurii pe care-i culegi ai să-ti pregăteşti vinul tău, şi apoi ai să te odihneşti acolo, în vie, să aştepţi, să nu te grăbeşti, ci să laşi să îmbătrânească vinul, să-l laşi aşa zece, douăzeci de ani, şi tu să stai lângă el, fără griji, fără gânduri..."

— M-aţi înţeles greşit, îl întrerupsei eu, adresându-mă mai ales lui Onofrei. Via aceasta la care mergem e la Gorgani, lângă mare. Şi e fără îndoială cea mai frumoasă vie din această parte a Dobrogei. Acum vreo cincisprezece ani a voit s-o cumpere judeţul, s-o dăruiască

reginei.

Dar s-au opus unchii mei şi bine au făcut. E o minune. Acum, când se apropie culesul, parcă ar fi de pe altă lume. Să priviţi via de pe terasă, s-o priviţi cum se întinde pe deal, urcă, tot urcă mereu şi deodată parcă dispare, parcă s-ar fi prăvălit malul şi de acolo nu mai vezi decât marea, cât poţi cuprinde cu ochii, nu mai vezi decât marea...

— îmi pare rău, vorbi Onofrei privindu-mă lung, dar am impresia că nu ne înţelegem. Pentru că, evident, ca să ajungem la mare, trebuie să trecem Dunărea. Şi o trecem pe un pod.

— Da, la Cernavodă.

— Asta voiam să vă spun. Există şi aici un pod. Şi acum, de vrem, de nu vrem, ne apropiem de el şi o să-l trecem. Dar noi ne-am pus întrebarea. Sau, ca să vorbesc numai pentru mine, eu mi-am pus întrebarea. Nu mai pot uita că mi-am pus întrebarea. Şi atunci, cine îmi garantează că, o dată trecut podul, am să mă mai pot întoarce?

— E un pod solid, începui.

— Ştiu ce vrei să spui, mă întrerupse Onofrei. Vrei să spui că nu e un pod simbolic. Dar eu nu m-am referit la un pod simbolic, nici la simbolismul podului. Nu prea mă prăpădesc după simboluri. Or fi având şi simbolurile rostul lor în economia spiritului, dar simbolismul,

ca şi limbajul, te menţine într-un univers abstract. Or, toată problema este: cum să evadăm din universurile abstracte pe care ni le-am construit singuri? Nu simbolul în el însuşi e important, ci obiectul concret în care se manifestă. Aici stă tot misterul. Nu simbolismul viţei-de-vie interesează, ci o viţă-de-vie una singură, care ar putea fi şi altceva, care ar putea semnifica, bunăoară, prezenţa zeiţei, prezenţa ei reală, concretă, nu ideea, nici imaginea ei. Asta e, de fapt, problema locotenentului: cum să identifice marea zeiţă între cele cinci sau zece femei tinere şi frumoase care-l înconjoară în fiecare seară? Dar ţineţi seama de faptul că între viţa-de-vie, ciorchinele roşu şi marea zeiţă există o misterioasă solidaritate, că în anumite cazuri viţa-de-vie creşte chiar din trupul gol al zeiţei, iar, în alte cazuri ciorchinele roşu este chiar gura zeiţei, gura care dă viaţă, bogăţie, fertilitate, noroc, beatitudine, dacă ţineţi seama de toate acestea, aţi ghicit cum identifică locotenentul în fiecare seară, pe marea zeiţă camuflată printre atâtea doamne, văduve şi domnişoare. Este vorba de un ritual, nu de un simbol. Simbolismul n-are nimic de-a face cu drama pe care o retrăieşte zilnic locotenentul, şi anume: cum să reintegreze *lumea aceasta,* după ce a devenit spirit pur, *atman-brahman* şi, deci implicit, după ce a cunoscut accidentul tragic al lui Adonis?

— înţeleg foarte bine, am încercat să-l întrerup.

— Nu cred că înţelegi, a continuat Onofrei. Pentru că altminteri n-ai fi făcut aluzie la soliditatea podului de la Cernavodă. Dacă n-aş recunoaşte soliditatea podului peste Dunăre, n-aş trăi în lumea aceasta.

Dar pe mine mă interesează în primul rând *lumea aceasta,* pentru că numai aici sunt camuflate misterele şi, ca atare, numai *aici,* într-o existenţă încarnată, avem oarecare şanse să ni le revelăm. Dar dacă, acceptăm principiul că misterele sunt camuflate în fiinţe şi obiecte, .

trebuie să acceptăm şi acest caz particular: că podul de la Cernavodă *ar putea camufla* un mister. Zic: *ar putea* şi adaug: cel putin pentru unii din noi. Evident, nu putem şti asta mai dinainte. Acum, despre ce fel de mister ar putea fi vorba? Simbolismul te ajută oarecum, dar te ajută numai în parte. Simbolismul îţi spune că podul semnifică o trecere spre altceva, către o altă lume, către un alt mod de a fi. Dar simbolismul nu-ţi poate garanta mai dinainte ce fel de *altă lume* vei integra sau ce *alt mod de a fi* vei dobândi. Aţi înţeles, deci, de ce mă găsesc într-o situaţie comparabilă cu a locotenentului, într-o situaţie aparent fără ieşire. Pentru că, iată, ne apropiem de Pod, şi în câteva minute vom avea sub noi Dunărea. Iar în câteva ceasuri ne vom

apropia de vie, la Gorgani, dar cum? în ce mod? Vreau să spun: în ce mod de a fi? Pentru că, în ceea ce mă priveşte, pe locurile acestea eu am mai fost, dar îmi amintesc vag de ele, mai exact îmi amintesc doar faptul că-mi amintesc. Să fi visat oare? Dacă aş izbuti să-mi amintesc, aş înţelege dacă am visat sau n-am visat. Dar, domnii mei, şi profit de acest prilej, ar putea fi ultimul, ca să vă spun cât am fost de încântat să vă cunosc, cu câtă plăcere vă voi reîntâlni la Bucureşti, domnii mei, acum, că vă privesc pe fiecare, simt o beatitudine adâncă şi fără motiv şi-mi reamintesc vag de călătoria pe care o făceam cândva, poate în vis, poate altădată, dar o călătorie întocmai ca aceasta de acum, tot aşa, noi patru, într-un compartiment de clasa I, şi tot aşa, ca şi acum, locomotiva îşi potoleşte suflul, pentru că ne apropiem de Pod. N-aş vrea să mă socotiţi un sentimental, dar îndrăznesc să vă spun că sunt fericit, tot mai fericit. Şi de asta m-a avertizat locotenentul, că simţi o indescriptibilă beatitudine în clipa când te cuprinde frica, te cuprinde deodată din toate părţile, izvorăşte din adânc, din inima vieţii şi dacă în clipa aceea nu-ţi spui: *trebuie să existe o ieşire!* eşti pierdut, nu te mai poţi întoarce, ai rămas îngropat de viu acolo, în cripta aceea din inima muntelui, în camera aceea obscură, fără uşi şi fără ferestre. Simt această beatitudine, simt cum mă cuprinde frica şi îmi spun, şi vă spun şi dumneavoastră: *există o ieşire!*

Se opri brusc şi mă privi fără să mă vadă, cu ochii sticloşi. Cât a durat asta? Cât a durat? Dar 1-am văzut că se ridică şi îşi caută servieta.

— Aş vrea să mai pot adăuga ceva, spuse. Dar, aşa cum mă aşteptam, nu se mai poate adăuga nimic. Căci iertaţi-mă dacă îmi permit să fiu sincer, ce-aţi putea înţelege mai mult decât aţi înţeles acum o jumătate de ceas, când vă spuneam că, pentru mine, misterul este irecognoscibil? Probabil că unii dintre dumneavoastră aţi privit pe fereastră şi aţi văzut-o. Dunărea vreau să spun. Aţi văzut Dunărea în timp ce o treceam, aţi văzut Podul, şi o să vedeţi via de la Gorgani.

într-un anumit sens vă invidiez, dar pe de altă parte... Ce-aş mai putea adăuga altceva? Acum, că am început să vă cunosc, nu vă pot spune decât atât: că ni se întâmplă, fiecăruia din noi, fel de fel de întâmplări, dar din nefericire le uităm. Iar când nu le uităm, nu ştim să le recunoaştem. Cu puţină imaginaţie, aş fi putut să vă recunosc, şi atunci mi-aş fi amintit şi eu tot ce-ar fi trebuit să-mi amintesc...

îşi luă servieta, ne strânse mâna cu căldură şi ieşi pe culoar. Nu îndrăzneam să mai adaug ceva. Dar îl priveam toţi depărtându-se. Şi, ca din întâmplare, când a ajuns la capătul culoarului, trenul s-a oprit şi a coborât. Nu bănuisem că mai există o gară atât de aproape de Pod.

Niciodată n-am mai reuşit să-mi amintesc numele ei.

Decembrie, 1963 ADIO!...

Dacă mă voi hotărî vreodată să scriu o piesă de teatru, iată cum aş face:

Un actor apare de după cortină şi, apropiindu-se de rampă, strigă:

„Adio!" ... îşi roteşte încet privirile în sală, ca şi cum ar căuta pe cineva şi strigă a doua oară: *„Adio!"...* Apoi, după o pauză lungă, apăsătoare, adaugă: *„Asta era tot ce aveam să vă spun: Adio!"...* Cu pricepere, cu emoţie (căci e actor), ridică braţele în sus, sau face un alt gest de rămas bun şi, discret, dar întristat (lăsând să se înţeleagă că nu există altă soluţie), se îndepărtează încet şi dispare în spatele cortinei.

Evident, publicul nu va înţelege. Va crede că asta face parte din piesă şi va aştepta să vadă ce se mai întâmplă. Unii vor întoarce capetele, vor privi până în fundul sălii, vor începe să vorbească între ei - aşteptând. Zadarnic. Cortina nu se va ridica. Dar vor începe să se audă zgomote pe scenă, în spatele cortinei şi curând se vor auzi voci, un strigăt de femeie, apoi alte

voci, parcă mai mulţi bărbaţi ar fi rostit împreună acelaşi text, alcătuit din propoziţii scurte şi oarecum ameninţătoare, în fundul sălii, spectatorii, în majoritatea lor studenţi, vor începe să râdă. Unii se vor ridica în picioare, sperând, poate, că astfel ar putea să vadă ce se întâmplă. Dar ceilalţi vor protesta, vor striga: *„Staţi jos! Staţi jos!"* Şi apoi, deodată, cei din primele rânduri vor începe să aplauade şi, după ei, sala întreagă - ropote de aplauze, urale şi tinerii studenţi vor lovi ritmic podeaua cu amândouă picioarele.

Atunci, dintr-un colţ pe care încă nu 1-am precizat, cineva, un bărbat între două vârste, dar cu o figură palidă, melancolică, se va îndrepta spre scenă. Aplauzele vor înceta o clipă, dar vor porni din nou, furtunoase până ce omul va ridica braţele în sus şi, înainte de a se face pe deplin tăcere, va începe. (De aceea primele cuvinte nu vor fi auzite.

Spectatorii se vor întreba unii pe altii: „Ce-a spus? Ce-a spus?")

— în numele directorului dar şi în numele camarazilor mei, vă rog, vă rugăm să faceţi linişte. Este greu să vă explic de ce şi, dacă m-aţi

crede, am încercat să mă recuz. „Trimiteţi pe altcineva, domnule director, i-am spus, 1-am implorat chiar. Alegeţi pe cineva care să ştie să le vorbească direct - pe Darius, bunăoară, pe Melania.

Dumnevoastră ştiţi - mă adresam eu directorului -, mă cunoaşteţi bine; nu mă pricep decât la limbajele indirecte. Puneti-mă să le explic de ce acum, la începutul toamnei, soarele se înclină spre miazănoapte şi voi găsi zeci, nenumărate, felurite şi seducătoare aluzii şi imagini şi alegorii. Dar de ce tocmai pe mine, acum, *când încă n-am trecut de prima scenă?,.."*

— Mai tare! Vorbeşte mai tare! a strigat cineva din fundul sălii.

— îmi va fi greu, pentru că monologul meu... Pot să vă spun asta:

pentru monologul din actul II am refuzat angajamentele în provincie, roluri de mare prestigiu...

— Mai tare! au strigat din nou.

— Vă spuneam că o să-mi fie greu, pentru că monologul de care vă vorbeam trebuie rostit aproape în *sotto voce.* Mă voi furişa printre butoaie, voi privi spre dumneavoastră şi voi monologa, dar n-o să mă auziţi. Şi nici de văzut nu mă veţi putea vedea, pentru că între noi şi voi se află cortina.

— Vorbeşte, domnule, mai tare! a ţipat o doamnă ridicându-se în picioare. (O doamnă în vârstă.)

Şi câţiva au izbucnit în râs, altii au aplaudat. Dar s-a auzit din nou, cu severitate „ŞşştL" şi sala a împietrit într-o nefirească tăcere, întreruptă câteva clipe în urmă de o voce puternică, străbătând de dincolo de cortină. Parcă ar fi poruncit ceva, pentru că s-au auzit urale depărtate, dar şi un hohot de plâns, foarte aproape de cortină. Plângea desigur o femeie. Actorul şi-a întors mirat capul.

— Cum trece timpul, aici la dumneavoastră! a exclamat. Parcă zboară! Am ajuns deja la scena a III-a, poate cea mai misterioasă, în orice caz, e cea mai tragică. Credeţi-mă, e greu, e greu... Cum să vă explic? Eu ştiu ce-ar fi vrut directorul. Ar fi vrut să vă spun, politicos, dar cu multă simpatie, că noi, aşa cum era convenit, am început spectacolul la opt treizeci şi să vă rog să fiţi înţelegători, să nu faceţi prea mult zgomot. E adevărat, cortina aceasta e veche, aşadar e solidă, amortizează zgomotele. Dar dacă râdeti prea tare sau aplaudaţi, sau bateţi cu picioarele în podea, se aude şi dincolo de cortină. Şi sunt scene de mare subtilitate, monologuri rostite aproape în şoaptă, dialoguri imperceptibile, căci de ce-am răspunde imediat când ni se adresează cineva necunoscut sau prea depărtat de noi? Răspundem când credem noi de cuviinţă. Avem timp. Vă repet: în aparenţă, spectacolul trebuie să se încheie la unsprezece şi

treizeci şi cinci - dar în realitate *avem timp.* Nu ne grăbim...

Voia desigur, să zâmbească, dar se răzgândi şi-şi trecu palma pe buze, îşi mângâie bărbia. Şi tocmai atunci cortina fremăta o clipă, de la un capăt la altul, parcă ar fi fost bătută de vânt, şi se auzi un zgomot surd, peste putinţă de identificat.

— A căzut cineva! exclamă un tânăr din rândul I şi voi să se ridice în picioare.

— Vedeţi, tocmai asta voiam să vă spun, continuă actorul. Nu ne mai înţelegem. Am crezut întâi că e cortina de vină, că ne desparte cortina. Că, în fond, prin simplul fapt că dumneavoastră alcătuiţi publicul, iar noi suntem actori, o prăpastie se deschide între noi. Dar nu e asta. Orice s-ar spune şi de o parte şi de cealaltă a cortinei suntem tot oameni. *Dar e din cauza Timpului.* Noi avem timp, nu ne grăbim şi atunci, tot ce ne spunem *noi, între noi,* pur şi simplu...

Ezită din nou şi-şi trecu palma pe bărbie.

— De fapt, nu e atât de simplu, adăugă. Dar nu ne înţelegem. Nu ne puteţi înţelege, deşi în aparenţă vorbim acelaşi limbaj. Cine dintre dumneavoastră n-a înţeles cuvântul acesta simplu, patetic, dacă nu chiar de-a dreptul tragic: *Adio?* Şi totuşi, când adineauri, camaradul meu v-a explicat că *asta era tot, că asta era tot ce aveam de spus,* aţi izbucnit în râs, aţi început să aplaudaţi şi să bateţi din picioare... Dar, încă o dată, şi directorul, şi noi, actorii, atâta vă rugam: linişte. Sau, dacă nu aveţi răbdare să aşteptaţi sfârşitul spectacolului, la unsprezece treizeci şi cinci puteţi pleca, vă puteţi întoarce acasă. Aveţi desigur atâtea alte lucruri de făcut...

Se înclină, parcă ar fi vrut să se retragă. Dar deodată, din primele rânduri, s-au ridicat brusc spectatorii. Unul din ei a încercat să strige:

„Nu suntem public de rând!" Avea o voce gravă, părea emoţionat şi cuvintele abia s-au auzit. Dar 1-au susţinut ceilalţi, vecinii lui din rândul I.

— Nu suntem public de rând! au repetat ei. Am învăţat, ne-am pregătit...

— în timpul verii, au continuat ceilalţi. Am citit cărţi grele.

— Am studiat, au adăugat vecinii lor. Ne-am pregătit.

— *Ca să vă înţelegem!* izbucni din nou domnul cu voce gravă.

Aşteptam toamna... *Aşteptam toamna,* repetă el cu vocea cea sugrumată de emoţie, dar nu izbuti să continue.

— Trecea vara, începu vecinul lui.

— Dar nu ne părea rău, continuară ceilalţi.

— Ne spuneam: „Nu e nimic! Nu e nimic! La toamnă se redeschide teatrul"...

— Teatrul! strigară deodată, entuziasmaţi, câţiva studenţi ridicându-se în picioare. *Viaţă, idei, imaginaţie!...*

— Când am citit titlul pe cel dintâi afiş, mărturisi cu fervoare o femeie tânără, *am înţeles!...*

— Am înţeles! repetară mai mulţi ridicându-se în picioare.

Actorul îi asculta cu simpatie, dar absent, clătinând la răstimpuri din cap. înălţă amândouă braţele şi, înainte de a se face tăcere, începu.

— Este exact aşa cum 1-am prevenit. Domnule director, i-am spus:

„Scena V! Trebuie să ne pregătim pentru scena V", căci şi ei s-au pregătit. Au avut toată vara înaintea lor ca să se pregătească. Poate au învăţat sanscrita; în orice caz, au studiat antropologia, miturile, structurile. Mai ales la premieră o să avem un public cultivat, probabil foarte multi studenţi. Va trebui să ridicăm cortina...

în sală se făcuse din nou linişte, aşa că ultimele cuvinte s-au auzit aproape în întregime. „Acum începe de-adevărat, a şoptit cineva.

Acesta e începutul. "(Evident, nu au înţeles toţi. „Ce vrea să spună?" întreba, în şoaptă, dar insistent, o femeie tânără. „E un text dificil, i-a explicat tovarăşul ei. Text poetic, plin de aluzii enigmatice.")

Actorul rămăsese în mijlocul scenei, cu privirile pierdute, parcă s-ar fi întrebat ce căuta acolo.

— *Pentru numele lui Dumnezeu!* s-a auzit, foarte clar, din spatele cortinei.

Aproape nimeni nu mai îndrăznea să respire, încet, şi parcă fără convingere, actorul începu să pipăie cortina. Găsi marginea pe care o căuta şi începu să tragă cortina după el.

— Scena V, reluă el. Dintr-un anumit punct de vedere...

Dar nu-l mai asculta nimeni. Deşi cortina se ridicase mai puţin de jumătate, esenţialul era acolo: o femeie tânără, frumoasă, cu părul căzându-i pe umeri, ţinând mâinile la spate, şi foarte curând toti au înţeles că le ţinea aşa pentru că mâinile îi erau legate la spate, în faţa ei, un bărbat aproape bătrân, încruntat, cu privirile pironite în pământ.

Dar abia au apucat spectatorii să-l vadă, să înţeleagă că e încruntat, că nu îndrăzneşte să-şi ridice privirile şi bătrânul dispare. Face doar câţiva paşi şi dispare în dosul cortinei. Fata parcă s-ar fi trezit din vis. Priveşte în jurul ei şi, pe nesimţite, figura i se luminează. Zâmbeşte? s-au întrebat unii. Dar, înainte ea să poată răspunde, cortina, pe care actorul o ţinea ridicată cu un efort, s-a coborât brusc, şi sala întreagă a fremătat dezamăgită.

— Vă rog să nu aplaudaţi, începu actorul, apropiindu-se de rampă, pentru că scena V încă nu s-a terminat. Cum vă spuneam, şi cum spunea şi directorul...

— Mai tare! strigară câţiva studenţi din fundul sălii.

Actorul ridică exasperat braţele în sus.

— Linişte, vă rog, vă rog! şopti. Acceptaţi şi dumneavoastră acest sacrificiu. Nu va dura mult, dar pentru noi e o scenă capitală.

Gândiţi-vă la copilăria dumneavoastră, amintiţi-vă de prietenii pe care i-aţi pierdut...

In acea clipă, din spatele cortinei izbucniră urale prelungite.

Actorul întoarse capul, vădit emoţionat. S-au mai auzit câteva glasuri, înecate din nou în urale. Dar, dintr-o dată pe neaşteptate, spectatorii şi-au pierdut răbdarea şi au început să aplaude, să bată cu picioarele în podea. Zadarnic îi implora actorul cu amândouă braţele ridicate în sus.

Studenţii se dezlănţuiseră. Atunci, din spatele cortinei îşi făcu loc, furtunos, fata.

— Ce se întâmplă aici? întrebă ea cu o voce aspră, neaşteptat de groasă, aproape vulgară. Poate aţi uitat că sunteţi la teatru. Dacă nu înţelegeţi. Dacă nu înţelegeţi, nu aveţi decât să ieşiţi în vârful picioarelor. Treceţi pe la casă şi vi se va restitui costul biletelor.

— Ba înţelegem, vorbi un tânăr, calm şi totuşi ameninţător. Până acum am înţeles foarte bine. E misterul Tatălui. Dar vrem să vedem ce se întâmplă mai departe. De ce-ati lăsat cortina?

Fata îl privi adânc, concentrat, parcă nu 1-ar fi înţeles.

— Cine a lăsat cortina? întrebă.

— Camaradul dumneavoastră, spuse tânărul, intimidându-se

deodată.

— Nu înţeleg ce vrei să spui, continuă fata. Noi nu ţineam seama de cortină. Asta e de altfel marea noutate a piesei: că jucăm ca şi când n-ar exista o cortină. Autorul a păstrat împărţirea pe scene şi în acte, dar a suprimat cortina. Şi e limpede de ce-a recurs la acest

procedeu. E mai aproape de realitate, de viaţă. Viaţa cunoaşte scene şi se poate

spune că e împărţită în acte, dar cortina se lasă o singură dată. Dacă nu înţelegeţi nici măcar atâta...

Ridică din umeri şi nu mai adăugă nimic.

— Şi totuşi, reîncepu tânărul prinzând din nou curaj, totuşi *cineva a lăsat cortina.* Adineauri. Cortina pe care o aveţi în spatele dumneavoastră. Şi nu putea s-o lase decât cel care o ridicase, camaradul dumneavoastră!

Şi-l arătă cu degetul.

— Are dreptate! au izbucnit mai multi. L-am văzut şi noi. L-am văzut, i-a dat drumul din mână.

Fata se întoarse spre actor şi-l privi exasperată, întrebătoare.

— Le-am spus, începu el cu mare tristeţe în glas. Le-am spus că nu înţeleg. Zadarnic s-au pregătit în timpul verii şi au învăţat. Zadarnic:

orice am face, nu înţeleg!...

— Sau poate înţeleg, şopti fata, dar înţeleg tocmai pe dos...

— Mai tare! Pentru numele lui Dumnezeu, vorbiţi mai tare! strigară studenţii.

Fata îşi scutură pletele pe umeri, îşi duse mâinile la spate şi, făcând un pas către rampă, începu:

— Ca şi camaradul meu, am încercat să mă recuz. „Nu mă pricep, domnule director, i-am spus. Vreţi să le explic, *dar cum să le explic?*

Dacă m-aţi lăsa să dansez, ar fi uşor, le-aş explica. Dar ştiu, adăugă coborând glasul, nu vrea autorul. Spune că el e profesor, îi e teamă să nu fie rău înţeles"...

— Mai tare, domnişoară! strigară câţiva.

— în sfârşit, reluă fata, m-am rugat de el, 1-am implorat. „Alegeţi pe altul, domnule director, alegeţi un bărbat, dacă se poate un bărbat cu profunde sentimente religioase, pe Darius, bunăoară. Cineva pe care să-l asculte, *pe care să-l audă",* strigă ea cât putu mai tare.

— Aşa! aşa, o încurajară studenţii din fundul sălii.

— *„Alegeţi pe Fiul lui Dumnezeu, născut, iar nu fâcut! "* strigă fata din toate puterile. Dar îşi duse repede mâna la frunte şi apoi, foarte palidă, privi în jurul ei: îmi cer iertare, şopti. Nu trebuia să vă spun asta. Asta era din scena XI...

— Da şi nu, preciza cineva. Mai întâi a fost în *Crezul* de la Niceea.

— Ce spune? ce spune? au întrebat mai multi.

— Cred într-un Dumnezeu, etcetera, *născut, iar nu făcut,* a repetat cel din banca I. (Bărbat încă tânăr, inteligent, erudit, cu mult umor.) — Ei, şi ce-are a face? întrebă cineva.

— Are a face, pentru că domnişoara pretinde că e din scena XI. Dar, dacă e aşa, e un plagiat...

— Poate fi un citat...

— Depinde de context, spuse un student.

— Şi depinde mai ales cum e pronunţat, adăugă vecinul lui.

— Să ne spună cum îl pronunţă! strigară studenţii.

Fata îşi duse din nou mâinile la tâmple. Se vedea bine că era Iturburată. Poate de aceea în sală se făcu deodată tăcere.

— E foarte greu să vă explic, începu ea, încercând să zâmbească, să vă spun cum îl pronunţ. Pentru că ar trebui să cunoaşteţi, în prealabil, starea mea sufletească. Dar ca să înţelegeţi starea mea sufletească, ar trebui să cunoaşteţi trecutul meu, originea mea socială, problemele care mă frământă din fragedă copilărie. Căci din copilărie m-am simţit atrasă de tot

ce-mi era necunoscut. Până ce într-o bună zi, da, îmi aduc foarte bine aminte, nu e mult de atunci, o zi de vară, de fapt, în vara aceasta. Treceam pe stradă şi am văzut că se anunţa o piesă, *Adiol* Am fost profund emoţionată. Am înţeles. Cineva, pe care nu-l cunoşteam, dar pe care-l aşteptam, pe care-l iubeam deja, poate fără să-mi dau seama, cineva care ar fi putut juca un rol hotărâtor în viaţa mea, care m-ar fi putut face fericită... Ah! mă exprim prost, nu e vorba de fericire, de ceea ce numim noi fericire, era ceva mai nobil şi mult mai profund... în sfârşit, acel cineva pe care încă nu apucasem să-l cunosc, deşi îl aşteptam şi poate chiar îl căutam, omul acela îmi spunea, *mie,* o necunoscută care se oprise în faţa afişului, cu ochii în lacrimi (căci titlul era tipărit cu litere enorme, care-ţi făceau rău, care te sugrumau), îmi spunea: *Adio!...* Am înţeles, şi am început să plâng, chiar acolo, în faţa afişului. Am înţeles că nu mai e nici o speranţă, că nu-l voi mai întâlni niciodată, căci şi-a luat rămas bun de la noi. A avut doar timpul să ne spună, să-mi spună, în primul rând *mie,* să-mi spună: *Adio!*

Plângeam în faţa afişului, când s-a apropiat de mine. L-am recunoscut imediat: era directorul. M-a întrebat dacă nu vreau să joc rolul Melaniei şi mi 1-a arătat pe afiş: îl juca, într-adevăr, Melania, căci aşa o chema, Melania. Şovăiam. „Ştiu la ce te gândeşti, mi-a spus directorul, dar nu e vorba de o dublură, îţi propun rolul Melaniei. E un rol greu, dar plin de surprize." Şovăiam. „De felul meu sunt dansatoare, i-am spus. Mă exprim prin dans." M-a privit cu surprindere şi, mi s-a părut, decepţionat. „Atunci va fi greu, a adăugat. Va fi greu din cauza

profesorului"... Dar, evident, eu nu ştiam nimic. Şi acum că stau şi mă gândesc, mă întreb cine ştia. Dumneavoastră ştiaţi? Spuneţi cinstit, ştiaţi?

în sală se făcu deodată tăcere. Dar era o tăcere grea, stingherită, aproape vinovată.

— Ce trebuia să ştim? se auzi, târziu, o voce timidă.

— Că va fi greu din cauza profesorului.

— Nu ştiam, au recunoscut foarte multi (dar aproape nimeni **mi** îndrăznea să ridice privirile). ' '

— Evident! în afară de director nu ştia nimeni...

— Dar el, directorul, de unde ştia? întrebă domnul din rândul I. j

Fata îl privi cu mirare. $_t$ *'

— Toată lumea ştie că marea lui pasiune e istoria religiilor...

în sală se făcu din nou tăcere. De data aceasta, o tăcere gravă, reculeasă.

— Nu toată istoria religiilor, continuă Melania, dar esenţialul:

India, bunăoară, Tibetul, Japonia. V-ati dat seama şi dumneavoastră când aţi văzut cum a interpretat el scena V: nu e un simbol, cum ar fi vrut autorul, ci, ca o realitate imediată, *hic et nune,* aşa cum o înţelege, bunăoară, Mahayana când afirmă că *nirvana* şi *samsara* sunt identice...

— N-am văzut nimic! strigă doamna în vârstă, ridicându-se brusc în picioare. Nimic! Absolut nimic! şi doar am studiat şi eu Mahayana şi pot să spun când e nirvana şi când nu e nirvana!

— Am studiat-o şi noi! strigară mai multi studenţi. Am studiat-o în original.

— Unde e directorul? continuă doamna. Să vină directorul, să stăm de vorbă cu el. Prea ne credeţi ignoranţi!

— Directorul? întrebă cineva din fundul sălii, în seara aceasta eu sunt directorul...

Şi se îndreptă agale spre scenă.

— Dar ce-aş putea să vă explic? Şi mai ales, când? adăugă privindu-şi ceasul. (Un cronometru de argint.) Antractul e pe sfârşite.

In trei, patru minute începem actul II şi puţin timp după aceea o să vă rugăm din nou să

faceţi linişte. Actul II e prin excelenţă un act interior, dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

— înţelegem, au răspuns foarte multi.

— Tăceri lungi, apăsătoare, întrerupte de monologuri. Unele monologuri într-adevăr sublime, dar ce folos dacă nu le aude nimeni?

Sotto voce?.., E puţin spus. De fapt, sunt mai degrabă meditaţii. Şi, după cum îmi atrage atenţia autorul, unii eremiţi, chiar dintre cei mai iluştri, în timp ce meditează, adorm. Şi atunci nu mai ştiu nimic. Vreau să spun, nu mai ştiu ce se întâmplă cu ei: se reîntorc în neant, se pierd în inconştient, se întâlnesc faţă în faţă cu Dumnezeu?

Se rezemase de rampă şi, rostindu-şi întrebările, privea când într-un colţ, când într-altul al sălii, ca şi cum ar fi aşteptat un răspuns. Dar nu îndrăznea nimeni să răspundă.

— într-un anumit sens, reluă directorul, misterul e de nepătruns...

Dar vă daţi seama ce înseamnă asta pentru un director de scenă. Cum să *arăţi* tăcerile, lungile, aridele tăceri care traversează istoria religiilor care, de fapt, alcătuiesc în bună parte istoria religiilor, ca şi, de altfel, oricare altă istorie în general?...

— Tăceri? pur şi simplu tăceri? întrebă cineva.

— ... Când nimic important nu se mai spune, continuă directorul, când oamenii trăiesc cum au apucat să trăiască strămoşii lor, cu sute, cu mii de ani înainte, când nici un zeu şi nici o idee nu se mai inventează şi totul se repetă şi *se repetă mai ales tăcând?* Cum să prezinţi o *tăcere sterilă,* când nimic nou nu se mai spune pentru că nimeni nu mai simte nevoia sau nu mai are timp să spună ceva nou, semnificativ, fecund?... în textul pe care mi 1-a dat de curând, profesorul sugerează acest decor: butoaie şi spânzurători.

— Butoaie şi ce altceva? întrebă o persoană tânără.

— Butoaie şi *spân-zu-ră-tori.* Dar mi se pare prea *direct* şi totodată prea *simbolic,* dacă înţelegeţi ce vreau să spun...

— înţelegem! se auzi din mai multe locuri deodată.

— Adică: secole sau chiar milenii, nu se întâmplă nimic în lumea spiritului, nu se *creează* nimic, dar istoria continuă, oamenii beau şi petrec ca să uite, iar stăpânii spânzură ca să rămână stăpâni. E o imagine prea apăsată. Evident, teroarea istoriei e una din obsesiile profesorului. Dacă aţi citit *Le mythe de l'eternel retour,* vă aduceţi aminte.

— Butoaie, repetară câţiva, visători. Butoaie...

— Mai plicticos e că profesorul schimbă necontenit ordinea

scenelor. Bunăoară, ce era alaltăieri scena III a devenit azi scena V,

scena la care, după indicaţiile autorului, aţi participat şi

dumneavoastră. Evident, înţeleg şi punctul lui de vedere: el e profesor şi

ca atare se ţine la curent cu ultimele descoperiri şi publicaţii pentru că, o recunoaşte deschis, nu vrea să trădeze adevărul istoric...

— Şi, cu toate acestea, izbucni din nou doamna în vârstă, ce spune el că e Mahayana *nu* este Mahayana!

Directorul o privi cu mirare.

— Dar de unde ştiţi dumneavoastră ce spune el despre Mahayana?

o întrebă.

— Din ce ne-aţi arătat adineauri când domnişoara stătea cu mâinile legate la spate, iar un domn în vârstă... în sfârşit, vă aduceţi toţi aminte, adăugă, adresându-se de-a dreptul sălii.

— Ne aducem foarte bine aminte! s-au auzit de pretutindeni nenumărate voci.

— E adevărat că asta nu e Mahayana, recunoscu directorul. Scena V, fostă scena III, prezintă situaţia existenţială, dar nu mai puţin exemplară, a Indiei postvedice: deci, cu cel puţin

o mie de ani înainte de Mahayana. Cred că era foarte clar...

— Misterul Tatălui! strigă tânărul. (După voce, ca şi după întregul lui comportament, se vedea bine că e un intelectual.)

— Aş spune mai degrabă misterul descoperirii spiritului, al fiinţei, misterul descoperirii lui *atman.* Bătrânul mâniat şi cu privirile pironite în pământ, reprezintă *lumea veche,* în cazul nostru politeismul vedic, ideologia şi praxiologia sacrificiului şi celelalte. E mâniat pentru că simte că istoria 1-a scos din circulaţie. Şi 1-aţi văzut: a dispărut după câteva clipe; exact după cinci secunde, corespunzând celor cinci secole care despart ultima creaţie vedică de prima *Upanishadâ...*

Sala îl asculta înfiorată.

(„Upanishadele! s-a auzit din mai multe părţi deodată. Le-am citit.

Sunt sublime!")

— Fata cu mâinile legate, Melania, reprezintă spiritul, mai precis *atman.* Spiritul care parcă s-ar deştepta dintr-un vis şi îşi dă seama că / *se părea numai* că e legat. Când se deşteaptă bine, Melania - adică spiritul, *atman* - înţelege că n-a fost niciodată legată, că în fond *atman* nu poate fi niciodată „legat", adică robit, de materie...

— Dar atunci, Mahayana? întrebă doamna cu o urmă de regret în glas. Când începe Mahayana?

Directorul cercetă din nou cronometrul. închise o clipă ochii ca şi cum ar fi făcut repede socoteala în gând.

— Depinde de perspectiva temporală în care ne situăm, răspunse.

Pentru noi, vreau să spun actorii care participăm la mister, Mahayana a avut loc exact acum un minut şi jumătate. Pentru dumneavoastră, publicul, Mahayana poate interveni oricând, depinde de pregătirea personală a fiecăruia dintre dumneavoastră ...

— Aşadar, putem spera? întrebă doamna.

— Eu aşa cred, o încuraja directorul.

(Dar mulţi au zâmbit, sceptici. Li s-a părut că directorul nu vorbise cu toată convingerea.)

— în fond, dacă am înţeles bine... începu cineva.

Dar directorul îi făcu semn cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să mai adauge ceva. într-adevăr, în clipa următoare începură să se audă din nou urale, de data aceasta mai timide, mai depărtate. Directorul le asculta cu o atenţie încordată, clătinând încet din cap. Curând ecoul uralelor se stinse şi directorul îşi privi cronometrul cu oarecare satisfacţie.

— Şi aceasta a fost o scenă interesantă, începu el, deşi extrem de greu de jucat. Căci textul indică *în acelaşi timp,* monologuri interioare, deci meditaţii şi urale. E adevărat, de data aceasta uralele sunt mai modeste. Şi, exact cronometrate, nu trebuie să treacă de opt secunde.

Mă grăbesc să adaug că, de data aceasta, nu e vorba de secole; secundele nu reprezintă secole, ci personaje istorice. Dar acum începe marea dificultate, pentru că textul fiind extrem de dens, nu poţi fi niciodată sigur de care personaje istorice este vorba. Aţi înţeles, cred, că mă refer la campania iconoclastă şi antiiconoclastă şi totodată la irupţia Islamului în istorie.

— în fond, dacă am înţeles bine, se auzi din nou, avem de-a face cu o piesă inspirată din istoria religiilor.

— Nu inspirată, îl întrerupse directorul, îndreptându-se agale spre mijlocul sălii. Aşa cum o spune, ba chiar o subliniază titlul, *Adio!,* rezumă şi totodată explică întreaga istorie a

religiilor. Era de altfel de aşteptat, căci autorul - poate e bine s-o amintesc pentru unii dintre dumneavoastră - autorul este istoric al religiilor. Şi ce poate scrie un autor decât despre *ce ştie* sau, mai precis despre *ce este* el, ca vocaţie sau ca meserie? Un poet scrie poezie, un filozof scrie despre filozofie.

Despre ce vreţi să scrie un profesor de istoria religiilor, mai ales cînd se hotărăşte să scrie teatru?

— Dacă am înţeles bine, vorbi cineva din rândul I, este ceva nou.

Ceva care nu s-a mai încercat până acum... , .

— Nu s-a încercat în perspectiva în care se situează autorul, preciză directorul. După cum aţi putut vedea până acum, autorul nu mai ţine seamă de cortină. Şi este uşor de înţeles de ce nu ţine seamă, în concepţia lui - concepţie care este rezultatul studiilor lui de istoric al religiilor - cortina nu se poate lăsa decât *o singură dată.*

— Când murim, şopti cineva, poate mai mult pentru sine.

Dar directorul îl auzi şi clătină dezamăgit din cap.

— Ah! nu, nu, nu! exclamă. Atunci nu ne înţelegem. Nu ne înţelegem chiar deloc...

Sala începu deodată să fremete.

— Ce se întâmplă cu noi, oamenii, continuă directorul, nu poate constitui subiectul unei piese de teatru, în care e condensată, şi chiar distilată, întreaga istorie a religiilor. După cum bine remarca adineauri cineva dintre dumneavoastră, avem de-a face cu ceva nou, cu ceva care nu s-a mai încercat până acum. Evident, datorită modului de a fi al acestei noutăţi, nu ne putem da seama de ea. înţelegeţi ce vreau să spun...

Cei mai mulţi clătinară din cap, unii cu oarecare gravitate.

— Refuzând să mai utilizeze cortina, autorul o *presupune* şi în acelaşi timp o *ignoră.*

Directorul îşi roti ochii în sală, încurajând întrebările. Dar nimeni nu îndrăzni să-i întrerupă expunerea punându-i întrebări.

— Cu alte cuvinte, continuă, cortina este şi nu este sau, mai precis, *există* şi totodată *nu există.* Prin chiar faptul că ea există pentru dumneavoastră, spectatorii, ea încetează să existe pentru noi actorii, înţelegeţi?

— Eu nu înţeleg! strigă doamna în vârstă, ridicându-se din nou în picioare. Şi nu înţeleg de ce întârziaţi atât, de ce nu ne arătaţi Mahayana.

— V-am spus, începu directorul încurcat, depinde de pregătirea dumneavoastră personală.

— Dar eu m-am pregătit! exclamă doamna. Şi cred că mai sunt şi alţii ca mine, adăugă, adresându-se sălii.

" — Evident că ne-am pregătit mai mulţi.

— Am impresia că ne credeţi nişte ignoranţi, continua doamna. Vă e teamă că textul e prea dificil pentru noi şi de aceea nu ridicaţi cortina.

Credeţi că numai dumneavoastră, iniţiaţii, actorii sunteţi în stare să înţelegeţi piesa.

Ultimele cuvinte au fost înecate de puternice urale. Se auzeau atât de aproape încât cortina începu să tremure. Directorul privi încruntat cronometrai. Mai mulţi spectatori se ridicară în picioare, sperând probabil, că vor vedea ceva.

— Cortina! Cortina! începură să strige studenţii.

Dar înainte ca tumultul să se înteţească, un actor apăru grăbit din stânga scenei. Era curios şi, mai ales, fără gust îmbrăcat, pentru că pe deasupra costumului de epocă, pe care nu apucase să şi-l scoată decât în parte, îmbrăcase, desigur în mare grabă, o pijama veche. Dar

încă nu se demachiase şi spectatorii 1-au recunoscut cu uşurinţă: era Darius.

— în numele autorului, dar şi în numele nostru, al actorilor, începu el, vă rugăm, vă implorăm: linişte! Ne apropiem de sfârşitul actului II, poate cel mai important pentru mulţi dintre noi, mai ales pentru cei tineri. Dacă aţi şti ce sacrificii am făcut când ne-am hotărât să jucăm *Adio!* Mai ales cei mai tineri dintre noi. La câte nu am renunţat! La critică, la public... Avem dreptul să vă cerem măcar atâta: linişte!...Nu mai avem mult...

— Unsprezece minute, preciza directorul din mijlocul sălii.

— Pentru dumneavoastră nu e mult, continuă Darius. De câte ori pe zi nu pierdeţi unsprezece minute? Dar pentru noi sunt minute decisive, esenţiale, în fond pentru asta trăim noi, actorii, mai ales actorii tineri:

pentru ca să putem juca, o dată, de două ori în viaţă, o asemenea piesă...

O parte din sală îl ascultase cu simpatie, dar erau şi câţiva care rămăseseră neînduplecaţi.

— -Ridicaţi cortina! sugeră domnul din rândul I.

— Ridicaţi-o măcar pe jumătate! strigară câţiva.

Melania şi primul actor alergară repede lângă Darius şi împreună, începură să facă senine cu mâinile. Probabil că cei mai mulţi n-au înţeles şi în sală s-a făcut din nou linişte.

— Nu se poate! începură actorii, vorbind când împreună, când pe rând. Nu se poate, pentru că e împotriva adevărului istoric. Pentru dumneavoastră, spectatorii, cortina *a fost lăsată înainte de a fi venit,* a fost lăsată azi după masă, pe la patra jumătate. Pentru că *acesta* e adevărul istoric. Dumneavoastră trăiţi în secolul XX, exact în 1964 şi *nu vă puteţi întoarce înapoi în Timp.* Noi putem, pentru că suntem actori, adică participăm la mister, retrăim, condensat, întreaga istorie a religiilor. .

— Asta putem face şi noi! strigară mai mulţi.

— Vi se pare numai că asta puteţi face şi dumneavoastră! E o iluzie, încercaţi să trăiţi în Evul Mediu, în chip *real,* adică în concretul istoric, nu ca noi, actorii, care jucăm tocmai pentru că suntem actori, suntem eliberaţi de contextul istoric. Dar dumneavoastră nu vă puteţi elibera, pentru că nu ştiţi - sau poate nu vreţi - să jucaţi.

Dumneavoastră sunteţi persoane responsabile, adică asumaţi în deplină conştiinţă momentul dumneavoastră istoric. Dumneavoastră nu puteţi *trăi decât m* 1964...

— Ei, şi ce-are a face? Ce-are a face? începură să se audă voci din toate părţile.

Cei trei se priviră unii pe alţii, şovăind.

— Cum să le explicăm, domnule director? îl întrebă Darius. De unde să începem şi cum să le explicăm? Dacă am fi mai mulţi, poate ar înţelege...

— Mai aveţi şase minute, îi preveni directorul. Ar trebui să vă grăbiţi.

Cei trei prinseră curaj. Din dosul cortinei începură să apară, în grupuri mici, actori, actriţe, figuranţi, îmbrăcaţi în tot felul de costume, unele oarecum extravagante. (Aveau, bunăoară, coifuri, dar şi pistoale.) Melania îi privea cu căldură.

— I-aţi auzit, începu ea, arătându-i cu braţul. Toată vara am repetat împreună uralele. Şi, după fiecare repetiţie, aveam toţi ochii în lacrimi. Fiecare voce reprezintă ceva - un secol, un simbol, un profet.

Niciodată nu s-au auzit urale mai semnificative, mai încărcate de mesaje, şi totuşi impecabil cronometrate. Nu judecaţi după ce-aţi auzit dumneavoastră aici, în sală. Uralele, ca şi monologurile interioare, ni se adresează nouă, actorilor.

— Bine, am înţeles asta, o întrerupse domnul din rândul I. Dar de ce-aţi lăsat cortina la

patru jumătate?

— Pentru că *asta corespunde adevărului istoric!* strigă Melania, nemaiizbutind să-şi ascundă exasperarea. Vi s-a spus de atâtea ori că *Adio!* este o piesă istorică, adică rezumă întreaga istorie a religiilor.

— Gândiţi-vă la Nietzsche! strigă directorul din mijlocul sălii. Când a proclamat el pentru întâia oară moartea lui Dumnezeu? Pe la 1808-1882. Faceţi socoteala...

— Asta înseamnă? întrebă o doamnă, încă tânără, distinsă, ridicându-se în picioare.

— Asta înseamnă, continuă directorul, că pentru dumneavoastră, care faceţi parte din elita societăţii occidentale modeme, Dumnezeu a murit de mai bine de optzeci de ani. în concepţia autorului, cortina se lasă o singură dată, aţi înţeles când. Nu când moare un om, căci nu oamenii constituie obiectul istoriei religiilor. Ci când moare Dumnezeu, sau un dumnezeu, cum vreţi s-o luaţi, în orice caz, în ce priveşte dumnezeul dumneavoastră, moartea lui a fost deja proclamată, de aceea cortina a fost lăsată *înainte* ca dumneavoastră să fi pătruns în sală...

Doamna rămăsese în picioare, nehotărâtă, oarecum derutată.

— Atunci de ce nu ne-aţi spus? întrebă.

— Aduceţi-vă totuşi bine aminte, şopti Melania.

Dar aproape nimeni n-a auzit-o şi studenţii reîncepură să strige.

— Mai tare, domnişoară! Mai tare!

Directorul îşi privi cronometrul şi se lumină deodată la faţă.

— Suntem în antract, spuse, adresându-se Melaniei. Poţi vorbi cât de tare.

Câteva clipe în urmă, din spatele cortinei, au mai apărut câţiva actori. Unul din ei se apropie, obosit, istovit, de rampă.

— V-am spus, începu el. Am venit până aici, în faţa dumneavoastră şi v-am strigat *Adio!* V-am strigat chiar de trei ori.

— Dar de ce? de ce? întrebă de data aceasta iritat, domnul din rândul I.

— Trebuie să recunosc că acesta este singurul amănunt care nu corespunde adevărului istoric, interveni directorul. Pentru că nu avem absolut nici o dovadă că, înainte de a muri, Dumnezeu şi-a luat rămas bun de la oameni. Nici unul dintre toţi cei care au proclamat şi demonstrat moartea lui Dumnezeu n-a pretins că 1-a auzit spunându-i *Adio!* în fond, asta face parte din destinul civilizaţiei occidentale, că Dumnezeu, fie că a murit de moarte bună, fie că 1-am omorât noi, nu ne-a spus nimic când a murit, nici măcar un singur cuvânt. Ca şi cum noi oamenii, făpturile lui, nici n-am fi existat! Şi poate asta explică resentimentele şi amărăciunea omului occidental modern. Căci, orice s-ar spune, e trist ca cineva în care ai crezut, la care te-ai rugat, *pe care contai,* să moară fără să-ţi adreseze măcar un cuvânt. Chiar dacă explicaţia lui Nietzsche e justă, chiar dacă *noi,* oamenii, am ucis pe Dumnezeu, e totuşi trist că nu ne-a spus nimic înainte de a se despărţi de noi...

— Asta e foarte adevărat, se auzi din mai multe părţi.

— Dar autorul e de altă părere, reluă directorul. El crede că anumiţi oameni, îndeosebi copiii, dar şi câteva femei, 1-au auzit când le-a şoptit:

Adio! Şi cum cu acest cuvânt se încheie istoria religiilor, cel puţin pentru noi, aici, în Occident, *Adio!* a devenit şi titlul piesei. Piesă'în care, vă repet, e rezumată întreaga istorie a religiilor...

— Dar, atunci, uralele şi monologurile interioare, şi butoaiele?

întrebă tânărul care menţionase misterul Tatălui.

— Ah, făcu directorul, ridicând din umeri, asta e cu totul altceva!

Astea a-au petrecut demult şi, deci, le putem juca noi, actorii, între noi, pentru că noi suntem liberi să trăim - adică să jucăm - în orice secol, în orice epocă istorică. Iar pentru noi, lucrurile acestea sunt extraordinar de importante dar, evident, *noi jucăm,* deci ne putem permite să credem cu adevărat, să ne rugăm, să blestemăm...

— Dar Mahayana? întrebă, sfios, doamna în vârstă.

— V-am spus! Depinde de pregătirea dumneavoastră personală.

Dar asta n-are nimic de-a face cu moartea lui Dumnezeu, fapt istoric, bine documentat. Şi n-are nimic de-a face cu misterul dispariţiei lui fără să ne spună rămas bun sau, acceptând ipoteza autorului, spunând *Adio!* doar câtorva copii, câtorva femei...

— Dar de ce *de trei ori?* întrebă o doamnă. De ce-a spus de trei ori *Adio!?*

— De ce de trei ori? repetă directorul încurcat. De ce de trei ori?

Nu m-am gândit niciodată la asta.

— Şi totuşi pare a fi important, stărui doamna.

— E un număr simbolic, vorbi cineva. E deci foarte important.

— Probabil că cifra trei e cheia de boltă a piesei...

— Este în orice caz o cheie...

— E curios că nu m-am gândit, recunoscu directorul. S-a gândit cineva dintre voi? se adresă el actorilor şi figuranţilor.

Clătinară toţi din cap; se vedea bine că erau şi ei încurcaţi.

— Şi totuşi e important, e chiar foarte important, repetară câţiva studenţi.

— Tot misterul teologiei trinitare la asta se reduce, la înţelegerea simbolică, teologică şi sacramentală a numărului trei...

— Acum, că vă ascult vorbind, începu directorul, îmi dau şi eu seama că, într-adevăr, e foarte important. Dar nu m-am gândit niciodată la asta. Să-l întrebăm pe autor, adăugă el, întorcându-se brusc către mine.

De câteva minute mă aşteptam la asta şi nu-mi mai găseam locul pe scaun. Dacă aş fi bănuit că se va ajunge aici, aş fi plecat cu zece minute mai devreme, îndată ce venise vorba despre moartea lui Dumnezeu. (S-ar fi crezut că părăsesc sala în semn de protest.)

— De ce de trei ori, domnule profesor? mă întrebă directorul zâmbind.

Se vede bine că era şi el curios, că-l interesa problema.

— Ah, începui, încurcat. E greu de spus...

— Mai tare! strigară din mai multe părţi deodată.

— Ar fi bine dacă v-aţi ridica în picioare, sugeră directorul. Şi puteţi vorbi oricât; avem timp. Suntem în antract.

Auzeam ca prin vis: „Ce spune? Ce spune?"

— E greu de spus, am repetat, ridicându-mă în picioare şi privind încurcat către actorii adunaţi în faţa cortinei. (Din fericire, îi cunoşteam pe toţi.)

— Evident că e greu, mă întrerupse domnul din rândul I. (Se ridicase şi el în picioare.) E greu, pentru că e simbolic. Dar de la un specialist ca dumneavoastră...

— Evident, încercai eu din nou, e simbolic. Dar de data aceasta, cum să vă spun? De data aceasta, recunosc, n-am plecat de la o idee precisă, de la un simbol precis, vreau să spun. M-am gândit, *în general,* m-am gândit că dacă eu, bunăoară, aş vrea să-mi iau rămas bun de la cineva, aş repeta de mai multe ori cuvântul *Adio!* i-aş spune *Adio!...*

Mă oprii, încercând să zâmbesc.

— Dar acum aţi spus numai de două ori *Adio I* observă unul din vecinii mei.

— Numai de două ori? am exclamat surprins. Arunci am greşit.

Dacă eu aş vrea să-mi iau rămas bun de la cineva aş repeta *Adio!* de cel puţin trei ori.

— Dar nu se pune aşa problema, mă întrerupse din nou domnul din rândul I. Nu discutăm ce-aţi face dumneavoastră, ci ce-a făcut Dumnezeu - sau reprezentantul lui Dumnezeu - în piesa dumneavoastră. De ce-a spus el de trei *ori Adio!?*

— E desigur un simbol, auzii din mai multe părţi.

— E un simbol, repetai.

— Asta ştim şi noi. Dar ce simbolizează? Cum trebuie interpretat?

Căutam cu deznădejde o interpretare. Dar nu mă puteam opri să nu ascult şoaptele din jurul meu.

— E partea cea mai interesantă, şi nici măcar nu ştie ce simbolizează...

— De fapt, era singura parte originală...

— Dar dacă n-o înţelege nici el...

— *Cum trebuie interpretat?* auzii grupul de studenţi din fund. (Se ridicaseră şi ei în picioare.)

M-am apropiat de director.

— Ştiam eu bine de ce nu voiam să scriu teatru, i-am şoptit. Eu sunt timid, nu ştiu să vorbesc în public. Publicul mă intimidează.

Publicul savant, mai ales, publicul din zilele noastre cunoaşte atâtea lucruri, studiază, meditează. Simbolurile, sensurile profunde... Ştiam de ce nu voiam să scriu piesa asta...

Directorul mă privea zâmbind.

— Dacă nu vrei, n-o scrie...

Am răsuflat uşurat.

— Atunci n-o mai scriu, i-am spus.

Continua să zâmbească, dar îl ghiceam: era şi el dezamăgit

[1969] PE STRADA MÂNTULEASA

i

De câteva minute, bătrânul se plimba prin faţa casei neîndrăznind să intre. Era o clădire cu multe etaje, sobră aproape severă, aşa cum se clădea pe la începutul secolului. Pe trotuar, castanii păstrau încă oarecare umbră dar strada era încinsă; soarele lovea din plin, cu puterea nămiezii de vară. Bătrânul îşi scoase batista şi şi-o înfăşură în jurul gâtului. Era un bărbat destul de înalt şi foarte slab, cu o figură prelungă, osoasă, ştearsă, cu ochii cenuşii, fără expresie; mustaţa, crescută neîngrijit, era aproape albă, uşor îngălbenită de tutun. Avea o pălărie veche de paie şi era îmbrăcat în haine de vară, decolorate, foarte largi, parcă n-ar fi fost ale lui.

Văzu pe ofiţer apropiindu-se de el şi-l întâmpină de departe, scoţându-şi pălăria.

— îmi puteţi spune cât e ceasul? întrebă el extrem de politicos.

— Două, răspunse ofiţerul fără să se uite la ceas.

— Vă foarte mulţumesc, făcu bătrânul clătinând de mai multe ori din cap, şi zâmbi.

Apoi se îndreptă hotărât spre poartă. Când puse mâna pe clanţă, auzi pe ofiţer în spatele lui:

— Trebuie să apăsaţi întâi pe buton.

întoarse speriat capul.

— Şi eu stau tot aici, spuse ofiţerul întinzând mâna şi apăsând pe buton. Pe cine căutaţi? îl întrebă el câteva clipe în urmă fără să-l privească.

— Pe domnul maior de la M.A.I., Borza.

— Nu ştiu dacă e acasă. La ora asta e de obicei la serviciu.

Vorbea cu un glas neutru, privind doar înaintea lui. Poarta se deschise şi ofiţerul îl lăsă să intre, dar tot fără să-l privească. Din penumbra hall-ului răsări un portar şi-l salută.

— Dumnealui caută pe tovarăşul maior, spuse ofiţerul şi trecu înainte, spre ascensor.

— Nu ştiu dacă e acasă, spuse portarul. Mai bine treceţi la comisariat.

— Am întâlnire cu dumnealui, spuse bătrânul. Vin din partea familiei. Mai bine zis, pentru dumnealui, domnul maior *sunt o* parte a familiei, adăugă cu înţeles. Sunt partea cea mai preţioasă: copilăria...

Portarul îl privea nedumerit, clătinând din cap.

— încercaţi,'spuse în cele din urmă. E la etajul IV. Dac-o fi acasă, adăugă repede.

Bătrânul îşi aşeză pălăria subţioară şi se îndreptă spre scări.

— Aşteptaţi o clipă şi puteţi lua ascensorul, îi strigă portarul din urmă.

Bătrânul se întoarse spre el şi se înclină de mai multe ori, cu respect.

— Vă foarte mulţumesc, spuse. Nu prea suport ascensorul. Prefer să urc scările. Mai ales când intru pentru întâia oară într-o casă, îmi place să urc scările, adăugă melancolic.

începu să urce tacticos, fără grabă, ţinându-se cu mâna dreaptă de balustradă şi păstrând pălăria sub braţul stâng. Când ajunse în dreptul primului etaj, se opri şi se rezemă de perete, făcându-şi vânt cu pălăria.

Auzi glasuri de copii, apoi uşa se deschise brusc şi o femeie fără vârstă ieşi grăbită cu o sticlă goală de bere în mână. Zâmbea, dar când dădu cu ochii de el, figura i se împietri deodată.

— Pe cine căutaţi?

— Mă odihneam o clipă, făcu bătrânul înclinându-se de mai multe ori politicos. Urc la etajul IV, la domnul maior de la M.AI. Borza, îl cunoaşteţi?

— întrebaţi jos la intrare, vorbi femeia repede, învârtind în neştire sticla de bere între degete. E portarul acolo, vă puteţi informa.

Apoi dădu să coboare pe scări, dar se răzgândi şi se reîntoarse.

Sună de mai multe ori, scurt, nervos, şi glasurile de copii se auziră din nou; apoi, câteva clipe în urmă, uşa se deschise şi cineva, pe care bătrânul nu avu timp să-l vadă, voi să scoată capul afară, dar femeia îl împinse, dispărând repede şi ea. Bătrânul zâmbi încurcat şi, reaşezându-şi pălăria sub braţ, porni mai departe, în dreptul etajului II, îl aştepta ofiţerul.

— Ziceai că-l cauţi pe maior, îi şopti. De ce n-ai luat ascensorul? — Nu suport, răspunse intimidat bătrânul. Mai ales în timpul verii, pe călduri, mi se urcă la cap. Nu suport.

— Dar ce căutai atunci la etajul I? îl întrebă tot în şoaptă ofiţerul.

Cunoşti vreo persoană la etajul I?

— Nu, nu cunosc pe nimeni. Mă oprisem doar să răsuflu. Şi tocmai atunci a ieşit o doamnă şi m-a întrebat...

— Ce te-a întrebat? îl întrerupse ofiţerul, aplecând capul spre el.

— Nu m-a întrebat nimica propriu-zis, m-a întrebat doar pe cine caut. Ei i-am răspuns...

— Am înţeles, îl întrerupse scurt ofiţerul.

Apoi după ce-şi zvârli privirile spre etajul de sus, se apropie mai mult de bătrân.

— Cunoşti bine pe maior? îl întrebă în şoaptă.

— îl cunosc de când era de-o şchioapă, făcu bătrânul zâmbind şi arătă cu palma. Pot spune că fac parte din familie, poate chiar mai mult decât din familie...

— Aha, făcu ofiţerul, vasăzică îl cunoşti bine. De-aia i-ai aflat adresa, că de-abia s-a mutat aici. De altfel, îl cunosc şi eu bine, adăugă, am lucrat împreună. E un om solid, de

încredere.

Se auzi zgomotul ascensorului şi ofiţerul rămase o clipă încurcat, apoi fără să mai adauge ceva, fără să salute, deschise uşa de la apartamentul din faţă şi intră. Bătrânul se rezemă de perete şi reîncepu să-şi facă vânt cu pălăria. Ascensorul trecu lin pe lângă el. Zări, în treacăt, o figură palidă, cu doi ochi mari vineţi, care-l priviră pătrunzător. Mai aşteptă câteva clipe, apoi se hotărî şi începu să urce.

Ascensorul se oprise la etajul III şi tânărul pe care-l zărise îl aştepta, ţinând uşa ascensorului deschisă.

— Intraţi, îi spuse. Eu rămân aici.

— Vă foarte mulţumesc, începu bătrânul. N-am luat ascensorul pentru că nu prea îl suport. Prefer să urc cu piciorul, încet, ca la munte, adăugă zâmbind.

— O să vă fie greu, încă trei etaje, spuse tânărul.

Avea o faţă neobişnuit de palidă.

— Din fericire, începu bătrânul făcându-şi vânt cu pălăria, pot spune că am ajuns.

— Veniţi la tovarăşul inginer? se miră celălalt, arătând cu mâna spre uşa din faţă. Nu cred c-o să-l găsiţi acasă. V-aţi anunţat jos, la portar? întrebă repede, scăzând brusc tonul.

Bătrânul clătină de mai multe ori din cap şi zâmbi încurcat.

— M-am exprimat greşit... Ar fi trebuit să spun: aproape am ajuns.

Mă duceam la etajul IV.

Tânărul clipi des şi-şi scoase repede batista, începu să-şi şteargă nervos mâinile.

— La tovarăşul maior? Numai de-o fi acasă. De obicei ia masa la serviciu, îl cunoaşteţi bine? întrebă privindu-l adânc în ochi. Nu v-am mai văzut pe aici...

— De-abia s-a mutat, făcu bătrânul, îl cunosc de când era de-o şchioapă...

Tânărul rămase o clipă nehotărât, continuând să-şi frământe batista între degete. Apoi apăsă pe butonul ascensorului şi-l trimise jos.

— îi cunoaşteţi şi familia? întrebă el în şoaptă, după ce privi de câteva ori spre etajele superioare.

— Pot spune că fac parte din familie, începu bătrânul.

— Atunci, sunteţi din provincie, îl întrerupse tânărul. Familia lui e din provincie. Cunosc pe fratele lui de la „Parafina". E un element excepţional. Un vechi luptător, îl cunosc foarte bine.

Voia, fără îndoială, să mai adauge ceva, căci se apropiase de bătrân cu un zâmbet misterios, dar auzi paşi pe scări şi se trase repede spre uşă, întoarse spatele şi începu să-şi caute nervos cheia.

— îmi pare bine că v-am cunoscut, spuse bătrânul înclinându-se şi porni mai departe, cu mâna pe balustradă.

Pe scări întâlni o pereche şi o salută. Femeia avea părul tuns scurt, era îmbăcată într-un fel de uniformă şi purta o insignă. Bărbatul, mult mai tânăr ca ea, călca stânjenit ferindu-se parcă s-o privească. Dar după ce trecură, se opriră amândoi şi întoarseră capetele, să vadă ce va face. Bătrânul se opri în faţa uşii, îşi scoase batista şi-şi şterse faţa, apoi îşi netezi revenirile hainei cu dosul palmei. Părea că era gata să sune, când se răzgândi şi o porni înapoi pe scări, cu pas neobişnuit de sprinten. Se opri câteva trepte în faţa perechii care rămăsese surprinsă, lângă perete, şi se înclină politicos.

— Dacă nu v-aş supăra, îmi puteţi spune cât e ceasul? întrebă el adresându-se femeii.

— Două, două şi cinci, răspunse ea.

— Mulţumesc, şi toate scuzele mele. Am întâlnire pe la două.

Apoi urcă repede, grăbit, scările şi sună prelung, îi deschise o femeie tânără, puternic şi nepriceput fardată.

— Sărut mâinile, coniţă, făcu bătrânul înclinându-se. Sper că n-am venit nici prea devreme, nici prea târziu. Mi-am zis: două şi cinci e tocmai ora potrivită.

— E la masă, spuse femeia zâmbind, dezvăluindu-şi câţiva dinţi de aur. Vă aştepta pe la două şi-un sfert, două jumătate...

— Atunci aştept, aştept, făcu bătrânul, dând să se retragă.

— Nu, intraţi, că e mai răcoare aici. E apartament boieresc, adăugă zâmbind.

— Cunosc, cunosc, făcu bătrânul. De-abia s-a mutat.

— Cel dinainte, din Calea Rahovei, era prea departe de serviciu. Şi nu făcea de el, maior la M.A.I. şi tot cu misiuni importante. Era prea mic. N-avea pian, n-avea radio.

— Cunosc, cunosc, repetă bătrânul foarte bine dispus dintr-o dată.

Iar pe el îl cunosc de când era atâtica şi scoborî mult palma deasupra covorului.

Femeia începu să râdă.

— Poftiţi în salon, spuse, conducându-l într-o încăpere spaţioasă, sobru şi elegant mobilată. Am să-i spun c-aţi venit.

Bătrânul se aşeză zâmbind pe canapea şi începu să-şi mângâie fericit genunchii cu palmele. Dar, câteva clipe în urmă, femeia reapăru şi-i făcu semn să se ridice.

— Spune să poftiţi în birou, că vine şi dumnealui acuşica.

Îl conduse în odaia alăturată şi-i arătă un fotoliu mare, de piele, din faţa bibliotecii. Bătrânul mulţumi din nou şi se aşeză, reîncepând să-şi mângâie genunchii. La răstimpuri îşi apropia capul de rafturi şi citea titlurile. Auzi uşa deschizându-se şi se ridică emoţionat. Din prag îl privea un bărbat oacheş, voinic, aproape gras, cu obrajii purpurii, cu părul negru, cu sprâncenele groase şi apropiate şi cu ochii foarte mici, oţeliţi, ascunşi între pleoapele umflate, vinete, pătate. Era în cămaşă şi bretele, cu mânecile suflecate. Intrase râzând, cu şervetul prins încă de cămaşă, dar dând cu ochii de bătrân, se întunecă deodată.

— Ce-i cu dumneata? întrebă cu un glas aspru, răguşit. Pe unde ai intrat?

— Nu mă mai cunoşti? se miră bătrânul, încercând să zâmbească.

Eu te ţin minte de când erai de-o şchioapă, şi întinse palma înaintea lui, coborând-o cât putu mai mult deasupra covorului.

— Cum de-ai intrat? întrebă maiorul, apucând un capăt al şervetului şi începând să se şteargă pe gură şi pe obraz. Cum ti-a dat drumul portarul?

— Mi-am spus că pe la două, două şi un sfert te găsesc sigur acasă, începu bătrânul, continuând să zâmbească.

— Dar cine eşti dumneata? întrebă maiorul.

— Vasăzică, nu mai mă recunoşti, făcu bătrânul clătinând din cap cu melancolie. E drept, au trecut peste treizeci de ani, dar eu te-am ţinut minte. Şi, când am aflat că te-ai mutat aici, mi-am spus: ce-ar fi să-i fac o vizită, să văd dacă mă mai recunoaşte?

— Dar cine eşti dumneata, domnule?! izbucni maiorul şi făcu, ameninţător, un pas spre el.

— Pe strada Mântuleasa, începu bătrânul clătinând din cap, nu era o şcoală pe strada Mântuleasa, cu castani în curte şi în fund o grădină, cu zarzări şi vişini?... Nu se poate să fi uitat asta. E aici, la doi paşi de dumneata, făcu întinzând capul spre fereastră. Parcă te văd şi-acum:

aveai un costum de marinar şi transpirai, grozav ce transpirai...

Maiorul ieşi repede, trântind uşa în urma lui.

— Aneto! strigă trecând cu paşi mari prin salon. Aneto!

Femeia apăru într-o clipă. . 'i

— Tu 1-ai introdus pe individul ăsta în birou? o întrebă coborând glasul. Nu ti-am spus să nu primeşti pe nimeni, să-i trimiţi pe toţi la minister? Nu ti-am spus că aştept un inspector, pe la două, două şi un sfert, două jumătate?

— Păi credeam că ăsta era, dacă 1-a lăsat portarul. Şi parcă mi-a spus ceva, că te cunoaşte bine, că ar fi fost şi el inspector.

Maiorul traversă din nou, cu paşi mari, salonul şi intră în birou.

— Vasăzică, te-ai introdus prin fraudă! făcu micşorându-şi ochii.

Ai spus nevesti-mi că eşti inspector!

— N-am spus, se apără cu demnitate bătrânul. Dar aş fi putut spune, pentru că sunt inspector. La pensie, dar se poate spune că tot inspector am rămas...

— Dar. cine eşti dumneata, domnule? izbucni din nou maiorul, smulgându-şi şervetul de la gât şi începând să se joace cu el în mână, frământându-l şi strângându-l ca pe o curea.

— Tot nu-ţi aduci aminte? Strada Mântuleasa? Când îţi făceai şcoala primară pe strada Mântuleasa, şi în recreaţii te căţărai în vişini şi, odată ţi-ai spart capul căzând, şi te-a luat în braţe directorul şcolii, şi te-a dus în cancelarie, şi te-a pansat? Şi a doua zi era serbarea de Zece Mai, şi erai foarte mândru că veniseşi cu capul bandajat? Şi te-a întrebat directorul: „Cum îţi mai merge capul, mă, Borza?" Şi dumneata ai răspuns: „Mi-e teamă de poezii, domnule director, că nu-ţi plăcea deloc memorizarea, adăugă bătrânul zâmbind. Mi-e teamă, că n-o să le mai pot învăţa pe dinafară..." Ei bine, directorul eu sunt.

învăţătorul Fărâmă, Zaharia Fărâmă, cincisprezece ani directorul şcolii Mântuleasa şi apoi inspector şcolar clasa a H-a până am ieşit la pensie... Tot nu-ţi aduci aminte?!

Maiorul îl ascultase atent, încruntându-se.

— Dumneata îţi baţi joc de mine, începu el şuierând cuvintele printre dinţi. Dacă n-ai fi om bătrân, te-aş aresta pe loc. Te-ai introdus în casa mea spunând că eşti inspector...

— N-am spus asta.

— Nu mă întrerupe când îţi vorbesc eu! făcu maiorul înaintând ameninţător spre el. Te-ai introdus în casa mea prin fraudă. Dar trebuie să fi avut dumneata vreun scop. Acum, spune repede, până nu mă supăr, spune: de ce-ai venit? cu ce scop?

Bătrânul îşi trecu o mână tremurândă pe faţă şi, fără voia lui, suspină.

— Vă rog să nu vă supăraţi, începu el cu glasul scăzut. N-am voit să vă supăr. Poate e la mijloc vreo confuzie şi atunci îmi fac toate scuzele. Dar nu sunteţi dumneavoastră domnul maior de la M.A.I Vasile I. Borza?

— Eu sunt ăla. Nu *domnul,* ci tovarăşul maior Borza I. Vasile. Ce-i cu el? Ce te interesează pe dumneata?

— Atunci, mă scuzaţi, dar aţi învăţat la mine la şcoală pe strada Mântuleasa, Vă pot spune şi anii: între 1912 şi 1915. Vedeţi că, deşi au trecut mai bine de treizeci de ani, eu tot îmi aduc aminte. Din fiecare clasă, mă legam de câţiva băieţi, nu întotdeauna premianţii, adăugă zâmbind dar băieţii pe care-i simţeam că au ceva deosebit. Şi apoi îi urmăream cât puteam, prin liceu, pe la universitate... E adevărat, dumneavoastră v-am pierdut urma, dar a venit războiul din 1916 şi asta explică multe. Am uitat că aţi fost plecat în provincie...

Maiorul îl ascultase atent, întorcând din când în când capul spre odaia alăturată.

— Ascultă, domnule director, începu el cu un ton mai puţin agresiv, dar tot atât de aspru. Eu nu sunt ăla pe care-l crezi dumneata, cu liceu şi universitate. Eu sunt din popor, am fost persecutat în viaţă, n-am avut timp şi bani şi privilegii să umblu prin şcoli înalte...

— Vă vorbeam de şcoala primară din Mântuleasa.

— Ţi-am spus să nu mă întrerup! când îţi vorbesc! făcu maiorul privindu-l adânc în ochi. Chestiile astea cu titluri şi şcoli înalte, cunoaştem noi povestea! Dar s-au dus timpurile alea, de privilegii, diplome şi baliverne! Am îngropat regimul dumneavoastră, adăugă, întorcând capul încă o dată spre odaia alăturată. Regim de exploatatori! strigă deodată ridicând glasul. Acum îşi spune cuvântul poporul muncitor! Bagă-ţi asta în cap cât mai e timp. M-ai înţeles?

— Am înţeles, făcu bătrânul înclinând din cap. Vă rog să mă iertaţi.

A fost o confuzie, a fost fără voia mea...

Maiorul îl privi lung, apoi zâmbi.

— Sper c-a fost o confuzie, că altminteri o păţeai rău de tot. Şi acum, zi bogdaproste că nu m-am supărat, şi şterge-o!

întinse brusc o mână scurtă spre uşă.

— Vă salut, făcu Fărâmă, vă salut cu respect. Vă rog încă o dată să mă iertaţi...

Ieşi de-a-ndăratelea şi traversă grăbit, speriat, salonul. Borza începu să râdă, dintr-o dată bine dispus.

— Aneto! strigă el din prag. Fă-ne repede cafeaua!

Apoi se apropie de cealaltă uşă şi o deschise.

— Ce zici, Dumitrescule, de drăcovenia asta?

Din sufragerie apăru un bărbat încă tânăr, cu părul castaniu, lins pe cap, cu o mustaţă tunsă mărunt, cu gura mică şi buzele surprinzător de subţiri, dând aproape impresia că n-are buze. Avea pleoapele palide şi ochii gălbui şi figura îi era pământie, bolnăvicioasă.

— Cam suspect, făcu Dumitrescu zâmbind în silă. Mi se pare cam suspect...

Borza se schimbă deodată la faţă.

— Aşa mi se pare şi mie, spuse. Pretindea că m-a confundat, dar poţi să-l crezi?

— Chestia cu confuzia mi se pare cusută cu aţă albă. Să fie doi Borza I.Vasile şi cam de aceeaşi vârstă, şi în acelaşi oraş, nu-mi prea vine să cred. Ăsta ştie ceva, adăugă zâmbind. Ăsta urmăreşte ceva.

Vezi că-ţi cunoştea adresa, deşi de-abia te-ai mutat.

— îl arestez! izbucni Borza, îl arestez pe loc!...

— Stai, nu te pripi, făcu Dumitrescu îndreptându-se spre fereastră.

Dacă urmăreşte ceva, e mai bine să-l urmărim noi întâi.

Trase perdeaua şi privi în stradă.

— N-a coborât încă, spuse. Mi se pare foarte suspect, adăugă, continuând să privească în stradă. Dar, în fond, poate că chestia e mai complicată. Poate că nu te confundă şi d-aia urmăreşte ceva, că ştie cine eşti. Poate b fi având dreptate. Oi fi învăţat la el la şcoală, pe strada Mântuleasa.

— Fii serios, domnule! se încruntă Borza. Mă ştie toată lumea că sunt din popor, că n-am mers la şcoală...

— Borza, făcu Dumitrescu fără să se întoarcă, nu e nici o ruşine dacă ai făcut şcoala primară pe strada Mântuleasa. Şcoala primară se mai putea face de oamenii săraci şi cinstiţi şi sub regimul trecut...

— Dar dacă-ţi spun că n-am fost la şcoală în strada Mântuleasa?!

izbucni Borza. Nici măcar nu ştiu unde e.

— E aici lângă dumneata, spuse Dumitrescu lipindu-şi fruntea de geam.

— O fi, dar eu îţi spun şi-ţi repet că n-o cunosc. Eu am copilărit în Tei. Tata era căruţaş... Dar ce se întâmplă de nu mai soseşte cafeaua aia? şuieră mâniat printre dinţi şi dădu să iasă

din odaie. Că acu vine inspectorul şi vreau să bem cafeaua în linişte.

— A coborât în stradă, spuse Dumitrescu deschizând fereastra şi plecându-şi capul. Ar trebui să telefonezi jos să-i ia urma... Nu te pripi, adăugă întorcându-se şi privind lung spre Borza. Ăsta ştie ceva, urmăreşte ceva. Fii cu băgare de seamă...

II

în zorii zilei următoare, Fărâmă fu trezit de un agent al Securităţii.

— Veniţi cu noi pentru nişte informaţii, îi spuse. Nu luaţi nimic cu dumneavoastră. N-o să staţi mult.

în curte mai erau câţiva agenţi, iar în faţa casei îi aştepta o maşină.

Urcară fеră să scoată un cuvânt. Fărâmă începu deodată să tremure.

— Zi de vară, spuse el târziu, şi încercă să zâmbească.

Maşina se opri în faţa Securităţii, îl conduseră prin câteva coridoare lungi, apoi îl urcară într-un ascensor spaţios şi murdar, în care se transportau materiale la ultimul etaj, încă în lucru. Fărâmă nu-şi dădea seama la al câtelea etaj s-au oprit. Au ieşit pe uşa din partea opusă şi au pornit pe un coridor întunecat, cu câteva becuri slabe atârnând din loc în loc de tavan. Au coborât apoi câteva scări şi au pătruns într-un alt coridor, care parcă n-ar fi făcut parte din aceeaşi clădire: avea ferestre mari şi curate şi parchet nou şi lucios, iar pereţii erau proaspăt vopsiţi în alb, în faţa uneia din numeroasele uşi, unul din agenţi îi făcu semn să se oprească şi intră singur. Reveni după câtva timp, însoţit de un funcţionar încovoiat din umeri, purtând un teanc de dosare sub braţ. Au pornit din nou, ocolind tot coridorul, care parcă trasa un lung semicerc, apoi s-au oprit în faţa unui alt ascensor şi au coborât. Fărâmă ar fi voit să numere etajele, dar aşa cum se afla încadrat între doi agenţi şi în spatele funcţionarului cu dosare, nu-şi putea da seama de nimic. Când au ieşit, i-a întâmpinat un grup întreg, care aştepta să le ia locul în ascensor. Cu coada ochiului, Fărâmă zări uniforma câtorva agenţi ai Securităţii, amestecaţi printre funcţionarii civili care purtau dosare sub braţ. De data aceasta n-au mai mers mult.

Funcţionarul cu dosar se opri în faţa primei uşi pe dreapta şi intră fără să bată. Putin timp în urmă, ieşi un tânăr cu ochelari, cu aer de intelectual, şi făcu semn unuia din agenţi să-l urmeze. Curând după aceea uşa se deschise din nou şi apăru funcţionarul care purtase dosarul, îl privi pătrunzător în ochi şi-l întrebă:

— Dumneata spuneai că eşti Fărâmă Zaharia, fost director al Şcolii primare numărul 17, din strada Mântuleasa?

— Da, răspunse solemn Fărâmă. Am fost şi inspector şcolar clasa a II-a, adăugă, încercând să-şi dreagă glasul.

Funcţionarul îl mai privi o dată, încruntându-se uşor, şi exclamă, mai mult pentru sine:

— Curios!...

Apoi dispăru din nou. Nu reveni decât după mult timp, când Fărâmă simţea că încep să-l doară genunchii şi se rezema când într-un picior, când în celălalt.

— Pofteşte înăuntru, spuse funcţionarul.

Era un fel de cameră de aşteptare, cu câteva bănci lipite de pereţi, o singură fereastră şi mai multe uşi. Funcţionarul se îndreptă către cea de lângă fereastră şi-i spuse fără să se întoarcă:

— Vino cu mine.

Au intrat într-un birou cu o singură masă, pe care se aflau mai multe telefoane. Răsturnat pe speteaza scaunului, jucându-se cu un creion în mână, îl aştepta Dumitrescu.

— De când îl cunoşti pe tovarăşul Borza? l

— De când era atâtica, făcu Fărâmă zâmbind şi întinse palma

deasupra covorului. L-am avut elev la şcoala mea. » — Da' de unde ştii că era el?

Fărâmă începu să râdă, clătinând melancolic din cap.

— Vedeţi, că tocmai aici se încurcă lucrurile. Până ieri pe la amiază, puteam să jur că era dânsul, domnul maior Vasile I. Borza, l Dar am fost pe la dumnealui şi dumnealui spune că nu-şi aduce l aminte...

— Dar ce căutai la tovarăşul maior Borza? Cum de i-ai aflat Sadresa?

— Să vedeţi cum a fost, începu Fărâmă, pregătindu-se parcă pentru io lungă povestire. Mai acum câteva săptămâni, prin iunie, mă plimbam o dată pe bulevard, că eu tot pe-acolo îmi place să mă plimb, pe lângă şcoală. Mă plimb de la statuia Pache Protopopescu, pe bulevard, şi mă întorc prin Mântuleasa. Mă odihneam pe o bancă şi am văzut un camion că se opreşte în dreptul numărului 138, chiar în faţa mea. S-au coborât câţiva tineri, câţiva miliţieni, şi au început să descarce. Şi apoi a venit cineva din casă şi le-a strigat să încarce la loc. Le-a strigat:

„La etajul IV vine tovarăşul maior Vasile Borza". Şi atunci mi-am adus deodată aminte de el, de când era mic: Borza I. Vasile. Şi mi-am adus aminte de întâmplarea lui cu băiatul rabinului.

— Ce întâmplare? îl întrerupse Dumitrescu.

— Ah, asta e o poveste lungă. O poveste lungă şi ciudată. Pot spune chiar misterioasă. Au scris ceva ziarele pe atunci, dar nu cred că i-a dat cineva de rost. Pot spune că a rămas un mister.

— Ce fel de întâmplare? insistă Dumitrescu. De ce crezi că a rămas un mister?

— A rămas mister, pentru că nu i-a dat nimeni de rost, începu Fărâmă, parcă înviorat dintr-o dată. Dar ca să înţelegeţi, trebuie să ştiţi că Borza n-a fost de la început acolo în pivniţă, cu băiatul rabinului, Darvari şi ceilalţi Darvari. Patru, ăsta pot spune că era în miezul lucrurilor. Băiatul ăsta avea un spirit foarte inventiv. L-am urmărit până târziu în viaţă, până a dispărut cu avionul lui, între Insula Şerpilor şi Odessa, a dispărut fără urmă. Darvari ăsta, de care vă vorbesc, a descoperit că un prieten de-al lui, Aldea, de la altă şcoală de pe Calea Moşilor, cunoscuse cu un an mai înainte, la Tekirghiol, un băiat de tătar care-şi câştiga viaţa intrând din vilă în vilă şi exterminând muştele. Da, pot spune că ăsta e cuvântul potrivit: le extermina. Dacă nu 1-aş fi văzut, n-aş fi crezut. Pentru că trebuie să vă spun că în anul următor am fost şi eu la Tekirghiol şi l-am cunoscut. Puiul ăsta de tătar

era extraordinar. Parcă-l văd şi-acum: un băiat frumos, ras în cap, focos, cu ochii ca două mărgele de oţel. Parcâ-l aud: „Aveţi muşte multe în casă? Vorbea perfect româneşte, că făcuse şcoala la Constanţa, dar vorbea cu accent tătărăsc. Aveţi muşte în casă?" întreba. Bătea întâi la uşă, ca să atragă atenţia, şi apoi întreba, de pe coridor, fără să intre: „Aveţi muşte multe?" Aşa întreba, cu un ton puţintel ironic, parcă ar fi vrut să le cumpere, dar aşa, pe nimica toată, chilipir. Să vă spun ce mi s-a întâmplat mie. Auzisem de el, dar nu-l văzusem încă. îl aşteptam. Vila în care găsisem eu cameră în vara aceea era tocmai pe deal, era ultima vilă din sat. Vila „Cornelia", aşa-i spunea. De aceea tătarul a ajuns mai târziu la noi. Dar tot a ajuns, că asta îi era meseria, aşa îşi câştiga el viaţa, exterminând muştele. Era după-masă pe la două. Dormeam. Şi deodată ce-l aud bătând în uşă:

„Aveţi muşte?" întrebă. Am sărit din pat, că eram dornic să-l cunosc.

Aveam şi eu muşte, ca toată lumea în Tekirghiol, dar mai mult mă interesa să-l cunosc pe el. „Am destule, i-am răspuns, ce vrei să faci cu ele?" „Le gonesc şi una nu mai vine timp de-o săptămână. Dacă mai vine una, nu-mi daţi nici un ban." „Câte parale?" 1-am întrebat. „Un leu. O băncuţă acuma şi cealaltă după o săptămână. Dacă-mi arătaţi o singură muscă la

dumneavoastră în odaie vă dau băncuţa înapoi." „Suntem înţeleşi, i-am spus. Să te văd!..." Şi acum, să mă iertaţi, dar dacă nu vă supăraţi, am să vă fac o rugăminte, adăugă Fărâmă cu un alt glas.

— Spune, îl încuraja Dumitrescu.

— V-aş ruga să-mi daţi voie să mă odihnesc o clipă pe scaun. Cad de oboseală. Sufăr de un fel de reumatisme.

— Stai jos, făcu Dumitrescu arătându-i cu capul un scaun.

Fărâmă se înclină şi se aşeză, răsuflând adânc.

— Vă foarte mulţumesc, spuse. Eu v-am văzut de la început că aveţi inimă bună. Semănaţi cu un bun prieten al meu, unul Dorobanţu.

— Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Te-am întrebat ce căutai la tovarăşul maior Borza. Ai luat-o cam pe departe, dar tot nu mi-ai răspuns.

— Să vedeţi, că tocmai asta voiam să vă spun. Eram acolo pe bancă, în dreptul numărului 138, şi mi-am adus aminte de el, de când era şcolar la mine, în Mântuleasa. Şi mi-am spus: Am să mă duc să-l văd. A ajuns bine acum, e maior. O să mai stăm de vorbă, o să ne mai.

amintim de când eram la şcoală. Am să-l întreb, să văd dacă mai ştie ceva de Lixandru. Că, în clasa a IV-a, se împrietenise cu Lixandru, erau ca fraţii. Lixandru ăsta era şi el un băiat ciudat, un visător, un fel de poet în felul lui de copil de 13-14 ani. Avea, în clasa a IV-a, vreo 13-14 ani, pentru că intrase târziu la şcoală. Fusese bolnav ani de-a rândul. Dar, când a venit la mine la şcoală, era sclipitor. Ar fi putut trece, nu două, ci trei clase într-un an, aşa cum a făcut, de altfel, mai târziu, în liceu... Voiam să-l întreb pe domnul maior dacă mai ştie ceva de el.

— Cum spuneai că-l cheamă? întrebă Dumitrescu tresărind, parcă s-ar fi trezit din somn.

— Lixandru. Gheorghiţă V. Lixandru.

— Ei, şi ce era cu el? Ce legături avea el cu tovarăşul Borza?

— Avea multe, făcu Fărâmă clătinând din cap. Erau ca fraţii. Când a fugit Lixandru de-acasă, Borza 1-a ascuns. Nu la el acasă, bineînţeles, ci într-o pivniţă, pe maidan. Căci toţi băieţii ăştia, trebuie să vă spun, prinseseră mare slăbiciune de pivniţe şi bordeie părăsite, de când cu întâmplarea de care vă vorbeam, întâmplarea cu băiatul rabinului. Era pe-atunci un maidan în faţa Universităţii, îi spunea Maidanul Primăriei şi se grămădiseră pe el blocurile de piatră din care s-a clădit după război aripa cea nouă a Universităţii. Parcă le văd şi-acum: blocuri mari de piatră albă-sinilie...

— Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Spuneai ceva de-o pivniţă şi mai spuneai adineaori de-un mister cu băiatul rabinului. Ce legătura are una cu alta?

— Are legătură, că băiatul rabinului a dispărut într-o pivniţă. A dispărut, ca şi cum n-ar fi fost niciodată pe suprafaţa pământului. Fără urme. Parcă 1-ar fi înghiţit pământul. Dar trebuie să precizez, ce e drept e drept: el, băiatul ăsta, lozi, ştia că are să dispară. Şi-a luat rămas bun de la toţi. s-a îmbrăţişat cu toţi, apoi s-a azvârlit în apă şi nimeni nu 1-a mai văzut de atunci.

— Ce vorbeşti domnule?! Unde se întâmpla asta?

— într-o pivniţă părăsită, de lângă Biserica cu Tei. Dar ca să înţelegeţi, trebuie să cunoaşteţi toată povestea. E o poveste lungă., îmi permiteţi să aprind o ţigară? întrebă cu un ton umil.

— Pofteşte.

— Vă foarte mulţumesc, spuse scoţându-şi tabachera din buzunar.

Am fost mare fumător în viaţa mea, dar acum pot spune că m-am lăsat de fumat. Doar din când în când, câte o ţigară. Mi-o răsucesc singur, adăugă. Dumneavoastră, probabil, nu

fumaţi? .

— Nu.

— Aveţi toată dreptatea, făcu Fărâmă răsucindu-şi ţigara. Am auzit că tutunul provoacă şi cancer...

îşi lipi ţigara, şi-o aprinse şi trase primul fum cu sete... Apoi zâmbi şi închise puţin ochii, visător.

— E o poveste lungă, începu el. Ca s-o înţelegeţi, trebuie să ştiţi că totul a început de la Abdul, puiul de tătar de care vă vorbeam adineaori. Cum vă spuneam, pe ăsta 1-am văzut şi eu la lucru. A intrat în cameră, s-a aşezat turceşte pe podea, a scos din sân un fel de traistă de piele şi a început să murmure cuvinte neînţelese, în limba lui pe tătăreşte. Şi-atunci am văzut ce n-am văzut în viaţa mea; am văzut muştele adunându-se ca un roi negru deasupra capului lui şi, când s-au strâns toate ca într-un ghem, s-au zvârlit în traistă. Abdul a închis traista, a pus-o din nou în sân şi s-a ridicat zâmbind. I-am dat băncuţa şi trebuie să adaug că o săptămână întreagă, dar exact o săptămână n-am mai văzut o singură muscă la mine în cameră. Bâzâiau pe coridor, se mai opreau câteva pe la ferestre, dar de intrat, n-a intrat una. După o săptămână, Abdul a venit ca să-şi ia băncuţa. A doua zi, adică a opta zi după vrăjitoria lui, au năvălit muştele în odaie, parcă şi mai numeroase. Bineînţeles că 1-am chemat să mi le adune. A venit aşa de trei ori, în trei săptămâni cât am stat la vila „Cornelia"... Asta e ce-am văzut eu. Dar Aldea se împrietenise deja cu un an mai înainte cu Abdul. Nu ştiu ce i-a spus şi câte i-a spus. Dar mai târziu am aflai de la Lixandru că Aldea se întorsese toamna la Bucureşti cu un secret învăţat de la Abdul. După câte am înţeles, secretul era cam ăsta: că dac-or găsi vreodată o pivniţă părăsită, plină cu apă, să caute nu ştiu ce fel de semne şi, dacă găsesc semnele toate, să ştie că în pivniţa aceea e loc vrăjit, că pe-acolo se poate trece pe tărâmul celălalt.

— Ce vorbeşti, domnule?! exclamă zâmbind Dumitrescu.

— Da, aşa se pare că i-a învăţat Abdul. Poate i-o fi învăţat şi altele, dar mai mult nu mi-a spus Lixandru. Că eu toate astea le-am aflat mai târziu de la Lixandru. Aldea, Lixandru şi cu lozi, băiatul rabinului din Calea Moşilor, au început în anul acela să umble pe maidane şi pe la marginile Bucureştiului, să caute pivniţe părăsite. Au găsit mai multe, dar numai două pline cu apă. Şi, cum spunea Lixandru, numai la una s-au potrivit semnele pe care le învăţase Aldea de la Abdul.

— Ce fel de semne? întrebă Dumitrescu. &

— Asta n-o ştiu, că nu mi-au spus-o. Poate vreo măsurătoare^ pentru că am aflat mai târziu că băieţii umblau cu un baston lung şi cu o traistă veche după ei. Bastonul 1-au găsit rupt în două, dar de traistă nu i-au mai dat de urmă. Poate a luat-o băiatul rabinului cu el. Ce ştiu, că toate astea le-am aflat la anchetă şi au scris şi ziarele, ce ştiu c că Lixandru a sărit cel dintâi în apă, cu capul în jos, şi a stat aşa, sub ; ;;?

câteva minute. Iar când a ieşit, era alb la faţă şi tremura de frig şi le-a spus: „Dacă mai rămâneam puţin, nu mă mai vedeaţi. Apoi a adăugat:

Dar să ştiţi că e frumos ca în basme." Apoi a sărit şi Darvari, tot cu capul în jos, dar a ieşit numaidecât, şi-i clănţăneau dinţii. „Eu mă cobor mâine, că acum e târziu", le-a spus. Apoi au sărit încă doi băieţi, Aldea şi cu lonescu. Primul ştia să înoate pe sub apă, şi a rămas mult.

Celălalt, lonescu, ieşise repede, aproape îngheţat. Aldea. care ştia bine să înoate, s-a ridicat de mai multe ori deasupra apei şi Ic-a strigat:„N-o mai găsesc! O găsisem adineaori şi acum a pierit, s-a ascuns din nou Era o lumină mare de tot..." S-a mai dat o dată la fund, a mai

rămas câtva timp, apoi a ieşit, descurajat. „Era ca o peşteră de diamant, le-a spus, şi luminată de parcă ardeau o mie de făclii..." „Asta e! a strigat băiatul rabinului. O cunosc şi eu." Şi, după ce şi-a luat rămas bun de la toţi şi s-a îmbrăţişat cu Aldea şi Lixandru, s-a zvârlit cu capul în jos şi n-a mai ieşit. Băieţii au aşteptat până seara, apoi s-au dus fiecare pe ia.

casele lor, după ce s-au jurat să nu dezvăluie nimănui semnele pe care le ştiau. A doua zi, Lixandru s-a dus la rabin, să vadă dacă i s-a întors fecioru-su. Nu se întorsese şi poliţia îl căuta prin mahalale. Când a trecut şi a treia zi şi băiatul tot nu s-a întors, Lixandru a venit să-mi povestească întâmplarea. A venit cu Borza, deşi el nu fusese de faţă când se petrecuseră lucrurile. Apoi au început cercetările. Dar de la început s-au ivit dificultăţi. Căci băieţii spuneau toţi că apa era mare, peste doi metri, căci nu-i dădeau uşor de fund, iar când a venit poliţia, apa abia dacă era de un metru. Au căutat peste tot zadarnic. Apoi au adus o pompă şi au scos toată apa din pivniţă, dar tot zadarnic. Mai târziu, când s-a reluat ancheta, s-au făcut săpături în fundul pivniţei şi au dat de un zid vechi şi comisia arheologică a intervenit şi au lărgit aria săpăturilor; s-au găsit resturi de fortificaţie medievală, apoi, şi mai în adânc, urme de aşezări omeneşti şi mai vechi. Dar de băiatul rabinului, nici urmă.

— Când s-a întâmplat asta? întrebă Dumitrescu.

— în octombrie 1915, pe la începutul lunii, pe la *5, 6* octombrie.

Dumitrescu îşi însemnă data pe carnet.

— În ce parte a oraşului se găseşte pivniţa asta?

— Era aproape de Obor, pe maidanul care se întindea pe atunci între Obor şi începutul bulevardului Pache Protopopescu. Am văzut-o şi eu, am văzut şi săpăturile comisiei arheologice. Dar acum n-a mai rămas nimic. Când au intrat nemţii, în noiembrie 1916, au făcut acolo un depozit de muniţii, iar în retragere 1-au aruncat în aer. N-a mai rămas nimic din tot şantierul. Apoi după război, s-a construit pe toate locurile acelea. Acum sunt numai case noi.

— Şi era şi Borza acolo, cu dumneata? întrebă Dumitrescu.

— Venise cu Lixandru. Ştia şi el, deşi nu fusese de faţă.

— Bine, spuse Dumitrescu zâmbind. Destul pentru astăzi. O să mai stăm de vorbă.

Apoi, cu un aer preocupat, apăsă pe un buton.

— Condu pe domnul director în sala B, se adresă miliţianului care intrase, îi serveşti masa de la cantină.

— Vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă sculându-se de pe scaun şi înclinându-se de mai multe ori.

III

A patra zi, Dumitrescu dejuna din nou la Borza. Când au ajuns la cafea, îi spuse în treacăt, jucându-se cu scobitoarea şi privind vag spre peretele din faţă, unde erau atârnate câteva talere de lemn şi farfurii ţărăneşti din Ardeal.

— Au fost cei de la Secţia a III-a la Biblioteca Academiei şi au cercetat colecţiile de ziare din 1915. Ştii că Fărâmă avea dreptate.

Lucrurile s-au petrecut aşa cum ne-a spus Fărâmă: Iozi, băiatul rabinului, s-a azvârlit în apă şi n-a mai ieşit. Şi nici nu i s-a mai găsit corpul. A dispărut fără urmă... N-ai auzit niciodată de povestea asta?

Nu-ţi aminteşti nimic? întrebă întorcând capul şi privindu-l în ochi.

— Habar n-am despre cine vorbeşti, făcu Borza scoţându-şi şervetul şi ştergându-se cu el pe faţă.

— Vorbeam de directorul dumitale, Fărâmă, cel de la Şcoala Mântuleasa.

Borza îşi aşeză tăcut şervetul pe masă şi se lăsă pe speteaza scaunului.

— Da, continuă Dumitrescu zâmbind. E la noi. L-am oprit pentru anchetă. Mi se părea suspect...

— Vasăzică... începu Borza îmbujorându-se. Vasăzică, de-aceea aţi schimbat şi portarul.

— N-are nici o legătură una cu alta, îl întrerupse Dumitrescu. I s-a încredinţat o altă misiune. Dar revenind la directorul dumitale, Fărâmă, pot să-ţi spun că e un om ciudat. Are o memorie extraordinară, îşi aduce aminte de cele mai mici amănunte, îmi povestea despre dumneata că, în clasa a IV-a primară:..

— Dar nu ţi-am spus, domnule, că nu-l cunosc, că n-am făcut şcoala la el?! Nu ţi-am spus că eu sunt din Tei, că am copilărit acolo, în Tei!...

— Ei tocmai aici e buba. Pentru că ai adus dumneata vorba, pot să-ţi spun. Pe vremea dumitale, erau în Tei doar trei şcoli primare:

două de băieţi şi una mixtă.

— Ei, şi ce-are a face una cu alta? îl întrerupse nervos Borza.

— Are a face, pentru că în nici una din şcolile astea nu s-a găsit înmatriculat numele dumitale.

— Da[1] de unde ştiţi?

— Pentru că s-au făcut cercetări...

Borza păli deodată, îl privi lung, apoi lovi cu pumnul în masă.

— Aneto! strigă. Fă repede nişte cafea şi adu şi sticla cu rom!

— Ţi-am ' spus că directorul mi se părea suspect, continuă Dumitrescu tot atât de blând. Şi atunci am făcut cercetări.

— Unde e, mama lui de director, că-l mănânc fript! izbucni Borza, lovind din nou cu pumnul în masă. Să mi-l daţi măcar pentru o noapte, că-i scot eu matricolele prin piele, îl învăţ eu minte să mai umble cu denunţuri şi intrigi!

Dumitrescu ridică din umeri şi zâmbi în *sila.*

— Tovarăşe Borza, începu cu un glas neutru, degeaba te superi pe director că cel puţin în chestia asta, el n-are nici o vină. Că e suspect, e altă poveste, şi când om descoperi ce urmărea el venind să te vadă, o să-ţi spunem şi ai să te bucuri... Dar, în chestia dumitale cu Şcoala Mântuleasa, el n-are nici o vină. Dumneata te găseşti înmatriculat la Şcoala Mântuleasa, între anii 1913-1916 şi nu te găseşti înmatriculat la nici o şcoală din Tei. Şi cum ai declarat că ai făcut şcoala primară, că fără şcoală primară nu puteai să fii numit direct maior clasa I, dumneata n-ai nici un interes să-l contrazici pe Fărâmă. De altfel, e foarte probabil că ţi-ai făcut şcoala la Mântuleasa şi ai uitat. Au trecut de-atunci peste treizeci de ani. Cine îşi mai aduce aminte de ce s-a întâmplat acum treizeci de ani?!

— Te pomeneşti că am uitat, făcu Borza căzând pe gânduri. Să ştii că ai dreptate: am uitat. Am avut o copilărie grea. Eram din popor. Am fost persecutat de societate.

— Dar ce ţi s-a mai întâmplat şi dumitale, domnule, e de speriat!

exclamă Dumitrescu cu admiraţie. Ce prieteni aveai, ce tipuri curioase.

Parcă aţi fi dintr-un roman.

— Ei, copii! făcu Borza, zâmbind încurcat.

— Nu, e altceva, continuă Dumitrescu cu o urmă de melancolie în glas. Aţi apucat alte timpuri, aţi copilărit înainte de războiul ălalt. Şi ai avut norocul să te împrieteneşti tot cu băieţi inteligenţi şi întreprinzători. Mai ales ăla, Lixandru, şi cum îi mai spune, ăla de trăgea cu arcul...

— Parcă îmi aduc ceva aminte, începu Borza visător. Dar să-ţi spun drept, adăugă, ce-a fost mai interesant am uitat. Acum, că-mi spui, parcă îmi aduc şi eu aminte de unul care trăgea

cu arcul, dar atâta tot.

Aneta intră cu tava de cafele şi sticla de rom. Le aşeză pe masă şi dădu să se aşeze şi ea, dar Borza îi făcu semn cu ochiul şi, zâmbind încurcată, destupă sticla de rom, umplu două pahare şi se retrase. După ce dădu duşcă pe gât paharul cu rom, Borza apucă sticla şi-l umplu repede la loc.

— Şi-acum ce aveţi de gând să faceţi? întrebă, îl mai ţineţi mult?

Dumitrescu şovăi câtva timp, jucându-se cu scobitoarea între degete.

— Nu depinde de noi, spuse. Trebuie să-şi termine întâi de scris declaraţia. Pe măsură ce scrie, facem cercetările. Până la urmă, aflăm noi ce voia de la dumneata. Pentru că, un lucru e sigur: e suspect.

Toate poveştile astea cu Şcoala Mântuleasa le spune ca să câştige timp.

Nu-i nimic, adăugă zâmbind, îl lăsăm să spună. Noi avem timp. Nu ne grăbim.

— Mă tot întreb ce voia de la mine, făcu gânditor Borza. Când 1-aţi întrebat, ce v-a spus?

— Ei, cred că aici a făcut prima greşeală, începu Dumitrescu, parcă înviorat dintr-o dată. Nu şi-a dat seama că a făcut-o, dar când am ascultat a doua oară placa, m-am convins că i-a scăpat ceva, că s-a trădat fără să vrea, şi ne-a dat un fir important. Spunea că venise să te vadă ca să mai stati de vorbă, să vă mai amintiţi din copilărie şi să te întrebe *dacă mai ştii ceva de Lixandru.* Ei, nu ştiu dacă înţelegi...

— Parcă înţeleg ceva...

— Ei vezi?! Lixandru ăsta după spusele lui Fărâmă, se legase mult cu dumneata şi cu un alt băiat, unul Darvari. Şi Darvari, am verificat, a dispărut cu avionul lui, în 1930. Or, sunt indicaţii că ar fi putut fugi în Rusia. Şi asta, nu ştiu dacă înţelegi, în 1930. Acum facem cercetări... Dar e foarte probabil că Fărâmă 1-a mai întâlnit, şi încă de mai multe ori, mulţi ani după ce-şi terminase şcoala militară, chiar după ce-şi luase brevetul de pilot căci, după propria mărturisire, Fărâmă se întâlnea des cu cel mai bun prieten al lui Darvari, cu Lixandru... Cred că pe aici trebuie căutat firul, adăugă Dumitrescu, clipind misterios din ochi.

— Nu mi-aduc deloc aminte! făcu Borza cu un aer deznădăjduit.

— Şi pe urmă, când mi-a povestit cum trăgeaţi cu arcul, m-am convins că pentru asta venise să te vadă: să te descoase de Lixandru şi Darvari, să afle dacă ai mai aflat ceva. Pentru că, de asta cred că-ţi aduci aminte, vă întâlneaţi cu toţi pe Maidanul Primăriei şi trăgeaţi cu arcul.

— Da. Trăgeam, făcu Borza clătinând din cap.

— Ei bine, nu ţi se pare curios că tocmai lui, lui Lixandru, i s-a întâmplat ce i s-a întâmplat? îl întrebă Dumitrescu privindu-l în ochi.

Borza înghiţi în sec, apoi apucă paharul cu rom şi-l dădu peste cap.

— Să mă trăsnească Dumnezeu dacă-mi aduc ceva aminte!

exclamă el şi începu să se şteargă cu şervetul pe obraz.

— Atunci eşti amnezic, spuse Dumitrescu zâmbind.Ti-ai pierdut memoria.

— Să ştii că ai dreptate. Mi-am pierdut memoria din bătaie. Ţi-am spus cum am fost schingiuit în beciurile Prefecturii.

— Pentru că un lucru ca ăsta, chiar după treizeci de ani şi mai bine nu poate fi uitat, continuă Dumitrescu. Vă adunaţi pe maidan şi trăgeaţi cu arcul. Trăgeaţi, evident, în sus, de când v-aţi speriat pentru că nu mai găseaţi săgeata lui Lixandru. Asta v-a pus pe gânduri de la început: voi toţi trimiteaţi săgeata la 12-15 metri şi când a tras Lixandru, aţi văzut săgeata zburând pe deasupra blocurilor de piatră alea care, îţi aduci aminte, erau acolo, pe maidan,

pentru clădirea Universităţii - aţi văzut-o zburând peste blocuri, peste maidan şi îndreptându-se spre statuia Brătianu. V-aţi luat după ea, speriaţi că vă era teamă să nu fi lovit vreun trecător. Aţi căutat-o pe bulevard, pe la statuie, dar n-aţi mai găsit-o. Şi de-atunci trăgeaţi în sus. Trăgeaţi fiecare după puteri, la 12, 15, maximum la 20 de metri. Ei bine, când a

venit rândul lui Lixandru, aţi văzut săgeata zburând, aţi urmărit-o cât aţi urmărit-o până ce *vi* s-a înţepenit la toţi ceafa, apoi n-aţi mai văzut-o şi v-aţi aşezat pe lângă pietre, aşteptând să cadă înapoi.

Aşteptaţi cu frică, pentru că vă era teamă că are să cadă cu putere, şi şedeaţi pe lângă pietre, ca să vă feriţi. Dar aţi aşteptat aşa vreo două ceasuri şi săgeata n-a mai căzut.

— Nu mai spune! exclamă neîncrezător Borza. Când se întâmpla asta?

— După spusa lui Fărâmă, în primăvara 1916, probabil prin aprilie-mai 1916, în timpul vacanţei de Paşte. Ei, ce zici? îl întrebă zâmbind cu înţeles. Nu ţi se pare suspect? Nu vezi legătura?... De asta venise să te vadă, adăugă coborând brusc glasul.

— Să ştii că de asta, făcu Borza copleşit.

Dumitrescu începu să râdă, bine dispus, şi-şi umplu din nou paharul cu rom.

— Nu trebuie să-ţi faci sânge rău, spuse, îi dăm noi de rost. Trebuie să avem puţină răbdare. L-am pus să scrie tot ce ştie despre Lixandru şi Darvari. A cerut până acum de două ori hârtie, de două ori în trei zile.

Scrie frumos, curgător, artistic, dar are un scris greu de citit. Acum se bate la maşină ce-a scris până ieri. Dar a luat-o, după obiceiul lui, pe departe. Am citit toată dimineaţa şi încă n-am ajuns la Darvari. A scris o întreagă poveste cu o prietenă de-a voastră, una din Obor, Oana, dacă-ţi mai aduci aminte de ea, Oana, fată de cârciumar. Teribilă femeie şi asta. Avea 2 metri şi 42. Fărâmă a început cu sfârşitul: cum, după ce s-a măritat Oana, târziu, cu estonul ei, şi-au donat amândoi scheletele Universităţii din Dorpat. Am cerut să se facă cercetări la Dorpat, să vedem ce e adevărat din toată povestea asta. Aşteptăm acum rezultatul.

IV ;

Toată săptămâna aceea, şi săptămâna care urmă, Fărâmă şi-o petrecu aplecat deasupra mesei de lemn, scriind. De a doua noapte i se dăduse o altă cameră, din aripa veche a clădirii, o odăiţă cu un pat de fier fără saltea, un scaun şi o masă. Avea o fereastră, dar nu vedea decât zidul cenuşiu din faţă. De două ori pe zi venea un gardian şi-i aducea masa de la cantină, apoi îl punea şi semna un bon. Când termina hârtia, se ridica de la masă şi bătea în uşă. Gardianul îi lua

teancul de foi scrise şi, curând după aceea, se întorcea cu o altă testea
de hârtie. Scria pe ambele feţe, căci aşa i se spusese după ce terminase
pentru prima dată hârtia. De câte ori era chemat la interogatoriu, i se
Atrăgea atenţia să scrie mai citeţ şi Fărâmă îşi dădea toată silinţa,
scriind literele una câte una, dar curând se lăsa furat de amintiri şi-şi
regăsea grafia lui de totdeauna, anevoie descifrabilă.

Fărâmă bănuia că datorită scrierii lui ilizibile era chemat atât de ies la interogatoriu. Uneori i se cerea să povestească noaptea ceea ce scrisese ziua. Venea să-l ia gardianul şi porneau amândoi, parcă niciodată pe acelaşi drum, căci treceau necontenit prin alte coridoare, coborau şi urcau alte scări, traversau săli mari, întunecate sau prea puternic luminate, în care nu zăreau decât un miliţian luptându-se cu somnul pe vreo bancă. Pe neaşteptate, gardianul îl oprea în dreptul unui perete şi apăsa pe buton. Curând, în spatele lor se oprea ascensorul şi coborau sau urcau mai multe etaje. Apoi gardianul bătea la o uşă şi-l introducea într-un birou puternic luminat. Din spatele biroului, jucându-se cu creionul, îl aştepta, zâmbind, Dumitrescu.

Aşa s-a întâmplat timp de două săptămâni. Apoi, într-o dimineaţă, gardianul deschise uşa şi-i strigă din prag:

— Poftiţi cu mine.

Fărâmă scria şi întoarse capul încurcat.

— De-abia m-apucasem să scriu, începu el cu glas umil. Aveam un chef grozav de scris...

— Ordin, repetă gardianul.

Fărâmă aşeză corect tocul pe sugativă, astupă sticla de cerneală şi ieşi. De data aceasta au mers mai puţin ca de obicei. La capătul coridorului îi aştepta un miliţian. Gardianul i-l dădu în primire şi miliţianul îl conduse la un ascensor nou. Au coborât până în curte, au făcut câţiva paşi pe trotuarul de lângă zid, apoi au pătruns într-un alt corp al clădirii. La etajul I, gardianul s-a oprit în faţa unei uşi şi a bătut. I-a deschis un tinerel, cu o figură luminoasă care parcă tot zâmbea întruna...

— Dumneata eşti Fărâmă, directorul Şcolii Mântuleasa? 1-a întrebat.

— Eu sunt, a răspuns el, înclinându-se politicos.

— Vino cu mine, a continuat tinerelul. Dumneata aşteaptă jos, a adăugat el adresându-se miliţianului.

Au traversat o sală, apoi tânărul a deschis o uşă şi i-a făcut semn să intre singur. Era o încăpere spaţioasă, cu multe ferestre şi luxos mobilată. La birou se afla un bărbat de vreo 50 de ani, cu tâmplele cărunte, cu nasul turtit şi buzele foarte subţiri.

— Ei, 1-a întâmpinat jovial, ia spune, Fărâmă, ce-a fost cu Oana...

— E o poveste lungă, începu încurcat Fărâmă. Ca s-o înţelegeţi bine, ar trebui să cunoaşteţi întâi păţania lui bunică-său, pădurarul.

După chibzuinţă mea, toate li s-au tras de-acolo, că bunică-său, care avea, când 1-am cunoscut eu, prin 1915, aproape nouăzeci şi şase de ani, şi-a călcat legământul cu băiatul ăl mare al paşei din Silistra.

Pădurarul ăsta, copil fiind, a fost prins de turci când încercase o dată să arunce în aer pulberăria garnizoanei din Silistra. A fost osândit să fie aruncat în Dunăre, legat într-un sac şi cu pietre la picioare, căci aşa făceau turcii cu copiii de ghiaur; nu-i spânzurau, nici nu-i tăiau, îi înecau. Şi pe copilul ăsta 1-a scăpat băiatul ăl mare al paşei. L-a cerut să i-l dea lui rob. Dar erau cam de-o vârstă, s-au împrietenit repede şi au ajuns ca fraţii. Au rămas împreună vreo zece ani. Pe băiatul ăsta al paşei îl chema Selim, şi ar fi ajuns şi el om mare în ţara lui dacă nu şi-ar fi călcat pădurarul legământul. Dar ca să înţelegeţi cum s-au petrecut lucrurile, trebuie să vă spun că pe Sellm îl însurase tată-său, paşa, când împlinise şaisprezece ani. Il însurase cu două neveste deodată: o grecoaică turcită din Fanar şi o turcoaică...

— Nu, Fărâmă, îl întrerupse domnul de la birou. Lasă astea. Eu ţi-am pus o întrebare precisă: ce-a fost cu Oana?

— Are să-mi fie greu să vă povestesc, se scuză Fărâmă, pentru că, după chibzuinţă mea, toate li s-au tras de la pădurar...

— Lasă pe pădurar, îl întrerupse din nou celălalt, zâmbind. Spune ce ştii dumneata despre Oana. Când ai cunoscut-o? Cum era?

Fărâmă clătină deznădăjduit din cap, parcă s-ar fi întrebat cum îi va fi cu putinţă să se facă înţeles dacă nu e lăsat să povestească aşa cum s-au întâmplat lucrurile.

— Când am cunoscut-o eu, începu el deodată, în 1915, avea treisprezece ani şi aproape doi metri. Dar nu era numai înaltă. Era voinică, spătoasă şi frumoasă ca o statuie. Avea ochii

negri, părul lung, bălai, lăsat pe spate, umbla cu picioarele goale şi sărea de-a dreptul pe cai, fără şa, ca o cazacă, încăleca numai cai nărăvaşi. De copilă încă, o duceau geambaşii la iarmarocuri, să le încalece caii. Aşa am cunoscut-o eu pe Oana. îmi aduc aminte şi-acum. A venit unul din părinţi la mine, un negustor din strada Armenească, să se plângă că fecioru-său zace la pat dintr-o bătaie cu băieţii. „Unde s-au luat la bătaie?" 1-am întrebat. „Nu vrea să-mi spună" mi-a răspuns negustorul.

„Lasă că vin eu cu dumneata şi aflu" i-am spus. Mi-am luat pălăria şi m-am dus cu el în strada Armenească. Am intrat singur în odaia băiatului. Zăcea la pat şi era palid. „Cu cine te-ai bătut puişor?" 1-am întrebat. „Cu Oana, mi-a spus. Cu Oana lui nenea Fănică din Obor.

Dar nu ne-am bătut. Ne-am luat doar la trântă, că eu sunt cel mai tare la trântă, şi m-au pus băieţii să mă înfrunt cu ea. Şi nici Oana n-a vrut să mă trântească, dar mă ridicase în spate şi mă tot învârtea mai mult în glumă până ce unul din băieţi a strigat: « Uitaţi-vă că n-are izmene!» şi atunci Oana m-a zvârlit peste cap şi-am căzut. Şi pe urmă m-au adus băieţii acasă." „Bine i-am spus, nu-i nimic, are să-ţi treacă." Şi când am dat cu ochii de tată-său, care mă aştepta pe coridor i-am spus:

„Ţine-l acasă câteva zile că-i motivez eu absenţele. Dar n-ar fi rău să-l vadă şi un doctor." Şi pe urmă m-am dus în Obor... Şi acum, să mă iertaţi, dar dacă nu vă supăraţi, am să vă fac o rugăminte, adăugă Fărâmă, cu un alt ton.

— Spune.

— V-aş ruga să-mi daţi voie să mă odihnesc o clipă pe scaun. Sufăr de un fel de reumatisme.

— Ia loc, încuviinţă domnul de la birou.

— Vă foarte mulţumesc, făcu Fărâmă aşezându-se pe scaunul din stânga biroului şi începând să-şi mângâie cu palmele genunchii. Da, reluă el după câteva clipe, m-am dus la Obor, chiar în după-amiaza aceea. Am găsit repede cârciuma lui Fănică Tunsu, căci*o cunoştea toată mahalaua. Am intrat întâi în cârciumă şi-am întrebat de Tunsu.

Cârciurnarul părea un om de treabă, zdravăn şi rumen în obraji, dar altminteri om ca toţi oamenii. „Dumneata ai o fată, Oana, am început eu. E cam năzdrăvană." „Eu şi cu maică-sa am făcut cât şi cum ne-am priceput, mi-a răspuns cârciumarul. Restul e de la Dumnezeu..." Nu prea am înţeles atunci pe loc ce voia să spună. Dar am ieşit în curte şi m-am lămurit. Adevărat pot spune că restul era de la Dumnezeu. Se blagoslovise Dumnezeu din cale afară. Oana se luase la trântă cu un argat, un flăcău cât un munte. Omul îşi scosese cizmele şi rămăsese în nădragi. Se opintea din toate puterile, dar se vedea că de-abia îşi mai trăgea răsuflarea, îl prinsese Oana sus, de coate, şi-l strângea să-l sugrume. Şi-apoi, o dată s-a învârtit cu el de câteva ori şi l-a trântit în

praf, aşezându-se şi ea deasupra, ca să-l pună bine cu umerii la pământ. Şi atunci am văzut şi eu că băiatul avusese dreptate. Pe vremea aceea, femeile purtau încă un fel de pantaloni lungi. Dar Oana n-avea nimic pe dedesubt. Era ca o statuie, dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

— Şi zici că era frumoasă? întrebă celălalt visător.

— Ca o statuie, repetă Fărâmă clătinând din cap. Că o statuie, dacă e bine făcută, nu te supără cât ar fi ea de mare. Aşa era şi Oana. Dacă ar fi umblat numai goală poate nici nu s-ar fi observat că era din cale afară de mare şi de voinică. Dar, când o vedeai îmbrăcată, te cam speria. Părea o fată de uriaş. Şi aşa a început povestea Oanei, de la o trântă. E o poveste lungă... îmi daţi voie să aprind o ţigară? întrebă el după o scurtă pauză.

— Pofteşte, răspunse celalt cu o voce depărtată, parcă s-ar fi trezit din amintiri.

— Vă foarte mulţumesc.

îşi scoase pachetul şi aprinse o ţigară.

— De unde să încep? se întrebă el după ce trase, adânc, primul fum. V-am spus că e o poveste lungă care se prelungeşte mulţi ani, până pe la 1930. Şi dacă ar fi fost după mine, ar fi trebuit s-o încep pe la 1840. Căci e o poveste care ţine aproape o sută de ani. Dar să zicem că cunoaşteţi începutul şi că suntem acum în 1915, în anul când am cunoscut-o eu. Băieţii o întâlniseră şi se împrieteniseră cu ea câteva luni mai înainte, tot umblând pe la marginile oraşului după pivniţe părăsite.

Şi dintre toţi, Oana se împrietenise mai mult cu Lixandru şi Darvari.

Iar în vara următoare, în 1916, băieţii veneau sâmbăta la Obor şi Oana îi lua în brişcă şi se duceau la bunică-său, în pădurea Paserea, şi rămâneau acolo până luni dimineaţă. Oanei îi plăcea de ei, că erau toţi băieţi dezgheţaţi şi aveau imaginaţie. Căci imaginaţie avea şi ea, şi încă destulă deşi, cum o să vedeţi, o avea în felul ei. S-au întâmplat multe acolo, nopţile, în pădurea Paserea. Nu le-am aflat nici eu pe toate. Dar ce-am aflat mi-a fost de-ajuns ca să înţeleg de ce-au pornit băieţii ăştia pe căi atât de neobişnuite. Pentru că trebuie să ştiţi că, în afară de Lixandru, care avea atunci vreo paisprezece ani, toţi ceilalţi cinci erau nişte copii, aveau între unsprezece şi doisprezece, ani. De prima întâmplare am aflat de la Ionescu. Se pare că într-o noapte din vara aceea, pe la începutul lui iunie, Ionescu s-a trezit, că i-a fost sete, şi a ieşit afară să caute doniţa cu apă. Băieţii dormeau într-un fel de hambar, alături de casa pădurarului, chiar în inima pădurii. Şi Ionescu, după ce a băut, a privit spre pădure şi i s-a părut că vede o arătare şi i-a fost frică. Dar şi-a dat repede seama că era Oana şi atunci, în picioarele goale, s-a luat după ea, că Ionescu ăsta era din fire un copil curios. Era lună şi putea s-o urmărească de departe. Dar n-a mers mult.

Oana s-a oprit la marginea unui luminiş şi-a tras rochia de pe ea şi-a rămas goală. A îngenuncheat întâi şi a căutat ceva între buruieni, apoi s-a ridicat şi a început să dănţuiască învârtindu-se în cerc, cântând şi murmurând. Băiatul nu auzea tot, dar auzea refrenul: „Mătrăgună, doamnă bună, mărită-mă într-o lună!..." El, copil, nu-şi dădea seama că e un descântec de dragoste, o vrajă de măritiş. Şedea acolo, ascuns după un copac, la câţiva metri, şi se pregătea s-o sperie, când o văzu deodată pe Oana oprindu-se din dănţuit, punându-şi mâinile în şold şi strigând: „Mărită-mă, fa! că mi s-au înfierbântat creierii!..." Şi în clipa următoare, băiatul a înlemnit, căci dintre buruieni s-a ridicat deodată o arătare, ca un fel de femeie bătrână, îmbrăcată în zdrenţe, despletită şi cu o salbă de aur la gât şi s-a repezit ameninţătoare spre Oana.„ Ho, nebuno! i-a strigat bătrâna. Ho, că n-ai împlinit încă paisprezece ani!..." Oana a căzut în genunchi şi şi-a plecat capul. „Potoleşte-te, a continuat bătrâna. Că ce ţi-a fost ursit, eu nu pot dezlega. Când ţi-o fi şi-o fi de măritiş, să te duci la munte, că de-acolo îţi vine bărbat.

Năzdrăvan ca şi tine, călare pe doi cai şi cu o năframă roşie la gât..." Şi apoi, spunea Ionescu, arătarea a pierit între buruieni. Dar asta a fost de-ajuns Oanei, că de-atunci nu i-a mai fost gândul decât la munte. Dar în toamna aceea a intrat şi România în război şi n-a mai ajuns să urce la munte, deşi plecase într-acolo. Dar nu plecase singură. Luase cu ea pe băieţi...

— Dar cum i-a dat tată-său voie să plece, aşa, la paisprezece ani, singură, cu băieţii pe munte? întrebă domnul de la birou.

— Ah, zâmbi Fărâmă, asta este o poveste lungă. Am scris o parte alaltăieri. Nu ştiu dacă aţi avut ocazia să vă uitaţi prin ce-am scris. A lăsat-o tată-său să plece pentru că, în anul acela, venise din nou Doftorul la pădurar şi Doftorul ăsta era înzestrat cu puteri ciudate.

— Doctorul şi mai cum? îl întrebă celalt. Cum spuneai că-l cheamă?

— Cum îl chema pe numele lui adevărat, asta n-a ştiut-o decât pădurarul, pentru că el îl cunoştea pe copil. Oamenii îi spuneau Doftorul pentru că se pricepea la fel de fel de leacuri şi tot umbla prin

ţări străine, depărtate. Cunoştea multe limbi, nenumărate ştiinţe şi vindeca oamenii şi vitele cu leacuri simple, băbeşti. Dar marea lui slăbiciune era scamatoria. Era un prestidigitator neîntrecut, dar era şi iluzionist şi fakir, şi Dumnezeu ştie ce mai era altceva, căci făcea lucruri de necrezut. Făcea toate acestea pentru plăcerea lui şi numai la iarmaroace şi prin târguri mici, niciodată în Bucureşti. Avea pasiunea asta: lua câţiva copii cu el în două căruţe şi şase cai şi colindau satele timp de o lună, două, între Sfântul Petru şi Sfânta Măria, în anul acela, în 1916, a plecat cu Oana, Lixandru, Aldea şi Ionescu. Au plecat spre Câmpulung, şi de-acolo au luat-o spre munte. Dar n-au apucat să urce la munte pentru că între timp a intrat România în război... Mare scamator! exclamă Fărâmă, clătinând din cap.

— Dumneata 1-ai văzut?

— L-am văzut de mai multe ori, la lucru vreau să spun, la scamatoriile lui. întâia oară la pădurar, în curte. Şi m-am crucit. Era într-o duminică, pe seară şi aşteptam să se înhame caii la trăsuri, să ne întoarcem căci eram vreo zece şi aveam toţi treburi la Bucureşti a doua zi. „Ia mai staţi să vă arăt ceva!" strigă Doftorul şi bătu din palme, să se facă tăcere. Apoi începu să se plimbe prin faţa noastră, cu mâinile în buzunare, încruntat, pe gânduri. Deodată ridică mâna în aer şi prinse ceva. Ne uitarăm bine şi văzurăm că era un fel de linie lungă, dar de sticlă. O aşeză pe pământ şi începu să tragă de ea, s-o întindă, şi linia se făcu repede un geam lat şi înalt cam de vreun metru şi jumătate, îl fixă bine în pământ, apoi apucă de-o latură şi iar începu să tragă şi geamul se întindea după el; în vreo două, trei minute, făcuse un bazin de sticlă de câţiva metri, un fel de acvarium enorm. Apoi văzurăm cum ţâşneşte apa din pământ, cu putere, şi bazinul se umplu până la vârf.

Doftorul mai făcu câteva semne şi văzurăm fel de fel de peşti, mari şi coloraţi, înotând în bazin. Noi împietriserăm. Doftorul îşi aprinse o ţigară, apoi se întoarse spre noi şi ne spuse: „Apropiaţi-vă, uitaţi-vă bine la peşti şi spuneţi-mi pe care voiţi să vi-l dau." Ne-am apropiat şi-am ochit un peşte mare, cu coama albastră şi ochii roz. „Ha, spuse Doftorul, aţi ales bine; ăsta e *Ichtys columbarius,* peşte rar, din mările de sud." Şi, fără să-şi scoată ţigara din gură, intră prin sticlă, ca o umbră, şi pătrunse în bazin. A rămas acolo, în mijlocul bazinului, în apă, printre peşti, câtva timp, ca să-l putem vedea bine cu toţii; se plimba cu ţigara în gură, fumând, apoi a întins mâna şi a prins pe *Columbarius. A* ieşit din bazin tot aşa cum a intrat, trecând prin sticlă, cu ţigara în colţul buzelor, cu peştele în mână şi ni l-a arătat. Ne-am uitat şi la peşte, aşa cum se zbătea în mâna lui, dar ne uitam mai ales la el, la Doftor: n-avea o picătură de apă pe el, nici pe faţă, nici pe haine.

Unul dintre noi a luat peştele în mână, dar 1-a scăpat imediat în iarbă şi-am sărit toţi să-l prindem. Doftorul râdea. A apucat pestele, s-a apropiat de bazin, a întins mâna prin sticlă şi i-a dat drumul în apă.

Apoi a bătut din palme şi acvariul, cu peşti cu tot, a dispărut...

— Mare iluzionist! exclamă domnul de la birou.

— Mare de tot, spuse Fărâmă. Dar asta, ce vă povestii eu acum, n-a fost nimic pe lângă ce făcea el în târguri şi iarmaroace, mai ales în vara aceea, când luase pe Oana şi pe băieţi. Vă închipuiţi că, după ce-l văzusem la Paserea, nu mai aveam alt gând decât să-l văd din nou.

M-am luat după ei, cu trenul, şi i-am ajuns la Domneşti, la vreo patruzeci de kilometri de Cîmpulung. Era acolo un mare târg de vite şi am rămas cu toţii cinci zile. Făcea scamatorii de două, trei ori pe zi şi întotdeauna altele. Şi de fiecare dată schimba şi ceremonialul. Căci îi

plăcea grozav să facă lucrurile cu mare pompă, ca la un spectacol de gală. în prima zi, Lixandru a apărut pe un cal alb, împodobit ca un prinţ, şi a colindat tot târgul fără să scoată un cuvânt. Zic că era Lixandru, pentru că îl ştiam şi vorbisem cu el de dimineaţă. Altminteri, nu 1-aş fi recunoscut. Pentru că, întâi şi întâi, în ziua aceea îl schimbase Doftorul, îl făcuse mai înalt şi voinic, ca un flăcău de douăzeci de ani, şi avea păr bogat, şi lăsat plete pe spate, aşa cum se purta pe vremuri, şi faţa, deşi nu i-o schimbase propriu-zis, parcă totuşi n-ar mai fi fost a lui, pentru că era mult mai frumos, şi avea altfel de priviri, adânci, nobile şi melancolice. Şi ce să vă mai spun cum era îmbrăcat, şi ce cal avea. S-a luat lumea după el şi s-au ţinut aşa câteva sute de oameni, până la cortul Doftorului. Era un cort uriaş, aşa cum obişnuiesc să aibă numai circurile mari de la oraşe. Cum îl purta Doftorul în cele două căruţe cu care colinda satele, n-am înţeles niciodată. Şi acolo, în faţa cortului, îi aştepta Ionescu, transformat şi el de nu-l mai recunoşteai.

Era înalt şi gras, şi negru, buzat, ca un arap, îmbrăcat în şalvari, cu pieptul gol şi cu un iatagan, şi striga: „Intraţi, că muncim să strângem zestre pentru Oana!" Iar când intrau în cort, îi întâmpina Aldea, aşezat la o masă boierească, cu picioarele de aur, înconjurat cu saci de galbeni. „Cinci bani, cinci bani, striga Aldea, dar vă dăm restul!" Oamenii dădeau cinci bani şi primeau rest un galben. „Dar să ştiţi că nu mai sunt buni, n-au căutare", le spunea Aldea băgând mâna în sac şi numărând galbenii.

— Mare iluzionist! exclamă domnul de la birou.

— Foarte mare! făcu Fărâmă. M-am uitat şi eu în sacii cu galbeni!

„Nu mai au căutare, domnule director", îmi spuse Aldea. într-adevăr, erau taleri de pe vremea Măriei Tereza, şi galbeni de-ai lui Petru cel Mare, şi multe monede turceşti... Dar asta nu era nimic pe lângă ce venea. Când s-a umplut cortul cu oameni, a apărut Doftorul după o perdea. Era îmbrăcat în frac, cu mănuşi albe, şi purta musteţi lungi, subţiri, foarte negre. A bătut din palme şi după perdea a apărut şi Oana. Ea singură era aşa cum o ştiam că e; părea neschimbată, doar că era altfel îmbrăcată, într-un tricou alb, lipit de corp, de părea o statuie.

Apoi Doftorul a ridicat mâna în sus şi a prins, din aer, o cutiuţă, nu mai mare ca o cutiuţă de farmacie. A început s-o întindă, şi cutia se mărea văzând cu ochii. A tot tras de ea, când dintr-o parte, când din alta, când de jos, când de sus, până ce-a făcut o ladă de vreo doi metri lungime şi cam tot atâta în lărgime şi înălţime. Apoi a luat-o şi i-a dat-o Oanei s-o ţină, cu amândouă mâinile, cât putea mai sus deasupra capului. Acum, cum sta Oana nemişcată, susţinând lada cu amândouă mâinele, în aer, semăna şi mai mult cu o statuie, părea o cariatidă.

Doftorul a făcut câţiva paşi, mulţumit, prin faţa ei, apoi a întins din nou mâna în sus şi a prins din aer o cutie cu chibrituri. A scos câteva chibrituri şi le-a întins, le-a lungit, le-a îngroşat, până ce-a făcut din ele o scară, şi s-a dus şi a proptit-o de ladă. Apoi s-a îndreptat spre public şi a strigat: „Să poftească autorităţile!" Şi cum nu îndrăznea nimeni să se apropie, a început el să-i cheme pe nume, de parcă i-ar fi cunoscut de când lumea: „Domnule primar, .poftiţi, domnule primar, poftiţi cu doamna primăriţă. Luaţi şi pe Ionel cu dumneavoastră... Să poftească şi domnul şef de post, plotonier-major Nămolosu. Poftiţi şi dumneavoastră, domnule institutor cutare..." Şi aşa, pe rând, se adresă fiecăruia şi-l poftea să iasă din mulţime, îi lua de mână şi-i îndemna să urce pe scări şi să intre în ladă. Oamenii se cam codeau, dar odată ajunşi sus, la gura lăzii, le era ruşine să se întoarcă, şi intrau. Aşa au intrat primarul cu primăriţa şi cu băiatul lor, Ionel, şi institutorul, şi şeful de post, şi apoi ajutorul de primar cu întreaga familie, că venise cu trei cumnate, fiecare cu câţiva copii, şi apoi au intrat oamenii la nimereală, după cum îi

poftea el, Doftorul, chemându-i pe nume, au intrat aşa încă vreo treizeci, patruzeci de persoane. Şi în cele din urmă a zărit pe popă, care sosise tocmai atunci, şi 1-a poftit, făcând un pas spre mulţime: „Poftiţi, părinte, poftiţi şi sfinţia voastră..." Popa, la început, nu voia: „Ce-i drăcovenia asta, Doftore? l-a întrebat el din mulţime. Ce le faci oamenilor?" „Poftiţi şi sfinţia voastră, şi o să vedeţi!..." Şi popa, care era bătrân şi călca cam anevoie, dar altminteri era chipeş şi voinic, s-a urcat încet pe scări şi a dispărut şi el în ladă. Oana rămăsese în tot timpul ăsta nemişcată, parcă ar fi ţinut în mâini o năframă. După ce 1-a văzut intrat şi pe popă, Doftorul s-a suit pe scară şi a început să potrivească lada. O strângea, o apăsa, când pe lături, când de sus în jos, până ce-a rămas la jumătate. Apoi s-a coborât cu ea în braţe şi, în faţa mulţimii, a reînceput s-o apese şi s-o îndese. Şi în câteva minute lada ajunsese ce fusese la început, o cutiuţă ca de farmacie. Atunci a luat-o între degete, a mai învârtit-o de câteva ori, până ce s-a făcut măruntă ca un bob de mazăre, şi a întrebat: „Cine-o vrea?" Şi a răspuns un bătrân din fund: „Dă-mi-o, Doftore, că am toţi nepoţii în ea!..." Şi Doftorul i-a făcut vânt cu unghia, dar era atât de măruntă încât, îndată ce-a zvârlit-o, a şi dispărut, şi în clipa următoare s-a auzit ca un pocnet, şi toată lumea, cu popa şi primarul şi toţi ceilalţi, erau din nou la locurile lor, fiecare acolo unde fusese...

— Grozav iluzionist!

— Nemaipomenit, spuse Fărâmă clătinând din cap. Dar asta, ce vă povestesc eu acum, e nimic faţă de ce s-a întâmplat la Cîmpulung.

Acolo, la Câmpulung, Doftorul a întrecut măsura, căci venise garnizoana întreagă, cu general cu tot, şi cu familiile lor, şi pentru că fusese o serbare chiar în dupâ-amiaza aceea în Grădina Publică şi generalul fusese mulţumit de cum ieşise, dăduse voie şi trupei să vină, şi se mai afla şi muzica militară, şi Doftorul i-a poftit pe toţi să intre în ladă. Dar, după părerea mea, a făcut greşeala să pună fanfara să cânte în timp ce urca pe scări, şi aşa a urcat fanfara, suflând din alămuri şi tromboane, cu gorniştii în frunte şi toboşarii la urmă, până ce nu s-a mai auzit, în capul scării, decât unul singur, ultimul toboşar. Nu ştiu ce i s-a întâmplat ăstuia din urmă, dar, ajuns sus, continua să bată toba fără să îndrăznească să se coboare şi el. Şi atunci Doftorul i-a făcut semn să înceteze şi 1-a întrebat: „Ce-i, mă, cătană? tu de ce nu intri?

Pentru tine nu mai e loc?" „Ba loc ar fi, răspunse toboşarul, că în ladă nu e nimeni..." Doftorul izbucni în râs şi ridică mâna în sus, şi în clipa următoare toţi erau la locurile lor, şi fanfara cânta imnul regimentului, şi atunci s-a supărat generalul şi a răcnit: „Cine v-a dat, mă, ordin să cântaţi?!..." Şi aşa s-a făcut că acolo, la Câmpulung, Doftorul n-a mai putut rămâne până la sfârşitul iarmarocului...

Fărâmă tăcu şi căzu visător pe gânduri.

— Ei, şi pe urmă? îl întrebă celalt. Ce s-a mai întâmplat cu Oana?

— Ei, tocmai asta mă gândeam şi eu acum, începu Fărâmă frecându-şi încurcat genunchii. Cum să vă povestesc urmarea fără să mă întorc înapoi şi să vă vorbesc despre Lixandru şi Darvari, şi mai ales despre prietenii lor cei noi, întâlniţi în cârciuma lui Panică Tunsu.

Căci e o poveste lungă şi, ca s-o înţelegeţi, trebuie să ştiţi ce s-a întâmplat lui Dragomir şi Zamfirei...

Domnul de la birou izbucni într-un râs scurt, tăcut, şi apăsă pe buton.

— Bine, o să mai stăm noi de vorbă, spuse.

Uşa se deschise şi reapăru tânărul cu figura luminoasă.

— Vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă ridicându-se brusc şi înclinându-se de mai multe

ori.

V

Fărâmă aflã chiar a doua zi că a fost la Economu, subsecretar de stat la Interne. Când Dumitrescu îl întâmpină din spatele biroului, îi spuse, mai posomorât ca de obicei:

— Am mai citit încă două sute de pagini şi tot n-am ajuns să ştiu ce e cu Darvari. Pe noi ne interesează Darvari, şi doar în subsidiar Lixandru şi toţi ceilalţi. Tovarăşul subsecretar de stat Economu are mare slăbiciune pentru literatură, dumnealui s-a pasionat de Oana. Dar pe noi ne interesează Darvari. Când ai venit la Borza, dumneata veniseşi să-l întrebi de Lixandru, nu veniseşi să-i vorbeşti de Oana.

întoarce-te la Lixandru şi la Darvari... Spuneai acum câteva zile că Lixandru se apucase să înveţe pe Darvari limba ebraică. Ce legătură are una cu alta? Darvari intrase la Şcoala Militară. Ce avea el nevoie să înveţe ebraica?

— Nu avea nevoie, începu Fărâmă intimidat. Dar cum vă spuneam, e o poveste lungă şi toate câte s-au întâmplat sunt în legătură cu Oana.

Trebuie să ştiţi că Lixandru plecase din Bucureşti în toamna lui 1916 în retragere şi când s-a reîntors, în 1918, băiat de vreo şaisprezece-şaptesprezece ani, a intrat în clasa a Vl-a la Liceul „Spiru Haret", că dăduse câteva clase în particular, la Iaşi. Un an mai târziu, Darvari intrase la Şcoala Militară de la Târgu Mureş. Dar, într-o bună zi, nu pot să-mi dau seama în urma căror împrejurări, Lixandru s-a dus la rabinul din Calea Moşilor şi i-a spus: „Dumneata poate că nu mă mai recunoşti. Eu sunt Lixandru, prietenul lui lozi. Şi vreau să şliu ce s-a întâmplat cu Iozi, şi pentru asta am venit la dumneata. Dacă ar fi trăit Iozi, l-ai fi învăţat demult ebraica. Am venit la dumneata să mă înveţi pe mine, aşa cum l-ai fi învăţat pe Iozi." Rabinul n-a răspuns nimic, ci l-a privit aşa multă vreme pe gânduri. Pe urmă i-a spus „Bine, am să te învăţ. Să vii la mine în fiecare dimineaţă, un ceas

înainte de a merge la şcoală şi în fiecare după-amiază, un ceas înainte de a apune soarele." Aşa s-a făcut că Lixandru a început să înveţe ebraica, şi cum era un băiat inteligent şi silitor, în doi ani, când şi-a luat bacalaureatul, ştia atât de bine, încât traducea din cărţile Vechiului Testament, cum ar fi tradus dintr-unul din poeţii lui. Căci am uitat să vă spun că Lixandru, care încă din şcoala primară era visător şi se arăta aplecat spre poezie, în liceu nu mai făcea decât asta: citea pe poeţi. Dar avea şi aici, în poezie, gusturi ciudate. La şaisprezece ani citea pe Calderon, pe Camoens, pe Sa de Miranda...

— Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Spune-mi ce i-a venit lui să-l înveţe ebraica pe Darvari. Şi cum a acceptat Darvari, elev de Şcoala Militară, cu atâtea materii pe cap, să mai înveţe şi ebraica? La ce i-ar fi folosit lui ebraica? Mai ales că voia să se facă aviator.

— Tocmai de aici i-a venit ideea lui Lixandru, de când i-a spus Darvari că se va face aviator. „Atunci trebuie să vii şi tu cu mine, să-l căutăm pe lozi, i-a spus. Şi pentru asta trebuie să înveţi ebraica. Că. a adăugat, să ştii tu, lozi n-a murit. Dacă ar fi murit, i s-ar fi găsit până acum corpul. El trebuie să fie undeva pe aici, pe pământ, şi nu-l vedem, sau nu ştim să-l căutăm. Dar până la urmă eu tot am să aflu cum trebuie căutat..." Şi aşa s-a apucat să-l înveţe, îi da lecţii numai în timpul vacanţelor, dar îi cumpărase gramatică şi dicţionar şi-l silea 3ă înveţe şi cât era la Liceul Militar, la Târgu Mureş. Insă nu prea cred că Darvari a apucat să înveţe mare lucru. N-avea nici memoria lui Lixandru, nici tragerea lui de inimă. Şi mai era ceva. în anii aceia, 1919-1920, Lixandru şi cu băieţii o regăsiseră pe Oana şi veneau sâmbetele seara la cârciuma lui Tunsu, şi o luau pe Oana la plimbare, dar nu către oraş, ci tot către marginile de mahala, unde toţi o cunoşteau pe Oana şi ei, băieţii, nu se sfiau să fie văzuţi împreună. Se plimbau aşa peste maidane şi ajungeau până la câmpuri, acolo unde încep lanurile de grâu.

Oana umbla în mijlocul lor, cu cozile pe umeri, cântând şi băieţii îi ţineau isonul. Iar când, în nopţile cu lună, se opreau

să se odihnească printre bălării sau pe sub duzi, Lixandru îi striga:

„Oana, am să scriu cu tine o nouă mitologie!..." Pentru că, dintre toţi, pe Lixandru îl îndrăgise mai mult Oana.

— Las-o pe Oana, îl întrerupse Dumitrescu. Ţi-am spus că pe noi ne interesează întâi şi întâi cazul Darvari.

— Despre el voiam şi eu să vă povestesc, zâmbi încurcat Fărâmă.

Pentru că, în vacanţe, şi mai ales în vacanţa de vară 1919 şi cea de Paşte din 1920, Darvari era nelipsit de la plimbările cu Oana, Lixandru şi băieţii. Şi de la o asemenea plimbare i s-a tras o seamă de întâmplări şi poate de-aceea n-a mai apucat să înveţe bine ebraica. Băieţii aveau toţi între cincisprezece şi şaptesprezece ani şi marea lor slăbiciune era să se întoarcă târziu, după ce umblaseră ceasuri întregi, să se întoarcă şi să petreacă la cârciuma lui Tunsu. Veneau uneori atât de târziu, pe la două-trei dimineaţa, încât cârciumarul pleca să se culce de cum îi vedea intrând şi cârciuma rămânea pe seama Oanei şi a lăutarilor, dacă n-apucaseră şi ăştia să plece. Rareori mai întârzia câte un beţiv dar se ferea să facă scandal, că ştiau toţi de frica Oanei. Aşa că rămâneau ei singuri stăpâni, băieţii, în cârciumă, şi petreceau. Beau toţi, dar cu măsură, iar Lixandru abia de-atingea vinul, deşi era cel mai neodihnit şi mai înflăcărat. Se suia pe masă şi, cu mâna pe umărul Oanei, mângâindu-i părul, recita din poeţii lui, în special din poeţii spanioli.

Nu înţelegea nimeni spaniola, dar îl ascultau toţi, cu ochii la el, iar Oana rămânea visătoare şi pierdută, şi adesea când o trezea Lixandru, i se părea că plânsese. Şi aşa s-a făcut că într-o noapte târziu, spre zori, când recita el cu braţul pe umărul Oanei, a intrat în cârciumă o pereche. El era un tânăr doar cu câţiva ani mai mare ca Lixandru, dar era foarte elegant îmbrăcat şi avea o figură frumoasă, dar sumbră, cu un zâmbet provocator. Părea puţin ameţit când intrase, şi auzindu-l pe Lixandru recitând din Calderon, a exclamat: „Dar, cum, voi nu sunteţi români?" Iar femeia rămăsese cu ochii pe Oana. „Ea este! a strigat. Ea, statuia mea!..." Femeia asta, care intrase, era de o neasemuită frumuseţe, dar avea ceva sălbatec în purtarea şi îmbrăcămintea ei, părea, cum se spunea pe vremuri, excentrică, pentru că începu dintr-o dată să bată din palme şi se apropie de Oana ca de o operă de artă, şi imediat îşi scoase brăţara şi i-o întinse: „Umilă ofrandă din partea Zamfirei", îi spuse. Pe ea n-o chema aşa, au aflat mai târziu băieţii, dar îi plăcea să-şi spună Zamfira, iar vărului ei, tânărul cu care venise, deşi îl chema Dragomir, ea îi spunea Dionis. Tinerii ăştia, cum am aflat mai târziu, trecuseră prin multe în viaţa lor, iar familiile lor se trăgeau din boierul Calomfir. Şi ca să înţelegeţi ce li s-a întâmplat şi mai ales ce are să urmeze, trebuie să cunoaşteţi viaţa acestui boier Calomfir...

— Fărâmă, îl întrerupse cu severitate Dumitrescu. Te-am tot lăsat să vorbeşti ca să văd până unde crezi dumneata că poţi întinde coarda fără să se rupă. Dumneata urmăreşti ceva, tot povestindu-ne verzi şi uscate, şi crezi că dacă ne porţi aşa cu vorba, ai să scapi mai uşor.

Ţi-am spus să te mărgineşti la Darvari.

— Dar tocmai despre el voiam să vă povestesc, se scuză Fărâmă.

Pentru că toate i s-au tras din noaptea aceea, când a întâlnit-o pe Zamfira. V-am spus că fata asta, ce-şi spunea Zamfira, era neasemuit de frumoasă. Darvari a încremenit cu ochii la ea şi s-a îndrăgostit pe loc, parcă 1-ar fi vrăjit. Şi când Lixandru s-a adresat, politicos, dar foarte rece, tinerilor şi i-a întrebat: „Ce poftiţi?" iar Dragomir a răspuns: „Eu am venit să beau la cârciumă, dar dumneaei, frumoasa Zamfira, a venit să-şi caute modelul", iar Lixandru le-a spus: „Ne pare rău, dar acum, când e trei dimineaţa şi se coboară Dumnezeu pe pământ, ne

place să petrecem singuri", Darvari i-a făcut semn lui Lixandru să-i lase, şi 1-a văzut Zamfira, a venit lângă el, i-a luat mâna şi i-a spus: „Uite, vezi, că dumnealui e băiat bun şi ne primeşte şi pe noi să petrecem în cârciuma voastră." Darvari s-a făcut palid de fericire şi emoţie, şi a strigat: „Eu zic să-i lăsăm, Lixandre, că poate au şi ei semnele lor!..." Tânărul a adăugat, cu acelaşi zâmbet amar pe buze: „Dacă sunteţi puşi pe vrăjmăşie, aproape că nu-mi pasă, că pe voi, pe toţi, parcă-parcă, v-aş putea birui. Dar de model mi-e frică, şi ar trebui să trag cu revolverul, şi cine ştie unde o nimeresc, şi iese scandal..." Oana a început să râdă şi i-a strigat: „Nu mi-e frică de glonţ, boierule, că de mine nu se atinge plumbul..." „Dar nu sunt gloanţe cu plumb, a răspuns tânărul, sunt doar pocnituri şi cinci feluri de cerneală..." A scos revolverul din buzunar şi le-a arătat. Era întocmai ca un „Browning", dar în loc de gloanţe, avea doar o capsă puternică pentru pocnitură şi în vârf o bilă cu un lichid colorat. „L-am primit chiar acum de la Londra, a adăugat Dragomir. Poate servi pentru dueluri mondene, chiar în saloane. Are gloanţe cu cinci culori..." Şi aşa au rămas împreună în noaptea aceea, şi au băut şi au petrecut până ce a răsărit soarele şi s-a trezit cârciumarul. La plecare, Dragomir a scos un pachet cu bancnote din buzunar şi a vrut să plece, dar 1-a oprit Oana. „După trei dimineaţa când, aşa cum v-a spus Lixandru, se

coboară Dumnezeu pe pământ, sunteţi toţi oaspeţii mei..." în faţa cârciumii se afla trăsura cu care veniseră tinerii, şi au încărcat cât au putut şi printre ei erau, fireşte, Lixandru şi Darvari. Şi curând după aceea s-a legat o mare prietenie între Dragomir şi Lixandru şi între Darvari şi Zamfira. Fata asta era tare ciudată. Nu se pieptăna niciodată ca toată lumea, ci-şi lăsa părul nici prea lung, nici prea scurt, când pe umeri, când numai pe ceafa, şi nu se vopsea, şi-şi alegea tot rochii după moda veche, dar le mai potrivea ea, şi în aşa fel, încât până la urmă nu mai semănau cu nimic. Darvari era îndrăgostit nebun de ea, şi cum era îmbrăcat în uniforma elevilor de la Şcoala Militară, credea c-o impresionează, dar Zamfira îi spunea...

în clipa aceea sună telefonul şi Dumitrescu întinse mâna şi ridică receptorul. După primele cuvinte pe care le auzi, se îmbujora.

— Da, e la mine, spuse şi iar începu să asculte. Bine, o să facem aşa cum doriţi. Am înţeles, adăugă el târziu şi aşeză receptorul în furcă.

Destul pentru ziua de azi, se adresă el lui Fărâmă.

Părea preocupat, şi Fărâmă simţi deodată o mare simpatie pentru el.

— Ai să mai fii anchetat şi de alte persoane, începu Dumitrescu. E în interesul dumitale să nu mai aduci vorba de Borza. Mărgineşte-te la Lixandru şi Darvari. Borza ăsta nici n-a fost elevul dumitale la Mântuleasa. N-a făcut nici o şcoală, nici măcar şcoala primară. L-au descoperit că fusese multă vreme bătăuş în Tei şi agent de Siguranţă.

Se introdusese prin fraudă în Partid. Cred că m-ai înţeles, adăugă după ce apăsă pe un buton.

— Am înţeles şi vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă ridicându-se brusc şi înclinându-se respectuos.

VI

In săptămâna aceea, comisarul Dumitrescu nu 1-a mai chemat la interogatoriu, dar Fărâmă continua să scrie şi gardianul venea cu regularitate să-i ia foile scrise şi să-i aducă altele. Apoi, într-o dimineaţă, a intrat la el zâmbind şi i-a spus:

— Ia poftiţi până afară, că o să aveţi o surpriză...

Fărâmă îşi aşeză tocul pe sugativă, astupă sticla cu cerneală şi se ridică. Pe culoar, lângă uşă, îl aştepta un tânăr îmbrăcat elegant.

— Dumneata eşti Zaharia Fărâmă? îl întrebă.

— Eu sunt.

— Vino cu mine...

Coborâră în curte şi o traversară, pătrunzând într-un alt corp al clădirii. Au urcat în ascensor şi Fărâmă observă că tânărul îl priveşte curios, zâmbind întruna.

— Sunt şi eu scriitor, îi spuse când se opri ascensorul. Mă interesează mult amintirile dumitale.

Au parcurs câteva coridoare, apoi tânărul îl opri în faţa unei ur masive, bătu şi îi făcu semn să intre. Fărâmă intră, după obiceiul Im, cu umerii încovoiaţi, cu capul puţintel plecat, dar când dădu cu ochii de femeia care-l privea, zâmbind trufaşă, de la birou, simţi că încep să-i tremure picioarele.

— Mă cunoşti? întrebă ea.

— Cum să nu vă cunosc? făcu Fărâmă înclinându-se adânc.

Dumneavoastră sunteţi doamna Anca Vogel...

— Tovarăşa ministru, îl întrerupse femeia.

— Temuta Anca Vogel, adăugă Fărâmă, încercând să zâmbească.

Aşa vă spune lumea: temuta luptătoare...

— Ştiu, făcu femeia şi ridică din umeri. Dar de ce le-o fi frică oamenilor de mine, n-am aflat încă. Eu sunt pâinea lui Dumnezeu. Nu sunt rea decât cu ai mei, şi nu întotdeauna...

Fărâmă o privi pentru prima oară în faţă, cu admiraţie. Era mai aprigă, parcă, decât o judecase el după fotografiile din ziar. Arăta o femeie de vreo 50 de ani, mare, mătăhăloasă, cu obrazul lătăreţ, tăiat de zbârcituri adânci, cu gura enormă, cu grumazul scurt şi gros, iar părul cenuşiu îl purta tăiat scurt, aproape băieţeşte. Fuma necontenit, îi întinse un pachet de „Lucky Strike" pe deasupra biroului.

— Dumneata fumezi? îl întrebă. Stai jos şi ia o ţigară.

Fărâmă se înclină din nou şi se aşeză pe fotoliu. Cu teamă, apucă pachetul de „Lucky Strike".

— Ai bricheta lângă dumneata, îi spuse Anca Vogel. Nu bănuieşti de ce te-am chemat, continuă privindu-l în ochi şi zâmbind. Am citit vreo câteva zeci de pagini din declaraţia dumitale. N-am putut citi mai mult, pentru că eşti teribil de prolix şi eu nu prea am timp de citit. Dar mi-a plăcut ce-ai scris. Dacă ai şti să te stăpâneşti, să-ţi controlezi şuvoiul amintirilor, ai ajunge un mare scriitor. Numai că, vezi, nu ştii să te stăpâneşti, îţi pierzi firul şi te nămoleşti. Am cerut să mi se

extragă toate pasagiile cu Oana, că voiam să-i cunosc povestea, de la început până la sfârşit, dar încă n-am izbutit să înţeleg ce s-a întâmplat ce ea. Eşti prolix...

— Poate că aveţi dreptate, începu Fărâmă plecându-şi capul, pentru că nu sunt scriitor şi scriu cum îmi vine sub condei. Dar povestea Oanei n-o puteţi înţelege aşa, de una singură, că nici ea, Oana, n-a fost singură pe lume: era fata lui Panică Tunsu şi, mai ales, era nepoata pădurarului. Şi toate câte i s-au întâmplat ei, Oanei, se datorau, s-au legat şi s-au urzit de când şi-a călcat el legământul cu băiatul ăl mare al paşeidinSilistra...

— O să-mi povesteşti astea mai târziu, îl întrerupse Anca Vogel. Aş vrea să ştiu acum ce s-a întâmplat cu Oana după ce s-a terminat războiul şi ea porni spre munte. Când se petrecea asta?

— în vara anului 1920.

— Dumneata ai mai văzut-o atunci? Cum era?

— Era ca o statuie, împlinise optsprezece ani şi avea aproape doi metri patruzeci.

— Şi era frumoasă?

— Era frumoasă ca o statuie de zeiţă. Era ca Venus. Avea părul bălai-roşcat, revărsat pe umeri - că umbla întotdeauna cu umerii goiavea un piept crescut şi pietros, de nu puteai să-ţi iei ochii de pe el, şi faţa îi era blândă şi dulce, ca de zeiţă, cu buzele cărnoase, însângerate, şi ochii negri, arzători, de te făcea să tremuri. Dar, ce folos? că, vă spusei, avea doi metri şi patruzeci. Nu îndrăzneai să te apropii de ea.

Aşa, îmbrăcată, te speria. Dacă ar fi umblat goală, te-ai fi obişnuit şi ai fi zis c-a fost croită ca o zeiţă mare peste tot...

— Ei, ia povesteşte! îl îndemnă Anca Vogel, aprinzându-şi o altă ţigară. ^

— într-o bună zi s-a dus la taică-său şi i-a spus:

„Acum, că s-a apropiat sorocul, eu urc la munte, că de acolo are să-mi vină bărbat..." Şi a plecat. A luat trenul, dar au dat-o jos la Ploieşti, pentru că se legaseră nişte soldaţi de ea şi Oana i-a bătut şi i-a făcut pe toţi de ruşine. Fata asta avea o forţă herculeană, mult mai înfricoşătoare decât te-ai fi aşteptat chiar de la o uriaşă ca ea, o namilă de aproape doi metri jumătate. Zic că i-a făcut de ruşine, pentru că le-a dat pantalonii jos şi i-a bătut pe rând, cu palma, ca pe copii. Şi atunci au coborât-o din tren la Ploieşti. Dar ea a pornit mai departe cu piciorul, din sat în sat, cântând, cu traista pe umăr, şi aşa a ajuns, în mai puţin de o săptămână, în Carpaţi. Se oprea pe la cârciumi şi-şi cumpăra de-ale mâncării, căci îi dăduse taică-său bani destui, şi apoi o pornea iar, cântând, şi se scălda în râuri, îşi scotea rochia şi intra aşa goală, fără ruşine, ziua în nămiaza mare. O mai fugăreau copiii cu pietre, prin sate, mai aţâţau câinii după ea, dar Oanei puţin îi păsa. Ea cânta mereu şi urca spre munte. Degeaba o alungau dulăii, că ea numai ce se întorcea şi le făcea semn: „Cuţu cuţu!" şi se potoleau câinii şi se gudurau, săreau pe ea parcă ar fi cunoscut-o de când lumea. Şi, în a cincea seară după ce-a plecat, a ajuns la o stână sub Piatra Craiului.

Ciobanii au înlemnit când au văzut-o apropiindu-se, cu picioarele goale şi cu traista pe umăr, cântând. Au zmuţit ei câinii, dar Oana a intrat în stână cu dulăii gudurându-se la picioarele ei. S-a apropiat de baciu ăl bătrân şi i-a spus: „Să mă primeşti la dumneata, baciule, că eu îţi muncesc fără simbrie, îţi fac ce treabă m-ai pune să fac. Că eu îmi aştept bărbat pe aici, pe locurile astea,,... La început, baciul n-a vrut s-o primească, zicea că lui nu-i trebuie namilă de femeie la munte, dar Oana a înnoptat pe-acolo prin apropiere, într-o văgăună, şi a doua zi a venit din nou la stână şi s-a apucat să deretice, aşa că baciul s-a făcut că nu o vede şi a lăsat-o. Iar seara, când s-au întors toţi ciobanii cu oile, Oana i-a poftit să se ia cu ea la trântă, ea în genunchi şi ei în picioare, şi-i punea cu umerii la pământ pe toţi, unul după altul. In săptămâna aceea s-a aflat venirea Oanei pe toţi munţii dimprejur şi se coborau ciobanii şi de la alte stâni şi se cruceau. Iar pe înserat, Oana se ducea la izvor şi se scălda, goală, şi ciobanii o priveau de departe, şi nu se mai saturau. Aşa i-a înfierbântat Oana, că unul după altul îşi luau inima în dinţi şi, nopţile, se apropiau de culcuşul ei şi încercau să şi-o facă ibovnică, dar Oana îi rostogolea pe fiecare de-a vale şi se culca la loc.

Au încercat ei într-o noapte, cinci flăcăi laolaltă să-i vină de hac. Au tăbărât pe ea, în somn, şi au apucat-o de mâini şi de picioare, dar numai ce s-a trezit bine Oana, şi-a încordat braţele, şi-a săltat mijlocul şi i-a repezit pe rând, de-au luat-o la fugă văicărindu-se.

— Grozavă femeie! spuse Anca Vogel zâmbind.

— Grozavă, repetă Fărâmă clătinând din cap. Şi de-atunci n-au mai îndrăznit să se apropie. O pândeau, numai când pleca să se scalde, şi se luau toţi după ea şi se înfierbântau privind-o. Când era lună plină, Oana umbla goală, cu părul despletit pe spate, şi dănţuia, sărea, cânta, uneori îşi împreuna mâinile şi se ruga, dar ciobanii nu o auzeau întotdeauna ce spunea. Numai o dată baciul ăl bătrân s-a luat şi el după

ea, s-a apropiat tupilindu-se şi a auzit-o şi s-a crucit baciul.

„Mărită-mă, Cucoană-Mare, spune Oana ridicându-şi braţele spre lună.

Găseşte-mi bărbat pe măsură, că mi s-a urât de fetie. Dumnezeu m-a greşit când m-a făcut şi-apoi m-a uitat. Dar dumneata, Cucoană-Mare, Lună, Sfinţia ta, te roteşti pe acolo pe cer, şi vezi şi de-aproape şi de departe. Cată bine şi găşeşte-mi-1! Adu-mi om bine crescut, să mi-l iau bărbat cu cununie!..." Şi în noaptea aceea baciul s-a hotărât. A aşteptat să descrească luna, să nu mai iasă Oana la scăldat în toiul nopţii, şi într-o seară s-a dus la ea. „Oana!" a strigat-o. Fata s-a trezit şi s-a apropiat de el, dar călca la nimereală, că era încă somnoroasă. Şi deodată a lovit-o baciul cu o vână de bou peste gât, şi Oana s-a prăvălit moale la picioarele lui. Baciul a tras-o de mâini până la culcuş şi şi-a făcut-o ibovnică. Apoi a ieşit şi a strigat către stână: „Ia veniţi, mă!" Şi au venit toţi ciobanii şi şi-au facut-o pe rând ibovnică. Iar către dimineaţă s-a trezit şi Oana şi s-a dus să se scalde. Apoi i-a spus ciobanului: „Mulţumesc dumitale, baciule, că păţania asta mi-o fi de învăţătură..." Şi a început să râdă.

— Amarnică femeie! făcu Anca Vogel.

— Grozavă. Dar de la întâmplarea asta i s-a tras pacostea baciului.

Pentru că începând de a doua noapte, Oana chema ciobanii, pe rând, la ea în culcuş, şi-i muncea pe toţi, până dimineaţa, iar ziua ciobanii erau somnoroşi, numai ce aşteptau să iasă din stână şi să se culce, şi oile rămăseseră pe seama câinilor. Dar Oana pleca după ei, pe munte, şi acolo unde găsea vreun cioban tolănit la umbră, îl trezea şi-l muncea, începuseră ciobanii să se cam codească nopţile, dar Oana nu-i slăbea deloc, îi cunoştea mai bine acum, şi nu-i ierta. „Tu care eşti, mă?" întreba ea prin întunerec când ciobanul se ruga să-i dea drumul să se întoarcă la stână, să se culce. „Eu sunt Dumitru" răspundea ciobanul.

„Dar pe Patru nu 1-am zărit astă seară" spunea Oana. „Era cam bolnav" spunea ciobanul. „Să te duci să mi-l aduci pe Patru, că de nu, nu-ţi dau drumul până dimineaţă" îl ameninţa Oana. Dumitru se ducea la stână: „Scoală mă, frăţioare, că de nu vii şi tu mă munceşte Oana numai pe mine şi nu mai apuc dimineaţa". „Eu sunt cam obosit, spunea Patru. Ia-l pe Marin..." „Marin a fost mai devreme, răspundea celalt.

Vino tu, că eşti mai odihnit..." Şi aşa îl aducea, în două săptămâni Oana îi vlăguise pe toţi şi acum se fereau ciobanii de ea, se ascundeau prin coclauri şi văgăuni să nu-i găsească Oana şi să poată dormi, iar serile nu se mai întorceau la stână decât ca s-aducă oile. De mai multe ori venise Oana, nopţile, la culcuşul baciului, dar baciul îi prinsese repede de frică şi adormea cu vâna de bou lângă el. „Să nu te apropii, fată mare, îi striga, că eu sunt om bătrân şi vreau să-mi văd copiii, să mă îngroape ei, la noi în sat, în vale. Să nu te apropii că te pocnesc!...

Şi Oanei i se făcea milă de bătrâneţile lui şi-l ierta. Şi pornea, noaptea, pe munte, să-i găsească pe ceilalţi, pe ciobani. Curând s-a aflat de năravul Oanei pe toţi munţii dimprejur, şi veneau ciobanii, iar Oana îi muncea pe toţi în culcuşul ei şi dimineaţa nu mai apucau să se întoarcă la stânele lor, ci adormeau pe unde nimereau. Oile rămăseseră pe seama câinilor şi se împrăştiau, şi rătăceau, alunecau pe povârnişuri, behăiau părăsite, de nu se mai auzeau pe toţi munţii decât câinii urlând a pustiu şi tânguire de oi rănite şi uitate de Dumnezeu, trăgând să moară prin râpe. Se aflase de întâmplările astea şi în vale, şi urcau oamenii fruntaşi şi fuduli, şi Oana îi primea pe rând, şi-i muncea, de coborau a doua sau a treia zi vlăguiţi şi istoviţi, iar unii nici nu mai apucau să ajungă în satele lor, că rămâneau pe câte o margine de drum şi dormeau câte o zi şi-o noapte, parcă ar fi zăcut după boală grea. Se speriaseră femeile prin sate şi multe intraseră la gânduri că-şi pierduseră de-a binelea bărbaţii, aşa de neputincioşi îi lăsase Oana după ce-i muncise câteva zile şi nopţi sus, pe munte în culcuşul ei.

Atunci s-au hotărât nevestele să-i facă farmece: s-o ameţească şi apoi s-o bată, s-o frământe sub picioare, s-o schingiuiască. S-au urcat vreo cincizeci de neveste din toate satele din vale, şi când au văzut-o, frumoasă şi goală, scăldându-se la izvor, şi cu ochii fugindu-i peste stânci şi printre ierburi, să mai găsească bărbat neînceput, au împietrit femeile şi şi-au făcut cruce. Oana le-a ieşit înainte, aşa cum era, goală doar că-şi adunase cozile peste piept, că avea păr lung - şi le-a întrebat:

„Ce-i cu dumneavoastră, jupâneselor?" Atunci a ieşit una din rând şi i-a spus: „Veniserăm să-ţi facem farmece, fată mare, să ne laşi bărbaţii în pace. Dar acum, că te-am văzut, geaba ţi-am mai face farmece. Că tu nu eşti ca noi, femei nevoiaşe, făpturi de-ale lui Dumnezeu, ci eşti sământă de uriaş. Pasă-mi-te, tu te tragi din Uriaşi Jidovi, ăi de 1-au schingiuit pe domnul nostru Isus Christos, că doar ăia erau atât de mari şi de puternici de 1-au putut schingiui chiar pe el, Fiul lui Dumnezeu.

Iar dacă este aşa, degeaba ţi-am face farmece, că tot nu s-ar prinde.

Dar te rugăm să ne laşi bărbaţii în pace, că, ăştia, sărmanii, nu-s de tine, ăştia abia că-s buni de noi, femei cu frica lui Dumnezeu; tu să te înapoiezi acolo de unde ai venit, să-ţi cauţi pe-acolo bărbat de seama

ta, că tot prin locurile unde te-ai născut se va fi găsind fecior de uriaş, cu care să te însoţeşti şi să te potriveşti la toate!... Dar Oana i-a răspuns: „Eu, jupâneselor, dacă am venit la munte, am făcut-o cu chibzuială. Căci aşa mi-a fost ursit mie să-mi caut bărbat pe munte şi mi-a fost spus şi cum am să-l recunosc, că are să coboare într-o zi spre mine, călare pe doi cai deodată... Şi dacă baciul nu m-ar fi pocnit cu vâna de bou peste gât, eu n-aş fi cunoscut bărbat, că nici unul din toţi ciobanii care au voit să mă pridideascâ nu se învrednicise să mă doboare. Dar aşa, prin tâlhărie, m-au făcut să cunosc bărbat şi acum nu-i vina mea dacă vreau să-i cunosc pe toţi, căci nici eu nu sunt făcută din piatră..." „Fată mare, strigă una din femei, bărbat călare pe doi cai nu se găseşte pe la faţa locului. Dar tu, dacă eşti sământă de uriaş, să-ţi cauţi un zmeu. Să umbli pe dealuri, goală, aşa cum eşti, şi-ai să vezi c-o să răsară un zmeu pe lângă tine, şi cu el ai să te potriveşti..." Oana a privit-o lung şi a zâmbit: „Mulţumesc dumitale, jupâneasă, că vorbele ce mi-ai vorbit mi-or fi de învăţătură..." Aşa s-a făcut că Oana a pornit, chiar a doua zi, spre un sat din vale. Şi-a îmbrăcat bruma de rochie ce-i mai rămăsese, şi-a luat traista pe umăr, a mulţumit baciului şi a plecat, întovărăşită până departe de câini. Şi spre seară, nici n-apucase să intre în sat, a zărit de departe, pe o movilă, un taur grozav. A zărit-o şi taurul, a întors capul spre ea şi şi-a plecat fruntea vrăjmăşeşte, pregătindu-se s-o înfrunte. Era un taur grozav, nemaipomenit. Un adevărat taur. Ca din poveste, adăugă Fărâmă şi tuşi încurcat.

— Ia o ţigară, îl îndemnă Anca Vogel.

— Vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă, înclinându-se de câteva ori.

îşi aprinse ţigara şi, după ce înghiţi primul fum, zâmbi.

— Aşa s-a întâmplat, continuă el. Din seara aceea, n-a mai voit taurul să se despartă de ea. Se ţinea ca umbra de ea şi nu lăsa pe nimeni să se mai apropie. Era pe la sfârşitul lui iulie şi vara aceea a fost neobişnuit de fierbinte. Oana a zvârlit treanţa de rochie de pe ea şi umbla goală, zi şi noapte. Iar în nopţile cu lună, mugea taurul de se auzea în şapte văi, şi se trezeau oamenii înfricoşaţi, şi aşa s-a făcut de au văzut-o toţi alergând goală peste dealuri, cu părul fâlfâindu-i pe umeri, şi cu taurul în urma ei. Şi au văzut-o cum se oprea pe neaşteptate, se încovoia puţin din şale, şi apoi răcnea, că o pătrundea taurul, şi rămâneau aşa, împreunaţi, vreme îndelungată, cu taurul în spinarea ei mugind şi scăpărând din copite.

— Grozavă femeie! exclamă Anca Vogel.

— Nemaipomenită! făcu Fărâmă. Dar s-a zvonit repede prin satele dimprejur de năravul Oanei, şi zvonul a ajuns şi la Bucureşti, şi a aflat de el *pădurarul.* Şi-atunci şi-a făcut cruce şi a spus: „Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat zile îndeajuns să văd că s-a împlinit blestemul lui Selim". Şi apoi s-a dus la mănăstire, s-a spovedit, şi s-a împărtăşit.

Şi a mai spus: ..Acum deşi sunt cam bătrân, m-o ajuta Dumnezeu de mi-oi găsi o nevastă tânără, să sădesc altă tulpină, că nu mai mi-e frică de blestem..." împlinise pădurarul o sută de ani dar era încă zdravăn şi chiar în toamna aia s-a însurat cu o vădană tânără, de vreo treizeci de ani. Dar nu 1-a mai învrednicit Dumnezeu cu un alt copil. Vădana asta, Floarea, era din Ţigăneşti, şi avea şi ea povestea ei...

— Lasă vădana în pace, îl întrerupse Anca Vogel. Povesteşte-mi ce s-a întâmplat cu Oana.

— Au aflat autorităţile şi a trimis legiunea de jandarmi patrule pe toate dealurile, şi au ieşit şi oamenii, cu furci şi ciomege, fiecare cu ce găsise la îndemână, şi în zorii zilei au dat de ei, ascunşi într-o râpă, unde îşi făcuse Oana culcuşul. Taurul s-a repezit de departe, să-i ia în coarne, să-i sfărâme, dar au tras jandarmii şi 1-au răpus. Oana n-a spus nimic. S-a acoperit cu ce-i mai rămăsese din rochie, şi-a luat traista pe umăr şi, când au vrut jandarmii să-i pună cătuşe le-a spus: „Nu mă legaţi, că vin de bunăvoie". Şi aşa a coborât între jandarmi huiduită de oameni, dar ea călca semeaţă, zâmbind, cu capul sus, cu ochii către răsărit parcă ar fi aşteptat soarele. O huiduiau şi-i strigau că e curvă şi nelegiuită, şi ea, din când în când, le răspundea „Nu e vina mea. Aşa m-âu povăţuit jupânesele." Răsărise soarele când au ajuns în sat unde-i aşteptau primarul şi căpitanul de jandarmi. Dar n-apucară s-o ia în primărie. Oana încremeni deodată privind în susul şoselei. Venea dintr-acolo o arătare nemaivăzută, o matahală de bărbat, tânăr, bălai, călare pe doi cai. Oana s-a repezit şi i-a căzut în genunchi, în praf, apucând cu mâinile amândoi caii de căpăstru şi oprindu-i. Jandarmii s-au luat după ea, dar bărbatul a descălecat într-o clipă şi a ridicat-o pe Oana din praf. Când 1-au văzut jandarmii cât era de mare şi înalt, s-au ferit toţi în lături. Tânărul ăsta o întrecea pe Oana cu o palmă. Avea o barbă mică, foarte blondă, şi era îmbrăcat ciudat, nici ca la ţară, nici ca la oraş. A luat-o pe Oana de mână şi s-a apropiat de autorităţi. „Sunt doctorul Cornelius Tarvastu, a început el în româneşte, şi sunt profesor de limbi romanice la Universitatea din Dorpat. Am venit să studiez graiul din Carpaţi, dar am auzit de Oana la o stână, şi am coborât s-o

iau. Dacă nu vă supăraţi, acum e nevasta mea..." Oana rămăsese lângă el şi plângea. Oamenii nu ştiau ce să facă. Nu îndrăznea să vorbească nici unul. Şi atunci s-a apropiat primarul şi le-a spus: „Să fie într-un ceas bun, domnule profesor, dar să nu faceţi nunta la noi". „D-aia am venit cu doi cai, a răspuns profesorul, ca să putem pleca mai departe..." Dar n-au plecat pe cai, adăugă Fărâmă zâmbind, că le era frică să nu-i strivească sub ei. Au plecat pe jos, ţinându-se de mână, şi caii, la pas după ei...

— Grozavă femeie, făcu Anca Vogel visătoare. Şi aşa au plecat din ţară?

— N-au plecat numaidecât, că Oana 1-a dus întâi în Obor să-l cunoască taică-său, cârciumarul, şi au făcut nunta la mănăstirea Paserea. Dar Oana îl adusese la Bucureşti mai ales ca să-l cunoască băieţii. Căci ea se legase acum şi cu prietenii cei noi ai lui Lixandru, şi aşa s-a făcut că tot ce s-a întâmplat în urmă li s-a tras de-acolo, că printre prietenii ăi .noi ai lui Lixandru era şi unul Dragomir Calomfirescu, băiat ciudat şi ăsta.

— Bine, asta ai să mi-o povesteşti altă dată. Ia pachetul de ţigări cu dumneata, adăugă după ce apăsă pe un buton. Şi dacă ai vreo dorinţă, nu te codi şi spune-mi-o...

— Aş avea doar o rugăminte, începu Fărâmă din nou intimidat. Să mi se dea voie să-mi aduc nişte haine mai groase de-acasă, că s-a făcut cam frig...

— Bine, spuse Anca Vogel scriind câteva rânduri pe blocul din faţa ei. Să dai asta gardianului.

— Vă foarte mulţumesc, făcu Fărâmă ridicându-se brusc din fotoliu. Şi vă mulţumesc şi pentru ţigări...!

VII

Vreo două săptămâni, n-a mai fost chemat la interogatoriu. A doua zi i se adusese o haină veche, dar mai groasă, de-acasă. Plouase câteva zile şi cerul era încă pe jumătate acoperit. Aşezat la masă, plecat peste hârtii, Fărâmă scria. Dar nu mai scria atât de repede şi de abundent ca înainte. Uneori, rămânea ceasuri întregi cu fruntea prinsă în mâini, trudindu-se să-şi amintească dacă mai scrisese o anumită întâmplare sau o povestise numai în numeroasele interogatorii pe care i le luase la început Dumitrescu. Şi pentru că nu reuşea întotdeauna să-şi amintească, o scria din nou.

Apoi într-o noapte, pe la 11, fu trezit de gardian.

— îmbrăcaţi-vă, îi spuse, cu un ton mult mai respectuos ca în nopţile când îl trezea pentru interogatoriu, îmbrăcati-vă cât puteţi de repede...

încă somnoros, Fărâmă începu să se îmbrace cu oarecare greutate, căci îi tremurau mâinile.

— S-a făcut frig deodată, spuse el căutând privirea gardianului, parcă ar fi vrut să se scuze.

— N-ar fi trebuit să vă spun, şopti gardianul, dar vă aşteaptă maşina. Grăbiţi-vă...

Fărâmă începu deodată să tremure din toate încheieturile. De abia când, între gardieni, coborî în stradă şi zări maşin^ aşteptându-l se linişti. „N-o să mi se întâmple mai rău" îşi spuse. Doi agenţi civili se urcară cu el în maşină fără să scoată un cuvânt.

— A venit şi toamna, şopti târziu Fărâmă ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi, necutezând să privească spre agenţi. S-a făcut deodată frig, parcă ar fi nins la munte... Drept răspuns, agentul din dreapta lui îi întinse un pachet de ţigări şi-i spuse:

— Ia o ţigară, poate te mai încălzeşti...

— Vă foarte mulţumesc, făcu Fărâmă înclinând de mai multe ori capul după obiceiul lui. Să vă spun, adormisem şi visam. Nu mai mi-aduc aminte ce visam, dar m-a trezit deodată gardianul şi m-a luat cu frig. Asta trebuie să fie: am sărit brusc din pat şi a intrat frigul în mine...

Apoi zâmbi împăcat şi-şi aprinse ţigara. După vreo zece minute, maşina fu oprită de un cordon de miliţieni înarmaţi cu puşti mitraliere şi câţiva se apropiară de şofer. Unul din agenţi scoase repede capul pe fereastră şi şopti ceva, câteva cuvinte pe care Fărâmă nu le putu înţelege. Apoi maşina porni mai departe, înaintând încet, şi Fărâmă zărea necontenit grupuri de miliţieni înarmaţi făcând de strajă în dreptul vilelor, înţelese că se află în cartierul rezervat ierarhiei partidului şi începu din nou să tremure. Tremurând coborî când maşina se opri şi agenţii îl conduseră în faţa unei uşi zăvorâte, între două gherete cu miliţieni. Toată strada era puternic luminată. Unul din agenţi se apropie de poartă, sună şi agentul spuse ceva, şi în cele din urmă poarta se dădu la o parte, lăsându-i să intre. Câţiva miliţieni îi

aşteptau în *hall.* Cineva, pe care Fărâmă nu-l văzu de la început căci stătuse pe un scaun, ascuns între miliţieni, se apropie repede de el şi începu să-i pipăie hainele. Apoi, fără să scoată un cuvânt, îi făcu semn să-l urmeze. Il conduse într-o încăpere spaţioasă şi puternic luminată, apoi pe o scară interioară, urcară într-un fel de *loggia.* Acolo îi făcu semn să rămână pe loc, iar el bătu scurt, de câteva ori. O voce de femeie îi răspunse : „Intră!" Omul îl apucă pe Fărâmă de braţ şi, deschizând uşa, îl împinse înăuntru.

— Bună seara, îi spuse Anca Vogel ridicând ochii din teancul de hârtii pe care-l avea în faţă. Apropie-te şi stai jos...

Fărâmă înainta emoţionat şi, odată ajuns în faţa biroului, începu să se clatine.

— Stai jos şi aprinde o ţigară, îi spuse Anca Vogel.

încăperea era tapisată cu biblioteci elegante. Pe birou erau mai multe pachete de ţigări „Lucky Strike", câteva scrumiere şi un vas mare de flori. Alături, pe o măsuţă joasă, se aflau două sticle de şampanie, două pahare şi o pomieră cu fructe.

— Te-am chemat aici, continuă Anca Vogel, pentru că la minister am prea puţin timp să te ascult. Şi acolo am şi lucruri mai serioase de făcut, adăugă zâmbind. Mi-ar fi plăcut să te poată asculta şi câţiva scriitori de-ai noştri. Dar asta, poate, mai târziu. Deocamdată, bea un pahar cu şampanie, să-ţi mai vii în fire...

Apucă sticla şi-i umplu paharul.

— Vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă ridicându-se brusc să şi-l ia şi, cu paharul în mână, se înclină de mai multe ori. După cum văd, este şampanie „Veuve Clicquot" şi din asta n-am mai gustat dinainte de război. Şi-mi aduc aminte ce-mi spunea Doftorul: „Boier Zaharia, îmi spunea el, de câte ori oi vedea şi oi bea şampanie «Veuve Clicquot», să ştii că şampania asta poate schimba soarta unui om..." Eu ştiam la ce făcea aluzie, adăugă Fărâmă reaşezându-se în fotoliu şi lăsând paharul pe marginea biroului. O ştiam mai mult din ghicite, dar se cheamă că tot o ştiam, pentru că, ce nu-mi spusese pădurarul, ghicisem eu. Asta i se întâmplase lui, Doftorului: Mama lui era grecoaică din Smirna, iar tată-său avea moşie pe Bărăgan, pe la Dor Mărunt. Maică-sa ţinea morţiş să-l însoare tot cu o grecoaică, o nepoată de-a ei, una Caliopi, şi ea tot din Smirna. Şi pentru asta îl trimitea în fiecare iarnă, de Crăciun, la Smirna, să-i cunoască mai bine familia. Doftorul, după câte am înţeles eu, se îndrăgostise de Caliopi şi se hotărî chiar logodna, aşteptau doar să-i sosească părinţii din România. Dar până în cele din urmă n-a sosit decât maică-sa, grecoaica, pentru că taică-său nu se îndura să se despartă de Monte-Carlo. în seara logodnei, Doftorul, care avea aproape treizeci de ani şi umblase mult prin lume, comandase şampanie „Veuve Clicquot". Dar se nimerise acolo, la logodnă, şi un prieten mai bătrân al părinţilor lui Caliopi, nu ştiu dacă era tot grec sau armean sau ce-o fi fost. dar era un om înzestrat cu puteri neobişnuite şi se amuza, prin saloane, să facă fel de fel de farse şi scamatorii. Când ciocneau cu toţii paharele, bătrânul acesta s-a apropiat de Doftor şi 1-a întrebat:

„Dar dumitale de ce nu ţi-au dat şampanie roze?..." Se uită Doftorul în pahar, se uită şi ceilalţi, şi aşa era: el avea şampanie albă-aurie, aşa cum sunt toate celelalte şampanii. Familia lui Caliopi, care-l ştia pe bătrân, n-a zis nimic. A cerut să i se aducă alt pahar şi i-au turnat din nou, dar şampania lui tot aurie era. Şi pentru că îl vedeau că rămăsese gânditor şi posomorât, cei ai casei au izbucnit în râs şi i-au spus: „Asta e o farsă a lui cutare. El e mare meşter iluzionist..." Şi când privi Doftorul paharul, văzu că e plin cu şampanie roze. „Dar cum ai făcut, domnule?" îl întrebă, foarte curios. „Asta e o poveste lungă şi cere multă învăţătură şi bătaie de cap", îi răspunse bătrânul. „Dar eu sunt dornic să învăţ", insistă Doftorul. „Acum e prea târziu, răspunse celalt mai mult în glumă, că mâine, poimâine, te însori şi n-o să mai ai timp de altceva decât să-ţi dezmierzi soţia." „Ba nu, spuse Doftorul, o să facem tocmai dimpotrivă, întîi mă înveţi şi pe urmă mă însor. Că şi eu şi Caliopi suntem tineri şi avem timp să mai aşteptăm. Nu-i aşa Caliopi?" se întoarse el spre logodnică. Dar Caliopi izbucni în plâns şi fugi repede din salon. A intervenit maică-sa, au intervenit toţi ceilalţi pe rând, dar Doftorul o ţinea una şi bună: întâi învaţă să schimbe culorile şampaniei şi pe urmă se însoară... Şi aşa s-a întâmplat de nu s-a mai însurat cu Caliopi, deşi multă vreme maică-sa nu pierduse încă speranţa, mai ales după

ce bătrânul, silit de familie, începuse să-i dea lecţii şi era uimit de repeziciunea cu care învăţa toate trucurile lui de prestidigitator şi iluzionist. Caliopi declarase că nu-l aşteaptă mai mult de un an. El însă a mai cerut un an şi, poate totuşi s-ar fi căsătorit până la urmă, dacă întâmplarea nu făcea ca ea, Caliopi, să se îndrăgostească de un alt văr al ei, sosit tocmai atunci din Grecia, iar el Doftorul să întâlnească un marinar olandez din Extremul Orient şi să se îmbarce pe vaporul lui. Numai că, din toată întâmplarea asta, tot biata Caliopi a suferit mai mult pentru că bărbatul cu care se măritase ea a ajuns, mai

târziu, omul de încredere al unui mare armator, Leonida, şi ăsta avea şi el o întreagă poveste...

— Fărâmă, îl întrerupse Anca Vogel, bea-ţi şampania, că se

încălzeşte.

Fărâmă înclină respectuos capul şi bău tot paharul dintr-o singură înghiţitură. Apoi se ridică, se înclină de mai multe ori, puse paharul pe tavă şi se reaşeză intimidat în fotoliu.

— Şi acum, până nu te iei cu vorba, continuă Anca Vogel, vreau să ştii că dacă îmi place să ascult toate poveştile dumitale, îmi place mai ales să aflu ce s-a întâmplat cu Oana, cu bărbatul ei, profesorul estonian, şi cu Lixandru...

— La asta voiam şi eu să ajung, începu Fărâmă zâmbind încurcat, că la nunta lor a povestit Doftorul câte ceva din păţaniile lui, şi de nunta asta se leagă multe întâmplări. Dar ca să înţelegeţi, trebuie să ştiţi că Lixandru se împrietenise în ultima vreme cu unul tânăr ceva mai mare ca el, de vreo douăzeci de ani, unul Dragomir Calomfirescu. Le plăcea să se plimbe nopţile, pe străzi, numai ei doi. Căci Dragomir era din firea lui tăcut şi melancolic, iar Lixandru, când nu se pornea să recite versuri, nu prea vorbea nici el. Şi într-o noapte, după ce se plimbaseră mult timp în tăcere, Lixandru a exclamat deodată: „Dacă aş şti unde a dispărut săgeata şi unde se află lozi *aş şti tot".* Dragomir nu cunoştea decât frânturi din întâmplările astea şi Lixandru i le-a povestit în întregime. Când a terminat, Dragomir a zâmbit amar şi i-a spus: „în copilăria mea eu n-am avut norocul să mi se întâmple asemenea aventuri ciudate. Tot ce-a fost straniu şi extraordinar în viaţa mea s-a întâmplat înainte de a mă naşte şi mult timp după ce nu mai eram copil.

’ Dar îmi aduc totuşi aminte de un amănunt: la opt ani, am avut scarlatină şi am fost internat la spital. Mi se aduceau tot felul de cărţi cu poveşti şi aventuri. Probabil că le-am citit pe toate şi le-am uitat.

Dar nu voi uita niciodată o poveste a lui Carmen Sylva pe care n-am apucat s-o sfârşesc, pentru că în dimineaţa următoare am ieşit din spital şi toate cărţile pe care le atinsesem, neputând fi dezinfectate la etuvă, au fost arse. La drept vorbind, din povestirea aceea nu mai mi-amintesc decât amănunte stinghere şi, poate, fără însemnătate: o fată nespus de frumoasă care umbla pe un elefant alb, un templu vechi, undeva în India. Cam asta e tot, dar pentru mine e cea mai preţioasă amintire din copilărie. Ani de zile m-am luptat cu ispita de a căuta şi a sfârşi de citit povestea începută în spital. Dar am învins şi acum sunt sigur că nu voi afla niciodată cine era acea fată nespus de frumoasă, de ce umbla pe un elefant alb şi ce căuta ea într-un templu din India... Dumneata, adăugă Dragomir, ai învăţat ebraica pentru ca să înţelegi o aventură din copilărie. Foarte bine ai făcut. Dar, bagă bine de seamă: *opreşte-te aici!..."* Sublinie cu atâta putere cuvintele că Lixandru se opri şi-l întrebă: „Ce vrei să spui?" Dragomir îi luă braţul şi-l sili să se întoarcă.

Se aflau pe bulevardul Ferdinand, la câteva sute de metri de Foişorul de Foc. „Priveşte bine înapoi, îi spuse, până la al treilea felinar, în faţa casei cu balcoane albe. Vezi casa?" „O văd" făcu Lixandru. „Ei bine, acum hai cu mine. Nu e decât miezul nopţii, mai avem timp..." Şi,

fără să mai adauge ceva, porni spre Foişor, cu pasul repede, ţinându-l de braţ pe Lixandru. Când au ajuns la Foişor, 1-a oprit şi 1-a întors pe mâna dreaptă. „Cât de departe poţi vedea?" I-a întrebat. „Văd până aproape de curtea bisericii", i-a răspuns Lixandru. „Bine..." Şi iar au pornit, au ieşit pe bulevardul Pache Protopopescu, au trecut pe Mântuleasa şi au ajuns în Popa Soare. „Să ne oprim aici, îi spuse.

Cunosc eu o bancă pe aici, am timp să fumez o ţigară." Se aşezară pe bancă şi Dragomir îşi scoase tabachera şi-şi alese o ţigară. După ce şi-o aprinse, Lixandru nu se mai putu stăpâni şi-l întrebă: „Ei bine? Ce-a fost asta?" „Toate locurile astea, începu Dragomir, au fost cândva ale noastre, erau toate pământurile lui Calomfir. Şi acum, în afară de casele pe care le ştii, nu ne-a mai rămas nimic, pentru că un străbun de-al meu, un nepot al lui Calomfir, a voit să afle, ca şi dumneata, unde şi cum stau cei care stau pe sub pământ." „Nu prea înţeleg" făcu Lixandru. „Haide cu mine şi am să-ti explic", spuse Dragomir.

Fărâmă se opri şi-şi aprinse o ţigară.

— Trebuie să ştiţi, reluă el zâmbind, că prin anii aceia exista pe Popa Soare o cârciumă rară, de mare soi, cu o grădiniţă în faţă, ascunsă sub un tei. Verile, venea acolo o fată, nu frumoasă din cale afară, dar o drăcoaică; oamenii îi spuneau Leana, dar ea clătina din cap şi răspundea: „Nu mă cheamă aşa!", mai mult nu voia să spună, că avea slăbiciunea să se înconjoare de mister. Fata asta, Leana, cânta, şi veneau s-o asculte oameni din alte mahalale pentru că cunoştea cântece vechi, uitate de alţii, şi le cânta acompaniindu-se singură cu o alăută, ceea ce pe vremea aceea nu se mai obişnuia. La cârciuma aceea 1-a dus Dragomir pe Lixandru, şi au stat acolo până spre dimineaţă. Leana le cânta doar lor, dar mai mult n-o ascultau, pentru că Dragomir îi tot povestea din viaţa lui Iorgu Calomfir. Din când în când, Leana se oprea

din cântat, îşi lăsa alăuta pe genunchi şi asculta şi ea. Dragomir o poftise să bea cu ei şi Leana, cu cana de vin în faţă, ascultând, cădea uneori pe gânduri şi zâmbea, visătoare. Apoi se ridica brusc, îşi lipea lăuta de sân şi reîncepea să cânte... Vă spun toate acestea, adăugă Fărâmă încurcat, pentru că fata asta, Leana, avea şi ea o poveste a ei, şi dacă Lixandru n-a apucat niciodată să-i afle sfârşitul, multe i s-au mai întâmplat doar pentru că a cunoscut-o în noaptea aceea, când 1-a dus Dragomir să-i povestească viaţa lui lorgu Calomfir. Trebuie să ştiţi că acest lorgu Calomfir era bărbatul Arghirei, al preafrumoasei Arghira, cum i se spunea pe timpul ei, pe la 1700. Femeia aceasta dăruită de Dumnezeu cu toate darurile: era frumoasă de i se dusese vestea până peste Dunăre, la turci, şi a rămas de pomină în Bucureşti aproape un veac după moartea ei, căci pe Arghira o cântau încă lăutarii pe la 1850. Şi nu era numai frumoasă: lucru rar pentru vremea ei, îi plăceau teatrul şi poeţii, era învăţată şi ştia, în afară de româneşte şi greceşte, italiana, spaniola şi franceza. Dar avea un singur mare defect:

era foarte mioapă, aproape că nu vedea. Tată-său, vornicul şi apoi bărbatu-său, lorgu Calomfir, au cheltuit o avere cu doctorii şi oculiştii, aducându-i în ţară de la Stambul sau din Apus. în casele lor, care se aflau pe atunci undeva între bulevardul Pache Protopopescu şi strada Popa Soare, erau întotdeauna doctori şi meşteri în lentile, căci veniseră cu micul lor atelier şi instalaseră chiar un laborator, unde se încercau fel de fel de sticle şi lentile. Poate că de la unul din aceşti meşteri apuseni a auzit lorgu pentru întâia oară de legendele şi credinţele în legătură cu cristalele şi pietrele scumpe care stau vrăjite pe sub pământ şi nu pot fi găsite decât cu mare trudă şi numai de către anumiţi oameni. Poate că, la început, gândul acesta de a cunoaşte lumea pe sub pământ i 1-a născocit iubirea cea mare care o purta Arghirei. Şi-o fi zis că dacă credinţele acestea sunt adevărate, l-o ajuta Dumnezeu şi pe el să găsească cristalul potrivit ca să redea vederea Arghirei. Dar mai târziu, fără îndoială că dorinţa asta de a

cunoaşte viaţa de sub pământ a ajuns să-l stăpânească ca o patimă, pentru că, între timp, după ce lorgu îşi construise un fel de laborator într-una din pivniţe şi începuse cercetările, sfătuit şi ajutat de câţiva meşteri străini, între timp spun, Arghira şi-a recăpătat vederea. Cum şi-a recăpătat-o e o altă poveste, dar fără îndoială că în noaptea aceea de iulie, în cârciuma din Popa Soare, Dragomir, n-a avut timp s-o povestească, pentru că Lixandru era nerăbdător să afle păţania lui Iorgu Calomfir, căzut în patima tainelor de sub pământ. După ce-a ascultat el toate legendele şi toate credinţele pe care i le-au povestit meşterii din Apus, despre cum se alcătuiesc minereurile şi nestematele sub înrâurirea soarelui şi a lunei, cum cresc filoanele metalice în munte şi cum sunt ele păzite de cobolzi şi zâne şi alte asemenea legende, lorgu şi-a adus aminte că ţăranii români zvârlă, la Paşte, cojile de ouă roşii în gârle, şi spun că apele le vor duce în Ţara Blajinilor, fiinţe vrăjite care trăiesc undeva pe sub pământ, şi că cojile vestesc Blajinilor că a venit Pastele.

Şi atunci a lăsat meşterii şi minerii apuseni şi a început să umble pe la ţară, pe la moşiile lui, cercetând bătrânii şi babele şi punându-i să-i povestească tot ce ştiau despre Blajini şi despre ţara lor de sub pământ.

Dar nici ei nu ştiau mai mult, decât ce ştia toată lumea: că, adică, aceşti Blajini sunt nişte făpturi blânde şi milostive şi că acolo, sub pământ, se hrănesc cu ce rămâne de la oameni, şi se roagă întruna. Dar se mai ştie că Blajinii au trăit cândva pe faţa pământului şi că numai după o anumită întâmplare s-au retras ei sub pământ. Or, lorgu îşi făcuse părerea că credinţa aceasta ascunde un adevăr cutremurător şi că cine izbuteşte să-i înţeleagă tâlcul nu numai că află pe unde se poate coborî în lumea Blajinilor, dar înţelege în acelaşi timp toate celelalte taine pe care Biserica nu are îngăduinţa să le dezvăluie. Şi atunci s-a întors de la ţară şi s-a închis o zi întreagă în laboratorul lui din pivniţă.

Apoi a poruncit să i se facă o uşă de fier şi i-a mai pus un lacăt, ca să fie sigur că nimeni nu coboară în pivniţă fără ştirea lui. Ce făcea el acolo, în laborator, n-a ştiut niciodată nimeni. Doar că într-o zi a început să izvorască acolo în pivniţă, o apă, şi lorgu a ieşit afară înspăimântat, şi a poruncit să vină oamenii cu găleţi şi doniţe, să scoată apa. O săptămână întreagă au scos oamenii, zi şi noapte, dar apa izvora şi mai cu putere, iar lorgu se da de ceasul morţii, şi nedormit, cu barba sălbăticită, sta în capul scării şi le striga: „Mai repede!" Dar tot degeaba. După o săptămână, apa umpluse toată pivniţa, până la scări.

Şi atunci lorgu a ridicat braţul şi a strigat: „Opriţi, că nu m-a ajutat Dumnezeu!..." Era palid, slăbit şi ochii îi ardeau de nesomn şi oboseală.

S-a lăsat să cadă în jilţ, şi-a luat obrajii în palme şi a început să plângă.

„Nu m-a ajutat Dumnezeu!" a repetat de câteva ori.

Fărâmă s-a oprit şi a luat, înclinându-se, paharul cu şampanie pe care i-l întinsese Anca Vogel pe birou. Apoi şi-a aprins o altă ţigară.

— Acum, reluă el după o pauză, trebuie să vă spun că toate astea eu le-am aflat a doua zi, la şcoală. La prânz, mă pomenesc cu Lixandru

în cancelarie. Intrase grăbit şi ochii îi ardeau de parcă ar fi avut febră, întoarse capul spre uşă, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-l urmărească cineva, şi se apropie de mine. „Domnule director, începu el în şoaptă, vă rog să nu vă supăraţi şi să nu mă întrebaţi, dar aş vrea să mă lăsaţi să cobor singur în pivniţa şcolii. Să nu râdeti de mine şi să nu mă întrebaţi mai mult", adăugă el văzând că-l priveam nedumerit. Dar, în clipa următoare, uşa se deschise brusc şi în cancelarie năvăli o fată tânără. Se repezi la mine şi-mi apucă amândouă mâinile: „Să nu-l lăsaţi, domnule director, strigă ea, să nu-l lăsaţi să coboare în pivniţă, că-i păcat de tinereţea lui!... " „Dar cine eşti dumneata? o întrebai, încercând să-mi smulg mâinile din

strânsoarea ei. Cum îndrăzneşti să intri în casă de oameni fără să baţi la uşă?" „Dacă aţi şti toate câte le ştiu eu, m-aţi ierta, făcu ea. Mie îmi spun oamenii Leana, dar numele meu e altul. Pentru păcatele mele m-a pedepsit Dumnezeu să cânt prin cârciumi, dar n-am fost crescută pentru asta. Şi acum cânt la «Floarea Soarelui», aici, lângă şcoala dumitale. Dar aseară le-am cântat lor, că mi-au fost dragi amândoi, de cum au intrat, şi-am ascultat ce-i povestea celalt, nepotul boierului. Şi eu cunosc primejdia ce-l paşte, dacă-l lăsaţi să coboare în pivniţă..." Lixandru pălise ascultând-o. „Nu vă luati după ea, domnule director, spuse. Leana asta e o exaltată; vede peste tot primejdii şi farmece. Daţi-o afară şi lăsaţi-o să intre a doua oară numai după ce-o bate frumos la uşă..." „Nu înţeleg nimic! am strigat eu.

Aşezaţi-vă amândoi şi povestiţi-mi despre ce e vorba, începe dumneata", m-am adresat femeii. „N-o ascultaţi, domnule director, a sărit Lixandru, că Leana asta, în loc să distreze publicul, le ascultă confidenţele şi nu le înţelege bine..." M-am întors o dată spre el şi 1-am privit aspru. Lixandru s-a îmbujorat, dar n-a mai zis nimic. „N-am dormit toată noaptea, a început Leana. După ce-am înţeles ce are de gând să facă, m-am cutremurat, căci mi-a fost milă de tinereţea lui.

L-am văzut numaidecât că e o fire înflăcărată şi când am ghicit ce-l aşteaptă mi-am zis că e păcat de Dumnezeu să piară aşa, băiat tânăr, fără să fi apucat măcar să cunoască şi el dragostea. Aşa că n-am dormit, ci 1-am pândit pe stradă, pe lângă şcoală. Ştiam că are să vină şi când 1-am văzut intrând, m-am luat după el. Şi, vă rog, domnule director, ca pe un Dumnezeu vă rog, să nu-l lăsaţi să coboare în pivniţă!" „Dar de ce?" am exclamat eu, că nu înţelegeam nimic. „Să vă spună dumnealui" a făcut Leana. „Am să vă spun, începu Lixandru.

Dar numai dumneavoastră singur. Cu Leana am să stau eu mai târziu de vorbă, dar ceea ce am de spus, vreau să vă spun numai dumneavoastră..." „Eu nu plec, domnule director, sări atunci Leana, decât dacă-mi juraţi că nu-l lăsaţi să coboare în pivniţă." „Asta nu pot s-o fac, am răspuns eu, pentru că nu ştiu despre ce este vorba. Dar fii sigură că nu-l las să coboare înainte de a te asculta din nou pe dumneata. Acum, fii bună şi lasă-ne singuri şi du-te de ne aşteaptă în grădină..." Aşa a şi fost, reluă Fărâmă după o pauză. Rămas singur, Lixandru mi-a povestit întâmplările lui Iorgu Calomfir, pe care le aflase în noaptea aceea. Se pare că după ce-a stat câteva ceasuri în jilţ, la gura pivniţei, privind cum creşteau mereu apele, Iorgu a chemat pe chelar şi 1-a întrebat: „Chelarule, câţi din neamul nostru au murit aici?" şi i-a arătat încăperile de deasupra pivniţei, „în casele astea, boierule, n-a murit nimeni, i-a răspuns chelarul. Dumnealui, Calomfir, s-a prăpădit la vie, iar boierii ăi bătrâni, bunicii dumitale, au murit acolo, în casele cele vechi", şi a întins mâna şi i-a arătat clădirea din faţă.

„Mi-a luat Dumnezeu minţile!" a strigat Iorgu şi şi-a dat cu palma peste frunte. Apoi s-a ridicat din jilţ şi a spus oamenilor: „Nu vă mai fie frică, pentru că apele au să scadă..." Şi, într-adevăr, aşa a fost: din noaptea aceea au început să scadă şi într-o săptămână au dispărut cu totul. Ce s-o mai fi ales din laboratorul lui Iorgu, nu se ştie, pentru că îndată ce s-au scurs apele a pătruns singur în pivniţă, a închis porţile după el, şi când a ieşit, ducea se pare, doar o lădiţă în mâini. Restul, ce mai fusese, îl distrusese cu ciocanul. Dar curând după aceea a început să facă cercetări în pivniţa caselor vechi. A poruncit de i s-au adus porţi de fier şi se închidea acolo zi şi noapte. Dar, după câteva luni, s-a repetat aceeaşi poveste. A izbucnit pe scări ţipând să vină oamenii cu găleţi şi doniţe şi au tot scos la apă zi şi noapte, până ce Iorgu le-a făcut semn să se oprească, şi-a prins din nou obrazul în palme, descurajat. „Nu mă ajută Dumnezeu!" a şoptit el. Şi totuşi, câteva luni în urmă, a încercat pentru a treia oară, în fundul grădinii, acolo unde, pe vremuri, fuseseră nişte aşezări şi le dărâmase un străbun al lui când cumpărase tot locul acela ca să facă grajduri, într-adevăr, sub grajduri au dat de urma unei pivniţe şi Iorgu şi-a

instalat acolo laboratorul. Ce s-a mai întâmplat pe urmă nu mai ştiu, pentru că nici Lixandru nu mi-a spus. Dar fără îndoială că nici de data aceasta n-a reuşit, căci foarte curând după aceea lorgu a vândut o parte din locurile pe care le avea şi a plecat în străinătate. „Astea toate mi le-a povestit Dragomir azi-noapte, a încheiat Lixandru, dar nu ştiam că le asculta şi Leana. Şi

acum, eu vă rog doar atât: să-mi daţi voie să cobor în pivniţă. Pentru că, nu ştiu dacă ştiţi, dar locul pe care s-a clădit şcoala era tot al boierului Calomfir." Locurile astea şi toate casele vecine, i-am răspuns eu, erau ale lui Mântuleasa." „Ştiu, mi-a spus Lixandru, şi cunosc chiar şi povestea cum le-a avut. Dar pe mine mă bate gândul că pe undeva pe strada asta şi poate chiar aici, pe locul şcolii, au rămas senine." „Ce fel de semne, Lixandru?", 1-am întrebat. „Asta, mă iertaţi, nu v-o pot spune", domnule director, a făcut Lixandru roşind. „Bine, nu mi-o spune..." M-am ridicat, s-a ridicat şi Lixandru şi am ieşit în curte.

Leana, cum ne-a zărit, a alergat spre noi. „Ei ce spuneţi?!" m-a întrebat. „Coborâm cu totii în pivniţă", i-am răspuns. Leana a căzut în genunchi şi mi-a înlănţuit picioarele: „Nu-l lăsaţi, domnule director, că e păcat de tinereţea lui!" a strigat. „Nu-ţi fie teamă, fetiţo, am liniştit-o eu ridicând-o. în pivniţa noastră n-a fost niciodată apă." „Asta n-aveţi de unde şti" a strigat Leana. Dar nu m-am lăsat impresionat, am căutat cheia de la pivniţă, am luat trei lumânări, că nu era decât un singur bec, în prima sală, la intrare, şi am coborât. Leana se ţinea de Lixandru la un pas în urma lui, gata să-l prindă în braţe dacă 1-ar fi ameninţat vreo primejdie. Am umblat aşa prin pivniţă mai bine de un sfert de ceas.

Lixandru foarte palid, cu buzele strânse, privind când spre un zid, când spre altul, apropiindu-şi flacăra lumânării de nisipul de pe jos, atingând cu mâna pereţii, trecându-şi încet palma, parcă ar fi căutat cine ştie ce semne. Apoi deodată s-a întors spre mine şi mi-a spus: „Nu e aici.

Putem să ne întoarcem..." Şi atunci Leana s-a repezit la el, 1-a prins în braţe şi 1-a sărutat pe amândoi obrajii, strigând: JSă-mi trăieşti boierule!" Apoi mi-a luat mâna şi, fără să prind de veste, mi-a sărutat-o: „Să vă dea Dumnezeu noroc, după inima dumneavoastră bună" mi-a spus... Apoi şi-a stins lumânarea şi a urcat grăbită scările...

Aşa am cunoscut-o eu pe Leana, făcu Fărâmă zâmbind. Chiar în seara aceea m-am dus la grădina „Floarea Soarelui" s-o ascult, şi de-atunci am îndrăgit-o, şi mai târziu i-am aflat şi ei povestea. Ce-o fi speriat-o pe ea în întâmplările povestite de Dragomir, nu ştiu. Dar pot spune că degeaba se bucurase şi-l sărutase pe Lixandru. Pentru că băiatul nu se potolise. De-a doua zi începuse să umble prin vecini, rugându-se să i se dea voie să coboare în pivniţe. Leana n-a aflat de asta decât prea târziu.

Şi câte li s-au mai tras, la amândoi, din dorinţa lui Lixandru de a cerceta pivniţele oamenilor, nu se pot povesti în multe nopţi.

— Odihneşte-te şi mai bea un pahar cu şampanie, îi spuse Anca Vogel întinzându-i sticla pe deasupra biroului.

Fărâmă sări emoţionat în picioare, apucă sticla şi-şi umplu paharul. Apoi ocoli biroul şi, cu mare grijă, reaşeză sticla în găleata de argint.

— Bea-l acum, insistă Anca Vogel, că iar se încălzeşte.

Zâmbind, înclinând necontenit capul, Fărâmă sorbi şampania şi, fără să vrea, oftă. îşi aprinse o ţigară şi, câteva clipe, fuma visător, cu ochii aproape închişi.

— Da, începu el deodată, Lixandru a rămas multă vreme cu patima asta: intra pe la oameni, în toată mahalaua mea, şi îi ruga frumos să îi dea voie să coboare în pivniţe. Cei mai multi îl luau la goană, ba chiar îl ameninţau că-l dau pe mâna sergentului, dar erau şi unii care-l lăsau.

Şi Lixandru cobora în pivniţă, cu lumânări şi o lampă electrică de buzunar, şi cerceta zidurile, rămânea uneori mai mult de o jumătate de oră, dacă i se părea că mucegaiul e bătrân şi arată cine ştie ce semne, numai de el ştiute, şi apoi ieşea de-acolo din întuneric, cu figura parcă şi mai palidă, mulţumea frumos oamenilor şi, ca răsplată, se oprea în prag şi le recita câteva poezii, începea întotdeauna cu *Melancolia* lui Eminescu, iar dacă i se părea că oamenilor din casă le-au plăcut versurile, se apuca să le recite din sonetele lui Camoens, şi mai ales *Mintha alma gentil!...* Rămânea acolo, în prag, şi cu o mână pe piept, iar cealaltă rezemată de uşă, recita. Mulţi nu ştiau ce e cu el, şi-l priveau cu amărăciune şi părere de rău, căci Lixandru se făcuse acum băiat frumos, şi când îl vedeau aşa cum sta, palid, murdar de praf şi mucegai pe mâini, acolo, în pragul lor, recitând din Eminescu şi Camoens li se închideau şi mai mult inimile. Multe fete şi servitoare s-au îndrăgostit de el şi multe femei suspinau când îl zăreau trecând pe aceleaşi străzi, în dimineţile de primăvară târzie, sau verile către seară, imediat după apusul soarelui, când credea el că oamenii sunt mai blânzi şi că s-ar putea să fie primit acolo unde, cu săptămâni sau luni mai înainte, îl izgoniseră şi-l ameninţaseră cu poliţia, îl zăream uneori şi eu din cancelarie cum trecea, gânditor şi melancolic, pe sub zarzării în floare, căci pe lângă şcoală, adăugă Fărâmă zâmbind, erau pe vremea aceea mulţi zarzări şi caişi, şi primăvara, dimineţile, arborii aceia păreau ninşi. Când aveam timp, îl strigam sau coboram chiar eu, şi stăm cu el de vorbă în stradă. „Tot nu te laşi, Lixandre?" îl întrebam aşa, zâmbind mai mult în glumă. Dar el se aprindea repede şi mă sfredelea cu ochii, sclipitori şi adânciţi de insomnii. „Dacă aţi şti ce ştiu

eu, domnule director, n-aţi mai râde, îmi spunea. Eu am aflat, tot iscodindu-l pe Dragomir, şi simt că semnele sunt pe aici, undeva pe aici, între bulevard, Popa Soare şi Calea Moşilor, şi întindea braţul şi-l rotea de mai multe ori. Dacă aş avea un miliard, aş cumpăra toate casele astea şi le-aş dărâma, îmi spuse el o dată. V-aţi cruci şi dumneavoastră, şi istoricii, şi arheologii de tot ce-aş găsi eu pe aici, pe sub pământ, pe sub trotuarele astea, şi bătea deznădăjduit cu călcâiul în piatră. Aşezări omeneşti cu mult mai vechi decât bănuiţi dumneavoastră. Nu că m-ar interesa, că eu nu asta caut, dar v-ar interesa pe dumneavoastră, pe toţi, să aflati câte taine zac ascunse pe sub pământ, pe sub pietrele şi casele astea..." „Bine, mă Lixandre, 1-am întrerupt eu. Tu eşti acum băiat mare, cu ştiinţă de carte, nu mai eşti copil. Cum îţi închipui tu, la vârsta ta, că ai să-l găseşti pe Iozi, după atâţia ani, trăind ascuns pe sub pământ? Cum poţi crede tu una ca asta?!..."Lixandru m-a privit lung, cercetător, şi apoi a zâmbit trist:

„îmi pare rău, domnule director, mi-a răspuns, că dumneavoastră mă credeţi ori putin smintit la minte ori rămas la mintea copiilor. Ştiu foarte bine că Iozi trăieşte, dar nu aici şi nici sub pământ, sub picioarele noastre, adăugă bătând din nou cu călcâiul pe trotuar. Dar semnele de care vă vorbeam trebuiesc căutate întâi sub pământ..." „Ce fel de semne, mă Lixandre?" 1-am întrebat. „Vedeţi, mi-a răspuns el zâmbind, că asta nu v-o pot spune. Pentru că, ca să înţelegeţi semnele, trebuie întâi să le cunoaşteţi..." M-a salutat şi a pornit mai departe, pe sub zarzării în floare, îl întâlneam uneori la cârciuma din Popa Soare, ascultând-o pe Leana. Venea de obicei cu Dragomir. Dar o dată, când venise singur, m-a luat de o parte, şi mi-a spus: „Oricât vi s-ar părea de curios, domnule director, Leana asta ascunde o mare taină. Altminteri de unde ar cunoaşte şi ea semnele? Pentru că m-am convins că le cunoaşte. Vă aduceţi aminte când a dat Leana peste noi în cancelarie?

De unde ar fi putut bănui că e mare primejdie să cobor în pivniţă?

Dumneavoastră, ca şi ceilalţi, nu v-aţi speriat. De ce s-a speriat ea?

Fata asta ştie ceva. O ascult şi adesea cântă numai pentru noi doi, pentru Dragomir şi

pentru mine. Şi apoi vine lângă noi şi surâde cu înţeles, după un anumit cântec. *După un anumit cântec,* sublinie el cuvintele. Dar de unde-l ştie, şi cine o fi învăţat-o, nu spune." „Ce cântec, Lixandre?" 1-am întrebat. „Ascultaţi-o şi dumneavoastră, domnule director, şi-o să-l ghiciţi. Că-l cântă în fiecare noapte..." „Şi aşa s-a făcut că am căzut şi eu în patima cârciumii din Popa Soare şi veneam de câte ori puteam s-o ascult pe Leana, de începuse să-mi umble vorbele în mahala că mi-am pierdut minţile după Leana. Dar asta nu era adevărat, îmi era dragă Leana aşa cum îmi erau dragi atâţia altii, adolescenţi şi tineri în prima tinereţe, visătorii, îndrăzneţii şi toţi cei care aveau ceva deosebit, care vedeau şi altceva în viaţă decât vedem noi oamenii munciţi şi necăjiţi. Dar mai veneam s-o ascult pe Leana şi pentru că îndrăgisem cârciuma unde cânta. Aveam mare slăbiciune pentru toată strada Popa Soare. Pentru că trebuie să ştiţi că acest cartier al meu, Mântuleasa şi Popa Soare...

Anca Vogel începu deodată să râdă.

— Nu, Fărâmă, făcu ea tumându-şi încă un pahar cu şampanie. Nu aşa, pentru că ne apucă dimineaţa. Puţină ordine în amintiri. Spune-mi întâi cum a fost la nunta Oanei şi ce li s-a întâmplat după aceea, ei şi estonianului ei...

— La asta mă gândeam şi eu să mă întorc, începu Fărâmă zâmbind, la nunta Oanei. Dar, ca să înţelegeţi cum a fost, trebuie să ştiţi că vara lui Dragomir, fata aceea frumoasă şi ciudată, ce-şi zicea Zamfira, prinsese mare slăbiciune de Oana, şi venea mereu la cârciuma lui taică-său, venea uneori şi în timpul zilei, cu albumul ei, şi făcea schiţe.

Dar ca să înţelegeţi ce voia de la Oana, trebuie să-i cunoaşteţi povestea.

Se opri deodată, intimidat, şi privi spre Anca Vogel.

— Povestea Zamfirei! exclamă ea visătoare. Zici că trebuie să cunosc şi povestea Zamfirei. Cât durează? întrebă zâmbind.

— Adevărata ei poveste, începu senin Fărâmă, durează ceva mai mult de două sute de ani, căci toate câte i s-au întâmplat, de-acolo i s-au întâmplat, că i se părea ei că trebuie să semene cu Zamfira, cu fata aceea de vă spuneam că redase vederea Arghirei.

Anca Vogel începu din nou să râdă.

— Fărâmă! exclamă clătinând din cap. Dumneata eşti un om curios... Ia pachetul de ţigări în buzunar, căci o să-ţi prindă bine. îţi mulţumesc pentru astă-seară, şi poate ne vom mai revedea. Noapte bună!

îi întinse mâna pe deasupra biroului. Fărâmă sări brusc în picioare, i-o prinse şi i-o sărută din vârful buzelor.

— Vă foarte mulţumesc, spuse, vă foarte mulţumesc pentru ţigări şi pentru încredere...

VIII

Continua să scrie în fiecare zi, dar scria acum cu mare grijă, pe îndelete, şi recitea concentrat paginile înainte de a le încredinţa gardianului. Ştia că, fără voia lui, revenea necontenit asupra întâmplărilor care i se păreau esenţiale, dar nu-i era teamă de inevitabile repetări, ci de confuziile la care puteau da naştere variantele aceleiaşi naraţiuni prezentate în perspective diferite. Fărâmă înţelesese asta când, după multe săptămâni, se trezise într-o zi adus din nou în biroul lui Dumitrescu.

— S-ar spune că-ţi vreau binele, îl întâmpinase Dumitrescu, şi mă întreb şi de ce. Că eu nu sunt scriitor şi nici nu mă prăpădesc cu firea după artişti şi scriitori ca atâţia alţii de pe aici. Poate ai înţeles, adăugă cu un zâmbet amar, că povestirile dumitale au trecut prin multe mâini şi le-au citit chiar oameni de mare răspundere, ca să nu mai vorbesc de -Atâţia scriitori de seamă, tineri şi bătrâni.

— Nu ştiam, începu Fărâmă îmbujorându-se la faţă. Nu ştiam că...

— Ai s-o ştii de acum înainte, îl întrerupse Dumitrescu. Dar eu vreau să-ţi atrag atenţia că, în ceea ce mă priveşte, valoarea literară a declaraţiilor dumitale n-are nici o importanţă. Pe mine mă interesează exclusiv mersul anchetei şi tocmai de asta vream să-ţi vorbesc. Din multele, prea multele sute de pagini pe care le-ai scris până acum şi din toate declaraţiile verbale pe care le-ai făcut, nu s-au înţeles încă limpede legăturile lui Lixandru cu Darvari.

— Au fost prieteni din şcoala primară...

— Eu nu-ţi vorbesc de şcoala primară, îl întrerupse Dumitrescu, şi nici de prietenia lor cu Oana, şi Zamfira, şi ceilalţi. Eu îţi vorbesc de legătura lor *în* 1930, când Darvari a dispărut cu avionul în Rusia.

— Erau şi atunci prieteni...

— Asta nu reiese clar din declaraţiile dumitale. Şi nu reiese clar pentru că, cel puţin aşa ar părea la prima vedere, te contrazici. Am să-ţi arăt odată extrase din declaraţiile dumitale şi ai să vezi şi dumneata că eşti confuz şi uneori te contrazici. Poate că n-ar trebui să ţi-o spun, reluă după o pauză, dar poate că, fără să-mi dau seama, îţi vreau binele. Mă întreb: te contrazici pentru că nu-ţi mai aminteşti cu de-amănuntul cum s-au petrecut lucrurile sau pentru că vrei să *ascunzi ceva?* Dacă într-adevăr vrei să-mi ascunzi ceva, tot ce-ţi pot spune este că-ţi faci iluzii. Şi-ar fi păcat de bătrâneţile dumitale să-ţi mai faci iluzii...

Tăcură amândoi câteva clipe.

— Am înţeles, vorbi Fărâmă silindu-se să zâmbească. Am înţeles şi vă foarte mulţumesc. Nu încerc să ascund nimic. Dar ştiu la ce faceţi aluzie: când lucrurile nu sunt povestite aşa cum trebuie, uneori par confuze şi *unele amănunte par că ar contrazice fyitregul,* ca să mă exprim ca la şcoală. De aceea am să fiu cât se poate de atent de aici înainte şi am să scriu cât voi putea de limpede.

— E în interesul dumitale, spuse Dumitrescu întinzând mâna şi apăsând pe buton. *Â propos,* adăugă căutându-i privirile, îţi mai pot spune un lucru, pe care probabil n-aveai de unde să-l ştii: Darvari n-a ajuns niciodată în Rusia. Şi nici avionul cu care rugise el n-a fost găsit, deşi s-au făcut cercetări îndelungi şi de către ruşi şi de către ai noştri.

Cred că înţelegi ce înseamnă asta...

în ziua aceea Fărâmă nu scrisese aproape nimic. Rămase mult timp cu mâinile la tâmple în faţa hârtiei şi apoi se hotărâse brusc: începu să însemne date: 1700 (Arghira), 1840 (Selim), octombrie 1915 (lozi), toamna 1920 (nunta Oanei), 1919-1925 (Marina -Darvari) 1930... Se întrerupse şi privi în neştire cifrele, în cele din urmă începu să le şteargă una câte una, cu mare grijă, meticulos, înmuindu-şi peniţa în cerneală.

A doua zi se apucă să scrie din nou, dar concis, şi cât putu mai clar, întâmplările din anii 1914-1915, până la dispariţia lui lozi. Şi de-atunci rezuma în fiecare zi, din ce în ce mai sec, ca într-un raport ministerial, o serie de evenimente care precedaseră dispariţia băiatului rabinului, dar care, toate, aveau direct sau indirect legătură cu strada Mântuleasa.

După vreo săptămână îl trezi gardianul din somn.

— Poftiţi, că a venit maşina. Poftiţi la plimbare, adăugă el zâmbind.

Ajunse la vilă aproape la miezul nopţii şi o găsi pe Anca Vogel aşezată la birou, fumând, cu un teanc de dosare în faţa ei, cu cele două sticle de şampanie pe măsuţa de alături.

— Bună seara, Fărâmă! îi strigă. Stai jos şi aprinde o ţigară.

îi întinse pachetul de „Lucky Strike" pe deasupra biroului.

— Odihneşte-te o clipă şi bea un pahar cu şampanie, adăugă apucând sticla şi umplând paharele. , «

— Vă foarte mulţumesc, repetă Fărâmă înclinându-se de mai multe ori.

— Şi după ce te-oi odihni, sâ-mi povesteşti. Dar nu aşa, la întâmplare, cum îţi place, ci pe alese, dacă înţelegi ce vreau să spun.

Alege din tot ce ştii ce-i mai frumos. Bunăoară, astă seară, nunta Oanei.

— Dacă o să-mi daţi voie, am să încep cu povestea Zamfirei...

— Spuneai că‰ţine două sute de ani, îl întrerupse Anca Vogel zâmbind.

— Am s-o rezum cât voi putea mai mult. Dar fără să ştiţi ce s-a întâmplat acum două sute şi mai bine de ani, n-o să înţelegeţi nunta Oanei şi nici ce s-a mai întâmplat după aceea .

Anca Vogel zâmbi din nou, ridică din umeri şi-şi umplu paharul cu şampanie.

— Poate vă mai aduceţi aminte, începu Fărâmă, că soţia boierului Iorgu Calomfir, preafrumoasa Arghira cum i se spunea, avea vederea foarte slabă. Deşi îi plăcea să citească şi iubea cărţile, nu le putea citi cu ochii ei, ci doar le lua între degete, le mângâia, le apropia de obraz, ca să le poată descifra titlurile, şi apoi le trecea doamnei ei de companie, o grecoaică, să i le citească. In afară de poezii şi de romane şi tot felul de cărţi de călătorie, Arghirei îi plăcea teatrul. Avea o adevărată pasiune pentru teatru şi îndată ce s-a căsătorit cu Calomfir, i-a cerut să spargă peretele între două mari încăperi, să-l înlocuiască cu coloane, şi şi-a alcătuit acolo o sală de teatru. Dar ea, deşi i-ar fi plăcut, era prea mioapă ca să joace. Aşa că se mulţumea să-şi îmbrace prietenele şi copiii prietenelor în costume croite după fantezia ei şi-i punea să joace. Ii plăcea 'să inventeze costume în culori tari, spectaculare, şi ea singură alegea stofele, catifelele şi mătăsurile, le alegea în aşa fel, încât să le poată vedea, tot catifele roşii aprinse, şi borangicuri albe ca zăpada, şi stofe bătute cu aur, şi mătăsuri turceşti, verzi, albastre, portocalii. Când îşi îmbrăcau actorii costumele, ea se apropia şi parcă le-ar fi pipăit, dar asta o făcea ca să-şi dea seama dacă fuseseră croite după indicaţiile ei, căci culorile le vedea chiar fără să se apropie. Iar când începea spectacolul, ea era acolo, pe un jilţ, chiar în faţa scenei, şi urmărea textul, pentru că de cele mai multe ori îl ştia pe dinafară. Soţul ei, cum v-am mai spus, cheltuise o avere cu doctorii şi maeştrii de lentile, dar zadarnic îi aduceau fel de fel de ochelari, pentru că îndată ce-i punea, începea să lăcrămeze. Nici un doctor nu izbutise să afle pricina pentru care ochii Arghirei nu puteau îndura nici un fel de lentile. Veneau tot felul de vraci şi lecuitori, îşi încercau pe rând farmecele şi leacurile, dar tot fără folos. Până ce, într-o dimineaţă de duminică, după liturghie, urcă la ea în foişor o fată tânără, venită dintr-un alt sat şi-i spuse: „Eu sunt Zamfira. Să te speli pe faţă cu apa asta, şi are să-ţi dea Dumnezeu lumina ochilor..." Şi cât ar părea de curios, aşa s-a întâmplat. Arghira s-a spălat cu apa aceea şi a văzut, aşa cum văd toţi oamenii. A îmbrăţişat-o pe Zamfira, i-a făcut daruri şi în fiecare zi o chema la ea în foişor. Curând după aceea a măritat-o cu un om de încredere al lui taică-său, Mântuleasa, şi i-a dăruit casele şi locurile pe care s-a croit mai târziu strada Mântuleasa, dar asta e o altă poveste, şi poate am să v-o povestesc şi pe ea o dată, cu un alt prilej...

Ceea ce voiam să vă spun acum, reluă după ce-şi aprinse o altă ţigară, e că vara lui Dragomir, sculptoriţa, pe numele ei adevărat Marina, aflase de copilă toate întâmplările pe care vi le povestii eu acum, şi i se păruse că Zamfira fusese în felul ei o sfântă, şi i se mai păruse că ea, Marina, îi semăna şi că poate ar fi chiar Zamfira, reîntoarsă pe pământ după două sute de ani, dar nu ca să redea lumina ochilor Arghirei, ci ca să înveţe oamenii *cum să vadă.* Pentru că, gândea Marina, oamenii nu mai ştiu să vadă, să privească în jurul lor, şi toate relele şi păcatele de-acolo se trag, că, în zilele noastre, oamenii sunt aproape orbi. Iar ca să-i vindece, nu e alt mijloc decât să-i înveţe să privească operele de artă, şi în primul rând sculpturile. De aceea avea ea mare slăbiciune pentru Oana, şi venea mereu la cârciuma lui Tunsu, s-o deseneze, şi umplea albume întregi cu schiţe. Spunea că singură Oana e vrednică să servească de model

pentru o zeiţă.

— Nu, Fărâmă, îl întrerupse Anca Vogel ridicând brusc braţul.

Toate astea nu mă interesează. Te-am rugat să-mi povesteşti nunta Oanei.

— Acolo ajungeam în câteva minute, spuse Fărâmă îmbujorându-se. Pentru că la nunta Oanei, la mănăstirea Paserea, a fost şi Marina, şi cu toţi ceilalţi, prietenii ei şi ai Oanei.

— Când a fost nunta?

— în toamna lui 1920.

— Şi tot ce-mi povesteai adineaori, cu Marina care-şi spunea Zamfira când se întâmpla?

— Cu vreun an mai înainte, prin 1919.

— Ei bine, lasă astea şi vino direct la nuntă.

Fărâmă îşi plecă fruntea şi începu să-şi mângâie, nervos, genunchii.

— Dacă doriţi, aşa am să fac. Am să vă mai cer numai câteva secunde, ca să precizez că Marina de-abia începuse să sculpteze *Naşterea Venerei* când Oana şi-a cerat voie de la tată-său şi a plecat spre munte. Aşa că în vara aceea Marina rămăsese fără model, în deznădejde, aduna băieţii la ea acasă, şi petreceau toţi, noapte după noapte. Trebuie să vă spun că nici unul din ei nu intrase până atrand într-o asemenea casa bogată şi boierească.

— Au trecut de mult cele câteva secunde, îi întrerupse zâmbind AncaVoge).

— Vă cer iertare. Dar este curios că nu pot sări peste anumite amănunte, care. la prima vedere, par fără importanţă, şi sunt totuşi hotărâtoare pentru ce se va întâmpla mai târziu. Trebuie să amintesc de această casă veche şi bogată pentru că trăiau acolo mătuşile Marinei, două bătrâne care păreau a nu mai avea de mult mintea întreagă, dar *păreau* numai...

— Ei şi ce-are a face? îl întrerupse cu oarecare asprime Anca Vogel.

— Are a face, pentru că bătrânele acestea le tot spuneau băieţilor, deşi. vă daţi seama, atunci, în vara aceea, nici unul din băieţi nu împlinise douăzeci de ani, le tot spuneau: „Să nu cumva să vă îndrăgostiţi de Marina, căci ea e ursita lui Dragomir. Ea pe Dragomir trebuie să-l ia, căci altminteri ni se stinge neamul..."

Se întrerupse deodată, speriat nu atât de telefonul care începuse să sune, cât de schimbarea bruscă pe care o surprinse pe faţa femeii. "Anca Vogel îl privi încruntată şi stinse nervos ţigara abia începută.. Apoi ridică receptorul şi-l apropie de ureche, silindu-se să zâmbească.

Fărâmă simţi cum începe să i se facă frică şi întoarse ochii spre una din biblioteci.

— Bine, o auzi şoptind.

Apoi, după o pauză, adăugă câteva cuvinte în ruseşte şi aşeză receptorul în furcă.

— Fărâmă, începu cu un glas parcă schimbat, dumneata eşti un om cu noroc.

îşi umplu paharul cu şampanie, îi bău până la fund şi-şi aprinse o nouă ţigară.

— Dar nu ştiu dacă porţi şi altora noroc. O să vedem asta mai târziu, adăugă zâmbind, în orice caz, s-ar putea să fie chiar mai misterios decât ai bănuit dumneata când ai început să inventezi poveştile astea cu Oana şi Zamfira.

— Vă dau cuvântul meu de onoare, şopti pălind Fărâmă.

— Te rog nu mă întrerupe. Că ai inventat sau nu pe de-a-ntregul aventurile pe care le tot scrii şi le povesteşti, mi-este cu totul indiferent.

Dar se pune o mică problemă psihologică, şi aş vrea să ştiu cum trebuie rezolvată. Se pune această problemă: de ce inventezi dumneata lumea asta pe măsură ce-o povesteşti? O /aci numai de frică, sperând că aşa ai putea scăpa mai uşor? Dar atunci, rra înţeleg *de ce ţi-e frică,* nu înţeleg primejdia de care vrei *să scapi...*

Fărâmă pălise şi mai mult şi-şi mângâia în neştire genunchii, dar nu îndrăzni să mai spună ceva, deşi Anca Vogel îl privise câteva clipe curioasă, parcă ar fi aşteptat un răspuns.

— în orice caz, retaă ea după ce-şi umplu iarăşi paharul, eşti un om norocos. Căci nu bănuieşti ce surpriză pregătisem pentru noaptea asta.

Nici cu gândul nu gândeşti! adăugă, izbutind din nou să zâmbească. Ne aşteaptă afară o limuzină şi plănuisem să ne plimbăm, după ora trei, când, după spusa dumitale, coboară Dumnezeu pe pământ, să ne plimbăm amândoi pe strada Mântuleasa. Ca să-mi arăţi şi mie şcoala dumitale şi cârciumile şi casele cu pivniţe adânci...

— S-o vedeţi vara! izbucni deodată Fărâmă, cu o neobişnuită fervoare în glas, s-o vedeţi cu vişinii şi zarzării încărcaţi...

Femeia îl privi din nou adânc, apoi începu să soarbă gânditoare din şampanie.

— Dar cum spuneam, eşti un om cu noroc. N-am să ştiu niciodată dacă ai inventat, nici cât ai inventat. Pentru că pe strada Mântuleasa nu se mai poate trece...

Se opri şi izbucni în râs văzându-l pe Fărâmă sărind speriat în picioare.

— Mai precis, continuă, nu se poate trece în noaptea asta; sau, cel puţin, nu putem trece noi. *Noi doi.* Aşa că, vezi, lucrurile sunt chiar mai complicate decât reieşeau din povestirile dumitale...

Apăsase pe buton rostind ultimele cuvinte şi în clipa următoare intră agentul.

— Dă-i nişte ţigări, îi spuse, şi urcă-î repede în maşină.

Se ridică brusc de la birou şi se îndreptă grăbită către capătul opus al salonului, acolo unde se distingea, printre perdele, un balcon. Cu un efort, încercând să-şi stăpânească tremuratul, Fărâmă se înclină adânc.

Simţi braţul agentului şi se lăsă purtat fără împotrivire. Dar, odată ajuns în curte şi văzându-se aşteptat de un grup de bărbaţi îmbrăcaţi în mantăi lungi şi nerecunoscând nici o figură, simţi cum i se moaie picioarele. Ar fi căzut dacă nu 1-ar fi sprijinit agentul.

— Ce-a mai spus? întrebă unul din bărbaţi, care-şi ţinea amândouă mâinile în buzunarul mantalei.

— A spus să-i dau nişte ţigări.

IX

Se trezi aşezat pe un scaun, într-o încăpere insuficient şi straniu luminată, căci nu vedea decât biroul din faţa lui şi, înapoia biroului, doi necunoscuţi, privindu-l cu curiozitate şi totuşi parcă fără interes.

— Vă rog să mă scuzaţi, începu Fărâmă, după ce-şi rotise uluit privirile în jurul lui. Am fost foarte obosit. Nu prea ştiu cum am ajuns aici. Avusesem cinstea să fiu invitat de tovarăşa ministru Anca Vogel.

— Tocmai în legătură cu asta voiam să vă punem câteva întrebări, îl întrerupse unul din bărbaţi.

Avea părul rar şi lipit cu grijă pe creştet, ochelari fumurii, şi-şi ţinea mâinile încleştate deasupra unui dosar.

— înainte de toate, continuă rostind rar şi apăsat cuvintele, am vrea să ştim dacă tovarăşa Vogel v-a vorbit ceva despre Economu.

— Despre subsecretarul de stat de la Interne? întrebă Fărâmă.

— Nu mai este subsecretar de stat. Noi vrem să ştim dacă tovarăşa Vogel v-a vorbit ceva despre Vasile Economu. încercaţi să vă aduceţi bine aminte, adăugă văzând că Fărâmă clătinase viguros din cap. E foarte important şi vă uşurează simţitor situaţia.

în clipa aceea, celalt îi întinse pachetul cu ţigări şi bricheta. Avea dinţii rari, îngălbeniţi şi-i descoperea necontenit, într-un zâmbet silit şi melancolic. Fărâmă luă o ţigară şi şi-o aprinse repede, încercând să-şi domolească tremuratul mâinii.

— Vă pot asigura că niciodată, în convorbirile pe care am avut onoarea să le am cu tovarăşa ministru Vogel, niciodată n-am auzit-o rostind numele domnului Economu.

— Şi, totuşi, aţi fost chemat la tovarăşa Vogel după ce-aţi avut o lungă conversaţie cu Vasile Economu, pe wemea aceea subsecretar de stat la Interne.

— N-aş putea spune c-am avut o lungă discuţie, începu Fărâmă după ce trase adânc din ţigară. De fapt, nu ştiu dacă domnul Economu a avut prilejul să rostească mai mult decât câteva cuvinte. Mă chemase anume ca să-i povestesc câte ceva despre Oana. fata unui cârciumar din Obor. Eu îi povesteam şi domnul Economu mă asculta.

— Asta vrem să ştim şi noi, îl întrerupse din nou cel cu ochelari fumurii, de ce *după ce* i-aţi povestit lui Economu anumite lucruri despre Oana, tovarăşa Vogel v-a chemat la ea ca să i le mai povestiţi o dată? Sau, poate, adăugă după o pauză, privindu-l adânc în ochi, poate că Economu lăsase să se înţeleagă că s-ar putea afla şi *alte* lucruri despre Oana. lucruri care ar putea interesa *direct* pe tovarăşa Vogel?

Fărâmă îşi plecase privirile.

— Ce fel de lucruri? Ce lucruri ar fi putut-o interesa pe tovarăşa ministru Vogel într-o poveste veche, pe care nici măcar nu o credea, pe care bănuia că am inventat-o eu?

— De unde ştiţi că n-o credea?

— Mi-a spus-o chiar dânsa, astă-seară sau când o fi fost asta, noaptea trecută, în sfârşit, când am fost ultima oară la dânsa...

— Dar când v-a mărturisit că nu crede? înainte sau după ce-a fost chemată la telefon?

Fărâmă păli şi-şi stinse încurcat ţigara în scrumieră. -

— După, şopti. După ce-a vorbit la telefon.

Cei doi se priviră în treacăt, fără să-şi zâmbească.

— Evident, *după.* Dar până atunci nu dăduse nici un semn că pune la îndoială veracitatea povestirii. Şi noi tocmai asta vrem să ştim: de ce.

după ce Economu a aflat de povestea Oanei, a crezut că *anumite* lucruri, sau poate numai un *anumit* lucru, în legătură cu această poveste, ar putea-o interesa direct pe tovarăşa Vogel? Sau, ca să fiu mai precis: încercaţi să vă aduceţi aminte dacă, povestind lui Economu păţaniile Oanei, i-aţi povestit şi nunta ei, la mănăstirea Paserea. Cu alte cuvinte dacă i-aţi relatat visul Oanei, visul pe care 1-a povestit ea atunci, la mănăstirea Paserea.

Fărâmă îşi duse amândouă mâinile la tâmplă şi rămase câtva timp nemişcat.

— Pe cât îmi aduc aminte, şopti, domnului Economu n-am apucat să-i povestesc decât adolescenţa Oanei şi întâmplări cu Doftorul, când, împreună cu alţi' prieteni ai ei, întovărăşeau pe Doftor în călătoriile lui prin târgurile Munteniei.

— Adică, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii deschizând dosarul, întâmplări din 1916.

— Exact. Vara lui 1916, înainte de a intra România în război.

— Deci, lucruri care nu ne interesează. Inutil să insistăm asupra lor.

Să revenim însă la nunta Oanei. Puteţi să ne descrieţi reacţia tovarăşei Vogel în timp ce vă asculta povestindu-i nunta Oanei?

Fărâmă zâmbi.

- — Tot ce vă pot spune, începu el bine dispus, este că, spre păcatele mele, n-am apucat să povestesc tovarăşei ministru această nuntă fabuloasă, în pofida faptului că de mai multe ori

mi-a cerut-o chiar dânsa, şi mi-a cerut-o cu oarecare insistenţă. Şi asta nu pentru că n-aş fi vrut să-i povestesc nunta Oanei. Dar, aşa cum am repetat-o de mai multe ori, şi nu numai tovarăşei ministru Vogel, ca să poată înţelege ce-a însemnat nunta Oanei pentru ea şi pentru toţi prietenii ei, trebuia să se cunoască în prealabil tot ce s-a întâmplat pe de o parte de vreo sută de ani încoace, iar pe de altă parte, de vreo două sute şi ceva de ani încoace.

— Fiţi mai explicit, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii, răsfoind atent dosarul.

Celalt îi întinse din nou pachetul cu ţigări şi zâmbi.

— Mă refeream la povestea lui Selim, spuse Fărâmă după ce-şi aprinse ţigara, şi la povestirea boierului Calomfir.

— Aţi scris de mai multe ori despre astea, dar nu se înţelege legătura dintre ele. Iată ce-aţi scris. Rezum: prin 1835, Selim, fiul paşei din Silistra, scapă viaţa unui băiat de vreo paisprezece, cincisprezece ani; băieţii se leagă între ei ca fraţii. Selim se însoară de tânăr cu o turcoaică şi o grecoaică turcită. Dar descoperă foarte curând că prietenul lui îl înşală cu amândouă nevestele şi îl blesteamă. Prietenul îşi schimbă numele în Tunsu, fuge în Ardeal şi de-acolo în Muntenia.

Asta se întâmpla în 1848. Tunsu iubea femeile şi avea mare căutare la femei, dar se temea de însurătoare. Aşa a dus-o până pe la 1870, când împlinise cincizeci de ani. Atunci se însoară cu o văduvă cu trei copii...

Nu văd nici o legătură cu nunta Oanei, adăugă întrerupându-se din citit.

— Şi totuşi *legătură este.* Poate că n-am scris eu destul de limpede.

Dar, vedeţi, blestemul lui Selim acesta a fost: pentru că îl trădase prietenul lui cel mai bun, omul căruia îi scăpase viaţa, 1-a blestemat ca neam de neamul lui să le fugă nevestele, iar fetele lor să se împreuneze cu dobitoacele. Şi aşa s-a şi întâmplat. Tunsu s-a însurat la cincizeci de ani, dar după ce 1-a avut pe Fănică, singurul lor copil, nevasta i-a fugit cu un argat. De-atunci Tunsu a trăit singuratec, într-o pădure de lângă mănăstirea Paserea. Băiatul lui, Fănică Tunsu, ajunge cârciumar în Obor, se însoară şi are pe Oana, dar îi fuge şi lui nevasta; oamenii spun că 1-a lăsat şi a fugit în lume după ce-a văzut cât de năprasnic creşte Oana şi a aflat de la bărbată-său de blestemul lui Selim. Iar Oana, săraca de ea, deşi era cuminte şi nu ştia de rele, şi-a împlinit şi ea blestemul, căci, în sfârşit, poate că ştiţi şi dumneavoastră povestea...

— Ştim, şi tocmai în legătură cu această poveste - căci foarte probabil e o poveste, pe care au scornit-o oamenii de la munte,. sau poate soţiile lor - tocmai în legătură cu această poveste am dori să ne relataţi reacţiile tovarăşei Vogel. Ce-a spus? Ce comentarii a făcut? Vă mai aduceţi aminte?

— A exclamat de mai multe ori, ascultând-o: „Grozavă femeie!"

Cei doi se priviră din nou, fără expresie, cu oarecare oboseală.

— Să trecem acum la alt punct, tot în legătură cu nunta Oanei.

Spuneaţi că şi cealaltă poveste, a lui Calomfir, care începe pe la 1700, ar fi tot atât de importantă. Dar din tot ce-aţi scris şi aţi declarat verbal, nu reiese asta.

Deschise din nou dosarul, scoase o pagină dactilografiată şi, parcurgând-o în grabă, continuă, foarte rar:

— A fost greu de rezumat povestirile în legătură cu Calomfir pentru că săriţi necontenit de la Arghira şi Zamfira, fata care i-a redat vederea pe la începutul secolului optsprezece, la sculptoriţa care voia să i se spună Zamfira, deşi pe ea o chema Marina, şi, care, dacă ar trăi, ar avea astăzi, după spusa dumneavoastră, când aproape şaizeci de ani, când zece-cincisprezece ani mai puţin, când mult mai mult. Pentru că, adăugă, ridicându-şi ochii din pagina

dactilografiată şi privindu-l cu o bine subliniată ironie, pe cât sunt de exacte, în majoritatea lor, datele în legătură cu celelalte personagii din zilele noastre sau din alte secole, vârsta Marinei variază, în declaraţiile dumneavoastră, într-un chip aproape spectacular.

— E adevărat, făcu Fărâmă gânditor. Pentru mine, femeia aceasta, Marina, a rămas până astăzi un mister.

— O să revenim îndată la acest mister, şi poate o să-l dezlegăm.

Spuneam că e greu de rezumat acest ciclu al Calomfireştilor pentru că săriţi necontenit de la un secol la altul. Săriţi de la Calomfir şi Arghira

la Dragomir şi vara lui, Marina, fără să pomeniţi decât în treacăt despre Mântuleasa...

Fără să-şi dea seama, Fărâmă începu să-şi frece nervos genunchii.

— Tot ce-aţi spus, şi aţi repetat-o de mai multe ori, este că Arghira a căsătorit pe Zamfira cu un om de la curte, Mântuleasa, şi le-a dat locul pe care s-a tăiat mai târziu strada cu acelaşi nume. Este posibil să vă amintiţi atât de puţin tocmai despre *această* familie, mult mai aproape de dumneavoastră, decât familia boierului Calomfir şi a lui Dragomir Calomfirescu?

— N-am ştiut niciodată prea mult despre familia Mântuleasa, se scuză Fărâmă plecând ochii. Vedeţi, pentru mine, numai şcoala conta, şi ce era în jurul şcolii - casele, grădinile, grădinile de vară...

Cei doi se priviră în tăcere. Cel cu dinţii rari şi îngălbeniţi zâmbi trist, ridică din umeri şi întinse din nou pachetul de ţigări peste birou.

— Să lăsăm deci asta, pentru un moment, reluă celalt, parcurgând distrat pagina dactilografiată. Să revenim la nunta Oanei... Dar înainte de asta, aş vrea să vă mai întreb ceva, tot în legătură cu Mântuleasa.

Când aţi văzut-o pentru ultima oară pe tovarăşa Vogel, v-a vorbit ceva de Mântuleasa? Sau, poate, de *strada Mântuleasa?* adăugă după o scurtă pauză.

Fărâmă zâmbi visător.

— Nu numai că mi-a vorbit, spuse cu o greu stăpânită mândrie, dar îmi pregătise chiar o surpriză şi anume: să ne plimbăm amândoi cu limuzina, după trei dimineaţa, pe strada Mântuleasa, ca să-i descopere şi dânsa farmecele... Evident, i-am spus că acum în pragul iernii, nu prea erau multe de văzut. Am poftit-o să vină s-o vadă când înfloresc zarzării şi se rumenesc caisele.

Cei doi se priveau cu interes, aproape turburaţi.

— Şi cu toate acestea, nu v-aţi plimbat, vorbi târziu cel cu ochelarii fumurii. De ce? Ce explicaţie v-a dat?

— Mi-a spus că în noaptea asta nu ne putem plimba pe strada Mântuleasa: cel puţin, nu ne putem plimba *noi doi...*

— Evident, v-a spus asta după ce-a fost chemată la telefon. Şi n-a mai adăugat nimic altceva?

— Nu. Nimic altceva.

— Să revenim atunci la nunta Oanei. Sunt două lucruri care ne interesează îndeosebi: visul pe care 1-a povestit atunci Oana şi purtarea curioasă a Marinei. Cele trei relatări succesive - la distanţă doar de câteva luni - prezintă variante simţitoare. Să începem cu visul Oanei pe care aţi declarat adineaori, adăugă ridicând ochii din pagina dactilografiată şi privindu-l cu înţeles, aţi declarat că *nu l-aţi povestit nici lui Vasile Economu, nici tovarăşei Vogel.* înainte de a-l analiza, aş vrea să ne mai povestiţi încă o dată acest vis, cât puteţi mai exact, şi cu toate amănuntele de care vă duceţi aminte. Căci pentru noi în primul rând amănuntele contează.

Fărâmă oftă şi-şi aşeză obosit amândouă mâinile pe genunchi.

— Numai visul? întrebă el în şoaptă. Nu şi ce-a fost înainte?

— Numai visul. Ce-a fost mai înainte prezintă mai puţin interes.

Fărâmă rămase câteva clipe cu privirile în gol, parcă ar fi încercat să-şi amintească.

— S-a întâmplat aşa. începu el deodată, în noaptea aceea, adică sâmbătă înainte de nuntă, Oana a avut acest vis, pe care ni 1-a povestit la ospăţ, duminică seara. Eram toţi aşezaţi în jurul mesei, la dreapta ei mirele, profesorul estonian, la stânga taică-său, şi deodată Oana a strigat, adresându-se lui Lixandru: „Ascultă, Lixandre, ascultă încoace şi dezleagă-mi visul. Se făcea, a început Oana, că înotam în Dunăre, dar înotam în susul apei, până ce, după nu ştiu câtă vreme, am ajuns la izvor, la izvorul Dunării. Şi acolo m-am pomenit deodată că pătrund sub pământ şi ajung într-o peşteră fără sfârşit, sclipitoare, cu pereţii bătuţi cu pietre scumpe şi luminate de mii de lumânări. Şi un preot care era acolo, lângă mine, a şoptit: «E Pastele, de aceea am aprins atâtea lumânări». Dar eu am auzit în acea clipă un glas din nevăzut: «Pe aici nu e Paşte, pentru că pe tărâmul acesta suntem încă în Vechiul Testament!» Şi am simţit o mare bucurie privind toate lumânările, şi luminile, şi pietrele acelea scumpe; şi-mi spuneam: m-am învrednicit şi eu să înţeleg cât este de sfânt Vechiul Testament, cât de mult a iubit Dumnezeu oamenii aceia care au trăit în vremea Vechiului Testament.

Şi-atunci m-am deşteptat..." Acesta a fost visul pe care ni 1-a povestit Oana.

— Spuneţi mai departe, îl îndemnă celalt, văzând că Fărâmă tăcea.

Căci ce vine acum e tot atât de important.

— Mai departe, repetă Fărâmă căzând pe gânduri. S-au întâmplat mai multe lucruri în noaptea aceea.

— Ne interesează să ştim, în cele mai mici amănunte, reacţiile lui Lixandru, Darvari şi Marina.

— Aşa mă gândeam şi eu să încep, reluă Fărâmă. Mă aflam lângă

Lixandru şi m-a izbit paloarea, şi apoi agitaţia lui. A sărit ca ars de la masă şi s-a repezit la Oana, i-a apucat mâna: „Ţi s-au arătat şi ţie semnele! a exclamat. Ţi s-au arătat în vis. Asta-i peştera de sub apă, pe care am văzut-o şi eu, demult, şi acolo trăieşte şi acuma Iozi. Dacă nu te-ai fi deşteptat, 1-ai fi întâlnit! Şi poate ţi-ar fi spus şi pentru noi, cum să mai găsim a doua oară trecătoarea..." Apoi, parcă şi-ar fi dat seama că n-ar fi trebuit să spună toate astea chiar acolo, la nuntă, cu atâta lume împrejur, şi s-a fâstâcit, şi-a cerut iertare şi s-a întors tăcut 3a locul lui, lângă mine. Dar n-a mai putut scăpa de Marina, care-l ascultase fermecată şi i-a strigat de la celalî capăt al mesei să le explice semnele. Şi văzând că Lixandru tace, zâmbind fericit, Marina a venit lângă el, 1-a cuprins de mijloc, 1-a ţinut toată noaptea lângă ea, deşi îl vedea pe Darvari că se dă de ceasul morţii. Şi au fost multi care au crezut că în noaptea aceea s-a stricat prietenia între Darvari şi Lixandru. Dar asta nu era adevărat...

— O să vă ascultăm mai târziu explicându-ne de ce nu era adevărat, deşi din propriile dumneavoastră declaraţii reiese contrariul, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii. Deocamdată, aş vrea să subliniez acest lucru: din toate cele trei versiuni pe care le avem la dosar, ca şi din ce-aţi spus adineaori, se desprind aceste elemente esenţiale: l peştera puternic luminată, parcă ar fi avut pereţii bătuţi cu pietre scumpe; 2 aluzia la Vechiul Testament şi 3, faptul că visul a fost povestit la mănăstirea Paserea. Or, ştiind ce ştim şi ţinând seama de tot ce s-a întâmplat, este *absolut imposibil* ca visul să nu fi fost cunoscut de către Economu, care 1-a povestit îndată tovarăşei Vogel, sugerându-i să vă cheme ca să i-l mai povestiţi şi ei, cu care prilej poate ar mai fi aflat şi *alte* amănunte.

— Şi totuşi nu 1-am povestit, şopti Fărâmă

Asta rămâne de verificat, în orice caz, conţinutul visului îi era accesibil lui Economu din textul dactilografiat al declaraţiilor dumneavoastră, text care s-a găsit, de altfel, în biroul lui.

— Nu înţeleg legătura, făcu Fărâmă privindu-i pe rând.

— Ei, tocmai asta pare greu de crezut, interveni brusc cel cu dinţii îngălbeniţi, după ce-i mai oferi o ţigară. Chiar *foarte greu de crezut.*

Pentru că, altminteri ar trebui să presupunem o serie de coincidenţe atât de extraordinare, încât ar egala misterul dispariţiei lui lozi şi alte miracole din povestirile dumitale.

,

— Nu prea înţeleg la ce faceţi aluzie... ; — Dacă e adevărat ce spuneţi, înseamnă că sunteţi încă foarte obosit Căci e clar ca lumina zilei, fntr-adevăr, numai dacă Economu şi tovarăşa Vogel au cunoscut visul se explică de ce Economu, care era unul din puţinii care ştiau că în pădurea de la Paserea fusese îngropată, în toamna lui 1939, o parte din tezaurul polonez, dar,-mai ales, era singurul care ştia, de asemenea, că mai rămăseseră acolo, nedescoperite, mari cantităţi de aur şi bijuterii, numai aşa se explică, spun, de ce Economu s-a hotărât să transporte pe ascuns, într-o noapte, această comoară în pivniţa casei lui din strada Calomfirescu, casă pe care a rechiziţionat-o asîă-primăvară: lucru pe care, adaug în paranteză, este imposibil să nu-l fi aflat la timp, pentru că, aşa cum aţi repetat-o de mai multe ori şi aşa cum a fost confirmat de mulţi martori în ancheta paralelă, obişnuiaţi să vă plimbaţi, *în fiecare zi,* în tot cartierul Mântuleasa, şi de câte ori se întâmpla să aibă loc vreo mutare, încercaţi prin diferite mijloace să aflaţi *cine* se mută.

Fărâmă îl asculta speriat, cu mâinile uitate pe genunchi, fără să-şi mai poată desprinde privirile de zâmbetul obosit, melancolic, al vorbitorului.

— Şi numai aşa se explică de ce, cu puţine săptămâni înainte, sub pretextul apei care ar fi început să izvorască în pivniţă, pretext pe care.

1-a împrumutat din povestirile dumneavoastră, Economu a adus câţiva lucrători care-i erau devotaţi şi a săpat o ascunzătoare în fundal pivniţei în care trebuiau să fie depozitate aurul şi bijuteriile de la Paserea. Nu ştiam precis care-i erau intenţiile, dar e probabil că, profitând de poziţia pe care o avea, ar fi expediat în străinătate rămăşiţele tezaurului polonez. Poate că spera s-o intereseze şi pe tovarăşa Vogel în planurile lui, de aceea i-a sugerat să vă cheme ca să-i povestiţi despre Oana, în primul rând să-i povestiţi visul Oanei, cu acea subliniată aluzie la *beatitudinea Vechiului Testament.* Nu ştiu în ce măsură tovarăşa Vogel s-a lăsat ademenită de acest plan, dar e totuşi surprinzător că se hotărâse să vă plimbaţi împreună, *după ora trei,* exact în noaptea în care trebuia transportat tezaurul de la mănăstirea Paserea în strada Caîomfirescu, adică la doi paşi de strada Mântuleasa. Şi nu *e* mai puţin surprinzător că, aflând întâmplător că a fost descoperit, Economu se sinucide în biroul lui la 1.25, iar numai câteva minute în urmă tovarăşa Vogel este chemată la telefon de o *sursă străină* şi este informată că o parte din cartierul Mântuleasa va fi izolat şi cercetat de către serviciile speciale, şi astfel renunţă la plimbarea proiectată, şi tot din acel

moment se îndoieşte de veracitatea povestirilor dumneavoastră. E greu să ne convingeţi că toate aceste întâmplări n-au nici o legătură între ele.

Dimpotrivă, cred că oboseala v-a împiedicat până acum să vă amintiţi exact, în amănunte, convorbirile pe care le-aţi avut cu Economu şi tovarăşa Vogel. Situaţia dumneavoastră ar fi simţitor îmbunătăţită dacă ne-aţi confirma printr-o declaraţie limpede şi fermă legăturile între Economu şi tovarăşa Vogel pe care desigur le-aţi surprins în timp ce fiecare din ei vă asculta povestind nunta Oanei.

Fărâmă îl privea în ochi, speriat şi' rugător totodată, parcă 1-ar fi implorat să continue.

— Şi toate acestea, şopti el târziu, toate acestea s-au întâmplat adineauri, acum câteva ceasuri...

— Nu, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii. Aţi fost, şi sunteţi încă, foarte obosit, de aceea nu vă mai aduceţi aminte. Astea s-au întâmplat acum trei zile. Dar pentru că aţi fost adus aici într-o stare de mare slăbiciune, de totală epuizare, doctorul v-a făcut o injecţie, şi de-atunci aţi dormit întruna.

— Dar să n-aveţi nici o grijă, adăugă celalt, zâmbind. Aţi fost tot timpul acesta alimentat artificial. Dacă regimul s-ar mai fi prelungit o săptămână, aţi fi câştigat cel puţin două kilograme...

— ...vedeţi, începu el să audă deodată, lucrurile se limpezesc, se lămuresc unele pe altele, alcătuiesc împreună o configuraţie, şi-şi dezvăluiesc sensul numai dacă plecăm de la această ipoteză: pe de o parte, voiaţi să ascundeţi ceva, să păstraţi un secret, iar pe de altă parte, memoria dumneavoastră, ca orice memorie, vă trădează, adică nu reţine amănunte esenţiale şi păstrează cu o precizie aproape fotografică episoade periferice. Era suficient, deci, să examinăm cu rigoare necesară aceste episoade periferice ca să găsim cifrul prin care pot fi identificate acţiunile, personagiile, ideile pe care voiaţi să le ţineţi secrete. Acest examen riguros a fost făcut şi am să vă citez câteva din concluziile la care s-a ajuns. Pentru motive care rămân a fi lămurite, încercaţi cu tot dinadinsul să nu dezvăluiţi relaţiile *reale* dintre Darvari, Lixandru şi Marina, relaţii pe care dacă le-am fi cunoscut, ne-ar fi permis să înţelegem motivul pentru care Darvari s-a hotărât să fugă în Rusia. Voi reveni îndată asupra acestui complex, pe care îl voi numi complexul nr.l. A doua concluzie la care s-a ajuns este aceasta: iarăşi pentru motive care rămân a fi precizate, nu voiaţi să dezvăluiţi faptul că Lixandru, curând după fuga lui Darvari în Rusia, prin 1931-32, a hotărât şi el să dispară, dar în felul lui, iar nu ca Iozi, nici ca Darvari, şi anume *schimbându-şi identitatea,* adică numele, meseria şi, probabil, înfăţişarea, într-adevăr, după 1932 Lixandru nu mai apare nicăieri unde fusese cunoscut până atunci sub acest nume: la Casa de Depuneri, la Biblioteca Academiei Române, la Asociaţia de Şah, ca să nu mai vorbesc de restaurantele şi grădinile de vară pe care le frecventa şi unde nimeni nu-şi mai aminteşte să-l fi văzut după 1932. Pe de altă parte, avem dovezi că Lixandru n-a murit, nici n-a părăsit ţara în chip definitiv. Nu este exclus să fi plecat în străinătate în 1932 şi să se fi întors mai târziu sub un alt nume. Fapt este că nicăieri pe teritoriul ţării, şi la nici un consulat din străinătate, nu s-a înregistrat vreun deces sub numele de Gheorghe P. Lixandru. Ceva mai mult, din propriile dumneavoastră declaraţii, reiese că 1-aţi mai întâlnit întâmplător, după 1932, dar nu spuneţi sub ce înfăţişare, nici ce-aţi vorbit, nici cât timp aţi rămas împreună, dacă numai câteva minute sau câteva ceasuri, sau o zi întreagă. Că nici dumneavoastră nu 1-aţi mai văzut de mult, reiese din încercarea disperată pe care aţi făcut-o astă-vară de a întreba pe Borza, pe care-l credeaţi fostul dumneavoastră elev, dacă mai ştie ceva despre Lixandru. Dar, evident, asta ar putea fi numai *ofeinte;* cu alte cuvinte, voiaţi să vă convingeţi dacă şi alţii ştiu ceva despre Lixandru, *aşa cum ştiaţi dumneavoastră.* Repet, asta este numai o ipoteză... Nu păreţi prea convins de reconstituirea complexului nr.2, adăugă după o pauză, zâmbind.

— Nu-mi dau seama, şopti Fărâmă. Vă rog să mă credeţi, parcă tot aş visa. îmi aduc foarte bine aminte, înţeleg tot, şi apoi parcă se face un gol şi nu mai înţeleg nimic.

— Aţi fost foarte obosit, reluă celalt, dar îngrijirea specială care vi se dă îşi va arăta foarte curând efectele. Să începem cu complexul nr. l, a cărui cheie ne este dată prin analiza diferitelor variante ale nunţii Oanei. Nu insist asupra variantelor în legătură cu acea prodigioasă performanţă de sugestie colectivă, iluzionism, fachirism sau ce-o fi fost, pe care a făcut-o Doftorul în zorii zilei. Şi nu insist nici asupra variantelor în legătură cu prima întâlnire între

Doftor şi pădurar, cu douăzeci de ani mai înainte, aventură tot atât de fabuloasă ca păţania boierului Calomfir, dispariţia lui Iozi sau altele de acest fel. Nu insist asupra acestor variante pentru că ele sunt minime şi, pentru noi, lipsite de importanţă. Dar ia să venim la relaţiile Darvari, Lixandru, Marina.

Aţi spus că prietenia între Lixandru şi Darvari n-a fost zdruncinată în

acea noapte, deşi multă lume a crezut contrariul. Şi cu toate acestea, reluă deschizând dosarul, într-o declaraţie precedentă povestiţi că în noaptea aceea, Marina i-ar fi spus lui Darvari, citez „Să nu te faci aviator, că nu te mai întorci!" Dar Darvari *i-a privit pe amândoi* şi a răspuns: „Nu mi-e frică de moarte". „Nu-ţi vorbeam de moarte, a adăugat Marina, îţi spun *că nu te mai întorci"!* Şi atunci, amândoi tinerii au izbucnit în râs. „Ca săgeata lui Lixandru!" a spus Darvari privindu-1. Dar Lixandru a redevenit deodată serios şi a încercat să schimbe vorba. „Azi e nunta Oanei, a exclamat el, azi s-au împlinit toate câte au fost ursite, şi ar fi păcat să ispitim pe Dumnezeu cu alte taine şi prevestiri!" Dar Darvari nu s-a lăsat convins aşa de uşor.

„Poate că şi Marina ştie ceva, poate că şi ea, în felul ei, cunoaşte semnele, de ce n-o laşi să ne spună ce înseamnă că n-am *să mă mai întorcT* Vedeţi dar că există o discrepanţă între ce-aţi spus acum câteva zile şi ce-aţi scris la 20 august, pe de o parte. Lixandru, Darvari şi Marina au vorbit destul împreună şi au vorbit lucruri importante; pe de altă parte, reiese din textul scris la 20 august o tensiune crescândă între cei doi prieteni. S-ar putea spune, chiar, că Darvari caută să contrazică pe Lixandru orice ar fi spus acesta din urmă şi să facă exact contrariul decât ar fi vrut Lixandru.

— Astea, tot ce-aţi amintit acum, vorbi cu oarecare efort Fărâmă, se întâmplau *înainte* ca Oana să le fi povestit visul. E adevărat, mai târziu, văzând că Marina nu se mai despărţea de Lixandru, Darvari era posac şi arţăgos..Dar, vă asigur, au rămas tot atât de buni prieteni ca şi până atunci.

— Evident, *în aparenţă,* au rămas tot atât de buni prieteni. Dar este sigur că în adânc ceva s-a schimbat. Marina şi-a dat seama de asta, căci numai aşa se explică de ce, după ce rămăsese tot timpul alături de Lixandru, în zorii zilei, când s-au trezit din vrăjitoria Doctorului, citez, „1-a cuprins pe Darvari în braţe şi i-a strigat, în auzul tuturor: «Dacă mă iubeşti atât de mult precât spui, ai să mă aştepţi zece ani?» «Te aştept cât vrei, i-a răspuns Darvari, te aştept nu zece, ci douăzeci, cincizeci de ani!...» «Atunci pofteşte toată lumea asta la nunta noastră, de azi în zece ani, septembrie 1930, tot aici, la mănăstire, şi-o să ne cunune Lixandru şi cu Oana.» « Nu Lixandru, a întrerupt-o Darvari, ci Doftorul şi cu Oana...»" în declaraţia dumneavoastră din 20 august, din care am citat, nu spuneţi care a fost reacţia lui Lixandru. Dar fără îndoială că a fost mâhnit, căci Marina, adresându-se lui Darvari, a

176i

adăugat repede: „Dar trebuie să ştii că sunt prea bătrână pentru tine.

Tu crezi că am doar cinci, şase ani mai mult decât tine, dar am douăzeci. Mă apropii de patruzeci de ani!..." Toată lumea a izbucnit atunci în râs, crezând că era doar o glumă, dar Darvari a strigat:

„Chiar dacă ai avea cincizeci de ani, tot am să te aştept, pentru că în 1930, ai să ai numai vreo şaizeci de ani, şi eu ştiu că am să te iubesc până dincolo de bătrâneţe!"

— într-adevăr, aşa a spus, şopti deodată Fărâmă, parcă trezit din somn.

— Dar e evident că această nuntă, care ar fi trebuit să aibă loc peste zece ani, era o glumă, în care Marina nu crezuse, şi nici nu putea crede.

Pe de o parte, ea însăşi îl avertizase pe Darvari să nu se facă aviator, „că nu se mai

întoarce". Pe de altă parte, se afla acolo, la ospăţ, vărul ei, Dragomir, şi toţi ştiau că sunt oarecum logodiţi încă de copii, căci aşa hotărâse familia, ca „să nu le piară neamul". O singură concluzie se impune: Marina a făcut toate astea ca să-l îmbuneze pe Darvari. Deci, ea simţise ruptura între Darvari şi Lixandru.

— Şi cu toate acestea, începu Fărâmă, îmi aduc aminte de o observaţie a tovarăşei ministru Vogel...

— Tovarăşa Vogel nu mai este ministru. A primit o altă însărcinare.

Fărâmă amuţi.

— Să revenim, deci, la complexul nr. 1. Deşi era o glumă, Darvari a luat ca bună făgăduinţa Marinei. Dar de-aici înainte, lucrurile nu mai sunt clare. Şi ne întrebăm de ce: deficienţă a memoriei? dezinteresare faţă de tot ce s-a întâmplat din 1920 până la dispariţia lui Darvari, după zece ani, în vara lui 1930? Sau pur şi simplu hotărârea" dumneavoastră de a *tăinui* cu orice preţ anumite întâmplări, care, cunoscute, ne-ar fi dezvăluit nu numai motivele fugii lui Darvari, dar ne-ar fi indicat şi sensul metamorfozei lui Lixandru. Personal, înclin spre această ultimă ipoteză, şi am să încerc să vă demonstrez de ce. în fond, ce ne-ati spus, în atâtea interogatorii şi în atâtea sute de pagini scrise, despre legătura între Darvari, Lixandru şi Marina între 1920-1930? Cam aceleaşi lucruri, foarte puţine, pe care le-aţi reluat şi le-aţi repovestit de nenumărate ori. Să le rezum. Spuneaţi că, de mai multe ori, Marina i-a mărturisit lui Darvari că într-adevăr are douăzeci (sau chiar treizeci!) de ani mai mult ca el. Citez: „De aceea Dragomir nu îndrăzneşte să se însoare cu mine, i-ar fi spus. El îmi cunoaşte

vârsta." O dată, prin 1925-26, i-a arătat certificatul de naştere (şi precizaţi că actul fusese eliberat în străinătate), din care reieşea că ar fi avut atunci aproape şaizeci de ani. Darvari a privit-o speriat - şi adăugaţi - „nu pentru că îi aflase vârsta, dar pentru că privind-o a văzut deodată că era într-adevăr bătrână". „Dacă mă iubeşti încă după ce-ai aflat că voi împlini curând şaizeci de ani, îţi dau voie să mă săruţi!" Darvari, scrieţi, se făcuse palid şi împietrise, cu privirile pironite asupra ei. Şi Marina izbucni deodată, cu o mare exaltare în glas: „Vezi, asta e dragostea bărbaţilor! Legată numai de trup^. Spiritul, pentru voi, pâlpâie exclusiv în preajma formelor tinere!" în clipa următoare fuge din salon, trece alături şi se reîntoarce, după câteva minute, tot atât de tânără pe cât fusese în noaptea când Darvari o zărise pentru întâia oară în cârciuma lui Panică Tunsu, în 1919. Darvari îi cade în genunchi, dar ea nu-i mai îngăduie s-o sărute. „Totuşi am să te iert şi de data asta, i-a spus zâmbind. Pentru că, naiv fiind ca toţi bărbaţii, tu crezi că m-am machiat în femeie bătrână şi, după ce te-am speriat mi-a fost milă de tine şi mi-am spălat faţa. Dar eu îţi repet că sunt într-adevăr bătrână aşa cum ţi-o dovedeşte şi certificatul de naştere..." Darvari o asculta fericit, pentru că, *atunci,* avea în faţa lui o femeie de douăzeci, douăzeci şi cinci de ani. Din declaraţiile dumneavoastră nu reiese clar ce s-a întâmplat. Spuneţi doar că Marinei îi plăcea teatrul, imitând şi în acest punct pe străbuna ei, Arghira. Spuneţi că obişnuia să se îmbrace curios, excentric, şi uneori părea într-adevăr bătrână pentru că îşi pudra părul sau se farda aşa cum se fardează femeile bătrâne când vor să pară tinere. Credeţi, deci, că atunci când i-a arătat actul de naştere, se fardase ca să pară într-adevăr de şaizeci de ani?

— Aşa am crezut multă vreme, vorbi foarte încet Fărâmă. Dar mă înşelasem.

— Probabil că vă înşelaseţi. Pentru că din propria dumneavoastră relatare reiese că, în acea zi, Darvari n-a văzut-o *de la început* cât este de bătrână. N-a văzut asta decât *după* ce i-a arătat certificatul de naştere. Era, deci, vorba de altceva, de o tehnică specială pe care o avea Marina de a-şi schimba înfăţişarea după voie. Şi acum ajungem la ultimul şi cel mai important episod, pe care, din nefericire, 1-aţi relatat întotdeauna foarte succint. E vorba de aceea

noapte din vara lui 1930, când, pentru motive neînţelese, Marina îl opreşte pe Darvari să doarmă la ea şi se culcă pentru prima dată împreună. Zic pentru motive neînţelese, pentru că ne-am putea întreba de ce n-a făcut-o până atunci, de ce a aşteptat zece ani ca să se culce cu Darvari, şi de ce-a facut-o doar cu câteva săptămâni înainte de nuntă, în orice caz, reiese din naraţiunile dumneavoastră succesive că, în acea seară, tinerii au petrecut până târziu, numai ei doi, într-o grădină de lângă Cotroceni, şi Darvari părea mai îndrăgostit ca oricând, pentru că în acea seară Marina era îmbrăcată ca niciodată, cu o extraordinară, deşi discretă, eleganţă, şi arăta poate mai tânără decât o cunoscuse el cu unsprezece ani mai înainte, avea obrazul unei copile, fără pic de pudră, fără urmă de fard. Am rezumat textul dumneavoastră din 20 august. Şi pe urmă, nu prea se înţelege ce s-a întâmplat. Tinerii au petrecut noaptea împreună. Dar, spre dimineaţă, Darvari s-a trezit şi s-a aplecat spre iubita lui s-o sărute. Dar în lumina nesigură a zorilor, scrieţi, a văzut, cu groază, că Marina era o femeie bătrână, chiar mult mai bătrână decât o descoperise el cu câţiva ani mai înainte, după ce văzuse certificatul de naştere. Scrieţi că a rămas împietrit, multă vreme, şi apoi s-a ridicat din pat şi, cu mare grijă, ca să n-o trezească, a început să se îmbrace. Când era aproape îmbrăcat, şi-a dat deodată seama că Marina îl priveşte zâmbind. „Eu ştiu ce ai de gând să faci, i-ar fi spus Marina.

Dar să n-o faci banal, ca toţi ceilalţi. Să încerci marea fugă, să urci, să urci necontenit! Şi apoi, strigă cu o neînţeleasă exaltare în glas: Am să-ţi dau un talisman, şi ai să întâlneşti la un moment dat săgeata lui LixandruL." Dar nu e sigur că Darvari a auzit ultimele cuvinte. Ieşise tăcut, închizând cu grijă uşa în urma lui. Toate acestea, spuneţi, le-aţi aflat mai târziu de la Lixandru, şi Lixandru le aflase de la Marina chiar în ziua aceea. Pentru că, dacă am înţeles bine, Marina s-a îmbrăcat şi ea pe loc şi a plecat să-l caute pe Lixandru, dar nu 1-a găsit decât târziu, pe la amiază, şi după ce i-a povestit toate câte se întâmplaseră, a adăugat: „încearcă şi opreşte-1, pentru că bănuiesc că vrea să fugă cu avionul, şi e în mare primejdie, pentru că nu ştie ce face". „E în primejdie pentru că n-ai apucat să-i dai talismanul? " a întrebat-o Lixandru (e greu de ghicit dacă serios sau în glumă). „Nu, asta era doar o metaforă pe care el n-a înţeles-o, i-ar fi răspuns Marina. Nu am nici un talisman, şi tot ce i-am spus despre «marea fugă» era doar ca să-l pun la încercare să-l învăţ să nu se mai lase vrăjit de aparenţe. Căci nici azi-noapte n-aveam douăzeci de ani, aşa cum a crezut el, nici azi-dimineaţă nu treceam de şaizeci cum i s-a părut. Am vârsta pe care o am..." (Şi adăugaţi că Lixandru, privind-o, îi dădea, ca totdeauna până atunci, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani.) în orice caz, Lixandru a ajuns prea târziu la aeroport, şi nici acolo n-a izbutit să

vorbească cu şeful escadrilei decât după câteva ceasuri de aşteptare.

între timp, Darvari aterizase la Constanţa, îşi umpluse din nou rezervoarele cu benzină şi zburase mai departe, spre Răsărit... Dacă ar fi fost aşa, reluă după o pauză, ar fi fost mai frumos ca un basm şi mai trist decât cea mai tristă poveste de dragoste... Dar vedeţi, dumneavoastră aţi declarat că ştiţi toate acestea de la Lixandru şi *numai* de la el. Pe Marina n-aţi mai întâlnit-o de prin 1925-26. (într-o redactare spuneţi că 1-aţi întâlnit cam tot atunci pe Darvari, care v-ar fi dat ceva de înţeles despre, citez, „vrăjitoria şi farmecele Marinei", asigurându-vă totuşi că el tot îndrăgostit a rămas, şi v-a amintit că sunteţi poftit la nuntă, în septembrie 1930.) Dar sunt o seamă de amănunte care contrazic versiunea Lixandru. în primul rând, era imposibil, chiar în 1930, ca un pilot să se ducă la aeroport, să se urce în avion şi să-şi ia zborul, fără ordine şi instrucţiuni precise. Dacă a putut-o face, înseamnă că premeditase fuga şi, mai ales, că avea complici la Bucureşti şi la Constanţa. Or, dacă nu mai există nici o îndoială că e vorba de premeditare, căci asta a reieşit de la anchetă, complicaţiile n-au putut fi niciodată descoperite. *Pentru noi,* lucrul acesta prezintă o deosebită importanţă. Pot fi propuse

mai multe ipoteze. Cea dintâi, şi cea mai plauzibilă, ar fi următoarea: Darvari pune la cale fuga în cele mai mici amănunte, cu complicaţiile pe care nu le ştim, dar pe care bănuim unde trebuie să le căutăm. Nu putem şti cu precizie misiunea pe care o avea Darvari, dar ţinând seama de data fugii - *august J 930* - ştim măcar *sensul* acestei misiuni. Deşi prietenia lor nu mai era ce fusese înainte, Darvari dezvăluie lui Lixandru, în ultimul moment, hotărârea pe care o luase. Care a fost rolul lui Lixandru în dispariţia lui Darvari, nu ştim deocamdată. Şi nu vom putea şti până când nu vom rezolva complexul nr.2; adică dacă nu vom afla *noua identitate* pe care şi-o luase Lixandru după 1932. Căci numai ştiind *cine a devenit* el după 1932, vom şti rolul pe care 1-a jucat în fuga şi dispariţia lui Darvari. Şi atunci vom mai şti şi altceva: dacă a fost *cu noi* sau *contra* noastră. Şi acum, eu vă pun o întrebare, o singură întrebare, la care, probabil, nu veţi accepta să răspundeţi pe loc, dar la care, până la urmă, tot vom afla răspunsul. Dumneavoastră cunoaşteţi, de mult, noua identitate a lui Lixandru. Dar mai ştiţi şi altceva: ştiţi că această nouă identitate îl ascunde atât de bine, încât Lixandru a devenit absolut irecognoscibil pentru toţi acei care n-au fost martorii *ambelor identităţi,* şi, mai ales, n-au asistat la, i-aş spune, metamorfoza tânărului care fusese până atunci, prin 1931-32, în cel care a devenit după această dată. Se întâmplă că dumneavoastră sunteţi *singurul* martor al acestei metamorfoze. De aceea ne sunteţi în afară din cale de preţios. Pentru că, dacă Lixandru a ajuns irecognoscibil pentru toţi ceilalţi, el *poate fi oricine* în această ţară, poate fi chiar unul dintre oamenii noştri cei mai de seamă care conduc astăzi destinele poporului nostru. Ei bine, întrebarea mea e aceasta: *cine* este Lixandru, *acum şi aici,* în acest oraş, poate chiar în această clădire?

Dumneavoastră îl cunoaşteţi. Spuneţi-ne: *cine este?*

X

In acel an, vara a venit neaşteptat de timpuriu. Când Fărâmă pornea să se plimbe, la începutul după-amiezii, se ţinea tot pe lângă garduri, la umbra pomilor, aruncându-şi privirile în grădini, oprindu-se câteodată în faţa caişilor şi vişinilor încărcaţi, parcă tot ar fi aşteptat să vadă copii căţărându-se. Se trezea târziu, şi atunci grăbea pasul, îndreptându-se către una din băncile pe care-i plăcea să se odihnească.

Dacă se mai afla cineva, îşi scotea pălăria de pai şi, politicos, îşi cerea voie să se aşeze şi el pe bancă. După câteva clipe, întreba cât e ceasul, mulţumea tot atât de politicos, dar nu încuraja convorbirile. Dacă celalt continua să vorbească, îl asculta câtva timp clătinând încet din cap, apoase ridica, saluta scoţându-şi pălăria şi pleca mai departe.

într-o după-amiază fierbinte de la începutul lui iulie, văzu de departe banca goală şi se bucură, căci se simţea obosit. Se aşeză cu un efort, îşi scoase batista şi şi-o înfăşură în jurul gâtului, apoi începu să-şi facă vânt cu pălăria. Strada era pustie. Curând îl aprinse aromeala şi îşi aşeză pălăria lângă el, pe bancă, îşi rezemă capul în păuna dreaptă şi închise ochii. Dar se trezi câteva clipe în urmă tresărind. Lângă el, pe bancă, se afla un bărbat a cărui faţă nu i-o putea vedea, pentru că se aşezase cu spatele.

— Vă rog să mă iertaţi, spuse Fărâmă. Probabil că aţipisem. E foarte cald, adăugă, reîncepând să-şi facă vânt cu pălăria.

Necunoscutul întoarse capul şi-i zâmbi, dar îşi reluă repede lectura revistei pe care o ţinea în mână. Câteva clipe în urmă, trecu prin faţa lor un băiat cu mâinile şi gura înnegrite de agude şi Fărâmă îl urmări cu privirea, zâmbind.

— Nu vă supăraţi, întrebă el târziu, dar îmi puteţi spune cât e ceasul?

— Două, două şi cinci, răspunse celalt fără să se întoarcă.

— Vă foarte mulţumesc. Am întâlnire pe la două şi un sfert, două jumătate. Mai mă pot

odihni aici o clipă. E foarte cald...

Necunoscutul se întoarse spre el şi-i zâmbi din nou, clătinând din cap. îşi reluă lectura, dar o clipă în urmă se întrerupse brusc şi-l privi pe Fărâmă cu nedumerire. Apoi redeschise revista.

— V-aţi schimbat mult de când nu v-am văzut, domnule director, şopti el fără să-şi ridice ochii din revistă. Probabil că aţi trecut şi dumneavoastră prin multe. Abia dacă v-am recunoscut...

Fărâmă tăcea, continuând să-şi facă vânt cu pălăria.

— Nu vă mai aduceţi aminte de mine... V-am fost elev, la Şcoala Mântuleasa, acum mulţi, foarte mulţi ani. N-aveţi cum să vă mai amintiţi de mine. Eu sunt Borza, Borza I. Vasile.

— Borza? Borza I. Vasile? repetă Fărâmă aşezându-şi pălăria pe genunchi. Ce curios! spuse oftând.

— Vă mai aduceţi aminte cum mi-am spart o dată capul căzând dintr-un zarzăr şi dumneavoastră m-aţi luat în braţe şi m-aţi dus în cancelarie ca să mă pansaţi?... Şi a doua zi era serbarea de 10 Mai?

— Da, da, făcu Fărâmă, parcă mi-aduc aminte. Dar mă întreb, o fi adevărat?...

Se ridică cu un efort şi se înclină de mai multe ori.

— Din păcate, trebuie să plec, că am întâlnire pe la două şi un sfert, două jumătate. Şi s-a făcut teribil de cald... Mi-a părut bine de cunoştinţă, adăugă.

Necunoscutul aşeză revista alături de el, pe bancă, şi-şi aprinse gânditor o ţigară. După ce Fărâmă dispăru după colţul străzii, cineva ieşi dintr-o curte vecină şi se îndreptă spre bancă.

— Ai aflat ceva? întrebă fără să se aşeze.

— Nu. S-a făcut că nu mă recunoaşte. Nici nu era greu, adăugă ridicându-se şi încercând să-şi bage revista în buzunarul hainei. Am repetat câteva fraze pe de rost, şi probabil că nu 1-am convins. Sau poate a aflat între timp că Borza nu mai trăieşte, şi atunci i-am devenit de la început suspect.

Mergeau alături.

— Şi cu toate acestea, vorbi celalt, foarte încet, trebuie să-i recăpătăm încrederea. A fost acolo, la Anca, în noaptea când s-au întâmplat toate. Şi pe urmă a fost anchetat de nr.l şi de nr.3. Ştie o sumă de lucruri. Şi este *singurul* care le ştie. Trebuie să mai încercăm o dată...

S-au oprit la colţul străzii.

— încearcă tu, Lixandre, şopti **celalt**

Tasch, august 1955 Chicago, noiembrie 1967

În CURTE LA DIONIS

Pentru Lisette

— ...S-o fi văzut acum vreo zece ani, continuă Hrisanti, s-o fi văzut prin 1920-22, când cânta la „Floarea-soarelui"! Nu, n-ai de unde s-o ştii. Era o cârciumă măruntă, tăinuită, pe strada Popa Soare, dar avea şi grădină, şi în fiecare vară venea să cânte acolo Leana. Aşa-i spuneam, şi aşa îi plăcea şi ei să-şi spună: Leana. Dar nu uita niciodată să adauge: „Nu mă cheamă aşa. Pentru păcatele mele am ajuns să cânt prin cârciumi şi oamenii îmi spun Leana. Dar eu n-am fost făcută pentru asta." Şi poate, uneori, îşi lua paharul, îl ducea la buze, şi uneori sorbea din el. Zic *poate,* pentru că nu făcea asta decât arareori, şi numai dacă îi plăcea de tine, dacă te vedea că eşti tânăr şi i se părea ei că eşti frumos sau melancolic şi visător. Doar ce-şi atingea buzele de pahar, dar nu era unul de la masa ei şi de la mesele vecine să n-o urmărească avid, sorbind-o din ochi pentru că, cum să-ţi spun? când atingea Leana paharul, toată faţa i se lumina de un zâmbet nemaivăzut şi neînchipuit. Nu putea fi comparat cu nimic,

nu semăna cu nimic nici cu zâmbetul celor mai frumoase femei, nici cu al copiilor şi nici cu zâmbetul îngerilor. Da. Nu semăna cu nimic zâmbetul ei când îşi apropia paharul de buze, cu ochii în ochii băiatului. Şi zic într-adins „băiatului", pentru că nu cred că am văzut-o vreodată luând paharul vreunui tânăr trecut de douăzeci de ani. Pe-atunci, prin 1920-22, Leana părea că are vreo douăzeci şi cinci de ani, poate, chiar, un an, doi mai mult.

— Cam tot atât pare să aibă şi astă-seară, îl întrerupse Cladova.

— Da, nu prea s-a schimbat. Dar, în fond,^zece ani, la vârsta asta, mai ales la o femeie ca ea, nu prea contează.... în orice caz, reluă, după ce umplu paharele, cine n-a văzut-o atunci, n-a văzut-o. Nu i-a văzut *adevăratul* ei zâmbet, vreau să spun. Căci altminteri, Leana zâmbeşte

întruna, şi zâmbeşte în atâtea feluri - când tace, când te priveşte în ochi şi te ascultă, chiar când cântă cântecele ei cele mai triste... Dar începusem să-ţi vorbesc de „Floarea-soarelui" pentru că, pe atunci, Leana cânta acompaniindu-se cu vioara. Da, cu o vioară, pe care o sprijinea într-un chip ciudat, aşa cum n-am văzut pe nimeni altcineva, o sprijinea când de sân, când de coapsă, când parcă ar fi ţinut-o în aer, dar atunci se mulţumea să-şi tremure arcuşul pe ultimele coarde. De fapt, nici nu ştiu dacă era o vioară ca toate celelalte. Pe cât mă pricepeam eu, mi se părea că sunetele seamănă mai degrabă cu cele de violoncel. Şi totuşi era o vioară mică, dar parcă ar fi avut altfel de coarde, cu sunete joase, grave, melancolice. Şi mai ales asta a facut-o repede celebră la „Floarea-soarelui" - melancolia ei, melancolia cântecelor ei. Nu ştiu de unde, nici de la cine le învăţase, căci erau cântece vechi, mai de nimeni cunoscute. Dar nu era numai asta, numai faptul că ştia cântece şi balade atât de vetuste, şi melodii arhaice: *le crea din nou,* le cânta aşa cum trebuiau ele cântate ca să ne placă nouă, tinerii de pe-atunci, după război.

— Păcat, vorbi absent Cladova, fără să-l privească. Păcat că a renunţat la vioară. Mi-ar fi plăcut s-o văd şi' eu...

— Dar mai era şi altceva. Era farmecul ei, melancolia aceea atât de discretă, aproape neînţeleasă. Te întrebai: Leana asta, de unde o fi venit, din ce mediu? Nimeni nu ştia unde locuieşte, şi nici dacă are sau nu familie; nu ştia de ce dispărea aşa, pe neaşteptate, şi nu mai da pe la „Floarea-soarelui", cu săptămânile, şi nici de ce se întorcea. Enache, patronul, ştia şi el tot atât de putin ca şi noi. Sau, poate, pretindea numai că nu ştie. De câte ori îl întrebau unii şi alţii, repeta aceeaşi poveste: că s-a pomenit într-o bună zi cu ea, când el, Enache, tocmai se pregătea să aşeze mesele în grădină, căci seara se vestea caldă, şi Leana 1-a rugat să-i dea voie să cânte, adăugând repede că nu cere nici un ban şi că nu va trece cu cheta pe la mese. „Am cu ce trăi, i-a spus. Dar dacă o să vă placă, să mă lăsaţi să vin aici, serile, căci aşa mi-a fost scris mie. Pentru păcatele mele, mi-a fost scris să cânt prin cârciumi."

— Pentru păcatele ei, repetă Cladova visător. Cine ştie ce-o fi vrut să spună prin asta...

— Aşa răspundea când o întrebam: că aşa i-a fost ei sortit, să cânte prin cârciumi.

— Fără bani...

— Spunea că are cu ce să trăiască... Şi câţi n-au încercat să-i facă curte, câţi fanţi de mahala, şi ofiţeri, şi negustori cu stare n-au încercat, în tot felul, s-o ademenească, şi uneori rămâneau mult timp după ce plecase şi ultimul client, aşteptând-o. Ştiau că nu doarme la „Floarea-soarelui." îşi închipuiau că va trebui să se ducă acasă şi o aşteptau. Dar o aşteptau zadarnic, în noaptea aceea, ca şi cum ar fi presimţit, Leana plecase mai devreme, dispăruse fără ca nimeni să prindă de veste. Poate o aştepta vreo trăsură, pe una din străzile vecine, şi se făcea nevăzută. Căci nici unul din toti cei care îşi puseseră ochii pe ea, şi care, uneori văzând că nu se reîntoarce în grădină, porniseră s-o caute pe străzi, nici unul nu izbutise vreodată să dea de ea, de Leana...

— Avea desigur pe cineva. Sau era îndrăgostită.

— Aşa spunea şi ea, când vreunul din noi îi mărturisea, poate mai mult în glumă, dar poate şi serios, că e îndrăgostit de ea. „Sunt de mult îndrăgostită, spunea. De când mă ştiu sunt îndrăgostită. *De acelaşi",* repeta ea râzând, dacă vreunul din noi îi punea vreo întrebare obraznică.

— Şi nu 1-aţi văzut niciodată? îl întrerupse Cladova, devenit parcă dintr-o dată curios. Vreau să spun, nu venea şi el acolo, tânărul de care era îndrăgostită Leana, nu venea s-o asculte?... Sau poate era acolo, la „Floarea-soarelui", şi n-ati ştiut să-l identificaţi...

— Nu era, reluă după o pauză FIrisanti, zâmbind. Nu era nici la „Floarea-soarelui", şi nici într-altă parte. Aşa cel puţin mărturisea Leana, şi cât ar părea de curios, o credeam. „Pentru păcatele mele, spunea, nu-l cunosc încă, *deşi ştiu cine este şi-l iubesc,* îl iubesc de mult, şi nu mai pot iubi pe altul..." „Spune-ne măcar cum este, stăruia unul din noi. Spune-ne dacă e frumos sau sclipitor, şi cu ce daruri e înzestrat, ca să ştim şi noi şi să-l invidiem." „Nu 1-am întâlnit încă, răspundea Leana. Nu ştiu cum arată. Dar când îl voi întâlni, am să vi-l aduc aici, să-l cunoaşteţi şi voi."

— Ciudat, spuse Cladova, întorcând capul spre zidul acoperit cu iederă şi zorele, care se prelungea, dincolo de boschete, până la bucătării. Foarte ciudat.

— Nu, nu vine încă, îl linişti FIrisanti. N-a trecut jumătate de ceas.

Aici la „Platani", am observat asta mai demult, revine întâia oară după treizeci de minute, iar a doua oară, după vreo cincisprezece . Nu ştiu dacă astea au fost condiţiile ei de la început, dar aşa face. lancu, patronul, e mut, parcă ar fi ferecat. Despre Leana, despre identitatea ei, sau condiţiile contractului, şi toate celelalte, nu scoate o vorbă.

— Poate că nici aici nu ia nici un ban.

— S-ar putea şi asta. Căci şi aici face ca la „Floarea -soarelui": din când în când dispare, şi dacă grădina e plină până la ultimul loc, lancu se dă de ceasul morţii. Umblă din masă în masă, se scuză faţă de clienţi şi improvizează şi el cum poate. Acum două săptămâni, când am mai fost pe-aici, adusese un taraf de lăutari. Probabil că 1-a costat o avere...

— Probabil că asta e explicaţia, îl întrerupse Cladova. Mă tot întrebam, după ce-am ascultat-o, cum se face că fata asta, Leana, nu e încă celebră. Acum înţeleg de ce: nu are continuitate, nu se ocupă de ea, de cariera ei, vreau să spun. A fost şi a rămas o amatoare... Dar din ce-o fi trăind? Cine-o fi întreţinând-o?

Hrisanti zâmbi, încurcat, cu privirile pierdute în gol.

— Nu ştiu. Poate nu ştie nimeni. Ea o ţine una şi bună: că e îndrăgostită de acelaşi bărbat pe care-l iubea de la începutul începutului şi de care ne vorbea acum vreo zece ani, la „Floarea-soarelui". Dar, pretinde, încă nu 1-a întâlnit, deşi *acum* tot a mai aflat ceva, pe care nu-l ştia la „Floarea-soarelui". Când am întâlnit-o, în iunie, şi s-a aşezat la masa noastră, şi m-a recunoscut - sau, poate, s-a prefăcut numai că mă recunoaşte, pentru că îi vorbisem de „Floarea-soarelui"când am întrebat-o, mi-a spus că e poet şi-l cheamă Adrian.

— Adrian şi mai cum?

— Nu ştia. Sau poate n-a vrut să-mi spună. Mi-a spus doar că e îndrăgostită tot de el, de Adrian. Şi părea fericită că-l cheamă aşa, Adrian, şi că e poet...

Adrian plăti şi coborî grăbit din maşină, în faţa hotelului mai privi o dată ceasul, apoi îşi făcu loc într-una din uşile turnante. Pătrunzând în *hali,* clipi din ochi ca şi cum ar fi trebuit să se obişnuiască cu lumina artificială. Se îndreptă spre recepţie grăbind pasul.

— Am o întâlnire la patru şi treizeci, spuse. Sunt puţin în întârziere.

Taxiul. Şi nici măcar n-am scuza unui accident...

Se opri brusc şi zâmbi. Bătrânul din faţa lui clătină încet din cap şi-i întoarse zâmbetul.

— Ce e mai curios... adăugă după un răstimp.

Continuând să zâmbească (dar parcă într-un fel mai secret, ca şi cum s-ar fi aşteptat la o surpriză), băgă mâna dreaptă în buzunar şi, cu mare atenţie, începu să caute.

— Ce e mai curios, repetă, îmi scapă numele persoanei. Am, probabil, un lapsus. Dar să nu vă fie teamă, mi s-a mai întâmplat asta.

Am, aş putea spune, perioade de amnezie parţială. Din fericire, destul de scurte...

— La patru şi treizeci? întrebă bătrânul cu oarecare interes.

— Exact. La patru şi treizeci. O voce clară, distinsă: o auzeam pentru întâia oară, şi încă la telefon, unde adesea vocile sunt desfigurate, năclăite în materie. Cineva care *exista* în mod plenar, şi *ştia* asta, mi-am dat imediat seama.

îşi scoase portmoneul şi răsfoi câteva hârtiuţe. Alese una din ele şi o parcurse repede din ochi, ezită o clipă apoi o mototoli între degete.

Era gata s-o zvârle, dar se răzgândi şi o băgă în buzunar.

— Nu e asta. Eram de altfel aproape sigur că nu 1-am notat. De ce mi-aş fi dat osteneala să-l notez? Un nume simplu, *manifest.* Aş putea pune chiar *fanic,* pentru că se arăta pe de-a-ntregul, nu ascundea limic. De ce 1-aş fi notat? N-am notat nici data, nici adresa. Şi, totuşi, lite că numele îmi scapă din minte. Baraj, adăugă zâmbind din nou.

Lapsus.

Un grup se apropiase de birou, şi Adrian se dădu în lături, lăsându-i să vorbească cu bătrânul. Apoi întoarse capul şi făcu câţiva paşi, la întâmplare. De-abia acum *hall-vA.* i se dezvăluia în toată vastitatea lui, luminat în chip misterios, parcă prin tavan şi volutele coloanelor, căci nu se vedeau, nicăieri, ferestre, iar lumina zilei, care ar fi trebuit să se reverse prin cele două mari uşi turnante, părea depărtată şi palidă. Cât putea cuprinde cu ochii, se întindea un singur covor gros, roşu-aprins, a cărui dogoare era întreruptă doar de fotoliile şi măsuţele joase, în jurul cărora aşteptau, absenţi, sau dormitau bătrâni şi bătrâne de toate vârstele. La răstimpuri treceau şi femei tinere. Priveau doar înaintea lor, acolo unde, departe, zăreau oglinzile.

— Era totuşi un nume foarte simplu, transparent, prin excelenţă *fanic,* şopti deodată Adrian, rostind rar şi bine articulat cuvintele. Ceva cam ca Theodor, Constantin, William...

Se apropie din nou de birou şi arătă cu mâna condica pe care bătrânul tocmai o consultase.

— Nu aveţi cumva pe un domn Constantin sau Theodor, sau poate William, mai ales William?

Bătrânul ridică ochii şi-l privi, fără surpriză, dar şi fără interes.

— A venit de mult?

Adrian înălţă din umeri.

— Ah, exclamă, asta nu ştiu! V-am spus, m-a impresionat vocea la telefon, când m-a rugat să vin să-l văd, azi după-amiază, la 4, 30 şi mi-a dat adresa. Şi tot ce mi-a spus atunci m-a interesat în chip prodigios. Ca să vă daţi seama: niciodată în viaţa mea n-am acceptat o întâlnire cu un necunoscut, vreau să spun, o *întâlnire aranjată la telefon.* Chiar dacă ar fi fost critic literar, sau ziarist eminent, sau director de revistă. Chiar dacă ar fi fost un mare editor. Cu femei necunoscute e altceva, e întotdeauna ceva neprevăzut.

Se opri şi zâmbi încurcat, dându-şi seama că o pereche tânără, ajunsă poate mai demult în spatele lui, îl asculta.

— Vă rog, le spuse el, trăgându-se deoparte şi invitându-i să se apropie de birou.

începu din nou să se caute în buzunare. Găsi foiţa pe care o mototolise cu puţin timp mai înainte, o desfăcu cu grijă, o întinse şi o frecă încet între palme, ca s-o netezească. Apoi o reciti cu neaşteptată curiozitate şi încântare. Faţa i se lumină şi, înseninat, se rezemă de birou, hotărât să aştepte.

— Cred că e Willliam, spuse îndată ce tânăra pereche se depărta.

William, Williams, sau poate Theodor...

Bătrânul nu-şi mai ridică privirile. Doar clătină din cap.

— Nu e la noi, spuse. Avem pe doamna William, la anexă, dar e văduvă.

— Nu poate să fie ea, îl întrerupse Adrian. V-am spus, era o voce de bărbat, matură, inteligentă, curtenitoare. Şi tot ce mi-a vorbit, tot ce mi-a anunţat, mai ales că are să-mi vorbească, m-a interesat în cel mai mare grad. Ca să mă repet, este prima dată în viaţă mea când...

Bătrânul ridică brusc fruntea.

— Dar ce v-a spus? întrebă, în legătură cu ce?

— Lucruri de o excepţională importanţă. Importante nu numai pentru noi, artiştii, scriitorii sau, să spunem elita, inteligentia, ci pentru orice om viu şi întreg. Pentru orice om care vrea să rămână aşa cum s-a visat el întâi, preciza, luminându-se din nou la faţă.

— Afaceri? întrebă celalt, coborând uşor glasul.

— Da. Adică, da şi nu. Mai mult mă anunţa ce are să-mi comunice astăzi, la 4, 30, şi s-a scuzat că nu poate *el* să vină să mă vadă, dar avea nu ştiu ce întâlnire de afaceri.

— De afaceri? repetă bătrânul, scăzând şi mai mult glasul.

— Adică, mai precis, nu s-a exprimat aşa, n-a spus „de afaceri", dar am înţeles din context că era reţinut la o şedinţă de lucru, poate o şedinţă de comitet. Pentru că lucrurile de care mi-a vorbit implică o organizaţie întreagă, comitete, manifeste, semnături...

Dar bătrânul nu-l mai asculta. Apucase receptorul, ceru un număr, apoi ridică uşor capul.

— E domnul Orlando, spuse.

Adrian îl privi uşor dezamăgit.

— Parcă nu-i spunea aşa. Era un nume mai simplu: Constantin, Theodor, cam aşa ceva...

— E un domn, aici, începu bătrânul, apropiindu-şi mai mult receptorul de buze. Avea întâlnire la 4, 30. Dar nu era sigur că... Bine.

Perfect, îl trimit.

Atârnă receptorul şi ridică triumfător privirile.

— Eram sigur, şopti parcă mai mult pentru sine. Vă aşteaptă, continuă cu o voce fermă. E chiar nerăbdător. Vă aşteaptă de un sfert de ceas. Domnul Orlando, etajul 11, camera 1029. Luaţi primul ascensor pe dreapta.

întinse braţul, dar inutil, căci în acea clipă un grup întreg se îndreptă compact în direcţia ascensorului. Adrian mulţumi şi grăbi pasul să-i ajungă din urmă. Aproape toti vorbeau tare şi vorbeau laolaltă. In faţa lui se afla un domn purtând sub braţ un teanc enorm de reviste.

— Aş fi putut jura, îi spuse Adrian, că nu-l cheamă Orlando. Orice alt nume. Căci avea un nume simplu, direct...

Se simti împins de la spate, şi atunci înainta şi el cu pas mai hotărât. Domnul cu teancul de reviste sub braţ îl privea cu simpatie şi deschise chiar gura, parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Dar în clipa următoare Adrian se simţi îmbrâncit cu o neaşteptată forţă şi, înveselindu-se deodată, fără motiv, se trezi, strivit din toate părţile, în ascensor.

Cladova tresări şi întoarse brusc capul. Femeia tocmai se apropiase de uşă.

— Evident, ea este, Leana, şopti Hrisanti zâmbind misterios. N-am vrut să spun nimic, să văd dacă ţi-o mai aminteşti şi dacă o recunoşti. E drept, n-ai apucat s-o vezi de multe ori, pentru că s-a dat repede la fund. Şi, ca de obicei, nimeni n-a înţeles de ce.

— Marea pasiune, poate. Mai ştii? Nu s-a vorbit de ea, acum câţiva ani, că se îndrăgostise de doctorul Visarion? Se spunea că ies tot timpul împreună, că erau nedespărţiţi...

Cu un gest scurt, Hrisanti îşi trase scaunul mai aproape de masă.

— Nu e nimic adevărat, spuse. Ştiu foarte bine asta. Şi o ştiu şi alţii. O ştie -şi o spune- chiar doctorul Visarion. Evident, nu înseamnă nimic că o spune şi el. Doctorul e un om discret. Dar n-aveai decât să te uiţi la el când erau împreună, şi înţelegeai. Doctorul, sărac, era îndrăgostit ca un adolescent, şi poate de aceea îi plăcea Leanei, că se purta ca un adolescent îndrăgostit pentru întâia oară, cast şi exaltat, şi puţin fantast, ca într-un roman englezesc. Oricine îi vedea împreună, la vreun restaurant, la teatru, chiar la el acasă, la recepţiile acelea spectaculare, oricine îi vedea înţelegea că între ei nu era nimic, şi nici nu fusese vreodată. Mai grav: ghicea că niciodată nu va fi nimic între ei. Şi faimoasa, mult lăudata stăpânire de sine a doctorului..., ei bine, îmi cer iertare că aş putea părea indiscret, dar ai să înţelegi de ce trebuie să spun asta, ei bine, sunt prieteni care ţi-ar putea povesti multe scene de deznădejde, când bietul om nu-şi mai putea stăpâni nici măcar lacrimile. Pentru că, toată lumea înţelesese asta, doctorul era îndrăgostit aşa cum nu fusese niciodată, şi trecuse acum de patruzeci de ani, avea tot ce-ar fi putut să aibă un bărbat atât de inteligent, şi de interesant ca el: glorie, şi avere, şi prestigiu, şi influenţă, avea tot. Dar, din nefericire pentru el, exista Adrian. Cineva, un necunoscut, despre care Leana afirma că e poet, deşi nu-l întâlnise încă. Dar se purta şi faţă de doctor, şi faţă de ceilalţi, ca şi cum într-adevăr acest inaccesibil poet, Adrian, ar fi existat în carne şi oase...

— Şi poate că într-adevăr exista...

— Aşa se pare că ar fi crezut şi doctorul. Probabil că a pus s-o urmărească, fără ştirea ei, bineînţeles, să afle ce făcea, unde se ducea, pe cine vedea, dar până la urmă s-a convins şi el că, oriunde ar fi existat acest Adrian, el nu se afla în Bucureşti. Evident, doctorul ştia şi ştia asta de mult, de când se împrieteniseră - unde locuieşte Leana.

Probabil că era unul din putinii care-i călcaseră în casă. Dar nici el n-a spus nimic, adăugă cu un alt glas, unul din lucrurile cele mai misterioase ale acestei poveşti e şi faptul că n-am aflat niciodată *în ce fel de casă locuieşte Leana,* dacă e o maghernită sau o vilă la Şosea, dacă e o mansardă sau o pensiune de familie, sau o căsuţă de mahala, cu lămpi de gaz, şi podele vopsite în roşu, care scârţâie când intră cineva, dar scârţâie şi singure, nopţile, de umezeală, de plictiseală, de deznădejde sau Dumnezeu ştie de ce...

întinse brusc braţul şi-şi umplu iar paharul, dar cu multă grijă, ca şi cum i-ar fi fost teamă că-i va tremura mâna.

— ...Să nu ştiu nimic despre fata aceasta, de care, crede-mă, n-am fost niciodată îndrăgostit, dar care-mi plăcea, care, într-un anumit fel mă fascinează, poate şi pentru că se leagă de ea amintirile adolescenţei şi tinereţii mele, să nu fi izbutit să aflu nimic de cincisprezece-şaisprezece ani de când o cunosc, să ştiu că nimeni n-a aflat nimic în afară de ce ne-a spus ea în prima noapte, când s-a oprit la masa noastră, la „Floarea-soarelui"- eram cu Calomfir şi cu un alt tânăr, pe care nu 1-ai cunoscut, căci a dispărut şi el de vreo câţiva ani şi atunci, în acea noapte, când am întâlnit-o eu, mi-a spus, mi-a spus *mie,* pentru că pe ceilalţi îi cunoştea de mult, mi-a spus că n-o cheamă Leana şi că pentru păcatele ei a ajuns să cânte prin

cârciumi...

Cladova ridică din umeri neîncrezător şi totuşi turburat.

— Şi cu toate acestea, spuse zâmbind, nu cântă întotdeauna. Şi dacă n-a cântat atâţia ani, foarte probabil că o întreţine doctorul, oricare ar fi fost legătura între ei...

— Nici de data asta nu sunt atât de sigur, continuă Hrisanti. De când o ştiu, întotdeauna a spus că are din ce trăi... Dar de ce cântă atunci prin cârciumi şi grădini de mahala, fără să ia bani, de ce nu încearcă să se lanseze, cum se zice, într-un local cunoscut, la vreo grădină de vară mai selectă, nu înţeleg, şi nu înţelege nimeni. Dacă am fi aflat ceva despre familia ei, dacă am şti şi în ce fel de casă locuieşte, de pildă, dacă doarme într-o odaie a *ei,* în care să se răsfrângă ceva din personalitatea şi biografia *ei,* în care să existe, bunăoară anumite tablouri, un anumit fel de cărţi, sau mai ştiu eu ce, bunăoară vioara aceea cu care se acompania la „Floarea-soarelui". De unde o fi fost vioara aceea? din ce ţară, din ce veac? Căci în nici un caz nu semăna cu viorile care puteau fi cumpărate la Bucureşti acum treizeci-patruzeci de ani... Şi câte altele n-am fi înţeles dacă *am fi aflat ceva precis* despre familia ei, despre copilăria ei. De ce-i plăcea să cânte, atunci la „Floarea-soarelui ", numai cântece care păreau a fi de pe vremea

duducăi Ralu şi a lui Anton Pann? Cum le descoperise? Cine o învăţase? Acum în urmă, ai văzut, numai arareori mai cântă asemenea romanţe vetuste. Şi cu toate acestea, repertoriul ei nu seamănă cu al nimănui. Iar când vreun cântec devenea cu adevărat popular, de-l auzeai în toate grădinile de vară, Leana refuza să-l mai cânte, deşi într-un anumit fel era cântecul *ei,* ea îl descoperise. Ai mai auzit-o cântând de-atunci, din prima seară când ne-am dus la „Platani", ai mai auzit-o cântând „în curte la Dionis"? Şi totuşi ea îl lansase, în vara aceea. Nimeni nu ştie al cui e cântecul, cine 1-a compus. Nu se ştie nici măcar dacă e cântec popular sau de origine lăutărească, sau e vreo romanţă veche, readaptată de Leana. Şi aşa cum s-a întâmplat cu „în curte la Dionis", s-a petrecut şi cu altele...

Cladova îşi clătină cu îndârjire capul, ca şi cum ar fi vrut să se trezească.

— Şi cu toate acestea, trebuie să existe o explicaţie, începu cu o greu stăpânită iritare în glas. Vreau să spun, o explicaţie la toate aceste bizarerii şi mistere sau pseudomistere. N-am avut norocul s-o cunosc, dar de câte ori am ascultat-o, mi-a lăsat impresia unui om perfect normal. O femeie tânără, frumoasă, echilibrată, trăind în lumea noastră aici, pe pământ - cu toată melancolia ei, cu toată purtarea ei curioasă, neobişnuită, aproape stranie. Nu părea deloc exaltată, n-avea nimic neurotic în ea... Deşi, adăugă după o pauză căzând pe gânduri, când, acum vreo doi ani, începuse să se îmbrace numai în negru, şi nu se mai farda deloc, de i se spunea în glumă „văduva"...

— Ştiu, ştiu, îl întrerupse Hrisanti, dar nu era nimic neurotic. Şi ca să înţelegi toată povestea, trebuie să ştii că nici măcar n-a fost ideea ei.

Doctorul a *silit-o,* da pot spune foarte sincer a silit-o *să se îmbrace în negru.* Şi nici doctorul n-a făcut-o aşa din senin, sau din vreo dorinţă ascunsă de răzbunare. Ca să dezlege ce se numea pe-atunci, acum câţiva ani, în cercul intimilor lui Visarion, „misterul Adrian" sau „complexul Poetului", doctorul a încercat o experienţă, a încercat-o ca să verifice ipoteza la care ajunsese. Anume, îşi închipuia că Leana *cunoscuse şi iubise cu adevărat* pe cineva, un tânăr poet, Adrian, şi acesta, foarte probabil, murise sau dispăruse, dispăruse pentru totdeauna din viaţa Leanei. Doctorul îşi închipuia că Leana suferise un şoc, un soi de traumatism, nimic grav, credea el - căci ajunsese acum s-o cunoască bine pe Leana şi se convinsese de *normalitatea* ei - dar, totuşi, traumatismul i-ar fi provocat o anumită amnezie. Leana pur şi simplu *nu voia* să recunoască pierderea lui Adrian, moartea lui în vreun accident, sau dispariţia lui, sau ce-o fi fost. Şi atunci, doctorul a încercat s-o convingă că numai *negru* îi sade bine. A

vrut să vadă dacă Leana *se teme de negru, de doliu.* Şi i-a dăruit câteva superbe, somptuoase rochii de mătase neagră, de catifea neagră. Leana le-a purtat cu încântare, şi le-a purtat întruna, câtva timp, deşi până la urmă le modificase pe toate, le adaptase propriului ei gen de eleganţă...

Cladova îl ascultase zâmbind, pe gânduri.

— Deci, asta a fost *la Veuve, l'inconsolee...*

— Şi *la Veuve,* şi *Die traurige Witwe,* şi *Jalea îi stă bine Electrei,* şi *la Vedova...*

Obrazul îi tremură.o clipă, şi se îmbujora, ca şi cum ar fi fost gata să izbucnească în râs, dar parcă şi-ar fi adus brusc aminte de ceva, şi se mulţumi să zâmbească, ridicând din umeri. Apoi apucă sticla şi umplu amândouă paharele.

Nu ar fi trebuit să intre mai mult de opt persoane, dar pătrunseră deja unsprezece, şi poate s-ar mai fi urcat şi alţii dacă uşile ascensorului nu s-ar fi închis pe neaşteptate. O femeie scânci uşor, câţiva izbucniră în râs, şi un bărbat gros, aproape pleşuv, deşi tânăr, începu să întrebe şi să apese pe diferite butoane: 8, 10, 11, 14, 15. Mai strigă o dată „15"!, apoi întoarse capul spre uşă şi răsuflă adânc.

La etajul 15, ultimii doi pasageri ieşiră. Adrian voi să-i urmeze, dar uşa se închise şi ascensorul îşi continuă urcuşul. Pe ecranul electric numerele se aprindeau şi se stingeau parcă tot mai repede: 16, 17, 18, 19...Apoi ascensorul se opri, uşile se deschiseră şi Adrian se lipi de perete, să lase să intre pe eventualii pasageri. Dar în faţa ascensorului nu era nimeni. Coridorul părea destul de slab luminat şi Adrian şovăi câtva timp, nehotărât. Ieşi în ultima clipă, simţind uşile ascensorului închizându-se chiar în spatele lui.

Coridorul părea nesfârşit, aşa cum se întindea de o parte şi de alta, pierzându-se parcă foarte departe, în penumbră. Chiar în faţa ascensorului era o oglindă, prea mare pentru locul unde se afla, şi uşor înclinată. Adrian se privi câteva clipe cu o secretă satisfacţie, potrivindu-şi nodul cravatei. Apoi îşi apropie obrazul de luciul rece al

oglinzii. Arăta, aşa cum îi spuneau toţi, ca de 30 de ani, cu 15 ani mai puţin decât avea. Şi credea că ştie de ce: era înalt, zvelt, blond *şi-şi păstrase părul aşa cum îl avusese în liceu:* căzându-i rebel pe frunte.

Frumos ca îngerul Mortii, îi spusese cineva. Fără îndoială, o fată. Dar cine? *Cine?*

îl trezi o uşă care se deschise undeva, destul de departe, pe coridor şi-şi desprinse repede capul de oglindă . Paşii aproape nu se auzeau, şi totuşi, fără să privească, Adrian ştiu că două femei se îndreaptă spre el.

Băgă mâna în buzunar, scoase hârtiuţa şi începu s-o învârtească între degete. Inutil să mai citească textul: îl ştia pe dinafară, îl repetă încă o dată, încet, cu oarecare emfază, ca pe un început de poem.

Una din femei se oprise în faţa lui şi-i zâmbea.

— Căutaţi pe cineva? îl întrebă.

Avea o voce atât de blândă, de melodioasă, încât Adrian o privi câteva clipe fascinat, parcă nu i-ar fi înţeles întrebarea.

— Am o întâlnire, la 4, 30, începu el brusc. Dar, cum îi spuneam şi venerabilului domn de la recepţie, am probabil un lapsus. Pentru că, vedeţi, deşi nu era Constantin, nici Theodor, şi nici William, Williams, bătrânul dumneavoastră tot 1-a identificat A vorbit cu el la telefon şi am înţeles că mă aşteaptă nerăbdător, că începuse chiar să-şi piardă răbdarea... Dar de ce nu mai spuneţi ceva? întrebă.

Femeia zâmbi din nou, de data aceasta cu un efort, parcă ar fi obosit deodată.

— V-a spus că e la etajul nostru? La 21 ?

— Suntem la 21? se miră Adrian. Ar fi trebuit să-mi dau seama de asta. Dar m-am învăţat. Şi nu trebuie să-mi pierd firea. Ştiu că orice aş face e inutil. E ca un baraj. Numele domnului care mă aşteaptă, vreau să spun. Imposibil să mi-l reamintesc! Zadarnic 1-a identificat la recepţie, zadarnic mi-a spus numărul camerei. Au dispărut Probabil că au dispărut în timp ce mă aflam în ascensor. Evident, n-au dispărut propriu-zis, ci s-au ascuns doar, s-au camuflat. *A u ajuns irecognoscibile...*

— Atunci nu poate să fie la 21, îl întrerupse femeia. Poate la anexă? se întoarse întrebătoare către tovarăşa ei.

Se întoarse şi Adrian şi o privi mai bine. Era înaltă, cu o faţă oarecare, fără vârstă, şi răsucea distrat între degete un inel cu chei. Era, ca şi cealaltă, îmbrăcată în cenuşiu, cu un mic şorţ verde, care, la lumina palidă a coridorului, părea decolorat.

— Depinde, rosti în cele din urmă, foarte încet, parcă ar fi şoptit.

La care anexă?

— în orice caz, o întrerupse Adrian, nu e la cea cu văduva... I-am uitat numele, dar ştiu că e văduvă. Să-i spunem Văduva. Sau chiar *la Vedova,* cu majusculă şi încărcată de simbol, ca la Dante.

Femeia îl privi adânc, încruntându-se, apoi se depărta severă, fără să mai adauge un cuvânt.

— Aţi jignit-o fără să vă daţi seama, şopti cealaltă. Este şi ea văduvă, adăugă urmărind-o cu privirile. Şi, cum e de origine italiană, unii îi spun *la Vedova.*

Adrian o asculta fericit.

— Mai vorbiţi, mai vorbiţi! insistă el, văzând că femeia tăcuse şi-l privea cu acelaşi zâmbet obosit. Căci este pur şi simplu extraordinar.

— Ce să vă mai spun? Sunt şi eu italiancă. Am citit pe Dante, dar demult. Sunt destui italieni pe aici. Uneori, vin şi ocupă un etaj întreg.

Dar nu la 21. Aproape nimeni nu mai vine la 21. A tot încercat direcţia... Dar vă rog să nu spuneţi la nimeni... Pe mine mă cheamă Sylvia, continuă după o scurtă pauză. Am fost şi eu cineva Jtn viaţa mea. Am fost călugăriţă. Uite c-a venit ascensorul, adăugă, întrebaţi jos, la recepţie, are să vă dea toate informaţiile...

Continua să zâmbească, tot atât de obosit, când uşile ascensorului s-au închis pe neaşteptate. Adrian se întoarse către tânărul care-l privea distrat, poate fără să-l vadă, fredonând foarte încet o romanţă.

— Dacă sunteţi şi dumneavoastră italian, începu, felicitările mele.

Sunteţi un neam extraordinar. Şi apoi, aţi avut pe Dante. îl cunoştea şi compatrioata dumneavoastră, cu care m-am întreţinut o clipă la etajul 21. Evident, a fost călugăriţă, a avut o altă educaţie. Şi păcat că n-aţi avut timp s-o priviţi pe îndelete - o rară, nobilă frumuseţe bolnavă -, şi mai ales, păcat că nu i-aţi auzit vocea, n-aţi auzit rostind: *Sylvia, Dantej la Vedova...*

Tânărul încetase să fredoneze şi-l asculta clipind des din ochi, parcă ar fi încercat să se trezească. Adrian se apropie şi-i puse familiar mâna pe umăr.

— Deşi mă întreb dacă a înţeles toată semnificaţia secretă, şi evident polemică, a expresiei danteşti *la Vedova.* Ştiţi, în limbajul lui secret, poate împrumutat de la / *Pedeli d'amore,* Dante se referea la Biserica romano-catolică. Biserica lui Petru, lăsa el să se înţeleagă, *rămăsese „văduvă"...*

Ascensorul se opri şi Adrian se retrase ca să facă loc noilor veniţi, două doamne şi o

foarte tânără fată, şi doi bărbaţi, aproape bătrâni, dar încercând zgomotos să-şi ascundă vârsta.

— Coborâm? întrebă Adrian pe unul din ei, cu oarecare mirare.

— Aşa s-ar spune. Voiaţi să urcaţi?

— Ah, făcu Adrian ridicând din umeri, asta e greu de spus. Cine ar îndrăzni, întrebat dacă vrea să urce, cine ar îndrăzni să răspundă: Nu?

Una din doamne izbucni în râs şi-l privi cu o subtilă cordialitate.

— A;la îns:omnă că n-aţi aflat de legendă, i se adresă ea. Ori spui ..jos". o': spui ,,sus"...

— Ori urcăm, ori coborâm, o întrerupse jovial vecinul ei, *e acelaşi lucru...*

— Pentru că ascensorul *rămâne acelaşi,* continuă doamna, corect şi totuşi detaşat, parcă ar fi fost un joc de societate. Numai *direcţia* variază...

Adrian zâmbea fericit.

— Admirabil! exclamă. Admirabil! Dar nu văd de ce-i spuneţi legendă.

Ascensorul se oprise, uşile se deschiseră lin, dar nimeni nu Urcă, nici nu coborî.

— Nu e legendă, interveni cealaltă doamnă, e autentică. S-au scris şi articole, unele cu fotografii. Dacă vă interesează, le puteţi cere la direcţie.

De-abia^ atunci Adrian îşi dădu seama că are gene enorme artificiale, îi văzuse, la început, numai ochii: erau verzi, adânci, lăsându-i impresia că i-a mai văzut o dată, de foarte aproape, dar când?

Când?

— întrebaţi de pictor, continuă doamna uşor intimidată. Artistul laureat al hotelului, i s-a spus mai târziu, evident, în glumă...

— Sau, şi mai bine, o întrerupse tovarăşa ei, căutaţi vitrina de lângă Sala catalană, vitrina în care s-au păstrat lucruri de-ale lui - caiete cu schiţe, obiecte de artă, măşti, toate de el...

Adrian le privise pe rând pe amândouă, şi faţa i se lumină de un mare zâmbet.

— Nu ştiu despre cine vorbiţi, dar sunt sigur că *mi se fac semne.* Le simt, le presimt. Aşa începe întotdeauna miraculosul proces de anamnesis: mă întâlnesc cu cineva, cunoscut sau necunoscut, nu pot să-mi dau seama, dar uneori de la primele cuvinte pe care mi le adresează simt că mi se fac semne...

Uşile ascensorului se deschiseră din nou şi Adrian ieşi pe coridor ca să facă loc tinerei fete. Două perechi aşteptau.

— îndrăzniţi! îndrăzniţi! strigă unul din domni. Avem loc!

Dar nu îndrăzni decât prima pereche.

— Intraţi, îi îndemnă zâmbind Adrian. Mai e loc!

în acea clipă uşile ascensorului se închiseră şi perechea rămasă pe coridor izbucni în râs.

— Este a treia oară când mi se întâmplă acelaşi lucru! exclamă tânărul. Imposibil să coborâm împreună, cel puţin în hotelul acesta.

— îmi pare rău, făcu Adrian, fără să mai încerce să-şi ascundă dezamăgirea. Una din doamne începuse să ne povestească o foarte interesantă legendă cu un artist laureat... Poate că dacă aţi încerca la celălalt ascensor, adăugă căutându-l cu privirile.

— E mai simplu pe scări, îl sfătui tânărul. Asta o să facem şi noi, de altfel. Nu sunt decât cinci etaje.

Luă braţul tovarăşei şi porni repede pe coridor. De-abia atunci Adrian îşi dădu seama că tânăra fată care, în ascensor îl ascultase fermecată, rămăsese lângă el, parcă 1-ar fi aşteptat.

— îmi pare *realmente* rău, îi spuse, după ce o privi cu un zâmbet întristat. A fost adineaori, în ascensor, a fost o clipă, o singură clipă, când am ştiut că *mi se fac semne.* Eram aproape sigur că o să-mi reamintesc deodată numele şi eram gata să mă uit la ceas, să văd cu cât am întârziat... Şi apoi, nu ştiu ce s-a întâmplat dar s-a întâmplat ceva şi am pierdut momentul...

Tăcu şi, fără voia lui, oftă.

— Locuiţi în hotel? îl întrebă fata îmbujorându-se.

— Oh, nu, am venit aici pentru o întâlnire. Aveam o întâlnire la patru treizeci. Dar mi-e absolut imposibil să-mi amintesc numele. Mi-a telefonat acum câteva zile. O voce extraordinară, care m-a cucerit. Şi m-a cucerit mai ales *mesajul.* Aveam foarte limpede impresia că am fost chemat ca să mi se încredinţeze un mesaj de o extraordinară importanţă. Şi ţin să precizez, important *nu numai pentru mine;* deşi fără falsă modestie, aş putea adăuga...

Se opri şi, poate fără să-şi dea seama, apucă mâna fetei şi i-o strânse, scuturându-i-o cu o bruscă fervoare.

— Ah, domnişoară! exclamă. Nici nu îndrăznesc să mă uit la ceas!

sosisem deja cu întârziere, şi nu din vina mea, ci din vina şoferului. E o poveste întreagă, pe care prefer să nu mi-o reamintesc, în măsura în

care mi-aş putea-o reaminti. Pentru că mi-am dat mai demult seama de asta, un lapsus aduce pe celalt, amnezia devine progresivă, şi dacă acel misterios proces de anamnesis nu intervine la timp, nici nu îndrăznesc să-mi imaginez ce s-ar putea întâmpla.

— Ar trebui să întrebaţi la direcţie, vorbi fata. Vreau să spun să întrebaţi de artist...

— Dar ce legătură ar fi putut avea el, artistul laureat, cu ascensorul? o întrerupse Adrian cu un început de exasperare în glas.

— Doamna spunea că ascensorul rămâne acelaşi, şi numai *direcţia* variază...

Adrian o privi lung, pe gânduri.

— E adevărat, aşa a spus, îmi aduc foarte bine aminte, în cazul acesta, adăugă melancolic, mă întreb de ce-mi făcusem iluzii... Deşi...

Deşi...

Strânse încă o dată mâna fetei, de data aceasta camaradereşte, şi apoi porni cu pas repede în direcţia în care văzuse dispărând tânăra pereche.

— ...E ca basmul cu Cocoşul Roşu, reluă Hrisanti după ce închise patefonul. Când credeam toţi că se hotărâse, cu adevărat, să-şi vadă de cariera ei, se dă din nou la fund. Dispare. Şi, evident, când, după un an, doi, se răspândeşte zvonul că a reapărut, trebuie să te duci, ca s-o asculţi, la cine ştie ce cârciumă de mahala sau la o grădină de vară din marginea oraşului. Aşa a fost, vă amintiţi, acum vreo doi ani, când se spunea că e la „Albatros", iar ea, Leana, cânta într-o grădină din Grant, „La trei ochi sub plapumă". S-ar zice că nu vrea, cu nici un chip, să se lanseze, că-i place s-o ia întotdeauna de la început. Să fie cumva nostalgia debutului ei de acum aproape douăzeci de ani? Sau crede că numai într-o asemenea grădină de vară, undeva, pe la marginile oraşului, îl va regăsi pe el, pe ursitul ei, poetul, pe Adrian?

Sau să fie pur şi simplu .timiditate, indiferenţă, sau poate, chiar un început de neurastenie?

— în orice caz, îl întrerupse Cladova, nu s-a schimbat prea mult.

De când am văzut-o întâia oară, parcă ar fi rămas aceeaşi...

— Cred că te înşeli, în ultimii ani s-a schimbat destul de mult. Nu pot spune că a îmbătrânit, dar nu mai e Leana de prin 1930 sau 1935.

Nu vă mai vorbesc de cum era prin 1920-21, la „Floarea-soarelui", când se oprea pe la

mese şi uneori sorbea din paharul vreunui tinerel.

Pe Leana de-atunci n-aţi apucat-o nici unul din voi. Dar amintiţi-vă cum era în 1930, când s-a auzit prima oară numele ei după ce debutase la „Platani". Şi atunci trecea pe la mese, şi sta de vorbă cu cei care i se păreau interesanţi, şi *numai* cu ei, dar foarte rar mai lua paharul cuiva, şi cine nu i-a văzut *acel* zâmbet, n-o cunoaşte pe Leana. Dar atunci, la „Platani" spunea că e îndrăgostită de Adrian că nu-l întâlnise încă, deşi ştia că e poet, iar câţiva ani în urmă, la „Dorul Ancutii" şi la „Scrânciob", spunea că-l *caută* şi se putea înţelege, aşa cum am înţeles eu, că între timp întâlnise pe acest fabulos poet, pe Adrian (dar *când?*

când? şi *undei).* Dar mai e ceva: felul ei de a fi şi de a cânta. Evident, *stilul* i-a rămas aproape acelaşi; dar pe nesimţite şi-a schimbat repertoriul: în ultima vară cânta mai mult melodii adaptate de ea pe versuri de poeţi contemporani. Şi apoi amintiti-vă cum era la „Platani", amintiti-vă melancolia ei de-atunci, care, într-un anumit fel, prelungea melancolia care ne fermecase pe toţi, cu zece ani mai înainte, la „Floarea-soarelui". Acum în urmă răzbate parcă din toată fiinţa ei o infinită tristeţe, o tristeţe care ar părea tragică, peste putinţă de suportat, şi cu totul la nelocul ei într-o grădină de vară, dacă n-ar fi atât de discretă, de „împăcată", încât sunt sigur că majoritatea publicului nici nu o remarcă...

— Nu, nu, nu! îl întrerupse Cladova, ridicându-se brusc din fotoliu şi începând să se plimbe cu paşi grei, hotărâţi. Te înşeli! Mitologizezi, ca să folosesc una din expresiile dumitale favorite. Şi mitologizezi într-o direcţie cu totul greşită. Pentru că, recunosc, în cazul Leanei *se poate vorbi* de mitologie, dar nu în sensul în care te-ai aventurat dumneata, într-adevăr, a existat un fel de mitologie a Leanei, acum câţiva ani, prin 1936-37, când se lansaseră primele discuri: „în curte la Dionis" şi celelalte pe care le-am ascultat astă-seară. Zic mitologie, pentru că fel de fel de zvonuri pe seama ei - că era protejată de cutare ministru, că era marea pasiune a unui foarte distins ambasador, şi rechemarea lui neaşteptată n-a făcut decât să confirme acest zvon, că era invitată să cânte la Palat...

— E adevărat că a fost la Palat, îl întrerupse Hrisanti, dar trebuie să cunoşti întreaga poveste.

Cladova se opri brusc în mijlocul odăii şi ridică braţul.

— Dă-mi voie, te rog, ca să mă explic. Există zic, o mitologie a Leanei, din care fiecare accepta ce-i plăcea, sau ce-i convenea. Dar mitologia aceasta se întemeia pe câteva date reale, abil, chiar fabulos elaborate de acel grup de scriitori şi artişti care se entuziasmaseră de Leana şi începuseră să vorbească despre ea prin cenacluri, să scrie prin reviste şi gazete...

— Asta a fost ideea lui Mavrogheni, interveni Bărăgan. El a descoperit-o. De la el au început toate, de la Mavrogheni.

Hrisanti întoarse surprins capul şi-l privi lung, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă apoi zâmbi şi ridică din umeri.

— Cred că vă înşelaţi amândoi, spuse, dar, în sfârşit...

— Ce vreau să spun, continuă Cladova, este că Leana *nu* s-a schimbat în sensul în care vorbeai dumneata adineaori. Nu o cunosc decât de vreo zece ani, dar nu cred că se poate vorbi de tristeţe, de o tristeţe tragică. E pur şi simplu o chestiune de stil. A izbutit, adică, să-şi controleze comportamentul, să-l transfigureze în expresie artistică.

Nu mi se pare deloc tristă, nici tragică, îşi domină însă melancolia, şi melancolia ei este într-adevăr reală, autentică, face parte din fiinţa ei, poate din destinul ei. în ceea ce priveşte legenda cu poetul invizibil, Adrian, nu e decât o foarte frumoasă, şi destul de abilă, legendă. Că acest poet există sau nu, că 1-a aşteptat mult până să-l cunoască, iar acum îl caută pentru că,

interpretează unii, ar fi dispărut foarte repede după ce 1-a găsit, nu putem şti, şi poate nici nu e atât de interesant de ştiut. Ce se va întâmpla în ziua când vom afla *ce este adevărat* din toată povestea asta, la care Leana se referă de atâţia ani, dar pe care nu o *povesteşte* niciodată? Ce se va întâmpla, zic? *Nimic decisiv.* Leana e interesantă în ea însăşi, în felul ei de interpreta, şi e interesantă ca om: o femeie încă tânără care se decide să trăiască o anumită existenţă, şi nu se lasă antrenată în facilitate şi promiscuitate, nici nu se lasă cumpărată de milionari sau oameni politici, şi face asta conştientă fiind de toate riscurile pe care şi le asumă. Vă mărturisesc că o admir. A izbutit să-şi păstreze independenţa, să cânte când şi unde îi place ei, cu riscul de a fi azi cea mai răsfăţată vedetă a Capitalei, şi mâine pe jumătate uitată.

Cum ar fi fost, desigur, dacă n-ar fi existat discurile. Şi, de asemenea, înţeleg foarte bine discreţia ei aproape sălbatică, înţeleg de ce foarte putini îi cunosc adresa şi poate nimeni nu-i cunoaşte familia, nici biografia... Dar anumite lucruri tot se cunosc, adăugă, întorcându-se către Hrisanti, şi ce se cunoaşte e de-ajuns ca să infirme mitologia pe care o construiai adineaori. Nu e adevărat, de pildă, că e cu totul insensibilă la onoruri şi adulaţii. A acceptat, bunăoară, să cânte la Palat. Te rog lasă-mă să termin, spuse înălţând braţul. Nu mai am mult. Şi nu e adevărat că nu trăieşte decât cu gândul la enigmaticul, insesizabilul poet Adrian. Dovadă legăturile care i se cunosc.

— Ce legături? întrebă Hrisanti.

— Să-ţi amintesc numai pe cea importantă: doctorul Visarion. Că a fost o legătură, iar nu doar amiciţie, cum ştiu că-ţi place dumitale :..

crezi, o dovedeşte şi faptul că s-au despărţit. Mai precis: *nu se mai vă, deloc.* Şi doctorul are grijă să nu frecventeze acele cercuri în care ştie că ar risca s-o întâlnească pe Leana.

Hrisanti ascultase ultimele cuvinte cu sticla de coniac în mână. O aşeză grăbit, alături de paharul gol, şi se îndreptă spre canapea.

— îmi pare rău, spuse, dar eşti greşit informat. Prietenia cu doctorul şi despărţirea atât de radicală care a urmat dovedesc tocmai contrariul: dovedesc că niciodată n-a existat *nimic* între ei. Se întâmplă că cunosc chiar de la sursă cauza despărţirii, în aparenţă, e foarte simplă; în fond, aşa cum poate era de aşteptat de la o fiinţă ca Leana, pare de neînţeles. Pentru că lucrurile s-au petrecut aşa: trebuia să se întâlnească o dată, nu ştiu dacă la o expoziţie sau în altă parte, şi Leana, după ce 1-a aşteptat vreo jumătate de ceas, a plecat. Puţin timp după aceea, doctorul suna la ea, cu un braţ de liliac alb. Leana i-a deschis, dar a rămas în prag. „Te rog să nu te superi, i-ar fi spus, nu vreau să te superi, căci nu s-a schimbat nimic între noi. îţi voi rămâne până la sfârşitul vieţii aceeaşi bună prietenă. *Dar nu ne mai putem întâlni.* Mi-e peste putinţă să-ţi explic de ce. Dar dacă e adevărat că ţii la mine, te rog nu insista. Ar trebui atunci să dispar, să plec cu adevărat, şi pentru totdeauna. Şi mi-ar părea rău, pentru că îmi place oraşul acesta, îmi place să trăiesc în Bucureşti..."

— Nu ştiu cât era de sinceră, îl întrerupse Bărăgan, dar până la urmă, tot a plecat. De aproape doi ani nu se mai ştie nimic despre ea, parcă ar fi intrat în pământ. Sau poate şi-a spus că azi, mâine dă şi peste noi războiul şi s-a pus la adăpost...

— Da, reluă Hrisanti, dar asta s-a întâmplat acum, de curând, de vreun an şi jumătate. Şi despărţirea de doctor a avut loc acum vreo patru ani. în orice caz, cauza reală a despărţirii n-o ştie şi nici măcar n-o bănuieşte nimeni. Leana continua să vorbească de doctor ca de „cel mai bun prieten al ei", dar adăuga întotdeauna că se hotărâseră

amândoi *să nu se mai vadă.* Ce este mai curios, doctorul a crezut la început că un asemenea incident ar putea contribui la soluţionarea „complexului Adrian", îşi spunea, probabil, că în trecutul Leanei exista un traumatism *provocat de o aşteptare.* Şi acum i se

părea că are un element *concret,* de la care poate porni... Şi, cine ştie, adăugă Hrisanti după o pauză, poate, până la urmă, ar fi izbutit să afle ceva dacă nu s-ar fi întâmplat un lucru la care nu se aştepta nimeni, într-o bună zi, şase, şapte luni după ce n-o mai văzuse, doctorul js-a trezit, cum se spune, detaşat de Leana, completamente detaşat, în fond, nu fac o indiscreţie, pentru că toate acestea s-au cam aflat. Socotind că traumatismul „aşteptării" se leagă de originea „complexului Adrian", doctorul se hotărâse să caute pe toti cei care o cunoscuseră pe Leana la „Floarea-soarelui". El, evident nu avea timp pentru asta. îmi închipui că a însărcinat pe vreun intim, şi acesta, foarte probabil, s-a adresat vreunei agenţii specializate în asemenea cercetări, în orice caz, ştiu de la Calomfir, pe care 1-am întâlnit scurtă vreme după aceea, că fusese şi el „contactat" şi că, până la urmă, detectivul care fusese însărcinat cu ancheta descoperise că există cineva, în acel cartier al străzii Popa " Soare, .care cunoştea povestea Leanei de la începutul începutului. Omul era destul de bătrân, dar avea o memorie extraordinară şi-i plăcea să povestească. Fusese pe vremuri institutor sau cam aşa ceva şi se spunea că după ce-o ascultase pe Leana la „Floarea-soarelui", venea acolo în fiecare seară, şi, fiind om în vârstă, Leana se împrietenise cu el şi-i povestise multe. Dar când detectivul 1-a rugat să-i spună ce-şi măi aduce aminte de Leana, omul s-a codit, îşi închipuia, poate, că e vorba de o anchetă judiciară şi-i era teamă că va fi implicat în cine ştie ce proces. Până la urmă, detectivul i-a mărturisit de ce e vorba şi bătrânul a acceptat. Dar, a stăruit, va povesti tot ce ştie lui Visarion şi numai dacă doctorul îi va făgădui că tot ce-i va spune va rămâne între ei.

Evident, chiar în seara aceea, detectivul, sau cine o fi fost omul care fusese însărcinat cu ancheta, s-a prezentat doctorului să-i aducă marea veste . Doctorul i-a mulţumit, 1-a răsplătit împărăteşte, dar a mărturisit că nu-l mai interesează complexele sau traumatismele Leanei. Probabil că a folosit altă formulă; o fi spus, poate, că acum îşi dă seama de riscurile pe care le comportă pentru Leana o reîntoarcere în trecut, sau cam aşa ceva.

Cladova se ridică brusc, parcă înveselit deodată. -

— E ca într-un roman de aventuri, spuse, şi mă îndoiesc că lucrurile s-au întâmplat aşa, dar mi-a făcut plăcere să te ascult. Aveam impresia că trăiesc într-o altă epocă.

— E foarte adevărat, reluă Hrisanti. Toate acestea s-au întâmplat într-o altă epocă. Şi într-un anumit sens mi se pare firesc că Leana a dispărut dintre noi acum un an, un an şi jumătate, în preajma războiului.

— Ţi-e teamă că nu s-ar fi putut adapta împrejurărilor? întrebă Cladova cu o falsă mirare, ca şi cum s-ar fi silit să nu pară sarcastic.

Te asigur că te înşeli. Leana e o femeie originală şi o mare artistă, dar ştie să facă deosebire între fantezie şi autenticitate... şi sinucidere.

Dovadă, cum spuneam adineaori, că a acceptat să cânte la Palat...

— Dar când a acceptat să cânte? izbucni Hrisanti. Şi în ce condiţii?

A acceptat numai pentru că stăruiseră prietenii ei, grupul acela de scriitori şi artişti care se întâlneau la Mavrogheni, şi după succesul primei serii de conferinţe şi şezători literare, aveau planuri mari, voiau să organizeze expoziţii, să scoată o revistă. Şi, evident, când Mavrogheni a fost invitat de generalul Drăghici să repete una din acele faimoase şezători literare la Palat, nu putea renunţa în nici un chip la Leana. Fără cântecele Leanei, şezătoarea ar fi fost ce sunt de obicei şezătorile literare. Multă vreme, Leana nici n-a vrut să audă, dar au înduplecat-o ei. îşi spuneau pe bună dreptate, că sub protecţia Palatului îşi vor putea realiza toate proiectele, şi aveau proiecte grandioase...

— Fără îndoială că s-au înşelat, interveni Bărăgan, pentru că n-au realizat nimic. Sau,

poate, adăugă zâmbind, poate spectacolul lor n-a prea făcut impresie la Palat.

— Dimpotrivă, a făcut o impresie extraordinară, spuse Cladova. De asta sunt foarte sigur, am auzit-o din multe părţi.

— Dar nici revista n-a apărut, continuă Bărăgan, şi nici de cenaclul Mavrogheni nu se mai vorbeşte nimic de multă vreme. Vreau să spun, mult râvnita protecţie a Palatului n-a dat nici un rezultat.

Hrisanti îi ascultase pe amândoi cu un zâmbet misterios. Apucă sticla şi-şi umplu încet, cu multă grijă, paharul.

— Asta e altă poveste, spuse Cladova.

— Este totuşi vorba de aceeaşi poveste, reluă Hrisanti fără să încerce să-şi ascundă satisfacţia. Pentru că, într-adevăr, şezătoarea, sau cum vreţi să-i spuneţi, a avut mult succes. Datorită, evident, în primul rând Leanei, care a fost nevoită să cânte nu cele trei, patru cântece care erau în program, ci zece, douăsprezece. Şi acest succes al Leanei i-a

dat, cum se spune, idei lui Drăghici. Anume, Drăghici i-a cerut lui Mavrogheni să caute artişti, cântăreţi, dansatori de la Operă şi de la reviste şi să organizeze un fel de serată la Palat; bunăoară, spunea, o serie de scene şi tablouri pe o temă romantică sau exotică, ceva în sensul *Povestirilor lui Hoffmann* sau *Sheherezadei* sau *Balului mascat,* dar într-un gen deosebit, nu prea ştia nici el să spună ce înţelegea prin „gen deosebit", dar stăruia ca *rolul principal* să-l joace Leana. Şi, cum era de aşteptat - dar asta n-a aflat-o lumea - Leana a refuzat. Le-a spus că nu poate cânta decât ce ştie şi aşa cum ştie ea. Că în nici un caz nu acceptă să se costumeze, nici să poarte mască pentru că ea nu e artistă de operă, ea nu poate să facă decât ce-a apucat: să cânte prin cârciumi.

— Şi probabil că a mai adăugat ceva, îl întrerupse Bărăgan cu o prefăcută naivitate. Le-a mai spus că n-o cheamă Leana, dar că aşa a fost ea blestemată, să cânte prin cârciumi...

Hrisanti întoarse brusc capul şi-l privi cu mirare.

— Dar de unde ştii de asta? îl întrebă. Astea le spunea Leana la „Floarea-soarelui", acum aproape douăzeci de ani.

— Toată lumea le ştie, continuă Bărăgan zâmbind. Şi mulţi pretind că au auzit-o şi ei, cu urechile lor.

— în orice caz, reluă Hrisanti, de data aceasta Leana nu s-a mai lăsat înduplecată. Şi curând după aceea s-a dat la fund. A dispărut.

— S-a pus la adăpost, repetă Bărăgan cu melancolie. A ghicit ce ne-aşteaptă.

Hrisanti ridică din umeri şi se aşeză pe fotoliu.

— Nu ştiu, spuse. S-ar putea să ne pomenim într-o bună zi cu ea, în cine ştie ce cârciumă necunoscută. Dar dacă nu reapare într-un an, doi, îi va fi greu. S-au schimbat oamenii, s-au schimbat şi gusturile. Va trebui s-o ia iarăşi de la început. Dar va mai putea ajunge atât de sus cât ajunsese ultima oară? După părerea mea, a trecut de patruzeci şi cinci de ani, şi poate se apropie de cincizeci. Va mai putea începe *încă o dată* la cincizeci de ani?

— O femeie ca ea poate începe oricând, spuse Cladova.

— Nu, nu-ti vorbeam de Leana ca femeie, continuă Hrisanti cu o neaşteptată oboseală în glas. Mă gândeam la ea ca *artistă.*

Rămase o clipă pe gânduri, cu paharul la buze, parcă nu s-ar fi putut hotărî să soarbă.

— Poate mă înşel, adăugă absent. Poate voiam să spun altceva...

începu să soarbă, pe gânduri.

Când ajunse în *hall,* clipi, ca să-şi obişnuiască ochii cu lumina, apoi se apropie de un *piccolo* şi-l întrebă de Sala catalană. Nu era departe; trebuia să ocolească rotonda cu oglinzi,

către care păreau că se îndreaptă toate femeile, şi să traverseze apoi coridorul care conducea la anexă. Adrian porni, cu pasul repede, dar, trecând pe lângă scaunele ispititor aranjate în jurul unei măsuţe, se răzgândi şi se lăsă să cadă într-unul din fotolii. Răsuflă adânc, parcă cuprins deodată de o blândă oboseală, apoi închise ochii. Dar lumina aceea artificială, deşi nu părea puternică, pătrundea şi prin^pleoape, silindu-l să rămână treaz, şi după câteva clipe deschise ochii, în fotoliul din faţa lui, un bătrân îi zâmbea.

Nu-l văzuse venind, şi Adrian privi mirat în jurul lui.

— Ceilalţi au plecat la bar, spuse bătrânul, continuând să zâmbească. Eu mai aştept.

Şi-i arătă ţigara de foi, de-abia începută.

— Mă duceam spre Sala catalană, începu Adrian, pregătindu-se să se ridice. Dar acum mă întreb dacă mai merită osteneala. Deşi...

Se întrerupse şi se aşeză din nou în fotoliu. Apoi îşi privi concentrat tovarăşul, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască.

— Deşi, continuă, când adineoari, în ascensor, am auzit pentru întâia oară de pictor, de artistul laureat, am simţit cum mi se fac semne. *Semne,* repetă el, subliniind cuvântul, şi, vă asigur, nu mă înşel niciodată: le simt şi le presimt de departe, deşi nu le înţeleg numaidecât, vreau să spun, nu le descifrez pe loc mesajul. Pentru că, domnul meu, continuă însufleţindu-se deodată, vă mărturisesc că mă aflu într-o situaţie cu totul singulară: ştiu că mă aşteaptă aici cineva, *aici,* într-una din sutele de camere ale acestui hotel, mă aşteaptă cineva, necunoscut, cu care am vorbit sumar la telefon, care mi-a fixat întâlnirea astăzi, la 4, 30, şi al cărui nume nu mi-l pot reaminti. Ştiu doar că este un nume *care nu ascunde nimic...*

Se opri tot atât de brusc şi căzu pe gânduri.

— Sala catalană? întrebă bătrânul. Cred că am văzut-o şi eu. Nu poate fi departe, adăugă, îndreptându-şi privirile către oglinzi.

— Ştiu unde e, reluă Adrian. Şi mi s-a vorbit şi de o vitrină în care sunt expuse diferite obiecte ale pictorului laureat. Mă veţi întreba de ce

mă interesează pe mine, *poet,* obiectele unui pictor. E greu să vă explic, pentru că, deocamdată, simpatia aceasta constituie şi pentru mine o taină, un mister. Dar am simţit că mi se fac semne, şi am simţit asta în ascensor, când o doamnă frumoasă mi-a vorbit de pictor, de certitudinea lui - dar poate că e mai mult decât o certitudine, poate că e o legendă - în sfârşit, de proverbiala lui butadă că într-un ascensor, ori urci, ori cobori, *e acelaşi lucru,* căci numai direcţia variază. Dar asta, evident, nu este adevărat, sau, cel puţin, nu este adevărat sub forma în care mi-a fost transmisă mie. E drept, şi Heraclit a spus ceva în acelaşi sens, dar...

Se întrerupse din nou şi zâmbi amar, urmărind cu ochii un rotocol de fum înălţându-se molatec deasupra lor.

— Ce e teribil în amnezia unui poet, reluă după o lungă tăcere, este faptul că, pe măsură ce memoria personală dispare, o altă memorie, i-aş spune culturală, răzbeşte din adâncuri, şi dacă un miracol nu intervine, până la urmă îl stăpâneşte complet. Domnul meu, rosti cu gravitate, sunt ameninţat să fiu redus la *cultură,* să devin un ins eminamente cultural! Şi nici nu îndrăznesc să-mi închipui ce s-ar putea întâmpla mai târziu, când chiar şi memoria culturală se va elibera de matca ei istorică şi voi rămâne *om în general...* Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie? întrebă, coborând uşor glasul.

— Vorbeaţi de Heraclit...

— Exact. Mă refeream la acel fragment în care Heraclit afirma că „drumul în sus şi drumul în jos sunt, de fapt, unul şi acelaşi lucru".

Evident, citisem şi eu, ca toată lumea, fragmentele lui Heraclit, *dar când?* în prima

tinereţe. Şi vă asigur că ieri, alaltăieri, nu aş fi putut să reproduc fragmentul, şi poate nici nu mi-aş fi amintit că Heraclit a spus aşa ceva... Dar astăzi, în timp ce nu reuşesc să-mi amintesc un nume atât de simplu, şi atât de important pentru mine - numele celui care mă aşteaptă ca să-mi transmită un mesaj - astăzi, domnul meu, întrebaţi-mă ce vreţi, din tot ce-arn citit, şi vi le spun pe toate pe de rost...

— Totuşi, spuse bătrânul răsucindu-şi trabucul între degete şi privindu-l de foarte aproape, totuşi nu văd legătura. Legătura între Heraclit, persoana care v-a dat întâlnire aici şi vitrina de lângă Sala catalană.

Adrian îl ascultase cu emoţie.

— Aveţi dreptate! exclamă după o lungă tăcere. Aveţi perfectă dreptate, şi vă mulţumesc că, poate fără să vreţi, m-aţi ajutat să prind din nou firul. Pentru că undeva, nu ştiu când, probabil când mi-am dat seama că am întârziat şi i-am spus şoferului să mâne mai repede, *s-a rupt firul.* Şi când doamna din ascensor a adus vorba de pictorul laureat şi de vitrina de lângă Sala catalană, eram gata-gata să prind firul, dar s-a întâmplat ceva şi iar s-a rupt. Dar acum, dumneavoastră,

Îşi nici nu ştiu cum să vă mulţumesc, dumneavoastră aţi ghicit că *este* o legătură, deşi mărturisiţi că *n-o vedeţi.* Dar poate am s-o descopăr eu...

Se ridică brusc, se înclină în faţa bătrânului şi se îndreptă hotărât către rotonda cu oglinzi.

La capătul *hall-u|ui* îl întâmpină un grup masiv de invitaţi, ieşind gălăgioşi dintr-o sală învecinată. Adrian voi să-i lase să treacă, dar după câteva minute îşi pierdu răbdarea şi, cerându-şi scuze, îşi făcu loc printre ei. Se trezi dincolo de rotonda cu oglinzi şi rămase o clipă nehotărât, în faţa lui se întindea un alt *hali,* cu acelaşi covor gros, Iroşu-aprins, cu aceleaşi fotolii şi măsuţe joase. Doar lumina părea aici mai puţin obositoare. Adrian căută din ochi *unpiccolo.* Când îl zări şi se îndreptă spre el grăbind pasul, îl auzi strigând: „Domnul Orlando!" şi se opri emoţionat, aşteptând să i se potolească bătăile inimii.

„Domnul Orlando! mai strigă o *fatâpiccolb* şi se îndreptă spre una din săli, cea cu uşile larg deschise. Adrian îl ajunse din urmă.

— Cine îl caută pe domnul Orlando? întrebă.

Piccolo-ul îl privi cu un zâmbet secret, amuzat, apoi şopti.

— Nu pot să vă spun. E o surpriză.

Adrian îl bătu pe umăr şi-l lăsă să plece. Dar, de departe încercând să nu se trădeze, îl urmărea. Auzindu-se strigat, un bărbat între două vârste, cu ochelari *pince-nez* şi figura severă, închise dosarul pe care-l citea şi, ridicându-se plictisit din scaun, întrebă:

— Ce s-a mai întâmplat şi de data asta? Ce s-a mai întâmplat?

— Domnul Orlando, şopti *piccolo,* zâmbind misterios. Sunteţi aşteptat.

. Orlando îl urmă morocănos. Grăbind pasul, Adrian se apropie de el.

— îmi daţi voie, începu, n-am avut onoarea să vă fiu prezentat, dar cred că e la mijloc o eroare.

Orlando îşi continuă mersul fără să întoarcă capul, ca şi cum nu 1-ar fi auzit.

— într-un chip destul de misterios, reluă Adrian, am fost introdus într-un circuit care mi-a fost comunicat la recepţie, dar desigur din eroare. E drept, i-am spus că aveam întâlnire la 4,30.

Orlando se opri, îşi potrivi ochelarii şi-l privi lung fără expresie.

— Ce este cu 4,30? întrebă. Cine ţi-a spus de 4,30?

— Ah, făcu Adrian, zâmbind amar, e o poveste lungă! Lungă şi tragică.

Orlando îl mai privi, pătrunzător, apoi îşi reluă mersul.

— Vino cu mine, spuse.

— Aş veni cu cea mai mare plăcere, se scuză Adrian, întovărăşindu-1, dar tocmai căutam Sala catalană, voiam să examinez vitrina.

— Ai s-o examinezi mai târziu, îl întrerupse Orlando fără să se întoarcă. De unde ştiai de 4, 30?

— Asta a fost ora pe care mi-a fixat-o.

— Cine? întrebă surprins Orlando, oprindu-se din mers.

— Ah, dacă aş şti! exclamă Adrian. Dacă aş izbuti să-mi amintesc numele! Era un nume foarte simplu, cum să vă spun? Simplu. *Prea simplu chiar.* Poate că de aceea mi-a scăpat din minte. Dar m-a impresionat vocea aceea clară, senină, fără nici un fel de patos, şi totuşi gravă, *urgentă.*

Orlando îl privea bănuitor, umezindu-şi încet buzele.

— Şi mesajul, continuă Adrian, tot ce mă lăsa să înţeleg că are să-mi transmită astăzi, la 4, 30.

— Ce fel de mesaj? îl întrerupse din nou Orlando, coborând uşor glasul şi trecându-şi dosarul dintr-o mână în cealaltă.

— Ah, dacă aş şti, dacă aş şti! repetă Adrian, cuprins parcă de deznădejde. Ştiu doar că mă privea direct, şi ne privea direct pe fiecare din noi în parte, pe dumneavoastră, pe doamnele din ascensor, pe venerabilul bătrân de la recepţie, ne privea pe toţi...

Orlando îşi potrivi nervos ochelarii, apoi se întoarse către *piccolo,* care îl aştepta la câţiva paşi.

— Cine ai spus că mă cheamă? îl întrebă.

— Nu pot să vă spun. E o surpriză.

— Bine. Du-te şi spune-le să mă aştepte. Să mă aştepte cu surpriza.

Se apropie de Adrian, îi luă braţul cu o neaşteptată cordialitate şi-i şopti: — Haidem la Sala catalană. Ce te interesează mai mult: fete?

băieţi?^

— în primul rând, vitrina cu obiectele artistului. Şi vă spun asta cu deznădejde, aproape cu teroare. Este ultima mea şansă. Poate că mă aşteaptă încă.

— Dar dacă nu te mai aşteaptă? şopti din nou Orlando.

— Ah, atunci, răspunse Adrian înălţând resemnat din umeri, atunci nu mai e nimic de făcut. Deşi, deşi, adăugă după câteva clipe. Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles...

Intrară într-o sală nu prea spaţioasă, slab luminată, care părea a fi bar, bodegă şi totodată cafenea. Orlando îl conduse direct către ultima masă din fund. îndată ce-l văzuse intrând, barmanul se luă după el.

— Dă-ne ce ne trebuie, îi spuse Orlando fără să întoarcă capul.

îl lăsă pe Adrian pe canapea şi se aşeză pe scaun, în faţa lui. îi arătă dosarul.

— Ştii ce am aici? întrebă zâmbind. Milioane, îţi spun asta ca să ştii, să fii informat. Şi acum spune, te ascult.

Adrian îl privea cu simpatie, aproape cu căldură.

— De unde să încep? întrebă.

— Ia-o de la început. De la începutul începutului.

Adrian rămase câteva clipe pe gânduri.

— Evident, în ceea ce mă priveşte, spuse, *începutul începutului* îl constituie revelaţia

poeziei. Ce-am fost înainte de a fi poet nu mai mi-aduc aminte şi nici nu mă interesează. Probabil că am fost carnivor.

Asta sunt şi acum, dar *ştiu* că *sunt* carnivor. Vedeţi diferenţa?...

Aşadar, cum vă spuneam, totul a început prin poezie.

— Ce fel de poezie? îl întrerupse Orlando.

— Ei bine, continuă Adrian, aşa cum probabil aţi ghicit deja, trebuie să recunosc că, pentru mine, poezia e mai mult decât o tehnică mistică sau un instrument de cunoaştere. Poezia este prin excelenţă o metodă politică; şi, din nefericire, este ultima metodă politică pe care o mai avem la îndemână. Dacă nici ea nu reuşeşte, nu mai avem nici o speranţă. Dispărem sau ne întoarcem acolo unde ne aflam acum multe sute de mii de ani. La un moment dat Dumnezeu se va apropia de unii din noi, cei care vom mai rămâne treji şi ne va spune: *Messieurs, on ferme!*

Barmanul adusese o ceaşcă mare cu cafea şi un pahar pe jumătate plin, cu o sticlă de sifon alături.

— Nu ştiu ce este, spuse Adrian, umplându-şi paharul cu sifon, dar orice ar fi, e binevenit. Mi-e sete.

Bău fericit, închizând pe jumătate ochii.

— Vino la subiect, îi spuse Orlando. Ce facem cu politica?

— Dacă nici poezia nu reuşeşte, nu mai e nimic de făcut Am încercat tot: religie, morală, profetism, revoluţie, ştiinţă; tehnologie.

Am încercat, pe rând sau împreună, toate aceste metode, şi nici una n-a reuşit. N-am putut schimba omul. Mai precis, nu 1-am putut transforma în *om adevărat.* Dintr-un anumit punct de vedere - şi este singurul punct de vedere care mă interesează - am rămas aşa cum eram când Orfeu încă nu venise printre noi, printre lupi, mistreţi şi traci.

— Orfeu? se miră încruntându-se Orlando. Orfeu din Infern?

— Trebuie să precizez că nu mă refer atât la traci, cât la fiarele sălbatece. Vă aduceţi aminte cum le-a îmblânzit Orfeu, cântându-le şi acompaniindu-se din harfa. Că a civilizat pe traci nu e atât de important. Mult mai important este faptul că a îmblânzit lupii, urşii şi mistreţii prin muzică şi poezie. Mai ales prin poezie, pentru că magia supremă o constituie verbul.

— Vino la subiect! îl întrerupse Orlando.

— înţelegeţi la ce fac aluzie: fiarele sălbatece sunt oamenii în starea lor naturală şi, puteţi adăuga, vă invit chiar să adăugaţi, chiar şi oamenii în condiţia lor culturală. Tot sălbateci sunt, dacă n-au acces la *logos,* dacă, adică, n-au fost confruntaţi cu singura magie susceptibilă de a le schimba radical modul lor de a fi: magia verbului, poezia...

— Dar ce facem cu politica? îl întrerupse din nou Orlando.

— Trebuie să-i îmblânzim. Şi traduc imediat; aşteptăm pe Orfeu, aşteptăm pe acel poet de geniu al cărui verb *va sili* omul să se deschidă către spirit; cu alte cuvinte, va precipita mutaţia pe care au râvnit-o toate religiile şi toate filozofiile din lume. Cine îi va mai putea rezista, lui, poetului? Vă întreb: ce mistreţ a mai putut rămâne el însuşi, mistreţ în toată firea, ascultându-l pe Orfeu?

— Dar atunci, îl întrerupse Orlando, întinzând mâna pe deasupra mesei şi apucându-l de braţ, atunci ce căuta el, Orfeu, în Infern?

Adrian nu-şi putu ascunde un zâmbet de secretă satisfacţie.

— Mă aşteptam la întrebarea asta, o simţeam de mult apropiindu-se, pregătindu-se să-mi frângă aripile. Pentru că, îngăduiţi-mi să fiu sincer, o asemenea întrebare e făcută să mă

descurajeze, cum spuneam: să-mi frângă aripile. Şi, din nefericire, nu sunteţi singurul; chiar şi poeţii sunt obsedaţi de acest episod. Dar,

eţi-mă, este vorba de un simplu episod, e adevărat, patetic, dar şi iestul de banal, un episod care, în orice caz, nu poate deveni exemplar pentru noi, cei din ziua de azi.

— Mă rog, îl întrerupse din nou Orlando, a fost sau n-a fost în fern?

— Evident c-a fost, dar de ce? Ca să-şi salveze soţia, pe Euridice. E |foarte frumos, e, cum spuneam, patetic, dar este doar o dovadă de goste conjugală. Câţi din noi n-am face acelaşi lucru dacă am avea prestigiile lui la dispoziţie? Dar, recunoaşteţi, Orfeu a coborât în Infern să salveze *o singură* fiinţă şi încă o fiinţă mult iubită, pe propria lui 3tie. Nici măcar n-a coborât pentru o necunoscută sau un ins oarecare, bătrân, sau un copil, mai ales un copil, căci în primul rând copiii lor muşcaţi de şerpi. Dar Christos a coborât în Infern pentru toţi ' oamenii, pentru toţi cei care muriseră de la Adam încoace, milioane şi milioane de necunoscuţi şi de necunoscute, a coborât în Infern ca să-i mântuiască. Şi cu toate acestea, adăugă cu gravitate şi melancolie, nici creştinismul, Biserica lui Christos, n-a izbutit să schimbe oamenii. De ce să mai vorbim, atunci, de Orfeu în Infern? E un simplu episod care nu-mi revelează nimic. Şi ştiu şi de ce nu-mi revelează nimic: pentru că poetul nu e implicat în acet *descensus ad Inferos.* în timp ce Orfeu în Tracia, Orfeu printre lupi, urşi şi mistreţi...

— Unde vrei să ajungi? îl întrebă Orlando bănuitor, aproape cu teamă.

— Mă întorc de unde am plecat. Vă spuneam că aşteptăm poetul, că asta e ultima noastră speranţă. Poetul, repetă Adrian cu fervoare, mai mare decât Eschil, şi Shakespeare, şi toţi ceilalţi laolaltă. Profet şi taumaturg în adevăratul sens al acestor cuvinte, adică în sensul lor *politic.*

Aşeză paharul gol pe tavă şi căzu pe gânduri.

— Şi acum, vino la subiect, îl trezi Orlando. De unde ştiai de întâlnirea de la 4,30?

— De la 4,30? întrebă Adrian privindu-l turburat. Nu. Eu vă vorbeam de poetul pe care-l aşteptăm şi de misiunea lui politică.

— Lasă astea, îl întrerupse nerăbdător Orlando. Mi-ai spus în *hali* că ai venit pentru că aveai o întâlnire cu un necunoscut . O întâlnire fixată pentru 4,30.

Adrian îl ascultase concentrat, cu mâna dreaptă la tâmplă.

— Evident! evident! exclamă. Acum îmi aduc foarte bine aminte şi vă mulţumesc că m-aţi ajutat să recuperez acest amănunt care, din motive încă misterioase pentru mine, pare a fi deosebit de important.

Orlando îl privi câtva timp nehotărât, apoi insistă:

— Şi cu toate acestea, adineaori, în *hali,* mi-ai vorbit de o întâlnire la 4,30, cu un necunoscut, al cărui nume îl uitaseşi, dar care te chemase special ca să-ţi transmită un mesaj. Un mesaj care...

— Evident! îl întrerupse Adrian cu exaltare. Acum îmi aduc perfect de bine aminte. O voce extraordinară, pe care n-am s-o uit niciodată.

Şi-mi spunea: „Inutil să-ţi explic toate acestea la telefon, dar o să stăm pe îndelete de vorbă". Evident, am înţeles imediat: era vorba de un mesaj...

— Ei bine, asta te întreb şi eu. Despre ce mesaj era vorba?

— Nu mi 1-a spus, dar bănuiesc că 1-am ghicit Ni se adresa nouă, tuturora, mai precis: ni se adresa fiecăruia din noi în parte, fiecărui mod specific de a fi. în cazul meu, bunăoară, se adresa poetului...

— Dar de unde ştia el că eşti poet? îl întrerupse Orlando. De unde ştia el că eşti poet

înainte de a te cunoaşte?

Adrian îl privea adânc, concentrat, ca şi cum s-ar fi trudit să-l înţeleagă.

— Cum să vă spun? începu el târziu, turburat. Nu existam, pentru el, decât în măsura în care erain poet. Căci nu am altă identitate. Ce 1-ar fi putut interesa pe el - de fapt, ce te-ar putea interesa pe dumneata sau pe oricine altul - ce sunt eu *în afară* de poet? Şi, în primul rând cum am putea şti cine sunt când nu sunt poet? Cum am putea cunoaşte ceva care nu aparţine sferei cunoaşterii? Este ca şi cum m-ai întreba ce gândeşte acum ficatul sau rinichiul meu. Există un singur răspuns posibil: aceste foarte utile organe nu gândesc nimic, îşi văd doar de treaba lor, de o importanţă capitală pentru mine, dar care n-are nimic de-a face cu gândirea. Din fericire, adăugă zâmbind împăcat.

Orlando izbucni deodată într-un râs scurt, îşi scoase ochelarii şi începu să-i şteargă migălos cu batista.

— Eşti dat dracului!, spuse cu o vădită satisfacţie. Dar să ştii că nici Orlando nu se lasă mai prejos. Hai cu mine, că m-aşteaptă o surpriză...

— Care e? îl întrebă.

Băiatul întinse braţul şi i-o arătă. Femeia înainta încet, pe gânduri, şi oarecum la întâmplare, parcă n-ar fi ştiut încotro să se îndrepte. La răstimpuri întorcea brusc capul, ca şi cum s-ar fi trezit sau i s-ar fi părut că se aude chemată.

— Nu, n-o cunosc, spuse bătrâna. Dar de ce credeai că o cunosc?

Băiatul îşi mişcă încurcat, de mai multe ori, sprâncenele şi apoi îşi aşeză cuminte amândouă mâinile pe genunchi.

— Se plimbă pe aici, pe lângă noi, de o jumătate de ceas. Credeam că te cunoaşte, dar nu îndrăzneşte să se apropie pentru că te vedea citind...

Bătrâna îi căută ochii, îl privi adânc şi zâmbi.

— Cu alte cuvinte, te plictiseşti.

— Da, mărturisi băiatul, susţinându-i privirile.

— Spune drept, când ai băgat de seamă că doamna aceea se tot plimbă pe lângă noi?

— Când am văzut că se întoarce a treia oară şi parcă ar fi venit direct către noi. Dar te vedea citind mereu şi nu îndrăznea...

— Nu, n-o cunosc, repetă bătrâna.

Luase revista în mână, dar se răzgândi şi o aşeză alături, pe canapea.

— Şi-acum, îl întrebă, zâmbind, după ce-şi mai privi o dată ceasul, cum vrei să ne distrăm? Pentru că mai avem de aşteptat încă cel puţin douăzeci de minute...

Femeia se oprise în faţa vitrinei.

— Nu, nu e asta, auzi pe cineva în spatele ei. Nu e vitrina artistului laureat...

— Dar, în fond, despre ce este vorba? de ce-i spune artistul laureat?

— Era un pictor. A venit aici, demult, pentru câteva zile, şi a rămas. Nu se mai îndura să plece, îi plăcea să se plimbe cu ascensorul.

Pentru că, afirma el, ori spui Jos", ori spui „sus", ori urci, ori cobori este totuna...

— Evident, interveni altcineva, n-a mai rămas mult. L-au evacuat.

Dar i-au păstrat lucrurile...

Femeia se depărta încet, dar după câţiva paşi întoarse ca din întâmplare capul şi privi grupul care rămăsese încă în faţa vitrinei.

Zâmbetul care-i luminase faţa o clipă i se stinse şi-şi reluă plimbarea.

După ce se mai întoarse o dată în primul salon, şovăind în faţa vitrinelor, se îndreptă

hotărâtă către ascensor şi apăsă pe buton. Câteva clipe în urmă, uşa ascensorului se deschise, şi era gata să intre, când auzi şoapte precipitate în spatele ei. Femeia deschise repede poşeta şi, ca şi când şi-ar fi dat seama că a uitat ceva, se întoarse brusc, îndreptându-se grăbită spre bar. Privi ca din întâmplare femeia palidă, cu un mic şorţ verde, care-şi stăpânea anevoie emoţia, şi tânărul care-i vorbea în şoaptă, agitat. Alături, un bărbat înalt, cu o figură severă, îşi ţinea amândouă mâinile la spate, silindu-se să privească drept înaintea lui.

întovărăşindu-1, Adrian continua să-i vorbească:

— Mă leagă de dumneata admiraţie şi recunoştinţă, pentru că m-ai ajutat să recuperez poate ce-a fost mai important: întâlnirea şi mesajul.

Să reconstituim, deci, esenţialul: dacă, aşa cum spuneam, poezia e prin excelenţă o tehnică politică, şi dacă poetul adevărat, pe care-l aşteptăm, este - şi nu poate să fie decât asta - un nou Orfeu în Tracia, mesajul de care vă vorbeam mă priveşte *în primul rând pe mine...*

Orlando se opri în faţa unei uşi masive şi, punându-şi degetul la gură, îi făcu semn să tacă.

— Pentru că, continuă Adrian în şoaptă, în acest habitat, după câte ştiu, numai eu sunt poet. Cu alte cuvinte...

Dar Orlando îl dădu prieteneşte la o parte şi-şi apropie urechea de uşă. Ascultă câteva clipe, apoi o deschise cu multă luare aminte.

Surprins de întunerecul şi tăcerea din sală, făcu un pas şi strigă:

— *// Comandante!*

Atunci se auzi, foarte încet, ca venind de departe, o orchestră, şi în sală, în mai multe părţi deodată, începură să pâlpâie lumini palide, parcă de lumânări şi de vetuste lămpi cu gaz.

— Cu alte cuvinte, reluă Adrian, apropiindu-se din nou de Orlando, numai unul ca mine, un poet conştient de misiunea lui politică a poeziei e susceptibil să înţeleagă mesajul...

— *II Comandante!* strigă încă o dată Orlando.

Orchestra se auzea acum mai desluşit şi lumina candelabrelor creştea lin, dar încontinuu, lăsând să se vadă o mare sală de bal, o estradă şi nenumărate mese, în jurul cărora aşteptau, tăcute, parcă adormite în scaunele lor de epocă, figuri excentric costumate. Adrian privi fascinat în jurul lui.

— Admirabil! exclamă el, îndreptându-se agale spre estradă.

Admirabil! Aşa cum a fost şi aşa cum o să mai fie.

Un bărbat scund şi brun, tânăr încă şi neaşteptat de agil pentru proporţiile lui, venise aproape alergând din fundul sălii.

— Ce-i asta? îl întrebă Orlando. Ce v-a apucat?

— Surpriza. Veneţia, Casanova, *// ballo in maschera.*

— Nu-mi place, făcu Orlando, schimbându-şi dosarul în cealaltă mână. Sunt enervat. N-a venit, adăugă coborând glasul. Şi nici un semn, nici un telefon...

— N-a venit? repetă în şoaptă *// Comandante.*

întoarse capul şi-l căută cu ochii pe Adrian.

— Nu e el, continuă nervos Orlando. Şi nici măcar nu ştiu cine e.

Se preface, se ascunde. Spune că e poet, dar vorbeşte tot timpul de politică. Şi totuşi ştie ceva. Ştia de întâlnire...

// Comandante întoarse din nou capul către Adrian, îl zări apropiindu-se de un grup de lângă estradă.

— Vasăzică ştia, repetă, zâmbind cu înţeles.

— Dă-i ce trebuie, reluă Orlando, şi vezi dacă afli ceva.

— Ce-i place? fete? băieţi?

— Dar cine poate să ştie? Vorbea de Orfeu. încearcă să afli ce-i cu ᵉl adăugă, coborând şi mai mult glasul. Dar fără *super* şi fără *extra.*

Mi-e simpatic şi pare deştept. Păcat că nu ştie ce vrea. Spune că-i poet.

La mese se aprinseseră acum lămpi minuscule de diferite culori, şi figurile mascate păreau că încep să se învioreze. Orlando îşi trecu dosarul din nou dintr-o mână în cealaltă şi pomi, fără chef, către estrada unde se oprise Adrian. Văzându-l apropiindu-se, muzicanţii, îmbrăcaţi şi ei în costume veneţiene, se ridicară în picioare, şi câteva clipe în urmă sala se însufleţi brusc. Măştile din jurul meselor începură să vorbească toate deodată, femeile izbucneau pe rând în râs, şi din mai

multe părţi, perechi extravagant costumate se ridicau cu meticuloasă eleganţă, pregătindu-se de dans.

— Spune-le să cânte mai încet, spuse Orlando, şi să facă mai puţin zgomot. Sunt enervat!

// Comandante porni alergând spre orchestră, ridicând amândouă braţele în aer şi lăsându-le de mai multe ori în jos, din ce în ce mai lent.

— *Piano! Picmo!* strigă el.

Perechile care se apropiaseră de parchet, aşteptând semnalul priveau întrebătoare.

— *Allegria, mă non troppo!* şopti *// Comandante,* strecurându-se cu agilitate printre mese.

Apoi se apropie de Adrian, chiar în clipa când Orlando îi luase braţul.

— *Maestrol* începu el cu brio.

— Nu te mai osteni, îl întrerupse Orlando. I-am explicat tot. Dă-ne ce ne trebuie.

// Comandante îi întovărăşi până la masa unde-i aşteptau intimidate cele trei femei mascate, apoi dispăru.

— Ar putea fi aceleaşi, spuse Adrian, înclinându-se şi sărutându-le ceremonios mâna. Căci, după cum se vede, măştile, deşi diferite, *sunt aceleaşi.* Ca să le identific, mai am la îndemână un mijloc, unul singur:

o întrebare. Dar încă n-am s-o pun... Pentru că, în fond, ce fel de identitate aş descoperi? Cea care mă interesează pe mine e aceeaşi, sub orice mască.

Fetele începură să râdă, oarecum stingherite, privindu-se una pe alta, şi, pe furiş, privind spre Orlando, care părea foarte abătut, cufundat în gânduri. Adrian râse şi el, cu poftă, foarte bine dispus, parcă veselia fetelor ar fi fost irezistibilă şi molipsitoare.

— Sunteţi aşadar *aceleaşi,* spuse, şi atunci nu mai mă repet.

Continui deci de unde m-am oprit când am fost întrerupt de amabilul nostru amfitrion. Dacă, aşa cum spuneam, poezia e prin excelenţă metodă politică, şi este ultima metodă politică pe care o mai putem încerca, poezia este într-un anumit fel o soteriologie, o doctrină a salvării. In acest caz, întâlnirea de astăzi echivalează, pentru mine - şi, repet, *numai pentru mine,* care sunt poet - echivalează cu o revelaţie.

// Comandante se întoarse, urmat de trei chelneri costumaţi, purtând imense tăvi de argint, încărcate cu sticle şi pahare de felurite mărimi şi culori. , — Ascultă aici, îi spuse Orlando. Ascultă, că e interesant.

— Nu vă speriaţi de cuvinte, continuă Adrian. Nu orice revelaţie trebuie să semene cu revelaţiile pe care le cunoaştem din cele două Testamente. Revelaţia adresată unui poet, bunăoară, poate rămâne pentru toţi ceilalţi incomprehensibilă.

Tăcuţi, chelnerii se apropiau de fiecare cu o altă sticlă şi le umpleau paharele. //

Comandante părea gata pentru un toast, dar Orlando îl privise scurt, şi atunci se mulţumi să spună:

— *Salute!*

— *Salute!* repetară fetele.

— Nu ştiu ce e, spuse Adrian, dar orice ar fi e binevenit. Mi-e sete!

Sorbi la început cu măsură, apoi bău spornic şi goli paharul.

Orlando întoarse capul către cele câteva perechi care dansau parcă absente, căci orchestra se auzea acum în surdină, iar la mese toţi vorbeau în şoaptă, privind pe furiş către masa lor.

— Ce plictiseală! exclamă deodată, întorcându-se către // *Comandante.* Unde i-ai găsit? Veneau de la vreo înmormântare?

// *Comandante* se sculă brusc şi, de departe, făcu semn orchestrei ridicându-şi şi tremurându-şi energic braţele. Apoi trecu printre mese, şoptind.

— *Allegria! Allegria!*

De pretutindeni perechile se ridicară speriate, îndreptându-se cu grabă spre parchet, iar cei rămaşi începură să râdă şi să vorbească tare, să-şi mişte scaunele.

— Extraordinar! exclamă fermecat Adrian, după ce una din fete îi umplu din nou paharul. Extraordinar şi peste putinţă de înţeles. Căci sunt *aceiaşi* şi *aceleaşi,* şi fac asta de mii de ani, poate de zeci de mii de ani! E un mister că nu-şi aminteşte nimeni. Sau poate nu e un mister, adăugă, apropiindu-şi paharul de buze, poate e numai un miracol.

— Lasă astea, îl întrerupse Orlando. întoarce-te la subiect. Vorbeai de întâlnirea de astăzi. Spuneai că era de o mare importanţă, că era o revelaţie. De ce?

— V-am spus de ce: pentru că întâlnirea făcea posibilă transmiterea unui mesaj.

// *Comandante* tocmai se aşezase pe scaun şi apucase paharul.

— Ascultă aici, îi atrase atenţia Orlando. Ascultă, că acum devine interesant. Vorbeşte de mesaj. La întâlnirea de astăzi, spune, aştepta un mesaj, înţelegi? La 4,30, *aştepta un mesaj.*

— Un mesaj? repetă încurcat // *Comandante.* De la cine?

Adrian îl privi o clipă, cercetător, apoi apucă paharul şi bău îndelung, parcă ar fi încercat să amâne răspunsul.

— Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles, începu el târziu. Un mesaj presupune un mesager, iar mesagerul e trimis întotdeauna de *altcineva...*

— Asta vreau să ştiu şi eu, îl întrerupse Orlando, pierzându-şi răbdarea. De cine?

— Trebuie să existe un răspuns pentru fiecare din noi, continuă Adrian. Nu ştiu în ce măsură răspunsul pe care-l voi primi eu va fi valabil şi pentru dumneata...

— Lasă astea, îl întrerupse din nou Orlando. Dacă e valabil sau nu, am să-ţi spun eu mai târziu. Deocamdată, spune-ne *cine* 1-a trimis şi *de ce? De ce* la 4,30?

Fredonând, schiţând mişcări de dans şi bătând ritmic din palme, mai multe măşti se apropiau de masa lor, dar Orlando apucă brusc dosarul şi, fâlfaindu-l ameninţător, le făcu semn să se depărteze.

— La 4,30? repetă Adrian, frecându-şi fruntea, într-adevăr, de ce la 4,30? Trebuie să existe un răspuns. Dar ca să-l găsesc, trebuie mai întâi să identific pe *celalt,* pe cel care se află înapoia mesagerului, înţelegeţi la ce fac aluzie, adăugă, întorcându-se către vecinele lui. Ca să folosesc limbajul teologic - şi precizez că-l folosesc numai ca *limbaj,* căci altminteri teologia mi-e indiferentă şi poate chiar inaccesibilă - ca să folosesc limbajul teologic, nici mesajul, nici purtătorul lui, mesagerul, nu te pot mântui. Mesagerul te *trezeşte* numai, te pregăteşte să

descifrezi sensul *personal* al revelaţiei care este pe cale să ti se facă...

în acea clipă uşa se deschise şi un bărbat înalt se opri în prag. îşi tinea mâinile la spate şi începu să cerceteze sala cu privirile, corect, fără grabă. Adrian îl privi mirat, încruntându-se, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască. Omul se îndreptă spre masa lor, hotărât şi totuşi cu discreţie. Când ajunse, se aplecă spre urechea lui Orlando şi-i şopti câteva cuvinte.

— *Piano! Piano!* exclamă *// Comandante,* ridicându-se brusc şi îndreptându-se, aproape în fugă, spre orchestră. *Piano!*

Nedumerite, câteva perechi se opriră brusc şi se aşezară, tăcute, la mese. Dar cele mai multe îşi continuară dansul depărtându-se lent, şovăitor, îndreptându-se către colţurile întunecate.

— La douăzeci şi unu? întrebă plictisit Orlando. Eşti sigur c-a fost la douăzeci şi unu? Dar cine 1-a pus să urce la douăzeci şi unu? Aveam întâlnire la mine în apartament. Şi când am văzut că se face cinci şi nu mai vine, mi-am luat dosarul şi am coborât. Credeam că s-a oprit la bar...

Fetele îşi apropiară capetele şi începură să şoptească.

— *La Vedova,* auzi Adrian pe vecina lui din dreapta.

Apucă paharul plin şi începu să soarbă.

— Accident! Şi tot la douăzeci şi unu!... i se păru că mai aude tocmai în clipa când // *Comandante* se întoarse, ştergându-şi fruntea cu batista şi zâmbind întruna.

— N-a fost nici un accident, interveni el, încruntându-se brusc. S-a oprit iar ascensorul între etaje, s-a oprit la douăzeci şi unu. Asta a fost tot.'.

Era gata să se aşeze pe scaun, când Orlando se ridică şi, fără să privească pe cineva, cu dosarul sub braţ, se îndreptă spre uşă. *// Comandante* se grăbi să-l ajungă din urmă. Urmărindu-i cu privirile, Adrian văzu uşa deschizându-se din nou. Femeia şovăi în semiîntunerec şi se lipi încet de perete. Brusc, Adrian îşi puse mâna la inimă.

— *Chi e costul che senza morte* :

Va per lo regno della morta gente?

şopti el, întorcându-se către vecina lui.

Fetele îl priveau zâmbind, stingherite, neîndrăznind să râdă.

Orchestra, care cântase ultimele minute în surdină, încetă.

— A început iar să se zbată, spuse Adrian, apăsându-şi palma pe inimă. *Mi se fac semne.* Dacă nu mai mă întorc, să nu vă neliniştiţi. Nu mi se poate întâmpla nimic. Ca şi voi toţi, sunt nemuritor...

faţa.

Femeia îl privea apropiindu-se, cu un mare zâmbet luminându-i

ea.

— Mă aştepţi de mult? îl întrebă. Am întârziat. N-a fost vina mea.

Adrian se înclină, apoi făcu încă un pas, apropiindu-se mai mult de

— Ce e mai curios, spuse, e că înţeleg limba. O înţeleg chiar foarte bine. Parcă aş cunoaşte-o de totdeauna...

Femeia continua să-l privească, zâmbind.

— Este limba ta, Adrian.

— Şi e curios că-mi cunoşti şi numele...

— Cine nu-l cunoaşte? îl întrerupse ea cu emoţie. De la „Floarea-soarelui" la „Platani", de la „Scrânciob" la „Albatros" şi „Dor mărunt", în grădini şi sub atâţia arbori, în parcuri, pe

străzi, după miezul nopţii, cine nu-l cunoaşte, numele tău, Adrian?

Adrian continua să-şi ţină mâna dreaptă sub haină, apăsând-o pe inimă.

— îmi place să te ascult vorbind, spuse. Nu te înţeleg întotdeauna, dar simt că mi se fac semne. *Semne,* repetă coborând uşor glasul, şi parcă vin de foarte departe...

' — într-adevăr, de foarte departe, spuse femeia luându-i mâna. Sunt obosită.

Se aşezară la cea dintâi masă, de lângă perete. Adrian îşi trecu palma pe frunte, îşi frecă ochii, apoi, pe deasupra mesei, îşi plecă puţin capul, cercetând-o.

— Mai spune ceva, începu el târziu. Vorbeşte. Vorbeşte-mi. îmi place să te ascult.

Femeia îşi apropiase pleoapele, parcă s-ar fi trudit să-şi amintească. Brusc, în şoaptă, începu să recite:

... *Pe vântiri ascult Orficul tumult Când şi-ardică struna Fata verde, Una...*

Adrian întinse braţul pe deasupra mesei şi o întrerupse:

— Eu le-am scris? întrebă . Sunt versurile mele?

— Nu. Le-a scris cel care a venit după tine. Dar le-a scris pentru tine, adăugă, căutându-i ochii şi privindu-l adânc.^Le-a scris ca să-ti mulţumească. Pentru că înaintea lui tu scriseseşi „în curte la Dionis".

îţi mai aduci aminte cum începe „în curte la Dionis"?

Parcă ar fi stat gata să recite, dar Adrian îi apucă emoţionat mâna.

— Dar asta a fost demult, asta a fost la început. *La începutul începutului.* Şi nimeni n-a înţeles. N-au înţeles că poemul era scris sub semnul lui Orfeu, că era vorba de Dionysos, şi vesteam acolo beatitudinea fără nume, când vom fi toţi lângă el, alături de el, la curţile lui, ale împăratului, la curţile zmeului...

Femeia îl asculta emoţionată, silindu-se să nu-i scape privirile din privirile ei.

— Nu ştii cât a fost de greu, continuă Adrian. Zadarnic le explicam. Nimeni nu înţelegea că era vorba de Dionysos. Nu-ţi mai aduci aminte de fata aceea frumoasă, căreia noi îi spuneam Leana...

— Nu mă cheamă aşa, şopti femeia. Oamenii îmi spun aşa, dar...

— „...dar pentru păcatele mele, continuă Adrian, am ajuns să cânt prin cârciumi. Dar eu n-am fost făcută pentru asta..."

Femeia îi apucă mâna şi i-o sărută.

— Adrian, Măria ta, pentru tine n-am fost niciodată Leana...

Adrian se ridică turburat şi se apropie de ea.

— Eu ştiu cine eşti, şopti. Ştiam de mult că se va întâmpla aşa. Şi, te rog să mă crezi, nu mi-e frică. Ştiam că un mesager e trimis întotdeauna de *altcineva.* Când vrei, am să te urmez. Nu mi-e frică.

Dar înainte de a pleca, aş vrea doar să te mai întreb: versurile mele, Leana, *versurile mele, toate câte au f ost?*

— Le auzi pe străzi, Adrian, le auzi în întunerec, după miezul nopţii, în grădini şi în cârciumi, pretutindeni unde m-ai trimis să le cânt...

— ...Toate câte au fost, repetă emoţionat Adrian, versurile toate, de la *începutul începutului...*

— Am făcut cum m-ai învăţat, continuă Leana. Le-am împărţit.

Le-am risipit. Mi-ai spus să le cânt noaptea...

— Numai noaptea, o întrerupse Adrian. Ca să-i îmblânzim. Căci noaptea oamenii, şi numai unii din ei, mai pot fi îmblânziţi. Dar, deşi le-ai cântat nopţile, adăugă cu un zâmbet întristat, deşi le-ai cântat noapte după noapte, n-au înţeles. Nu m-au înţeles.

— Acum te înţeleg. Şi dacă într-o zi ai să le spui cine eşti...

Parcă sleit deodată de puteri, Adrian se aşeză pe scaun.

— Le-ai spus tu, şopti. Şi le-ai spus de atâtea ori. Le-ai repetat atâţia ani...

— Eu le-am spus doar ce m-ai învăţat: că sunt îndrăgostită de tine, că eşti poet şi că te cheamă Adrian...

— Ce-aş mai fi putut adăuga altceva? întrebă Adrian, ridicând brusc fruntea, ca şi cum ar fi încercat să-şi ascundă deznădejdea. Nu sunt decât asta. Şi niciodată n-am fost altceva decât asta: Adrian, poetul pe care-l aştepta el însuşi, Adrian de care s-a îndrăgostit prea curând, oh! *prea curând,* îngerul lui păzitor, îngerul Morţii.

Leana continua să zâmbească, lăsându-şi lacrimile să lunece, mari, fără grabă, la întâmplare.

— Pentru păcatele mele, şopti, aşa mi-a fost ursit. Am ştiut asta înainte de a şti altceva. Am ştiut că n-ai să fii fericit. Am ştiut că singurul om pe care-l voi iubi, îl voi iubi toată viaţa, şi va fi singurul pe care n-am să-l pot face fericit...

Adrian îi apucă repede mâna şi i-o sărută, păstrând-o apoi între mâinile lui, mângâind-o.

— Nu, iubirea mea, n-am vrut să spun asta. Cum aş fi putut fi ce sunt dacă n-aş fi fost fericit? Şi cum aş fi putut fi fericit, dacă nu mă găseai tu, îngerul meu păzitor? Dar acum, după ce mi s-au făcut atâtea semne, cum aş mai putea *să nu înţelegi* Ţi-am spus, iubirea mea: nu mi-e frică. Avea o voce clară, curtenitoare, fermă. Am înţeles de la început, dar m-am prefăcut că nu înţeleg. Şi a intervenit, ca de obicei, la început un lapsus, apoi altul, apoi amnezia, şi poate nu-mi părea rău, căci, uitându-i numele, uitasem şi mesajul. Dar acum înţeleg. Şi se întâmplă aşa cum am ştiut că se va întâmpla, îngerul meu păzitor, tu, iubirea mea. Leana, tot tu vei fi şi îngerul Morţii...

Cu un efort, Leana se ridică de la masă şi, apropiindu-se de el, îi luă braţul.

— Şi îngerul Morţii, şopti, pentru că, atunci când ne va fi dat, tot împreună o să plecăm...

Cu mare grijă, parcă i-ar fi fost teamă că s-ar putea prăbuşi, strângându-i braţul foarte aproape de ea, îl conduse către uşă.

— Şi tot eu am să merg înaintea ta, adăugă în şoaptă, zâmbind.

Adrian o urmase tăcut Dar după câţiva paşi se opri brusc şi, întinzând mâna, i-o trecu blând pe obraji, ştergându-i lacrimile. Atunci dădu cu ochii de măştile care-i priveau împietrite, de la mese, de la estradă.

— Ce se întâmplă cu ei? întrebă turburat. De ce-au rămas aşa? De ce ne privesc?

Leana îl trase după ea, cu fermitate.

— Adrian, Măria ta, *să nu ie mai uiţi înapoi,* şopti apropiindu-şi buzele de urechea lui. Să priveşti tot înainte că iar ne pierdem şi cine ştie dacă ne va mai fi dat să ne regăsim...

Deschise uşa, dar rămaseră amândoi în prag, orbiţi de lumina puternică, uniformă, care se revărsa de nu înţelegeai unde pe covoarele roşii.

— Ţi-am spus că nu mi-e frică, începu Adrian cu o voce clară, gravă. Spune-mi drept: asta trebuie să se întâmple *acum,* în câteva clipe? Sau poate s-a întâmplat deja şi nu-mi dau încă seama. Spune-mi drept: *am murit?*

Leana îşi trecu mâna pe ochi, dar nu încercă să-şi şteargă lacrimile.

— Nu, şopti. Numai şoferul a murit. Dar, Adrian, *asta a fost demult! Demult!* repetă ea cu glas neaşteptat de ferm, căutându-i ochii şi privindu-l adânc, cu deznădejde, ca şi cum ar fi voit să-l trezească.

— Şi totuşi 1-am văzut, continuă precipitat Adrian. *L-am văzut!*

Mai mult decât atât...

— Nu trebuia să te uiţi înapoi, îl întrerupse Leana. Adrian, *să nu te uiţi niciodată înapoi.* Că, dacă te mai uiţi o dată înapoi, ne pierdem.

Ne pierdem pentru totdeauna...

înaintau amândoi tăcuţi, îndreptându-se spre rotonda cu oglinzi.

— Acum îmi aduc foarte bine aminte, începu deodată Adrian. Avea o voce clară, distinsă, curtenitoare...

— Aşa ne plimbam amândoi, îl întrerupse Leana, aşa călcam tot ca acum, pe covoare groase, într-un hotel ca acesta şi ne ţineam strânşi unul într-altul şi-ţi spuneam: „Adrian, ce importanţă pot avea toate acestea? E destul că te-am întâlnit, şi tu m-ai iubit, şi m-ai ajutat sămi uit ursita învăţându-mă să cânt şi să spun versuri - şi, chiar dacă iubirea aceasta a noastră va răzbate numai o vară, va fi de-ajuns, îmi vafide-ajuns..."

— îmi aduc foarte bine aminte, continuă Adrian. Atunci, la Viena, ti-am mai spus: Leana, degeaba cântă toţi, cântă după tine „în curte la Dionis". Nimeni n-a înţeles. Şi poate nici nu e vina lor. Căci nimeni n-a înţeles până acum adevăratul sens al mitului orfic. Mesajul lui Orfeu acesta a fost: că schimbarea omului, mutaţia lui nu poate începe de sus, prin elite, *ci de foarte jos,* de la oamenii de rând, cei care petrec noaptea în grădini şi în restaurante.

Leana se opri brusc şi, cuprinzându-l în braţe, îl sărută lung.

— Iubirea mea, şopti. E adevărat. Asta s-a întâmplat la Viena. *îţi aduci aminte...*

— ...Şi-ţi explicam de ce e *atât de greu,* continuă Adrian, zâmbind.

Pentru că, neînţelegând sensul mesajului lui Orfeu, nimeni nu înţelegea că poezia este nu numai o soteriologie, dar şi o tehnică politică. Numai poezia ne mai poate mântui, mai poate schimba omul...

— Iubirea mea, şopti Leana, strângându-se aproape de el.

— Dar ştii ce i s-a întâmplat lui Orfeu. Ştie toată lumea. Ştiam şi eu asta, de mult. Şi, ţiam spus, nu mi-era frică. Aşteptam. Şi, acum câteva zile, 1-am auzit: avea o voce clară, pe care n-am s-o uit niciodată. Şi mi-a fixat întâlnirea, aici, astăzi, la patru treizeci...

— ..Nu, iubirea mea, îl întrerupse Leana. Astea s-au întâmplat demult. *Demult!* repetă ea, strângându-i braţul. Când ai avut accidentul şi ai scăpat ca prin minune. Adu-ţi bine aminte. Ştiai că nu-mi place să aştept, şi *aveam întâlnire* la patru treizeci, şi multă vreme n-ai găsit taxi, căci începuse să plouă...

Adrian îşi desprinse încet braţul şi o privi adânc.

— Vasăzică, e adevărat, şopti.

— Da, e adevărat. Ţi-am spus că aşa am fost eu blestemată. Am ştiut asta de când team întâlnit. Ţi-am spus atunci că eşti frumos ca îngerul Morţii. Şi tu ai zâmbit; ai zâmbit numai. N-ai vrut să spui nimic. Ai ştiut şi tu, de-atunci. Ai ştiut cine îţi va fi îngerul Mortii.

— La patru treizeci, repetă Adrian.

— Da. A fost vina mea. Ştiai că nu-mi place să aştept. Te uitai mereu la ceas. Era târziu, se făcuse foarte târziu, dar tu îţi spuneai: la patru treizeci. *A m o întâlnire la patru treizeci!...* Aşa a fost, adăugă foarte încet. Aşa a început...

[1977] IVAN

L-a zărit întâi Zamfira, îşi trecu carabina în mâna stângă şi se apropie de el. îl atinse uşor cu vârful bocancului.

— Trage să moară, spuse fără să întoarcă capul.

Rănitul îl privea cu ochii foarte mari, deschişi. Era tânăr, bălai, plin de pistrui, şi buzele îi

tremurau necontenit, parcă tot s-ar fi trudit să zâmbească. Zamfira oftă adânc, apoi îngenunche lângă el.

— Ivan! îl strigă. Ivan!

Desprinse bidonul şi-l apropie cu grijă de buzele rănitului. Darie se oprise în spatele lui. îşi scoase casca şi începu să-şi şteargă fruntea cu mâneca tunicii.

— Trage să moară, spuse. Păcat de apă.

Cu o mişcare bruscă, speriată, braţul rănitului se desprinse de trup şi se zbătu în aer, ca şi cum ar fi căutat ceva, apoi căzu inert, şi degetele i se încleştară pe un bulgăre de pământ. Căzuse prea departe de buzunar. Zamfira întinse mâna, scoase revolverul şi zâmbi.

— E pentru dumneavoastră, domnule elev, spuse. Poate îl păstraţi ca amintire...

Darie îşi reaşezase casca. Apucă revolverul şi-l cântări în mână.

— Nu mai are gloanţe, spuse. Nu mai e bun de nimic.

Se pregătea să-l zvârle în porumbişte, dar se răzgândi. Continua să-l cântărească în mână, nehotărât.

Iliescu îi ajunse din urmă.

— Trage să moară, rosti rar, clătinând din cap. Fără lumânare ca un câine. Ca şi ceilalţi, adăugă coborând glasul.

întoarse capul şi scuipă în lături. Darie mai privi o dată revolverul, apoi îl lăsă să cadă. Căzu, cu un sunet surd, între bulgări, lângă braţul rănitului.

— Dacă vă e milă de el, spuse, mai bine împuşcati-1. Să nu se mai chinuie...

Făcu câţiva paşi spre porumbişte, privind obosit în jurul lui, ca şi

cum ar fi căutat un loc mai ferit de arşiţă, să se odihnească. Dar se întoarse curând, posomorât, cu ţigara neaprinsă în colţul gurii.

— S-o luăm din loc, spuse.

Zamfira se ridicase în picioare, dar nu-şi desprindea privirile din ochii rănitului.

— Dacă am şti ruseşte, i-am cere să ne binecuvânteze, vorbi încet, parcă mai mult pentru sine. Aşa se spunea pe la noi: dacă te binecuvântează cineva când trage să moară îţi aduce noroc.

— Aşa am auzit şi eu, îl întrerupse Iliescu. Dar îţi aduce noroc numai dacă te binecuvântează cu inimă bună... Şi ăsta-i bolşevic...

— Orice-o fi, doar să te binecuvânteze pe legea lui, în limba lui...

întoarse capul spre Darie.

— Poate dumneavoastră, domnule elev, care ştiţi atâtea limbi...

Darie îşi aprinse ţigara. Ridică descurajat din umeri, încercând zadarnic să zâmbească.

— Nu ştiu. Acum îmi pare rău. Ar fi trebuit să învăţ ruseşte... Se întrerupse, cu ochii la rănit, şi trase adânc din ţigară. Dar poate înţelege el, adăugă. Poate cunoaşte el alte limbi...

Şovăi câteva clipe, apoi înălţă din nou din umeri.

— încercaţi, domnule elev, îl auzi şoptind pe Zamfira, încercaţi, că poate înţelege...

Darie zvârli ţigara, se apropie neîncrezător, îi căută ochii deodată, cu un glas uscat, înăbuşit:

— *Nous sommes foutus, Ivan! Nous sommes des pauvres types!*

Save our souls! Bless our hearts, Ivan! Car nous sommes foutus!,.

Rănitul gemu stins, şi în acea clipă gura i se lumină deodată, parcă ar fi zâmbit. Ii privi pe rând, întrebător.

— *Blagoslovenie!* strigă Zamfira îngenunchind lângă el. *Boje, Christu!* Binecuvântează-ne, Ivane...

îşi făcu cruce, cât putu mai încet, ridică ochii spre cer, îşi împreună mâinile şi închise putin ochii, ca şi cum s-ar fi rugat, apoi îl privi din nou, adânc, cercetător.

— Fă şi tu aşa, Ivan! strigă. Fă cruce după mine. *Boje, Christu 1...*

Apoi tăcu, şi toţi trei îşi pironiră privirile pe faţa rănitului, aşteptând.

— Nu mă înţelege, oftă târziu Zamfira. Dacă i-am fi putut vorbi pe limba lui...

— Grijania lui de bolşevic, izbucni Iliescu printre dinţi. Se preface că nu ne înţelege...

Darie întoarse capul şi-l privi, zâmbind încurcat:

— Dacă-l înjuri, cum o să te binecuvânteze?

— N-are a face. Când omul trage să moară, nu mai înţelege şi iartă tot. îngenunche şi se aplecă uşpr spre urechea rănitului. Iartă, Ivane, iartă! şopti.

Atunci îşi dădu seama că nu-l mai privea şi, întorcând capul, văzu câinele, la câţiva metri de ei, în marginea porumbiştii.

— E din sat, spuse Iliescu ridicându-se în picioare şi fluierându-l prieteneşte. Trebuie să fie satul pe-aproape.

Era un câine slab, hămesit, cu părul arămiu decolorat de praf. Se apropie sfios de ei, neîndrăznind să se gudure. Rănitul întoarse capul şi-l aştepta. Tremurul buzelor încetase brusc, şi faţa arăta acum streină, împietrită.

— Dacă e bolşevic şi nu 1-a învăţat nimenea, n-are de unde să ştie, vorbi Zamfira ridicându.-se în picioare. Dar de Dumnezeu şi Isus Christos tot trebuie c-a auzit el, şi cruce nu se poate să nu ştie să facă.

Se trase un pas înapoi şi-l strigă: „Ivan!" Apoi îşi depărta cât putu mai mult braţele şi rămase aşa, nemişcat, cu ochii la rănit.

— *Christu!* strigă din nou. Christos pe cruce. Fă şi tu cruce. Ridică trei degete în sus şi binecuvântează-ne...

Faţa rănitului se luminase din nou, înmuiată de un mare zâmbet.

Câinele se apropiase şi-i lingea mâna încremenită pe bulgărele de pământ.

— Se preface că nu înţelege, spuse Iliescu, şi scuipă cu furie în lături.

Zamfira intră în porumbişte şi câteva clipe în urmă se întoarse cu doi coceni.

— Ivan, strigă el căutându-i ochii, priveşte încoace, Ivan! adăugă aşezând cocenii de-a curmezişul în formă de cruce. Priveşte bine şi adu-ţi aminte. Asta e crucea lui Isus Christos. Mântuitorul Lumii.

Christos care a fost răstignit pe cruce. Acum înţelegi? întrebă apropiindu-se şi arătându-i cocenii, îţi aduci aminte?

Rănitul îi urmărise mişcările cu un neaşteptat interes, dar şi cu teamă, încercă să-şi ridice capul, dar gemu şi, de durere, închise ochii, îi deschise după câteva clipe şi zâmbi, văzând-o pe Zamfira aşteptând acolo, în faţa lui, cu cei doi coceni încrucişaţi.

— *Christu!* rosti el târziu. *Christu!*

— Minunea lui Dumnezeu! şopti Zamfira îngenunchind din nou lângă el şi punându-i mâna pe frunte. Ai înţeles ce te rugasem.

Binecuvântează-ne!...

— *Benis-nous, Ivanl* izbucni cu fervoare Darie. *Benis-nous, bless our hearts! Tu t'envoles au Ciel. Au Paradis, Ivan, aupres du Dieu Pere. Aupres de la Vierge,* adăugă cu o bruscă, neînţeleasă oboseală în glas. Maică Preacurată şi pururea Fecioară Măria...

Rănitul îl ascultase tremurând uşor. Apoi îşi roti ochii de la unul la altul. Nu mai îndrăzni să-şi ridice capul, dar îşi mişca acum degetele, parcă ar u încercat să arate ceva.

— Muria! izbuti el să rostească în cele din urmă, Măria...

— înţelege, şopti Iliescu.

îi urmări privirile şi văzu câinele depărtându-se încet, cu capul plecat.

— Poate cunoaşte câinele, adăugă. Poate o fi şi el din sat.

Rănitul începuse să şoptească, mişcându-şi tot mai nervos degetele închizând la răstimpuri ochii, apoi deschizându-i brusc, parcă tot mai înspăimântat că-i regăseşte acolo, lângă el.

— Eu zic să încercăm să-l ducem până în sat, vorbi Zamfira. , ,

Darie îl privi lung, neîncrezător.

— Are să fie greu, spuse. Trage să moară.

— Ar fi păcat, că acum înţelege, spuse Iliescu, şi dacă ar mai duce-o un ceas, două, până în sat, poate ne binecuvântează...

Câinele se oprise la vreo zece metri, în marginea porumbiştii, aşteptându-i.

[1] îl purtau pe carabine. Darie le luase raniţele şi le atârnase de carabina lui, pe care o proptise pieziş pe umeri. Rănitul tremura, gemând înfundat, închizând şi deschizând necontenit ochii. La răstimpuri, Zaharia îi striga.

— Binecuvântează-ne, Ivane, că te ducem acasă!... Nu te-am lăsat să mori pe marginea drumului.

— Zi macat atât, încercă Iliescu, zi Christos! Christos! Măria!

După vreo sută de metri, se opriră să-şi tragă răsuflarea, dar nu-şi lăsară povara din mâini. Rănitul încerca scâncind, să se zvârcolească, îşi pironise privirile, rugător, în ochii lui Zamfira.

— Vorbiţi-i dumneavoastră, domnule elev. Spuneţi-i ceva să vadă că-i vrem binele...

Darie îşi săltă raniţele în spate cu un gest scurt, de furie şi deznădejde.

— Ce să-i spun? Pe ce limbă să-i vorbesc? Dacă nu ştiu ruseşte, cum o să mă înţeleagă?

— Vorbiţi-i orice, îl încuraja Zamfira. Numai să vadă că ne dăm osteneala, că nu-l lăsăm să moară ca un câine. Vorbiţi-i în orice limbă, că dumneavoastră sunteţi filozof...

Darie oftă fără voia lui şi-şi trase chipiul pe frunte.

— Cu adevărat filozof! exclamă, încercând să zâmbească. Ivan!

izbucni întorcându-se spre rănit şi căutându-i ochii, îţi mai aduci aminte de *Faust?*

Habe nun, ach! Philosophie, Juristerei und Mediem, Und leider! auch Theologie Durchaus studieri...

Acesta sunt eu, Ivan, cel care-ţi vorbesc acum. *Filozoful.* Mă auzi?

— Ziceţi-i înainte, îl încuraja Iliescu pornind la drum. Vorbiţi-i, că vă ascultă, şi asta-i de-ajuns.

— Dacă vă ascultă, nu moare adăugă Zamfira.

— ...Aş putea să-ţi povestesc multe, Ivan, căci ce nu poate povesti un proaspăt licenţiat în filozofie? Câte nu i-au trecut prin minte? Câte aventuri în două, trei volume, ba chiar în douăzeci şi două - Proust, bunăoară, nu are douăzeci şi două de volume? Sau poate mă înşel, poate am calculat greşit, am numărat şi operele din tinereţe; ştii la ce fac aluzie, *Pastiches et melanges* şi celelalte...

— Ziceţi-i înainte, domnule elev; că-i ziceţi bine, îl încuraja Iliescu.

Apoi întoarse capul şi scuipă cu putere, departe, către porumbişte.

— Ivan! exclamă emoţionat Darie. Aş putea să-ţi vorbesc o noapte întreagă numai despre probele inexistenţei lui Dumnezeu. Iar despre Isus Christos, de care probabil n-ai mai auzit de când ai intrat în şcoala primară, despre Mântuitorul vostru şi al nostru, al tuturor şi despre a lui enigmatică existenţă istorică, saii ineficientă politică, ţi-aş putea vorbi mai multe

nopţi, numai noi doi, fără comisari şi fără teologi, căci simţi şi tu asta Ivan, *nous sommes foutus, nous sommes tous foutus!* Şi

noi, şi voi. Dar mai ales noi, care ne tragem din bădica Traian... Şi dacă mi-ar părea rău să mor acum, curând după tine, sau poate înaintea ta, să mor la douăzeci şi doi de ani, este şi pentru că n-am să mai apuc să văd cum o să-i ridicaţi statuie lui bădica Traian. Căci lui i s-a năzărit să ne zămislească aici, la marginea pământului, parcă ar fi ştiut anume că într-o bună zi o să veniţi şi voi, obosiţi după atâta rătăcire în stepă, şi o să daţi peste noi, frumoşi, deştepţi şi bogaţi, şi o să vă fie foame şi sete, aşa cum ne este şi nouă acum...

— Ziceţi-i înainte, domnule elev, că vă ascultă, îl încuraja Zamfira, văzând că Darie se întrerupse şi-şi ştergea obrazul cu mâneca tunicii.

— ...Şi câte altele n-aş putea să-ţi povestesc... Deşi, mă întreb, aş îndrăzni să-ţi povestesc vreodată aventurile din 13 martie, din 8 noiembrie, şi toate câte au mai urmat? Sunt întâmplări prea intime, Ivan, care m-au făcut şi m-au desfăcut, şi m-au făcut din nou, aşa cum mă vezi acum, filozof itinerant, ţinându-ti de urât cât s-o mai îndura de noi Dumnezeu şi brandurile voastre, *car nous sommes foutus, Ivan, ii n'y a plus d'espoir. Nous sommes tous foutus!* Ca într-o nuvelă celebră, pe care încă n-a scris-o nimeni, dar care va fi desigur scrisă într-o zi, pentru că e prea *adevărată,* dacă înţelegi la ce fac aluzie, prea seamănă cu tot ce s-a întâmplat în zilele noastre, şi seamănă şi cu ce ni se întâmplă şi nouă acum şi mă întreb cum va mai îndrăzni autorul nuvelei să dea ochii, să spunem, cu soţia şi copiii lui, ba chiar cu vecinii lui, cum va îndrăzni să mai iasă pe stradă, pentru că ai ghicit la ce fac aluzie, fiecare se va recunoaşte în personajul principal al nuvelei, şi cum ar mai putea trăi cineva după aceea, cum s-ar mai putea bucura de viaţă după ce va înţelege că e *condamnat,* că nu există nici o ieşire, că nu *poate* exista nici o ieşire, pentru că, pentru fiecare din noi, a existat, înaintea noastră, un împărat Traian, oricum s-o fi numit el, un Traian în Africa, unul sau mai multi în China, oriunde îţi arunci privirile nu vezi decât oameni condamnaţi pentru că cineva, un împărat Traian, mult înaintea lor, cu mii şi mii de ani înaintea lor, a hotărât să-i zămislească tot în locuri nepotrivite...

Se opri brusc şi-şi trecu, tremurând, palma pe faţă.

— Ziceţi-i înainte, domnule elev, şopti Zamfira, dar mai rar, mai rar, ca să vă înţeleagă...

Darie îl privi zâmbind, parcă 1-ar fi recunoscut deodată, şi-şi săltă raniţele pe umăr cu o tinerească deznădejde.

— ...S-o luăm, deci, de la început, Ivan, s-o luăm de la 13 martie.

Căci de-acolo a început tot începutul. Dacă aş fi murit la 12 martie, aş fi fost un om fericit, pentru că mă duceam în Cer; *au Ciel, Ivan, aupres de la Sainte Trinite,* acolo unde, cu ajutorul preotului - dacă o mai fi rămas vreunul - ai să ajungi şi tu, curând. Dar dacă îmi va fi dat să mor azi, mâine, poimâine, eu unde mă voi duce? în nici un caz, nu în Cer, pentru că la 13 martie am aflat că Cerul *pur şi simplu nu există.*

Nu mai există, Ivan! Din clipa când înţelegi, cum am înţeles eu la 13 martie, că Cerul e doar o iluzie, totul s-a terminat. Nu mai există nici Cer, nici sus, nici jos căci Universul e infinit, n-are nici început, nici sfârşit Şi atunci te întreb, *eu unde mă duc?...* Ştiu, te întreb degeaba, pentru că te-ai hotărât să nu răspunzi. Dar îţi răspund tot eu. Şi îţi răspund cu 8 noiembrie, cu al doilea început. Pentru că la 8 noiembrie, cred că ai ghicit asta, am înţeles ceva poate chiar mai important. Am înţeles că nu e nevoie să te duci undeva, pentru că *eşti deja acolo.* La nemărginire, Ivan, răspund cu o altă nemărginire. Pentru că, ascultă-mă bine, eu, ca şi tine, ca şi toţi ceilalţi, eu, noi, oamenii, suntem *indestructibili.* Nici brandurile voastre, nici avioanele nemţeşti nu ne pot distruge. Suntem aici de la începutul Lumii, şi vom fi chiar după ce se va stinge şi ultima stea din ultima galaxie. Şi atunci, îţi dai seama, Ivan, *nous sommes foutus, et*

sommes foutus pour l'eternite.

Pentru că, dacă sunt indestructibil, unde mă duc, azi, mâine, poimâine, când mi-o veni şi mie rândul? Nu mă pot duce nicăieri, pentru că sunt deja acolo, şi sunt peste tot, în acelaşi timp. Dar asta e îngrozitor, să fii peste tot şi totuşi, într-un anumit fel, să *nu* fii, pentru că nu mai eşti viu. E îngrozitor, să nu te poţi odihni niciodată, cum se odihneau moşii şi strămoşii noştri. Căci ei se duceau unde le era scris, unii în Cer, alţii sub pământ, alţii la marginile Pământului, dar înţelegi, ei se puteau odihni. Dar *noi,* Ivan, ce se va întâmpla cu *noi?...*

îşi săltă din nou raniţele pe umăr şi grăbi şi mai mult pasul.

— ...Şi acum, dacă te-ai hotărî să rupi jurământul tăcerii, fără îndoială că m-ai întreba: dar *după* 8 noiembrie, ce s-a întâmplat *după* 8 noiembrie. Şi pentru că legea războiului ne cere să fim sinceri şi deschişi unii faţă de alţii, aş fi obligat să-ţi răspund. Dar mă vei înţelege? Pentru că ne lovim deodată de *o serie de evidenţe mutual contradictorii,* dacă mă pot exprima astfel...

Se auzi strigat din urmă, şi de-abia atunci îşi dădu seama că o pornise singur înainte, cu câinele lângă el. Cei doi aşezaseră rănitul la umbra rară a unui salcâm, îşi scoseseră căştile şi se ştergeau pe obraz.

Darie se apropie stânjenit, silindu-se să zâmbească.

— A bolborosit mereu pe limba lui, în ruseşte, făcu Iliescu.

— Parcă ar fi cerut apă, îl întrerupse Zamfira, dar nu mai avem. Şi când i-am arătat bucăţelele de zahăr, a închis ochii. Nu vrea.

Luă din palma deschisă o bucată de zahăr şi începu s-o sugă.

— Cât îl vedeţi de tinerel şi de slab, e greu, reluă Iliescu, şi am obosit. Ne-am gândit să ne odihnim aici, la umbră. Că satul tot nu se vede.

— Poate că îşi vine şi el în fire, adăugă Zamfira.

Darie aşezase raniţele pe iarba arsă, prăfuită, şi îngenunchease lângă rănit, ascultându-i încordat răsuflarea grea, precipitată.

— Mă întreb cum de mai trăieşte, vorbi târziu. De-abia îşi mai trage sufletul...

întinse braţul, apucă una din raniţe şi începu să caute. Rănitul îl 'urmări cu privirea, tresărind la răstimpuri din tot trupul, parcă ar fi fost scuturat de friguri.

Darie întoarse capul spre Zamfira şi-l întrebă, coborând glasul:

— Ce facem cu el? Că nu-l mai putem duce, şi e târziu. Il lăsăm să se chinuie aici, sau îl ajutăm noi să moară?

Zamfira se codi şi-şi plecă privirile.

— Dacă ne-am trudit şi 1-am dus până aici... Poate se îndură Dumnezeu şi-i dă putere să ne binecuvânteze. Pentru că, îmi dau eu cu părerea, acum *vrea* să ne binecuvânteze... .

— L-am auzit şi eu, interveni Iliescu. L-am auzit când a spus *Christu.* Dacă-l mai ţinem de vorbă, poate o mai duce un ceas. Că satul nu e departe.

Darie îşi aprinse ţigara şi-i privi pe toti trei, pe rând, zâmbind.

— Nu se vede nimic, spuse. Unde te uiţi, numai lanuri de porumb, numai lanuri...

Câinele se oprise la câţiva metri, scâncind sfios, cu ochii aţintiţi asupra bucăţelelor de zahăr. Zamfira oftă.

— Să-i mai spunem de-ale noastre, că poate pe astea le înţelege mai bine. Cât ne-am odihni noi aici, să-l ţinem de vorbă, să-i spunem cum o să fie în sat.

Iliescu se întoarse cu tot trupul spre rănit şi începu deodată, cu un glas nou, necunoscut, parcă ar fi vorbit unui copil bolnav:

— Ivan, nu mai e mult şi ajungem în sat. Şi o să fie bine la voi în sat, o să fie ca la noi în sat...

— Spune-i ce-o să-i dăm, îl întrerupse Zamfira. Apă proaspătă din belşug...

— Ivan, continuă Iliescu apropiindu-şi şi mai mult faţa de el, la voi în sat sunt livezi cu tot felul de poame, cu prune, şi pere, şi câte altele, şi-o să-ţi aducem câte vrei...

— O să-ţi spele femeile obrazul, îl întrerupse Zamfira, o să te culce în pat.

Rănitul închisese ochii şi-şi mişca buzele parcă cu un mare efort, dar totuşi din ce în ce mai repede.

— Doar să-ţi aduci şi tu aminte de noi, continuă Zamfira, să-u aduci aminte de ce te-am rugat...

— O să-şi aducă aminte, reluă Iliescu, nu se poate să nu-şi aducă aminte. Că ne-am ostenit pentru el, i-am fost prieteni. *Priatin!* Ivan, *priatin!* strigă zâmbind cu toată faţa. O să-ţi aduci aminte, Ivan, şi-o să-ţi ridici braţul, o să-ţi ridici braţul către noi, şi ai să ne binecuvântezi.

Câinele începu deodată să geamă, apoi privi speriat în jurul lui şi, tremurând, cu părul zburlit, o luă la goană pe marginea drumului.

Rănitul deschisese ochii, dar nu mai avu putere să întoarcă capul şi să-l privească. Privea acum de-a dreptul către cer, şi cu atâta intensitate încât nici lumina grea a după-amiezii de august, nici pulberea fină care plutea deasupra ca o nesfârşită pânză de păianjen nu-l turburau.

Tăcură toţi, câteva clipe. Darie se apropie de rănit, îi puse mâna pe frunte şi-l privi adânc în ochi.

— Mi-e teamă c-a murit, şopti. Dumnezeu să-l ierte! adăugă ridicându-se anevoie în picioare.

Zamfira îi puse şi el mâna pe frunte, apoi îl bătu uşor pe obraz, îi scutură braţul.

— Dumnezeu să-l ierte! rosti facându-şi cruce. O să-l ierte Dumnezeu pentru că ne-a binecuvântat, şi asta o să ne poarte noroc.

— Asta făcea când îşi mişca buzele adineaori, spuse Iliescu. Ne binecuvânta...

Darie îşi săltă raniţa în spate şi privi obosit drumul pe care apucase câinele:

— S-o luăm din loc, spuse. Am întârziat destul.

— îndurati-vă încă puţintel, domnule elev, şopti timid Zamfira desprinzând din raniţă o lopată scurtă. Nu-l putem lăsa aici, să-l sfârtece corbii. Până mai fumati dumneavoastră o ţigară, i-am săpat groapa...

Darie îl privea uluit, parcă nu l-ar fi înţeles.

— înduraţi-vă, domnule elev, interveni Iliescu. Că e pământ sărac şi groapa e gata cât aţi bate din palme...

— Mă băieţi, voi sunteţi nebuni, vorbi târziu Darie. Sunteţi nebuni de-a binelea... Dar e şi vina mea, adăugă mai mult pentru sine, îndreptându-se spre porumbişte. E şi vina mea...

Târziu întoarse capul şi-i văzu cum săpau grăbiţi, suflând greu, fără să-şi vorbească. Şi în acea clipă i se părea că visează, pentru că săpau la o distanţă de peste doi metri unul de altul, ca şi cum s-ar fi hotărât să sape o groapă în care să încapă câteva trupuri, şi tot atunci auzi şuieratul ascuţit al avioanelor de vânătoare germane zburând foarte jos, iar în spatele lui, dincolo de lanurile de porumb în care se afundaseră în zori, poate chiar din şoseaua pe care se retrăsese compania întreagă cu o noapte mai înainte, auzi pocnetele scurte, surde, înfundate, ale brandurilor ruseşti.

— Evident, continuă desfăcând un nou pachet de ţigări, atunci mi-am dat seama că

visez şi m-am deşteptat. Dar am să vă mai spun ceva, deşi poate n-o să mă credeţi, ce m-a impresionat mai mult, şi m-a trezit, n-au fost avioanele nemţeşti, nici brandurile, ci groapa aceea nefiresc de mare, pe care începuseră s-o sape Iliescu şi Zamfira, în fond, mă întreb, unde le-o fi fost gândul când s-au apucat să sape. Căci v-am spus, eram toti însetaţi, înfometaţi şi extraordinar de obosiţi. De ce voiau să-şi mai complice truda?

— în orice caz, îl întrerupse locotenentul privindu-l cu simpatie, aproape cu căldură, vina a fost, de la început, a dumitale. Nu trebuia să-i laşi să-l transporte. Erati în retragere, şi orice moment pierdut vă putea fi fatal. Dacă le-a fost milă de Ivan, trebuia să-l împuşte pe loc...

— Nu crezi că putea fi salvat? îl întrebă Laura.

— Nu. V-am spus, când am dat cu ochii de el trăgea să moară. Mă întreb cum a mai putut trăi atât. Evident, în vis lucrurile se întâmplă altfel...

— După cele şase zile de foc, îl întrerupse locotenentul, aveai destulă experienţă. Nu mai aveai, ca la început, scuza că nu îndrăzneşti să comanzi unor soldaţi care luptaseră de un an, doi, în linia întâi.

— E adevărat, vorbi Darie zâmbind absent. Dar pe de altă parte, de câte ori îndrăznisem să comand, în acele şase zile, ieşise prost.

Plecasem cu un pluton, şi, din comandă în comandă, rămăsesem trei...

, — Ştiu la ce faci aluzie, îl întrerupse din nou locotenentul, dar n-a fost vina dumitale. Toată Ucraina era împânzită de partizani şi de detaşamente speciale admirabil camuflate, îndată ce o unitate se despărţea de grosul diviziei risca să fie înconjurată şi decimată. Aţi avut noroc dacă din şaisprezece aţi scăpat trei.

— în orice caz, reluă Darie, de data aceasta nu mai voiam să-mi iau răspunderea. Şi acum, pentru că suntem între noi, mai vă pot spune ceva. Cum mă credeam urmărit de nenoroc şi piază rea, şi mi-era teamă să nu-i pierd şi pe ei, pe ultimii doi, mă hotărâsem să le mai dau un singur ordin: să ne despărţim; să ne îndreptăm spre sate, ei pe un drum, şi eu pe altul... De-aceea, poate, m-am lăsat ispitit de speranţa lor absurdă: că binecuvântarea lui Ivan, care trăgea să moară, ne va purta noroc...

Doamna Machedon veni dinspre bucătărie cu o farfurie mare fumegândă, urmată de Adela, purtând o tavă cu multe păhăruţe şi o sticlă de ţuică.

— Luaţi-le repede, cât sunt fierbinţi, şopti doamna Machedon oprindu-se în mijlocul grupului.

— Eu mă tot gândesc, începu judecătorul, cine-o fi fost Ivan? Ce fel de om? Şi, mai ales, mă tot întreb: o fi înţeles ce voiaţi de la el? Şi, până la urmă, vă va fi binecuvântat?

— Fără îndoială că i-a înţeles şi i-a binecuvântat, răspunse Laura.

Dovada că le-a purtat noroc, şi au scăpat.

— Se cunosc cazuri şi mai extraordinare, spuse cineva rezemat de perete, pe care Darie nu-l văzuse până atunci. Soldaţi care au reuşit să scape de la Stalingrad şi au ajuns pe jos, după nu ştiu câte luni, în ţară.

Şi mă întreb dacă i-o fi binecuvântat şi pe ei vreun Ivan care trăgea să moară...

Darie îl ascultase cu încordare, privindu-l mirat, cercetător.

— Nu cred că ne-am întâlnit până acum, continuă celalt stânjenit, parcă ar fi încercat să se scuze. Numele meu este Procopie. Medic, dar am ciupit şi eu ceva filozofie, pe vremuri, când eram student. Mi-a plăcut filozofia...

Locotenentul îi privi pe amândoi surprins, aproape indignat.

— Dar cum se poate că nu v-ati întâlnit până acum? Aţi fost în acelaşi regiment...

Darie întoarse capul către Laura şi zâmbi cu înţeles, parcă ar fi aşteptat un semn, să-l

încurajeze să continue.

— Ce e mai curios, începu el deodată, este că am avut de la început impresia că ne-am mai întâlnit. Dar nu îndrăzneam să recunosc că impresia asta se datora întâmplării pe care v-am povestit-o adineaori, într-adevăr, cu cât vă privesc mai bine, domnule doctor, cu atât mi se pare că semănaţi cu Ivan...

Câtiva izbucniră în râs şi-i priviră pe rând, încercând să pară surprinşi. Darie continua să zâmbească.

— Este în orice caz curios, exclamă Laura, pentru că nu mi-l închipuiam aşa pe Ivan. îl vedeam un tinerel de optsprezece, nouăsprezece ani, foarte blond şi plin de pistrui. Şi doctorul e aşa cum îl vedeţi: brun, fără pistrui şi cu doi băieţi la şcoală.

Darie începu să se frece pe frunte, parcă ar fi încercat să-şi amintească un amănunt care, în clipa aceea, i se părea hotărâtor.

— în fond, asta n-are nici o importanţă, continuă Laura. Important este faptul că ţie ţi se pare că seamănă cu Ivan. Şi în cazul acesta, îl putem întreba ce s-a întâmplat în mintea lui Ivan arunci când îl purtaţi pe carabine. Credeţi că i-a binecuvântat, domnule doctor?

Procopie ridică încurcat din umeri.

— Cum să spun? După câte pot judeca, aş răspunde: da şi nu. Este greu de închipuit că Ivan nu ghicise ce voiau de la el. Dovadă că a rostit cuvântul *Christu.* Aşa că, probabil, le-a vorbit, şoptind cuvinte pe care ei nu le puteau înţelege, pentru că nu ştiau ruseşte. Cuvinte, foarte probabil, de prietenie, poate chiar de dragoste, creştină sau altfel, în sfârşit, de dragoste între oameni. Dar, evident, nu asta aşteptau Zamfira şi Iliescu de la el; în fond, nici nu era o binecuvântare propriu-zisă...

Darie ridică brusc fruntea şi privi agitat în jurul lui.

— Acum mi-am adus aminte! exclamă. Mi-am adus aminte de ce mi-am spus la un moment dat, când, turburat de credinţa şi nădejdea lui Zamfira, 1-am implorat: *Bless our hearts, Ivan! Save our souls!...*

Mi-am spus: dacă ar fi *adevărat,* dacă Ivan, aşa cum este el, paralizat, aproape mut, trăgând să moară într-o margine de drum, dacă Ivan *ne poate mântui cu adevărat,* atunci ascunde un mister impenetrabil şi cutremurător, căci, într-un anumit fel, incomprehensibil minţii mele, el reprezintă, sau exprimă, pe Dumnezeul necunoscut, *agnosios theos,* de care vorbea Sfântul Pavel. Dar dacă a fost sau nu a fost aşa, nu voi şti niciodată. Pentru că niciodată nu voi putea fi sigur că binecuvântarea sau dragostea lui a avut sau nu vreo importanţă în existenţa noastră...

Doamna Machedon se apropie de soba de zid, o deschise cu grijă şi zvârli ce mai rămăsese din butucul despicat în după-amiaza aceea.

— Parcă s-a lăsat deodată frig, spuse.

— E deschisă fereastra de la baie, explică Adela. Era prea mult fum, şi am deschis fereastra...

— Nu ne întrerupeţi! strigă Laura întorcând capul. Să vedem ce spune doctorul. Căci ideea aceasta cu Dumnezeul necunoscut aduce un element nou pe care nu-l bănuiam până acum. Dumneata ce spui, domnule doctor?

Procopie ridică din nou din umeri şi-şi trecu palma peste buze, parcă ar fi încercat să-şi ascundă un zâmbet.

— E curios că şi eu mă întrebam cu ce seamănă toată întâmplarea asta. Căci seamănă cu ceva care mi se pare cunoscut, dar nu reuşesc să-mi amintesc cu ce. în orice caz, dacă ar fi fost o nouă epifanie a Dumnezeului necunoscut, nu putea fi *agnostos theos* din Atena Sfântului

Pavel. Nu seamănă deloc cu un Dumnezeu imaginat de

greci...

Darie clătina nerăbdător din cap.

— Evident, evident, dar sunt fel de fel de zei şi dumnezei

necunoscuţi...

— Să lăsăm asta, îl întrerupse Laura. Eu regret un singur lucru: că n-ai apucat să-i explici lui Ivan ce înţelegeai prin acea expresie misterioasă: „o serie de evidenţe mutual contradictorii..."

Darie tresări şi o privi, zâmbind cu o secretă fervoare.

— Cred că a fost cea mai profundă, dar şi mai nemiloasă autoanaliză din toate câte am încercat în viaţa mea. Simţeam atunci că intuisem ceva care îmi rămăsese întotdeauna inaccesibil, că ghicisem, cum să spun? însuşi principiul existenţei mele, poate nu numai al existenţei mele, adăugă coborând glasul. Simţeam că ghicisem misterul însuşi al oricărei existenţe umane. Şi expresia aceea aproximativă - „o serie de evidenţe mutual contradictorii" - era o primă încercare de traducere a misterului pe care tocmai îl pătrunsesem şi eram pe cale de a-l analiza şi formula. Dar, evident, aşa cum se întâmplă mai întotdeauna în vis acum nu mai mi-aduc nimic aminte...

Privi în jurul lui şi i se păru că, în afară de Laura şi Procopie, ceilalţi îl ascultaseră mai mult din politeţe. Tocmai fuseseră chemaţi la masă când Laura intervenise cu ultima întrebare şi fuseseră obligaţi să-l asculte, cei mai mulţi în picioare, unii din ei chiar lângă uşa sufrageriei.

Ar fi trebuit să se ridice şi el, să arate limpede că s-a pus capăt discuţiei, dar parcă o stranie, deşi plăcută, oboseală îl pironea acolo, în fotoliu. Zâmbea în neştire, încercând să înţeleagă ce se întâmplă cu el.

Laura îi puse mâna pe braţ:

— Haide, c-am rămas ultimii, şopti. E târziu...

s

Nu s-a ridicat decât când s-a simţit tras, cu putere, de braţ.

— E târziu, domnule elev, vorbi Zamfira zâmbindu-i. înnoptează...

Darie privi buimac în jurul lui şi începu să-şi frece ochii. Apoi privi din nou, clipind repede, încercând să se trezească. Erau în porumbişte, şi parcă niciodată nu auzise atâţia greieri deodată. Deasupra lor, cerul pălise, dar stelele încă nu se desluşeau.

— Unde-i Ivan? întrebă Darie.

— Odihneşte sub pământ, vorbi Zamfira. Numai cruce n-am avut de unde să-i punem.

— Ne-a purtat noroc, adăugă Iliescu. Ce-a mai fost şi pe-aici! Mai rău ca alaltăieri, la pod. Şi dumneavoastră dormeaţi dus, iar noi ne-am văzut de treabă...

Zamfira întinse braţul peste porumbişte.

— Zburau atât de jos avioanele nemţeşti, de mi-era teamă că au să-şi încurce aripile în ştiuleţi. Mitraliau porumbiştea, credeau că erau ascunşi ruşii acolo. Pe noi ne-au lăsat în pace, să ne vedem de treabă...

Credeau, poate, că îngropăm pe unul de-ai noştri.

— Iar dintr-acolo, îl întrerupse Iliescu întinzând braţul în direcţia opusă, începuseră ruşii cu brandurile. Noroc că n-au ajuns până aici.

Au bătut ce-au bătut cu brandurile, şi apoi nu s-au mai auzit. Ori că i-au mitraliat avioanele de vânătoare - că erau vreo douăzeci - ori au schimbat direcţia. Că dacă au trimis nemţii atâtea avioane, desigur că tot pe-aici se retrage şi ce-a mai rămas din divizia lor... Mai

bine le trimiteau alaltăieri, la pod, adăugă întorcând capul şi scuipând cu necaz. N-ar mai fi fost atâta măcel...

Cu un gest scurt, Darie se aplecă şi îşi apucă raniţa.

— Şi acum, începu Zamfira ajutându-l să şi-o salte în spate, cum o vrea Dumnezeu. Că dacă au schimbat ruşii directia,,ne-au tăiat drumul, şi trebuie să ne strecurăm tot prin spatele lor, până dăm de batalion.

— N-avea grijă, îl întrerupse Iliescu, că ne strecurăm. Scăpăm noi şi de data asta...

Ieşiră într-o cărare largă, noduroasă, care părea că se întinde până foarte departe printre lanurile de porumb.

— Am visat, începu Darie fără să-l privească. Se făcea că eram la Iaşi, iama, cu prietenii, şi le povesteam de Ivan...

— Aţi visat frumos, spuse Iliescu văzând că tăcerea se prelungeşte.

— Dacă aţi visat pe Ivan, poartă noroc, adăugă Zamfira.

— Ce e mai curios e că domnul locotenent spunea că rău am făcut, că am pierdut prea mult timp. Că, spunea, dacă ne-a fost milă de el, ar fi trebuit să-l împuşcăm, să nu se mai chinuie. Dar nu trebuia să-l purtăm cu noi.

— Aşa sunt ordinele, spuse Iliescu. Dar, aţi văzut şi dumneavoastră, ne-a purtat noroc...

— Ce e drept, ne-am dat şi noi osteneala, îl întrerupse Zamfira.

I-am vorbit, i-am povestit.

Darie se opri deodată şi-i privi pe rând.

— Mă băieţi, mi se pare mie sau sunt pe-aici milioane de greieri?

M-au asurzit...

— Sunt greieri, domnule elev, spuse Zamfira. Sunt mulţi, dar aşa sunt totdeauna la vremea asta... Poate n-aţi mai fost de mult pe la ţară, vara, adăugă zâmbind.

Darie îşi scosese casca şi-l privi câtva timp nehotărât. Apoi, brusc, se întoarse şi porni din nou.

— Curios vis, reîncepu după o lungă tăcere. Nu-i pot da de rost. De ce mi s-o fi părut mie atunci, *în vis,* că ce mă pregăteam să-i spun lui Ivan, *aici,* acum câteva ceasuri, când m-aţi strigat voi din urmă, era atât de important? E curios, nu e aşa? întrebă întorcând capul spre Zamfira.

— Visuri, spuse Zamfira. Cine poate să le dea de rost?

— Au şi visele tâlcul lor, dacă ştii cum să le tălmăceşti, vorbi Iliescu.

Darie clătină din cap gânditor, şi grăbi brusc pasul.

— Nu, eu mă gândeam la altceva, de-aceea spusesem că e curios. E curios pentru că *în vis* eram convins, pe de o parte, că acele câteva cuvinte pe care începusem să i le spun lui Ivan anunţau lucruri foarte profunde, pe care n-am mai apucat să i le spun pentru că m-aţi strigat voi, iar, pe de altă parte, tot acolo, în vis, nu mai mi-aduceam aminte

de acele lucruri atât de importante, nu mi-aminteam decât de început:

„o serie de evidenţe mutual contradictorii". Ce revelaţie extraordinară anunţa această expresie care, acum, mi se pare destul de banală şi stilistic incertă! Pentru că ştiu foarte bine la ce mă refeream. Şi dacă nu m-aţi fi strigat, i-aş fi povestit lui Ivan măcar câteva din asemenea „evidenţe mutual contradictorii". Bunăoară, Laura, fata aceea de la Iaşi. Avea, şi are încă, modul ei propriu de a fi *evidentă.* Dar nu era numai ea. Era, bunăoară... Era... Era, bunăoară, să zicem, pasiunea mea pentru filozofie...

Se întrerupse brusc şi-şi trecu mâna prin păr. Apoi începu să se frece, absent, pe frunte.

— E grea, începu Zamfira, e grea filozofia.

— Este cea mai grea, continuă Iliescu. Şi este cea mai grea pentru că n-ai cum să-i dai de rost...

Darie îşi aşezase absent casca pe cap.

— Ce e mai curios, începu el cu o voce gravă, aproape severă, este că *atunci,* în vis, aveam dreptate. *Am uitat.* Am uitat ce mă pregăteam să-i spun lui Ivan. Probabil că mă inspirase, ca să spun aşa, prezenţa lui, agonia lui neverosimilă, aşa cum se stingea, zidit din toate părţile în singurătatea lui absolută. Probabil că *exemplul* lui Ivan îmi revelase propria mea condiţie umană, deşi, evident, nu-mi dădeam seama de asta. Voiam, pur şi simplu, să fac cum mi-aţi spus voi, să-l ţin de vorbă, să-i vorbesc, *orice,* numai să nu moară...

Se întrerupse brusc, dându-şi seama că lăsase cărarea şi umbla acum, călcând anevoie, printre porumbi, întoarse capul şi-l zări pe Zamfira la câţiva paşi în urmă.

— Mă, băieţi, spuse, da voi ştiţi unde mergem? Pe-aici ne afundăm înporumbişte...

— Pe-aici e drumul, domule elev, spuse Zamfira apropiindu-se. Că dacă am umbla pe cărare, poate dă peste noi vreo patrulă rusească. O ţinem tot pe-aici, prin porumb, până către miezul nopţii, şi numai după aceea, cu ajutorul lui Dumnezeu, ieşim în şosea în spatele ruşilor, şi ne luăm după ei până ce se luminează. După aceea ne înfundăm din nou în porumbişte, şi ne odihnim.

Iliescu se oprise la câţiva paşi, pe stânga, şi le făcu semn, ridicând braţul.

— Să fim mai cu băgare de seamă, şopti. Să mergem răsfiraţi, ca să nu răscolim porumbiştea . Asta până ce se înnoptează bine. După aceea, ne-om lăsa mai în voie... Domnule elev, adăugă apropiindu-se, dumneavoastră vă ţineţi la mijloc, între noi. Vă uitaţi când la stânga, când la dreapta, şi urmăriţi cum se clatină porumbii. Când vreţi să vă odihniţi o clipă, să vă trageţi răsuflarea, ne fluieraţi uşor, şi ne oprim şi noi şi vă aşteptăm...

Pe aici, îşi dădu seama Darie, greierii se împuţinaseră, sau poate amuţeau la apropierea lor. Se întunecase, dar nu pătrundea de nicăieri nici o adiere, şi văzduhul era încă încins, şi din foile uscate de porumb pe care le atingea se ridica o pulbere înecăcioasă, amăruie, încerca să se strecoare printre porumbi fără să-i scuture prea violent, dar raniţa şi carabina îl încurcau şi se lovea necontenit de bulgări uscaţi de pământ, şi uneori bocancul îi rămânea prins în vreo buruiană cu multe lujere, subţiri întortocheate, şi smucindu-şi piciorul, smulgea buruiana din rădăcini, clătinând puternic porumbul, şi-l năpădea pulberea, îl loveau în faţă fluturii mărunţi de noapte.

După vreun sfert de ceas, se auzi fluierat şi se opri. Privi în dreapta şi în stânga lui, dar nu desluşi nimic. Răsuflă adânc, apoi îşi lăsă capul pe spate şi regăsi cerul. Se acoperise cu stele şi începuse să se limpezească. Răsuflă rar, adânc, aşteptând. Apoi auzi din nou fluieratul şi, de foarte aproape, din stânga lui, glasul lui Iliescu:

— O luăm din loc, domnule elev.

— Am umblat aşa până după miezul nopţii. Că eram obosit, înfometat, însetat, n-ar fi fost nimic, dar mă întrebam necontenit ce se va întâmpla cu noi în zori, sau a doua zi, în cel mai bun caz a treia zi.

De când intrasem în porumbişte, avusesem impresia că ne întoarcem înapoi, ne îndreptăm spre pod, de unde scăpasem ca prin minune în viaţă cu o zi mai înainte, înţelesesem că nu mai putem intra în sat, dacă ipoteza lui Zamfira era justă, şi anume că ruşii schimbaseră direcţia după atacul aviaţiei germane. Grosul coloanei ruseşti părăsise şoseaua principală şi se răsfirase prin satele din apropiere. Dar nu înţelegeam de ce trebuia să ne întoarcem înapoi spre pod. Evident, mă încredeam în simţul lor de orientare. Amândoi erau siguri că mergem în direcţia cea bună. Zamfira mă avertizase că va trebui să ne strecurăm în spatele ruşilor, dar în

loc să ne tinem după ei, mi se părea că ne întoarcem acum înapoi... îi mai aşteptăm şi pe ceilalţi, sau o pornim înainte?

întrebă după *ce* întoarse capul spre brazii crescuţi la întâmplare printre stânci. Nu se vedea nici unul.

— Eu zic să-i aşteptăm, spune Arhip rezemându-şi capul pe rucsac.

Să-ţi spun drept, peretele ăsta din urmă m-a secătuit. N-am mai luat drumul ăsta de câţiva ani. Urcam Piatra Craiului pe la Omul. Uitasem că pe aici urcuşul e atât de abrupt... Şi aş vrea să ascult şi sfârşitul povestirii, adăugă. M-ai făcut curios...

Darie îşi căută pachetul cu ţigări.

— Evident, Laura e convinsă, că, într-un fel sau altul, Ivan ne-a binecuvântat, şi binecuvântarea lui ne-a purtat noroc.

— Nu mai aprinde ţigara, îl întrerupse Arhip. Mai aşteaptă. Eşti încă obosit. Te-a obosit şi pe dumneata urcuşul.

— Ce este mai curios, continuă Darie punându-şi cuminte pachetul cu ţigări în buzunar, este că o singură clipă nu m-am întrebat ce căuta acolo Ivan, atât de grav rănit, singur în mijlocul lanurilor de porumb, unde nu fuseseră lupte, locuri pe care avioanele germane nu apucaseră încă să le mitralieze. Cine 1-ar fi putut răni atât de grav, încât nu se mai putea mişca şi abia dacă-şi mai putea mişca buzele? Şi cum de nu pierduse mai mult sânge, căci lângă el pământul era abia umezit?-Şi unde îi era puşca, unde îi era raniţa? Nu avea, în buzunarul pantalonului, decât un revolver, şi acela fără gloanţe. Altceva nimic, pentru că 1-a căutat Zamfira. Spera să găsească ceva, un act de identitate, vreo scrisoare, vreo fotografie. Cum era sigur că ne binecuvântase, voia să-i afle numele, să anunţe mai târziu familia, să le spună unde 1-am îngropat. Dar n-a găsit nimic. Şi nici unul din noi, adăugă după o pauză, scoţându-şi din nou pachetul cu ţigări, nici unul din noi nu s-a întrebat: *ce căuta acolo Ivan?* cum ajunsese el acolo?

— Fiecare lume cu structura şi logica ei, spuse Arhip. Cum ştiţi prea bine, contradicţiile sau inconsecvenţele sunt de două moduri: cele evidente chiar *dinlauntrul* sistemului de referinţă, şi cele care ni se descoperă ca atare, ni se arată că sunt contradicţii sau inconsecvenţe numai când le privim *din afara sistemului.*

Darie îl ascultase pe gânduri, fumând absent.

— E curios, începu el târziu, dar acum, că te privesc mai bine, îmi dau seama cât de mult semeni cu Ivan. Cu toate că, aparent, nu ai nimic cu Ivan. Dar repet, şi subliniez: asta numai *în aparenţă...*

Arhip îşi ridică capul de pe rucsac şi-l privi, parcă pentru întâia oară, serios, cu interes.

— Aş putea spune că mă aşteptam la observaţia asta, începu zâmbind, într-un anumit fel, dumneata eşti încă obsedat de taina lui Ivan şi, conştient sau inconştient, încerci prin orice mijloace să-i pătrunzi secretul, să-i descifrezi mesajul Dar cum Ivan ţi-este inaccesibil - nu pentru că a murit, ci pentru că, viu fiind, aproape nu mai putea vorbi, şi acele puţine cuvinte pe care le-a rostit îţi erau pecetluite cu şapte peceţi, pentru că nu ştiai ruseşte - cum Ivan îţi este inaccesibil, încerci să-l regăseşti în fiecare necunoscut pe care-l întâlneşti. Ultimul necunoscut pe care 1-ai întâlnit, de foarte curând, acum cinci - şase ceasuri sunt eu. Aşa că înţeleg foarte bine: erai gata să mă întrebi ce cred eu că s-a petrecut în mintea luf Ivan. Nu mă supăr, întreabă-mă, şi am să încerc să-ţi răspund...

Darie râse încurcat, apoi ridică din umeri şi întoarse capul căutând o piatră pe care să-şi stingă ţigara.

— Dumneavoastră, tehnologii, sociologii, psihologii, sunteţi oameni foarte ciudaţi. Dar

nu cred că lucrurile sunt întotdeauna atât de simple pe cât le vedeţi dumneavoastră. Ca să fiu sincer, când ţi-am spus că semeni cu Ivan, ce mă turbura mai mult în această bruscă descoperire nu era speranţa că, prin dumneata, aş fi putut ghici ce se petrecuse în mintea lui Ivan, ci speranţa că omologarea aceasta simbolică a dumitale cu Ivan mi-ar fi îngăduit *mie* să regăsesc contextul acelei misterioase formule: „o serie de evidenţe mutual contradictorii".

Formula pe care i-o spusesem lui Ivan ca să-i explic ce s-a întâmplat cu mine după 8 noiembrie. Şi în care, mi se părea atunci, surprinsesem, ca într-o ecuaţie de gradul I simplă, secretul condiţiei umane...

— Tot despre Ivan vorbiţi? îi întrebă Laura, răsărind deodată din spatele lor. Unde aţi ajuns?

— Dar tu pe unde ai venit? o întrebă surprins Darie. Cum de nu te-am văzut?

— Am fost după cumpărături, spuse Laura aşezându-se cu un suspin de uşurare. Sunt frântă de oboseală...

— Dar ceilalţi unde sunt? întrebă Darie întorcând capul.

— Vin şi ei într-o clipă. Adela s-a oprit la chioşc, să cumpere ziare, şi doctorul cu mama şi ceilalţi au trecut pe la vecini, să vadă dacă ne mai împrumută ceva lemne. Că s-a făcut frig, şi parcă stă să ningă...

Darie îşi dădu seama că mângâie cu amândouă palmele spetezele fotoliului şi zâmbi misterios.

— Va trebui să-mi destăinuiţi şi mie ' într-o zi povestea acestui fotoliu, spuse. Am impresia că de câte ori îmi aduc aminte de Ivan, mai

precis, de câte ori' îmi aduc aminte de el *în acest fotoliu,* ori visez, orij mă trezesc din vis... v

— De data aceasta n-a fost nici una, nici alta, îl întrerupse Arhip. V — Ce vrei să spui? îl întrebă Darie turburat, privindu-l fix. ',

Arhip ridică din umeri. j,

— Cum s-ar mai putea spune altfel? Ai încercat formula „o serie de evidenţe mutual contradictorii", dar nu păreai prea entuziasmat Atunci, să mai căutăm, adăugă depărtându-se, să mai căutăm...

îl privea cum se depărtează, mâhnit şi furios totodată că nu mai poate adăuga nimic.

Alors, nous sommes foutus! şopti. *Il n'y a plus d'espoir. Foutus pour l'etemitel...*

— *Nous sommes foutus!* repetă Darie printre dinţi când Zamfira le făcu semn de plecare. *Foutus pour l'âternitâ!*

Ieşiseră la un drum prost, de căruţe, şerpuind, zdrenţuit de gropi, printre lanurile de porumb. Se auzi din nou, izbucnind parcă din toate părţile o dată, larma greierilor. Acum, că scăpaseră din porumbişte, îşi scoseseră căştile; Darie o ţinea în mână, şi ceilalţi le atârnaseră de raniţe. Cerul începuse să sticlească, dar nu se simţea încă răcoarea nopţii.

— Nu mai spuneţi nimic, domnule elev, vorbi Zamfira. Trebuie că sunteţi ostenit...

— Acum, că a trecut de miezul nopţii, putem vorbi mai cu curaj, adăugă Iliescu. Până om da de şosea. Acolo, iar trebuie să fim cu băgare de seamă...

Darie regăsise batista în buzunarul de sus al tunicii şi începu să-şi şteargă în neştire fruntea şi obrazul.

— Măi băieţi, întrebă el târziu, voi ştiţi bine că ăsta-i drumul?

— Acesta-i, domnule elev, îl linişti Zamfira. Uitaţi-vă la stele. Am făcut doar un ocol ca să nu cădem în sat, dar încolo mergem bine. Ne ţinem după ruşi...

Darie privi în treacăt cadranul fosforescent.

— Acum e unu fără douăzeci şi cinci de minute, spuse. Dacă dăm curând de şosea, şi totul iese bine, putem mărşălui până aproape de patru. După aceea, spuneaţi, trebuie să ne ascundem iarăşi în porumbişte. Dar dacă încep pe-acolo, peste zece-doisprezece kilometri, lanurile de grâu şi ovăz şi răpită, sau mai ştiu eu ce? Acolo cum ne ascundem?

— N-aveţi dumneavoastră grijă, domnule elev, spuse Iliescu. Eu am mai fost pe-aici astă-primăvară, când ieşeau grânele. Toată Ucraina e aşa cum o vedeţi: porumb, pe câţiva kilometri, şi alături grâu, sau secară, sau ce-o mai fi, pe alţi kilometri, şi apoi iar porumb.

— O s-o ducem mai greu cu apa, adăugă Zamfira. Poate n-o să găsim apă, vreun puţ părăsit pe câmp, vreo băltoacă, poate n-o să găsim nimic o zi sau două. O să fie greu la început dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, ieşim la capăt. Cunosc eu ierburi, şi mai sunt şi rădăcini, şi uneori poate mai dăm de un porumb crud de lapte... Ieşim noi la capăt, n-aveţi grijă, repetă.

— De rnâncat, o să mâncăm ce-am mâncat în noaptea asta, reluă Iliescu. Porumb. Păcat că e cam trecut şi nu putem face jăratec să-l coacem, dar e bun şi aşa. Ţine de foame.

Darie se hotărî să-şi vâre batista în buzunar, tocmai când bocancul i se afundă într-o groapă. Era gata să cadă, cu raniţa alunecându-i brusc pe ceafă, când îl prinse de braţ Zamfira.

— Doamne-ajută! că dacă vă scrânteaţi piciorul tocmai acum, nu era bine.

— Când aluneci într-o groapă şi nu cazi, se spune că e semn bun, îşi aminti Iliescu.

Darie îşi îndesă batista în buzunar.

— Pentru că veni vorba de groapă, începu el zâmbind, voiam mai demult să vă întreb de ce v-ati căznit să-i săpaţi lui Ivan o groapă atât de somptuoasă, vreau să spun atât de mare?

— Nu era mare, domnule elev, făcu Zamfira. Groapă de creştin, ca toate gropile.

— Când aţi început să săpaţi, îl întrerupse Darie, eraţi la doi metri şi mai bine unul de altul. S-ar fi spus că vă pregăteaţi să îngropaţi o patrulă întreagă...

Şi începu să râdă dintr-o dată bine dispus, ca şi cum şi setea şi oboseala i-ar fi dispărut ca prin farmec. Râseră şi ei deşi, înţelese Darie, râdeau mai mult ca să-i facă plăcere.

— Doamne fereşte! spuse târziu Zamfira. Dar să ştiţi că n-avea doi metri...

— Acum că stau şi mă gândesc, începu Iliescu, dumneavoastră n-aveati cum s-o vedeţi, domnule elev, pentru că intraserăţi în porumbiste.

— Asta a fost mai târziu, când am văzut apropiindu-se avioanele germane. Dar în clipa când le-am zărit de departe, şi am auzit şi brandurile ruseşti, vă vedeam pe voi cum săpaţi, îmi aduc foarte bine aminte.

— Să vă spună Zamfira, îndrăzni târziu Iliescu. Să vă spună el cum a fost. Doar ce încercasem pământul cu lopeţile, şi când am văzut primele avioane germane, le-am făcut semn, că începuseră să mitralieze în marginea porumbiştei. Şi v-am căutat, să vedem de nu v-a atins cumva vreun glonte. V-am găsit acolo unde v-am trezit mai târziu.

V-am lăsat să vă odihniţi, şi de-abia *după aceea* ne-am întors şi-am săpat groapa. Când a trecut al doilea val de avioane, poate un sfert de ceas mai târziu, groapa era aproape gata, şi le-am făcut semn de departe, cu lopeţile, dar ne văzuseră şi ei şi n-au mai mitraliat pe lângă noi... N-a fost aşa Zamfira?

— Aşa a fost, cum spune Iliescu, întări Zamfira.

Darie începu din nou să râdă.

— Cu atât mai bine. Asta înseamnă că începusem să visez înainte de a adormi. Mi s-a mai întâmplat şi altă dată, adăugă.

Apoi tăcu, absent. După vreun sfert de ceas, Iliescu porni repede înainte, plecându-se uşor din spate, căci porumbii începuseră să fie mai rari şi mai piperniciţi. Le făcu semn cu mâna

să se apropie cu grijă.

— Am ajuns în câmp, şopti Zamfira. Şoseaua trebuie să fie chiar în faţa noastră, şi nu prea departe. Lăsaţi-mă să trec eu înainte, domnule elev...

De două ceasuri mergeau răsfiraţi pe câmp. Găsiseră repede şoseaua, dar o traversară în goană, căci din spate se auzeau înaintând spre ei, cu farurile stinse, o coloană nesfârşită de camioane ruseşti.

Noaptea era aici limpede şi rece. Cerul parcă se apropiase deodată, scăpărând de stele, cu un singur nor, transparent, plutind departe, în faţa lor, spre apus. La răstimpuri, ajungea până la ei o adiere leneşă de vânt, cu miros de iarbă uscată şi benzină.

Zărise de departe arborele crescut singuratec şi îi fluieră scurt, să se îndrepte într-acolo, să se odihnească. Dar Zamfira îi făcu semn cu braţul să meargă înainte, după el.

— *Nous sommesfoutus!* şuieră Darie printre dinţi.

Ar fi vrut să poată scuipa, ca Iliescu, dar gura îi era uscată, şi în acea clipă simţi, cu surprindere, aproape cu spaimă, că i se face dintr-o dată frig. încercă să grăbească pasul, dar aproape nu-şi mai dădea seama cât de repede înaintează. Se trezi că fuge, cu carabina în mâna dreaptă, şi cu stânga ţinându-şi raniţa, să nu-i salte în spate. Se opri obosit şi respiră adânc, de mai multe ori.

— De ce v-a fost frică, domnule filozof? se auzi întrebat în şoaptă.

întoarse speriat capul şi dădu cu ochii de Procopie. îl aştepta lângă pom, cu cîinele lângă el. Zâmbea.

— De ce v-a fost frică? îl întrebă văzând că Darie rămăsese cu privirile pironite asupra lui.

— Dar ce-i cu dumneavoastră, aici, domnule doctor? Cum aţi ajuns aici?

Oboseala îi pierise deodată şi se apropie de el repede, înviorat.

— Unde vă este unitatea? întrebă din nou, ajuns în faţa lui. în aceeaşi clipă îşi dădu seama de confuzie şi încercă să se scuze, încurcat:

E întunerec, nu v-am recunoscut. Sunteţi d-l Arhip. Dar tot nu înţeleg ce căutaţi aici. Tot căutaţi formula, tot o mai căutaţi?

Celalt îl privea cu acelaşi zâmbet senin şi totodată ironic.

— Eu v-am pus o întrebare, domnule filozof, şi văd că nu voiţi să răspundeţi, îmi spuneaţi că suntem indestructibili. Atunci de ce v-a fost frică?

— Ivan! şopti Darie.

— Nu mă cheamă aşa, dar nu mă sperie. Spuneţi-mi cum vreţi.

Spuneţi-mi Ivan.

Darie făcu încă un pas spre el.

— Aşadar, ştiai româneşte, şi nu ne-ai spus nimic. Ne-ai lăsat să ne chinuim...

— Acum înţelegem toate limbile, îl întrerupse Ivan. Dar nu mai are importanţă, că nu mai avem nevoie de ele... Spuneaţi totuşi că suntem indestructibili. Nu trebuia să vă fie frică...

Darie îşi trecu încurcat mâna pe frunte.

— Nu mi-a fost frică. M-a luat deodată cu frig şi nu ştiam ce am şi atunci am început să fug... Asta a fost tot...

Ivan îl privi lung, cu simpatie, şi zâmbi din nou.

— Mi-aţi vorbit frumos adineaori, ieri, alaltăieri, când o fi fost asta.

Mi-a plăcut mai ales pentru că aţi înţeles, atât de tânăr! că suntem indestructibili.

— Vasăzică, *ai înţeles tot,* şopti Darie.

— Ce n-am înţeles, continuă Ivan, a fost deznădejdea dumitale, domnule filozof, frica dumitale că nu te vei odihni niciodată. Dar de ce vrei să te odihneşti? De-abia am început. Ce-aveam în spatele nostru?

Poate nici un milion de ani, şi încă! Dacă începem să numărăm de la *homo sapiens,* doar câteva zeci de mii de ani. Şi uită-te în faţa noastră:

miliarde şi miliarde de ani!...

Darie îl ascultase surprins, concentrat.

— Miliarde de ani, repetă în şoaptă. Ştiu, ştiu, dar ce să facem cu ele, cu miliardele de ani?

— Să însufleţim Pământul, şi apoi sistemul solar, şi galaxiile, şi tot ce-o mai fi pe-acolo, şi pe care nu le ştim încă. Să le însufleţim, adică să le aducem la viaţă şi să trezim spiritul care zace alienat în orice viaţă. Sfe binecuvântăm întreaga Creaţie, aşa cum vă place la unii dintre dumneavoastră să spuneţi.

— Vasăzică, Zamfira avea dreptate. Ne-ai binecuvântat şi pe noi.

— Da şi nu. Cum prea bine spunea doctorul Procopie...

— Dar de unde ştii dumneata de Procopie? îl întrerupse Darie.

Ivan îl privi curios, aproape cu surprindere, apoi zâmbi, ridicând din umeri.

— Acum ştim tot. Mai exact, tot ce ne interesează. Şi dumneata mă interesezi, pentru că ţi-a fost milă de mine şi mi-ai vorbit. Şi de asemenea mă interesează Zamfira şi Iliescu, pentru că s-au ostenit să mă ducă în sat, şi apoi m-au îngropat; nu că nu mi-ar fi păsat dacă sunt sau nu îngropat, dar m-a mişcat gândul lor...

Darie începu deodată să se frece pe frunte.

— Băieţii! şopti. Unde-or fi băieţii?

— Sunt mai încolo, pe câmp, te aşteaptă. N-ai grijă; se odihnesc şi ei. De altfel, n-am să te ţin nici eu prea mult, că în curând trebuie să plec mai departe. Dar voiam să mai stăm de vorbă. Ne-am întâlnit atât de rar în ultimul timp, în marginea porumbiştii, dar atunci nu ne-am recunoscut, nu puteam vorbi, la doamna Machedon, apoi pe munte, sub Piatra Craiului... Erau timpuri când ne întâlneam mai des.

Darie îşi dădu deodată seama că râde.

— îmi pare rău dacă te contrazic, începu încurcat, dar sunt sigur că te înşeli. Pe Procopie şi Arhip i-am cunoscut de curând, iar pe dumneata te-am întâlnit ieri, alaltăieri, cum spuneai, în marginea porumbiştii.

— Ne cunoaştem de mult, îl întrerupse Ivan, nici nu îndrăznesc să-ţi spun de când ne cunoaştem. Dar nu ne recunoaştem decât când e prea târziu.

Darie îl privea adânc, concentrat. Şi, ca de obicei când îl interesa discuţia, băgă automat mâna în buzunar, să-şi caute pachetul de ţigări.

Dar de data aceasta gestul îi fusese de-ajuns.

— Cred că înţeleg ce vrei să spui, şopti clătinând din cap. în fond, o viaţă, o întreagă existenţă umană se poate dezvolta, împlini şi încheia în câteva luni, uneori poate şi mai puţin.

— Şi e curios, aceleaşi probleme reveneau necontenit în discuţiile noastre, continuă Ivan. Bunăoară, seria de evidenţe mutual contradictorii. De câte ori şi în câte limbi nu mi-ai vorbit de asta...

— Ce e mai grav, adăugă Darie cu melancolie, ce e mai grav e că nu mi-aduc aminte ce voiam să spun cu asta. Mai precis, nu mai mi-aduc aminte de *urmare,* începusem fraza aceasta, mă pregăteam să-ţi prezint un întreg sistem, când m-au chemat băieţii şi am pierdut firul.

— Ai spus tot ce trebuia spus. Ce trebuia spus *deocamdată,* sublinie cu înţeles. Restul ai să-l spui mai târziu. Mi 1-ai mai spus, şi ai să vezi că are să-ţi placă şi dumitale când 1-oi descoperi din nou...

îl privi cu căldură, şi totuşi cu ironie, aproape provocator.

— Când te ascult, Ivan, am impresia că ascult pe Arhip. Ultima oară când am vorbit cu el...

— Când a fost asta? îl întrerupse Ivan. Acum câte sute de ani, sau câte luni? în ce viaţă?... Nu trebuie să mă înţelegi greşit, adăugă văzând că Darie îl priveşte încruntat, nedumerit. Nu e vorba de *timp,* ci de decalajul între evidenţele mutual contradictorii, cum îţi place dumitale să spui. îmi pare rău că te-am întrerupt, reluă după un răstimp, căci Darie continua să tacă. Te-am mai întrerupt o dată, nu-ţi mai aduci aminte acum, pentru că e prea mare decalajul între evidenţe, te-am întrerupt tocmai când te pregăteai să ne explici în ce sens folosiseşi expresia *agnostos theos.* Dumneata aveai în faţă, ca pe un ecran interior, imaginea lui Ivan oarecum înmormântat în propriul lui trup. Şi voiai să spui că aşa arată uneori Dumnezeu, Spiritul Suprem, capturat,

închis de Materie, orbit, alienat, ignorându-şi propria lui identitate. Dar ce Dumnezeu era acesta? în orice caz, nu Dumnezeul lui Pavel, şi nici al grecilor. Dumneata te gândeai la miturile gnostice, la concepţiile indiene despre Spirit şi Materie.

— Evident, evident. Asta a remarcat şi Procopie.

— Şi, cu toate acestea, ceva era adevărat în comparaţia dumitale, dar numai dacă privim lucrurile dintr-o cu totul altă perspectivă.

Spiritul e *întotdeauna* camuflat în Materie, dar rostul lui acolo - dacă e prizonier, sau se află acolo provizoriu, pentru că e activ, şi câte altele rostul lui ai să-l afli mai târziu. Asta e de altfel Enigma - Enigma cu majusculă - care ne confruntă pe toţi, ghicitoarea care se pune, inexorabil, oricărui om: cum să recunosc Spiritul dacă e camuflat, adică, în fond, dacă e *irecognoscibil?* Şi atunci suntem şi noi, noi toti, domnule filozof: nu numai indestructibili, cum spuneai, ci şi irecognoscibili... Dar văd că eşti aşteptat, adăugă întorcând capul.

în semiîntunericul care prevestea zorile, Darie zări la vreo douăzeci de metri, în plin câmp, o siluetă familiară, pe care nu izbutea totuşi s-o identifice. Mult mai departe, în direcţia şoselei pe care o traversaseră în noaptea aceea, se întrezăreau grupuri răzleţe, înaintând încet, parcă ar fi şovăit.

— Şi trebuie să mă duc şi eu, continuă Ivan. Mă aşteaptă şi pe mine, acolo.

întinse mâna spre răsărit, dar deşi Darie cercetă încordat zarea, nu desluşi nimic. Câinele pornise înainte, fără grabă, cu capul plecat, şi atunci Darie îl recunoscu deodată şi zâmbi fericit. 1-l arătă lui Ivan.

— El te-a recunoscut, şopti. El a fost singurul care te-a recunoscut...

— încearcă şi dumneata, domnule filozof, spuse Ivan privindu-l adânc în ochi, cu gravitate, încearcă data viitoare - când va fi asta? în vreun salon la Iaşi, la Tokio, sau pe munte, sau într-un spital, sau într-o altă planetă? Dacă te-aş recunoaşte eu întâi, ti-aş face semn, dar nici eu n-am să te recunosc, iar dacă totuşi te-aş recunoaşte şi ţi-aş face semn, nu mă vei înţelege. Asta-i povestea, domnule filozof; suntem irecognoscibili şi faţă de noi înşine, şi unul faţă de altul...

înainta încet, parcă pierdut în gânduri, şi văzând că Darie îl urma, se opri.

— Nu, adăugă zâmbind, acesta-i drumul nostru. Drumul dumitale este de cealaltă parte, şi înălţă braţul înapoi, spre apus. Grăbeşte-te.

Eşti aşteptat...

îl salută cu un gest scurt, apoi se întoarse şi se îndreptă **spre** câmpie, călcând agale, cu câinele înaintea lui.

îşi aduse deodată aminte de Zamfira şi Iliescu şi grăbi pasul.

Simţea că dintr-un moment în altul se va face ziuă, căci câmpia se vedea acum destul de limpede, întinzându-se, nesfârşită, în toate părţile.

Cerul era turbure, fără stele, semănând mai mult cu o negură de munte.

Şi deodată, apropiindu-se de pom, dădu cu ochii de locotenent.

— Nu v-am recunoscut adineaori, domnule locotenent, începu încurcat. Era încă întunerec.

— Nu mă grăbeam. V-am ascultat discutând, şi mă interesa şi pe mine. Ai învăţat multe de la Ivan. Probabil c-a fost şi el, cândva, filozof, adăugă zâmbind. Dar de-acum înainte trebuie să ne grăbim. Ne aşteaptă ceilalţi.

Porniră amândoi, îndreptându-se spre şosea.

— într-adevăr, de ce mi-o fi fost frică? exclamă deodată Darie.

Ştiam de mult că suntem indestructibili. Şi, totuşi, reluă el după o pauză, gânditor, şi totuşi...

Atunci îşi recunoscu plutonul şi se opri, fiindu-i teamă să nu-l copleşească emoţia.

— Vasăzică, veniţi şi dumneavoastră, domnule elev, începu Manole, zâmbind. Cum vedeţi, ne-am adunat din nou, aproape toti...

în acea clipă, îşi aduse din nou aminte de Iliescu şi Zamfira şi întoarse capul.

— Băieţii! şopti el agitat.

— Au luat-o înainte, îl linişti locotenentul. Fiecare se întoarce acasă cum poate, adăugă melancolic. Noi ne îndreptăm întâi spre fluviu, ne concentrăm acolo...

Darie îşi dădu seama că mergeau cu toţii, de câtva timp, dar nu înţelegea când porniseră. Ridică din umeri, bine dispus, şi grăbi pasul.

Se trezi în dreptul plutonului. Nu-i auzea vorbind, şi totuşi ştia că vorbesc, pentru că înţelegea ce-şi spun între ei. Cerul rămăsese tot atât de turbure, dar era destulă lumină, şi oriunde privea, înainte, la stânga sau la dreapta lui, în urmă descoperea alte grupuri răsfirate, înaintând tăcut, cu acelaşi pas măsurat şi totuşi, i se părea, neînţeles de repede.

Se opri de mai multe ori să privească în urmă. Cât putu pătrunde cu ochii, câmpia părea a fi aceeaşi, întinzându-se nesfârşită sub cerul aburit şi turbure, cu câţiva arbori crescuţi singuratici la mari distanţe unul de altul. Şi i se păru deodată curios că nu aude paseri, nici avioane, nici măcar uruitul surd al camioanelor ruseşti pe care le văzuse de curând trecând pe şosea.

— Asta-i Ucraina, îl auzi lângă el pe locotenent. O fi frumoasă pentru ei, pentru că e ţara lor. Dar să vezi cum o să arate când o să ajungem la noi.

— Mai avem mult? întrebă Darie, şi în aceeaşi clipă îşi dădu seama că pusese o întrebare fără rost, pentru că ştia că, într-un anumit fel, sunt deja acolo.

Ar fi vrut să râdă, să-şi ceară iertare, când îl auzi vorbind:

— Este mult, şi totuşi nu este. Va fi mai greu la fluviu, aşa s-a spus.

Dar, ştii, divizia noastră e din Oltenia. Oamenii vor să se întoarcă acasă, fiecare în satul lui... Să se odihnească, adăugă zâmbind din nou.

— Dar după aceea, domnule locotenent, întrebă Darie cu o nestăpânită fervoare, ce se întâmplă cu noi după ce ajungem acasă, unii la Iaşi, alţii la Bucureşti, alţii în Oltenia? Căci v-am spus, suntem indestructibili, îi spuneam asta şi lui Ivan, şi-mi dădea dreptate. Şi i-am mai spus-o lui Zamfira, şi Zamfira, în felul lui, Zamfira şi Iliescu...

Se întrerupse brusc, văzându-i la vreo douăzeci de metri înaintea lui, înaintând încet, cu un imens efort, căci purtau rănitul pe carabine, şi drumul din marginea porumbiştei era zdrenţuit de gropi, şi-i îneca praful fierbinte al nămiezii de vară. Alergă după ei şi le strigă:

— Măi băieţi, voi sunteţi nebuni de-a binelea! O luaţi de la început?

Nu v-a fost de-ajuns Ivan, aţi găsit acum un altul?

Se apropie de ei şi împietri văzându-se încovoiat pe cele două carabine, cu o batistă plină de sânge pe faţă, cu tunica descheiată, lăsând să se vadă cămaşa însângerată, sfâşiată.

— Ce s-a întâmplat? şopti. Ce-i cu mine?

în acea clipă se opriră şi, cu grijă, îl aşezară pe marginea drumului.

Zamfira îşi făcu cruce.

— A dat Dumnezeu şi v-ati venit în fire, domnule elev, şopti, răsuflând greu.

— A fost aşa cum am spus eu, îl întrerupse Iliescu. Vodca lui Ivan.

— Am avut noroc, reluă Zamfira, că am dat peste ei dormind, beti, şi le-am luat tot ce-am găsit la îndemână - şi apă, şi vodcă, şi tutun.

— Dar ce s-a întâmplat cu mine? întrebă Darie în şoaptă, speriat.

M-a rănit cineva?

— Ceasul rău, continuă Zamfira. V-aţi împiedicat, aţi căzut şi s-a descărcat carabina. Glontele v-a trecut prin subţioară. Nimica toată, dar aţi leşinat, şi până am dat de dumneavoastră, aţi pierdut mult sânge. Dacă v-am fi legat braţul pe loc, era ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat...

Darie privi în jurul lui. Se aflau între lanurile de porumb, pe marginea drumului, şi deasupra lor plutea aceeaşi pulbere fină şi aspră, înecăcioasă, pe care o cunoştea parcă de totdeauna, dar acum mai încinsă ca niciodată. Cu mâna validă căută în buzunar pachetul de ţigări, îl găsi rupt, teşit, dar Iliescu îi întinse pachetul cu ţigări ruseşti, aşteptă să-şi aleagă una, apoi i-o aprinse.

— Mă băieţi, începu după ce trase câteva fumuri. Voi sunteţi oameni foarte buni şi devotaţi şi v-ati dat destulă osteneală cu mine.

Acum o să ascultaţi de ordinul meu: trebuie să-l ascultaţi, căci va fi ultimul meu ordin...

Se întrerupse brusc şi trase repede din ţigară, ca să-şi ascundă emoţia.

— Suntem ostaşi, începu din nou, am văzut toti moartea. Eu, cel puţin, pot spune c-am văzut-o cu ochii. Vă vorbesc foarte sincer: nu mi-e teamă de moarte. Pe de altă parte, am să vă fac şi această mărturisire: eu n-am noroc, pe mine, de când mă ştiu, mă urmăreşte piaza-rea.

— Da, interveni Laura, a fost destul să le vorbească despre nenoroc şi piază-rea, ca să-l întrerupă amândoi deodată, ridicând speriaţi braţele în sus, parcă ar fi rostit un sacrilegiu. Aveau, de altfel, dreptate, adăugă întorcând capul şi privindu-1. Căci ne cunoscusem de trei ani, eram într-un anumit fel logodiţi. Dacă domnul filozof numeşte asta nenoroc şi piază-rea...

— Fapt este, continuă Darie, că nu voiau să mai mă asculte când le-am cerut să mă împuşte, sau să-mi încarce carabina şi să mi-o dea mie. Le-am spus că, dacă vor cu orice preţ, le îngădui şi asta: să-mi sape groapa, cum i-au săpat-o lui Ivan. Şi câte altele nu le-am mai propus: să rămânem de vorbă până seara, să le explic ce trebuie să spună la Iaşi, când vor ajunge, cu cine trebuie să vorbească întâi...

Zadarnic. Şi atunci mi-e teamă că mi-am pierdut cumpătul şi am început să-i ameninţ.

Luase a doua ţigară, şi Iliescu i-o aprinse umil, cu ochii umezi.

— Vă mănâncă Curtea Marţială, reîncepu cu un glas neaşteptat de ferm. Dacă ajungem batalionul, cer imediat să fiţi trimişi în faţa Curţii Marţiale pentru nerespectarea ordinului şi

insulta superiorului.

— Cum o vrea Dumnezeu, făcu Zamfira, neîndrăznind să-şi ridice privirile. Sunt şi-acolo oameni buni, la Curtea Marţială. O să le spunem că ne-am făcut datoria.

— Că dumneavoastră pierduserăţi prea mult sânge şi aveaţi febră, şi poate de aceea ne-ati cerut să reîncărcăm carabina că nu mai ştiaţi pe ce lume sunteţi, slăbit şi nemâncat şi ostenit.

Darie îi mai privi o dată, cu o mută exasperare, apoi zvârli ţigara şi se ridică brusc. Se îndreptă către locotenent.

— Ce ne facem cu ei, domnule locotenent, că acum nu mai ascultă ordinele?...

Locotenentul îl privi lung, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască, apoi înălţă din umeri şi porni mai departe. Darie grăbi pasul şi-l ajunse din urmă.

— Eu sunt Darie, domnule locotenent, elevul T. R. Darie Constantin din compania dumneavoastră. Mă cunoaşteţi bine. Am stat de vorbă şi azi-noapte, în câmpie, după ce m-am despărţit de Ivan.

Locotenentul se opri şi-l privi cu căldură, şi totuşi sever.

— Darie, vorbi el rar, subliniind fiecare cuvânt, *după şase zile de foc* dumneata ar fi trebuit să ştii ce înseamnă-un ordin.

— Şi asta mi se pare fraza cea mai grea de înţeles, interveni din nou Laura. Ce-o fi vrut să spună că trebuia să ştii ce înseamnă un ordin?...

— ... Strada Toamnei, numărul 11, Iaşi. Strada Toamnei numărul 11! De câte ori nu le-am repetat adresa asta, de teamă ca nu cumva s-o uite, sau s-o confunde cu atâtea alte adrese pe care le şoptiseră atâţia alţi răniţi, trăgând să moară, în ultimele luni. Căci ei erau în al doilea an de front, şi făcuseră parte, pe rând, din nu ştiu câte plutoane, decimate unul după altul, până în iulie, când se alcătuise, din rămăşiţe, plutonul pe care-l comandam eu, şi care avea să fie şi el decimat, după numai şase zile de foc, cum spunea locotenentul. Iaşi, strada Toamnei, numărul 11, numărul 11...

— La domnişoara Laura, clătină din cap, zâmbind, Zamfira. Să n-aveţi grijă, domnule elev, că dacă ajungem noi înaintea dumneavoastră, acolo mergem întâi. Şi-i spunem că veniţi curând, curând, şi veniţi cu galoane de sublocotenent.

— Să nu-i spuneţi asta, îl întrerupse Darie, să nu-i spuneţi de galoane. Să-i spuneţi ce v-am rugat eu, adăugă.

Se simţi deodată sleit de puteri şi-şi privi braţul rănit. I se părea mereu că sângerează, şi uneori i se părea că hemoragia începuse demult, că era, sub tunică, leoarcă de sânge, şi tot aştepta să vadă şiroaie de sânge scurgându-se, calde, pe pământ.

— Dacă n-o să ţineţi tot minte, reluă târziu, aproape în şoaptă, să-i spuneţi măcar esenţialul. Că deşi ne-am cunoscut numai trei ani, ne-am cunoscut de totdeauna, şi am fost fericiţi, de la începutul lumii, şi tot aşa vom fi până ce se va stinge ultima stea din ultima galaxie. Ţineţi bine minte ce vă spun eu acum, că lucrul acesta e cel mai important:

să-i spuneţi că teiul pe care-l ştim noi, la Iaşi, teiul acela *ne-a fost de-ajuns.* Noaptea dintâi, când ne-am oprit acolo, a rămas cu noi şi va rămâne aşa, noaptea noastră, până la sfârşitul lumii. Teiul nu-şi va scutura niciodată florile. *Nu şi le mai poate scutura.* E al nostru, şi tot ce-i al nostru nu-i în timp, n-are durată...

— Spunem, domnule elev, îl linişti Zamfira udând batista şi ştergându-l încet, cu mare grijă, pe buze, pe faţă, pe frunte. Dar acum să vă odihniţi, ca.au început să se aprindă stelele, şi curând după miezul nopţii trebuie s-o pornim din nou...

Erau, ca de obicei, ascunşi în porumbişte, cu pulberea fină, amăruie, mirosind a fum,

deasupra lor, vorbind în şoaptă şi neîndrăznind să ridice glasul numai când îi asurzea larma greierilor.

— Este extraordinar cum au rezistat, atâtea zile, interveni din nou Laura. Şi este de neînchipuit cum au izbutit să se strecoare printre trupele ruseşti, cum au reuşit să găsească apă, şi chiar rachiu, ca să-i spele rana, şi au avut întotdeauna de mâncare...

— Porumb uscat, rădăcini, câţiva pesmeţi, o înterupse Darie zâmbind, în a cincea zi, o bucată de ciocolată, pe care a găsit-o Iliescu în buzunarul unui soldat german, mort. Treceau convoaie de prizonieri pe şosea, şi erau mulţi răniţi, cădeau şi rămâneau pe marginea şoselei, până se îndura Dumnezeu sau vreo santinelă din convoiul următor şi nu se mai chinuiau. Iliescu învăţase acum unde să caute şi cum să găsească lucrurile folositoare: apă, pesmeţi, chibrituri, tutun. Numai pâine nu găsea.

— Cum de nu s-au rătăcit? exclamă Laura. Cum de-au izbutit, atâtea zile să nu se întâlnească, faţă în faţă, cu oamenii din sat? Căci începuse culesul porumbului.

— Am avut desigur noroc, continuă Darie. Dar Zamfira avea instinct de jivină sălbatecă, parcă simţea de departe apropierea omului şi ne ascundeam pe loc. Am stat ascunşi o zi întreagă, într-o claie de fân, şi auzeam cum lucrează femeile la câteva sute de metri în preajma noastră... Dar ce mă tortura mai mult era accidentul meu: Nu ştiu cum au reuşit să mă transporte atâtea nopţi, când pe carabine, când într-o manta rusească. Nu-mi mai amintesc. Probabil că leşinam, sau eram atât de secătuit, încât nu-mi mai dădeam seama de nimic. Dar mă gândeam la Ivan, la discuţia noastră, care mă impresionase atât. Unde i-a fost binecuvântarea? Că pe el 1-au purtat mai puţin de un ceas, iar pe mine, după norocul pe care ni-l adusese binecuvântarea lui Ivan, mă purtau noapte după noapte. Mi-aduc aminte că m-am întrebat o dată dacă nu cumva Ivan *a dorit* accidentul, numai ca să mă poată întâlni şi să-mi spună tot ce avea de spus. Dar ce erau de vină Iliescu şi Zamfira în toată controversa aceasta filozofică?...

— N-a fost filozofie, domnule elev, şopti Zamfira. Ceasul rău... [B]

— Iar au început să se adune corbii, spuse târziu Iliescu. Ce semn o mai fi şi ăsta?

Darie privi, cu mâna streaşină la ochi, căci cerul era încins şi lumina difuză îl orbea.

— Sunt avioane, spuse.

— Sunt şi avioane, dar zboară sus, foarte sus, adăugă Zamfira.

Corbii suntpe-aci, pe-aproape...

Darie căzu pe gânduri şi zâmbi.

— în fond, asta facem şi noi. Ne ţinem după ei, după ai noştri, dar de departe, tot mai de departe... La câte zeci de kilometri credeţi că se află acum frontul? Căci de câteva zile nu se mai aud nici brandurile, nici artileria noastră...

— Dacă se dezlănţuie curând cotraatacul german, făcu Iliescu, ne pomenim cu frontul peste noi într-o zi, două.

— *Nous sommes foutus!* şuieră printre dinţi Darie. *Foutus pour l'eternite!*

f,

încercă să adoarmă din nou, dar arşiţa i se părea mai înăbuşitoare ca altădată, şi oricum ar fi încercat să se aşeze între porumbi, braţul rănit zvâcnea, parcă tot mai plin de sânge, şi auzea sângele zvâcnind în tâmple, bătându-i să se spargă în urechi. Ceilalţi adormiseră, cu batista pe faţă, cu mâna pe carabină, dar se auzeau pe rând, la răstimpuri scurte, şi-l cercetau cu privirile, câteva clipe. Târziu, după apusul soarelui, Darie îşi dădu seama de ce nu poate dormi. Se aflau în aceeaşi porumbişte în care intraseră cu multe zile înainte, nu-şi mai putea

aminti cu câte; se aflau la câteva sute de metri, sau poate mai puţin, de locul unde fusese îngropat Ivan. Recunoscuse porumbiştea în zori, când se tupilaseră istoviţi, suflând greu, înaintând cu teamă printre porumbi.

O recunoscuse, dar era prea extenuat ca să mai vorbească. In noaptea aceea încercase pentru întâia oară să meargă, sprijinindu-se într-un fel de baston rupt dintr-un băţ de cort, gros şi solid, pe care-l găsise Iliescu. Umblase anevoie, călcând cu frică, pe marginea şoselei, ajutat la răstimpuri de unul din ei, şi odihnindu-se la fiecare cinci, zece minute. In aproape cinci ceasuri de mers, nu făcuseră nici zece kilometri, dar tot făcuseră mai mult decât în celelalte nopţi, când îl purtaseră ei.

— Ne-am întors de unde am plecat, şopti cât putu mai încet, ca să nu-l trezească. Ne-am întors lângă Ivan.

Aproape că-i venea să râdă, atât de absurdă i se păru deodată aventura lor. Dacă ar fi fost sigur că nu-i trezeşte, s-ar fi furişat printre porumbi şi i-ar fi aşteptat acolo, pe groapa lui Ivan.

— în fond, n-are nici o importanţă, şopti din nou. Nimic n-are importanţă. *Nous sommes foutus!* Din toate punctele de vedere. Ştiam asta de la început. Tot ce s-a întâmplat după 8 noiembrie...

Altă dată, într-o seară, tot în porumbişte - dar când? *când?* tresărise auzindu-l pe Zamfira întrebând:

— Ce s-a întâmplat după 8 noiembrie, domnule elev?

— Tot felul de lucruri, începuse el zâmbind. Lucruri care m-au făcut şi m-au desfăcut, şi m-au făcut din nou...

— Dar recunoaşte că n-ai îndrăznit să le vorbeşti *de mine.* Le-ai vorbit de Laura lui Petrarca, şi mă tot întreb ce-au înţeles ei din acea lungă şi laborioasă fenomenologie a Muzei, mai ales că aveai febră. Nu că n-ar fi putut înţelege, dar ce i-ar fi putut interesa pe ei o romanţă de la începutul Renaşterii italiene? Dacă le-ai fi vorbit de *mine,* de Iaşi, de strada Toamnei, numărul 11, ar fi fost altfel. I-ar fi interesat, pentru că, foarte probabil, asta era şi povestea lor...

— O luăm din loc, domnule elev, şopti Zamfira.

,259

Se ridică anevoie, ajutat de Iliescu, dar deşi se simţea mai obosit ca de obicei, porni hotărât, aproape nerăbdător. La un pas înaintea lui, *Zamfira* îi înlesnea trecerea printre porumbi. Pentru întâia oară cerul nu mai era acoperit de stele, şi totuşi nu se ghiceau norii, ci numai o boare fumurie plutind foarte sus. Şi pentru întâia oară nu se mai auzeau greierii. La răstimpuri, foile de porumb tresăreau cu un sunet surd, metalic, ca atinse de o adiere pe care ei n-o simţeau.

— Nu pe-acolo, domnule elev, făcu Zamfira văzându-l că se îndreaptă hotărât, grăbind pasul, către un luminiş între lanurile de porumb, străjuit de doi arbori singurateci. Pe-acolo ieşim în drumul de căruţă pe care am venit azi-dimineaţă.

— Asta voiam şi eu să vă arăt, spuse Darie fără să se oprească. Să vă arăt că ne-am întors acolo de unde am plecat, acum zece, douăsprezece zile, când o fi fost asta. Uite, la câţiva metri mai sus, pe stânga, în dreptul pomului, acolo i-aţi săpat voi groapa. Groapa lui Ivan, adăugă simţind că Zamfira îi prinde braţul sănătos ca să-l oprească.

— Nu e asta groapa, domnule elev, şopti el. Ivan odilineşte la multi kilometri în spatele nostru, spre răsărit. Cel puţin la patruzeci de kilometri...

— Şi totuşi, acolo v-am văzut săpând, reluă Darie. Veniţi cu mine, să v-o arăt, că nu e departe.

După câţiva metri, se opriră toţi. Groapa nu era adâncă. Parcă cei care o săpaseră şi-ar fi dat seama că era prea mare şi renunţaseră s-o termine. Sau poate nu mai avuseseră timp.

— Asta nu e groapa, domnule elev, vorbi târziu Zamfira, în şoaptă.

Asta a fost săpată pentru altceva. Pentru ce, nu-mi pot da seama. Dar nu vedeţi, e mai lungă de trei metri, şi acolo, alături, este încă una la fel, dar s-ar zice că nu e dreaptă, parcă ar coti, parcă s-ar u^sface în cruce. Şi poate mai sunt şi altele, mai departe, dar nu le vedem de aici.

— S-o luăm din loc, şopti Iliescu, după ce mai cercetă o dată cerul.

Să nu ne apuce ploaia.

N-a început să bureze decât după ce-au ajuns în şosea, şi au traversat-o ca să nu-i ajungă din urmă camioanele ruseşti. Umblau la vreo două sute de metri, pe un drum îngust, paralel cu şoseaua.

— Dacă se înteţeşte ploaia, şopti Iliescu la o haltă, avem noroc că găsim mai uşor apă. Dar dacă plouă câteva zile în şir, cresc apele, se umflă fluviul şi o să fie mai greu la trecere.

Ploua mărunt, lin, fără grabă, şi Darie înainta tot mai greu, încleştându-şi dinţii ca să nu geamă. Zamfira umbla alături de el, Iliescu la vreo douăzeci de metri înainte. Târziu, aproape de 3, le făcu semn să rămână pe loc. Se întoarse repede, aproape alergând.

— Intrăm în sat, şopti. Trebuie să traversăm din nou şoseaua şi să încercăm pe dincolo, arătă întinzând braţul.

Darie îşi îngăduia acum să sufle greu, dar îşi stăpânea cu furie geamătul.

— Ne apropiem cu băgare de seamă de şosea, continuă Iliescu, şi stăm la pândă. E o cotitură în spatele nostru, şi când ne vine, între două camioane, traversăm şoseaua în fugă. Eu o iau înainte, adăugă depărtându-se

Aşteptau, îngenuncheaţi sub ploaie, la câţiva metri de şosea, ascunşi sub bălării, pipernicite. Camioanele treceau, parcă tot mai rar, cu farurile stinse. După vreo zece minute, Iliescu se ridică brusc şi, plecat din şale, începu să alerge, îl văzură cum se pierde în întunerec.

— Să fiţi gata, domnule elev, şopti Zamfira, că acum e rândul dumneavoastră. Să lăsăm să treacă şi camionul ăsta... Acum! şopti el din nou câteva clipe în urmă. Acum! Săriţi, domnule elev!...

Cu efort, gemând de durere, Darie se înălţă brusc şi porni, cât putu mai repede, spre şosea. Ţinea strâns în pumn bastonul, gata să se sprijine de va fi nevoie, dar foarte curând îşi dădu seama că poate alerga şi, dându-i drumul din mână, o porni la goană peste câmpie.

Zărise de departe fluviul şi ar fi continuat să alerge dacă nu s-ar fi auzit strigat de locotenent. Se opri, întoarse capul şi dădu cu ochii de el.

— Am ajuns, domnule locotenent, îi spuse apropiindu-se. Am ajuns la timp. Dar unde e podul! întrebă.

Locotenentul zâmbi şi întinse braţul. Fluviul curgea lin, maiestuos, tăcut, la câteva sute de metri în faţa lor. Nu i se zărea celalt mal, căci ploaia continua să cadă măruntă, ţesând parcă o perdea de negură, pe care lumina incertă, palidă, în care se ghiceau deja zorile, nu izbutea s-o străpungă. Din spatele lor, apăreau necontenit grupuri risipite, şovăiau câteva clipe, apoi coborau spre mal, unde se alcătuiseră deja convoaiele, aşteptând parcă semnalul de plecare.

— Dar unde e podul? întrebă din nou Darie. Nu se vede nimic...

Locotenentul ridică din umeri.

— Uită-te mai bine, Darie. Sunt fel de fel de poduri pe lume.

Acesta de-aici, din faţa dumitale, duce la noi acasă.

— Acasă, repetă Darie. Duce la noi acasă. Şi după ce ajungem acasă, *ce se întâmplă cu noi,* domnule locotenent? V-am mai întrebat o dată, şi nu mi-aţi răspuns. Ce se întâmplă după ce ajungem acasă? Ar fi îngrozitor să nu ne putem odihni niciodată...

Cobora alături de locotenent, şi când ajunse foarte aproape îşi dădu seama că mulţimea aceea tăcută, ale cărei convorbiri le auzea totuşi, convoaiele acelea care i se păruseră că aşteaptă semnalul de plecare se mişcau deja, înaintau, şi încă destul de repede, pe deasupra fluviului, ca şi cum ar fi trecut pe un pod nevăzut. Ajunsese acum chiar pe marginea fluviului.

— Vii şi dumneata, Darie? îl întrebă locotenentul.

Apoi se îndreptă către un grup care-i aştepta, neîncercând să-şi ascundă nerăbdarea, deşi îi priveau pe amândoi cu căldură, aproape cu fervoare, zâmbindu-le. Cei dintâi începuseră să treacă, şi atunci parcă soarele răsări din toate părţile, căci lumina îl orbi, şi văzu podul pe care ceilalţi înaintau din ce în ce mai repede, pod crescut parcă chiar din lumina aceea de aur care-l orbise, şi tot în acea clipă îl asurzi o explozie sonoră, nefiresc alcătuită, parcă din sunete de gigantice clopote de cristal, şi talgere de aramă, şi flaute, şi ţiuit de greieri.

Simţi mâna Laurei pe frunte, se auzi strigat, dar nu deschise ochii.

— Nu mă trezi, Laura, şopti. Mai lasă-mă să-i văd. Să-i văd trecând podul...

— Nu e domnişoara Laura, domnule elev. Suntem noi, Iliescu şi Zamfira, din plutonul dumneavoastră.

— Vasăzică, e adevărat? întrebă Darie fără să deschidă ochii. De data asta *e adevărat?...*

— E adevărat, domnule elev, şopti Zamfira cu vocea sugrumată de emoţie. Ce să-i spunem domnişoarei Laura?

— Să-i spuneţi să nu-i fie frică. Că toate sunt aşa cum trebuie să fie, şi e frumos. Să-i spuneţi că e foarte frumos. E ca o lumină mare. E ca în strada Toamnei...

Se ridică brusc şi, fără să-i privească, porni din nou, repede, aproape alergând. Nu mai era lumina de aur de la pod, şi nici fluviul nu părea atât de aproape, îl zărea, îl ghicea mai mult, departe, în faţa lui, spre apus. Dar alerga cu o bucurie uitată, copilăroasă, simţindu-se copleşit de o beatitudine totală, tară înţeles. Şi atunci îşi aminti: *Nu i-am binecuvântat...*

Se opri, aproape cu părere de rău. Auzea cum i se bate inima din ce în ce mai puternic. Mai privi o dată către fluviu şi i se păru că începe să se topească încet în negură. Şovăi câtva timp, apoi întoarse hotărât spatele şi se îndreptă, încercând să grăbească pasul către lanul de porumb unde-l ascunseseră - *dar când? când? în ce viaţă?...*

[1977] UNIFORME DE GENERAL

înaintau amândoi în vârful picioarelor, cu mare grijă, şi, de câte ori podeaua scârţâia mai puternic, se opreau brusc, tinându-şi răsuflarea.

Şi în acea clipă, aproape fără să-şi dea seama, Ieronim apăsa butonul lămpii de buzunar şi rămâneau pe întuneric.

— Să nu-ţi fie teamă, îi şopti când, puţin timp în urmă, se împiedică de o frânghie pe care nu o putuse vedea şi, rezemându-se, ca să nu cadă, de un dulap, una din uşi se deschise încet, scârţâind prelung, ca un geamăt înfundat. Să nu-ţi fie teamă. Nu e nimeni în toată casa...

— Atunci de ce vorbeşti atât de încet? îl întrebă celalt.

Ieronim reaprinse lanterna şi roti de câteva ori conul de lumină în jurul băiatului, fără să-l înalţe totuşi până în dreptul figurii. Dar nu avea nevoie. O vedea destul de bine: faţa ofilită de

licean cu ochii* adânciţi nefiresc în orbite, buzele subţiri şi părul tuns scurt, cu un * început de breton pe frunte.

— Spuneai că te cheamă Vlad, nu e aşa?

— Vlad. Vladimir Iconaru.

— Află de la mine, amice Iconaru, spuse apropiindu-şi puţin capul, că niciodată, nimeni, în nici o piesă de teatru, în nici un roman, în nici o poezie, nimeni, repet, n-a cutezat să vorbească cu glas normal când se introduce noaptea în podul unei case streine şi se introduce, ca noi, cu un scop bine precizat : să găsească lada în care văduva eroului de război, generalul Iancu Calomfir, a păstrat cu pietate uniformele de gală ale soţului ei; să găsească, zic, lada, să-i spargă lacătul şi să fure cele două uniforme. Repet *să fure* două uniforme de general.

— Dar spuneai că sunteţi rude...

— Suntem. Mai mult: tatăl meu era nepotul favorit al văduvei general Iancu Calomfir. Dar ce-are a face? Ne-am introdus în acest pod cu chei false, la căderea nopţii ca să căutăm un anumit obiect şi *să-l furăm.* E adevărat, un obiect de artă poate de un anumit interes istoric dar fâră valoare: două uniforme.

— Şi o colecţie de coleoptere, adăogă Vladimir...,

Ieronim îşi înălţă din nou lanterna şi, de data aceasta îşi concentră lumina deasupra capului băiatului, apoi îi făcu semn să-l urmeze. Dar după câţiva paşi se opri.

— N-am mai fost de mulţi ani în acest pod, începu cu un glas neutru. Dar îmi aduc foarte bine aminte toate obiectele, toate aceste, dulapuri, lăzi şi cufere, şi i le arătă plimbându-şi lanterna de-a lungul pereţilor, îmi aduc, de asemenea foarte bine aminte de poziţia lăzii cu uniforme: este acolo la vreo zece metri în faţa noastră, deşi n-o putem încă vedea pentru că e ascunsă de nenumărate alte lăzi, cufere şi multe, foarte multe pachete cu ziare vechi. Dar un singur lucru nu-mi aduc aminte, Vladimir Iconaru: nu-mi aduc aminte să-ţi fi vorbit de o colecţie de coleoptere. Ţi-am spus doar atât: *că în această casă* există multe insectare, că există mai ales o foarte bogată colecţie de fluturi...

— Păcat! Şi fluturii sunt frumoşi, dar marea mea pasiune sunt coleopterele...

Ieronim îşi lăsă uşor capul pe spate şi-l privi surprins, cercetător.

— Interesant, continuă după câteva clipe, şi trebuie să recunosc, nu mă aşteptam. Dacă aş scrie vreodată un tratat de morală, ar trebui să discut şi cazul d-tale. Căci eşti un caz interesant; într-un cuvânt accepţi cu entuziasm condiţia de spărgător pentru o colecţie de coleoptere, dar eziţi sau mai precis, eşti turburat de scrupule, când afli că e vorba numai de fluturi...

— Nu ezit, protestă Iconaru îmbujorându-se. Pentru că de fapt nu e furt. Sunteţi rude. E vorba de aceeaşi familie... Şi apoi, adaogă coborând glasul, toţi sunt morţi.

— De ce spui *toţii*

— Toti care au trăit în casa asta, generalul şi văduva lui, şi copiii pe care i-au avut, şi care au murit pe rând, unii în război, altii în bombardament. Nu mi-ai spus alaltăieri că au murit toti, şi casa e pustie, iar dacă n-a luat-o nimeni până acum este pentru că a rămas şubredă de la bombardament şi că poate au s-o dărâme la primăvară?...

Ieronim îl privi din nou lung cu o mare tristeţe, apoi stinse lanterna.

— Aşa este, şopti. Toţi au murit. Sau, adaogă după o pauză ca să fiu foarte precis, aproape toti. Dar ce-are a face? Nu avem dreptul să pierdem speranţa. Când te-am zărit alaltăieri dimineaţa...

Aprinse lanterna şi-i îndreptă lumina direct spre fruntea celuilalt Băiatul îşi duse repede palma la ochi.

— Iartă-mă, continuă Ieronim după ce stinse lanterna. N-am vrut să-ţi fac rău. Dar a trebuit să-ţi privesc încă o dată ochii înainte de a-mi aminti. Nu, nu e vorba de amintire, ci de *evocare.* Aşa cum îmi place mie să-mi închipui, e ca şi cum am asculta Corul într-o tragedie greacă.

Corul care rezumă, evocă sau prevesteşte acţiunea eroilor şi pedeapsa zeilor... Şi acum, nu te mişca şi ascultă. Decorul e simplu, îl cunoşti. O stradă din Bucureştii anilor 1950. început de toamnă, în fund, un maidan. Către acel maidan mă îndreptam eu, cu un anumit scop, când am văzut venind un licean cu un porumbel în mână...

— Era rănit...

— Te rog, nu mă întrerupe. Ţi-am spus că acum vorbeşte Corul...

Venea un licean zgribulit, cu obrazul palid, ţinând un porumbel în mâna dreaptă şi mângâindu-l la răstimpuri cu palma stângă...

— Era rănit şi mi-era teamă să nu-l mănânce pisicile...

— Aşa mi-ai spus şi atunci. Dar eu te-am recunoscut imediat, căci *duceai un porumbel în mînă...* Şi am ştiut ce ştiam de mult: că nu avem dreptul să pierdem speranţa... Mai trăieşte? întrebă după o clipă.

— Avea doar aripa stângă pe jumătate ruptă, îl lovise vreun derbedeu cu praştia. Dar se vindecă. Se vindecă repede ca toate păsările...

— în orice caz, continuă Ieronim, acesta a fost începutul aventurii noastre. Pentru că, recunoaşte, nu ţi-am ascuns din prima clipă că e vorba de o aventură.

— Mi-ai spus că ştii de un pod, într-o casă părăsită, un pod plin cu lăzi şi cufere, şi lucruri de tot felul, săbii şi coifuri, şi jucării, şi reviste ilustrate vechi...

Ieronim îşi trecu nervos mâna prin păr, ca şi cum ar fi încercat să-şi potolească nerăbdarea.

— Şi câte altele, şi câte altele, adăugă, şi vorbindu-ţi, te priveam.

Dacă ai şti cum te priveam, să ghicesc ce te-ar fi putut atrage sau interesa... Şi totuşi, din când în când, îmi zvârleam privirile, pe furiş asupra porumbelului...

— îl găsisem pe maidan, îl lovise cineva cu o piatră...

Ieronim întinse brusc braţul prin întuneric şi-i puse mâna pe umăr.

— Să nu-ţi închipui cumva că voiam să te pun la încercare sau să te ispitesc. Dar pentru mine, care trăiesc numai pentru teatru, scena era prea excepţională ca să nu ghicesc că făcea parte din acel scenariu misterios, pe care mă trudesc necontenit, *şi totuşi zadarnic,* să-l reconstituiesc dacă înţelegi ce vreau să spun...

îşi retrase mâna de pe umărul băiatului şi continuă cu un alt glas:

— Ascultă: să pot urca cu el, după ce-l văzusem venind dinspre maidan *cu un porumbel în mână,* să pot urca scările acestui pod, noaptea pe întunerec, şi să-l simt acolo, lângă mine, când am să încerc cheile, una după alta, şi apoi, deodată, una din chei se va potrivi şi uşa se va deschide gemând, şi vom pătrunde aici, în acest pod, unde n-a mai intrat nimeni de foarte mulţi ani, de când a murit şi ultimul băiat al văduvei generalului Calomfir... Ascultă, nu mă întrerupe! spuse ridicând braţul, căci abia acum ne apropiem de scena cu adevărat dramatică. Ascultă şi imaginează-ţi! Am fi intrat încet, încet, îndreptându-ne spre fund, acolo unde se găseşte lada. Şi câte nu s-ar fi putut întâmpla! Dumnezeule, *câte nu s-ar fi putut întâmpla!* O biată lanternă electrică de buzunar. Abia mai luminează, căci o am din timpul războiului, de când eram cercetaş. în orice clipă s-ar fi putut stinge, şi am fi rămas pe întunerec. Şi nici măcar nu eram unul lângă altul. Eu o luasem înainte grăbind pasul, căci presimţeam că bateria e pe

sfârşite. Şi ne-am fi trezit deodată pe întunerec, pierduţi aici, în acest pod plin cu lăzi şi cufere acoperite de praf şi pânze de păianjen, şi nici n-aş fi îndrăznit să strig, să te chem. Şopteam doar: Vlad, parcă Vlad sau Vladimir te cheamă, nu e aşa? Vladimir, mă auzi?... Dar nu mă puteai auzi, pentru că rămăseseşi mult în urma mea şi orbecăind prin întunerec, te depărtai tot mai mult de mine, şi nu mă puteai auzi. Chiar dacă aş fi îndrăznit să ridic glasul, tot nu m-ai fi putut auzi, pentru că tocmai atunci începuse să bată vântul, şi aici, în podul acesta, dărăpănat de la bombardament, unde vântul se aude sinistru, ca la teatru, când se pregăteşte să izbucnească furtuna...

Se opri brusc, suflând greu, extenuat.

— Nu m-aş fi rătăcit, vorbi calm celalt. Nu m-aş fi rătăcit, pentru că sunt obişnuit cu întunerecul. Am copilărit la munte. Nu mi-e frică de întunerec, nici de vânt...

— Vasăzică, numai *asta* ai înţeles? îl întrerupse Ieronim cu o neaşteptată tristeţe în glas. Ai înţeles că aş fi vrut să te sperii, să te pun la încercare *în întunerec?* Elev Iconaru Vladimir, nu ai imaginaţie. Nu eşti singurul, de altfel. Aproape nimeni nu mai are imaginaţie. Trăim vremuri grele. Cine mai are timp să-şi imagineze o altă lume, cu *altfel* de oameni, o lume mai poetică, şi deci mai *adevărata?...*

— Dacă credeai că m-aş fi speriat lăsându-mă singur în întunerec...

— Te rog nu mă întrerupe, căci acum suntem la teatru şi ne apropiem de scena capitală... Până la urmă te-aş fi găsit. Te-aş fi găsit lipit de unul din dulapurile acestea şi atunci ai fi înţeles ce se întâmplă,!?

ai fi înţeles de ce mă depărtasem şi de ce te lăsasem să crezi că se , terminase bateria. Acolo, lipiţi amândoi de dulap, ţi-aş fi povestit istoria acestei case, care e de fapt istoria generalului Calomfir, adevărata lui istorie, pe care nu o mai cunoaşte nimeni pentru că, aşa cum bine ai ghicit, au murit aproape toţi... :i

— Atunci, de ce nu mi-ai povestit?

Ieronim ridică din umeri obosit

— A intervenit ceva. O nimica toată... ;

— Puteai să-mi povesteşti, continuă Vladimir, căci nu mi-ar fi fost frică. Şi acum poţi să-mi povesteşti, îmi place să ascult pe alţii povestindu-mi. Mă întreb atunci, mă tot întreb: Când o să-mi vină şi mie rândul, eu ce-am să povestesc? Să le spun ce mi s-a întâmplat, o dată, noaptea, la stână?

Ieronim îşi trecu din nou mâna, nervos, prin păr.

— A intervenit ceva, şi *spectacolul* a dispărut. S-a reîntors în neant. A lăsat loc altor probleme, unele mai banale, altele, mai precis una din ele, extrem de importantă, capitală. Nu ghiceşti? Ai făcut să intervină, recunosc, fără voia d-tale, ideea morală: diferenţa .între coleoptere şi fluturi.

— ... Şi lepidoptere, preciza Iconaru.

Ieronim reaprinse lanterna şi, cu grijă, ca să nu-l orbească, îl privi lung.

— Să ne grăbim, spuse pornind brusc înainte. Că a început să se facă frig.

Se simţea urmărit şi încetinise pasul, aşteptând din clipă în clipă să se audă strigat din spate. Dar necunoscuta şovăia. Atunci îşi rezemă cutia violoncelului de peretele coridorului şi, alene, începu să-şi caute batista, începu prin a-şi descheia laborios pardesiul.

— Maestre! auzi deodată, în spatele lui, o voce neaşteptat de limpede şi robustă, de contraltă. Maestre, e adevărat că nu mai daţi lecţii particulare?

Antim întoarse capul şi o privi, încercând să pară surprins, îşi scoase batista, şi-o trecu, absent, pe frunte, apoi rămase cu ea în mână.

— E adevărat, spuse. M-am hotărât să nu mai dau lecţii particulare pentru că...

în clipa aceea parcă ar fi văzut-o pentru întâia oară şi o privi adânc, mirat, aproape în panică, începu să se şteargă repede cu batista pe frunte, pe obraji.

— Să nu crezi că-mi tremură mâna, spuse, încercând să zâmbească!'

— Sunteţi obosit, Maestre...

— E şi oboseala dar e şi altceva. Mi s-a părut că am mai zărit undeva figura asta, figura d-tale, vreau să spun...

Fata se apropie mai mult de el, plecându-şi uşor umerii.

— Nu mi-a scăpat nici un concert, Maestre! Vă urmăresc de cinci ani, de când eram încă la Conservator... Şi din toată orchestra, nu vă privesc - *şi nu vă ascult!* - decât pe d-stră!...

— Nu, nu mă gândeam la asta, o întrerupse, continuând s-o privească şi trecându-şi batista dintr-o mână într-alta. Eşti română?

Vreau să spun, ai trăit aici, în Bucureşti?

Fata se îmbujora brusc.

— Părinţii mei sunt din provincie, dar eu am fost crescută aici.

— Ah, deci am avut dreptate, într-un anumit sens, eşti străină, vii din altă parte...

Fata clătină din cap, zâmbind încurcată, în acea clipă, Antim observă cu emoţie că are gura foarte mare şi dinţii neregulaţi - şi asta îi' dădea un aer de frumuseţe sălbatică, ameninţătoare, aproape agresivă.

— Auzisem dar nu-mi venea să cred. Ar fi îngrozitor, îmi spuneam, ar fi îngrozitor să fie adevărat că Maestrul nu mai dă lecţii particulare, tocmai acum, când mi-am găsit slujbă şi am bani. Tocmai acum, când puteam lua şi eu lecţii. Măcar câteva. Măcar o lecţie, două pe lună, adaogă văzându-l că tace privind-o neliniştit, parcă nici n-ar fi ascultat-o, ci i-ar fi urmărit doar mişcările buzelor şi lumina, când umedă, când mată, a dinţilor.

îşi împături batista, o puse în buzunar şi începu să-şi încheie nasturii de la pardesiu.

— îmi pare rău, spuse apucând cutia violoncelului. M-am hotărât să renunţ la lecţiile particulare când mi-am dat seama că *nu izbutesc.*

Nu izbutesc nici în doi ani, nici în patru sau cinci: pur şi simplu, *nu izbutesc...*

întoarse capul şi văzu că, în fundul coridorului, luminile începeau să se stingă.

— Trebuie să mergem, adaogă, că altminteri riscăm să găsim poarta încuiată.

înainta totuşi agale, ţinându-şi violoncelul în mâna stângă şi încercând, cu dreapta, să-şi ridice gulerul pardesiului.

— înţelegi ce vreau să spun. într-o bună zi mi-am dat seama că nu izbutesc să-i ajut, adică să-i fac *să mă întreacă...*

Fata izbucni deodată în râs, şi cu un gest scurt familiar se apropie de el şi-i luă braţul.

— Maestre, începu cu fervoare, nici nu bănuiţi cât sunt de fericită!... Auzisem atâtea despre d-stră. Ce nu se spunea, ce nu se povestea despre Maestrul Manolache Antim? Dar asta nu mi-a spus-o nimeni, şi nu aveam cum s-o ghicesc. Ştiam doar atât: că, într-un anumit fel, nici d-stră n-aţi avut noroc.

Antim se opri şi o privi din nou, pe deasupra ochelarilor, derutat.

— N-aţi avut noroc de elevi, Maestre. Cine a venit să înveţe cu d-stră? Tot felul de premianţi. Premiul I şi Premiul II. Poate chiar şi câţiva cu Premiul III. Dar ceilalţi, Maestre? *Ceilalţi?* repetă ea subliniind cuvântul şi apropiindu-şi mai mult faţa de el.

— Adică cum, ceilalţi?

— Da, Maestre, ceilalţi, cei mistuiţi de ambiţie şi urmăriţi de nenoroc, cei mai numeroşi

de altfel. Ca Horia Grădişteanu bunăoară, de care n-a auzit nimeni pentru că s-a sinucis la optsprezece ani. Sau ca Măria Da Măria. Asta, Măria Daria Măria, sunt eu, adaogă coborând glasul. Dar la şcoală mi se spunea Măria Da Măria...

— Trebuie să ne grăbim, că altminteri riscăm să...

— Lăsaţi-mă pe mine să duc violoncelul, îl întrerupse.

Gestul fusese atât de neaşteptat, încât nu se împotrivi, încurcat, îşi duse amândouă mâinile în jurul gâtului, încercând să-şi potrivească fularul sub gulerul ridicat al pardesiului.

— Dacă aş fi avut cu zece ani mai puţin, m-aş fi supărat, spusese.

— V-aţi fi supărat şi acum, îl întrerupse ea din nou, dacă ar fi fost altcineva, un alt gen de femeie, vreau să spun. N-are importanţă dacă ar fi fost tânără sau mai puţin tânără. Diferenţa nu trebuie căutată în vârsta femeilor, ci în destinul lor.

Se opri brusc şi strânse violoncelul cu amândouă braţele, lipindu-l de corp.

— Maestre! exclamă cu un glas sugrumat, parcă ar fi fost gata să izbucnească în plâns. Maestre, dacă nu 1-aţi cunoscut pe Horia, atunci aveţi în faţa dumneavoastră fiinţa cea mai înzestrată şi orgolioasă, aproape bolnavă de ambiţie, dar şi cea mai urmărită de nenoroc pe care aţi întâlnit-o vreodată în viaţa dumneavoastră. Au fost zile întregi când nici nu îndrăzneam să trec strada: *ştiam* că are să mă răstoarne o maşină; Maestre, *simţeam* maşina de departe, de la zeci de metri, o simţeam cum mă răstoarnă şi-mi striveşte degetele. *Degetele,* Maestre, degetele astea pe care, dacă nu m-ar fi urmărit nenorocul... pentru că de ani de zile căutam o slujbă care să-mi îngăduie să iau câteva lecţii particulare cu dumneavoastră, orice fel de slujbă, cât ar fi fost de anostă sau dezgustătoare, numai degetele să mi le cruţe; ani de zile am tot căutat, şi între timp trăiam din mila unuia şi altuia, căci nici garderobieră la un local de noapte n-au voit să mă ţină... Şi doar acum, de curând, de săptămâna trecută, mi-am găsit o slujbă, dar ce folos?

Dacă nu m-ar fi urmărit nenorocul, aş fi găsit slujba acum două, trei luni, şi atunci degetele acestea, le-aţi fi văzut ce pot face, şi credeţi-mă, Maestre, v-ati fi simţit minunat!...

Cu un efort, Antim o împinse încet către uşă, încercând să pară amabil şi totuşi detaşat, prefacându-se că nu-i vedea lacrimile alunecându-i lin pe obraji.

— Noapte bună, Vasile, se adresă portarului. Iartă-ne că am cam întârziat, adaogă strângându-şi din nou fularul în jurul gâtului. Nu prea m-am simţit bine în antract. M-a luat cu frig. A venit deodată toamna!...

După ce rupseseră pânzele de păienjeni cu suluri făcute la repezeală din ziare vechi, încercaseră să scuture praful de pe capacul lăzii. Dar curând, Ieronim îşi dădu seama că praful se lipise ca un strat de noroi, neted şi uscat, şi zvârli sulul printre pachetele de lângă perete, încredinţa lanterna lui Iconaru şi scoase din buzunar o verigă cu chei vechi, începu să le încerce la nemereală, fără prea mare convingere. La răstimpuri, scutura cu putere lacătul, parcă ar fi vrut să verifice dacă era cu adevărat încuiat.

— Fii mai cu băgare de seamă, şopti Iconaru, că faci prea mult zgomot. Şi poate ne aude cineva...

Ieronim îl privi surprins, încruntându-se, apoi clătină din cap, ca şi cum şi-ar fi dat deodată seama că băiatul avea dreptate.

— Atunci, stinge lumina, spuse cât putu mai încet. Şi să nu vorbim, să nu ne mişcăm câteva minute. Să vedem dacă se aude ceva...

La început, nu se auzi decât vântul, aşa cum îl auzeau de câte ori rămâneau pe întunerec, tăcând amândoi. Dar curând ajunse până la ei un geamăt surd, ca un suspin prelungit peste măsură, şi apoi brusc sugrumat. După câteva secunde, parcă mai aproape de

ei, geamătul se auzi din nou, de astă dată mai profund, urmat de un gâfâit scurt, speriat, ca şi cum cineva ar fi trecut repede pe lângă ei şi s-ar fi îndreptat grăbit spre uşa podului.

— Nu e nimeni, şopti Ieronim. Nici un duh, nici o stafie, vreau să spun. Toate zgomotele pe care le auzi vin de sus, de la lucarna care nu se mai închide bine şi o clatină vântul...

— Şşşt! îl întrerupse Iconaru, apucându-i braţul. Ascultă acum!...

Se auzi din nou geamătul, dar se auzeau de asemenea, dinspre uşa podului, altfel de zgomote, mai puternice, parcă cineva ar fi înaintat anevoie pe podeaua veche şi şubredă, trăgând după el un sac cu lemne şi uscături.

— Poate au prins de veste, continuă Iconaru, coborând şi mai mult glasul, şi vin să ne caute...

Tăcură amândoi, ţinându-şi răsuflarea.

— Dacă ne surprinde cineva, începu brusc Ieronim silindu-se să nu ridice glasul, le spui adevărul. Ne-am întâlnit întâmplător alaltăieri şi ti-am vorbit de o colecţie de fluturi. Dar ţi-am vorbit mai ales de teatru, de tainele artei dramatice. Le spui de uniforme, că venisem hotărât să le iau - poţi chiar să precizezi că venisem hotărât să le iau cu împrumut, pentru o săptămână, două, căci cine ar vrea să păstreze, *pentru totdeauna,* două uniforme de general? Deci, suntem bine înţeleşi:

venisem să le iau cu împrumut, dar nu le spui de ce, cu ce scop.

Teatrul, le spui. E în legătură cu concepţia lui despre teatru. Eşti elev de liceu, adaogă după o scurtă pauză, cu un aer aproape solemn, ştii să păstrezi un secret. Nu le spui decât asta: uniformele sunt în legătură cu...

— Degeaba încerci să mă sperii, îl întrerupse Iconaru, aprinzând brusc lanterna. Pentru că m-ai văzut cu un porumbel rănit în mână, crezi că sunt un biet băiat de la ţară incult şi prostănac!...

Ieronim îl ascultase surprins, mâhnit, cu palma dreaptă acoperindu-şi ochii.

— Să nu mai vorbeşti aşa, că faptuieşti un sacrilegiu, şopti. Nu trebuie să vorbeşti aşa despre un porumbel rănit...

— Atunci, de ce vrei să mă sperii că poate vine cineva şi ne prinde aici, în pod, şi ne dă pe mâna poliţiei?

Ieronim îşi retrase încet palma de pe ochi şi zâmbi.

— Nu m-am gândit o singură clipă să te sperii. Am voit doar să-mi închipui o *scenă posibilă,* nu un *eveniment...*

— Dacă crezi că mi-e frică de stafii sau de poliţie...

Ieronim ridică din umeri şi începu să examineze cheile, una după alta.

— îmi aduc foarte bine aminte... şopti.

Dar se întrerupse brusc, privi una din chei, apropiind-o mult de ochi, o şterse, frecând-o cu batista, şi o încercă, atent, aproape cu emoţie.

— Asta era, spuse. Acum ţine-te bine...

Scoase lacătul, îl aşeză pe un pachet de jurnale şi încercă uşor capacul. Făcu semn cu capul, şi Iconaru, trecând lanterna în mâna stângă, îl ajută cu dreapta să deschidă lada. Scârţâia atât de strident, încât se opriră de mai multe ori, speriaţi de aceste ţipete neaşteptat de puternice, metalice, sinistre, în cele din urmă, izbutiră să ridice capacul, îi surprinse albul imaculat al cearceafului şi un miros pătrunzător de camfor, naftalină şi busuioc.

— Cum se vede şi aici, ca în cele mai mici amănunte, mâna Generălesei! Aşeza lucrurile într-o ladă, aşa cum altii, altădată, zideau mănăstiri sau ridicau piramide. Ia priveşte ce

frumuseţe de cearceaf, alb şi bine întins, parcă 1-ar fi aşternut ieri, alaltăieri şi, uite, pune mâna şi vezi cât e de mătăsos, parcă ar fi un giulgiu...

Cu grijă, aproape cu emoţie, Ieronim trase încet cearceaful, înfaşurându-l şi strângându-l într-un colţ. Vladimir apropiase mai mult lanterna şi-i plimba conul de lumină de la un capăt la altul al lăzii.

Ieronim nu-şi putu reţine un strigăt de surpriză:

— Numai la asta nu mă aşteptam!... Şi, totuşi, ar fi trebuit să mă gândesc...

Câteva clipe, priviră amândoi, în tăcere, rochia verde-pal, cu gulerul înalt, de dantelă neagră.

— E neatinsă, şopti Ieronim, aşa cum i-o adusese croitoreasa cu puţine zile înainte. N-a mai apucat s-o îmbrace la serata de binefacere.

O comandase special pentru serată, căci, ea, Caty, era una din vicepreşedintele societăţii. Dar avea groază de bombardamente şi, când s-a dat alarma, şi-a luat copiii şi s-au dus în adăpostul antiaerian din capătul străzii, colţ cu Popa Nan. Se opri şi respiră adânc, de mai multe ori, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi înăbuşe suspinul. Praful şi pulberea s-a ales de toţi, adăogă. Covor de bombe. N-a mai rămas o casă în picioare din Popa Nan şi până aici, lângă noi, la vreo două sute de metri. Zadarnic s-a luptat Generăleasa, s-a dus până la Palat, să obţină o echipă specială, să dezgroape adăpostul şi să-i caute. Să-i găsească măcar fata. Voia cu orice preţ s-o înmormânteze cu rochia ei cea nouă. Cu rochia asta, adaogă apucându-i gulerul cu sfială şi trăgând-o încet spre el. Zadarnic. Nu s-a mai găsit nimic. Doar cenuşă...

întinse braţul cât putu mai mult, înălţând rochia, iar Iconaru o lumină întreagă, plimbându-şi lanterna de sus în jos.

— Dar, vezi, trebuia să mă gândesc, reluă Ieronim împăturind rochia şi aşezând-o peste cearceaf. Trebuia să-mi închipui că Generăleasa o va păstra cu sfinţenie, căci asta era tot ceea ce-i rămăsese de la Caty, de la fata ei cea mai mică, şi, până atunci cea mai norocoasă, căci avea patru copii şi fusese singura fericită în căsătorie.

(Atunci, în ziua bombardamentului, nu ştia că soţul ei, Vanghele, căpitanul Vanghele, trăgea să moară într-un spital din Iaşi.) Celelalte două fete nu avuseseră noroc în căsnicie. Una divorţase şi trăia la Craiova; se încurcase cu un subdirector^ de Bancă. Iar cealaltă, Voica, mai bine să nu-mi mai amintesc de ea. în cele din urmă şi-a pus capăt zilelor...

— Dumnezeu s-o ierte, spuse Iconaru şi-şi făcu cruce.

— Dumnezeu să le ierte pe toate, şopti Ieronim. Pe toate şi pe toţi, adaogă mai mult pentru sine, pentru că aproape nu i se auziră cuvintele. Parcă a fost blestem, ca într-o tragedie antică. N-a scăpat nici unul... îşi îndreptă deodată umerii şi-şi ridică fruntea. Dar ce frumos ar fi fost să fie, doar aşa, ca într-o tragedie antică, vorbi deodată cu un glas neaşteptat de ferm. Să fie doar *spectacol,* dacă înţelegi ce vreau să spun. Toate astea să fi făcut doar parte dintr-o dramă, pe care mi-aş fi închipuit-o eu. Şi, evident, pentru că aş fi inventat-o eu, ar fi fost mai adevărată decât tot ce s-a întâmplat. De aceea teatrul e mai *adevărat,* pentru că poţi ieşi dintr-o dramă şi poţi trece în alta. Sau poţi ieşi chiar din spectacol. Oricând m-aş fi putut adresa Corului, şi le-aş fi spus: „Acum, destul! V-am ascultat destul. E prea mult, prea multă tragedie! Să ne ducem cu toţii la Caty şi să-i cerem iertare: *«Tante Caty,* iartă-mă, i-aş fi spus, că iar te-am omorât; de astă dată te-am omorât cu toţi copiii, într-un bombardament!... »"

Se încruntă şi se aplecă mult deasupra lăzii, începu să răscolească grăbit, concentrat, dând la o parte bluze ţărăneşti, marame de borangic şi broboade de lână, fote, brâuri.

— Asta era marea lor pasiune, să se deghizeze în ţărănci. Au adunat costume din toate provinciile ţării, căci au fost crescute în cultul unităţii neamului românesc. De aceea trebuie să

le respectăm această pasiune, cât ar părea ea de naivă. Cel puţin, nu se costumau, ca aristocraţii occidentali din secolul XVIII, în păstori şi păstoriţe, în speranţa, ridicolă, că ar putea recupera beatitudinea vieţii pastorale, în mijlocul naturii, adică în preajma grotelor artificiale, a fântânilor arteziene şi a ruinelor preromantice... '*

îşi dădu deodată seama că lui Iconaru îi tremură braţul. *f

— Te-a luat cu frig, nu e aşa?

Căută printre costume, alese două broboade şi i le aşeză pe umeri.

— încă puţină răbdare şi, când ajungem la uniforme, le îmbrăcăm...

— Dar fluturii? întrebă Iconaru strângându-şi una din broboade în jurul gâtului. Când ajungem la fluturi?

Câtva timp, Ieronim nu-i răspunse, căutând tot mai nervos şi mai repede, dând la o parte rochii de fetiţe, şaluri de dantelă, bluze şi tricouri de toate culorile.

— Cutia cu fluturi, repetă Iconaru. Căci în ceea ce mă priveşte, eu pentru asta am venit...

— Mai precis, cutiile cu fluturi, căci sunt multe, foarte multe.

Vorbind, Ieronim apucase cu emoţie o rochie de mireasă, înălţând-o cât putu de sus, în bătaia lanternei ca s-o poată admira mai bine.

— Asta oare a cui să fi fost? se întrebă, curios şi totuşi cu o urmă de tristeţe în glas. După formă şi material, a fost utilizată cu mult înaintea vremii mele... Tot ţi-e frig? se adresă lui Vladimir. Stai, să-ţi mai pun ceva pe spate.

Găsi o fotă ardelenească şi i-o aşeză ca o pelerină pe urnui. Ar fi vrut să mai adaoge ceva, dar zări un păianjen negru, uriaş, răsărit parcă atunci de sub ladă, şi, întinzând repede piciorul, îl ajunse din urmă şi-l strivi.

— Mă rog, cutiile cu fluturi, insistă Iconaru.

— Sunt jos într-una din camere. Şi nu e niciodată închisă cu cheia...

Doar ce îmbrăcăm uniformele de general, ne încingem şi cu câte o sabie, dacă le mai găsim la locul lor în dulap - şi i-l arătă, întinzând braţul către uşă - şi coborâm. Să nu-ţi fie frică, nu ne poate surprinde nimeni. El, *Maestro,* e o rudă depărtată de-a mea, un fel de unchi.

Oncle Vania, aşa-i spun eu. Şi îi cunosc bine obiceiurile. Nu se întoarce niciodată înainte de două, trei dimineaţa, după ce se închide berăria. Dar trebuie să fim cu băgare de seamă, să nu aprindem luminile, căci ne-ar putea observa vecinii. Trebuie să ne mulţumim cu lanterna asta...

Se întrerupse şi-şi mişcă repede picioarele, urmărind cu o neobişnuită dexteritate, unul după altul, şi strivindu-i, trei mari păianjeni negri care se avântaseră, în mici salturi ce păreau aeriene, în direcţii deosebite.

— E păcat, şopti Iconaru. Nu trebuia să-i omori. Nu-ti făceau nici un rău...

De mai multe ori în faţa cafenelei, Antim încercase zadarnic să-i ia violoncelul din mână. în cele din urmă, ridicase exasperat braţele în aer şi, deschizându-i larg uşa, o poftise să intre. Spre mirarea lui, fata intrase cu pasul sigur, cu fruntea sus, zâmbind şi rotindu-şi privirile în toate părţile, parcă ar fi căutat pe cineva, sau poate doar ca să se convingă că nu era intimidată. Când au intrat, abia trecuse de zece şi cafeneaua, care era totodată berărie, căci serile se puteau comanda crenvurşti şi omletă, era aproape plină. De la câteva mese, Antim se auzi strigat, dar se prefăcu că nu aude şi se îndreptă direct spre fundul sălii.

— *Bravos, Maestro!* îl felicită Iliescu, căruia nu i se încredinţase nici un rol în stagiunea de toamnă şi, ca nu cumva să creadă lumea că suferă, venea în fiecare seară la cafenea, întovărăşit de un grup gălăgios de fete tinere.

Antim înălţase din umeri şi făcu cu braţul stâng un gest vag, de plictiseală şi resemnare.

— Sunt cam obosit, îi spuse. E o elevă de-a mea...

Fata înainta tot atât de sigură, grăbind pasul, căci zărise o masă liberă în fund, într-un colţ retras.

— Bravo, Maestre! se auzi din nou strigat. Să ştii că te prinde bine...

— E o elevă de-a mea, răspunse cu un zâmbet amar. Ultima mea elevă. O să auziţi curând despre ea...

Când se aşezară, unul în faţa altuia, Măria îi luă repede mâna între mâinile ei şi-i şopti:

— Vă mulţumesc, Maestre. Vă mulţumesc pentru tot...

îşi retrase încet mâna şi, întorcând capul, făcu semn chelnerului.

— Nu-mi mulţumi, spuse, pentru că nu ştii ce urmează...

Zâmbind misterios, îşi scoase fularul, apoi îşi căută batista şi-şi şterse ochelarii. Chelnerul voi să-l ajute să-şi dezbrace pardesiul, dar se împotrivi.

— îl mai păstrez puţin, până ce mai mă încălzesc. Apoi întoarse capul spre fată: Pentru domnişoara... începu.

— Mie, un ceai, spuse Măria. Şi dacă mai aveţi un *sandwich,* cu şuncă sau cu brânză. Sau cu orice, adaogă repede, zâmbind, fără să-şi plece privirile.

— Iu. pentru mine, o dată cu ceaiul, îmi aduci şi un coniac. M-a carnluatcufrig...

îşi potrivi ochelarii şi o privi din nou, concentrat, cercetător.

— Vasăzică, eşti *străină,* îţi repet asta pentru că întotdeauna am simţit că veştile importante, noutăţile semnificative le aflu de la străini, de la oameni veniţi din altă parte. In imaginaţia mea, vin din *altă lume,* - chiar dacă vin doar de la Iaşi sau de la Ploieşti. De aceea mă bucur că ne-am întâlnit. Fără să vrei, fără să ştii, ai să-mi aduci o veste. Sunt foarte curios să ştiu ce fel de veste? Ce noutate? Ce revelaţie?

Fata se îmbujora brusc, apoi zâmbi.

— Eu, Maestre?

[5] — Nu zâmbi. Nu crede că sunt un bătrân maniac. Nu sunt nici chiar aşa de bătrân, deşi mă simt cam şubred de la o vreme, şi sigur nu sunt maniac. Dar asta a fost viaţa mea: *exclusiv* rezultatul unor întâlniri cu străini şi străine. E prea lung ca să ţi le povestesc pe toate într-o seară. Dar trebuie să-ţi spun măcar atât: toate femeile de care am crezut că sunt îndrăgostit erau *străine,* erau din altă parte...

Fata plecase brusc privirile, căci i se păru că cei de la masa vecină se pregăteau ca să-i asculte.

— Poate să fie numai o întâmplare, continuă Antim. Dar ce stranie întâmplare îţi voi spune că nici una din aceste dragoste nu s-a împlinit.

Mai mult, am rupt, deşi nu din vina mea, trei logodne. Şi toate astea, *pentru o povestire.* Da, Măria Daria Măria, spuse ridicând ochii şi privind-o, brusc emoţionat, pur şi simplu pentru o povestire. E adevărat, o povestire cam stranie şi probabil scrisă de un autor destul de obscur, pentru că i-am uitat demult numele şi nimeni nu auzise nici de el, nici de povestirea aceasta, spune-i, dacă vrei, nuvelă, deşi era destul de scurtă, era mai degrabă o schiţă...

Se întrerupse, privind visător, aproape absent, cum chelnerul aşază ceştile de ceai şi farfuria cu *sandwich-uri.*

— Mulţumesc, Petrache, spuse când chelnerul, clipind din ochi cu înţeles, apropie cu mare atenţie paharul cu coniac" plin până în vârf. Te rog, nu te jena; adaogă văzând că fata rămăsese cu ochii aţintiţi asupra farfuriei, încearcă întâi unul cu şuncă...

Sorbea, pe rând, o linguriţă de ceai şi câteva picături de coniac.

— Cred că am citit-o în liceu, când aveam vreo 14, 15 ani, începu după ce-şi roti privirile în jurul lui, parcă ar fi vrut să mai verifice încă o dată că nu se află nici o figură cunoscută. Nici nu bănuiam atunci că am să fiu muzicant de meserie, deşi cântam la vioară de la cinci ani, şi curând după aceea descoperisem violoncelul. Dar eram pasionat de ştiinţele naturale, îndeosebi de entomologie, în primul rând de fluturi.

Şi de pasiunea aceasta nu m-am lecuit nici până în ziua de azi. Dar, după ce-am citit povestirea de care-ti vorbesc, viaţa mea a fost schimbată. A *trebuit* să devin muzicant. Am simţit, am ştiut că numai arta, în cazul meu muzica, mă va putea vindeca de obsesie. Căci în fond, asta era: o obsesie. Mă regăsisem de la început până la sfârşit, în eroul povestirii. Parcă mi se întâmplaseră mie toate aventurile lui. Şi despre ce era vorba? Pare absurd ce-ţi spun: era vorba despre ce se întâmplase într-o viaţă anterioară...

— într-o viaţă anterioară? îl întrerupse Măria, privindu-l adânc în ochi nedumerită, cu oarecare teamă. Era, deci, o poveste cu metempsihoză?

Antim apucase ceaşca cu ceai, dar se răzgândi şi o aşeză încet, cu mare grijă, în farfurie.

— Sunt multe poveşti cu metempsihoză pe lume, spuse ridicând din umeri, şi zâmbi. Dar asta mă impresionase: că lucrurile se întâmplaseră într-o altă viaţă. Ce mă impresionase pe mine era acest amănunt, în aparenţă simplu şi aproape banal, că doi îndrăgostiţi au rupt logodna pentru că el, tânărul, fără să vrea, făcuse într-o zi o descoperire. Şi, evident, se grăbise s-o povestească logodnicei care, din motive greu de înţeles, s-a simţit jignită şi 1-a părăsit. Mi-e peste putinţă să înţeleg ce s-a întâmplat, de ce s-a supărat fata...

Fără să-şi dea seama, Măria se îmbujorase.

— Povestea, îţi repet, e foarte simplă, continuă Antim ridicând ochii şi privind-o, aşa cum abia muşcase din al doilea sandwich şi rămăsese încurcată, neîndrăznind să mestece, într-un cuvânt, lucrurile se petreceau câteva secole în urmă, probabil în Evul Mediu, în Occident.

Şi eroul povestirii era un *jongleur,* un saltimbanc, un prestidigitator, cum vrei să-i spui...

Se întrerupse, ca să soarbă mai spornic din coniac, îşi şterse din nou ochelarii, apoi rămase o clipă visător, privind drept înaintea lui, fără s-o vadă.

— Şi acum, când ai să asculţi povestea, începu cu un ton ferm, ai să te miri că m-a putut impresiona atât. Tânărul acela, logodnicul fetei, era, cum îti spuneam *imjongleur,* un saltimbanc, îmi aduc şi acum aminte scena decisivă: era costumat şi-şi pregătea masca, îşi punea vopselele acelea pe obraz şi auzea voci şi râsete, nu prea departe de el; se afla, probabil, într-un bâlci oarecare, într-un cort, ascuns după o perdea, gata să apară din nou în faţa spectatorilor şi să-i facă să râdă cu acrobaţiile şi jongleriile lui. Şi deodată, spune autorul, tânărul şi-a dat seama de *decăderea* lui, într-un anumit sens de *trădarea* lui.

Deodată, în clipa aceea, a înţeles că *wjongleur* şi un saltimbanc ca el fusese făcut să *distreze zeii,* să-i amuze prin acrobaţiile şi prestidigitaţiile lui, iar acum el, ca şi toti cei ca el, distrau pe *oameni...*

— Nu înţeleg, şopti Măria, pălind uşor.

— E greu de înţeles, continuă Antim, făcând semn de departe chelnerului, pentru că asta nu se ştia pe atunci, în secolele XIV — XV, şi mă întreb cum a descoperit-o el, *jongleurul.* în fond, lucrul acesta nu-l ştie nici astăzi toată lumea. Dar aşa a fost. Toate acrobaţiile, jongleriile şi glumele saltimbancilor fuseseră la începutul începuturilor inventate pentru a distra pe zei.

Se întrerupse, aşteptând să se apropie chelnerul.

— Acelaşi lucru, dar poate că vrea şi domnişoara un coniac.

— Nu, mulţumesc, Maestre, vorbi repede Măria. Poate, cel mult, puţin rom în ceai. Dar de ce-or fi avut nevoie zeii de jongleriile noastre?

adaogă zâmbind, câteva clipe în urmă.

— Nu mă întreba, pentru că n-aş şti ce să-ti răspund. Ce este *sigur* este că toate artele, muzica vocală şi instrumentală, dansul, sculptura, pictura, toate au fost inventate ca să omagieze şi să slujească pe zei...

— Muzica, dansul, teatrul, asta înţeleg, vorbi Măria.

— Dar nu asta constituia, propriu-zis, subiectul nuvelei, o întrerupse Antim. Adevărata dramă a început după aceea, după ce tânărul i-a povestit logodnicei descoperirea pe care o făcuse: ea el, faimosul artist, neîntrecutul saltimbanc şi *jongleur,* îşi trădase adevărata lui *vocaţie,* care era, într-un anumit sens, *religioasă* şi ajunsese, ca toţi cei din breasla lui, un simplu meşteşugar de bâlci, flatat şi fericit că poate amuza oameni de tot felul, de la castelani şi castelane la argaţii şi slugile lor...

— Şi atunci, întrebă nedumerită Măria, ce s-a întâmplat? De ce s-au despărţit?

— Tocmai asta nu înţeleg prea bine. Poate nu mai mi-aduc aminte sfârşitul povestirii. Logodnica, scria autorul, 1-a părăsit chiar în noaptea aceea, a plecat în lumea largă...

— Dar de ce? stărui Măria.

— I-o fi fost teamă că, în urma acelei descoperiri, în fond o descoperire tragică, el, logodnicul, nu va mai fi, cum se spune, la înălţime? Nu va mai fi artistul neîntrecut, admirat şi adulat de până atunci?... Nu ştiu. Nu-mi dau seama.

Tăcu câtva timp, zâmbind visător.

— Mi-ar fi plăcut să mai urmeze ceva, ceva mai dramatic, chiar melodramatic; bunăoară, el s-o fi surprins când se pregătea să fugă şi să-i spună că-l va căuta tot restul vieţii şi, dacă nu-l va găsi, îl va căuta în alte vieti şi, până nu va da de el, nu se va linişti...

Se întrerupse, privind cu atenţie, aproape cu admiraţie, îndemânarea cu care chelnerul îi pusese în faţă paharul cu coniac, fără să verse o picătură.

— Mulţumesc, Petrache. Eşti formidabil!...

îşi apropie buzele şi sorbi cu grijă. Apoi se întoarse spre Măria.

— ... Dar nu i-a spus nimic, adaogă. Sau, în orice caz, dacă i-o fi spus, nu mai mi-aduc aminte. Sfârşitul povestirii era destul de banal.

Probabil că de aceea 1-am uitat...

— Păcat, şopti Măria.

— Pe câţi n-am întrebat! continuă Antim însufletindu-se. Când eram tânăr, nu apucam să cunosc bine pe cineva, şi-l întrebam dacă a citit povestirea asta. Şi i-o rezumam, uneori foarte emoţionat, căci dacă vedeam că mă ascultă cu atenţie, încruntându-se parcă ar fi încercat să-şi amintească, începeam să sper: poate că de data asta am noroc să aflu numele autorului sau titlul nuvelei, sau măcar sfârşitul...

Ajunsesem de pomină, atunci prin 1914, în preajma războiului, adaogă zâmbind.

Sorbi din ceaşca cu ceai, apoi apucă paharul cu coniac şi-l păstră mult timp în palmă.

— Dar, cum ţi-am spus, povestirea aceasta mi-a schimbat viaţa. Nu numai pentru că *a trebuit* să devin muzicant. Dar mai ales pentru că pare atât de absurd, de ridicol, încât nici nu-ti vine să crezi - pentru că, îţi vorbesc foarte serios, toate femeile de care mă îndrăgosteam şi

cărora, evident, nu puteam să nu le povestesc descoperirea pe care o făcuse acel personaj de nuvelă, mă părăseau; nu *chiar pe loc,* ca în nuvelă, dar scurtă vreme după aceea...

Măria îl ascultase fascinată, când foarte palidă, când îmbujorându-se.

— De ce s-or fi supărat? M-or fi crezut naiv sau sentimental sau poate prost de-a binelea, căci cine ar fi putut lua în serios o povestire scrisă de un autor obscur şi atât de absurdă?

— N-a fost chiar atât de absurdă, şopti Măria, dacă v-a schimbat viaţa...

Pentru întâia oară, Antim izbucni în râs. Râdea împăcat şi totuşi amar, aşa cum râd uneori bătrânii.

— îmi pare bine că te-am convins şi te-am convins atât de repede, vorbi continuând să zâmbească. Nici nu-ţi dai seama câtă dreptate ai!...

Pe de o parte, nu mi-am putut lega viaţa de nici una din femeile pe care le-am iubit şi care, îţi repet, erau toate *străine.* Pe de altă parte, povestirea aceea m-a smuls dintre fluturii mei şi m-a făcut, în cele din urmă violoncelist; întâi într-un cuartet din Viena şi apoi aici, în orchestra Filarmonicii. Dar de ce numai atât? De ce n-am ajuns ce mi se prezicea în tinereţe, ce mi-a prezis chiar Casals, prin 1926? Unul din cei mari, din primii doi, trei celişti ai lumii?

— Ba da, Maestre, îl întrerupse Măria, aţi ajuns! Asta sunteţi: unul din cei mari.

— Eu ştiu ce-ţi spun, continuă Antim zâmbind amar. Vorbeai de ambiţie, spuneai că eşti mistuită de o ambiţie aproape maladivă.

Felicitările mele Măria Daria! Dacă crezi în geniul dumitale, aşa trebuie să fii: bolnavă de ambiţie...

— Dar în cazul meu...

— Nu mă întrerupe, că nu ştii ce voiam să-ţi spun mai departe.

Poate că, într-un anumit fel, eram şi eu ambiţios. Căci, în fond, acceptasem să dau concerte, încercasem, cum se spune, *să mă manifest.* Dar asta nu era de-ajuns. Nu mă interesa succesul - nici de critică, nici de public. Nu mă interesa pentru simplul motiv că *nu puteam cânta pentru oameni.* Povestirea aceea îmi schimbase radical concepţia despre artă. Nu puteam cânta pentru semenii mei, pentru oameni. Dar atunci, pentru cine? Pentru zei? Dar nu există. Pentru Dumnezeu? Dar dacă'crezi cu adevărat în Dumnezeu, ar fi o impietate să cânţi muzică profană, să-i cânţi, *Lui,* lieduri, valsuri şi romanţe, ca oricărui bogătaş. Iar dacă nu crezi în Dumnezeu, cum mi-e teamă că e cazul meu, atunci *pentru cine?*

— Pentru îngeri, Maestre! exclamă emoţionată, aproape patetic, Măria. Pentru îngeri!...

Antim izbucni din nou în râs. îmbujorându-se, Măria întinse braţul peste masă şi-i apucă mâna.

— Nu m-aţi înţeles, Maestre. Când spun: pentru îngeri, nu mă gândesc la îngerii din biserici sau din cer, din muzee sau din cărţile poştale. Cântăm pentru îngerii din noi. Căci fiecare om are în el |*:*

înger, nu îngerul păzitor, ci îngerul care geme închis în întunecimi e sufletului fiecăruia din noi, şi pe care arareori, numai rareori, izbutim să-l descătuşăm, să-l lăsăm liber să-şi ia zborul, să se înalţe, şi atunci, o dată cu el, se purifică, şi se înalţă, şi sufletul nostru, sufletul fiecăruia din noi.

Antim o ascultase turburat, clipind la răstimpuri din ochi, parcă s-ar fi trudit să se trezească dintr-un vis.

— Te rog, taci! izbucni deodată cu un glas sugrumat, aproape de nerecunoscut. Taci! repetă.

Măria îşi retrăsese mâna şi rămase stingherită, cu privirile plecate.

în acea clipă, Antim îşi dădu seama că-i ascultaseră toţi vecinii şi, cu un efort, zâmbi.

— E greu să-ti explic, spuse. Nu e vorba despre mine...

îmbrăcaseră amândoi uniformele de general şi Ieronim începuse să aşeze lucrurile în

ladă, grăbit şi totuşi concentrat, cu mare grijă.

— Dumitale ţi se potriveşte de minune, şoptise Vladimir. Parcă e turnată. Dar pe mine atârnă ca pe un pui de bogdaproste...

— Tine cald, îl consolase Ieronim. E ca un palton căptuşit cu lână.

— Dar uite cum atârnă! îmi ajunge aproape de genunchi. Şi ia te uită la mâneci, adaogă întinzând braţul.

— Ti-am spus: ţine cald. O scoti după ce coborâm în salon. E mai uşor s-o porţi în spate decât s-o duci în mână... Nu mai avem mult, adaogă.

Aşezase rochia de mireasă, dar îşi dădu seama cu mirare că nu încăpea în ladă, şi rămăsese câtva timp derutat.

— Poate ar fi mai bine să-mi suflec mânecile, spuse Vladimir. Dacă tii o clipă lanterna...

Ieronim i-o luase şi, cu mâna stângă, distrat, începu să preseze franjurile rochiei.

— Şi totuşi, îmi aduc foarte bine aminte că nu era nici împăturită şi nici îndoită...

Cu mânecile tunicii bine sumese, Vladimir îi luă lanterna şi examinară, din nou, amândoi, poziţia rochiei.

— Cum tot n-o să mai servească, începu Vladimir, eu zic s-o aşezăm cum s-o nimeri... Că se face târziu...

Ieronim continua să încerce strângând când poalele rochiei, când partea de sus.

— Mă întreb cum a aşezat-o Generăleasa în ladă, fără s-o îndoaie.

Că, uite, orice am face, cât de mult am strânge-o, tot rămâne ceva pe dinafară...

— Eu zic să nu mai pierdem vremea, începu Vladimir.

Dar se întrerupse speriat, făcu semn lui Ieronim să tacă, apăsându-şi degetul pe buze şi stinse lumina. Se aude ceva, şopti cât putu mai încet.

După primele măsuri, Antim închisese ochii şi i se păru deodată că visează, că se află din nou lângă el, lângă Casals, în acea după-amiază din mai 1926, când, fără să se anunţe, bătuse timid la uşă şi-i spusese:

„Vă rog să mă iertaţi, eu surit entomolog... "Probabil că aşa reuşise să-l dezarmeze, căci un sfert de ceas mai târziu, Casals îl ascultase, concentrat şi, după obiceiul lui, încruntându-se, şi îl felicitase. „Ai făcut bine că te-ai lăsat de entomologie", îi spusese râzând. Apoi apucase violoncelul şi, privindu-l cu simpatie, făcându-i cu ochiul, ca unui băieţandru, reluase aceeaşi bucată. Şi acum cânta din nou Casals, cânta tot opus 56 şi cânta aici, în acest salon rece şi umed, sărăcăcios luminat, părăginit, pe jumătate ruinat.

— S-a întors *Oncle Vania,* şopti Ieronim. Nu ştiu ce s-o fi întâmplat, căci de obicei nu se întoarce înainte de două, trei dimineaţă...

De altfel, nu cântă el, adaogă. Nu cântă niciodată după concert.

— Ce ne facem? întrebă, cu sfială, Vladimir. Dacă ne aude?...

— Nu-ţi fie teamă. Când ascultă muzică, nu mai aude nimic altceva. O fi venit cu cineva din orchestră, ca să verifice vreun pasaj...

Şi atunci nu rămâne mult. îl aşteaptă ceilalţi, la cafenea, îl aşteaptă ca să joace şah...

Adăogase ultimele cuvinte foarte încet, mai mult pentru sine, dar fără să-şi poată stăpâni iritarea. Parcă 1-ar fi auzit din nou pe Caimata, pretenţios şi protector, şi vorbindu-i totuşi cu veneraţie, aproape cu evlavie. De câte ori îl întâlnea, nu-i putea vorbi de altceva: „Degeaba, Ieronime tată, începea punându-i mâna lui grea pe umeri. Cât o fi de genial conu Manolache în muzică, nu-l întrece nimeni în şah. Ar fi putut ajunge oricând campion pe ţară. *Oricând!* Dar nu vrea. Nu-l interesează, în finală se lasă bătut, parcă ar vrea să ne facă în necaz

nouă; *nouă,* prietenii şi admiratorii lui!... "

Antim deschisese de mult ochii, dar nu îndrăznea s-o privească.

Uşor aplecată asupra violoncelului, Măria zâmbea trist, ca în somn.

Aceste măsuri inimitabile, care pregăteau finalul fără ca totuşi să-l anunţe, întrecuseră tot ce înţelesese el până atunci, şi când ecoul ultimei note se stinse, sări brusc în picioare, se apropie de fată, o sărută pe amândoi obrajii, apoi îi sărută mâinile.

— Ai avut dreptate, Măria, începu emoţionat. Degetele astea...

îi fu teamă că-l vor podidi lacrimile şi atunci se dădu câţiva paşi înapoi şi începu să-şi descheie nasturii de la pardesiu, ca şi cum s-ar fi hotărât, brusc, să şi-l scoată.

— Să nu răciţi, Maestre, spuse Măria. Că aici, în salon, e mai frig ca afară...

Antim rămase câteva clipe nehotărât, cu pardesiul numai pe jumătate descheiat.

— Ai avut dreptate, repetă coborând glasul. N-am avut noroc nici eu nici dumneata. Am pierdut atâta timp... Trebuia de mult să mă cauti şi să vii să mă vezi. Ai fi fost astăzi celebră...

— Vă mulţumesc, Maestre, şopti Măria, ştergându-şi sfioasă lacrimile cu podul păunei.

— Nu vrei să mai cânţi ceva? încă una din bucăţile dumitale preferate?

Măria îl privi cu un mare zâmbet luminându-i faţa, apoi se plecă uşor asupra violoncelului şi aşteptă.

— Am putea aşeza lucrurile în ladă, şopti Iconaru, chiar aşa, pe întunerec. Că sunt doar lucruri de cucoane şi nu fac zgomot...

„Sunt entomolog, îi repetase, dar când aveam vreo 14, 15 ani, am citit o povestire ciudată, destul de stranie, o poveste într-un anumit fel absurdă, şi povestea asta m-a *silit* să devin muzicant... " Casals *i*l ascultase zâmbind tot timpul şi, spre mirarea lui, nu părea surprins, „în fond, asta se întâmplă cu noi toti, cu toti artiştii, îi spusese. Pe de o parte, *trădăm,* trădăm un ideal, căci orice ideal, în cele din urmă, este inaccesibil. Dar pe de altă parte.

Fata se oprise brusc şi ridicase, speriată, privirile spre tavan.

— Iertaţi-mă, Maestre, dar nu mai pot... Mi-e frică! Mi se pare că umblă cineva prin pod...

Antim începu să râdă, fără să reuşească totuşi să-şi ascundă turburarea.

— Aşa se aude întotdeauna, nopţile, mai ales acum, toamna, când bate vântul. Casa asta e pe jumătate ruinată... O vezi bine, de altfel, adaogă întinzând braţul spre fundul salonului.

In penumbră, se zăreau câteva scânduri bătute de-a lungul peretelui, neîndemânatec acoperite cu draperii decolorate, zdrenţuite, mâncate de molii.

— Nu mai cântă, şopti Ieronim. Asta înseamnă că se pregătesc de plecare. Ia dă-mi o clipă lanterna.

O aprinse şi, voalându-i lumina cu palma stângă, se îndreptă în vârful picioarelor spre uşă.

— Nu e vântul, Maestre, spuse Măria ascultând cu capul uşor dat pe spate. Umblă cineva prin pod... Şi adineauri mi s-a părut că am auzit şi şoapte...

Antim ascultă şi el câtva timp, apoi ieşi brusc şi, după ce aprinse lumina pe coridor, se îndreptă spre scara de lemn ce ducea la pod şi strigă, cu un ton surprinzător de sever:

— Ieronim, te rog coboară imediat jos! *Tu entends?* Imediat!

repetă.

Se întoarse cu el de mână şi i-l prezentă:

— Nepotul meu, Ieronim Thanase. Poate ai mai auzit de el, acum vreo zece ani, când era

copil-minune şi juca la Teatrul Municipal. Cel mai precoce actor pe care 1-am avut vreodată.

Ieronim păşea drept, cu fruntea sus, zâmbind, dar în faţa Măriei se plecă şi, cu o exagerată politeţe, îi sărută mâna.

— Sărută-i amândouă mâinile, adaogă Antim, căci este o foarte mare artistă. Măria Daria Măria, de azi înainte eleva mea, dar elevă numai cu numele, căci m-a întrecut înainte de a mă cunoaşte...

— Maestre... începu încurcată Măria.

— Şi este, evident, *străină.* Părinţii ei sunt din provincie. Când afla cunoscut-o, astă seară, mă tot întrebam ce revelaţie îmi va face. 3Ko bănuiam că are să fie chiar asta: geniul.-.. '

;

— Maestre, şopti din nou Măria.

Ieronim continua să-i sărute, cu delicateţe, dar insistent, când o mână, când cealaltă.

— Acum, destul, îi spuse Antim râzând, fa *suffitJ* Ai s-o asculţi şi tu şi ai să te convingi: va fi, dacă nu este deja, cea mai strălucită celistă a timpului...

îşi potrivi ochelarii şi-l privi deodată curios, măsurându-l din cap până în picioare.

— Dar ce ţi-a venit să te îmbraci cu uniforma Generalului?

Ieronim întoarse capul spre Măria şi o cercetă lung, cu gravitate.

— Puteţi păstra un secret? o întrebă. Măcar pentru o săptămână, două, până la spectacol? Apoi, fără să-i asculte răspunsul, se întoarse spre Antim: Căci într-o săptămână, două, jucăm *Hamlet* la Teatrul Experimental, la teatrul *nostru.* Eu voi interpreta pe tatăl lui Hamlet, şi cum aş putea exprima mai clar condiţia de fantomă decât îmbrăcând această uniformă de general român, uniforma unui erou din primul război mondial?

— E absurd! îl întrerupse Antim, zâmbind amuzat. E absurd, dar de la tine nu mai mă miră nimic...

Ieronim se îndreptă hotărât, aproape ameninţător, spre Măria:

— Să fie oare atât de absurd? o întrebă privind-o în ochi. Pur şi simplu pentru că nu seamănă cu ce s-a făcut până acum? Dar o uniformă de general român ne spune mai direct decât orice alt costum baroc, costum aşa-zis de principe dintr-o Danemarcă fictivă, ne spune că e vorba de un mort, mai precis de *moarte,* de ceva care a fost şi nu mai poate fi; care a fost şi nu mai poate fi pentru că a intervenit *tragedia...*

Măria îl privise şi-l ascultase zâmbind.

— Are să fie greu, vorbi cu o voce neaşteptat de blândă. Are să fie greu să convingi spectatorii că eşti fantoma regelui asasinat. Aşa cum iţi acum, în uniforma asta de general român, tânăr şi zvelt, şi, o ştii şi.

tieata, mai frumos decât are dreptul să fie un bărbat, semeni mai iegrabă cu un erou romantic, din Byron sau din Puşkin.

Ieronim păli uşor şi o stranie tristeţe îi întunecă deodată privirile.

— Vasăzică, numai atâta aţi înţeles: că voi apărea pe scenă în rolul fantomei şi mă voi plimba în uniforma asta de general, aşa cum mă vedeţi acum!... Şi doar am precizat că montăm *Hamlet* în teatrul *nostru,* care e un teatru experimental. Nu v-a trecut o clipă prin minte că voi fi mascat, în aşa fel încât să nu-mi recunoască nimeni figura...

Dar dacă vă voi spune că tot eu voi juca pe Hamlet şi, după cum vă aduceţi aminte, la începutul actului I ne vom afla *amândoi* pe scenă,

Hamlet şi fantoma tatălui, adică voi fi *eu* de două ori, şi în acelaşi timp... Se apropie de ea şi-i luă mâna, i-o strânse cu emoţie în mâinile lui:

— Domniţă Mărie, *Oncle Vania* spune că ai geniu. Atunci înţelegeţi ce mi s-a întâmplat,

dacă am fost atâţia ani răsfăţatul copil minune la Teatrul Municipal. M-au distrus,' Măria Daria, mi-au secătuit orice urmă de talent. Şi doar pentru asta m-am născut: pentru *spectacol.* Dar mi-au mutilat imaginaţia, mi-au năclăit inteligenţa, mi-au alterat toate darurile cu care mă copleşiseră ursitoarele în leagăn' Blestemată precocitate!... Când n-am mai putut fi copil minune, pentru că trecusem de un metru şaizeci, m-au silit să fiu june prim... A fost prima dată când m-a ispitit gândul sinuciderii. Dar atunci m-am revoltat şi am părăsit tot, am încercat să uit tot ce mă învăţaseră *ei,* şi, te asigur, domniţă, am izbutit să uit. Am redevenit mai ignorant, mai naiv şi *mai pur* decât a fost vreodată un actor în toată istoria teatrului...

Şi după aceea am luat totul de la început. Am recreat spectacolul, am reinventat arta dramatică.

/\

începu să se plimbe nervos, agitat, prin faţa lor. Aşa cum trebuie să facem fiecare din noi, oamenii de azi, din a doua jumătate a secolului XX: să reinventăm totul, de la limbaj la pariul lui Pascal, de la dragoste la instituţii, la etică şi gimnastică.

— Iartă-mă, îl întrerupse Măria. Nu voiam să te jignesc. Nu te cunoşteam, şi când am încercat să te închipui în fantoma unui rege asasinat... Dar acum, încep să te înţeleg...

— Te felicit, spuse Antim aşezându-se în fotoliu şi zâmbind foarte bine dispus. Cât de mult îi admir eu inteligenţa, nu mă pot lăuda că îl înţeleg întotdeauna...

Ieronim se opri în faţa lui şi schiţă în glumă o genuflexiune:

— Pentru că dumitale, *Oncle Vania,* nu-ţi place drama, spectacolul pur, într-un cuvânt, *tragedia,* cu toate că noi doi am trăit-o ca puţini alţii dintre contemporanii noştri. Nu-ti place tragedia, deşi continui' să locuieşti aici, în *casa asta* şi arătă, cu braţul întins, spre fundul salonului. De aceea iubeşti atât de mult şahul. Când joci şah, gândeşti, îţi imaginezi, faci mişcări corecte sau eronate, şi eroarea se plăteşte, şi atunci pierzi partida. Dar asta *nu* e tragedie...

Antim continua să zâmbească.

— Bine, bine, m-ai convins! încercă să-l întrerupă. De altfel, tu ştii de ce joc şah: joc din deznădejde. Ca şi toti ceilalţi, adaogă coborând glasul.

Ieronim se apropie cu paşi uşori de el, căutându-i privirile.

— Asta îţi reproşez şi eu, că faci ce fac şi ceilalţi. Dar ce avem *noi* în comun cu ceilalţi? De ce-am supravieţuit numai *noi doi,* dintr-o familie de treizeci şi nouă de membri?

Antim încercă din nou să-l întrerupă şi ridică amândouă braţele, ca şi cum ar fi vrut să oprească, de departe, un mânz nărăvaş care s-ar fi îndreptat în goană spre el.

— Acum, te rog, la ora asta înaintată, y e *t'en supplie,* nu te apuca să dezvăluieşti secretele familiei!...

— îmi cer iertare, vorbi Ieronim îndreptându-se spre Măria, punându-şi mâna în dreptul inimii şi frângându-se din mijloc. La răstimpuri, sufăr de accese de indiscreţie, de cea mai vulgară specie de indiscreţie. Dar adineaori voiam să spun numai atât: că noi doi, *Maestro* şi cu mine, singurii supravieţuitori ai familiilor Calomfir, Antim şi Thanase, suntem - şi desigur nu din întâmplare - singurii *artişti* răsăriţi din neamul nostru.

Se întoarse brusc spre Antim, încercând să zâmbească:

— Dar această nobilă vocaţie ne obligă, *Oncle* Manolache. Lasă-i pe alţii, de alde Caimata şi Zamfir, să joace şah *din deznădejde.* Noi trebuie să ne înfruntăm destinul, să acceptăm deci tragedia ca singurul mod de existenţă vrednic de un artist dăruit cu atâţia morţi; morţi pe care, vrând-nevrând, îi purtăm în spate. Prea ne-a strâns în braţe destinul, prea ne-a urmărit nenorocul...

Măria roşi brusc şi căută speriată privirile lui Antim.

— Te rog, nu vorbi de nenoroc, încercă din nou Antim să-l întrerupă, îl cunoaştem prea bine şi-l cunoaşte şi Măria...

— încă un motiv ca s-o admir! exclamă Ieronim apropiindu-se brusc şi sărutându-i mâna. Dar nu e destul să *cunoaştem nenorocul, Oncle Vania,* continuă cu fervoare. Degeaba îl cunoaştem dacă nu ştim ce să facem cu el, dacă nu îndrăznim să-l asumăm.

Se apropie mai mult de Măria şi o privi scrutător, cu gravitate:

— *Princesse,* dacă ai geniul de care vorbeşte Maestrul, nu se poate să nu-mi dai dreptate. Nu trebuie să ne fie frică de destine tragice şi de nenoroc. Astea sunt condiţiile prealabile ale geniului nostru creator. Cel puţin *nouă,* celor de prin părţile astea, nu ni s-au pus la dispoziţie alte condiţii prealabile. Şi atunci, ce putem face? Să ne bucurăm că le avem şi pe acestea; ar fi putut să fie mai rău, ar fi putut să ne fi fost ursită nefiinţa, moartea. Să ne bucurăm, deci, că le avem şi le asumăm!

— Ieronim, îmi sperii fata! se prefăcu mânios Antim, încruntându-se.

Ieronim îi privi pe amândoi, derutat.

— Un geniu, o principesă a Spiritului, să se sperie numai de atât?

exclamă cu emfază. Când...

— Eu ştiu ce este nenorocul, îl întrerupse calmă Măria. De când mă cunosc mă urmăreşte nenorocul. Cum îi spuneam şi Maestrului...

Tăcu, pălind brusc, în prag, cu uniforma de general atârnându-i până aproape de genunchi, dar cu mânecile mult sumese şi părând prea scurte, cu faţa mânjită de praf şi de funingine, o asculta Iconaru. Din câţiva paşi, Ieronim fu lângă el şi-i cuprinse umărul cu braţul.

— El este Iconaru Vladimir, de care tocmai mă pregăteam să vă vorbesc. L-am întâlnit alaltăieri pe stradă, *ducea un porumbel rănit în mână...*

— îl rănise vreun derbedeu cu praştia. Mi-a fost teamă să nu-l mănânce pisicile...

Continuând să-i cuprindă umărul cu braţul, Ieronim îl aduse încet în salon.

— îl auziţi? El nici măcar nu-şi dă seama că purta în mâinile lui o întreagă teologie, că purta credinţa şi speranţa întregului neam românesc...

— Nu mai râde de mine, îl întrerupse Iconaru roşind. Că dacă m-ai văzut că sunt de la ţară...

— Vladimir Iconaru! exclamă patetic Ieronim. Cum aş fi îndrăznit să râd de tine, când te-am văzut cu porumbelul rănit şi chiar în clipa aceea m-a ispitit *îndoiala* şi mi-am spus: s-ar putea ca totul să nu fie decât o iluzie, o nălucire de-a noastră, s-ar putea ca totul să nu fie decât *asta:* un licean milos care adună porumbeii răniţi pe maidane...

— îl lovise cineva cu piatra...

Antim se ridicase din fotoliu şi încerca să-şi potrivească mai bine ochelarii.

— Acum, explicaţi-mi şi mie ce se întâmplă, spuse. Cine e tânărul?

Iconaru făcu câţiva paşi spre el, se opri, apropiindu-şi milităreşte călcâiele, şi se prezentă:

— Mă numesc Iconaru Vladimir, elev în clasa a Vll-a la liceul „Gheorghe Lazăr". M-am născut în satul Adunaţi, judeţul Olt. Tatăl meu era învăţător, dar a rămas invalid din război şi a murit acum un an. Vreau să studiez ştiinţele naturale...

Ieronim îl întrerupse apucându-i braţul:

— El crede, şi spune, că e entomolog, dar, evident, este altceva, şi *altcineva:* este băiatul care ducea un porumbel rănit în mână... V-am spus că trebuie să reinventăm pariul lui Pascal, adaogă căutând pe rând privirile Măriei şi ale lui Antim.

— Dar de ce 1-ai îmbrăcat şi pe el în uniformă de general? întrebă Antim.

— Pentru că îi era frig şi începuse să tremure acolo, în pod, în faţa lăzii... Se întoarse brusc spre Iconaru: Ce haină bună, caldă şi grea!

exclamă visător. Ce haină grea, frate Vladimir, parcă ar fi un trup cald, care te-a cuprins în braţe ca să te apere de frig!

Pe neaşteptate, din câţiva paşi, care aminteau elanul unui patinor, Ieronim străbătuse o parte din salon, apoi se întoarse tot atât de brusc şi se opri în faţa lui Antim.

— Ca în *Stăpân şi sluga,* îţi mai aduci aminte, *Oncle Vania?* când Vasile Andreici s-a culcat, în zăpadă, peste Nikita, ca să-l apere de îngheţ. Şi 1-a apărat, scăpându-i viaţa cu preţul vieţii lui... Cum de-a ghicit Tolstoi ce se va întâmpla în Rusia, patruzeci, cincizeci de ani după ce scrisese *Stăpân şi slugă:* că boierimea şi boieraşii vor fi sacrificaţi până la unul, dar ţărănimea se va salva? Cum a ghicit, *şi asta,* Tolstoi?...

— Nu prea înţeleg analogia, spuse Antim întorcându-se şi reaşezându-se în fotoliu, încercând să-şi ascundă oboseala.

Ieronim ridică braţul drept în aer.

— Nici nu trebuie s-o înţelegi, căci e o interpretare sociologizantă şi nu se potriveşte uniformelor noastre de general. Pentru că, Domniţă, adaogă întorcându-se spre Măria, uniforma asta de general care îmi ţine cald este, pentru mine, arta, geniul ludic, iar pentru Iconaru Vladimir este pur şi simplu un costum de gală, un costum de bal mascat. Cât timp ne vom putea costuma şi vom putea *juca,* suntem salvaţi!

Măria întoarse privirile spre Antim şi zâmbi încurcată.

— S-a făcut târziu, spuse, şi poate Maestrul e obosit...

— Dimpotrivă, dimpotrivă! protestă Antim. De-abia de acum înainte încep să mă simt bine. Când îl ascult pe Ieronim, îmi regăsesc tinereţea.

Ieronim se apropie emoţionat de el şi schiţă din nou o genuflexiune.

— Tinereţea mea eşti dumneata, *Oncle Vania,* spuse coborând

glasul. Dar ce ne-am face, amândoi, dacă destinul nu ne-ar fi scos în cale, acum, *când aveam amândoi nevoie,* pe Iconaru Vladimir? Pentru că, oricât vi 1-aş descrie eu de bine, tot nu reuşesc să prezint misterul apariţiei lui. Căci, *Oncle* Manolache, lui *nu i-e frică!* Nu îi e frică de păianjenii mari şi negri...

— Nu fac nici un rău, întrerupse zâmbind, Iconaru. Au şi ei rosturile lor...

— Şi nu i-a fost frică nici când a trecut pe lângă noi moş Vasile Chelaru, trăgându-şi sacul cu surcele, continuă Ieronim însufletindu-se, nici când a auzit pe Veronica gemând, speriată, şi apoi fugind spre uşă, şoptind, printre suspine: „Nu vreau să mor; mamă, spuneţi-le că nu vreau să mor!... " Dar poate nu i-a auzit vorbele, căci Veronica fugea prea repede, se grăbea, sărmana, să ajungă la uşa podului. Şi, de zărit, sunt sigur că n-a zărit pe nici unul din ei, deşi se tot învârteau pe lângă noi.

— Nu e adevărat! strigă Vladimir. Inventezi ca să mă sperii. Nu era nici o stafie. Bătea doar vântul!...

Ieronim îl privi absent, visător.

— *Au fost,* frate Iconaru, dar pentru că n-ai vrut să crezi în existenţa lor de sărmane duhuri, blestemate să cutreiere podul casei Calomfir, au încetat să fie; pur şi simplu s-au reîntors în nefiinţă...

Antim îşi scoase nervos ochelarii şi, ţmându-i strâns între degete, ridică mâna, ameninţător:

— Ieronim! şopti. Te rog, încetează. £a *suffit!*

Ieronim se repezi spre fotoliu şi, înainte ca Antim să prindă de veste îngenunchie, apucă mâna şi i-o sărută.

— Iertare, moş Manolache! exclamă emoţionat. Dar ce să fac dacă m-au blestemat şi pe mine ursitoarele să *văd,* să-mi *ima^ nez, să creez?...* Recunosc, nu era nimeni, în podul casei noastre nu mai e nimeni. Nu se aude decât vântul prin lucarnă. Dar spune, *Maestro,* n-ar fi fost frumos *să fi crezul* că auzim pe moş Vasile Chelaru şi pe Veronica? Să fi îngheţat de frică, să fi cunoscut atât de tânăr - iar el, Vladimir, e încă un copil -, să fi cunoscut amândoi teroarea fără nume, clipa aceea fără început şi fără sfârşit când noi, oamenii, vom descoperi că n-am fost niciodată *singuri?*

— Ce imaginaţie maladivă! izbucni deodată Măria cu o greu stăpânită exasperare în glas. Un artist tânăr şi cultivat ca dumneata, să-ţi inventezi singur obsesiile teroarei!...

Ieronim se ridicase în picioare şi o privea turburat.

— Din păcate, spuse, n-am inventat nimic. Eu însumi sunt produsul teroarei... Şi atunci, mă apăr cum pot, mă apăr *jucând teatru,* transformând obsesia şi nenorocul în spectacol...

Măria se oprise la un pas în faţa lui şi-l privea sălbatec, respirând cu greutate, tremurând.

— Cu numele cu care te-ai născut, cu talentul, îndrăzneala şi frumuseţea dumitale, nu ai dreptul să vorbeşti de nenoroc! Dacă ţi-au siluit inteligenţa şi talentul când erai copil-minune, ai izbutit să te vindeci singur, aşa cum ai recunoscut-o adineaori... Dar chiar atunci, când erai copil-minune, nimeni n-a încercat să te desfigureze, în aşa fel încât să nu mai poţi juca niciodată teatru. *Niciodată!* Se întrerupse, foarte palidă, şi încercă să-şi înăbuşe un suspin respirând adânc. Aşa cum au vrut să-mi facă mie, la şcoală, când mă băteau cu varga şi-mi loveau îndeosebi degetele, doar de mi-or rupe vreunul... Aşa cum era să mi se întâmple la maşina de treierat, deşi îi imploram să mă lase să fac altceva, le spuneam că iubesc violoncelul, că viaţa mea e asta:

violoncelul, şi-i imploram în genunchi să-mi cruţe degetele... Şi de-atunci mă trezesc aproape în fiecare noapte ţipând de groază şi-mi pipăi degetele, aprind lumina şi le privesc, unul câte unul. Şi de frică, nu mai îndrăznesc să mă culc şi stau cu capul în palme, plângând, şi-mi sărut degetele, şi ani de zile n-am avut alt gust în gură decât gustul lacrimilor pe care le culegeam sărutându-mi degetele!...

Iconaru rămăsese cu cutia pe genunchi. O strângea bine, cu amândouă mâinile, şi deşi învăţase acum pe dinafară locul fiecăreia din aceste fabuloase coleoptere din Africa Centrală - *Fangosoma Centaurus,* cu cornul lui excentric, se afla chiar în mijlocul cutiei, având în stânga lui un *Macrorhinia,* verde, cu coarne asemenea cerbului, iar la dreapta, acel *Steramtonnis virescens,* alb cu dungi verzi, în faţa căruia se oprea întotdeauna să-l privească la muzeul de la Şosea („Dar exemplarul meu e mai bine conservat!" îi spusese Antim), urmând, în rândul al doilea, o *Cetonia scaraboidae,* apoi *Taurina longiceps,* cu elitrele de un verde sclipitor, de piatră scumpă, apoi *Phryneta leprosa,* pe care nu o văzuse până acum decât în fotografie deşi le învăţase pe dinafară locurile, încă nu putea crede că această comoară era a lui. „Eu nu mai mă ocup de mult de coleoptere, îi spusese Antim conducându-l către fundul salonului. Uite, vezi, se oprise

ca să-i arate locul, aici fusese cândva o oglindă mare şi înaltă cât aproape tot peretele. Dar în ziua când a murit generalul Calomfir, văduva, Generăleasa, a acoperit-o cu o draperie de catifea... Pasiunea mea au fost fluturii, continuă deschizând cu efort o uşă pe jumătate înţepenită şi, luîndu-l de mână, îl conduse încet, cu grijă, prin întunerec.

Aici a fost la început sufrageria, dar după ce-au vândut mobila, au transformat-o în

birou, dar acum e aproape goală, şi s-a stricat şi lumina; nu ştiu ce are, pentru că ori de câte ori atinge cineva comutatului, se face un scurt circuit. Şi acuma, că am ajuns, să nu te miri că n-o să-fi dau voie sa priveşti vitrinele", adaogă. In acea clipă, lumina i se păru orbitoare, căci cădea din tavan şi se revărsa şi din lămpile mari şi înalte aşezate în cele patru colţuri. Se trezi în mijlocul unei vaste încăperi, cu pereţii acoperiţi cu cutii, prin geamul cărora se vedeau cei mai mari, mai frumoşi, mai extravagant coloraţi fluturi, aşa cum nu văzuse nici la muzeu. „Nu te apropia, pentru că n-o să te mai înduri să pleci şi ne-aşteaptă Măria Daria Măria... Şi acum, ce să-ţi dau? Ce să-ţi dau? se întrebă el rotindu-şi privirile pe deasupra meselor şi măsuţelor încărcate cu insectare. Să începem cu Africa Centrală.

Pentru coleoptere, Africa Centrală e renumită..."

Strângea cutia cu amândouă mâinile, dar nu-şi putea lua ochii de la degetele Măriei. Parcă acum le vedea pentru prima dată, aşa cum săltau, mângâind coardele sau apăsându-le, ameninţătoare, parcă ar fi încercat să le plesnească. Nu mai ajungeau pînă la el sunetele. Nu vedea decât degetele, şi începuse să-i fie frică; dintr-o clipă într-alta ar fi putut să plesnească una din coarde sau să greşească o singură mişcare a arcuşului, arcuşul acesta pe care-l ţinea strâns în pumn, ca o varga, şi atunci unul din degete, şi mai ales cel mai mic...

Nu o putea asculta şi, după câteva clipe, nu mai îndrăznea nici măcar să-i privească degetele. O văzuse alergând desfigurată de groază, urmărită de mulţimea aceea compactă, rea, fără figură. Le auzea strigătele şi, din când în când, cineva se oprea lângă el, îl apuca de braţ şi îl întreba, ameninţător: „încotro a fugit? Spune repede, încotro a fugit? Unde s-a ascuns?..."

înghiţind anevoie, clipind des ca să alunge viziunea, Ieronim implora Corul: „E absurd! Nu e vorba de ea. Spuneţi-le că s-au înşelat!..."

Zadarnic. Vedea şi auzea tot mai clar, tot mai puternic, mulţimea aceea care-l înconjura, continuând să alerge parcă împinsă de vijelie, şi purtându-l pe el, înghesuit din toate părţile, împins mereu din spate, şi îi auzea vorbind între ei, şi totuşi i se adresau lui: „Căutăm pe cineva, cum Dumnezeu îl cheamă? E cineva cunoscut, îl cunoaşte toată lumea.

S-a vorbit mult de el. Nu-ţi aduci aminte numele? A fugit tocmai când începuseră să-l bată cu vergile şi îi sfărâmau degetele, unul după altul, deget după deget, a fugit cu mâinile însângerate şi s-a făcut nevăzut."...

„Abia apucaseră s-o răstignească, vorbi cineva, dar când i-au zdrobit mâinile, a ţipat atât de puternic încât s-au trezit şi atunci n-au mai văzut-o, şi aşa a putut să coboare de pe cruce, dar anevoie, căci avea mâinile sfărâmate, a coborât şi a fugit şi de-atunci o tot căutăm, dar nu mai dăm de ea..." „E absurd, e o eroare! exclamă Ieronim. Aţi confundat-o cu altcineva". „Nu e nici o confuzie! auzi strigând pe cineva. Toată lumea îl ştie, s-a vorbit mult de el. Cum Dumnezeu îl cheamă?" „Ea n-are nici o vină, stărui Ieronim. E o mare artistă.

Cruţaţi-i mâinile, cântă la violoncel..." Şi exasperat, ameninţă Corul:

„Ce v-a apucat? V-aţi pierdut minţile? E o confuzie la mijloc, e o eroare. Treziţi-vă! Ea n-are nici o vină. Uitaţi-vă la ea, este aici, în faţa voastră, uitaţi-vă bine la ea. La început nu voia, era prea emoţionată, îi tremurau mâinile, nu-şi mai putea stăpâni lacrimile, dar a rugat-o *Maestro,* a insistat. E o zi mare, spunea, nu trebuie să pleci din casa asta supărată..."

Parcă vântul se înteţise şi îi părea rău, în primul rând pentru Măria, pentru că anumite note îşi pierdeau puritatea. Dar când nu se auzea vântul, toamna, către miezul nopţii, în casa aceasta pustie, cu mai toate ferestrele sparte, lipite cu jurnale sau acoperite cu cartoane şi în care aproape nici o uşă nu se închidea bine?... Poate că niciodată nu-i simţise mai apăsător tristeţea ca în noaptea când veniseră să-l caute la cafenea, se apropiaseră de masa unde juca

şah (era în semifinală, cu Zamfir) şi, plecându-se mult spre el, ca să nu-l audă ceilalţi, Gherghel îi şoptise că Generăleasa e pe moarte, că ar trebui să vină imediat dacă vrea s-o mai găsească în viaţă. Cu o jumătate de ceas mai înainte, chemase preotul, se spovedise şi se împărtăşise, şi asta îi speriase pe toţi. Dar lui Antim nu-i venea să creadă. Tot trăgea să moară de multe săptămâni, de când orbise. Şi de câte ori se apropia de ea şi o întreba cum se simte, Generăleasa asculta atentă, cu mîinile împreunate, ca de obicei, deasupra plăpumii, apoi, deodată, şoptea: „Dar ce se aude

Manolache De unde e melodia aceasta? Parcă nu mi-ai mai cântat-o niciodată până acum. Bine ai făcut că ţi-ai adus violoncelul!..." „Nu, *mon General,* nu 1-am adus. Dar dacă vrei..." „Stai mai bine aici, lângă mine, şi ascultă..."

De data aceasta, intrând în odaia în care ardea, ca totdeauna, o singură candelă, şi văzând-o cum strânge, parcă cu un mare efort, cu deznădejde, lumânarea aprinsă în amândouă mâinile, a ştiut că sfârşitul e aproape, îngenunchie lângă ea şi-i şopti: ; | .

— Am venit, *mon General.* Sunt eu, Manolache... K

Fără să-şi mişte capul de pe pernă, cu o voce slabă,:, dar surprinzător de limpede, îl întrebă: s si

— Câţi am mai rămas Manolache? <,

— Cinci, *mon General...* r/v

Tăcut multă vreme, parcă s-ar fi trudit să numere în gând.

— Păziţi-vă bine, vorbi deodată, păziţi-vă bine, că ni se stinge neamul...

Apoi, spre uimirea tuturor, ceru să fie lăsată singură cu Ieronim.

Au ieşit, unul după altul, păşind în vârful picioarelor, rudele, vecinii, doctorul, preotul. Un sfert de ceas mai târziu, uşa se deschise, şi Ieronim apăru în prag şi rămase nemişcat, ca o statuie.

— S-a sfârşit, spuse privind drept înaintea lui, fără să-i vadă. A apucat să-mi spună ce avea de spus şi şi-a dat duhul...

— Dumnezeu s-o ierte! izbucniră toţi, facându-şi cruce şi îmbulzindu-se în odaie.

Apoi începuseră să aprindă lumânări.

De mai multe ori, chiar în noaptea aceea, în timp ce o vegheau, fusese ispitit să-l întrebe ce-i spusese, dar nu îndrăznise. Pentru întâia dată Ieronim, care nu împlinise încă şaptesprezece ani, îl intimida.

Parcă devenise deodată un alt om. îngenunchease lîngă pat, cu ochii deschişi, dar parcă nu vedea pe nimeni. Se ridica la răstimpuri şi se ducea în salon, se plimba de la un capăt la altul, tăcut, palid, cu figura împietrită.

Când, câteva zile după înmormântare, s-a dus la el în cameră şi 1-a întrebat, Ieronim s-a făcut deodată palid.

— Iartă-mă, *Oncle Vania,* i-am jurat că voi face aşa cum mi-a cerut. Mi-a cerut să jur că nu voi spune nimănui, nu voi spune decât băiatului meu, când va avea vârsta pe care o am eu acum. Am îndrăznit s-o întreb: „Şi dacă nu voi avea un băiat?..." „Atunci taina aceasta va muri o dată cu tine", mi-a răspuns. Iartă-mă, *Oncle Vania,* a adăogat zâmbind trist. Am jurat!...

Dar nu renunţase şi, în cei doi ani cât Ieronim continua să locuiască aici, cu ei (nu murise încă Luchian), de mai multe ori, serile, încerca să-l descoase.

— înţeleg foarte bine că, dacă ai jurat, trebuie să-ţi tii cuvântul.

Dar nu-ţi cer să-mi spui tot şi nici măcar esenţialul. Vreau să ştiu doar atât: dacă ce ţi-a spus era în legătură cu povestea pe care am citit-o eu, când aveam vreo paisprezece, cincisprezece ani...

— Cunosc povestea, îl întrerupse Ieronim, mi-ai povestit-o chiar dumneata. Povestea aceea cu saltimbancul din Evul Mediu...

— Exact. Te întreb asta, pentru că Generăleasa avea ideile ei.

Generăleasa credea că vina n-o purta logodnica, ci vina era a mea, adică, vreau să spun, eroului din povestire. Generăleasa credea că *el* îşi părăsise logodnica, şi de câte ori stăm de vorbă pe chestia aceasta, încerca să mă convingă...

— Nu, moş Manolache, îţi dau cuvântul meu de onoare că taina pe care mi-a cerut s-o păstrez nu avea nici o legătură cu povestirea dumitale.

Nu se putea împiedica să nu-l privească lung, cercetător, şi să nu adaoge, în şoaptă, mai mult pentru el:

— Curios, foarte curios!...

Abia sosiseră în Bucureşti, şi Generăleasa ceruse să-l vadă.

— Tu eşti Ieronim, băiatul lui Thanase şi al Marinei?

— *Oui, grande-merel... Pardon, grande tante!*

— Cu mine vorbeşti româneşte,^ îl întrerupse. Şi nu-mi spui nici *grande-mere,* nici *grande-tante.* îmi spui, ca toată lumea, *mon General.* Nu *mă General,* ci *mon General,* aşa cum mi se spune de la moartea lui Calomfir. Ai înţeles?

— *Oui, mon Generali* dar se corectase pe loc: Am înţeles, *mon General.*

Apoi îl luase de mână şi-l aduse până aproape de oglinda cea mare din salon, ascunsă sub draperii.

— Mi-a spus Marina că-ţi place să înveţi tot felul de jocuri şi dansuri, că te pricepi să te deghizezi şi ştii să cânţi şi să reciţi poezii. E adevărat?

— E adevărat, *mon General.* '

— Câţi ani ai?

— Astă-toamnă am împlinit şase ani.

— Eşti, deci, băiat mare, pot vorbi serios cu tine. înţelegi ce-ţi spun? înţelegi toate cuvintele?

— înţeleg, *mon General.*

întinse braţul şi apucă, între două degete, marginea draperiei.

— îmi închipui că ai aflat de ce-am acoperit oglinda. Dar din când în când, la sărbători, în ocazii solemne, cum va fi mâine, la onomastica mea, îmi place să dau draperiile la o parte... Numai că, vezi, ţinute în întuneric de atâţia ani apele oglinzii nu mai sunt ce-au fost. Treptat, treptat îşi pierd transparenţa şi tot felul de forme ciudate, din diferite culori, încep să apară în fundul oglinzii. Unele din aceste forme sunt de o rară frumuseţe de parcă n-ar fi de pe lumea asta... înţelegi ce vreau să spun?

— înţeleg, *mon General.*

— în timp ce altele par mai stranii, seamănă cu peşterile de munte sau cu rocile din fundul mării sau cu vreo gură de vulcan după erupţie... înţelegi toate cuvintele?

— înţeleg, *mon General.*

— Şi când vom da draperia la o parte şi te vei trezi deodată în faţa atâtor forme necunoscute şi te vei vedea şi pe tine mişcându-te între ele - dar foarte probabil, cel puţin la început, nu te vei recunoaşte, căci ţi-am spus, oglinda nu mai e ce-a fost şi uneori amplifică, lungeşte sau lărgeşte sau chiar desfigurează - n-o să-ţi fie frică?

îl privise cu neobişnuită intensitate, ca şi cum de răspunsul lui ar fi atârnat cine ştie ce decizie importantă. El zâmbi suav, aproape ironic.

— N-are să-mi fie frică, *mon General.*

— Bine. Şi iată acum ce surpriză vreau să le fac. Evident, ăsta e un secret, nu spui nimic acasă. Mâine seară, după ce se va servi şampania şi ne vom aduna toti aici, în salon...

N-a putut uita niciodată tăcerea îngheţată care a urmat şoaptelor, râsetelor înăbuşite, ciocănitului discret al paharelor de cristal, când Vasile Chelaru şi Anuţa au tras încet draperia şi oglinda i-a privit pe toti, aşa cum se strânseseră, la cererea Generălesei, înghesuiţi, în fundul salonului. Parcă nu mai îndrăznea nimeni să respire. Şi atunci, dintr-un fald al draperiei, a apărut el, aşa cum îi plăcuse să se deghizeze: cu pletele blonde, dar cu figura arsă de soare, îndelung bătută de vânt, cu o cămaşă ruptă, decolorată prin care se vedeau umerii şi pieptul, în picioarele goale, şi cu pantalonii scurţi pe care şi-i suflecase şi mai mult, ca şi cum s-ar fi pregătit să treacă prin apă, a apărut, parcă ar fi ieşit din peştera verde a oglinzii şi, fără ca nimic să fi pregătit această mişcare, îşi dădu deodată capul pe spate, îşi împreună mâinile la ceafa şi începu să râdă. Era un râs pe care nu şi-l cunoscuse până atunci, un hohot continuu, cristalin, irezistibil, pe care, chiar dacă ar fi încercat, nu şi-l mai putea opri. începuse să se plimbe prin faţa oglinzii, descoperind necontenit alte scorburi şi alte stânci, şi liane cu fior nemaiîntâlnite şi, printre ele, siluete neverosimile ale invitaţilor, ci paharele de şampanie (înalte cât o cizmă sau largi cât găleata) în mână, având în mijlocul lor jilţul în care se odihnea, hieratic, Generăleasa, şi acum râdeau şi ei, un râs la început timid, puţin speriat, dar devenind repede contagios, râdeau acum cu toţii, şi în oglindă îi vedea cum se privesc unii pe alţii, încântaţi şi totuşi neliniştiţi, căci nu prea înţelegeau ce li se întâmplă, până când, iarăşi fără ca nimic să fi pregătit acest gest, Ieronim ridicase amândouă braţele în sus, facându-le semn să tacă, şi începuse să danseze, cântând în surdină o melodie pe care o descoperea atunci. Apoi începuse să recite, dar niciodată n-a ştiut dacă recitase vreuna din poeziile, nenumărate, pe care le învăţase pe dinafară sau improvizase, fără să-şi dea seama, vers după vers, aşa cum îi cerea melodia şi îl sileau mişcările de dans, mereu altele, când lente, maiestuoase aproape liturgice, când abrupte, sălbatece, ireverenţioase.

De ce s-a oprit, la un moment dat, şi depărtându-se la un pas de la oglindă, s-a înclinat, plecându-se mult din mijloc, cu pletele căzându-i peste faţă, n-a înţeles, pentru că nu era obosit. I-ar fi plăcut să-şi continue dansul, să inventeze alte melodii şi versuri.

— *Encore! encore!* au început să strige toţi, în fundul salonului, bătând din palme, unii cu oarecare greutate, căci aveau încă paharul gol în mână.

- — Bravo, Ieronim! strigase Generăleasa. *Encore!* adăogase şi ea, cucerită de entuziasmul general.

Ce s-a întâmplat exact, n-a putut afla de la nimeni, îşi aducea doar aminte că se retrase încet spre colţul din stânga, apucase draperia, apoi, trăgând-o anevoie după el, începu s-o legene şi faldurile, înfiorându-se, adumbreau şi luminau mereu alte peşteri submarine, în timp ce el vorbea ca în vis, cu o voce - i-au spus mai târziu - din altă lume, căci nu semăna cu nici o voce om'enească, şi deşi de o incomparabilă

suavitate, îi paralizase pe toţi, evident, nu numai vocea, ci şi cuvintele pe care le spunea, pentru ca nu înţelegeau întotdeauna prea bine ce voia să spună, înţelegeau doar că el Ieronim, oricând se poate furişa aici, în fundul peşterii, în adâncul mării şi se poate reîntoarce cu prietenii lui, care sunt multi, de la delfinii şi caii-de-mare cu care se joacă în fiecare dimineaţă, până la fiinţele nevăzute pe care, din fericire, numai el le poate vedea. Eglantina, cu ochii de sticlă şi buzele de porţelan, şi chiar Mironclai, deşi umblă pe picioroange cât casa de înalte dar altminteri e prietenos şi râde întruna, şi cine nu 1-a auzit râzând la douăzeci, douăzeci şi cinci de metri deasupra lui nu cunoaşte bucuria râsului...; da, poate unii din aceştia le-ar plăcea dar când vor da cu ochii de Maremore, care nu e nici şopârlă, nici pasăre, dar

cântă mai frumos ca privighetoarea, sau ca Paralene, care se caţără cu unsprezece picioare deodată ca păianjenii, deşi are ochii mari, albaştri, de domnişoară, şi genele atât de lungi încât...

— Ne-ai tras o spaimă! îi spuneau mai târziu. Tăceam toţi, înlemnisem, parcă ne-ai fi vrăjit, şi nimeni nu îndrăznea să strige la tine, să te oprească. Nici măcar Generăleasa, precizase o dată, mult mai târziu, Antim. împietrise şi ea, fermecată.

— Dar ce-am spus, *Oncle Vania?* Ce v-am spus? întrebase atunci, cu aceeaşi exasperare în glas, pentru că începuse să creadă că se înţeleseseră cu toţii să nu-i povestească niciodată nimic precis.

— Cine le mai ţine minte? răspunse Antim, Căci, îţi repet, nu erau fraze şi cuvinte de copil, cât ar fi fost el de precoce, ci parcă ar fi vorbit altcineva prin tine, vreun semizeu sau eroul mitologic sau unul din personajele acelea fabuloase care pretindeai că-ţi erau prieteni şi cu care te întâlneai când voiai şi unde voiai, nu numai în oglindă... Şi, acum pot să-ti spun, adăogase odată Antim, mulţi ani în urmă, mi-a fost frică şi nu numai mie, ne-a fost frică să nu ţi se întâmple ceva, să nu-ti pierzi minţile, căci o asemenea precocitate, profundă şi extravagantă în acelaşi timp, se plăteşte...

— Şi aţi avut dreptate, îl întrerupse Ieronim zâmbind amar. Am plătit cu vârf şi îndesat. Căci în noaptea aceea familia a decretat că sunt copilul-minune al secolului, şi tot atunci, s-a decis să mă prezint neîntârziat directorului Teatrului Municipal, Şi, spre nefericirea mea, Theodorini era *bun prieten* cu directorul teatrului... Am plătit, *Oncle Vania* pentru spaima pe care v-am tras-o în noaptea aceea de Sfântul loan, am plătit mai mult decât era drept să i se ceară să plătească unui copil, chiar unui copil-minune...

îşi aminti deodată că aria aceasta îi plăcea mult Melaniei şi, fără să-şi dea seama, zâmbi. Când venise să-i anunţe logodna, Generăleasa se odihnea, ca de obicei, în jilţul ei favorit din mijlocul salonului.

— O cheamă Melania, începu el după ce-i sărută mâna. Este evident, *străină.* Inutil să adaog că e foarte frumoasă şi inteligentă şi, pe cât pot judeca, eu, care nu mă pricep în literatură, a citit imens!...

— Manolache, îl întrerupse Generăleasa, eu ştiu la ce te gândeşti tu.

Tu îţi închipui sau măcar speri, că de data aceasta este *ea.*

Reuşise să râdă, dar jovialitatea i se păruse atât de stridentă, încât se opri şi ridică din umeri, prefăcându-se mirat.

— Cum o să-mi închipui asta, *mon General?* exclamase. Cum am să amestec un personaj dintr-o povestire, spune-i, dacă vrei, nuvelă, cu o fiinţă vie, din zilele noastre? E drept, *străină,* dar e o fiinţă în carne şi oase...

Generăle'asa îl privise tot timpul zâmbind blând şi totuşi distant, aşa cum numai ea putea să zâmbească.

— Şi, evident, i-ai rezumat şi ei nuvela, cu speranţa, nemărturisită, că, poate, cine ştie? printre miile de cărţi pe care le-a citit, poate a dat şi peste povestea vieţii tale...

Nu mai încercase să râdă şi, încurcat, îşi scoase ochelarii şi-şi căuta acum batista ca să-i şteargă.

— Nu ştiu dacă o pot numi povestea vieţii mele, începuse el târziu.

Dar trebuie să recunosc că...

— Greşeala ta, Manolache, îl întrerupse Generăleasa, este că nu vrei să-ţi recunoşti marea ta calitate, care este totodată şi marea ta slăbiciune: modestia. Eşti prea modest. Ai descoperit într-o zi că ar fi păcat să-ţi cheltuieşti viaţa studiind insectele, când eşti atât de

înzestrat pentru muzică, şi ai descoperit în acelaşi timp că nu te poti desăvârşi în nici o artă, dar mai ales în muzică, dacă nu priveşti în sus, către cer, în loc să te uiţi în jurul tău, să vezi ce fac oamenii şi ce zic vecinii. Ai făcut această mare descoperire, de care suntem mândri noi toţi, întreaga familie, când erai aproape un copil. Dar, modest fiind, ai pus-o pe seama altuia, pe seama unui personaj dintr-o nuvelă, care trăia acum nu ştiu câte sute de ani...

— *Mon General...*

— Ascultă, că n-am terminat. Modestia este o însuşire rară, mai ales, în zilele noastre, şi mai cu seamă în familia noastră. Foarte bine dacă vrei cu orice preţ să-ţi justifici concepţia ta despre artă şi viaţă pe

care ai decis s-o trăieşti printr-un model literar... Unde nu te mai înţeleg, continuă după o scurtă tăcere, este legătura pe care o faci tu între idealul tău artistic şi *Ea,* femeia aceea care te-a părăsit acum câteva sute de ani...

— Asta se întâmplă în *nuvelă,* încercase Antim s-o întrerupă.

— Totuna .e. Este vorba de logodnica aceea necunoscută şi inaccesibilă, pe care o tot aştepţi, dar pe care n-ai încercat niciodată *s-o cauţi.* Asta nu înţeleg, adaogă gânditoare. Nu înţeleg de ce nu-ţi cauţi ursita, dacă *ştii* că există undeva pe lume şi te aşteaptă. Nu trebuie s-o cauţi prea departe. Poate este pe aici, pe lângă noi, şi dacă n-o vezi încă este pentru că o ascunde soarele sau umbra sau oamenii. Dar dacă te hotărăşti s-o cauţi...

Toate acestea le ştia sau le bănuia de mult. I le mai spusese, uneori direct, ca acum, alteori pe foarte departe, referindu-se la cei cinci fraţi aproape legendari, strămoşii ei, care plecaseră dintr-un sat din Pind, fiecare în altă direcţie, ca să-şi caute miresele. Ce i se părea de astă dată curios şi chiar jignitor era faptul că Generăleasa îl mustra că nu-şi căuta ursita *acum,* mai puţin de un sfert de ceas după ce o anunţase că se logodise.

— în felul meu, vorbi cu o neaşteptată fermitate, o caut şi eu. Deşi poate o caut cu discreţie exagerată. Dar de câte ori întâlnesc o *străină,* deschid ochii în patru, stau mult de vorbă cu ea, o descos, cântăresc tot ce-mi spune, şi chiar ce nu-mi spune... Aşa cum s-a întâmplat cu Melania, îndată ce-am aflat că e străină...

— *Străină,* repetă Generăleasa cu o uşoară tristeţe în glas.

Manolache, pentru un *bărbat,* nici o femeie nu e *străină.* Bărbaţii întâlnesc o singură dată în viaţă Străina şi atunci, în orice caz, e prea târziu. Şi despre asemenea întâlniri e bine să nu mai vorbim...

Antim continua să-şi şteargă ochelarii, fără s-o privească.

— Eu pentru asta venisem, vorbi târziu. Venisem să-ţi spun că duminica viitoare mă logodesc cu Melania...

Aşa i se întâmpla şi altădată când lăsa uşa deschisă şi-l asculta pe Antim exersând aici, în salon. După câteva minute se trezea că ascultă Corul, povestindu-i ce se va întâmpla în scena următoare sau cum ar fi trebuit să se întâmple lucrurile în piesa pe care o citise chiar în ziua aceea. Pe malul mării. O plajă pustie pe malul Mării Negre,.anunţa Corul, într-o seară de noiembrie... Şi, totuşi, intervenea Ieronim, autorul scrie limpede că scena reprezintă curtea unei case de ţară, într-o dimineaţă de iunie, şi la ridicarea cortinei se aude, de departe, vocea unui bărbat... E o plajă pustie, pe malul Mării Negre, într-o seară de noiembrie, continua Corul. Şi mult timp după ridicarea cortinei nu se aude decât vântul.

— Vasăzică, aicea erai? îl trezea vocea lui Luchian. Tot îl asculţi, îl asculţi mereu? Nu te plictiseşti să asculţi mereu aceeaşi melodie?

Se oprea în prag şi numai arareori intra în odaie. Avea obiceiul să spună repede ce avea de spus, în prag, şi apoi dispărea, îşi continua plimbarea lui leneşă, melancolică, din încăpere în

încăpere, prin toată casa.

— Iar arrî visat-o pe Veronica, îi spusese în ziua aceea. Ascultă-mă pe mine: n-o mai duc mult. îmi vine şi mie rândul. Curând, curând o să rămâneţi numai voi doi, singuri pe lume. Şi atunci, mă tot întreb:

ce-o să vă faceţi fără mine?...

Dispăruse înainte ca să aibă timp să spună ceva. Şi aşa cum se aştepta, Corul răspundea în locul lui. „De ce ţi-e frică de moarte, Luchian? Adu-ţi aminte ce ne spunea Generăleasa: «îmi place de voi, că nu vă e frică de nimic, nici de moarte nici de dragoste. Se vede că sunteţi nepoţi de erou...» " îi mai spusese asta odată, după ce orbise:

„îmi place de tine, Ieronim, că nu ţi-e frică de nimic!..." O repetase şi lui Antim.

Intrase odată la el în odaie, cu un zâmbet misterios luminându-i

faţa:

— Ieronim, ştii ce mi-a spus despre tine Generăleasa pe patul de moarte? Mi-a spus: „Cum se vede că Ieronim e nepot de erou!..."

— Ştiu, mi-a spus-o şi mie. N-am voit s-o contrazic, pentru că asta îi face plăcere. Dar adevărul este altul, *Oncle Vania.* Nu mi-e frică de nimic şi, în primul rând, nu mi-e frică nici de dragoste, nici de moarte, pentru că, după tot ce ni s-a întâmplat, şi *mi* s-a întâmplat, am redescoperit sensul şi funcţia spectacolului, aşa cum le ştiam de copil...

Ar fi vrut să continue, dar auzi deodată Corul: „Acestea nu sunt informaţii de toate zilele, asemenea celor pe care le ceri şi le afli la orice ghişeu de poştă, de bancă sau de gară. Acesta este adevărul, Ieronim. Adevărul!"

Şi, totuşi, foarte curând după aceea, a încercat să-i explice. Intrând pe neaşteptate în salon, îl găsise pe Antim cu violoncelul rezemat de genunchiul stâng, privind absent în faţa lui. Stătea aşa, probabil, de mult timp, pentru că Ieronim, văzând că tăcerea se prelungeşte, crezuse

că Antim plecase în oraş. Dar îl găsise la locul lui obişnuit, cu violoncelul lângă el, cu privirile pierdute.

— încep să îmbătrânesc, îi spuse încercând să zâmbească. Am prea multe amintiri...

— Un artist nu îmbătrâneşte niciodată, *Oncle Vania,* îl întrerupse Ieronim, brusc emoţionat. Dacă ne-a pedepsit şi pe noi Dumnezeu cu ceva, ne-a pedepsit cu tinereţe fără de bătrâneţe. Recunosc, pedeapsa e grea, dar ce putem face? Asta ne-a fost ursita...

— Tinereţe fără de bătrâneţe, repetă Antim zâmbind. Uşor de spus la vârsta ta...

— Avem amândoi aceeaşi vârstă, *Oncle Vania,* continuă Ieronim, îngenunchind lângă el. Numai că dumneata ai amintiri, iar eu mi le *imaginez.* Şi dacă ţi-aş spune că amintirile mele întrec de *multe sute de ori* pe ale dumitale, pur şi simplu pentru că mi le-am imaginat, n-ai să mă crezi...

Antim îşi aşeză violoncelul alături şi, pe neaşteptate, începu să râdă.

— Spune-mi şi mie cum faci, îl întrebă. Cum faci să-ţi imaginezi amintirile...

— întâi le imaginez şi apoi mi le amintesc. Probabil că şi dumneata ţi-ai imaginat multe în viaţa dumitale, dar le-ai uitat. Nu-ţi aminteşti decât ce ţi s-a întâmplat, cum se spune, *personal,* dar astea, *Maestro,* pentru noi, artiştii, nu au valoarea care o au pentru ceilalţi...

Se ridică brusc în picioare şi, aşa cum îi era obiceiul atunci când presimţea că va spune lucruri pe care le evitase până atunci, începu să se plimbe cu paşi mari prin salon.

— îţi mărturiseam o dată că dacă nu mi-e frică de nimic, nu este pentru că sunt nepot de erou, ci pentru că am redescoperit sensul şi funcţia spectacolului. Dar nu ţi-am spus ce înseamnă asta pentru mine.

A nu-ţi fi frică de nimic înseamnă a privi tot ce se petrece în lume ca *spectacol.* Asta înseamnă că putem interveni oricând, prin imaginaţie, şi putem modifica *spectacolul* aşa cum vrem noi...

— Prin imaginaţie, repetă Antim tot mai bine dispus. Adică, în mintea noastră... Dar asta nu schimbă realitatea, ce se întâmplă *cu adevărat* în noi şi în jurul nostru...

Ieronim se opri în faţa lui şi-l privi surprins, ca şi cum n-ar fi fost sigur că l-a auzit bine.

— Depinde ce înţelegi prin *realitate,* spuse. Pentru mine *realitatea este* adevărul total, adică ceea ce ne este dat să cunoaştem numai după moarte. Dar arta, şi în special teatrul, *spectacolul,* ne revelează acest adevăr în tot ce se întâmplă în jurul nostru, şi mai ales în tot ce ne putem imagina că se întâmplă. In fond, teatrul, ca şi filosofia, este o pregătire pentru moarte. Cu deosebirea, pentru mine capitală, că *spectacolul* anticipează revelaţia morţii, pentru că îţi arată toate acestea *aici,* pe pământ, în viaţa de toate zilele...

— Ieronim, nu te mai înţeleg...

Şi i se păru că zâmbetul care-i luminase figura începe să se şteargă, şi privirile se pregătesc să se depărteze, gata să se piardă, absente, în

gol.

— Pentru că dumneata, *Oncle Vania,* continuă Ieronim cu un alt glas, mai blând şi totuşi mai solemn, dumneata te încăpăţânezi să reduci *înţelegerea* la exerciţiul raţiunii, ca la şah. Dar ştii foarte bine că nici arta, nici viaţa nu pot fi înţelese *numai* prin raţiune. Orice se întâmplă în jurul nostru ar putea camufla un mister, aşadar o revelaţie decisivă, un adevăr cutremurător. Bunăoară, *orice* porumbel ar putea camufla...

— Vasăzică, iar v-aţi apucat de filosofie, îl auzi pe Luchian din prag. Ferice de voi, adăogase îndreptându-se agale spre fotoliul Generălesei.

Se aşeză, oftând adânc.

— Nu ştiu ce am, spuse. Nu mă simt bine... Dar voi vedeţi-vă de treabă, continuaţi-vă discuţia...

De-atunci, îl tot auzea! „Nu ştiu ce am. Nu mă doare nimic, dar mă simt obosit. Foarte obosit..."

De când nu se mai- plimba din încăpere în încăpere, prin toată casa, îi plăcea şi lui să lase uşa deschisă, să-l asculte pe Antim. Apoi, într-o seară, când Ieronim se apropiase de patul lui cu cartea deschisă, să-şi continue lectura întreruptă cu o jumătate de ceas mai înainte, Luchian îi făcu semn, mişcând încet, obosit, mâna dreaptă.

— Ieronim, şopti, eu nu mai am mult. Îţi spun asta foarte simplu, pentru că, aşa cum ştii şi tu, nu mi-a fost frică de dragoste şi nu mi-e frică nici de moarte. Dar vreau să-ţi dau un sfat. Şi vreau de asemenea să te rog ceva. Sfatul e acesta: când eu n-oi mai fi, te duci şi locuieşti în casa lui Thanase, acolo unde ai copilărit. M-am înţeles cu chiriaşii. Ei vor fi bucuroşi să-ţi cedeze cele două odăi de la etaj, că tot riscă să le ocupe altcineva şi, evident, te preferă pe tine, care într-un anumit fel eşti încă proprietar...

— Şi Oncle Vania?...

— N-o să mai apuce să rămână nici el multă vreme aici, căci e lucru hotărât: casa se dărâmă. O fi în primăvara asta sau la toamnă sau în primăvara următoare, nu se ştie, dar sigur se dărâmă. Şi atunci Manolache va veni la tine, şi-i dai una din camere. Altminteri, rămâne pe drumuri... îmi făgăduieşti? Pot conta pe tine?

Nici nu mai asculta Corul strigându-i: „Ieronim fii tare, fii ca stânca de cremene! Nici o lacrimă. Şi vocea, Ieronim, vocea să nu-ţi tremure, căci nu se va întâmpla nimic altceva decât

ce-ai tot învăţat în ultima vreme. Moartea. Moartea şi dragostea..."

— Pot conta pe tine? întrebă încă o dată Luchian.

Ieronim zâmbi şi, luîndu-i mâna, i-o mângâie.

— Am făgăduit, Luchian. Poţi conta pe mine...

— Şi acum am să-ţi fac o rugăminte. Ultima mea rugăminte...

Tăcu multă vreme cu privirile ţintite în tavan.

— Ce ţi-a spus Generăleasa atunci, înainte să moară, când aţi rămas numai voi doi singuri?...

Ieronim se dădu un pas înapoi, ca şi cum ar fi încercat să-l vadă mai bine.

— Luchian! exclamă. Ştii ce i-am făgăduit: că voi păstra secretul, că nu-l voi spune decât băiatului meu când va împlini 17 ani.

— Ştiam asta, îl întrerupse calm Luchian. Dar pe mine mă poţi deja [1] elimina din numărul celor vii...

Ieronim se apropie din nou de pat.

— Dar Luchian, începu el încercând să-şi stăpânească emoţia, eu, din noaptea aceea, de când m-a chemat Generaleasa lângă ea, nu fac decât asta: să vă vorbesc despre ce mi-a destăinuit ea. Dar pentru că am jurat, nu le pot spune aşa cum mi-au fost spuse mie cu limbă de moarte, ci le destăinuiesc în parabole şi legende, în anecdote şi imagini.

De când s-a prăpădit Generaleasa, eu nu fac altceva, *nu pot face altceva* decât să vă spun, dar voalate ca într-o oglindă veche, cum a fost oglinda noastră, nu pot face altceva decât să vorbesc, în imagini şi parabole, de taina care mi-a fost încredinţată. Şi nu numai vouă, familiei şi prietenilor, ci şi celor pe care îi întâlnesc din întâmplare.

Sunt uneori ispitit să opresc oamenii pe stradă, evident, nu pe oricine, dar anumiţi oameni, în care mi se pare că ghicesc un anumit semn. In sfârşit, asta e altă poveste. Dar, Luchian, eu numai despre asta vorbesc! Dacă n-aş fi vorbit, mi-aş fi pierdut minţile!...

Luchian îl ascultase turburat şi totuşi un zâmbet se ivi timid, pe buze.

— Atunci, trebuie să-mi dau silinţa să te ascult cu mai multă atenţie, şopti continuând să zâmbească, şi să încerc să descifrez enigmele. Dar nu ştiu dacă voi mai avea timp. Mă simt foarte obosit...

— Tinereţe, tinereţe fără de bătrâneţe! repeta Antim.

Abia apucase s-o sărute pe amândoi obrajii, şi Iconaru, cu cutia sub braţ, se repezise spre el, îi mulţumi strângându-i mâna şi plecându-şi respectuos fruntea. Dar aproape de uşă Ieronim îl ajunse din urmă şi-l opri.

— Cum, vrei să pleci?

— Poate îl mai găsesc pe Borban lucrând şi îmi deschide pe din dos...

— Vrei să pleci, îl întrerupse Ieronim, când încă nici n-am intrat în miezul problemei, n-am discutat nici măcar existenţa lui Dumnezeu?

— E târziu şi gazda se face foc dacă-l trezim din somn...

— în nici un caz nu poti umbla noaptea, pe stradă, îmbrăcat în uniforma asta de general! Dacă te vede vreun sergent, te arestează.

Trebuie să-ţi găsim alte haine...

îl auziră urcând în goană scara spre pod, apoi îi auziră paşii călcând de astă dată fără grijă şi în mare grabă, şi câteva minute în urmă se întoarse cu braţele încărcate. Cu un oftat de uşurare, îşi revărsă poverile pe canapea. Adusese fotele, maramele şi broboadele pe care le examinase, pe îndelete, cu două ceasuri mai înainte, dar adusese şi rochia de mireasă.

— Asta este pentru dumneata, *Princesse,* se adresă Măriei întinzându-i rochia la

picioare, ca un covor. Este aproape o piesă de muzeu, aşa că-i poţi neglija simbolismul. A fost croită cândva ca să împodobească o mireasă, dar în noaptea asta, potrivită cu oarecare imaginaţie în jurul umerilor dumitale, îţi va ţine cald...

— Ieronim, iar ai s-o superi! spuse în glumă Antim.

Măria îşi ştersese ultimele lacrimi cu podul palmei şi zâmbi.

— Nu mai mă supăr, Maestre, şopti, într-o zi ca asta, nu mă pot supăra...

Iconaru continua să caute, fără entuziasm, prin maldărul de stofe.

— Toate astea le cunosc, vorbi dezamăgit. Sunt doar pentru cucoane...

— Dar ţin de cald, îl întrerupse Ieronim, alegându-i una din fote şi aşezându-i-o pe umeri. Iar pe deasupra ca să nu se vadă...

Ieşi iar pe coridor şi curând se întoarse cu o pelerină.

— Pe deasupra, continuă, punem pelerina asta. E drept, cam veche şi, probabil, prăfuită, dacă nu cumva găurită de molii...

începu s-o scuture, cercetând-o îndeaproape.

— Se face târziu, spuse Iconaru, luându-şi iarăşi cutia sub braţ. Nu stau departe şi, dacă pornesc în pas alergător, nu răcesc...

Ca şi cum nu 1-ar fi auzit, Ieronim îi potrivi, cu îndemânare, pelerina peste fota care-i acoperea umerii.

— îl ducem întâi pe el acasă, se adresă Măriei, ca să vedem dacă mai poate intra...

— Dacă Borban n-a stins lumina, îl întrerupse Iconaru, îmi deschide pe din dos...

— Iar noi, continuă Ieronim, noi plecăm apoi să ne plimbăm pe străzi. Avem atâtea de discutat...

Cu gesturi scurte, înfăşură rochia de mireasă şi, asemenea unui mare şal, i-o încolăci în jurul umerilor. Apoi izbucniră toti în râs.

— Tinereţe! exclamă încă o dată Antim, însoţindu-i în coridor.

încuind uşa, îl auzi pe Ieronim:

— *Princesse,* dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu...

De-abia după ce se aşezase, istovit, în fotoliul Generălesei, îşi aduse aminte că uitase să le ofere, în paharele minuscule, rezervate numai pentru asemenea ocazii, faimosul Grand Armagnac, 1908, din ultima sticlă care-i mai rămăsese.

— Tinereţe fără de bătrâneţe! îşi repetă ironic, clătinând din cap.

Fără de bătrâneţe...

Voi să se ridice, să caute în dulap şi să-şi umple măcar pauorul lui, să bea, singur, în sănătatea lor, dar îşi simţea picioarele grele, ca de plumb, şi se hotărî să se odihnească puţin, doar câteva clipe. Zâmbind, îşi rezemă capul de speteaza jilţului şi-şi apropie pleoapele. Va trebui să procedeze ca în ocaziile mari, solemne, să aplice, cum îi plăcea să spună, ceremonialul, adică, să ţină, câteva secunde, paharul de cristal în dreptul ochilor, privind prin licoarea de aur şi aramă, apoi să-l înalţe şi, urându-le noroc, să-l apropie de buze şi să soarbă cât va putea mai încet.

Puţin timp în urmă deschise brusc ochii şi-l surprinse lumina în salon. „A dat Dumnezeu şi au reparat prizele!" îşi spuse, dar în acelaşi timp o văzu pe Maria Daria îndreptându-se încet spre el, şi se ridică speriat din fotoliu.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă. Ai uitat ceva? Sau te-ai certat din nou cu Ieronim pe drum?

Fata se oprise la un pas în faţa lui şi-l privea, zâmbind trist. Şi de-abia atunci o văzu cât

este de frumoasă, ce lumină neobişnuită îi însufleţea figura.

— Măria Daria, începu el emoţionat, te-ai făcut deodată foarte frumoasă. Ce s-a întâmplat?

Fata continua să-l privească, adânc, în ochi, cu acelaşi zâmbet trist uitat pe buze.

— Nu mă mai recunoşti, Maestre, spuse foarte încet. E adevărat, a trecut atâta timp, adaogă.

Tăcu o clipă, apoi începu să recite:

Manole, Manole, Meştere Manole...

«i

.1-

i,.

— Melania! exclamă Antim. Ce e cu tine? De ce-ai venit?

Fata îi prinse mâna.

— Manole, Manole, meştere Manole, n-ai uitat numai logodnica, ai uitat şi de logodnă... îl trase încet spre ea: Trebuie să ne grăbim că ne aşteaptă...

Se lăsă dus ca un copil, întrebându-se ce i-ar putea spune, acum, după atâţia ani, când, ajunşi la capătul salonului, dădu deodată cu ochii de oglindă, sclipind scăldată în lumină, aşa cum nu se întâmpla decât când toate candelabrele erau aprinse, şi se opri speriat şi fericit totodată. Dar fata continua să-l tragă după ea.

— Unde vrei să mergem? exclamă foarte bine dispus. Vrei să trecem prin oglindă?

Fata începu să râdă şi întoarse capul.

— Oglinda e înapoia noastră, Manole. N-o vezi? şi i-o arătă întinzând uşor braţul.

întoarse şi el capul. Oglinda era într-adevăr acolo, departe, în celălalt capăt al salonului, şi când fata îl trase brusc după ea, nu se mai împotrivi, şi pătrunse ca într-o ramă de lumină.

— Să ne grăbim, o auzi din nou, că ne aşteaptă...

Se lăsă dus şi curând îşi dădu seama că traversau o mare sală,

puternic luminată, şi fata îl trăgea tot mai repede, îndreptându-se spre scara de marmoră care se vedea de departe, urcând în spirală.

— Melania, şopti el încurcat, nu pot intra cu pardesiul pe mine...

Nu-i înţelese răspunsul, pentru că tocmai atunci ultimii sosiţi se îmbulzeau către intrarea principală, câteva perechi urcau repede pe scări şi începea să se audă freamătul sălii şi muzicanţii care-şi încercau instrumentele.

— Melania! şopti când trecuseră de ceea ce trebuia să fie ultimele balcoane şi galeriile, şi fata continua să-l tragă după ea, pe această scară de marmoră care urca, nesfârşită, în spirală.

Dar parcă nici nu 1-ar fi auzit. Uşile se închiseseră, freamătul sălii începuse să se potolească, nu se mai auzeau decât sunetele scurte ale unei trompete.

— Melania! exclamă şi voi să se oprească.

Zâmbind, fata se întoarse spre el:

— *Non sono Melania, Maestro,* şopti.

în acea clipă o recunoscu şi îşi aminti tot, de la întâlnirea lor în faţa gării, când a ajutat-o să-şi urce valizele în *vaporetto,* până în seara când, strângându-i mâna în mâinile lui, îi spusese: *Ti voglio bene, Laetitia. E adesso je te dirai le reste en roumain:* Vrei să ne logodim?

Acum? Chiar acum, în grădina asta?

împlinise chiar în seara aceea nouăsprezece ani.

îl privea cu acelaşi zâmbet trist pe care-l avusese Măria Daria şi Melania.

— Trebuie să ne grăbim, îi spuse, că ne aşteaptă.

Atunci începură să se audă aplauzele, şi după câteva clipe sala întreagă amuţi, într-o tăcere reculeasă. Emoţionat, Antim auzi bagheta lovind de trei ori, scurt, în pupitru.

— E târziu, continuă fata, încercând să-l tragă după ea. Ne aşteaptă ceilalţi...

— Numai o clipă, o imploră, în şoaptă, Antim. Numai o clipă, să văd ce au să cânte...

— Ne aşteaptă, repetă fata cu o surdă deznădejde în glas.

încercase din nou să-l tragă după ea, dar, cu un gest brusc, Antim izbuti să-şi elibereze mâna. Auzi iarăşi cele trei bătăi scurte ale baghetei în pupitru, apoi aceeaşi tăcere împietrită a sălii, prelungindu-se nefiresc.

— De ce n-o fi începând? Ce mai aşteaptă? o întrebă.

Dar nu mai era nimeni lângă el şi Antim întoarse speriat capul în toate părţile. Atunci, parcă ar fi apărut de după coloana de marmoră Generăleasa.

— Manolache, asta era? Logodnica? Străina?... *Ea* era? repetă după o pauză.

I se păru că ghiceşte o urmă de ironie în glas şi-şi plecă intimidat privirile.

— Ea era, *mon General* ..;.

Chicago, New York, decembrie 1971

INCOGNITO LA BUCHENWALD...

Pentru Sibylle

Se adunaseră toţi în faţa ferestrei. Tăceau, ca şi cum s-ar fi silit să pară indiferenţi, privind ninsoarea. Şi deodată tresărind, Măria da Măria începu să şteargă geamul cu palma stângă, apropiindu-şi fruntea şi clipind repede din pleoape ca să vadă mai bine. Cineva se trudea să deschidă poarta. Atunci o văzu şi Făgădău. Călcând anevoie dar fără şovăială, printre troiene, înainta o femeie îmbrăcată într-o manta de ploaie, cu cizmele înalte până aproape de genunchi. Un şal a cărui culoare nu se mai putea distinge îi acoperea aproape în întregime figura. Curând o auziră pe verandă, ciocnindu-şi cizmele milităreşti, ca să le scuture de zăpadă. Ieronim deschise larg uşa şi, pentru că necunoscuta rămăsese nehotărâtă în prag, îi apucă braţul şi o trase înăuntru. Apoi închise uşa împingând-o cu piciorul. Femeia îl privi zâmbind, cu o neaşteptată lumină în ochi.

— Dumneata eşti Ieronim Thanase? întrebă.

— Eu sunt.

— E adevărat că ai un câine savant?

Ieronim începu să râdă.

— Nu unul, spuse. Am doi!

— Atunci, ştiu cine eşti, reluă femeia şi începu să-şi scoată atent, fără grabă, mănuşile. Astă-vară veneai la spitalul Colentina, la pavilionul copiilor, ca să-i distrezi.

— Asta e. Ba chiar o dată...

— Ieronim! îl întrerupse Măria, apucându-i braţul. Nu e nevoie să intri în amănunte.

— *Purgare non est necesse!* adaogă cineva.

Necunoscuta îşi scutură de câteva ori, cu gesturi scurte, pletele şi zâmbi din nou.

— Te cunosc bine spuse. De aceea am îndrăznit să te caut pe o vreme ca asta, deşi nu ştii cine sunt. Eu sunt Marina Darvari.

— Nu. Nu cred că ne-am cunoscut.

— Dar nu e vorba de mine. E vorba de o fetiţă, un fel de nepoată de-a mea. O fetiţă bolnavă, într-o odăiţă întunecată şi umedă, şi nici o păpuşă, nici un ursuleţ, nici o jucărie, din toate câte i-au dăruit rudele şi vecinii, nu o mai face să râdă...

— *Numai rouă dacă-ar bea.*

Cu cenuşă, scrum de stea...

recită melancolic un tânăr cu fruntea larg descoperită. Apoi, înclinându-se, adaogă: Numele meu e Petru Lorinţ. Student în anul III.

Conservator şi Facultatea de Litere.

Marina îi privi adânc, cu gravitate, ca şi cum şi-ar fi cumpănit bine răspunsul, apoi îşi plecă fruntea.

— E adevărat, spuse. Poate că nici nu-ti dai seama cât este de adevărat!... Dar nici măcar ninsoarea, chiar acolo, la fereastră, nu o mai impresionează. Stă, de zile şi nopţi, stă cu ochii deschişi, uscaţi, pironindu-şi privirile în tavan. Nici o lacrimă... în câteva zile va împlini opt ani, adaogă după o clipă de tăcere.

Dintr-o singură privire, întrebător, Ieronim îi cercetă pe toţi. Apoi se hotărî.

— Va fi greu, spuse. Câinii nu-i ţin aici. E prea frig, şi n-am ce să le dau de mâncare. Ar trebui, deci, să mă duc să-i iau, şi apoi să găsesc o sanie sau vreo maşină, sau poate un camion de la teatru. Pe zăpada asta, îi omor sigur, şi-i omor degeaba...

Marina începu să-şi descheie, absentă, nasturii de sus de la manta, îi privi pe rând, oarecum la întâmplare, apoi întrebă:

— Dar *voi* ce credeţi? Doctorii, ei, nici măcar nu ştiu ce are. Dar voi? Voi credeţi că va scăpa cu viaţă?

Se strânseră şi mai aproape unul în altul şi izbucniră toţi, ca o singură voce, puternică, stranie, profundă:

— *Va trăi! Va trăi! Va trăi!*

Măria întoarse capul spre Ieronim.

— *Corul!* exclamă solemn Ieronim. Ei alcătuiesc Corul. Singurul Cor autentic pe care-l avem azi în Bucureşti. Singurul care ar putea fi comparat cu Corul tragediilor greceşti...

O clipă, Marina păru că luptă să-şi înece un suspin, dar, îşi dădură repede seama, nu era decât respiraţia ei curioasă, aritmică, întretăiată de pauze lungi, în care parcă şi-ar fi reţinut răsuflarea. Se îndrept?.^ spre jilţul cu spătar înalt, rezemat de perete.

— Vă cred, spuse aşezându-se. Sunteţi toţi tineri şi tinerii nu se înşeală niciodată atunci când e vorba de viaţă...

Măria apucă iar braţul lui Ieronim.

— Ai auzit ce-a spus? A spus: *când e vorba de viaţă!* Am putea începe aşa. Ieronim, chiar aşa cum s-a întâmplat... ^

Ieronim înălţă din umeri.

— Ar fi prea frumos, spuse. Adică, *ar părea* prea frumos.

Ceilalţi se strânseră din nou lângă el, turburaţi şi totodată însufleţiţi.

— Ar putea avea dreptate, spuse Făgădău. în orice caz să încercăm...

— Am *sigur* dreptate, exclamă Măria. Şi spectatorii ar descoperi treptat că nu e vorba de o fetiţă bolnavă, ci de altceva, infinit mai grav, că e vorba de...

Se întrerupse brusc, roşind vinovată, în clipa următoare se afla lângă Marina.

— Doamnă, începu luându-i mâna. Vreţi să ne faceţi un serviciu?

Un foarte mare serviciu? O să vă explic îndată despre ce este vorba.

Doar o clipă...

O trase uşor după ea, îndreptându-se spre uşă. O ajută să-şi încheie nasturii de sus ai mantalei şi îi înfăşură şalul deasupra capului.

— Să nu răciţi, spuse. Deşi nu va dura mai mult de un minut. Ieşiţi pe verandă, vă

scuturaţi cizmele ca şi cum le-aţi scutura de zăpadă, apoi intraţi. Şi când Ieronim vă deschide uşa îi puneţi *aceleaşi întrebări.*

— Ce fel de întrebări?

— Ce-aţi spus adineaori: Dumneata eşti Ieronim Thanase? E adevărat că ai un câine savant?... Şi celelalte. Nu sunt multe...

Deschise uşa şi o împinse cu emoţie pe verandă.

— Tăcere! şopti fără să întoarcă capul. Apoi, către Ieronim: Acum Ieronim, fii gata. Uşa!...

Când o deschise, ninsoarea răbufni cu putere în odaie. Iritat, pentru că Marina rămăsese în prag, Ieronim îi apucă braţul şi o trase înăuntru.

Scoţându-şi absentă şalul, Marina îl privi, zâmbindu-i cu neaşteptată căldură, aproape cu dragoste, şi totuşi, parcă silindu-se să-şi păstreze o anumită gravitate.

— Dumneata eşti Ieronim Thanase?

— Eu sunt.

— E adevărat că ai doi câini savanţi? Pardon! E adevărat că...

— N-are nici o importanţă, o încuraja Măria. Continuaţi!...

— E adevărat, spuse Ieronim.

— Atunci ştiu cine eşti... Astă-vară veneai la spitalul Colentina, la pavilionul copiilor...

— E absurd! izbucni Ieronim. N-are nici un sens!

Corul rosti încet, aproape în şoaptă, dar mustrător: *Sensul îl creăm noi, Ieronim. Sensul îl revelăm noi, prin spectacol. Prin Spectacol, Ieronim, fâră început şifără sfârşit!*

întorcându-se către Marina, Ieronim începu să râdă:

— Aţi ghicit că e vorba de *începutul* unui spectacol experimental.

Dar...

— Aşa începe şi acolo, îl întrerupse Făgădău. Mai precis: aşa ar putea începe şi acolo, dacă vom şti...

. — Şi mai precis: dacă vom izbuti să înţelegem ce s-a *întâmplat* acolo, continuă Măria.

— Eu, personal, ştiu ce s-a întâmplat, reluă Făgădău. Am trecut şi eu pe-acolo.

— Băieţaş, îl ameninţă Măria, *purgare non est necesse!* Spune ce ai de spus, scurt şi concis. Arată-ne!

Făgădău se depărta câţiva paşi, apoi se întoarse brusc, încruntat, cu o privire sălbatecă, înfigându-şi pumnii în şolduri. Părea un alt om.

— Tu eşti ăla care, aşa şi pe dincolo?! strigă el cu un glas sălbatec, izbucnit parcă din gâtlej, îngroşat de tutun şi alcool.

— Eu sunt, răspunse Lorinţ.

— Este adevărat că aveţi aici, la numărul 18, unul care se pretinde făcător de minuni?

— N-a spus niciodată că e făcător de minuni.

— Dar atunci ce mă-sa pretinde că este? Fakir? îmblânzitor de şerpi?

— El spune că e Boddhisattva...

Ieronim ridică exasperat amândouă braţele în sus:

— Nu! Nu! Nu! Pur şi simplu, *nu poate începe aşa!* Deocamdată, uităm tot, şi apoi încercăm altceva.

Măria o ajutase să-şi descheie nasturii de sus ai mantalei, silind-o apoi să se aşeze în jilţ.

— Numele meu este Maria Daria Maria, dar mi se spune Maria da Maria. Eu nu fac parte din trupa lui Ieronim, eu sunt muzicantă.

Violoncelistă. Dar mă fascinează ideea lui. închipuiţi-vă că...

— Cred că am înţeles ceva, o întrerupse Marina. Scena se petrece într-un lagăr de concentrare şi de exterminare; să-i spunem, Buchenwald...

Măria da Măria întoarse brusc capul către ceilalţi şi-i privi speriată.

— Dar cum aţi ghicit? Aţi aflat de la cineva?

Marina îşi scutură din nou pletele, apoi îşi netezi prelung fruntea cu palma dreaptă.

— Nu. Nu mi-a spus nimeni nimic. Dar mi se pare evident gesturile, tonul vocii, vocabularul...

— Aţi auzit? Aţi auzit? strigă Făgădău.

— Dar nu înţeleg ce-are a face Buchenwaldul cu Boddhisattva, adaogă Marina.

Câţiva începură să râdă tinereşte, fericiţi, căutându-şi unul altuia privirea.

— Dacă doamna ne asigură că va fi discretă, să-i spunem? îi întrebă Ieronim.

— I-am spus deja esenţialul, vorbi cel mai vârstnic dintre ei.

Blonziu spălăcit, cu mici pete roşiatice pe obraz, era îmbrăcat cu un palton vechi, mult prea lung pentru statura lui.

— Eu sunt Valerian şi mi se spune că sunt cel mai înţelept, adaogă.

Ieronim s-a gândit la Boddhisattva pentru că a voit să detaşeze problema libertăţii din contextele care a fost dezbătută până acum iudeo-creştin, existenţialist, marxist - şi s-o plaseze într-o altă perspectivă, într-o perspectivă *nouă.* Şi ca să nu spună de la început că este nouă, a camufîat-o sub un termen exotic: Boddhisattva... Aşa este, Ieronim?

— Cam aşa, răspunse Ieronim, zâmbind melancolic. Pentru că, Doamnă, continuă întorcându-se către Marina, noi, câţiva, am ajuns mai demult la concluzia că numai prin teatru, adică prin *spectacol* (incluzând, evident, mimul, coregrafia, corul), numai prin spectacol am putea izbuti *să arătăm* că, deşi condiţionaţi şi îngrădiţi din toate părţile, noi, ca şi contemporanii noştri din celelalte ţări şi continente, nu suntem asemenea şoarecilor prinşi în cursă...

— Chiar dacă cineva e gata să ne stropească cu gaz şi să ne dea foc, adăogă Valerian.

— Şi vă rugăm să păstraţi această imagine, interveni Făgădău, căci Buchenwald asta înseamnă: locul unde oamenii au fost prinşi şi carbonizaţi ca şoarecii într-o cuşcă stropită din belşug cu gaz...

Iartă-mă, Ieronim, adaogă. Acum, spune înainte...

— Ar fi multe de spus, reluă Ieronim. Dar dacă, aşa cum credem noi, numai spectacolul poate *arăta* că oamenii din zilele noastre nu sunt în situaţia şoarecilor prinşi în cursă, trebuie să precizăm modalitatea libertăţii de care dispun. Este evident, bunăoară, că într-o situaţie-limită, ca la Buchenwald, libertatea nu poate fi decât *interioară.* Aşadar, aproape imposibil de verificat de ceilalţi din jur. Pe de altă parte, acea libertate interioară absolută nu se dobândeşte uşor.

în fond, cucerirea ei este tot atât de dificilă pe cât este cucerirea libertăţii exterioare, bunăoară evadând dintr-o închisoare modernă...

Fata se apropie şi-l bătu pe umăr.

— Fiind cea mai tânără, se adresă Marinei, sunt considerată şi cea mai nepricepută. Deşi am un nume frumos: Sofia Speranţia. Dar, Ieronim, adaogă repede, pentru că vorbim de libertate şi afirmăm că *nu* suntem asemenea şoarecilor prinşi în cursă, ce ne facem *acum,* în cazul acesta: e vorba de o fetiţă bolnavă pe care câinii tăi ar face-o să râdă, şi poate i-ar grăbi însănătoşirea. Şi, totuşi, uite, numai pentru că ninge întruna de aseară, *nu putem face nimic!* Iar dacă va ninge toată noaptea asta, chiar dacă ţi se va da camionul teatrului, tot nu vei mai

putea ajunge până la ea... Stă departe, doamnă? întrebă întorcând capul.

— Destul de departe, răspunse Marina. Dar nu vă mai gândiţi la ea, adaogă ridicându-se din jilţ. M-aţi liniştit voi. *Ştiu,* acum, că nu se va întâmpla nimic. Şi îndată ce se va potoli ninsoarea...

Se întrerupse pe neaşteptate şi-şi opri privirile în rundul sălii, unde se distingea, anevoie, un perete curios reparat, care părea o uşă blocată cu scânduri, bătute una peste alta, oarecum la întâmplare.

— Dacă nu e vorba de o întâlnire cu *adevărat* importantă, spuse Manole subliniind cu înţeles cuvântul, te rog să mai ai puţină răbdare.

Aşa ceva n-ai să întâlneşti pe acolo, pe la Charlottenburg, de unde vii tu...

— Ca să fiu foarte sincer, spuse Condurachi, acum vin de la Zurich.

— Trebuie să sosească dintr-un moment într-altul, continuă Manole. A spus că vine *exact după un an,* şi atât cât cunosc eu, adică foarte puţin, nu mă îndoiesc că va veni... Dacă ţi-e cald, adaogă, scoate-ţi haina...

Condurachi se apropiase de tablou.

— Nu, nu mi-e cald, spuse. Dar nu văd ce-ar mai putea schimba, ce-ar mai putea adaogă. Este pur şi simplu perfect. Evident, eu nu mă pricep în pictură...

— Nici eu, îl întrerupse Manole. Dar m-a fermecat îndată ce-am dat cu ochii de el.

— E cel mai frumos corp de femeie pe care 1-am văzut vreodată, în pictură, în sculptură sau în realitate. Se întoarse către Manole şi-l întrebă zâmbind: Dar ce-a spus Generăleasa? Cum de 1-a acceptat?

Manole începu să râdă:

— La asta nu ne gândisem. Şi, evident, numai aici, în salon, îşi are locul. Ce folos să-l fi atârnat într-una din odăile noastre, unde nu intră nimeni? Ei bine, când s-a întors Generăleasa şi a dat cu ochii de tablou, a înlemnit. Nu ştiam ce să credem: îi place, nu-i place? Şi deodată a exclamat: „E foarte frumos, e admirabil. Dar nu-l putem tine aici..." „De ce? am întrebat-o. Pentru că e un nud de femeie?" Ea s-a uitat curios la mine, după obiceiul ei, şi mi-a spus: „Manolache, eu nu mă sperii de un cur de femeie, aşa cum nu m-am speriat, în tinereţea mea, de nici un cur de bărbat!... Dar ştii că pe-aici se vântură atâţia copii..." într-un fel, avea dreptate, adaogă Manole. Şi atunci, ne-am înţeles ca de sărbători, când vin rudele şi copiii, să acoperim tabloul cu o perdea aşa cum acoperim oglinda...

— în fond, îl întrerupse Condurachi, aproape că nu mai poţi spune că e un nud de femeie. E mai degrabă un corp de zeiţă...

— Aşa spunea şi ea, Zamfira, când mi 1-a arătat. „Vă aduc o zeiţă în casă", spunea. Rămase o clipă pe gânduri, apoi începu din nou să râdă: De altfel aşa ne-am cunoscut. Eram aici, cu Luchian, şi auzim soneria. Am deschis eu. O femeie necunoscută, de vreo cincizeci de ani, aproape sărăcăcios îmbrăcată şi totuşi, nu ştiu cum să spun, cu mult gust. Părea suferindă, obosită; de-abia izbutea să zâmbească. Şi totuşi avea ceva nobil şi, cum să spun, enigmatic în figura ei. „Maestrul Manole Antim? întrebă. Am auzit că sunteţi oameni cu stare şi că vă plac lucrurile frumoase. Nu vreţi o zeiţă? Nu e vorba de o zeiţă din Antichitate, ci una din zilele noastre. Acum zece ani, am fost la nunta ei..." Făcu semn unui tânăr care rămăsese afară şi pe care nu-l văzusem când deschisesem uşa. Tânărul intră, ne salută timid şi, proptindu-şi

tabloul de genunchi, începu să-i desfacă sforile. Apoi a scos pânza cu care fusese acoperit şi s-a dus să rezeme tabloul de jilţul Generălesei.

Luchian şi cu mine am împietrit. „E cu câţiva centimetri mai scundă decât originalul, ne-a spus. Când am văzut-o ultima oară, zeiţa împlinise optsprezece ani şi avea doi metri

patruzeci şi cinci".

— Adevărat? exclamă Condurachi.

— Nu, astea făceau parte din, mă rog, să zicem „misterul" ei.

Inventa tot felul de întâmplări stranii, aşa cum îşi inventase nu ştiu câte nume şi pseudonime. O chema, de fapt Zamfira, dar prietenii îi spuneau Marina. Ea pretindea că, de fapt, nu e pictoriţă, că adevărata ei vocaţie e sculptura.

— *Zamfira* şi mai cum? îl întrerupse Condurachi. f'

— Bănuiesc că o cheamă sau a chemat-o Darvari.

Condurachi clătină neîncrezător din cap:

— N-am auzit niciodată de o sculptoriţă sau o pictoriţă cu acest nume.

— Evident că nu. Pentru că, am aflat mai târziu, de altfel cu totul întâmplător, că la expoziţii îşi semnează operele cu fel de fel de nume sau pseudonime. Şi cum nu prea vrea să vândă - nu vinde decât la străini sau în oraşele de provincie - e necunoscută...

— Curios! exclamă Condurachi apropiindu-se din nou de tablou.

Atunci de ce-a venit să vă ofere Zeiţa?

Manole începu să se plimbe, cu mâinile la spate, parcă ar fi vrut să-şi ascundă nervozitatea.

— Dacă e adevărat ce ne-a spus, lucrurile s-ar fi petrecut aşa. Vărul ei, Dragomir, avea nevoie urgentă, adică în două, trei zile, de o anumită sumă. Ea 1-a asigurat - evident, a recunoscut în faţa noastră că-l minţise - 1-a asigurat că avea de încasat nu ştiu câte mii de lei de la nişte comenzi mai vechi şi că nu are de făcut altceva decât să ceară clienţilor să elibereze cecurile pe numele lui. Nu ştiu ce-a crezut şi cât a crezut acest Dragomir. îţi repet ce mi-a spus ea: că s-a suit în trăsură cu vreo patru-cinci lucrări - acesta era, ne-a asigurat, singurul tablou, restul, sculptură - şi s-a dus la câteva adrese de oameni cu stare, dar nu colecţionari de meserie. Şi, evident, preţurile erau atât de derizorii, încât n-a avut nici o dificultate. Pretindea că ştia de noi, că cineva din familia ei cunoscuse pe nu ştiu cine din familia noastră; *bref,* ne-a oferit Zeiţa. Preţul era cam tot atâta cât trebuie să fi fost costul ramei...

— E de necrezut! exclamă Condurachi.

— Dar, evident, a pus această condiţie: că va veni după un an...

Se îndreptă grăbit spre tablou şi din spatele ramei, desprinse cu grijă o hârtiuţă.

— Uite, scris chiar de mâna ei: 12 iulie 1930. Şi azi suntem în 12 iulie 1931...

Văzându-l că se uită nervos la ceas, Manole adaogă:

— Fă un efort şi mai stai încă cinci, zece minute. N-are să-ţi pară rău...

Condurachi se aşeză resemnat în fotoliu şi-şi căută tabacherea.

— Numai de s-ar ţine de cuvânt şi ar veni, spuse.

— ... îndată ce se va potoli ninsoarea, repetă Marina absentă, vin eu cu o maşină bine încălzită. Maşina unui prieten din corpul diplomatic...

Parcă de-abia acum îşi dădu seama cât e de vastă şi de ruinată sala.

Se îndreptă încet către cămin şi-l privi cu atenţie. Sub cenuşă, se mai zăreau resturi de jăratec, pâlpâind brusc, la răstimpuri, când, sub uşă, ajungea până aici viscolul, în gura căminului rămase, doar pe jumătate carbonizat, un picior de lemn, neaşteptat de gros. Când întoarse mirată capul, Ieronim zâmbi.

— Credeţi că e picior de masă? întrebă. Nu. Picioarele de masă le-am ars săptămâna trecută. Acesta e picior de cuier. Cel mai gros cuier din tot cartierul. Mândria Generălesei!...

Marina tresări, parcă ar fi pătruns-o deodată frigul, şi-şi încheie nasturii mantalei, până sus. Apoi porni mai departe de-a lungul pereţilor goi, cu zugrăveala căzută, cârpită pe alocuri

cu cartoane şi jurnale nepriceput lipite.

— Dar ce-o să faceţi într-o zi, două? Nu mai aveţi nimic de ars. Nu puteţi arde şi aceste câteva scaune care v-au mai rămas!...

Ieronim începu să râdă; părea deodată foarte bine dispus.

— Mai sunt destule lucruri prin celelalte încăperi, şi arătă vag cu braţul în jurul lui. Iar în pod a mai rămas câte ceva; pachete cu cărţi şi ziare, lăzi vechi şi alte nimicuri. Ştiţi, adaogă coborând glasul, casa ar fi trebuit să fie dărâmată astă-toamnă. Dar s-au ivit anumite încurcături... în orice caz, la primăvară nu mai scapă. Au de gând să construiască aici un imobil de douăsprezece etaje.

Marina îl ascultase fascinată, fără să-şi poată desprinde privirile de buzele lui.

— Dar până atunci? întrebă. Până atunci, ce-o să faceţi? Iarna de-abia a început...

Ieronim ridică din umeri.

— Aici nu mai locuieşte nimeni. Venim doar pentru repetiţii.

Fiecare dintre noi avem, pe unde a dat Dumnezeu, câte un pat cald...

— Şi, totuşi, trebuie să vă adunaţi aici, pentru repetiţii, reluă Marina privind melancolic în jurul ei.

— Mai avem, v-am spus, diferite obiecte combustibile. Şi chiar aici, uite, acolo, vedeţi, ne-a mai rămas dulapul. E un dulap cum nu s-a mai făcut altul de o sută de ani. L-a adus un unchi al meu din Bavâria.

Are vreo patru, cinci sute de kilograme. Ne încălzeşte cel puţin o săptămână...

Dar Marina nu-l mai asculta. Se apropiase grăbind uşor pasul, de colţul din stânga, de lângă uşă. Acolo, peretele părea mai bine conservat. Doar câteva crăpături adânci înălţându-se către tavan. Şi, în.

mijloc, o suprafaţă mai puţin decolorată, cu marginile aproape regulate. Numai când se apropie la câţiva paşi, îşi dădu seama că se înşelase. Peretele era tot atât de zdrenţuit ca şi restul sălii.

— Dar de ce la *Buchenwald?* întrebă ea pe neaşteptate, cu un glas surprinzător de puternic. Ce ştiţi voi de Buchenwald?

— Nu, nu, doamnă! o întrerupse Marcian. Vă rog să-mi iertaţi tonul, dar aşa sunt eu, arţăgos din fire. Oricare dintre noi, *astăzi,* înţelegem esenţa şi mesajul Buchenwaldului. Dar nu asta e problema.

Problema începuse să v-o explice Ieronim, adineauri, când, din nefericire, a intervenit cine nu trebuia să intervină...

— Băieţaş, fii atent la ce spui, îl mustră Măria da Măria. Nu suntem singuri.

— Cer iertare celor în drept, continuă Marcian scoţându-şi brusc ochelarii şi aşezându-i în buzunarul de sus al paltonului. Dar dacă doamna a fost acceptată în secretele spectacolului nostru, măcar să afle esenţialul. Anume, ce spunea Ieronim: că libertatea interioară este aproape întotdeauna irecognoscibilă. Să ne închipuim că se aflau acolo, printre condamnaţii la incinerare, sfinţi, martiri, Boddhisattva numiţi-i cum veţi voi. O dată ce, din caritate, din dragoste pentru semenii lor, au refuzat soluţia, să-i spunem magică, a *miracolului* - porţi deschise ca prin farmec, ziduri abolite etc. - şi au acceptat, aparent, condiţia celorlalţi, cum şi-ar fi putut *arăta* altfel libertatea pe care...

— Ia priviţi! întrerupse Măria da Măria, ridicând braţul.

Făgădău călca apăsat, grav, parcă ar fi avut cizme de campanie, cu mâinile în şolduri. Se opri în faţa unui tânăr înalt, slab, cu ochii adânciţi în orbite.

— Tu eşti ăla care, aşa şi pe dincolo, ziceai că eşti fachir?

— Pot fi şi fachir, dar asta nu mă mai interesează, în India, în China, în Japonia, mi-ar fi spus Boddhisattva.

— în orice caz, făcător de minuni. Atunci, fă minunea, s-o văd şi eu.

— Am facut-o, şi de mai multe ori. Ultima oară erau doi doctori acolo, trimişi special de la Centrală. S-au convins şi ei. Nu simţeam fierul roşu, nici măcar pe limbă, şi când mi-au curăţat una din coaste cu bisturiul, le-am spus să fie atenţi, căci mă gâdil...

Făgădău îl plesni cu cravaşa, invizibilă, şi tânărul începu să-şi şteargă liniştit sângele de pe obraz.

— Minunea e, reluă Făgădău, că nu ştii ce te aşteaptă.

— Ba ştiu foarte bine: crematoriul. Dar ce folos, dacă nu vei fi şi dumneata acolo, să mă vezi cum am să tremur, zgâlţâit de frig, o să-mi suflu în pumni ca să mă încălzesc...

Ieronim se apropie de ei şi-i întrerupse cu blândeţe:

— De-ajuns pentru azi. Doamna va vedea restul la premieră. Şi, să sperăm, va înţelege...

— Am înţeles mai mult decât vă închipuiţi voi, vorbi grav Marina.

Am înţeles, bunăoară, că cel căruia voi îi spuneţi Boddhisattva va muri carbonizat, dar va muri liber. Şi e probabil că, dacă n-ar fi fost un Boddhisattva, şi-ar fi dovedit libertatea şi altfel, în chip public:

bunăoară, scuipând în obraz pe comandantul lagărului.

— Este extraordinar! exclamă Ieronim. Cum aţi ghicit? Asta făcea parte, până de curând, din scena de-adineaori: după ce-i spune că lui îi va fi frig în crematoriu - căci, evident, pentru el se alesese pedeapsa maximă: incinerarea de viu - după ce-i spune asta, îl scuipă în obraz.

Dar ne-am dat seama că asemenea reacţie, *eroică,* nu se potriveşte unui Boddhisattva, după cum nu s-ar fi potrivit, bunăoară, lui Isus sau unui martir creştin...

Marina îl ascultase cu o neaşteptată emoţie, privindu-l adânc în ochi.

— îmi place de voi că vă trudiţi să respectaţi adevărul istoric, spuse. Dar când v-am întrebat: De ce Buchenwald? mă gândeam la altceva. După cât am înţeles, pentru Ieronim, şi pentru voi toţi, spectacolul îşi propune să reveleze spectatorilor nu numai scopul suprem - cucerirea libertăţii interioare - dar şi mijloacele prin care această libertate poate fi cucerită.

— Exact! spuse Ieronim.

— Dar atunci v-aţi ales episodul cel mai greu de ilustrat, continuă Marina. Ştim toţi ce s-a petrecut la Buchenwald, chiar dacă nu ştim, şi nu vom şti niciodată, eroismul sau sfinţenia anumitor victime. Dar cum o să *arătaţi* mijloacele prin care a fost cucerită libertatea interioară?

Toţi începură să aplaude, entuziasmaţi. Fericit, emoţionat, cu obrajii îmbujoraţi, Ieronim se întoarse către ei:

— Să-i spunem? exclamă. Nu, nu putem să-i spunem!...

— Nu avem dreptul, vorbi, cu o senină gravitate, tânărul înalt şi slab. Numele meu este Petru Petrovan, adaogă adresându-se Marinei.

Sunt poet. Dar din deznădejde, căci sunt şi tuberculos, am devenit actor. Evident, aşa cum înţelege Ieronim că trebuie să fie *adevăratul actor...*

— Ea trebuie să fie, şopti Manole când auzi soneria. Nu ţi-am spus eu că vine?

Deschise uşa şi nu-şi putu ascunde surpriza. Din prag, îi zâmbi Marina, aşa cum fără îndoială fusese ea cu cincisprezece, douăzeci de ani mai înainte. Era îmbrăcată tinereşte şi totuşi sobru, în mână avea un buchet de trandafiri roşii.

— Pentru stăpâna casei, pe care n-am avut încă plăcerea s-o cunosc, spuse.

De-abia după ce, încurcat, aşezase buchetul pe una din măsuţe, rezemându-l de o enormă scoică de mare, Manole îşi dădu seama că nu făcuse prezentările.

— Inginerul Ştefan Condurachi, pronunţă el rar, intimidat, încercând să fie solemn. Locuieşte mai mult în străinătate. Doamna Zamfira Darvari...

Marina zâmbi absentă, cu privirile aţintite asupra tabloului. Se îndreptă spre el agale, oprindu-se la răstimpuri ca să-l contemple.

— E cu adevărat o zeiţă, începu Condurachi. Şi după câte mi-a povestit Manole, există, în came şi oase.

Marina se întoarse şi-l privi surprinsă, parcă atunci ar fi dat cu ochii de el.

— Sper că mai trăieşte încă. Dar nu mai avem veşti de la ea. De când a plecat din ţară, acum unsprezece ani, n-am mai primit nici o veste. E drept că nu prea ştia să scrie: dar soţul ei era un filolog desăvârşit, vorbind şi scriind perfect româneşte...

Manole făcu câţiva paşi spre ea şi o întrebă, timid:

— Dar soţul dumneavoastră? L-aţi regăsit?

Marina încercă să-şi ascundă zâmbetul, melancolic şi totuşi amuzat.

— încă nu. El m-a aşteptat zece ani. Tot atâta am să-l aştept şi eu...

Manole roşi şi începu să-şi frece mâinile.

— Atunci, să vă ofer ceva? O cafea? O dulceaţă? îmi pare atât de rău că nici de data aceasta Generăleasa nu este acasă.

— Nu, mulţumesc. Am venit doar să schimb tabloul... V-am adus, la alegere, un nud de Bonnard, altul de Petraşcu şi câteva marine de Iser, aproape singurele pe care le-a făcut.

Când întoarse din nou capul şi-l văzu pe Manole, izbucni în râs.

— Dar nu vi-l iau *de toţi* exclamă. Vi-l înapoiez la anul...

— Şi totuşi, doamnă, interveni Condurachi, nu văd ce-aţi mai putea adaogă sau schimba. Este pur şi simplu perfect. Este o capodoperă!

— Mulţumesc, spuse Marina, mulţumesc foarte sincer. Dar nu cred că voi schimba ceva. Am nevoie de Zeiţă, o nevoie *personală,* adaogă coborând uşor glasul.

Manole o privea stânjenit, neştiind ce să facă cu mâinile.

— Ne-am învăţat cu ea, cu Zeiţa, spuse în cele din urmă. Ne va lipsi...

— Un an trece repede, îl întrerupse Marina. Şi când veţi vedea ce vă aduc în loc!...

Traversă repede salonul, deschise uşa şi, după câteva minute, se întoarse însoţită de o foarte tânără pereche.

— Proaspăt logodiţi, îi prezentă ea.

Apoi, tustrei, cu mare grijă începură să desfacă sforile şi să scoată tablourile, unul după altul, din pânzele cu care fuseseră acoperite.

Ca de obicei, aşa cum făceau de câte ori simţeau că nu mai e nimic de *spus,* nimic de încercat, se strânseseră toţi în faţa ferestrei. Priveau ninsoarea. Nu se mai distingeau decât stâlpii verandei şi, câţiva metri mai departe, aproape de stradă, bradul. Dar nu îndrăznea nimeni să plece. Treptat, sala se încălzise din nou şi, unul câte unul, se întorceau de la fereastră, apropiindu-se de cămin. Valerian, cel dintâi care îşi scosese paltonul, încercase chiar un început de poem.

— Un dulap, doar atât! şoptise. Un vechi, bătrân şi obosit sau, poate, înţelept? - dulap...

Ieronim îl sfărâmase cu mare pricepere, în chip savant, mânuind

aproape cu dragoste toporişca, blând, abil, concentrat. Când începuse să se înfierbânte căminul, Măria da Măria îşi întinse mâinile cât putu mai aproape de flăcări frecându-le,

mângâindu-le.

— Eu ştiu la ce vă gândiţi, vorbi ea deodată, fără să întoarcă capul.

Şi de-aceea nu ne reuşeşte nimic, nici nu *spunem,* nici nu *arătăm.* Nu vă e mintea la spectacol. Vă tot întrebaţi de ce ne-a cerut ea să privim petele astea?

— Nu ne-a cerut, o întrerupse Ieronim. Ne-a spus doar atât: că dacă am şti cum să privim petele acestea...

— Gum să le privim şi să le înţelegem, completă Făgădău.

— Petele acestea decolorate de soare şi adâncite de umezeală...

— A spus altfel: „sensibilizate" de umezeală...

— în orice caz, nu ne-a cerut nimic, continuă Ieronim. Nici nu i-am fi îngăduit de altfel, să ne ceară ceva... Dar, la un moment dat, am avut impresia că mă priveşte ironic, poate cu oarecare milă, poate chiar sarcastic, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Vă pierdeţi tinereţea cu himere, vă riscaţi talentul încercând tot felul de -experienţe, când aveţi aici, în faţa voastră, aceste pete decolorate de soare şi de igrasie..."

Se apropiaseră de zid, privindu-l atent, concentrat, clipind uneori din ochi, mişcându-şi încet capetele când spre stânga când spre dreapta, ca să surprindă toate nuanţele posibile. Erau pete fără forme precise, care-şi modificau contururile după unghiul din care erau privite. Doar crăpătura care se înălţa aproape în diagonală către tavan îşi păstra direcţia şi adâncimea, oricum ar fi fost privită.

— Decolorate de soare şi de igrasie, repetă visător Lorinţ. Atunci am înţeles. Asta a vrut să ne spună: aveţi aici modelul exemplar al uniunii contrariilor, umezeala şi soarele, adică Apa şi Focul...

— Ar fi fost prea banal. Trebuie să fie altceva.

— Am citit odată o poveste cu un rabin din Cracovia, care visa mereu o comoară, începu Făgădău.

— O ştie toată lumea, îl întrerupse Ieronim. Se dusese s-o caute nu mai ştiu unde, poate la Varşovia, şi până la urmă descoperă comoara chiar la el acasă, sub cenuşa căminului. O cunoaşte toată lumea, repetă, povestea rabinului din Cracovia... Doamna aceasta, Marina Darvari, a vrut să spună altceva. Dar, poate ca să se răzbune că nu am introdus-o în anumite secrete ale spectacolului, a vrut să pară cât mai enigmatică şi mai oracular-misterioasă: „Dacă aţi *şti* voi, dacă *voi* aţi şti *cum* să le priviţi, cum să *priviţi* petele acestea", etcetera, etcetera, etcetera. . , — Dar vezi că a reuşit, îl întrerupse Maria da Maria. Nu recunoaştem, dar fiecare din noi numai la asta ne gândim: enigmatică şi oracular-misterioasă, cum prea bine spui, dar *ce-a vrut să spună?*

— Eu recunosc foarte sincer, reluă Ieronim, că, oricât ar fi de absurd, enigma aceasta mă obsedează. Dacă a făcut vreo aluzie la trecutul mai mult sau mai puţin misterios al casei acesteia sau la trecutul familiei mele, *nu mă interesează.* Le cunosc toate câte s-au întâmplat şi, deşi le păstrez amintirea, nu mă interesează. Sunt singurul - sau ultimul, cum vreţi să spuneţi -' supravieţuitor al familiilor Antim-Calomfîr-Thanase, dar faptul acesta nu mă emoţionează. Mă consider *primul* dintr-o nouă dinastie. A doua, „descălecare" Antim-Calomfir-Thanase. Cu mine începe o nouă istorie, pe alt plan, mai înalt şi mai creator. Puţin îmi pasă de enigmele sau nostalgiile care se leagă de trecutul acestei case, sau de trecutul familiei mele. Nu mă interesează decât viitorul, aşa cum cred eu că-l putem împlini trăind *liber* orice epifanie *a prezentului,* cât's-ar dovedi ea de tragică, născută din nenoroc şi ursită deznădejdii...

îl ascultaseră toţi cu frunţile sus, emoţionaţi.

— Asta am învăţat şi noi, învăţând să ne închipuim închişi la Buchenwald, spuse Petru

Petrovan. Nu există altă cale de mântuire.

— Eu evit termenul „mântuire" îl întrerupse melancolic Ieronim, pentru că ar putea da loc la confuzii. Orice tip de mântuire presupune credinţa într-un mântuitor. Respect, şi chiar invidiez pe cei care cred într-un mântuitor, dar eu n-am fost dăruit cu o asemenea credinţă. Şi atunci a trebuit să caut altceva, pentru că fără libertate n-aş putea trăi.

— Dar, Ieronim, exclamă Marina, v-am vorbit eu despre trecut altfel decât un mijloc şi cel mai la îndemână de a trăi *exclusiv în prezent?*

O priveau toţi, surprinşi, nedumeriţi. Marina înainta încet către ei ca un personaj dintr-un film mut de la începutul veacului, îmbrăcată cu o blană de astrahan, cu un buchet de violete în mână. Dacă nu i-ar fi recunoscut glasul, n-ar fi crezut că este ea, Marina, atât părea de tânără. Şi în locul cizmelor milităreşti, avea o pereche de şoşoni îmblăniţi, aşa cum nu mai văzuseră până atunci.

— Dar cum aţi intrat? o întrebă Ieronim izbutind să nu-şi trădeze emoţia.

— Eu v-am vorbit exlusiv de *prezent,* continuă Marina. Şi când v-am spus să învăţaţi a privi petele acestea, n-am vrut să spun decât

atât: învăţaţi să le priviţi aşa cum sunt *acum,* pur şi simplu aşa cum *sunt* ele în clipa de faţă, şi atunci veţi înţelege.

Se apropie de Măria da Măria şi, cu un zâmbet, îi oferi buchetul de violete.

— în fond, adaogă Marina, v-am propus o altă variantă a spectacolului vostru cu libertatea care se poate cuceri chiar la Buchenwald. E drept, o variantă mai puţin spectaculară.

îşi opri o clipă ochii asupra Marinei, care rămăsese cu buchetul de violete în mână, neîndrăznind să-l miroase.

— O să mai vin pe la voi, reluă Marina, şi o să stăm de vorbă.

Acuma trebuie să mă duc, căci sunt aşteptată. Am trecut să vă spun doar că fetiţa noastră râde şi se joacă, şi ar vrea să-i facem un om de zăpadă, chiar acolo, în faţa ferestrei. Şi i-am făgăduit că o să i-l facem...

— Când te-ai întors? îl întrebă Manole.

— Acum câteva zile, răspunse Condurachi absent, preocupat. Ai auzit? A declarat şi Franţa război.

— Era de aşteptat, spuse Manole. Dar ce ai? Pari obosit...

— Am prea multe pe cap. Dar să lăsăm asta... Voi cum o mai duceţi?

Manole ridică din umeri.

— Ca toată lumea. Necazuri, boli, greutăţi.

— *Ă propos,* îl întrerupse Condurachi, încercând să zâmbească. Tot nu v-a înapoiat Zeiţa.

Manole clătina din cap, parcă s-ar fi întristat deodată, fără voia lui.

— Nu ne-a înapoiat-o, şi nici nu mai sperăm să ne-o înapoieze vreodată. Va trebui să ne mulţumim cu Bonnard, adaogă melancolic.

Dacă nu cumva îl vom vinde. Ni s-au oferit trei milioane...

— Dar pe ea, pictoriţa...

— Zamfira Darvari sau cam aşa ceva. Pretindea că, în primul rând, eaesculptoriţă...

— Ai mai întâlnit-o? »'

Manole clătină din nou din cap. j» i

— Am întâlnit-o de câteva ori, dar nu m-a văzut sau s-a făcut că **nu** mă vede. Era o dată cu un grup întreg... ;

— Tot atât de tânără şi frumoasă? îl întrerupse Condurachi.

Manole îi puse mâna pe umăr.

— *Mon cher,* n-ai să mă crezi, a îmbătrânit îngrozitor. E de nerecunoscut! Ce mai încolo şi-ncoace, când am zărit-o ultima oară, primăvara trecută, era o babă!

Eleazar se opri brusc în mijlocul odăii.

— Mă asculţi sau preferi să te uiţi pe fereastră?

— Te ascult, spuse Lorinţ, dar nu mă pot reţine să nu privesc pe fereastră. *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă...*

— Atunci, hai în grădină, să vorbim despre altceva Lorinţ se reaşează în fotoliu.

— Nu, nu, ţi-am spus foarte sincer, mă interesează. Pentru că, ori eu nu mai înţeleg nimic ori tu faci, undeva, vreo confuzie...

— Nu fac nici o confuzie. Ţi-am citit şi fragmente din scrisoarea lui Adrian. Totul a pornit de la petrecerea aceea, când două din fete s-au îmbătat, şi, voind să se ducă undeva au alunecat şi au căzut în mijlocul salonului şi încercând zadarnic să se ridice, cu rochiile lor scurte şi subţiri, îţi dai seama ce-a fost şi ce s-a văzut. Mai ales că şi ceilalţi, noi toţi cu excepţia lui Adrian şi a Leanei -, eram mai mult sau mai puţin beţi. Viki a voit să le ajute, dar ameţită cum era, şi încercând să le ridice pe amândouă deodată, s-a împiedicat şi au căzut grămadă, toate trei, şi acum nu mai îndrăznea nimeni să le ajute, pentru că ele se prăpădeau de râs/ostogolindu-se pe covor, şi cine ştie ce-ar fi urmat dacă Elefterescu nu s-ar fi ridicat brusc în picioare, palid, tremurând uşor de emoţie, exclamând: „Aşa s-a întâmplat şi cu prinţul Siddharta!" — Ce-l apucase? întrebă amuzat Lorinţ.

— Citise o viaţă a lui Buddha, şi de-atunci, de câte ori avea prilejul, la birou sau la petreceri, numai de asta ne vorbea: Cum a văzut el, prinţul Siddharta, într-o zi, pentru întâia oară, un bolnav, şi apoi, în altă zi, tot pentru întâia oară, un mort... ştii povestea. Noi o ştiam toţi, pentru că ne-o povestise de nenumărate ori, o ştiau şi fetele. Şi e probabil că şi-au "adus aminte de gravitatea cu care ne povestea Elefterescu - oh! de câte ori, şi aproape întotdeauna cu aceleaşi cuvinte - şi-au adus aminte de gravitatea cu care ne povestea „Marea Plecare", evident cu majusculă, noaptea în care Siddharta şi-a părăsit familia, palatul şi haremul. Cum a văzut el atunci, traversând gineceul, cum a văzut toate concubinele dormind dezgolite, în fel de fel de posturi groteşti şi impudice, şi această ultimă, supremă viziune a Eternului Feminin i-a fost de mare folos lui Siddharta, când prinţul a devenit ascetul Gautama...

— Văd că ţi-a rămas şi ţie bine întipărită în minte viaţa lui Buddha, îl întrerupse Lorinţ.

— Dar cui nu i-a rămas, din toţi prietenii şi colegii lui? ne-a repetat-o până la exasperare.

— Şi fetele de pe covor?

— Asta începusem şi eu să-ţi povestesc, reluă Eleazar. Foarte probabil că şi-au amintit şi ele „Marea Plecare" şi scena din gineceu. Şi atunci au început să râdă şi mai isteric, tăvălindu-se pe covor, jucând puţin teatru, încercând să pară lubrice, iar Vera i-a strigat: „Siddharta!

s-au împlinit scripturile. Acum e momentul să laşi totul baltă şi s-o porneşti spre Himalaya!"... Elefterescu rămăsese în picioare, tot atât de palid, ca o statuie, doar buzele îi tremurau. Şi apoi Elvira, care era lângă el la masă, destul de ameţită şi ea, a început să plângă şi i-a strigat: „Siddharta! Eu sunt soţia ta, prea iubita Yasodhara, pe mine să nu mă laşi!...". „Ba să plece, trebuie să plece, să-şi împlinească destinul!" strigau fetele de pe covor, rostogolindu-se provocatoare.

Cineva din capul mesei, nu mai ştiu cine era, a voit să intensifice spectacolul şi s-a dus repede să stingă luminile. Toti au început să exclame, să strige, să cânte, sa râdă. Parcă ar fi fost o „orgie" din acelea pe care le citeau părinţii noştri prin romane. Unii strigau:

„Lumină! Să se facă lumină!" Alţii repetau refrenul: *„A poill A poill... "* Toate acestea n-au durat mai mult de două, trei minute. Dar când s-au aprins luminile, Elefterescu dispăruse. Şi aşa a început,..

Lorinţ îşi îndreptă din nou privirile pe fereastră, apoi ridică din umeri.

— Nu văd legătura cu ce vrem să facem noi, mai precis, legătura cu spectacolul lui Ieronim.

— Atunci n-ai ascultat bine când ţi-am citit fragmente din scrisoarea lui Adrian. Pentru că, am uitat să adaog, când s-au reaprins luminile şi ne-am dat seama că Elefterescu dispăruse, Adrian s-a ridicat, şi el foarte palid, şi ne-a făcut semn cu braţele, dar zadarnic, căci larma nu s-a potolit. Dar eu 1-am auzit bine, eram destul de aproape, la masă, şi mi-era milă de Leana, căci părea speriată, deznădăjduită... Cunoşti povestea lui, adică a lor, cu Orfeu şi Euridice?

— O cunosc, bineînţeles.

— Adrian se afla acum într-una din perioadele lui de luciditate, şi ne bucurasem toţi auzind că scrie din nou... în sfârşit, nu asta voiam să-ţi spun acum. Voiam să-ţi spun că l-am auzit pe Adrian, încerca să ne convingă de gravitatea întâmplării. „Eu rămân occidental, spunea, eu am mitologia care mi-a fost ursită, dar ştiu ce înseamnă să ţi se reveleze mesajul unui mit. Dacă Elefterescu şi-a revelat secretul mitului care-l obsedează, nu mai scapă. Ori îşi urmează modelul, cu riscurile pe care le implică, ori îi rezistă, şi atunci e strivit!..."

— Bine, dar îl cunoaştem toţi pe Adrian, îl întrerupse Lorinţ. El e poet şi traduce tot ce se întâmplă în jurul lui prin mitul personal.

— Dar nu e vorba numai de asta, reluă Eleazar, de cât a fost el de impresionat de dispariţia lui Elefterescu. E vorba de ce spune Adrian în scrisoarea de astă-vară, din care ţi-am citit fragmente. Nu ştiu cum a auzit el, acolo unde era, de spectacolul vostru, dar Adrian a recunoscut imediat legătura: totul a pornit de-acolo, de la petrecerea aceea. Pentru că a doua zi la birou când ne-am întâlnit cu Elefterescu, am început să-l tachinăm: „Tot pe-aici, Siddharta, tot pe-aici, printre curve şi bucureşteni?" Evident, a încercat să râdă, dar am simţit că e ceva *schimbat* în el.

— Schimbat? se miră Lorinţ. în ce sens?

— Simţea, poate, că ce se întâmplase cu o noapte mai înainte ar fi putut avea o anumită semnificaţie. Ţi-am spus: citise viaţa lui Buddha.

— Bine, bine, îl întrerupse nerăbdător Lorinţ. Dar nu văd legătura cu ce facem noi...

Eleazar începu să se plimbe cu paşi mari prin odaie, ca şi cum ar fi încercat să-şi potolească exasperarea. Se opri brusc în faţa lui Lorinţ.

— Nu e vorba acolo de un Boddhisattva şi de Buchenwald?

Celălalt ridică din umeri.

— într-un anumit fel, e vorba şi de asta. Dar Ieronim prezintă lucrurile cu totul altfel, în primul rând, nu e nimic, nici măcar o aluzie, în legătură cu Siddharta, care a devenit Gautama Buddha, şi toate celelalte. Cel căruia i se spune Boddhisattva, pentru că n-avem cum să-i spunem altfel - îţi repet, nu vrem să facem din el un sfânt sau un martir în sensul creştin al termenului - cel căruia i se spune Boddhisattva, este un fost inginer, pacifist, şi deci antinazist, închis, ca şi atâţia alţii, la Buchenwald.

Eleazar îl ascultase impasibil, cu un zâmbet sarcastic în colţul buzelor.

— încerc să mă rezum, începu el când celălalt îşi întoarse iarăşi capul spre fereastra deschisă. Atunci, când s-au întâmplat toate astea, nu se ştia nimic de Buchenwald. Era în toamna lui 1939. Războiul abia

începuse. Dar, cu timpul, ne-am convins că Elefterescu luase în serios buddhismul. Citea orice carte care-i cădea în mână şi începuse să ne exaspereze cu teoriile lui...

— Ce fel de teorii?

— Teoriile lui buddhiste, ce citise el în cărţi. Dar mai ales asta: că, spunea, să presupunem, chiar aşa în glumă, să presupunem că un nou Buddha, un Boddhisattva, s-ar afla printre noi. Cum 1-am recunoaşte?

— începe să devină interesant! exclamă Lorinţ. Să auzim mai departe.

— Eram sigur că, dacă ai să mă asculţi cu atenţie, ai să vezi imediat legătura. Deci cum 1-am recunoaşte? Pentru că nu se va reîncarna într-o familie princiară, şi nici nu va părea de la început un geniu sau un sfânt. Va fi un om ca toţi oamenii. Va face armata, va avea o meserie, şi chiar dacă nu se va căsători, va trăi şi el ca toţi ceilalţi. Dar, evident, reîncarnându-se ca să aducă mesajul salvării sau al eliberării, spune-i cum vrei, va fi silit, la un moment dat, să *predice,* să-şi proclame, în chip public, mesajul.

Tăcu brusc, îndreptându-se către fereastra deschisă, apoi se întoarse şi se opri în faţa lui Lorinţ.

— Ei, şi aici îl încurcăm noi cu întrebările noastre. Mă rog, îi spuneam, oricât de mult ar semăna el cu oricare dintre noi, atunci când va începe să predice, îşi va revela identitatea. Va fi, deci recunoscut ca un Boddhisattva.

— Şi ce vă răspundea?

— Nu prea ştia ce să răspundă. Teza lui era *că poate* - recunosc că spunea întotdeauna: *poate - poate* una din filozofiile, gnozele sau sectele religioase, sau creaţiile artistice contemporane, camuflează noua versiune a salvării, formulată pentru epoca noastră şi în termeni accesibili culturii noastre, formulată, proclamată, spunea, de un Boddhisattva.

— Foarte interesant, spuse Lorinţ, căzând pe gânduri. Dar eşti sigur că menţiona, alături de filozofii şi gnoze religioase, *creaţiile artistice contemporane?*

Eleazar ridică încurcat din umeri.

— După atâţia ani, nu mai pot repeta exact vorbele sau expresiile lui. Evident, adaogă, el citea mai mult filozofie şi istoria religiilor...

— Şi acum spune mai departe. Ce s-a întâmplat cu el?

— Cu Elefterescu? A murit pe front, în primele zile ale războiului, prin iulie 1941...

— Păcat! exclamă Lorinţ, ridicându-se brusc din fotoliu. Era un om interesant. I-ar fi plăcut lui Ieronim... Dar vreau să te asigur că, deşi o fi auzit de el, de acest Elefterescu, Ieronim nu s-a inspirat din „cazul" lui. Spectacolul e construit într-o perspectivă cu totul diferită.

— Dar ideea că un nou Boddhisattva va fi fatalmente camuflat şi, deci, anonim? Asta de unde a luat-o? Ţi-am citit adineaori fragmente din scrisoarea lui Adrian.

— Ştiu, ştiu, continuă Lorinţ. Dar, repet, chiar dacă auzise de ideea lui Elefterescu, de imposibilitatea de a recunoaşte un Boddhisattva contemporan. Spectacolul este altfel construit şi urmăreşte altceva.

— Anume ce? îl întrerupse iritat Eleazar.

— Nu am dezlegarea să-ţi spun. Pot adăuga numai un lucru: corul, dansul, muzica, luminile sunt tot atât de importante pe cât sunt dialogurile. Ce ţi *se spune,* ţi *se arată,* şi acest fel de spectacol este cu totul nou. în fond, reluă după o pauză, gânditor, nici nu ştiu dacă îl mai putem numi „spectacol" în sensul curent al cuvântului.

Se pregătea de plecare, dar parcă nu se îndura să se despartă de grădina pe care o vedea prin fereastră.

— *Niciodată toamna...* murmură el încet.

— Bine, înţeleg, vorbi calm Eleazar, vreţi să fie marea surpriză a sezonului. Dar spune-mi măcar cum începe.

Lorinţ îl privi mirat, cu un zâmbet enigmatic.

— îţi spun şi totuşi ai să crezi că nu-ţi spun adevărul. Dar adevărul este că *nu există început!*

Eleazar izbucni în râs.

— îţi baţi joc de mine!

Sau poate există, continuă Lorinţ, dar dacă încă nu 1-am găsit. Să nu crezi că nu 1-am căutat, îl căutăm şi acuma. Dar cum să recunoşti *adevăratul început,* când spectacolul se întemeiază pe cel mai banal mister, banal în sensul că ne lovim la tot pasul de el şi în fiecare zi?

Dar, în sfârşit, ar fi prea multe de spus!...

Când o văzu de departe, călcând apăsat şi totuşi cu eleganţă, în cizmele ei milităreşti, printre troiene, sub ninsoarea care cădea necontenit de trei zile, Măria da Măria îşi înfăşură fularul în jurul capului, ca un turban, şi ieşi s-o întâmpine. Se întâlniră în faţa verandei.

— Doamnă, şopti Maria, vă rog să nu intraţi acum, că de-abia a

început repetiţia, şi Ieronim e nebun de fericire, e de nerecunoscut.

Spune că de data aceasta...

Marina îşi şterse fără grabă fulgii care i se aşezau molatec pe obraji şi zâmbi.

— De aceea venisem şi eu, să-i spun doar atât: că nu e nevoie să caute începutul, pentru că îl va găsi de la sine, fără nici un efort.

De-abia atunci Măria da Măria îşi dădu seama că plânge.

— De ce te uiti aşa la mine? o întrebă Marina. Pentru că plâng sau pentru că ţi se pare c-am îmbătrânit peste noapte?

Nu-i lăsă timp să răspundă.

— Ah! dacă aş şti să răspund la întrebarea aceasta, câte alte răspunsuri nu ne-ar cere să le mai întrebăm o dată şi apoi încă odată, încă o dată...

De câteva zile, ploua mărunt, mohorât, ca printr-o ceaţă fumurie.

Ieronim se opri pe trotuarul din faţa casei şi-şi scoase absent bascul din buzunarul macferlanului. Rămase câteva clipe cu bascul în mână, privind cum cei trei lucrători de pe acoperiş se pregăteau să zvârle în curte fâşiile mari, aproape pătrate, de tablă ruginită, îşi potrivi bascul, trăgându-l uşor pe frunte. Apoi căută cu ochii un loc pe unde ar putea traversa strada, printre băltoace şi noroiul amestecat cu ulei negru pe care-l lăsaseră camioanele. Ultimul camion, încărcat cu giurgiuvele, fierărie şi blocuri de piatră, îl întâmpinase, cu puţine minute mai înainte, la colţul străzii. Grăbise atunci pasul, crezând că va ajunge prea târziu. Dar se linişti de departe. Casa părea încă întreagă, deşi fără treptele scării de la intrarea principală, fără uşi şi cu ferestrele ca nişte mari orbite speriate. Doar când ajunse, pe trotuar, chiar în faţa porţii, îşi dădu seama că odăile din fund dispăruseră, lăsând să se vadă, stingher, un perete cu tapetul albăstrui, de mult zdrenţuit, şi sus, la etaj, restul scării de lemn care ducea în pod.

Mai cercetă o dată, cât de departe izbuti să pătrundă cu privirile prin ploaia măruntă, dar nu întâlni decât aceeaşi stradă îngropată în noroi, pe alocuri înecată în băltoace. Aproape că nu auzi zgomotul bucăţilor de tablă: căzuseră pe molozul din curte. Dar în clipa următoare îşi dădu seama că bradul fusese retezat şi că încercaseră chiar, deşi fără succes, să-i smulgă rădăcinile. Alte două camioane goale se opriră, fumegând, în faţa casei, şi Ieronim căută un alt loc, ca să poată privi mai bine. Câţiva lucrători cu căşti de metal apăruseră din spatele casei. Ploaia se înteţise, şi ceaţa începu să semene cu o negură, înecăcioasă, cu gust de fum.

— Eram sigură că am să te găsesc aici, auzi chiar în spatele lui, glasul Marinei.

întoarse brusc capul, enervat, dar se trezi, fără voia lui zâmbind.

Marina îl privea în ochi, râzând, cu faţa luminată de o bucurie copilărească, parcă i-ar fi făcut o farsă.

— Cum ai ştiut? o întrebă.

Marina se hotărî să-şi deschidă umbrela, dar o ţinea mult aplecată spre stânga, ca să-l poată vedea.

— Am trecut pe aici azi-dimineaţă, când tăiau bradul, spuse. Cred că nu-ţi pare rău, întrebă repede, cu un aer vinovat în priviri.

Ieronim ridică din umeri, apoi îşi apăsă bascul pe frunte.

— De ce să-mi pară rău? spuse întorcând capul spre casă. Era de mult o ruină. Până şi şoarecii o părăsiseră...

— întrebam aşa, cum am învăţat la şcoală, dar şi din anumite romane, reluă Marina după o lungă tăcere. Trecutul. Urmele sfinte ale trecutului...

— O parte din viaţa mea care se duce, o întrerupse Ieronim, copilăria şi adolescenţa mea, îngropate pentru totdeauna, fără urme, etcetera, etcetera...

Şi pentru că îl vedea că priveşte visător braţul macaralei *caie* se pregătea să lovească peretele cu tapetul albăstrui, Marina adaogă:

— Etcetera, etcetera! Ai dreptate. Orice viaţă, oricât ar fi ea de nobilă, de unică, se (poate rezuma, la un moment dat, prin această formulă: etcetera, etcetera...

— Suntem de perfect acord, spuse Ieronim continuând să privească manevra macaralei.

— Da, dar mi-e teamă că deşi ai înţeles, *totuşi* nu-ti dai seama unde trebuie să ducă această înţelegere...

Se întrerupse, aşteptând să se risipească ecoul prăvălirii unui zid întreg, care luase cu el jumătate din încăperile rămase încă în picioare.

— Să nu-ţi mai fie teamă, vorbi Ieronim, ştiu unde duce acest fel de înţelegere. Ştiam asta de mult. Ce nu înţelesesem încă era *legătura...*

Cu toate că ploaia se înteţise din nou, praful răzbătea încet, persistent, până la ei. Ieronim începu să tuşească şi, zâmbind, parcă tot mai bine dispus, îşi căută batista. ^ .

— Legătura? întrebă târziu Marina.

— Da, legătura, între lucruri şi evenimente, toate câte se întâmplă în jurul nostru...

Camionul se împotmolise chiar în faţa lor. Şoferul îşi zvârli mucul de ţigare pe care îl păstrase în colţul gurii, înjură şi făcu semn cu braţul unui lucrător din curte.

— în fond, continuă Ieronim, cu o voce caldă, schimbată, privim şi de data aceasta petele de pe zid, petele pe care ni le-ai arătat astă iarnă.

Multă vreme n-am înţeles ce voiai să spui. Dar, acum cred că încep să înţeleg.

— Numai atât? îl întrerupse Marina, hotărându-se brusc să închidă umbrela. Numai să înţelegi?

— Aşteaptă, continuă Ieronim zâmbind, făceam doar istoria descoperirii mele...

Camionul se urni brusc, şi Ieronim începu să-şi şteargă, cu o copilărească încântare, stropii de noroi de pe bărbie.

— Lecţia era prea simplă, de aceea mi-au trebuit două luni ca s-o înţeleg. Nu mă întrerupe, te rog, adaogă precipitat cu o bruscă exaltare în glas. Ai vrut să ne spui un lucru pe care, în ceea ce mă priveşte, îl ştiam de mult, dar nu făcusem încă legătura cu petele de igrasie de pe zid. Ai vrut să ne spui că *oricând şi oriunde,* putem fi fericiţi, adică liberi, spontani,

creatori. Nu e nevoie de peisaje paradisiace, nici de prezenţe nobile şi înălţătoare, de muzică angelică şi celelalte. *Aici,* ca şi oriunde în altă parte, *oricând,* în orice împrejurare, dacă ştim cum să privim, şi *înţelegem,* atunci...

— Ieronim! şopti Marina, Ieronim!

Nu simţise când încetase ploaia şi se ridicase negura înecăcioasă, şi cerul se limpezise, înălţându-se şi parcă totodată adâncindu-se. 'Privea înfrigurat lumina, tot mai puternică, mai sclipitoare, care se răspândea deasupra oraşului, prefacând clădirile în imense cristale, asemenea unor nesfârşite flăcări de aur şi de pietre scumpe. Cristalele se înălţau, apropiindu-se unul de altul, contopindu-şi pe nesimţite vâlvătaia.

— E adevărat! murmură Ieronim fără să-şi dea seama că vorbeşte singur. Ştiam că e adevărat! Aşa au văzut şi ei...

îl orbea acum, şi totuşi nu clipea din ochi, îl orbea lumina, ca şi cum oraşul ar fi fost incendiat de o nefirească incandescenţă de gheaţă.

— ... Ştiam că aşa au văzut şi ei, acolo. Acolo la Buchenwald...

Dar cum să le-o arăt şi *celorlalţi?* exclamă deodată, ridicând brusc glasul. Cum să le arăt că este aceeaşi lumină ascunsă pretutindeni, în toate lucrurile, cât ar fi ele de urâte? în orice pată de igrasie pe un perete, în orice împroşcătură de noroi?

îşi auzi atunci glasul şi zâmbi încurcat. Inima începu să i se bată tot mai repede, apoi, pe neaşteptate, se opri, şi în acea clipă îl asurzi un trăznet nesfârşit, izbucnit parcă din toate părţile deodată, şi înţelese, dar fără să simtă, că se cufundă, pierzându-se într-o albă, supra firească incandescenţă...

— Sunt nebuni! se auzi exclamând când dădu cu ochii de câţiva trecători zgribuliţi, ascunşi sub umbrele. Ce i-a apucat?

Nedumerit întoarse capul ca să-i urmărească. Atunci Marina îl cuprinse în braţe şi-l sărută pe amândoi obrajii. Lui Ieronim i se păru că întâlneşte pentru întâia oară această femeie tânără, neînchipuit de frumoasă, aşa cum nu întâlnise niciodată în viaţă, cum nu întâlnise nici în vis. O privea amuţit.

— Ieronim! şopti Marina. Ştiam că într-o zi am să te regăsesc!

Chicago, martie 1974 Pelerina

I

Îl recunoscu de departe. Purta aceeaşi pelerină scurtă, învechită, cu două petece simetric şi provocator cârpite pe umeri, ca şi cum ar fi vrut să ascundă urma epoleţilor. Dar Pantelimon ştia acum că pelerinele cu epoleţi nu făcuseră parte din uniformele armatei române; cel puţin nu în secolul nostru, îl asigurase Ulieru. Se vor fi purtat altădată, poate în epoca feudală. Şi, dacă s-ar putea dovedi că petecele ascund cu adevărat urmele epoleţilor, adăogase Ulieru, după o pauză, vreau să spun: dacă s-ar putea dovedi, cu mijloace moderne, ştiinţifice, atunci ar fi grav!... Se întrerupse şi-l privise lung — De când îl cunoşti? — Eu?

Nu-l cunosc. Habar n-am cine e, nici cum îl cheamă. Ţi-am vorbit de pelerina lui pentru că m-au impresionat cele două petece. Ţi-am spus:

păreau cusute exact pe umeri, ca nişte epoleţi... — Destul de suspect, îl întrerupse Ulieru. Şi, dacă s-ar putea dovedi cu precizie, prin mijloace ştiinţifice, ar putea fi chiar foarte grav. Cred că înţelegi de ce...

Pantelimon înălţase încurcat din umeri. — Nu, spuse, nu înţeleg.

— Pentru că, în acest caz, pelerina a fost *sigur* furată. Furată de la Muzeul Armatei... Şi totuşi, adaogă gânditor, spui că nu -l cunoşti...

— L-am văzut doar de două sau trei ori, ieşind de la alimentara Mătăsari. El ieşea şi eu

mă îndreptam spre intrarea B. Mă duceam să cumpăr nişte mezeluri. . .

De data aceasta micşoră pasul ca să-i poată privi cu atenţie pelerina. Nu se înşelase: petecele erau cusute exact pe locul şi pe măsura epoleţilor. Poate privirile sau zâmbetul lui îl încurajase, pentru că se opri brusc la un pas de el.

— Vă rog, dacă nu vă supăraţi, îmi puteţi spune în ce an suntem?

— Nouăsprezece mai, răspunse Pantelimon.

— Nu, nu m-aţi înţeles. Nouăsprezece mai, asta ştiam. Dar *anul?*

în ce an suntem?

Pantelimon se trase uşor spre zid, lăsând să treacă o femeie cu un copil de mână.

— l 969! spuse, 19 mai 1969.

— Aşa credeam şi eu, exclamă celălalt. Pot spune chiar că eram convins: 1969. Şi cu toate acestea, sunt unii oameni care cred contrariul. Ca să fiu mai precis: sunt oameni care pretind că suntem în 1966! Mi-au arătat chiar ziare. Le-am citit cu cea mai mare atenţie:

trebuie să recunosc că erau ziare din martie, aprilie şi mai 1966.

— Nu înţeleg, spuse Pantelimon zâmbind încurcat.

— Vă rog să mă credeţi, continuă celălalt scuturându-şi pelerina cu un gest surprinzător de tineresc. Sunt om serios, am, cum se spune, capul pe umeri. Dar în faţa evidenţei, a ziarelor, vreau să spun, a trebuit să mă înclin...

— Ce fel de ziare? întrebă Pantelimon.

— Ziarul nostru cel mai popular: *Scânteia,* îl citesc în fiecare zi.

Scânteia de azi dimineaţă am citit-o de la primul la ultimul rând.

— Ei şi? îl întrerupse nervos Pantelimon, dându-şi seama că mai mulţi trecători se opriseră lângă ei şi-i ascultau. Am citit-o şi eu, şi tot de la primul la ultimul rând...

— Da, dar ziarul de care vă vorbesc mă asigură că suntem în mai 1966!

— Poate o fi fost un număr vechi, interveni un tânăr cu şapcă trasă adânc pe frunte până în dreptul sprâncenelor.

— Da, dar vedeţi... , se pregăti să-i explice, scuturându-şi din nou pelerina, parcă ar fi vrut s-o arunce peste umeri, adunând-o, întreagă pe spate.

— Despre ce e vorba? întrebă cineva de lângă zid, fără să-şi scoată ţigarea.din gură, înaintând încet spre Pantelimon.

— Tovarăşul susţine că suntem în 1966...

— îmi daţi voie, tovarăşe; n-am susţinut asta. Mi-am permis doar să vă întreb în ce an suntem. Mai precis, am vrut să mă conving că nu mă înşel când afirm că suntem în 1969, deşi...

— Deşi?

îşi scoase ţigarea dintre dinţi, şi vorba părea acum schimbată, aproape severă.

— Deşi, cum spuneam, ziarul pe care 1-am citit azi dimineaţă, *Scânteia,* vreau să spun, indică precis: 19 mai 1966. Şi nu e pentru prima dată. Acum trei zile şi de două ori săptămâna trecută, şi mai înainte, toată luna aprilie, *Scânteia* pe care am primit-o şi am citit-o eu.

— Se întâmplă, vorbi cineva. Am un prieten la Slatina, şi mi-a arătat şi el, le-am văzut cu ochii mei... Numere din *Scânteia...* Toate erau din 1966...

— Era din provincie, îl întrerupse cineva. Slatina e un oraş frumos, dar e în provincie...

Câţiva încercară să râdă. Pantelimon se simţi atins pe braţ, şi întoarse capul. Bătrânul îi zâmbea cu înţeles.

— Ar trebui să te repezi şi d-ta până la Slatina, spuse. Poate te trezeşti din nou în anul 1966. Şi...

Dar îi întâlni privirile, îl văzu cum trage cu sete din ţigare şi tăcu, zâmbind încurcat.

— Nu vă mai astâmpăraţi! şuieră printre dinţi, strivind ţigarea cu piciorul. Vă ţineţi de prostii. In loc să vă vedeţi de treabă...

II

Când, o jumătate de ceas în urmă, ieşi de la alimentară, îl găsi rezemat cu spatele de zid, aşteptându-1.

— Pantelimon, îl întrebă, de când îl cunoşti pe Zevedei? Pantelimon înghiţi cu greu şi-şi trecu pachetul în cealaltă mână.

— Nu-l cunosc. Nici nu ştiam că-l cheamă Zevedei. L-am zărit de vreo două, trei ori, şi m-au frapat petecele de la pelerină: parcă ar fi fost cârpite pe locul epoleţilor. Dar, cum spune directorul nostru, tovarăşul Ulieru, armata română n-a cunoscut pelerine cu epoleţi. De aceea e suspect... Poate, în epoca feudală...

— Lasă epoca feudală, îl întrerupse celalt. De ce spuneai că e suspect?

— Pentru că, aşa cum spune tovarăşul Ulieru, dacă s-ar putea dovedi cu certitudine, prin mijloace ştiinţifice, vreau să spun, dacă s-ar putea dovedi că petecele au fost cârpite pe locul epoleţilor, atunci pelerina este *sigur* furată de la Muzeul Armatei.

— Asta e altă mâncare de peşte, vorbi celalt scoţându-şi pachetul cu ţigări. Lasă în pace Muzeul Armatei. De când îl cunoşti pe Zevedei?

Pantelimon îşi trecu pachetul în mâna stângă. Dar se răzgândi repede şi, apucându-l cu mâna dreaptă, se trase spre zid.

— V-am spus. L-am cunoscut acum o jumătate de ceas. Mă

duceam la alimentară pentru nişte mezeluri, şi el m-a oprit, şi m-a întrebat: Vă rog, dacă nu vă supăraţi, îmi puteţi spune în ce an suntem?

Şi i-am răspuns...

Pantelimon îşi înălţă brusc fruntea, şi zâmbi.

— Nu înţelesem, credeam că mă întreabă de zi, şi i-am răspuns: 19 mai. Dar el m-a întrerupt: Nu, spuse, ştiu şi eu că suntem în 19 mai.

Dar, anul? în ce an suntem?...

— în ce an suntem? repetă celalt zâmbind. Şi d-ta n-ai bănuit nimic?

Pantelimon se apropie şi mai mult de zid.

— Am crezut că poate nu-i în toate minţile sau că...

— Adică, ce vrei să spui cu asta? Că i s-a întâmplat ceva? Că a fost amestecat în vreo afacere suspectă şi că, în sfârşit, de-acolo i se trag toate?

— Cam aşa ceva sau poate că... în sfârşit, înţelegeţi ce vreau să spun.

Celalt zâmbi din nou, apoi îşi aprinse absent ţigarea.

— Dar de ce în *1966?* întrebă privindu-l cu pleoapele brusc şi sever apropiate. Nu ţi s-a părut suspect că Zevedei a *precizat: 1966* şi nu un alt an, bunăoară 1956 sau 1960?

— Nu, recunoscu timid Pantelimon. Acum, că-mi spuneţi d-stră, parcă mi se pare şi mie suspect. Căci, în fond, de ce 1966?...

Celalt izbucni în râs.

— Prea mă crezi prost, tovarăşe.

Pantelimon păli şi încercă zadarnic să zâmbească.

— Eu? începu. De ce să vă cred cum spuneţi d-stră?... Eu... Dar se întrerupse, văzând apropiindu-se foarte grăbit, aproape în fugă, pe tânărul cu şapca trasă pe frunte.

— Plecase de-acasă, şopti gâfâind. Plecase cu cinci minute înainte.

— Delan-rul 13?

— Nu, de la 13 bis.

— Atunci te-a păcălit din nou. Ţi-am spus că la 13 bis... Dar, ît» sfârşit, deocamdată n-are importanţă.

Apoi, întorcându-se brusc spre Pantelimon.

— De unde ştiai de Muzeul Armatei? /

— Eu? Nu ştiu nimic.

— Tovarăşe Pantelimon, vorbi celalt printre dinţi, eu sunt un om bun de felul meu, dar..

Pantelimon îşi plecă umerii, şi se lipi de zid.

— Directorul nostru, de la administraţie, tovarăşul Ulieru, mi-a atras atenţia şi mi-a spus: Dacă s-ar putea dovedi cu precizie, prin mijloace ştiinţifice moderne, că în locul petecelor...

— Bine, bine, asta mi-ai mai spus-o. Dar de ce Muzeul Armatei?

— Tovarăşul director, Ulieru, spunea că e grav, pentru că era o piesă de muzeu. Cu alte cuvinte, era o piesă furată de la Muzeul Armatei.

Celalt îşi scoase ţigarea şi-l întrerupse clătinând de câteva ori mâna foarte aproape de obrazul lui Pantelimon.

— Dar dacă ai înţeles asta, cum de n-ai înţeles legătura cu 1966?

Căci Zevedei ţi-a vorbit de!966 iar nu de 1960 sau 1956!

îl privi din nou, cu pleoapele mult apropiate, apoi şuieră printre dinţi.

— Prea ne credeţi proşti, tovarăşe!

— Eu, tovarăşe? exclamă Pantelimon lipindu-şi mâna liberă de piept.

— Nu vă mai astâmpăraţi!

Apoi, întorcându-se brusc către tânărul cu şapcă.

— Ce era cu Slatina? îl cunoaşte cineva?

— E de la aceeaşi secţie cu Făinaru. Se referea la chestia dM septembrie.

— Atunci e suspect...

— Aşa spunea şi Făinaru. De aceea...

— Bine, am înţeles!, îl întrerupse privindu-l ameninţător în adâncul ochilor.

III

Ca în fiecare zi, câteva minute înainte de ora prânzului, se îndreptă spre biroul lui Ulieru. Dar în faţa ascensorului îl întâmpină dactilografa.

— Nu vă urcaţi degeaba, că astăzi n-a venit. Treburi, adaogă zâmbind, 20 mai, 21 mai, şi aşa mai departe...

Lui Pantelimon i se păru că dactilografa încercase să clipească din ochiul stâng, şi roşi, încurcat.

— înţeleg, spuse şi se îndreptă spre uşă. .„.,

Dar după câţiva paşi se întoarse şi întrebă coborând glasul:

— Este ceva special? Vreau să spun 20 sau 21 mai au vreo semnificaţie specială?

Dactilografa îl privi din nou, mirată, şi de data aceasta Pantelimon nu se mai îndoi: tânăra clipea într-adevăr cu înţeles, din ochiul stâng.

— Depinde de oraş, spuse, în anumite oraşe de provincie 20 mai e mai important decât 21 mai...

. — Oraşe de provincie, repetă visător Pantelimon. Ce curios!

Aseară, nu ştiu nici eu bine de ce, mă gândeam la oraşele de provincie.

La Slatina, bunăoară...

Ca şi cum nu 1-ar fi auzit, tânăra zâmbi şi, clătinând scurt din cap, îi întoarse spatele.

în ziua următoare, Pantelimon se hotărâse să dejuneze în laborator.

Desfăcuse pachetul cu mezeluri şi se pregătea să destupe o sticlă de bere, când în uşă apăru Ulieru.

— Te-ai şi întors? îl întâmpină Pantelimon cu bucurie. Atunci mergem la cantină...

Şi pentru că Ulieru tăcea, privindu-l preocupat, destupă sticla de bere, umplu un pahar şi i-l întinse.

— De unde ştiai că am fost la Slatina? îl întrebă Ulieru după ce sorbi cu grijă câteva înghiţituri.

Pantelimon tresări surprins.

— Ai fost la Slatina? Să mă trăsnească Dumnezeu dacă am ştiut ceva!

— Atunci de ce i-ai spus dactilografei că oraşul dumitale favorit e Slatina? De ce tocmai Slatina, unde mă aflam eu? Şi, pentru că suntem prieteni şi am încredere în d-ta, îţi spun că fusesem trimis într-o inspecţie...

Pantelimon îşi goli paharul şi se aşeză pe scaun.

— întâi şi întâi, n-am spus că Slatina e oraşul meu favorit. Nici nu-l cunosc. N-am fost niciodată la Slatina. I-am spus doar că, cu o seară mai înainte, mă gândeam nu ştiu nici eu bine de ce, mă gândeam la oraşele de provincie, bunăoară, la Slatina.

— Dar de ce tocmai la Slatina? îl întrerupse Ulieru căutându-i privirile.

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

— Pentru că, n-am apucat să-ţi spun, pentru că, în sfârşit, alaltăieri, îndreptându-mă către alimentară, m-am întâlnit din nou cu individul acela cu pelerină, ştii care... Tipul despre care spuneai că dacă s-ar putea dovedi cu precizie...

Ulieru se apropie în vârful picioarelor de uşă şi o deschise brusc, privi în dreapta şi în stânga, apoi se întoarse şi se reaşeză pe scaun. «

— Cred că nu e în toate minţile, continuă Pantelimon.

— Ai vorbit cu el?

— Doar câteva cuvinte. N-am apucat să-i vorbesc mai mult, pentru că... E o poveste întreagă.

— Dar ţi-a spus el ceva despre Slatina?

— Nu el. Se adunase acolo, pe trotuar, un grup întreg, şi cineva, nu mai mi-aduc bine aminte cine, a spus că şi la Slatina apare *Scânteia* cu data, să spunem, de 19 mai 1966 în loc de, cum ar trebui, 19 mai 1969.

Să vezi cum a fost...

Ascultându-1, Ulieru îşi trecea la răstimpuri batista pe frunte. Apoi o ascundea ruşinat în buzunar şi începea să-şi frece mâinile.

— Ar putea fi foarte grav, rosti în cele din urmă. M-ai băgat — , recunosc, fără să vrei, — ne-ai băgat pe amândoi într-o încurcătură din i care Dumnezeu ştie cine are să ne scoată.

— Dar de ce e atât de grav? întrebă turburat Pantelimon.

— Pentru că individul acela foarte suspect, individul cu pelerină a I adus vorba de ziarele din 1966.

— Dar ce s-a întâmplat în 1966?

Ulieru se ridică brusc şi deschise din nou uşa, privind până în fundul coridorului.

— Bună, bună! strigă, fluturându-şi mâna.

Apoi îşi apropie scaunul de al lui Pantelimon şi continuă în şoaptă.

— Să vorbim mai încet, că Petrescu Doi s-a întors să-şi verifice aparatele...

Se întrerupse şi răsuflă adânc.

— Ce s-a întâmplat în 1966? S-au întâmplat multe, în orice caz, în 1966 era mai bine ca

acum, în 1969. Şi atunci, înţelegi, dacă oamenii citesc ziarele din mai 1966 când noi, de fapt, suntem în mai 1969... E, în orice caz, ceva subversiv. E împotriva Statului. .

Se întrerupse o clipă, întoarse capul spre uşă, făcu un semn, şi continuă ridicând glasul.

— Este împotriva aşezării noastre socialiste, întâlneşti saboteuri în orice întreprindere. Nu e de mirare. Duşmanul de clasă nu renunţă la privilegiile pe care, pe bună dreptate, partidul şi poporul...

Uşa se deschise şi în prag apăru Ioanichie Petrescu. Intră, cu tabacherea deschisă, îmbiindu-i.

— Ştiu, ştiu bine că nu fumaţi, dar eu, în orice caz, vă pun la încercare...

Apoi, întorcându-se către Ulieru.

— Cum decurge ancheta, tovarăşe inginer?

— N-a fost anchetă, răspunse Ulieru încercând să pară detaşat, aproape plictisit. Am fost în misiune de control. Totul decurge conform planului...

Ioanichie Petrescu îl privea, zâmbind ironic.

— Şi cu toate acestea, n-au livrat nici 20% din comenzile noastre.

— Au să livreze, au să livreze totul conform planului... Dar mie mi-e foame, adaogă ridicându-se brusc. Şi cum nu mă prea împac cu mezelurile, mă duc la cantină.

— Azi au ciorbă de fasole, preciza Petrescu continuând să zâmbească.

Lăsă să treacă un răstimp, jucându-se absent cu tabacherea, apoi, fără să-l privească, se adresă lui Pantelimon.

— Nu ştiam că-l cunoşti pe Năstase...

Pantelimon tocmai sfârşise de desfăcut pachetul cu mezeluri.

— Nu cred că-l cunosc. Cine e Năstase?

— Ai stat mult de vorbă cu el alaltăieri, în faţa alimentarei Mătăsari. Să ştii că e un element foarte capabil. Şi un om integru. Poţi să ai toată încrederea în el. Dar, adaogă căutându-i privirile, pentru că suntem numai noi doi, îţi pot spune că 1-ai cam dezamăgit.

— Eu? exclamă Pantelimon ducându-şi mâna la piept.

— Dumneata. Ai fost reticent, parcă ţi-ar fi fost frică de el. Nu i-ai spus nimic de legăturile d-tale cu Zevedei, de când îl cunoşti, şi celelalte...

Pantelimon înghiţi cu greu, şi apucând paharul lui Ulieru, dădu peste cap restul de bere.

— Dacă ţi-e sete, continuă Petrescu, vino la mine, în laborator. Am întotdeauna o sticlă de bere rece.

— Nu, mulţumesc, nu mi-e sete. Dar pentru că veni vorba de tovarăşul Năstase şi de individul cu pelerină...

— Asta e mania lui, a lui Zevedei, îl întrerupse Petrescu: să poarte pelerina lui unchiu-său, colonelul.

— Tovarăşul Ulieru bănuia că a furat-o de la Muzeul Armatei.; — Nu, n-a furat-o. Unchiu-său, colonelul, a fost în armata

austro-ungară. A murit foarte bătrân, aproape centenar, la sfârşitul războiului. Dar Zevedei e un om ciudat: vrea să se distingă de popor, şi atunci recurge la orice semn distinctiv... Pantelimon prinse curaj, şi începu să-şi aşeze mezelurile pe o farfurie de plastic.

— în fond, ţine să se declare pe faţă duşman de clasă...

— Cam aşa ceva, spuse Petrescu deschizând tabacherea. Dreptul lui.

— Dreptul lui? se miră Pantelimon. într-o societate socialistă ca ; noastră?

— Aşa a crezut el. Şi a tras consecinţele. Ştii şi d-ta că a stat 15 ani la închisoare; 15 ani,

până a fost graţiat.

Pantelimon muşcase cu spor dintr-o felie de parizer, şi se trudea acum s-o mestece cât mai repede. loanichie Petrescu îl privea zâmbind.

— Şi dacă a fost graţiat, continuă după o pauză, nu mai poate fi

(arestat pentru că poartă pelerina lui unchiu-su... Dar vezi că nu se astâmpără. Are dreptate Năstase: sunt unii oameni care, oricâte li s-ar întâmpla în viaţă, nu se astâmpără.

Treptat, Pantelimon se lumină la faţă.

— D-aia întreabă în ce an suntem, spuse.

— Exact. Şi de aceea 1-ai decepţionat pe Năstase, încercând să te prefaci...

— Eu? exclamă Pantelimon cu oarecare greutate, căci avea gura l plină.

Petrescu râse cu poftă şi apoi, brusc, se hotărî şi alese o ţigare din ' tabacheră. v

— Una străină, cu filtru; pentru zile mari... Da, d-ta, reluă calm, cu un glas neutru. Ai încercat să joci rolul tânărului naiv şi cu capul în * nori, când noi toţi te cunoaştem, şi te apreciem ca pe un element strălucit, de încredere şi de viitor.

— Nu înţeleg, spuse Pantelimon. Să mă trăsnească Dumnezeu dacă înţeleg la ce faceţi aluzie.

— Răspundeai ca şi cum nu 1-ai fi cunoscut pe Zevedei...

— Dar nu-l cunosc.

— Dă-mi voie, te rog, îl întrerupse Petrescu ridicând braţul în aer.

Ca şi cum nu 1-ai fi cunoscut, iar pe de altă parte, te prefaceai că nu înţelegi legătura cu anul 1966.

— Acum înţeleg, mărturisi Pantelimon cu un aer de triumf. Foarte

probabil, 1966 este anul când a fost graţiat.

loanichie Petrescu îi privi câteva clipe în tăcere, fumând absent.

— Recunosc că eşti mare meşter, ştii să-ti ascunzi jocul. Dreptul d-tale, adaogă, regăsindu-şi zâmbetul. Dar dacă n-o ştiai, ţi-o spun eu:

Zevedei a fost graţiat, ca toţi ceilalţi, în 1964. O ştie toată lumea...

IV

Ca de obicei când vecinii ascultau programul de nouă seara, Pantelimon îşi propti coatele pe birou, îşi înfundă degetele în urechi şi, cu încăpăţânare, continuă lectura. De câte ori întâlnea un nume străin, îl silabisea de mai multe ori, cu glas tare. Celebrul fiziolog englez John A. Davenport... Da-ven-port. Da-ven...

Dar auzise semnalul bine ştiut - cele cinci bătăi în uşă, cu o scurtă pauză după a treia ciocănitură - şi se grăbi să deschidă.

— Ar trebui să te căsătoreşti şi d-ta, ca toţi tinerii de viitor, spuse Ulieru. Ai avea şi d-ta televizor, ai asculta programul de la nşuă seara...

Apoi coborând brusc glasul, adaogă:

— Hai să bem o bere.

După ce traversară bulevardul, Ulieru îl întrebă.

— Ce ţi-a spus Petrescu Doi după ce-am plecat eu? îl asculta atent, întorcând la răstimpuri capul, să văd dacă sunt singuri. Târziu, se opri din mers şi răsuflă lung, adânc, de mai multe ori.

— Vasăzică, ştie şi el ceva. Ştie cel puţin două lucruri: întâi, că la Slatina e fierbere mare de când cu explozia de la Fabrica de Cerneală.

Şi al doilea, ştie şi rezultatul anchetei... Tăcu brusc, ridicând ca din întâmplare capul către o fereastră deschisă de la etajul trei. Pantelimon îi urmări privirile, apoi porniră amândoi

deodată, grăbind pasul.

— Adică? îndrăzni să-l întrebe tîrziu.

— Ştie şi el că, în urma anchetei, s-a descoperit originea cernelii cu care se tipăreau până acum vreo două, trei săptămâni, numerele din *Scânteia* fals datate februarie şi martie 1966.

— Vasăzică, exclamă Pantelimon, Zevedei avea dreptate!

— Vorbeşte mai încet, îl întrerupse Ulieru. Omul d-tale avea dreptate, pentru că numerele apocrife există: le-am văzut şi eu. Le-am văzut la Slatina.

— Şi?... întrebă emoţionat Pantelimon.

— Nu înţeleg nimic, dar, evident, eu nu ştiu mare lucra. Ştiu doar ce mi s-a spus: că este la mijloc un complot vast şi foarte inteligent organizat... Mare ghinion! exclamă după un răstimp.

Se apropie de bordura trotuarului şi scuipă, cu furie, de mai multe ori.

— Mare ghinion! Şi pentru mine, că am fost trimis la Slatina, şi pentru d-ta, că te-a interesat o pelerină cu petece în dreptul epoleţilor, şi ai intrat pe mâna lui Năstase. Orice am face de aici înainte, suntem amândoi suspecţi. Ai văzut pe Petrescu Doi? A mai venit vreodată la dumneata, aşa, din senin, la ora prânzului?

— Nu cred.

— Asta, pentru că m-a zărit când am deschis uşa... Pantelimon călca cu privirile în caldarâm, absent, preocupat.

— Dar nu înţeleg de ce fel de complot ar putea fi vorba, murmură după o lungă tăcere.

— Nu înţeleg nici eu. Cei care au cumpărat ediţiile - tirajul real, din 1966, şi ediţiile apocrife, din 1969 - spun că textele sunt *aproape* identice. Doar câteva modificări, de altfel fără însemnătate, şi multe greşeli de tipar, mai multe ca de obicei...

— Atunci?

— Ei spun că e complot. Deocamdată, se silesc să descopere pe toţi cei care primesc asemenea exemplare antedatate. Căci ajung cu poşta de dimineaţă, odată cu exemplarele ediţiei curente. Dar, evident, oamenii au prins de veste şi le ascund, poate chiar le distrug... Deşi, pe de altă parte, adaogă după o nouă pauză, am auzit că în unele oraşe de provincie se vând la bursa neagră...

Cu mare atenţie, au pipăit amândoi banca, să vadă dacă e bine uscată, apoi s-au aşezat, tăcuţi.

— E curios, e cât se poate de curios, şopti Pantelimon mai mult pentru sine.

Ezită o clipă, apoi continuă cu un glas ferm.

— Vreau să spun, curios tip de complot... Să reproducă numere întregi din *Scânteia,* având totuşi grija să le antedateze cu trei ani, adică să le denunţe singuri că sunt apocrife...

— Aşa îmi spuneam şi eu. Dar, dacă organizatorii complotului vor să transmită mesagii în toată ţara, nu puteau găsi un mijloc mai sigur decât să le trimită prin chiar organul partidului.

Pantelimon, clătină din cap.

— Bine, dar acum, o dată descoperiţi, nu mai au nici o şansă.

Exemplarele vor fi controlate, unul câte unul, înainte de a fi expediate.

— Nu poţi controla, în fiecare noapte, zeci de mii de exemplare. Ai paraliza circulaţia ziarului... în plus, exemplarele apocrife apar neregulat, uneori două, trei zile în şir, apoi deloc, o săptămână întreagă...

Tăcu brusc, îşi frecă nervos mâinile, apoi spuse încet privind bordura trotuarului:

— Ar trebui să te însori, să ai şi d-ta o familie, să-ţi cumperi televizor. Eşti tânăr. Să nu ajungi ca mine, adaogă. Răsuflă adânc, obosit, şi întoarse capul spre Pantelimon.

— Tot ce ţi-am spus adineaori, nu le-am aflat la Slatina. Mi le-a spus Năstase, astă-seară. A venit la mine, şi mi le-a spus. Ca să-mi câştige încrederea, pretinde el. Şi, evident, m-a descusut, m-a întrebat tot ce e în lună şi în soare, dar m-a întrebat mai ales despre d-ta, de când te cunosc, şi celelalte... Iar la plecare mi-a mai spus ceva. Mi-a spus că te aşteaptă mâine, la el, la birou, către ora prânzului. Să n-ai nici o grijă, a adăogat, că dacă te va reţine acolo ceva mai mult, va telefona chiar el, acolo unde trebuie... ;

Plouase din nou, toată dimineaţa, şi, o dată ajuns în stradă, Pantelimon cercetă neliniştit cerul, îşi ridică gulerul macferlanului, îşi înfundă bascul până la urechi şi pomi cu pas repede. Dar peste câteva minute ploaia se înteţi şi fu nevoit să-şi deschidă umbrela. Se prefăcea că nu remarcă zâmbetele trecătorilor, întorcând capul ca să-l privească, aproape alergând zgribulit sub jumătatea de umbrelă - dar ştia că roşise. Ajuns la câteva case de numărul 4 se hotărî brusc şi închise umbrela.

— Eşti ud leoarcă, tovarăşe, exclamă Năstase când îl văzu intrând.

Să nu răceşti. Poate ar fi bine să iei o aspirină. Dacă nu ai la îndemână, îţi dau eu.

— Nu, mulţumesc, nu cred că va fi nevoie. Nu răcesc atât de uşor.

Rezemându-se de speteaza fotoliului, Năstase îl privi ironic şi totuşi afabil, aproape cu simpatie.

— Am auzit numai bine despre d-ta, începu brusc, îndeosebi directorul d-tale, tovarăşul Ulieru, te ridică în slava cerului. Spuneau că eşti pe cale de a face o mare descoperire. Nu ştiu ce substanţă care, în caz că...

Pantelimon zâmbi încurcat.

— Da, e în legătură cu una din materiile prime... Dar, vedeţi, e oarecum delicat... Intr-un anumit fel, e un secret de Stat...

— Ştiu, de aceea nici nu insist... D-ta nu fumezi? îl întrebă scoţând din buzunar un pachet de ţigări.

— Nu, mulţumesc. N-am fumat niciodată.

— Bine faci... Ştii de ce te-am chemat? îl întrebă privindu-l în ochi.

— Mi-a spus aseară tovarăşul Ulieru.

— Ce ţi-a spus?

— Mi-a spus să mă prezint la biroul d-stră pe la ora prânzului. Iar dacă mă veţi reţine...

— Nu ţi-a spus tot. De altfel, nici nu mă aşteptam să-ţi spună tot.

Să revenim, deci, la esenţial.

înghiţi cu sete fumul, apoi continuă, fără să scoată ţigarea din gură.

— Esenţialul, pentru noi, *nu* este povestea pe care ai auzit-o de la Zevedei. Esenţialul *pentru* noi este legătura, de care ai pomenit şi d-ta, acum trei zile, legătura între explozia de la Fabrica de Cerneluri din Slatina, tipografia clandestină unde se imprimă numeroasele false din *Scânteia* şi, mai ales, subliniez: *mai ales,* incidentul de la Muzeul Armatei, *tot* din 1966, incident care a dus la procesul subdirectorului.

Cunoşti detaliile, nu ţi le mai amintesc... Dar, adaogă scoţând ţigarea din gură şi plecându-se puţin deasupra biroului, cu privirile în ochii lui Pantelimon, d-ta mai ştii şi altceva... Bunăoară, continuă după o scurtă pauză, formula vopselelor prin care au fost alterate culorile câtorva uniforme din secolul XIX. Subdirectorul Muzeului spunea „modificări", dar de fapt erau falsuri, pentru că au fost schimbate radical culorile originale. Or, s-a dovedit la anchetă,

substanţele întrebuinţate nu se puteau obţine, în 1966, decât în două locuri: la Fabrica de Cerneală din Slatina, şi la laboratorul unde lucrai d-ta atunci, în 1966.

îşi stinse ţigarea, strivind-o îndelung, fără grabă, în scrumieră.

— De aceea te-am chemat, reluă târziu. Din scurta convorbire de acum patru zile, mi-am dat seama că ai remarcat şi d-ta legătura ce ne interesează... începe de unde vrei d-ta.

Pantelimon îşi dădu deodată seama că zâmbeşte şi se răsuci încurcat pe scaun.

— Dacă v-aş spune adevărul, începu brusc, cu glasul ferm, aţi crede că sunt ori prost, ori nebun - şi mi-aş pierde slujba, aş fi trimis la munca de jos. Dar eu tot vi-l spun, pentru că n-am încotro. Adevărul este că acum trei ani, în 1966, eu lucram tot la proiectul de care v-am spus, cel în legătură cu materiile prime. Sunt pur şi simplu nul în chimia cernelurilor. Iar despre schimbarea culorilor anumitor uniforme de la Muzeul Armatei, aud de asta pentru prima oară astăzi, de la d-stră. în ce priveşte explozia de la Slatina, ştiu doar ce mi-a spus aseară tovarăşul Ulieru.

— Nu m-ai înţeles bine, îl întrerupse, aproape sever, Năstase. Eu n-am spus că ai fi fost implicat direct în pregătirea cernelurilor. Ţi-am amintit, doar, că ai lucrat într-un laborator unde se puteau fabrica asemenea cerneluri. Nu numai că ai lucrat acolo, dar printre colegii şi colegele d-tale de laborator se află şi o anumită tânără, foarte frumoasă, care...

Pantelimon se îmbujora.

— A fost greşeala mea, spuse. Nu eram făcuţi unul pentru altul şi ne-am despărţit.

— Nu, nu mă refeream la asta. îţi aminteam doar că tânăra chimistă locuia în strada Luceafărului numărul 13, iar la 13 bis locuia Zevedei...

Pantelimon înghiţi de mai multe ori, cu efort, ca şi cum ar fi încercat zadarnic să-şi recapete glasul.

— E greu de crezut că n-ai întâlnit niciodată pe Zevedei.

— Şi totuşi acesta este adevărul, izbucni Pantelimon. Nu 1-am întâlnit!

— Să admitem şi asta, continuă calm Năstase. Dar este de neînchipuit că n-ai aflat nimic din tot ce se lucra, şi se vorbea, în celelalte secţii, bunăoară în laboratoarele cernelilor...

— V-am spus, sunt nul în chimia cernelilor.

— Şi, totuşi, colega d-tale, domnişoara Sanda Irineu, lucra în secţia cernelilor.

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

— Când eram singuri, spuse, nu discutam niciodată probleme de chimie.

— Dar când eraţi în grup? La cantină, bunăoară, sau în excursia pe care aţi făcut-o, cu alţi doisprezece colegi şi colege, în Munţii Neamţului, în vara 1966?

— Atunci am fost ultima oară împreună, vorbi grav Pantelimon, ridicând fruntea. Când ne-am întors la Bucureşti, nu mai era nimic între noi.

— Şi nu te-a frapat nimic din tot ce se vorbise şi se discutase atunci? Nu-ţi mai aduci nimic aminte? Bunăoară, de doctorul Magheru, care a fost apoi transferat la Slatina? Colegii d-tale spun că eraţi prieteni...

— Nu eram prieteni. De altfel, dacă vreţi să cunoaşteţi adevărul, din cauza lui m-am despărţit de Alexandra... ;

Năstase continua să-l privească, clătinând încet capul.

— Şi cu toate acestea, d-ta n-ai rupt definitiv legăturile cu tovarăşa Irineu. îi scriai la răstimpuri...

— Cărţi poştale ilustrate, zâmbi Pantelimon, căci făcea colecţie...

— Anul trecut i-ai trimis chiar o carte...

— Era o broşură în limba germană, ştiam că o interesează... Am i voit să-i fac plăcere.

— Dar nu i-a mai ajuns, continuă Năstase, pentru că între timp, tovarăşa Irineu schimbase din nou adresa. A fost trimisă în misiune în Suedia şi a rămas acolo...

Pantelimon păli, îşi trecu mâna prin păr şi începu să-şi şteargă picăturile de ploaie, parcă atunci le-ar fi simţit pentru întâia oară.

— Nu ştiai că a rămas în Suedia?

— Nu, răspunse absent Pantelimon.

Apoi îşi privi mâna udă şi o lăsă stânjenit pe genunchi.

— Dacă ţi-a rămas părul ud, atunci răceşti la sigur, spuse Năstase, ridicându-se. Să-ţi dau o aspirină.

Pantelimon o înghiţi supus şi goli pe nerăsuflate paharul cu apă.

— Mulţumesc, spuse aşezând paharul în colţul biroului.

— Dar ştii, nu s-a împăcat cu clima din Suedia şi a plecat mai departe. Mult mai departe... Se pare că s-a stabilit în Uganda...

VI

După ce ascultă convorbirea înregistrată la magnetofon, Ghibercea întoarse capul şi-l întrebă. _

.: — De ce i-ai spus că s-a stabilit în Uganda?

— Aşa, la întâmplare, să văd cum va reacţiona.

— A reacţionat cum nu se putea mai bine... Ori nu ştie nimic, şi atunci, vorba lui, e prost; ori îşi ascunde atât de bine jocul încât, tot vorba lui, ar putea fi pe jumătate nebun...

Tăcu, înălţând capul, şi-şi opri privirile în tavan.

— Timpul trece, ediţiile clandestine apar, e adevărat, la intervale neregulate, şi noi am rămas exact acolo de unde am pornit acum trei luni, când am descoperit primul număr apocrif.

Năstase îşi corectă poziţia pe scaun, apoi, văzând că tăcerea se prelungeşte, îndrăzni.

— Permiteţi, tovarăşe colonel, tot am aflat câte ceva.

— Bunăoară?

— Bunăoară, legătura între Slatina şi Muzeul Armatei...

— Măcar dacă am putea fi siguri că există o legătură...

— ... Sau că modificările introduse în text, şi mai ales greşelile de tipar, alcătuiesc un cod, prin care se transmit mesagii...

Ghibercea îşi întoarse încet fotoliul spre fereastră, continuând să examineze atent tavanul.

— Modificări introduse în text, repetă el rar. Cea mai importantă este şi cea mai misterioasă: „Visători din toate ţările, uniţi-vă!" Sau, cum spui, *mai ales* greşeli de tipar: „providenţă" în loc de „provenienţă", „confuzie" în loc de „difuzie" şi altele la fel. Cele mai multe, cu o literă în minus sau două litere în plus...

— Conform codului, sugeră timid Năstase.

— Dar, după trei luni, serviciile speciale încă n-au descifrat codul.

Năstase îşi corectă din nou poziţia pe scaun.

— Ştim, cel puţin, că se transmit mesagii unor anumite grupe subversive; foarte probabil, se organizează acte de sabotaj sau, şi mai probabil, se pregăteşte un complot...

Ghibercea îşi întoarse hotărât fotoliul spre Năstase, şi-l privi lung, pe sub sprâncene.

— Ştii foarte bine, tovarăşe, că dacă există duşmani de clasă şi se comit acte criminale de sabotaj, nu s-a remarcat nici o schimbare în ultimele trei luni. Totul se petrece ca şi cum numerele apocrife n-ar exista, sau n-ar circula. Este, sigur, o acţiune clandestină împotrivă Statului. Dar nu se văd rezultatele...

— Poate că n-au trecut încă la acţiune, sugeră Năstase...

— Şi asta e posibil... Singurul argument în favoarea ipotezei unei acţiuni organizate este Zevedei...

— Aşa vă spuneam şi eu...

— Dar nu în sensul în care crezi d-ta, continuă Ghibercea. Greşeala a fost făcută de la început, de când 1-aţi lăsat pe Zevedei să înţeleagă că am aflat multe despre el, că e deci urmărit pas cu pas. Bine că nu 1-aţi arestat! Atâta ar mai fi trebuit!... Dar, în orice caz, purtarea lui Zevedei nu se poate explica decât dacă există o organizaţie secretă din care, direct sau indirect, face şi el parte. Altminteri, ar trebui să-l considerăm nebun; şi nebun, *sigur* nu e.

— Şi cu toate acestea, începu timid Năstase.

— Cei care nu-l cunosc bine ţi-ar da dreptate, îl întrerupse Ghibercea. Căci ce sens ar avea să acosteze oamenii în faţa alimentarei Mătăsari, pe care o *ş ţie* sub supravegherea d-tale, să-i acosteze şi să-i întrebe în ce an suntem, aducând deci vorba despre exemplarele apocrife? Şi ce sens ar avea pelerina lui cu două petece cusute pe locul epoleţilor? Nimeni din toţi cei care 1-au întâlnit vreodată şi 1-au văzut vorbind despre exemplarele din anul 1966, nimeni nu-l mai poate uita.

Omul se poartă ca şi cum ar vrea să atragă atenţia asupra lui, şi în aşa fel încât *să nu poată fi uitat.* Mai ales când unul ca d-ta, evident, în interesul serviciului, îţi trimiţi curierii în strada Luceafărului nr. 13, şi, repeţi adresa în gura mare.

Năstase îşi îndreptă din nou poziţia, pregătindu-se să se justifice.

— Ştiu, a trebuit s-o faci, dar a fost o greşală... Să revenim însă la obiectivul pe care-l urmăreşte Zevedei. Nu există decât o singură, explicaţie: omul a pierdut legătura cu agentul sau superiorul lui. Ştie că se găseşte undeva, aici, în Capitală, şi îi tot transmite semnale. Probabil că azi, mîine, va afla de el tot Bucureştiul. Şi Zevedei speră să se pomenească într-o noapte cu omul pe care-l aşteaptă...

— Ambele locuinţe sunt supravegheate 24 de ore din 24, vorbi Năstase. Şi nr. 13 şi 13 bis. Avem observatori la numerele 10, 12 şi 14.

Toţi cei care îl vizitează pe Zevedei, sau pe vecinul lui, Ioan Roată, au fost urmăriţi şi, când a trebuit, interogaţi. Iar în timpul nopţii nu 1-a căutat nimeni. Şi nici Zevedei n-a ieşit vreodată din casă după ora 10 noaptea.

— Asta o ştiam şi eu, îl întrerupse Ghibercea. Dar odată şi-odată, ziua sau noaptea, are să-şi contacteze omul de legătură pe care-l aşteaptă. Altminteri... ,,

— Deci, e vorba de un complot, spuse Năstase ca să întrerupă tăcerea...

— într-un anumit fel, da. Dar dacă e complot, şi Zevedei a pierdut legătura, şi tot o caută mereu, cum se face că astăzi, 26 mai, s-au descoperit deja exemplare în 14 oraşe, ca să nu mai vorbesc de Bucureşti? Cum se face că...

Se întrerupse şi începu să se joace cu degetele pe birou. Apoi apăsă pe butonul din stânga telefonului, şi când uşa se deschise, spuse fără să întoarcă capul.

— Adu-mi ultimul dosar cu rezultatele serviciilor speciale.

Aştepta tăcut, continuând să-şi mişte degetele într-un ritm curios, ca şi cum le-ar fi mişcat când pe claviatura unui clavecin, când pe o tobă.

— Ultimul dosar pare tot atât de nul ca şi cel de săptămâna trecută, şopti după ce răsfoi primele pagini. S-au înregistrat toate greşelile de tipar, s-au făcut tabele şi statistici, au fost consultaţi doi eminenţi matematicieni şi chiar un specialist în computerele electronice... Şi până azi, nimic. Nu ştim nimic!

— Dar de ce să ne mai ascundem după deget, tovarăşe Năstase?!

Ştii la ce fac aluzie, adaogă după o pauză coborând uşor glasul. Am înţeles şi noi, s-a înţeles şi sus, apoi şi mai sus... S-a înţeles asta demult.

Nu există în toată ţara şi nici n-ar putea exista o tipografie capabilă să furnizeze asemenea ediţii apocrife. Deci, ne consolăm măcar cu această ipoteză: că exemplarele apocrife ar putea fi tipărite la una din ambasadele din Capitală. Una din ambasadele ţărilor prietene... sau mai puţin prietene, adaogă încercând să zâmbească. Dar este doar o ipoteză...

— Şi totuşi, îndrăzni Năstase, cerneala fabricată la Slatina...

— Dacă am putea fi siguri măcar de asta! exclamă Ghibe. ^ea. Să admitem, totuşi, că este aceeaşi cerneală. Dar unde e tipografia, şi cum se asigură circulaţia? Şi pentru ce, în ce scop! *Cui prodest?* dacă ai învăţat cumva latina în liceu să-ţi mai aduci aminte. *Cui prodest?*

„Visători din toate ţările?"... Dar unde sunt? Şi cine sunt?...

VII

în fiecare zi, câteva minute înainte de prânz, Pantelimon se îndrepta hotărât spre biroul lui Ulieru. Dar pe măsură ce se apropia, încetinea pasul. Ajuns în dreptul ascensorului se rezema de perete şi deschidea ziarul. Dar nu izbutea să citească. La răstimpuri îşi ridica privirile şi cerceta pendula. Apoi îşi împăturea ziarul şi pornea agale spre cantină.

Ajungea printre cei din urmă şi mânca la repezeală, rară poftă, cu ochii în farfurie. Dacă îi vorbea cineva, tresărea speriat, clipind din ochi, silindu-se să zâmbească. Sfârşea întotdeauna prin a se interesa de cel mai apropiat magazin cu umbrele.

— Deci este adevărat ce se vorbeşte, auzi glasul lui Ulieru în spatele lui. Vrei cu tot dinadinsul să-ţi cumperi o umbrelă!

După ce-i strânse viguros mâna, Ulieru îl privi, încruntându-se.

— Dar ce se întâmplă cu d-ta? Pari de pe altă lume.

— Au reînceput insomniile, răspunse încruntat Pantelimon.

(Tovarăşul Năstase avea dreptate: am răcit săptămâna trecută. M-a pătruns ploaia şi deşi mi-a dat o aspirină, părul mi-era ud, mai ales la ceafă, şi am răcit. De aceea tot voiam să-mi cumpăr o umbrelă solidă.

Poate una din acelea de-acolo, adaogă întinzând braţul şi arătându-le.

Ieşind din magazin, Ulieru îi spuse.

— Dacă n-ai altceva de făcut, haide cu mine... Nu ne-am văzut de o săptămână, continuă coborând glasul. Dar în săptămâna asta am aflat mai multe despre d-ta decât am aflat în doi ani.

Pantelimon întoarse brusc capul şi-l privi curios.

— ... Şi sunt sigur că şi d-ta ai aflat tot atât de multe despre mine, continuă Ulieru zâmbind. Pentru că, deşi nu ne-am mai întâlnit, am comunicat prin intermediar. Năstase îmi repeta tot ce discutase cu d-ta, iar uneori deschidea magnetofonul şi îmi cerea să comentez anumite pasagii. Fără îndoială că acelaşi lucru s-a petrecut şi cu d-ta...

— Acelaşi lucru, şopti Pantelimon plecându-şi privirile. Exact acelaşi lucru...

— Nu trebuie să-ţi faci proces de conştiinţă, reluă Ulieru. Aşa sunt vremurile...

întoarse capul şi se opri, răsuflând adânc.

— Dar nu pentru asta te căutam. M-au interesat interpretările d-tale.

— Ce interpretări? îl întrerupse speriat, Pantelimon.

— Tot ce-ai spus despre Zevedei. Este pasionant. Deci, adaogă coborând mai mult glasul, îl cunoşti bine. Când 1-ai întâlnit?

— Nu-l cunosc deloc. L-am întâlnit o singură dată, atunci când m-a oprit să mă întrebe în ce an suntem... Dar tovarăşul Năstase are o

întreagă colecţie de convorbiri înregistrate pe bandă, şi le-am ascultat şi eu; unele, chiar de două, trei ori...

Se opri din mers şi întoarse capul spre Ulieru. De data aceasta un zâmbet îi lumina întregul obrazul.

— Acest Zevedei, continuă cu o neaşteptată fervoare în glas este un om mai mult decât interesant. Este unic! Probabil că de aceea adorm atât de târziu. Nu e noapte să nu mă gândesc la el, şi încerc să înţeleg ce voia să spună când afirma că: „Am făcut politică 15 ani".

— „... puţwărie tot i5 ani", continuă Ulieru zâmbind, „şi vreau să înţclc,: .."

— „Vreau să înţeleg sensul acestor 30 de ani", reluă Pantelimon.

„Căci ambele perioade alcătuiesc o totalitate."

— Cred că el a spus „ambele faze", îl întrerupse Ulieru. Dar e acelaşi lucru.

— „De aceea mă interesează problema timpului", continuă să citeze Pantelimon. Problema timpului, repetă visător. Se opri din nou, şi căută privirile lui Ulieru.

— Dar asta nu poate avea nici o legătură cu ziarele antedatate 1966...

— Şi totuşi, Năstase îl bănuieşte pe el, vorbi absent Ulieru. Hai mai bine să mergem.

— Evident, antedatarea ziarelor trădează o anumită preocupare cu „problema Timpului". Dar tot ce-a spus mai înainte Zevedei, dacă a fost sincer, şi eu cred că a fost - poate e nebun, dar e sincer - tot ce-a spus mai înainte indică altceva... Nu ştiu dacă ai ascultat toată convorbirea înregistrată în acea zi.

— Am ascultat o bună parte, dar nu ştiu dacă a fost întreaga convorbire. Te referi, foarte probabil, la ce-a spus Zevedei, despre von Braun...

— Exact! exclamă Pantelimon. Am ascultat acel pasaj de trei ori şi îl ştiu aproape pe dinafară. M-a încântat, înainte de toate, sinceritatea lui, când a subliniat că fenomenul politic îi este, acum, perfect indiferent.

— A mai spus ceva, mai înainte, interveni Ulieru. A spus: „Misterul antedatării ziarelor este un pseudomister. Este pur şi simplu o performanţă de ordin tehnologic."

— Cred că asta a spus-o în urmă, *după* ce-a insistat că fenomenul politic îi este, acum perfect indiferent. Dar asta n-are importanţă. După ce-a vorbit de „problema Timpului", a adăogat: „Ar trebui să mă încurajaţi, căci cei ca mine, pasionaţi de problema Timpului, nu au, şi nici nu pot avea, vreo putere politică".

— „Aduceţi-vă aminte de răspunsul lui von Braun când Hitler i-a cerut să grăbească perfectarea rachetelor, ca să asigure victoria.

Pantelimon se opri şi-i apucă braţul.

— I-a spus: „Pe mine nu mă interesează cum să câştigăm mai repede războiul; pe mine mă interesează să ajungem mai repede în Lună. Şi aşa s-a întâmplat: germanii au pierdut războiul, dar datorită lui von Braun, au ajuns în Lună!"

— Haide să mergem, îl îndemnă Ulieru, după ce mai întoarse o dată capul şi cercetă strada.

— Şi cu toate acestea, reluă târziu Pantelimon, exemplul lui von Braun poate fi înţeles în două feluri. Poate Zevedei vrea să spună: pe mine mă interesează „problema Timpului" şi von Braun ilustrează admirabil triumful celui care a privit *departe,* peste ani, dincolo de ani, dincolo de timp. Pe de altă parte, i se poate răspunde: dar triumful lui von Braun este pur tehnologic şi, ca atare, se traduce prin putere politică...

— în acest caz, îl întrerupse Ulieru.

— în acest caz, citând exemplul lui von Braun, Zevedei s-a gândit la altceva... Dar la ce? De aceea nu pot să dorm, adaogă după o pauză.

Mă răsucesc în pat, şi mă tot întreb: la ce s-a gândit?

— Poate nu s-a gândit la nimic, spuse Ulieru.

— Atunci, ar fi şi mai interesant, pentru că, în acest caz, fără să vrea, fără să-şi dea seama, s-a trădat!

Se opri brusc, şi apucându-i braţul, îl întrebă în şoaptă:

— I-o spun eu sau i-o spui d-ta? Ar putea fi primul pas către descifrarea codului...

— Spune-i-o d-ta, căci eşti tânăr şi ai nevoie de galoane. Dar spune-mi şi mie. Am să i-o repet şi poate se va convinge că nu-i ascund nimic.

întoarseră amândoi capetele şi-şi rotiră privirile de jur împrejur.

— Von Braun, Lună, alunizare, începu Pantelimon. Mesajele ar putea fi transmise printr-un cod fondat pe fazele Lunii. Greşelile de tipar şi celelalte modificări aduse ediţiei originale şi-ar putea găsi sensul ţinându-se seama de indicaţiile calendarului lunar.

— Nu înţeleg, şopti Ulieru........

— Şi totuşi, în fond, e destul de simplu. Deschizi ziarul, citeşti informaţiile din ziua aceea: lună plină, sau în creştere, sau în descreştere, şi cauţi greşelile de tipar. Să spunem, azi e lună plină; numeri deci 12 cuvinte - sau 12 litere - după prima greşeală de tipar, şi apoi treci la a doua greşeală, la a treia, şi aşa mai departe. Copiezi aceste cuvinte sau, poate, numai literele iniţiale - şi ai aflat mesajul.

— Să fie oare aşa? şopti emoţionat Ulieru.

— Nu ştiu, pentru că n-am văzut nici un exemplar din ediţiile apocrife. Dar s-ar putea verifica.

— Haide să mergem! spuse Ulieru.

Păşea gânditor, întorcând la răstimpuri capul spre Pantelimon şi privindu-l curios, cu admiraţie şi totodată cu teamă.

— Te felicit, şopti târziu. Şi mă bucur că ai încredere în mine...

Ştii, nu m-am simţit bine când te-am auzit vorbind de fosta d-tale dragoste, d-ra Irineu. Nu ştiam. Ne cunoaştem de aproape doi ani, şi nu mi-ai spus nimic...

VIII

— Mă tot gândeam, azi dimineaţă, în avion, începu Pantazi după ce le strânse mâinile, mă gândeam: cu ce seamănă? Şi adineaori, intrând aici, am înţeles; e ca în povestea aceea cu satul care îşi omorâse bătrânii, îi omorâseră pe toţi, afară de unul singur. Iar când s-au încurcat lucrurile... Cunoaşteţi urmarea.

— S-au făcut greşeli, spuse Ghibercea zâmbind încurcat. Pantazi îl privi scurt, clătină din cap, apoi se aşeză în fotoliu.

— Partidul nu face niciodată greşeli, continuă scoţându-şi scobitoarea din gură şi aşezând-o pe marginea ceştii cu cafea. Doar conjuncturile se schimbă... Şi ce"plăcere, adaogă rotindu-şi ochii în jurul mesei, ce plăcere să văd că nu mi-aţi uitat tabieturile: cafea turcească, fără caimac...

Un zâmbet timid le lumină pentru câteva clipe feţele. Apoi toţi şase îşi îndreptară privirile spre Ghibercea. Cu un tremur aproape imperceptibil al mâinii, Pantazi apucă ceaşca şi sorbi pe îndelete, cu încântare.

— Exact ca pe vremurile bune... Dar fabula cu satul fără bătrâni, adăogă întorcându-se către Ghibercea, mă pune pe gânduri. Dacă m-aţi adus cu un avion special înseamnă că lucrurile s-au încurcat rău de tot.

Şi pentru că, pe vremuri bune, se spunea că am iarba fiarelor...

Ca la un semnal, toţi şase izbucniră într-un râs scurt, sfios, căutând privirile lui Ghibercea.

— ... V-aţi închipuit că, doar ce-am să scot iarba fiarelor din buzunar, am să ating lacătul şi, ca prin farmec, au să se sfarme toate încuietorile.

Apucă ceaşca, o dădu peste cap, apoi, adresându-se lui Ghibercea, întrebă:

— Despre ce e vorba?

Ghibercea îi întinse un dosar.

— îmi închipui că ştiţi deja despre ce este vorba.

Pantazi deschise dosarul şi luă în mână un exemplar din *Scânteia,*

îl parcurse dintr-o singură privire, apoi îl aşeză cu grijă la loc.

— E din 6 iunie 1966, spuse.

— A apărut şi s-a distribuit acum trei zile, precizează Ghibercea.

N-aţi auzit nimic despre ediţiile apocrife ale *Scânteii?*

Pantazi luă scobitoarea, o rupse în bucăţele şi începu s-o mestece încet, concentrat.

— De doi ani verific identitatea şi cercetez dosarele lucrătorilor de la uzinele pe care le cunoaşteţi. Nu prea am timp de altceva... Evident, am auzit şi eu multe, ca toată lumea. Dar nu ştiu nimic precis, adaogă începând să depună, meticulos, fără grabă, fărâmele de scobitoare pe marginea farfurioarei.

Ghibercea se adresă unui tânăr pe jumătate chel, cu ochelari negri, aşezat la capătul mesei.

— începe d-ta, Dumitraşcu.

Pantazi îl ascultă, răsfoind în acelaşi timp dosarul. După câteva minute, ridică mâna şi-l întrerupse.

— Ziarele acestea, apocrife, cum le spuneţi, au fost tipărite sau în tipografia *Scânteia* sau au fost procurate de una din ambasadele din Capitală.

— Aşa credem şi noi, zâmbi cu înţeles Ghibercea. Şi pentru că suntem siguri că n-au fost tipărite la tipografia noastră, ne întrebăm de ce au fost introduse şi difuzate de vreo ambasadă. Ascultaţi mai departe...

Pantazi scoase din buzunar o altă scobitoare şi, cu capul plecat, apropiindu-şi uşor pleoapele, ascultă rezultatele cercetărilor întreprinse

de serviciile speciale: analiza hârtiei şi a cernelii, statistica greşelilor de tipar, încercările de descifrare a codului prin care sunt transmise mesajele.

— Dar de unde ştim că sunt trimise mesaje? întrebă Pantazi.

— Altminteri, ce sens ar avea toate eforturile noastre acestea, considerabile, de a tipări şi a distribui în toată ţara câteva mii de exemplare apocrife? vorbi Ghibercea. Pentru că, o să vedeţi, mai sunt şi alte elemente. Ascultaţi mai departe.

Pantazi îşi rezemă coatele de birou şi, sugând discret vârful scobitoarei, ascultă.

— Ce e cu pelerina lui Zevedei? întrebă deodată. L-am cunoscut şi eu pe vremuri...

La semnul lui Ghibercea, Năstase deschise dosarul din faţa lui şi citi câteva fraze, în timp ce pe ecran apăruse Zevedei ieşind radios din alimentara Mătăsari şi săltându-şi pelerina pe umeri.

— De felul lui e mai puţin vesel, adaogă Năstase. Dar în ziua aceea găsise şuncă...

Imobilizat pe ecran, Zevedei continua să zâmbească, cu pachetul în mâna stângă, iar cu dreapta pregătindu-se să-şi aranjeze pelerina.

— A fost pelerina unui unchi al lui, colonelul Bruno Flondor, din armata austro-ungară, explică Năstase. Dar acum cred că e util să asculţi una din primele convorbiri, continuă

cercetând magnetofonul „Eu am făcut politică 15 ani, se auzi vocea lui Zevedei, şi puşcărie tot 15 ani... De aceea *trebuie* să înţeleg problema timpului..."

Câteva minute în urmă, Pantazi ceru să i se repete pasajul cu von Braun. Li se aduse a doua cafea şi începu s-o soarbă pe îndelete, ascultând pe Năstase citind fişa lui Pantelimon. Origine socială sănătoasă. Fiu de muncitori din Valea Jiului. Student eminent, deşi lipsit de spirit politic, înainte chiar de a-şi lua doctoratul i s-a acceptat un proiect destul de îndrăzneţ la secţia C. După şase luni de cercetări, rezultatele s-au dovedit atât de neaşteptate încât proiectul a fost trecut, cu prioritate, la secţia A, iar Pantelimon promovat şef de laborator, cu grad de asistent universitar. Fără a se cunoaşte motivul, rupe logodna cu tovarăşa Sanda Irineu, colega lui de laborator. Devine suspect în noiembrie 1967 şi se află de-atunci sub supraveghere. Nu are prieteni.

Singurul cu care stă de vorbă la cantină şi se întâlneşte câteodată este tovarăşul Ulieru, de la direcţia contabilităţii.

— Cum arată? întrebă Pantazi.

îl văzu pe ecran, în faţa alimentarei Mătăsari, apoi în laborator, privind încruntat conţinutul unei retorte, apoi înaintând pe stradă alături de Ulieru; în cele din urmă, apucând braţul unei tinere, parcă ar fi vrut s-o îmbrăţişeze.

— Este tovarăşa Sanda Irineu, explică Năstase. A studiat patru ani, la Facultatea de Chimie din Moscova. Specializată în aniline şi cerneluri, în noiembrie 1967 a fost trimisă la un congres la Stockholm şi nu s-a mai întors. Actualmente în Uganda. Colecţionează cărţi poştale ilustrate, din lumea întreagă.

Năstase rezumă apoi convorbirile lui cu Ulieru şi cu Pantelimon răsfoind dosarul şi citind adesea fraze întregi sau, la cererea lui Pantazi, deschizând magnetofonul şi lăsându-l să vorbească. După un sfert de ceas, ascultând pentru a doua oară explicaţiile lui Pantelimon relativ la posibilităţile unui cod construit pe fazele lunii, se întoarse spre Ghibercea.

— Şi? întrebă. Aţi încercat?

Ghibercea zâmbi, neîncercând să-şi ascundă satisfacţia, şi ridică din umeri.

— Serviciile speciale au început calculele chiar în noaptea aceea, 2 spre 3 iunie, pe baza ediţiei apocrife din acea dimineaţă. Nici un rezultat. S-au cercetat apoi toate numerele anterioare. Nimic... Ipoteza lui Pantelimon e destul de ingenioasă, dar codul, admiţând că *există* un cod, n-a fost încă descifrat...

Pantazi rămase pe gânduri şi nimeni nu îndrăzni să turbure tăcerea.

— înainte de a proceda mai departe, începu el târziu, trebuie să vă fac o mărturisire: m-aţi adus degeaba. Nu vă pot ajuta. Pentru simplul motiv că problema aceasta depăşeşte teritoriul naţional. Şi eu nu sunt bun la probleme de ordin internaţional. Ar trebui să consultaţi serviciile anumitor ţări prietene...

— Am fâcut-o demult, spuse Ghibercea. Nici nu se putea altfel, pentru că aflaseră şi ei, probabil câteva ceasuri după noi. Au urmărit şi ei aceleaşi piste ca şi noi: explozia de la Fabrica de Cerneală, procesul sub-directorului Muzeului Armatei, supravegherea tipografiei şi a distribuţiei ziarului. I-am întâlnit peste tot. Şi, foarte probabil, au utilizat şi ei calculatoarele electronice... Fără nici un rezultat.

— Şi totuşi, începu Pantazi mestecând cătai un rest de scobitoare, totuşi, afacerea *nu poate fi* decât internaţională. Noi suntem o ţară mică, şi duşmanii noştri interni au fost demult anihilaţi sau reduşi la

neputinţă. Este imposibil de închipuit că, sub ochii noştri, s-a putut organiza în ultimele trei, patru luni, o acţiune subversivă de asemenea proporţii şi dispunând de mijloace tehnice pe

care le-ar invidia multe ţări...

Ghibercea îl ascultase privind triumfător în jurul lui.

— La aceleaşi concluzii am ajuns şi noi, spuse. Dar se pune necontenit întrebarea: De ce? în ce scop? Dacă ediţiile apocrife trimit mesaje subversive, de ce nu se întâmplă nimic mai mult, şi nimic *altceva* decât se întâmpla până în iarna trecută? Şi, de orice fel de acţiuni subversive ar fi vorba, mijloacele folosite sunt prea complicate şi prea costisitoare.

Vecinul din stânga lui Ghibercea înălţă mâna.

— Dacă permiteţi, tovarăşe colonel, aş vrea să pun o întrebare tovarăşului Pantazi... Când aţi spus că problema este internaţională, la ce v-aţi gândit?

înainte de a-i răspunde, Pantazi, îl privi lung, parcă atunci 1-ar fi văzut pentru întâia oară.

— M-am gândit că s-ar putea ca înşişi autorii operaţiei să ne fi sugerat ideea mesajelor subversive şi a complotului.

— Nu prea înţeleg...

— Nici eu, adaogă Ghibercea. De ce şi-ar fi dat atâta osteneală?

Pantazi apucă farfurioara şi o trase încet în faţa lui.

— Mulţumesc, spuse. Numai aici se poate bea cea mai bună cafea *Jară caimac.* Nu înţeleg cum o faceţi...

Apropie ceaşca de buze şi sorbi cu grijă.

— Şi, ca de obicei, e fierbinte, adaogă. Excelentă!... Ca să revenim la ce spuneam adineaori. Spuneam: s-ar putea ca mesajele să existe, dar să nu se refere la o acţiune subversivă la noi în ţară. S-ar putea ca mesajele să fie adresate altor grupuri din alte ţări; şi ca să ajungă mai sigur la destinaţie, le trimit prin ediţiile falsificate ale ziarului nostru.

— Greu de crezut, îl întrerupse Ghibercea zâmbind. Prea complicat.

— Am spus: *s-ar putea. E o* simplă ipoteză. Dar se mai pot face şi altele.

— Bunăoară? întrebă Ghibercea.

— Am să vi le spun mai târziu, după ce voi mai afla amănunte.

Deocamdată aş vrea să ştiu dacă asemenea exemplare apocrife au fost expediate peste frontiere. Mai precis, dacă ele se află cumva în colecţiile bibliotecilor centrale sau în redacţiile ziarelor comuniste din Europa, sau chiar în lumea întreagă, peste tot unde se expediază; *Scânteia.* Credeţi că e posibil să avem, în timp util, informaţii precise?

— E posibil, răspunse Ghibercea. Dar dacă au fost cumva trinise, e greu de crezut că au fost păstrate în colecţie. Văzând că sunt datate *1966,* s-a putut crede că este la mijloc greşeala sau neglijenţa expediţiei, iau fost aruncate...

— Totuşi ar fi bine să încercăm. Dacă ar fi observat că eroarea sau neglijenţa se repetă s-ar fi adresat administraţiei ziarului. Ştiţi cumva de vreo reclamaţie în acest sens?

Ghibercea privi întrebător în jurul mesei.

— Da, vorbi vecinul lui Pantazi, cel care îi adusese cafelele. Au fost cel puţin două plângeri: una de la Biblioteca Centrală din Mexico City şi cealaltă de la redacţia ziarului *Unità.*

— Ce fel de plângeri? întrebă Ghibercea.

— Amândouă la fel: că li se trimit, la răstimpuri, numere vechi şi astfel li se descompletează colecţia. Dar nu mi-a trecut prin minte că ar exista vreo legătură cu exemplarele apocrife, adaogă îmbujorându-se.

— Când s-au făcut plângerile?

— Cea din Mexico în martie, cea din Italia, câteva săptămâni mai târziu. *Unità* ne-a trimis chiar lista numerelor care lipsesc din colecţie.

Evident, e vorba de...

— Atunci e simplu, îl întrerupse Ghibercea apăsând pe unul din butoanele roşii.

IX

Şedinţa a fost reluată la 2,15. In dreptul fiecăruia se afla un termos cu o oranjadă şi, într-un pahar, cafea *espresso* cu gheaţă. Numai lui Pantazi i se aduse cafea turcească şi o carafă cu apă rece. Ascultă absent raportul unui inspector despre oraşele unde au fost colectate exemplare apocrife, ce fel de oameni le-au primit, ce-au declarat la interogatorii. Marea majoritate, muncitori sau şefi de organizaţie.

Foarte puţini intelectuali, şi aproape toţi membrii de partid. La început, aruncau exemplarele apocrife, mai ales că unii primeau în aceeaşi dimineaţă şi ediţia curentă. Dar în ultimul timp au prins de veste, şi le l duc la sediu sau le vând amatorilor...

— Ce fel de amatori? întrebă Pantazi.

— Oameni de tot felul, colecţionari de curiozităţi. Au fost anchetaţi şi ei. Nu par suspecţi, în aparenţă, de bună credinţă; dar, evident, vorbesc în dreapta şi în stânga, şi vrând, nevrând, fac publicitate... S-a aflat acum în toate oraşele de provincie.

— Aşa am aflat şi eu, spuse Pantazi rupând meticulos scobitoarea.

Unii se amuză, alţii se bucură. Spun: iată că se *pot face* acte de sabotaj, şi Securitatea'nu izbuteşte să dea de urma autorilor.

— Asta e partea cea mai gravă a afacerii, interveni Ghibercea.

Publicitatea. E greu de ştiut câţi şi-au dat seama de modificările textelor şi de greşelile de tipar. Mulţi n-au remarcat nici măcar principala modificare: „Visători din toate ţările, uniţi-vă!". Dar îi încântă succesul operaţiei.

— Poate că şi asta face parte din program, spuse Pantazi. Dar dacă ar fi numai asta!... Vă ascult, adaogă văzând că tăcerea se prelungeşte.

— Cred că am spus esenţialul, încheie inspectorul după ce mai răsfoi o dată dosarul.

Pantazi îşi băgă automat degetele în buzunarul de sus al hainei, dar căută zadarnic. Câteva clipe în urmă, Ghibercea îi întinse un tub de celofan plin cu scobitori. Surprinse acelaşi gest la alţi patru, şi zâmbi.

— Mulţumesc, spuse Pantazi. Mă bucur să văd că nu mi-aţi uitat ticurile şi tabieturile... Aş vrea totuşi să ne reîntoarcem o clipă la principalii suspecţi: Pantelimon, Zevedei şi d-ra Irineu. Dacă e vorba de o acţiune, şi deci de o organizaţie, înţeleg rolul d-rei Irineu, dar mai puţin pe al celorlalţi doi sau trei, dacă numărăm şi pe Ulieru...

— în ceea ce priveşte pe Zevedei, interveni Ghibercea, ar fi totuşi un indiciu.

Şi expuse ipoteza lui: purtarea lui Zevedei nu se poate explica decât presupunând că a pierdut legătura. Pantazi îl ascultă atent sugând la răstimpuri scobitoarea.

— Foarte interesantă ipoteza d-tale. Dar mă întreb dacă nu cumva ne-au atras de la început în cursă, momindu-ne cu piste fictive pelerina lui Zevedei, explozia de la Fabrica de Cerneală, neregulile de la Muzeul Armatei, şi poate mai sunt şi altele, pe care nu le cunosc...

— Şi cu toate acestea, interveni Năstase, există o legătură între ei pentru că Sanda Irineu, când era logodită cu Pantelimon, locuia alături de locuinţa lui Zevedei, iar doctorul Magheru a fost mutat la Fabrica de Cerneală din Slatina...

— E adevărat, reluă Pantazi, dar s-ar putea ca această legătură, destul de suspectă, să fi fost utilizată drept momeală; şi anume, ca să ne mobilizeze toate energiile în jurul unui complot intern, fictiv, camuflând sursa şi caracterul internaţional al operaţiei. Dacă este aşa, au reuşit, căci am pierdut trei luni...

Ghibercea păli uşor şi-l privi încruntându-se.

— Ce-am fi putut face?

— Nu e un reproş, continuă Pantazi. Pentru că, în orice caz, aţi anchetat cu eficienţă pe Zevedei, i-aţi comunicat lui Pantalimon declaraţiile — mă refer în special la pasajul despre von Braun — şi aţi identificat astfel structura codului...

Ghibercea privi în jurul mesei, zâmbind ironic.

— D-ta glumeşti, tovarăşe, spuse continuând să zâmbească. V-am atras atenţia azi dimineaţă că serviciile speciale au lucrat zi şi noapte, luând ca bază şi fazele Lunii din 1966, şi cele de anul acesta: absolut fără nici un rezultat. Nu s-a format nici măcar un singur cuvânt, ca să nu mai vorbim de mesaje...

Pantazi începu să soarbă, gânditor, din cafeaua proaspătă pe care i-o adusese vecinul.

— Fireşte, este o simplă ipoteză. Dar pentru că ştim acum că ediţiile apocrife au fost expediate peste hotare — în Mexico, în Italia şi sigur în alte părţi — că, deci, este vorba de o acţiune internaţională, nu trebuie să calculăm pe baza fazelor Lunii de la noi, din România.

Trebuie ţinut seama de calendarul lunar din alte ţări, chiar din foarte multe ţări. Cred că serviciile speciale vor putea începe chiar în seara , aceasta, utilizând calculatorul electronic. De la Observatorul Astronomic li se vor pune la dispoziţie tabele de mare precizie, indicând , fazele Lunii de pe toată suprafaţa Pământului. Computerele vor face restul. Ar trebui să începem întâi cu vecinii noştri, apoi Franţa, Italia,, Mexic, Suedia... Dar să nu uitaţi Uganda, adaogă după o scurtă pauză. ,

X

Când îl zări apropiindu-se, tânărul îşi împături jurnalul, căută ceva în servietă, apoi se ridică alene de pe bancă, parcă nu s-ar fi îndurat să se despartă de umbra teiului. Porni agale, cu paşi leneşi, în direcţia opusă, întorcând mereu privirile spre bancă. De abia după ce-l văzu aşezându-se, grăbi pasul şi câteva clipe în urmă dispăru.

— îmi pare bine că am, în sfârşit, prilejul să te întâlnesc, spuse Pantazi, şi chiar aici, sub tei... N-am mai trecut pe aici de trei ani, adaogă scoţând o scobitoare din buzunar şi începând s-o răsucească uşor între degete. Voiam să te felicit, şi să te întreb: când au descifrat codul? câte zile înainte de a-i comunica descoperirea lui Năstase?

Pantelimon se întoarse brusc, cu tot corpul şi-l privi surprins.

— Dar nu 1-am descifrat! S-au făcut toate calculele posibile, mi-a spus tovarăşul Năstase, dar fără nici un rezultat.

Pantazi îl cercetă câteva clipe în tăcere, începând să rupă, meticulos, scobitoarea.

— Să nu te sperii văzându-mă că sug scobitorile, le rup în bucăţele şi le mânjolesc. Ticul acesta — recunosc, detestabil — este preţul pe care îl plătesc şi acum, cinci ani după ce m-am lăsat de fumat... Iţi spuneam deci, continuă cu o voce mai gravă, sunt curios să ştiu câte zile au trecut între momentul când ai făcut legătura cu von Braun — alunizare — fazele Lunii, şi momentul când i-ai comunicat ipoteza d-tale lui Năstase.

Pantelimon închise ochii şi clătină de mai multe ori capul, parcă ar fi numărat în gând.

— Nu mai mult de patru zile. Evident, îi vorbisem cu o zi mai înainte tovarăşului Ulieru, în ziua când ne-am întâlnit întâmplător în faţa raionului de umbrele...

Pantazi nu încercă să-şi ascundă satisfacţia.

— Vasăzică, trei zile. Ai păstrat secretul pentru d-ta trei zile. De ce?

— Nu îndrăzneam să mă destăinuiesc cuiva. Mi se părea, principiul vreau să spun, mi se părea *evident* şi în acelaşi timp absurd, inaplicabil.

Cum s-a şi dovedit, de altfel...

— Şi de ce lui Ulieru?

— Pentru că suntem... cum să spun? nu pot spune că suntem prieteni, dar oricum, este singurul în care am toată încrederea, cu care stau de vorbă...

— Deci, îl întrerupse Pantazi, dacă prietenul d-tale Ulieru s-ar fi destăinuit chiar în ziua aceea altcuiva, acel altcineva ar fi avut un avantaj de 24 de ceasuri...

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

— Dar să lăsăm asta, continuă Pantazi. Ce mi se pare senzaţional este că ai reuşit să dezlegi codul datorită pelerinei lui Zevedei! Pentru că, nu e aşa? ai mărturisit chiar de la primul interogatoriu că te-au impresionat petecele cusute în dreptul epoleţilor.

Pantelimon începu să se mişte stânjenit pe bancă.

— Dacă n-ar fi fost petecele, Zevedei nu te-ar fi oprit în faţa alimentarei Mătăsari, ca să te întrebe în ce an suntem, şi, astăzi, d-ta ţi-ai fi văzut liniştit de treabă, în laboratorul d-tale. N-ai fi devenit obiectivul nr. l al câtorva servicii secrete, în aşa măsură încât trebuie să te păzim zi şi noapte. Pentru că, adaogă zâmbind, cred că ai înţeles şi d-ta: dacă ai fost deplasat de urgenţă în provincie, apoi internat într-un sanatoriu sub pretextul că rişti o congestie pulmonară, iar azi ai fost adus la Bucureşti cu ambulanţa Ministerului pentru un aşa-zis consult, şi apoi invitat să te plimbi prin parc, însoţit de un intern şi, în cele din urmă, poftit să te odihneşti pe banca aceasta... cred că ai înţeles că toate acestea au fost spre binele d-tale.

— N-am înţeles nimic. Mi-am închipuit doar că am devenit suspect în urma...

— Erai suspect mai dinainte, îl întrerupse Pantazi. Dar de data aceasta era vorba de altceva: trebuia să te păzim. Oamenii pot dispare mai uşor decât îţi închipui. Dispar azi şi mâine se trezesc în cine ştie ce continent... aşa sunt timpurile. Au aflat şi alţii de descoperirea d-tale, şi au afiat-o 24 de ceasuri înaintea noastră...

— Dar s-au făcut calcule... încearcă din nou să se scuze Pantelimon.

— O să revenim la asta. îţi vorbeam de pelerina lui Zevedei fără de care... îl cunosc pe Zevedei şi ştiam şi de pelerină, dar nu ştiam c-o poartă, aşa peticită, iarnă şi vară. îl cunosc bine pe Zevedei, adaogă după o scurtă pauză. Eu 1-am băgat în închisoare. Aflasem că se pregăteşte să fugă în munţi, să se alăture unui grup de sabotori, destul de bine înarmaţi. Şi pentru că ştiam că grupul fusese înconjurat, mi-a fost milă de Zevedei: îl cunoşteam de tânăr, şi pe vremuri cunoscusem bine pe unchiu-său, colonelul Bruno Flondor. Aşa că a trebuit să-l arestez chiar în noaptea aceea, şi să-l implic într-un complot fictiv.

Speram că va lua doar cinci ani, dar la proces a vorbit prea mult, vrute şi nevrute, şi a fost condamnat la 25 de ani. Mi-a părut rău. Totuşi, a scăpat cu viaţă. Ceilalţi, din munţi, au fost prinşi şi executaţi câteva zile în urmă.

Tăcu şi-l privi în ochi.

— Dacă-l întâlneşti, nu-i vorbi de asta. E poveste veche, şi el nu ştie

nimic... Dar pelerina! exclamă ridicând brusc mâna în aer, parcă-ar fi voit să-i arate scobitoarea pe care tocmai o scosese din buzunar. Am citit şi recitit toate stenogramele, doar voi afla de ce s-a hotărât să poarte pelerina asta...!

— Cu două petece cusute în dreptul epoleţilor, preciza Pantelimon.

— Epoleţii fuseseră smulşi la descinderea din noaptea aceea, când a fost arestat. Dădusem instrucţiuni să se caute valută, dacă s-ar fi găsit, ar fi fost implicat în alt proces, şi ar fi luat pedeapsa minimă 3 ani. Dar Zevedei era un om integru: el voia să lupte în munţi; în casa lui nu s-a găsit nici măcar un franc elveţian... Deşi, reluă după o pauză, zâmbind, este probabil că s-a aflat în tot oraşul de cercetarea minuţioasă a epoleţilor, pentru că de-atunci nu prea s-au

mai găsit, la descinderi, bijuterii sau valute ascunse în căptuşeala hainelor. Şi una din paginile cele mai negre din istoria serviciului nostru este tocmai aceasta: nu ne-am gândit la colecţiile de costume naţionale, în primul rând la colecţiile de uniforme de la Muzeul Armatei. Organizaţia a putut lucra, nestânjenită, cel puţin zece ani. Aveau oameni de încredere la Muzeu, şi agenţi de legătură foarte pricepuţi. Sub diferite pretexte — molii, praf, verificarea fişelor, şi câte altele — anumite piese erau scoase din vitrine şi aduse într-o cameră specială. Restul, se înţelege de la sine... Aşa şi-au salvat mulţi bijuteriile şi valutele ba, unii dintre ei, chiar şi rezervele de aur. Evident, operaţia costa scump: aproape jumătate din valoarea obiectelor puse la adăpost. Dar unele uniforme fuseseră de atâtea ori descusute, cusute şi din nou descusute, după atâţia ani, începuseră să se zdrenţuiască. Atunci, sub-directorul Muzeului a avut o idee nefericită: a hotărât restaurarea lor, dar s-au aplicat vopsele mediocre, uniformele arătau mai rău decât înainte de restaurare şi sub-directorul a sugerat să li se schimbe culoarea. Şi aşa s-a descoperit, şi a izbucnit scandalul.

— Ca într-un roman de aventuri, spuse Pantelimon. Pantazi îl privi curios, parcă ar fi încercat să-şi ascundă dezamăgirea.

— Şi totuşi încă nu înţeleg *de ce* s-a hotărât Zevedei să poarte *numai* pelerina asta, s-o poarte iarna şi vara. Aşa cum îl cunosc eu, ştiu că *trebuie* să existe un motiv. Dar care?... în orice caz, trebuie să-i fim recunoscători. Datorită pelerinei, d-ta 1-ai întâlnit pe Zevedei, ai aflat de ediţiile apocrife, de von Braun şi alunizare, şi ai sugerat o ipoteză, singura care merită să fie luată în considerare. Doar că n-ai comunicat-o în întregime. Ultima parte ai păstrat-o pentru d-ta.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, şopti intimidat Pantelimon.

Câteva clipe Pantazi îl cercetă din nou, zâmbind.

— Mi-e greu să cred că te-ai oprit la jumătatea drumului. M-aş fi aşteptat să sugerezi lui Năstase să se procedeze la descifrarea mesajelor ţinând seama de fazele lunii şi în afara teritoriului nostru ţinând seama, bunăoară, de calendarul lunar din Franţa sau Rusia sau Mexic. Sau Uganda.

Pantelimon păli şi-şi înălţă brusc capul.

— Dar e pur şi simplu absurd! exclamă. Dacă apar ediţii clandestine, cu eventuale mesagii cifrate, în România, mesagiile nu pot fi decât în româneşte şi adresate românilor.

— Pare, într-adevăr, absurd, începu Pantazi căutându-şi o nouă scobitoare. Şi totuşi, *aşa este:* ţinând seama de calendarele lunare de pe toată suprafaţa Pământului, computerele electronice au descifrat până acum peste o sută de mesagii, redactate în 15 limbi, inclusiv limba română.

— Imposibil! repetă Pantelimon. E absurd!... Ce fel de mesagii?

— Destul de paşnice şi de anoste. Citate din Gandhi şi din Evanghelii, din Charta Naţiunilor Unite, din Marc Aureliu şi Confucius, şi multe alte surse de acelaşi fel... Dar mai ales din Evanghelii. Deocamdată, în 15 limbi, dar încă n-a fost epuizata întreaga colecţie.

Pantelimon îl ascultase, uluit, privindu-l cu ochii dilataţi, parcă s-ar fi trudit să-l vadă mai bine.

— Dar de ce? şopti târziu. Ce sens ar putea avea o ediţie poliglotă, cifrată jji tipărită la noi, conţinând mesagii indescifrabile în România?

— într-un anumit fel, reluă Pantazi continuând să zâmbească, este o propagandă pacifistă pe plan mondial şi efectuată cu mijloace internaţionale.

— Dar e absurd, e absurd! O propagandă care utilizează mijloace atât de complicate încât numai computerele electronice reuşesc să descifreze mesagiile!...

— Nu înţeleg nici eu prea bine, continuă Pantazi. Dar nu trebuie să uiţi că numai *noi,* aici în România a trebuit să recurgem la computere.

Cititorul din Franţa, sau Suedia, sau Mexico descifrează singur: se uită la data la care a fost tipărit ziarul, caută poziţia Lunei din acea zi, din ţara lui, apoi, conform sistemului pe care 1-ai descoperit d-ta, începe să descifreze. Evident, dacă vede că primele grupe de litere nu au nici un

sens, renunţă; ştie — pentru că a fost informat în prealabil, ştie că ediţia din ziua aceea nu conţine mesagii adresate ţării lui...

— Este extraordinar de complicat! repetă Pantelimon. Şi se pare de-a dreptul absurd, ţinând seama că ziarul se tipăreşte în limba română.

— Există totuşi o explicaţie. Ţi-o spun, adaogă Pantazi după o nouă pauză, pentru că ai dovedit că poţi păstra un secret, chiar pentru trei zile. Dar al d-tale era, într-adevăr, un foarte preţios secret. Ce-am să-ţi spun eu acum sunt doar ipoteze, şi nu se referă direct la ţara noastră.

Dar, dacă poţi, e preferabil să le ţii pentru d-ta...

— Vă dau cuvântul meu de onoare, şopti Pantelimon punându-şi mâna pe inimă.

— Noi suntem o ţară mică, reluă Pantazi, cu o umbră de tristeţe în glas. Şi constituim, ca şi multe alte ţări, o societate mai mult sau mai puţin închisă. Asta e conjunctura istorică şi trebuie să ţinem seama de ea... S-au încercat, prin vecini, anumite modificări de structură, ceea ce occidentalii numesc „liberalizare". Ştii cu ce rezultat. Dar e greu de închipuit că această tendinţă către „liberalizare" poate fi radical anihilată. Pe de altă parte, e greu de închipuit că anumite supra-puteri să nu încerce a profita de o asemenea tendinţă.

Se întrerupse, scoase frânturile de scobitoare din gură şi le aşeză cu grijă, una lângă alta, pe marginea băncii.

— Ce-ţi spun eu acum, repet, e o simplă ipoteză. Şi ţi-o spun d-tale pentru că ai înţeles lecţia lui von Braun: triumfă numai acela care vede departe. D-ta eşti tânăr, ai să vezi multe... Să precizez: ce sens poate avea, cum spuneai, o ediţie apocrifa a *Scânteii,* ale cărei mesagii cifrate nu pot fi descifrate în România şi sunt numai rareori redactate în româneşte? Nu există decât o singură explicaţie. Anumite servicii ale unei supra-puteri încearcă o experienţă şi, pentru motive pe care nu le cunoaştem, o încearcă la noi. Dar, pentru a evita o anumită interpretare eronată şi mai ales complicaţii diplomatice, mesagiile sunt cifrate într-un mod imposibil de descifrat la noi în ţară; mai mult, conţinutul acestor mesagii este, politiceşte, iară semnificaţie, adică, cel puţin deocamdată, este o simplă propagandă pacifistă.

. — Pare de necrezut! exclamă Pantelimon. Atâta cheltuială şi atâta risipă de energie, ca să comunici prin cifru texte din Evanghelii şi din GandhiL.

— Dacă ipoteza mea e justă, experienţa are o importanţă extraordinară. Iar mai târziu ar putea avea consecinţe destul de grave.

Am să revin îndată asupra acestui aspect al problemei. Deocamdată să analizăm scopul experienţei: organizatorii încearcă să verifice în ce măsură se pot transmite — *în lumea întreagă* — anumite slogane, sau informaţii sau, eventual, mai târziu, instrucţiuni precise de ordin politic sau militar, în ce măsură, adică: până la ce limită pot utiliza un mod care, pe de o parte, e atât de simplu încât poate fi învăţat pe dinafară, iar, pe de altă parte, se re-codifică automat şi la infinit, în cazul că e descifrat de adversar. Căci, ştii mai bine decât mine, pe o bază invariabilă — fazele Lunii — poţi schimba la infinit cifrul: în cazul nostru, se numără cuvintele — sau literele — la dreapta sau la stânga greşelilor de tipar, dar se poate modifica ordinea în care trebuie numărate, şi se pot constitui noi sisteme, pe baza literelor sau

grupurilor de litere, şi asta, la infinit. Important este un singur lucru: să existe o structură invariabilă şi uşor accesibilă, adică prezentă la orice longitudine sau latitudine. Cum bine ai ghicit d-ta, singura structură de acest fel este calendarul lunar.

— Dar... interveni Pantelimon.

— Ştiu, îl întrerupse Pantazi. Este, cum spui, extrem de complicat tipărirea ediţiilor apocrife, introducerea lor prin mijloace legale sau ilegale în diferitele ţări, instruirea prealabilă a cititorilor în sistemul re-codării codurilor descifrate, şi câte altele. Este extraordinar de complicat, dar este un sistem care nu poate fi niciodată abolit. Cât timp există un calendar lunar, şi există supra-puteri ori mijloace tehnice limitate la dispoziţie, difuzarea pe scară mondială a oricărei categorii de mesagii nu poate fi întreruptă. Deocamdată, adaogă zâmbind, se face propagandă pacifistă. Zevedei, bunăoară, habar n-are de cod, dar e convins că e vorba de mesagii religioase care anunţă Pacea universală.

Căci trudindu-se să înţeleagă, cum spune el, unitatea fundamentală a celor două faze antagonice din viaţa lui — 15 ani de activitate politică şi 15 ani de meditaţie în puşcărie — a ajuns la concluzia că numai o împăcare universală, adică Pacea mondială, poate salva omenirea de o catastrofa. De când i-au căzut pentru întâia oară sub ochi exemplarele antedatate cu trei ani, e convins că o puternică misivă spirituală a început în mai multe părţi ale lumii. Dar pentru că nu poate citi mesagiile, întreabă la răstimpuri, cum a făcut cu d-ta, în ce an suntem — sperând că într-o bună zi să întâlnească pe cineva care cunoaşte codul şi-i poate comunica mesagiile... Dacă îl întâlneşti, adaogă cu un

zâmbet trist, să-i spui că a avut dreptate: majoritatea mesagiilor sunt extrase din Evanghelii, în primul rând Fericirile.

— Fericirile? întrebă Pantelimon. Adică...?

— Nu ai auzit niciodată de Fericirile proclamate de Isus? Fericiţi cei înfometaţi, căci se vor îndestula. Fericiţi cei ce plâng, căci vor fi mângâiaţi... Fericiţi iubitorii de pace...

— Ah, da! exclamă Pantelimon roşind. Ştiu. Le-am auzit şi eu. Dar nu ştiam că li se spune aşa: *Fericirile.*

— Sunt opt Fericiri, adaogă Pantazi aşezând cu degetele uşor tremurând ultima frântură de scobitoare pe marginea băncii. Dacă aş face un efort, cred că mi le-aş aminti pe toate opt... Tăcu, închizând ochii, parcă ar fi încercat să şi le amintească şi să le numere.

— Spuneaţi că au fost trimise mesagii şi în limba română, îndrăzni târziu Pantelimon să rupă tăcerea.

— Numai unul singur, dar a fost trimis de mai multe ori: „Fericiţi cei săraci cu duhul căci a lor va fi împărăţia Cerurilor!"

Pantelimon păli, şi-şi trecu de mai multe ori mâna pe frunte.

— „Cei săraci cu duhul", repetă în şoaptă. Dacă nu sunt indiscret.

— Nu eşti. Acest mesaj, singurul, în limba română, nu poate fi descifrat decât ţinând seama de calendarul lunar din Uganda...

— Era expresia ei favorită, continuă visător Pantelimon. Mi-o tot repeta mereu. Pe atunci, mi se părea umilitoare, şi nu înţelegeam de ce mi-o spune. De ce tocmai mie?...

Cu un gest, scurt, Pantazi zvârli rămăşiţele scobitorilor, călcându-le cu piciorul, amestecându-le în pietriş, încercând să le ascundă.

— Ai -să înţelegi, poate, mai târziu, spuse. Au fost mulţi săraci cu duhul în toată lumea asta a noastră. Dar cel mai faimos tot Parsifal a rămas. Căci a fost singurul care a întrebat: unde se află potirul Sfântului Graal?... Halal de Graalul nostru!, continuă cu o voce obosită, depărtată. Halal de Graalul care ne-a fost nouă ursit să-l căutăm. Să-l căutăm şi să-l găsim!

adaogă ridicându-se.

îi strânse mâna şi porni agale, lăsându-şi uşor capul pe spate, ca şi cum de-abia atunci ar fi ajuns până la el mireasma florii de tei.

Porto de Andraitx, august 1975 SUMAR

LA ŢIGĂNCI / 5
GHICITOR ÎN PIETRE/39
PODUL / 65
ADIO!... / 87
PE STRADA MÂNTULEASA / 105
ÎN CURTE LA DIONIS / 185
IVAN/227 ʼ
UNIFORME DE GENERAL / 265
INCOGNITO LA BUCHENWALD / 313
PELERINA / 339

*

REDACTOR: *CONSTANTIN HUŞANU* ' TEHNOREDACTOR: *MIHAIL-ALEXANDRU POPA.*
CULEGERE COMPUTERIZATĂ:
IOANA IFRIM MANUELA BUZDUGA
CORECTOR: *CORINA MARIAN*
BUN DE TIPAR: 20.01.1994; APĂRUT: FEBRUARIE 1994
TIPAR EXECUTAT LA TIPOGRAFIA **MOLDOVA** IAŞI
374 pag.

PROZĂ FANTASTICĂ
I DOMNIŞOARA CHRISTINA
II PE STRADA MÂNTULEASA
III LA UMBRA UNUI CRIN
MIRCEAELIADE

<titlu>PROZĂ FANTASTICĂ III

<titlu>LA UMBRA UNUI **CRIN**

Ediţie şi postfaţă de Eugen Simion
Editura MOLDOVA IAŞI, 1994

Coperta: *Mihail-Alexandru Popa*
ISBN: 973 9146-30-9

*

<titlu>LES TROIS GRACES

— Este curios că s-a gândit la asta... Că ultimele lui cuvinte au fost astea: *Les trois Graces...*

Aproape 39 de ani. De fapt, 39 de ani fără trei săptămâni. La câţiva kilometri de Vevey, în pădure. Dacă nu 1-ar fi trezit lătratul câinelui, ar fi trecut pe lângă ele fără să le vadă. Probabil că încerca din nou — pentru a câta oară? — să găsească rima. Se încăpăţânase să păstreze întreg numele latinesc: *Euphorbia moldovica id est impudica...* A întors speriat capul; un câine mare, negru se îndrepta spre el, pe pietriş şi în fund, pe jumătate ascunse sub sălcii şi

brazi, cele trei vile. Aşa cum nu mai văzuse până atunci. Păreau izolate şi totuşi comunicau între ele; dar nu înţelegea cum. Le privea fascinat, nemaiîndrăznind să le privească. (Câteva luni după aceea, Sidonia i-a spus, stăpânindu-şi anevoie enervarea: „Ştiu, este pur şi simplu un tic; dar, dacă ai avea puţină voinţă... Pentru că, iartă-mă că ţi-o repet, pentru cel care te priveşte..," „Dar nu clipesc întotdeauna, a întrerupt-o zâmbind. Când mă interesează ceva, un tablou, un peisagiu, o floare..." „Nu vorbeam de flori, reluă Sidonia. Este meseria ta..." Poate că atunci, în acea clipă, a înţeles. Cuvintele acelea, „meseria", „este meseria ta", i-au fost de-ajuns. A ridicat din umeri, „înainte de toate, pentru mine, botanica este o pasiune; în al doilea rând, este o ştiinţă foarte precisă... în orice caz, te asigur, ticul, dacă se poate numi aşa, nu-mi aparţine. Nu aparţine poetului, şi nici naturalistului...")

— Da, este într-adevăr curios, vorbi Hagi Pavel. Vreau să spun că şi-a amintit de ele tocmai atunci, când... Se întrerupse brusc, încercând să-şi înăbuşe un suspin: Dumnezeu să-l ierte! adaogă coborând glasul.

Apoi întinse mâna şi apucă paharul cu vin.

— *Leş trois Grâces,* repetă absent Zalomit. *Leş trois Grâces!...*

Ce casă de vis! Să poţi lucra aici o vară întreagă, să nu faci altceva decât să scrii!... Dar îl exaspera câinele. Se învârtea în jurul lui, la câţiva metri, lătrând tot mai strident, neîndrăznind să-l privească şi totuşi cu capul necontenit îndreptat, ameninţător către el. îi strigă în

glumă: „Potaie!" încercând să-l îmblânzească. Atunci dădu cu ochii de tăbliţa de aramă şi citi: *Leş trois Grâces.* „Evident! Acum înţeleg!" şopti.

— Dar, în fond, de ce este vorba? întrebă Nicoleanu. Ce-a vrut să spună?

Hagi Pavel îşi îndreptă privirile spre Zalomit şi zâmbi trist.

— Tinereţe, spune, amintiri din tinereţe. De când eram toţi trei la studii, în Elveţia.

îşi duse stângaci mâna la ochi şi începu să se frece. Apoi, cu un oftat, fci umplu din nou paharul.

— Eu le-am descoperit întâi, începu Zalomit, Dar în ziua următoare i-am adus şi pe ei să le admire. *Leş trois Grâces.* într-adevăr, nu li se potrivea alt nume. Căci, deşi erau trei, alcătuiau o unitate, dacă înţelegi ce vreau să spun. Le-a plăcut şi lor, fireşte, dar eu eram pur şi simplu îndrăgostit, de fiecare în parte şi de toate trei laolaltă. Veneam să le văd în fiecare duminică. Am venit o dată, toţi trei, pe ninsoare. Zăpada era deja de câteva palme, dar ningea întruna şi printre brazi, după ce se aprinseseră luminile înăuntru, căci eram în ianuarie şi se întuneca repede, printre brazi parcă ne-am fi aflat deodată într-un basm norvegian cu zâne.

— Am mai fost şi altă dată pe zăpadă, îl întrerupse Hagi Pavel. Dar n-a mai fost aşa frumos.

Zalomit clătină din cap.

— Nu, te înşeli. Pe zăpadă n-am fost decât o singură dată, în duminica aceea din ianuarie, în 1929 sau 1930.

Ha^i Pavel îl privi curios.

— In nici un caz n-a putut fi în 1929, pentru că nu mă instalasem încă la Geneva. Şi nici în 1930 n-a putut fi, pentru că vacanţa aceea de iarnă o petrecusem în ţară.

— Poate că nu vorbiţi de acelaşi lucru, interveni Nicoleanu. După câţiva ani... amintirile ştiţi şi dumneavoastră...

— Dar *Leş trois Grâces* sunt mai mult decât amintiri din tinereţe, îl întrerupse Zalomit. Cel puţin pentru mine. Publicasem o plachetă de versuri, cu banii mei bineînţeles. Fără nici un succes, de altfel. Lucram în vara aceea la un alt volum, mult mai pretenţios. Eram pur şi simplu

entuziasmat de Paul Valery... Când le-am descoperit acolo, ascunse sub sălcii şi brazi, mi-am spus: Să poţi scrie aici, o vară întreagă, singur, neştiut de nimeni...

Hagi Pavel se întoarse spre el, încruntându-se.

— Aflasem şi numele arhitectului, continuă Zalomit, şi 1-am ţinut minte multă vreme, poate zece, cincisprezece ani. Dar, cu toată admiraţia mea, 1-am uitat. Aşa cum am uitat, de altfel, atâtea altele, adăugă încercând să zâmbească.

Hagi Pavel ridică de mai multe ori din umeri.

— Nu prea înţeleg la ce faci aluzie, spuse.

— în orice caz, e curios că astea au fost ultimele lui cuvinte, spuse Nicoleanu: *Leş trois Grâces.*

— Cât se poate de curios, reluă Hagi Pavel. Fiecare dintre noi am avut multe aventuri în tinereţe; pe unele le-am uitat, de altele ne amintim doar pe jumătate. Ce l-o fi făcut pe Aurelian să-şi aducă aminte tocmai de *Leş trois Grâces!* Poate pentru că, după atâţia ani, ne aflam din nou împreună, noi, cei trei, care ne împrietenisem în timpul studiilor la Geneva. Dar aveam atâtea alte amintiri comune din Elveţia!

De ce şi-o fi adus aminte de *Leş trois Grâcesl* Mai ales că, la drept vorbind, aşa cum căzuserăm de acord cu toţii, nu numai noi trei, ci şi alţi colegi de-ai noştri, numai două din ele erau propriu-zis grase.

Yvonne era mai mult sau mai puţin aşa cum trebuia să fie o elveţiană de douăzeci şi cinci de ani.

Zalomit schimbă brusc poziţia scaunului şi-şi încrucişa braţele pe masă.

— Cred că vorbim de două lucruri cu totul deosebite, care n-au nimic de-a face unul cu altul. Eu îţi vorbeam de cele trei vile de lângă Vevey, care se numeau *Leş trois Grâces,* şi prin faţa cărora ne-am plimbat de atâtea ori; o dată într-o duminică din ianuarie şi pe ninsoare.

— Acum, că te ascult, începu gânditor Hagi Pavel, parcă mi-aş aduce aminte de nişte pitici în curte şi un bazin zmălţuit, albastru.

Zalomit ridică plictisit din umeri.

— Nu. Confunzi cu alte vile şi căsuţe. *Leş trois Grâces* n-aveau pitici şi nici bazin.

— Poate confunzi, spuse Hagi Pavel. Dar sper că îţi mai aduci aminte de Yvonne şi de Henriette şi de o a treia fată, îmi scapă acum numele, cu care ne-am avut noi bine, iar unii din noi chiar foarte bine, aproape doi ani de zile... Ţie îţi plăcea la început de Yvonne, dar nu cred că a fost o mare pasiune...

— Da, Yvonne... Evident, îmi aduc aminte numele. Dar n-aş şti să-ţi spun cum arăta... Iar despre celelalte două...

— Henriette era destul de grasă, dar "era, cum spuneam noi atunci, dată dracului, avea pe vino încoace. Şi era deşteaptă foc. Ţii minte cum

te tachina când ne întâlneam cu toţii - noi trei, şi ele trei - la *Cafe des Vosges?* întâi striga grupului întreg: *Vive la Roumanie!* Apoi îţi căuta privirile şi adaogă: *Vivent Ies allies!*

Zalomit ridică din nou din umeri zâmbind trist, intimidat.

— îmi pare rău, îmi pare foarte rău, dar nu-mi mai aduc aminte.

— Bine, înţeleg, continuă Hagi Pavel. Tu erai pasionat de poezie şi de flori. Vedeai lumea altfel decât o vedeam noi! Şi apoi, adaogă după o scurtă pauză, au trecut aproape patruzeci de ani.

— Dar n-am uitat nici pădurea de lângă Vevey, nici *Leş trois Grâces,* deşi, îţi mărturisesc, nu m-am mai gândit la anumite întâmplări din tinereţea mea de vreo douăzeci şi cinci de ani.

Tăcură toţi, încurcaţi, evitând să se privească. Târziu, Hagi Pavel apucă brusc a doua sticlă şi umplu paharele, cu mare grijă, ca şi cum i-ar fi fost frică să nu-i tremure mâna.

— A *propos de Yvonne,* începu. Mai ţii minte cum le numea Aurelian la început? Le spunea: *Deux ou trois Grasses...*

Zalomit îl privi din nou cu mare atenţie apoi zâmbi.

— Asta n-o putea spune atunci, pentru că în anii aceia încă nu se tradusese în franţuzeşte cartea lui Aldous Huxley, *Two or Three Grâces.* Dacă a spus-o, a spus-o mai târziu...

— Bine, bine, îl întrerupse Nicoleanu. Ştim cu toţii că memoria este aşa cum sunt toate celelalte funcţiuni şi facultăţi: aproximativă şi perisabilă. Dar, ca să revenim la ultimele cuvinte ale lui Aurelian Tătaru, ce credeţi că a vrut să spună?...

— Dumnezeu să-l ierte! murmură Hagi Pavel. Poate faptul că eram toţi trei împreună, că ne reîntâlnisem toţi trei după atâţia ani, şi tocmai aici în munţi, ca pe vremuri, când urcam spre Chamonix.

— Partea asta a Carpaţilor nu prea seamănă cu Elveţia alpină, vorbi absent^Zalomit. Dacă a vrut să ne spună ceva, a vrut probabil să ne spună: „îmi dau seama că sunt pierdut, dar nu mi-e frică, şi nici vouă să nu vă fie frică de moarte". Şi poate a vrut să ne spună că moartea este o împlinire, o perfectă integrare a tuturor facultăţilor înalte cu care am fost dăruiţi. Şi n-a găsit, pe loc, o altă imagine, sau poate n-a mai avut destule puteri să vorbească, şi deschizând ochii şi văzându-ne pe amândoi acolo, lângă el, şi-a adus aminte de perfecta armonie a celor trei vile, separate şi totuşi formând un singur corp arhitectonic, şi ne-a evocat imaginea asta: *Leş trois Grâces...*

— Bine, tu eşti poet, îl întrerupse Hagi Pavel. Tu vezi lucruri pe care noi ceştilalţi...

Zalomit îl privi câteva clipe adânc, încruntat, apoi figura i se lumină deodată şi zâmbi.

— Dacă vrei să ştii, află că nu mai sunt de mult poet. Din după-amiaza aceea de iulie, când am dat prima oară cu ochii de *Leş trois Grâces,* n-am mai încercat să scriu un singur vers. Am rămas ce trebuia să fiu de la început: un botanist. Nici o poetică din lume nu atinge perfecţiunea şi semnificaţia celei mai timide flori... Se ridică brusc şi le întinse mâna: Şi acuma, am să vă rog să mă iertaţi dacă vă las. Mă urc sus, la mine în cameră, să mă întind. M-a ajuns oboseala...

Tresări auzind paşi pe cărare, şi întoarse repede capul. La început nu-l recunoscu, cu bascul îndesat mult pe frunte şi cu mantaua de ploaie pe umeri.

— Vasăzică, nici dumitale nu ţi-e somn, spuse Nicoleanu apropiindu-se.

Se aşeză lângă el, în iarbă, înfaşurându-şi cu grijă mantaua în jurul genunchilor.

— Chiar în miezul verii, adaogă, nopţile aici, la munte, sunt întotdeauna reci. Să fii cu mare băgare de seamă...

— Sunt obişnuit, vorbi Zalomit fără să-l privească. Aria mea de specializare e flora Carpaţilor. Câtă a mai rămas, adaogă parcă mai mult pentru sine.

— Te-ai oprit să te odihneşti chiar aici, la câţiva metri de locul unde... '

— Cât să fie ceasul? îl întrerupse Zalomit, întorcând brusc capul către el. Mi-am lăsat ceasornicul pe măsuţa de noapte...

— Nu poate fi mai mult de trei. într-un ceas răsare soarele.

— Deci, n-au trecut decât vreo douăsprezece, treisprezece ore...

Mi-e peste putinţă să înţeleg cum s-a întâmplat, reluă după câteva clipe.

Nicoleanu îşi strânse şi mai mult, cu înfrigurare, mantaua în jurul corpului.

— Nici eu nu înţeleg, spuse. Când v-am auzit strigând şi am sosit în goană, doar două, trei minute mai târziu, nu-mi venea să cred ochilor.

Numai un copil nepriceput, de la oraş, care ar fi urcat prima oară pe

munte, sau cineva care şi-ar fi pierdut brusc cunoştinţa, ar fi putut aluneca şi ar fi căzut, rostogolindu-se, douăzeci, douăzeci şi cinci de metri, fără să încerce să se apuce de vreo rădăcină, sau de vreun smoc de iarbă înaltă, sau chiar de pietre...

— Poate şi-a pierdut cunoştinţa... Sau poate o fi avut o criză cardiacă sau altceva... Cred că asta se va putea afla...

— S-ar putea afla, îl întrerupse Nicoleanu, dacă autopsia va fi făcută la timp şi de cine trebuie...

— îl cunoşteai de mult? întrebă Zalomit întorcând din nou capul către el.

— Bine, nu 1-am cunoscut decât în ultimii trei, patru ani. Evident, îl întâlnisem de câteva ori, mai înainte. Cum însă nu aveam aceeaşi specialitate sau, mai precis, *el* nu o mai avea, nu am avut nici prilejul atunci, prin anii 1960 - 65 să ne întâlnim mai des şi să ne cunoaştem.

— De ce spuneai că nu mai avea aceeaşi specialitate? întrebă Zalomit.

Nicoleanu prelungea încurcat tăcerea, tot încercând să-şi potrivească mantaua. In cele din urmă se ridică în picioare, căută mânecile mantalei, o îmbrăcă şi îşi încheie nasturii până sus.

— De când nu v-ati mai văzut? întrebă într-un târziu.

— în ultima vreme ne întâlneam destul de rar, la câţiva ani o dată.

Dar păstram legătura, prin prieteni comuni, prin colegi; ne scriam mai rar, căci eram amândoi foarte prinşi, fiecare cu treburile şi răspunderile noastre. Şi, totuşi, când a aflat de la Hagi Pavel că voi veni în a doua jumătate a lui iunie, la Poiana-Dornei, mi-a scris, propunându-mi să petrecem câteva zile împreună, toţi trei, aici, la cabană... Dar de ce întrebi?

Nicoleanu îşi freca încurcat mâinile.

— Vroiam să ştiu dacă erai la curent cu cercetările lui, mai precis, cu descoperirile lui de acum vreo zece, unsprezece ani, când mulţi dintre noi, cei care ne specializam în biologia medicală, credeam că doctorul Tătaru descoperise, sau era pe cale de a descoperi, tratamentul cancerului.

— De asta auzisem mai demult. Şi chiar am discutat câte ceva. Mai precis, îl întrebam eu, şi deşi paralizat de modestia lui proverbială, Aurelian mi-a mărturisit o dată că dacă nu va fi împiedicat de împrejurări, în cel mult doi, trei ani, mortalitatea provocată de cancer va fi inferioară celei provocate de tuberculoză sau de sifilis.

— Da, *e* adevărat. Asta se ştia de mult; se ştia că într-o zi problema cancerului va fi rezolvată, aşa cum a fost rezolvată, bunăoară, problema ciumei şi a turbării. Dar nu ştiu dacă doctorul Tătaru a intrat în amănunte.

— Nu cred. Spunea doar că experienţele sunt cât se poate de încurajatoare...

— Multe experienţe au fost încurajatoare, reluă Nicoleanu, şi nu au dus la nici un rezultat. Experienţele doctorului Tătaru, care ne fascinaseră pe noi acum vreo doisprezece - treisprezece ani, erau de un alt ordin; presupuneau o metodologie revoluţionară, care nu avea nimic de-a face cu tot ce se încercase până atunci în tratamentul ştiinţific al cancerului. E drept, cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări, secretul trebuia păstrat până când rezultatele pozitive vor fi fost verificate în ceea ce unii numesc serii minimale, adică în cel puţin trei sau cinci clinici. Aşa că, pe atunci, nimeni dintre noi nu ştia în ce constau experienţele. Dar aflasem ceva despre presupoziţiile lor metodologice. Şi, când, în ultimii doi, trei ani, am început să ne împrietenim, doctorul Tătaru mi-a mai spus ceva evident, nu totul, dar destul ca să înţeleg că ce aflasem noi nu erau zvonuri, cum s-a susţinut mai târziu... Pentru că mai târziu s-a susţinut...

Se întrerupse, ca şi cum i-ar fi fost frică să încheie fraza, şi tăcu câtva timp încurcat.

— în sfârşit, acum se poate spune, reîncepu brusc, pentru că, pe de o parte, Aurelian Tătaru nu mai este, iar pe de altă parte, pentru că s-ar părea, în chestiunile acestea nu se ştie niciodată sigur ce e adevărat şi ce e zvon sau propagandă, s-ar părea că experienţe similare au loc în laboratoarele din Rusia şi din Statele Unite. Pe scurt, ideea doctorului Tătaru era aceasta: cancerul este provocat de o proliferare excesivă şi anarhică a celulelor unui ţesut sau ale unui organ. Procesul fiziologic e paradoxal, chiar contradictoriu. Pentru că fenomenul de multiplicare vertiginoasă a celulelor indică o pulsiune pozitivă, şi anume regenerarea ţesutului sau organului respectiv, în sine, apariţia unui neoplasm, proliferarea masivă a celulelor, ar trebui să conducă la regenerarea totală a ţesutului şi, în cele din urmă, la regenerarea, adică la întinerirea, corpului întreg. Dar această pulsiune organică pozitivă este anulată de ritmul demenţial al proliferării celulelor şi de caracterul anarhic, haotic, al construcţiilor micro şi macrocelulare, s-ar spune că avem de-a face cu o tendinţă de creaţie devenită brusc amnezică, un

proces fiziologic „ateleologic", amputat de intenţionalitate, şi care „creează" în neştire şi la întâmplare, fără scop, fără plan, fără structură...

— Extraordinar! exclamă Zalomit. Pur şi simplu extraordinar! Cât i-ar fi plăcut lui Goethe această interpretare a neoplasmului, ca o reacţie haotică şi lipsită de sens!... Şi dacă ar fi citit-o, cât i-ar fi plăcut lui Aurelian *Morfologia plantelor* a lui Goethe! N-am să-mi iert niciodată că n-am insistat, că nu 1-am rugat mai insistent să-mi vorbească despre experienţele lui!...

— Poate că n-ar fi spus mai mult, reluă Nicoleanu. Suferea, cum am îndrăznit să-i spun o dată, suferea de o modestie aproape patologică.

— Şi atunci, ce s-a întâmplat? Căci n-am auzit vorbindu-se despre descoperirea tratamentului, şi nici el, când ne întâlneam, nu mai pomenea nimic de experienţele acelea atât de promiţătoare.

Nicoleanu oftă adânc şi întinse braţul spre vale, ca şi cum ar fi vrut să-i arate ceva, apoi se răzgândi şi-şi aşeză cuminte palma pe genunchi.

— Ce s-a întâmplat, nu ştiu prea bine, nici eu, dar a trebuit să întrerupă experienţele când a fost numit şeful Spitalului din Giuleşti.

L-ai întâlnit cumva în acel an, prin 1960-61?

Zalomit rămase o clipă pe gânduri.

— Nu. Nici în 1960-61, nici în 1962.

— Cei care 1-au văzut atunci n-au remarcat nici o amărăciune.

Râdea tăcut, cum râdea el întotdeauna. „Ce n-am descoperit eu, au să descopere alţii", spunea. Şi apoi schimba vorba...

... Evident, era fatal: ar fi trebuit să înţeleg asta de mult. Cu experienţa mea, ar fi trebuit. Proiectul atlasului regional, trei monografii gata de tipar, şi tot ce a urmat: zâmbetul lui Ursache, dând cu ochii de Catastrofa-Trei-Ierarhi,^dar mai ales tăcerea lor când a luat cuvântul Imaculata-Conceptiune... îşi simţi tot sângele adunat în obraji şi se trezi, brusc, întorcându-se cu tot corpul spre Nicoleanu.

— Dar, în fond, cum înţelegea Aurelian să rectifice procesul de proliferare a celulelor? în ce constau experienţele lui?

— Pe cât pot reconstitui din cele ştiute de mine şi auzite de la el, Tătaru spera să pună la punct o soluţie organică, sau un ser, nu pot preciza mai mult, o soluţie care, injectată în zona unde se declarase proliferarea, ar fi produs un fenomen, cum îi spuneam noi, în glumă, de „anamneză", de „trezire" a instinctului teleologic, prezent în orice microorganism. Evident,

astea sunt doar metafore. Ce credea el că era pe cale să descopere era un agent de restructurare a pulsiunii organice.

O dată mi-a spus: „în fond, descoperirea va fi utilizată mai mult în medicina întineririi decât în vindecarea cancerului. Pentru că, spunea, într-o generaţie, două, cancerul va dispărea ca flagel social, dar cu flagelul degenerării celulare şi a îmbătrânirii mai avem de furcă"...

— Un fenomen de anamneză a instinctului teleologic prezent în orice microorganism, repetă Zalomit, pronunţând rar, sacadat, cuvintele. Dacă a înţeles asta, a înţeles tot... Cu un gest scurt, se ridică în picioare:

— Mi se pare că visez. Tot ce s-a întâmplat de ieri după-amiază mi se pare ireal...

— Şi mie, spuse Nicoleanu ridicându-se cu oarecare greutate. Nu pot crede că s-a împiedicat şi a alunecat douăzeci şi cinci de metri pe povârniş, căci nici măcar nu e prăpastie...

— Mi se pare ireal, continuă Zalomit plecându-şi capul, ireal că, după ce-am urmărit cu ochii, o bucată de vreme, maşina ambulanţei, cu trupul lui Aurelian Tătaru, ne-am întors la cabană, şi Dădu Hagi Pavel, a comandat două sticle cu vin... Mi-e peste putinţă să cred că *aşa* a fost, că *asta* s-a întâmplat cu adevărat.

îl trezi Hagi Pavel când, i se părea, abia adormise.

— îmbracă-te repede, îi spuse. Au venit la anchetă. *Au fond, mon vieux, nous sommes suspects,* adaogă în şoaptă.

Ajuns în curte, 1-a orbit lumina dimineţii de vară. Erau toţi strânşi în jurul unui tânăr brun, încruntat, gesticulând cu un carnet în mâna stângă.

— Tovarăşul profesor Filip Zalomit? îl întrebă. Aţi sosit alaltăieri seara, cu o maşină a laboratorului de fiziologie botanică, de la Poiana-Dornei. Doctorul Aurelian Tătaru vă aştepta pe terasă, împreună cu tovarăşul inginer Hagi Pavel şi tovarăşul doctor Nicoleanu. Aşa e?

— Aşa, spuse Zalomit, neîndrăznind să-şi privească tovarăşii.

— Atunci putem porni. Şi ca să câştigăm timp, luăm camioneta.

— Tovarăşe Ciubotarul, interveni Hagi Pavel, e foarte aproape, nu e mai mult de un kilometru...

— Ca să câştigăm timp, repetă Ciubotariu.

După ce au coborât din camionetă, tuşi de câteva ori şi începu cu oarecare solemnitate:

— Ca să nu fie nici o confuzie, vă rog să nu mai vorbiţi între dumneavoastră şi să-mi arătaţi cum aţi pornit pe cărarea aceasta ieri, 22 iunie, pe la ceasurile două, două şi jumătate după amiază. Aţi spus în declaraţii că doctorul Aurelian Tătaru pornise repede înainte, adică se depărtase de dumneavoastră. Cam la câţi metri? întrebă întorcându-se spre Nicoleanu.

— Greu de precizat. Poate patruzeci, cincizeci de metri, în nici un caz nu mai mult de o sută de metri. Dar din cauza arborilor nu-l mai vedeam.

— Nu 1-a mai văzut nici unul dintre dumneavoastră? întrebă Ciubotariu rotindu-şi privirile de la unul la altul.

— Nu.

— Vasăzică, nu 1-aţi mai văzut, încheie, şi umezindu-şi degetul întoarse cu grijă o foaie din carnet. Acum, ca să nu fie nici o confuzie, să-mi arătaţi cum mergeaţi, la ce distanţă unul de altul. Spune dumneata, tovarăşe profesor.

— La început umblam unul lângă altul. Apoi, când s-a îngustat cărarea, ne-am înşiruit unul în spatele celuilalt. O bucată de vreme eu eram în faţă, dar apoi...

— îmi daţi voie, îl întrerupse Ciubotariu. Aşa a fost? se adresa celorlalţi doi. O bucată de vreme dumnealui a umblat în frunte?

— Chiar aşa, spuse Hagi Pavel. Eu rămăsesem un pas, doi în urma lui, dar curând după

aceea, să fi trecut cinci, şase minute, Filip, profesorul Zalomit, care, ştiţi, e botanist, s-a oprit în dreptul unei buruieni şi s-a aplecat s-o privească mai de-aproape. Şi atunci am trecut eu înaintea lui urmat de doctorul Nicoleanu.

Ciubotariu îi privi pe rând, întrebându-i din ochi.

— Atunci să mergem, spuse. Umblaţi, pe cât se poate, cam tot aşa cum aţi umblat ieri. Eu rămân la urmă... Şi, vă rog, nu vorbiţi între dumneavoastră.

După vreo zece minute, Nicoleanu părăsi cărarea şi-i spuse:

— Ieri, m-am oprit aici şi le-am spus celorlalţi să nu mă aştepte.

Am urcat puţin, printre brazi, cam pe-acolo, arătă întinzând braţul, înţelegeţi de ce... Eu sunt şi medic şi biolog, adăugă văzând că Ciubotariu îl asculta încruntat.

— Vasăzică, de aceea n-aţi fost de faţă...

— Cred că nici ei n-au fost de faţă...

Ciubotariu deschise din nou carnetul.

— Da, nici ei. Aşa cel puţin au scris, fiecare din ei, în declaraţie. Şi cât timp aţi rămas singur?

— Poate opt, zece minute. Apoi am grăbit pasul, ca să-i ajung...

— îi puteaţi vedea de departe?

— Nu. Cum vă puteţi da seama şi acum, numai după două, trei minute nu se mai vede nici unul. Cărarea ceteşte pe aici de mai multe ori şi se pierde printre brazi...

— Atunci, să ne grăbim, spuse Ciubotariu.

Aproape de liziera pădurii îi aşteptau, tăcuţi, Nicoleanu şi Hagi Pavel.

— Ajunsesem aici, începu Hagi Pavel, când am auzit un strigăt sugrumat şi apoi un fel de zgomot surd, pe care atunci nu 1-am putut identifica, zgomot provocat, poate de rostogolirea corpului...

— Şi atunci am pornit-o amândoi în goană, adăugă Zalomit.

Ciubotariu trecu tăcut înainte şi le făcu semn să-l urmeze. Ajunşi în poiană, au grăbit pasul. La vreo sută de metri, îi aştepta un miliţian, fumând plictisit.

— De aici 1-am văzut întâi, spuse Hagi Pavel întinzând mâna spre povârniş. Mi s-a părut că geme, dar acum nu mai sunt sigur, în mai puţin de un minut am fost amândoi lângă el. Nu înţelegeam ce se întâmplase, de ce căzuse, dar nu credeam că era prea grav. Ne gândeam cum să-l ridicăm şi să-l transportăm în braţe. Dar când am pus mâna pe el, a închis ochii şi a gemut.

— Aşa a fost? se adresă Ciubotariu lui Zalomit. A gemut?

— A gemut, dar a deschis apoi ochii şi a încercat să zâmbească. Şi pentru că, amândoi, îl întrebaserăm de mai multe ori, în neştire: „Ce s-a întâmplat? Cum ai căzut?", ne-a privit pe amândoi, cu o expresie imposibil de descris, şi a şoptit foarte clar, fără nici o ezitare: *Leş trois Grâces...*

— *Leş trois Grâces,* repetă Ciubotariu. Aşa aţi scris şi în declaraţii.

Dar n-a mai *spus* nimic altceva, nici înainte, nici după?

— Nimic, îl priveam amândoi, aşteptând să mai adauge ceva, când mi-am dat seama că murise.

— Murise, adăugă Hagi Pavel.

— De ce eraţi atât de sigur că murise? întrebă Ciubotariu.

— Am făcut amândoi războiul, continuă Hagi Pavel. I-am pus mâna pe inimă, aşa ca o ultimă încercare, pentru că tot nu-mi venea să cred că murise...

— Atunci am ajuns şi eu, interveni Nicoleanu. I-am pus şi eu mâna pe inimă... Nu

încăpea nici o îndoială. Murise.

De-abia după ce-au coborât din camionetă au aflat că ancheta nu se încheiase.

— Ca să nu fie nici o confuzie, spuse Ciubotarul, aş vrea să lămuresc încă două, trei amănunte. Să intrăm o clipă la direcţie.

Miliţianul le deschise uşa, apoi o trase după el şi îi lăsă singuri.

După ce le arătă scaunele, Ciubotariu se aşeză la birou şi începu să caute în carnet.

— Din declaraţiile dumneavoastră scrise reiese că, deşi eraţi atât de buni prieteni, în grup vă întâlneaţi destul de rar. Cum se face, atunci, că v-aţi întâlnit acum pentru prima dată, după foarte mulţi ani, şi încă aici, la Şeştina, la o cabană de munte? Tovarăşul profesor Zalomit spune că, auzind că va fi la Poiana-Domei, doctorul Tătaru i-a scris, invitându-l să petreacă împreună câteva zile aici, la cabană. Probabil că aţi păstrat scrisoarea, adăugă adresându-se lui Zalomit.

Ciubotariu întoarse brusc capul spre Hagi Pavel.

— Şi tovarăşul inginer? La Bucureşti vă întâlneaţi destul de rar, cel puţin aşa afirmaţi în declaraţia scrisă.

— E adevărat, în *trei* ne întâlneam destul de rar. O vreme îl vedeam mai des pe profesorul Zalomit, când locuiam în acelaşi cartier, în Popa Nan. Pe doctorul Tătaru 1-am întâlnit, după multi ani, iarna trecută, dar 1-am întâlnit de câteva ori în şir. Atunci i-am vorbit despre complexul care se plănuia la Faraoane, la exact o sută douăzeci de kilometri de aici, unde trebuia să mă instalez pe 15 martie, şi Aurelian m-a invitat pentru a doua jumătate a lunii iunie. Mi-a spus, tot atunci, că ne vom găsi din nou împreună, noi cei trei... Proiectul nu era greu de realizat, adăugă zâmbind trist, pentru că întâmplarea a făcut că doi din noi eram holtei, iar al treilea divorţase cu mulţi ani în urmă. Eram, cum se spune, disponibili, în timpul vacanţelor de vară ne puteam întâlni oriunde. Trebuia doar ca unul din noi să ia hotărârea şi să ne prevină din timp.

— Aşa s-a întâmplat şi cu mine, spuse Nicoleanu. Doctorul Tătaru m-a prevenit din timp... Eu sunt văduv, adăugă.

Auzi un glas necunoscut, chiar în faţa uşii.

— Nu e nevoie, am să mă prezint singur.

în clipa următoare uşa se deschise şi intră un bărbat între două vârste, blond, înalt, slab, cu părul rar lipit meticulos pe tot craniul.

Când se apropie de el, spuse, întinzându-i mâna:

— Emanuil Albini. Secţia cercetări şi informaţii.

Apoi se aşeză pe scaunul din faţa mesei lungi de lemn şi-şi lăsă privirile să alunece în treacăt, fără interes, pe deasupra cutiilor cu specimene.

— Sunt fosile vegetale sau urme de fosile, spuse Zalomit zâmbind.

Majoritatea, ferigi şi conifere din paleozoic.

Albini îl privi curios, parcă s-ar fi trudit să ghicească ce intenţii încerca să camufleze terminologia, nici elementară, nici savantă.

— Vă interesează atât de mult? întrebă hotărându-se brusc să-şi aşeze servieta lângă el, pe podea, rezemând-o de piciorul scaunului.

— Paleobotanica? zâmbi Zalomit. Paleobotanica interesează în primul rând pe botaniştii detectivi, şi eu mă număr printre botaniştii poeţi. Dar mă interesează flora carpatică, şi deci...

— De ce n-aţi mai publicat versuri, tovarăşe profesor? îl întrerupse blând Albini.

încurcat, pentru că ştia că roşise, Zalomit îşi apropie scaunul de masă.

— Nu-mi închipuiam că, după patruzeci de ani, îşi va mai aduce cineva aminte...

— *Maculatele corole,* de Filip Zalomit... Am citit-o în liceu. Şi cred că de atunci am recitit-o de cel puţin cinci ori...

— Aproape că nu-mi vine să cred, spuse Zalomit tot mai turburat, simţind cum îi zvâcneşte sângele în obraji. Versuri de adolescent, palide şi anodine, ecouri din Ion Barbu şi Valery...

— Şi din Dan Bota, şi din alţii. Dar nu sunt palide, nici anodine.

Altminteri, nu le-aş fi recitit de atâtea ori... Am tot căutat prin revistele timpului, dar n-am întâlnit numele de Filip Zalomit. Poate aţi publicat sub pseudonim?

— Nu. N-am mai publicat nimic... De fapt, n-am mai scris de-atunci, din vara aceea.

— Am scris şi eu versuri, începu Albini cu un glas curios, depărtat.

Scriam şi publicam încă din liceu. Am publicat sub cinci pseudonime, adăugă zâmbind visător. Dar nu mai scriu de mult versuri. Cum spuneaţi săptămâna trecută la cabană, am rămas ce trebuia să fiu de la început: cercetător...

O clipă îl privi fix, adânc, în ochi, apoi căută grăbit în buzunarul de la piept şi scoase un pachet de ţigări.

— Dumneavoastră ştiu că nu fumaţi. Şi îmi închipui că fumul ţigărilor englezeşti nu dăunează fosilelor vegetale...

— Nu, spuse Zalomit, întinzându-i o farfurie de lut ars. Sunt obişnuite...

Albini râse scurt, învârtindu-şi bricheta între degete.

— Dar să ştiţi că nu aveţi dreptate cu *Deux ou trois grasses,* începu după ce-şi aprinse ţigarea. într-o scrisoare din ianuarie 1930, iată ce scriaţi lui Aurelian Tătaru. Am aici fotocopia.

Deschise servieta şi scoase un dosar cu marginile uşor decolorate.

— Dar mai bine s-o citiţi dumneavoastră, adăugă întinzându-i-o.

După câtva timp, Zalomit îşi dădu seama că urmăreşte rândurile fără să înţeleagă ce citeşte, „în fond, suntem amândoi suspecţi. Nu eram decât noi doi de faţă. Dar nu trebuie să-mi fie frică. De fapt, nu mi-e frică. Din fericire, am trecut de şaizeci de ani şi, ca orice intelectual care a trecut de şaizeci de ani, sunt vulnerabil. La prima lovitură, de orice fel, mă prăbuşesc. Infarct, anevrism, congestie cerebrală şi câte altele ar mai fi. Din fericire, nu mai sunt tânăr. N-au ce să-mi facă..."

— V-aţi convins, deci, că tovarăşul inginer Hagi Pavel avea dreptate, spuse târziu Albini. Memoria, această înaltă şi permanentă trădare... Dacă aş renunţa la cuvântul „permanenţă", ar putea figura ca un început de poem. „Memoria, această înaltă trădare..."

— Da, şopti Zalomit, încercând să se trezească. Ar putea... Ar fi un vers frumos...

— îmi pare însă rău, continuă Albini, că trebuie să infirm ambele ipoteze, şi a dumneavoastră şi a inginerului Hagi Pavel. Ultimele cuvinte ale doctorului Tătaru nu aveau nimic de-a face cu amintirile dumneavoastră din studenţie. Nu se refereau nici la cele trei vile din Vevey, nici la... *les trois grasses...*

— E adevărat? exclamă Zalomit. Erau totuşi...

— în hârtiile doctorului Tătaru, îl întrerupse Albini, s-au găsit referinţe precise. *Les trois Graces* erau, de data aceasta, trei paciente de la spitalul Brancovici, unde doctorul Tătaru începuse, în 1960, experimentarea serului.

— Dar atunci?... începu emoţionat Zalomit.

— Am aflat asta de la doctorul Căpăţână, chirurgul cu care lucra Tătaru atunci, în 1959-1960, la Brancovici. Şi mi le-au confirmat şi alţi martori: doctorul Huţan, colaboratorul cel mai apropiat al lui Aurelian Tătaru, două infirmiere, prof. dr. Nedelcu, şeful Secţiei de oncologie.

Se întrerupse şi-l privi câteva clipe absent, apoi îşi îndreptă privirile spre fereastră.

— Din câte am înţeles de la doctorul Nicoleanu, reluă, nu eraţi la curent cu cercetările lui Aurelian Tătaru. Dar acum ştiţi despre ce era vorba: un tratament care trebuia să înlocuiască atât razele, cât şi intervenţiile chirurgicale. *Trebuia* să le înlocuiască, dar serul nu fusese încă suficient experimentat, şi doctorul Tătaru nu îndrăznea să se opună nici razelor, nici operaţiilor, în aprilie 1960, prof. dr. Nedelcu a izolat, într-o aripă a spitalului, trei paciente de curând operate. Le-a pus, cu alte cuvinte, la dispoziţia doctorului Tătaru şi a colaboratorilor săi. Printr-o întâmplare care pe noi, poeţii, şi chiar foştii poeţi, nu ne surprinde prea mult, aceste paciente, în vârstă de cincizeci şi opt, şaizeci şi şaizeci şi cinci de ani, se numeau... Căută în dosar, alese o ᵘ foaie şi începu să citească: „Se numeau Aglae Irimescu, Frusinel Chiperii şi Italia Gâldău. Când doctorul Tătaru a citit fişele, a exclamat, spune dr. Huţan, a exclamat: *Leş trois Grâces!* Cele trei , Graţii, doctore: Aglae, Euphrpsyne şi, desigur, Thalia, pentru că * «Italia» e o greşeală de tipar..." în paranteză fie spus, nu era o greşeală:

prenumele acestei femei era într-adevăr Italia. Aşa că avem de-a face, de fapt, cu două sau trei Graţii... De ce nu mai clipiţi, tovarăşe profesor? îl întrebă după câtva timp. Să nu vă facă rău... ;

— Mi se pare de necrezut, şopti Zalomit, şi începu să-şi frece ochii.

— Tot ce a urmat pare de necrezut, continuă Albini. Pentru că, spun toate rapoartele, rezultatele erau cât se poate de bune, întreceau, preciza doctor Huţan, chiar cele mai optimiste aşteptări. Şi, cu toate acestea, tratamentul a fost întrerupt după vreo trei săptămâni, exact, după douăzeci şi două de zile. Iar doctorul Tătaru a fost numit directorul Spitalului din Giuleşti, care abia se inaugurase.

— Dar de ce? întrebă Zalomit coborând glasul şi apropiindu-şi din nou scaunul de masă.

Albini îşi stinse încet ţigarea în farfuria de lut ars.

— Pentru că anumiţi oameni n-au imaginaţie... Când vom accepta să folosim *masiv* imaginaţia, adaogă rostind rar cuvintele, revoluţia va triumfa pretutindeni, de la un capăt la altul al planetei... întreruperea experienţelor se datoreşte lipsei de imaginaţie a şefului prof. dr. docent Nedelcu, şi a lipsei de imaginaţie a celor care s-au lăsat influenţaţi de anxietatea lui. Tuturora le-a fost teamă că succesul tratamentului ar putea provoca o recrudescenţă a obscurantismului religios...

— Nu prea înţeleg, şopti Zalomit.

— într-un raport adresat cadrelor, profesorul Nedelcu scria că Aurelian Tătaru făcea glume, dar şi aluzii de natură religioasă. Cita chiar exemple. Bunăoară, doctorul Tătaru ar fi spus o dată, într-un grup de medici, că în Paradis, Adam şi Eva erau regeneraţi periodic, aşadar întineriţi, prin neoplasm; că numai după ce-a intervenit păcatul originar, corpul omenesc a pierdut secretul regenerării periodice şi deci al tinereţii fără bătrâneţe; iar de-atunci încoace, de câte ori, printr-o bruscă şi stranie anamneză, corpul încearcă să repete procesul, proliferarea oarbă a neoplasmului produce o tumoare malignă...

— Dar asta era numai o glumă sau poate o metaforă! exclamă Zalomit.

— Poate că nu era numai o glumă, dar ce importanţă puteau avea metaforele sau comentariile teologice ale doctorului Tătaru, atâta timp cât ele nu încurajau o acţiune contrarevoluţionară? Dacă profesorul Nedelcu, şi cei de la cadre, ar fi avut imaginaţie, ar fi înţeles că singurul lucru care conta era rezultatul ştiinţific al serului. Dar oamenii fără imaginaţie se lasă hipnotizaţi de clişee şi lozinci. Obscurantism religios! exclamă Albini înveselindu-se deodată, ca şi cum şi-ar fi amintit de un calambur reuşit. Bineînţeles că superstiţiile rrr^ice şi religioase sunt cât se poate de primejdioase. Chiar savanţii ruşi n-au

şovăit să studieze practicile yogice şi şamanice, iar cele mai importante progrese în cercetările de psihometrie şi parapsihologic au fost realizate în laboratoarele sovietice...

Se întrerupse şi-i căută cu înţeles privirile.

— Noi am pierdut zece ani, reluă târziu. Şi şansele de a recupera formula serului sunt minime. Căci după mutarea doctorului Tătaru la Ciuleşti, o parte din laboratorul pe care-l instalase la facultate a trecut la altă secţie, rezervele de ser au fost distruse şi, culmea ghinionului, doctorul Huţan, crezându-şi cariera compromisă din cauza colaborării cu Aurelian Tătaru, şi-a ars toate notele personale şi şi-a schimbat specialitatea. De zece ani se ocupă exclusiv de pediatrie...

Albini îşi lăsă din nou privirile să alunece alene dincolo de fereastră, spre gardul de lemn de curând vopsit, şi mai departe, spre vişinii sfrijiţi cu frunza rară, păstrând încă, parcă de milă, câteva vişine pipernicite, începu să-şi caute, absent, bricheta.

— Totuşi, îndrăzni Zalomit să rupă tăcerea care se prelungea nefirească, totuşi, e absurd ca, pentru câteva glume, un savant excepţional să fie suspect de obscurantism religios...

— Nu e vorba de câteva glume. Din rapoartele pe care le-am citit săptămâna trecută, se poate înţelege că doctorul Tătaru era într-adevăr interesat de problemele teologice. Sau, poate, de o anumită problemă teologică, şi anume...

Se întrerupse şi-şi aprinse brusc ţigarea.

— Asta mi se pare greu de crezut, interveni Zalomit. Nu ne întâlneam prea des, dar nu 1-am auzit niciodată făcând cea mai mică aluzie la vreo problemă teologică.

— Aşa au declarat şi doctorul Nicoleanu, şi inginerul Hagi Pavel, şi alţi câţiva cunoscuţi. Dar, în 1960, când puneau la punct tratamentul, îi plăcea să facă referinţe teologice, mai ales la teologia Vechiului Testament, deşi unele din ele erau atât de enigmatice, încât te întrebi ce-ar fi vrut să spună.

Deschise dosarul şi începu să caute.

— Bunăoară, raportează un medic radiolog, Tătaru i-a spus odată, citez: „Mă întreb cum de n-a discutat nimeni până acum cel mai convingător argument în favoarea tezei că păcatul originar a viciat întreaga Fire: anume, că şi animalele pot avea cancer..." — E curios, totuşi, că niciodată...

— Probabil că după întreruperea experienţelor, nu-l mai interesau problemele teologice. Aşa cum nu ne interesează nici pe noi. De altfel, ca să fiu sincer, acest incident ar fi fost complet uitat dacă n-ar fi intervenit, de foarte curând, câteva elemente noi. întâi, informaţii care par sigure, pentru că se repetă de vreo doi ani încoace, că în Rusia şi America au loc în mare secret, experienţe similare.

— Dar cum putem şti că sunt similare?

— Pentru că ştim măcar atât: că nu se utilizează nici una din terapiile curente şi că se caută mijloace de a controla direct procesul de proliferare a celulelor, în urma acestor indicaţii, câţiva cercetători şi-au adus aminte de experienţele doctorului Tătaru şi au vrut să afle ce s-a întâmplat cu cele... să le spunem, *trois Grâces.*

— Asta voiam să întreb şi eu, şopti Zalomit emoţionat.

— După toate probabilităţile, toate trei operaţiile au reuşit perfect şi pacientele erau vindecate. Cel puţin, aşa reiese din examenele la care au fost supuse timp de şase ani. Dar apoi, începând din 1967, nici una din ele n-a mai venit la control. Cei de la Brancovici spuneau că li s-a pierdut urma. De fapt, cercetări recente au stabilit că Italia Gâldău a fost răsturnată de o maşină în 1969 şi a murit în ambulanţa care o transporta la spital, şi că doi ani mai târziu,

Aglae Irimescu a emigrat în Statele Unite, unde avea rude. Deocamdată, nu s-a aflat nimic despre Frusinel Chiperii; pentru că asta se ştia mai demult, Frusinel, recte Euphrosyne, utiliza două sau chiar trei nume. Fusese căsătorită de două ori, prima oară divorţase, dar al doilea bărbat a păstrat-o, şi tovarăşa Euphrosyne schimba hârtiile de identitate după cum îi convenea. Până la urmă, dacă mai trăieşte o vom găsi. Dar ce-o să aflăm de la ea?...

Tăcu, cu un aer abătut, deschise servieta şi introduse absent dosarul, în nici un caz n-o să aflăm metoda prin care doctorul Tătaru obţinuse serul. Asta numai prin dumneata, tovarăşe profesor, am putea-o afla, adăugă după o clipă, căutându-i din nou privirile.

— Prin mine?

Albini începu să râdă, cu o neaşteptată satisfacţie, pe care nu încercă s-o ascundă.

— Spun: am putea-o afla, repetă. Nu e deloc sigur. Dar singura noastră şansă, adică a ştiinţei româneşti, eşti dumneata... Altminteri de ce aş fi străbătut, pe arşiţă, o jumătate din ţară ca să te găsesc, ascuns aici, în acest sat cu nume atât de frumos, dar cu vişinii bolnavi, pe jumătate uscaţi?... De ce nu dispuneţi să fie tăiaţi din rădăcină?

Zalomit ridică încurcat din umeri şi încercă să râdă.

— Noi nu putem interveni. Arborii fructiferi sunt ai colectivului.

Albini continuă să-l privească lung, atent.

— Asta voiam şi eu, reluă cu un glas ferm. Voiam să vă văd râzând. Căci de nu ştiu cât timp nu mai clipiţi deloc. Mă întrebam: tot aşa s-or fi petrecut lucrurile când unii colegi, să le spunem Ursache sau Catastrofa-Trei-Ierarhi, v-au informat oficial, prin scris, că lucrările au fost retrase de la tipografie? Tot aşa, aţi uitat şi atunci să clipiţi?... Şi, din păcate, în ceea ce vă priveşte, nici măcar nu era vorba de lipsă de imaginaţie. Pur şi simplu gelozie, şi încă de esenţă înaltă; gelozie academică, sublim ilustrată de Catastrofa-Trei-Ierarhi şi Imaculata-Concepţiune. în ceea ce priveşte pe Ursache...

Nu-i lăsă timp să răspundă. Apucă servieta, o aşeză pe genunchi şi începu s-o mângâie încet, cu amândouă mâinile.

— Când doctorul Nicoleanu v-a vorbit despre demersul metodologic pe care-l presupune descoperirea lui Aurelian Tătaru, aţi exclamat entuziasmat: „Cât de mult i-ar fi plăcut lui Goethe!" Şi aţi adăugat că doctorul Tătaru ar fi *citii Morfologia plantelor...*

— Este adevărat, şopti Zalomit.

— Este, de asemenea, singurul indiciu pe care-l putem utiliza.

— Nu prea înţeleg cum ar putea fi utilizat. Ce m-a frapat atunci...

— în aparenţă pare o glumă, îl întrerupse Albini. Dar trebuie să încercăm totul... Dacă aţi reciti *Morfologia plantelor* gândindu-vă tot timpul la apropierea pe care aţi făcut-o atunci, la Şeştina, între cele două metode? Dacă aţi evoca toate imaginele — repet: *imaginele* — pe care vi le-au sugerat destăinuirile doctorului Nicoleanu, şi le-aţi pune în legătură cu demersul metodologic al lui Goethe în *Morfologia plantelor?...* Nu trebuie să vă preocupaţi de lucrările în curs ale laboratorului de paleobotanică. De la Universitate vi s-a acordat deja concediu nelimitat pentru cercetări personale consacrate contribuţiilor botanice ale lui Goethe. De mâine vă puteţi întoarce la Bucureşti. Veţi primi telegramă astă-seară; cel mai târziu mâine înainte de prânz.

Se ridică, îi întinse mâna şi se îndreptă spre uşă. Dar se opri după câţiva paşi, căută în buzunarul de sus al hainei şi scoase o carte de vizită.

— Acesta e telefonul meu personal, îndată ce aveţi ceva de comunicat, important sau mai puţin important, chemaţi la acest număr.

Ziua sau noaptea, adăugă zâmbind, cu o urmă de tristeţe în priviri.

Se răsucea în pat, cu zgomot, ca pe vremuri, în adolescenţă, când voia să se elibereze de o imagine, să scape de un gând. Se răsucea ca să nu-l mai audă, şoptindu-i, foarte aproape de el:

— Spuneţi ca mine! Spuneţi ca mine...

— Dar cine eşti dumneata? îl întrebase.

— Sunt Calinic, şopti. L-am cunoscut bine pe doctorul Tătaru, 1-am întâlnit aici, câteva zile înainte de a sosi dumneavoastră, prietenii lui.

Spuneţi ca mine, repetă, dar spuneţi cu glas tare, cât mai tare: „Am auzit că cunoşti bine pădurea de la Crăciuna..."

— Am auzit că cunoşti bine pădurea de la Crăciuna, strigase, ca şi cum s-ar fi adresat unui surd. Am nevoie de o călăuză. Diseară te aduc înapoi cu maşina...

Nu era nimeni prin apropiere, dar când începu să strige, cineva de pe terasă întoarse curios capul. „Probabil că de-abia de-acum am devenit amândoi suspecţi. De ce-o fi fost nevoie de asemenea precauţii?

Douăzeci de metri, de-o parte şi de alta a şoselei, nu era nimeni. Putea să-mi spună pe şoptite ce mi-a spus, şi apoi să se urce în maşină..."

— V-am văzut şi atunci, în ziua de Sânziene, începu Calinic după ce pornise maşina. V-am văzut lângă ambulanţă, şi apoi sus, la cabană, pe terasă; dar n-am îndrăznit să mă apropii. Nu eraţi singur...

E curios că el nu-l văzuse. Cum 1-ar fi putut uita atât de repede?

Chiar de departe părea un ascet desprins dintr-o frescă, un ucenic al sfântului Antonie. Când s-a apropiat de maşină, şi-a dat seama că era mai bătrân decât îl judecase; ar fi putut avea şaptezeci, şaptezeci şi doi de ani. Părul îi albise, probabil, demult, căci acum părea îngălbenit.

Dar barba era atât de rară, încât îi amintise de titlul unei povestiri citite în clasa a FV-a primară: *Barba Spânului.* Să-şi fi amintit asta ca să scape de dogoarea privirilor lui Calinic, ochii aceia aproape monstruos dilataţi, de culoarea zincului, adânciţi în orbite, apărat de sprâncenele stufoase, înălţându-se răzvrătite pe frunte? Era atât de slab, încât părea aproape înalt. Braţul stâng, înţepenit din umăr, atârna inert de-a lungul trupului, parcă cineva ar fi încercat să i-l smulgă şi apoi s-ar fi răzgândit.

— Sunt oameni care spun că asta mi s-a tras de-acolo, din închisoare. Dar să nu-i credeţi. Aşa a vrut Dumnezeu, şi El ştie ce face, ştie de ce omul trebuie să treacă prin tot felul de încercări. Ca să se trezească, adăugă foarte serios. Aşa m-am trezit şi eu azi, înaintea zorilor. Azi soseşte prietenul doctorului Aurelian Tătaru, mi-am spus, parcă mi-ar fi spus-o cineva. Aşa am avut timp să ajung până la cabană, adăugă târziu. Căci eu locuiesc dincolo de munte, la o stână.

Nu ştiu cum a aflat doctorul Tătaru, dar a venit să mă vadă... Şi acum apucaţi pe drumul acesta din stânga. E drum prost, dar ieşim repede într-o poiană, şi acolo putem sta de vorbă fără teamă. Nu ne-aude nimeni.

Totuşi, îndată ce-au coborât din maşină, Calinic începu să caute cu ochii de jur împrejur.

— Eu cred că ar fi bine să avem câteva buruieni, cu rădăcini cu tot, şi poate o floare, două, aşezate pe iarbă în faţa noastră. Dacă vine cineva pe neaşteptate, eu mă prefac că vă povestesc credinţe şi eresuri în legătură cu ele.

Se răsuci din nou în pat, zadarnic, îi auzi cuvintele, şi le auzea tot mai limpede, repetându-se de două, trei ori, până ce le spunea.

— Credinţe şi eresuri, credinţe şi eresuri... De asta mă tot întreba doctorul Tătaru.

„Părinte Calinic..." începea. Eu am fost călugăr. De fapt, tot călugăr sunt şi acum, deşi după ce-am ieşit din închisoare nu m-am mai învrednicit să ajung la vreo mănăstire. Am lucrat un timp la terasamentul liniei ferate din Almaş. Apoi, când braţul nu m-a mai ajutat deloc, m-au scos la pensie... „Părinte Calinic", spune...

— L-aţi cunoscut bine?

— în anii aceia, 1958 — 1959 — 1960, 1-am cunoscut foarte bine, venea să mă vadă cel puţin o dată pe lună. Locuiam atunci la schitul Antim.

— Şi de ce venea să vă vadă?

Calinic nu-i răspunse pe loc. Luă în mână o *campanelă* şi i-o arătă trist.

— Priviţi-o cum se ofileşte. Câte păcate facem ca să ne apărăm de răutatea oamenilor! Dacă o să-mi daţi voie adăugă, am să vă povestesc totul de la început... Eu mi-am luat doctoratul la Facultatea de Teologie protestantă din Strasbourg. Vă spun asta, ca să înţelegeţi de ce, într-o zi, m-a căutat doctorul Tătaru la schitulAntim...

în acea clipă, i se păru că, într-un chip neînţeles şi-a schimbat nu numai glasul şi vocabularul, dar şi felul de a se purta prezenţa lui fizică.

— Cu mulţi ani în urmă, publicasem teza de doctorat, despre apocrifele Vechiului Testament. „Părinte, mi-a spus, am o mare rugăminte la dumneata. Ţi-am citit cartea, după ce-am citit toate apocrifele despre Adam şi Eva, dar eu sunt sigur că n-ai spus tot ce ştii..." îl priveam mirat şi doctorul a început să râdă. „Să nu mă înţelegi greşit, a adăogat. Dar din cartea dumitale am învăţat un lucru: că în apocrife, ca şi de altfel în anumite erezii, supravieţuiesc camuflate, o seamă de adevăruri fundamentale: supravieţuiesc pentru că au fost cifrate într-un cod secret esoteric..." „Am spus eu asta?" 1-am întrebat.

„Nu, n-ai spus chiar aşa, şi de aceea am venit, ca să aflu mai mult..." „Trebuie să-ţi mărturisesc, 1-am întrerupt din nou, că apocrifele Vechiului Testament nu mă mai interesează de multă vreme. Nu mă

mai interesează erudiţia, ci numai teologia şi mistica. De aceea am ales călugăria..." Doctorul părea oarecum dezamăgit. „Dar ebraică şi greacă tot mai ştii, mi-a spus. Nici pe mine nu mă interesează erudiţia în sine, ci numai teologia apocrifelor. Dar eu nu ştiu nici greaca, nici ebraica şi, mai ales, nu am pregătirea teologică..." Şi pentru că tăceam, pe gânduri, a adăogat: „Este foarte serios şi foarte important, părinte.

Dumneavoastră, teologii, vă mulţumiţi cu teologia păcatului originar dar pentru mine este vorba de altceva mult mai grav şi mai complicat:

este vorba despre implicaţiile biologice şi medicale ale teologiei păcatului originar..." S-a oprit deodată şi a început să se plimbe prin odaie. „Pentru că, părinte, noi ştim astăzi că Dumnezeu n-a putut distruge propria sa creaţie. Omul a rămas *acelaşi,* aşa cum erau Adam şi Eva în Paradis, înainte de păcat. Acelaşi, adică înzestrat cu aceleaşi virtualităţi biologice, în corpul omenesc totul s-a păstrat, părinte, deci s-a păstrat şi taina vieţii veşnice, cu care fusese dăruit Adam..."

Se întoarse din nou, deznădăjduit, în pat şi-şi îndesă perna pe urechi.

— Să mă ascultaţi, domnule profesor, îi spusese deodată, ridicând glasul, să mă ascultaţi cu atenţie pentru că nu vom mai avea prilejul să stăm de vorbă aşa liniştiţi, neturburaţi de nimeni...

îşi apăsă cu furie perna, dar îl auzea mereu. „Să mă ascultaţi, domnule profesor!" Când îl trezise glasul lui Calinic, înţelese că de câtva timp nu-l mai ascultase, încercase să-şi aducă aminte dacă sau nu, Albini îi sugerase să se oprească la cabană, în drum spre Bucureşti.

— Iartă-mă, părinte Calinic, dar mi-am amintit deodată ceva, tot în legătură cu doctorul

Tătaru, ceva foarte important, şi n-am îndrăznit să te întrerup. Spuneai că... totul s-a păstrat în corpul omenesc...

— Aşa spunea doctorul Tătaru, şi mi-a repetat-o de multe ori, în alte daţi. Pentru că, cât ar părea de curios, ne-am împrietenit, şi doctorul venea des să mă vadă. Şi revenea mereu la axioma lui: că Dumnezeu n-a abolit definitiv *sistemul* încifrat în structura corpului şi a vieţii omeneşti. Dar, spunea, acest sistem implică tinereţea şi viaţa infinit prelungită; o implică pentru simplul motiv că este un sistem de autoreglare, dar şi de autoregenerare... Păcatul originar n-a putut distruge mecanismul regenerării, ci numai 1-a modificat în aşa fel încât să nu mai poată fi recunoscut. Mai mult, 1-a camuflat în nişte procese fiziologice care, aparent, indică exact contrarul regenerării, 1-a camuflat în anumite maladii şi mai ales în cea mai primejdioasă afecţiune organică: proliferarea celulelor, neoplasma.

— Da, de asta am auzit şi eu. Dar n-am auzit-o de la el, de la Aurelian Tătaru, ci acum în urmă, după accident. Mi-a spus-o întâi doctorul Nicoleanu... Dar nu înţeleg ce legătură aveau toate acestea cu apocrifele Vechiului Testament, cu viaţa apocrifa a lui Adam şi Eva?...

— Apucasem să vă spun asta, v-am văzut că, deşi mă priveaţi adânc în ochi, fără să clipiţi, gândul nu vă era la ceea ce vă spuneam eu. Legătura era asta: doctorul credea că anumite fragmente din revelaţia originară fuseseră păstrate sub o formă degradată, mutilată, în cărţile apocrife. Şi voia să afle de la mine dacă există cumva vreo cheie, cu ajutorul căreia să putem descifra aceste revelaţii ascunse şi uitate de milenii. Bunăoară, se întreba dacă în vieţile apocrife ale lui Adam şi Eva sunt aluzii la bolile de care au suferit ei şi urmaşii lor, după izgonirea din Rai

Se întrerupse brusc şi-l privi câteva clipe în ochi, nehotărât.

— Spuneţi, părinte, că vă ascult.

— Ştiu, dar mă întrebam dacă am cumva dreptul să spun mai mult.

Nu le-am spus decât duhovnicului meu, şi el mi-a dat dezlegare să le repet când vor veni alte timpuri şi voi întâlni pe cel pregătit să le înţeleagă. Dar eu sunt bătrân, şi dacă nu vi le spun dumneavoastră, care i-aţi fost prieten, toate câte mi-a mărturisit doctorul Tătaru acum zece, unsprezece ani, vor muri odată cu mine. El nu îndrăznise să le comunice altcuiva, pentru că nu cunoştea, şi nici nu voia să cunoască un alt teolog...

Tăcu din nou, pe gânduri.

— Dacă credeţi că e mai bine să păstraţi secretul, nu insist.

— Nu. Dumneavoastră, om de ştiinţă şi prietenul lui din tinereţe, trebuie să le ştiţi. Am să vi le spun aşa cum mi s-au întipărit mie în minte, după multe şi îndelungate discuţii cu doctorul Tătaru. El ajunsese la o concepţie cu totul personală a bolilor. Pentru doctorul Tătaru, bolile constituiau singura noastră şansă de a recupera ce au pierdut părinţii noştri dintâi, Adam şi Eva, adică tinereţea fără de bătrâneţe şi o viaţă fără limită. De aceea, voia să afle de la mine ce spun apocrifele Vechiului Testament despre originea şi semnificaţia bolilor, îmi mărturisea însă că nu izbuteşte să înţeleagă *teologia* pe care o implica sensul descoperit de el: *de ce,* mă întreba mereu, *de ce,* foarte curând toti bolnavii de cancer vor fi nu numai vindecaţi, ci regeneraţi şi reîntineriţi, în timp ce vor trece foarte mulţi ani până când biologia medicală va reuşi să descopere procesul de regenerare

periodică şi întinerire aplicabil oamenilor sănătoşi?... înţelegeţi la ce făcea aluzie?

— Cred că înţeleg ceva. Deocamdată, neoplasmul constituie singura şansă de întinerire. Şi asta i se părea, poate, nedrept.

— Nu 1-am auzit vorbind de nedreptate. Spunea însă că-l turbură misterul teologic ascuns în acest fapt: numai cel care e ameninţat de cea mai gravă primejdie, numai el are,

deocamdată, şansa de a dobândi tinereţea fără de bătrâneţe... *(*

— Şi viaţa fără de moarte, se trezi adăugând, pe jumătate în glumă.

— Nu îndrăznea să se gândească la asta: la viaţa fără de moarte.

Dar mă întreba: poate gândirea teologică acceptă această concluzie, că însăşi dialectica Creaţiei cere ca procesul de regenerare să înceapă *numai* când organismul e ameninţat de moarte?... Şi uneori îl ispiteau gânduri eretice, îmi spunea: „întocmai după cum Luther ne-a îndemnat să păcătuim — *pecca fortiter!* — căci numai asfel vom fi mântuiţi..." Dar eu îl întrerupeam: „Opreşte-te aici, doctore, că te ameninţă păcatul mândriei..."

— Iartă-mă că te întrerup, dar nu înţeleg cum a ajuns el, Aurelian Tătaru, medic eminent, cum a ajuns să se pasioneze de teologie?

— Nici eu nu înţelegeam la început, şi 1-am întrebat într-o zi. „Din disperare, părinte, mi-a răspuns. Am devenit teolog din disperare. N-am izbutit să integrez în nici un alt sistem presupoziţiile şi concluziile descoperirii mele. Pentru că pentru mine nu mai încape nici o îndoială, proliferarea celulelor reprezintă, originar, un proces de regenerare blocat ulterior printr-o amnezie. Un asemenea fenomen nu se poate explica decât dacă presupunem o mutaţie catastrofală în istoria biologică a omului. Dar când s-ar fi putut produce ea? Numai la începutul începutului, căci toate scheletele fosile care s-au găsit dovedesc că cei dintâi oameni cunoşteau, ca şi noi, bolile şi bătrâneţea.

Deci mutaţia a avut loc în epoca — mitică sau nu, puţin îmi pasă, eu, ca om de ştiinţă, nu mă las impresionat de cuvinte — a avut loc în epoca imediat următoare izgonirii din Paradis. Pedeapsa de care vorbeşte capitolul III din cartea *Genezei* aceasta a fost: amnezia.

Corpul omenesc a uitat pur şi simplu că fusese înzestrat cu o funcţiune capitală: autoregenerarea celulelor.

Se hotărî brusc, sări din pat şi aprinse lumina. Două şi douăzeci şi cinci de minute. „Inutil să mai încerc. N-am să adorm decât la ziuă.

Mai bine să scriu acum, la întâmplare, aşa cum îmi vine în minte..." începu să se îmbrace repede, căci simţea cum îl ia cu frig. Se aşeză pe marginea patului, cu caietul pe genunchi. „Va trebui să încep cu asta, cu ce i-a spus Aurelian despre amnezie..." Dar după ce scrise repede câteva rânduri, se opri, încruntându-se. „A mai spus ceva despre amnezie, deşi în alt context, dar era interesant... Da, Turnul lui Babei." întoarse grăbit câteva pagini. „Turnul lui Babei, părinte Calinic, este cea mai clară expresie a amneziei. Oamenii aceia se apucaseră de o treabă — ambiţioasă, absurdă, sacrilegă, cum vrei să-i spui — dar ştiau ce voiau să facă. Voiau să clădească un turn care să ajungă la Cer.

Dumnezeu a intervenit într-un chip foarte simplu: a provocat o mutaţie, de astă dată una de ordin mental. Li s-au încurcat limbile. Nu se mai înţelegeau între ei, nu mai puteau comunica. Scopul, chiar dacă nu fusese uitat, Jiu-l mai puteau atinge, pentru că activitatea acelor mii de oameni devenise acum o agitaţie haotică, fără sens, asemenea unei gigantice, monstruoase proliferări celulare..."

Scrisese: „Babei, cea mai clară expresie a amneziei", dar se răzgândi. Va fi mult mai simplu să dicteze, mâine, poimâine, la el în biroUj în faţa dictafonului. în acea clipă îşi dădu seama că părintele Calinic nu-i vorbise deloc despre întâlnirea cu Aurelian Tătaru două, trei zile înainte de accident. Sări speriat în picioare. „Va trebui să mă întorc mame dimineaţă, să-l caut..." Dar cum de nu 1-a întrebat nimic?

Au stat vreo două ceasuri de vorbă, în poiană. Tocmai vorbea despre importanţa bolilor... „Căci, spunea doctorul Tătaru, numai în cazurile limită poti surprinde germenele tămăduirii..." când văzură apropiindu-se de ei un grup de excursionişti coborând de la cabană.

— Legenda acestei flori este cea mai frumoasă, începu. Eu am auzit-o de la mai mulţi...

Câţiva se opriră lângă el, să-l asculte.

— Dar acum ar trebui să plecăm, spuse Calinic încheindu-şi povestirea, dacă vrem să ajungem, cât e lumina bună la Crăciuna...

în maşină, îşi aminti deodată cu câtă satisfacţie desfăcuse telegrama de la Bucureşti. O citise de mai-multe ori, apoi se îndreptase spre laborator, s-o comunice şefului de lucrări. Zilele cele mai importante din viaţa unui naturalist sunt, cum spunea Linnaeus... Dar e sigur că asta o spusese Linnaeus, şi anume că: zilele cele mai importante din viaţa unui naturalist sunt...

— Te ascult, părinte, se trezi adresându-i-se, dându-şi seama că

bătrânul tăcea de mult, ţinându-şi cu mâna dreaptă braţul paralizat pe genunchi.

— Nu mă ascultaţi de mult, domnule profesor. Şi nici nu trebuie să mai vorbim acum, cât e drumul greu. O să continuăm când ieşim din pădure.

Dar la marginea pădurii au întâlnit o pereche tânără: fata îşi sucise glezna şi îşi muşca buzele ca să nu plângă. I-a dus până în satul unde găzduiseră cu o noapte înainte. Dar înainte de a ajunge în sat, Calinic s-a coborât din maşină.

— De aici scurtez mult drumul, i-a spus strângându-i amândouă mâinile, privindu-l cu căldură până în adâncul ochilor.

„Poate a povestit despre reîntâlnirea cu Aurelian când nu-l mai ascultam, când mi-am amintit de telegramă şi de Linnaeus. Dar am să-i cer iertare. Nu va fi greu de găsit. «Eu locuiesc dincolo de munte, la o stână.» Părinte, am să-i spun, iartă-mă! Ieri, când am stat de vorbă..."

Nu se mai îndura să se despartă de fereastră. *Afară ninge liniştit, în casă arde focul!...* între şase şi zece, unsprezece ani, nu se putea spune mai frumos. Este cât se poate de corect şi este chiar poetic: *Afară ninge liniştit...* A! parcă începe să se clatine şi să se înfioare perdeaua de fulgi, parcă se presimte vântul. Poate că nu. 20, 21 şi 22 decembrie.

Trei zile. Iar a treia zi, orice ar face, orice ar încerca, va fi o zi pierdută. Sidonia 1-a invitat şi de data aceasta. Sidonia: a fost, este şi va fi: aceeaşi. De treizeci şi cinci de ani îi scrie ca să-l invite, dar la doi, trei ani o dată, la ocazii mari. Joi, 22 decembrie, nunta Isidorei, singura ei fată; din a treia căsătorie. „Nu pot refuza."

Tresări auzind soneria şi se îndreptă grăbit, brusc emoţionat, spre uşă. în prag îi zâmbea o femeie bătrână, îmbrăcată într-un palton de culoarea prunelor brumării şi cu un tulpan gros, de lână, pe cap.

— Vă rog să mă iertaţi, spuse, ştergându-şi cu palma ultimii fulgi de zăpadă, dar abia azi-dimineaţă v-am aflat adresa...

îşi scoase tulpanul şi îl scutură de mai multe ori. Părul, prea negru, accentua şi mai strident seninele bătrâneţii la tâmple şi pe obraji. Intră păşind timidă pe covor.

— V-am recunoscut imediat: dumneavoastră sunteţi domnul profesor Zalomit V-am văzut astă-vară, alergaţi cu celalt domn, coborâţi în goană, de mi-era teamă că o să cădeţi şi o să vă frângeţi gâtul, până aţi dat de el... Domnule profesor, strigă izbucnind deodată în hohote, eu 1-am omorât! Fără să vreau, mă jur pe sfânta cruce, fără să vreau! Din prostia, din nebunia mea, dar eu 1-am omorât!

— Aşezaţi-vă în fotoliul acesta, îi spuse turburat, cu un glas nesigur. Liniştiţi-vă. Nu poate fi adevărat. Doctorul Tătaru şi-a pierdut cunoştinţa şi s-a prăvălit...

Plângea, ascunzându-şi obrazul în tulpan.

— Să vă aduc un pahar cu apă, adăugă, îndreptându-se spre bucătărie.

Când se întoarse, o găsi cu amândouă mâinile cuminte pe genunchi, cu privirile

îndreptate spre fereastră. Bău câteva înghiţituri apoi oftă, mulţumi şi-i întinse paharul.

— Poate bănuiţi cine sunt, începu. Eu sunt Frusinel Mincu, m-a îngrijit doctorul Tătaru.

— Spuneţi, şopti Zalomit, aşezându-se în faţa ei, pe canapea.

— El m-a tratat, după operaţie. Eram numai noi trei. Aveam fiecare camera noastră şi ne tratau ca pe nişte prinţese.

— Cele trei Graţii, murmură Zalomit.

— El, doctorul Tătaru, ne spunea Amazoane.

îşi căută batista şi îşi şterse ochii.

— Spuneţi, repetă Zalomit. I-am fost prieten bun.

— Poate ne spunea aşa, Amazoane, pentru că începuse tratamentul, şi ne pregătea pe fiecare în parte. Ne pregătea pentru minunea care trebuia să se întâmple. Aşa ca să nu ne speriem. Şi, mai ales, ca să fim pregătite. Pentru că, ne spunea, toată lumea are să ne pizmuiască; de ce tocmai noi, nişte biete femei bătrâne, care am fost grav bolnave şi am fost operate de ce tocmai noi...

Se întoarse şi-l privi zâmbind, cu ochii în lacrimi, îl surprinse sănătatea şi frumuseţea dinţilor; nu se îndoia că erau ai ei, pentru că, acum, când zâmbise, văzu că-i lipseau doi canini, unul în stânga şi celalt în dreapta.

— Domnule profesor, nu vă supăraţi, dar o să-mi dati voie să fumez?

— Pofteşte, pofteşte, spuse cu un oarecare efort, căci îi era gura uscată. Ai acolo, lângă dumneata, adăugă după ce înghiţi de câteva ori, ai o scrumieră.

îşi aprinse ţigarea şi, după ce trase adânc primul fum, oftă din nou.

— Ne spunea Amazoane, ca să ne pregătească. Spunea că va mai trece timp până ce tratamentul lui va folosi şi celor sănătoşi.

— Tratamentul lui, o întrerupse Zalomit, era un fel de ser, nu e aşa? Vi-l injecta în vână... sau cum?

— Ne făceau injecţii de două ori pe zi; dimineaţa pe nemâncate, şi spre seară, când începea să se întunece. Le făcea ajutorul lui, doctorul Huţan, dar doctorul Tătaru era întotdeauna de faţă. Iar înainte de prânz, venea o infirmieră să ne ia sânge. Doctorul Tătaru o privea cum ia sângele şi când infirmiera pleca, se apropia de pat cu un pahar pe jumătate plin şi ni-l întindea, zâmbind.

— Ce era, o întrebă Zalomit emoţionat. *Ce gust aveai* Ce culoare?

— N-avea nici un gust. Părea un fel de apă, cam sălcie. Şi la culoare, tot apă părea. Poate că era apă distilată. Deşi el, doctorul Tătaru, mi-a spus într-o zi: „E apă de fântână. Dar - şi a început să râdă, tăcut, părea fericit - dar e din fântâna..." Şi a spus un nume, dar nu 1-am înţeles bine şi 1-am uitat.

— *La Fontaine de Jouvencel*

— Cam aşa ceva. Dar acum nu mai sunt sigură.

— O aducea cu el, sau era acolo, undeva pe masă?

— Nu vă pot spune. Pentru că, atunci când îmi lua infirmiera sânge, eu întorceam capul spre perete. Nu puteam privi sângele, mi se făcea rău...

— Spuneţi mai departe, o îndemnă Zalomit. Ce s-a întâmplat după aceea, ce mai spunea?

— Da, asta începusem să vă spun. Cum încerca să ne pregătească.

Apoi, a venit într-o dimineaţă şi, deşi încerca să râdă, am înţeles pe loc că era abătut, era negru în sufletul lui. „Eufrosina, începe el, căci spunea, ăsta era numele meu adevărat.

Eufrosina, este ordin de sus să întrerupem tratamentul. Dar să n-ai nici o grijă. Operaţia şi tot ce-a urmat te-au vindecat. Numai că..." şi am văzut că stă la îndoială, să-mi spună, să nu-mi spună? Dar până la urmă s-a hotărât şi mi-a spus, pentru că voia să mă lumineze şi să mă pregătească... Mi-a cerut întâi, cu jurământ, să păstrez ca o taină tot ce-are să-mi spună. „Ca o taină mare", spunea, aşa cum se cântă de Crăciun: „Steaua sus răsare, ca o taină mare"...

îşi plecă fruntea şi-şi apăsă batista pe ochi.

— Spuneţi, şopti Zalomit, spuneţi mai departe. Am fost prieteni buni, din tinereţe, de când eram amândoi la studii în străinătate.

— Am jurat. Şi chiar dacă nu mi-ar fi cerut-o el, doctorul Tătaru, eu tot aş fi păstrat-o ca o taină. „Eufrosino, mi-a spus, tratamentul meu e bun, dar 1-am întrerupt la jumătate. Adică ce am început eu a rămas la jumătate, îţi spun asta ca să ştii şi să nu te sperii: voi, cele trei Amazoane, o să trăiţi de acum înainte ca florile, după soare..." — Nu înţeleg, şopti Zalomit.

— Nici eu n-am înţeles multă vreme, n-am înţeles cu adevărat ce voia să spună. Dar când m-am întors acasă, s-au minunat toţi, s-au minunat cât păream de tânără. Trecusem, domnule profesor, trecusem de şaizeci de ani, şi arătam cel mult patruzeci. Trai bun, de prinţesă, le spuneam, în acel an, nu mi-am dat bine seama de ce se întâmplă cu mine. Mai ales că în apropierea toamnei, lumea se mai obişnuise cu mine, iar toamna, când m-am întors la lucru, toamna, şi mai ales iarna arătam tot atât de bătrână ca atunci când intrasem în spital... Dar prin luna martie... îmi daţi voie să aprind o ţigare?

— Pofteşte, pofteşte...

îi tremurase uşor mâna apropiind chibritul aprins.

— Prin martie, am început, cum să spun? am început să mă simt alta. Parcă întinerisem, şi toată lumea era a mea. N-o să mă credeţi, domnule profesor, dar mi se schimbase şi glasul. Cântam ca o femeie tânără, de se cruceau vecinii. Şi, iar n-o să mă credeţi, dar întineream cu cât treceau lunile şi ne apropiam de vară, întineream şi la trup şi la inimă. Iertaţi-mi expresia, dar când m-am privit o dată goală de sus până jos, nu-mi venea să-mi cred ochilor. Nu arătam mai mult de - treizeci şi cinci, patruzeci de ani. Atunci am înţeles ce voia să spună doctorul Tătaru când spunea că o să trăim ca florile, după soare. Şi m-a apucat frica. Dacă o să afle oamenii? Mă fac de ruşine, eu, femeie bătrână, ca şi cum m-aş preface într-una din acelea, ştiţi dumneavoastră, care vor să pară tinere. Am început atunci să mă ascund, să-mi ascund tinereţea, vreau să spun... Mie îmi plăcuse mult basmul Cenuşăresei, când îl citeam la şcoală. Dacă ea, o fetişcană de şaptesprezece - nouăsprezece ani, şi-a putut ascunde tinereţea şi frumuseţea, de ce n-am să pot şi eu? Mă pieptănam halandala, mă ungeam pe faţă cu un fel de unsoare care părea murdară şi altele. Dar mi-era frică. Si pentru că am avut ocazia, cu Congresul femeilor, să vin trei zile la Bucureşti, 1-am căutat pe doctorul Tătaru...

— Spune, spune, şopti emoţionat Zalomit. A fost desigur o surpriză...

— După aceea, mi-a părut rău că l-am căutat, căci niciodată nu 1-am văzut atât de mâniat...

— Mâniat? o întrerupse Zalomit. Adică, se supărase că veniseşi să-l vezi?

— S-a făcut foc! „Eufrosina, mi-a spus, să nu mai încerci să mă vezi, că va fi rău de noi amândoi. Sunt ordine de sus. Tratamentul a fost interzis, şi dacă se află că ne întâlnim din nou, înfundăm amândoi puşcăria!"

— Poate exagera, spuse Zalomit.

— Exagera, ca să mă sperie. Dar părea şi el speriat. Nici n-a vrut să mă asculte. Mi-a repetat ce mi-a spus atunci, la spital, să n-am nici o grijă, căci sunt pe deplin vindecată.

— Nu 1-a mirat schimbarea? Vreau să spun, faptul că arătai mult mai tânără?

— N-a avut timp să mă privească bine. Şi apoi, eram în toamnă, nu mai arătam treizeci şi cinci, patruzeci de ani.

— Şi, totuşi, mi s-a spus, toate trei aţi venit regulat pentru control la spitalul Brancovici, timp de cinci, şase ani...

Femeia zâmbi din nou şi îşi îndreptă visătoare o şuviţă care-i aluneca pe frunte.

— Eu pe celelalte două nu le-am mai întâlnit. Dar veneam la control numai iarna, puţin înainte de sărbători, pe la jumătatea lui decembrie...

Apoi figura i se întunecă deodată şi. fără să mai ceară voie, aprinse o a treia ţigare.

— Dar cu cât treceau anii; cu atât era mai greu. Domnule profesor, nu râdeţi de mine, să nu credeţi că sunt nebună, dacă o să auziţi ce-o să auziţi. Mă spovedesc dumneavoastră ca la un duhovnic. Ca să înţelegeţi ce s-a întâmplat... Oftă şi îşi plecă fruntea, ţinându-şi privirile într-un colţ de covor. Cu cât treceau anii, cu atât mi-era mai greu să-mi ascund tinereţea, înţelegeţi ce vreau să spun. Eu am fost frumoasă la vremea mea, şi mi-au plăcut bărbaţii. Am avut parte de mai mulţi, şi cu cununie, şi pe dealături, pe unde se nemerea. Şi când se apropia vara, pe la sfârşitul lui mai, nu mai ştiam ce să fac. Iertaţi-mă că vă spun asta, femeie bătrînă, dar nu mai puteam dormi, nu mai puteam trebălui prin casă sau prin curte, nu mi-era gândul decât la bărbaţi. Şi atunci îmi luam lumea în cap. Plecam de acasă, spuneam vecinilor că mă duc la vreo rudă, şi mă întorceam după trei, patru săptămâni; alteori, după trei luni, cum se nimerea... Căci acum nu mai aveam servici, şi aveam ceva bani puşi deoparte. Mă opream pe undeva, în vreun loc ascuns, să-mi schimb rochia, să mă pieptăn, să-mi curăţ faţa de prafuri şi unsori, şi apoi mă urcam într-un autobuz, luam trenul, făceam cunoştinţe şi, ce să vă spun, de a doua zi ştiam unde şi cu cine am să mă culc. Doamne iartă-mă, dar n-a fost vina mea. Aşa mă făcuse Dumnezeu, rea de muscă şi frumoasă, cum spunea bărbatul meu de-al doilea, şi de aceea m-a lăsat şi a fugit în lumea largă...

Fuma cu sete, fără să-şi ridice fruntea, cu privirile neclintite în covor. '

— Aşa s-a întâmplat şi vara trecută. Am rămas două săptămâni la şantierul din Potcoava, dar s-au certat într-o seară vreo câţiva bărbaţi din cauza mea, pentru că cel la care locuisem aflase... De la ceartă au ajuns la bătaie, unul a scos cuţitul, dar au sărit ceilalţi. Mi-a fost frică şi m-am furişat afară înainte ca să prindă de veste cineva. Casa unde locuiam era chiar alături. Mi-am luat lucrurile, că nu aveam cine ştie ce, şi am fugit.

îşi stinse ţigarea, fără să-şi ridice privirile, şi oftă.

— Spune, spune înainte, şopti Zalomit.

— Aşa am ajuns la Şeştina. O să spuneţi că sunt nebună, adaogă.

N-o să mă credeţi. Domnule Profesor, cu o seară înainte cunoscusem un bărbat tânăr şi îi plăcusem mult. Am rămas noaptea aceea la el. Era mecanic, lucra la cabană. Dimineaţa, înainte de a pleca la serviciu, mi-a spus unde să ne întâlnim, în pădure, pe la orele douăsprezece, douăsprezece şi jumătate. Ne-am întâlnit şi am rămas amândoi acolo, în culcuş de iarbă, am rămas aproape două ceasuri. Apoi el s-a întors, la lucru, dar eu nu mă Jnduram să-mi pun rochia şi ce mai trebuia pe mine. Vă aduceţi aminte, era o zi foarte caldă. Umblam despuiată, ca o paparudă nebună, cu părul despletit, cu rochia strânsă mototol în mână.

Când, deodată, mă trezesc şi dau cu ochii, doar la câţiva paşi în faţa mea, dau cu ochii de doctorul Tătaru. Era alb ca varul. „Este adevărat, Eufrosina?" mă întrebă. Pesemne, nu-i venea nici lui să-şi creadă ochilor. „Este adevărat că te apropii de şaptezeci de ani"? m-a întrebat din nou. „I-am împlinit în februarie, domnule doctor", i-am răspuns, şi am început să râd. Râdeam, cu părul pe umeri, îl priveam în ochi şi, fără să-mi dau seama, mă apropiam tot

mai mult de el. îmi luase Dumnezeu minţile. Nu ştiu ce-mi trecea atunci prin cap. Să afle şi el, să se bucure şi el, doctorul Tătaru, căci el făcuse minunea. Râdeam mereu apropiindu-mă, şi el se trăgea înapoi, speriat, nu-şi dădea nici el

seama că ajunsese chiar pe muchia povârnişului, iar eu nu vedeam, îmi luase Dumnezeu minţile. Şi deodată 1-am văzut cum se clatină... şi apoi s-a rostogolit în vale. Am ţipat, dar mi-am pus repede mâna la gură, căci mi s-a părut că aud glas de bărbat şi m-am furişat cum am putut până la culcuş. Am început să plâng. Plângeam de ruşine. Nu credeam că murise. M-am îmbrăcat şi m-am întors la Dumitru, la bărbatul cu care fusesem... El mi-a spus...

A urmărit-o cu ochii, prin ninsoare, până ce a traversat strada şi s-a pierdut după colţ. „O să vin din nou la vară, să vă convingeţi că nu mint..." îşi lipi fruntea de geam, istovit de tristeţe. „Dacă ai să vii, Euphrosyne, n-ai să mă mai găseşti... Curiozitatea mea ştiinţifică nu e nemărginită, iar de teologie, şi de problemele ei, mi-e frică. Am să te prezint Secţiei de Cercetări şi informaţii..."

Se depărta absent de fereastră, aprinse lumina şi se aşeză la birou.

„Dar acum ştim, adică, mai precis, *eu ştiu,* ce s-a întâmplat. N-a fost propriu-zis o sinucidere. Dar atunci ce-a fost?" Deschise sertarul, căută cartea de vizită şi după o scurtă ezitare, apucă receptorul. Răspunse o secretară.

— Cine îl caută? Apoi, auzindu-i numele, cu un glas uşor speriat:

Aşteptaţi un moment!

Nu aşteptă mult. Auzi vocea, onctuoasă şi curtenitoare, a unui tânăr.

— Domnule profesor Zalomit? Tovarăşul colonel a plecat acum zece minute. A plecat spre dumneavoastră. Trebuie să sosească dintr-un moment în altul.

Aşeză receptorul cu mare grijă, căci îi tremura mâna, apoi rămase nemişcat, aşteptând să i se potolească bătăile inimii. Când auzi soneria, îşi trecu de câteva ori mâna prin păr şi, pregătindu-şi zâmbetul şi mirarea cuvenită, se duse să deschidă.

— Ce coincidenţă! exclamă.

— Nu e aşa? spuse Albini.

Şi, îndată ce-şi atârnă paltonul în cuier, se îndreptă direct spre birou, ridică receptorul şi, mânuind abil lama unui cuţitaş, desprinse câteva şuruburi.

— N-o să mai fie nevoie de aici înainte, spuse.

— Vasăzică... începu Zalomit, silindu-se din nou să zâmbească.

— Am recurs la acest detaliu strict tehnologic pentru a vă simplifica misiunea. Convorbirea, mai precis mărturisirea, a fost înregistrată pe bandă. Veţi primi textul dactilografiat într-o zi, două. Dar nu este într-adevăr extraordinar? Vă aşteptaţi la aşa ceva?

Zalomit îşi trecu de mai multe ori degetele prin păr, enervat că nu-şi poate stăpâni tremuratul mâinii.

— Eu mărturisesc cinstit, continuă Albini, nu mă aşteptam...

îşi scoase pachetul de ţigări, apoi dădu cu ochii de scrumiera pe jumătate plină.

— Să nu uităm acest detaliu, adăugă. Să-i oferim întotdeauna ţigări, şi ţigări bune... Apoi întoarse brusc capul şi căută privirile lui Zalomit: Sunteţi emoţionat, domnule profesor, şi vă înţeleg foarte bine.

La toate ne aşteptam, dar la această încercare de viol, consecinţă a tratamentului...

— Nu, nu mă gândeam la asta, începu Zalomit cu un glas ferm. Mă întrebam dacă a fost sau n-a fost o sinucidere... Aşa cât 1-am cunoscut eu pe Aurelian Tătaru, cred că înţeleg ce s-a întâmplat. Nu cred că lui Aurelian i-a fost frică să facă dragoste cu o femeie tânără şi frumoasă, chiar dacă fusese cândva pacienta lui. S-a speriat şi se făcuse alb ca varul de cum a dat cu

ochii de ea. Cred că în acea clipă a înţeles tragedia Euphrosynei: o jumătate de an pe pământ, şi cealaltă jumătate în Infern...

— Ca şi Persephone, îl întrerupse zâmbind Albini.

— Dar Euphrosyna nu era zeiţă... înainte de a fi spus vreun cuvânt, Aurelian a înţeles: avea în faţă lui o bachantă tânără, goală şi frumoasă, şi ştia totuşi că cinci, şase luni pe an această bachantă rămâne o femeie trecută de şaptezeci de ani. A înţeles ce infern este, în fond, existenţa ei. Şi, deşi nu era direct răspunzător, pentru că nu el hotărâse suspendarea tratamentului, totuşi ştia că tragedia Euphrosynei era opera lui... Aproape îmi vine să cred, dacă nu intervenea accidentul, Aurelian Tătaru şi-ar fi pus capăt zilelor.

— Exagerezi, îl întrerupse Albini. Doctorul Tătaru era un om de ştiinţă. Ştia, adică, mai exact, credea, spera, că serul pe care-l descoperise va da rezultatele aşteptate. Dar el n-apucase să vadă rezultatul ^tratamentului. Poate că nu i-a venit nici lui să-şi creadă ochilor... în orice caz, reluă după o pauză, de ce să ne pierdem în ipoteze neverificabile? Trebuie, mai întâi, să ne felicităm pentru tot ce am aflat azi. E un mare succes. Pe care ţi-l datorăm dumitale.

— Mie?

— Evident, dumitale. Pentru motive pe care nu le cunoaştem, tovarăşa Euphrosyna te-a ales pe dumneata drept confident, iar nu pe inginerul Hagi Pavel. Avem astăzi, la dispoziţia noastră, singurul exemplar - căci nu mai îndrăznesc să-i spun „persoană" - singurul exemplar care ar putea aduce unele informaţii în legătură cu descoperirea lui Tătara. Vreau să spun că analizele la care va fi supusă Euphrosyne ne vor comunica indicaţii cât se poate de preţioase. Dar, evident, asta nu e treaba noastră... Probabil că faceţi corecturile la laborator, adăugă. Nu le văd pe masă...

— La laborator, repetă absent Zalomit. Ca să verifice planşele şi bibliografia şi...

— Trei volume deodată, îl întrerupse Albini, trei volume masive.

Va fi impresionant!

Zalomit îşi simţi din nou cum îi dogoresc obrajii şi încercă să zâmbească.

— Cum v-am scris astă-toamnă, vă sunt recunoscător, spuse după ce înghiţi de mai multe ori.

— Eu nu am decât un singur merit: am atras atenţia celor în drept.

Deci, îţi mulţumesc, tot ce ne-ai comunicat despre *Morfologia plantelor* lui Goethe...

Zalomit izbuti să râdă, cu un uşor aer de triumf.

— Ştiam asta de la început...

— Dar nu se ştie ce va urma, continuă Albini. Şi pe noi ne interesează *mai ales* ce va urma... *Âpropos,* adăugă zâmbind, n-a fost vina dumitale, dacă, astă-vară, n-ai mai izbutit să dai de părintele Calinic. L-ai căutat zadarnic pe la stâne... Murise săracul, chiar în noaptea aceea, după ce v-aţi despărţit. Murise de oboseală sau de bătrâneţe, la o margine de drum...

— Cercetări şi informaţii, şopti Zalomit târziu, reuşise să zâmbească. Şi apoi adăugă cu un glas pe care 1-ar fi vrut provocator: A fost un sfânt!

— E foarte adevărat. A fost un sfânt. Pentru că n-a spus nimănui cum a fost torturat şi nici de ce-a fost torturat. Aceeaşi lipsă de imaginaţie, de care vorbeam astă-vară, la Poiana-Dornei. îşi închipuiau că au să afle de la el. Dar, în sfârşit, e inutil să evocăm greşelile trecutului... în orice caz un lucru e sigur... doctorul Tătaru n-a comunicat nimănui, nici prietenilor, nici colegilor, nici părintelui Calinic, secretul formulei. Şi ce mi se pare într-adevăr curios este faptul că nu s-a găsit în hârtiile liii nici un fel de indicaţie. Şi se ştie, totuşi, că

experienţele preliminare la laboratorul Facultăţii de Medicină au durat câţiva ani. Probabil că şi-a ars toate însemnările.

— Probabil că le-a ars, repetă absent Zalomit.

— Deci, cum spuneam, nu avem decât pe Euphrosyna, totuşi ceva.

Mai ales că te avem şi pe dumneata.

— Pe mine? întrebă speriat Zalomit. Pe mine?

Albini începu să râdă, scoţându-şi fără grabă pachetul de ţigări şi bricheta din buzunar.

— Chiar pe dumneata, profesor doctor Filip Zalomit, autorul a trei masive volume, despre flora carpatică.

— Ah,! da, înţeleg, spuse Zalomit, roşind din nou.

— în fond, e vorba de o misiune uşoară şi, într-un anumit fel, chiar plăcută. Să poţi asista, din când în când, la, cum să spun? la metamorfoza uneia din cele trei Graţii...

Zalomit înghiţi de câteva ori, încercând zadarnic să-şi regăsească glasul.

, — Repet, din când în când, bunăoară, prin martie, şi din nou în l *vunderschoneMonatMai,* şi apoi, în apropierea solstiţiului de vară.

— Dar de ce eu? izbuti să şoptească Zalomit. Eu nu mă pricep în biologia medicală...

— Pentru că Euphrosyna te cunoaşte şi are încredere în dumneata.

Dacă intervenim brutal, o speriem; îi va fi teamă că o facem responsabilă de accidentul doctorului Tătaru. Dar dumneata îi poţi explica despre ce e vorba şi nu-ţi va fi greu s-o convingi că este în interesul ei, şi interesul ştiinţei, mai ales în interesul ştiinţei româneşti, să rămână de-aici înainte la dispoziţia cercetătorilor...

— Are să-i fie greu, începu Zalomit, regăsindu-şi pe neaşteptate glasul. Nu ştiu dacă pot să-mi iau o asemenea răspundere...

— O să mai stăm de vorbă mai târziu, îl întrerupse din nou Albini.

Nu trebuie să te hotărăşti acum...

Tăcu şi fuma câtva timp privindu-l cu o curiozitate pe care nu încerca s-o ascundă.

— Nu cred că sunt prea indiscret întrebându-te dacă doamna Sidonia Vâlceanu a fost câtva timp soţia dumitale.

Fără să vrea, şi fără să înţeleagă de ce, Zalomit izbucni în râs.

— Nu e nici o indiscreţie. Ne-am căsătorit când eram amândoi

foarte tineri. Eu încă nu-mi trecusem doctoratul. Şi ne-am despărţit foarte curând, înainte de sfârşitul anului... Dar am rămas prieteni.

— Am aflat asta, spuse Albini, stingându-şi meticulos ţigarea. Ştiu că sunteţi prieteni. De altfel, ne vom întâlni în câteva zile, la nunta Isidorei, adăugă.

— La 22 decembrie, spuse zâmbind visător Zalomit. în trei zile.

— Fericitul mire e un văr de-al meu. Văr, şi foarte bun prieten, deşi e mult mai tânăr ca mine... Dar nu vreau să te reţin, adăugă, ridicându-se din fotoliu. Mă bucur, însă, că, într-un anumit fel, vom face parte din aceeaşi familie.

— O familie de cercetători, spuse Zalomit, un mare zâmbet luminându-i faţa.

— Foarte adevărat. Emil Butnaru, vărul şi prietenul meu, este un eminent chimist.

Apropiindu-se de uşă, îl întrebă întorcând brusc capul:

— Dar poezia?

Zalomit îi puse familiar mâna pe umăr şi izbucni în râs.

— *Maculatele corole,* n-a fost de-ajuns? Mai cunoşti vreun titlu mai profetic decât ăsta: *Maculatele corolei* ,

Albini îi întinse mâna zâmbind.

— Nu-ţi spun încă sărbători fericite, pentru că ne întâlnim în trei zile, la nuntă...

După ce închise uşa, Zalomit izbucni din nou în râs, de data aceasta râdea în neştire, ştergându-şi la răstimpuri lacrimile, fără să înţeleagă ce se întâmplă cu el, de unde năvălise bucuria aceasta nemaiîntâlnită din tinereţe. „Parcă toată lumea ar fi a mea! exclamă amintindu-şi cuvintele Euphrosynei. Cât este de adevărat! Căci, într-adevăr, toată lumea este a mea!"

Se aşeză la birou, potolindu-şi anevoie ultimele zvâcniri ale râsului, ştergându-şi fericit lacrimile. „Aurelian, rosti cu glas tare, ca şi cum 1-ar fi avut în faţă, Aurelian, te înţeleg foarte bine, ai avut dreptate. Nu era altă soluţie..."

Se ridică brusc, luă scrumiera plină şi se îndreptă spre bucătărie.

Dar se răzgândi, se apropie de fereastră şi o deschise. Când se întoarse, îl învioră aerul rece, curat, cu miros de zăpadă. „Ştiau şi ei de Calinic, îşi aminti, încercând să închidă fereastra. Ştiau şi ei de Calinic... Dar nu înţeleg de ce-a scos microfonul în faţa mea. Poate ca să-mi arate că au toate drepturile să facă ce vor. într-un anumit fel, avea dreptate.

Odată ce-am acceptat serviciile lor... Făceam acum parte din aceeaşi familie... Şi scuzele pe care mi le găseam că *trebuie* să accept toate acestea pentru a recupera formula pierdută a tratamentului..." îşi aduse brusc aminte de bătrână şi se înfiora. Aşezându-se la birou, îşi dădu seama că tremură. „Am lăsat prea mult fereastra deschisă şi m-a luat cu frig. Dar cum îşi poate închipui Albini că aş mai fi în stare să dau ochii cu ea?... Din fericire, am trecut de şaizeci de ani şi *mai ales,* din fericire există fiola." Zâmbi melancolic, amintindu-şi ritualul cu care, în acea după-amiază de vară, scosese din servietă fiola şi ridicând-o cu un gest melodramatic ca s-o privească în zare, recitase din monologul lui Faust: *Ich grtisse dich, du einzige Phiole...* Nimic nu se întâmplase arunci - nici accidentul lui Aurelian Tătaru, nici întâlnirile cu Albini, cu părintele Calinic şi cu Euphrosyna, şi totuşi, precaut, pregăti, în secret, cea mai concentrată soluţie de aconitină pe care o putea obţine în laboratorul lui.

Tremura tot mai puternic, ca zgâlţâit de friguri. Deschise cu greutate sertarul şi începu să caute sub plicurile mari, galbene, în care păstra scrisorile importante. După câtva timp, fu cuprins de o bruscă nelinişte, se ridică în picioare şi începu să scoată plicurile unul câte unul, zvârlindu-le la întâmplare pe birou. Privi rătăcit fundul sertarului.

„Au căutat şi aici, şopti. Şi au găsit-o..." Simti că i se înmoaie picioarele, şi se aşeză pe scaun, răsuflând greu. „Nu mai e nimic de făcut, şopti. Cred că nu mai e nimic de făcut", repetă anevoie, parcă de o neînţeleasă oboseală.

Se trezi târziu şi sări speriat în picioare. Privea turburat în jurul lui, încercând să înţeleagă unde se află. *Euphorbia moldavica id est impudica;* îi tot căuta rima: *moldavica... impudica.* Dar nu izbutea să se concentreze; îl exaspera lătratul câinelui. Un câine mare, negru, care se învârtea în jurul lui, la câţiva metri, pe petriş. „Potaie!" strigă în glumă, încercând să-l îmblânzească. Atunci dădu cu ochii de tăbliţa de aramă şi citi: *Leş trois Grâces.* „Evident, acum înţeleg! şopti fericit.

Sunt trei şi totuşi una; acelaşi corp, deşi sunt separate. O perfectă, senină frumuseţe; nu li s-ar fi potrivit nici un alt nume..."

Paris, august 1976 <titlu>TINEREŢE fără DE TINEREŢE...

Pentru Sybille

De-abia când auzi clopotul Mitropoliei îşi aminti că e noaptea de înviere. Şi deodată i se păru nefirească ploaia care îl întâmpinase de cum ieşise din gară şi care ameninţa să devină torenţială, înainta grăbit, sub umbrelă, adus din umeri, cu privirile plecate, căutând să evite şuvoaiele. Fără să-şi dea seama începu să alerge, apropiindu-şi umbrela de piept, ca o pavăză. Dar după vreo douăzeci de metri zări aprinzându-se semnalul roşu şi trebui să se oprească. Aştepta nervos, săltând, înălţându-se în vârful pantofilor, schimbându-şi mereu locul, privind consternat băltoacele care la câţiva paşi în faţa lui, acopereau în bună parte bulevardul. Ochiul roşu se stinse, şi în clipa următoare îl orbi, zguduindu-1, explozia luminii albe, incandescente. Parcă ar fi fost aspirat de un ciclon fierbinte izbucnit, în chip neînţeles, chiar în creştetul capului. „A trăznit pe aproape", îşi spuse clipind cu greu ca să-şi dezlipească pleoapele. Nu înţelegea de ce strânge cu atâta putere mânerul umbrelei. Ploaia îl lovea sălbătecită, din toate părţile deodată, şi totuşi, nu simţea nimic. Atunci auzi din nou clopotul Mitropoliei, şi toate celelalte clopote, şi, foarte aproape de el, un altul, zbătându-se singuratec, deznădăjduit. „M-am speriat", îşi spuse, şi începu să tremure. E din cauza apei, înţelese câteva clipe în urmă, dându-şi seama că zace întins în băltoaca din marginea trotuarului. „M-a luat un frig..."

— Am văzut când 1-a lovit trăznetul, auzi aceeaşi voce gâfâită de bărbat speriat. Nu ştiu dacă mai trăieşte. Mă uitam într-acolo, că era sub semafor, şi 1-am văzut cum s-a aprins de sus până jos, cum i s-au aprins, în aceeaşi clipă, umbrela, şi pălăria, şi hainele. Dacă n-ar fi fost ploaia, ar fi ars ca o torţă... Nu ştiu dacă mai trăieşte, repetă.

— Şi chiar dacă mai trăieşte, ce-o să facem cu el?

Era o voce depărtată, obosită şi, i se părea, amară.

— Cine ştie ce păcate o fi având să-l trăznească Dumnezeu chiar în noaptea de înviere, şi chiar în spatele bisericii... Să vedem ce-o spune internul de serviciu, adaogă după o pauză.

I se părea curios că nu simte nimic, că, de fapt, nu-şi mai simţea' trupul. Ştia, din convorbirile celor de lângă el, că fusese transportat.

Dar cum îl transportaseră? în braţe, pe o targa, într-un cărucior?

— Nu cred că are vreo şansă, auzi, târziu, o altă voce, tot atât de depărtată. Nu i-a rămas un singur centimetru de piele neatins. Nu înţeleg cum mai trăieşte. Normal ar fi fost...

Evident, asta ştie toată lumea; dacă ai pierdut mai mult de 50% din epidermă, te asfixiezi. Dar îşi dădu repede seama că e ridicol, şi umilitor, să răspundă, în gând, celor care se agitau în jurul lui. I-ar fi plăcut să nu-i mai audă, aşa cum, cu pleoapele strânse, nu-i vedea. Şi în aceeaşi clipă se trezi foarte departe, fericit, sau cum fusese atunci.

— Şi apoi, ce s-a mai întâmplat, îl întrebă în glumă, zâmbind. Ce altă tragedie?

— N-am spus că e o tragedie dar, într-un anumit fel, asta era: să te pasioneze ştiinţele, să nu ai decât o dorinţă: să-ţi dedici viaţa ştiinţei...

— La ce ştiinţă faci aluzie, îl întrerupse, la matematică sau la limba chineză?...

— La amândouă şi la toate celelalte pe care le descopeream pe rând şi mă îndrăgosteam de ele pe măsură ce le descopeream...

îi puse mâna pe braţ, ca să nu se supere că-l întrerupe din nou:

— Matematica, înţeleg, pentru că dacă n-ai vocaţie, ar fi inutil să mai stărui. Dar chineza?...

Nu ştia de ce izbucnise în râs. Probabil că îl amuzase felul cum pronunţase: *„dar chineza"*?

— Credeam că ţi-am spus. Acum doi ani, toamna, când am fost la Paris, m-am dus la o lecţie a lui Chavannes. L-am văzut, după curs, în biroul lui; m-a întrebat de cât timp studiez

chineza şi ce alte limbi orientale mai cunosc. Inutil să-ţi rezum toată conversaţia. Am înţeles doar un singur lucru; că dacă nu voi stăpâni în câţiva ani - auzi, *în câţiva anii* - pe lângă chineză, sanskrita, tibetana şi japoneza, nu voi ajunge niciodată un mare orientalist...

— Bine, dar dumneata trebuia să-i răspunzi că vrei să studiezi *numai* limba chineză...

— Aşa i-am spus, dar nu 1-am convins. Pentru că, chiar în acest caz, tot trebuia să învăţ japoneza şi o seamă de limbi şi dialecte sudasiatice... dar nu asta a fost important, ci altceva. Când i-am spus că studiez chineza de cinci luni, s-a îndreptat spre tablă şi a scris vreo douăzeci de caractere, apoi mi-a cerut să le pronunţ, unul câte unul, şi apoi să traduc pasajul. Le-am pronunţat cum m-am priceput, şi am tradus ceva, dar nu tot. A zâmbit amabil: „Nu e rău, mi-â spus. Dar dacă după cinci luni... Câte ore pe zi?" „Cel puţin şase ore", i-am răspuns. „Atunci, limba chineză nu e pentru dumneata. Probabil că nu ai memoria vizuală necesară... Domnul meu, a adăogat cu un zâmbet ambiguu, afectuos şi ironic în acelaşi timp, domnul meu, ca să stăpâneşti limba chineză, îţi trebuie o memorie de mandarin, o memorie fotografică. Dacă n-o ai, vei fi obligat să faci un efort de trei, patru ori mai mare. Nu cred că merită..."

— Deci, în fond, e vorba de memorie...

— De o *memorie fotografică,* repetă cu gravitate, subliniind cuvintele.

Auzise de mai multe ori uşa deschizându-se şi închizându-se, şi alte zgomote, şi câteva voci străine.

— Să vedem ce-o să spună Profesorul. Dacă mă întrebaţi pe mine, eu vă mărturisesc cinstit...

Acelaşi lucru, mereu acelaşi lucru! Dar îi plăcea vocea: era, fără îndoială, un medic tânăr, dezgheţat, pasionat de meseria lui, generos.

— ... Pielea i-a fost arsă 100%, şi totuşi supravieţuieşte de douăsprezece ore, şi pe cât ne putem da seama, nu suferă... I-ai făcut vreo injecţie?

— Una, azi-dimineaţă. Mi se părea că geme. Dar poate că gemea prin somn...

— Se ştie ceva despre el? S-a găsit ceva lângă el?

— Doar mânerul umbrelei, restul fusese carbonizat. Curios, tocmai mânerul, un mâner de lemn... Hainele se făcuseră cenuşă; ce nu spălase ploaia, s-a scuturat în maşină...

Ştia că aşa ar fi trebuit să se întâmple, şi, totuşi, ascultând explicaţiile internului, se înseninase; aşadar, cele două plicuri din buzunar se făcuseră şi ele cenuşă... Fără să vrea, căci nu-şi dăduse seama că nu închisese bine uşa după el, auzise: „S-a ramolit rău de tot venerabilul! Asta ne-a mai spus-o de vreo trei, patru ori..." Era adevărat, îl impresionase informaţia pe care o citise în *La Fiera Letteraria:* că Papini e aproape orb şi nici un chirurg nu îndrăzneşte să-l opereze. Pentru un cititor lacom şi neobosit ca Papini, tragedia era

fără pereche. De aceea vorbea întruna de ea. Dar poate că şi Vaian avea dreptate: „încep să mă ramolesc..."

Atunci îi auzi din nou vocea:

— Şi ce altă tragedie ţi s-a mai întâmplat? Ai renunţat la limba chineză. Şi apoi?

— De fapt, n-am renunţat; am continuat să învăţ zece, cincisprezece caractere pe zi, dar asta mai mult pentru plăcerea mea şi pentru că mă ajuta să înţeleg traducerile textelor pe care le citeam... în fond, eram un diletant...

— Cu atât mai bine, îl întrerupse Laura punându-i din nou mâna pe braţ. Trebuie să existe şi câţiva oameni inteligenţi şi cu destulă imaginaţie, ca să se bucure de descoperirile pe care le fac marii dumitale erudiţi. Foarte bine că te-ai lăsat de chineză... Dar atunci, unde sunt celelalte tragedii la care făceai aluzie?...

O privise lung. Nu era nici pe departe cea mai frumoasă studentă pe care o cunoscuse,

dar era *altfel.* Nu înţelegea ce-l atrage, de ce-o caută mereu, intrând în sălile de cursuri, pe unde nu mai călcase de trei, patru ani, de când îşi luase licenţa. Ştia că o găseşte întotdeauna la cursul lui Titu Maiorescu. Acolo o întâlnise cu un ceas mai înainte şi, ca de obicei, întovărăşind-o spre casă, se opriseră pe o bancă, lângă lac, în Cişmigiu.

— Care sunt celelalte tragedii? repetase, susţinându-i calm, zâmbind, privirile.

— Ţi-am spus că încă din liceu, îmi plăceau matematicile şi muzica, dar şi istoria, arheologia, fîlosofia. Aş fi vrut să le învăţ pe toate; evident, nu ca un specialist, dar cu rigoare, lucrând direct pe texte, căci am oroare de improvizaţie şi de cultura după ureche...

îl întrerupse ridicând băieţeşte braţele în sus:

— Eşti cel mai ambiţios bărbat pe care 1-am cunoscut până acum!

Ambiţios şi apucat! Mai ales apucat!

Le cunoştea bine vocile, şi învăţase să le deosebească. Erau trei infirmiere de zi şi două de noapte.

— Dacă ar avea noroc, s-ar prăpădi zilele astea. Căci aşa se spune:

cine moare în Săptămâna luminată se duce de-a dreptul în Rai.

„Are suflet bun, îi e milă de mine. E mai bună decât toate celelalte, pentru că se gândeşte la mântuirea sufletului meu... Dar dacă îi vine în minte să scoată acul siringii din venă? Probabil că aş supravieţui până dimineaţa, când vine Internul. Iar dacă nu va observa el, va observa Profesorul. Singurul care e disperat, şi umilit, că nu înţelege; singurul care vrea cu orice preţ să mă ţină în viaţă, să afle ce s-a întâmplat." îl auzise, într-una din zile — renunţase să se mai întrebe *când* — îl auzise, după ce-i atinsese cu infinită prudenţă, pleoapele.

— Ochiul pare intact, dar dacă a orbit sau nu, nu ştim. Nu ştim, de altfel, nimic altceva...

Mai auzise asta, altă dată: „Nu ştim nici măcar dacă e conştient sau nu, spusese atunci Profesorul, dacă aude şi dacă *înţelege* ce aude..." Nu era vina lui. De mai multe ori până atunci, îi recunoscuse vocea şi-l înţelesese perfect. „Dacă înţelegi ce spun, strigase Profesorul, strânge-mi degetul." Ar fi vrut sâ-l strângă dar nu ştia cum.

De data aceasta adăogase: „Dacă izbutim să-l păstrăm în viaţă încă cinci zile..."

în cinci zile, aflase unul din asistenţi, va veni de la Paris, în drum spre Atena, profesorul Gilbert Bernard, cel mai mare specialist...

— ... Mai ales ambiţios, repetă Laura. Vrei să fii ceea ce sunt atâtia altii: filolog, orientalist, arheolog, istoric, mai ştiu eu ce altceva. Adică, vrei să trăieşti o viaţă străină, viaţa altora, în loc să fii dumneata, Dominic Matei, şi să cultivi exclusiv geniul dumitale...

— Geniul meu? exclamase cu o prefăcută timiditate ca să-şi ascundă bucuria. Asta presupune că aş avea geniu...

— într-un anumit sens, desigur că-l ai. Nu semeni cu nimeni din toţi cei pe care i-am cunoscut până acum. Trăieşti şi înţelegi viaţa altfel decât noi...

— Dar până acum, la douăzeci şi şase de ani, n-am făcut nimic.

Doar că mi-am luat toate examenele cu bile albe. N-am descoperit nimic, nici măcar o interpretare originală a cântului XI din *Purgatorio,* pe care 1-am tradus şi comentat.

I se păruse că Laura îl privea trist, oarecum dezamăgită.

— De ce-ar fi trebuit să descoperi ceva? Geniul dumitale ar fi trebuit să se împlinească în viaţa pe care o trăieşti, nu în analize, descoperiri şi interpretări originale. Modelul dumitale ar trebui să fie Socrate sau Goethe; dar imaginează-ti un *Goethefâră opera scrisă!*

— Nu prea înţeleg, spuse emoţionat.

— înţelegeţi toţi? îi întrebă Profesorul.

— Eu nu prea înţeleg, mai ales dacă se vorbeşte prea repede...

El înţelegea foarte bine. Franceza pe care o vorbea Profesorul era impecabilă; fără îndoială că-şi luase doctoratul la Paris. Parcă vorbea

mai precis şi mai elegant decât marele specialist. Bernard era, probabil, de origine străină. Dar ghicea din frazele lui lente, şovăitoare, că — aşa cum spunea Vaian despre ultimul lor director, de câte ori trebuia luată, urgent, o decizie gravă — nu îndrăzneşte-să se pronunţe.

— Când v-aţi convins că este conştient?

— De-abia alaltăieri, vorbi Profesorul, încercasem de mai multe ori înainte, dar fără rezultat.

— Şi sunteţi *sigur* că v-a strâns degetul? Aţi *simţit* că vi-l strânge ca răspuns la întrebarea dumneavoastră? Nu cumva era un gest reflex, fără intenţionalitate şi deci fără semnificaţie?

— Am repetat experienţa de mai multe ori. Dacă voiţi, încercaţi şi dumneavoastră, ca să vă convingeţi...

Simţi, ca de atâtea ori în ultimul timp, degetul care se introduce uşor, cu o exagerată precauţie, sub degetele lui adunate în pumn. Apoi auzi vocea Profesorului:

— Dacă înţelegi ce spun, strânge degetul!

îl strânse, probabil, cu multă putere, pentru că doctorul Bernard şi-l retrase, surprins. Dar câteva clipe în urmă, după ce şopti:

Traduisez, s'il vous plaît, îl introduse din nou şi rosti, pronunţând limpede şi rar cuvintele: *Celui qui vous par le est un medecinfranţais.*

Accepteriez-vous qu'il vous pose quelques questions? înainte ca Profesorul să termine de tradus, strânse degetul cu aceeaşi putere. De astă dată nu şi-l retrase, ci întrebă: *Vous comprenez le frangais?*

Repetă strânsoarea, dar cu mai puţină convingere. După ce şovăi câteva clipe, doctorul Bernard întrebă: *Voulez-vous qu'on vous abandonne ă voire sort?* Aproape cu voluptate îşi păstră mâna întreagă inertă, ca de ghips. *Vous preferez qu'on s'jyccupe de vous?* îl strânse cu putere. *Voulez- vous qu'on vous donne du chloroforme?* îşi imobiliza din nou mâna şi şi-o păstra aşa, fără nici cea mai mică tresărire, ascultând ultimele întrebări: *Etes-vous Jesus-Christ? Voulez- vous jouer du piano? Ce matin, avez-vous bu du champagne?*

Acea noapte, toţi cu paharele de şampanie în mână, înconjurându-i şi strigându-le cu o tristă, *mediocră* lipsă de pudoare care îi surprinse pe amândoi: „Până la Veneţia să nu mai beţi şampanie că vi se face rău!" „Mi-e teamă că ei au băut mai multă şampanie decât ar fi trebuit", spuse Laura după ce pornise trenul.

Atunci auzi vocea Profesorului.

— Să mai încercăm o dată. Poate că n-a înţeles bine întrebarea dumneavoastră. Am să-l întreb în româneşte. Şi continuă ridicând glasul: Vrem să-ţi aflăm vârsta. Pentru fiecare zece ani, îmi strângi o dată degetul.

Strânse din ce în ce mai puternic, de şase ori, apoi, fără să înţeleagă de ce, se opri.

— Şaizeci de ani? se miră Profesorul. I-aş fi dat mai puţin.

— în această stare larvară, auzi glasul lui Bernard, e greu de precizat, întrebaţi-l dacă e obosit, dacă putem continua...

Au continuat dialogul încă o jumătate de ceas, aflând astfel că nu locuieşte în Bucureşti, că nu are decât o singură rudă, depărtată, pe care nu ţine s-o informeze de accident, că acceptă orice test, oricât ar fi de riscant, ca să se verifice dacă nervul optic a fost sau nu atins. Spre norocul lui, n-au mai pus alte întrebări, căci probabil nu le-ar fi ascultat. Orbirea care-l ameninţa pe Papini fusese primul semnal, îşi spusese în săptămâna aceea, că poate nu e vorba

de inevitabila decrepitudine a bătrâneţii, că dacă a tot repetat povestea lui Papini (Papini, pe care nici un chirurg nu îndrăzneşte să-l opereze...), a făcut-o pentru că îl preocupa tragedia unuia din scriitorii lui favoriţi.

Dar curând şi-a dat seama că încerca să se păcălească singur. Cu un an mai înainte, doctorul Neculache recunoscuse că, deocamdată, arterioscleroza e incurabilă. Nu-i spusese că-l ameninţa şi pe el arterioscleroza, dar adăogase:

— La o anumită vârstă, te poţi aştepta la orice. Şi eu îmi pierd memoria, continuase, zâmbind trist. De la o vreme, nu mai pot memoriza versurile poeţilor mai tineri, pe care îi descopăr şi care-mi plac.

— Nici eu, îl întrerupse. Ştiam pe dinafară aproape tot *Paradiso,* şi acum... Iar din scriitorii tineri, după ce-i citesc, nu reţin aproape nimic...

Şi totuşi... în ultimul timp, aşa cum zăcea în pat cu ochii închişi, îşi amintise fără dificultate multe cărţi citite de curând, şi recitase în gând poeme de Ungaretti, de Ion Barbu şi Dan Borta, texte pe care nu ştiuse că le învăţase vreodată pe dinafară... Cât despre *Paradiso,* de multe zile şi nopţi adormea recitându-şi terţinele lui favorite. Fu cuprins deodată de o spaimă neînţeleasă, căci izvora parcă din chiar bucuria descoperirii pe care o făcuse. „Să nu mă mai gândesc! îşi ordonă. Să mă gândesc la altceva!..." Şi, totuşi, de atâta timp, nu face altceva decât să recite poeme şi să-şi repovestească cărţile pe care le-a citit.

„Am fost un nătărău! M-am speriat degeaba..." Deşi, o dată plecase de acasă şi, ajuns în stradă, înţelese că nu-şi mai amintea unde voia să se ducă... „Dar poate a fost doar un accident. Poate eram obosit, deşi n-aveam nici un motiv să fiu obosit..."

— în fond, marele specialist nu ne-a lămurit prea mult, auzi glasul unuia din interni.

— Spunea, însă, că se mai cunosc câteva cazuri. Bunăoară, acel pastor elveţian, ars de fulger aproape 100% şi care a mai trăit totuşi mulţi ani. E drept, rămăsese mut. Ca şi omul nostru, probabil, adaogă coborând glasul.

— Nu mai vorbi, că poate te aude, şopti cineva pe care nu reuşi să-l identifice.

— Asta voiam şi eu, să mă audă. Să vedem cum va reacţiona. Poate că, totuşi, n-a rămas mut...

Fără să vrea, iară să ştie ce face, îşi descleştă încet gura. în acea clipă auzi trozorituri neobişnuit de puternice în urechi, ca şi cum în dreapta şi în stânga lui s-ar fi prăvălit, peste stânci, nenumărate vagoane încărcate cu fierărie veche. Dar, deşi îl asurzea ecoul exploziilor prelungindu-se la nesfârşit, continuă să-şi deschidă gura. Şi deodată se auzi rostind: *,ftu!"* şi repetă cuvântul de mai multe ori.

Apoi, după o scurtă pauză, adaogă: *,,Nu mut".* Ştia că voise să spună:

,JVu sunt mut", dar nu izbutise să pronunţe cuvântul „sunt". După zgomotele din odaie, şi uşa care se deschise şi se închise repede, înţelese că acele două cuvinte provocară senzaţie, îşi ţinea gura larg deschisă, dar nu mai îndrăznea să-şi mişte limba. Când doctorul Gavrilă, favoritul lui, cel despre care fusese sigur de la început că are vocaţie de medic, se apropie de pat, repetă din nou cuvintele, şi atunci înţelese de ce le pronunţă cu atâta greutate: cu fiecare mişcare a limbii simţea cum se clatină câţiva dinţi, parcă ar fi stat să cadă.

— Asta era, şopti Gavrilă. Dinţii. Şi chiar măselele, adaogă cu un aer preocupat. Chemaţi la telefon pe doctorul Filip, să vină de urgenţă cineva — idealul ar fi să vină chiar dânsul — dar să vină pregătit cu tot ce trebuie...

îl auzi din nou, mai târziu, de departe:

— ... De-abia se ţin. Dacă ar fi înghiţit cu mai multă putere ar fi riscat să se înece cu

vreo măsea... Anunţaţi pe Profesor.

Simţi penseta apucând un dinte din faţă şi scoţându-l fără efort, începu să numere; în câteva minute, cu aceeaşi uşurinţă, doctorul Filip îi extrase nouă dinţi şi cinci măsele.

— Nu prea înţeleg ce s-a întâmplat. Rădăcinile sunt sănătoase. E ca şi cum ar fi fost împinse de mai multe măsele de minte. Dar asta e imposibil. Va trebui să-i facem o radiografie...

Profesorul se apropie de pat şi-i puse două degete pe mâna dreaptă.

încercă, mişcându-şi limba, de data aceasta fără teamă, dar nu izbuti să spună ce-ar fi vrut. în cele din urmă, resemnat, începu să pronunţe, la întâmplare, cuvinte scurte: ac, cuc, bou, om, pană, bale...

A treia noapte avu un vis pe care şi-l aminti întreg. Se reîntorsese pe neaşteptate în Piatra Neamţ şi se îndrepta spre liceu. Dar cu cât se apropia, cu atât creştea numărul trecătorilor. Recunoscu, în jurul lui, pe trotuar, mulţi din foştii lui elevi, aşa cum îi văzuse când se despărţise de ei, cu 10, 20 sau 25 de ani mai înainte. Apucă pe unul de braţ. „Dar unde vă îmbulziţi toţi, Teodorescule?" îl întrebă. Băiatul îl privi lung, zâmbind încurcat; nu-l recunoscuse. „Ne ducem la liceu. Azi se sărbătoreşte centenarul profesorului Dominic Matei."

„Nu-mi prea place visul, îşi repetă de mai multe ori. Nu înţeleg de ce, dar nu-mi place..." Aşteptă să plece infirmiera şi, cu emoţie şi mare grijă, aşa cum făcea de câteva zile, începu să întredeschidă pleoapele.

Se trezise într-o noapte privind o pată luminoasă, albăstruie, fără să-şi dea seama că deschisese ochii şi fără să înţeleagă ce priveşte. Simţi cum i se zbate, speriată, inima, şi închise repede ochii. Dar în noaptea următoare se trezi din nou, privind cu ochii deschişi aceeaşi pată luminoasă şi, neştiind ce să facă, începu să numere în gând. Când ajunse la 72, înţelese, brusc, că lumina vine de la veieuza din fundul camerei. Izbuti să-şi stăpânească bucuria privind, fără grabă, perete după perete, încăperea în care se afla, unde fusese transportat în preziua vizitei doctorului Bernard. De atunci, de câte ori rămânea singur, mai ales nopţile, deschidea ochii, îşi mişca uşor capul, apoi umerii, şi începea să cerceteze formele şi culorile, umbrele şi penumbrele din jurul lui. Nu şi-ar fi putut închipui că o asemenea beatitudine fusese de totdeauna la îndemâna lui; doar să privească foarte atent şi pe îndelete obiectele de lângă el.

— De ce nu ne-aţi arătat şi nouă că *puteţi* deschide ochii? auzi glasul unuia dintre interni, şi în clipa următoare îl văzu; era aproape aşa cum îl reconstituise după inflexiunile vocii: înalt, brun, uscăţiv, cu un început de chelie.

Aşadar bănuise ceva, şi-l pândea mai de mult să-l surprindă.

— Nu ştiu nici eu, răspunse pronunţând doar parţial cuvintele.

Poate voiam să mă conving întâi pe mine că nu mi-am pierdut vederea...

Internul îl privea zâmbind absent.

— Dumneata eşti un om curios. Când te-a întrebat Profesorul câţi ani ai, ai răspuns: şaizeci...

— Am mai mult...

^Greu de crezut. Ai auzit, probabil, **ce** vorbeau infirmierele...

Cu un gest supus, de şcolar pocăit, înclină din cap. Le auzise: „Cât zicea că are, şaizeci de ani? Ăsta îşi ascunde vârsta. L-ai văzut şi dumneata, adineaori, când 1-am spălat; ăsta e bărbat tânăr, în floarea vârstei, ăsta n-a împlinit patruzeci de ani..."

— Nu vreau să crezi că te-am spionat ca să te reclam direcţiei. Dar trebuie să informez pe Profesor. Şi el va decide...

Altă dată s-ar fi supărat sau i-ar fi fost frică, dar acum se trezi recitând, la început în gând, apoi mişcându-şi încet buzele, una din poeziile lui favorite, *La morte meditată* de Ungaretti:

Şei la donna che passa

Come unafoglia

E laşei agii alberi unfuoco d'autunno...

îşi amintea că atunci când citise pentru întâia oară poezia erau de mult despărţiţi: de aproape 25 de ani. Şi,- totuşi, citind-o, la ea se gândise. Nu ştia dacă era aceeaşi dragoste de la început, dacă o mai iubea aşa cum îi mărturisise în dimineaţa de 12 octombrie 1904, după ce-au ieşit de la tribunal şi s-au îndreptat spre Cişmigiu. La despărţire, sărutându-i mâna, adăogase: „îţi urez... în sfârşit, ştii ce vreau să spun... Dar aş vrea să mai ştii ceva: că am să te iubesc până la. larşitul vieţii..." Nu era sigur că o mai iubeşte, dar la ea se gândise citând:

Şei la donna che passa...

— Te-ai convins, deci, că eşti în afară de orice pericol.

Aşa îl întâmpină Profesorul în dimineaţa următoare, îndreptându-se zâmbitor spre el. Era mai impresionant decât şi-l închipui-se. Nu era prea înalt, şi totuşi felul cum îşi ţinea capul sus, îşi păstra corpul — drept, de parcă ar fi fost la paradă — îi dădea un aer marţial care intimida. Dacă n-ar fi avut părul aproape în întregime alb, ar fi părut sever. Chiar când zâmbea rămânea grav, distant.

— Şi de-abia acum începi să devii un „caz interesant", adăogă aşezându-se pe scaunul din faţa patului. Cred că înţelegi de ce. Până în clipa de faţă n-a găsit nimeni vreo explicaţie plauzibilă, nici aici, nici în străinătate. Aşa cum a căzut trăznetul, ar fi trebuit să fii ucis pe loc sau să mori asfixiat în zece, cincisprezece minute sau, în cel mai bun caz, să rămâi paralizat, mut sau orb... Enigmele care ne confruntă în cazul dumitale se înmulţesc pe zi ce trece. Nu ştim încă datorită cărui reflex n-ai putut deschide gura douăzeci şi trei de zile şi a trebuit să fif alimentat artificial. Este probabil că ai reuşit s-o deschizi când a trebuit să elimini dinţii şi măseiele pe care gingiile nu le mai puteau reţine.

Ne-am gândit să-ţi facem o proteză ca să poţi mânca şi, mai ales, ca să poti vorbi normal. Dar deocamdată nu putem face nimic, radiografiile arată că, în scurt timp, se pregăteşte să apară o nouă garnitură de dinţi.

— Imposibil! exclamă uluit, stâlcind cuvântul.

— Aşa spun toţi doctorii şi toţi dentiştii, că e pur şi simplu imposibil. Şi, totuşi, radiografiile sunt cât se poate de clare... De aceea, ca să închei, de-abia acum cazul dumitale devine extrem de interesant:

nu mai e vorba de un caz de „mort în viaţă", ci de cu totul altceva; ce, exact, încă nu ştim...

„Să fiu prudent, să nu fac vreo greşeală şi să mă dau de gol... Azi, mâine vor întreba de nume, de adresă, de meserie, în fond, de ce mi-ar fi teamă? N-am făcut nimic. Nu ştie nimeni nici de plicul alb, nici de plicul albastru..." Şi, totuşi, fără să înţeleagă de ce, voia cu orice preţ să-şi păstreze anonimatul, aşa cum fusese la început, când îi strigau:

„Mă auzi sau nu? Dacă înţelegi ce spun, strânge-mi degetul..." Din fericire, acum, fără dinţi, vorbea cu greutate, îi va fi uşor să se prefacă, să stâlcească şi acele puţine cuvinte pe care izbutea să le rostească. Dar dacă îi vor cere să scrie? îşi privi, parcă pentru întâia dată cu atenţie, braţul şi mâna dreaptă. Pielea era netedă, bine întinsă, proaspătă, şi începea să-şi recapete culoarea de altădată, îşi pipăi încet, prudent, braţul până la cot, apoi mângâie cu două degete bicepsul. Ce curios!

Poate imobilitatea aproape absolută, de aproape patru săptămâni, şi lichidele acelea nutritive, pe care i le injecteseră direct în vene... „Ăsta e bărbat tânăr, în floarea vârstei!" spusese infirmiera. Iar cu o zi mai înainte auzise uşa deschizâiidu-se cu precauţie, paşi apropiindu-se de pat, internul şoptind: „Doarme, să nu-l treziţi", apoi o voce străină, răguşită: „Nu poate fi el... Va trebui, totuşi, să-l vedem şi fără barbă...

Dar individul pe care-l căutăm noi e student, n-a trecut de douăzeci şi doi de ani, şi ăsta de aici arată mai în vârstă, se apropie de patruzeci..." Atunci îşi aminti din nou de furtună.

— Ce e mai curios, spuse unul din interni, e că n-a plouat decât acolo pe unde a trecut el; de la Gara de Nord până aproape de bulevardul Elisabeta. A fost o aversă ca în miezul verii, care a durat destul ca să inunde bulevardul, dar la câteva sute de metri, nici o picătură.

— E adevărat, adăogase cineva, am trecut pe-acolo când ne-am întors de la biserică, şi apa de pe bulevard încă nu se scursese...

— Unii spun că a fost o încercare de atentat, pentru că s-ar fi găsit nu ştiu câte încărcături de dinamită, dar i-a surprins ploaia torenţială şi în ultimul moment au trebuit să renunţe.

— Asta poate fi şi o invenţie a Siguranţei, ca să justifice arestările printre studenţi...

Apoi tăcuseră toţi, brusc.

„Trebuie să fiu cu băgare de seamă, îşi repetă. Nu cumva să mă confunde cu unul din legionarii ascunşi, pe care-i caută Siguranţa. Şi atunci va trebui să le spun cine sunt. O să mă trimeată la Piatra ca să verifice. Şi atunci..." Dar, ca de obicei, izbutea să se smulgă gândului care-l irita. Se trezi recitându-şi cântul XI din *Purgatorio,* apoi încercă să-şi amintească din *Eneida: Agnosco veteris vestigiaflammae...*

— Cu dumneata, cucoane Dominic, n-o scoate nimeni la capăt:

treci de la o carte la alta, de la o limbă la alta, de la o ştiinţă la alta.

Poate că de aceea v-aţi despărţit, adaogă cu un zâmbet trist.

Atunci nu se supărase, îi plăcea Nicodim, era un moldovean bun, cinstit şi molcom.

— Nu, domnule Nicodim, manualul de limbă japoneză n-are nici o legătură cu despărţirea noastră...

— Dar de ce manualul de japoneză? îl întrebă surprins Nicodim.

— Credeam că la asta te refereai, la zvonul care circulă prin târg...

— Adică?...

— Adică, se spune că întorcându-mă acasă cu un manual de limba japoneză şi văzându-mă că deschid imediat caietul şi încep să învăţ, Laura mi-ar fi spus... în sfârşit, mi-ar fi spus că prea mă apuc de multe lucruri şi nu duc nimic la capăt şi că din cauza asta ne-am fi despărţit...

— Nu, eu n-am auzit asta. Am auzit pe unul şi pe altul că duduia Laura se cam plictisise de aventurile dumitale galante, că, mai ales, vara trecută, la Bucureşti, dădeai mereu târcoale unei franţuşte, spunând că o cunoşteai de la Sorbona...

— Nu! îl întrerupse obosit, ridicând din umeri. Asta a fost cu totul altceva. E adevărat că Laura bănuia ceva, pentru că aflase de o altă încurcătură, mai veche, dar ea e o femeie inteligentă, ştie că de iubit n-o iubesc decât pe ea, că celelalte, în sfârşit... Dar trebuie să îti mai spun că am rămas foarte buni prieteni.

Dar nu i-a spus mai mult. Nu spusese nimănui, nici lui Dădu Rareş, prietenul lui cel mai bun, care murise de tuberculoză 12 ani mai târziu. Deşi, poate, Dădu a fost singurul care a ghicit adevărul. Poate chiar Laura i-o fi mărturisit ceva, căci se înţelegeau foarte bine amândoi.

— Te ascult, spuse Profesorul cu o uşoară iritare în glas. Te ascult şi nu înţeleg. De

câteva zile, nici un progres. Mi se pare chiar că săptămâna trecută reuşeai să pronunţi anumite cuvinte pe care astăzi...

Trebuie să colaborezi şi dumneata. Să nu-ti fie teamă de gazetari.

Ordinele sunt stricte: nu te va intervieva nimeni. Evident, cazul dumitale era prea extraordinar ca să nu se afle în oraş. Au apărut ştiri şi articole în diverse gazete, majoritatea absurde, ridicole. Dar, ca să revin, trebuie să colaborezi şi dumneata, trebuie să ştim mai mult şi mai multe: de unde eşti, cine eşti, ce profesie ai, şi celelalte.

Clătină cuminte din cap şi repetă de mai multe ori: „Bine! Bine!" „Se îngroaşă gluma; trebuie să fiu cu ochii în patru". Noroc că în dimineaţa următoare simţi, trecându-şi limba peste gingii, colţul .primului canin. Cu o exagerată inocenţă i-l arătă infirmierei, apoi internilor, prefăcându-se că îi este imposibil să mai pronunţe ceva. Dar dinţii apăreau repede, unul după altul. Până la sfârşitul săptămânii răsăriseră toţi. în fiecare dimineaţă venea un dentist şi-l examina, lua note pentru articolul pe care-l pregătea. Câteva zile a suferit de gingivită, şi chiar dacă ar fi voit, n-ar fi putut vorbi prea bine. Au fost zilele cele mai senine, căci se simţea din nou apărat, la adăpost de surprize. Simţea, de asemenea, o energie şi o încredere pe care nu le mai cunoscuse din timpul războiului când, la Piatra Neamţ, organizase o „mişcare de Renaştere culturală"(aşa o denumiseră ziarele locale) fără egal, în restul Moldovei. Vorbise de ea, lăudând-o, chiar Nicolae lorga în conferinţa pe care o ţinuse la liceu. Petrecuse o parte din după-amiază la el acasă şi nu-şi ascunsese surpriza descoperind acele multe mii de volume de orientalistică, filologie clasică, istorie veche, arheologie.

— De ce nu scrii, *colega?* îl întrebase de mai multe ori.

— Lucrez, domnule profesor, mă trudesc de vreo zece ani să închei o lucrare...

Atunci îl întrerupse Davidoglu, cu inevitabila lui glumă.

— Dar întrebaţi-1, domnule profesor, ce fel de lucrare? *De omni re scibili!...*

Era una din vechile lor glume, pe care le repetau de câte ori îl vedeau intrând în cancelarie cu un maldăr de cărţi noi, sosite chiar în dimineaţa aceea de la Paris, de la Leipzig sau de la Oxford.

— Când ai de gând să te opreşti, cucoane Dominic? îl întrebau.

— Cum să mă opresc, când n-am ajuns nici la jumătatea drumului?.,. De fapt, ştia că cheltuindu-şi, înainte de război, puţina avere ce-i rămăsese pe cărţi scumpe şi în călătorii de studii, era obligat să rămână profesor aici, la liceu că, deci, o bună parte din timp o pierdea cu lecţiile. Şi de mult nu-l mai interesau latina şi italiana; ar fi vrut să predea, dacă s-ar fi putut, istoria civilizaţiei sau filosofia.

— Aşa cum vrei dumneata să le faci pe toate, nici zece vieţi nu-ţi vor fide-ajuns...

O dată răspunsese, aproape cu convingere:

— Suntem siguri măcar de un lucru, că pentru filosofie nu ai nevoie de zece vieţi...

— *Habe nun ach! Philosophie... durchaus studieri!* citase solemn profesorul de germană. Cunoşti restul, adăogase.

Din indiscreţiile asistenţilor, înţelese de ce e nervos Profesorul:

Bernard îi cerea mereu informaţii mai ample şi mai precise. *En somme, qui est ce Monsieur?* îl întrebase într-o scrisoare. (Dar asta nu e sigur, observase cineva. Asta o spune doctorul Gavrilă, dar nici el n-a văzut scrisoarea.) Evident, Bernard aflase de mult că necunoscutul pe care-l examinase la începutul lui aprilie nu-şi pierduse vederea şi că începuse

să vorbească. Era acum mai curios ca oricând, îl interesau nu numai etapele restabilirii fizice, ci şi cât mai multe amănunte despre capacităţile mentale. Faptul că înţelegea limba franceză îl îndemna să creadă că avea oarecare cultură. Voia să afle ce s-a păstrat şi ce s-a pierdut. Sugerase o serie de teste: vocabular, sintaxă, asociaţii verbale.

— Dar când ai s-o termini, domnule?

— Mai am de scris partea întâi; celelalte părţi — Antichitatea, Evul Mediu şi Epoca modernă — sunt scrise aproape în întregime. Dar partea întâi, înţelegi, originile — originea limbajului, a societăţii, a familiei, a tuturor celorlalte instituţii... Astea cer ani şi ani de cercetări.

Şi cu bibliotecile noastre de provincie... Pe vremuri, cumpăram pe cât puteam, dar acum, cu sărăcia...

De fapt, cu cât trecea timpul, cu atât înţelegea mai bine că nu va ajunge să-şi termine singura lui carte, opera vietii lui. Se trezise într-o dimineaţă cu un gust de cenuşă în gură. Se apropia de 60 de ani şi nu încheiase nimic din tot ce începuse. Iar „discipolii" lui, cum îi plăcea să-şi numească unii din colegii lui foarte tineri, copleşiţi de admiraţie, care se adunau cel puţin o seară pe săptămână în bibliotecă să-l asculte vorbindu-le de imensele probleme pe care trebuia să le rezolve, discipolii se risipeau odată cu trecerea anilor, mutaţi în alte oraşe. Nu rămăsese nici unul căruia i-ar fi putut încredinţa măcar manuscrisele şi materialele adunate.

De când aflase că la cafenea i se spune Venerabilul sau Papa Dominic, îşi dădu seama că prestigiul pe care-l dobândise în timpul războiului, când Nicolae Iorga îl lăudase la începutul conferinţei, şi, de la Iaşi, trimitea din timp în timp câte un student să-i ceară cărţi, prestigiul acesta începea să pălească. Pe nesimţite, se trezi că în cancelarie sau la cafeneaua Select nu mai era centrul atenţiei generale, că nu mai scapără, ca pe vremuri. Iar de curând, de când îl auzise pe Vaian: „S-a ramolit rău de tot Venerabilul!" aproape că nu mai îndrăznea să le vorbească despre cărţile noi pe care le citea, de articolele din *N. R. F. , Criterion'saa La Fiera Letteraria.* Şi apoi au urmat, una după alta, ceea ce numea, în limbajul lui secret, „crizele de conştiinţă".

— Dar ce cauţi pe aici, domnu Matei?

— Mă plimbam. M-a apucat iar migrena, şi ieşisem să mă plimb...

— Dar aşa, în pijama, în preajma Crăciunului? Să nu răceşti!...

A doua zi se aflase în tot oraşul. Probabil că-l aşteptau la cafenea, să-l descoase, dar în ziua aceea nu s-a dus, nici în ziua următoare.

— Cu prima ocazie! a exclamat într-o după-amiază, în faţa cafenelei Select, râzând. Cu prima ocazie!...

— Ce-o să fie cu prima ocazie? 1-a iscodit Vaian.

într-adevăr, ce-are să fie? îl privea încruntat, încercând să-şi aducă aminte, în cele din urmă ridică din umeri şi plecă spre casă. De-abia când puse mâna pe clanţă îşi aminti: cu prima ocazie va deschide plicul albastru. „Dar nu aici, unde mă cunoaşte toată lumea. Departe, în alt oraş. La Bucureşti bunăoară".

într-o dimineaţă ceru infirmierei o foaie de hârtie, un creion şi un plic. Scrise câteva rânduri, lipi plicul şi-l adresă Profesorului. Apoi începu să aştepte, simţind cum i se accelerează bătăile inimii. De când

nu mai cunoscuse o emoţie asemănătoare? Poate din dimineaţa când aflase că România declarase mobilizarea generală. Sau, şi mai înainte, cu 12 ani mai înainte, când, de cum intrase în salon, înţelese că-l aştepta Laura şi că voia să-i vorbească. I se păruse, atunci, că avea ochii umezi.

— Trebuie să-ţi spun, începu silindu-se să zâmbească. E prea important pentru noi

amândoi şi nu mai pot ascunde... Trebuie să-ţi mărturisesc. Am simţit asta mai demult, dar de câtva timp mă obsedează. Simt că nu mai eşti *al meu...* Te rog, nu mă întrerupe. Nu e ce te gândeşti tu... Simt că nu eşti al meu, că nu eşti *aici,* lângă mine, că eşti în altă lume — nu mă gândesc la cercetările tale, care, orice ai crede tu, mă interesează — dar simt că eşti într-o lume străină, în care nu te pot întovărăşi. Şi pentru mine, şi pentru tine, cred că ar fi mai înţelept să ne despărţim. Suntem amândoi tineri, iubim amândoi viaţa...

Ai să vezi mai târziu...

— Bine, spuse Profesorul după ce împături cu grijă hârtia şi o introduse în agendă. Am să mă întorc mai târziu,

Reveni după un ceas. încuie uşa, să nu fie deranjat, şi se aşeză pe scaunul din faţa patului.

— Te ascult. Nu trebuie să faci un prea mare efort. Cuvintele pe care nu le poţi pronunţa, le poti scrie, adaogă întinzându-i un bloc de hârtie.

— Veţi înţelege de ce a trebuit să recurg la această stratagemă, începu emoţionat. Vreau să evit publicitatea. Adevărul este acesta: mă numesc Dominic Matei, la 8 ianuarie am împlinit şaptezeci de ani, am fost profesor de latină şi italiană la liceul Alexandru Ioan Cuza din Piatra Neamţ, unde locuiesc şi acum. Locuiesc pe strada Episcopiei, numărul 18. Este casa mea şi cuprinde o bibliotecă de aproape opt mii de volume, pe care am lăsat-o prin testament liceului...

— Extraordinar, exclamă Profesorul, după ce răsuflă adânc şi-l privi din nou, oarecum speriat.

— Cred că nu vă este greu să controlaţi. Dar, vă implor, multă, multă discreţie. Mă cunoaşte tot oraşul. Dacă voiţi probe suplimentare, vă pot face planul casei, vă pot spune ce cârti se găsesc pe birou, şi orice alt detaliu îmi veţi cere. Dar, cel puţin deocamdată, nu trebuie să se afle ce mi s-a întâmplat. Aşa cum aţi spus şi dumneavoastră, e destul de senzaţional că am rămas teafăr. Dacă se află că am întinerit nu voi mai avea linişte... Vă spun toate acestea pentru că agenţii de la Siguranţă, care au mai fost pe aici, nu vor crede niciodată că am trecut de şaptezeci de ani. Deci, nu vor crede că sunt cine sunt, şi voi fi anchetat, şi câte nu se pot întâmpla când eşti anchetat... Vă rog, dacă socotiţi că merită să fie studiat cazul meu, vreau să spun că merită să fie studiat în continuare, aici, la spital, vă rog găsiţi-mi o identitate fictivă. Bineînţeles, va fi provizorie, şi dacă, mai târziu, nu veţi fi satisfăcut de conduita mea, puteţi oricând revela adevărul...

— Nu e vorba de asta, îl întrerupse Profesorul. Deocamdată, important este un singur lucru: să ai o situaţie în regulă. Asta, sper, nu va fi prea greu de obţinut. Dar ce vârstă îţi putem da? Când nu vei mai avea barbă, vei părea un tânăr de treizeci, treizeci şi unu de ani. Să punem treizeci şi doi de ani?...

Mai întrebă o dată strada şi numărul casei şi le însemnă în agendă.

— Casa este, evident, închisă, reluă după un răstimp.

— Da şi nu. O femeie bătrână, Veta, jupâneasa mea de o viaţă întreagă, locuieşte în două odăiţe lipite de bucătărie. Ea păstrează cheile de la celelalte încăperi.

— Probabil că există undeva un album cu fotografii; mai precis, cu fotografiile dumitale din tinereţe...

— Sunt, toate, în sertarul de sus al biroului; sunt trei albume. Cheia de la sertar se află sub cutia de ţigări, chiar pe birou... Dar dacă cel pe care îl veţi trimite va vorbi cu Veta, se va afla în tot oraşul...

— Nu e nici un risc dacă se procedează cu prudenţă.

îşi introduse gânditor agenda în buzunar şi tăcu câteva clipe, continuând să-l privească.

— Recunosc, cazul dumitale mă pasionează, spuse ridicându-se. Nu înţeleg nimic, şi nimeni altcineva dintre noi nu înţelege. Probabil exerciţiile le faci când rămâi singur, în timpul nopţii, adaogă.

Ridică încurcat din umeri.

— Simţeam că-mi amorţesc picioarele şi atunci am coborât din pat, şi aici, pe covor...

— Nu te-a frapat nimic?

— Ba da. M-am pipăit peste tot. Am simţit muşchii, aşa cum îi aveam pe vremuri: tari, vânjoşi. Nu mă aşteptam. După atâtea săptămâni de imobilitate aproape absolută, ar fi trebuit să fie, cum să spun? un fel de...

— Da, aşa ar fi trebuit, îl întrerupse Profesorul.

Se îndreptase spre uşă, dar se opri, şi se întoarse, căutându-i privirile.

— Nu mi-ai dat adresa de aici, din Bucureşti.

Simţi că roşeşte, dar, cu efort, izbuti să zâmbească.

— Nu am adresă, pentru că de-abia sosisem. Venisem cu trenul, de la Piatra Neamţ. Am ajuns aproape de miezul nopţii. Era în noaptea de înviere.

Profesorul îl privi lung, neîncrezător.

— Dar te duceai, în orice caz, undeva... Şi acolo, pe trotuar, lângă dumneata, nu s-a găsit nici o valiză...

— Nu aveam valiză. Nu aveam nimic cu mine, afară de un plic albastru. Venisem cu gândul să mă sinucid. Mi se părea că sunt condamnat: arterioscleroză. îmi pierdeam memoria...

— Veniseşi aici ca să te sinucizi? repetă Profesorul.

— Da. Mi se părea că nu aveam altă soluţie. Singura soluţie era plicul albastru. Păstram acolo, de mult, câteva miligrame de stricnina...

II

Ştia că visează şi-şi trecea mereu palma pe obrazul proaspăt bărbierit, dar nu izbutea să se trezească. De-abia după ce maşina ajunse la capătul bulevardului, recunoscu cartierul; îl recunoscu mai ales după mirosul teilor în floare. Ne îndreptăm spre Şosea, înţelese. Nu mai trecuse pe aici de câţiva ani şi privea emoţionat casele vechi, care-i aminteau de anii studenţiei. Apoi îl întâmpină o alee străjuită de arbori înalţi; în clipa următoare poarta se deschise, şi maşina, înaintând încet pe. pietriş, se opri în faţa scării de piatră vânătă. „De ce nu coborâţi?" auzi un glas necunoscut. Privi cu mirare în jurul lui; nu era nimeni. I se păru că sus, în capul scării, se deschisese uşa. Era deci aşteptat. „Ar trebui să cobor", îşi spuse.

Trezindu-se, îl orbi lumina puternică de-afară şi privi surprins ceasul. Nu era încă 6. Probabil că au uitat să tragă transparentele.

Târziu auzi deschizându-se uşa.

— V-am adus hainele, spuse infirmiera, apropiindu-se zâmbind de pat, cu braţele încărcate.

Era Anetta, încă destul de tânără şi cea mai îndrăzneaţă. (Cu câteva zile mai înainte îi spusese, privindu-l adânc în ochi: „Când o să ieşiţi de aici, poate mă luaţi într-o seară la cinematograf...") îl ajută să se îmbrace, deşi n-ar fi avut nevoie de ajutor. Ghicea, din privirile ei dezamăgite, că vestonul nu cădea prea bine, „e prea strâmt în umeri", spuse, şi cravata, albastră cu mici triunghiuri cenuşii, nu se asorta cu cămaşa în dungi. Curând intră internul de serviciu, începu să-l examineze, încruntat, cu atenţie.

— Se vede de la distanţă că nu sunt hainele dumitale. Ai putea deveni suspect. Va

trebui să-ţi căutăm altceva. Doctorul Gavrilă spunea că are câteva costume de cea mai bună calitate; i-au rămas de la un unchi de-al lui.

— I-au rămas moştenire după ce-a murit, preciza Anetta. Şi nu e bine să porti haine de la morţii altora. De la morţii tăi e altceva; le porţi în memoria lor, aşa, ca un suvenir...

— N-are nici o importanţă, spuse zâmbind. Azi, în orice caz, nu mai e timp. Poate cu altă ocazie, când o să mai trec pe aici...

— Da, interveni internul, dar cu vestonul ăsta atragi atenţia şi rişti să fii urmărit...

— Dacă se piteşte bine, în rundul maşinii, poate nu se observă.

Două ceasuri în urmă, coborî în curte, întovărăşit de doctorul Chirilă, cel care îi era mai puţin simpatic pentru că după ce-l surprinse ascuns în odaie, avea impresia că-l spionează tot timpul. Dând cu ochii de maşină, se opri brusc.

— Am mai văzut maşina asta, şopti. Am văzut-o azi-noapte, în vis... Unii ar spune că e semn rău, că am putea avea un accident, adaogă.

— Eu nu sunt superstiţios, rosti rar, sentenţios, doctorul Chirilă, deschizând portiera, în orice caz, suntem aşteptaţi...

Când maşina se îndreptă spre bulevard, simţi o linişte stranie, întreruptă, îţi chip neînţeles, de izbucniri aproape violente de bucurie.

— Să deschideţi fereastra, spuse, că în curând vom trece pe sub teii în floare. Acum ne apropiem de Şosea, adaogă după câtva timp. Şi mai târziu: Să vedeţi ce clădire frumoasă, cu arbori înalţi şi ce alee curată cu pietriş, şi scara de piatră vânătă...

Internul îl privise tot timpul curios, tăcând încurcat. Maşina se opri în dreptul scării.

— De ce nu coborâţi? auzi o voce.

— Aşteptăm să vină plantonul, să dăm în primire, răspunse şoferul.

în curând se auziră paşi grăbiţi pe pietriş şi din spatele maşinii apăru un bărbat oacheş, cu obrazul ciupit de vărsat şi părul tuns milităreşte. Chirilă deschise portiera.

— Dumnealui este persoana despre care ai fost informat. Vezi să nu-l confunzi cu vreun alt pacient. De acum înainte, dumneata eşti răspunzător.

— Am înţeles, spuse. Să n-aveţi nici o grijă. Am să fiu cu ochii în patru.

— Ce face dumnealui înlăuntru sau în grădină, îl întrerupse Chirilă, nu te priveşte. Dumneata trebuie să ai grijă de poartă...

îi plăcea camera: era spaţioasă, cu ferestre spre parc şi aşa cum îl asigurase Profesorul, avea o masă de lemn şi în perete rafturi pentru cărţi. Se apropie de fereastra deschisă şi respiră adânc. I se păru că pătrunde până la el mirosul de trandafiri sălbatici. Totuşi nu izbutea să se bucure. Zâmbea mângâindu-şi cu păuna stângă obrajii dar i se părea că tot ce i se întâmplă de la o vreme nu-l priveşte cu adevărat, că e vorba de altceva, de *altcineva.*

— încearcă să descrii cât mai precis şi cu cât mai multe detalii ce vrei să spui când spui: *altcineva,* îl întrerupse o dată Profesorul, în ce sens te simţi *străini* Nu te-ai „instalat" încă în noua dumitale situaţie?

E foarte important. Notează tot ce-ţi trece prin cap. Dacă n-ai chef de scris sau ai prea multe de spus, utilizează magnetofonul, indicând întotdeauna ziua, ora şi locul, şi precizând dacă dictezi întins în pat sau plimbându-te prin cameră.

în ultimele zile, la spital, umpluse aproape un caiet întreg. Scria tot felul de lucruri: cărţile pe care şi le amintea (şi îi plăcea să indice ediţia, anul publicaţiei, anul când le citise pentru întâia oară, ca să poată controla această miraculoasă recuperare a memoriei), versuri în toate limbile pe care le învăţase, exerciţii de algebră, unele vise care i se păreau semnificative.

Dar nu mărturisea anumite descoperiri recente.

Simţea o neînţeleasă rezistenţă, de care vorbise o dată Profesorului.

— E foarte important să aflăm semnificaţia acestei rezistenţe, îi spuse, încearcă cel puţin să faci aluzie, să ştim dacă ceea ce *nu vrei* să spui („nu pot să spun!" îl întrerupse în gând) se referă la anumite întâmplări din trecut sau e vorba de altceva, în legătură cu noua dumitale condiţie, despre care, repet, ştim încă foarte puţin...

Se întoarse de la fereastră şi, după ce străbătu de câteva ori camera, plimbându-se, ca pe vremuri, în tinereţe, cu mâinile încrucişate la spate, se întinse în pat. Rămăsese cu ochii deschişi, privind tavanul.

— Ti-am adus albumul de familie, îi spuse într-o dimineaţă. Cel cu fotografiile dumitale din liceu, de la universitate, din Italia. Nu eşti curios să-l vezi? întrebă după o pauză.

— Ca să fiu sincer, nu...

— Dar de ce?...

— Nu-mi dau nici eu seama de ce. încep să mă simt detaşat de trecutul meu. Parcă n-aş mai fi acel şi...

— E curios, spuse Profesorul. Ar trebui să aflăm motivele...

în cele din urmă resemnat, se hotărâse să-l răsfoiască. Profesorul se aşezase alături de pat, pe scaun, şi-l privea intens, nereuşind să-şi ascundă curiozitatea.

— La ce te gândeşti? îl întrebă brusc, după câteva minute. Ce fel de amintiri? Ce fel de asociaţii?

Şovăi, frecându-şi obrazul cu palma stângă. („Ştiu că gestul acesta a ajuns, la mine, un tic", mărturisise de mai multe ori.)

— îmi amintesc perfect anul şi locul unde au fost luate, fiecare din ele. Aş putea spune că-mi amintesc chiar şi *ziua;* parcă aş auzi vocile celor din jur şi cuvintele pe care le rosteau, şi aş simţi în nări mirosul specific al acelui loc şi al acelei zile... Uite, bunăoară, aici, unde sunt cu Laura, la Tivoli. Când am dat cu ochii de fotografie, am simţit căldura acelei dimineţi şi mirosul florilor de leandru, dar am simţit şi un miros puternic, greu, de păcură încinsă, şi mi-am adus aminte la vreo zece metri de locul unde am fost fotografiaţi se găseau două căldări cu păcură.

— E un fel de hipermnezie cu efecte laterale, spuse Profesorul.

— E îngrozitor, continuă. E prea mult, şi e inutil.

— Pare inutil pentru că nu ştim încă ce să facem cu ea, cu această fantastică recuperare a memoriei... în orice caz, adaogă zâmbind, să-ti dau o veste bună. în câteva zile, vei primi din biblioteca dumitale de la Piatra Neamţ, cărţile pe care le-ai notat în prima listă, adică toate gramaticile şi dicţionarele de care ai spus că ai nevoie. Bernard e entuziasmat; mi-a spus că nu putem găsi un test mai nemerit. L-a interesat îndeosebi faptul că ai început să studiezi limba chineză în tinereţe, apoi ai neglijat-o vreo zece, doisprezece ani, înainte şi în timpul războiului, ai încercat din nou s-o înveţi, şi apoi, pe neaşteptate, ai renunţat pentru totdeauna. Avem de-a face, deci, cu mai multe straturi ale memoriei. Dacă îţi vei da osteneala să te analizezi şi să notezi cu atenţie, vom vedea care din straturi va fi reanimat cel dintâi...

Câtva timp s-au privit unul pe altul, parcă fiecare ar fi aşteptat să înceapă celălalt.

— Şi ce se crede la Piatra despre dispariţia mea? întrebă pe

neaşteptate. Nu sunt prea curios, dar m-ar interesa să cunosc de pe acum şansele pe care le am...

— Ce fel de şanse? îl întrerupse Profesorul.

Zâmbi încurcat; chiar în clipa când o rostise, expresia i se păru vulgară şi inoportună.

— Şansele de a continua viaţa pe care am început-o de curând, fără riscul de a fi

reintegrat biografiei mele anterioare...

— Deocamdată nu-ţi pot spune nimic precis. Prietenii dumitale din Piatra cred că te afli, amnezic, în vreun spital din Moldova. Cineva şi-a adus aminte că, în Sâmbăta Paştelui, te-a zărit la gară, dar nu ştie în ce tren te-ai urcat; omul se grăbea să ajungă acasă...

— Bănuiesc cam cine m-a zărit la gară, şopti.

— Ca să poată aduna cărţile pe care le-ai notat, poliţia a înscenat o descindere. Au pretextat că, aflând de dispariţia dumitale, unul din legionarii urmăriţi s^ar fi ascuns în bibliotecă...

Rămase pe gânduri câtva timp, parcă ar fi ezitat să continue.

— Dar, evident, reluă, cu cât trece timpul, cu atât va fi mai greu.

Curând se va afla şi la Piatra Neamţ, ce ştie tot Bucureştiul: că cineva, un necunoscut în vârstă, a fost lovit de trăznet, şi după zece săptămâni arată perfect sănătos şi întinerit... Să sperăm că nu va afla şi restul...

Două săptămâni în urmă, coborând în grădină, se întâlni faţă în faţă cu o stranie frumuseţe; frumuseţe pe care, pentru motive greu de înţeles, încerca s-o atenueze printr-o voită vulgaritate, fardându-se exagerat şi neîndemânatec. Aşa cum îi zâmbise acum, provocator şi totuşi cast, necunoscuta îi aminti de unul din ultimele lui vise. Se înclină uşor şi îi spuse:

— Am impresia că ne-am mai întâlnit undeva.

Tânăra izbucni în râs. („Păcat, îşi spuse, râde cu aceeaşi vulgaritate cu care se fardează.")

— Eşti cât se poate de discret, spuse. (Şi i se păru că vorbeşte ca pe scenă.) Evident că ne-am mai întâlnit; şi chiar de mai multe ori.

— Unde şi când?

Tânăra încruntă uşor din sprâncene şi-i căută din nou privirile.

— Ultima oară, azi-noapte, în camera numărul şase. Camera dumitale e alături, la numărul patru, adaogă despărţindu-se.

Profesorul veni chiar în seara aceea să-i înapoieze caietul şi să citească ultimele însemnări, îl ascultă încurcat, fără să zâmbească, evitându-i privirile. : — Eu credeam că ştii despre ce e vorba şi că înţelegi, cum să spun, intenţia ştiinţifică a experienţei. Nici o analiză nu e completă fără indexul capacităţii sexuale, îţi aminteşti întrebarea pe care ţi-a pus-o ultima oară Bernard...

Ar fi vrut să râdă, dar nu izbuti decât să clatine de câteva ori din cap, zâmbind.

— Dacă îmi aduc aminte!... Intrasem în pământ de ruşine. Gol, întins pe masă faţă de atâţia medici şi savanţi străini...

— Eu te prevenisem că va fi un fel de consult internaţional.

Veniseră toţi pentru dumneata; nu puteau crede în informaţia pe care-o publicasem în *Lapresse medicale.*

— Nu mă aşteptam la o asemenea întrebare... Mai ales că eram încă în spital, deci nu aveam cum să confirm sau să infirm eventualele posibilităţi sexuale.

Profesorul zâmbi, ridicând din umeri.

— Aflasem ceva, evident, indirect, de la infirmiere.

— De la infirmiere?

— Noi credeam că fusese iniţiativa dumitale. în orice altă împrejurare, pacientul şi infirmiera respectivă ar fi fost sancţionaţi. Dar în cazul dumitale, nu numai că am închis ochii, dar am apreciat informaţiile. In sfârşit, contextul n-are prea mare importanţă; importantă este

numai informaţia... Dar în cazul domnişoarei de la numărul şase, reluă după o pauză, este vorba şi de altceva. E mai bine să ţi-o spun acuma, ca să nu se ivească, mai târziu, complicaţii.

Domnişoara aceasta ne-a fost impusă de Siguranţă...

— De Siguranţă? repetă cu oarecare teamă. Dar de ce?

— Nu pretind că înţeleg prea mult, dar ştiu că Siguranţa este foarte interesată de cazul dumitale. Foarte probabil, nu sunt convinşi că le-am spus tot adevărul: şi, în fond, au dreptate, în orice caz, Siguranţa *nu crede* în metamorfoza dumitale. Convingerea lor este că povestea care circulă în oraş, cu trăznetul din noaptea învierii, cu inconştienţa, restabilirea şi întinerirea dumitale, este invenţia legionarilor... Că, de fapt, această legendă a fost fabricată ca să camufleze identitatea unui important şef legionar şi să pregătească fuga lui peste graniţă.

îl ascultase surprins, şi totuşi senin.

— Atunci, situaţia mea e mai gravă decât îmi închipuiam, spuse.

Dar cum nu există, deocamdată, o altă soluţie...

— Soluţia se va găsi la timpul ei, îl întrerupse Profesorul. Trebuie

să adaog, ca să fii cât mai bine informat, că eşti, şi ai fost de la început, supravegheat de Siguranţă. De aceea ţi s-a procurat un costum cu care n-ai îndrăzni să ieşi pe stradă, pentru că ai fi imediat arestat. Şi n-ai îndrăzni să circuli în oraş în această cazacă, uniforma clinicii, care e, de altfel, destul de elegantă. Şi, aşa cum ai înţeles de la început, dacă ai vrea să te plimbi, n-ai putea ieşi pe poartă... Asta e ce ştim noi. Dar cine ştie câţi alţii din personalul de serviciu al clinicii sunt informatorii Siguranţei...

Izbucni în râs şi-şi trecu de mai multe ori palma stângă pe obraz.

— în fond, poate e mai bine aşa. Mă simt la adăpost de surprize...

Profesorul îl privi lung, parcă ar fi şovăit să continue. Apoi se hotărî brusc:

— Să revenim, acum la o problemă mai importantă. Eşti *sigur* că, în amintirea dumitale, toate experienţele sexuale treceau drept visuri erotice?

Rămase câtva timp pe gânduri.

— Acum nu mai sunt atât de sigur. Până în seara asta, eram convins că e vorba de vise...

— Te întreb, pentru că în caietul pe care 1-am citit ai notat tot felul de visuri, dar fără elemente *manifest* erotice.

— Poate că ar fi trebuit să le însemn şi pe celelalte, dar, nu mi s-au părut semnificative... în orice caz, continuă după o scurtă tăcere, dacă am confundat experienţele reale cu visuri erotice, lucrurile sunt mai complicate decât mi-aş fi închipuit.

Cu un gest copilăresc, ridicol, îşi puse mâna pe tâmplă, ca şi cum ar fi vrut să arate că se concentrează.

— Te ascult, spuse târziu Profesorul, în ce sens ar putea fi şi mai complicate decât par a fi?

Ridică brusc fruntea şi zâmbi încurcat.

— Nu ştiu dacă aţi înţeles anumite aluzii din caiet, dar, de câtva timp aveam impresia, cum să spun, aveam impresia că învăţam în timpul somnului; mai precis, visam că învăţ că, bunăoară, deschid în vis o gramatică, parcurg şi memorizez câteva pagini, sau răsfoiesc o carte...

— Foarte interesant, spuse Profesorul. Dar nu cred că ai notat toate acestea, cu precizie şi claritate, în caietul pe care 1-am citit.

— Nu prea ştiam cum să le descriu; erau visuri în serie, într-un anumit sens didactice, mi se părea că prelungesc lecturile din timpul zilei. Am crezut chiar, că visez reguli gramaticale,

vocabulare şi etimologii, pentru că eram pasionat de asemenea lucruri... Dar acum mă întreb dacă, într-un chip mai mult sau mai puţin somnambulic, nu mă deşteptam în timpul nopţii şi-mi continuam lucrul...

Profesorul îl privi tot timpul cu atenţie, uşor încruntat, semn, cum observase mai demult, că era ispitit de mai multe întrebări deodată.

— în orice caz, spuse, nu pari obosit, nu ai expresia intelectualului care petrece o bună parte din noapte citind... Dar dacă ar fi aşa, cum de n-a observat nimeni lumina, lampa arzând foarte târziu în camera dumitale? Se ridică din fotoliu şi întinse mâna. Ce mi se pare paradoxal este faptul că această ezitare, mai precis această confuzie între experienţele onirice şi starea de veghe, s-a dezvoltat paralel cu hipermnezia dumitale... Ce-mi spuneai atunci despre mirosul de leandri şi de păcură pe care le-ai simţit privind o fotografie de acum aproape patruzeci de ani...

— Dar acum nu mai sunt sigur nici de asta, exclamă, de hipermnezie! Nu sunt sigur de nimic!

După ce rămase singur, se trezi gândind: „Foarte bine că ai spus:

«Nu mai sunt sigur de nimic...» în felul acesta, eşti întotdeauna la adăpost. Poţi răspunde oricând: «Am visat!» Sau atunci când îţi convine, poţi spune contrariul... Dar fii atent! Nu spune niciodată *adevărul* întreg!"

întoarse capul şi privi mirat în jurul lui. După câteva clipe şopti, ca şi cum s-ar fi adresat cuiva prezent şi totuşi invizibil de lângă el: „Dar chiar dacă aş voi să spun, *nu poţi* Nu înţeleg de ce, adaogă coborând şi mai mult glasul, dar sunt anumite lucruri pe care mi-e peste putinţă să le spun..."

în noaptea aceea se luptă multă vreme cu insomnia. (Era prima insomnie de când părăsise Piatra Neamţ şi faptul acesta îl irita. Suferise aproape toată viaţa de insomnii, şi în ultima vreme se crezuse vindecat).

Ca de obicei, se gândea la misterul memoriei pe care o recuperase. De fapt, îşi dăduse de mult seama, nici nu era vorba de recuperare, pentru că era infinit mai vastă şi mai precisă decât o avusese vreodată. O memorie de mandarin, aşa cum spusese Chavannes că trebuie să aibă orice sinolog, începuse să creadă că avea chiar mai mult: o foarte curioasă hipermnezie, încă înainte de a i se fi adus dicţionarul şi gramaticile de la Piatra, se trezise într-o zi că recită versuri chinezeşti, vizualizând în acelaşi timp caracterele şi traducând pe măsură ce recita. /

Câteva zile în urmă verificase grafiile, pronunţia şi traducerea, răsfoind înfrigurat antologia şi dicţionarul lui Giles. Nu făcuse nici o greşeală.

Scrisese câteva rânduri în caiet, cu o uşoară părere de rău: Bemard va fi dezamăgit; îi era imposibil să precizeze ce strat al memoriei apăruse mai întâi; se trezise că posedă limba chineză aşa cum nu o cunoscuse niciodată. Acum putea deschide orice text şi, citindu-1, îl înţelegea cu aceeaşi uşurinţă cu care ar fi citit un text în limba latină sau italiană veche.

Era o noapte foarte caldă, şi fereastra spre parc rămăsese deschisă.

I se păru că aude paşi şi, fără să aprindă lumina, coborî din pat şi se apropie de fereastră. Zări plantonul şi înţelese că-l văzuse şi el.

— Dar dumneata nu dormi? îl întrebă cât putu mai încet, ca să nu-şi trezească vecinii.

Omul ridică din umeri, apoi se îndreptă spre parc şi se pierdu în întunerec. „Dacă 1-aş întreba mâine, îşi spuse, îmi va răspunde probabil că am visat. Şi, totuşi, *sunt sigur* că de data aceasta nu am visat..." Se reîntoarse în pat, închise ochii şi-şi spuse, ca pe vremuri, când suferea de insomnii: „în trei minute am să adorm!..." Trebuie să adormi, se auzi gândind, căci mai ales în somn înveţi bine. Visuri didactice, cum spunea astă-seară Profesorul; o să ai încă o

serie de visuri didactice. Nu în legătură cu limba chineză. Altceva, mai important, altceva...

Ii plăcea să asculte gândind, dar de data aceasta simţi o nelinişte neînţeleasă şi-şi şopti, ameninţător: „Dacă nu adorm până număr 20, cobor şi mă duc să mă plimb în parc!" Dar nu apucă să numere decât până la 7.

Câteva zile în urmă, Profesorul îl întrebă, tară să-şi ridice ochii din al doilea caiet cu note pe care tocmai i-l încredinţase.

— îţi aduci cumva aminte că, într-o noapte, ai coborât pt .fereastră şi te-ai dus până în fundul grădinii, acolo unde sunt rondurile cu trandafiri?

Simţi că roşeşte şi se intimida.

— Nu. îmi aduc însă aminte că nu izbuteam să adorm şi la un moment dat mi-am spus: dacă nu adorm până ce număr 20, cobor şi mă duc să mă plimb în parc! Dar după aceea nu mai ştiu nimic.

Probabil că am adormit imediat...

Profesorul îl privi, zâmbind enigmatic.

— în nici un caz n-ai adormit imediat... Pentru că ai petrecut o bucată de vreme în preajma trandafirilor.

— Atunci sunt somnambul! exclamă. Pentru prima oară în viaţa mea am avut o criză de somnambulism!

Profesorul se ridică brusc, se îndreptă spre fereastră şi rămase câtva timp privind lung înaintea lui. Apoi se întoarse şi se reaşeză în fotoliu.

— Asta am crezut şi eu. Dar lucrurile nu sunt atât de simple. Când plantonul a dat alarma, doi oameni de serviciu, probabil agenţii Siguranţei, au alergat să cerceteze strada — nu ştiam că plantonul te descoperise deja — şi au zărit o maşină cu farurile stinse, aşteptând în stradă, chiar în dreptul rondului cu trandafiri unde te aflai dumneata.

Evident, maşina a dispărut înainte ca să-i poată lua numărul...

îşi trecu de mai multe ori mâna pe frunte.

— Dacă n-aţi fi dumneavoastră... începu.

— Ştiu, pare de necrezut, îl întrerupse Profesorul. Totuşi sunt trei martori, oameni simpli, dar de încredere, şi cu oarecare experienţă...

— Şi ce-au făcut cu mine? M-au luat pe sus şi m-au adus înapoi în cameră?

— Nu. în grădină nu era decât plantonul. Spune că îndată ce-ai dat cu ochii de el te-ai întors... Ai pătruns în odaie tot pe fereastră, aşa cum ieşiseşi... Somnambul sau nu, nu are importanţă. Ce e grav, este că Siguranţa nu se mai îndoieşte acum că se pregătea evadarea dumitale.

Faptul că ai fost surprins chiar acolo unde, în stradă, aştepta maşina, dovedeşte, în opinia lor, că ştiai despre ce era vorba şi că erai de acord... A trebuit să se facă intervenţii foarte sus ca să nu fii arestat, adaogă.

— Vă mulţumesc, spuse încurcat, ştergându-şi fruntea.

— Deocamdată, au dublat măsurile de pază. Strada e necontenit patrulată în timpul nopţii; un sergent, în civil, îşi va căuta tot timpul de lucru în dreptul ferestrei dumitale — ca acum, adaogă, coborând glasul — iar nopţile, plantonul va dormi pe un pat de campanie, pe culoar, în dreptul uşii.

Se ridică din fotoliu şi începu să se plimbe, trecând absent dintr-o mână în alta, caietul cu note. Apoi se opri brusc în faţa lui şi-l privi, adânc, în ochi.

— Dar dumneata cum explici această serie de coincidenţe: pentru întâia oară ai avut o insomnie urmată, cum ai mărturisit, de prima criză de somnambulism din viaţa dumitale; în

timpul crizei te îndrepţi către rondul de trandafiri, *exact* în locul unde, dincolo de zid, te aştepta o maşină cu farurile stinse... O maşină care, adaogă după câteva clipe, dispare îndată ce s-a dat alarma... Cum explici?

înălţă din umeri, descurajat.

— Nu înţeleg nimic... Până săptămâna trecută îmi venea greu să recunosc că, *într-adevăr,* am confundat unele visuri cu starea de veghe, dar a trebuit să mă las convins de anumite evidenţe... Dar, de data aceasta, criza de somnambulism, maşina care mă aştepta...

Profesorul deschise servieta aproape plină şi introduse cu grijă caietul între reviste şi broşuri.

— Ca să repet şi eu expresia dumitale de adineaori, dacă nu te-aş cunoaşte din albumele de familie, dacă nu ţi-aş fi văzut fotografiile de la treizeci la şaizeci şi ceva de ani, aş fi fost gata să admit ipoteza Siguranţei: că eşti cine crede Siguranţa că eşti...

„De ce te frământi? se ascultă gândind de îndată ce stinse lumina.

Totul se desfăşoară normal. Aşa trebuie să se întâmple: să fii confundat cu alţii, să se creadă că nu mai poţi distinge visul de realitate, şi alte confuzii de acest fel. Nu se putea găsi un camuflaj mai bun. Până la urmă ai să te convingi că nu e nici o primejdie, că ţi se poartă de grijă..."

Se întrerupse şi, după o scurtă pauză şopti: „Cine îmi poartă de grijă?" Aşteptă câteva clipe. Se trezi întrebând pe un ton pe care nu şi-l cunoştea: „Credeai că toate prin care ai trecut se datorează hazardului?" „Nu e vorba ce cred sau nu cred eu, se întrerupse iritat.

Cine îmi poartă de grijă?..." Aşteptă din nou câtva timp, cu teamă.

Apoi se auzi: „Ai să afli mai târziu. Nu asta interesează acum... De altfel, ai ghicit ceva, ai ghicit mai demult, dar nu îndrăzneşti să recunoşti. Altminteri, de ce nu vorbeşti niciodată Profesorului de *anumite gânduri* şi nici nu pomeneşti de ele în caiet? Dacă n-ai şti că există şi *altceva,* de ce nu faci nici o aluzie la tot ce-ai descoperit în ultimele două săptămâni?... Dar să revin la întrebarea mea", încercă să-şi întrerupă gândul. Aşteptă câtva timp, şi când i se părea că începe să distingă răspunsul, adormi.

„E mai bine să stăm de vorbă în vis, auzi. Dormind, înţelegi mai repede şi mai profund. Spuneai Profesorului că în somn, îţi continui studiile din timpul zilei. De fapt, te-ai convins demult că nu e întotdeauna adevărat. N-ai învăţat nimic în somn, nici veghind. Treptat, treptat te-ai trezit că stăpâneşti limba chineză, aşa cum ai să descoperi mai târziu că stăpâneşti alte limbi care te interesează. Nu mai îndrăzneşti să crezi că îţi mai aminteşti, *acum,* ce-ai învăţat în tinereţe şi ai uitat. Gândeşte-te la gramatica albaneză..."

Amintirea acestei întâmplări fu atât de brutală, încât se trezi din somn şi aprinse lumina. Nu-i venise să creadă şi nu credea nici acum, o săptămână după descoperire. Ştia că nu studiase niciodată limba albaneză. Cumpărase gramatica lui G. Meyer cu vreo 20 de ani înainte, dar nu citise decât prefaţa. Nu o mai consultase de atunci. Şi totuşi, când desfăcu unul din pachetele sosite de la Piatra şi dădu cu ochii de ea, o deschise la întâmplare, către sfârşit, şi începu să citească. Cu emoţie şi spaimă, îşi dădu seama că înţelege tot. Căută traducerea paragrafului şi se convinse: nici o greşeală... Coborî din pat şi se îndreptă spre bibliotecă. Voia cu orice preţ să mai verifice o dată.

Atunci auzi un glas necunoscut de afară, în dreptul ferestrei deschise:

— Dar dumneata nu dormi?

Se reîntoarse în pat, închise ochii cu furie, strângându-şi pleoapele, şi repetă, în şoaptă:

— Nu trebuie să mă mai gândesc! Să nu mă gândesc la nimic!...

— Asta ţi-o tot spun din prima noapte de la spital, auzi.

I se părea că începe să înţeleagă ce i s-a întâmplat. Imensa concentrare de electricitate care, explodând chiar deasupra lui, 1-a străbătut, i-a regenerat întreg organismul şi i-a amplificat fabulos toate facultăţile mentale. Dar această descărcare electrică a făcut de asemenea posibilă apariţia unei noi personalităţi, un fel de „dublu", o persoană pe care o ascultă vorbindu-i mai ales în timpul somnului şi cu care uneori discută amical sau în contradictoriu. Este probabil că această nouă personalitate s-a alcătuit treptat, în timpul convalescenţei, din cele mai adânci straturi ale inconştientului. De câte ori îşi repeta această explicaţie, se auzea gândind: „Foarte exact! Formula «dublului» e corectă şi utilă. Dar nu te grăbi s-o comunici Profesorului..."

Se întreba, amuzat şi iritat totodată, de ce-şi repetă mereu asemenea invitaţie la precauţie, când se hotărâse de mult să nu atingă această problemă (de fapt, nici măcar nu fusese nevoit să ia o hotărâre:

ştia că *nu putea* face altfel), în convorbiri, Profesorul revenea neîncetat asupra hipermneziei şi detaşării lui progresive de trecut.

— Am putea să-ţi aducem manuscrisele şi mapele cu note, îi propuse de curând. Cu posibilităţile pe care le ai acum la dispoziţie, ai putea încheia lucrarea în câteva luni...

Ridicase amândouă braţele în sus:

— Nu! Nu! exclamase aproape în panică. Nu mai mă interesează!...

Profesorul îl privise surprins, oarecum dezamăgit:

— Este totuşi opera dumitale de-o viaţă întreagă...

— Ar trebui rescrisă de la prima la ultima pagină şi nu cred că merită... Trebuie să rămână ce-a fost până acum: *opus imperfectum.*

Dar voiam să vă întreb ceva, continuă ca şi cum ar fi vrut să schimbe cât mai repede subiectul, deşi mi-e teamă că o să par indiscret. Ce mi s-a întâmplat în ultima săptămână? Ce-au raportat plantonul şi toţi ceilalţi?

Profesorul se ridică din fotoliu şi se îndreptă spre fereastră. Se reîntoarse după câteva clipe, gânditor.

— Ştiu să se facă nevăzuţi când trebuie, dar sunt toţi la datorie, spuse. N-au raportat nimic senzaţional: doar că aprinzi lumina de mai multe ori pe noapte, o aprinzi şi o stingi foarte repede, după câteva minute... Aşa cel puţin mi s-a spus. Dar bănuiesc că nu-mi spun tot, adaogă coborând glasul. Bănuiesc că au aflat ceva, destul de important, sau sunt pe cale să descopere...

— în legătură cu mine? întrebă izbutind să-şi stăpânească emoţia.

Profesorul şovăi câteva clipe, apoi se ridică brusc şi se apropie din nou de fereastră.

— Nu ştiu, răspunse târziu. S-ar putea să nu fie *numai* în legătură cu dumneata...

în dimineaţa de 3 august veni să-l vadă pe neaşteptate.

— Nu ştiu dacă trebuie să ne bucurăm sau nu. Află că ai devenit celebru în Statele Unite. O revistă ilustrată a publicat chiar un articol interviu, evident apocrif: *Cum am fost lovit de trăznet.* Articolul a făcut senzaţie şi a fost reprodus şi tradus pretutindeni. De la Direcţia presei am fost informaţi că trei corespondenţi ai unor mari ziare americane au sosit aseară şi vor neapărat să stea de vorbă cu dumneata.

Li s-a răspuns că, deocamdată, doctorii se opun oricărei vizite... Dar cât timp o să ne mai putem ascunde? Este probabil că la ora asta gazetarii şi-au început deja ancheta. Internii şi infirmierele au să le povestească tot ce ştiu, şi multe altele pe deasupra. Şi se vor găsi informatori şi de aici, adaogă coborând uşor glasul, în privinţa fotografiilor, nu-mi fac iluzii: ai

fost desigur fotografiat de nenumărate ori, plimbându-te prin parc, stând la fereastră, poate chiar întins pe pat.

Dar văd că vestea nu te impresionează prea mult, adaogă după ce-l privi lung. Nu spui nimic...

— Aşteptam urmarea...

Profesorul se apropie de el, continuând să-l privească adânc în ochi.

— De unde ştii că există o urmare? întrebă.

— Mi-am închipuit după nervozitatea dumneavoastră. Nu v-am văzut niciodată atât de nervos.

Profesorul ridică din umeri şi zâmbi amar.

— Nu m-ai văzut dumneata, dar sunt destul de nervos... Să revenim însă la cazul dumitale. S-au ivit o seamă de complicaţii, mai ales în cele două săptămâni cât am lipsit.

— Din cauza mea? întrebă.

— Nici din cauza dumitale şi nici dintr-a mea..: Dumneata ai rămas aproape tot timpul aici în cameră. (Ştiu asta pentru că am telefonat aproape în fiecare zi...) în ceea ce mă priveşte, în cele două săptămâni petrecute la Predeal, n-am discutat cazul dumitale decât cu câţiva colegi, de a căror discreţie nu mă pot îndoi... Dar s-a întâmplat altceva, continuă ridicându-se iar din fotoliu. Mai întâi, domnişoara de la numărul şase, agenta pe care ne-a impus-o Siguranţa, a dispărut acum vreo zece zile. Siguranţa bănuia de mult că era o agentă dublă, dar nu bănuia că era în slujba Gestapoului...

— Ciudat, şopti. Dar cum s-a putut afla aşa repede?

— Pentru că a fost descoperită reţeaua din care făcea parte şi au fost arestaţi cei trei agenţi care te-au aşteptat, câteva nopţi, în maşina cu farurile stinse. Siguranţa ghicise: trebuia să fii răpit şi trecut peste graniţă în Germania. Se înşelase însă asupra identităţii: nu era vorba de un şef legionar, era vorba de *dumneata.*

— Dar de ce? întrebă zâmbind.

Profesorul se îndreptă spre fereastră, dar se întoarse brusc şi îl privi câteva clipe curios, parcă ar fi aşteptat să mai adaoge ceva.

— Pentru că eşti aşa cum eşti, după toate câte ţi s-au întâmplat. Nu mi-am făcut niciodată prea multe iluzii, continuă începând să se plimbe încet, între uşă şi fotoliu. Ştiam că într-o zi are să se afle. De aceea am şi informat în mai multe rânduri *La Presse medicale.* Voiam ca ceea ce se putea afla să se afle direct de la sursă. Evident, n-am spus tot; m-am mulţumit să raportez etapele restabilirii fizice şi intelectuale; doar o aluzie, şi aceea destul de obscură, la regenerare şi întinerire. Şi nimic

despre hipermnezie... Dar s-a aflat tot; şi despre memoria dumitale fenomenală, şi faptul că ai recuperat toate limbile pe care le-ai învăţat în tinereţe. Ai devenit, deci, cel mai preţios exemplar uman care există astăzi pe tot globul. Toate facultăţile de medicină din lume ar vrea să dispună, măcar temporar, de dumneata...

— Un fel de cobai? întrebă zâmbind.

— în anumite cazuri, da, un cobai. Dispunând de informaţiile transmise, de domnişoara de la numărul şase, e uşor de înţeles de ce Gestapoul vrea cu orice preţ să te răpească.

Rămase câtva timp pe gânduri, apoi faţa i se lumină pe neaşteptate de un mare zâmbet:

— Tovarăşa dumitale de o noapte sau mai multe...

— Mi-e teamă că au fost mai multe, recunoscu roşind.

— Tovarăşa dumitale era mai inteligentă decât o socotea Siguranţa.

Nu s-a mulţumit să verifice potenţialul erotic şi, profitând de condiţia parasomnambulică în care te aflai, să te descoasă, încercând să-ţi descifreze identitatea. A procedat ştiinţific: a înregistrat la un magnetofon minuscul toate convorbirile, de fapt, lungile dumitale monologuri, şi le-a transmis Siguranţei. Dar a remarcat şi altceva; bunăoară, că recitai poezii în foarte multe limbi, şi când ţi-a pus câteva întrebări în limba germană, apoi în ruseşte, i-ai răspuns fără nici o dificultate în limbile în care te întreba. Apoi, după ce-ai primit cărţile, a făcut o listă de toate gramaticile şi dicţionarele pe care le consultai.

Prudentă a păstrat toate aceste informaţii pentru şefii ei din Germania.

Este probabil că ascultând benzile înregistrate cineva, sus de tot, din Gestapo, a decis răpirea dumitale...

— înţeleg, spuse frecându-şi fruntea.

Profesorul se opri în dreptul ferestrei deschise, privind lung parcul.

— Evident, începu târziu, paza s-a înzecit. Probabil că nu ţi-ai dat seama, dar de câteva zile, multe din camerele vecine sunt ocupate de agenţi. Iar în timpul nopţii, bănuieşti cum e patrulată strada... Şi cu toate acestea, reluă după o pauză, în curând va trebui să fii evacuat de aici.

— Păcat spuse. Mă învăţasem... şi-mi plăcea.

— Am fost sfătuit să începem deja camuflarea dumitale.

Deocamdată, îţi laşi să-ţi crească mustaţa, cât mai groasă şi mai neîngrijită. Mi s-a spus că vor încerca să-ţi modifice figura, evident, îmi închipui că îţi vor vopsi părul, îţi vor schimba coafura, în aşa fel încât să nu mai semeni cu fotografiile care au fost desigur luate în ultimele săptămâni. M-au asigurat că-ţi pot adăuga zece, cincisprezece ani. Când vei părăsi clinica, vei arăta ca un bărbat trecut de patruzeci de ani...

Se opri extenuat, şi se aşeză în fotoliu.

— Din fericire, adaogă târziu, nu s-au mai repetat crizele de parasomnambulism, sau ce-or fi fost. Aşa cel puţin mi-au spus...

Ziua se vestea fierbinte. îşi scoase cazaca şi îmbrăcă cea mai subţin pijama pe care o găsise în dulap. Apoi se întinse în pat. „Evident, ie auzi gândind, ştii foarte bine că n-a fost somnambulism. Te-ai comportat aşa cum trebuia, ca să creăm confuziile necesare. Dar de acum n-o să mai avem nevoie de ele...

— „Dublu", şopti zâmbind. Răspunde întotdeauna la întrebările pe care mă pregătesc să le pun. Ca un adevărat înger păzitor...

— Şi această formulă e corectă şi utilă.

— Mai sunt şi altele? întrebă.

— Multe. Unele din ele anacronice sau ieşite din uz, altele încă destul de actuale, mai ales acolo unde teologia şi practica creştină au ştiut să păstreze tradiţiile mitologice imemoriale.

— Bunăoară? întrebă, zâmbind amuzat.

— Bunăoară, alături de îngeri şi îngeri păzitori, puteri, arhangheli, serafimi, heruvimi. Fiinţe prin excelenţă intermediare.

— Intermediare între conştient şi inconştient.

— Evident. Dar şi între natură şi om, între om şi divinitate, raţiune şi eros, feminin şi masculin, întuneric şi lumină, materie şi spirit...

Se trezi că râde şi se ridică în capul oaselor. Câteva clipe privi cu atenţie în jurul lui, apoi şopti, pronunţând rar cuvintele:

— Ajungem, deci, la vechea mea pasiune: filozofia. Oare vom reuşi vreodată să

demonstrăm *logic* realitatea lumii exterioare? Metafizica idealistă mi se pare şi astăzi singura construcţie perfect coerentă...

— Ne-am depărtat de la discuţia noastră, îşi auzi din nou gândul.

Problema nu era realitatea lumii exterioare, ci realitatea obiectivă a „dublului" sau a îngerului păzitor, alege termenul care îţi convine. Este adevărat?

— Foarte adevărat. Nu pot crede în realitatea *obiectivă* a persoanei cu care stau de vorbă; o consider „dublul" meu.

— într-un anumit fel, aşa şi este. Dar asta nu înseamnă că nu există

în chip obiectiv, independent de conştiinţa a cărei proiecţie se arată a fi...

— Mi-ar plăcea să mă las convins, dar...

— Ştiu, în controversele metafizice probele empirice nu au valoare.

Dar nu ţi-ar plăcea să primeşti chiar acum, într-o clipă, două, câţiva trandafiri proaspăt culeşi din grădină?

— Trandafiri! exclamă cu emoţie şi oarecare teamă, întotdeauna mi-au plăcut trandafirii...

— Unde vrei să-i aşezi? în nici un caz în pahar...

— Nu, răspunse, în nici un caz în pahar. Dar un trandafir în mâna dreaptă, aşa cum o ţin acum, deschisă, şi altul pe genunchi, şi al treilea, hai să spunem...

în acea clipă se trezi că ţine între degete un foarte frumos trandafir de culoarea sângelui proaspăt, şi pe genunchi, într-un echilibru instabil, se clătina un altul.

— Şi al treilea? se auzi gândind. Unde vrei să aşez al treilea trandafir?...

— Lucrurile sunt mult mai grave decât ne aşteptam, auzi glasul Profesorului.

I se păru că-l aude printr-o perdea groasă, sau venit de foarte departe. Şi totuşi era în faţa lui, în fotoliu, cu servieta pe genunchi.

— Mult mai grave decât ne aşteptam? repetă absent. Profesorul se ridică, se apropie de el şi-i puse mâna pe frunte.

— Nu te simti bine? îl întrebă. Ai avut cumva o noapte proastă?

— Nu, nu. Dar chiar în momentul când intraţi pe uşă, mi s-a părut... în sfârşit...

— Trebuie să-ţi vorbesc de ceva urgent şi foarte important, continuă profesorul. Ţi-ai revenit? Crezi că mă poţi asculta?

îşi trecu încet mâna pe frunte, şi, cu un efort, izbuti să zâmbească.

— Sunt chiar foarte curios să vă ascult.

Profesorul se reaşeză în fotoliu.

— Spuneam că situaţia e mai gravă decât o bănuiam pentru că acum ştim precis că Gestapoul va încerca orice - *orice,* repetă subliniind cuvântul - ca să pună mâna pe dumneata. Ai să înţelegi îndată de ce. Printre intimii lui Goebbels se află şi un personaj enigmatic şi ambiguu, un anume doctor Rudolf, care, de câţiva ani, a elaborat o teorie la prima vedere fantastică, dar care cuprinde şi anumite elemente ştiinţifice. El crede, anume, că electrocutarea printr-un curent de cel puţin un milion de volţi poate produce o mutaţie radicală a speciei umane. Nu numai că cel supus unei asemenea descărcări electrice nu e ucis, dar e complet regenerat. Cum s-au petrecut lucrurile în cazul dumitale, adaogă. Din fericire sau nefericire, această ipoteză nu poate fi verificată experimental. Rudolf recunoaşte că nu poate preciza densitatea curentului electric necesar mutaţiei; susţine doar că trebuie să treacă de un milion de volţi, să ajungă poate chiar la două milioane... înţelegi acum interesul pe care-l prezintă cazul dumitale.

— înţeleg, repetă absent.

— Toate informaţiile pe care le-au avut despre dumneata, şi au avut destule, îi confirmă ipoteza. Câţiva din anturajul lui Goebbels sunt entuziasmaţi. S-au făcut intervenţii şi pe cale diplomatică, în numele ştiinţei, spre binele umanităţii, şi celelalte. Mai multe universităţi şi institute ştiinţifice ne-au invitat pentru o serie de conferinţe pe mine, pe dumneata, pe doctorul Gavrilă, pe cine altcineva am voi să luăm; într-un cuvânt, vor să te împrumutăm pentru o perioadă de timp. Şi pentru că ne lăsăm greu, Gestapoul are mână liberă.

Se opri, parcă şi-ar fi pierdut deodată răsuflarea. Pentru întâia oară i se păru obosit, îmbătrânit.

— A trebuit să le cedăm copii după rapoartele făcute în primele săptămâni la spital. Lucrul se obişnuieşte şi nu puteam refuza. Evident, n-am comunicat tot. în ceea ce priveşte materialele mai recente, printre altele, fotocopiile caietului dumitale de însemnări şi copiile benzilor de magnetofon, toate acestea au fost expediate la Paris. Le studiază acum Bemard şi colaboratorii lui, iar mai târziu vor fi depuse la unul din laboratoarele Fundaţiei Rockefeller... Dar văd că nu mă asculţi, adaogă ridicându-se din fotoliu. Eşti obosit. O să afli restul data viitoare.

Restul i se părea interminabil. Şi uneori i se părea fără interes, iar alteori i se părea că ascultă lucruri pe care le aflase deja, deşi nu putea preciza când şi cu ce prilej. L-au amuzat îndeosebi cercetările făcute în legătură cu trăznetul din noaptea învierii. Cum de s-a aflat că aversa n-a depăşit un anumit perimetru şi că n-a căzut decât un singur trăznet şi într-un fel destul de neobişnuit, pentru că credincioşii care aşteptau în tinda bisericii ^văzuseră fiilgerul asemenea unei nesfârşite suliţe incandescente? în orice caz, alături de specialiştii trimişi de doctor Rudolf, care adunau tot felul de informaţii în legătură cu forma şi

intensitatea luminoasă a fulgerului, venise *şi* un faimos diletant, autor al câtorva studii despre *etrusca disciplina.* In mai puţin de o săptămână izbutise să reconstituie perimetrul bătut de ploaie şi interpreta acum simbolismul spaţiului unde căzuse trăznetul.

— Dar anchetele şi cercetările acestea n-au decât o valoare anecdotică, continuase Profesorul. Singurul lucru grav este decizia doctorului Rudolf de a începe experienţele de electrocutare îndată ce vor completa dosarul prin câteva convorbiri cu dumneata.

— Dar ce le-aş putea spune mai mult? întrebă.

— Asta n-o ştie nimeni. Poate că suplimentul de informaţie 1-ar obţine prin anumite experienţe de laborator; producând, bunăoară, o serie de fulgere artificiale şi sperând că vei recunoaşte, după intensitatea incandescenţei, fulgerul care te-a lovit pe dumneata. Poate vor să afle chiar din gura dumitale ce-ai simţit în acea clipă şi de ce afirmi că te-ai simţit aspirat ca de un ciclon fierbinte izbucnit chiar în creştetul capului. Nu ştiu. Se bănuieşte, însă că experienţele de electrocutare vor fi făcute cu deţinuţii politici. Şi crima aceasta trebuie cu orice preţ evitată...

îşi lăsase să-i crească mustaţa, aşa cum i se spusese, groasă şi neîngrijită.

— Modificarea figurii va avea loc mai târziu, îi spuse, în seara de 25 septembrie.

îşi stăpânea greu emoţia.

— Chamberlain şi Daladier sunt la Miinchen, spuse intrând. Totul se poate întâmpla de la o zi la alta. Cei care se ocupă de dumneata au schimbat planul, reluă târziu, aşezându-se în fotoliu. Vei fi evacuat noaptea, în mare secret, dar în aşa fel încât ceilalţi să afle, mai precis, să vadă maşina cu care vei fi transportat. Apoi, la douăzeci, douăzeci şi cinci de kilometri...

— Cred că am ghicit restul, îl întrerupse zâmbind. La douăzeci-douăzeci şi cinci de kilometri de Bucureşti va fi înscenat accidentul...

— Exact. Vor fi chiar şi câţiva martori. Presa va vorbi de un accident ca oricare altul, în

care au pierit carbonizaţi trei bărbaţi. Dar diversele servicii de informaţii vor afla că victimele erau dumneata şi cei doi agenţi care te însoţeau, în drum spre o destinaţie necunoscută.

Se va lăsa să se înţeleagă că voia să te pună la adăpost, într-un loc foarte sigur. Aşa se va întâmpla, de altfel, reluă după o pauză. Nu ştiu unde vei fi ascuns. Dar acolo ţi se vor face modificările de care-ţi vorbeam. Cel mai târziu într-o lună, cu paşaport în regulă, vei fi transportat la Geneva, nu ştiu cum, nu mi s-a spus. Bernard a propus Geneva; crede că în momentul de faţă Parisul nu e locul cel mai sigur.

Dar va veni să te vadă cât de curând. Voi veni şi eu, adaogă târziu. Cel puţin, aşa sper...

III

Pe Profesor n-a mai apucat să-l vadă. A murit la sfârşitul lui octombrie, îi fusese teamă că aşa se va întâmpla din ziua când, abia intrat în odaie, izbucnise: „Lucrurile sunt mult mai grave decât ne aşteptam!"... îl văzuse atunci cum îşi apasă mâna pe inimă şi se prăbuşeşte, gemând: apoi auzi un ţipăt, uşi trântite, paşi repezi depărtându-se pe scară. De-abia când se apropie de el şi-l întrebă: „Nu te simti bine? Ai avut cumva o noapte proastă?" îşi reveni. Dar de atunci viziunea îl urmărea necontenit. Când doctorul Bemard îi spuse:

„Am să-ţi dau o veste tristă", era gata să răspundă: „Ştiu, a murit Profesorul..."

Doctorul Bernard venea să-l vadă cel puţin o dată pe lună.

Rămâneau aproape toată ziua împreună. Uneori, după ce-l ascultase, răspunzând la anumite întrebări, apropia magnetofonul şi îl ruga să repete. Din fericire erau întrebări în legătură cu memoria, cu modificarea comportamentului (relaţiile faţă de oameni, de animale, de întâmplări, comparate cu felul lor anterior de a se purta), cu readaptarea personalităţii la o situaţie paradoxală (crede că s-ar mai putea îndrăgosti, ca atunci când avusese aceeaşi vârstă pe care a redobândit-o acum?), întrebări la care putea răspunde fără teamă.

Bernard îi aducea, de fiecare dată, o sumă de bani (din fondul pus la dispoziţie de Fundaţia Rockefeller, precizase). Şi tot el îi facilitase înscrierea la universitate, încredinţându-i sarcina de a coordona materialele pentru o istorie a psihologiei medicale.

După ocuparea Franţei, rămăsese multă vreme fără veşti, deşi, până în decembrie 1942, continuă să primească, la fiecare trei luni, un cec, direct de la Fundaţia Rockefeller. La începutul lui 1943 îi parveni o scrisoare a doctorului Bernard expediată din Portugalia, îl anunţa că îi va scrie curând „o lungă scrisoare, căci sunt multe de povestit". Dar

nu primi nimic. De-abia după eliberarea Franţei, adresându-se unuia din asistenţi, află că profesorul Bernard murise într-un accident de avion, în Maroc, în februarie 1943.

Se ducea în fiecare zi la bibliotecă şi cerea multe cărţi şi colecţii de reviste vechi. Le răsfoia cu atenţie, lua note, redacta fişele bibliografice, dar toată munca aceasta alcătuia un camuflaj, îndată ce citea primele rânduri, *ştia* ce va urma; fără să înţeleagă procesul de anamneză (cum se obişnuise să-l numească), orice text pe care-l avea în faţă, dacă *dorea* să-i afle conţinutul, descoperea că-l cunoaşte. Câtva timp după ce începuse lucrul la bibliotecă, avusese un vis lung şi dramatic, pe care şi-l amintea numai fragmentar, pentru că, trezindu-se de mai multe ori, îl întrerupsese. îl impresionase mai ales acest amănunt: în urma electrocutării, activitatea lui mentală anticipează oarecum condiţia pe care o vor dobândi oamenii după câteva zeci de mii de ani. Principala caracteristică a noii umanităţi va fi structura vieţii psihomentale: tot ce fusese cândva gândit sau înfăptuit de oameni, exprimat oral sau în scris, era repercutat printr-un anumit exerciţiu de concentrare. De fapt, educaţia va consta, atunci, în învăţarea acestei metode sub controlul instructorilor.

„Pe scurt, sunt un mutant, îşi spuse, deşteptându-se. Anticipez existenţa omului postistoric. Ca într-un roman de *science-fiction",* adaogă zâmbind amuzat. Asemenea reflecţii

ironice le făcea în primul rând pentru „puterile" care-i purtau de grijă, „într-un anumit sens, e adevărat, se auzi gândind. Dar spre deosebire de personajele romanelor de *science-fiction,* ţi-ai păstrat libertatea de a accepta sau refuza această nouă condiţie, în clipa când, pentru un motiv sau altul, ai dori să reintegrezi cealaltă condiţie eşti liber s-o faci...

Respiră adânc. „Deci, *sunt liberi* exclamă după ce privi cu atenţie în jurul lui. Sunt *liber...* Şi totuşi..." Dar nu îndrăzni să-şi continue gândul.

încă din 1939 se hotărâse să descrie într-un caiet special ultimele lui experienţe, începuse prin a comenta acest fapt (care i se părea, ar putea confirma „umanitatea omului postistoric"); cunoaşterea spontană, într-un anumit sens automată, nu anulează interesul cercetării, nici bucuria descoperirii. Alese un exemplu uşor de verificat:

plăcerea cu care iubitorul de poezie citeşte un poem pe care-l cunoaşte aproape pe dinafară. L-ar putea recita, şi, totuşi, uneori, preferă să-l citească. Pentru că această nouă lectură îi dă prilejul să descopere frumuseţi şi înţelesuri pe care nu le bănuise până atunci. Tot aşa, această imensă ştiinţă pe care o primise de-a gata, toate limbile şi literaturile pe care se trezise că le cunoaşte nu i-au ştirbit bucuria de a le învăţa şi cerceta.

Recitite după câţiva ani, unele fraze îl încântau: „Nu înveţi bine şi cu plăcere decât ceea ce cunoşti deja". Sau: „Nu mă comparaţi cu un calculator electronic. Ca şi mine, dacă a fost corect alimentat, calculatorul poate recita *Odiseea* sau *Eneida;* dar eu le recit *altfel* de fiecare dată". Sau: „Beatitudinile pe care le poate oferi orice creaţie culturală (precizez: creaţie *culturală,* nu numai artistică) sunt ilimitate".

îşi amintea întotdeauna cu emoţie misterioasa epifanie a celor doi trandafiri. Dar la răstimpuri, îi plăcea să-i conteste validitatea de argument filozofic. Urmau atunci lungi dialoguri care-l încântau; îşi făgăduise chiar să le scrie, mai ales pentru valoarea lor (i se părea) literară. Ultima dată, însă, dialogul se încheiase destul de repede, şi chiar abrupt, „în fond, îşi repetase în acea seară din iarna lui 1944 asemenea fenomene parapsihologice pot fi efectul unor forţe pe care nu le cunoaştem, dar pe care le poate controla inconştientul". „E foarte adevărat, se auzise gândind. Orice acţiune este efectuată printr-o forţă mai mult sau mai puţin cunoscută. Dar după atâtea experienţe, ar trebui să-ţi revizuieşti principiile filozofice. Bănuieşti la ce fac aluzie..." „Cred că da", recunoscu zâmbind.

De mai multe ori în ultimii ani ai războiului descoperise că rezervele de la bancă erau pe sfârşite, începea să aştepte, curios şi totodată nerăbdător, soluţia crizei. Prima oară primi un mandat de 1000 de franci de la o persoană de care nu auzise niciodată. Scrisoarea de mulţumire se întoarse cu indicaţia: „Necunoscut la această adresă".

Altă dată se întâlni întâmplător, în restaurantul gării, cu o colegă.

Aflând că pleacă pentru o săptămână la Monte Carlo, o rugă să intre, a treia zi, în Cazino, la ora 7 seara (dar, insistase, *exact* la ora 7), şi la prima masă din primul salon de ruletă, să pună 100 de franci pe un anumit număr. O rugă să păstreze secretul şi repetă rugămintea după ce tânăra îi aduse emoţionată 3 600 de franci.

îl pasionase îndeosebi ultima întâmplare. (La ea se gândise întâi auzind: „Bănuiesc la ce fac aluzie...") Trecea prin dreptul celor trei vitrine ale magazinului de timbre, aşa cum făcea de câte ori se întorcea de la bibliotecă. De data aceasta fără să înţeleagă de ce, se opri şi începu să privească la întâmplare. Filatelia nu-l interesase niciodată şi se întreba de ce nu se poate despărţi de una din vitrine, aparent cea mai puţin atrăgătoare. Când dădu cu ochii de un album vechi şi modest ca înfăţişare, înţelese că trebuie să-l cumpere. Costă 5 franci. Ajuns acasă, începu să-l răsfoiască, atent, curios, deşi nu ştia ce caută. Fusese fără îndoială albumul unui începător, poate al unui licean. Chiar un nepriceput ca el, îşi dădea seama că timbrele sunt

recente şi banale.

Deodată se hotărî şi, cu o lampă de ars, începu să taie cartoanele.

Desprinse cu mare grijă câteva plicuri de celofan, pline cu timbre vechi.

Era uşor de ghicit ce se întîmplase: cineva, persecutat de regim, încercase şi izbutise să scoată astfel din Germania un mare număr de timbre rare.

Reveni a doua zi şi întrebă pe patronul magazinului dacă îşi aminteşte cine i-a vândut albumul. Nu ştia; îl cumpărase într-un lot de albume vechi, la o licitaţie, cu câţiva ani în urmă. Când îi arătă timbrele desprinse din cartonaje, negustorul păli.

— Asemenea rarităţi nu s-au mai văzut de mult, spuse, nici în Elveţia, nici în altă ţară.

Dacă le-ar vinde acum, adaogă, ar putea lua cel puţin 100 000 de franci. Dar dacă mai aşteaptă, la o licitaţie internaţională ar putea obţine chiar 200 000...

— Dar fiindcă le-am cumpărat pe nimic de la dumneata, socotesc că se cuvine să împărţim pe jumătate. Dar acum am nevoie de câteva mii de franci. Restul, pe măsură ce vinzi timbrele, mi-l depui la bancă...

„Cât 1-ar fi pasionat pe Leibniz asemenea întâmplări! îşi spuse zâmbind. Să te simţi obligat să-ţi revizuiesti principiile filozofice pentru că în chip misterios.

începând din 1942, înţelesese că versiunea accidentului nu mai era acceptată nici de Gestapo, nici de alte servicii de informaţii care, pentru motive diferite, se interesau de cazul lui. Foarte probabil, se făcuse indiscreţii la Bucureşti, coroborate ulterior cu anumite amănunte obţinute la Paris, din cercul asistenţilor lui Bernard. Dar dacă se aflase că trăieşte la Geneva, nu se ştia cum arată şi nu i se cunoştea numele.

Spre surpriza lui, descoperise într-o seară, ieşind de la cafenea, că este urmărit. Reuşi să-şi piardă urma şi petrecu o săptămână într-un sat în apropiere de Lucerna. Curând după ce se întoarse, incidentul se repetă:

doi bărbaţi fără vârstă, îmbrăcaţi în macferlane, îl aşteptau în faţa bibliotecii. Unul din bibliotecari cobora tocmai atunci; îl rugă să-i

îngăduie să-l însoţească. După câtva timp, când bibliotecarul nu se mai putea îndoi că într-adevăr erau urmăriţi, s-au urcat într-un taxi. Un cumnat al bibliotecarului era funcţionar la Serviciul străinilor. De la el a aflat mai târziu că fusese confundat cu un agent secret şi i s-a comunicat numărul de telefon la care putea chema în caz de nevoie, îl amuza faptul că deşi îl căuta Gestapoul şi probabil şi alte servicii, riscurile, imediate se datorau confuziei cu un banal informator sau agent secret...

încă din primul an, sfătuit de doctorul Bernard, îşi depunea caietele cu însemnări persoanle într-un safe la bancă. Apoi renunţase la caiete; scria într-un bloc, pe care-l purta tot timpul cu el. Anumite pagini, conţinând mărturisiri prea intime, le depunea în safe îndată ce le scria.

Chiar în seara când se refugiase lângă Lucerna, se hotărî să completeze notele autobiografice:

„Nu sunt un *clairvoyant,* nici oculist, şi nu fac parte din nici o societate secretă. Unul din documentele depuse în safe rezumă viaţa pe care am început-o în primăvara lui 1938. Primele experienţe au fost descrise şi analizate în rapoartele profesorilor Roman Stănciulescu şi Gilbert Bernard şi expediate de acesta din urmă unui laborator al Fundaţiei Rockefeller. Dar ele nu privesc decât aspectele exterioare ale procesului de mutaţie, declanşat în aprilie 1939. Le menţionez totuşi pentru că validează în chip cât se poate de ştiinţific informaţiile pe care le conţin celelalte documente depuse în safe.

Nu mă îndoiesc că eventualul cercetător, începând să parcurgă documentele citite, îşi

va pune aceeaşi întrebare pe care mi-am pus-o şi eu, de multe ori, în ultimii ani: *de ce eu!* de ce această mutaţie mi s-a întâmplat tocmai mie? Din scurta autobiografie care se găseşte în mapa A se va vedea clar că, chiar înainte de a fi ameninţat de amnezie totală, nu izbutisem să fac mare lucru. Am fost pasionat, din tinereţe, de multe ştiinţe şi discipline, dar în afară de o imensă lectură, n-am realizat nimic. Atunci, de ce eu? Nu ştiu. Poate pentru că nu am familie.

Există, desigur, mulţi alţi intelectuali fără familie; poate că eu am fost ales pentru că am dorit, în tinereţe, să posed o ştiinţă universală, şi atunci chiar în momentul când eram pe punctul de a-mi pierde complet memoria, mi s-a dăruit o ştiinţă universală cum nu va fi accesibilă omului decât peste multe mii de ani...

Am scris această notă pentru că, dacă, împotriva tuturor previziunilor, aş dispărea acum, ţin să se ştie că n-am nici un merit, şi nici o răspundere, în procesul de mutaţie pe care 1-am descris cât se poate de amănunţit în caietele grupate în mapa A".

A doua zi continuă:

„Pentru motivele expuse în mapa B, am fost adus şi «camuflat» în Elveţia în octombrie 1938. Că până astăzi, 20 ianuarie 1943, n-am fost încă identificat (şi eventual capturat), ar putea părea de neînţeles.

Eventualul cititor se va întreba cum de am putut trece neobservat atâţia ani, de$i constituiam un caz excepţional: ei am un rnutaia, dispuneam de mijloace de cunoaştere încă inaccesibile omului, întrebarea mi-am pus-o şi eu, de câteva ori, prin anii 1938-39. Dar am înţeles repede că nu riscam să mă trădez - şi, deci, să fiu identificat - pentru simplul motiv că, faţă de ceilalţi, mă comportam ca un intelectual oarecare.

Cum spuneam, mi-a fost teamă, prin anii 1938-39, că am să mă trădez, stând de vorbă cu profesorii şi colegii mei de la Universitate: *ştiam* mai mult ca oricare din ei şi *înţelegeam* lucruri pe care ei nici nu bănuiau că există. Dar, spre surprinderea şi marea mea uşurare, am descoperit că, în prezenţa celorlalţi, *nu mă puteam arăta aşa cum eram;* întocmai după cum, stând de vorbă cu un copil, un adult ştie că nu poate comunica - şi, deci, nici nu încearcă să comunice - decât fapte şi semnificaţii accesibile capacităţii mentale a copilului. Această continuă camuflare a imenselor posibilităţi care mi-au fost puse la dispoziţie nu m-a silit să duc o «viaţă dublă»; în prezenţa copiilor, nici părinţii, nici pedagogii nu trăiesc o «viaţă dublă».

într-un anumit fel, experienţa mea are o valoare exemplară. Dacă cineva mi-ar spune că există printre noi sfinţi, sau autentici magicieni, sau Boddhisatva sau orice alt fel de persoane înzestrate cu puteri miraculoase, 1-aş crede. Prin însuşi modul lor de a exista, asemenea oameni nu pot fi recunoscuţi de profani".

începând din dimineaţa zilei de l noiembrie 1947 se hotărî să nu-şi mai scrie însemnările în franţuzeşte, ci într-o limbă artificială pe care o construise^ cu pasiune, aproape cu entuziasm, în ultimele luni. îl încântau mai ales extraordinara supleţe a gramaticii şi posibilităţile infinite ale vocabularului (izbutise să introducă în sistemul proliferării pur etimologice un corectiv împrumutat din teoria ansamblurilor).

Putea acum să descrie situaţii paradoxale, aparent contradictorii, imposibil de exprimat în limbile existente. Aşa cum era construit, acest sistem lingvistic nu putea fi descifrat decât printr-un calculator electronic perfecţionat; deci, socotea, nu înainte de 1980. Această certitudine îi îngăduia să destăinuie fapte pe care nu îndrăznise până atunci să le mărturisească în scris.

Ca de obicei după o dimineaţă consacrată lucrului, plecă să se plimbe pe marginea lacului. La întoarcere, se opri la Cafe Albert.

îndată ce-l zări, chelnerul comandă cafeaua şi sticla cu apă minerală, îi aduse ziarele,

dar nu avu timp să le parcurgă. Un bărbat înalt, distins (parca ui fi coborât dintr-un tablou de Whistler, îşi spuse), încă destul de tânăr, deşi stilul vetust al costumului îi adaogă cel puţin cinci, şase ani, se opri în dreptul lui şi-i ceru voie să se aşeze la masă.

' — E curios că ne întâlnim tocmai astăzi, zi atât de importantă pentru dumneavoastră, spuse. Eu sunt contele de Saint-Germain. Cel puţin, aşa mi se spune, adaogă cu un zâmbet amar. Dar nu e curioasă această întâlnire, doar la câteva zile după descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moartă? Desigur că aţi aflat şi dumneavoastră...

— Doar ce-au scris ziarele, spuse. *

îl privi lung şi zâmbi. Apoi ridică mâna în sus: *,

— Dublă, şi fără zahăr, preciza. Toate întâlnirile de acest fel, începu după ce chelnerul îi aduse cafeaua, toate întâlnirile între persoane incredibile, ca noi, au un aer de pastişă. Consecinţă a literaturii proaste, pseudo-ocultistă, adaogă. Dar trebuie să ne resemnăm: nu se poate face nimic împotriva factorului de mediocră calitate; legendele care încântă anumiţi contemporani sunt de un gust detestabil... îmi aduc aminte de o convorbire cu Mathila Ghyka, la Londra, în vara lui 1940. Era puţin timp după căderea Franţei. Acest admirabil savant, scriitor şi filozof (în paranteză fie spus, eu preţuiesc mult nu numai *Le Nombre d'or,* ca toată lumea, ci şi romanul lui din tinereţe, *La Pluie d'etoiles),* acest inegalabil Mathila Ghyka îmi spunea că al doilea război mondial, care abia începuse, este, de fapt, un război ocult între două societăţi secrete şi anume între Templieri şi Cavalerii Teutoni... Dacă un om de inteligenţa şi cultura lui Mathila Ghyka putea gândi astfel, nu e de mirare că tradiţiile oculte sunt desconsiderate...

Dar văd că nu spuneţi nimic, adaogă zâmbind.

— Vă ascultam. Mă interesează... .

— De altfel, nici nu e nevoie să vorbiţi prea mult. Am să vă rog

doar, la sfârşit, să-mi răspundeţi la o întrebare... Nu pretind că ştiu cine

sunteţi, reluă după o pauză. Dar suntem câţiva care, din 1939, ştim că

existaţi. Faptul că aţi apărut deodată, şi independent de tradiţiile pe care le cunoaştem, ne îndeamnă să credem, pe de o parte, că aveţi o misiune specială, iar pe de altă parte, că dispuneţi de mijloace de cunoaştere mult superioare celor care sunt la dispoziţia noastră... Nu e nevoie să confirmaţi tot ce vă spun, adaogă. Am venit să vă întâlnesc pentru că descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moartă este primul semn dintr-un sindrom bine cunoscut. Vor urma, destul de repede, şi alte descoperiri, şi în acelaşi sens...

— Adică! îl întrerupse zâmbind.

îl privi din nou lung, scrutător. ^

— Văd că mă puneţi la încercare. Poate aveţi dreptate... Dar *(* semnificaţia descoperirilor este clară: manuscrisele de la Qumran revelează doctrinele esenienilor, comunitate secretă despre care nu se ştie aproape nimic precis. De asemenea, manuscrisele gnostice descoperite de curând în Egipt, şi încă nestudiate, vor revela anumite doctrine esoterice, ignorate timp de aproape optsprezece secole. Curând vor urma alte asemenea descoperiri, dând la iveală alte tradiţii rămase secrete până în zilele noastre. Sindromul la care făceam aluzia aceasta este: revelarea în serie a doctrinelor secrete. Ceea ce înseamnă apropierea Apocalipsului. Ciclul se încheie. Asta se ştia mai demult, dar după Hiroshima ştim şi felul în care se va încheia...

— Foarte adevărat, şopti absent.

— întrebarea pe care voiam să v-o pun este aceasta: dispunând de cunoştinţele care v-au fost transmise, ştiţi ceva precis despre felul cum va fi organizată... Arca?

— Arca? întrebă surprins. Vă gândiţi la o replică a corăbiei lui

Noe?

Celalt îl privi din nou, lung, curios şi iritat totodată.

— Era numai o metaforă, reluă târziu. O metaforă devenită clişeu, adaogă. O găsiţi în toată maculatura aşa-zisă ocultistă... Mă refeream la transmiterea tradiţiei. Ştiu că esenţialul nu se pierde niciodată. Dar mă gândeam la celelalte, multe, care deşi nu reprezintă esenţialul, mi se par totuşi indispensabile unei existenţe cu adevărat umane; bunăoară, tezaurul artistic occidental, în primul rând muzica şi poezia, dar şi o parte din filozofia clasică, şi anumite ştiinţe...

— Cred că vă închipuiţi ce vor gândi despre ştiinţe acei câţiva supravieţuitori ai cataclismului, îl întrerupse zâmbind. Probabil că omul postistoric, cum am auzit că i se spune, omul postistoric va fi alergic la ştiinţă cel puţin o sută, două de ani...

— E foarte probabil, continuă. Dar mă gândeam la matematică.... în sfârşit, cam asta voiam să vă întreb.

Rămase mult timp pe gânduri, şovăind.

— în măsura în care am înţeles întrebarea dumneavoastră, vă pot spune doar că...

— Mulţumesc, am înţeles! exclamă, neizbutind să-şi ascundă bucuria.

Se înclină profund, îi strânse mâna emoţionat şi se îndreptă spre uşă. îl privea cum se depărtează grăbit, parcă ar fi fost aşteptat afară de cineva, chiar acolo, în stradă.

— V-am făcut de mai multe ori semn, spuse patronul coborând glasul, dar nu m-aţi văzut. Era pe vremuri, un client al nostru; îl cunoşte toată lumea: Monsieur Olivier, dar unii îi spun doctor: doctor Olivier Brisson. A fost câtva timp institutor, dar într-o zi şi-a părăsit şcoala şi oraşul fără să anunţe pe nimeni. Nu cred că e în toate minţile.

Intră în vorbă cu oamenii şi se prezintă contele de Saint-Germain...

îşi reaminti de această întâlnire când observă că, într-un chip ciudat scenariul începe să se repete. Se împrietenise în acel an cu Linda Gray, o tânără californiană care, între altele, avea, pentru el, marea calitate de a nu cunoaşte gelozia, într-o seară, pe neaşteptate, când încă nu umpluse a doua ceaşcă cu cafea, îi spuse:

— Am aflat că erai bun prieten cu un faimos doctor francez...

— A murit, o întrerupse. A murit într-un accident de avion, în iarna lui 1943...

Tânăra îşi aprinse ţigarea şi, după ce înghiţi primul fum continuă, fără să-l privească:

— Unii cred că n-a fost accident. Că avionul lui a fost doborât pentru că... în sfârşit, nu prea am înţeles bine, dar o să afli în curând chiar de la el. I-am spus să vină la nouă, adaogă, privindu-şi ceasul.

— Cine vine la nouă? o întrebă zâmbind.

— Doctorul Monroe. E director sau altceva important la Laboratorul de gerontologie din New York.

îl recunoscu imediat, îl văzuse de mai multe ori la bibliotecă, apoi, cu puţine zile mai înainte, la cafenea. Ceruse voie să se aşeze la masă[s] şi, abia aşezat, îl întrebase dacă 1-a cunoscut pe profesorul Bernard.

— L-am cunoscut foarte bine, răspunse. Dar mi-am făgăduit să nu discut niciodată istoria şi semnificaţia amiciţiei noastre...

— Iertaţi-mă dacă am fost nevoit să recurg la această stratagemă, începu întinzându-i mâna. Sunt doctorul Yves Monroe şi am cercetat materialele profesorului Bernard la New York. Pe mine, ca biolog şi gerontolog, mă interesează în special un lucru: să împied şi viaţa pot fi prelungite *altfel* decât prin mijloacele pur biochimice. Ştiţi la ce mă refer?

— Nu.

— Mă refer în primul rând la metoda propusă de doctor Rudolf, electropunctura prin şocuri de un milion, un milion şi jumătate de volţi... E o aberaţie!

— Din fericire, nu cred că metoda a fost vreodată aplicată.

Doctorul apucă paharul de whisky şi începu să-l învârtească absent între degete.

— Nu, n-a fost, vorbi târziu, urmărind cu privirile cuburile de gheaţă. Dar s-a răspândit legenda că doctorul Bernard a cunoscut un | caz oarecum analog, cazul unei întineriri provocate de electricitatea « descărcată de un trăznet. Dar materialele depuse la laboratorul -, Rockefeller sunt atât de aproximative şi de confuze, încât nu se poate j trage nici o concluzie. De altfel, mi s-a spus, o parte din fonograme s-au pierdut; mai precis, au fost distrase din greşeală, încercându-se transmisia lor pe plăci perfecţionate... în orice caz, în măsura în care sunt utilizabile, documentele înregistrate de profesorul Bernard se referă exclusiv la fazele de recuperare şi reintegrare psihomentală a ;J pacientului lovit de trăznet.

Se întrerupse şi, fără să-l fi apropiat de buze, aşeză atent paharul ?

pe măsuţă.

— ... Mi-am permis să forţez această întâlnire, reluă, în speranţa că veţi putea aduce unele lămuriri într-o chestiune destul de obscură.

Mi-aţi mărturisit că 1-aţi cunoscut bine pe profesorul Bernard. De s curând s-a răspândit zvonul că cele mai importante documente le avea *.ţ* cu el, în două valize, şi că avionul în care trebuia să treacă Atlanticul a fost doborât tocmai din cauza acestor valize: nu se ştie prea bine ce conţineau, dar unul din serviciile rivale a voit să se asigure, să evite, cum se spune, orice risc... Ştiţi ceva precis în legătură cu conţinutul acestor valize?

Ridică din umeri, încurcat.

— Cred că numai asistenţii doctorului Bernard, de la Paris, v-ar putea lămuri...

Doctorul zâmbi cu oarecare efort, neîncercând să-şi ascundă dezamăgirea.

— Cei care îşi mai amintesc declară că nu ştiu nimic. Iar ceilalţi se prefac că au uitat... Am citit şi articolele profesorului Roman Stănciulescu din *La Presse Medicale,* reluă după o pauză. Din nefericire, Stănciulescu a murit în toamna anului 1939. Unul din colegii mei, în misiune la Bucureşti, mi-a scris de curând că toate încercările lui de a afla mai mult de la asistenţii profesorului Stănciulescu n-au dus la nici un rezultat...

Apucă din nou paharul cu whisky şi, după ce-l învârti de mai multe ori între degete, îl apropie de buze; cu mare grijă, foarte încet, începu să soarbă.

— Prin intervenţia doctorului Bernard, aţi avut, vreo trei, patru ani, o bursă Rockefeller. Care era aria cercetării?

— Materiale pentru o istorie a psihologiei medicale, răspunse.

Le-am expediat, în 1945, colaboratorilor profesorului Bernard, la Paris...

— Interesant, spuse, ridicându-şi brusc privirile din pahar şi scrutându-l îndelung.

în noaptea aceea se întoarse acasă melancolic, oarecum preocupat.

Nu era sigur că Monroe îi ghicise identitatea. Pe de altă parte, nu înţelegea cine credea el că este: un prieten personal al lui Bernard? Un pacient? Dacă, totuşi, ascultase înregistrările deja Geneva, din anii 1938-39 ar fi trebuit să-i recunoască vocea... îl linişti, a doua zi, întrebarea Lindei:

— La ce-a făcut aluzie doctorul, aseară, când m-a luat deoparte şi mi-a spus: „Dacă îţi va spune vreodată că a trecut de şaptezeci de ani, să nu-l crezi"?

Câteva săptămâni în urmă, în dreptul unei cafenele de curând deschise, se auzi strigat în româneşte:

— Domnul Matei! Domnul Dominic Matei!...

întoarse speriat capul. Un tânăr înalt, blond, cu capul gol, se îndreptă grăbit spre el, încercând în acelaşi timp să-şi deschidă servieta.

— Am învăţat puţin româneşte, spuse într-o franceză stângace, dar nu îndrăznesc să vorbesc. Ştiam că sunteţi aici, la Geneva, şi cu atâtea fotografii la dispoziţie, nu era greu să vă recunosc...

Căuta nervos în servietă şi-i arătă câteva fotografii, din faţă şi din profil, din unghiuri diferite. Fuseseră luate, în toamna lui 1938, chiar de chirurgul care reuşise să-i modifice atât de radical trăsăturile figurii.

— Şi, pentru orice eventualitate, adăogă zâmbind, port cu mine în servietă şi albumul de familie. Să intrăm o clipă în cafeneaua asta, continuă deschizând uşa. Nici nu bănuiţi ce emoţii am avut când v-am zărit, adineaori. Mi-era teamă că auzindu-mă strigând: „Domnule Matei!", n-o să întoarceţi capul...

— Aşa era să şi fac, răspunse zâmbind. Dar, recunosc, eram curios...

Se aşezară la o masă, şi după ce comandă o limonada caldă şi o sticlă cu bere, necunoscutul începu să-l privească fascinat şi neîncrezător totodată.

— Acum câteva săptămâni, la 8 ianuarie, aţi împlinit optzeci de ani! şopti. Şi nu arătaţi mai mult de treizeci-treizeci şi doi... Şi arătaţi astfel pentru că încercaţi să vă ascundeţi vârsta...

— încă nu ştiu cu cine am plăcerea să stau de vorbă...

— îmi cer iertare, spuse după ce sorbi din paharul cu bere. Sunt încă foarte emoţionat. Cum spun jucătorii la curse, am mizat totul pe un cal, şi am câştigat!... Sunt Ted Jones-Junior, corespondent la *Time Magazine...* Totul a început acum vreo zece ani, când am citit interviul dumneavoastră: *Being Struck By Thunder.* Am fost extrem de impresionat, chiar după ce-am aflat că era apocrif. Dar apoi a venit războiul, şi foarte putini şi-au mai amintit de interviu.

Goli paharul cu bere şi-l întrebă dacă poate continua în englezeşte şi dacă-l supără tutunul de pipă.

— Acum doi ani, când s-a descoperit celebra arhivă secretă a doctorului Rudolf, a început să se vorbească din nou de cazul dumneavoastră, evident, pe cât era cunoscut din materialele adunate de Gilbert Bernard. Dar nu se ştia nimic altceva, nu se ştia nici măcar dacă mai trăiţi sau nu. Din nefericire, doctorul Rudolf fusese un nazist notoriu - de altfel s-a sinucis în ultima săptămână a războiului - şi atunci, tot ce e în legătură cu experienţele lui e suspect...

— Ce fel de experienţe? întrebă.

— Electrocutarea animalelor, în special a mamiferelor... începând cu un milion două sute de mii de volti până la două milioane.

— Şi cu ce rezultate?

încercă să râdă şi îşi umplu din nou paharul cu bere.

— E o poveste lungă, începu.

I se păru, într-adevăr, lungă, obscură şi inconcludentă. Primii cercetători ai arhivei Rudolf ar fi afirmat că, în anumite cazuri,

victimele nu au fost ucise de şocul electric, dar experienţele începând puţine luni în urmă n-au putut fi urmărite consecinţele electrocutării. In alte cazuri, s-ar fi constatat o modificare a sistemului genetic. Câţiva cercetători ar fi interpretat asemenea modificări ca prodromul unei mutaţii. Dar, fără să se ştie precis în urma căror împrejurări, o seamă de piese din arhivă, dintre cele mai preţioase, au dispărut, în orice caz, în lipsa oricărei indicaţii relativ la experimentarea cu persoane umane, dosarul Rudolf nu era concludent. Pe de altă parte,

imensa majoritate a savanţilor americani respingeau *a priori* ipoteza regenerării prin electricitate.

— Singurul argument erai, şi ai rămas încă, dumneata! exclamă.

Era deci de aşteptat ca puţinele materiale salvate de profesorul Bernard să fie sistematic depreciate şi, în anumite cazuri, distruse.

— Credeţi că într-adevăr aşa a fost? îl întrerupse.

Şovăi câteva clipe, privindu-l zâmbind.

— Am motive puternice să nu mă îndoiesc. Din fericire, am fost trimis corespondent în România...

Chiar înainte de a ajunge la Bucureşti, învăţase româneşte, atât cât îi trebuia ca să poată citi şi ca să se descurce singur pe stradă şi prin magazine. A avut norocul să-l cunoască, şi să se împrietenească, destul de repede, cu doctorul Gavrilă, în posesia căruia se găseau albumul de familie şi toată documentaţia adunată de Profesor.

— Ce articol extraordinar aş fi publicat! *Omul reîntinerit prin trâznetl* Cu fotografii, cu documente, cu declaraţiile Profesorului Roman Stănciulescu, ale doctorului Gavrilă şi ale celorlalţi care v-au îngrijit, cu interviul pe care vi 1-aş fi luat acum, şi atâtea alte fotografii făcute aici, în Geneva, în februarie 1948!...

... Se întrerupse, încercă să-şi reaprindă pipa, apoi renunţă, şi-l privi adânc în ochi.

— ... Deşi englezeasca dumitale e perfectă, văd că nu spui nimic.

— Aşteptam urmarea...

— Nu v-aţi înşelat, reluă. Urmarea e tot atât de spectaculoasă şi misterioasă, pe cât a fost experienţa dumitale. Pentru motive de ordin etic şi politic, articolul nu poate fi publicat. Tot ce-ar putea da naştere la confuzii, adică tot ce-ar părea că, într-un fel sau altul, confirmă teoria doctorului Rudolf, trebuie împiedicat să vadă lumina tiparului.

Mai ales acum, adaogă zâmbind, când e vorba să se voteze credite masive pentru institutele de cercetări gerontologice... Nu spuneţi nimic?

îi întrebă brusc.

Ridică din umeri.

— Cred că totul se întâmplă aşa cum trebuia să se întâmple, îmi pare rău de munca dumitale şi de timpul pe care 1-ai pierdut, dar consecinţele articolului ar fi fost dezastruoase. Dacă oamenii, mai precis, *anumiţi* oameni, ar fi *siguri* că electrocutarea poate rezolva problema regenerării şi a reîntineririi, ne putem aştepta la orice... Cred că e preferabil să-i lăsăm pe biochimişti şi pe gerontologi să-şi continue cercetările, într-o zi, mai mult sau mai putin apropiată, vor ajunge la acelaşi rezultat...

Fuma, privindu-l cum soarbe din paharul cu limonada caldă.

— în orice caz, spuse târziu, e vorba şi de dumneata. Când făceam planul articolului, nu mă gândeam la ce-ar fi devenit viaţa dumitale după apariţie.

— Intr-un anumit sens, îl întrerupse râzând, a şi început să devină.

Cum se face că m-ai descoperit atât de uşor? Eu îmi închipuiam că doctorul Gavrilă, şi toţi ceilalţi din România, mă credeau mort de mult, mort într-un accident de automobil...

— Aşa cred, cei mai multi din ei. Aşa credea şi doctorul Gavrilă, până în ziua când 1-am informat eu, în mare secret, că sunteţi în viaţă şi că trăiti aici, la Geneva... Să nu vă închipuiţi că am aflat asta de la cineva, adaogă zâmbind enigmatic. Am descoperit-o singur, când mi s-a spus că doctorul Monroe a venit la Geneva ca să discute anumite detalii cu un prieten al profesorului Bernard. Am ghicit imediat că acel prieten nu puteai fi decât dumneata. Evident, nici Monroe, nici ceilalţi de la Laboratorul de gerontologie nu cred, *nu pot crede* un asemenea

lucru...

— îmi dai o veste bună...

— Adevărul tot se va afla, continuă Jones, neîncercând să-şi ascundă satisfacţia. Povestea e prea frumoasă ca să fie îngropată sub tăcere. Am să scriu un roman, adaogă începând să-şi cureţe pipa. L-am şi început, de altfel. Pentru dumneata nu va prezenta nici un risc.

Acţiunea se petrece în Mexic, înainte şi în timpul războiului, şi majoritatea personajelor sunt mexicane. Bineînţeles, am să vă trimit romanul dacă, la apariţie, veţi fi în aceiaşi termeni de prietenie cu Linda. L-am cunoscut bine pe fratele ei, pilotul, cel care a murit la Okinawa...

Se întrerupse brusc, ca şi cum şi-ar fi amintit ceva important şi deschise servieta.

— Să nu uit albumul de familie, spuse. I-am făgăduit doctorului Gavrilă că, dacă reuşesc să vă întâlnesc, am să vi-l predau... Sunt documente preţioase: amintiri din, cum să spun? amintiri din prima dumneavoastră tinereţe...

Ajuns acasă, împacheta albumul într-o coală de hârtie albastră, îl introduse într-un plic şi-l sigila, în colţul de sus, pe stânga, scrise:

„Primit în ziua de 20 februarie 1948, de la Ted Jones-Junior, corespondentul lui *Time Magazine* la Bucureşti. Mi 1-a adus din partea doctorului Gavrilă."

Lucrurile se simplifică şi se complică în acelaşi timp, îşi spuse deschizând blocul, începu să scrie, în franţuzeşte, povestind întâlnirea şi rezumând conversaţia cu Jones. Apoi adaogă: „Confirmă informaţiile doctorului Monroe; distrugerea sistematică a documentelor din anii 1938-39. Singurele indicaţii în legătură cu procesul de refacere fiziologică şi de anamneză. Singurele probe ştiinţifice ale regenerării şi întineririi printr-o masivă descărcare electrică. Asta înseamnă că *originea* fenomenului de mutaţie nu mai interesează. *De ce?* "

Se întrerupse şi rămase câteva clipe pe gânduri. „Evident din schiţa autobiografică şi din alte însemnări grupate în mapele A, B şi C, eventualul cititor va putea afla esenţialul. Dar, fără materialele colecţionate şi adnotate de profesorii Stanciulescu şi Bernard, mărturisirile mele şi-au pierdut valoarea documentară. Mai mult, aproape totalitatea însemnărilor mele se referă la consecinţele anamnezei, într-un cuvânt, la experienţele unui mutant care anticipează existenţa omului postistoric. Documentele Stănciulescu-Bemard *nu* conţineau informaţii în legătură cu aceste experienţe, dar, într-o anumită măsură, le asigurau .credibilitatea. Nu pot trage decât o singură concluzie: mărturisirile mele nu se adresează unui eventual cititor dintr-un viitor apropiat, să spunem din anul 2000. Dar atunci, cui?

Un răspuns provizoriu ar putea fi acesta: în urma războaielor nucleare care vor avea loc, multe civilizaţii, începând cu cea occidentală, vor fi distruse. Fără îndoială, catastrofele vor dezlăntui un .val de pesimism necunoscut până atunci în istoria omenirii, o descurajare generală. Chiar dacă nu toti supravieţuitorii vor ceda ispitei de a se sinucide, foarte puţini vor mai avea destulă vitalitate ca să poată spera în om şi în posibilitatea unei umanităţi superioare speciei *homo sapiens.* Descoperite şi descifrate *atunci,* mărturisirile acestea ar putea contrabalansa deznădejdea şi voinţa universală de extincţie. Prin simplul fapt că exemplifică posibilităţile mentale ale unei umanităţi care va lua naştere într-un viitor îndepărtat, asemenea documente demonstrează, pentru că o anticipează, realitatea omului postistoric.

Această ipoteză presupune conservarea întregului material depus astăzi în safe. Nu-mi dau seama cum va fi asigurată această salvgardare. Dar, pe de altă parte, nu mă pot îndoi că aşa se va întâmpla. Altminteri, experienţa mea n-ar avea sens."

Introduse paginile scrise într-un plic, îl sigila şi plecă spre bancă, încuind uşa, auzi

telefonul sunând şi continuă să-l audă coborând scările.

IV

Vara lui 1955 a fost neobişnuit de ploioasă şi, în Ticino, furtunile se dezlănţuiau în fiecare zi. Totuşi, nu-şi amintea să fi văzut un cer atât de negru ca în după-amiaza de 10 august. Când primele fulgere s-au încrucişat deasupra oraşului, uzina electrică a întrerupt curentul.

Aproape jumătate de ceas trăznetele au urmat unul după altul ca şi cum ar fi fost o singură, nesfârşită explozie. De la fereastră, urmărea mai ales fulgerele care cădeau, către apus, pe colinele stâncoase care se revărsau abrupte dinspre munte. Ploaia torenţială s-a potolit pe nesimţite şi, pe la 3, cerul a început să-şi piardă culoarea de păcură.

Curând s-au aprins felinarele electrice şi, de la fereastră, putea vedea acum strada până la catedrală. A aşteptat să înceteze ploaia, apoi s-a coborât şi s-a îndreptat spre postul de poliţie.

— Putin timp înainte de amiază, începu pe un ton neutru, pur informativ, două doamne au plecat, hotărâte să urce pe Trento. M-au întrebat dacă cunosc vreun drum care să evite serpentina. Le-am arătat direcţia, dar le-am sfătuit să amâne excursia, pentru că riscă să le-apuce furtuna înainte de a ajunge la adăpostul de la Helival. Mi-au spus că sunt obişnuite cu furtunile de munte şi că în orice caz, nu pot renunţa, în câteva zile se încheie vacanţa şi trebuie să se întoarcă.

Poliţaiul îl ascultase corect, dar fără prea mare interes.

— Nu le cunosc, continuă. Am auzit însă pe doamna în vârstă adresându-se tinerei; o cheamă Veronica. Cred că ghicesc ce s-a întâmplat. Când s-a dezlănţuit furtuna, se aflau, foarte probabil, pe

şoseaua de sub peretele muntelui, la Vallino, acolo unde au căzut cele mai multe trăznete. Eram la fereastră, şi le-am văzut, adaogă, dându-şi seama că celalt îl priveşte curios, aproape neîncrezător, îmi închipui că s-au prăvălit multe stânci. Mi-e teamă că au fost lovite sau îngropate sub pietre...

Ştia că nu-i va fi uşor să-l convingă.

— Aş pleca singur, într-un taxi, să le caut, reluă târziu. Dar dacă s-a întâmplat aşa cum bănuiesc, nu vom putea, numai noi doi, şoferul şi cu mine, să le scoatem de sub pietre. Am avea nevoie de târnăcoape şi lopeţi.

Totuşi, până la urmă, s-a resemnat să accepte această soluţie, în caz de nevoie, va telefona de la primul post de ajutor şi poliţia va trimite ambulanţe şi tot ce va trebui. Când se apropie de Vallino, cerul se limpezise, dar pe alocuri pietrele se revărsaseră în şosea şi şoferul încetini viteza.

— Nu cred că au avut timp să ajungă la adăpost. Probabil că odată ce s-a dezlănţuit furtuna, s-au refugiat într-una din spărturile peretelui.

— Unele sunt largi ca o gură de peşteră, spuse şoferul.

Au zărit-o amândoi în aceeaşi clipă. Probabil că murise de spaimă când trăznetul căzuse la câţiva paşi de ea. Era o femeie în vârstă, cu părul cărunt, tuns scurt. Nu părea ucisă de revărsarea pietrelor, deşi un bolovan ajunsese chiar lângă ea şi-i prinsese un colţ din fustă. I se păru că aude un geamăt şi începu să cerceteze atent peretele şi stâncile din jurul lui.

— Veronica! strigă de mai multe ori, înaintând încet de-a lungul peretelui.

Auziră amândoi geamătul, apoi câteva ţipete scurte, urmate de cuvinte necunoscute, pronunţate repede, ca într-o incantaţie. Numai după ce ajunse lângă stâncă, înţelese. Căzând, stânca se oprise chiar în dreptul scorburii unde se adăpostise Veronica, astupând-o aproape în

întregime. Dacă n-ar fi auzit-o gemând şi ţipând, n-ar fi bănuit că fusese îngropată acolo. Doar sus, la o înălţime de peste doi metri, se putea distinge crăpătura scorburii. Căţărându-se cu greutate, o văzu şi-i strigă numele, făcându-i semn cu mâna. Fata îl privea speriată şi fericită în acelaşi timp, apoi încercă să se ridice în picioare. Nu era rănită, dar locul era prea strâmt şi nu se putea ridica decât îndoindu-şi spatele.

— Va veni curând poliţia, îi spusese în franţuzeşte.

Apoi, pentru că fata îl privea ca şi cum nu l-ar fi înţeles, repetă propoziţia în germană şi italiană. Veronica îşi trecu de mai multe ori mâna pe obraz şi începu să-i vorbească. La început, îşi dădu seama că vorbeşte într-un dialect din India centrală, apoi distinse fraze întregi rostite în sanskrită. Plecându-se mult spre ea, îi şopti: *Shanti! Shantil* apoi recită câteva formule canonice de benedicţiune. Fata îi zâmbi, fericită, şi înălţă palma spre el, parcă ar fi vrut să-i arate ceva.

Rămase acolo, lipit de stâncă, ascultând-o, încercând la răstimpuri s-o liniştească şi s-o încurajeze prin câteva expresii familiare în sanskrită, până ce sosi ambulanţa şi camioneta cu poliţişti. Au reuşit să mişte stânca săpând o pantă sub muchea dinspre şosea. După un ceas, fata izbuti să iasă cu ajutorul unei scări de frânghie. Dând cu ochii de poliţişti şi văzând camioneta, începu să strige speriată, şi-i apucă mâna, trăgându-se foarte aproape de el.

— A avut un şoc, explică încurcat, şi suferă, probabil, de amnezie. "

— Dar ce limbă vorbeşte? întrebă cineva din grup.

— Bănuiesc un dialect indian, răspunse prudent.

Din actele de identitate s-a aflat că se numea Veronica Biihler, avea 25 de ani, era institutoare şi locuia în Liestal, în cantonul Bâle-Campagne. Tovarăşa ei, Gertrud Frank, era germană, stabilită de câţiva ani la Freiburg, funcţionară în administraţia unei edituri.

Rezultatul autopsiei confirmase primele presupuneri: moartea fusese provocată de o sincopă cardiacă.

Cum era singurul care se putea înţelege cu Veronica, singurul în prezenţa căruia era liniştită, petrecea mult timp la clinică. Aducea un magnetofon, pe care avea grijă să-l camufleze, înregistra câteva ore pe zi, mai ales atunci când vorbea despre ea. Afirma că se numeşte Rupini, fiica lui Nagabhata, din casta kshatria, descendent dintr-una din primele familii din Magadha convertite la budism, înainte de a împlini 12 ani, hotărâse, cu consimţământul părinţilor, să-şi consacre viaţa studiului Abhidharmei şi fusese acceptată într-o comunitate de *Ihikuni.* învăţase gramatica sanskrită, logica şi metafizica mahayana.

Faptul că memorizase peste 50 000 de *sutra* îi crease un prestigiu de care aflaseră nu numai instructorii şi studenţii faimoasei universităţi din Nalanda, dar şi mulţi maeştri, asceţi şi contemplativi. Când împlinise 40 de ani, deveni discipola faimosului filozof Chandrakirti. Petrecea mai multe luni pe an într-o peşteră, meditând şi transcriind operele maestrului ei. Acolo se afla când, dezlănţuindu-se o furtună, auzi trăznetul căzând deasupra în munte, apoi mai multe stânci se desprinseră şi, revărsându-se ca un râu de pietre, astupară gura peşterii, încercase zadarnic să iasă. Apoi se trezi şi-l văzu sus pe stâncă, făcându-i semn cu mâna şi vorbindu-i într-o limbă necunoscută.

Nu era sigur că o înţelesese întotdeauna, şi chiar ceea ce ştia că înţelesese păstră în bună parte pentru el. Doctorilor le spusese că tânăra crede că trăieşte în India centrală acum douăsprezece secole, şi afirmă că este o sihastră budistă. Datorită sedativelor dormea o bună parte din timp. Veniseră s-o examineze mai mulţi medici şi psihologi din Zurich, Basel şi Geneva. Cum se aştepta, ziarele publicau în fiecare zi articole, şi numărul corespondenţilor străini care dădeau târcoale clinicii şi luau interviuri doctorilor creştea neîncetat.

Din fericire,, soluţia la care se gândise de la început era pe cale să fie acceptată, încă de a doua zi, după ce ascultase banda de magnetofon cu mărturiile ei biografice, trimise o lungă telegramă Institutului Oriental din Roma. Apoi, a treia zi, la ora precizată în telegramă, trimisese prin telefon anumite mărturisiri autobiografice. Informase în acelaşi timp pe unul din colaboratorii cei mai apropiaţi ai lui C. G.

Jung. Două zile în urmă, au venit de la Roma profesorul Tucci, însoţit de un asistent al institutului. Pentru întâia oară, Rupini a putut discuta îndelung, în sanskrită, despre filozofia Madhyamika şi mai ales despre maestrul ei, Chandrakirti. Toate convorbirile erau înregistrate şi asistentul traducea unele pasaje în englezeşte, pentru informaţia doctorilor şi gazetarilor. Discuţia devenea delicată de câte ori Rupini întreba ce i s-a întâmplat exact, unde se află, de ce nimeni nu o înţelege, deşi încercase, în afară de sanskrită, câteva dialecte indiene.

— Ce-i spuneţi? îl întrebase într-o seară pe profesor.

— Evident, încep totdeauna prin a-i aminti de maya, marea vrăjitoare, iluzia cosmică. Nu e propriu-zis un vis, îi spun, dar participă la natura iluzorie a visului pentru că e vorba de viitor, deci de timp; or, Timpul e prin excelenţă ireal... Nu cred că am convins-o. Dar, din fericire, este pasionată de logică şi dialectică, şi mai ales asta discutăm...

îndată ce a sugerat o călătorie în India, mai precis în provincia Uttar Pradesh, unde s-ar fi găsit peştera în care meditase Rupini, profesorul Tucci a fost de acord ca Institutul Oriental să patroneze această expediţie. Datorită intervenţiei lui Jung, cheltuielile erau acoperite de o fundaţie americană. Când s-a aflat de acest proiect, mai

multe ziare s-au oferit să suporte toate spezele expediţiei cu condiţia de a avea exclusivitatea reportajului. Era aproape imposibil să se evite publicitatea, mai ales că trebuia obţinut consimţământul direcţiei clinicii, al guvernului indian şi al familiei Veronicăi Buhler. Dar cercetările făcute la Liestal nu dăduseră nici un rezultat. Veronica se instalase în oraş doar de câţiva ani. Prietenii şi colegii nu ştiau nimic despre familia ei. S-a aflat, totuşi, că se născuse în Egipt, că părinţii au divorţat când ea avea 5 ani; tatăl, rămas în Egipt, se recăsătorise şi nu mai dăduse nici un semn de viaţă, iar mama, cu care Veronica nu se înţelesese niciodată prea bine, se stabilise în Statele Unite, dar nu i se cunoştea adresa.

în cele din urmă, direcţia clinicii a permis călătoria în India, cu condiţia ca pacienta să fie însoţită de unul din doctorii care se ocupaseră de ea şi de o infirmieră. Era, fireşte, înţeles că va fi adormită înainte de a părăsi clinica şi îşi va continua somnul până în apropiere de Gorakhpur.

De la Bombay, un avion militar i-a transportat la Gorakhpur.

Acolo îi aşteptau şase maşini încărcate cu ziarişti, tehnicieni şi o camionetă a televiziunii indiene. Au urcat spre frontiera Nepalului, până în regiunea unde, după indicaţiile date de Rupini, s-ar fi aflat peştera în care obişnuia să mediteze. Din fericire în afară de el, un pandit din Uttar Pradesh, cunoscător al filozofiei Madaryamika, se afla la căpătâiul ei când s-a deşteptat. La insistenţa doctorului toţi ceilalţi se camuflaseră printre arbori la vreo zece metri în urmă. Ca şi cum 1-ar fi recunoscut, se adresă ameninţător panditului; îi puse câteva întrebări, dar nu aşteptă răspunsul. Porni repede pe una din poteci, privind drept înainte, repetând benedicţiunile ei favorite, pe care le rostise de atâtea ori în clinică. După vreo douăzeci de minute de urcuş, începu să alerge, gâfâind. Arăta cu braţul întins muchea unei stânci, rezemată leneş de peretele muntelui.

— Asta e! strigă.

Apoi, lipindu-şi amândouă braţele de piatră, începu să se caţere cu o nebănuită agilitate.

Când ajunse sus, smulse cu putere un arbust pipernicit, curăţă locul de muşchi şi crengi uscate, descoperi o spărtură şi, tremurând, îşi apropie obrazul de piatră şi privi înlăuntru. Rămase apoi nemişcată.

— A leşinat! exclamă de jos cineva, câteva clipe înainte ca el s-o ajungă.

— Aşa e, a leşinat! spuse ridicându-i încet capul.

Cu greutate, au coborât, lăsând loc echipei de tehnicieni. Au dus-o pe o brancardă până la automobil. Era încă leşinată şi maşina se depărtase cu vreo zece kilometri, când s-a auzit explodând prima încărcătură cu dinamită, în mai puţin de o jumătate de ceas au reuşit să coboare pe o scară de frânghie. La lumina lanternei electrice au văzut scheletul: era încârcit ca şi cum moartea ar fi surprins-o într-o poziţie de meditaţie yogică. Alături, pe pietriş,.o oală de lut, două talere de lemn şi câteva manuscrise; de-abia când le-au atins cu mâna, şi-au dat seama că se făcuseră de mult pulbere.

;. v

Infirmiera îl opri în faţa uşii. ;*

— S-a deşteptat, spuse. Dar nu deschide ochii, îi e teamă...

Se apropie de ea şi îi puse mâna pe frunte. ;'

— Veronica! şopti.

Deschise brusc ochii şi, recunoscându-1, faţa i se lumină, aşa cum" nu i-o văzuse niciodată până atunci. Apucându-i mâna, încercă să se , ridice.

— Dumneata eşti? exclamă. Pe dumneata te cunosc; te-am întrebat azi-dimineaţă pe drum... Dar unde e Gertrud? Unde e? repetă privindu-l adânc în ochi.

Ştiuse de la început, ca toţi ceilalţi din grup, de altfel, că va fi imposibil de evitat publicitatea. Televiziunea indiană înregistrase scenele cele mai dramatice, şi zecile de milioane de spectatori, care o ascultaseră vorbind în sanskrită şi un dialect himalayan, au văzut-o la sfârşitul reportajului declarând, într-o englezească timidă, că se numeşte Veronica Buhler şi cunoaşte bine numai germana şi franceza; declarând de asemenea că n-a încercat niciodată să înveţe vreo limbă orientală şi, în afară de câteva cărţi de popularizare, nu citise nimic despre India şi cultura indiană. Cum era de aşteptat, tocmai faptul acesta pasionase publicul indian şi, douăzeci şi patru de ceasuri în urmă, întreaga opinie mondială. Pentru imensa majoritate a intelectualilor indieni nu se putea găsi o mai clară demonstraţie a doctrinei transmigrării sufletului: într-o existenţă anterioară, Veronica Buhler fusese Rupini.

— Dar eu nu cred în metempsihoză, şoptise speriată, într-o seară, apucându-l de mână. N-am fost eu! Poate am fost posedată de un alt spirit, adăogă căutându-i privirile.

Şi pentru că nu ştia ce să-i răspundă şi şovăia, mângâindu-i mâna, Veronica îşi plecă obosită capul.

— Mi-e teamă că am să înnebunesc, spuse.

Erau găzduiţi într-unul din cele mai luxoase hoteluri din Delhi, oaspeţii guvernului indian. Ca să se evite fotografii, gazetarii şi îndrăzneala curioşilor, grupul întreg^ lua masa într-o sufragerie rezervată exclusiv lor, şi bine păzită, în fiecare zi vizitau muzee sau instituţii şi întâlneau mari personalităţi. Erau transportaţi în mai multe limuzine, încadrate de motociclişti. Altminteri, nu îndrăzneau să-şi părăsească etajul. Nu îndrăzneau nici măcar să se plimbe pe coridoare, împreună cu doctorul şi infirmiera, încercaseră o dată, târziu după miezul nopţii, să coboare, sperând să se plimbe pe străzi. Dar o ceată întreagă îi aştepta la ieşire. Au fost siliţi să se întoarcă, fugind, sub protecţia poliţiştilor.

— Mi-e teamă că am să înnebunesc, repetă din nou când ieşi din ascensor.

A doua zi reuşi să stea de vorbă cu un gazetar american care încercase zadarnic să-i însoţească la Gorakhpur. îi făgădui, în exclusivitate, un lung interviu şi alte materiale inedite dacă vor fi transportaţi, incognito, într-o insulă din Mediterana, unde să poată rămâne ascunşi, numai ei doi, câteva luni.

— Până ce va trece ciclonul televiziunilor şi al rotativelor, adaogă, în mai puţin de un an, lucrurile se vor uita, şi ne vom putea reîntoarce fiecare la treburile noastre...

Două săptămâni în urmă, erau instalaţi într-o vilă clădită după război, pe o colină, la câţiva kilometri de La Valette. Dar pregătirea şi înregistrarea interviului se prelungea mai mult decât se aşteptase.

Veronica începuse să dea semne de nerăbdare.

— Vorbim atâta şi despre atâtea lucruri, iar eu nu înţeleg esenţialul:

transmigrarea sufletului...

— Am să-ţi explic când o să rămânem singuri.

îl privi cu o neaşteptată căldură.

— O să rămânem vreodată singuri? şopti.

La Delhi îi spusese într-o seară:

— Când am deschis ochii şi te-am văzut, şi mi-ai spus de Gertrud, mi-am dat seama că mă gândesc la două lucruri deodată, îmi spuneam că, deşi, foarte probabil, îmi trăiesc amândoi părinţii, fără Gertrud am rămas orfană... Şi tot atunci, în aceeaşi clipă, gândeam: dacă aş avea cinci, şase ani mai mult, şi m-ai cere în căsătorie aş accepta.

— Am optzeci şi şapte de ani, spuse în glumă zâmbind.

Atunci o văzuse râzând pentru prima oară.

— Mai mult decât aş avea dacă aş adăuga şi anii pe care-i împlinise Rupini. Dar, ţi-am spus, eu nu cred. Nu pot să cred...

— într-un anumit sens, ai dreptate. Dar, repet, numai într-un *anumit sens.* O să discutăm problema asta mai târziu...

Evitase să o discute în interviu; se mulţumise să citeze concepţiile clasice indiene, de la Upanishade la Gautama Buddha, referindu-se de asemenea la câteva interpretări contemporane, mai ales la comentariile lui Tucci. Reuşise să-şi păstreze anonimatul; era un tânăr orientalist care se împrietenise de curând cu Veronica. Reuşise mai ales să-şi păstreze aceeaşi figură pe care începuse s-o construiască în august, cu părul adunat pe frunte, cu o mustaţă blondă, groasă, acoperindu-i buza de sus.

în seara când rămăseseră singuri pe terasă, Veronica îşi apropiase *chaise longue-ul* de al lui.

— Acum lămureşte-mă... Dar, înainte de toate, explică-mi *cum ai ştiut...*

— Am să încep de foarte departe, spuse.

De-abia într-o seară, la începutul lui octombrie, înţelese. Şedeau unul lângă altul pe canapeaua din *hali,* urmărind peste balustrada terasei luminile portului. I se păru că Veronica îl priveşte curios.

— Vrei să-mi spui ceva şi nu îndrăzneşti. Ce e?

— Mă gândeam: văzându-ne tot timpul împreună şi locuind în aceeaşi casă, oamenii ar putea crede că ne iubim...

îi căută mâna şi i-o strânse încet cu mâinile lui.

— Dar aşa este, Veronica. Ne iubim, dormim în aceeaşi cameră, în acelaşi pat...

— E adevărat? îl întrebă în şoaptă.

Apoi suspină, îşi plecă fruntea pe umărul lui şi închise ochii.

Câteva clipe în urmă se ridică brusc şi, privindu-l ca şi cum nu 1-ar fi recunoscut, începu să vorbească într-o limbă stranie, cum nu mai auzise până atunci. „Aşadar, *asta era*| îşi spuse. De aceea a trebuit s-o întâlnesc. De aceea s-au întâmplat toate câte s-au întâmplat..." încet, fără grabă, ca să n-o sperie, se îndreptă spre birou şi aduse magnetofonul. Continua să vorbească, din ce în ce mai repede, privindu-şi mâinile; apoi îşi apropie ceasul-brăţară de ureche şi începu să asculte, surprinsă şi fericită în acelaşi timp. Faţa i se lumină, ca şi

cum ar fi fost gata să râdă. Dar, pe neaşteptate, tresări speriată, scânci de mai multe ori şi începu să-şi frece ochii. Se îndrepta somnoroasă, ameţită, spre canapea şi când o văzu că se clatină, o prinse în braţe. O purtă în odaia alăturată şi o întinse în pat, acoperind-o cu un şal.

Se trezi după miezul nopţii.

— M-am speriat! şopti. Am visat urât

— Ce-ai visat?

— Nu vreau să mai mi-aduc aminte! Mi-e teamă să nu mă sperii din nou. Eram undeva, lângă un fluviu mare, şi cineva necunoscut, cu un cap ca o mască de câine, s-a îndreptat spre mine... Avea în mână...

Nu vreau să-mi amintesc, repetă întinzând braţele ca să-l cuprindă.

Din acea noapte, n-o mai lăsă singură; îi era teamă să nu se repete, prin surprindere, criza paramediumnică. Din fericire, grădinarul şi cele două tinere malteze care se îngrijeau de casă dispăreau îndată după cină.

— Mai povesteşte-mi, îl îndemna în fiecare seară, îndată ce rămâneau singuri. Explică-mi! Uneori îmi pare rău că nu-mi amintesc nimic din câte ştia Rupini...

într-o dimineaţă, întorcându-se din grădină, îl întrebă pe neaşteptate:

— Nu ţi s-a părut curios că ne aşteptau acolo, lângă gard? Parcă ne-ar fi spionat...

— N-am observat nimic, răspunse. Unde erau?

Şovăi câteva clipe, evitându-i privirile.

— Erau acolo, lângă poartă, parcă ne-ar fi spionat. Doi bărbaţi, îmbrăcaţi curios. Dar poate mă înşel, adaogă ducându-şi mâna la frunte. Poate nu erau la poarta noastră...

îi luă braţul şi o trase încet după el.

— Mi-e teamă că ai rămas prea mult cu capul în soare, îi spuse ajutând-o să se întindă pe canapea.

„A trecut o săptămână, îşi spuse; deci, acesta e ritmul:

hebdomadar. Ceea ce înseamnă că totul ar putea dura o lună. Dar ce se va întâmpla cu noi?..."

Când fu sigur că doarme profund, trecu în vârful picioarelor în birou şi se întoarse cu magnetofonul. Câtva timp nu se auzeau decât mierlele şi respiraţia ei uşor agitată. Apoi figura întreagă îi fu luminată de un mare zâmbet. Rosti, foarte încet, câteva cuvinte, urmate de o tăcere concentrată, anxioasă parcă ar fi aşteptat un răspuns care întârzia sau pe care nu mai reuşea să-l audă. începu apoi să vorbească, lin, ca şi cum ar fi vorbit singură, repetând anumite cuvinte de mai multe ori, cu intonaţii diferite, dar pătrunse toate de o mare tristeţe.

Când văzu cele dintâi lacrimi prelingându-se timide pe obraz, închise magnetofonul şi îl împinse sub canapea. Apoi, cu mare grijă, îi mângâie mâna şi începu să-i şteargă lacrimile. Târziu, o purtă în braţe în dormitor. Rămase lângă ea până ce se deşteptă. Dând cu ochii de el, îi apucă mâna şi i-o strânse emoţionată.

— Am visat, spuse. Era un vis foarte frumos, dar foarte trist. Era aşa, cu doi tineri ca noi, care se iubeau, şi totuşi n-au putut rămâne împreună. Nu înţeleg de ce, dar n-au avut voie să rămână împreună...

Nu se înşelase: ritmul era într-adevăr hebdomadar, deşi extazele paramediumnice (cum se hotărâse să le numească) aveau loc la ore diferite. „Materiale pentru istoria documentară a limbajului, îşi spuse clasând cele patra casete. \Dupa egipteană şi ugaritică, a urmat o mostră de, probabil, protoelamită şi una de sumeriană. Coborâm tot mai adânc în trecut... Documente pentru Arcă, adaogă zâmbind. Ce n-ar da lingviştii dacă le-ar putea studia *acum.* Dar până unde vor ajunge? Până la protolimbajele nearticulate?... Şi apoi?...

La jumătatea lui decembrie avu cea mai stranie experienţă. Ditt fericire, era puţin înainte de miezul nopţii, încă nu adormiseră.

Veronica izbucni într-o serie de ţipete guturale, preumane, care-l exasperară şi-l umiliră totodată; i se părea că o asemenea regresiune în animalitate nu ar fi trebuit încercată decât cu voluntari, nu cu un subiect inconştient. Dar, după câteva clipe, au urmat grupuri de foneme clare, vocalice, de o infinită varietate, întrerupte la răstimpuri de scurte explozii labiale, aşa cum nu-şi închipuise că mai pot fi reproduse de un european. După o jumătate de ceas, Veronica adormi, suspinând. „Mai departe nu cred că au să meargă", îşi spuse închizând magnetofonul.

Apoi aşteptă. Voia să fie treaz, lângă ea, când se va deştepta. Se culcă târziu, către dimineaţă.

Când s-a deşteptat, puţin timp înainte de 8, Veronica dormea încă şi nu s-a îndurat s-o trezească. A dormit până aproape de 11. Aflând că este atât de târziu, a sărit speriată din pat.

— Ce s-a întâmplat cu mine? întrebă. i

— Nimic. Erai, probabil, foarte obosită. Şi poate ai visat urât... — Nu. N-am visat nimic, în orice caz, nu-mi amintesc nimic.

Au hotărât să petreacă ajunul de Crăciun şi noaptea de revelion într-un celebru restaurant din La Valette. Veronica rezervase masa sub numele de: Monsieur et Madame Gerald Verneuil. Ea găsise numele şi tot ea alese costumele pentru revelion.

— Nu cred că riscăm să fim recunoscuţi, îi spuse. Chiar dacă, astă-toamnă, fotografiile noastre vor fi apărut pe prima pagină a tuturor magazinelor ilustrate.

— Poţi fi sigură că au apărut, o întrerupse, şi poate mai apar încă...

începu să râdă, oarecum intimidată şi totuşi fericită.

— Mi-ar plăcea să le văd şi eu. Fotografiile din magazinele ilustrate, vreau să spun. Mi-ar plăcea să am câteva, ca amintire. Dar poate că e prea riscant să le căutăm, adaogă.

— Am să le caut eu...

Dar deşi cercetă multe chioşcuri şi librării, nu găsi decât un singur magazin ilustrat, italian, cu trei fotografii ale Veronicăi, toate din India.

— Parcă eram mai tânără şi mai frumoasă atunci, acum trei luni, spuse.

Puţine săptămâni în urmă îşi dădu seama că Veronica avea dreptate. De câtva timp, nu mai arăta atât de tânără. „Documentele pentru Arcă sunt de vină, îşi spuse. Extazele paramediumnice au epuizat-o."

— Mă simt mereu obosită, îi mărturisise într-o dimineaţă, şi nu înţeleg de ce. Nu fac absolut nimic şi totuşi mă simt obosită.

La începutul lui februarie a reuşit s-o convingă să consulte un doctor din La Valette. Au aşteptat, apoi, neliniştiţi, rezultatele numeroaselor analize.

— Doamna nu suferă de nimic, de absolut nimic, 1-a asigurat doctorul când au rămas singuri. Am să-i prescriu totuşi o serie de injecţii, cu fortifiante... Poate să fie şi nervozitatea care precede, la anumite femei, criza climacterică.

— Ce vârstă socotiţi că are?

Doctorul roşi şi îşi frecă încurcat mâinile. Apoi ridică din umeri.

— înjur de patruzeci, spuse târziu, evitându-i privirile.

— Şi, totuşi, vă asigur că nu v-a minţit când v-a spus că n-a împlinit încă douăzeci şi şase de ani.

Efectul injecţiilor se lăsa aşteptat, în fiecare zi se simţea tot mai obosită; adesea, după ce se privise în oglindă, o surprindea plângând. O dată, în timp ce se îndrepta spre parc, auzi paşi repezi în urma lui şi întoarse capul.

— *Professore,* îi şopti speriată bucătăreasa, *la Signora ha il malocchio!* „Trebuia să fi înţeles asta la început, îşi spuse. Ne-am făcut amândoi datoria şi acum trebuie să ne despărţim. Şi cum nu se putea găsi un argument mai convingător în afară de un accident mortal sau de o sinucidere, a fost ales acesta: un proces de senescenţă galopantă."

N-a îndrăznit totuşi să-i spună decât în dimineaţa când i-a arătat părul: încărunţise peste noapte. Plângea, rezemată de perete, cu faţa ascunsă în palme. A îngenunchiat lângă ea.

— Veronica, a început, eu sunt de vină. Ascultă-mă, şi nu mă întrerupe. Dacă voi mai rămâne alături de tine până la toamnă ai să te stingi!... Nu pot să-ţi spun mai mult, nu am dreptul, dar te asigur că, în realitate *n-ai îmbătrânit!* îndată ce voi dispărea din viaţa ta, îţi vei regăsi tinereţea şi frumuseţea...

Veronica îi căută speriată mâna, o prinse între mâinile ei, începu să i-o sărute.

— Nu mă părăsi, şopti.

— Ascultă-mă! Te implor, ascultă-mă încă două, trei minute. Am fost ursit să pierd tot ce iubesc. Dar prefer să te pierd tânără şi frumoasă, aşa cum erai, şi ai să fii din nou, fără mine, decât să te văd stingându-te în braţele mele... Ascultă-mă! Am să plec, şi dacă trei, patru luni după plecarea mea, nu te vei regăsi aşa cum erai astă-toamnă, mă întorc, îndată ce primesc telegrama ta, mă întorc. Te rog doar atât: aşteaptă trei, patru luni departe de mine...

A doua zi, într-o lungă scrisoare, i-a explicat de ce nu mai avea dreptul să rămână lângă ea îndată ce-şi va regăsi tinereţea. Şi pentru că Veronica părea că începuse să se lase convinsă să încerce această experienţă, au hotărât să părăsească vila. Ea va petrece primele săptămâni într-o casă de odihnă a călugăriţelor, şi el va lua avionul spre Geneva.

După trei luni primi telegrama: „Ai avut dreptate. Te voi iubi toată [viaţa. Veronica." „Ai să fii fericită. Adio." în aceeaşi săptămână plecă în Irlanda.

Fără mustaţă blondă şi fără acel breton care îl făcea să semene cu ^anumiţi poeţi din amurgul romantismului, nu-i era teamă că va fi recunoscut de cineva. De altfel, după întoarcerea din Malta, frecventa alte medii, în primul rând lingvişti şi critici literari. Uneori, în cursul

discuţiei, venea vorba despre cazul Veronica-Rupini; după întrebările pe care le punea, se înţelegea repede .cât era de puţin, şi greşit, informat, în vara lui 1956 acceptă să colaboreze la un album documentar James Joyce. Acceptă pentru că proiectul îi îngăduia să viziteze Dublinul, unul din puţinele oraşe, pe care voia să-l cunoască.

Revenise de-atunci în fiecare an, în preajma Crăciunului sau la începutul verii.

De-abia în a cincea călătorie, în iunie 1960, îl întâlni pe Colomban.

îl întâlni într-o seară, intrând întâmplător *într-unpub* din spatele străzii O'Connell. De cum îl văzu, Colomban se îndreptă spre el, îi apucă mâna între mâinile lui şi i-o strânse cu căldură. Apoi, îl invită la masa lui.

— De când vă aştept! exclamă patetic, aproape teatral. E a cincea oară că vin special aici, ca să vă întâlnesc.

Era un bărbat fără vârstă, pistruiat, pe jumătate chel, cu favoriţii de culoarea cuprului, contrastând cu paloarea blondă a părului.

— Dacă v-aş spune că vă cunosc, că *ştiu foarte bine* cine sunteţi, n-o să mă credeţi. Aşa că nu spun nimic... Dar cum şi eu sunt probabil condamnat să ajung centenar, vreau să vă întreb doar atât: *Ce facem cu Timpul?* Mă explic imediat...

Continua să-l privească în tăcere, zâmbind, când Colomban se ridică brusc de la masă.

— Sau, mai bine, să-l întrebăm pe Stephen, adaogă îndreptându-se spre tejghea.

Se întoarse cu un tânăr slab şi neglijent îmbrăcat, îi strânse timid mâna, apoi se aşeză pe scaun, în faţa lui.

— Trebuie să-i iertaţi micile lui manii, i se adresă tânărul rostind rar cuvintele, îmi cere mereu să declam — crede, poate, că am o dicţiune mai bună — să declam: *Ce facem cu Timpul?* Marea lui descoperire ar fi aceasta: că întrebarea: „Ce facem cu Timpul?" exprimă suprema ambiguitate a condiţiei umane. Căci, pe de o parte, oamenii — *toţi oamenii!* — vor să trăiască mult, să treacă, dacă s-ar putea, de suta de ani; dar în imensa lor majoritate, îndată ce-au ajuns la 60-65 de ani şi ies la pensie, adică devin *liberi să facă ce vor,* oamenii se plictisesc: descoperă că n-au ce face cu timpul liber. Iar pe de altă parte, pe măsură ce omul înaintează în vârstă, timpul interior îşi accelerează ritmul, astfel că acei, foarte puţini, care *ar şti* ce să facă cu timpul liber, *nu izbutesc* să facă mare lucru... în sfârşit, la asta se mai adaogă...

Colomban îl întrerupse punându-i mâna pe braţ.

— Destul pentru azi. Altă dată o spuneai mai bine, şi mai convingător. Apoi, întorcându-se spre el, adaogă: O să revenim la problema Timpului. Deocamdată am să vă întreb dacă v-a căzut cumva sub ochi acest articol.

îi întinse o pagină dintr-un magazin american. „Vorbea uneori de o nouă calitate a vieţii insistând că poate fi, şi *trebuie* să fie, descoperită de fiecare din noi. în chiar momentul când se deştepta, descoperea o mare bucurie, pe care nu ştia cum s-o descrie; era, fără îndoialf, bucuria de a se simţi viu, întreg şi sănătos, dar era mai mult: bucuria că existau alti oameni, că există anotimpuri şi că nici o zi nu seamănă cu alta, bucuria că poate vedea animale şi flori, că poate mângâia arborii.

Pe stradă, chiar fără să-şi întoarcă privirile în jurul lui, simţi că face parte dintr-o imensă comunitate, că este o parte a lumii. Chiar lucrurile urâte - un loc viran plin cu gunoaie şi fierărie veche - erau, într-un fel misterios, parcă iluminate de o iridescenţă interioară."

— Foarte interesant, spuse ajungând la capătul coloanei. Dar trebuie să existe şi o urmare.

— Desigur că există. E un articol întreg, destul de lung. E intitulat:

„Tânărul de 70 de ani" şi e semnat de Linda Gray.

Nu încercă să-şi ascundă surpriza.

— Nu ştiam că a început să scrie, spuse zâmbind.

— Scrie mai demult, şi scrie foarte bine, continuă Colomban. Dar voiam să fiu sigur că am înţeles bine: longevitatea devine suportabilă, şi chiar interesantă, *numai* dacă a fost descoperită în prealabil tehnica beatitudinilor simple...

— Nu cred că e vorba de o tehnică, îl întrerupse zâmbind.

— Cu tot respectul trebuie să vă contrazic. Cunoaşteţi alte exemple de centenari sau cvasi-centenari care să trăiască beatitudinile descrise de Linda Gray, în afară de solitarii taoişti sau maeştrii Zen sau anumiţi yogini şi anumiţi călugări creştini? Adică într-un cuvânt, practicanţi ai diferitelor discipline spirituale?

— Se cunosc destule exemple. Fireşte, majoritatea sunt ţărani, ciobani, pescari, cum li se spune: oameni simpli. Nu dispun de o tehnică propriu-zisă. Dar, evident, practică o anumită disciplină spirituală: rugăciunea, meditaţia...

Se întrerupse brusc, văzând oprindu-se la masa lor un bărbat în vârstă, cu desăvârşire chel, fumând dintr-un ţigaret lung de chihlimbar.

— E inutil să discutaţi, spuse adresându-se lui Colomban. Şi într-un caz şi în celălalt problema e aceeaşi: fără acea nouă calitate a vieţii de care vorbeşte Linda Gray, longevitatea e o povară şi poate fi chiar un blestem. Şi atunci, în acest caz *noi ce nefaceml*

— E doctorul Griffith, îl prezintă Colomban. A fost şi el acolo cu noi, când s-aîntâmplat...

Se întrerupse şi-i căută privirile.

— Poate că ar fi bine să-l lămurim, să-i explicăm de ce este vorba.

Doctorul se aşeză şi continua să fumeze concentrat, cu ochii aţintiţi asupra unei cromolitografii îngălbenite.

— Povesteşte-i, rosti târziu. Dar începe cu 'esenţialul. Esenţialul fiind, preciza, nu biografia lui Bran, ci semnificaţia centenarului...

Colomban ridică amândouă braţele în sus, ca şi cum ar fi vrut să-l întrerupă şi să-l aclame în acelaşi timp:

— Dacă mai adăogi un cuvânt, doctore, va trebui să încep cu sfârşitul. Apoi se întoarse spre el şi-l privi, i se păru, oarecum provocator. Deşi aveţi reputaţia de a fi omniscient sunt sigur că nu ştiţi nimic despre Sean Bran. Chiar aici, în Dublin, puţini îşi mai amintesc de el. Era poet, şi totodată magician şi revoluţionar, mai degrabă iredentist. A murit în 1825, iar treizeci de ani mai târziu, M iunie 1855, admiratorii - avea, pe atunci, încă destui admiratori - au inaugurat, într-un *square,* un monument în onoarea lui: un bust mediocru, având drept soclu o rocă marină, în aceeaşi zi au sădit un stejar, la vreo trei metri în spatele statuii.

— Era 23 iunie 1855, preciza doctorul Griffith.

— Exact. Iar acum cinci ani, noi, ultimii admiratori ai *poetului şi magicianului* Sean Bran, am organizat o ceremonie în *square-*\|*&* care îi poartă numele. Speram că, cu acest prilej, Bran va deveni actual. Ne făceam iluzii, căci cei puţini care îi mai preţuiesc astăzi poeziile nu se împacă deloc cu ideile şi practicile lui magice; iar activiştii politici, cei care-i admiră iredentismul...

— Ai uitat esenţialul, îl întrerupse doctorul, 1-ai uitat pe James Joyce.

— Este foarte important, spuse Stephens.

— E adevărat, recunoscu Colomban. Dacă speranţele pe care le legasem de *Finnegans Wake* s-ar fi împlinit, Sean Bran ar fi fost astăzi un nume celebru. Căci, după cum ştiţi, adaogă căutându-i din nou privirile, tot ce atinge viaţa sau opera Marelui Om e ursit celebrităţii. O tradiţie orală, a cărei origine n-am izbutit s-o identificăm, pretinde că Joyce ar fi făcut în *Finnegans Wake* o seamă de aluzii la estetica şi mai ales la *concepţiile magice* ale lui Bran. Aceeaşi tradiţie afirmă că James Joyce ar fi refuzat să precizeze mai mult, să indice contextul sau măcar paginile unde s-ar găsi acele iluzii. Ani şi ani de zile câţiva dintre noi s-au străduit să le descopere. Deocamdată, fără rezultat. Dacă tradiţia e autentică, eventualele aluzii zac ocultate în acele o sută optzeci şi nouă de pagini din *Finnegans Wake,* care aşteaptă încă să fie descifrate...

— Numai după ce-am fost nevoiţi să recunoaştem acest eşec, îl întrerupse doctorul Griffith, am hotărât celebrarea centenarului. Poate că am făcut greşeala să alegem nu o comemorare de natură biografică, ci *centenarul unei statui.*

— în orice caz, continuă Colomban, de cum ne-am adunat în *square,* am ghicit că ne aşteaptă un iremediabil fiasco. Dimineaţa fusese fierbinte...

— Era în ziua de 23 iunie, preciza doctorul Griffith.

— ... fierbinte, repetă Colomban, şi acum, la începutul după-amiezii, cerul era ca de plumb. Chiar cei câţiva gazetari care ne fagăduiseră sprijinul n-au îndrăznit să rămână. Putinii spectatori au început să plece îndată ce s-au auzit primele tunete şi au căzut primele picături de'ploaie. Când s-a dezlănţuit furtuna, rămăsesem doar noi, cei şase care luaserăm iniţiativa comemorării...

Doctorul se ridică brusc de la masă. '

— Cred că e timpul să ne îndreptăm spre *square,* spuse. Nu e departe.

— Totuşi, dacă întâlnim un taxi, îl luăm, adaogă Colomban.

L-am găsit înainte de a ajunge la capătul străzii.

— Deci, rămăsesem numai noi şase, continuă Colomban. Şi pentru că ploua cu găleata, ne-am refugiat sub stejar...

— Şi evident, la un moment dat, îl întrerupse zâmbind, la un moment dat...

— Da. La un moment dat, când, de altfel, nu ne mai aşteptam, căci socoteam furtuna aproape trecută, şi ne întrebam dacă în cinci, zece minute vom citi discursurile pe care le aveam în buzunar, sau vom aştepta să se însenineze, cu speranţa că măcar o parte din invitaţi se vor întoarce.

— Da, îl întrerupse doctorul Griffith, la un moment dat trăznetul a căzut chiar pe stejar, aprinzându-l de sus până jos.

— Dar nici unul din noi, cei şase, n-a fost atins, continuă Stephens.

Eu am simţit doar o mare căldură, o fierbinţeală, căci se aprinsese...

— Şi totuşi n-a ars pe de-a-ntregul, reluă Colomban. Căci, după cum vedeti, adaogă după ce plăti şoferului şi coborî din taxi, a mai rămas o parte din trunchi...

Au înaintat câţiva paşi şi s-au oprit în faţa grilajului care împrejmuia monumentul. Nu era iluminat, dar la lumina felinarelor din *square* se vedea destul de bine. Roca era impresionantă, aşa cum se înălţa, pieziş, din pământ, şi bustul căpătase o nobilă patină, aproape melancolică, în spate se profila trunchiul gros şi mutilat al stejarului.

Se distingeau încă mari porţiuni, carbonizate, alături de câteva timide ramuri verzi.

— Dar cum 1-au lăsat aşa? întrebă turburat. Cum de nu 1-au smuls şi n-au plantat un altul?

Colomban izbucni într-un râs scurt, ironic, şi începu să-şi frece nervos favoriţii.

— Deocamdată, municipiul îl consideră şi pe el, stejarul vreau să spun, îl consideră monument istoric. Sean Bran n-a devenit popular, dar povestea asta, povestea stajarului trăznit *exact* în ziua când împlinea 100 de ani, s-a aflat peste tot...

înaintau agale în jurul grilajului.

— înţelegeţi acum, reluă Colomban, de ce ne interesează problema Timpului. Se spune, eu sunt convins că e adevărat - tatăl meu a cunoscut mai multe cazuri - se spune că cei care, adăpostiţi sub un arbore, scapă teferi când arborele e trăznit, sunt ursiţi să trăiască o sută de ani...

— N-am ştiut până acum că există o asemenea credinţă, spuse. Dar mi se pare logică.

Era atât de impresionant spectacolul, roca marină privită din spate, cu acel trunchi de trei metri, cojit, carbonizat şi păstrând totuşi câteva ramuri vii, încât ceru voie să se întoarcă şi să-l mai privească o dată.

— Ce e mai curios, începu târziu doctorul, când ajunseră din nou în faţa statuii, curios şi

trist totodată, este faptul că politia a descoperit a doua zi o încărcătură de dinamită ascunsă sub soclu. Dacă n-ar fi fost ploaia, ar fi explodat în timpul discursurilor şi ar fi distrus statuia sau, în orice caz, ar fi mutilat-o.

Îl ascultă turburat şi se opri din mers, căutându-i privirile.

— Dar de ce? întrebă coborând glasul. Cine ar fi putut avea interesul să distrugă un monument istoric? Doctorul Griffith şi Colomban se priviră o clipă, zâmbind-cu Jnţeles.

— Mulţi, răspunse Stephens. Mai întâi, iredentiştii, indignaţi că [revoluţionarul Bean e revendicat şi omagiat de câţiva poeti, filozofi şi [ocultişti.

— în al doilea rând, continuă Colomban, biserica, mai precis ultramodemiştii şi obscurantiştii, care văd în Sean Bran prototipul magicianului satanist, ceea ce este absurd pentru că Bran urma tradiţia magiei renascentiste, concepţia lui Pico sau a lui G. B. Porta...

— E inutil să intrăm în amănunte, îl întrerupse Griffith. Ce este [sigur este că ierarhia ecleziastică nu e dispusă să-l accepte.

Umblau acum toţi patru în mijlocul străzii pustii, slab luminate.

— Dar, reluă Colomban, ca să ne întoarcem la esenţial, adică la | problema noastră: condamnaţi să trăim o sută de ani, ce facem cu j Timpul?

— Prefer să discutăm asta altă dată, îl întrerupse. Mâine, dacă | vreţi, sau poimâine. Să ne întâlnim, către seară, într-o grădină publică j sau într-un parc...

Acceptase să-i reîntâlnească mai ales pentru că voia să afle cine | credea Colomban că este. La un moment dat i se adresa ca şi cum 1-ar fi considerat un specialist în *Finnegans Wake.* Pe de altă parte, păstrase acel fragment din *Un tânăr de 70 de ani* şi ştia cine este Linda Gray (ştia de prestigiul pe care îl obţinuse ca autoare). Stephens îl conduse ' până în dreptul hotelului. La despărţire, după ce privi de mai multe ori în jurul lui, îi spuse:

— Colomban e un pseudonim. Şi e bine să ştiţi că practică magia neagră, împreună cu doctorul Griffith. întrebaţi-i ce s-a întâmplat cu ceilalţi trei, care se aflau acolo, alături de noi, sub stejar, când a căzut trăznetul. Şi întrebati-i ce titlu va avea cartea pe care o scriu în colaborare. Să vi-l spun eu. *Teologia şi demonologia electricităţii...*

îi plăcuse titlul, îl notase în caietul lui intim, după ce rezumase j prima întâlnire şi încercase să precizeze semnificaţia incidentului din 23 iunie 1855. îl intriga faptul că explozia care pentru motive politice, trebuia să arunce în aer o statuie fusese anulată de ploaie şi înlocuită cu trăznetul care incendiase stejarul centenar. Prezenţa dinamitei constituia un element caracteristic epocii contemporane. Din acest punct de vedere, incidentul i se părea o parodie, aproape o caricatură a epifaniei trăznetelor. Totuşi, substituţia obiectului - stejarul în locul staţii -

rămânea enigmatică. Dar nimic din tot ce aflase în cele trei întâlniri care au urmat n-a contribuit să-l lămurească.

îşi aminti de titlu patru ani mai târziu, în vara lui 1964, când, la un colocviu despre *Mysterium Conjunctionis* al lui Jung, un tânăr, intervenind în discuţie, evocă „eschatologia electricităţii", începuse prin a aminti unirea contrariilor într-o singură totalitate, proces psihologic care, spunea, trebuie interpretat la lumina filozofiei indiene şi chineze.

Pentru Vedanta, ca şi pentru taoism, contrariile se anulează dacă sunt privite dintr-o anumită perspectivă, binele şi răul îşi pierd sensul şi, în absolut, fiinţa coincide cu nefiinţa. Dar, ceea ce nimeni nu îndrăzneşte să spună, continuă tânărul, este că, în orizontul acestei filozofii, războaiele atomice trebuie, dacă nu justificate, cel puţin acceptate.

— Eu, însă, adaogă, merg şi mai departe; eu justific conflagraţiile nucleare în numele eschatologiei electricităţii!

Tumultul care izbucni în sală obligă pe preşedinte să-i retragă cuvântul. După câteva minute, tânărul părăsi sala. îl urmă şi-l ajunse în stradă.

— Regret că aţi fost împiedicat să vă expuneţi până la sfârşit punctul dumneavoastră de vedere. Personal, sunt foarte interesat de noţiunea „eschatologia electricităţii". La ce vă referiţi exact?

Tânărul îl măsură, neîncrezător, şi ridică din umeri.

— Nu prea am chef de discuţie acum, spuse. Laşitatea gândirii contemporane mă exasperează. Prefer să beau o bere...

— Cu voia dumneavoastră, am să vă însoţesc.

S-au aşezat pe terasa unei cafenele. Tânărul nu încerca să-şi ascundă enervarea.

— Probabil că sunt ultimul optimist european, începu. Ca toată lumea, ştiu ce ne aşteaptă: hidrogen, cobalt şi toate celelalte. Dar spre deosebire de alţii, încerc să găsesc un sens acestei catastrofe iminente, şi deci să mă împac cu ea, aşa cum ne învaţă bătrânul Hegel.

Adevăratul sens al catastrofei nucleare nu poate fi decât acesta: mutaţia speciei umane, apariţia supraomului. Ştiu, războaiele atomice vor distruge popoare şi civilizaţii, şi vor reduce o parte a planetei la deşert.

Dar acesta e preţul care trebuie plătit ca să lichidăm radical trecutul şi să forţăm mutaţia, adică apariţia unei specii infinit superioare omului de azi. Numai o cantitate enormă de electricitate, descărcată în câteva ore sau câteva minute, va putea modifica structura psihomentală a nefericitului *homo sapiens,* care a dominat până acum istoria. Ţinând seama de posibilităţile limitate ale omului postistoric, reconstrucţia unei civilizaţii planetare va putea fi realizată într-un timp record. Evident, vor supravieţui doar câteva milioane de indivizi. Dar ei vor reprezenta câteva milioane de supraoameni. De aceea utilizam expresia:

eschatologia electricităţii; şi *sfârşitul,* şi *salvarea omului* vor fi dobândite prin electricitate.

Se opri şi, fără să-l privească, îşi goli paharul cu bere.

— Dar de ce sunteţi atât de sigur că electricitatea descărcată de exploziile nucleare va forţa o mutaţie de ordin superior? Ar putea, de asemenea, să provoace o regresiune a speciei.

Tânărul întoarse brusc capul şi-l privi sever, aproape cu mânie.

— Nu sunt *sigur,* dar *vreau* să cred că aşa va fi. Altminteri, nici viaţa, nici istoria omului n-ar avea sens. Am fi atunci obligaţi să acceptăm ideea ciclurilor cosmice şi istorice, mitul eternei repetiţii... Pe de altă parte, ipoteza mea nu e numai rezultatul deznădejdii; se bazează pe fapte. Nu ştiu dacă aţi auzit de experienţele unui savant german, doctorul Rudolf.

— Din întâmplare, am auzit. Dar experienţele lui, electrocutarea animalelor, nu sunt concludente...

-----Aşa se spune, îl întrerupse tânărul. Dar «cum arhiva Rudolf a

dispărut aproape în întregime, e greu să judecăm, în orice caz, cât timp această arhivă secretă a putut fi consultată, nu s-a găsit nici o indicaţie de regresiune biologică. Pe de altă parte, aţi citit desigur romanul lui Ted Jones, *Reîntinerire prin trăznet.*

— Nu. Nici nu ştiam că există...

— Dacă problema vă interesează, va trebui să-l citiţi, în postfaţă, autorul lasă a înţelege că romanul se întemeiază pe fapte reale; numai naţionalitatea şi numele personagiilor au fost schimbate.

— Şi despre ce este vorba în roman? întrebă zâmbind.

— Jones descrie regenerarea şi întinerirea unui bătrân lovit de trăznet. Detaliu semnificativ: trăznetul a căzut în centrul calotei craniene. La optzeci de ani, personajul - care

repet, e real - nu arăta mai mult de treizeci. Deci, suntem siguri măcar de acest lucru: că, în anumite cazuri, electricitatea în doză masivă provoacă regenerarea totală a corpului omenesc, deci o rejuvenescenfă. Din nefericire, despre modificarea experienţei psihomentale romanul nu dă indicaţii precise; face doar aluzie la hipermnezie. Dar vă închipuiţi ce radicală

transformare va aduce electricitatea descărcată de câteva zeci sau sute de bombe cu hidrogen.

Când se ridică de la masă şi îi mulţumi, tânărul îl privi pentru întâia oară cu interes, aproape cu simpatie. Ajuns acasă, scrise în carnetul de buzunar: „18 iulie 1964. Eschatologia electricităţii. Cred că pot adaogă: *Finale.* Nu-mi închipui că voi mai avea prilejul să însemn alte evenimente sau întâlniri de acelaşi interes".

Şi cu toate acestea, doi ani mai târziu, la 10 octombrie 1966, scrise: „Evacuarea materialelor. Primesc un nou paşaport". Altă dată ar fi povestit în amănunte aceste două episoade. Mai ales admirabila (şi misterioasa) operaţie a transferării materialelor. Primise prin bancă scrisoarea unei companii aeriene, anunţându-l că spezele transportării cutiilor cu manuscrise şi fonograme au fost 4eja achitate sucursalei din Honduras. Conform înţelegerii prealabile, unul din funcţionarii din Geneva va veni la domiciliu ca să supravegheze împachetarea materialelor. Era, desigur, un specialist şi fusese informat de natura obiectelor care trebuiau împachetate. După ce-au transportat de la bancă două lăzi aproape pline, au lucrat amândoi până aproape de amurg. Cu excepţia caietelor de însemnări intime şi a câtorva obiecte personale, totul a fost împachetat în saci şi cutii, sigilate şi numerotate.

Câtva timp i-a fost teamă că evacuarea materialelor ar putea indica iminenţa catastrofei, dar o serie de visuri consecutive 1-au liniştit.

Apoi, deşi succinte şi enigmatice, însemnările s-au înmulţit, în decembrie 1966: „Va trebui totuşi să-i scriu şi să-i mulţumesc. Cartea e mult mai inteligentă decât m-aş fi aşteptat". Se referea la romanul pe care i-l trimisese Jones. Ar fi vrut să adaoge:„Ce e mai extraordinar:

cum mi-a ghicit numele şi mi-a găsit adresa?" dar renunţă, în februarie 1967: „Anchetă în legătură cu distrugerea arhivei doctorului Rudolf'.

în aprilie: „R. A. , întâlnit întâmplător, îmi spune, în mare secret, că s-au încheiat cercetările preliminare: *este sigur* acum că, în cele două valize, doctorul Bemard adunase cele mai preţioase documente (bănuiesc: fonograme şi fotografii după rapoartele Profesorului şi caietele 1938-1939)".

La 3 iunie 1967, notează: „în India a reînceput polemica Rupini-Veronica. Un număr din ce în ce mai mare de savanţi pun la îndoială autenticitatea înregistrărilor efectuate la clinică. Argument decisiv: Veronica şi însoţitorul ei au dispărut fără urmă puţin timp după întoarcerea expediţiei la Delhi. Acum, când au trecut aproape 12 ani, scrie un mare filozof materialist, orice confruntare a martorilor a devenit imposibilă", în 12 octombrie: „Linda Gray a obţinut premiul Pulitzer pentru noua ei carte: *O biografie.* A cui o fi?

Apoi, la 12 iunie 1968: „Veronica. Din fericire, nu m-a văzut".

După câteva clipe, adaogă: „în gară la Montreux, cu doi copii frumoşi lângă ea, explicându-le un afiş turistic. Arată vârsta ei, poate chiar ceva mai tânără. Important e un singur lucru: că e fericită".

La 8 ianuarie 1968 îşi sărbătorise centenarul într-un restaurant somptuos din Nisa, în tovărăşia unei tinere suedeze, Selma Eklund, pe | care o admira pentru inteligenţa şi originala interpretare a dramei l medievale, în aceeaşi lună, Selma împlinea 28 de ani: el îi mărturisise, I pe jumătate în glumă, că se apropia de 40. Dar seara a fost ratată; i probabil că nu era obişnuită cu şampania, şi înainte de desert, a trebuit j s-o conducă la hotel. S-a plimbat până

târziu după miezul nopţii, singur l pe străzi puţin frecventate.

Voia, totuşi, să marcheze „primul lui centenar" (cum îi plăcea să l spună) printr-o călătorie mai spectaculară. Cu mulţi ani în urmă fusese în Mexic, apoi în Scandinavia. Ar fi vrut acum să viziteze China sau l Java. Dar nu se grăbea să se hotărască. „Am tot anul la dispoziţia | mea", îşi repeta.

într-o seară de toamnă se întoarse acasă mai devreme ca de obicei, j Ploaia îngheţată şi repede îl silise să renunţe la lunga lui plimbare prin J parc. Voi să telefoneze unei prietene, dar se răzgândi şi se apropie de l discotecă. „Pentru o seară rece ca asta, numai muzica... Numai l muzica", repetă absent, surprins că găseşte, rătăcit printre discuri, l albumul de familie, îl scoase, încruntându-se, şi simţi deodată că-l ia cu j frig, ca şi cum s-ar fi deschis brusc ferestrele. Rămase câtva timp i nehotărât, cu albumul în mână. *„Şi al treilea trandafir?* se auzi l gândind. Unde vrei să-l pun? Lasă albumul şi arată-mi unde vrei să pun f trandafirul. *Al treilea trandafir... "*

începu să râdă, amar, contrariat, „Sunt, totuşi, un om liber", îşi l spuse, aşezându-se în fotoliu. Cu mare grijă şi emoţie, deschise albumul. Un trandafir proaspăt cules, mov, aşa cum nu mai văzuse decât o singură dată până atunci, îl întâmpină în mijlocul paginii, îl luă în mână, fericit. Nu credea că un singur trandafir putea îmbălsăma o cameră întreagă. Şovăi mult timp. Apoi îl aşeză lângă el, pe marginea fotoliului, şi-şi opri privirile asupra primei fotografii. Era palidă, decolorată, aburită, dar recunoscu fără greutate casa părintească din Piatra Neamţ..... ,

VI

începuse să ningă, câteva ceasuri înainte, apoi după Bacău, se dezlănţuise viforul; dar când trenul intră în gară ninsoarea încetase, şi pe cerul spălat răsăreau, sticloase, cele dintâi stele. Recunoscu piaţa imaculată sub zăpada proaspătă, deşi de o parte şi de alta se înălţau blocurile de curând construite. I se păru totuşi curios că acum, în preajma Crăciunului, erau atât de puţine ferestre luminate. Rămase mult timp cu valiza în mână, privind emoţionat bulevardul care se deschidea în faţa lui. Se trezi chiar în clipa când familia cu care împărţise compartimentul ocupase ultimul taxi. Dar hotelul la care i se reţinuse camera era destul de aproape, îşi ridică gulerul paltonului şi, fără grabă, traversă piaţa şi porni pe bulevard. Numai după ce ajunse îşi dădu seama că îi amorţise braţul stâng; valiza era mai grea decât îşi închipuise. Prezentă paşaportul şi recipisa Oficiului de turism.

— Dar vorbiţi foarte bine româneşte, remarcă doamna de la recepţie după ce cercetă paşaportul.

Avea părul cărunt, ochelari fără ramă şi-l impresionară distincţia figurii şi calitatea vocii.

— Sunt lingvist. Am studiat în special limbile romanice. Şi am mai fost în România. Am fost chiar la Piatra Neamţ, adaogă zâmbind.

Eram student... A *propos,* mai există cafeneaua Select?

— Cum să nu existe! E un monument istoric. A frecventat-o şi Calistrat Hogaş, probabil că aţi auzit de el.

— Evident!

— A frecventat-o din 1869 până în 1886, cât timp a fost profesor aici, la Piatra Neamţ. S-a pus şi o placă... Aveţi camera numărul 19, etajul III. Luaţi ascensorul.

— Cred că am să mă reped întâi până la Select. Nu e departe. Am să mă întorc într-un ceas, un ceas şi jumătate...

I se păru că doamna îl priveşte mirată, pe deasupra ochelarilor.

— Să nu răciţi, spuse. Străzile sunt încă troienite, şi s-a anunţat ninsoare.

— Un ceas, cel mult un ceas şi jumătate, repetă zâmbind.

După vreo zece minute se convinse că doamna de la recepţie avusese dreptate; anumite străzi erau într-adevăr troienite şi înainta cu greu. Dar în apropierea cafenelei trotuarul fusese curăţat de zăpadă şi grăbi pasul. Se opri în faţa uşii ca să răsufle şi să i se potolească bătăile inimii. Intrând, recunoscu mirosul de bere, de cafea proaspăt râşnită şi fum de ţigări ieftine. Se îndreptă spre sala din fund, unde se adunau pe vremuri, încăperea era aproape goală; doar la o masă, trei bărbaţi îşi terminau halbele cu bere. „De aceea n-au aprins decât becul din tavan, cel mai slab, îşi spuse; fac economie de curent". Se aşeză pe canapeaua lipită de perete şi rămase cu privirile pierdute în gol. Aşteptând chelnerul, nu ştia dacă va cere şi el o halbă de bere, sau o sticlă de apă minerală şi o cafea. Curând cei trei se ridicară cu zgomot de pe scaune, pregătindu-se de plecare.

— Nici de data aceasta n-am ajuns la nici o concluzie, exclamă unul din ei, înfăşurându-şi un şal de lână fumurie în jurul gâtului.

— Nu e nimic! spuse al doilea.

— Nu e nimic! repetă ultimul, râzând şi privindu-i pe amândoi cu înţeles. Ştii la ce fac aluzie, adaogă.

Rămas singur, se întrebă dacă mai merită să aştepte chelnerul, când i se păru că cineva se apropia timid de el, şovăitor, privindu-l curios.

De-abia când se opri în faţa lui, îl recunoscu: era Vaian.

— Dumneata eşti, cucoane Dominic? exclamă, făcând un pas şi luându-i mâna, strângându-i-o de mai multe ori cu amândouă mâinile.

A dat Dumnezeu şi te-ai întors! Ţi-ai revenit! Apoi întoarse capul strigând: Doctore! Vino repede, doctore, că s-a întors cuconul Dominic!

îi păstra mâna în mâinile lui, scuturându-i-o. în câteva clipe, grupul întreg năvăli în sală, cu doctorul Neculache în frunte şi Nicodim, ţinându-şi sticluţa de Cotnar în mâna stângă şi paharul pe jumătate plin în dreapta, îl priveau toţi cu bucurie amestecată cu spaimă, înghesuindu-se unul într-altul ca să-l vadă mai bine, repetându-i, exclamând, numele. Era atât de emoţionat, încât îi era teamă că în curând are să-şi simtă lacrimile pe obraji, dar cu un efort izbuti să râdă.

— Vasăzică, spuse, povestea începe de la început. Visez şi când mă voi trezi din vis, are să mi ie pară că de-abia atunci încep să visez cu adevărat... Ca în povestea aceea din Ciuang-Tse, cu fluturele...

— Ciuang-Tse? repetă în şoaptă Vaian. Povestea cu fluturele lui Ciuang-Tse?

— V-am spus-o de atâtea ori, îl întrerupse, dintr-o dată foarte bine dispus.

Atunci auzi o voce din fund:

— Trimiteţi pe cineva s-o anunţe pe Veta!

: Şi strigă:

— Lăsaţi-o pe Veta în pace! Vă cred şi fără Veta. îmi dau foarte bine seama că visez, şi într-un minut, două, am să mă trezesc...

— Nu te obosi, cucoane Dominic, interveni doctorul, apropiindu-se şi punându-i mâna pe umăr. Ai trecut prin multe. Nu te obosi.

Izbucni din nou în râs.

— Ştiu, începu cu un glas potolit, silindu-se parcă să nu-i supere, ştiu că trnte astea, întâlnirea noastră de aici şi tot ce va urma, toate s-ar fi putut întâmpla aievea în decembrie 1938...

— Dar aşa se şi întâmplă, cucoane Dominic, îl întrerupse Vaian.

Căci suntem în 20 decembrie 1938...

îl privi ironic, dar şi cu o oarecare milă.

— Nici nu îndrăznesc să vă spun în ce an suntem noi, ceilalţi, care trăim în afara visului acestuia. Dacă aş face un efort m-aş trezi.

— Eşti treaz, cucoane Dominic, vorbi doctorul, dar eşti obosit...

Arăti, de altfel, foarte obosit, adaogă.

— Ei bine! izbucni brusc, pierzându-şi răbdarea. Aflaţi că între 20 decembrie 1938 şi seara de astăzi s-au întâmplat multe. Al doilea război mondial, bunăoară. Aţi auzit de Hiroşima? de Buchenwald?

— Al doilea război mondial? întrebă cineva din fund. Are să vină şi el repede, repede...

— S-au întâmplat multe de când aţi dispărut şi n-aţi mai dat nici un semn de viaţă, începu Nicodim. S-au făcut descinderi. Vi s-au luat cărţi din bibliotecă.

— Ştiu, ştiu îl întrerupse, ridicând braţul. Eu le-am spus ce cărţi să caute şi să mi le aducă. Dar asta a fost demult, demult...

începu să-l irite faptul că nu se putea trezi, deşi ştia că visează şi voia să se trezească.

— V-am căutat peste tot, auzi o voce cunoscută. Doctorul v-a căutat şi prin spitale.

— Auzisem că ajunseseşi la Bucureşti, spuse Neculache, şi că acolo ai fost confundat cu altcineva.

— Aşa a şi fost, îl întrerupse, aşa a şi fost. Am fost confundat pentru că întinerisem... Şovăi o clipă, apoi continuă, triumfător şi totuşi enigmatic: Acum vă pot spune adevărul: în urma trăznetului care m-a lovit, m-a lovit chiar în creştetul capului, întinerisem. Arătam de douăzeci şi cinci, treizeci de ani, şi de-atunci nu m-am mai schimbat.

De treizeci de ani arăt aceeaşi vârstă...

Observă cum se privesc unii pe altii şi, exasperaţi, ridică din umeri, încearcă să râdă.

— Ştiu că nu vă vine să credeţi. Dar dacă v-aş spune câte altele s-au mai întâmplat, tot din cauza trăznetului, câte limbi orientale am învăţat, adică, nici măcar nu trebuia să le învăţ, pentru că mă pomeneam, deodată, că le ştiam. Şi ce vă spun acum vi le spun pentru că visez, şi nu le va şti nimeni.

— Nu visaţi, cucoane Dominic, vorbi blând Nicodim. Sunteţi aici cu noi, prietenii dumitale, sunteţi la cafenea. Aşa ne închipuiam că are se întâmple. Când şi-o reveni cuconul Dominic, când şi-o reveni din mezie şi s-o întoarce, o să vedeţi că la Select se opreşte întâi!

Izbucni din nou în râs, şi-i privi pe toţi cu o bruscă intensitate, ca şi ;um i-ar fi fost frică să se trezească chiar în acea clipă şi să le piardă

a.

— Dacă n-aş visa, aţi fi ştiut de Hiroshima şi de bombele cu hidrogen, şi de Armstrong, cosmonautul care a debarcat în lună astă-vară, în iulie.

Tăceau toţi, neîndrăznind să se privească între ei.

— Deci, asta a fost, interveni târziu doctorul. Ai fost confundat cu altcineva...

Ar fi vrut să-i răspundă, dar începea să se simtă obosit, îşi trecu de mai multe ori mâna pe obraz.

— E ca în povestea aia cu... cu filozoful chinez, ştiţi care, pentru că v-am spus-o de mai multe ori...

— Care filozof, cucoane Dominic? întrebă Vaian.

— Vi 1-am spus adineaori, răspunse nervos, îmi scapă acum numele. Povestea aceea cu fluturele, în sfârşit, e prea lungă ca să v-o mai repet încă odată...

Simţeam în tot trupul o neînţeleasă oboseală, şi o clipă îi fu teamă că are să leşine. „Dar

poate ar fi mai bine aşa, îşi spuse. Dacă leşin, mă trezesc pe loc..."

— Am cerut o sanie, să vă ducem acasă, domnu Matei, spuse cineva. Veta a aprins focul în sobă...

— N-am nevoie de sanie, izbuti să spună ridicându-se. Mă duc pe jos. Când se va pune problema, am să ştiu ce să răspund!

— Care problemă, domnu Matei? îl întrebă Nicodim.

Ar fi vrut să răspundă: „Problema care ne frământă pe toţi!" dar îşi simţi deodată clătinându-i-se toţi dinţii şi, umilit, furios, îi strânse cu putere. Apoi făcu câţiva paşi spre ieşire. Spre mirarea lui, ceilalţi se depărtară de masă şi-l lăsară să plece. Voi să se mai întoarcă o dată şi să-i salute pe toţi, ridicând braţul, dar fiecare mişcare îl istovea.

Şovăind, sufiând greu, pe nări, pentru că-şi ţinea gura încleştată, ieşi, în stradă. Aerul rece îl învioră, „încep să mă trezesc", îşi spuse. Când bănui că nu-l vede nimeni îşi puse palma la gură şi îşi scuipă dinţii, câte doi, trei deodată, îşi aminti, vag, ca de un vis pe jumătate uitat, că i se mai întâmplase cândva acelaşi lucru: câtva timp nu putuse vorbi pentru că i se clătinau toţi dinţii. „Este, deci, aceeaşi problemă!" îşi spuse senin, împăcat.

în noaptea aceea, portarul hotelului aşteptase zadarnic întoarcerea clientului de la numărul 19. Apoi, când începuse să ningă, telefonase la cafeneaua Select. I se răspunse că un domn străin venise, pe seară, şi se îndreptase direct spre sala din fund. Dar peste putin timp, poate pentru că sala era goală şi slab luminată, plecase, fără să spună bună seara, ţinându-şi mâna dreaptă la gură. Dimineaţa, pe strada Episcopiei, în faţa casei de la numărul 18, fu găsit, îngheţat, un necunoscut, foarte bătrân, îmbrăcat într-un costum elegant şi un palton scump, îmblănit.

Şi paltonul şi hainele erau atât de lungi încât nu încăpea îndoială că nu erau ale lui. De altfel, în buzunarul vestonului se aflau un portofel cu valute străine şi un paşaport elveţian, pe numele de Martin Audricourt, născut în Honduras, la 18 noiembrie 1939.

Paris, noiembrie-decembrie 1976. ^ <titlu>ŞANŢURILE

— N-are să plouă, le-am spus. Dacă ne ajută Dumnezeu şi Maica Domnului, în noaptea asta o găsim.

Dar eram puţini, vreo douăzeci: Lixandru, cu nepoţii, Popa, dascălul, restul, mai mult femei.

— Unde sunt ceilalţi, părinte? 1-am întrebat. ;

Popa ridică din umeri.

— Te faci că nu vezi, nu auzi, spuse. Ia ascultă!...

Am întors capul spre vale. Se auzeau acum mai desluşit, dar încă foarte departe.

— Astea nu-s tunuri ruseşti, părinte, 1-am liniştit. Astea sunt ale noastre. Dar nu vin într-aici. N-au ce să caute pe-aici. Ti-am spus, urcă toţi spre Oglindeşti. Acolo s-au concentrat nemţii. Acolo au să se înfrunte, într-o zi, două...

Popa oftă, scuipând în palme şi înfipse lopata în pământ. Dar după câteva clipe se opri din nou.

— Nu poate să fie pe-aici, Marine, spuse. Pe-aici e numai pietriş.

Cum de l-a auzit? Eu n-o văzusem. Nici nu crezusem că va veni în noaptea asta. O lăsasem lângă patul Moşului. „N-aş vrea să moară înainte de a o găsi, îmi spuse. Şi nu mai are mult..."

Şi acum, deodată, era lângă noi, în spatele Popii. Am tresărit amândoi.

— Dacă ai dat de pietriş, e semn bun părinte, spuse. Aşa a fost şi în noaptea de Sfântă

Mărie. Am dat întâi de pietriş.

Mai trase o dată din ţigare şi mi-o întinse să i-o ţin. Ceru târnăcopul. Mă dădui în lături, cu ţigarea între degete. Mi-era ruşine s-o las pe ea să cerceteze pietrişul cu târnăcopul. Ascultam cum mi se bate inima, mai tare, tot mai tare. S-au adunat şi ceilalţi.

— Pe-aici să fie, spuse Ilaria. Aşa a fost şi de Sfântă Mărie.

Săltă o piatră mare cu târnăcopul. ,

— Ia vezi dumneata, Lixandre, spuse.

Apoi întoarse capul spre mine şi-i dădui ţigarea. Lixandru scormonea sub piatră.

— Poate ne-o ajuta Dumnezeu şi Maica Domnului, şopti una din femei, făcându-şi cruce.

— Binecuvântează-ne, părinte, spuse Lixandru fără să ridice capul.

Spune o rugăciune, să nu se mai afunde în pământ.

— Să nu ne mai scape printre degete, cum ne-a scăpat de Sfântă Mărie, vorbi una din femei. Iar de-o fi fermecată...

— Nu e fermecată, o întrerupse dascălul.

Lixandru se înălţă din şanţ, cu mâna pe târnăcop.

— Lăsaţi-l pe părinte să spună rugăciunea.

Popa îşi făcu cruce şi plecă fruntea.

— Ajută-ne, Doamne, s-o găsim, că suntem prăpădiţi şi urgisiţi.

Şi-au să vină vremuri grele, pârjol şi foamete... Ajută-ne, Doamne...

Ne închinam toţi, şi ne rugam.

— Doamne-ajută! spuse Lixandru şi îngenunchie din nou în fundul şanţului.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, o găsim în noaptea asta, spuse dascălul. Că nu e comoară fermecată. N-are flacăre albastră...

Lixandru scoase piatra şi o aşeză pe marginea şanţului. Era o piatră, mare, bolovănoasă, care parcă se clătina întruna. O apucă dascălul cu amândouă mâinile şi o dădu deoparte. Lixandru începu să răscolească din nou cu târnăcopul, îl priveam toţi tinându-ne răsuflarea. După câtva timp, îl auzii cum oftează. Nu-i vedeam obrazul, dar îl ghiceam încruntat, amărât.

— Poate n-o fi aici, vorbi Popa. Dacă ne-am întoarce fiecare la şanţurile noastre? Mai avem cinci ceasuri până la ziuă. Dacă ne ajută Dumnezeu, până în zori o găsim.

Făcui semn femeilor de lângă mine să se întoarcă la şanţul lor. Era şanţul ăl nou, pe care-l începusem cu două nopţi mai înainte. Pornea şi el, ca toate celelalte din şosea şi se îndrepta spre cimitir. Aşa cum ne sfătuise Moşul. Dar femeile şovăiau.

— Ia staţi! şopti una din ele. Parcă se aude ceva.

"" Se auzeau surde, depărtate, bubuiturile de tun. Dar se mai auzea ceva, când departe, când foarte aproape. Ca un geamăt, un suspin.

— Nu cumva o fi murit Moşu? strigă deodată Ilaria.

Mă privi scurt, speriată, şi porni alergând spre casă.

— Doamne fereşte! făcu Popa închinându-se.

Porni şi el şi după el, noi toţi.

Nu murise. L-am găsit moţăind, uitându-se la lampă. Ilaria îi înălţă capul de perne.

— Să-mi aprinzi o lumânare, spuse. S-o am aici, lângă mine, că poate se îndură Dumnezeu.

Se apropiase şi Popa de pat. Moşu îl privi lung, ca şi cum s-ar fi trudit să-l recunoască.

— De ce v-aţi întors? îl întrebă. Cui i-a fost frică? ;

— Femeile, începu Popa. Femeile. Una din femei...

Apoi îmi făcu semn să-l lămuresc eu.

— Li s-a părut că se aude ceva. Dar le-am spus: astea nu-s tunuri ruseşti. Sunt ai noştri. Urcă spre Oglindeşti.

Moşu mă privea şi pe mine lung, parcă i-ar fi fost greu să mă recunoască.

— Dar Vasile unde e? de ce-a plecat? întrebă el deodată. Cine o să-mi facă coşciugul?

— Nu te mai gândi, îl întrerupse Popa. Nu te îngropăm noi fără coşciug. Om găsi noi, în şapte sate, dulgher să-ţi facă coşciugul.

— Dar nu ca Vasile, spuse Moşu. Nu mai găsim noi meşter ca Vasile. întoarce încet capul spre Ilaria: De ce-o fi plecat?

— I-a fost frică. A fugit şi el, ca ceilalţi, spre munte.

— Poate că nu ştie, spuse Moşu, şi d-aia a plecat. Că nu ştie...

— Ce să ştie? îl întrebai.

— Nu ştie, repetă coborând glasul.

închise din nou ochii. Părea că doarme, senin, împăcat. Popa se aşezase pe un scaun. Lângă fereastră, Ilaria privea în întunerec, fumând.

— Trebuie s-o găsiţi, vorbi deodată Moşu. Că dacă n-o găsiţi, nu se îndură Dumnezeu şi nu mă ia. Şi am să mă chinui aşa până după Sfântul Dumitru.

Lixandru, dascălul, ceilalţi ne aşteptau în curte.

— Ce spune Moşu? întrebă dascălul. s ,

— Spune să ne întoarcem la şanţuri. Că trebuie s-o găsim...

Am pornit toti după Popă, strânşi unul într-altul, căci femeilor le era frică.

Dormeam greu, Ilaria mă zguduia din toate puterile ca să mă trezească.

— Au venit, şopti. Sunt nemţi.

— Şi galbenii? o întrebai.

— Jumătate sunt la Lixandru, să-i împartă oamenilor, când s-or întoarce. Jumătate i-am ascuns sub patul Moşului.

Mă frecam la ochi. Aşadar, nu visasem; găsisem comoara. O găsise Ilaria, către dimineaţă, când nu mai rămăseseră decât Lixandru, cu nepoţii şi cu mine. O găsise departe de şanţul în care săpa în neştire Lixandru.

— Ia veniţi încoa! ne-a strigat. Mi se pare mie sau...

Ne-am făcut cruce. După socoteala lui Lixandru, erau acolo, în ulcică, peste o mie de galbeni.

— Nu te ridica în picioare, să nu te vadă sentinelele pe fereastră, şopti Ilaria.

De-a buşilea, m-am târât până la lada de campanie. Mi-am îmbrăcat tunica de sergent, în piept mai rămăsese o singură decoraţie, dar era cea bună: Crucea de Fier. Când m-am îndreptat spre uşă, Ilaria îşi privea obrazul într-o oglinjoară.

— Dacă te poţi înţelege cu ei, spune-le că noi nu ştim nimic...

Fără îndoială dormisem adânc. Doar la câteva zeci de metri, pe şosea, se aflau patru camioane, cu mitraliere în poziţie ^de tragere, iar în faţa bisericii, câteva motociclete. Nu auzeam nimic, îmi netezeam cu palma tunica. N-o mai îmbrăcasem de mai bine de un an. Dar simţeam că-mi lipseşte ceva, şi nu-mi dădeam seama ce. Doar după ce-am deschis poarta şi-am zărit sentinela cu puşca mitralieră şi pe cei doi ofiţeri, am înţeles ce era. Nu se mai auzeau tunurile.

— *Kamerad!* am strigat de departe. *Ich spreche deutsch. Aber yvenig, sehrwenig...*

Unul din ofiţeri începu să râdă. Celalt mă privea nedumerit, ca şi cum s-ar fi întrebat

dacă nu cumva îmi bat joc de ei.

— Vorbim româneşte, spuse. Ce se întâmplă aici? Unde sunt oamenii?

— Au fugit în munte. Le-a fost frică...

Locotenentul care râsese cu atâta poftă mă privea acum prietenos, dar cu mare tristeţe. Se apropia încet de mine.

— Unde ţi-ai lăsat braţul? mă întreabă.

— La Cotul Donului, în a doua bătălie de învăluire de la Cotul Donului.

— A doua bătălie de învăluire, repetă el visător. A doua bătălie de la Cotul Donului.

Vorbea atât de bine româneşte încât nu puteam crede că nu e român. Se întoarse către celalt:

— Cum trebuie să-l salutăm? Ca erou, ca aliat, ca duşman, ca prizonier, ca ostatec?

Părea că stă să izbucnească din nou în râs, dar se stăpâni, îşi lipi călcâiele şi mă salută, strigând:

— Heill Sieg!

Soldatul întoarse capul spre el, apoi către mine, îşi trecu arma în cealaltă mână şi-mi zâmbi.

— Domnul locotenent e scriitor, e poet, începu celalt. Are imaginaţie, fantezie, humor. Ştii ce e aia scriitor? Ştii ce e un poet?

— Ştiu. Am învăţat la şcoală. Am citit şi eu poezii. Eminescu.

Alecsandri.

— Domnul locotenent von Baîthasar e un foarte mare poet. Tot atât de mare ca Eminescu. E născut, ca şi Eminescu, în Bucovina. Şi dacă scapă de ruşi şi de Curtea Marţială, are să fie cel mai mare poet al Marelui Reich!

Am ghicit, şi am simţit cum mi se bate inima. La început îmi fusese teamă de poet, crezusem că el băuse prea mult. Mă înşelam.

— Domnul locotenent von Balthasar are imaginaţie, are fantezie, continuă celalt. Când a dat cu ochii de şanţuri, mi-a spus: „Leopold, şanţurile astea le-au pregătit pentru noi. îşi închipuie c-au să câştige bătălia, şi pentru că probabil, au hotărât să nu mai ia prizonieri, ne-au săpat gropile din timp".

Fără să-şi dezlipească privirile de ale mele, von Baîthasar şuieră câteva cuvinte. Leopold tăcu, zâmbind încurcat.

— Ce e cu şanţurile din marginea satului? mă întrebă von Balthasar. Cine v-a dat ordin să le săpaţi?

Mă aşteptam la întrebare, ştiam ce-am să răspund, şi totuşi îmi era frică.

— Căutăm o comoară, începui. Suntem toţi oameni săraci. Pe aici,

pământul nu e bun. Ne-am hotărât să căutăm comoara şi când om găsi-o, s-o împărţim frăţeşte, creştineşte. Suntem vreo sută de familii.

Dar acum s-au risipit, oamenii au fugit în munte. Am rămas puţini şi merge greu.

— Ce merge greu?

— Şanţurile. Săpatul şanţurilor. Muncim numai nopţile. Ne cam ferim de vecini. Ne e frică de ruşi. Dacă n-o găsim până ce dau ruşii peste noi, n-o mai găsim niciodată.

— Dar de unde ştiţi c-o s-o găsiţi? întrebă Leopold. Cine v-a spus de comoară?

Şovăiam, încercând să zâmbesc. Poate că nu trebuie să le spun.

— E o poveste lungă, am început eu în cele din urmă. Avem aici, cu noi, în sat, un bătrân de peste nouăzeci de ani. El a visat întâi de comoară. A visat pe când era copil, şi de-atunci visează întruna. Ne-a spus: La început, au fost cinci căldări pline cu aur. Aşa a fost,

pentru că am visat cinci cruci. Dar patru căldări s-au pierdut demult, înainte de moşii şi strămoşii noştri. De aceea am tot visat o cruce de aur şi patru de lemn negru, patru cruci părăginite. Pe astea patru le-au găsit alţii, înaintea noastră...

Von Balthasar îşi scoase casca şi începu să-şi şteargă fruntea cu batista. Era o batistă murdară, plină de sânge şi de praf.

— Dar de ce aţi aşteptat atât? mă întrebă. Şi crezând că nu înţeleg, adaogă: Dacă bătrânul are 90 de ani şi a visat comoara de când era copil, de ce-aţi început s-o căutaţi de-abia acum?

Zâmbeam, pentru că mă pregătisem să-i răspund în aşa fel încât să nu ghicească. Nu voiam să afle de Ilaria. Cum a visat şi ea, şi ne-a hotărât pe toţi s-o căutăm, şi chiar în noaptea aceea, de Sfântă Mărie, a dat de comoară, a simţit-o sub lopată, dar n-a apucat s-o dezgroape pentru că până să vină Lixandru cu târnăcopul, comoara s-a afundat ca o săgeată, adânc, în pământ.

— Am început s-o căutăm după 23 august, după ce-am aflat de armistiţiu. Până atunci, oamenii se tot codeau. Dar ne-a spus Moşu c-au să vină vremuri grele, că acum e timpul.

— Acum e timpul... repetă von Balthasar visător. Acum e timpul, pentru că au să vină vremuri grele. Acum se găsesc comorile, când se prăbuşeşte lumea... Sarmizegetusa! exclamă el, luminându-se deodată la faţă. Iţi mai aduci aminte de Sarmizegetusa?

— îmi aduc foarte bine aminte. Am învăţat la şcoală. Dacii, strămoşii noştri.

— Dar ei îşi îngropau comorile când se prăbuşea lumea. Iar voi de-abia acum începeţi să le căutaţi...

Nu ştiam ce să răspund şi am ridicat din umeri.

— Aşa ne-a spus Moşu. Ne-a spus să căutăm comoara, c-au să vană vremuri grele...

Von Balthasar îşi înălţă ochii spre cer. Parcă începeau să se adune norii.

— Ah! Românie! Românie! exclamă el privind pe deasupra noastră peste sat, peste deal. Ce ţară! Ce neam!:.. Aţi rămas ce aţi fost de atâtea mii de ani. S-au risipit zeii, v-a uitat Zalmoxis, dar voi aţi rămas cum v-au^ursit strămoşii voştri...

îşi coborî privirile şi-mi căută ochii. Parcă ar fi voit să mă fulgere.

— De ce n-aţi avut noroc? mă întrebă ridicând glasul. De ce trebuie să vă prăbuşiţi înainte de vreme?

îi scăpărau ochii de parcă ar fi fost mâniat.

— Vă prăbuşiţi în întunerec pentru încă o mie de ani. în întunerec, în adânc, tot mai adânc...

îşi trecu mâna pe frunte, parcă ar fi vrut să ofteze. Apoi se întoarse spre Leopold.

— *Schicksal!* spuse el zâmbind amar.

— *Schicksal!* repetă celalt.

Von Balthasar îşi puse brusc casca şi mă privi din nou. Avea acum | privirile reci, îngheţate.

— Avem nevoie de oameni, spuse. Avem cu noi destulă dinamită, dar ne trebuiesc şi oameni. Trebuie să distrugem şoseaua până la Dumbrăvi. Noi o dinamităm, iar dumneavoastră săpaţi şanţuri pe margini. Dar nu cum aţi săpat până acum. Ne trebuiesc şanţuri adânci şi largi, şanţuri antitanc.

Ascultam zâmbind, îl zărisem de departe şi îmi venise inima la loc.

— Credeaţi c-o să-l las fără coşciug? strigă el. Vasile se oprise după obiceiul lui, cu o mână în şold, şi toată faţa i se luminase: I-am adus bradul, spuse. Brad împărătesc.

— Ce e cu dumnealui? întrebă Leopold.

— A venit pentru coşciug, îl lămurii. Coşciug pentru Moşu. Trage să moară. Are peste nouăzeci de ani...

Soldatul ne privea pe rând, nedumerit încercând să ghicească ce se întâmplă. M-am întors spre el:

— *Sârg,* i-am spus. *Ein schoner* Sârg *Jur Grossvater. Neunzig Jahre alt.*

Ne spusese că are nevoie de clopotniţă, că va aşeza acolo două mitraliere. Dar ne mai spusese şi asta: că dacă nu adunăm oamenii, aruncă biserica în aer, întâi, clopotniţa, apoi stranele, apoi uşile împărăteşti, apoi altarul. Când 1-am văzut că urcă dinamita în clopotniţă, m-am întors către Popă.

— Ne-au biruit, părinte. Trebuie să ne supunem. Spune lui Lixandru să adune oamenii. Dacă tot trebuie să facem şanţurile, mai bine să ne apucăm, până ce nu începe ploaia.

M-am îndreptat spre casă. Ilaria mă aştepta în tindă. N-o mai recunoşteam. Era ca cea mai frumoasă femeie de la oraş. Nu ştiam ce să-i spun. Mă uitam la ea.

— Marine, să-ţi aduci aminte de mine, aşa cum mă vezi acum, tânără şi frumoasă...

Mă privea zâmbind, cu mare tristeţe.

— Nu ştiu ce.am, adaogă. Mi s-a închis inima, şi parcă s-au stins toate. Dar dac-o fi să mor, să mă îngropaţi aşa cum mă vezi acum, cu rochia asta, cu salbă şi cu mărgele.

— Zi Doamne fereşte! o întrerupsei, şi-mi făcui cruce.

— Acum, că m-ai văzut şi ţi-am spus... Se opri şi se făcu deodată albă la faţă. Ce s-aude? mă întrebă coborând glasul.

— Au pus nemţii dinamită pe şosea. Spun că au ordin să distrugă şoseaua până la Dumbrăvi.

Ascultă aşa un timp, apoi îşi aprinse tigarea.

— Cu rochia asta, repetă, cu salbă şi cu mărgele.

Aş fi vrut să-i spun ceva, dar nu ştiam ce.

— Când mă întreba lumea la Constanţa, le spuneam: orfană am fost de când mă ştiu, dar nu m-a uitat Dumnezeu şi mi-a dat un frate vitreg. Frate vitreg, dar mai bun ca fratele de sânge. Dar acum e pe front; pe front, în Rusia. Se întrerupse iar şi tresări: Ce s-aude, Marine?

Ascultam şi eu, nedumerit.

— Astea-s tunuri, spusei. Dar nu sunt tunuri româneşti, şi parcă nici nemţeşti n-ar fi. Seamănă cu brandturile ruseşti.

— Acum, că ti-am spus şi m-am liniştit, cum o vrea Dumnezeu.

Dar să ţii bine minte rochia, adăogă.

Intrai după ea în odaie şi mă oprii în prag. Moşu părea că doarme, cu lumânarea aprinsă lângă căpătâi. Căutai revolverul şi făcui semn Ilariei să se apropie.

— Eu trebuie să mă duc. Dacă ţi-e frică, uite, ţine revolverul ăsta.

Dar să ştii că e încărcat. Să nu...

— Nu, nu mi-e frică, mă întrerupse Ilaria. Nu e asta. Nu mi-e frică de nemţi, nici de ruşi. Doar că mi s-a închis inima, aşa deodată...

De-abia când am ajuns în dreptul bisericii, mi-am adus aminte că n-am vorbit de comoară. Şovăiam; nu ştiam dacă e bine să mă întorc.

Rezemat de singurul camion care mai rămăsese, von Balthasar mă privea lung. Dar parcă nu m-ar fi văzut.

— Astea-s tunuri ruseşti, i-am spus apropiindu-mă. Nu se auzeau până adineaori.

Continua să mă privească, uitându-se în gol.

— Păcat de şosea, adăogai. De-abia o reparaserăm...

Dar văzând că nu-mi răspunde, am ridicat din umeri şi m-am depărtat. N-am mai privit clopotniţa. Ştiam că sunt acolo, cu mitralierele şi dinamita.

Auzeam, depărtate şi totuşi puternice, exploziile pe şosea. Au început să pună încărcătură dublă, mi-am spus. M-am oprit şi am oftat.

Nu se mai vedeau camioanele. Trecuseră de crâng, urcau spre Dumbrăvi. Cât puteam cuprinde cu ochii, şoseaua era desfundată şi scorojită, parcă ar fi fost ciuruită de bombe.

M-am apropiat de Lixandru.

Dacă distrug şoseaua până la Dumbrăvi, spusei, nu se vor mai putea întoarce pe aici. Asta înseamnă că se retrag. Se retrag spre munte. Dar atunci, de ce s-au mai concentrat la Oglindeşti?

Lixandru îşi trecu palma pe faţă şi scuipă în lături, cătrănit de necaz.

— Spuneai că n-o să vină până aici; că urcă pe la Oglindeşti. Şi acum o să dea puhoiul peste noi...

Scuipă iar şi-şi ridică privirile spre cer.

— Stă să ploaie, spusei.

— Acum trebuie s-o îngropăm din nou. Bine că n-am apucat să spunem oamenilor. Nu ştie decât părintele. Dacă ar fi aflat femeile, tocmai acum, când or să dea ruşii peste noi...

— N-or să vină singuri, îl încurajai eu. Vin cu ai noştri.

Apucase târnăcopul, pregătindu-se să-l înhaţe, dar se răzgândi şi îşi

furişă privirile în jur, să vadă dacă e cineva pe aproape. Nepoţii şi cu dascălul săpau la vreo cinci, şase metri, în arătură. Femeile şi cu Popa erau de cealaltă parte a şoselei. Lixandru îmi făcu semn să m-apropii.

— Marine, tu te-ai uitat la galbeni? mai întrebă în şoaptă.

Clătinai din cap şi trăsei cu coada ochiului spre dascăl să văd dacă ar putea auzi.

— Dar Moşu i-a văzut?

— Nu ştiu. Nu cred. I-a ascuns Ilaria sub patul lui, de dimineaţă, când a auzit camioanele.

— Mai bine că nu i-a văzut, începu Lixandru după o pauză. Pentru că asta nu e comoara pe care o visează el de atâta amar de ani.

Nu-l înţelegeam, şi Lixandru îşi învârtea târnăcopul între mâini.

— Moşu ar recunoaşte-o cum ar da cu ochii de ea. întâi şi întâi, el ne-a vorbit de o căldare cu galbeni, şi asta a noastră e o ulcea de lut.

Apoi, Moşu a visat comoara de mic copil, acum optzeci şi mai bine de ani. Dar când m-am apucat să număr galbenii, am văzut că cei mai mulţi sunt noi. Am găsit unii din 1911. Am găsit şi un galben grecesc din 1913...

Voiam să spun: „Asta înseamnă că sunt două comori..." când am auzit o salvă de artilerie, foarte aproape. Am tresărit amândoi, şi au tresărit şi ceilalţi. Am întors toţi capetele spre vale.

— Ce zici Marine? strigă Popa de dincolo de şosea. Ce se-ntâmplă?

— Mila lui Dumnezeu, părinte, îl încurajai eu. Poate să fie o coloană care urcă spre noi. Poate au de gând să trecă pe la Dumbrăvi şi să cadă în spatele nemţilor, când or începe nemţii să se retragă de la Oglindeşti. Dar ei nu ştiu că au distrus ăştia şoseaua...

Popa îşi lăsă lopata în şanţ, îşi făcu cruce şi se îndreptă spre noi, călcând anevoie pe şoseaua răscolită.

— Au să se împotmolească aici, spuse, au să tabere aici peste noi...

Se opriseră cu toţi din săpat, unii cu ochii la noi, alţii privind spre vale. Dar curând se auziră mitralierele din clopotniţă. Trăgeau pe deasupra noastră. De bună seamă, nu ca să ne sperie, ci ca să ne amintească de dinamita care o aveau cu ei. Apoi am văzut motocicliştii.

Coborâseră pe cărarea de lângă cimitir şi umblau acum prin arătură împingându-şi motocicletele.

— Schnell! Schnell! ne-au strigat.

Oamenii s-au apucat să sape. Soldaţii au ajuns în şosea, au încălecat motocicletele, ne-au mai strigat o dată *„Schnell!",* ne-au făcut cu mâna, apoi au pornit-o spre vale.

— Nu mai înţeleg nimic, spusei urmărindu-i cu privirea. Ce vor să facă? Vor să iasă înaintea ruşilor sau a românilor?

Lixandru se înălţă din şale.

— Nu e vorba, spuse, galbenii ăştia sunt buni şi ei. Dar dacă n-a fost comoara pe care a visat-o el, Moşu nu moare. Şi se va tot chinui, se va tot chinui, aşa cum se chinuie de patru ani de zile...

Am găsit-o lângă căpătâiul Moşului, îi aprindea o nouă lumânare.

Popa şi Lixandru s-au aşezat osteniţi pe scaun.

— Nu mai vrea să vorbească, începu Ilaria. De azi-dimineaţă n-a scos un singur cuvânt. E supărat pe noi toţi. Dar mai ales e supărat pe mine...

Popa se ridică şi se apropie de pat.

— E adevărat, Moşule? E adevărat că eşti supărat pe noi?

Moşul îşi opri o clipă ochii asupra preotului, apoi ne privi pe rând, fără să rostească un cuvânt. Tăceam toţi. Se auzea doar ferestreul.

— îl auzi? întrebă din nou Popa. E Vasile. S-a întors Vasile. Ţi-a adus bradul.

— Ştie de Vasile, îl întrerupse Ilaria. I-am spus de azi-dimineaţă.

Dar nu mi-a răspuns.

Se depărta de pat, îşi aprinse ţigarea şi ne privi pe toţi, silindu-se să zâmbească.

— Eu am crezut că fac bine, spuse. N-am făcut-o numai pentru el, pentru Moşu, ca să-i mângâi bătrânelele, să-l ajut să nu se mai chinuie.

Am facut-o pentru întreg satul. Că suntem oameni săraci...

Nu înţelegeam şi ne uitam lung la ea. Ilaria oftă. îşi întoarse încet capul spre fereastră.

— V-am minţit atunci, de Sfântă Mărie, când v-am spus că am simţit comoara sub lopată. Dar am crezut că fac bine. Aveam banii ăştia, şi voiam să-i împart cu tot satul. I-am adus astă-vară, de la Constanţa. Se apropie de mine şi-mi puse mâna pe umăr: Marine, să nu crezi că i-am fost ţiitoare. Uite, e şi părintele aici, şi nu mint. Vorbesc ca în faţa lui Dumnezeu. Nu i-am fost ţiitoare, nici lui, nici altcuiva.

Dar când a aflat că i s-au prăpădit nepoţii, Grecu m-a chemat şi mi-a spus: „Am rămas singur pe lume, şi sunt bătrân, îţi las ţie galbenii ăştia, pentru că ai cântat şi ai râs în casa mea atâţia ani, şi mi-ai adus aminte de tinereţe. Mai am şi alţi bani, am şi casa asta, am şi pământ, şi are cine să mă îngroape. Dar de galbenii ăştia nu ştie nimeni.

Ascunde-i bine...

Moşu o ascultase adânc, fără să clintească, dar parcă n-ar fi auzit-o. Parcă s-ar fi trudit să asculte altceva, din altă parte.

— Acum, că v-am mărturisit tot şi m-am liniştit, vreau să-i cer iertare c-am îngropat galbenii şi m-am prefăcut că-i găsesc. Aş vrea să-i cer iertare Moşului, dar nu ştiu cum. îl simt supărat pe mine. Nu vrea să-mi vorbească. M-am gândit că dacă e şi părintele de faţă, şi dacă

o să-l rugăm toţi, o să mă ierte... Că eu am crezut că-l ajut. Că dacă a visat la comoara asta de când era copil...

Moşul îşi înălţă fruntea şi-şi roti privirile pe deasupra noastră.

Parcă s-ar fi pregătit să ne spună ceva. Aşteptam toţi, ţinându-ne răsuflarea. Dar el îşi împreună mâinile şi începu sâ-şi mişte degetele, ca şi cum ar fi vrut să se pipăie, apoi, opintindu-se, oftând adânc, dădu pătura la o parte. Am încremenit toţi. Era îmbrăcat, şi avea opincile cele noi. Nu le mai încălţase de când căzuse la pat.

— Lăsaţi-1! strigă Ilaria văzând că voiam să-l împiedecăm să se dea jos. Lăsaţi-l să facă ce vrea el! Destul 1-am chinuit până acum.

îl sprijini, şi Moşul se ridică deodată în picioare. M-am mirat cât se făcuse de mic. Cât zăcuse, îl credeam tot atât de înalt şi de falnic ca pe vremuri.^ Şi de-abia acum se vedea, întreagă, barba albă acoperindu-i pieptul, întinse mâna, parcă ar fi căutat ceva.

— Toiagul, am şoptit, îşi caută toiagul.

M-am dus repede şi i 1-am adus.

— încotro, Moşule? îl întrebă Popa.

Parcă nu 1-ar fi auzit. Rezemat de braţul Ilariei, şi cu toiagul în mâna dreaptă, Moşu se îndreptă şovăind spre uşă. Mi se păru că şchioapătă. Dar îşi târşia când un picior, când celalt.

— Minunea lui Dumnezeu! spuse Lixandru racându-şi cruce.

Ne-am luat după ei. Porniseră spre biserică. Se cutremura pământul, şi Lixandru întoarse capul către mine.

— Asta e artileria grea, şoptii.

Când dădu cu ochii de noi, von Balthasar tresări, apoi coborî din camion şi ne ieşi înainte. Mi se părea că vorbeşte singur. Dar poate că recita. Poate că recita vreo poezie de-a lui. Şi-a dus mâna la cască, şi-a ciocnit călcâile, şi ne-a salutat. Apoi s-a apropiat de mine.

— Leopold îşi va frânge mâinile când va auzi, spuse. Şi nu mă va ierta niciodată că 1-am trimis la Dumbrăvi...

— El a voit, am încercat eu să-l lămuresc. S-a ridicat singur din pat şi şi-a căutat toiagul. Dar Ilaria are dreptate. Trebuie să-l lăsăm să facă ce vrea.

— Antigona, spuse von Balthasar, privind-o zâmbind. Sau poate Cordelia, sprijinind pe regele Lear. Leopold ar fi ghicit îndată. El e regizor. El ar fi înţeles. Ar fi ştiut cum să privească, şi să se mire, şi să se minuneze...

— Ne-au văzut şi femeile, şi s-au luat după noi, făcându-şi cruce.

— Dar unde vreţi să-l duceţi? izbucni von Balthasar când am trecut de biserică. Nu-l vedeţi că e orb şi surd?

— Nu e orb, spuse Ilaria oprindu-se şi întorcând capul.

Dar Moşu o trase după el. Călca încet şi şubred, şi poate că s-ar fi prăbuşit dacă nu 1-ar fi sprijinit Ilaria. Dar parcă nu se mai putea opri.

— Nu e orb. Ştie unde vrea să meargă, dar nu vrea să ne spună.

— Nu-l vedeţi că stă să moară? adaogă von Balthasar cu o mare tristeţe.

Ilaria întoarse din nou capul şi-l privi adânc.

— Stă să moară, repetă von Baltasar. Dar poate e mai bine aşa. Are să moară în picioare, ca strămoşii lui.

— Nu moare, spuse Lixandru. îl cunoaştem noi. Nu moare.

Von Balthasar ridică din umeri şi zâmbi.

— Toţi murim, spuse el visător. Chiar şi zeii mor. Până şi Zalmoxis a murit.

— Dumnezeu nu moare, vorbi Popa iară să-l privească. Dumnezeu adevărat nu moare.

— A rămas cu voi o mie de ani, continuă von Balthasar, şi apoi s-a dus. V-a părăsit. A intrat în peştera lui şi n-a mai ieşit. Sau poate s-a înălţat la cer, adaogă ridicându-şi privirile spre munte.

Se adunaseră acum toţi câţi mai erau. Ieşisem din sat. Ilaria ar fi vrut să-l ducă pe una din poteci, dar Moşu se îndreptase hotărât spre şosea.

— E de neînţeles cum de-şi mai poate aduce aminte, şopti von Balthasar.

Parcă se făcuse deodată palid.

— Nu mai vede, nu mai aude, nu mai vorbeşte, şi acum, într-o clipă sau poate în zece minute, va muri. Dar totuşi îşi aduce aminte. După o mie de ani, îşi aduce aminte...

Când a ajuns în şosea, Moşu s-a oprit şi a început să caute cu toiagul. Căuta pe marginea şoselei, acolo unde ne spusese el să începem şanţurile. Von Balthasar îl privea fermecat.

— Aşa se va întâmpla şi cu voi. După o mie de ani de întunerec, o să vă aduceţi aminte. Şi o s-o luaţi de la început...

Moşu a dat de pietrele smulse şi fărâmate de dinamită, şi-a plecat genunchii şi a întins mâna, a început să pipăie. Lua în mână, una câte una, pietrele pe care le găsea. A ajuns aşa în marginea gropii pe care o făcuse prima încărcătură^ de dinamită. A mai pipăit un timp, parcă i-ar fi fost greu să înţeleagă, încet, s-a ridicat în picioare şi şi-a întors capul spre noi, 1-a rotit în toate părţile. Ilaria 1-a simţit deodată moale şi 1-a prins în braţe.

— S-a prăpădit Moşu, Marine! a strigat. S-a prăpădit şi nu mi-a vorbit. Nu m-a iertat!

L-am văzut cum a pornit camionul şi, cu multă dibăcie, a izbutit să-l aducă în şosea, până în marginea gropilor. S-a coborât şi, fără să oprească motorul, a scos din camion câteva bidoane cu benzină, apoi a început să-l împingă de la spate. Când camionul s-a răsturnat pe o rână, în groapă, 1-a stropit cu benzină şi i-a dat foc.

Se întorcea agale. Dând cu ochii de mine, mi-a zâmbit.

— Păcat, că e fată frumoasă, spuse. De ce-o laşi să fumeze?

— A trăit multă vreme la Constanţa, în casa unui grec bătrân, îl lămurii eu. Acolo s-a învăţat să fumeze.

Priveam cu jale camionul arzând. Mă gândeam că ne-ar fi putut rămâne nouă.

— Mi se pare c-ai ghicit, spuse. Face parte şi asta din manevra de diversiune de azi-dimineaţă. Dar nu cred că va reuşi. La ora asta ar fi trebuit să fim de mult sub foc.

I-am arătat obuzele care cădeau la răstimpuri la mai puţin de un kilometru de marginea satului. A zâmbit, ridicând din umeri.

— Astea sunt nimica toată, spuse. Branduri. Dacă ar fi crezut că vrem să rezistăm la Dumbrăvi şi-ar fi concentrat focul pe şosea, dincolo de crâng. Ridică braţul şi-mi arătă crângul. E foarte frumoasă, spuse. Ilaria, parcă aşa o cheamă.

— Da, Ilaria.

— Ilaria, repetă el zâmbind. E nume frumos. Dar nu i se potriveşte.

E prea tristă.

M-am prefăcut că nu înţeleg şi mi-am întors din nou privirile spre camion.

— Când vă retrageţi? 1-am întrebat deodată. Voim să-l ducem în biserică. Până la noapte coşciugul e gata, şi vrem să-l ducem în biserică. Dar cu dinamita în clopotniţă.

— Am scos focoasele, mă întrerupse von Balthasar. Nu mai e nici o primejdie.

— Dar dacă au să tragă cu mitralierele din clopotniţă? stăruii eu.

— Cine să tragă? mă întrebă zâmbind. Patrula a plecat de mult.

Acum e undeva prin pădure. Dacă au noroc, au să ajungă coloana la Dumbrăvi.

Mă uitam la el, şi parcă nu-mi venea să-l cred.

— Da, am rămas singur, continuă von Balthasar. Vreau să văd cât de departe te poate duce o manevră de diversiune care n-a fost bine pregătită.

— Atunci, de ce-aţi mai trimis motocicliştii în vale? I-ati prăpădit degeaba.

— Nu degeaba. Poate că unul, doi, tot au scăpat. Şi astfel au putut să transmită informaţiile. Informaţii false, bineînţeles. Concentrarea la Dumbrăvi, şi celelalte.

Obuzele continuau să cadă, unele din ele destul de aproape de şosea.

— Probabil că n-a scăpat nici unul, făcu von Balthasar visător.

Sau, dacă au scăpat, nu i-au interogat, sau, interogându-i, nu i-au i crezut...

Se îndreptă hotărât spre sat. în dreptul bisericii îl aştepta Lixandru, | cu nepoţii şi un grup de femei.

— Ne-ati muncit ca nişte robi! strigă Lixandru sprijinindu-se în l târnăcop. Ne-aţi silit să ne punem şi femeile la jug, ca pe vite. Scuipă l mâniat în lături, apoi arătă clopotniţa: Nici de biserică nu v-aţi îndurat, l Aţi intrat cu mitralierele în sfanţul lăcaş. Aţi pus dinamită în clopotniţă.

Von Balthasar îl ascultase ţeapăn, aproape în poziţie de drepţi. Se făcuse foarte palid. Pe neaşteptate, duse mâna la cască, salută, apoi îşi scoase centironul cu revolverul şi i-l întinse, fără să spună un cuvânt.

Văzându-l că şovăie, m-am apropiat de Lixandru.

— la-i revolverul, i-am spus. S-a predat. Acum e prizonierul nostru.

— Aşa crede el, că e prizonier, făcu Lixandru. O să vedem...

Pentru întâia oară de când dăduse cu ochii de Lixandru, von Balthasar zâmbi.

— Moartea este oriunde frumoasă şi fără înţeles, spuse. Dar dacă ai norocul să mori în faţa bisericii...

Lixandru îl mai privi o dată, cu asprime, apoi plecă spre casă. îşi pusese târnăcopul pe umăr şi cântărea centironul în mâna dreaptă. Von

Balthasar îl urmări mult timp cu privirile, îşi scoase casca, o învârti între degete, apoi căută cu ochii un loc potrivit şi o zvârli. Se apropie de mine.

— Nu ştiu dacă aşa ţi s-a întâmplat şi dumitale. Nu cred că e frică de moarte. Dar în fiecare dimineaţă îmi spun: Poate că aici are să se întâmple. Poate că ăsta e locul.

Rămăsese cu ochii pierduţi şi zâmbi. Nu ştiam că o zărise pe Ilaria apropiindu-se.

— Când am ajuns azi-dimineaţă şi am văzut şanţurile, i-am spus lui Leopold: îmi place satul, că e în marginea crângului, îmi place şi biserica, şi ar fi mare păcat dacă va trebui s-o zvârlim în aer. Dar nu-mi plac şanţurile. Au ceva sinistru şi inutil, şi poate chiar ceva diavolesc. Nu mi-ar plăcea să mor aici. Sunt prea multe şanţuri proaspete... Noroc că mi-aţi spus de comoară, adaogă. Şi atunci m-am liniştit.

Zâmbea, cu ochii în ochii Dariei.

Se întunecase bine când 1-am adus în biserică. De cealaltă parte, spre vale, cerul se aprinsese şi pâlpâia.

— Numai de-ar începe să plouă, spuse dascălul. Să nu se întindă focul.

Obuzele cădeau acum dincolo de crâng, pe şoseaua spre Dumbrăvi.

Ieşeam mereu din biserică să văd ce se întâmplă. Mă duceam până la cimitir, mă întorceam printre şanţuri, să nu mă atingă schijele dac-or fi să schimbe tirul pe neaşteptate.

— Credeam c-ai rămas cu ceilalţi, să-l priveghezi, i-am spus când am zărit-o aşezată pe o piatră în marginea şoselei.

— O să-l priveghem toţi, toată noaptea, răspunse Ilaria fără să mă privească. Ne-a spus părintele să ne adunăm toţi şi să petrecem noaptea în biserică. Dac-ar intra întâi ruşii şi ne-or vedea strânşi în biserică, poate se îndură de noi. . ;

— N-or să vină singuri, o liniştii eu. Dacă...

— Marine! mă întrerupse ea ridicându-se deodată şi apucându-m^ de mână. Marine, să nu-l omorâţi, că e păcat de tinereţele lui.

— E prizonier, i-am spus. Nu-l putem omorî.

— Să-l îmbrăcăm cu haine de-ale noastre şi să-l ţinem aici, ascuns, până o trece prăpădul.

Coborâse glasul, căci îl văzuse. Venea şi el pe cărarea de lângă cimitir. Când se apropie de mine, privi lung Crucea de Fier.

— Ar trebui s-o scoţi, spuse. Nu mai e de nici un folos...

— Dacă n-a căzut de la sine, eu n-am de ce s-o scot...

Parcă ar fi vrut să spună ceva, dar se stăpâni, şi mă privi din nou amar.

— Ce rău îmi pare că nu pot scrie poezii în româneşte. Am încercat de mai multe ori, dar nu merge. Am încercat chiar să-mi traduc unele poezii, dar parcă nu mai e acelaşi lucru. Parcă n-ar mai fi poeziile mele... îmi pare rău.

Rămăsese cu privirile pierdute spre vale.

— I-am spus, începu deodată Ilaria. I-am spus, mi-a răspuns că eşti prizonier, că nu te pot omorî... O să-ţi găsim nişte haine, o să te ascundem...

Von Balthasar întoarse repede capul spre noi. Părea mâniat, dar şi de data aceasta izbuti să se stăpânească.

— Dacă au de gând să mă omoare, au dreptul. Au dreptul pentru că nu mai sunt prizonier. Civilii nu pot lua prizonieri. Eu nu m-am predat.

M-am pus la dispoziţia lui, m-am constituit victimă de bunăvoie. De altfel, nici nu puteam face altceva, adaogă mai mult pentru sine. Dacă m-ar fi împuşcat pe loc, n-ar fi fost o crimă.

— Dar Marin spune că n-au să te omoare, şopti Ilaria.

Von Balthasar ne privi pe amândoi cu multă blândeţe, apoi ridică din umeri.

— îmi pare totuşi rău că nu pot scrie poezii în româneşte. Mi-ar fi plăcut să mă ascultaţi şi să mă cunoaşteţi. Dacă am să mor aici, o să mă îngropaţi într-unul din şanţurile acestea gata făcute. N-are importanţă. Dar mi-ar părea rău.

— Marin spune că n-au să te omoare, repetă Ilaria. N-au să te omoare.

— Mi-ar părea rău, continuă von Balthasar visător. Mi-ar părea rău, pentru că n-aţi ştiut, şi n-o să ştiţi niciodată, cât de bine v-am înţeles. Afară de poeţi, nu vă înţelege nimeni. Cineva trebuie să aibă măcar un dram de nenoroc ca să vă înţeleagă. N-aţi avut noroc acum trei mii de ani, şi nici acum o mie de ani, şi nici de data aceasta n-aţi avut noroc. Dar v-aţi amintit şi aţi luat-o de la început. Şi tot aşa o veţi

lua de la început într-o mie de ani, şi vă veţi aminti. Tot ce vorbim noi acum, şi tot ce s-a întâmplat astăzi, şi tot răul pe care vi 1-am făcut, de toate acestea vă veţi aminti, şi o veţi lua de la început.

— Acum eşti prizonier, spuse Ilaria. Te-am iertat.

— Acesta e şi destinul poetului, continuă von Balthasar întorcându-se spre vale. Să tot încerce, şi să nu izbutească, dar să încerce, şi să nu izbutească, dar să încerce din nou, luând-o de la început. Şi de fiecare dată, amintindu-şi tot ce-a greşit şi tot ce n-a izbutit şi tot ce-a terfelit. Amintindu-şi, şi încercând din nou. încă o dată. încă o dată. Aşa cum încercaţi şi voi.

Fără să crâcniţi, fără să obosiţi. Dar amintindu-vă tot ce vi s-a întâmplat, toate înfrângerile, toate umilinţele, toate trădările.

Am oftat amândoi şi von Balthasar întoarse repede capul spre noi.

— într-o mie de ani, copiii voştri au să-şi amintească de comoara pe care aţi căutat-o şi au s-o caute din nou. Au să sape alte şanţuri. Şi au să-şi amintească şi de mine, şi de Leopold, cum am intrat într-o dimineaţă în satul vostru şi v-am pus să săpaţi din nou. Alte şanţuri.

Şanţuri adânci în care să se înglodească tancurile. Au să-şi amintească de mine şi de tot răul pe care vi 1-am făcut şi au să mă blesteme. Numai voi mai ştiţi să blestemaţi. Şi n-am să mă pot odihni. Are să treacă o mie de ani, şi n-am să mă pot odihni...

Ilaria se apropiase de el. Mi-am plecat ochii şi m-am îndreptat încet spre biserică.

între lumânări, Moşu părea că doarme, în strane, câteva femei moţăiau, cu capetele sprijinite pe braţe. M-am simţit deodată obosit.

M-am rezemat de perete şi am închis ochii. Peretele era rece, mai rece ca piatra peşterii, şi simţeam cum mă pătrunde frigul, parcă ar fi voit să mă trezească. M-am trezit şi am început să mă frec la ochi.

— Au venit! am auzit pe cineva de-afară. Sunt ruşi!

M-am repezit şi am început să alerg. Nu ştiam cât putea fi ceasul.

Când i-am văzut înaintând pe şosea, am ridicat braţul şi am strigat de departe:

— *Braţ! Braţ! Ia govoriu po russki!* Alergam spre ei, cu braţul ridicat, strigând: *Brat ! Rumunski! Zdies niet Niemetzi!* Apoi m-am oprit, ca să-mi trag răsuflarea. ' '

— Ce te-a apucat? strigă unul din ei. Suntem români. Ruşii urcă pe la Oglindeşti.

Am oftat şi am voit să-mi fac cruce.

— Asta-i şoseaua spre Dumbrăvi? mă întrebă un sublocotenent.

I-o arătai, aşa cum se vedea, la câţiva metri, surpată şi zdrenţuită.

— Asta e, dar au distrus-o nemţii cu dinamită azi-dimineaţă... Dar degeaba vă duceţi, adăogai. Nu-i mai găsiţi la Dumbrăvi. Mi-au spus că voiau să facă o manevră de diversiune.

Sublocotenentul zâmbi, apoi făcu semn plutonului şi porni mai departe.

— Ne-au distrus şoseaua ca să facă o manevră de diversiune! strigai eu din urmă. Nu i-ar mai ajuta Dumnezeu!...

După ce a început să plouă, ieşeam tot mai rar din biserică. Se adunaseră aproape toţi acum. Câteva bătrâne plângeau încet la căpătâiul Moşului, lângă lumânările de ceară. Popa, dascălul, Vasile, toti moţăiau în strane.

De câte ori ieşeam, îi găseam alături sub nucul din faţa bisericii.

Nu-i mai întrebam nimic acum. Treceam pe lângă ei şi le zâmbeam.

„Trebuie să fiu cu ochii în patru, îmi spuneam, căci sunt singurul care vorbesc puţin ruseşte. Poate că soldaţii nu ştiau. Poate că şi ruşii urcă tot pe aici".

Dar eram obosit, istovit. Când mi-a spus unul din nepoţii lui Lixandru că parcă s-ar fi auzit un tanc, n-am înţeles de la început.

Dacă aş fi înţeles, aş fi alergat şi le-aş fi strigat că şoseaua e desfundată. L-am auzit, însă, când s-a împotmolit în şanţuri şi am început să fug.

— Să nu se aprindă tancul şi să ardă de vii! le-am spus trecând pe lângă ei.

îi auzeam pe amândoi, în urma mea, alergând. Apoi am auzit şi pe ceilalţi. Veneau şi Lixandru cu nepoţii, şi dascălul, şi Popa.

Tancul se smucea orbeşte să iasă din şanţuri. La vreo zece metri în urma lui, pe şosea, se oprise un alt tanc. Zărisem şi plutonul înaintând pe marginea şoselei. Voiam să le strig: „Aşteptaţi-ne, să vă ajutăm şi

noi!", când am auzit mitraliere din clopotniţă. Am întors speriat capul.

L-am văzut pe von Balthasar. împietrise, cu privirile spre clopotniţă, în acea clipă au început să tragă şi cei din tanc, şi apoi am auzit puştile mitraliere ale soldaţilor de pe şosea. M-am trântit şi le-am strigat:

— La pământ! Trântiţi-vă la pământ!

Von Balthasar rămăsese în picioare, cu capul întors spre biserică, şi lângă el, Ilaria, ca şi cum n-ar fi auzit nimic, ca şi cum n-ar fi înţeles ce se întâmplă.

— La pământ, le-am strigat.

Apoi i-am văzut pe amândoi prăvălindu-se, foarte aproape de şanţuri. M-am târât ţinându-mi răsuflarea.

— Ilaria! am strigat apucându-i mâna. Ilaria!

— Spunea că nu scapă, a şoptit. Spunea că ăsta e locul.

Era caldă şi mă privea cu ochii deschişi. Dar eu ştiam.

[1977] <titlu>19 TRANDAFIRI

1

De câteva minute tăcea absent, cu privirile pierdute pe fereastră.

Am închis carnetul şi 1-am băgat în buzunar.

— Dacă voiţi, îndrăznii târziu, vin mâine cu un ceas mai devreme, sau chiar două ceasuri. Şi vă aduc şi textul dactilografiat.

— Pentru mâine, spuse întorcându-şi leneş capul, îmi făcusem alte planuri... Totuşi, reluă după o pauză, totuşi cred că e cea mai bună soluţie...

Atunci am auzit bătând în uşă. Surprins, m-am ridicat brusc din fotoliu, dar în clipa următoare uşa se deschise şi intră un tânăr înalt, blond şi, mi s-a părut, neobişnuit de palid, înainta timid şi totuşi cu pasul ferm, hotărât.

— Vă rog să mă iertaţi, spuse îndreptându-se spre birou.

Dumneavoastră sunteţi domnul Anghel D. Pândele? Maestrul?...

— Dar ce doreşti dumneata? 1-am întrerupt.

Ca şi cum nu m-ar fi auzit, tânărul se apropia de birou.

— Maestrul Dumitru Anghel Pândele ? repetă. Scriitorul ?

— Eu sunt, răspunse Pândele zâmbind, după obiceiul lui, enigmatic şi, într-un anumit fel, ironic.

Tânărul se opri în dreptul scaunului de lângă maşina de scris şi îşi trecu de mai multe ori palma stângă pe frunte.

— Vă rog să mă iertaţi, şopti, dar în acest caz...

Răsuflă adînc şi continuă, ridicînd treptat glasul şi rostind cuvintele rar, cu solemnitate.

— Vă rog să nu vă supăraţi, dar în acest caz... în acest caz, dumneavoastră sunteţi, vă rog să mă iertaţi că vă spun asta... D-stră sunteţi părintele meu, tatăl meu...

Apoi Se aşeză pe scaun şi întoarse deznădăjduit capul spre mine,

parcă m-ar fi implorat să-i vin în ajutor. Nu înţeleg de ce m-au iritat privirile acelea de condamnat la moarte.

— Pe unde ai intrat? 1-am întrebat făcând un pas spre el.

— Pe la bucătărie... Am găsit uşa deschisă, şi atunci...

— Şi de ce ai venit? 1-am întrerupt. E o încercare de şantaj? Sau suferi cumva de schizofrenie?

— Vă rog să nu vă supăraţi, spuse ridicându-se lent, cu demnitate.

Ştiam că are să fie greu, că va fi chiar penibil. Dar trebuia să o fac.

Am făgăduit...

— Cui ai făgăduit? întrebă Pândele.

Părea calm, oarecum indiferent, dar îl cunoşteam bine; ştiam că, aşa cum îi plăcea să spună, era stăpânit de viciul nobil, deşi calomniat, al curiozităţii.

— Logodnicei mele, Niculina. I-am făgăduit că voi veni să vă cer consimţământul. Consimţământul la căsătoria noastră, preciza roşind uşor. Evident, este numai o formalitate. Nu vă cerem nimic. Şi nu vom spune la nimeni. Iar dacă nu vă place de noi, nu vom mai veni a doua oară...

Ascultându-1, mi-am dat seama că ar putea să-mi devină simpatic, într-un alt costum şi fără cravată, ar fi fost un tânăr interesant; avea un profil de medalie alexandrină.

— Cum te numeşti d-ta ? îl întrebă Pândele.

— Serdaru. Laurian Serdaru. Am 28 de ani, şi am absolvit amândoi, Niculina şi cu mine, Conservatorul din Bucureşti. Dar eu sunt instructor de înot la Uzinele Uricani, iar Niculina dă lecţii particulare de franceză şi latină.

Pândele continua să-l privească în ochi, adânc, concentrat. Nu mai zâmbea.

— Dar, în fond, ce te face pe d-ta să crezi că ai putea fi băiatul meu? Ţi-a spus asta mama dumitale?

Tânărul îşi trecu din nou, de mai multe ori, palma stângă pe frunte.

— Nu. Mama nu mi-a spus niciodată nimic. Bănuiesc, totuşi, că intenţiona să-mi spună mai târziu, după terminarea liceului. Dar mama a murit cînd eu aveam nouă ani.

— Atunci, 1-am întrerupt, cum de ştii că ti-ar fi spus asta mai târziu, că ţi-ar fi spus-o după terminarea liceului? ʲ

Serdaru întoarse capul spre mine; era tot atât de palid ca şi în clipa când intrase în birou. - ' ʹ — Nu cred că am dreptul să vă mărturisesc asta, spuse târziu.

— în fond, interveni din nou Pândele, dacă n-o ştii de la mama d-tale, de unde o ştii? Cine ţi-a spus-o?

Tânărul ne privi pe rând pe amândoi şi figura i se lumină, ca şi cum, chiar în acea clipă, şi-ar fi amintit de o secretă bucurie.

— O ştiu de la Niculina. Ea a descoperit asta, iarna trecută, înainte de a ne logodi. A descoperit-o la Predeal, în timpul repetiţiilor. Se repeta *Steaua sus răsare... şi* făceam amândoi parte din figuraţie.

Pândele ridică de mai multe ori din umeri; ghiceam că întâmplarea începe să-l amuze.

— Nu înţeleg, spuse cu inimitabila lui falsă gravitate.

— Aveţi dreptate să nu înţelegeţi, pentru că lucrurile sunt mai complicate decât par la prima vedere. Vreau să spun, nu puteţi înţelege înainte de a şti că noi repetasem la început *Orfeu în Infern,* repetasem vreo trei săptămâni - şi acolo, în ultimul act, aveam şi noi rolurile noastre; fireşte roluri modeste, dar oricum, nu făceam numai figuraţie...

Dar, pe neaşteptate - primise probabil dispoziţii de la Centru - pe neaşteptate, Direcţia a decis întreruperea repetiţiilor. Şi pentru că se apropiau sărbătorile Crăciunului, au înlocuit *Orfeu în Infern* cu *Steaua sus răsare...* Ştiţi, adaogă coborând glasul, *Steaua sus răsare* este considerată, pe drept cuvânt, cea mai reuşită comedie anti-religioasă, anti-obscurantistă cum se spune de obicei.

Tăcu brusc, şi-l privi pe Pândele lung, concentrat, parcă ar fi aşteptat ceva, un răspuns, un gest.

— Tot nu înţeleg. >.

— Schimbarea asta de program nu vă aminteşte nimic?

— Nu. .'ţ

— E drept, au trecut de-atunci aproape treizeci de ani... Dar, iertaţi-mă că vă întreb: n-aţi scris d-stră acum treizeci de ani *Orfeu şi Euridice,* tragedie în două acte şi cinci tablouri?

Pândele se rezemă de speteaza fotoliului şi, dându-şi uşor capul pe spate, începu să râdă; părea foarte bine dispus, şi nu înţelegeam de ce.

— Dar cum ai aflat, domnule, de *Orfeu şi EuridiceII* Este singura piesă pe care am scris-o în viaţa mea; nu s-a jucat niciodată şi n-am publicat-o nicăieri, n-am publicat nici măcar fragmente în revistele timpului.

— Era o piesă în versuri albe, reluă Serdaru, o piesă mai mult religioasă decât filozofică, deşi avea ca subtitlu: „Introducere la cea mai veche metafizică".

— Era, mai ales, o piesă proastă, pretenţioasă şi artificială...

— Dar o dată, continuă Serdaru, o singură dată, în decembrie 1938, a fost pusă în repetiţie. La Teatrul Naţional din Sibiu.

— Ai aflat şi de asta ? exclamă Pândele tot atât de bine dispus. E adevărat, începuseră repetiţiile, dar după vreo trei săptămâni, directorul Teatrului, Mihu, a demisionat - de fapt, a fost silit să demisioneze - şi noul director mi-a scos piesa de pe afiş.

Serdaru îl ascultase fascinat, neizbutind să-şi desprindă privirile de ochii lui.

— în săptămîna aceea eraţi la Sibiu. Asistaţi la repetiţii. Şi aţi rămas şi după ce s-au întrerupt repetiţiile; speraţi să-l convingeţi pe noul director...

— Eram naiv. Eram un mare naiv.

— Eraţi tânăr...

— Nu chiar aşa de tânăr, îl întrerupse Pândele zâmbind melancolic, împlinisem de curând 33 de ani...

Tăceau amândoi fără să se privească. Mi s-a părut că trebuie să intervin, şi cât mai repede.

— Dar eu tot nu înţeleg. Nu înţeleg ce legătură are una cu alta...

Doar faptul că, şi într-un caz şi în celălalt, au fost întrerupte repetiţiile.

Serdaru se întoarse către mine şi mă privi recunoscător, ca şi cum 1-aş fi scos dintr-o mare încurcătură.

— Nici eu nu înţelegeam până nu mi-a atras atenţia Niculina. Ea a remarcat că, în ambele cazuri, repetiţiile unei piese reprezentând coborârea lui Orfeu în Infern au fost întrerupte în preajma Crăciunului.

Şi în ambele cazuri a urmat un spectacol evocând Misterul Nativităţii, naşterea lui Isus în Bethleem...

— Dar, îl întrerupse Pândele, ştii că *Steaua sus răsare* a fost scrisă mult mai târziu; a fost scrisă acum vreo şapte, opt ani...

Tânărul ne privi din nou pe amândoi, zâmbind misterios.

— Nu e vorba de comedia anti-obscurantistă, de piesa lui Aurel Verigă, ci de cîntecul de stea, „Steaua sus răsare, ca o taină mare...".

Căci, repet, eraţi la^Sibiu, şi se apropia Crăciunul.

— E adevărat începuse să ningă şi-mi era teamă că se vor înzăpezi trenurile. Aşa cum s-a întâmplat, de altfel, adaogă visător.

— Aţi petrecut primele zile ale Crăciunului la Sibiu, continuă Serdaru, şi atunci aţi sugerat câtorva actori şi actriţe care repetaseră *Orfeu şi Euridice* să organizeze un spectacol de Crăciun: colinde, cântece de stea...

Pandele îl ascultase pe gânduri, uşor încruntat, apropiindu-şi pleoapele.

— Nu cred că *eu* am avut această idee, spuse târziu, cu o voce joasă. Altminteri mi-aş fi adus aminte... îmi amintesc doar că eram foarte deprimat, pentru că nu reuşisem să conving pe noul director să-mi joace piesa şi, mai ales, pentru că nu puteam fi, de Crăciun, la Bucureşti. Ţineam cu orice preţ să petrec sărbătorile la Bucureşti...

— Şi totuşi, stărui Serdaru, nu vă amintiţi că în noaptea de Crăciun aţi întovărăşit întreg grupul - erau, printre ei, şi câţiva studenţi de la Conservatorul din Cluj - i-aţi întovărăşit până la locuinţa prietenului dumneavoastră, care vă aştepta cu masa pregătită şi, acolo, după ce-aţi ascultat „Steaua sus răsare ca o taină mare", aţi spus actorilor, dar adresându-vă în primul rând actriţei care interpreta pe Euridice, le-aţi spus că de-abia atunci *aţi înţeles cât de profundă şi de semnificativă este asemănarea între Orfeu şi Isus...*

Pândele clătină de câteva ori din cap, şi-l întrerupse brusc.

— Nu, nu, te înşeli ! Asemănarea între Orfeu şi Isus am descoperit-o mult mai târziu. Am încercat chiar să scriu o nuvelă pe această temă, dar subiectul mi s-a părut inoportun şi am întrerupt-o...

Şi nu-mi aduc aminte să fi avut vreun prieten la Sibiu, care mă aştepta, în Noaptea de Ajun, cu masa întinsă. Singurul cu care începusem a mă împrieteni era Mihu, fostul director al teatrului.

Atunci i-am auzit pentru întâia oară glasul.

— Laurian, recunoaşte că n-ai reuşit!

Am întors speriat capul. Uşa cea mare, dinspre salon, era larg l deschisă, şi în prag, cu o valiză în mână, se afla o tânără curios, aş zice chiar provocator, îmbrăcată: o rochie foarte lungă, de culoarea aguridei, care, cu vreo 10-15 ani înainte, fusese probabil o rochie l elegantă, dar de-atunci fusese necontenit purtată, şi de nenumărate ori l ajustată şi reajustată.

— Dar, după cum ştii, continuă, rareori anamneză reuşeşte de la fprima încercare.

Niciodată nu auzisem o asemenea voce. Nu semăna cu nici o altă f :voce de femeie, de artistă sau de primadonă din câte auzisem până atunci. Mă ridicasem, încurcat, în picioare. Aşa cum mă aşteptam, câteva clipe în urmă Pândele se ridică şi el de la birou. Părea tot atât de surprins ca şi mine.

— Eu sunt logodnica, Niculina Nicolae, şi vă cer iertare că am

ascultat la uşă. Dar era vorba de ceva foarte important pentru noi; în primul rând pentru mine, adaogă aşezând cu grijă valiza pe marginea covorului.

De-abia atunci, privind-o cum se apropia de noi zâmbind, în ritm lent, liturgic, alternând, ca la procesiune, paşii mari cu scurte opriri pe loc, de-abia atunci mi-am dat seama că era foarte frumoasă. Se apropie de Pândele şi-i întinse mâna, plecându-şi în acelaşi timp fruntea, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unui suveran.

— Sunt fericită că vă pot, în sfârşit întâlni, chiar într-o împrejurare atât de delicată. De la primele romane pe care le-am citit demult, în liceu, am regretat că n-aţi voit să scrieţi teatru...

Aşa cum mi-a mărturisit-o mai târziu, Pândele era nu numai surprins, dar, fără să înţeleagă de ce, de-a dreptul emoţionat, întoarse capul către mine şi mă prezentă.

— Domnul Eusebiu Damian. Neobositul meu secretar şi harnic colaborator. Dacă veti putea citi într-o zi un volum de *Memorii* semnat cu numele meu, să ştiţi că în cea mai mare parte au fost redactate de el, de Eusebiu. Căci i le dictez lui, adaogă izbutind să zâmbească, şi eu nu ştiu să dictez...

Niculina îşi înclină uşor capul, dar nu-mi întinse mâna.

— Am venit cu câteva costume în valiză, reluă, dar nu cred că e momentul cel mai

potrivit pentru spectacol. Pregătisem mai multe spectacole, adaogă cu un zâmbet trist.

Nu reuşea să-şi desprindă privirile din ochii lui Pândele.

— Ne gândisem la cel puţin patru, dacă nu cinci spectacole, preciza Serdaru. După cum ar fi evoluat întrevederea.

Pândele mă privi curios, parcă ar fi voit să se convingă că auzise bine.

— îmi pare rău, spuse. Mi-ar fi plăcut să vă aud interpretând, chiar aici în biroul meu, un mare rol...

— Ne gândisem la altceva, îl întrerupse Niculina. Nu atât la personagii din literatura dramatică universală, cât la spectacole tradiţionale, cu sau fără măşti, dar utilizând scenarii de mim şi coregrafie, acompaniate de anumite melodii străvechi, aproape uitate în zilele noastre. Laurian, bunăoară, cunoaşte...

— Poate ar fi mai bine să nu insişti, o întrerupse Serdaru. Singurul lucru important...

— E adevărat, continuă Niculina, singurul lucru important este să ne daţi consimţământul... Căsătoria va avea loc mâine, în cea mai strictă intimitate, cum se spune. De fapt, adaogă zâmbind, vom fi numai noi doi - şi personagiile reglementare.

— Interesant! Foarte interesant! şoptii.

— într-adevăr, foarte interesant, repetă Pândele.

îmi căută din nou privirile. Niciodată nu-l văzusem atât de neajutorat; dacă nu 1-aş fi cunoscut bine, aş fi crezut că e paralizat de un trac absurd, inexplicabil.

— In fond, de ce nu ne-am aşeza? am exclamat, arătând cu amândouă braţele fotoliile şi scaunele din birou.

— Adevărat, de ce nu luaţi loc? repetă Pândele adresându-se Niculinei şi pregătindu-se să corecteze poziţia fotoliului.

Evident, în clipa următoare am fost lângă el; ştiam că trebuie să se ferească de eforturi fizice.

— Vă mulţumim, spuse Niculina după ce Pândele înconjură biroul şi se aşeză în fotoliul lui. Vă mulţumim din tot sufletul... Sunt 243 de zile de când visăm amândoi la această întâlnire.

— Exact 243 de zile, repetă Serdaru. Le-am mai numărat o dată înainte de a veni...

2

Abia închisesem uşa în urma lor, când Pandele îmi spuse:

— Astă seară mănânci aici, cu mine. O rugăm pe Ecaterina să improvizeze ceva.

Aş fi vrut să-l întrerup, dar nu-mi lăsă timp. Vorbea rej5ede, surescitat.

— Ea ştie să se descurce. Poate o omletă cu şuncă şi o salată. Şi avem whisky, şi ţuică, şi vin. Eu zic să începem cu whisky. Dar poate d-ta preferi ţuică...

— Nu, am să beau şi eu tot whisky. Dar trebuie să vă informez, am adăogat repede, că Ecaterina a plecat pe la trei, trei şi jumătate...

Pândele se îndreptase spre fotoliul lui de la birou, dar se întoarse brusc şi mă privi mirat.

— Dar ce i-a venit? Cum de a plecut aşa, fără să ne anunţe?

I-am întins foaia smulsă din calendar, în cinci propoziţii scurte, scrise cu litere majuscule, singurele pe care le putea desena cu oarecare

preciziune, Ecaterina se scuza că, auzindu-l „dictând inspirat", nu îndrăznise să intre în birou, să-l anunţe că pleacă din nou, pentru 24 de ore, şi indica motivul: de data aceasta era sigură că 1-a zărit în maşină (pe loanid, seducătorul) şi ştie unde să-l găsească.

— Bine, spuse, mototolind foaia de calendar, n-are nici o importanţă. Ne descurcăm noi şi fără Ecaterina. Dar, reluă, după o clipă^ zâmbind, de data aceasta unde a afişat mesajul?

— Lipit ue lampa japoneză.

Mă pregăteam să-i spun cum 1-am găsit acolo. Puţin timp după ce Niculina începuse să ne vorbească despre repetiţiile de la Predeal, mi-am adus deodată aminte de Ecaterina şi m-am întrebat cum de a lăsat să intre o necunoscută, atât de straniu îmbrăcată şi cu o valiză în mână? Şi atunci m-am ridicat discret şi, aproape în vârful picioarelor, am trecut în salon. Am descoperit repede pagina de calendar pe abajurul lămpii japoneze, lipită, ca de obicei, cu un timbru de zece bani.

— în fond, m-a întrerupt Pândele, n-are nici o importanţă. Stai jos şi spune ce crezi de toată întâmplarea asta? Nu te-a frapat nimic?

— Ba da. M-a frapat în primul rând...

— într-adevăr, este extraordinar, m-a întrerupt din nou, parcă şi mai surescitat. Este extraordinar că acest tânăr necunoscut, care se crede băiatul meu, a venit să-mi vorbească despre *Orfeu şi Euridice* la mai puţin de un ceas după ce evocasem în faţa dumitale aniversarea aceea cu Mihail Sebastian, Camil Petrescu şi atâţia alţii, scriitori şi artişti, când am discutat aproape toată noaptea despre teatru, am discutat mai ales posibilităţile de a reinterpreta miturile clasice, şi eu le-am vorbit de mitul lui Orfeu...

îl priveam încurcat; nu prea ştiam ce să spun.

— N-aţi apucat să-mi vorbiţi despre toate astea. Doar ce mi-aţi spus: „Mi-am dat deodată seama că împlinisem 33 de ani", şi aţi căzut pe gânduri. Priveaţi pe fereastră şi mult timp n-am îndrăznit să vă întrerup meditaţia...

— Totuşi, reluă Pândele, ţi-am vorbit despre simbolismul vârstei de 33 de ani - vârsta lui Isus - şi începusem să evoc discuţiile din noaptea aceea, când aproape m-am certat cu Camil, pentru că el recuza în bloc încercările de reactualizare a miturilor clasice, iar eu pretindeam că, cel puţin în cazul lui Orfeu şi Euridice, un dramaturg contemporan ar putea...

Am scos carnetul din buzunar şi l-am deschis la ultima pagină.

— Dacă îmi daţi voie, am să vă citesc stenograma ultimelor fraze.

Aţi spus: „Ca în fiecare an, în seara de 21 septembrie am invitat toti prietenii la mine acasă. Dar de data aceasta, *ceva,* nu ştiu prea bine ce, *ceva* mi se părea schimbat. Mi-am dat deodată seama că împlineam 33 de ani." Ei, după aceea aţi tăcut şi aţi întors capul spre fereastră.

Mi-era teamă că 1-am supărat şi nu îndrăzneam să-mi ridic ochii din carnet.

— Curios, vorbi târzia. Eram sigur că ţi-am dictat mai mult. Poate îmi dictasem în gând... Dar, în orice caz, reluă după o pauză, nu te-a frapat coincidenţa?

— Ba da. Dar m-au frapat şi alte lucruri. Bunăoară, nu înţeleg cum de a ştiut Niculina că una din cheile de la intrare se află întotdeauna ascunsă sub preşul din faţa uşii...

— Lasă astea! mă întrerupse fără să mai încerce să-şi stăpânească nerăbdarea. Femeile de genul ei au o intuiţie drăcească, aproape un fel de divinaţie... Dar ce zici de îndrăzneala ei când şi-a smuls a doua oară rochia aceea penibilă, de cocotă bătrână, şi a rămas în maioul negru, şi a început să danseze, bătând din palme - dar ai remarcat cu câtă eleganţă îşi înălţase braţele deasupra capului şi bătea totuşi din palme cu putere, parcă ar fi avut castaniete?

De câtva timp aş fi vrut să-i spun că mi-e sete, că aş fi băut cu mare plăcere un pahar cu whishy cu sifon, dar m-aş fi mulţumit chiar cu un pahar mare cu apă. Dar nu îndrăzneam să-l întrerup.

— Nu ţi-a adus aminte de nimic dansul acela? Al doilea dans şi, pentru mine, cel mai reuşit, cel mai fascinant?

— Să vă spun drept, mărturisii, n-am apucat să văd mare lucru. Mă dusesem în dormitor să răspund la celălalt telefon, şi când am revenit, Niculina aproape că îşi terminase dansul.

Doar ce-a mai făcut câteva mişcări, a îngenuncheat, şi-a tras rochia pe ea şi s-a reaşezat în fotoliu.

Pândele m-a privit lung, încruntat, ca şi când n-ar fi înţeles prea bine.

— Cred că faci o confuzie, spuse. Telefonul a sunat mult mai târziu, după ce începuse al treilea „spectacol" - cum spuneau ei - şi unde rolul principal îl avea băiatul... Dar, în sfîrşit, n-are nici o importanţă, continuă fără să-mi lase timp să răspund. Mie mi-a plăcut cel mai mult al doilea dans. Mi-a adus aminte de dansul Salomeii din piesa lui Oscar Wilde, pe care am văzut-o în tinereţe, la Berlin. Dar

mi-a amintit şi de dansurile indiene, de spectacolele lui Udhai Shankar...

— Le-am văzut şi eu, acum trei ani, aici, la Bucureşti. Dar, îndrăznii, ridicându-mă brusc din scaun, tare aş bea un pahar cu sifon.

Ştiu unde e, continuai îndreptându-mă spre bucătărie. Am să aduc şi sticla de whisky.

L-am găsit plimbându-se preocupat, cu mâinile la spate.

— Ştii că aventura aceasta începe să mă intereseze, spuse după ce i-am întins paharul şi .sticla cu whisky. Evident, toată povestea cu mama care i-ar fi spus adevărul după terminarea liceului, şi acea inscripţie care, în interpretarea Niculinei, ar dezvălui paternitatea băiatului, toată povestea mi se pare cusută cu aţă albă. Copiii aceştia au venit aici cu alt scop. Dar care? D-ta ce crezi? mă întrebă brusc. Ce crezi că urmăresc?

Nu îndrăzneam să-i mărturisesc tot adevărul, să-i mărturisesc ce credeam eu, şi anume că acea inscripţie pe *Roata morii,* cel mai popular roman al lui Pândele:,, Sibiu, Crăciun 1938, Orfeu, *Steaua sus răsare...“* inscripţie pe care mama lui Vladimir o completase şapte ani mai târziu, în 1945, adăogând cu creionul: „ Pentru Laurian, când va fi mare, ca să înţeleagă şi să ne ierte", inscripţia aceasta era, aşa cum observase Niculina, pe atât de turburătoare pe cât era de misterioasă.

— După impresia pe care mi-au facut-o, începui după o scurtă pauză, cred că sunt amândoi pasionaţi de teatru, de spectacol. Iar ea, fata, este, desigur, o mare artistă - poate de aceea nu-şi găseşte loc în nici un teatru şi îşi câştigă existenţa, dând lecţii de latină şi franceză, în orice caz, amândoi văd în teatru un spectacol sacru.

— Şi atunci? mă întrerupse Pândele vădit dezamăgit de interpretarea mea. Atunci de ce-au venit la mine? Ştiau foarte bine că nu sunt autor dramatic, şi chiar dacă aş vrea nu pot face nimic pentru ei.

— Impresia mea este că, luând în serios spectacolul, considerându-l adică un ritual, au venit să vă ceară consimţământul la ritualul căsătoriei lor.

Pândele tăcu câtva timp, apoi apucă paharul şi începu să soarbă încet, pe gânduri.

— Ar putea fi şi asta, spuse. De aceea m-am pretat la jocul lor şi le-am dat consimţământul. In fond, de ce nu le-aş fi dat? Ce mă costa?

adaogă, încercând să imite (dar fără să reuşească) vulgaritatea lui Paraschiv Simionescu, marele lui rival. Era doar o formalitate. ; — Dar aţi văzut că pentru ei, mai ales pentru fată, consimţământul era mai mult decât o formalitate, era un adevărat ritual. Aţi văzut cât era de emoţionată, când, la despărţire, a căzut pe neaşteptate în genunchi, v-a apucat mâna s-o sărate şi v-a spus: *Benissez-nous,* m m *perei*

Mi-am dat imediat seama că făcusem o gafa, dar nu înţelegeam de ce. Pândele mă privea ciudat.

— Da, a fost un moment penibil, vorbi târziu. Nu mă aşteptam să cadă în genunchi chiar în faţa mea şi să-mi sărute mâna. Nu ştiam ce să fac.

— In locul d-stră, îndrăznii, aş fi ridicat-o şi aş fi sărutat-o pe amândoi obrajii.

Pândele mă privi din nou surprins, aproape cu furie.

— Dar aşa am şi făcut, izbucni. Numai că n-am sărutat-o : e amândoi obrajii. Am sărutat-o întâi pe frunte şi pe urmă pe obraz...

Simţeam că roşisem şi acest simptom de slăbiciune mă umiîi.

— Vă cer iertare. Poate n-am văzut bine. Eram acolo, lângă uşă.

bucuros că în sfârşit se hotărâseră să plece, şi poate mi-au scăpat anumite gesturi...

Pândele continua să mă privească, din ce în ce mai încruntat.

— Eusebiu, începu târziu, cu gravitate, dacă nu te-aş cunoaşte de itâţia ani, aş crede că ori vrei să-ţi baţi joc de mine, ori eşti în ultimul ;rad de surmenaj.

— De ce, Maestre? întrebai intimidat.

— Pentru că scena cu căderea în genunchi şi sărutatul mâinii n-a ivut loc lângă uşă, în clipa despărţirii. Asta s-a întâmplat mai înainte, lupă al treilea spectacol, când s-au apropiat amândoi de mine - tocmai

ridicasem de la birou ca să-i felicit -, s-au apropiat de mine, băiatul luat-o de mână, ca şi când ar fi vrut să mi-o prezinte, şi s-a înclinat Tofund, şi atunci...

— E adevărat! exclamai şi, neştiind ce-aş mai putea face, mi-am ius mâna pe frunte. Aşa este, cum spuneţi dumneavoastră. Acum i-aduc bine aminte.

Dar rostisem toate acestea din deznădejde, pentru că nu voiam să-l supăr. De fapt, *scena se petrecuse aşa cum spusesem eu: la plecare, în dreptul uşii.* Niculina îşi îmbrăcase pentru ultima oară rochia şi apucase chiar valiza. Dar, în clipa când le-am deschis uşa, a lăsat valiza din mână şi i-a căzut în genunchi.

— Eşti obosit, spuse Pandele continuând să mă privească bănuitor.

Ar trebui s-o laşi mai încet cu aventurile d-tale nocturne. Nu mai ai 20 de ani...

3

A doua zi de dimineaţă m-a trezit telefonul.

— Sper că te-ai odihnit îndeajuns, începu cu glasul lui de zile mari.

Şi sper că nu te-ai supărat dacă, aseară, mi-am îngăduit să fiu sincer cu dumneata.

Am bâiguit cîteva cuvinte la întâmplare, dar nu cred că le-a auzit.

— Uite ce te rog, continuă. M-am interesat unde trebuie şi am aflat că ceremonia va avea loc la Primăria Sectorului IV, azi la ora 11.

Cumpără te rog, 19 trandafiri şi, la sfârşitul ceremoniei, oferă buchetul Niculinei din partea mea, cu aceste cuvinte...

Am simţit cum se accelerează bătăile inimii şi 1-am întrerupt, emoţionat.

— Doar o clipă, vă rog, să-mi caut creionul...

Când am apropiat din nou receptorul de ureche, 1-am auzind tuşind.

— M-am înecat, începu cu oarecare timiditate, închipuieşte-ţi că aseară, după ce ne-am despărţit, m-a apucat deodată o poftă grozavă de fumat. M-am dus atunci până la *Select* şi mi-am cumpărat de la bar un pachet de ţigări americane.

La început, mi s-a părut că glumeşte. Mi-am amintit indignarea lui Ioniţă. Este inadmisibil, spunea Ioniţă, şi este o dovadă de proastă creştere, să inviţi oamenii la tine acasă şi, de la uşă, să le arăţi afişul cu litere de o şchioapă: „ Fumatul e strict interzis". Poţi face asta dacă eşti suferind, sau dacă eşti alergic la fumul de ţigară - dar el, A.D.P., nu este nici una, nici alta!

— ...Şi până la miezul nopţii, adaogă cu un ton care mi s-a părut provocator, aproape agresiv, până la miezul nopţii am fumat tot pachetul! Ca pe vremurile bune...

— Nu ştiam că aţi fumat vreodată...

— Am fumat mult în tinereţe, continuă pe acelaşi ton. Am fumat chiar foarte mult. De aceea a trebuit să mă las...

Probabil că încercase să râdă, dar îl înecă din nou tusea. Când mi s-a părut că mă poate auzi, l-am întrebat: — Ce cuvinte să scriu pe cartea de vizită?

Şovăi câtva timp.

— Poate că ar fi mai bine să-i oferi buchetul fără carte de vizită, îi spui doar atât: din partea domnului Anghel D. Pândele.

— Să spun că le^ doriţi fericire sau noroc, sau cam aşa ceva? Din nou, o lungă pauză, îl ghiceam că nu izbuteşte să se hotărască şi, ca de obicei în asemenea împrejurări, era gata să-şi piardă răbdarea.

— Nu! izbucni brusc. Nu cred că mai trebuie adăogat şi altceva. Un buchet cu 19 trandafiri, oferit chiar de dumneata, prietenul şi colaboratorul meu, cred că e de ajuns. Şi, dacă nu-ţi strică programul, adaogă, vino să mă vezi îndată după ceremonie...

Aşa cum mă aşteptam, când am intrat în florărie, trandafirii fuseseră deja aleşi de el, prin telefon. Şi, evident, fuseseră aleşi cei cu tija cea mai lungă. Mă simţeam putin ridicol cu acel enorm buchet în braţe, mai ales că făcusem greşeala să îmbrac cel mai elegant costum, singurul care-i plăcea lui A. D. P. Din fericire, am găsit destul de repede un taxi. Am ajuns în dreptul Primăriei cu vreo zece minute înainte de 11, şi am urcat emoţionat scările. Sala de aşteptare era ticsită. Mi-am făcut loc printre grupuri, căutând din ochi pe Niculina. Şi deodată mi-am dat seama că nervozitatea se accentuase la gândul că Niculina ar fi putut veni îmbrăcată în rochia aceea monstruoasă. Nu îndrăzneam să mă închipui înclinându-mă în faţa ei şi oferindu-i, cu anumită solemnitate, buchetul cu trandafiri.

Dar după ce-am traversat sala de la un capăt la altul, fără să fi dat cu ochii de logodnici, am simţit că mă cuprinde panica. Poate că ceremonia avusese deja loc, sau poate avea loc, chiar în acea clipă, într-o altă încăpere. Am întrebat pe primul bărbat care trecea pe lângă mine, dacă mai sunt şi alte săli de aşteptare. Nu ştia nimic precis,.dar m-a îndreptat către biroul de informaţii. Aşteptau şi acolo câteva persoane. Am ajuns târziu în faţa ghişeului, fără să ştiu totuşi prea bine ce să întreb mai întâi. Noroc că tânăra funcţionară, al cărei glas sever şi obosit mă intimidase de cum îl auzisem, văzându-mă neajutorat, luptând din greu ca să-mi apăr trandafirii, a început să râdă. Primul lucru care m-a întrebat a fost numele tinerilor. După ce i le-am repetat de trei ori, şi-a ridicat privirile din condică şi mi-a spus, oarecum dezamăgită.

— Nu sunt la noi. Poate aţi confundat primăriile. Poate sunt la sectorul V, în strada Colonel Locusteanu.

— Sunt amândoi actori, am stăruit eu. Poate că astea sunt numele lor de artişti, sunt cum se spune, pseudonime de afiş...

Funcţionara mă privi lung, cu mirare, şi zâmbi.

— Dar atunci, cum i-am putea identifica?

— Intr-adevăr, pare aproape imposibil...

Am mulţumit încurcat şi mi-am făcut drum spre ieşire. De-abia ajuns în stradă m-am uitat la ceas: era 11,30. Şovăiam, întrebându-mă dacă n-ar trebui să telefonez lui A.D.P., când, la vreo zece, cincisprezece metri, într-o camionetă care pornea chiar atunci, mi s-a părut că zăresc silueta Niculinei. (De fapt, îi recunoscusem rochia). Am început să alerg, strigându-i numele, dar, foarte probabil, nu m-a auzit şi, câteva clipe în urmă, camioneta dispăru după colţ.

Aproape o jumătate de ceas am aşteptat zadarnic pe trotuar să treacă vreo maşină, în cele din urmă, am luat troleibuzul până la statuia C.A. Rosetti, apoi m-am îndreptat spre locuinţa lui Pândele, înaintam agale, nu numai pentru că mă simţeam obosit, dar mai ales pentru că nu ştiam ce să-i spun. Mă întrebam dacă ar trebui să-i spun că zărisem - sau, cel puţin, aşa mi se păruse - că zărisem silueta Niculinei.

Spre surprinderea mea, Ecaterina mă aştepta în faţa uşii de la intrare.

— A plecat, exclamă. Şi-a făcut singur valiza şi a plecat!...

Ca să nu-mi trădez mirarea şi dezamăgirea, i-am întins buchetul cu trandafiri.

— Cred că trebuie să-l punem în vasul cel mare, vasul albastru, din salon. Şi cu foarte multă apă.

Apoi m-am îndreptat calm spre birou. Ecaterina m-a urmat supusă, purtând buchetul în amândouă braţele, ca pe un prunc.

— A fost întâi un telefon foarte lung, pe la 9,30, începu misterios, şi după aceea mi-a cerut să-i aduc valiza cea nouă, cea cu etichetă. Am vrut să-l ajut, dar mi-a spus că şi-o face singur. Apoi a chemat el la telefon...

— N-a lăsat nici un mesagiu pentru mine? am întrebat-o.

— Ba da. V-a lăsat un plic pe birou, *un plic sigilat,* repetă subliniind cuvintele.

Evident, îl sigilase ca să fie sigur că nu-l deschide Ecaterina.

Văzând că rămâne lângă mine, curioasă, sperând să ghicească după figura mea conţinutul scrisorii i-am arătat blând trandafirii.

— Dacă nu le tai cozile şi nu-i pui imediat în apă, au să se ofilească.

Aşa cum îmi fusese teamă, mesajul era laconic şi enigmatic.

„Evenimente decisive par a se pregăti în cel mai apropiat viitor.

Decisive şi importante pentru noi amândoi. Nu ştiu cât timp voi lipsi.

Te rog să fii, ca şi altădată, locţiitorul meu în acest birou. Şi, orice s-ar întâmpla, *Memoriile* vor trebui să apară la data fixată de Editură."

Am pus scrisoarea în buzunar şi am trecut în bucătătrie.

— Ce spune? mă întrebă Ecaterina. Ce s-a întâmplat?

— Nu spune ce s-a întâmplat. Probabil, un subiect de roman... Ştii că aşa se petrec lucrurile de câte ori începe să-l obsedeze ideea unui nou roman.

— Sau, poate, mă întrerupse Ecaterina zâmbind cu înţeles, poate a întâlnit o nouă eroină. Aşa cum s-a întâmplat acum trei ani.

— Se poate şi asta. O să aflăm mai târziu...

Aşa aflasem şi ultima oară; târziu de tot, doar cu cîteva zile înainte de a se întoarce. Aflasem amândoi printr-o indiscreţie: Ecaterina de la şofer, eu de la secretariatul Editurii. A. D. P. nu dispăruse ca să poată începe un nou roman. Se ascunsese la Sighişoara, cu o studentă de la Facultatea de ziaristică.

— O să aflăm mai târziu, repetai. Deocamdată, noi o să ne vedem de treabă. Eu am să vin în fiecare după-amiază şi am să lucrez până seara. Dumneata, dacă sună telefonul, răspunzi întotdeauna acelaşi lucru: că domnul Pândele e plecat şi, dacă vor să ştie mai mult, să-mi telefoneze aici, între două şi şase. *Numai în cazul că, dimineaţa sau seara, va telefona Maestrul,* am pronunţat cu fermitate cuvintele, numai în acest caz mă chemi imediat la telefon, la mine acasă.

Ecaterina mă ascultase absentă, despărţind cu grijă trandafirii unul câte unul.

— Ştiţi că a mai fost cineva aseară, începu cu glas misterios. Sau, poate, au fost mai mulţi. Au fumat 19 ţigări; le-am numărat, pentru că neavând scrumiere, şi-au stins ţigările într-

o farfurie.

— Ştiu, am întrerupt-o. Mi-a telefonat Maestrul azi dimineaţă...

Dar cum se face că te-ai întors atât de devreme? Te aşteptam pe la trei, trei şi jumătate.

De câte ori aduceam vorba despre dispariţia lui loanid, Ecaterina îşi pierdea insuportabilul ei complex de stăpână a casei şi se îmblânzea, devenea aproape umilă.

— M-am înşelat, şopti îmbujorându-se. Nu era el...

Apoi, ca să nu văd că lăcrămează, s-a concentrat asupra trandafirilor.

— în orice caz, am adăogat, cât timp lipseşte Maestrul ar fi bine să rămâi mai mult acasă.

Ajuns în dreptul uşii, m-am întors din nou spre ea.

— Cum a plecat? Cu taxiul sau a venit o maşină să-l ia? Sau limuzina Societăţii?

Fără să-şi ridice ochii, căci se înţepase deja de câteva ori tăind cozile trandafirilor, Ecaterina mi-a răspuns plictisită, oarecum în silă.

— Nici maşină, nici taxi, şi nici limuzina Societăţii. Era un fel de camionetă, veche şi hodorogită... Mi-era ruşine că ne văd vecinii, şi am intrat repede în casă...

4

M-am aşezat deprimat la birou. Dacă i se pare că s-a îndrăgostit de Niculina şi speră într-o nouă aventură, înseamnă că A.D.P. n-a înţeles nimic; sau că nu vrea să înţeleagă. Regretam acum că nu-i spusesem, hotărât, adevărul: după toate probabilităţile, Laurian era băiatul lui.

Deşi enigmatică, inscripţia de pe pagina de gardă a romanului *Roata morii* - „Sibiu, Crăciun 1938, Orfeu, *Steaua sus răsare..."* - îşi revela sensul prin cuvintele adăogate cu creionul, şapte ani mai târziu:

„Pentru Laurian, când va fi mare, ca să înţeleagă şi să ne ierte".

Niculina ghicise just: mama lui Serdaru era artista care trebuia să joace rolul Euridicei în piesa lui Pândele. Cu puţin timp înainte de moarte, la spital, încredinţase volumul unui prieten, cu rugămintea să-l predea băiatului după ce îşi va lua bacalaureatul. Atunci, la Sibiu, în decembrie 1938, când repeta rolul Euridicei, era căsătorită cu doctorul Serdaru, dar după câţiva ani s-au despărţit. Ea nu s-a recăsătorit, iar doctorul a murit în ultimul an de război. Laurian fusese crescut de o mătuşă. Pe doctor îl văzuse doar de câteva ori, căci se stabilise la Cluj, iar singurele obiecte rămase de la mamă erau o cruciuliţă de argint şi un exemplar din *Roata morii,* cu acea misterioasă inscripţie... Toate acestea le reconstituisem din mărturisirile lui Serdaru, întrerupte de dansuri şi pantomime.

M-am ridicat nervos de la birou şi m-am îndreptat spre fotoliul pe care se aşezase la început Niculina. Evident, ar fi trebuit să-i întreb cum au numărat acele 243 zile; le-au numărat zi după zi, rupând foile din calendar? Dar eram încă intimidat şi puţin după aceea, Niculina ne-a povestit cum îndată ce-a văzut că se anunţă *Steaua sus răsare,* şi-a adus aminte de inscripţie. Din câţiva paşi neaşteptat de mari a fost lângă valiză, a scos cartea şi, în clipa următoare, s-a oprit în faţa biroului şi i-a'arătat rândurile scrise, cu cerneală şi cu creionul. Dar Pândele nu părea impresionat.

— Este un exemplar din prima ediţie, a spus.

Niculina 1-a privit adânc emoţionată, cu o mare tristeţe în priviri; apoi s-a reîntors lângă valiza rămasă deschisă şi a ascuns cartea între ceea ce mi s-a părut a fi două rânduri de voaluri.

— Va trebui, totuşi, să încercăm, i-a şoptit lui Serdaru. Tânărul s-a ridicat solemn din

scaun şi, foarte palid, s-a adresat lui Pândele, rostind rar cuvintele.

— Primul spectacol! Pantomimă după o legendă indiană.

Matsiendranath, prizonier amnezic al femeilor din Ţara Kadali...

Eram atât de surprins, şi într-un anumit fel fascinat, ascultând acele nume exotice încât n-am observat când Niculina şi-a scos rochia şi a rămas într-un tricou argintiu. Am văzut-o încovoindu-se leneşă, lăsându-şi palmele să atingă covorul, începând să-l mângâie, somnoroasă, şi mi s-a părut că o aud murmurând cuvinte neînţelese.

Dar mi-am dat repede seama că nu le murmura ea, ci Laurian, rămas în picioare, aproape de perete, şi puţin timp în urmă 1-am auzit cântând o melodie stranie, tristă, şi de-abia atunci am remarcat că îşi ridicase gulerul de la haină, ascunzându-şi cravata şi cămaşa; părea acum un alt bărbat, mult mai bătrân, cu o şuviţă de păr cărunt cazându-i pe frunte, şi ochii pe jumătate închişi. Dar când îşi scosese fluierul, scurt şi îndesat, din care izbucniseră acele sunete neverosimile, căci semănau cu un grohăit de fiară sălbatecă, topindu-se pe nesimţite într-un lung suspin, o tânguire nefirească, în care mi se părea că recunosc apropierea vijeliei, şi auzeam rupându-se cu zgomot ramuri mari, încărcate? Desigur, ca şi A.D.P., urmărisem pantomima Niculinei şi nu observasem gesturile lui Serdaru. Mă trezise deodată, aproape înspăimântându-mă, ţipătul de mistreţ înjunghiat - şi de-abia atunci i-am văzut fluierul.

îmi aminteam aceste amănunte răsturnat în fotoliul Niculinei, cu privirile în tavan, când a sunat telefonul. Era Ghiţă Horia, directorul Editurii.

— Ei! Care sunt instrucţiile? m-a întrebat sarcastic.

— Maestrul e plecat la ţară, şi deocamdată...

— Ştiu, ştiu, cunosc povestea, m-a întrerupt. Mi-a telefonat azi dimineaţă, m-a anunţat că dispare pentru câtva timp, „în interese de serviciu", chiar aşa a spus: „interese de serviciu", dar a adăogat că-ti lasă dumitale instrucţii precise.

Nu voiam să-mi ghicească încurcătura.

— Dacă e vorba de primul volum *ăia Memorii,* am început.

— Dar nu e vorba de *Memorii,* m-a întrerupt din nou, enervat. Mi-a vorbit de un proiect senzaţional: un volum de *Teatru,* şi mi-a spus că îţi lasă dumitale instrucţii precise.

— Nu ştiu nimic.

— Atunci şi-a bătut joc de mine! exclamă trântind receptorul.

Am început să mă plimb, nervos, consternat. Nu ştiam ce să cred.

Nu trecuseră 24 de ore de când A. D. P. mărturisise că în toată viaţa lui nu scrisese decât o singură piesă de teatru, *Orfeu şi Euridice,* şi aceea, spunea el, proastă, pretenţioasă şi artificială, în arhiva lui de manuscrise, cel puţin în dosarele care îmi erau accesibile, nu dădusem niciodată peste vreo însemnare relativă la teatru. Nu găsisem nici măcar manuscrisul, sau copia dactilografiată a celor cinci tablouri din *Orfeu şi Euridice.*

In cele din urmă m-am aşezat pe fotoliul lui, la birou, am scos scrisoarea din buzunar şi am recitit-o cu atenţie..

„Evenimente decisive şi importante": dar de ce „importante pentru noi amândoi?" Poate vorbindu-i la telefon, azi dimineaţă, unul din ei Serdaru sau Niculina - i-a destăinuit şi alte amănunte în legătură cu repetiţiile de la Sibiu, din iarna 1938. Probabil că mai există şi alţi martori. Altminteri, de unde ştia Serdaru că Pândele sugerase actorilor să colinde cu *Steaua* pe la prieteni? De unde ştia ce le spusese Pândele, *că de-abia atunci a înţeles cât de -profundă şi semnificativă este asemănarea între Orfeu şi Isus?*

Dar m-am trezit deodată întrebându-mă cum de izbutea Niculina să-şi scoată atât de

repede rochia, şi în atâtea chipuri, încât acum nu mai eram sigur dacă la al doilea sau al treilea „spectacol" şi-o trăsese trăgând-o pe deasupra capului, sau o lăsase să cadă la picioare, ieşind din ea ca dintr-un coş cu rufe? Şi mai erau atâtea alte lucruri care mă intrigau. Nu înţelegeam cum îşi schimba Niculina tricoul, la început argintiu, apoi negru, apoi de culoarea prunelor coapte, apoi din nou negru; cum apăreau şi dispăreau voalurile şi eşarfele pe care, după ultimul spectacol, le-a adunat cu grijă şi le-a aşezat în valiză? Cum reuşea Serdaru să-şi schimbe înfăţişarea şi vârsta, părând a avea, uneori, părul aproape cărunt, alteori roşu, scânteind ca arama în soare?

Scotocise de câteva ori în valiză, scoţând o dată o mască - pe care, de altfel nu o folosise - şi altă dată câteva batiste pe care le distribuise meticulos în diferite buzunare. Nu-mi amintesc să-l fi surprins dând la iveală şi alte obiecte, deşi a folosit mai multe instrumente, le-aş spune muzicale, instrumente, e drept, mărunte, minuscule, dar care, totuşi, ocupau laolaltă destul loc; dovadă că, .înainte de plecare, le-a adunat în valiză.

Nu găseam decât o singură explicaţie: învăţaseră amândoi nu numai arta dramatică, dansul şi muzica, dar şi anumite trucuri de prestidigitatori. Poate de aceea ne-au impresionat atât de profund încât uneori, când se încheia un spectacol, nici eu, nici Pândele nu izbuteam să rostim un singur cuvânt, şi ne priveam unul pe altul, clipind des, ca şi când ne-am fi deşteptat din somn.

Am tresărit auzind paşii Ecaterinei.

— Poate n-aţi mâncat nimic de azi dimineaţă, şi e aproape două şi jumătate... Să vă pregătesc ceva? Ouă la capac:sau o omletă? Avem şi caşcaval, şi fructe, adaogă privindu-mă, mi s-a părut cu oarecare mirare.

Fireşte, am ales omleta. Ecaterina era neîntrecută; aflase reţeta de la faimosul Felix.

— Dar până pregăteşti dumneata omleta, eu am să beau ceva, o ţuică, sau mai bine un whisky. Mă simt cam obosit...

în sufragerie, m-am aşezat la masă cu paharul în mână. Mi-am amintit că tot aşa îşi ţinea A. D. P. paharul, când îi vorbeam de Serdaru şi Niculina, de concepţia lor despre spectacol, îl ţinea în mână, învârtindu-l uşor, parcă nu se îndura să-l ducă la buze. Era probabil, turburat; poate îşi dăduse seama că nu-şi mai aducea bine aminte succesiunea dansurilor şi pantomimelor... Pe drum, întorcându-mă acasă, m-am întrebat dacă nu e vorba de ceva mai grav, de un început de amnezie, provocat de proasta lui circulaţie; m-am gândit chiar să telefonez Profesorului, dar până la urmă am hotărât să mai aştept o zi, două.

Văzând-o intrând cu omleta, am sorbit dintr-o înghiţitură jumătate din paharul cu whisky. Mi-am amintit, chiar în acea clipă, cât de

elegant îşi apropiase Pandele paharul de buze, şi am simţit că încep să roşesc.

— Pesemne că n-au fost toţi proaspeţi, spuse Ecaterina, sau poate n-ati ştiut cum să ţineţi buchetul. Am zvârlit şase trandafiri.

Mi s-a părut că rostise ultimele cuvinte cu oarecare tristeţe, şi am încercat s-o consolez.

— Au mai rămas, deci, treisprezece trandafiri... Treisprezece, număr cu noroc, am exclamat zâmbind.

— Nu mai supăraţi pe Dumnezeu, a şoptit Ecaterina, facându-şi cruce.

5

A doua zi, arşiţa se presimţea de dimineaţă şi am plecat de acasă mai devreme, imediat după dejun.

— Au fost trei telefoane, mă întâmpină Ecaterina. Dar parcă era un făcut: nici nu apucam să pun mâna pe receptor, că înceta telefonul.

— E cald, i-am spus, şi bucureştenii îşi pierd repede răbdarea...

în salon m-am oprit în dreptul vasului albastru: mai rămăseseră 11 trandafiri, dar de data aceasta mi s-a părut că le simt parfumul. Pe birou mă aşteptau un maldăr de scrisori şi câteva pachete: cărţi de poezie cu lungi dedicaţii şi, de la Editură, corecturile ultimei ediţii din *Roata morii.* Ca de obicei, majoritatea scrisorilor erau de la admiratori şi de la tineri profesori sau gazetari din provincie, anunţând diverse proiecte - articole, studii, „interpretări originale" - şi cerându-i informaţii biografice sau bibliografice. La asemenea scrisori răspundeam direct la maşină, după modelele fixate cu vreo trei, patru ani înainte. A. D. P. se mulţumea să le semneze, iar uneori, când era grăbit sau fără chef, mă ruga să le semnez eu.

Citisem şi recitisem de atâtea ori *Roata morii,* căci se retipărise mereu în ultimii ani, încât nu mă puteam hotărî să-l mai parcurg încă o dată. Din fericire, se putea conta pe corectorii Editurii. Dar pe când o altă capodoperă? mă întrebau prietenii şi cunoscuţii. Inventam pe loc tot felul de-pretexte; în ultima vreme le vorbeam de *Memorii.* Ar putea deveni cea mai importantă carte a lui A.D.P., le spuneam, pentru că e cea mai sinceră şi mai personală. Dar ştiam că exageram; de fapt, nu era o *carte,* o operă scrisă, pentru că mi-o dicta mie; şi, cum repeta mereu, el nu ştia să dicteze, iar eu nu îndrăzneam să intervin prea mult în textura prozei. Adevărul era că de câţiva ani A.D.P. nu mai scria nimic în afară de câteva lungi, admirabile scrisori, pe care le adresa nu întotdeauna prietenilor sau colegilor de breslă, ci cui se nimerea, primului nume care îi cădea sub ochi în dimineaţa când îl apuca pofta de scris; un cititor necunoscut, un elev de liceu care nu învăţase încă ortografia, un bătrân pensionar pe care-l întâlnise întâmplător pe o bancă în Cişmigiu, o rudă îndepărtată care-l felicitase de Anul Nou.

Zadarnic încercasem să-l conving să răspundă măcar la unele din scrisorile interesante pe care le primise. Pofta nu-l apuca decât rareori şi, spunea, numai dimineţile, şi deşi păstram acele câteva scrisori interesante într-un plic mare, galben, deasupra dicţionarelor, în bibliotecă - pretindea că nu reuşeşte să-l găsească.

Lucram fără chef, dar spornic, copiind răspunsurile model. De-abia răspunzând la a cincea scrisoare, mi-am adus aminte de acest amănunt; când începuse să danseze tot mai frenetic, învârtindu-se pe loc şi zvârlindu-şi amândouă braţele când la dreapta, când la stânga, mi s-a părut, câteva clipe, că Niculina îşi dezgolise sânii, şi semăna atunci cu o menadă asiatică, iar părul i se zbătea pe umeri, pe spate, pe piept ca nişte şerpi încolăciţi - şi cred că îmi încleştasem dinţii, îmi era teamă că dintr-un moment în altul fata va începe să ţipe. Dar frenezia aceea sălbatecă a durat mai puţin de un minut, şi pe neaşteptate dansul şi-a schimbat ritmul, a devenit molatec, aproape leneş, apoi, pe nesimţite, am văzut cum îşi strânge părul, îl adună în creştetul capului, într-un fel de turban de culoarea vişinei, şi întivadevăr - dar nu-mi dau seama cum a făcut asta - am văzut că avea un turban de mătase, pentru că, putin timp în urmă, 1-a fâlfâit de câteva ori, apoi a împietrit, hieratic, semănând cu o statuie, şi de-abia atunci a strigat câteva cuvinte scurte, guturale, într-o limbă necunoscută. Apoi figura şi-a recăpătat zâmbetul şi seninătatea. Niculina a întors capul spre Pândele şi a şoptit:

„Descântec sirian pentru îmblânzirea apelor".

M-am ridicat busc de la birou şi m-am îndreptat spre scaunul pe care şezusem. Poate numai din acest unghi s-a putut vedea cum, dansând îşi dezgolise sânii. M-am aşezat pe scaun şi am privit atent, bănuitor, în toate părţile. Este curios că A. D. P. nu mi-a atras atenţia asupra acestui moment atât de dramatic. Şi în aceeaşi clipă am înţeles, mirându-mă totuşi că îmi trebuise două zile ca să înţeleg un lucru atât de evident: voalurile, eşarfele, turbanul, şi poate chiar tricourile felurit

colorate erau ascunse în faldurile rochiei, mai precis *fâceau parte din rochie.* Niculina le punea şi le socotea, scoţându-şi sau îmbrăcându-şi rochia. Desigur, totul se petrecea în câteva secunde, chiar în momentul când Serdaru începea un nou cântec sau ne surprindea cu un nou instrument. Dar mă întrebam cum de n-am remarcat de la început, de când Niculina traversase biroul în paşi largi, de procesiune, că acea rochie cu totul neobişnuită era, de fapt, o garderobă ambulantă pe care trebuia s-o poarte de câte ori se pregătea de „spectacol", îmi părea rău că nu-i puteam împărtăşi pe loc lui A.D.P. descoperirea mea. Totuşi, nu era exclus ca să fi descoperit şi el acelaşi lucru în drumul pe care-l făcuse ieri, în camionetă. Niculina era îmbrăcată în aceeaşi rochie-garderobă; se ducea, desigur, undeva, unde trebuia să aibă loc cel puţin câteva „spectacole". M-am aşezat la birou şi, ca să-mi domolesc exaltarea care mă cuprinse, m-am concentrat asupra corespondenţei. Târziu, când tocmai mă pregăteam s-o rog să-mi facă o cafea, Ecaterina apăru în prag.

— A venit un tânăr motociclist, cu o scrisoare de la Maestru, dar zice că are ordin să v-o dea dumneavoastră personal...

în bucătărie, tânărul se aşezase pe scaun, cu plicul în mâna stângă şi o batistă mare, colorată în mâna dreaptă, cu care îşi ştergea meticulos obrajii. Se ridică brusc, îmi dădu plicul şi rosti timid:

— Vă rog să semnaţi de primire, şi să indicaţi ora. Este 3,45, preciza după ce-şi privi ceasul. Dumneavoastră opriţi scrisoarea, continuă întinzându-mi un briceag, şi mie îmi daţi înapoi plicul.

Erau câteva foi rupte dintr-un caiet de şcoală. „Dragul meu, îmi scria, trăiesc unul din cele mai revelatoare momente din viaţa mea.

Imposibil să spun totul într-o scrisoare compusă în mare grabă, căci curierul pleacă în zece minute şi n-am aflat despre existenţa lui decât adineaori, când am auzit - şi m-au mirat, m-au enervat - primele pocnituri ale motocicletei. Iată esenţialul: aceşti tineri, *pur şi simplu extraordinari,* sunt amândoi orfani. De aceea s-au înţeles atât de bine, de aceea s-au îndrăgostit, *în acelaşi timp,* unul de altul. Niculina îşi caută tatăl de cinci ani de când a aflat că n-a murit în lagăr, aşa cum se crezuse, ci a fost repatriat cu un grup de prizonieri acum 15, 16 ani.

Amănuntele acestei *Oneste* sunt pasionante şi revelatoare. Şi, aşa cum ne-a mărturisit Serdaru, tot ea a descifrat enigma inscripţiei pe care o cunoşti, şi care începe să mă obsedeze, nu pentru că mi s-ar părea inautentică, ci *pentru că mi-e imposibil să-mi amintesc cum am petrecut* acele zile de Crăciun, la Sibiu, în 1938. Altminteri, Lauriat!

mi-a devenit tot atât de drag ca şi Niculina, şi confirmarea eventualei paternităţi nu cred că ar putea adânci mai mult această sinceră afecţiune.

Dar sunt atâtea altele de adăogat! Ţi le voi spune, în parte, când ne vom revedea; dar, mai ales, le vei descoperi singur îndată ce vei pătrunde în acest univers de legende, artă şi vis în care mă aflu de aproape 50 de ore... Sper că ai ghicit mai mult decât au spus aceste rânduri. Fii, deci, pregătit sufleteşte (oh! n-am mai întrebuinţat expresia aceasta din tinereţe, şi totuşi n-am roşit scriind-o). Pe curând! *As always,* A.D.P.".

Am recitit de trei ori aceste pagini de caiet, neîncercând să-mi stăpânesc bucuria. Niciodată nu-mi scrisese atât de mult, şi privitor la lucruri atât de intime. Niciodată nu-mi spusese „Dragul meu".

Niciodată nu semnase: „A*s always,* A.D.P.".

Şi mai era ceva. Eram sigur, acum, că nu e vorba de o nouă aventură, că nu i se pare că e îndrăgostit de Niculina.

6

în ziua următoare am ajuns târziu în strada Fântânelor. Am auzit pendula din sufragerie bătând ora trei, şi abia intrat în birou a sunat telefonul.

— Dacă nu ştii ultimele veşti, începu Ghiţă Horia, am să ţi le dau eu. Am primit adineaori o scrisoare expediată printr-un motociclist. O scrisoare pur şi simplu senzaţională; repet, senzaţională. A.D.P. îmi mărturiseşte că de-abia de acum înainte îşi va scrie capodopera - şi această capodoperă nu va fi un roman, nici autobiografia, ci - fii atent!

- citez chiar cuvintele lui, va fi un „grupaj original de piese de teatru".

Subiecte actuale, chiar foarte actuale - şi a subliniat cuvântul „actuale"

- dar cu „prelungiri de mitologie", şi iar a subliniat ultimele trei cuvinte. Şi ca să înţelegi ce vrea să spună îţi citesc acest pasaj:

„Greşeala pe care au făcut-o toţi dramaturgii contemporani, greşeala pe care am facut-o şi eu (pentru că, trebuie să-ţi mărturisesc, am scris şi eu o piesă în tinereţe) este că am încercat să reinterpretăm drama, adică mitologia antică în perspectiva istoriei moderne. Or, trebuie, dimpotrivă, să prelungim şi să completăm mitologia antică, prin tot ce

omul occidental a învăţat în ultima sută de ani. De aceea piesele mele trebuiesc întâi tipărite, adică făcute accesibile meditaţiei fiecărui cititor în parte, şi numai după aceea reprezentate (şi nu neapărat pe scenele marilor teatre). Mai ales că aceste piese se presupun şi se implică una pe alta, aşa cum întreaga mitologie greacă este implicată în fiecare din marile tragedii clasice. De aceea am să te rog să faci loc primului volum de *Teatru* în programul de iarnă, amânând *Memoriile* pentru la primăvară". Acum, ce mai zici? Te-ai lămurit? mă întrebă sarcastic Ghiţă Horia.

Dar nu-mi dădu răgaz să răspund. Ca şi cum ar fi întrevăzut deodată nenumăratele complicaţii care vor rezulta din modificarea programului de iarnă, nu-şi putu stăpâni un suspin de deznădejde şi trânti receptorul.

Eram tot atât de surprins ca şi el. Dacă A.D.P. vorbea serios, în mai puţin de trei zile se petrecuse o adevărată conversiune. Probabil că spectacolele la care asistase îl entuziasmaseră într-atât, încât se hotărâse să-şi încerce o dată norocul în teatru. Dar nu înţelegeam ce-l făcea să creadă că piesele pe care le va scrie vor constitui adevărata lui capodoperă. Şi când va avea timp să le scrie atât de repede, în câteva luni, poate chiar mai repede, dacă-i ceruse lui Horia să-i anunţe primul volum de *Teatru* în programul de iarnă?

Ecaterina intră tăcută, aducând pe o tavă minusculă dulceaţa, cafeaua şi paharul cu apă. De cum şi-a ridicat ochii am ghicit că ascultase conversaţia la telefonul din dormitor.

— Voiam s-o chem pe Aneta, spuse roşind, şi când am ridicat receptorul 1-am auzit pe domnul Director. Vasăzică, adaogă zâmbind misterios, scrie piese de teatru. Dar de ce nu ne-a spus asta şi nouă?

— Poate voia să ne facă o surpriză, am încercat să glumea Tăcu câtva timp, privindu-mă lung, iscoditor.

— Eu îl cunosc mai bine ca dumneavoastră, şi vă spun că altceva e la mijloc. O să vă convingeţi mai târziu...

Ce satisfacţie ar fi avut Ecaterina dacă 1-ar fi putut asculta, chiar în seara aceea, dându-mi instrucţiuni pe atât de misterioase pe cât erau de precise! Dar Pândele m-a chemat la telefon acasă, câteva ceasuri mai târziu. N-am apucat să-l întreb cum se simte şi ce mai face, căci m-a întrebat el de la început dacă am asistat vreodată la jocul Căluşarilor.

— N-am asistat, dar cunosc jocul. Adică, am văzut fotografii, am citit despre Căluşari, am văzut chiar câteva dansuri la cinematograf.

— Ştii, deci, m-a întrerupt nerăbdător, că în fiecare ceată se află un personaj care n-are voie să vorbească...

— Ştiu. I se spune Mutul.

' — Exact, Mutul. Şi acum, ascultă-mă bine. îţi pregăteşti o mică valiză cu ce crezi că ai nevoie pentru câteva zile. Nimic elegant, căci nu te invit la o recepţie mondenă. Mâine după-amiază, probabil pe la 3,30, 4,00, va veni să te ia de-acasă - evident nu spui nimic Ecaterinei, îi spui doar ca ic duci pentru câteva zile la un prieten - va veni să te ia cu maşina un tânăr foarte biun. Va suna la uşă şi va întreba de d-ta. Dar astea vor fi singurele cuvinte pe care le vei auzi de la el. (evident, în afară de cazul - bate-n lemn! - că ar fi un accident pe şosea şi va trebui să dea informaţii). Tânărul nu va vorbi deloc în tot timpul călătoriei, pentru că, pentru diferite motive (prea complicate ca să ţi le explic la telefon), în sfârşit, pentru anumite motive, *practică un ritual al tăcerii...* Nu e nimic misterios la mijloc, adaogă cu oarecare timiditate.

Este doar vorba, cum spuneai dumneata, de funcţia rituală a spectacolului...

— M-a mişcat mult scrisoarea dumneavoastră de ieri, i-am spus profitând de o scurtă pauză.

— Bravo! Eram de altfel sigur că aşa va fi... Pe mâine, deci. Şi, vezi, nu te trăda faţă de Ecaterina. Fii cât se poate de natural...

Călătoria durează cam trei ceasuri, adaogă.

7

în realitate, a durat mai puţin, dar n-am ştiut niciodată cât. Eram desigur extrem de obosit, pentru că - lucru care mi se întâmplă foarte rar - aproape nu închisesem ochii toată noaptea. Insomnie provocată, probabil, de convorbirea cu A.D.P. Trecuse de patru dimineaţa când am pus ceasul deşteptător să sune la 10,00. Dar nu cred că am adormit înainte de 6,00; soarele răsărise de mult şi strada începea să se însufleţească. Am ajuns în strada Fântânelor puţin înainte de amiază.

Am desfăcut distrat corespondenţa şi, la plecare, i-am spus Ecaterinei că voi petrece câteva zile la Sinaia, invitat de un prieten. Am încercat să par, cum îmi recomandase A.D.P., cât mai natural, dar din privirile bănuitoare ale Ecaterinei am înţeles că nu reuşisem s-o conving.

— La ce adresă în Sinaia? a început să mă descoase. Pentru că au

fost deja trei telefoane, şi le-am spus la toţi să telefoneze după ora 2,00, să vorbească cu dumneavoastră. Şi acum, ce am să le spun?

Am ridicat încurcat din umeri.

— Spune-le că am plecat la un prieten, să mă odihnesc, şi că îi rog să-mi telefoneze după trei zile.

— Şi dacă vă caută Maestrul?

— N-are să mă caute! am asigurat-o zâmbind, fără să-mi dau seama că mă trădasem.

Ecatcrina mă privi din nou sever în ochi, apoape cu duritate.

- — Yasăzică, v-a telefonat.

Am încercat să ies din încurcătură prefacându-mă că izbucnesc în râs.

— Pentru că orice ţi-aş răspunde n-ai să mă crezi, prefer să nu răspund deloc...

Apoi i-am strâns mâna cu căldură (ştiam cât este'de sensibilă la acest gest amical) şi am plecat. Dar cu cât mă apropiam de casă, cu atât mă umilea şi mă exaspera gafa pe care o făcusem. După ce mi-am pregătit valiza, am pus ceasul să mă deştepte la 3,00 şi m-am trântit pe pat. M-aş fi putut odihni cel puţin o oră dacă aş fi izbutit să adorm imediat. Şi atunci, probabil, n-aş fi auzit bătăile timide în uşă. Dar am recunoscut semnalul şi am sărit emoţionat din pat. în prag zâmbea Valeria şi, aşa cum era arsă de soare, dinţii păreau şi mai sclipitori.

— Am venit azi dimineaţă, pentru două zile, spuse. Şi am voit să-ţi fac o surpriză. Te-am căutat întâi în strada Fântânelor, dar mi-a spus Ecaterina că ai să pleci, sau ai plecat deja, la Sinaia... 4

— Plec într-o jumătate de oră. Vine o maşină să mă ia.

— Nu vrei să mă iei şi pe mine?

— Imposibil! am exclamat. Am să-ţi explic mai târziu de ce.

Părea atât de dezamăgită încât a trebuit să-i mărturisesc, măcar în parte, adevărul. I-am spus că A.D.P. a plecat, pe neaşteptate, acum patru zile; că se află într-o localitate, pe care se încăpăţânează să o păstreze secretă, dar că face asta, probabil, pentru că e vorba de o experienţă nouă, căci, -lucru pe care nu mi 1-aş fi putut imagina până acum câteva zile, A.D.P. *s-a apucat să scrie teatru!* Am subliniat cu emfază ultimele cuvinte, dar Valeria nu părea prea intrigată de această subită conversiune.

A

— In fond, mi-am întrerupt vacanţa pentru ca să te văd o jumătate de oră.

— Dar, ca să utilizez aceeaşi expresie, *în fond,* de ce-ai venit aşa, pe neaşteptate?

— îmi era dor de tine şi voiam să-ţi fac o surpriză...

Simţeam că stă să izbucnească în plâns şi am cuprins-o în braţe.

Din fericire, puţin timp în urmă am auzit bătăi în uşă.

— A venit să mă ia, i-am şoptit. Să nu te mire dacă nu ţi-l prezint.

Nu ştiu cine e, nici cum îl cheamă. Şi mi-a spus A.D.P. că n-are voie să vorbească.

Apoi am deschis uşa şi am tresărit dând cu ochii de el. Era într-adevăr foarte brun, aproape negru. Dacă 1-aş fi întâlnit pe stradă, n-aş fi crezut că e român. S-a înclinat uşor, şi m-a întrebat:

— Domnul Eusebie Damian?

— Eu sunt. Şi domnişoara este logodnica mea, Valeria Nistor.

S-a înclinat din nou, mai profund. Valeria îl privea fascinată, ca pe un prinţ oriental.

— Şi acum, scumpa mea, i-am spus, după ce-am îmbrăţişat-o, noi trebuie să plecăm. Te rog nu uita să pui cheia unde trebuie, am adăogat în şoaptă.

Maşina ne aştepta la colţul străzii. O maşină elegantă, aproape nouă; probabil o marcă străină.

— Cunosc dispoziţiile, i-am spus când tânărul a deschis portiera, indicându-mi din ochi locul, în faţă, alături de el. Maşina era încărcată cu diferite pachete, pături şi feţe mari de pernă umplute şi legate cu sfoară, ca nişte saci. După ce am ieşit din oraş am încercat, fără succes, să ghicesc direcţia pe care o luasem. Mi se închideau pleoapele de somn, şi probabil că puţin timp în urmă am adormit, pentru că am simţit palma tovarăşului meu bătându-mă uşor pe genunchi.

— îmi cer iertare, şoptii. Sunt foarte obosit, am avut o insomnie teribilă, până dimineaţa...

Tânărul clătină înţelegător din cap, apoi îmi arătă cutia care se afla între noi, făcându-mi semn s-o deschid. Erau două termosuri, două pahare, două ceşti şi câteva sandwichuri învelite în celofan. Am deschis unul din termosuri; era plin până în vârf cu cafea fierbinte.

— Nu se putea ceva mai nimerit! am exclamat umplându-mi ceaşca. Şi dumneata?

A clătinat zâmbind din cap, apoi, încruntându-se, şi-a ţintuit privirile în faţa lui, pe şosea. Maşina se apropia de un convoi de camioane; trebuia să-şi micşoreze viteza, şi asta părea că-l contrariază.

Totuşi, după ce-a văzut că-mi băusem cafeaua, s-a întors din nou, zâmbind, către mine, şi mi-a arătat celălalt termos. Am umplut un pahar cu apă.

— Dumitale nu ţi-e sete? 1-am întrebat întinzându-i paharul.

Nu-i era, şi 1-am golit eu, pe îndelete, îmi aduc aminte că, după ce-am pus la loc termosul cu apă, ceaşca şi paharul şi am închis cutia, mi-am lăsat uşor capul pe speteaza scaunului. Foarte probabil că am adormit din nou, şi m-a lăsat să dorm din nou cât maşina înainta încet în urma camioanelor. Dar când i-am simţit din nou palma lovindu-mi ferm genunchii, şi m-am trezit brusc, camioanele dispăruseră şi şoseaua se deschidea netedă în faţa noastră. Mi-am cerut din nou iertare şi am privit mirat peisajul; nu-l recunoşteam. Nu înaintam în orice caz spre Sinaia, aşa cum îmi închipuisem. Şoseaua şerpuia printre dealuri mărunte acoperite cu vii şi livezi de pruni. Ca să nu adorm din nou, am început să-mi înţep cu unghiile amândouă pulpele deodată. Şi totuşi, după cîtva timp m-am trezit că-mi mişcăm degetele, unul după altul, încercând să număr, în gând, până la o sută. Număram încă în clipa când tânărul a deschis portiera şi mi-a făcut semn să cobor. Alături de el 1-am recunoscut imediat pe Serdaru; era îmbrăcat într-o salopetă veche, decolorată.

— Nu vă simţiţi bine? mă întrebă Serdaru văzându-mă ieşind anevoie din maşină şi împleticindu-mă de la primii paşi.

— Mor de somn! Cad din picioare de somn! am repetat fără să mai încerc să zâmbesc. Şi mă întreb de ce... E adevărat, am avut o teribilă insomnie azi noapte, dar, oricum, tot am apucat să dorm câteva ceasuri... Şi am băut nu mai ştiu câte cafele.

— Aşa se întâmplă când schimbaţi, cum spuneţi dumneavoastră, bucureştenii, preciza clipind misterios din ochiul stâng, fără să înţeleg de ce, când schimbaţi aerul... Aici, o să vedeţi (şi iar îmi făcu semn cu ochiul), aici, e altfel de aer...

Am privit în jurul meu şi nu mi s-a părut că mă aflu într-o regiune de munte. Pe cât am putut recunoaşte în toropeala care mă stăpânea, colinele semănau mai degrabă cu movile de argilă şi nisip. Zăream, la oarecare distanţă, mai multe magazii, iar în depărtare, un coş de fabrică.

— De aici înainte sunteţi în grija mea, spuse Serdaru întinzând braţul şi arătându-mi camioneta la vreo 20 de metri, ascunsă între arbori. Drumul e prost, căci nu s-a terminat încă şoseaua. Trebuia să fie gata astă primăvară, dar nu ştiu prea bine ce s-a întâmplat şi s-au întrerupt lucrările. Şi, vă închipuiţi, adaogă, după atâtea ploi...

De-abia apropiindu-ne de camionetă mi-am dat seama că maşina cu care venisem dispăruse.

— Şi nici n-am apucat să-i mulţumesc! spusei.

— Nu face nimic, mă linişti Sedaru. O să-i mulţumiţi la miezul nopţii, după ultimul spectacol...

8

După cât îmi pot da socoteala, văzându-mă în ce hal de oboseală eram, A.D.P. mă lăsase să dorm până la 10,30. M-a trezit el, zguduindu-mă cu putere.

— Acum, somnoros sau nu, obosit ori odihnit, trebuie să te scoli!

S-a terminat partea'întâi, pentru marele public, ca să zic aşa; adică pentru întreaga Tabără. Fragmente din câteva drame istorice şi comedii scurte, într-un act. Toate admirabil jucate... Dar acum se pregăteşte partea a doua. Nu-ţi spun nimic, dar ai să vezi!...

Dormisem îmbrăcat pe un pat de campanie, într-o sală destul de spaţioasă, dar care nu era desigur un dormitor, pentru că, în afară de alte două paturi nu zăream decât lăzi, mici şi mari, butoaie şi saci. Era, probabil, o magazie, căci distingeam felurite mirosuri - de untdelemn,

de cutii de conserve, de pături şi rufarie curată. Deasupra uşii, atârna un singur bec, destul de slab. Când am ieşit, A.D.P. a căutat comutatorul, a stins lumina; apoi a aprins o lampă de buzunar şi mi-a luat braţul.

— Acum trebuie să umblăm cu mare băgare de seamă, mi-a şoptit.

In partea aceasta a Taberei, felinarele se sting la 10,45; doar timpul necesar ca fiecare spectator să ajungă la dormitorul lui.

Mă lăsam condus, neîndrăznind să-mi ridic privirile din conul de lumină al lanternei.

— Aici, pe dreapta, continuă Pândele, ai s-o vezi mâine, este sala de gimnastică. Aici au loc, de două ori pe săptămână, reprezentaţiile pentru marele public. Dar adevăratele spectacole sunt improvizate *extra muros,* în afara Taberei, într-o clădire ruinată şi părăsită de mulţi ani. A fost, mi-au spus, un fel de hangar pentru autocamioane şi cisterne; băieţii au recunoscut alături urmele atelierului de reparaţii şi

al unei pompe de benzină... Dar de acum înainte, adăogă Pandele, n-o să mai avem nevoie de lanternă. Ţine ochii închişi câteva clipe, şi apoi te obişnuieşti cu întunericul.

Am privit înfiorat în jurul meu. Nu mai văzusem de mult, departe de oraş, o noapte clară de august, fără lună, luminată doar de stele.

Foarte curând am început să disting departe, profilându-se pe cer, linia ondulată a dealurilor şi, mai aproape de noi, stâlpii de telegraf, câţiva plopi crescuţi la întâmplare, pe câmp, iar în faţă, la vreo câteva sute de metri, conturul unei clădiri bizare, căci părea alcătuită din mai multe blocuri, unul destul de înalt, celelalte retezate la diferite înălţimi.

— Când a izbucnit incediul, îmi explică Pândele, au sperat că-l vor putea stăpâni, şi s-au concentrat asupra porţiunii unde ştiau că sunt camioanele. De aceea au putut salva zidurile şi o parte din acoperiş.

Restul a ars mai mult sau mai puţin radical, după cum bătea vântul.

Dar, din fericire pentru Ieronim, a adăogat, a rămas în picioare scheletul de fier...

Am grăbit amândoi pasul, şi, cu cât înaintam, cu atât auzeam mai strident şi mai numeroşi greieri. Curând, ne aflam în dreptul ruinei.

— Ne aşteptau pe noi, şopti Pândele. Probabil că toţi ceilalţi sunt la locurile lor... Eusebiu. adaogă, să nu mă întrebi nimic; am să-ţi povestesc eu mai târziu. Este pur şi simplu extraordinar! Dar să fii foarte atent în timpul spectacolului, pentru că mă îndoiesc că vei înţelege de la început.

— Păcat că mă simt atât de obosit! Mă lupt cu somnul...

— Să te lupţi şi să-ţi învingi somnul, mă întrerupse Pândele. Este prea important - şi pentru dumneata şi pentru mine!

Nu mi-am dat seama de vastitatea ruinei decât după ce-am intrat.

S-ar fi spus că pătrundeam într-o peşteră, ai cărei pereţi îi ghiceam când aproape de noi, în dreapta şi în stânga noastră, când destul de departe, şi a cărei boltă se înălţa cu cât înaintam. Mi-am dat seama că înaintam între două şiruri de bănci, cele mai multe goale, dar ghiceam că, în urma noastră, băncile se umpleau, aproape fără zgomot, de spectatori rămaşi până atunci în întuneric, lipiţi de ziduri. Şi deodată cineva se apropie de noi şi şopti.

— Aici, Maestre. V-am rezervat două fotolii...

Am zâmbit, aşezându-mă; erau scaune de grădină, prevăzute cu perne. Deşi fotoliile noastre se aflau în al doilea rând, eram totuşi departe de scenă. Ne despărţeau poate zece, doisprezece metri de un podium slab luminat, care mi se părea că alcătuieşte scena. Sau, cel puţin, o parte de scenă, pentru că ghiceam în fund, între două cortine improvizate, primele trepte ale unui amfiteatru. Uneori mi se părea că, deasupra noastră, zăresc sclipind stelele. Iar

alteori simţeam o adiere de vânt şi parcă pereţii începeau să tremure de sus în jos, ca faldurile unei perdele. Când ochii mi se obişnuiseră cu spaţiile de întuneric, am descoperit în dreapta scenei un grup compact de umbre. Dacă n-aş fi fost atât de istovit, aş fi încercat să descifrez şi celelalte misterioase forme care, mi se părea, se însufleţeau pe rând în mai multe colţuri ale scenei.

Atunci, pe neaşteptate, am recunoscut vocea Niculinei, şi am tresărit, emoţionat.

— Ca şi altă dată, vom începe cu un exerciţiu de anamneză. Ne vom reaminti, aşa cum am învăţat să ne reamintim, rolul câtorva animale în istoria universală: lupoaica şi întemeierea Romei, asinul pe care a intrat Isus în Ierusalim, cămila Sfântului Nil, calul lui Napoleon...

— Atenţie! Atenţie! am auzit mai multe voci, pronunţând laolaltă, dar atât de perfect, cuvintele încât părea o singură puternică, polifonică voce. Atenţie! Aţi ghicit aluzia: este faimoasa expresie a lui Hegel: prin Napoleon, Spiritul Universal a intrat călare în Istorie.

— De data aceasta, continuă Niculina, povestea noastră începe cu uu catâr, dar nu se va încheia cu Hegel.

— Cu Georg Wilhelm Friedrich Hegel, rosti solemn Corul. Nu se va încheia cu el, cu marele Hegel.

— Povestea începe cu un catâr, reluă Niculina. Mai precis, istoria noastră, a românilor, începe cu un catâr. Căci despre acest catâr au scris doi mari istorici bizantini din secolul VI.

— Theophanes şi Theophylactus Simocatta... silabisi Corul.

— Iată ce spun, începu Niculina schimbându-şi pe nesimţite timbrul vocii. Era pe la anul 580. Hoardele avarilor prădau şi pustiau Imperiul Oriental...

Atunci a început să pâlpâie, parcă foarte departe, dincolo de amfiteatrul ascuns de cortine, o vâlvătaie roşie, şi s-au auzit murmure neînţelese, în care s-ar fi spus că se amestecau vocile şi strigătele multor mii de oameni, lamentaţii şi ţipete repede sugrumate.

— Dar Roma cea Nouă veghea! izbucni Corul. Imperiul Roman de Răsărit veghea! Bizanţul biruise şi de data aceasta somnul. "^

— Doi generali romani...

— Comentiol şi Martin...

— Doi generali şi-au ascuns legiunile în codrii munţilor Balcani...

De câteva clipe mi se părea că zăresc, în dreapta şi în stânga noastră, furişându-se pe lângă pereţi, un şir nesfârşit de umbre. Pândele îşi apropie capul de mine şi şopti:

— Sunt cei mai buni elevi ai lui Vladimir. Sunt toţi excelenţi înotători. Ai să-i vezi acum!...

— Şi într-o zi, continuă Niculina, sau poate era spre seară, înainte de căderea nopţii, legiunile s-au năpustit asupra avarilor. Şi, spun cei doi istorici bizantini, victoria ar fi fost sigură dacă...

— Amintiţi-vă! a strigat Corul cu un timbru metalic, ca de trâmbiţă. Amintiţi-vă de calul lui Napoleon!

— Victoria ar fi fost sigură dacă nu intervenea catârul.

— Ca toţi catârii, adaogă în şoaptă Corul, era împovărat. Purta de ceasuri, purta de zile şi nopţi, sarcina stăpânului...

— Povara se desprinse, reluă Niculina şi alunecă, fără ca stăpânul să observe. Şi atunci unul din soldaţi îi strigă din urmă, şi cu toată puterea, îi strigă să se întoarcă şi s-o ridice. I-a strigat: *Torna, torna, fratre!*

— I-a strigat cu toată puterea, scanda Corul, i-a strigat: *Torna, torna, retorna fratre!*

— Şi alţi soldaţi, continuă Niculina, au repetat chemarea - *Torna, torna, fratre!* - şi atunci

cei din fruntea coloanei au auzit strigătul...

— *Torna, torna, retorna fratre!* repetă Corul din ce în ce mai repede şi sacadat.

— Şi au crezut că s-a dat ordinul de retragere, continuă Niculina cu o voce turbure, parcă sugrumată de emoţie, şi s-au întors din drum, strigând şi ei: *Torna, torna, fratre!* şi s-a produs învălmăşeala...

De câtva timp mi se părea că visez, căci acea masă de umbre care se adunase începuse să se agite, murmurând *torna, torna, retorna fratre,* şi, îndreptându-se spre noi ca o singură, monstruoasă făptură, în câteva clipe cuprinse şi înghiţi Corul şi pe Niculina şi înainta cu zgomot surd de călcâie lovind tot mai ameninţător pământul. Mi s-a părut că dintr-un moment în altul voi fi surprins de acea caracatiţă uriaşă cu braţele ciuntite care se apropia tot mai repede de mine. Atunci am sărit în picioare, am început să strig *torna, torna, fratre!* şi, întorcând spatele scenei, am încercat să fug spre ieşire. Mi s-a părut că întreaga sală se golise şi spectatorii alergau, unii împingându-se din spate, alţii alături de mine. Dar nu-mi dau seama cât am alergat. Cred că nu reuşisem încă să ies din acel uriaş hambar, când m-am împiedicat şi am căzut.

9

— Probabil că mi-am pierdut cunoştinţa, am şoptit dând cu ochii de Serdaru.

— Dormeaţi atât de profund, încât Maestrul n-a mai încercat să vă trezească. Dar ce s-a întâmplat? mă întrebă.

Mă orbea lumina dimineţii şi-mi frecam în neştire ochii.

— Când am văzut mulţimea aceea năpustindu-se asupra noastră, şi am văzut cum fug toţi în jurul meu am încercat să mă salvez, şi am fugit şi eu...

Serdaru mă privea zâmbind.

— Făcea şi asta parte din spectacol. Dar nu fugeau către ieşire. Se răspândeau pe lângă pereţi ca să se poată furişa apoi spre scenă. Se pregătea tabloul II. Şi de-abia cu tabloul II începea adevăratul spectacol. Păcat, mare păcat!... Acum, vă las, adaogă. Duşul e pe coridor. Mă întorc într-un sfert de ceas.

Mă aflam într-un dormitor cu şase paturi, dar toţi ceilalţi se treziseră şi plecaseră demult, căci paturile erau făcute. Umilit de naivitatea şi oboseala mea, m-am spălat şi m-am îmbrăcat cât am putut de repede. Apoi am traversat coridorul şi am ieşit în curte.

— Bravo! m-a întâmpinat Serdaru cu, mi s-a părut, o sinceră bucurie. Trei minute mai devreme, e semn bun! Mi-au spus că puteţi lua ceaiul în sufragerie.

— Ce face Maestrul? 1-am întrebat cu oarecare sfială. Probabil că 1-a surprins zăpăceala şi prostia mea.

— îi pare şi dânsului rău. De altfel, o să-l vedeţi mai târziu, o jumătate de ceas înaintea prânzului. Acum lucrează, adaogă Serdaru coborând uşor glasul. E de necrezut cât a putut scrie aici, în ultimele trei zile.

în sufragerie, ne-am aşezat la o masă de lângă fereastră. Eram ameţit de intensitatea luminii. Curând, Niculina s-a apropiat de noi cu o tavă încărcată.

— îmi cer iertare, i-am spus înclinându-mă. Nu ştiu ce-am avut aseară. Probabil oboseala...

Niculina aşeză tava în faţa mea şi-mi strânse mâna.

— Ne pare rău şi nouă. A fost unul din cele mai reuşite spectacole din vara aceasta. Şi marea surpriză a fost, pentru noi toţi, dialogul dintre Hegel şi reprezentanţii istoriografiei contemporane. Spun surpriză, pentru că scena a fost introdusă în ultimul moment. Fusese

repetată în mare taină, în camera lui Ieronim...

Ceaiur nu era prea fierbinte, dar pâinea de casă, untul şi mierea mi s-au părut tot atât de bune ca în vremea copilăriei.

— Evident, interveni Serdaru, pentru că n-aţi asistat decât la primul tablou, nu puteţi înţelege că, în întregimea lui, spectacolul ilustrează modul de a fi al evenimentelor istorice şi totodată structura istoriografiei.

— Poate o să zâmbiţi, am îndrăznit prinzând deodată curaj, dar eu încă nu-mi dau seama de sensul spectacolului. De ce aţi început cu *torna, torna, fratre?*

Aşa cum mă aşteptam, s-au privit zâmbind unul pe altul.

— Explică-i tu, spuse Serdaru, că eşti mai meşteră.

— Dar de unde să încep? Să încep cu începutul... Vă aduceţi aminte din liceu ce importanţă are, pentru noi românii, mărturia cronicarilor bizantini: este primul document de limbă arhaică românească: de străromână. Şi faptul că strigătul *torna, reîorna, fratre!* a fost înţeles de întreaga armată, confirmă de asemenea prezenţa masivă a populaţiei, să-i spunem străromână, în secolul VI, în peninsula Balcanică.

Atunci mi-am dat seama că bluza era atât de transparentă încât i se întrevedeau în întregime sânii: probabil că Niculina nu purta *soutien-gorge.* Am roşit brusc şi mi-am plecat privirile în farfurie, din fericire mai rămăsese o felie de pâine şi puţin unt. Dar este probabil că atunci mi-a scăpat înţelesul câtorva fraze în legătură cu interpretările date de istorici şi filologi acestor trei cuvinte: *torna* (ori *retoma), fratre.*

— Acum, ceea ce este şi mai important, este pluralitatea semnificaţiilor acestui eveniment. Pe de o parte, o tragedie, înfrângerea unei armate romane - devine unul din cele mai preţioase şi mai exaltate documente ale istoriografiei româneşti. Pe de altă parte, documentul ilustrează admirabil precaritatea şi caracterul fortuit al istoriografiei: dacă acel catâr nu-şi pierdea povara, nu se putea dovedi existenţa atât de timpurie, în secolul VI, a străromânilor şi a limbii străromâne. Dar mai ales este revelatoare lumina pe care o aruncă asupra structurii evenimentului istoric în general: orice accident, oricât ar fi el de neînsemnat sau de ridicol, poate avea consecinţe considerabile pentru istoria unui popor sau, în anume cazuri bunăoară, nasul Cleopatrei - pentru un continent sau o civilizaţie.

— Dar, îndrăznii s-o întrerup, deşi n-am văzut urmarea, nu înţeleg cum aceste interpretări ale evenimentului istoric şi ale istoriografiei ar putea constitui subiectul unui spectacol dramatic.

Niculina privi cu înţeles spre Laurian.

— Cel mai bun lucru ar fi să-ţi povestească el tot ce-a urmat. Eu trebuie să mă duc; mă aşteaptă băieţii.

N-am înţeles prea bine ce mi-a povestit Serdaru, desigur nu numai din vina lui. Mă surprindeam câteodată cu gândul la Pândele, la neaşteptata lui inspiraţie literară, alteori revedeam bluza transparentă şi sânii Niculinei. Mai târziu, la Bucureşti, 1-am întrebat pe A.D.P., dar el văzuse altfel spectacolul şi nu înţelesese întotdeauna legătura dintre tablouri. Pe scurt, următorul tablou punea în scenă alte episoade celebre ilustrând rolul animalelor în istoria universală; căprioara care indicase hunilor ieşirea din bălţile Meotide; zimbrul pe care-l fugărise Dragoş, fundând astfel Principatul Moldovei. Apoi, în al treilea tablou, o serie de dansuri, pantomime şi cântece arătau ce admirabile capodopere folclorice au produs asemenea mituri şi legende. Iar al patrulea tablou ilustra, *cât se putea de dramatic,* a subliniat Serdaru, confruntarea între valorizarea artistică şi filozofică, pe de o parte, şi interpretarea istoriografică, pe de altă parte, a acelor evenimente exemplare.

— Bine, bine, 1-am întrerupt târziu. Toate acestea sunt cât se poate de interesante. Şi, pentru că spui dumneata, pot inspira chiar spectacole dramatice... Dar de ce-aţi ales tocmai această temă a istoriografiei şi a evenimentelor exemplare? Mi se pare o temă didactică, o problemă, în fond, minoră, periferică...

— Dimpotrivă, răspunse Serdaru cu un glas ferm şi, mi s-a părut, aproape patetic. Este problema cardinală a timpului nostru. Pentru că, *dacă Hegel are dreptate, suntem pierduţi!...*

Nu prea înţelegeam, dar 1-am lăsat să continue. Următorul tablou ilustra tocmai această confruntare cu Hegel. Dar mi-a fost peste putinţă să mi-o imaginez reprezentată, *pusă în scenă.* .. ,

— Trebuie să vă mărturisesc, recunoscu Serdaru, că eu nu 1-am citit pe Hegel. Nu cunosc decât fragmentele pe care ni le-a tradus şi comentat Ieronim. Dar cred că înţeleg *sistemul lui de gândire,* pentru că 1-am trăit de atâtea ori, în viaţa de toate zilele, şi mai ales 1-am retrăit repetând anumite spectacole sub direcţia lui Ieronim...Cel mai bun lucru ar fi să-l ascultaţi pe el, pe Ieronim Thanase, explicându-vă interpretarea hegeliană a Istoriei.

Mi s-a părut curios că acelaşi lucru mi 1-a spus şi Pândele în cursul aceleiaşi zile. Dar înainte de a mă conduce în camera unde lucra A.D.P., Serdaru mi-a arătat sala de gimnastică şi piscina Taberei. Am înţeles că el făcea parte din echipa antrenorilor sportivi ai uzinelor Uricani, iar Niculina şi „băieţii" lucrau în timpul verii, cu ansamblul dramatic al Taberei. Surpriza am avut-o la piscină. M-au impresionat eleganţa şi viteza cu care înotau câţiva din elevii lui şi faptul că nu păreau obosiţi nici măcar după ce-au repetat de mai multe ori cursa de 100 de metri. Dar încă nu ştiu ce să cred despre secretul acestor performanţe, secret pe care mi 1-a destăinuit Serdaru, cu rugămintea de a-l păstra pentru mine. (Pe drept cuvânt, de altfel; nu numai că nimeni nu 1-ar fi crezut, dar risca să-şi piardă slujba). Când descoperea vreun elev cu reale însuşiri, Serdaru îl ducea în faţa bazinului cu peşti de la intrarea Taberei şi-l îndemna să-i privească mult timp înotând, apoi să-şi închipuie - mai precis, să se lase purtat de imaginaţie, să viseze că, în piscină, elevul *îşi va purta şi el trupul cu aceeaşi uşurinţă şi spontaneitate ca un peşte.*

— Este un exerciţiu de autosugestie, i-am spus, aşadar un fel de rit magic.

— Este şi asta, dar secretul e mai adânc: este un exerciţiu de anamneză...

10

— Ca noi toţi, a remarcat A.D.P. în acea dimineaţă, băieţii abuzează de clişee. Dar de multe ori au dreptate: marele secret al tuturor tehnicilor, fiziologice şi spirituale, este anamneză.

Acum, la lumina amiezii de vară, mi s-a părut mai tânăr şi mai odihnit ca niciodată. Avea un teanc de foi scrise în faţa lui, pe birou, iar alături o mapă destul de voluminoasă, îmi pregătisem mai multe întrebări: Ce i-au spus la telefon şi de ce au venit să-l ia cu camioneta?

Care e povestea Niculinei? De ce-a pomenit de *Queste?* Ce-l face să creadă că viitoarele lui capodopere vor fi piesele de teatru? - şi altele de acest fel. Dar A.D.P. nu mi-a dat răgaz să-l întreb. A vorbit el aproape tot timpul; eu m-am mulţumit să răspund la întrebările lui. Am apucat, totuşi, să mă scuz pentru scena din noaptea trecută.

— M-a surprins şi pe mine, dar Ieronim o interpretează altfel; ai fost atât de impresionat de spectacol încât ai retrăit aievea retragerea dezastruoasă a cohortelor romane. Dar n-a fost o anamneză, ci o experienţă comparabilă unei posesiuni; de aceea nu te-ai deşteptat decât târziu, azi dimineaţă, şi ai ratat restul spectacolului. Aşa că, aş spune, iniţierea dumitale în acest fel de teatru a fost un eşec...

— Nici nu bănuiţi cât de rău îmi pare, am îngăimat.

— Nu face nimic, vor mai fi ocazii. Dar îmi pare rău pentru că, ratând spectacolul de aseară, tot ce-ţi voi spune sau vei citi aici (şi-mi arătă mapa şi foile scrise) despre posibilităţile teatrului ţi se vor părea simple consideraţii teoretice. Dar, în sfârşit, avem alte lucruri urgente de discutat...

Şi-a aprins ţigara (îl vedeam pentru prima oară fumând) şi m-a privit zâmbind.

— Cum merg lucrurile acasă? Ce face Ecaterina?

Am roşit, dar i-am mărturisit adevărul. S-a mulţumit să înalţe, râzând, din umeri; nu părea supărat. Am profitat de acea scurtă pauză şi i-am rezumat conversaţiile telefonice cu Ghiţă Horia.

— Da, am vrut să-l fac curios, ca să se dea peste cap şi să publice primul volum de *Teatru.*

— Dar când aţi avut timp?...

— Ca să scriu primul volum? m-a întrerupt foarte bine dispus. Nu 1-am scris încă, dar dacă voi putea rămâne aici, aşa cum doresc, încă două, trei săptămâni, îl termin, în orice caz, am deja destul material pentru tipar. Uite, aici, şi-mi arătă mapa, sunt vreo 200 de pagini, e drept scrise cu mâna şi nu prea multe rânduri pe pagină. Acest text constituie o lungă *Introducere* la o artă şi tehnică dramatică potrivită timpului nostru...

— Dar când?...încercai din nou să-l întreb.

— Eusebiu! m-a întrerupt cu un glas tainic, emoţionat. Ţi-am scris deja că e vorba de o experienţă decisivă pentru mine şi pentru dumneata. Tot ce-am să-ţi spun acum rămâne numai între noi. Ai să

vezi că e vorba de ceva extrem de important. *Introducerea* aceasta nu e scrisă de mine. Dar ea explică dramele pe care le scriu acum şi, în orice caz, trebuie publicată sub numele meu, ca să poată apărea repede şi, mai ales, să fie citită şi luată în serios. Dacă ar apărea sub numele autorului - ceea ce mă îndoiesc că ar fi posibil în momentul de faţă *Introducerea* aceasta ar trece neobservată. Evident, mai târziu, poate chiar la ediţia a doua, voi revela numele autorului. Chiar faptul că-ţi povestesc toate acestea şi că am să te rog să păstrezi cu cea mai mare atenţie manuscrisul original şi să mi-l înapoiezi printr-un curier îndată ce-l vei dactilografia, chiar faptul acesta arată, îmi place să cred, că nu e vorba de un plagiat.

Tăcu brusc, şi-şi stinse absent ţigara.

— Dar piesele pe care le scriu acum, reluă, sunt inspirate de această teorie a spectacolului dramatic, teorie pe care ai s-o cunoşti citind *Introducerea.* Spun „piese", la plural, pentru că, deşi pot fi citite şi reprezentate separat, îşi descoperă adevărata semnificaţie numai când sunt jucate în grup. Deocamdată, în primul volum vor fi patru sau cinci piese, dar seria va fi continuată în volumele următoare. Dacă aş fi fost tânăr, aş fi putut scrie 60-70 de piese, şi toate ar fi alcătuit laolaltă *o singură operă.*

Eram gata să-l întrerup, să-l asigur că are înaintea lui încă destui ani productivi, şi dacă reuşeşte să scrie patru, cinci piese în câteva săptămâni, va putea scrie 60, 70 în următorii cinci ani. Dar n-am apucat să rostesc un singur cuvânt.

— Ideea acestui fel de literatură dramatică, a continuat, am avut-o chiar în noaptea când am ajuns aici, după ce-am asistat la primul spectacol. Pe scurt, îţi pot spune că atunci am înţeles, ca într-o străfulgerare, sensul multor întâmplări din viaţa mea. Apoi, chiar în noaptea aceea, stând de vorbă cu Ieronim Thanase, autorul manuscrisului (şi-mi arătă din nou mapa), m-am convins că experienţa mea nu constituie o excepţie. *Oricine, orice spectator, orice cititor,* sublime cuvintele, poate avea o revelaţie similară. Atunci mi-am dat seama de importanţa acestui tip de spectacol pentru toţi contemporanii noştri, din toate ţările şi din toate

continentele.

Se opri o clipă, mă privi adânc în ochi, apoi rosti cu gravitate.

— Dragul meu, în zilele noastre, spectacolul este singura noastră şansă de a cunoaşte *libertatea absolută,* şi acest lucru se va adeveri şi mai mult în viitorul apropiat. Precizez: *libertatea absolută,* pentru că n-are nimic de-a face cu libertăţile de ordin social, economic sau politic.

— Este pur şi simplu extraordinar! am şoptit, brusc emoţionat.

— Ai să te convingi şi dumneata, şi poate mai curând decât te aşteptai. Dar despre toate astea o să mai stăm de vorbă... Deocamdată, iată ce te rog. Dacă nu ai nimic contra, o altă maşină, nu cea cu care ai venit - te va duce mâine după-amiază la Bucureşti, îţi voi încredinţa manuscrisul *Introducerii,* şi am să te rog să-l dactilografiezi cât vei putea de repede, fără ca cineva să-şi poată arunca ochii pe original.

Dacă telefonează Ghiţă, răspunzi că prepari^pentru tipar *Introducerea* şi îi indici, aproximativ, numărul de pagini, îl asiguri că foarte curând, poate într-o săptămână, vei primi şi manuscrisul primei piese. Dacă îţi cere detalii despre *Introducere,* îi spui că am intitulat-o *Introducere la o dramaturgie posibilă.*

— Interesant titlu, am spus. Dar nu mai puţin enigmatic...

M-a privit din nou cu căldură, zâmbind. Dar era un zâmbet melancolic, aproape trist.

— Este într-adevăr enigmatic, pentru că nu îndrăznesc, încă, să spun mai mult. Vorbeam adineaori de anamneză. Au fost multe evenimente importante în viaţa mea, evenimente de care îmi aduceam destul de bine aminte; deşi, cum îţi spuneam, de-abia acum câteva zile, după primul spectacol, le-am înţeles sensul - şi încă nu la toate. Dar, mi-am dat seama de curând, există un eveniment extrem de important în viaţa mea de care nu-mi amintesc aproape nimic, îmi aduceam foarte vag aminte de acel Crăciun 1938, petrecut la Sibiu. Până acum câteva zile nu puteam bănui că atunci s-a întâmplat *ceva; ceva* care mi-a schimbat radical viaţa...

A tăcut brusc, şi a scos pachetul cu ţigări din buzunar.

— Vasăzică, am început cu o ne-nţeleasă emoţie, v-aţi convins că Laurian Serdaru...

— Nu e numai asta, a continuat. Este şi faptul că de atunci, după experienţa de la Sibiu, am renunţat definitiv la teatru. De atunci n-am mai scris decât romane şi nuvele. De ce? m-a întrebat privindu-mă în ochi. Ce alt scriitor a renunţat la vocaţia lui după un prim eşec? Şi, în fond, nici nu era vorba de un eşec, pentru că piesa a fost scoasă de pe afiş înainte de premieră. Dacă ar fi fost jucată, poate ar fi avut succes, sau poate n-ar fi avut. N-are importanţă. Aş fi scris o altă piesă, aş fi continuat. *De ce interesul meu pentru teatru a încetat brusc şi definitiv după întoarcerea de la Sibiu?*

S-a întrerupt, ca să-şi aprindă ţigara. Mi s-a părut că e emoţionat şi-i tremură uşor mâna.

— Am crezut de atunci că *Orfeu şi Euridice* este o piesă proastă, ratată, şi n-am avut niciodată curiozitatea s-o recitesc... Dar nu ştiu ce mi-a venit, şi după ce mi-a telefonat Niculina am căutat manuscrisul şi 1-am pus în valiză. Ei bine! a exclamat, am recitit-o de două ori, şi piesa nu mi se pare deloc proastă. Este, evident, o piesă de tinereţe, cu defectele caracteristice începătorilor. Dacă aş fi continuat, aş fi scris din ce în ce mai bine. Aş fi fost astăzi, nu mă sfiesc să spun, un *mare* autor dramatic. Dar a intervenit ceva, ceva de care nu izbutesc să-mi aduc aminte, dar care a jucat rolul unui traumatism. De atunci...

A făcut brusc şi şi-a întors capul spre fereastră. Mă întrebam ce i-aş putea spune, cum aş putea schimba subiectul fără ca să-l mâhnesc.

— Nu încape îndoială, reluă cu un glas mat, neutru, că acel incident traumatic s-a produs în urma întâlnirii cu Euridice, vreau să spun cu artista care juca rolul lui Euridice, cu mama lui Laurian. Că această întâlnire a avut loc, şi că ea s-a dovedit foarte importantă în viaţa tinerei artiste, o dovedesc cele două însemnări, mai ales a doua însemnare, scrisă cu creionul. Dar nu izbutesc să înţeleg de ce nu-mi aduc aminte nici măcar de figura Euridicei. Foarte probabil, era o femeie frumoasă; uită-te la Laurian. Cum a fost posibil *să uit* tot?! O asemenea amnezie îşi are desigur o cauză profundă. Dacă aş utiliza terminologia mitologică, aş spune că amnezia mea exprimă într-un fel cât se poate de concret moartea Euridicei. Pentru mine, Euridice *a murit definitiv,* aşa cum ea n-a murit niciodată pentru Orfeu, nici după ce rămăsese pentru totdeauna în Infern. Dar dacă interpretarea asta e corectă, înseamnă că atunci, în iarna lui 1938, eu n-am văzut în acea tânără artistă întruchiparea Euridicei, am văzut pe altcineva, ^ar, mă tot întreb, *pe cine?*

— într-adevăr, *pe cine?* am repetat în şoaptă, emoţionat.

Am tresărit amândoi auzind clopoţelul care ne chema la masă.

11

De-abia în maşina care m-a adus a doua zi la Bucureşti am * încercat să recapitulez toate întâlnirile şi descoperirile din ultimele 24 de ceasuri. Pe măsură ce mi le aminteam, îmi dădeam seama că multe din nedumeririle pe care sperasem să le lămuresc rămăseseră nedezlegate. De câte ori mă pregătisem să-l întreb dacă ghicise şi el secretul rochiei-garderobă a Niculinei, A. D. P. îmi tăia vorba: părea obsedat de problemele spectacolului şi ale anamnezei. Doar odată mi-a spus, în treacăt:

— Pentru ei, costumele simbolizează, dar în acelaşi timp realizează, diferitele modalităţi şi situaţii ale omului. De câte ori dezbracă un costum, actorul se eliberează de un anumit mod de a fi. Au învăţat tehnica aceasta de la Ieronim...

Cum nu văzusem decât un singur tablou, nu ştiu ce alt costum va fi îmbrăcat Niculina. în noaptea aceea, absent şi somnoros cum eram, n-am putut să-mi dau seama dacă purta rochia-garderobă. A doua zi, în Tabără, avea o bluză transparentă şi o fustă lungă, iar pe seară, un fel de şalvari din mătase albastră. Mi s-a părut curios, în maşină, că nu-mi aminteam precis nici coafura nici culoarea părului. Ca şi cum mi-ar fi citit gândul, tânărul de lângă mine spuse:

— Niculina îşi schimbă în fiecare zi coafura...

— Dar chiar şi culoarea părului? 1-am iscodit.

— Când vrea, îşi schimbă şi culoarea părului. Dar n-o schimbă în fiecare zi...

Ca şi toţi ceilalţi elevi ai lui Serdaru, tânărul părea îndrăgostit de Niculina. Ghiceam în privirile lui o adoraţie totală, ca în faţa unei zeiţe.

— Care o fi culoarea ei adevărată? 1-am întrebat încercând să zâmbesc...

— Serdaru spune că, atunci când a cunoscut-o, era blondă. Dar acum, de obicei, culoarea e castanie, şi uneori bate în roşu.

— Curios! am şoptit.

Şi, ca să pun capăt conversaţiei, am deschis iar carnetul şi am început să-l răsfoiesc, ca şi cum aş fi căutat o anumită însemnare.

„Dacă Hegel are dreptate, citii la întâmplare, atunci suntem pierduţi".

Notase fraza îndată după masă. Când, curând după aceea, i-am repetat-o lui Ieronim Thanase, mi-a spus:

— E adevărat. De aceea trebuie să-l corectăm pe Hegel şi să-i ducem gândul mai departe...

Nu mi-l închipuisem aşa cum era: încă tânăr, foarte frumos - de o fumuseţe severă,

romantică -, înalt, voinic şi totuşi paralizat în fotoliu, cu cele două bastoane lângă el. Dar când am intrat împreună cu A.D.P., ne aştepta în picioare. Numai după ce mi-a strâns puternic

mâna s-a reaşezat, sprijinit de doi tineri. Din fericire, în ultimul moment, înainte de a ajunge în faţa camerei lui, A.D.P. mă anunţase, coborând glasul, că Ieronim e pe jumătate paralizat.

— E din vina mea, mi-a spus la un moment dat Ieronim. Undeva, am făcut o greşeală; undeva, nu ştiu unde, într-un rol pe care 1-am jucat anapoda, într-o punere în scenă eronată, nu ştiu... Dar când voi descoperi cauza - pentru că doctorii îşi tot bat capul de un an, şi nu-i dau de rost -, când o voi descoperi, tămăduirea vine de la sine. Arta dramatică, domnule Damian, redevine ce-a fost la început, o artă magică! exclamă şi izbucni într-un râs neaşteptat de tineresc. Să fii cu băgare de seamă, căci multe ţi se pot întâmpla!...

Apoi, cu un alt glas, dar tot atât de seducător, m-a rugat să-i descriu cât mai amănunţit experienţa din noaptea trecută. După câtva timp, profitând de faptul că Niculina şi Serdaru intraseră aducând cafelele, i-am amintit de Hegel. S-a schimbat deodată la faţă, parcă ar fi fost luminat de o flacără interioară.

— Ce destin extraordinar! a izbucnit. Să rămână neînţeles aproape o sută de ani, şi apoi să fie descoperit, ridicat în slavă, consacrat drept cel mai mare gânditor de la Aristot încoace, şi tocmai cei care cred că 1-au înţeles mai bine să ne împiedice, prin exegezele lor, să-i descifrăm mesajul, să ne împiedice, deci, să-l completăm, să-l depăşim. Pentru că, dacă toată lumea e de acord că Hegel era *într-adevăr* convins că în orice eveniment istoric se manifestă Spiritul Universal - toţi exegeţii interpretează această idee într-un mod simplist, şi anume: trebuie să acceptăm evenimentele istorice, manifestările concrete ale Spiritului Universal, chiar în cea mai monstruoasă expresie a lor, bunăoară în crematoriile de la Auschwitz: să le acceptăm şi să le justificăm: dacă au avut loc, dacă s-au realizat în Istorie, înseamnă că sunt raţionale şi, deci, justificate sau justificabile.

Se întrerupse brusc şi, întorcându-se către Laurian şi Niculina, îi întrebă:

— Cine mi-a făcut astăzi cafeaua? Ca să ştiu ce ierburi mi-aţi pus:

mătrăgună sau busuioc?

— Eu am făcut-o, mărturisi Niculina zâmbind. Dar de ce întrebi?

Se simte gustul mătrăgunei?

— Ah! Circe, neîntrecută vrăjitoare! exclamă în glumă Ieronim, parodiind probabil emfaza vreunui elev din primul an de Conservator.

Niculina aşteptă câteva clipe, privindu-l cum îşi soarbe cafeaua, apoi începu să recite, aproape în şoaptă.

— *Quel grand miracle! quoi sans etre ensorcele; tu m'as bu celte drogue! Jamais, ă grand jamais, je n'avais vu mortel resister â ce charme... II faut qu'habite en toi un esprit invincible. C'est donc toi qui serais l'Ulisse aux miile tours? Odiseea,* cântul X, adaogă, traducerea lui Victor Berard.

— Păcat că nu ştim greceşte, ca să te ascultăm recitându-ne în original, vorbi Ieronim, mi s-a părut, cu oarecare melancolie. Dar să nu crezi, adaogă, întorcând capul către mine, că am uitat ce voiam să spun. Voiam să spun că ideea lui Hegel poate fi înţeleasă şi altfel. Eu, în orice caz, *îndrăznesc să-l înţeleg altfel,* şi să-l corectez. De acord, fiecare eveniment istoric constituie o nouă manifestare a Spiritului Universal; dar asta nu înseamnă că trebuie doar să-l înţelegem şi să-l justificăm. Trebuie să mergem mai departe: să-i descifrăm *semnificaţia lui simbolică.* Pentru că orice eveniment, orice întâmplare cotidiană comportă o semnificaţie simbolică, ilustrează un simbolism primordial, trans-istoric, universal... Cred că aţi auzit pentru

a suta oară! exclamă adresându-se Niculinei şi lui Laurian, şi izbucni în râsul lui de adolescent. Iar dumneavoastră Maestre, aţi întâlnit, sau veţi întâlni, ideile acestea aproape în fiecare pagină a *Introducerii.*

— Eu sunt de vină, m-am scuzat, pentru că v-am pus întrebarea...

— Nu e vina dumitale. Repetarea şi necontenita reformulare a acestor gânduri constituie, pentru mine, mai mult decât o voluptate intelectuală. Nu se compară cu emoţia estetică a recitării unui poem.

îmi place s-o compar cu efectul pe care-l produce, în sufletul unui credincios, recitarea rituală a marii or rugăciunii, mai ales a rugăciunii dintâi, *Tatăl nostru...* Deci, ca să revin la *adevărata* interpretare a evenimentelor istorice, şi ca să conclud, îmi place să-mi repet de câte ori am prilejul, să repet într-un mod oarecum *ritual,* că descifrarea semnificaţiilor simbolice secrete, ale evenimentelor istorice, poate constitui o *revelaţie,* în sensul religios al termenului. De altfel, acesta este ţelul tuturor artelor.

— Văzându-mă că privesc absent şoseaua care se întindea în faţa noastră, tânărul încercă să continue conversaţia.

— Dar nici Serdaru nu se lasă mai prejos, spuse zâmbind. L-aţi văzut cum înoată?

— Nu, pe el nu 1-am văzut. Ieri, la piscină, v-am văzut doar pe dumneavoastră, elevii lui...

— Serdaru Laurian, rosti solemn, înoată ca un peşte!

— Chiar atât de repede ca peştele? l-am întrebat în glumă.

— Nu la piscină, se înţelege. Cât ar fi ea de mare - şi piscina Taberei nu e mare - apa stă în piscină ca într-un borcan; n-are curenţi, n-are valuri. Dar să-l vedeţi pe Serdaru înotând în Olt sau în Dunăre:

taie apa ca o zvârlugă! Nu vă mai spun de Marea Neagră, adaogă zâmbind misterios. Nu-i place să povestesc ce s-a întâmplat atunci, la Eforie. Şi nu povestesc. Dar cu dumneavoastră este altceva... Eu sunt, cum spune chiar Serdaru, mâna lui dreaptă. Până anul trecut, când s-a logodit, mă lua pretutindeni unde era angajat ca instructor.

Am înţeles că, acum trei ani, se aflau împreună la Eforie. O dată, târziu după miezul nopţii, Serdaru 1-a deşteptat şi, facându-i semn să calce în vârful picioarelor, au ieşit din dormitorul coloniei şi au coborât pe plajă.

— Am să-ţi arăt ce-am învăţat chiar acum, în noaptea asta. Dar îţi arăt numai ţie...

Apoi a intrat în mare şi, pentru că talazurile se înălţau, rostogolindu-se unul după altul, Serdaru s-a zvârlit sub ele şi, câteva clipe în urmă, a ieşit la suprafaţă, la vreo 10-12 metri, şi i-a făcut semn cu mâna. Cunoscându-i măiestria, băiatul n-a fost prea impresionat şi se întreba chiar de ce-l trezise din somn. Dar şi-a dat repede seama că Serdaru plonjase din nou, şi a aşteptat să vadă cât timp rămâne sub apă. După vreun sfert de ceas i s-a făcut frică şi a început să se plimbe pe plajă, întrebându-se dacă n-ar trebui să anunţe poliţia maritimă, în cele din urmă, convins că i se întâmplase un accident - pentru că trecuse aproape un ceas de când îl zărise facându-i semn cu mâna - a anunţat poliţia. O motoscafa, cu farurile aprinse, a început să-l caute la vreo sută de metri distanţă de plajă. Curând au stins farurile, pentru că se luminase de ziuă. La un moment dat 1-au zărit, departe, în larg, înotând voiniceşte, şi atât de repede încât nu le venea să-şi creadă ochilor.

— îmi pare rău, s-a scuzat după ce s-a suit în motoscafa. Nu mi-am dat seama că ajunsesem atât de departe.

— De altfel, reluă tânărul, coborând glasul, Serdaru spune că unii din strămoşii noştri au fost peşti. Dar mie nu-mi vine să cred...

Deci, mi-am spus, din nou acelaşi lucru: anamneză prin gesturi, prin incantaţii, prin spectacol. Cum spunea Ieronim, acesta: este scopul tuturor artelor: să reveleze dimensiunea universală, adică semnificaţia spirituală a oricărui obiect, sau gest, sau întâmplări, cât ar fi ele de banale sau ordinare.

— Dar prin spectacolul dramatic, adăogase, descifrarea semnificaţiilor simbolice, deci religioase, ale evenimentelor, de orice fel, poate deveni un instrument de iluminare, mai precis: de mântuire a mulţimilor...

— De aceea îţi spuneam azi dimineaţă, interveni Pândele întorcându-se către mine, îţi spuneam că acest fel de a practica arta dramatică este astăzi, singurul mijloc de a dobândi libertatea absolută...

Eram entuziasmat şi totodată nedumerit. Fără să-mi dau seama că aş putea fi judecat mai puţin inteligent decât socotesc că sunt, le-âm mărturisit, foarte sincer.

— Dar eu tot nu văd ce legătură are Hegel cu acest fel de artă dramatică!...

Am răsuflat uşurat auzindu-l pe Ieronim râzând parcă mai surescitat ca niciodată. A ridicat unul din bastoane în aer, şi 1-a clătinat, parcă ar fi voit să anunţe că se pregăteşte să spună ceva foarte important.

— Bravo! a strigat. Ai perfectă dreptate şi îţi mulţumesc că mi-ai atras atenţia. Pentru că tocmai acest punct, capital pentru discuţia noastră a fost lăsat deoparte. Evident, îi reproşez lui Hegel că s-a poticnit la ecuaţia: eveniment istoric egal o nouă manifestare a Spiritului Universal, în loc să ducă analiza mai departe şi să dezvăluie semnificaţiile simbolice ale evenimentelor şi întâmplărilor. Dar această dezvăluire sau descifrare a simbolismului, care sparge coaja întâmplărilor cotidiene aparent banale şi *le deschide spre universal* acest exerciţiu spiritual nu este decât arareori accesibil omului din zilele noastre. Revelarea semnificaţiei simbolice a gesturilor, acţiunilor, pasiunilor şi chiar a credinţelor noastre, se obţine participând la un spectacol dramatic *aşa cum îl înţelegem noi* - cuprinzând adică dialoguri, dans, mim, muzică şi acţiune, sau dacă vrei „subiect".

Numai după experienţa câtorva spectacole de acest fel, spectatorii vor reuşi să descopere semnificaţiile simbolice, transistorice, *ale oricărui* eveniment sau incident cotidian.

— într-un cuvânt, interveni Pândele, spectacolul dramatic ar putea deveni, foarte curând, o nouă escatologie, sau o soteriologie, o tehnică a mântuirii.

— Evident, spuse Ieronim, numai că asemenea termeni nu trebuiesc niciodată pronunţaţi pentru că, în zilele noastre, sunt descalificaţi.

Escatologie şi soteriologie aparţin vocabularului aşa-ziselor ideologii obscurantiste...

— Şi am putea fi acuzaţi nu numai de superstiţie şi obscurantism, interveni surâzând Niculina, ci chiar şi de magie neagră...

Ieronim o privi, prefăcându-se surprins, şi izbucni din nou în râs.

— Ia uitaţi-vă cine vorbeşte! exclamă.

12

Am regăsit ideile lui Ieronim citind, chiar în acea noapte manuscrisul *Introducerii.* Dar pe măsură ce citeam, îmi dădeam seama că argumentul era mult mai complex şi mai nuanţat. Thanase amintea originile magice ale artelor, descria amănunţit mai multe tehnici gimnice şi psihofiziologice şi arăta rolul lor în istoria spectacolului dramatic. Mă întrebam care va fi reacţia cititorilor, şi mai ales a criticilor dramatici şi a istoricilor literari. Dar, în fond, mă interesa un singur lucru: *ce va crea* A.D.P., inspirându-se din aceste teorii, şi ce se va întâmpla cu el, omul, obsedat cum părea a fi de taina celor trei zile de Crăciun, petrecute la Sibiu, în 1938.

Din fericire, Ecaterina s-a arătat mai înţelegătoare decât mă aşteptam. M-a întrebat doar cum se simte A. D. P. şi dacă are cineva grijă de el.

— Mi-a telefonat azi dimineaţă, a adăogat fără să-şi ascundă satisfacţia. Mi-a spus ce rufarie şi ce haine să-i pregătesc. Şi aseară, târziu, a venit motociclistul, nu băiatul acela tânăr, care a fost prima oară, un altul, şi i-am dat valiza...

în birou, am parcurs corespondenţa şi, conform instrucţiunilor lui A.D.P., am clasat scrisorile în două dosare: cele urgente, la care voi răspunde mai târziu, şi toate celelalte. Apoi m-am apucat să dactilografiez *Introducerea.* Am lucrat până seara, şi când o auzeam pe Ecaterina intrând ca să-mi aducă tava cu dulceaţă şi cafea şi, mai târziu, o farfurie cu fructe, acopeream manuscrisul lui Thanase cu o pagină dactilografiată din *Memorii.* La plecare, am strâns tot materialul în servietă şi 1-am luat cu mine acasă.

A doua zi am ajuns în strada Fântânelor mult înainte de amiază, sigur că Ecaterina îmi va pregăti inimitabila ei omletă. Eram hotărât să termin cât mai repede dactilografierea *Introducerii;* precautiunile pe care trebuia să le iau ca să păstrez secretul deveneau iritante. Pe seară, ajunsesem la pagina 168 a manuscrisului, îmi rămâneau de dactilografiat încă vreo 40 de pagini. Mă bucuram de pe acum de bucuria lui A.D.P. când va auzi de performanţa mea. Dar nu mi-a telefonat nici a treia zi, după ce bătusem la maşină ultima pagină şi mă pregăteam să încep a doua revizuire a întregului text: 99 de pagini. I-aş fi dat eu vestea dacă aş fi ştiut numărul de telefon al Taberei. M-a ispitit o clipă gândul să-l anunţ pe Ghiţă Horia, dar m-am răzgândit pe loc: va fi şi mai surprins când mă va chema el la telefon. Am hotărât, în orice caz, să-mi iau o zi de vacanţă. Am anunţat-o pe Ecaterina că nu voi veni a doua zi. Dacă telefonează Maestrul, să-i spună că am terminat ce mi-a cerut şi că aştept instrucţiuni.

Am rămas în pat mai târziu ca de obicei. Apoi, după un prânz de zile mari la Casa Oamenilor de Ştiinţă, m-am întors agale pe bulevard, până acasă, îmi făgăduisem să încep volumul II din Saint-Simon. Mă pregăteam să-mi scot haina şi pantofii, şi să îmbrac o pijama de casă, când am auzit soneria. După o scurtă ezitare m-am apropiat de uşă şi am deschis. Un bărbat între două vârste, cu părul rar, blond-spălăcit lipit de craniu, mi-a întins mâna zâmbind.

— Emanoil Albini, spuse. Mi-am îngăduit să vin la această oră pentru că ştiam că vă găsesc singur. D-ra Valeria nu se întoarce decât mâine seară.

Am roşit, încurcat, şi i-am arătat fotoliul. Apoi m-am aşezat la birou şi 1-am privit întrebător.

— Nu prea înţeleg despre ce este vorba. Ceva în legătură cu Valeria?

Mi s-a părut că ar fi vrut să râdă, dar n-a reuşit.

— Nu, nu! exclamă. D-ra Valeria Nistor profită de ultima zi de plajă... Şi, recunosc, o invidiez...

Băgă automat mâna în buzunarul de la piept şi scoase o tabacheră de argint.

— Pot aprinde o ţigară? întrebă cu o exagerată politeţe. Am aflat că dumneavoastră nu fumaţi. Dar nu se ştie niciodată ce poate aduce ziua de mâine. Aţi văzut pe Maestrul Pândele...

Fără să-mi dau seama, am tresărit.

— Dar cum aţi aflat?

— Ştie toată lumea!... *Âpropos,* ce mai face Maestrul?

— Lucrează. Scrie zi şi noapte. Este pur şi simplu extraordinar!...

Mă privea fix, cercetător, dar fără severitate. Aveam impresia că mă cântăreşte; încă nu ştia în ce categorie de „oameni fără trecut şi fără viitor" să mă claseze.

— Un nou roman? Urmare la *Roata morii,* pe care o aşteptăm toţi de 30 de ani?

De data aceasta 1-am privit eu cu mirare.

— Dar A.D.P. n-a spus nicodată că va scrie o urmare la *Roata morii.* De altfel, nici nu văd cum ar putea avea o urmare, dat fiind că amândoi eroii au murit; mai precis, Manole dispare după moartea Otiliei, dar felul în care dispare echivalează cu o moarte...

Albini zâmbi, parcă mi s-a părut, cu un oarecare efort.

— Poate că mă înşel eu, începu. Dar în orice caz, acesta este doar un amănunt fără importanţă. Important este faptul că tovarăşul Horia are dreptate anunţând, pe foarte curând, un volum de *Teatru...*

— Nu e nici un secret. Dimpotrivă, A. D. P. e încântat de publicitatea organizată de Ghiţă Horia. îşi dă seama ce senzaţie va face vestea că în curând.va apare un volum de *Teatru...*

— Este ca şi cum s-ar fi aflat deodată în Paris, în 1922-27, că Marcel Proust scrie o piesă de teatru...

L-am privit uluit, cu o oarecare teamă; dar n-am avut timp să caut un răspuns.

— ...Şi, după toate aparenţele, continuă Albini, se complace la Tabăra Bolovani, în tovărăşia „băieţilor" şi a lui Ieronim Thanase.

— Este un mediu care-l stimulează. Cum n-a mai scris teatru din tinereţe...

— De la *Orfeu şi Euridice,* m-a întrerupt Albini. Avea atunci 32, 33 de ani...

— Exact, am repetat roşind uşor, de la *Orfeu şi Euridice.* Dar de data asta e vorba de altceva. E vorba de un nou fel de a scrie teatru. Şi prezenţa acelui grup, ca să nu-i spun trupă, a lui Ieronim îl stimulează.

Ştiţi poate şi dumneavoastră că tinerii aceştia încearcă, de câţiva ani, tot felul de experienţe teatrale. Concepţia lor despre spectacol este extrem de îndrăzneaţă şi de originală...

— Sper că aveţi dreptate, m-a întrerupt Albini. Dar nu este vorba despre asta. E vorba de gruparea lui Thanase. Sunt, printre ei, câteva personagii curioase; ca să nu zic suspecte, adaogă.

— în ce sens „suspecte"? 1-am întrebat intimidat.

— în sensul propriu şi cel mai banal, al cuvântului. Elemente nesigure, tineri exaltaţi, lipsiţi de maturitate, victime uşoare ale oricărei ideologii desuete şi primejdioase. Dar, în sfârşit, asta n-ar fi prea grav.

Ce mi se pare, dacă nu grav, cel puţin riscant, este interesul pe care-l arată Maestrul acelei perechi destul de misterioase, Serdaru şi Niculina.

— Sunt amândoi orfani! am exclamat cu fervoare, îşi caută tatăl.

De altfel, datorită acestui fapt - căutarea tatălui - i-a cunoscut A.D.Pandele. L-a impresionat profund dorinţa de a-şi identifica tatăl.

Bunăoară, Niculina...

— Pentru că ai adus dumneata vorba, începu Albini stingându-şi meticulos ţigara, trebuie să-ţi spun ceea ce va descoperi şi Maestrul, într-o zi mai mult sau mai puţin apropiată. Niculina a fost, dacă nu cumva mai este şi acum, o mare curvă. Ani de zile s-a culcat cu cine a trebuit şi cum s-a nimerit. De aceea n-a putut obţine nici un loc permanent, la nici un teatru.

— îşi caută tatăl! am repetat încurcat, căci îmi dădeam seama că roşisem, îl caută de cinci ani!..

Albini mă privi din nou cu o exagerată mirare, apoi faţa i se lumină - parcă ar fi fost gata să izbucnească în râs.

— Dumneata suferi de insomnie? mă întrebă.

— Foarte rar. O dată la câţiva ani... Şi acum câteva zile...

— Felicitările mele! Eu sufăr de insomnii din tinereţe. Acum m-am învăţat; nu mai încerc să mă vindec, şi nu mai iau somnifere. Am ajuns să cred că şi insomnia îşi are finalitatea ei, pe care specialiştii n-au izbutit încă s-o descopere, în cazul meu, totuşi, cred că am înţeles:

insomniile îmi îngăduiesc să citesc cărţi pe care altminteri nici nu le-aş fi deschis. Aşa se face că, de câţiva ani, îmi petrec o parte din noapte citind texte gnostice şi cărţi despre gnosticism.

Probabil că a surprins nedumerirea din privirile mele, pentru că a precizat.

— Ştiţi, sectele acelea orientale, unele precreştine, altele creştine, dar eretice...

— îmi amintesc foarte vag, m-am scuzat, în fond, nu cunosc nimic precis...

— Acesta era şi cazul meu, până acum trei, patru ani, când mi-a căzut în mână cartea lui Hans Leisegang despre gnosticism şi m-a fascinat. M-a interesat mai ales sistemul unui mare gânditor gnostic, Valentin. Şi, ascultându-vă adineaori vorbind despre Niculina *care-şi caută tatăl,* mi-am adus aminte despre explicaţia pe care o dă Valentin creaţiei Universului şi a prezenţei răului în lume. Tragedia a început, spune Valentin, când *Sophia...* Dar nu vă plictisesc cumva? mă întrebă brusc.

— Dimpotrivă, dimpotrivă! am exclamat cu o exagerată fervoare.

— Tragedia a început când *Sophia,* adică înţelepciunea, a fost orbită de dorinţa de a-şi cunoaşte Tatăl. Dar Tatăl, în concepţia lui Valentin, este transcendent, invizibil şi incognoscibil. Această dorinţă aberantă a *Sophiei* de a cunoaşte direct, *în chip concret,* ceea ce prin definiţie nu poate fi cunoscut - a fost cauza tuturor căderilor, a tuturor relelor şi păcatelor care caracterizează lumea în care trăim noi, oamenii. Nu mai rezum restul sistemului, care e grandios şi grotesc totodată. Dar, ascultându-vă adineaori, m-a frapat această simetrie între *Sophia* lui Valentin - Fata, care, voind să-şi cunoască Tatăl, introduce dezordinea, suferinţa şi păcatul în lume - şi Niculina care, pentru acelaşi motiv, se comportă ca o prostituată de rând şi provoacă scandal, nesfârşite crize şi tot felul de încurcături.

îl ascultam speriat şi fascinat totodată, neîndrăznind să-mi desprind privirile de pe figura lui, neîndrăznind să-l întrerup.

— Nu prea înţeleg legătura, am şoptit târziu.

Mi s-a părut că ghicesc o subtilă, enigmatică satisfacţie în privirile lui Albini.

— Comparaţia asta cu mitul gnostic al lui Valentin am făcut-o oarecum în glumă, ca să văd în ce fel veţi reacţiona - dacă, bunăoară, veţi surâde şi veţi ridica din umeri, sau dacă veţi cădea pe gânduri.

Cum cred că n-a fost nici una nici alta, am să abandonez pe *Sophia* şi am să mă limitez la Niculina. Trebuie să vă spun, mai întâi, că numele ei nu este Niculina Nicolae, ci Elena Niculescu. Mama ei, Irina Bogdan, deşi se născuse boieroaică şi trăise între moşieri şi feciori de bani gata, a avut din tinereţe convingeri socialiste. De aceea, poate, s-a căsătorit cu un tânăr tipograf, Nicolae Niculescu. Toţi cei care 1-au cunoscut spun numai lucruri bune despre el. Era, în orice caz, un tânăr frumos, inteligent şi foarte *muncitor,* pentru că a ajuns, destul de repede, directorul celei mai mari tipografii dinainte de război, Monitorul Oficial. Nu se cunosc prea bine ideile lui politice, dar nu erau, desigur, cele ale soţiei, pentru că la declararea războiului a ţinut să plece pe front, deşi ar fi putut rămâne mobilizat pe loc, la Monitorul Oficial. A căzut prizonier şi după câtva timp soţia a aflat de moartea lut prin Crucea Roşie. Elena, sau cum îşi zice ea acum, Niculina, s-a născut curând după ce tatăl ei plecase pe front. Deci, nu 1-a cunoscut decât din fotografii.

Se opri şi îşi aprinse o altă ţigară.

— Şi cu toate astea, Niculina este sigură că tatăl ei n-a murit în lagăr.

— E adevărat, reluă Albini. A fost repatriat în 1950; dar Niculina, care avea atunci 9 ani, n-a aflat asta decât mult mai târziu. De altfel, foarte curând, familia a început să creadă că repatrierea lui Nicolae Niculescu fusese doar un zvon, pentru că n-au primit nici un semn de viaţă de la el, nici din lagăr, nici după ce-â ajuns în ţară...

— Şi cu toate acestea, se pare că n-a fost doar un zvon.

— Şi asta e adevărat. Există dovezi precise că a trecut Prutul cu un grup de prizonieri repatriaţi, şi că a rămas câteva zile într-o gară din Moldova, aşteptând să se formeze trenul pentru Bucureşti. Dar asta e tot. După aceea, i s-a pierdut urma. Nu există nici o dovadă că a murit, sau că şi-a schimbat numele şi a rămas în vreun sat din Moldova, sau că ar fi trecut graniţa înapoi în Rusia. Pur şi simplu, *a dispărut.* Asta înseamnă, foarte probabil, că *a murit.* Aşa a crezut şi Niculina până mai acum cinci ani. Mama ei murise cu un an înainte, în 1960. Se stinsese tot atât de discret pe cât trăise. Pentru că trăise exclusiv pentru fata ei, mai precis pentru educaţia ei. într-adevăr, fata, foarte inteligentă, şi-a însuşit o cultură, am putea spune, excepţională.

— Dă lecţii de franceză şi latină...

Albini mă privi curios, şi, mi se păru, uşor dezamăgit.

— Asta n-ar fi nimic. Prietenii şi colegii ei o socotesc o a doua lulia Hasdeu. Cunoaşte multe alte lucruri în afară de latină şi franceză. A studiat şi muzica, şi teatrul, şi a urmat multe cursuri la Facultatea de Litere.

— E adevărat! am exclamat deodată. A studiat Literele. Cunoaşte pe dinafară *Odiseea!*

— Din păcate, continuă Albini ca şi cum nu m-ar fi auzit, acum cinci ani a întâlnit pe unul din ofiţerii repatriaţi, care se împrietenise cu tatăl ei; nu se cunoscuseră în lagărul din Rusia, ci în Moldova, când aşteptau să se formeze trenul pentru Bucureşti. Asta a fost de ajuns ca să o scoată din minţi. S-a convins - nimeni nu înţelege de ce, pentru că acel ofiţer nu i-a putut spune mai mult decât ştim şi noi - s-a convins că tatăl ei trăieşte. Şi s-a hotărât să-l caute.

— Dar cum? 1-am întrebat.

Albini ridică din umeri.

— Nu avem acum timp să intrăm în amănunte. Evident, trebuia să caute mai întâi pe toţi cei care îl cunoscuseră pe tatăl ei, în special pe

cei cu care stătuse de vorbă în acele zile când aşteptau formarea trenului. Dar trebuia să dea de urma lor, să afle dacă mai trăiesc şi unde trăiesc. Toate aceste cercetări implicau nu numai timp şi cheltuială, dar mai ales nenumărate vize şi permise speciale. Aşadar, cunoştinţe şi legături cu cine trebuie. Ca să le obţină, Niculina nu s-a dat înapoi de la nimic. Cum era tânără şi foarte frumoasă, nu i-a fost greu să intre în graţiile diverşilor şefi şi directori de la diferitele servicii de care avea nevoie. Curând i s-a dus vestea, şi nu numai în Capitală, că ar fi cea mai excentrică cocotă de după război. Dacă n-ar fi fost protejata unui foarte important personagiu, probabil că ar fi dispărut din circulaţie, mai ales că fusese eliminată de la Teatrul National şi nu reuşea să-şi găsească loc la nici o trupă din Capitală.

— Aproape că nu-mi vine să cred, am şoptit. N-a trecut o săptămână de când am văzut-o jucând şi de când am ascultat-o vorbind despre Hegel...

— E drept, acum, în ultima vreme, s-a schimbat, continuă Albini.

Poate, influenţa lui Thanase, sau logodna cu Serdaru... Dar dramele pe care le-a provocat Veronica Bogdan, cum se numea pe atunci, încă nu s-au încheiat. Repet, nu pot intra în amănunte. Destul să vă spun că, *la nivelul cel mai înalt,* multe căsnicii au fost ruinate şi multe cariere au fost compromise. Dar, trebuie să recunosc, adaogă zâmbind amar, Veronica-

Niculina are noroc: mai precis, îşi găseşte întotdeauna, în orice încurcătură s-ar afla, un protector destul de puternic. Deşi, nu se ştie niciodată ce poate aduce viitorul...

Au urmat câteva clipe de tăcere.

— Şi tatăl, am întrebat, îşi mai caută tatăl?

— Probabil că îl caută, dar cu alte mijloace, mai discrete, în orice caz, cercetările ei n-au mai dat prilej la noi scandaluri publice...

Am avut impresia că, în timp ce-şi stingea pe îndelete ţigara, Albini se întreba dacă trebuie să mai adaoge şi alte amănunte.

— îmi cer iertare pentru această prea lungă introducere. Dar am voit să vă informez cât mai precis, ca să înţelegeţi de ce ar fi bine să atrageţi atenţia Maestrului. Ar fi păcat ca un mare scriitor ca A.D.P., academician şi artist emerit al poporului, una din gloriile neamului, ar fi păcat să se lase antrenat într-o intimitate, care ar putea deveni riscantă, cu aceşti tineri...

— Evident, am să-i spun tot ce mi-aţi spus. Deşi nu înţeleg...

— Pentru că şi despre Laurian Serdaru ar fi multe de spus, continuă Albini. De mulţi ani ar fi putut ajunge campion internaţional de înot, dar de câte ori se prezintă la un concurs - mai precis, este silit de superiorii lui să se prezinte - eşuează lamentabil. Unii spun că o face într-adins. Asta ne dă de gândit. In cel mai bun caz, e suspect. Pretinde că e actor, şi a urmat într-adevăr Conservatorul, dar e mare meşter în diverse instrumente muzicale ieşite din uz. Şi totuşi, în loc să-şi pună în valoare aceste talente, preferă să facă figuraţie în trupe de provincie.

— Dar acum face parte din trupa lui Ieronim Thanase, am exclamat.

Albini mă privi din nou, aproape cu severitate.

— Asta e altă poveste, adaogă ridicându-se din fotoliu.

13

în aceeaşi seară mi-a telefonat A.D.P. Ghicise deja, de la Ecaterina, că terminasem de dactilografiat *Introducerea,* şi m-a felicitat de mai multe ori, cu căldură. Profitând de prima pauză, am şoptit.

— Azi după-amiază am avut o vizită neaşteptată. Emanoil Albini.

Am avut impresia că vestea nu 1-a surprins prea mult.

— Spune înainte, m-a îndemnat. Te ascult.

I-am rezumat convorbirea, fără să insist asupra episodului „Veronica Bogdan", dar subliniind insistenţa lui Albini că „intimitatea cu aceşti tineri ar putea deveni riscantă"...

— Prostii! m-a întrerupt iritat. Nu e nici un risc. Copiii aceştia sunt amândoi excepţionali...

— Dar Albini spune că...

— Se înşeală, m-a întrerupt din nou. în orice caz, adaogă pe un ton liniştit, dacă s-ar ivi cumva dificultăţi, oricare ar fi ele, Ieronim are posibilitatea să lămurească lucrurile...

Eram gata să-i repet ce-mi spusese Albini, că Niculina este aceea care se bucură de înalte protecţii, dar A.D.P. continuă.

— Dar să lăsăm asta. Ai să primeşti, mâine, manuscrisul a două piese. Nu e mare grabă, dar ar fi bine să începi dactilografierea cât mai repede, ca să vedem câte pagini vor avea.

— *Introducerea* are 99 de pagini.

— Cu atât mai bine! a exclamat. Număr enigmatic. Probabil că

aceste două piese nu trec de 150 de pagini. Am în lucru încă două. Aşa că, dacă telefonează Ghiţă, îi spui că manuscrisul, de circa 400 de pagini dactilografiate, va fi gata înainte de sfârşitul lui septembrie...

Mi-am adus aminte că a doua zi, l septembrie, se întoarce Valeria şi că nu voi mai putea

rămâne toată ziua în strada Fântânelor. Ca şi cum mi-ar fi ghicit gândul, A.D.P. mă întrebă.

— Dar ce ai? Te sperie numărul paginilor?

— Nu! Nu! am încercat să protestez.

— Dar ai să-ţi primeşti curând şi recompensa. Ai să vezi atunci că merita să faci acest efort... Curaj! Am să-ţi telefonez în câteva zile, să aflu noutăţile.

Ştiam că singurele noutăţi care-l interesează erau eventualele conversaţii cu Ghiţă Horia şi numărul de pagini al celor două piese. Nu cred că-l interesau prea mult opiniile mele asupra producţiei lui literare.

După zece minute m-a chemat din nou la telefon.

— Am uitat ceea ce era mai important. Te rog să împachetezi bine mapa cu manuscrisul *Introducerii,* s-o sigilezi şi s-o predai, mâine, motociclistului. Il pui să semneze de primire...

A doua zi, Valeria mi-a telefonat tocmai când începusem să descifrez manuscrisul primei piese.

— întâlnire într-o jumătate de ceas, mi-a şoptit.

— Imposibil! am exclamat. A.D.P. mi-a trimis chiar acum un manuscris important. Am să-ţi explic diseară. Mai îngăduie-mi după-amiaza asta. Trec eu să te iau pe la şapte... Alo! Alo!

Nu remarcasem când închisese telefonul. Am făcut de mai multe ori numărul ei de^-acasă, dar n-a mai răspuns. Eram enervat; eram mai ales iritat de lipsa mea de tact; aş fi putut foarte bine amâna până a doua zi lectura piesei. Dar, recunosc, mă intrigaseră peste măsură cele câteva pagini pe care apucasem să le citesc. Nu înţelegeam de ce, după ce precizase că acţiunea se petrece în zilele noastre, într-un parc, toamna şi începea să se audă din culise conversaţia unei tinere perechi, A.D.P. scrie: „Conversaţia poate fi găsită în orice roman francez de la Stendhal încoace până la Proust inclusiv. Dar nu trebuie să dureze mai mult de 3, 4 minute. Ultima frază va fi vorbită de un bărbat (nu neapărat cel a cărui voce fusese auzită până atunci). Apoi apare pe scenă o tânără, îmbrăcată destul de simplu, cu o carte deschisă în mână, răsfoind-o la întâmplare, încercând să găsească o replică adecvată".

Ajunsesem aici când sunase telefonul. Am recitit pasajul, dar nu mă puteam concentra, gândul îmi alerga necontenit la Valeria. Puţină prezenţă de spirit, îmi spuneam, şi totul s-ar fi desfăşurat după obicei.

I-aş fi putut spune, în glumă: De ce exact o jumătate de ceas? Poate 25 sau 45 de minute - sau cam aşa ceva.

M-am trezit că citisem vreo cinci pagini fără să-mi amintesc ce citisem. Am încercat din nou să telefonez, dar suna ocupat. Când, după câteva minute, am încercat din nou, Valeria n-a răspuns. Ca să mă liniştesc, am început să dactilografiez manuscrisul. Băteam la maşină în chip mecanic, fără să urmăresc sensul dialogurilor. Din când în când, mă opream ca să descifrez o replică sau o indicaţie adăogată, cu creion roşu, în marginea paginii. Cum nu prea înţelegeam despre ce era vorba, nu eram întotdeauna sigur că descifrasem corect. Erau unele pagini în care recunoşteam influenţa „spectacolului", aşa cum îl concepeau Ieronim şi ceilalţi. Bunăoară, la un moment dat A.D.P. scrie: „Aici, cititorul e sfătuit să asculte, la patefon, *Adagio* de Albinoni. La reprezentare, trebuie utilizat un disc stereofonic".

Dar erau şi indicaţii enigmatice, de exemplu: „Ajuns la acest pasaj, cititorul e sfătuit să închidă cartea şi să se plimbe pe stradă (de preferinţă, o stradă liniştită, cu mulţi arbori), nu mai mult de o jumătate de ceas. Dar în tot acest timp, va trebui să se menţină în atmosfera ultimelor scene, să încerce să recapituleze dialogurile în ordine inversă, plecând adică de la ultima replică pe care a citit-o şi ajungând la prima frază pe care a pronunţat-o tânăra după ce-a intrat în scenă". Sau, alt exemplu: „După ce al doilea Astrolog îşi încheie monologul, cititorul

e sfătuit să deschidă, la pagina 29, prima carte pe care o are la îndemână, şi să citească cu glas tare 15-20 de rânduri, silindu-se în acelaşi timp să găsească, adică să inventeze, legătura între cele două texte. Dacă în volumul pe care îl deschide pagina 29 este albă, înseamnă că exerciţiul n-a reuşit, în acest caz, trebuie reluată de la început scena celor doi astrologi. Evident, la reprezentare, regizorul va avea grijă să verifice în prealabil toate cărţile care se găsesc în mica bibliotecă din faţa scenei, eliminând volumele în care pagina 29 este albă".

Descifrând şi dactilografiind monologul celui de la doilea Astrolog, mă tot întrebam cum şi când au apărut ei în scenă. Am recitit atunci ultimele zece pagini şi am înţeles că erau aceiaşi doi bărbaţi de la început care, fără motiv aparent, încep să se declare „astrologi" şi să se

adreseze unul altuia cu acest titlu. Nu mă puteam concentra îndeajuns ca să înţeleg dacă din acel moment comportamentul şi vocabularul lor se schimbaseră. Acţiunea, dacă se poate vorbi de acţiune, nu implica nici un element ocult sau magic. Iar titlurile - pentru că piesa avea trei titluri, două pentru lectură şi unul pentru reprezentare - nu contribuiau prea mult la descifrarea „mesajului" (al doilea personagiu feminin intra în scenă putând un mic obiect; A.D.P. indica: „destul de modest ca să nu atragă imediat atenţia, un ou colorat, un ghem de lână, un ceas de modă veche,, cu sau fără lanţ etc." - şi arătându-l publicului, strigă:

„Atenţie! Spectacolul nostru, chiar dacă vă tulbură sau vă indignează, este purtătorul unui mesaj. Siliţi-vă să-l ghiciţi, cât mai e timp!...") Titlurile pentru cititori erau: *Lecturi din ceilalţi* şi *Invitaţie la voi acasă,* iar pentru reprezentare: *La început a fost sfârşitul...*

Mă aflam în mijlocul paginii 42 - tocmai apăruse al cincilea personagiu, un marinar străin, vorbind o limbă neînţeleasă cititorilor, spectatorilor şi celor doi actori (astrologi?), dar pe care o înţelegeau, şi o traduceau pe loc, cele două personagii feminine - când a sunat telefonul.

— Te-am iertat, şopti Valeria. Dacă treci să fhă iei la şase...

Nu mi-am putut închipui până atunci că doar câteva cuvinte pot face un om fericit. M-ani uitat la ceas: cinci şi cinci minute. Am îndesat manuscrisele în servietă şi am pornit emoţionat spre casă.

14

Către dimineaţă ara înţeles că nu mai puteam adormi Mi-am îmbrăcat halatul şi, în vârful picioarelor, ca să n-o deştept pe Valeria, am trecut în birou, încă nu se luminase de ziuă. Am aprins lampa şi am .scos din servietă manuscrisul piesei *La început a fost sfârşitul.* Dar zadarnic încercam să înţeleg paginile pe care le parcurgeam. Mă întrebam, îngrijorat, dacă A. D. P. nu-şi face iluzii crezând că e înzestrat pentru teatru. Ii auzeam deja pe colegii şi duşmanii lui amuzându-se de cele trei titluri ale piesei şi de atâtea dialoguri provocator extravagante.

Mi se părea vulnerabil mai ales prin ceea ce el, A.D.P., socotea probabil drept marea lui contribuţie la arta dramatică: inovaţiile, oarecum artificiale, epigonice, amintind experienţele primilor sur-realişti. începeam deja să sufăr; era nedrept ca un mare scriitor ca el, în amurgul vieţii, să se compromită într-un chip atât de ridicol.

Singura speranţă era ca Ghiţă Horia să-i refuze manuscrisul.

La început a fost sfârşitul se încheia cu o scurtă scenă în care toate cele cinci personagii recitau, sau psalmodiau, un text curios, dar, mi s-a părut, foarte bine scris, care se transforma pe nesimţite într-o admirabilă poveste, un fel de mit cosmogonic, evocând apariţia luminii deasupr:.. oceamioi priiuoraiiL şi. opj. îa chiar ultima iază, proclamând victoria DenuurguM şi exaltând maiestatea Creaţiei. Am întors emoţionat această ultimă pagină şi m-a surprins, pentru că nu-mi închipuiam că mai putea urma altceva, m-a surprins *Epilogul.* A.D.P.

se adresa direct cititorului: „Dacă ai avut cumva curiozitatea să citeşti în întregime

această piesă, cea mai caritabilă observaţie pe care o vei fi făcut, iubite cititor, este că n-ai înţeles nimic. Şi ai dreptate. Acesta a fost şi gândul meu scriind. *La început a fost sfârşitul* La început a fost ceea ce va fi şi la sfârşit, şi apoi din nou la început - la început a fost haosul. Dar din acest haos va lua fiinţă o lume nouă, căci, spre deosebire de celelalte haosuri şi neantim pe care le cunoaştem, vai! atât de bine - *acesta va fi un haos cosmogonic.* Din el se va crea Universul imaginar pe care îndrăznesc să-l prezint în mai multe volume, un Univers *dramatic,* adică creat anume pentru spectacol - şi care numai întâmplător e semnat cu numele meu. Autorii lui sunt nenumăraţi. Aţi citit deci - şi sper că într-o zi o veţi putea contempla într-o sală de spectacol - descrierea dramatică a unui tip de descompunere şi haos, care în curând va da naştere unei lumi noi, cu toate virtualitătile intacte.

Ultima scenă încheie această cosmogonie. Căci nu trebuie să ne închipuim că orice haos şi orice cosmogonie seamănă cu modelele tradiţionale pe care le cunoaştem dacă nu din *Rig Veda* şi *Enuma elish,* cel puţin, din *Biblie* şi din Hesiod..."

Valeria m-a găsit la birou, dormind cu capul pe manuscris.

— A.D.P. este un mare autor dramatic, i-am spus. Dar mi-e teamă că nu va fi înţeles.

Din fericire, deşi eram însă obosit şi somnoros n-am repetat aceeaşi formulă când, câteva ceasuri mai târziu, mi-a telefonat Ghiţă Horia.

— Este o dramaturgie foarte originală, în prelungirea teatrului zis al absurdului. Continuă pe Eugen Ionescu şi pe Becket, dar profită şi de experienţele lui Ieronim Thanase.

— Adică, ce vrei să spui? m-a întrebat Horia.

Am încercat să-i explic, fără să intru în amănunte, că A.D.P.

anticipează un „teatru al viitorului" şi de aceea piesele lui trebuiesc întâi citite şi meditate, în aşteptarea marilor regizori ai viitorului.

— în orice caz, 1-am asigurat, manuscrisul va avea circa 400 de pagini şi va fi gata la sfârşitul lunii.

Sperasem, zadarnic, că numeroasele cafele pe care mi le adusese Ecaterina vor sfârşi prin a-şi face efectul. M-am încăpăţânat, totuşi,, să rămân toată după-amiaza la maşina de scris, descifrând şi dactilografîind ca un somnambul. Dar de câte ori terminam o nouă pagină,, simţeam o ciudată, neînţeleasă satisfacţie. Parcă m-aş fi aflat angajat într-un concurs din care trebuia, cu orice preţ, să ies învingător.

Către seară, îmi mai rămâneau de dactilografiat ultima scenă şi *Epilogul.* M-am întors acasă istovit, şi totuşi mândru, aproape triumfător.

De-abia a doua zi, după ce încheiasem *Epilogul,* am îndrăznit să deschid celalt manuscris. Era scris, parcă, şi mai neglijent, când cu cerneală, când cu creionul roşu. Avea numai două titluri: *Marşuri eroice,* pentru cititori şi *Războiul Troiei,* pentru spectacol. Dar, cum mă aşteptam, până la pagina 14, unde ajunsesem când a sunat telefonul, nu întâlnisem nici o aluzie la Troia.

— Ei! Ce noutăţi? m-a întâmpinat A.D.P.

Nu-i venea să creadă când i-am spus că piesa era deja bătută la maşină şi că avea 103 pagini.

— Este pasionantă, dar la prima lectură textul mi s-a părut dificil.

De ce nu publicaţi *Epilogul* ca un *Prolog?*

A început să râdă, foarte bine dispus.

— Ideea asta m-a tentat şi pe mine, dar trebuie să jucăm jocul cât se poate de onest; dacă anunţ cititorul de la început că nu va înţelege nimic, şi că asta a fost şi intenţia autorului,

lectura nu va provoca şocul necesar. Pentru că, ai văzut foarte bine, cititorul *trebuie* şocat, speriat, indignat. Numai după aceea poate avea loc *metanoia,* cum spune Niculina, „răsturnarea", trezirea, reintegrarea. Cred că ai înţeles că în acest haos bogat în virtualităţi, anumiţi indivizi se pot realiza *chiar acum, pe loc,* în mijlocul descompunerii generale; ei nu sunt obligaţi, ca toţi ceilalţi, să aştepte o nouă Creaţie pentru ca să-şi poată regăsi plenitudinea...

îl urmăream cu greutate, şi e probabil că A.D.P. a ghicit încurcătura mea, pentru că s-a întrerupt brusc.

— Dar, nu pentru asta te-am chemat, reluă după o pauză. Am avut adineaori o lungă convorbire cu Ghiţă. Mi-a repetat ce i-ai spus ieri, că piesele pe care le scriu sunt în prelungirea teatrului absurdului, şi mi-a mărturisit că asta ar putea ridica anumite obiecţii...

— îmi pare rău... am început.

— Nu e vina dumitale. m-a întrerupt, în orice caz, când va citi textul va fi şi el şocat. Iar ceilalţi toţi care, în ordine ierarhică, îl vor citi după el vor fi chiar speriaţi şi înţelegi... Deci, am căzut amândoi de acord să avem gata pregătit, pentru orice eventualitate, volumul I din *Memorii.* Cred că cel mai bun lucru este să încheiem volumul acolo unde ne-am întrerupt ultima oară. Te rog verifică încă o dată textul, pentru că dacă Ghiţă ezită să publice *Teatrul...* Deşi, îţi mărturisesc.

mi-ar părea foarte rău. adaogă.

— Ce fac cu *Războiul Troiei?* l-am întrebat, întrerup lucrai ca sf, pun la punct *Memoriile?*

— Nu, nu! Asta în nici un caz. Piesele au prioritate! Te ocup: *Memorii* printre picături. Săptămâna viitoare vei primi celelalte de: ' piese - cele mai bune, după părerea mea. Curaj, Eusebiu!

Nu voi uita cât voi trăi acea lună septembrie 1966. Insomniile s-~u ţinut lanţ, şi după o săptămână a trebuit să iau somnifere ca să pot dormi măcar 3, 4 ceasuri, către dimineaţă. Dar în timpul zilei erarn ameţit şi, cu mari eforturi, abia reuşeam să descifrez manuscrisele lui A.DJ>.

în după-amiaza .de 9 septembrie, când tocmai terminasem de dactilografiat *Războiul Troiei,* uşa de la salon s-a deschis pe neaşteptate. Am rămas încremenit privindu-1. în pantaloni de flanelă şi cămaşă colorată, bronzat, cu parai adus pe frunte, ca un breton, A.D.P.

părea cu zece ani mai tânăr. M-a strâns în braţe (cum nu făcuse niciodată, până atunci) şi a exclamat, râzând:

— Eusebiu, am copii mari. Trebuie să par şi eu mai tânăr...

Dar după ce s-a aşezat în fotoliul lui de la birou şi m-a privit cu atenţie, a devenit serios.

— Ce se întâmplă cu dumneata? Eşti foarte palid şi arăţi obosit.

— De la o vreme, sufăr de insomnii. Calc pe urmele lui Albini. Va trebui, poate, să citesc şi eu pe gnostici...

Şi i-am povestit tot ce-mi spusese despre Valentin şi despre *Sophia* care-şi caută Tatăl, şi toate câte au urmat. Am îndrăznit să-i vorbesc, în treacăt, şi despre simetria pe care a remarcat-o Albini între *Sophia* şi Niculina, despre crizele care le-au provocat eforturile lor de a-şi cunoaşte Tatăl. M-a ascultat cu cea mai mare atenţie.

— Foarte interesant! a exclamat." Acest Albini, este un om care merită să fie cunoscut. Are lecturi curioase, aş zice chiar singulare.

A tăcut câtva timp, zâmbind absent.

— Dar nu trebuie să te laşi impresionat de ce ti-a spus, a reluat coborând glasul, îti aduci aminte de tânărul foarte brun care te-a adus cu maşina? Află că e fiul Numărului Doi, şi

că deşi are în faţa lui viitorul politic pe care-l ghiceşti, lucrează cu Ieronim. Mai mult, practică toate exerciţiile indicate de Ieronim; le practică cu ştirea şi consimţământul părinţilor. Asta rămâne între noi. Şi tot între noi rămâne şi acest detaliu: băiatul era gângav, s-ar putea spune, din naştere, şi până mai acum câtiva ani nu putea pronunţa anumite consonante sau nu ştiu ce diftonguri. A terminat liceul şi a fost admis în Universitate datorită exclusiv situaţiei tatălui. Multi din profesorii şi colegii lui îl considerau aproape, un debil mintal. Dar tânărul s-a dovedit a fi, dimpotivă, destul de înzestrat, înţelegi acum de ce îi sunt, toti, recunoscători lui Ieronim.

Apoi a schimbat vorba. Mi-a spus că a venit pentru 24 de ore; 1-a adus băiatul Numărul Doi, în maşina lui, şi vor cina împreună, în oraş.

Publicarea *Teatrului* este un lucru prea important - pentru el şi pentru noi toti - ca să nu încerce tot ce-i stă în putinţă ca s-o asigure, şi asta cât mai curând. Chiar dacă va fi o editie cu tiraj limitat.

A desfăcut pachetul pe care, intrând, îl aşezase pe birou şi scoase un dosar, mi s-a părut, destul de voluminos.

— Ai aici manuscrisele a încă două piese, amândouă ceva mai lungi decât primele. Din păcate, le-am scris cu creionul, şi numai dumneata eşti în stare sa descifrezi - şi uneori să ghiceşti - infernala mea grafie.

Cum stai cu *Războiul Troiei?*

— Am terminat-o în clipa când intraţi pe uşă.

— Bravo! Eşti unic!... Şi când crezi că ai putea preda lui Horia manuscrisul *Memoriilor?*

Am ridicat încurcat din umeri.

— Dacă aş putea dormi bine o noapte, două, 1-aş putea pune la punct la începutul săptămânii viitoare.

— Eşti, extraordinar! îti rămâne, deci, acum, să te concentrezi asupra pieselor III şi IV. Dar ca să te poti concentra, trebuie să te odihneşti - şi să încerci să dormi. Dacă poţi, fără somnifere... Ia, te rog, manuscrisele la dumneata acasă şi stai în pat toată ziua de mâine. Eu, probabil voi rămâne până mâine seară sau poimâine dimineaţa, în orice *caz* îţi voi telefona acasă, poimâine dimineaţa, să văd cum te mai simţi.

Aş fi vrut să-l întreb câteva lucruri în legătură, mai ales, cu Albini, Niculina şi Serdaru, dar aveam impresia că vrea să scape cât mai repede de mine, şi am plecat. Când, acasă, am deschis dosarul şi am început să descifrez manuscrisele, m-am îngrozit. Erau aproape ilizibile; cu atâtea cuvinte prescurtate, reduse uneori la două litere, s-ar fi spus că A.D.P. le scrisese în transă. Trebuia să descifrez rând cu rând. Dacă am fi fost împreună şi mi le-ar fi dictat el, dactilografierea ar fi mers mult mai repede. Dar, descifrând la întâmplare câteva pagini, mi s-a părut că sunt mai puţin excentrice. Am întâlnit chiar pasagii emoţionante, semănând cu poemele orientale mistico-erotice. Dar nu-mi dau seama de rostul lor într-o dramă intitulată: *Principatele unite.*

Când mi-a telefonat în dimineaţa plecării, eram mai ameţit ca niciodată, încercasem să dorm fără somnifere, dar au adormisem decât spre ziuă.

— Situaţia pare mult mai favorabilă decât şi-o închipuise Ghiţă, m-a asigurat. Foarte probabil, ambele volume vor putea apărea în acelaşi timp, la începutul lui ianuarie... Sper că de aici înainte ai să poţi adormi din ce în ce mai bine.

In strada Fântânelor, Ecaterina mă aştepta în salon.

. — Am avut tot felul de oaspeţi, mi-a spus zâmbind misterios. Au venit în mai multe maşini, una mai elegantă decât alta. S-a băut şampanie... Iar unul din invitaţi...

E curios cum am uitat ce mi-a spus în continuare, deşi o ascultasem silindu-mă şi eu să

zâmbesc, prefacându-mă interesat de toate aceste amănunte. Ziua a trecut fără să-mi dau seama, descifrând şi bătând la maşină, cuvânt cu cuvânt, ca un începător. Până seara, de-abia ajunsesem la pagina 12. Dar nu reţinusem nimic din acest text, în afară de faptul că cei doi protagonişti îşi povesteau unul altuia visele, şi A.D.P. invita cititorul să repete exerciţiul cu un prieten sau o prietenă (dar, preciza, în nici un caz cu un membru al familiei).

Valeria nu credea că voi reuşi să termin lucrul până la 25-26 septembrie, aşa cum făgăduisem. Şi cu toate acestea, fără să-mi dau seama prin ce miracol reuşisem această performanţă, în dimineaţa de 25 septembrie i-am telefonat lui Ghiţă Horia, anunţându-l că întreg volumul de *Teatru - Introducerea* şi cele patru piese (398 de pagini) îi stă la dispoziţie. M-a întrebat ce spune A.D.P. Foarte sincer, i-am răspuns că nu ştiu. Ultima oară, în ziua de 20 septembrie, îmi

telefonase de la Sibiu. Atunci, obosit, cum eram, n-am înţeles la ce a făcut aluzie spunându-mi că pe măsură ce anamneză progresează, călătoria care va avea o mare importanţă în viaţa mea devine tot mai certă.

— Poate avea loc oricând după 15 octombrie, în orice caz, fii pregătit pentru orice eventualitate...

Spre surpriza noastră, a mea şi a Valeriei, în noaptea aceea am adormit îndată ce-am pus capul pe pernă, şi nu m-am deşteptat decât a doua zi la prânz.

— Dar cine e Euridice? m-a întrebat Valeria, încruntându-se. I-ai vorbit tot timpul în somn...

15

A.D.P. a avut dreptate. Acea călătorie - recompensa pe care mi-o făgăduise - a jucat un rol hotărâtor în viaţa mea.

în după-amiaza de 15 octombrie mă aştepta în faţa bibliotecii. Şi, cu un ton oarecare, mi-a spus:

— Eşti trimis în misiune culturală. Două luni, cu diurna în valută forte. Ce preferi: India sau Statele Unite?

— India! am şoptit, emoţionat.

— Ai ales foarte bine! Dar să ştii că trebuie să pleci în câteva zile.

Am avut impresia că, în afară de satisfacţia că reuşise să-mi obţină această călătorie excepţională, şi pentru motive pe care nu le ghiceam, A.D.P. era încântat că voi lipsi două luni din Capitală. M-a surprins în special uşurinţa cu care acceptase absenţa mea tocmai în momentul când avea mai multă nevoie de mine. într-adevăr, şpaltele celor două volume trebuiau corectate la începutul lui noiembrie, şi A.D.P. avea oroare de corecturi. Fără îndoială îşi asigurase, în afară de corectorii Editurii, colaborarea altcuiva.

Treceam pentru întâia oară frontierele Europei. Şi tot pentru întâia oară scriam şi altceva decât texte şi scrisori în numele lui A.D.P. Spre surpriza, şi marea mea bucurie, paginile pe care le-am trimis cu regularitate, în fiecare săptămână, *Gazetei literare,* au avut mare succes. „Ai reinventat reportajul literar şi ai reabilitat literatura exotică", mi-a scris A.D.P. la Delhi („Reportajele" erau, de fapt, adevăratele mele scrisori către Valeria). Iar după ce-a citit impresiile din Hardwar şi Rishikesh, m-a felicitat, precizând: „M-am convins acum că lectura celor patru piese a avut rezultatul pe care-l scontam.

Ai să înţelegi, la întoarcere, lucruri pe care foarte puţini alţii le înţeleg."

La întoarcere, înainte chiar de a da ochii cu Valeria (era încă la birou), am găsit, introdusă pe sub uşă, scrisoarea Ecaterinei. O scrisese chiar în dimineaţa aceea. Mă anunţa că Maestrul plecase din nou, fără să spună unde, şi nici când se va întoarce. Trebuie neapărat

(subliniase cuvântul) să-mi vorbească, dar nu la mine acasă, şi nici în strada Fântânelor. Propunea să ne întâlnim, *ca din întâmplare* (subliniat), pe una din străzile din jurul Statuii; ea se va plimba în fiecare dimineaţă între 10 şi 11, şi din nou după-amiezile, între 4 şi 5.

Am telefonat totuşi în strada Fântânelor. Mi-a răspuns o voce necunoscută, ursuză, de bărbat, îndată ce mi-am rostit numele, tânărul a devenit afabil. Era Nicolaie Voinea, locţiitorul meu; el se ocupase de corecturi şi de corespondenţă. Maestrul se afla în Transilvania, într-un sat din apropierea Sibiului, asistând la repetiţiile spectacolului pe care-l pregătea Ieronim.

A încheiat spunându-mi că va telefona chiar în seara aceea lui A.D.P., şi foarte probabil, Maestrul mă va chema la el la telefon a doua zi de dimineaţă.

. Nu apucasem să-mi desfac valiza, când se întoarse Valeria. Primul lucru pe care mi 1-a spus a fost data pe care o fixase pentru nuntă: 29 decembrie, adică în opt zile.

— E ziua mea de naştere, a adăogat, zâmbind încurcată. Am privit-o surprins, încercând să ghicesc la ce face aluzie.

— Totdeauna mi-ai spus că ziua ta de naştere e 29 ianuarie. Şi tot aşa scrie şi în buletinul populaţiei.

— Voiam să mă întineresc cu un an, îmi explică roşind uşor. Mi se părea ridicol că pentru două, trei zile... înţelegi ce vreau să spun...

Atunci a sunat telefonul, şi am ridicat cu emoţie receptorul. Eram aproape sigur că mă cheamă A.D.P.

— Bine că te-ai întors la timp! exclamă. Mi-era teamă că ai să mai rămâi câteva zile la Pondichery. Şi ar fi fost mare păcat! Ne apropiem de...

Apoi ni s-a întrerupt comunicarea şi am trântit plictisit receptorul în furcă. Au trecut vreo zece minute până ce telefonul a sunat din nou.

De data aceasta, vocea era depărtată, sugrumată, şi înţelegeam cu greu cuvintele.

— Lucruri foarte importante... Dar nu ştiu ce se întâmplă.

Dumneata mă auzi? Repet: *Foarte importante!* Mă auzi?... Atunci e inutil... Am să revin mâine, la aceeaşi oră.

— Ce spunea? întrebă Valeria văzându-mă dezamăgit

Am ridicat din umeri.

— N-am înţeles mare lucru. Se auzea foarte prost. Probabil că vorbea din satul acela, de lângă Sibiu.

— Atunci e din cauza zăpezii, mă întrerupse Valeria. în tot nordul Transilvaniei ninge întruna de două zile şi două nopti...

— Dar ce crezi că voia să-ţi spună?

— A repetat de măi multe ori că e vorba de ceva *foarte important.*

Probabil în legătură cu spectacolul pe care-î pregăteşte Ieronim. Am aflat asta adineaori, de la „locţiitorul" meu, un anume Nicolaie Voinea.

Se pare că A.D.P. asistă la toate repetiţiile. Undeva într-un sat de lângă Sibiu. ' .

Valeria căzu deodată pe gânduri.

— Dar sper că va veni la nuntă, vorbi târziu, înţeleg că n-a vrut să ne cunune el, că n-a vrut măcar să fie martor, dar sper că va veni la nuntă. Toti ai mei, şi mai aîes mama, toţi nu aşteaptă decât asta: să cunoască, *personal,* pe cel mai mare scriitor în viaţă...

Mi-am dat atunci seama că, de când intrase pe uşă, Valeria nu-mi pusese nici o întrebare în legătură cu călătoria mea în Orient, şi nici eu nu o întrebasem niniic de tot ce făcuse în cele două luni cât a durat despărţirea; nu vorbisem decât despre data nuntii şi despre

A.D.P.

M-am apropiat râzând de ea şi am cuprins-o în braţe.

— Dar Pândele n-a pretins niciodată că e cel mai mare scriitor român în viaţă, i-am spus.

— în orice caz, sper că va veni la nuntă, a continuat pe acelaşi ton.

Ar fi, pentru noi, dar în primul rând pentru mama, ar fi o mare lovitură...

16

De departe, Ecaterina-părea aceeaşi, îndată ce m-a recunoscut, s-a luminat la faţă şi a grăbit pasul spre mine. Dar abia îi luasem mâna şi i-o strânsesem, cu afecţiune, când şi-a întors brusc capul şi a început să cerceteze bănuitor strada, de la un capăt la altul, înălţându-şi prudentă privirile către balcoane, furişându-le prin curţile pietruite. Niciodată n-o văzusem atât de speriată.

— Nu e nimeni! am liniştit-o zâmbind.

Continuam să-i strâng mâna, dar şi-a smuls-o deodată, aproape cu brutalitate, şi şi-a băgat-o în buzunarul paltonului, parcă ar fi vrut s-o ascundă. Apoi a izbucnit cu un glas puternic, aproape strigând.

— Ce mai faceţi, domnule Eusebiu? Când v-aţi întors? V-ati întors abia ieri?... Ce surpriză plăcută...

Mi s-a părut că~mi făcea semne din ochi, să spun şi eu ceva.

— Ce face Maestrul? am întrebat-o.

— Mai tare, te rog, mai tare, că iar nu mai aud bine...

— *Ce face Maestrul?* arn repetat cât am putut mai puternic. Cum merg lucrurile pe acasă. ?

Dar, ridicând brusc glasul, m-am înecat, şi am început să tuşesc.

— Acum putem să mergem, mi-a şoptit Ecaterina. Şi dacă vă fac semn cu mănuşa, uite aşa - şi mi-a arătat cum -, vă prefaceri că iar v-a apucat tuşea... Deci, cum vă spuneam, reluă cu acelaşi glas puternic, toate merg bine...

înaintam încet, unul lângă altul şi, deşi ghicisem de la început că îi este frică, nu izbuteam să înţeleg sensul acestor exagerate măsuri de precauţie.

— Deci, cum vă spuneam, a mai repetat o dată, apoi, cu privirile aţintite în faţa ei, învârtind în neştire una din mănuşi, a început să-mi povestească.

De la plecarea mea se petrecuseră multe în strada Fântânelor.

Niculina şi Serdaru se instalaseră definitiv; dormeau când în salon, când în birou. Asta n-ar fi fost grav, dacă nu s-ar fi perindat atâta lume străină prin casă, zi şi noapte, şi la orice oră din noapte. O dată, trecuse de două jumătate, s-a oprit o maşină în faţa casei, şi a început să claxoneze. A sărit din pat şi s-a apropiat de ferestre, să vadă ce se întâmplă, în timp ce dădea, tremurând, cu mare atenţie, perdeaua la o parte, a început să se audă, din salon, larmă şi râsete şi cineva a strigat:

„Venim! Venim!" Era o maşină mare şi elegantă, şi chiar atunci cobora acel tânăr foarte brun, care venise de mai multe ori în timpul verii (era, evident, băiatul Numărului Doi). A privit spre ferestrele salonului, apoi s-a adresat, vorbind foarte tare, cuiva din fundul maşinii:

— Dă-mi bastonul dumitale să le bat în uşă!

— Poate au confundat datele! i-a răspuns, celălalt, cu un glas tot

atât de puternic, întinzându-i bastonul. (Foarte probabil, era Ieronim Thanase.)

Dar în timp ce tânărul se îndrepta spre uşa din faţă, cei care dormiseră în salon, sau în birou, au apărut în capul scării.

— Erau Niculina, Serdaru şi cine altul? am întrebat.

— Nu ştiu cine erau. Erau trei persoane. N-am recunoscut pe nici unul. Ştiam că „tinerii căsătoriţi" - căci aşa le spune Maestrul dormeau la noi, dar nu i-am recunoscut... Şi totuşi, ei erau, adaogă coborând şi mai mult glasul, pentru că a doua zi de dimineaţă, când am intrat în salon, să le spun că îi aşteaptă cafeaua, nu era nimeni şi paturile lor - vorba vine căci n-au paturi, dorm când pe canapea, când pe saltele - paturile erau făcute. Dar, cum vă spuneam, adaogă ridicând brusc tonul, şi-mi făcu semn cu mănuşa.

Am început să tuşesc, căutându-mi în acelaşi timp batista. La câţiva metri în faţa noastră, înainta spre noi un bărbat aproape bătrân, cu un fular bine strâns în jurul gâtului, îndată ce-a trecut, Ecaterina mi-a făcut semn să întorc capul, să văd dacă omul îşi continuă drumul.

— Pentru că nici prin gând nu vă trece câţi sunt şi cine sunt, spuse răsuflând istovită.

— Dar Maestrul? am întrerupt-o. El ce spune?

In acea noapte, A.D.P. nu era acasă. S-a întors - „din provincie", preciza cu ironie Ecaterina - s-a întors de-abia a treia zi. Şi când Ecaterina a încercat să-i povestească, a întrerupt-o zâmbind.

— A fost o greşeală, i-a spus. N-a fost vina lor. Niculina şi Laurian erau siguri că repetiţiile vor avea loc miercurea viitoare, la unu noaptea. Aşa îi informase Tudorel - este tânărul care doarme la noi, în bucătărie sau pe coridor (am înţeles că era elevul favorit al lui Serdaru; cel care mă adusese astă-vară, cu maşina la Bucureşti) - Tudorel notase greşit ziua în agenda lui.

— Deci, am îndrăznit s-o întrerup, cei trei erau Niculina, Serdaru şi Tudorel.

— Desigur că erau ei, dar cine să-i recunoască? Cine ştie ce „spectacole" repetaseră în noaptea aceea, înainte de culcare - căci aşa le spune: „spectacole". Şi repetă aproape în fiecare noapte, repetă *cu toate uşile închise,* sublime căutându-mi privirile. De obicei numai ei trei şi cu Maestrul dacă e acasă. Dar uneori se adună zece, cincisprezece... unii din ei sunt înalţi cât uşa. Nu ştiu ce repetă, dar îi aud râzând, cântând - de altfel, cântă toţi, foarte frumos, cântă şi în cor, şi fiecare separat, şi au tot felul de instrumente muzicale...

— Ce spun vecinii?

A întors brusc capul spre mine şi mi-a zâmbit. Un zâmbet, mi s-a părut, misterios şi totuşi ironic.

— De când au aflat cu cine se întâlneşte şi la cine este invitat Maestrul, nu îndrăznesc să spună nimic... Deşi...

Ezită câteva clipe, apoi mă privi din nou, bănuitoare, parcă ar fi încercat să ghicească ce gândesc.

— N-ar trebui să vă spun, dar dumneavoastră, care aţi fost mâna dreaptă a Maestrului...

— Şi sper să fiu şi de aici înainte, încercai să glumesc, zâmbind.

— Să dea Dumnezeu! oftă, dar s-au schimbat atâtea de când aţi plecat. N-ar trebui să vă spun, dar...

Coborî şi mai mult glasul.

— Din când în când, către miezul nopţii, o maşină se opreşte în dreptul casei Doctorului, ştiţi unde, a treia casă de la colţ, şi rămâne acolo toată noaptea, cu farurile stinse... Dar maşina nu e goală, adaogă.

O dată, într-o noapte, - nu mă deranja muzica, mă învăţasem acum cu repetiţiile, dar parcă aş fi presimţit ceva...- m-am dat jos din pat şi, în vârful picioarelor, m-am apropiat de fereastră. Tocmai atunci ieşeau din casă tânărul acela foarte negru şi cu Serdaru. I-am văzut îndreptându-se spre maşină; nu ştiu ce-au vorbit cu şoferul, sau cine o fi fost înăuntru, dar

curând după aceea maşina a pornit încet, tot cu farurile stinse... Şi a mai fost ceva, deşi e un mare secret, n-ar trebui să vă spun...

— Ştii că poţi avea toată încrederea în mine, am încurajat-o. Nu ne Icunoaştem de ieri, de alaltăieri. Şi suntem amândoi devotaţi JMaestrului... în fond, ce s-ar fi făcut Maestrul fără dumneata şi fără 'mine?

M-a privit cu căldură, recunoscătoare, dar nu-şi putu înăbuşi suspinul.

— Ştiu, şopti. De aceea trebuie să vă spun. A doua zi după întâmplarea cu maşina, când mă întorceam la Cooperativă, m-a oprit un domn, nici tânăr, nici bătrân, foarte elegant îmbrăcat. Când şi-a ridicat pălăria şi m-a salutat, am văzut că era aproape chel. Foarte politicos, şi-a spus numele, dar acum nu mi-l aduc aminte. (Evident, era Albini.) M-a întrebat dacă avem ştiri de la dumneavoastră căci, spunea, circulă fel de fel de zvonuri prin oraş, că n-o să vă întoarceţi, că Maestrul v-a convins să rămâneţi acolo, în India, dacă nu definitiv, cel puţin câţiva ani, până va veni şi el...

O' ascultam fascinat, neîndrăznind s-o întrerup.

— Eu i-am spus adevărul, a continuat Ecaterina, adică ce ştiam de la Editură; că vă întoarceţi pe ziua de 20 sau 21 decembrie, dar el a schimbat repede vorba, şi mi-a spus că admiră din tinereţe cărţile Maestrului şi de aceea e îngrijorat de tot ce se întâmplă de câteva luni, că s-au plâns vecinii, că ştie... Mă rog, ştia tot, ştia mai ales ce făceau tinerii căsătoriţi, ştia de spectacolul pe care-l pregătesc. Şi apoi, a scos o carte de vizită şi mi-a spus: Se întâmplă că funcţia pe care o am îmi deschide multe porti. Dacă vei avea vreodată încurcături, sau orice altfel de probleme, îmi telefonezi la numărul acesta...Am păstrat cartea de vizită, dar nu i-am telefonat, adaogă.

Am răsuflat uşurat şi am început să râd.

— Vasăzică, de aceea a intrat spaima în dumneata, şi aproape că nu îndrăzneşti să vorbeşti, nici măcar pe stradă. Ţi-e teamă că te urmăreşte Securitatea.

Ecaterina s-a oprit brusc şi şi-a întors mirată capul spre mine.

— Ce-o să-mi facă mie Securitatea?! exclamă. Eu îmi văd de treaba mea. Nu mă ocup nici de politică, nici de altceva...

— Atunci, dacă ştii că nu eşti urmărită, de ce atâtea precauţii?

— Dacă m-aţi fi lăsat să termin, şopti, aţi fi înţeles de ce mi-e frică... Şi când m-ati asculta până la sfârşit, are să vă fie frică şi dumneavoastră...

Totul a început la vreo două săptămâni după plecarea mea. într-un amurg, intrând în salon ca să aprindă lumina japoneză, a dat cu ochii de o femeie, aproape bătrână, care adormise pe canapea. Ecaterina a tipat, speriată, şi când femeia s-a trezit, s-a îndreptat spre ea .şi a întrebat-o cine este şi pe unde a intrat în salon. Femeia o privea curios, parcă n-ar fi înţeles bine româneşte. Şi, într-adevăr, când s-a ridicat de pe canapea, Ecaterina şi-a dat seama că era străină. Era îmbrăcată ciudat, deşi elegant, într-o rochie lungă de mătase roşie, şi avea nişte pantofi aşa cum nu mai văzuse până atunci; păreau muiaţi în aur.

Femeia continua să o privească zâmbind; şi la toate întrebările Ecaterinei ridica din umeri. Ar fi putut avea 50-55 de ani, dar când zâmbea părea mai tânără. Doar când Ecaterina s-a îndreptat spre telefon, femeia a întins braţele către ea şi i-a şoptit: Ecaterina, să nu faci asta! Nu te juca cu focul!

— Şi nu i-ai recunoscut glasul? am întrerupt-o. Nu ti-ai dat seama că era Niculina, că adormise acolo,* pe canapea, în costumul cu care repetase? Ecaterina şi-a întors din nou capul spre mine, încruntată.

— Nu puteam să-i recunosc glasul, pentru că nu era Niculina. Nu vorbea ca Niculina. Avea un glas stins, ca de femeie bătrână. Şi era mai înaltă ca Niculina. Şi avea părul cărunt...

— Atunci, cine era? am întrebat-o turburat.

— Nu ştiu, şopti Ecaterina. Şi de aceea mi-e frică... Pentru că mai târziu, după ce mi-a spus: Nu te juca cu focul!, femeia a adăogat: Acum, pot să-ţi spun, căci ne cunoaştem bine. Sunt soţia lui Laurian Serdaru, deci, dacă ai aflat şi d-ta secretul, sunt nora Maestrului. Toţi îmi spun Niculina, şi numele acesta îmi place şi mie. Dar nu e numele meu. Pe Niculina ai s-o întâlneşti într-un ceas, un ceas şi jumătate, pentru că astă-seară suntem invitaţii Maestrului... Mi-a făcut o reverenţă ca la teatru, şi-a luat pantofii de aur în mână şi s-a îndreptat spre odaia de baie.

— Deci, până la urmă, tot ea era!

Ecaterina a ridicat exasperată din umeri, şi a oftat, nu era ea. Şi am dovezi că nu putea fi ea, Niculina...

într-adevăr, A.D.P. nu era în Bucureşti şi în acea seară n-a fost nimeni invitat. Când, după vreun ceas a întâlnit-o pe Niculina şi i-a spus: Mi-ai tras o spaimă adineaori!, Niculina a întrebat:

— Ce spaimă? Şi după ce i-a povestit întâmplarea, Niculina a clătinat din cap.

— Nu eram eu. La ora aceea eram la repetiţii...

— Atunci, cine a putut fi?! a exclamat speriată Ecaterina. Cine a putut intra în salon fără ca eu să prind de veste?

— Oricine poate intra în salon, pentru că fiecare din noi avem cheia noastră, noi, cei unsprezece din trupa lui Ieronim. A trebuit să ne facem chei ca să nu te deranjăm mereu. Căci, ai văzut şi dumneata, aici, zi şi noapte, unii vin, alţii pleacă...

— Era, deci, cineva din trupă, am şoptit turburat. Nu ţi-a spus cine?

Ecaterina mă privi din nou, de data aceasta fără să înţeleg de ce, zâmbind amuzată.

— Ştiţi ce mi-a spus când am întrebat-o? Mi-a spus: Aşa cum o descrii, de vreo 50-55 de ani, cu păr cărunt şi un pantof de aur în fiecare mână, poate fi oricare din cele cinci fete; căci atâţia suntem, în trupa lui Ieronim, cinci fete şi şase băieţi...

— Şi Maestrul? Ce-a spus Maestrul când i-ai povestit toate astea?

După câte am înţeles, pentru că Ecaterina grăbea mereu pasul şi cran cuvinte care îmi scăpau, A.D.P. a încercat s-o liniştească, asigurând-o că, de fapt, ea era, Niculina. dar ce vrei?, a adăogat, sunt tineri şi se amuză, îşi fac unul altuia tot felul de farse...

— Dacă ar fi numai astea, continuă Ecaterina, numai farse şi glume de artişti tineri...

Dar Ecaterina se convinsese că la mijloc era altceva, nu ştia exact ce, dar era destul ca s-o înspăimânte. Nu trecuse o săptămână de la această întâmplare, când i-a telefonat Grigore de la Cooperativă că-i va trimite, spre seară, patru iepuri. Ca să nu atragă atenţia vecinilor, a rugat-o să stea la fereastră între cinci şi un sfert şi cinci jumătate, şi îndată ce se opreşte maşina să deschidă uşa de la bucătărie, ca să nu aştepte şoferul. Aşa a şi făcut. Dar şoferul n-a putut, sau n-a voit să coboare - şi i-a strigat să vină ea. Ploua, şi Ecaterina i-a făcut semn să aştepte puţin, să-şi îmbrace paltonul şi să-şi pună ceva pe cap. Dar când se pregătea să coboare, un tânăr a traversat în goană strada, s-a apropiat de maşină, a înşfăcat sacul cu iepuri şi i-a strigat să rămână acolo, în uşa bucătăriei. Maşina a pornit chiar atunci, un camion se apropia din direcţia opusă şi, văzând că tânărul întârzie, câteva clipe i-a fost teamă că se lăsase păcălită. Dar după puţin timp, băiatul a intrat în bucătărie, săltându-şi râzând sacul cu iepuri în spate. Ecaterina voia să-i dea ceva şi începuse să caute în buzunar.

— Nu te mai osteni, Ecaterina, i-a spus băiatul. Sunt de-ai casei. Şi pentru că Ecaterina îl

privea surprinsă, încercând să-l recunoască a adăogat:

— După atâtea săptămâni, tot nu mă cunoşti? Eu sunt Laurian, bărbatul Niculinei.

— Venea desigur de la o repetiţie, i-am spus.

Aşa crezuse şi ea. Nu se mai sătura privindu-1, minunându-se, repetând:

— Bată-te norocul să te bată. Ai întinerit cu zece ani, tocmai dumneata, care n-ai nevoie...

Câteva clipe în urmă intră în bucătărie Niculina, cu o carafă goală, şi se îndreptă spre robinet.

— Ce spui de domnul Laurian? o întrebă Ecaterina. Vrăjitorie curată...

Tânărul se fâstici, şi începu să-şi treacă nervos palma pe obraji.

— Laurian e în salon, cu toţi ceilalţi, spuse Niculina. Şi li s-a făcut, la toţi sete.

— Vezi, nu vrea să mă recunoască, şopti printre dinţi tânărul, şi Deschizând brusc, aproape cu mânie, uşa, dispăru în ploaie.

Şi totuşi, nici până azi Ecaterina nu ştie ce să creadă. După ce-a rămas singură, şi-a scos paltonul, a desfăcut sacul, a căutat prin sertare câteva sfori groase şi cârlige ca să atârne iepurii în cămară, dar s-a trezit târziu că tremură, şi a îmbrăcat din nou paltonul. A înţeles însă repede că nu tremură de frig, ci de frică. A început să-şi facă semnul crucii, dar a dat cu ochii de iepuri, pe care nu-i scosese din sac, şi i-a (fost ruşine. Şi-a scos brutal paltonul şi s-a silit să nu se mai gândească.

)ar o rodea curiozitatea, şi după ce-a atârnat şi al patrulea iepure în ʳcămară, s-a hotărât. Ştia că numai nopţile uşile sunt încuiate, dar pe de altă parte A.D.P. îi atrăsese de mai multe ori atenţia să nu intre, sub nici un motiv, în salon, în timpul repetiţiilor. După ce-a găsit motivul (Niculina spusese că li se făcuse sete), a scos din frigider o sticlă cu apă minerală, a ales câteva pahare, şi cu tava plină în mâna dreaptă, a bătut scurt în uşa salonului, şi a intrat. Erau vreo şase, şapte tineri, costumaţi ciudat; parcă ar fi avut fiecare o pelerină lungă, dar felurit colorată, atârnată de umeri. Au întors toţi capul spre ea, speriaţi, ca şi cum ar fi fost surprinşi la începutul unei crime. Cea mai speriată părea Niculina.

Amuţise, cu braţul ridicat, cu gura pe jumătate deschisă. Alături de ea, îmbrăcat într-o mantie sângerie, se afla Laurian Serdaru. O privea şi el, tot atât de surprins. Dar Ecaterina este sigură, şi poate chiar să jure.

este sigură că, la un moment dat, Serdaru i-a zâmbit cu înţeles şi i-a făcut semn cu ochiul.

*17 *

îndreptându-mă spre casă, mi-am dat seama că acele întâmplări de la începutul lui noiembrie îi provocaseră Ecaterinei un traumatism care putea duce la mania persecuţiei. Din seara când, intrând brusc în salon, le întrerupsese „repetiţia", i se părea că e urmărită de tot felul de personagii stranii, care până la urmă se dovedeau a fi unul din obişnuiţii casei, mai ales Niculina şi Serdaru, dar şi alţii, bunăoară Tudorel sau una dintre artiste, căreia i se spunea Vera. Se oprea câteodată la o vitrină şi pe neaşteptate cineva apărea în spatele ei şi, după felul cum o privea sau îi zâmbea, descoperea că face parte din trupa lui Ieroniin. Dar greul de-abia atunci începea, pentru că nu-i era uşor să-i identifice. Uneori îi trebuiau două sau trei zile şi nopţi...

— Vă aşteptam ca pe un Dumnezeu! a exclamat la despărţire, strângându-mi amândouă mâinile. Ca pe un Dumnezeu, a repetat de mai multe ori.

De-abia după ce mi-am scos paltonul şi m-am aşezat la birou mi-am adus aminte că ar fi

trebuit să trec pe la Editură. Voiam să văd cum arată cele două cărţi ale lui A.D.P.; voiam, mai ales, să aflu ce crede Ghiţă Horia despre proiectul meu de a aduna într-un volum articolele despre India. Ideea volumului mi-o sugerase ultima scrisoare a lui A.D.P. „Ştiam că eşti un bun scriitor, îmi spunea, pentru că ai scris *Memoriile* aşa cum *eu* nu le-aş fi putut niciodată redacta. Dar nu bănuiam că eşti un bun scriitor *atât de diferit de mine.* Am lucrat împreună aproape opt ani, şi n-am bănuit *această* notă specifică a talentului dumitale literar".

Şovăiam, dacă ar trebui să-i telefonez lui Horia - era aproape 12,00 - sau să mă duc să-l văd, fără să mă anunţ, la începutul după-amiezii. Câteva clipe în urmă a sunat telefonul.

— Dar unde mi-ai umblat toată dimineaţa? mă întrebă A.D.P., mi s-a părut, uşor contrariat.

— Am întâlnit-o întâmplător pe Ecaterina, şi am stat mult de vorbă.

Biata de ea, tare mi-e teamă că...

— Las-o pe Ecaterina! m-a întrerupt. Avem lucruri mult mai importante de discutat. Şi nu le putem discuta la telefon. Trebuie să vii la Sibiu. Ţi-am rezervat un loc în avionul de mâine dimineaţă.

Telefonează la Agenţie; sau, şi mai bine, treci dumneata, înainte de 4,00, şi ridică-ţi biletul. Te aşteptăm la aeroport. Şi îndată după dejun...

Cu un efort, am îndrăznit să-l întrerup.

— Dar, Maestre, vedeţi, suntem în preajma Crăciunului. Şi âe-abia m-am întors. Vreau să petrec sărbătorile cu Valeria. Mai ales că nunta va avea loc foarte curând, la 29 decembrie...

Am avut impresia că vestea 1-a surprins, pentru că, după o scurtă tăcere, a continuat cu un alt glas.

— Bine, dar azi e 23 decembrie. Mai avem o săptămână. Ne întoarcem la 26 decembrie, cel mult 27. Cum vă cunosc eu, nunta nu se poate face fără mine.

Am roşit brusc şi, de emoţie, mi-am simţit deodată gura uscată.

— Dar mi-aţi spus de atâtea ori, am şoptit, mi-aţi spus că nu vreţi să ne cununaţi că...

— Ce-am spus altădată, m-a întrerupt A. D. P. foarte bine dispus, n-are nici o importanţă! Ţin foarte mult să vă cunun eu. Şi vom sărbători evenimentul în strada Fântânelor, cu Niculina, Laurian, şi alţi câţiva prieteni.

— Evident, am reluat cu un glas mai ferm, evident, Valeria va fi fericită şi recunoscătoare. Ca şi mine, de altfel, inutil să vă spun... Dar mă gândesc că dacă o las singură de Crăciun .

— Eusebiu! a exclamat aproape patetic. E foarte important! Nu-ţi pot spune acum de ce, trebuie să vii mâine. Te aşteptăm la aeroport. Şi mulţumeşte-i Valeriei şi din partea mea că acceptă acest sacrificiu!...

După ce a închis telefonul, am rămas multă vreme cu privirile pierdute în gol. M-am trezit, târziu, că mă gândeam la cu totul altceva:

mă trudeam să-mi amintesc o scenă din a treia sau a patra piesă a lui Pândele, o scenă care, mi se părea, ar fi putut explica insistenţa lui atât de patetică de a mă avea alături de el începând din Seara de Ajun până a doua sau a treia zi de Crăciun. Cineva (imposibil să-mi aduc aminte cine), aflându-se într-o situaţie desperată (dar *de ce? De ce!),* făcea un apel patetic la un prieten mai tânăr; îi cerea un lucru, în aparenţă, de o ridiculă banalitate (un pahar cu apă? O batistă?), anunţând în acelaşi timp recompensa: *Va fi o nunta ca în poveşti,* chiar el, *El,* îi va cununa, şi vor pofti la masă nu numai prietenii, ci şi... Imposibil să-mi amintesc cine alţii vor fi poftiţi la banchet (în text era scris: *agapa).*

Am făcut emoţionat numărul lui Horia. Nu mă aşteptam să-l mai găsesc, trecuse de

1,00, d,ar ştiam că-mi va răspunde secretara.

— Tocmai mă duceam la masă, îmi răspunse Horia. Deci, fii, te rog, cât se poate de scurt...

Dar nu-mi lăsă timp să spun ceva, ci continuă pe un ton sec, aproape sever.

— Dacă e vorba de *India* dumitale, trebuie să discutăm serios...

— Dar nu e vorba de volumul meu, 1-am întrerupt. Voiam să ştiu...

— Nu spun că textele nu sunt interesante, continuă ca şi cum nu m-ar fi auzit. Dar trebuie să nuanţezi. Insişti prea mult asupra „spiritualităţii indiene", asupra sihastrilor şi mănăstirilor...

— Dar dacă vă spun că nu e vorba de volumul meu...

— Trebuie să evoci şi alte aspecte ale istoriei şi societăţii indiene:

sărăcia, nedreptăţile sociale, castele, intuşabilii... Nu spui nimic despre intuşabili...

Cu un efort, am izbutit să mă stăpânesc.

— Tovarăşe Horia, am început, pronunţând clar şi răspicat fiecare cuvânt în parte. Repet, nu e vorba de volumul meu. Voiam doar să ştiu dacă a apărut *Teatrul* lui A.D.P. şi dacă pot trece după-masă să iau un exemplar...

Mi s-a părut că a şovăit mult înainte de a răspunde.

— Ca să fiu foarte sincer, volumul e tipărit, dar eu încă nu 1-am văzut. S-ar putea să apară în vreo două săptămâni, dacă între timp, aşa cum mi-a fost frică de la început...

— Bine, 1-am întrerupt politicos, nu vreau să vă mai reţin. Vă telefonez din nou după Sărbători...

în clipa când aşezam receptorul în furcă, mi-am dat seama că făcusem o gafă. Bănuitor cum .era, cine ştie ce şi-ar putea închipui Horia. Ar fi trebuit să mă adresez direct „locţiitorului" meu; păstrase, desigur, corecturile în pagină. Dar spre mirarea mea, Voinea mi-a mărturisit că tot materialul - manuscrisele, şpaltele şi corecturile în pagină - fusese, la cererea lui, expediat prin curier lui A.D.P., pe la începutul lunii. Ceea ce i s-a părut curios, adaogă coborând uşor glasul, câteva zile după aceea i s-a telefonat de la Editură că au nevoie de manuscrise şi de corecturi pentru o ultimă revizie. Dar Voinea ştia bine că ultima revizie fusese făcută cu cel puţin o săptămână înainte -, chiar el dăduse bunul de tipar. A avut impresia, şi spunând asta a scăzut şi mai mult glasul, a avut impresia că, aflând ce s-a întâmplat, anume că tot materialul se află în mâinile lui A.D.P., secretarul n-a ştiut ce să-i spună, şi 1-a rugat să aştepte un moment, să vorbească cu Directorul.

După ce 1-a ascultat, Ghiţă Horia a spus: Bine! şi a închis telefonul.

Şi de data aceasta mi s-a părut că făcusem o gafă: cine ştie cum va interpreta Voinea dorinţa mea de a reciti un text pe care eu însumi îl dactilografiasem cu trei luni mai înainte. Şi dacă, după un ceas, două, îi telefonează Horia şi-l întreabă: Nu cumva i-am telefonat, în legătură cu?... Poate ar fi trebuit să-l avertizez, să-i spun, bunăoară, că dacă întreabă cineva de mine, să-i spună că... în acea clipă mi-am amintit brusc de Ecaterina. şi m-am ridicat enervat din fotoliu.

Valeria îmi pregătise pentru dejun o felie de şuncă şi struguri. Am mâncat absent, fără chef. Dar curând am zărit cei dintâi fulgi de zăpadă şi m-am înseninat ca prin farmec. Am rămas multă vreme la fereastră, privind ninsoarea. Când, după un ceas, am pornit spre Agenţie, stratul de zăpadă părea, pe alocuri, de câţiva centimetri. Aşa cum mă aşteptam, biletul fusese achitat de Pandele.

— Dar dacă va ninge toată noaptea, mi-a spus funcţionara, nu cred că veţi putea pleca

mâine dimineaţă, în orice caz, prezentaţi-vă la aeroport cu cel puţin o jumătate de ceas mai înainte.

Aş fi vrut să mă plimb puţin prin oraş, să cobor spre Cişmigiu, dar mi-am spus că, dacă ninsoarea nu se potoleşte, foarte probabil îmi va telefona Pândele ca să schimbe programul.

Tot aşteptând, am adormit în fotoliu. M-a deşteptat Valeria.

scuturându-şi viguros şoşonii în faţa uşii. Când i-am spus că ne va cununa A.D.P., a împietrit în mijlocul camerei, apoi m-a înlănţuit şi, trăgându-mă uşor după ea, a început să danseze, fredonând, dar din ce în ce mai stins, pentru că nu-şi putea stăpâni lacrimile. Voia să telefoneze imediat acasă, să anunţe marea veste, dar am păstrat-o lângă mine.

— Evident, toate bucuriile se plătesc. Pândele m-a implorat să viu mâine la Sibiu. Are neapărat nevoie de mine...

Şi, pentru că mă privea surprinsă, ca şi cum n-ar fi înţeles, am adăogat repede.

— E vorba de 24, cel mult de 36 de ore. Ne întoarcem amândoi, cei mai târziu, a doua zi de Crăciun.

— Dar e imposibil! m-a întrebat Valeria înseninându-se. Nu mai pleacă nici un avion spre nordul Transilvaniei. Am ascultat şi la Radio.

— Aşa mi-a spus şi mie la Agenţie. Dar dacă A.D.P. nu-mi telefonează, eu, în orice caz, mâine dimineaţă...

18

De fapt n-am ştiut că avionul nostru va putea ateriza la Sibiu decât în ultimul moment, când, după ce aşteptasem aproape două ceasuri.

eram gata să renunţ. Din fericire, apropiindu-ne de Sibiu, peisajul devenise feeric. Nu văzusem niciodată această parte a ţării îngropată sub zăpadă. Cerul se limpezise pe neaşteptate, şi ne orbea acum o lumină crudă, polară. Curând avionul îşi opri motoarele şi, coborând, au început să se distingă tot mai clar calea ferată şi casele de ţară. Apoi am zărit oraşul, am trecut lin pe deasupra unui cartier de curând construit, şi puţine minute în urmă am aterizat.

A.D.P. mă aştepta zâmbind, alături de Serdaru şi Tudorel. M-a îmbrăţişat, mi s-a părut, cu o neobişnuită emoţie. Apoi, mi-a strâns îndelung mâna.

— îţi mulţumesc, mi-a şoptit. Ştiu că ai făcut un sacrificiu...

Nu ştiam ce să cred. Arăta parcă şi mai tânăr decât toamna trecută, şi cu toate acestea îşi ascundea cu greu nervozitatea. Părea neliniştit, preocupat.

— Maestrul e obosit, spuse Serdaru ca şi cum mi-ar fi citit gândul.

A dormit doar câteva ceasuri. A rămas azi-noapte până la 2,30, ca să vadă sfârşitul, deşi noi toţi, şi mai ales Ieronim, am tot încercat...

— Să lăsăm astea, îl întrerupse A.D.P., izbutind totuşi să zâmbească. Avem atâtea altele de vorbit...

Apoi, întorcându-se către mine şi luându-mi braţul, a continuat.

— Nu te întreb nimic despre India. O să discutăm asta mai târziu.

Să-ţi spun însă de pe acum programul: dejunăm la Majestic, am rezervat o masă; apoi, cu o camionetă militară - de fapt, e un fel de jeep - la Călina. Sunt mai puţin de 10 kilometri, dar şoseaua e pe alocuri înzăpezită. Cu maşina, ar fi fost riscant. Locuim într-un fost pavilion de vânătoare, transformat în Casă de odihnă, destul de confortabil şi, deşi a fost de două ori restaurat, e încă destul de pitoresc. Iar de acolo înainte, continuă privindu-mă şi zâmbind enigmatic, de acolo înainte nu mai putem conta decât pe sănii...

— Dar nici nu vă închipuiţi ce fel de sănii, adaogă Serdaru. Ca din alte vremuri. Nu se mai văd decât în filme de epocă...

— Dar sunt mai frumoase decât cele din *Anna Karenina,* filmul de anul trecut, spuse Tudorel.

— Poate că o să facem şi noi un film, adaogă A.D.P. Să vedem...

— Nu trebuia să-i spuneţi, şopti Serdaru oarecum dezamăgit.

Voiam să-i facem o surpriză...

Pândele întoarse capul spre el, apoi ridică din umeri.

— Va fi suficient să vadă săniile, caii şi aparatura din sufragerie ca să înţeleagă despre ce este vorba...

Nu ştiu dacă aş fi ghicit atât de repede. Nu aveam cum să ştiu că jeepul care ne adusese la Casa de odihnă, ca şi caii, fără pereche de frumoşi, pe care îi scoteau din grajd chiar în momentul sosirii noastre, aparţineau Corpului de Armată din Sibiu. De asemenea, nu aveam cum să ştiu că săniile pe care le-am zărit în curte fuseseră construite în toamna aceea, după modelul săniilor castelanilor unguri de pe la 1840, păstrate la Muzeul de Etnografie. Nu m-au mirat costumele atât de pitoreşti ale tinerilor pe care i-am întâlnit în sală şi pe coridor; aş fi crezut că se pregătesc, sau se întorc, de la repetiţie. Dar cred că aş fi început să bănuiesc că anumite scene vor fi filmate, dând cu ochii de proiectoarele din sufragerie şi de estrada înaltă, pe rotile, de pe coridor.

îndată ce-am rămas singuri în odaia ce mi-o alesese, alături de camera lui, A.D.P. s-a aşezat pe marginea patului şi mi-a făcut semn să-mi apropii scaunul.

— Am atâtea lucruri să-ţi spun, şopti, încât nu ştiu de unde să încep. Am să încep, totuşi, cu ceea ce mi se pare mai puţin important.

Ascultându-1, mă întrebam ce i se părea „mai puţin important".

Mie mi se părea destul de grav. Era vorba de lupta surdă pentru putere între Numărul Trei şi Numărul Doi. Tensiunea dura mai de mult, dar în ultimele săptămâni ameninţa să explodeze. Evident, adaogă A.D.P., asta complică situaţia lui Ieronim. Oamenii Numărului Trei sunt cu ochii pe el, gata să profite din prima greşeală pe care o va face. Foarte probabil, mulţi dintre tehnicieni şi operatori sunt informatorii Numărului Trei. Unii din ei - evident, fără să-şi dea seama - s-au trădat chiar în dimineaţa când 1-au văzut pe Ieronim încredinţându-şi bastoanele unui figurant şi urcându-se pe estradă ca să regleze proiectorul.

— Da, continuă repede A.D.P., nelăsându-mi timp să-l întrerup, acum vreo zece zile, pe neaşteptate, Ieronim a simţit că nu mai are nevoie de bastoane. Am identificat în sfârşit greşeala pe care o făcusem în seara de 11 august 1964, mi-a explicat Ieronim, şi, aşa cum mă aşteptam, în aceeaşi clipă m-am vindecat.

— Extraordinar! am exclamat. E pur şi simplu extraordinar!

— Da, reluă A.D.P., aşa am spus toţi. Dar vezi, vindecarea aceasta atât de misterioasă a avut loc într-un moment puţin prielnic pentru noi toţi, şi în primul rând pentru Ieronim. Cum îţi spuneam, câţiva mecanici şi operatori s-au trădat pe loc: s-au grăbit să telefoneze vestea la Bucureşti. Nici lui Ieronim, nici Numărului Doi nu le convenea să se vorbească despre acest „miracol" chiar acum... Dar, în sfârşit, cum îţi spuneam, asta e mai puţin important.

Mai grav i se părea intriga urzită împotriva lui, şi care ar fi putut duce la întârzierea volumului de *Teatru.* Intriga aceasta n-avea legătură directă cu tensiunea între Numărul Trei şi Numărului Doi, dar, fără

îndoială, unii din colegii lui, geloşi şi invidioşi, sunt gata să profite de conjunctură. (Am înţeles că se gândea mai ales la Paraschiv Simionescu, pe care intimitatea lui A.D.P. cu familia

Numărul Doi nu-l lăsa să doarmă). De aceea şi-a luat măsurile de precauţie necesare: a fotografiat în zece exemplare volumul de *Teatru,* şi le-a pus la adăpost, în locuri diferite, şi chiar în mai multe ţări, a precizat subliniind cuvintele. Voiam tocmai să-l întrerup, să-i spun, că, poate, situaţia nu c chiar atât de critică pe cât şi-o închipuia el, când s-a ridicat repede, s-a îndreptat spre uşă şi a deschis-o brusc. Văzând că nu era nimeni pe coridor a oftat uşurat, zâmbind.

— După cum vezi, reluă cu un alt ton, s-ar zice că încep să calc pe urmele Ecaterinei. Dar, aici, şi în acest moment, trebuie să fim cu ochii în patru, în afară de noi, cei care ne cunoaştem, oricine altul poate camufla un agent...

— îmi pare rău, am început, oarecum la întâmplare, văzând că tăcerea se prelungeşte. Eu, dimpotrivă, credeam că...

— Eusebiu! exclamă întrerupându-mă, tot ce ţi-am spus până acum confirmă ce bănuisem mai de mult, de cel puţin două săptămâni.

Adevărul este că *mi-e frică!* Nu îndrăznesc să-ţi mărturisesc ce *trebuie* să-ţi mărturisesc, şi atunci, ca să amân această confesiune penibilă, îţi tot vorbesc, când de una, când de alta. Tot ce ţi-am spus despre Numărul Trei. ca şi despre intrigile lui Paraschiv, e adevărat. Nu am inventat nimic. Dar, repet, toate astea n-au prea mare importanţă.

Singurul lucru important este descoperirea pe care am făcut-o de curând, şi pe care *nu îndrăznesc* să ţi-o destăinui...

îl ascultam tulburat. Pândele făcu câţiva paşi prin odaie, apoi se aşeză din nou pe marginea patului.

— Ţi-ai dat, desigur, seama, începu brusc, că spectacolul organizat de Ieronim urmăreşte, în primul rând, completarea procesului de anamneză început astă vară. Dar ceea ce numai eu ştiu, este că această anamneză am încheiat-o mai de mult. Mi-am adus aminte de tot ce s-a întâmplat în noaptea de Crăciun 1938, am izbutit să-mi amintesc de fiecare amănunt. (Nu degeaba am luat parte cu atâta elan la toate repetiţiile lui Ieronim...) Inutil să ţi le rezum, căci nu toate amănuntele sunt interesante. Destul să-ţi spun că, la început, ca să fiu foarte sincer, şi goate chiar vulgar, la început am crezut că, în noaptea aceea am băut prea mult, eu care nu eram obişnuit cu alcooluri tari, şi m-am culcat cu actriţa care juca rolul Euridicei. Şi, îmi spuneam, foarte probabil că a doua zi mi-a fost ruşine - nu pentru că mă culcasem cu ea, ci pentru că fusesem beat, şi probabil mă purtasem ca o brută - mi-a fost, deci, ruşine şi am evitat s-o mai întâlnesc, a doua zi şi a treia zi. îmi mai spuneam că purtarea mea fusese desigur atât de odioasă încât, fără să-mi dau seama, am voit, şi am reuşit, să uit tot de la început şi până la plecarea la Bucureşti. Bănuiam că, psihologic, procesul nu părea prea verosimil, dar, în sfârşit, eu mă prefăceam convins că aşa se întâmplase...

Se ridică şi începu să se plimbe, încurcat; parcă nu mai ştia ce să facă cu mâinile.

— Adevărul este cu totul altul, în noaptea aceea *nu* fusesem beat, şi mă purtasem cât se poate de curtenitor. Pe scurt, a fost o foarte sinceră, şi chiar romantică, noapte de dragoste, de care ar fi trebuit să-mi amintesc întotdeauna cu încântare şi melancolie. *Ar fi trebuit,* şi desigur că aşa s-ar fi întâmplat, dacă nu intervenea *altceva,* un episod surprinzător de insolit. Şi acest altceva a provocat amnezia...

Se opri brusc în faţa mea şi mă privi curios, ca şi când atunci m-ar fi văzut pentru întâia oară.

— Dar, a reluat după o pauză, cum să-ţi vorbesc despre cauza amneziei mele fără să risc ca dumneata, sau oricare altul care m-ar asculta, să creadă că mi-am pierdut minţile? Aparent, lucrurile par normale. La un moment dat, Euridice mi-a propus să luăm o sanie şi să

mergem la o prietenă, care locuia în casa unui pădurar, la vreo cinci, şase kilometri de Sibiu. Evident, am acceptat pe loc, şi Euridice a început să râdă, a adăogat că fusese atât de sigură că voi accepta, încât i-a spus prietenei să ne aştepte la masă... Inutil să îţi descriu drumul până în pădure, strânşi unul lângă altul, simţindu-mă deja îndrăgostit.

Am fost amândoi surprinşi când, intrând în casa pădurarului, am găsit toate luminile aprinse şi masa pregătită, dar nici urmă de prietenă.

Ne-am liniştit citind biletul pe care ni-l lăsase. Doar aceste rânduri enigmatice: „Dacă mai aşteptaţi pe cineva, vă asigur că nu mă aşteptaţi pe mine." Câteva minute după ce-am citit biletul, am uitat de tot. Eram doar noi doi singuri, şampania era frapată şi cina părea excelentă.

Ţi-am spus ce a urmat... Dar cum să-ţi spun restul?

Se opri în faţa mea şi-mi căută privirile.

— Şi totuşi, *trebuie să-ţi spun,* şopti. Târziu, către dimineaţă, m-a deşteptat deodată setea. Nu cred că am mai cunoscut de atunci o asemenea sete: parcă aş fi înghiţit jăratec. Am coborât din pat şi m-am

îndreptat către bucătărie. Am găsit cana cu apă, şi am dus-o direct la gură, am început să beau ca un animal. Câteva clipe nu simţeam nimic, parcă aş fi înghiţit aer, şi somnoros cum eram, m-a cuprins groaza. Nu cumva *n-am să-mi pot potoli niciodată setea?* Am continuat să beau, din ce în ce mai speriat, şi atunci am zărit la fereastră, aproape lipindu-şi obrazul de geam ca să mă poată vedea mai bine, am zărit o fată tânără, blondă, cu părul despletit pe umeri. Când şi-a dat seama că o priveam, a zâmbit şi mi-a făcut semn, ducându-şi degetul la gură, să nu spună nimic. Apoi, în clipa următoare, a dispărut...

A început din nou să se plimbe, de la un capăt la altul al odăii.

— E curios că nu mi-a fost frică. Dar întorcându-mă în dormitor, am dat cu ochii de Euridice. Se deşteptase şi aprinsese lanterna de buzunar, pe care o lăsasem pe măsuţă, alături de pat. Am simţit că mă ia cu frig, dar, curios, în loc să intru repede în pat, mi-am îmbrăcat paltonul (nu înţeleg cum de-l lăsasem acolo, pe un scaun).

— Cum arată prietena ta? am întrebat-o.

Euridice m-a privit zâmbind, dar, mi s-a părut, cu mare tristeţe.

— Dar de ce mă întrebi?

— Pentru că am văzut adineaori, la fereastra bucătăriei, o fată tânără, şi mă întreb dacă nu cumva i s-a întâmplat vreo nenorocire.

Dacă nu cumva...

Euridice a început să râdă.

— Ca să-ţi spun adevărul, află că nu există nici o prietenă. *Eu* am aranjat, în mare taină, această surpriză. Am fost aici azi după-amiază şi am pregătit masa, am scris biletul, am aprins luminile. Dar de ce mă priveşti aşa?, întrebă turburându-se.

Nu ştiam ce-aş fi putut răspunde. Mi se părea că visez, dar nu izbuteam să înţeleg când începuse visul.

— Ţi s-a părut că seamănă cu mine? continuă în şoaptă. Avea, ca mine, părul blond, despletit? Şi şi-a pus degetul la gură, ti-a făcut semn să păstrezi secretul?...

Din acea clipă nu mai mi-aduc nimic aminte. Nu ştiu cum am ajuns la hotel...

Arunci am auzit glasul Niculinei.

— Iertaţi-mă că, fără să vreau, am ascultat la uşă, dar am făcut de pază ca să nu asculte *altcineva...*

Apoi s-a apropiat repede de Pândele şi i-a luat mâna.

— Iartă-mă, *mon pere,* că îndrăznesc să te contrazic. Dar, la un moment dat, poate de

când ai început să bei din cană şi nu simţeai gustul apei, din acel moment nu mai poate fi vorba de anamneză, ci de o plăsmuire a imaginaţiei dumitale.

— De ce spui asta? întrebă A.D.P., stingherit.

— Pentru că în nici un caz o amnezie atât de totală nu putea fi provocată printr-un şoc de o asemenea natură. Dacă ar fi fost aşa, n-ai fi putut uita această scenă, oricât te-ai fi silit, întâmplări de felul acesta - halucinaţii, sau fenomene parapsihologice, sau ce-or fi - sunt destul de curente. Poate ai citit mai de mult, undeva, povestea de adineaori şi te-ai convins că ţi s-a întâmplat dumitale...

— Şi, totuşi, vă repet la amândoi, *aşa s-a întâmplat.* Şi de aceea mi-e frică. Nu mi-e ruşine s-o spun: *mi-e frică l*

— Ai toată dreptatea să-ţi fie frică, continuă zâmbind Niculina.

Asta face parte din însuşi procesul anamnezei. Numai că frica de care vorbeşti nu se datoreşte scenei pe care ai evocat-o adineaori: figura pe care ai zărit-o la fereastra bucătăriei şi pe care, câteva minute în urmă, ai recunoscut-o ca fiind chiar Euridice. Scenariul acesta este o ultimă încercare pe care o faci, evident, nu dumneata, ci altcineva, mult mai profund, captiv în inconştientul dumitale, o ultimă încercare de *a nu-ţi revela adevărul.* Dar ai uitat tot, dacă, mai ales, ai renunţat de atunci la teatru, este pentru că, în momentul când erai torturat de sete şi ai început să bei din *can&,fâră ca totuşi să simţi că-ţi potoleşti setea,* în acel moment... Vladimir! strigă fără să-şi desprindă privirile din ochii lui Pândele, rămâi la uşă, ca să fim siguri că nu ne ascultă nimeni... în acel moment, deci, reluă, ai avut o revelaţie cutremurătoare, de care ţi-a fost atât de frică încât, fără nici un efort din partea dumitale, *ai uitat-o.*

— Ce fel de revelaţie? întrebă A. D. P.

— O să aflăm curând de tot. Dar ştiu de pe acum că e vorba de altceva, de ceva extrem de important pentru noi toţi. De aceea e atât de pasionat Ieronim. Ce ţi s-a revelat, adică: ce adevăr simplu şi totuşi teribil de aflat, când ai simţit că *s-ar putea să nu-ţi potoleşti niciodată setea,* încât să reziste la toate încercările noastre de anamneză?

— Poate, pur şi simplu, vorbi A. D. P. pronunţând rar cuvintele, că dacă voi continua s-o văd pe Euridice şi, deci, dacă mă voi dedica teatrului, voi muri curând...

Niculina zâmbi, şi parcă faţa i se lumină de o secretă bucurie.

— Fără îndoială că e vorba şi de moarte. Dar ce fel de moarte? Nu

una din morţile noastre de toate zilele, pe care le acceptăm orbeşte, fără să ne dăm scama ce facem. Trebuie să fie ceva mult mai simplu şi mai profund: ceva care, dacă 1-ai fi acceptat, ţi-ar fi schimbat *radical* viaţa.

— în orice caz, spuse Pândele, ştiu acum cât mi-a fost de frică atunci, în 1938, şi, vă repet, îmi este din nou frică...

— Şi mie mi-e frică, şopti Niculina căutându-i privirile. Cui nu i-a fost frică în pragul mântuirii? Şi lui Isus i-a fost frică...

19

Cred că în clipa când m-am trezit şi-mi priveam mirat degetele bandajate, am recunoscut vocea lui Albini.

— Nu te speria! îmi spuse. Nici degetele, nici tălpile nu sunt degerate.

Probabil că 1-a impresionat spaima pe care mi-a citit-o în ochi, şi s-a grăbit să mă liniştească şi să mă lămurească în acelaşi timp.

— Opt, nouă ceasuri, pe jumătate îngropat în zăpadă, câte nu se pot întâmpla?... Noroc că nu se lăsase încă gerul. Dar, în orice caz, doctorii spun că, un ceas, două mai mult, degeraturile ar fi fost atât de grave încât ar fi trebuit să vă amputeze ambele picioare...

Mi-am adus aminte brusc de Valeria şi 1-am întrebat.

— în ce zi suntem astăzi?

Albini mă privi, mi s-a părut, blând, aproape cu milă.

— 27 decembrie, dar ar fi mai corect să spun 28 decembrie, pentru că mai sunt 20 de minute până la miezul nopţii.

— Trebuie să telefonez neapărat la Bucureşti, să vorbesc cu Valeria!...

— Am avut noi grijă de asta, spuse zâmbind Albini. Am informat-o personal pe domnişoara Valeria Nistor de tot ce s-a întâmplat.

— Dar ce s-a întâmplat? 1-am întrebat speriat.

— Asta voiam şi eu să vă întreb... Dar nu acum. Poate mâine dimineaţă...

— Domnişoara Nistor voia cu orice chip să vină la Sibiu. Am asigurat-o că nu e nevoie, în două, trei zile - cel puţin aşa spun doctorii - vă puteţi întoarce acasă...

— La 29 decembrie, trebuia să ne cunune Maestrul...

Şi, amintindu-mi deodată cum se despărţise de mine, am strigat.

— Dar Maestrul? Ce s-a întâmplat cu Maestrul?

Albini mă privea uşor încruntat, cercetător, amânându-şi parcă voit răspunsul.

— Noi ne făcusem iluzii, a început târziu. Noi credeam că *dumneata* ai să ne spui ce s-a întâmplat cu Maestrul Pândele...

încremenisem, privind când spre el, când spre infirmiera care tocmai intrase. Aşa cum se apropia zâmbind de mine, cu un pahar cu apă în mână, mi s-a părut că-i recunosc chipul, şi am închis ochii. Dar a trebuit să-i deschid, ca să pot bea câteva înghiţituri. Mi-am dat imediat seama că nu era apă; avea un gust sălciu. Şi cu toate acestea, am băut acele câteva înghiţituri cu o neînţeleasă bucurie.

— Aţi fost găsit, în dimineaţa de 25 decembrie, la vreo zece kilometri de Casa de odihnă, continuă Albini. Aţi fost găsit aşezat pe o buturugă, în zăpadă, în haină şi cu capul gol. Alături, la câţiva metri, au găsit paltonul, căciula şi o pereche de cizme îmblănite. Nimeni n-a înţeles, şi nu înţelegem nici acum, de ce n-aţi îmbrăcat paltonul, de ce n-aţi tras căciula până peste urechi - aşa cum o aveaţi când v-aţi suit în sanie... S-a crezut la început... ştiţi, se apropiau Sărbătorile şi s-a crezut că aţi băut prea mult în noaptea aceea. Dar la analize nu s-a găsit nici urmă de alcool. Unii au crezut că poate aţi fost drogat. Dar şi de data asta analizele au fost negative.

M-am simţit deodată vlăguit de puteri.

— Dar Maestrul? am întrebat din nou, cu un mare efort. Şi Niculina? Şi Serdaru?... Sper că nu li s-a întâmplat nimic...

— Aşa sperăm şi noi. Dar deocamdată nu ştim nimic. Sperăm să ne lămuriţi dumneavoastră...

Apoi s-a apropiat brusc de infirmieră şi a întrebat-o ceva, în şoaptă. Tânăra a clătinat din cap, zâmbind. Poate a spus şi ea ceva, tot în şoaptă, dar în clipa aceea am închis pleoapele. Cred că am adormit imediat.

Pentru că începusem să-i vorbesc despre episodul care trebuia filmat în noaptea aceea, Albini m-a întrerupt, cu blândeţe dar destul de ferm.

— O să revenim mai târziu asupra acestui episod. Deocamdată.

dispunem de suficiente mărturii despre tot ce s-a întâmplat la 24 decembrie, de dimineaţă şi până la 11,30 noaptea. Ne interesează să ştim ce s-a întâmplat *după* 11,30, când sania în care te găseai dumneata, Maestrul Pândele, Niculina şi Serdaru, şi care se afla în

fruntea coloanei, sania aceasta s-a făcut nevăzută...

Nu-i puteam spune că *acelaşi lucru* mă interesa şi pe mine, dar că încercam să câştig timp şi să ghicesc, după eventualele lui întrebări, *ce* ştia, şi *cât* ştia.

— Nu ne-am dat seama când ne-am distanţat de ceilalţi, am reluat povestirea. La un moment dat, în apropierea pădurii, caii s-au speriat, şi au început să alerge nebuneşte. Serdaru a încercat din răsputeri să-i înfrâneze, strângând hăţurile şi lăsându-se cât putea mai mult pe spate.

Dar, curând, a renunţat... Ne-a orbit deodată ninsoarea, deasă şi grea, şi caii au început să-şi încetinească galopul. De-abia după câteva minute, când mi s-a părut că se potolise ninsoarea, am înţeles că intrasem în pădure.

Albini mă asculta atent, uşor încruntat şi fără îndoială vocile noastre erau înregistrate, pentru că vorbea foarte puţin şi, mi-am dat seama^cântărindu-şi cu grijă cuvintele.

— înaintam pe o alee largă şi bine îngrijită, am continuat, şi pe aici, în pădure, zăpada părea mai puţin adâncă.

— Fiţi, vă rog, .cât se poate de precis, mă întrerupse Albini. Despre ce pădure e vorba?

— Nu o cunosc, şi nici nu-i ştiu numele. Dar era o pădure destul de întinsă, bine îngrijită, cu arbori înalţi şi bătrâni...

Albini mă privi lung, parcă ar fi vrut să-mi pună o întrebare, dar se hotărî brusc şi-mi făcu semn.

— Continuaţi, vă rog!

I-am povestit tot ce-mi aduceam aminte, cu cât mai multe amănunte. N-aş fi voit să-i spun la ce mă gândeam când ne-am apropiat de casa pădurarului, dar m-am lăsat antrenat şi i-am mărturisit tot.

— Nu mai e mult, spusese Pândele. Recunosc drumul!... Tresărisem auzindu-1; avea o voce sugrumată.

— încă o sută, două de metri, până la cabană, adăogase.

— Deci, asta era! mi-a spus emoţionat, când am zărit de departe ferestrele luminate. Casa pădurarului unde îl adusese Euridice... Dar acum, *ce-o să spunem* dacă pădurarul, sau cine o fi locuind acolo, ne va întreba?... Să spunem că ne-am rătăcit în pădure? — Fiţi, vă rog, mai explicit, mă întrerupse Albini. Cine a spus asta?

Am ridicat încurcat din umeri.

— N-a spus-o nimeni. Eu mă gândeam, mă întrebam: *de data aceasta,* dând cu ochii de cei care locuiesc *acum* în cabana pădurarului, ce-o să spunem? Cum o sa justificăm vizita noastră, nişte necunoscuţi, la miezul nopţii, fără să ne fi anunţat sosirea?... îmi tot puneam această întrebare când, după ce-am bătut de mai multe ori în poartă, şi din ce în ce mai puternic, am deschis-o brusc şi am intrat...

Şi, evident, am rămas toţi surprinşi: masa era pregătită, lumânările ardeau, pe un scaun am zărit un mare vas de argint plin cu gheaţă şi două sticle de şampanie... Dar nu era nimeni. Am trecut dintr-o cameră în alta - era un mic salon, o sufragerie, odaia de culcare, bucătăria şi baia - am bătut din palme. Nimeni! Şi atunci 1-am auzit pe Pândele:

— Acum ştiu ce s-a întâmplat a şoptit. N-a fost chipul fetei. Era în legătură cu apa pe care o beam. în timp ce beam din cană, m-am uitat pe fereastră şi *am văzut. Acum ştiu ce am văzut!*

Albini ridică din nou braţul, întrerupându-mă.

— Fiţi, vă rog, cât se poate de precis. Toate acestea le-a spus Pândele. Dar ce-a văzut? Nu v-a spus ce-a văzut?

— Nu. N-a spus. S-a întors spre Niculina şi Serdaru şi le-a făcut semn.

— Veniţi cu mine, nu e departe! Dar deşi Albini mă privea adânc în ochi, parcă ar fi încercat să mă hipnotizeze, nu i-am spus că am auzit-o pe Niculina şoptindu-i lui Serdaru:

— Este, deci, *aşa cum bănuiam noii...*

— Eusebiu, a adăogat Maestrul întorcându-se către mine, dumneata ne aştepţi aici. Nu întârziem mai mult de cinci, zece minute... I-am văzut cum s-au suit în sanie şi 1-am auzit pe Serdaru îndemnându-şi fluierând caii, dar, curios, câteva clipe în urmă n-am mai auzit zurgălăii. Mi-era cald, şi mi-am scos paltonul şi cizmele. Nu m-am uitat la ceas, dar nu cred că trecuse mai mult de cinci, şase minute.

Totuşi, simţeam cum încep să-mi pierd răbdarea. Şi deodată mi s-a făcut sete. Am intrat în bucătărie şi am găsit cana cu apă, cana aceea de care vorbise Maestrul; am căutat un pahar şi am băut... Apoi m-am întors în salon şi m-am aşezat în fotoliu, îmi părea rău, acum, că nu stăruisem să mă ia cu ei în sanie... Nu ştiu cât am rămas acolo, în fotoliu, aşteptând. Probabil că, foarte curând, am adormit.

Văzând că Albini tace, oarecum absent, am adăogat, cu o voce timidă, rugătoare.

— Acum, poate o să-mi spuneţi şi mie ce s-a întâmplat cu Maestrul Pândele.

Albini ridică plictisit din umeri.

— V-am repetat de câteva ori, şi azi noapte, şi astăzi, că, foarte sincer, nu ştiam nimic precis.

— Dar, atunci, *ce credeţi* că i s-a putut întâmpla? Vreun accident?

Albini m-a privit din nou adânc în ochi, apoi a încercat să zâmbească.

— Ce *cred* eu că s-a întâmplat n-are, deocamdată, nici o importanţă. O să vorbim de asta mai târziu. Deocamdată, să revenim la depoziţia dumneavoastră - evident, nu este propriu-zis o depoziţie, asta va veni mai târziu... - dar, în sfârşit, la povestirea dumneavoastră.

îşi scoase tabachera, o răsuci de câteva ori între degete, apoi o puse la loc în buzunar.

— Nu ştiu ce să cred, reluă cu un ton schimbat, aproape dur. Nu îmi vine să cred că aţi inventat *ad hoc* povestirea asta ca să ascundeţi adevărul; *oricare ar fi el,* a pronunţat rar cuvintele, ca să înţeleg că le subliniază.

Simţeam că roşisem şi eram gata să protestez, dar m-a oprit, înălţând sever braţul.

— Am spus: *nu-mi vine să cred* că încercaţi să ne păcăliţi, în acest caz, aţi fi inventat o poveste mai puţin naivă. Aţi fi inventat o serie de întâmplări care, cel puţin în parte, ar fi putut părea verosimile. Dar povestea pe care aţi ticluit-o...

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, am şoptit sugrumat de emoţie.

— Să începem cu ce e mai important... Cunosc foarte bine regiunea, căci mi-am făcut studiile aici, la Sibiu, după evacuarea Universităţii de la Cluj, în toamna 1940. Am străbătut ţinutul acesta de la un capăt la altul, şi de mai multe ori. Vă asigur că *nicăieri* în apropierea Casei de odihnă, nici la cinci, nici la zece, nici la douăzeci sau treizeci de kilometri, nu există vreo pădure, cât de cât comparabilă cu aceea pe care aţi descris-o adineaori. Nu sunt decât câteva lunci, şi singurii arbori ceva mai bătrâni sunt cei care străjuiesc şoselele.

îl ascultam speriat - şi totuşi neîncrezător. Aveam impresia că se pregăteşte să-mi întindă o cursă.

— Nu cunosc împrejurimile Sibiului, i-am spus. Dar cel mai bun lucru ar fi să luăm o sanie, ca aceea în care am fost noi, şi să mergeţi cu mine. Cred că pot recunoaşte destul de uşor locul unde s-au speriat caii şi s-au îndreptat spre pădure. Albini mă privi din nou, scrutător, aproape cu severitate. Parcă începea să-mi admire, şi totuşi îl irita, siguranţa cu care

vorbeam, în cele din urmă figura i se lumină de un zâmbet curios, ironic.

— Nu e nevoie să mergem chiar acum. Sunteţi încă obosit. Nu uitaţi că aţi zăcut inconştient, şi cu febră mare, aproape trei zile... Dar dacă e vorba de o pădure bătrână şi frumoasă, aşa cum aţi descris-o, şi o casă mare, confortabilă, de pădurar, am să vă arăt fotografiile după-amiază. Probabil că sunt reproduse în vreun album mai vechi, al Sibiului...

— Aşadar, există! am exclamat Şi pădurea, şi casa. Dacă o să-mi arătaţi fotografiile, înseamnă că n-am inventat nimic, că v-am spus adevărul...

Albini părea că se amuză, dar îşi ascundea greu exasperarea.

— E adevărat, spuse. N-aţi inventat, aţi repetat doar ceea ce vi s-a spus că *trebuie să spuneţi.* Pentru că fotografiile au să vă arate pădurea, *aşa cum exista ea până în 1941.* în toamna 1941, sub regimul Antonescu, Pădurea Amnarului - care aparţinea satului- a fost tăiată la cererea Statului Major. Eram aici la Sibiu, când a fost tăiată.

Şi deşi noi toţi, studenţii, eram indignaţi, nu puteam spune nimic, pentru că, aflasem, pădurea fusese tăiată pentru nevoile Armatei. N-am ştiut niciodată care erau aceste nevoi. Circula pe atunci, o glumă sinistră; se spunea că Statul Major avea nevoie de coşciuge, ca să aducă în ţară trupurile celor care mureau în Rusia...

îl priveam uluit, şi simţeam din nou cum îmi dogoresc obrajii.

— Voiţi, deci să spuneţi... am început.

— După vârsta pe care o aveţi, continuă Albini ca şi cum nu m-ar fi auzit, nu cred că aţi apucat să vedeţi Pădurea Alunarului. Probabil că ştiaţi de ea de la Maestrul Pândele... Dar pe noi ne interesează să aflăm *de ce* v-a cerut Pândele să povestiţi o întâmplare neverosimilă, când ar fi putut inventa *altceva,* mai plauzibil...

— Dar, în fond, ce s-a întâmplat cu Maestrul? am întrebat din nou, brusc, emoţionat.

Ca să-şi ascundă exasperarea, Albini scoase din nou tabacherea şi începu să o învârtească între degete.

— Dacă ne-aţi spune adevărul, ne-aţi uşura mult ancheta. Am şti în ce direcţie să ne concentrăm cercetările... Şi poate îl găsim în viaţă şi îl putem salva...

îl ascultasem ca în vis, parcă n-aş fi izbutit să înţeleg sensul anumitor cuvinte.

— Dar de ce spuneţi că l-aţi mai putea găsi în viaţă? Ce s-a
întâmplat?

— Nu ştim ce s-a întâmplat, şi povestea dumitale nu ne ajută în nici
un fel să aflăm *ce s-a putut întâmpla.* Fapt este că Maestrul Pândele,'
Niculina şi Serdaru au dispărut...

S-a oprit brusc, şi a tăcut câtva timp, privindu-mă în ochi.

. — Adică? am şoptit târziu. '

— Din noaptea aceea nu i-a mai văzut nimeni. Nu ştim ce s-4
întâmplat cu ei...

20

Evident, plecase atât de brusc, salutându-mă vag cu mâna, ca să mă pună la încercare. Ştia că n-am să-mi găsesc liniştea până ce nu voi afla mai mult. De aceea n-a mai venit în acea după-amiază, aşa cum mă anunţase, ca să-mi arate albumul. Şi, probabil, tot el, Albini, ceruse să nu mi se mai dea calmante, nici somnifere. De fapt, infirmiera n-a mai intrat decât ca să-mi aducă dejunul şi masa de seară. Dimineaţa, doctorul îmi scosese bandajele, ca să-mi examineze degetele, şi se arătase mulţumit, îmi spusese, totuşi, că mi le va bandaja din nou, pe seară, ca să mă împiedice să mă scarpin. Căci seara, şi mai ales în timpul nopţii,

mâncărimile deveneau insuportabile. Dar în acea seară doctorul n-a mai venit, şi am petrecut o noapte penibilă, ţinându-mi cât puteam mai mult mâinile sub pernă, ca să nu mă scarpin. Şi aşa cum îmi fusese frică, n-am putut adormi decât foarte târziu, către dimineaţă.

Intrând, Albini şi-a dat seama de schimbare (îmi scărpinasem degetele până la sânge), dar nu m-a întrebat nimic (ştia, derjur, că doctorul încă nu venise să mă vadă, nici infirmiera). S-a apropiat de pat şi mi-a întins albumul.

— Aşa arăta pădurea dumitale prin 1933-34. O recunoşti cumva?

Nu ştiam ce-aş putea răspunde. Era, într-adevăr, o pădure cu arbori înalţi şi bătrâni, dar fusese fotografiată în timpul verii şi nu-mi puteam da seama dacă era aceeaşi. Văzând că nu spun nimic, Albini întoarse pagina şi-mi arătă casa pădurarului. Am simţit cum mi se accelerează bătăile inimii, deşi la prima vedere n-aş fi putut spune că o recunoscusem. Dar, privind-o mai atent, am remarcat felinarul de lângă poartă şi mi s-a părut că recunosc şi una din ferestre.

— Nu pot jura, am început, pentru că noi venisem cu sania, şi fotografia a fost luată vara sau toamna. Dar cred, totuşi, că recunosc felinarul şi fereastra asta, şi i le-am arătat.

Albini închise distrat albumul, şi-l aşeză pe măsuţa de lângă pat Dând cu ochii de titlu - *Bucovina pitorească* - am simţit că roşesc.

— Dar asta nu e... am început.

— Evident, nu e pădurea de care v-a vorbit Maestrul Pândele. V-am arătat alte fotografii, ca să vă convingeţi cât de uşor se pot confunda pădurile şi casele pădurarilor.

— Dar eu v-am spus, 1-am întrerupt, că în afară de felinar şi, poate, una din ferestre...

— Singurul amănunt interesant, şi enigmatic, a continuat Albini, este faptul că, acolo unde aţi fost găsit, în dimineaţa de 25 decembrie, aşezat pe o buturugă, se întindea, până la 1941, Pădurea Alunarului.

Din nou mi s-a părut că încerc să mă trezesc dintr-un vis pe care îl mai visasem o dată, de curând. Albini scoase din buzunar un plic cu fotografii, alese câteva şi mi le arătă.

— Vedeţi, continuă, aţi fost găsit aici, pe buturuga asta.

Distingeam cu greu, parcă aş fi avut ochii împăienjeniţi, dar în câmpia aceea albă am izbutit să identific buturuga pe jumătate îngropată în zăpadă.

— Şi, aici, spuse Albini arătându-mi semnele notate cu cerneală roşie, au fost găsite cizmele, căciula şi paltonul. Dar fiindcă pe aici s-a construit şoseaua (pe care mi-o arătă) şi la vreo jumătate de kilometru spre stânga s-a clădit acum câţiva ani un grup de locuinţe pentru muncitori - datorită unui lucrător de la Uzina electrică aţi fost descoperit la timp -, nu putem fi siguri dacă locul unde aţi fost găsit corespunde întocmai spaţiului ocupat pe vremuri de casa pădurarului.

— Poate am visat, am şoptit, neştiind ce i-aş putea spune altceva.

Poate că tot ce v-am povestit ieri dimineaţă le-am trăit în vis...

Albini se aşeză pe scaun şi îşi scoase gânditor tabacherea.

— Pentru că doctorii m-au asigurat că sunteţi în afară de pericol mâncărimile sunt inevitabile, şi vor continua; încercaţi să nu vă scărpinaţi prea mult - şi pentru că mâine vă reîntoarceţi la Bucureşti, ca să faceţi revelionul în familie, - v-am rezervat deja biletul de avion, şi d-ra Nistor vă aşteaptă la aeroport, preciza zâmbind - îmi îngădui să aprind o ţigară...

Şi-o aprinse fără grabă, cu mare grijă, parcă ar fi împlinit un ritual.

— Poate că am visat... repetai.

— E posibil. Dar asta nu explică *restul.* Şi pe noi asta ne interesează; restul. Adică ce s-a

întâmplat cu Maestrul Pândele şi ceilalţi doi? Se pot face mai multe ipoteze. Una din ele ar fi: au murit toţi trei într-un accident. Dar până acum nu s-a găsit nici o urmă. E adevărat, în toată regiunea, până la frontieră, zăpada trece de o jumătate de metru. Dar, totuşi, e vorba de *trei* corpuri...

— Şi de o sanie cu patru cai, şi o carabină înăuntru, am adăogat. hT;

Albini zâmbi din nou, de data aceasta oarecum în silă. 4

— Sania, şi caii, şi carabina, s-au găsit a doua zi, pe seară...

— Unde s-au găsit? am întrebat în şoaptă, emoţionat.

— E curios că s-au găsit în grajdul Casei de Odihnă; caii la locurile lor, iar sania, cu carabina înăuntru, acoperită cu foi de cort, sub şopron. Dar nimeni n-a ştiut să ne spună cum au ajuns acolo, cine le-a adus.

Am simţit din nou cum mi se bate inima, din ce în ce mai repede.

Mi se părea că mă sufoc, şi aş fi vrut să respir adânc, dar nu îndrăzneam.

— Deci, am şoptit, trăiesc toţi trei. S-au întors cu sania, şi apoi au plecat în altă parte.

— Asta ar fi explicaţia cea mai simplă şi mai raţională. Mie, totuşi, nu-mi vine să cred că Maestrul v-a abandonat, în marginea şoselei, în zăpadă, aşa cum eraţi, în haină şi cu capul gol...

— Dacă tot ce v-am povestit a fost adevărat, am început, şi n-a fost un vis, nu m-a lăsat în marginea şoselei.

Albini ridică din umeri şi continuă, cu acelaşi ton sec, detaşat.

— Deci, dacă presupunem că n-au murit până a doua zi, când au adus înapoi sania - deşi nici asta nu e sigur, pentru că oricine altcineva din cei de la Casa de Odihnă o putea aduce înapoi - nu ştim ce s-a întâmplat după aceea. Să presupunem că într-un fel sau altul au aflat că aţi fost transportat la spital şi că eraţi în afară de pericol. Ce-au putut face după aceea?... Şi de data aceasta se pot sugera mai multe ipoteze. Una din ele ar fi aceasta: s-au retras toţi trei într-un orăşel de provincie, *incognito,* să-şi petreacă vacanţa în linişte. Sau: tot incognito, au trecut frontiera, ca să dea prilej la tot felul de legende; căci, recunosc, este ispititor să se spună despre cineva că s-a făcut nevăzut şi a dispărut fără urmă. Dacă Niculina şi Serdaru sunt cu adevărat, aşa cum se spune, mari prestidigitatori, nu este exclus ca şi Maestrul Pandele să se fi lăsat antrenat în joc...

De câtva timp trebuia să fac un mare efort ca să-l urmăresc.

Gândul îmi alerga în mai multe părţi deodată. Eram sigur că A.D.P.

îmi vorbise cândva de o asemenea aventură: să se ascundă, *incognito,* într-un sat, sau un oraş, sau o altă ţară - dar de ce? De ce?... M-am trezit că Albini mă priveşte curios, bănuitor.

— Mi-e teamă că v-am obosit, spuse.

— Dimpotrivă! Dimpotrivă! am exclamat.

Dar ştiam că roşisem, şi simţeam privirile lui Albini asupra mea, tot mai apăsătoare.

— Dacă ne-aţi fi spus de la început adevărul...

Am încercat să protestez, dar Albini a ridicat sever braţul.

— Dacă am şti *de ce* Maestrul Pândele v-a cerut să repetaţi până la capăt povestea cu Pădurea Alunarului...

— Poate am visat, şoptii.

— Şi, continuă Albini zâmbind ironic, v-a sugerat ca, în cele din urmă, să spuneţi că poate aţi visat... Dacă am şti de ce a ales această poziţie de apărare, am şti unde să-l căutăm.

Il ascultam cu greu căci nu mai puteam suporta mâncărimile şi-mi ascunsesem mâinile sub pernă.

— In orice caz, spuse ridicându-se, dacă ipotezele pe care vi le-am expus sunt juste, într-o zi, două, într-o săptămână, două, Maestrul vă va da un semn de viaţă... Dar nu trebuie să excludem alte ipoteze; bunăoară, un accident, în care şi-au pierdut toţi trei viaţa. Sau *altceva...*

De-abia după ce-a închis uşa în urma lui mi-am adus aminte. Nu A.D.P. îmi vorbise de acea aventură. Citisem asta într-una din piese, a treia sau (şi mai probabil) a patra piesă. Unul din personagii evoca exemplul lui Brâncuşi: cât de *altul* a devenit după ce-a lăsat în urmă opera lui din Bucureşti, şi apoi estetica în care crezuse cât timp lucrase la Munchen, - şi a plecat, *pe jos,* la Paris. Dar nici chiar Brâncuş nu a înţeles până la capăt marea descoperire pe care o făcusem. Altminteri, la un moment dat ar fi trebuit să plece şi din Paris, şi *să lase în urmă* capodopera pe care o împlinise. Să o lase în urmă şi să se despartă definitiv de ea; să înceapă din nou de la *începutul începutului.*

Şi atunci un alt personagiu 1-a întrebat: Adică, i-ai fi cerut să nu mai fie ce era, marele Brâncuş?

— Nu, nu-i puteam cere asta, a răspuns celălalt. Tot marele Brâncuş ar fi rămas, şi poate ar fi fost şi mai mare, pentru că geniul lui

ar fi creat altceva. Dar i-aş fi cerut, de-atunci înainte, să trăiască şi să

creeze *incognito... l-*

21 ;

Câteva zile după întoarcerea la Bucureşti, am început să-mi dau seama cât de grave erau consecinţele, încă din seara sosirii, strângându-mă în braţe plângând, Valeria îmi spuse că, *deocamdată,* nunta a fost amânată *sine di e.* Familia anunţase pretutindeni că vom fi cununaţi de A.D.P. Şi acum, cât timp nu se ştia nimic despre el, nu ne puteam căsători. Iar dacă se va afla că Pândele nu mai trăieşte, va fi şi mai grav; i s-a spus că nu există semn mai nefast ca acesta: să moară naşul puţin înainte de nuntă... Nu aveam nimic altceva de făcut decât să aşteptăm. (Aşa cum am aşteptat şi până acum, adăogase Valeria).

A doua zi, îndreptându-mă spre Editură, am observat că eram urmărit. Am încercat să-mi dau singur curaj, spunându-mi că, neavând nimic de ascuns, n-am de ce să-mi fie teamă. La Editură, apariţia mea a provocat senzaţie. Funcţionarele şi cei câţiva scriitori care se aflau acolo, m-au privit cu mare interes, dar şi cu teamă. Nici unul din scriitorii tineri pe care-i cunoşteam nu mi-a întins mâna, şi curând, unul câte unul, au părăsit biroul. Una din funcţionare m-a întrebat „Cum a fost în India", dar n-am avut timp să-i răspund pentru că a fost chemată la telefon. După vreo zece minute de aşteptare, secretarul lui Ghiţă Horia m-a anunţat că Directorul a trebuit să plece, convocat de urgenţă la Minister, dar m-a încurajat să revin săptămâna viitoare. Totuşi, a adăogat stingherit, ar fi mai bine dacă aş telefona în prealabil, ca să mi se fixeze întâlnirea.

— Voiam doar să aflu ce s-a hotărât cu volumul meu despre India...

Tânărul a ridicat deznădăjduit din umeri.

— Telefonaţi săptămâna viitoare şi vorbiţi cu tovarăşul Director.

Aşa cum mă aşteptam, de câte ori telefonam, Directorul era absent sau în conferinţă. Am intrat în mai multe librării să văd dacă s-a pus în vânzare volumul de *Memorii.* Din fericire, nu mă cunoştea nimeni, şi puteam asculta nestingherit convorbirile. De mai multe ori mi s-a părut că se vorbeşte despre dispariţia lui A.D.P., dar n-am îndrăznit să mă apropii prea mult ca să aflu amănunte, în orice caz, îmi confirmase asta şi Valeria, care urmărea şi presa din provincie; nici în ziare, nici în revistele literare, numele lui A.D.P. nu mai era menţionat.

După o săptămână, cu acelaşi agent în urma mea, m-am dus în strada Fântânelor. Când mi-a deschis uşa, Ecaterina a încremenit; a întins braţul în direcţia biroului, apoi s-a făcut

nevăzută.

— Te aşteptam mai de mult, mă întâmpină Albini.

Era aşezat la birou, cu un maldăr de dosare în faţă; le-am recunoscut uşor; erau scrisorile din ultimii ani, cu răspunsurile mele bătute la maşină.

— Cum te mai simţi? mă întrebă întinzându-şi mâna pe deasupra biroului, dar fără să se ridice. Ia loc, te rog, şi spune cum te mai simţi?

Şi ce veşti?

— Mă simt destul de bine. Cât priveşte veştile, mă pregăteam să vă întreb pe dumneavoastră.

Tăcu multă vreme, privindu-mă absent, apoi deschise tabacherea şi-şi alese o ţigară.

— Toţi bănuiesc că au murit, începu târziu. Dar încă nu li s-au găsit corpurile. Evident, sunt încă atâtea lacuri îngheţate, şi zăpada acoperă munţii şi văile. Dacă s-ar găsi corpul Maestrului Pândele, lucrurile s-ar simplifica pe loc. Funeralii naţionale, articole elogioase în presă, câteva ediţii din *Memorii* epuizate în mai puţin de o săptămână, şi câte altele. Bunăoară, reluă după o pauză, privindu-mă în ochi şi apoi rotindu-şi braţul şi arătându-mi, bunăoară, casa aceasta, consacrată „Casă Memorială A.D.P." şi dumneata numit conservatorul colecţiilor... Căci, adaogă pe un alt ton, mai intim, s-a găsit o copie a testamentului, şi dumneata eşti legatar universal...

Ştiam că pălisem. Am scos batista şi mi-am trecut-o emoţionat pe faţă, apoi am început să-mi şterg mâinile.

— Sper, totuşi, că Maestrul trăieşte, am şoptit.

— Dar *unde?* mă întrerupse Albini. Dacă trăieşte, nu poate fi decât undeva în străinătate, Aşa am crezut şi eu. Şi tot aşteptam să-l ascult la Europa Liberă sau să aud că a dat un interviu corespondentului lui *New York Times...* Dar au trecut mai mult de două săptămâni, şi nici un semn de viaţă...

— Totuşi... începui timid.

Dar mă oprii, stingherit, pentru că nu ştiam ce i-aş fi putut spune.

Albini îşi stinse ţigara în scrumieră.

— E adevărat, continuă cu o voce mată, dumneata crezi în „miracole" şi eşti încă impresionat de fantasmagoriile lui Ieronim Thanase. Află, atunci, că n-ai să mai auzi multă vreme de „repetiţiile" lui Ieronim. S-au luat măsuri şi în ceea ce îl priveşte. N-o să se mai risipească averea statului, ca până mai ieri, alaltăieri, întreţinând o trupă de amatori, în speranţa că vor face într-o zi un film genial, atât de genial încât va cuceri toate premiile, la toate concursurile internaţionale...

îl ascultam turburat, continuând să-mi frec în neştire degetele cu batista.

— Recunosc, Ieronim nu e lipsit de calităţi, şi a făcut multe victime.

Nu eşti singurul pe care 1-a fermecat... Este şi foarte abil. A reuşit să păcălească atâta lume cu aşa-zisa lui „paralizie", şi când i-a convenit, a zvârlit bastoanele - şi toţi din jurul lui au strigat: Miracol!

— Totuşi, am îndrăznit să-l întrerup, atunci când 1-am văzut, astă-vară, nu putea umbla fără bastoane. Nici măcar nu se putea ţine bine în picioare dacă nu-l sprijinea cineva.

— Asta spuneam şi eu, continuă Albini. Este cât se poate de abil.

Dar, de fapt *nu* suferea de o scleroză bilaterală, cum spuneau cei din jurul lui. M-am interesat la câţiva specialişti. Dacă ar fi fost aşa, boala ar fi fost incurabilă şi s-ar fi încheiat, fatal, printr-o paralizie progresivă. Deci, Thanase a jucat teatru, timp de doi ani, dar a jucat atât

de bine încât nimeni n-a bănuit nimic...

Tăcu brusc, mă privi zâmbind, apoi îşi scoase tabacherea şi aprinse a doua ţigară.

— Nu ştiu dacă îţi mai aminteşti de ce-ţi spuneam astă-vară, despre Valentin şi gnostici.

Am tresărit, emoţionat.

— îmi amintesc foarte bine.

— Atunci are să-ţi placă ce-am să-ţi spun acum. Pe vremea .-.

Apostolilor, trăia un mare vrăjitor, Simon Magul. A rămas celebru prin , multe năzbâtii şi nebunii pe care le-a făcut, dar cea mai faimoasă este j ultima lui mistificare; într-o bună zi a dat veste în toată Roma ', imperială că se va înălţa la cer, în văzul tuturor. Şi într-adevăr, a , început să se înalţe, dar Apostolul Petru, care era de faţă, s-a rugat Dumnezeului pe care-l slujea, şi Simon Magul s-a prăbuşit şi s-a făcut bucăţele... Legenda aceasta, tovarăşe Damian, pentru că, evident, nu este decât o legendă, ilustrează perfect situaţia în care ne găsim astăzi.

Apostolul Petru reprezintă Biserica, adică o instituţie admirabil organizată şi cu o ierarhie bine pusă la punct. Aşa este, sau este pe punctul de a deveni, şi societatea noastră socialistă. Iar Simon Magul reprezenta jmozele şi ereziile care ameninţau să surpe Biserica din temelie... în zilele noastre, regăsim aceleaşi erezii iraţionale şi obscurantiste la indivizi ca Ieronim Thanase şi Niculina.

îl ascultam fascinat, simţind cum începuse să-mi fie frică.

— Dar nu vreau să te plictisesc, reluă Albini cu un alt ton, aproape | prietenos. Spune-mi, te rog, ce pot face pentru dumneata.

Nu ştiam ce i-aş fi putut răspunde, şi am zâmbit încurcat, învelindu-mi în batistă când o mână, când cealaltă.

*-r-*Ţi-am admirat devotamentul pentru Maestrul Pândele şi munca de secretar ideal, continuă Albini arătându-mi mapele cu scrisori. O asemenea capacitate nu trebuie irosită. Deocamdată, am să vorbesc cu cine trebuie ca să ţi se avanseze o sumă importantă de la Asociaţia Scriitorilor...

Ar fi trebuit să-i mulţumesc, dar n-am izbutit decât să clatin din cap, zâmbind.

— E curios că nu s-a găsit nici un manuscris, şi nici un fel de însemnări în legătură cu cele patru piese de teatru, reluă Albini. Ştiu de la tovarăşul Horia că manuscrisele şi corecturile le avea Maestrul, dar nu s-au găsit în bagajele rămase la Casa de odihnă. Se pare că manuscrisele erau aproape indescifrabile, şi că numai dumneata...

Pentru că se întrerupse brusc şi mă privea întrebător, i-am povestit cu ce eforturi am izbutit să descifrez şi să dactilografiez cele patru piese. M-a ascultat, mi s-a părut, cu un interes crescând.

— Am citit şi eu volumul de *Teatru,* spuse zâmbind. Nu mă pricep în *acest* fel de literatură, deşi, în tinereţe, m-a interesat şi pe mine poezia zisă de avant-gardă. Eu personal, n-am înţeles mare lucru din cele patru piese, şi când am stat ultima oară de vorbă cu Thanase, i-am cerut să mi le explice. Trebuie să recunosc, Ieronim Thanase a fost foarte sincer cu mine; mi-a mărturisit că *Teatrul* Maestrului *spune tot* repet ce mi-a repetat chiar el, Ieronim Thanase; *spune tot,* dacă ştii să-l descifrezi. Dar cine ar putea să-l descifreze dacă nu are la îndemână codul?

— *Tot,* despre *ce?* 1-am întrebat surprins.

Albini începu să râdă, şi m-am întrebat dacă-l mai auzisem până atunci râzând.

— Tocmai asta e întrebarea! exclamă bine dispus. Thanase pretinde că e vorba despre *libertatea absolută,* singura libertate care mai este îngăduită omului societăţilor

contemporane... Dar noi ştim că e vorba şi de *altceva,* tot atât de important. Când vom descoperi codul - căci nici un cod nu poate rezista specialiştilor şi computerelor - când îl vom descoperi, şi vom *înţelege* cele patru piese, vom şti ce planuri îşi făcuse Pândele pentru noaptea de 24 către 25 decembrie, şi vom şti ce s-a *întâmplat;* mai precis, vom afla de ce lucrurile s-au desfăşurat *altfel* decât le plănuise el.

Tăcu brusc, încruntându-se. Apoi se ridică de la birou, se apropie de mine şi-mi întinse o carte de vizită.

— Dacă ai vreodată rfevoie de mine, mă poţi chema la unul din numerele astea...

22

— în fond, ai fost degeaba în India, îmi spuse într-o seară Valeria, fără să-şi poată ascunde tristeţea. Nu ţi-au luat nici un interviu, nici în ziare, nici la televiziune. Nu vorbeşte nimeni de tine...

Cu un efort, am izbutit să glumesc.

— Aş putea spune chiar mai mult. Aş putea spune că nu vorbeşte aproape nimeni *cu* mine...

Valeria mă privi, mi s-a părut, cu deznădejde.

— Ce-o să ne facem? m-a întrebat în şoaptă.

— într-o zi, mai mult sau mai puţin apropiată, o să aflăm adevărul.

Şi mi-e teamă că o să ne pară rău aflându-1. Mi-e teamă, am adăogat coborând glasul, mi-e foarte teamă că maestrul şi ceilalţi doi şi-au pierdut viaţa într-un accident. Altminteri, mi-ar fi dat un semn de viaţă...

— Poate că A. D. P. zace, undeva, amnezic, spuse Valeria.

Mi s-a părut curios că vorbise de amnezie, şi am întrebat-o: *,*

— Ai citit ceva în legătură cu asta, cu amnezia?

Nu citise, dar aşa presupuneau colegii ei de birou. De fapt, mi-am amintit atunci, mai auzisem explicaţia asta, de curând, într-o librărie.

Dar mi-era greu să cred că toţi trei ar fi putut deveni amnezici.

Totuşi, câteva zile în urmă această versiune a devenit subit oficială.

Am citit-o întâi în ziarul de dimineaţă şi am regăsit-o, dezvoltată şi nuanţată, în revistele din acea săptămână. Se vorbea prima oară de A.D.P. în urma unui accident, Pândele suferă de amnezie şi e internat într-un sanatoriu. (Nu se preciza dacă în ţară sau în străinătate). La 24 februarie, pe neaşteptate, *Memoriile* au apărut în librării şi, evident, ediţia s-a epuizat în aceeaşi zi. în toate recenziile pe care le-am citit se deplângea accidentul. De-abia după câteva săptămâni am înţeles de ce fusese aleasă această versiune. Asociaţia Scriitorilor fusese informată confidenţial că, de data aceasta, A.D.P. are mari şanse să primească Premiul Nobel (fusese propus cu doi ani înainte şi, se pare, avusese un număr însemnat de voturi). Trebuia, deci, cu orice preţ, să se afle că Pândele este în viaţă, deşi fiind amnezic, nu putea fi vizitat de jurnalişti.

Trebuia, de asemenea, să se afle că a publicat un nou volum, că era, până de foarte curând, „în plină activitate".

Curând după aceea mi-a telefonat secretarul lui Ghiţă Horia.

Directorul mă aştepta la ora 3,00 ca să semnez contractul pentru *India:*

văzută şi nevăzută. Aşa cum mă aşteptam, Horia a adus vorba despre dispariţia lui A.D.P. I-am repetat ce spusesem tuturor celorlalţi, nu prea mulţi de altfel, care îmi puseseră aceeaşi întrebare: că la un moment dat, caii s-au speriat şi au luat-o la goană; eu mi-am pierdut cunoştinţa, sania a dispărut în întuneric, şi am fost găsit a doua zi, aproape degerat,

îngropat în zăpadă. (Valeriei îi mărturisisem tot ce-i povestisem lui Albini, la spital, dar nici ei nu îndrăznisem să-i spun mai mult, nici o aluzie la confesiunea lui A.D.P. la Casa de odihnă, cuNiculina şi Serdaru făcând de pază la uşa camerei mele), Ghiţă Horia nu şi-a ascuns dezamăgirea; se aştepta să afle amănunte mai senzaţionale. Crezuse şi el, ca şi Albini, ca şi probabil mulţi alţii, că totul fusese o înscenare pentru a camufla fuga lui A.D.P. în străinătate (deşi nimeni nu înţelegea de ce-o făcuse, pentru că Pândele putea trece graniţele de câte ori voia).

— Dar ne aflăm acum la începutul lui martie, încheie Horia, şi nici un semn de viaţă... Să sperăm că n-a murit. Să sperăm că zace amnezic într-un sanatoriu... Dar, în fond, dacă nu ştim în ce sanatoriu se află, *de unde ştim că e amnezic?*

A trebuit să recunosc că avea dreptate.

A doua zi, 6 martie, mi s-a făcut dor de casa din strada Fântânelor.

în bucătărie se afla un miliţian. Salonul cel mare, biroul, salonaşul,

odaia de culcare - fuseseră sigilate. Miliţianul avea ordin să noteze numele şi numărul buletinului populaţiei tuturor celor care sunau la uşa de la intrare sau la bucătărie. După ce mi-a înapoiat buletinul populaţiei, 1-am întrebat de Ecaterina. Se mutase la sora ei, în Şoseaua lancului, dar venea o dată pe săptămână ca „să facă curăţenie", zâmbi cu înţeles miliţianul, adică să mături în bucătărie şi în cămară, şi să îngrijească de ultimii doi ficuşi care mai rămăseseră din faimoasa colecţie a Maestrului („Jungla lui A.D.P.", cum o numise, maliţios, Paraschiv Simionescu).

— Dar asta până în mai, adaogă miliţianul, pentru că în mai se căsătoreşte şi pleacă în provincie...

— Nu ţi-a spus cu cine se căsătoreşte? 1-am întrebat.

— Nu i-a spus numele. Mi-a spus doar că sunt în vorbe de vreo zece ani. El a fost multă vreme şofer, dar acum se întoarce la atelierul unde lucrase în tinereţe...

Zâmbeam, fără să înţeleg de ce, cu melancolie. Aşadar, până la urmă, loanid tot la Ecaterina se întorsese. (O cunoştea nu de zece, ci de aproape douăzeci de ani.) Spre norocul ei. Probabil că tot el, Seducătorul, o va lecui de năluciri şi mania persecuţiei.

Mă întorceam agale, fără gânduri, spre casă când, în dreptul statuii Rosetti, 1-am văzut, îndreptându-se grăbit spre mine. Mi s-a părut că mă trezesc brusc din vis, şi că mă regăsesc în noaptea de 24 decembrie, când 1-am văzut urcându-se în camionetă şi aşezându-se în spatele proiectoarelor.

— Credeam că n-o să ne mai întâlnim, am şoptit strângându-i îndelung mâna.

Ieronim izbucni în râsul lui copilăresc, care parcă îl întinerea cu zece ani (deşi nu părea niciodată că împlinise 40 de ani, aşa cum îi plăcea să repete).

— Am trecut adineaori pe la dumneata şi ţi-am lăsat un bilet, îţi spuneam că voi reveni într-un ceas, două... Trebuia să te văd cu orice preţ, *astăzi.*

Nu 1-am întrebat nimic până ce n-am ajuns acasă. Am vorbit numai eu, şi numai despre mărunţişuri: succesul volumului de *Memorii,* contractul pe care-l semnasem, căsătoria Ecaterinei. După ce s-a aşezat în fotoliu, 1-am întrebat:

— Acum, spune-mi ce s-a întâmplat.

— Spune-mi întâi ce ştii dumneata. '"' I-am repetat tot ce povestisem lui Albini, la spital, adăogând şi acele câteva amănunte pe care le păstrasem pentru mine.

— Aşa i-a spus? m-a întrerupt la un moment dat. Eşti sigur că Niculina a spus: *Este, deci, aşa cum bănuiam noi?* Şi Serdaru n-a adăogat nimic?... Bine, continuă, m-a îndemnat.

îl interesa mai ales ancheta lui Albini, şi m-a rugat să-i repet, dacă se poate, cuvânt cu

cuvânt, toate întrebările pe care mi le-a pus. După ce i-am reprodus şi ultima convorbire cu Albini, în strada Fântânelor, a izbucnit din nou în râs.

— Albini pare obsedat de problema gnosticilor şi a ereticilor, dar, în fond, *îi e frică:* nu cumva există, nu numai Dumnezeu - cu Dumnezeu, noi cei din Răsăritul Europei ne putem aranja - dar şi Diavolul, şi deci, şi demonii, şi vrăjitorie, deci şi magia neagră... Şi atunci, Albini îşi caută adăpost în Instituţie şi în ierarhie: dacă suntem *mulţi,* şi ascultători, şi bine disciplinaţi, îşi spune el, riscurile devin minime... Comparaţia cu Simon Magul nu ni se potriveşte, oricum ai judeca ideile noastre despre spectacol. Dacă vrea să găsim ceva asemănător în trecut, ni s-ar potrivi mai bine conflictul dintre Inchiziţie şi Giordano Bruno sau Campanella. Şi unul şi altul voiau să *salveze* Biserica, adică s-o reînnoiască, purificând-o de provincialismul ei dogmatic; în fond, voiau să pregătească Biserica, şi creştinismul european în general, pentru crizele pe care aveau să le dezlănţuiască marile descoperiri ştiinţifice ale Renaşterii...

Tăcu câtva timp, apoi reluă, cu un glas profund, sever.

— Albini are să-şi frângă gâtul într-o zi... Nu e atât de naiv ca să creadă în legenda pe care i-o comunicase, în mare secret, Numărul Trei. Şi anume, că scenele pe care trebuia să le filmăm în Noaptea de Ajun erau doar un camuflaj.

Pentru că îl priveam surprins, mi-a explicat despre ce era vorba.

„Legenda" fabricată de Numărul Trei dezvăluia că în acea noapte, sub camuflajul convoiului de sănii pe care îl filmau, băiatul Numărului Doi trebuia să treacă clandestin în Cehoslovacia, ducând cu el o serie de documente compromiţătoare pentru Numărul Unu. Ajunse acolo unde trebuia, aceste documente (evident, fabricate) ar fi provocat destituirea Numărului Unu şi înlocuirea lui cu Numărul Trei. Din fericire, băiatul Numărului Doi se afla, de la 22 decembrie, la Bucureşti; deci, nu putea fi implicat. Dar în acea noapte a dispărut sania în care se aflau A.D.P., Niculina şi Serdaru. Iar a doua zi am fost găsit eu, aproape degerat, în

marginea şoselei. Numărul Trei ar fi profitat pe loc de această conjunctură, lansând zvonul, acolo unde trebuia, că documentele compromiţătoare au fost trecute în Cehoslovacia de către A.D.P.

Ieronim şi întreaga companie au fost izolaţi pentru anchetă într-o clădire specială, în cele trei zile când eu zăceam inconştient în spital, cu o febră care părea că anunţă o dublă pneumonie. Albini a condus ancheta. Fără nici un rezultat, de altfel. Toată speranţa lui Albini se concentrase asupra mea. Dar 1-a derutat insistenţa cu care reveneam la Pădurea Amnarului; nu înţelegea de ce A.D.P. îmi ceruse să povestesc asemenea întâmplări neverosimile. Dat fiind că nici o informaţie din Cehoslovacia nu indicase prezenţa unui agent român, au bănuit că A. D. P. trecuse în Occident. Faptul ar fi fost, în orice caz, compromiţător pentru Numărul Doi. Dar nici această ipoteză n-a fost confirmată de Serviciile Speciale din Occident.

Atunci, la 5 ianuarie, Ieronim şi toată gruparea lui, în care se aflau, bineînţeles, şi câţiva informatori, au fost transportaţi într-un avion la Bucureşti şi reţinuţi într-unul din localurile Securităţii. Dar de acum înainte, Albini nu mai era singurul responsabil de anchetă. Printre anchetatori s-au strecurat şi oamenii Numărului Doi, care-l ţineau la curent pe Ieronim cu tot ce se întâmpla. Ultima ipoteză la care se oprise Albini era aceea a accidentului mortal, în luna ianuarie şi jumătate din februarie, serviciile lui Albini au explorat toate lacurile, văile şi pădurile unde ar fi putut fi descoperite cele trei corpuri. Şi, evident, în acest caz anumite documente compromiţătoare ar fi fost introduse în căptuşeala paltonului lui A.D.P.

Cum eram aproape convins că Pândele murise, am pălit ascultând ultimele fraze ale lui Ieronim. Dar m-a liniştit imediat.

— Fii fără teamă. Pericolul a trecut. Acum vreo zece zile, un foarte important

personagiu, mâna dreaptă a Numărului Trei, aflat în străinătate într-o misiune importantă, s-a prezentat unui Serviciu occidental şi s-a făcut nevăzut. Mai precis, trecerea se făcuse mai înainte, dar doar acum vreo zece zile a fost definitiv confirmată.

Evident, au urmat represaliile: Numărul Trei a fost înlocuit, iar lui Albini i s-a încredinţat un alt sector. Noi am fost puşi în libertate, şi cine ştii a stăruit să ni se ceară oficial scuze, şi toţi lucrătorii şi actorii, toţi în afară de mine, să-şi primească salariile pe săptămânile pierdute.

Iar filmul va fi reluat cât de curând.

Se opri o clipă, privindu-mă zâmbind.

— Ai observat, cred, că de atunci nu mai eşti nici tu urmărit...

— Drept să-ţi spun, n-am observat. Mă obişnuisem cu omul meu, şi nu-l mai vedeam... Dar, acum, spune-mi, te rog, ce ştii despre Maestrul şi despre tinerii căsătoriţi...

Da data aceasta, râse mai puţin copilăreşte. Se ridică din fotoliu şi făcu câţiva paşi prin cameră, se opri în faţa ferestrei şi privi o clipă cerul. Apoi se întoarse către mine.

— De ce mă întrebi? Foarte sincer, nu cred că ştiu mai multe decât dumneata.

Eram dezamăgit, şi Ieronim m-a ghicit imediat.

— Te întreb, pentru că nu înţeleg ce s-a întâmplat în Noaptea de Ajun, cum am ajuns pe o buturugă din marginea şoselei, şi cum au dispărut ceilalţi, îmi dau bine seama acum, am avut, toţi patru, una din acele experienţe incomprehensibile, în care ni s-a părut că ne aflăm într-un spaţiu străin şi trăim într-un timp abolit. Nu vreau să mă gândesc la această experienţă pentru că simt că mi-aş putea pierde minţile. Dar mă gândesc mereu la Maestrul şi la ceilalţi doi. *De ce* au dispărut? şi *cum* au dispărut? şi *unde?*

Ieronim deveni deodată grav. Se reaşeză în fotoliu şi-mi căută privirile.

— Ţi-am spus că nu ştiu mai mult decât dumneata, începu, pentru că îmi închipuiam că ai încă proaspăt în minte textul celor patru drame, pe care le-ai dactilografiat astă-vară.

Nu mi-am putut reţine un suspin.

— Adevărul este că, deşi le-am dactilografiat, nu mi-aduc aproape nimic aminte. Descifram cuvânt cu cuvânt, şi nu înţelegeam ce descifram. Aş fi vrut să recitesc *Teatrul* în volum, dar...

— E adevărat, mă întrerupse Ieronim, îmi amintesc ce-mi spunea Maestrul, că erai istovit, surmenat, sufereai de insomnii.

— Aş vrea să te întreb doar atât, ce crezi dumneata că li s-a întâmplat? Crezi că mai trăiesc? Şi că o să-i mai putem reîntâlni într-o zi, cât ar fi ea de îndepărtată?

Tăcu multă vreme, pe gânduri.

— Nu vreau să te mint, nici să-ţi încurajez iluziile, de orice fel ar fi ele. Vreau să fiu cât se poate de sincer cu dumneata. Şi când vei reciti, sau mai bine zis *citi* cele patru piese, vei înţelege de ce i-am spus lui Albini că ele ilustrează şi comunică o metodă a libertăţii absolute, cu condiţia să cunoşti, la *lectură* ca şi la spectacol, codul corespunzător.

Albini, evident, a crezut că e vorba de o libertate *politică şi imediată,* deci primejdioasă socialismului. Dar ceea ce ne-am obişnuit să numim „libertatea absolută" este cu totul altceva. Oricine priveşte realitatea în faţă înţelege că vom putea intra curând într-o fază a Istoriei Universale când nici una din libertăţile pe care abia apucaserăm să le cunoaştem nu va mai fi posibilă. Acesta este preţul cu care ar putea fi evitată catastrofa termonucleară. Trebuie, deci, să ne grăbim de pe acum, ca să putem supravieţui în instituţiile societăţii de mâine. Pentru unii din contemporanii noştri, cu privirile îndreptate nostalgic spre trecut, ceea ce ni se pregăteşte echivalează cu uniil din infernele evocate în *1984* sau alte anticipaţii de acest fel. Şi s-ar putea

să fie aşa, dacă ne vom lăsa integraţi în organismele social-politice de mâine aşa cum suntem *astăzi,* adică naivi şi nepregătiţi.

Ascultându-1, nu izbuteam să-mi ascund dezamăgirea. Mai auzisem asemenea reflecţii, poate de la el sau de la A.D.P. A citit desigur dezamăgirea în ochii mei, şi a zâmbit.

— Te rog să mai ai puţină răbdare, pentru că nu ştiu cum aş putea altminteri să-ţi răspund la întrebările pe care mi le-ai pus... Deci, pierderea treptată şi fatală a *tuturor* libertăţilor, de orice fel, nu poate fi compensată decât prin ceea ce am numit libertatea absolută. *Vreau* să cred, şi *sper,* că jocurile, spectacolele dramatice, gimnice, coregrafice, sau recitarea de poezii şi cântecele - nu vor putea fi, *toate,* interzise, în orice caz, meditaţiile, rugăciunile interioare (repetate în gând, nopţile sau în orice moment de solitudine), anumite exerciţii fizice într-un ritm atât de lent încât devin insesizabile unui ochi neprevenit, toate acestea nu pot fi interzise. Şi aceste nimicuri - gesturi, cântece, poezii recitate *altfel* decât am fost învăţaţi, meditaţii, rugăciuni interioare, exerciţii de respiraţie şi vizualizare, pot deveni tehnici de *evadare.*

— Evadare, *unde?* 1-am întrerupt aproape tară să-mi dau seama, în ce ţară, în ce continent?

Ieronim mă privi surprins, parcă nu i-ar fi venit să-şi creadă urechilor.

— Tocmai dumneata mă întrebi asta? Dumneata care - cel puţin aşa mi-ai spus - care ai pătruns într-o pădure distrusă cu 25 de ani în urmă, ai intrat într-o casă cu toate luminile aprinse şi masa pusă, şi şampania frapată, aşa cum era în Ajunul Crăciunului 1938? Şi, pe urmă, ai fost găsit, pe o buturugă, în marginea şoselei, aproape îngropat în zăpadă? Am roşit, încurcat.

— Ştiu. Dar asta a fost fără voia mea şi a fost, cum spuneam, una din acele experienţe ininteligibile...

Ieronim m-a privit din nou, de data aceasta, surâzător.

— Ai dreptate, a fost rară voia dumitale, şi ar fi fost poate mai bine dacă Maestrul nu stăruia să te urci lângă el, în sanie... Dar, în sfârşit, lucrurile s-au întâmplat aşa, şi nu altfel. Evadarea de care-ţi vorbeam adineaori nu implică ţări, oraşe sau continente necunoscute. „Evadezi" doar din timpul şi spaţiul în care ai trăit până atunci, timp şi spaţiu care, într-un viitor din nefericire destul de apropiat, vor echivala cu o existenţă perfect programată într-o imensă închisoare colectivă.

Urmaşii noştri, dcaă nu vor şti să descopere tehnicile de evadare şi să utilizeze *libertatea absolută,* care ne este *dată* în însuşi structura condiţiei noastre, de fiinţe libere deşi încarnate, urmaşii noştri se vor considera cu *adevărat* captivi pe viaţă într-o temniţă fără uşi şi fără ferestre - şi, în cele din urmă, vor muri. Căci omul nu poate supravieţui fără credinţa într-o libertate posibilă - oricât ar fi ea de limitată - şi fără speranţa că, într-o zi, va putea dobândi, sau redobândi, această libertate...

De câtva timp, îmi frecam în neştire fruntea, înţelegeam, cred, destul de bine, dar nu vedeam legătura cu întrebările mele.

— Şi atunci, am început în şoaptă, în acest caz...

— Ţi-am spus că nu vreau să-ţi încurajez iluziile, continuă Ieronim.

M-ai întrebat ce s-a întâmplat cu Maestrul şi cu cei doi. îţi răspund foarte sincer: nu ştiu *exact.* Nu-ţi pot da nici o veste despre ei. Sper că trăiesc. Şi dacă trăiesc, într-o zi ne vor face semn. Dacă până acum nu ne-au dat nici un semn de viaţă, nu înseamnă că nu mai trăiesc. Nu ştiu ce fel de existenţă au ales, sau au fost siliţi să aleagă. Ştiu doar că libertatea absolută *există* şi că cel care o cunoaşte - sau o primeşte în dar - dispune de posibilităţi pe care nimeni

din noi nu le poate imagina.

Ştiu asta, pentru că m-am convins demult, pe spinarea mea, că omul, ca şi Cosmosul, are mult mai multe dimensiuni decât cele pe care le-am învăţat la şcoală, aici, în Occident, de vreo trei mii de ani.

— Şi atunci?...

— Repet, nu ştiu nimic precis. Dar din păcate ştim cu toţii că orice nouă libertate a fost cucerită cu mari jertfe. Şi libertatea religioasă, şi libertatea de gândire, şi libertatea socială, economică, sexuală - toate au avut eroii şi martirii lor. Nu avem nici un motiv să credem că libertatea

absolută, *adevărata libertate spirituală]* va fi cucerită fără riscuri, fără persecuţii, fără martiraj.

— Dar dacă cineva dispune de o „libertate absolută"... '»

Din nou mă privi surprins, dar de data aceasta zâmbi.

— Dumneata care te întorci din India, cunoşti foarte bine riscurile unei asemenea libertăţi... . ;

Am ridicat încurcat din umeri.

— Nu prea am avut timp să mă informez...

— Ştii, în orice caz, că cele mai primejdioase ispitiri, sfinţii şi yoghinii le întâmpină în preajma mântuirii sau în clipa când au cucerit libertatea absolută. Şi de ispita magiei vorbesc toate legendele religioase din Antichitatea păgână şi din Evul Mediu creştin.

— Asta ar însemna...

— Asta *poate* să însemne, mă corectă Ieronim, că prietenii noştri s-au putut pierde, chiar în clipa când s-au trezit acolo unde s-au trezit, şi au crezut că nu se mai pot întoarce, şi n-au înţeles că e vorba de ultima încercare iniţiatică, n-au înţeles că, de fapt, se găsesc *tot aici,* pe pământ, în lumea *noastră.*

Se ridică brusc din fotoliu şi se apropie de mine.

— Am' vrut să te văd azi, pentru că mâine dimineaţă plecăm la Sibiu să continuăm filmul. Ştiam că, pentru un timp, n-ai să mai vii la Sibiu.

îmi prinse mâna şi mi-o strânse cu căldură.

— Dacă ţi se va face vreun semn, te rog, *te implor,* să nu vorbeşti nimănui, nici măcar logodnicei dumitale. Şi în nici un caz, nu-mi scrii nimic. Sper să terminăm filmul pe la începutul lui mai, şi am să trec atunci să te văd.

în prag, se întoarse către mine zâmbind.

— Şi sper că de-acum înainte Albini te va lăsa în pace...

23

Mi s-a părut curios când, pe la sfârşitul lui martie, Albini a venit să mă vadă. Mult mai curtenitor ca la ultima întrevedere, silindu-se necontenit să zâmbească. M-a îmbiat chiar cu tabacherea plină: ţigări englezeşti, a precizat, singurele care nu pot fi falsificate.

Mi-a spus, apoi, că a citit cu „entuziasmul din tinereţe", *Memoriile* lui A.D.P. Dar, din păcate, nu mai există nici o îndoială că Maestrul şi-a găsit moartea într-un accident. Probabil, au încercat toţi trei, să treacă un braţ îngheţat al Târnavei, şi gheaţa a cedat. Acelaşi lucru s-a întâmplat cu un grup de patru muncitori, la sfârşitul lui ianuarie. Şi, evident, nu li s-au mai găsit corpurile.

— Aceasta fiind situaţia, a continuat căutându-mi privirile, de ce n-am schimba clişeul - A.D.P. amnezic într-un sanatoriu - şi am spune:

A.D.P. dispărut? în acest caz, s-ar putea inaugura casa memorială şi dumneata vei fi

instalat conservator al colecţiilor.

I-am spus că ipoteza amnezie a fost încurajată de zvonul că A.D.P.

ar putea avea, la toamnă, Premiul Nobel.

— Nici o şansă! a rostit cu gravitate. Suntem informaţi că suedezii cunosc perfect situaţia. Au apărut mai multe articole în presa germană şi acum nu mai crede nimeni în clişeul „amnezie".

I-am dat dreptate, dar i-am mărturisit că nu ştiu ce aş putea face.

— Ca secretar, prieten şi legatar universal al Maestrului Pândele, s-ar putea aranja un interviu în care aţi mărturisi că, din păcate, acum, după trei luni de la dispariţie, nu mai credeţi în posibilitatea unei amnezii. Consultaţi şi pe tovarăşul Horia, vedeţi ce părere are şi dânsul...

Apoi, pe neaşteptate, s-a ridicat, mi-a întins politicos mâna şi a plecat.

»„-,

Când i-am povestit discuţia cu Albini (evident, în seara de 6 martie nu-i spusesem nimic despre întâlnirea cu Ieronim), Valeria a căzut pe gânduri.

— Ştii, atunci, a început târziu, că, în acest caz, ar fi mai bine să facem nunta cât timp se mai crede, şi se spune, că Maestrul Pândele .este amnezic. Asta înseamnă, în orice caz, că e în viaţă. Când va fi declarat „dispărut", toată lumea va înţelege că, de fapt, Pândele a murit, -şi, cum ţi-am spus...

I-am dat dreptate. Din toate punctele de vedere, era mai bine să grăbim căsătoria. Valeria voia să avem copii acum, cât suntem tineri.

După ce-am adăogat că s-ar putea, într-un viitor apropiat, să locuim în strada Fântânelor, Valeria s-a hotărât pe loc. Am consultat amândoi,

emoţionaţi, calendarul. Am ales ziua de 11 aprilie, fără să înţelegem de ce. Apoi Valeria a telefonat familiei. „Amnezia Maestrului ar putea dura câţiva ani, le-a spus. Ar fi păcat de Dumnezeu să ne pierdem tinereţea aşteptând." Toţi au căzut de acord. La naş ne gândisem mai de mult: inginerul Gheorghe Camilar, unchiul Valeriei. Dar trebuia anunţat imediat, căci lucră la Turda. Am rămas înţeleşi că vom telefona a doua zi.

De când renunţasem la speranţa de a fi cununaţi de A.D.P., hotărâsem să sărbătorim nunta în strictă intimitate, la restaurantul Bogdan. Doar familia - adică mama şi cele două surori ale Valeriei - şi câţiva prieteni. Am fi vrut să fim 12 persoane, dar până la urmă Valeria a mai invitat două prietene, amândouă căsătorite. Eram 16:

număr norocos, le-am spus.

Dar, din păcate, ploaia care începuse de dimineaţă a continuat până noaptea târziu. De câteva ceasuri nu se mai găsea nici un taxi, şi unii invitaţi au ajuns la restaurant uzi până la piele.

Nu pot spune că „recepţia" a fost prea reuşită, dar pentru că Valeria şi familia păreau fericiţi, am încercat să par şi eu. Totuşi, ne-am întors mai devreme acasă, înainte de miezul nopţii.

De-abia încuiasem uşa cu cheia, când am auzit soneria. O clipă, ne-a fost la amândoi frică. (Eu m-am gândit imediat la Albini.) N-am răspuns. Dar după ce-am auzit câteva bătăi uşoare în uşă, am întrebat amândoi.

— Cine este?

Nici un răspuns. Mi s-a părut totuşi că aud paşi repezi, coborând scara, şi am deschis uşa. Am rămas amândoi împietriţi, emoţionaţi, în prag zăcea, în hârtie de celofan, un imens superb buchet de trandafiri roşii.

— E probabil de la Editură, am şoptit.

Erau atât de mulţi, cu tijele atât de lungi, şi miroseau atât de puternic încât am simţit cum începe să-mi bată inima şi i-am numărat.

Erau 19 trandafiri. Şi în acea clipă-am zărit biletul, şi 1-am ascuns repede în palmă, să nu-l vadă Valeria.

De-abia când se dusese la bucătărie să umple vasul cu apă, am citit biletul: *„As always, A.D.P. Remember,* Niculina-Laurian".

24

Nu înţeleg cum nu m-am trădat. Văzându-mă că o strâng în braţe, abia stăpânindu-mi lacrimile, Valeria a început să mă sărute.

— Ştiam, ştiam de mult, şopti, ştiam cât de mult mă iubeşti...

M-am trezit mai devreme ca de obicei, m-am îmbrăcat repede şi îndată ce Valeria a plecat la birou, m-am îndreptat spre florărie. Mă cunoşteau toţi, iar pe A.D.P. îl cunoşteau de douăzeci de ani. M-am apropiat de Elvira şi i-am mulţumit.

— E cel mai frumos buchet pe care 1-am primit...

Nu ştia de nuntă, şi m-a felicitat.

— Dar nu 1-am trimis noi, a adăogat.

— Nouăsprezece trandafiri roşii, cu tijele foarte lungi, aşa cum îi plăceau Maestrului.

— Sărmanul! a şoptit Elvira.

— Aş putea jura că buchetul a fost aranjat aici. Unde altundeva s-ar mai găsi trandafiri atât de frumoşi, cu tijele atât de lungi, şi atât de delicat înveliţi în celofan?

Elvira a clătinat din cap.

— în nici un caz nu puteau fi de la noi. De două zile n-am mai primit trandafiri roşii. Am avut numai albi, şi o duzină de trandafiri galbeni...

Eram atât de turburat şi dezamăgit, încât Elvira m-a privit mirată.

— De ce nu încercaţi la Evantai? Au şi acolo flori foarte frumoase...

Am încercat, deşi, de la uşă, am înţeles că trandafirii nu fuseseră trimişi de aici. Apoi am trecut pe la Florenţa, am intrat chiar la Athenee Palace. Erau mai mulţi clienţi înaintea mea, şi când mi-a venit rândul şi am întrebat-o, vânzătoarea nu şi-a putut reţine un gest de oboseală şi exasperare.

— Noi nu trimitem flori la domiciliu!

Apoi s-a întors spre bătrânul care îşi aştepta rândul în spatele meu, şi 1-a întrebat din ochi.

— Un buchet de violete de Parma, a şoptit bătrânul brusc intimidat.

Nu ştiu de ce mi-a fost milă de el, şi i-am zâmbit.

Albini avusese dreptate, îndată ce ziarele au anunţat că nu se ştie nimic precis, dar că, probabil, A.D.P. şi-a pierdut viaţa, iarna trecută, într-un accident, articolele şi studiile despre el s-au înmulţit simţitor, în acea săptămână am dat mai multe interviuri, la *Jurnalul de dimineaţă,* la două reviste literare şi la televiziune. Evocam, mai ales, intimitatea mea cu Pândele, evitând să insist asupra ultimei zile petrecute alături de el, la Sibiu.

Ştiam că această bruscă notorietate o făcea fericită pe Valeria. Dar de câte ori reciteam interviurile, mă întrebam ce-ar spune A. D. P. dacă i-au căzut cumva sub ochi.

Aşteptam, totuşi, alt semn de viaţă de la el; aşteptam, mai ales, o indicaţie, cât de sumară, ca să ştiu cum trebuie să mă port. Iar când, în iunie, a apărut *India: văzută şi nevăzută,* am sperat că voi primi câteva cuvinte de la el. Era prima mea carte şi i-o datoram, în primul rând, lui.

Câteva săptămâni în urmă mi-am spus că Maestrul se află undeva în străinătate, că nu ştie încă de apariţia cărţii.

Am început să sper din nou când am semnat contractul pentru un volum de amintiri despre A.D.P., şi petreceam zilnic câteva ceasuri în strada Fântânelor ca să consult arhiva. Nu înţelegeam de ce Ieronim nu venise să mă vadă în mai. Câtva timp am crezut că nu-şi terminase filmul. Dar curând după ce apăruse *India,* am citit într-o recenzie că unele pagini ale mele îi aminteau autorului recenziei anumite scene din *Copiii nimănui,* filmul lui Ieronim Thanase, pe care îl văzuse în avanpremieră.

Am aşteptat de atunci, cu nerăbdare crescândă, premiera. Se vorbea despre acest film ca de o capodoperă. Când, la începutul lui octombrie, a avut loc premiera, *Copiii nimănui* a fost proclamat „cel mai bun film socialist al secolului". Valeria şi cu mine am făcut de mai multe ori coadă, până ce-am putut găsi două locuri. Am fost amândoi atât de copleşiţi încât n-am putut, nici unul nici altul, scoate un singur cuvânt până ce-am ajuns acasă.

— După *Copiii nimănui,* a şoptit Valeria, aşezându-se pe marginea patului, nu voi mai putea vedea, foarte multă vreme, un alt film...

Ar fi trebuit să spun şi eu ceva, dar nu ştiam ce. Nu crezusem până atunci că, respectând întocmai, până la literă, etica şi estetica socialistă, se poate crea o capodoperă care să nu semene cu nimic din tot ce , făcuse până atunci.

— N-am să pot uita niciodată expresia ei, când îşi întrerupse cântecul şi începe să asculte zurgălăii săniilor care se apropiau, şi înţelege...

Valeria tăcu brusc, apoi îşi plecă fruntea, ca să nu-i văd lacrimile.

Era Niculina: găsise, ascunşi, într-un hambar părăsit, ultimii copii dintr-o şcoală întreagă, fugiţi din sat cu o săptămână mai înainte, când începuse bombardamentul, şi murind de atunci unul după altul, de foame, de frig, de oboseală. Şi pentru că nu avea nici măcar o coajă de pâine uscată, Niculina a început să le povestească, să cânte, să danseze, şi treptat o lumină nefirească transfigurase hambarul. Şi începeau să apară, pe rând, pe măsură ce Niculina vorbea despre ele, tot felul de păpuşi şi animale, vii sau împăiate, şi fete tinere care păreau când zâne, când slujnice, când acrobate, şi Niculina dansa printre ele, se întrerupea la răstimpuri şi izbucnea în râs, şi atunci toţi copiii începeau şi ei să râdă pentru că Niculina le arăta, ţinându-l de urechi, un iepure alb, sau un elefant minuscul de mucava, care încerca să-şi ascundă trompa... Şi apoi, pe neaşteptate, se aud zurgălăii săniilor, şi înţelege...

Critica subliniase că feeria e perfect compatibilă cu viziunea realist-socialistă. Căci cei patru copii care supravieţuiesc se întorc mai târziu în satul părăsit, unde ultimii locuitori trăgeau să moară printre ruine, şi, improvizând un şantier semănând mai mult cu o vastă casă de păpuşi, se apucă să construiască ceea ce la început părea un imens hambar, dar care curând se dovedeşte a fi altceva: dormitor, sală de mese, şcoală, infirmerie, sală de gimnastică, bibliotecă. Ieronim introdusese cu mare abilitate ideologia şi vocabularul socialist; spectatorul afla întâmplător că cei patru erau pionieri, că şantierul lor vestea „construirea socialismului", că legendele pe care le povesteau şi baladele pe care le cântau evocau mitologia dacilor şi scene memorabile din trecutul ţărilor româneşti.

Aşa cum era de aşteptat, *Copiii nimănui* a luat premiul I la concursul internaţional de la Cannes. Câteva săptămâni în urmă, filmul

rula în toată Europa şi fusese deja angajat în Statele Unite şi în America Latină, îmi spuneam că probabil Ieronim plecase din ţară. Se vorbea că mai multe case de filme i-au propus să-l angajeze cu întreaga lui companie.

Şi apoi, fără motiv, filmul a fost retras. S-a aflat mai târziu că mulţi critici străini, care

scriseseră entuziaşti despre *Copiii nimănui,* vedeau în acest film genial cea mai virulentă satiră a sistemului socialist...

...1967, 1968, 1969... Ce-aş mai putea adaogă? *Amintirile* despre A. D. P. au apărut acum un an, şi am semnat contractul pentru o monografie critică, însoţită de câteva texte inedite. Dar în aprilie 1968 am făcut imprudenţa să plecăm pentru o săptămână la Sinaia. Când ne-am întors, melancolici, pentru că plouase aproape tot timpul, am găsit în faţa uşii un mare buchet de trandafiri.

— Ieri a fost aniversarea căsătoriei, i-am şoptit, oarecum ruşinat, Valeriei.

Am început să desfac tremurând hârtia de celofan, reuşind şi de data aceasta să ascund biletul.

— Păcat! a spus Valeria. Unii din ei s-au ofilit deja...

Când a intrat în bucătărie să le taie cozile, am citit repede biletul *„As always,* A. D. P. *Remember,* Niculina-Laurian".

Valeria a umplut vasul cu apă. *

— Şase din ei s-au ofilit, mi-a spus.

— Au rămas deci 13, am şoptit visător. Număr cu noroc!...

în februarie 1969 s-a născut băiatul, Adrian Gheorghe. Iar în martie ne-am mutat în strada Fântânelor. Casa memorială fusese inaugurată cu două săptămâni mai înainte.

De data aceasta, mi-am spus, orice s-o întâmpla... în noaptea de 10 spre 11 aprilie, aproape că n-am dormit, în zori, m-am îmbrăcat şi am trecut în birou, (îi spusesem Valeriei că am ceva de terminat). Mă uitam tocmai la ceas, când am auzit soneria la uşa din faţă: opt fără un sfert. Am alergat în vârful picioarelor şi am deschis, în prag, aceiaşi buchet somptuos de trandafiri: un tânăr de vreo 16, 17 ani traversa liniştit strada. Am alergat după el şi 1-am prins de braţ.

— Dumneata ai adus trandafirii? De la cine sunt?

Tânărul m-a privit candid, parcă nu m-ar fi înţeles.

— Ai sunat adineaori la numărul *43.* şi ai lăsat în faţa uşii un buchet cu 19 trandafiri.

Tânărul a ridicat din umeri.

— Mă confundaţi cu altcineva, spuse politicos dar ferm. Eu, numai de trandafiri n-am chef! Azi mă prezint la examen, şi am trac...

— Ce fel de examen? 1-am întrebat bănuitor.

— Literatura franceză modernă, spuse cu un zâmbet amar. Dar am căzut prost...

Băgă mâna în buzunar şi scoase o foaie de caiet.

— Trebuie să traduc şi să explic un text. Doar câteva propoziţii.

Dar cum să le explic? „Libertatea absolută", asta, să zicem, înţeleg.

Dar mai departe? *Nous sommes condamnes a la liberte!* Ce vrea să spună asta?

— Vrea să spună exact ce spune: că suntem condamnaţi la libertatea absolută.

M-a ascultat zâmbind, şi în acea clipă mi s-a părut că-mi face semn cu ochiul.

— Cum s-ar spune, ca să citez un exemplu din examenul de anul trecut: *A bon entendeur, salut!*

S-a închinat profund, oarecum în glumă, şi-a băgat amândouă mâinile în buzunare şi s-a depărtat agale, fluierând.

Eygalieres, august-septembrie, 1978 Chicago, februarie 1979

<titlu>DAYAN

Celor din urmă...

1

De-abia ajunşi la capătul străzii, şi după ce întoarse încă odată capul, să vadă dacă se află cineva în urma lor, Dobridor îl întrebă: - :*

— Tu n-ai observat nimic la Dayan?

Dumitrescu ridică din umeri, cu o exagerată indiferenţă.

— Ştii că personajul nu mă interesează, spuse continuând să înainteze cu acelaşi pas lent, măsurat, parcă ar fi vrut să-şi economisească energia. Nu-mi plac geniile, nici premianţii, adaogă.

— Ştiu, dar de data asta e altceva, vorbi Dobridor coborând glasul.

Ceva destul de misterios. De fapt, reluă după ce întoarse încă o dată capul, ceva care mi se pare inexplicabil. Şi chiar suspect...

Dumitrescu se opri brusc şi-l privi curios, silindu-se să zâmbească.

— Dayan - suspect? exclamă. Premiul întâi cu cunună, din clasa întâia primară şi până astăzi, la câteva săptămâni de diploma *summa cum laude,* la trei, la patru luni de cel mai strălucit doctorat, la un an de la catedra care va fi creată pentru el, la trei ani de Academia de Ştiinţe, la şapte ani de...

— Nu ştiu dacă e chiar suspect, îl întrerupse Dobridor, dar e destul de misterios, în orice caz, nu mi se pare inexplicabil. Am observat asta, pentru întâia oară, ieri după-amiază, la ora de geometrie, când era la tablă; ştii, îl chemase Dorobanţu să ne explice...

— Ştiu. „Explică-le tu, mă Dayane, că le explici mai bine ca mine!" Eternul refren şi inevitabila concluzie, „Explică-le, mă, Dayane, că dacă nici pe tine nu te înţeleg nătărăii ăştia, îi trimit pe toţi la munca de jos!"

— Şi mă mir cum n-au observat şi ceilalţi, continuă Dobridor. Am verificat azi dimineaţă. Am trecut de mai multe ori prin faţa lui, apoi m-am apropiat prefacându-mă că n-am urmărit prea bine demonstraţia şi l-am privit cu atenţie. Cred că a bănuit ceva, pentru că se roşise şi începuse să se bâlbâie. De aceea ţi-am spus că mi se pare suspect. De ce s-a roşit când şi-a dat seama că-l priveam cu atenţie, *că-i priveam, mai ales, ochiul stâng?...*

— Dar de ce-l priveai cu atâta atenţie? îl întrerupse Dumitrescu.

Dobridor zâmbi enigmatic.

— Pentru că, de când îl cunosc, Dayan purta întotdeauna bandajul negru pe *ochiul drept,* şi acum îl poartă *pe ochiul stâng.*

— Nu se poate! îl întrerupse din nou Dumitrescu.

— îţi spun că am verificat de mai multe ori. Până mai acum câteva zile, stângul era ochiul sănătos, şi acum este ochiul drept.

Dumitrescu rămase câtva timp pe gânduri.

- — Asta înseamnă, începu cu un ton grav, după ce-şi umezi buzele, asta înseamnă că *amândoi ochii sunt sănătoşi.*

— Şi atunci?...

— Şi atunci, poartă bandajul din fandoseală, ca să pară mai interesant... Sau poate, adaogă după o pauză, subliniind cuvintele, *din alte motive.*

— De aceea spuneam că mi s-a părut suspect...

— Ar trebui să informăm pe cine trebuie, continuă Dumitrescu coborând glasul.

— Aşa m-am gândit şi eu, şopti Dobridor, că ar trebui să informam...

— Dar să fim cu mare băgare de seamă, reluă Dumitrescu după ce înghiţi de mai multe ori, cu greutate, ca să-şi poată umezi buzele. Cu mare băgare de seamă, repetă. Să nu bănuiască ceva Dayan; şi să-şi schimbe din nou bandajul...

A doua zi de dimineaţă cerul era neobişnuit de întunecat, şi în biroul Decanului ardeau

toate becurile. Tînărul bătu de mai multe ori în uşă, aşteptă câteva clipe, apoi deschise uşa cu multă grijă şi intră. Se opri în prag, parcă orbit de lumina electrică.

— Mi-a spus tovarăşul secretar că m-aţi chemat, şopti.

Irinoiu îl privi lung, cercetător, ca şi când de-abia atunci, pentru întâia oară, 1-ar fi putut privi pe îndelete. După câtva timp îi făcu semn să se apropie.

— Orobete Constantin, îl întrebă, de când ţi se spune Dayan?

Tânărul se îmbujora, şi-şi lipi amândouă braţele de trup.

— Din 1969, după războiul de şase zile, când toate ziarele au publicat fotografiile generalului Moshe Dayan. Ştiţi, din cauza bandajului negru...

Irinoiu îl privi din nou lung, cu un zâmbet amar, neîncrezător.

— Dar de ce porţi bandajul negru?

— Din cauza accidentului. M-a lovit un vecin, din greşeală, cu un cuier în ochi. îl cumpărase de ocazie - era un cuier mare, de lemn, - şi-l aducea în apartament; îl purta pe umăr. Dar în faţa uşii s-a întors deodată, brusc, şi m-a lovit. Nu observase că eram acolo, pe coridor, lipit de perete, aşteptând. Aşteptam să-şi bage cuierul în casă...

— Şi nu s-a mai vindecat de atunci?

— Nu. Nu se putea vindeca. Lemnul mi-a strivit ochiul şi a pătruns adânc în orbită... De aceea trebuie să port bandajul negru. N-au putut să-mi pună un ochi de sticlă.

— Ce ochi era? întrebă Irinoiu, ridicându-se de la birou.

Tânărul îşi duse mâna dreaptă la frunte, apoi şi-o trecu moale, pe obraz.

— Ochiul acesta, pe care-l vedeţi şi dumneavoastră, şopti încurcat.

Irinoiu se apropie de el, şi-l privea tot mai pătrunzător.

— Deci ochiul stâng, spuse apăsând fiecare cuvânt. Şi cu toate acestea, în dosarul tău pe care 1-am răsfoit adineaori - preciza arătând cu braţul spre birou - se află şi certificatul de la spitalul Colţea, şi acolo stă scris că un obiect de lemn - nu se spune nimic de cuier - un obiect ascuţit de lemn ţi-a distrus ochiul *drept...*

Orobete îşi plecă deznădăjduit capul.

— Ia scoate bandajul.

îl privea curios, urmărindu-i fiecare mişcare. Când tânărul desfăcu cheotoarea şi-şi retrase cu grijă bandajul, Irinoiu se încruntă şi se trase un pas înapoi, apoi întoarse capul. Orbita era adâncă, vânătă, cu un rest de pleoapa sângerie, atârnând stingheră, inutilă. ^ *...*

— Poţi să-ţi pui bandajul, spuse întorcându-se la birou.

Frunzări dosarul, scoase o foaie galbenă şi i-o întinse.

— Dacă ai uitat detaliile accidentului din 8 septembrie 1963, citeşte certificatul pe care ţi 1-a eliberat Secţia de chirurgie a spitalului Colţea trei zile mai târziu, la 11 septembrie.

Tânărul apucă tremurând foaia galbenă, şi câteva clipe în urmă o trecu în cealaltă mână.

— Citeşte! stărui Irinoiu. Ai să te convingi şi tu. Ochiul drept.

Citeşte bine! *Ochiul drept!*

Ca şi când s-ar fi hotărât brusc, tânărul aşeză foaia pe birou şi-şi opri deznădăjduit privirea în ochii Decanului.

— Ştiu că n-o să mă credeţi, începu cu un glas ferm, dar vă jur pe mormântul părinţilor mei că vă spun adevărul. Asta s-a întâmplat acum patru zile, duminica trecută. Era pe seară; ieşisem să mă plimb pe bulevard, spre Cişmigiu. Şi deodată mă aud strigat din urmă: Dayan!

Dayan! Mă opresc şi întorc capul. Credeam că e vreun cunoscut. Dar era un domn

bătrân, foarte bătrân, cu barba căruntă, îmbrăcat ciudat, cu un fel de caftan lung, şi cam zdrenţăros. - Nu e aşa că prietenii şi colegii dumitale îţi spun Dayan? mă întrebă.

— E adevărat, i-am răspuns. Dar dumneavoastră cum aţi ghicit?

— E o poveste lungă, şi pe voi, tinerii de azi nu vă mai interesează poveştile... Dar să ştii că Moshe Dayan are bandajul la celălalt ochi.

Dacă vrei să semeni cu el, trebuie să ţi-l schimbi. Haide să ne oprim pe banca asta, şi ţi-l schimb eu într-o clipă.

Credeam că glumeşte, şi 1-am întrebat, zâmbind:

— Dacă aveţi puterea asta, de ce nu-mi puneţi ochiul la loc?

— Asta nu pot s-o fac, mi-a răspuns.

Cerul fu despicat brusc de o vâlvătaie roşiatică, şi Orobete tăcu câteva clipe, aşteptând să se potolească ecourile tunetului. -. ;

Decanul se mişca enervat în fotoliu.

— Ei, şi atunci? întrebă nerăbdător, atunci, ce s-a întâmplat?

— Asta nu pot s-o fac, mi-a răspuns, pentru că n-am dreptul să fac minuni...

începuse să-mi fie frică, şi 1-am întrebat:

— Dar cine sunteţi dumneavoastră?

— Chiar dacă ţi-aş spune cine sunt, tot n-ai să ştii, pentru că tineretul de azi nu mai citeşte pe Eugene Sue.

— *Jidovul rătăcitor?!* am exclamat. Eu 1-am citit, demult, în satul bunicilor...

— La Strândari, m-a întrerupt bătrânul, 1-ai citit ascuns în hambarul comunal, şi 1-ai terminat chiar în seara de Sânziene, ai parcurs ultima pagină în ultimele minute când se mai puteau descifra literele imprimate pe cea mai proastă hârtie dinainte de primul război mondial...

— Ce spui, mă? exclamă surprins Irinoiu. Şi aşa era? Aşa 1-ai citit?

— întocmai cum m-a descris el. Ultima pagină, cu mare greutate, pentru că în hambar se făcuse întuneric şi hârtia era într-adevăr foarte proastă; era maculatura pe care se tipăreau, pe vremuri, romanele în fascicole... De data asta mi s-a făcut cu adevărat frică, adaogă, înlemnisem. M-a tras de mână, şi m-a aşezat lângă el, pe bancă.

— Nu prea am dreptul să mă odihnesc, mi-a spus.

Dar o dată la zece, cincisprezece zile, cei de sus îmi trec cu vederea... N-am mai stat pe bancă de câţiva ani. Când vreau să mă odihnesc, caut un pat sau mă întind pe vreo prispă sau, dacă e cald, pe nisip...

Şi în timp ce vorbea, mi-a tras, fără să prind de veste, bandajul de pe ochi - şi apoi nu-mi mai amintesc bine ce s-a întâmplat. Mi se părea că visez...

Trăsnetul izbucni foarte aproape şi tânărul se întrerupse din nou.

Irinoiu privi încruntat spre fereastră.

— Mi se părea că visez şi nu încercam să înţeleg ce se petrece cu mine, pentru că îmi spuneam: în vis, toate sunt posibile...

îmi amintesc că şi-a muiat degetul în gură, şi 1-a trecut de mai multe ori, cu mare grijă, peste rană. Apoi mi-a aşezat bandajul pe celălalt ochi, şi a zâmbit.

— Acum semeni cu adevărat cu Moshe Dayan, mi-a spus. Şi nu e aşa că vezi mai bine cu ochiul drept?

într-adevăr, vedeam mai bine, dar nu îndrăzneam să mă bucur; nu-mi venea să cred; parcă tot aş fi visat. Şi eram atât de zăpăcit, încât nici n-am băgat de seamă când s-a ridicat de

lângă mine.

Eu rămăsesem pe bancă, încercând să-mi potrivesc mai bine bandajul. Nu eram obişnuit să-l port pe tâmpla stângă. Mă încurca; ar fi trebuit să-l aranjez în faţa oglinzii.

M-am ridicat, şi de-abia atunci mi-am dat seama că nu mai era lângă mine. L-am căutat cu privirea în susul străzii şi pe celălalt trotuar. Dispăruse. De-abia când am ajuns acasă, şi mi-am scos bandajul în faţa oglinzii...

Se întrerupse, orbit de văpaia fulgerului, în clipa următoare trăsnetul zgudui prelung ferestrele.

Irinoiu se ridică brusc de la birou şi începu să se plimbe, cu paşi mari şi repezi. Nu mai încerca să-şi ascundă enervarea.

— A trăsnit pe aproape, şopti tânărul...

O rafală de grindină lovi ferestrele şi curând furtuna se înteţi.

— Uite ce e, Orobete Constantin, izbucni deodată Decanul abia stăpânindu-şi mânia. Toate acestea - Jidovul rătăcitor şi scamatoria cu degetul muiat în gură şi schimbarea bandajului - nu mă interesează.

Dacă nu te-aş cunoaşte, şi n-aş şti că eşti orfan, şi că tat-tu a fost tinichigiu, iar maică-ta spălătoreasă, şi dacă n-aş şti că ai fost premiant încă din şcoala primară, şi că tovarăşul inginer Dorobanţu se laudă peste tot cu tine, spunând că ai avea geniu matematic...

Se opri în mijlocul camerei, cu o mână în buzunar, gesticulând nervos cu cealaltă, aşteptând tunetul.

— Dacă n-aş şti toate astea, te-aş denunţa, ca obscurantist, superstiţios şi mistic. Dar povestea mi se pare mult mai suspectă.

Deocamdată, nu vreau să mă amestec. Nu raportez nimic. Dar de mâine te prezinţi la facultate aşa cum ai fost admis şi cum stă scris la dosar; cu bandajul pe ochiul drept...

— Dar vă jur că aşa s-a întâmplat! şopti Orobete. Şi dacă pun bandajul pe ochiul drept, descopăr rana de la ochiul stâng, şi nu mai văd nimic...

— Te priveşte! îl întrerupse Irinoiu tot mai mâniat. Dacă mâine nu te prezinţi conform certificatului medical din dosar, raportez unde trebuie. Şi îţi atrag atenţia de pe acum; nu conta pe mine la anchetă. Eu spun întotdeauna adevărul!

2

Îl zări de departe şi începu să alerge, dar curând îşi simţi inima zbătându-se, şi fu silit să se oprească. După câteva clipe porni din nou, cu paşi mari, ţinându-şi palma dreaptă pe inimă, ca şi când ar fi sperat să-i potolească bătăile. Când se apropie, îndrăzni să-l strige din urmă.

— Domnul!... Domnul israelit! Domnul!... repetă de mai multe ori.

Un trecător întoarse mirat capul, zâmbi, apoi, ca să-şi ascundă râsul, îşi duse palma la gură şi traversă strada, trecând pe celălalt trotuar.

Cu un mare efort, apăsându-şi mâna pe inimă, Orobete grăbi şi mai mult pasul. Ajuns la câţiva metri de el, începu din nou să strige.

— Domnul israelit! Domnul Jidov rătăcitor!

Bătrânul se opri şi întoarse surprins capul

— Dayan! exclamă, dar ce cauţi pe aici? Eu mă duceam la şcoală.

Credeam că am să te întâlnesc acolo...

— M-au dat afară de la facultate, vorbi Orobete, continuând să-şi ţină mâna pe inimă. Adică, nu m-au eliminat definitiv, dar nu mă mai lasă să intru în clasă până...

Se întrerupse, răsuflând greu, reuşind totuşi să zâmbească.

— Vă rog să mă iertaţi, şopti, dar mi se bate grozav inima, se zbate parcă ar sta să se spargă... Nu mi s-a întâmplat niciodată asta...

— Şi nici n-are să ţi se mai întâmple, spuse bătrânul.

întinse braţul şi-l atinse uşor cu mâna pe umeri, apoi pe piept.

Orobete oftă adânc şi începu să răsufle repede, precipitat, ca şi cum şi-ar fi ţinut multă vreme respiraţia.

— Mi-a trecut!, suspină uşurat.

— Trebuia să-ţi treacă, vorbi bătrânul, căci dacă mai dura două, trei minute, leşinai pe stradă, şi până să vină salvarea, câte nu se puteau întâmpla... După cum vezi, plătim amândoi; eu m-am întors din drum, ca să încerc să ţi se facă dreptate, iar inima dumitale parcă ar fi presimţit ce o aşteaptă...

Se întrerupse şi-i atinse din nou braţul.

— Haide să mergem, căci orice metaforă aş întrebuinţa tot n-ai să înţelegi. Şi am să-ţi dau acest sfat; nu vorbi, nu întreba. Lasă să se adune Timpul între noi. Dacă ai într-adevăr geniu matematic, aşa cum se spune, ai să înţelegi şi această virtute a Timpului de a se concentra şi dilata după împrejurări. Nu întreba, deci. Dar când îţi voi pune vreo întrebare, să-mi răspunzi. Vreau să fiu sigur că m-ai înţeles.

Se opri în faţa unei case clădite, după înfăţişare, pe la sfârşitul secolului trecut.

— Ştii cumva cine locuieşte aici?

— Nu, răspunse Orobete.

— Nici eu. Haide să intrăm. Poate găsim vreo cameră izolată, în care să stăm liniştiţi de vorbă.

Deschise poarta de fier şi, pentru că tânărul şovăia, neîndrăznind să intre, îi luă braţul şi îl trase după el. Au traversat repede cei câţiva metri care-i despărţeau de ceea ce părea a fi intrarea secundară. Ajuns în faţa uşii, bătrânul apăsă scurt pe butonul soneriei şi, fără să aştepte, întoarse clanţa şi intră.

— Nu-mi place! spuse după ce-şi roti privirile în toate părţile.

Se aflau la capătul unui mare salon dreptunghiular, încă destul de bine întreţinut, dar fără covoare şi cu surprinzător de puţină mobilă.

Cele două ferestre din dreapta şi din stânga uşii erau ascunse sub draperii de culoarea vişinei coapte, dar celelalte ferestre, la câţiva metri mai departe, către mijlocul salonului, nu aveau perdele, lăsând să pătrundă în voie lumina după-amiezii de mai.

— Nu-mi place, repetă bătrânul. S-ar spune că stăpânii n-au reuşit să-şi vândă toată mobila. _ Porni cu un pas repede, neaşteptat de tineresc, trăgând după el pe)robete.

— Să nu-ţi fie frică, adaogă. Nu ni se va întâmpla nimic, pentru că i-am intrat aici cu gând rău.

Tânărul întoarse de mai multe ori capul, când în spate, când către jferestre, în dreptul cărora i se păru că zărea, la răstimpuri, umbra unui recător. Şi tocmai când se pregătea să mai întoarcă o dată capul spre jferestre, se trezi că traversează, tras de mână de bătrân, o altă încăpere, care nu ştia când intrase. S-ar fi spus că e o sufragerie oarecum etustă, dar care în nici un caz nu părea a face parte din aceeaşi clădire salonul.

— Nu! vorbi din nou bătrânul, nici asta nu e ce căutăm. Să mai ucercăm de partea cealaltă a grădinii.

în clipa următoare coborau pe o scară de piatră într-un mic parc, pu un havuz în care Orobete zări câţiva peşti înotând somnoroşi pe sub aferi. Era atât de surprins, încât întoarse capul, hotărât să-l întrebe.

— Văd că-ţi place mult Puşkin, continuă bătrânul. Umbli cu volumul lui de povestiri în buzunar, şi încă în ediţie originală.

— Am învăţat ruseşte pentru Puşkin, spuse Orobete uşor intimidat.

)ar dacă nu vă supără, şi-mi daţi voie să vă pun o întrebare...

— *Fata căpitanului!,* exclamă bătrânul zâmbind melancolic, îmi aduc aminte şi acum de acea seară la Sankt Peterburg, când un student a pătruns ca o furtună în hanul în care mă oprisem şi a strigat: A murit Puşkin! A murit împuşcat într-un duel! Apoi şi-a ascuns capul în mâini şi a izbucnit în plâns.

— Aşa era să mi se întâmple şi mie când i-am citit biografia şi am aflat...

— Fii atent, să nu aluneci! îl întrerupse bătrânul strângându-i cu putere braţul. Probabil că au lustruit parchetul pentru balul de săptămâna viitoare, căci, pe aici, ne aflăm în preajma Carnavalului.

Orobete privi nedumerit în jurul lui, încercând să înţeleagă unde se află, dar înaintau atât de repede încât nu surprindea decât fragmente dintr-un decor care părea că se schimbă de la o clipă la alta.

— Dacă nu vă supăraţi, încercă din nou.

— Marele, genialul poet romantic, Puşkin! continuă bătrânul. *Fata căpitanului...* Ai recitit-o, sunt sigur, de cinci, şase ori. Dar îţi mai aduci aminte de acel pasaj în care unul din personaje explică de ce ofiţerul rus *trebuie* să joace biliard?

— îmi aduc foarte bine aminte, pentru că m-a pus pe gânduri şi m-a întristat. Vi-l pot recita în ruseşte, dar prefer să-l citez în româneşte, în traducerea mea.

— Te ascult, spuse bătrânul cu o voce gravă, oprindu-se în mijlocul odăii.

Era o încăpere destul de vastă, dar cu tavanul neobişnuit de scund, şi cu un perete oblic, ca de mansardă O lumină tristă, posomorâtă, pătrundea prin câteva ferestruici ovale.

— „Când, de pildă, în timpul manevrelor, începu Orobete, ajungi într-un biet târg prăpădit, ce poţi face ca să omori timpul? Nu poţi întotdeauna snopi evreii în bătaie. Fără să vrei, te îndrepţi către han ca să joci biliard..."

— Exact. Aşa era pe vremuri în Rusia. Şi lucrurile nu s-au schimbat prea mult nici până în ziua de astăzi. Dar, în fond, asta o spune un personaj al lui Puşkin...

— Aşa m-am gândit şi eu. Nu Puşkin ci un personaj al lui. Un personaj, de altminteri, antipatic. Dar voiam să vă întreb...

— Ştiu, îl întrerupse bătrânul apucându-i din nou braţul, şi am să-ţi răspund îndată ce vom găsi un loc liniştit, unde vom putea sta neturburaţi de vorbă. Dar să ieşim din labirintul ăsta... După cum vezi; case care au fost cândva şi au ars, sau au fost dărâmate, şi pe locul lor s-au ridicat alte case, dar altfel plănuite, aşa că uneori ne trezim pe un bulevard, sau într-o grădină. Ca acum, adaogă strângându-i cu putere braţul. Parcul acesta aparţinea unui mare bogătaş; avea acolo în fund, o seră, iar alături, de o parte şi de alta, se întindeau rondurile cu trandafiri, îţi închipui ce era grădina aceasta începând din mai şi până la mijlocul lunii octombrie... Dar acum, în apropiere^ iernii...

Orobete se trezi că înaintează pe o alee străjuită de artK.i înalţi fără frunze, şi simţea sub tălpi pietrişul umed, foarte rece.

— Un boier putred de bogat, continuă bătrânul. Se spunea că avea 99 de slugi; şi nu erau toţi robi, căci adusese din străinătate meşteri bucătari, şi lachei şi grădinari pricepuţi. Se mai spunea că avea întotdeauna oaspeţi, vara şi iarna, dar niciodată mai mult de o duzină, pentru că nu-i plăcea *zarva...*

Când, ajunşi la capătul aleii, bătrânul deschise poarta şi-l îndemnă să intre în ceea ce

părea a fi o galerie, tânărul şovăi.

— E curios, spuse, că până acum n-am zărit ţipenie de om, n-am auzit nici măcar glasul unui copil...

Bătrânul îi puse mâna pe umăr.

— Cum i-ai mai putea vedea, Dayan, cum i-ai mai putea auzi? Cei care au locuit cândva în aceste case, sunt morţi de mult Cei mai tineri au murit pe la sfârşitul veacului trecut...

Orobete tresări, şi-l privi adânc. Părea speriat. ⁽

— Şi-atunci, ceilalţi, copiii lor, sau cei care le-au luat locul?

Bătrânul clătina din cap, zâmbind trist, parcă ar fi încercat să-şi ascundă dezamăgirea.

— Pentru un geniu matematic ca dumneata, o asemenea întrebare n-ar fi trebuit rostită, pentru că nu are sens. *Ceilalţi,* care sunt încă în viaţă, trăiesc şi ei, în casele lor, care, se întâmplă uneori să fie chiar unele din casele prin care am trecut noi. Dar, cum ştii prea bine... ,,

— Deci! exclamă, pălind, Orobete. *Deci!...*

Bătrânul îl privi, zâmbind curios, apoi îi apucă din nou mâna.

— Eu credeam că ai înţeles mai de mult, spuse. Dar acum trebuie să ne grăbim, să ieşim din iarnă.

3

Tânărul se lăsă condus fără să privească întotdeauna în jurul lui.

Uneori se trezea că se gândeşte la aceeaşi fabuloasă ecuaţie pe care, de atâtea luni, nu izbutea s-o rezolve.

— Fii atent, Dayan! se auzi strigat, că dacă te rătăceşti în somn, îţi vor trebui mulţi ani ca să găseşti ieşirea...

— Nu dormeam, şi nu mi-e somn, răspunse Orobete, roşind. Mă gândeam la o a cincea teoremă. Dacă aş înţelege-o, aş înţelege ce mi se întâmplă *acum.*

— Ai să înţelegi şi fără ajutorul teoremei. Dar trebuie să ne grăbim.

înaintau, i se păru, din ce în ce mai repede, traversând o suită de încăperi slab luminate, ale căror contururi nu le putea distinge. Curând au pătruns într-un salon cu mobile de o neobişnuită eleganţă, cu tapiserii şi oglinzi veneţiene. S-au oprit amândoi în faţa unei ferestre înalte şi mari, cât jumătate din perete.

— *Mira ahora!* exclamă bătrânul. Priveşte acum! Soarele! în câteva clipe va apune deasupra lacului...

— Apune soarele! şopti Orobete brusc emoţionat. Şi parcă ar fi şi n-ar fi acelaşi soare de la noi, adăogă.

— Aşa arată prin părţile acestea, la sfârşitul lui octombrie. N-aş avea nevoie de o maşină de calculat ca să aflu a câta oară privesc apusul soarelui. Legenda ar spune: de o mie nouă sute şi mai bine de ani. Deci, fa socoteala. Dar, în realitate, e mult mai mult, *mult mai mult...*

îi luă. mâna şi-l trase uşor spre una din uşi, pe jumătate întredeschisă.

— De ce-ţi spun toate astea tocmai dumitale, care te lupţi cu „viclenia Timpului", cu *List der Zeit,* ca să parodiez expresia lui Hegel, *List der Vernuft,* faimoasa „viclenie a Raţiunii"? Priveşte uşa aceasta întredeschisă. N-o să intrăm, pentru că încăperea de alături nu se află în drumul nostru. Dar de la ferestrele ei, nu se vede niciodată apusul soarelui. Şi tocmai acest amănunt, în aparenţă atât de banal *că de acolo nu se poate vedea niciodată apusul soarelui* - a constituit multă vreme o mare taină, înţelegi ce vreau să spun prin acest cuvânt:

„taină" . O tragedie încheiată printr-o crimă, dar atât de misterioasă, atât de iscusit camuflată, încât nimeni n-a putut bănui nimic...

— Ca într-o povestire fantastică scrisă de un poet genial, şopti Orobete. Mi-ar place s-o

ascult...

— Şi mie mi-ar place s-o mai povestesc o dată, spuse bătrânul apucându-i braţul. Dar în ritmul în care mergem noi acum, mi-ar trebui câteva zile. S-o lăsăm aşa cum a rămas pentru toţi cei din vremea aceea; o întâmplare absolut inexplicabilă...

Mergeau mai repede ca niciodată până acum, şi după câtva timp simţi că oboseşte şi, fără să vrea, încetini pasul.

— Ştiu ce tot voiai să mă întrebi de când ne-am reîntâlnit, începu bătrânul oprindu-se. Voiai să mă întrebi *dacă este adevărat...* Şi nu prea ştiu cum să-ţi răspund, în alte timpuri, Dayan, când oamenii iubeau legendele şi, fără să-şi dea seama, prin simplul fapt că le ascultau cu gravitate şi încântare, descifrau multe taine ale Lumii - deşi ei nici nu bănuiau cât de mult învăţau şi descopereau ascultând sau povestind fabule şi legende... - în alte timpuri, zic, se credea despre mine că sunt Ahasverus, Jidovul rătăcitor. Şi într-adevăr, câtă vreme oamenii luau în serios povestea mea, asta eram, Jidovul rătăcitor. Nu mă explic, nu mă justific. Dar dacă am rămas atâta vreme printre voi, faptul acesta are un înţeles; un înţeles profund şi teribil. Iar când veţi fi judecaţi, toţi din aceste părţi ale lumii, fie că aţi fost creştini, evrei sau sceptici şi necredincioşi, veţi fi judecaţi prin ce aţi *înţeles* din povestea mea...

De-abia atunci Orobete îşi dădu seama că se opriseră într-o odăiţă sărăcăcioasă, cu un pat de fier şi o masă veche de lemn, pe care se afla o lampă cu gaz.

— Şi acum, că te-ai odihnit, adaogă bătrânul, trebuie să ne grăbim.

Se întunecă.

îi apucă braţul, şi-l trase blând după el. într-adevăr, lumina scădea cu cât înaintau. Dar Orobete nu izbutea să-şi dea seama dacă se întuneca cu adevărat sau penumbra se datoreşte draperiilor pe care le zărea de o parte şi de alta a ceea ce i se părea a fi o nesfârşită galerie.

— Ca să nu te ispitească iarăşi teorema, începu bătrânul, am să-ţi răspund la cealaltă întrebare, pe care erai gata să mi-o pui când ţi-am zărit în buzunar cartea lui Puşkin. Voiai să mă întrebi cât timp voi mai rătăci prin lume fără să mă odihnesc, îţi dai bine seama că este singurul lucru pe care-l doresc: muritor fiind, să pot muri şi eu într-o zi, ca toţi ceilalţi.

Se opri brusc, şi-i scutură braţul.

— Hei, Dayan! strigă. Lasă-l pe Einstein, lasă, pe Heisenberg!

Ascultă ce-ţi spun. Căci curând am să aflu dacă ai înţeles sau nu de ce-ţi răspund *de-abia acum* la întrebări.

— Ascult, şopti intimidat Orobete. Dar dacă nu înţeleg principiul, axiomele, nu înţeleg ce urmează.

— Fă un efort de imaginaţie şi ai să înţelegi. Dar, înainte de toate, aminteşte-ţi *legenda.* Uită că e vorba de legenda *mea.* Aminteşte-ţi ce *spune* legenda. Spune că mi se va îngădui să mă odihnesc, adică să mor, la sfârşitul Lumii, cu puţin timp înamte (dar cât de puţin? *cât?*) cu puţin înainte de Judecata din urmă. înţelegi, deci, că de aproape 2000 de ani n-a fost om care să dorească, aşa cum am dorit eu, sfârşitul Lumii, îţi închipui cu câtă nerăbdare aşteptam *Mileniul,* anul 1000! Cât de fierbinte m-am rugat în noaptea de 31 decembrie 999!...

Apoi, de curând, după ultimele explozii termo-nucleare, am prins din nou curaj... Ascultă-mă bine, Dayan, căci de acum înainte este vorba şi de dumneata...

— Vă ascult, şopti Orobete. Vorbeaţi de...

— Vorbeam de ultimele explozii termo-nucleare. Toată lumea vorbeşte de ele, dar pentru mine bombele de hidrogen şi de cobalt reprezintă ultima mea „speranţă". (Ai simţit că am pus cuvântul în ghilimele, pentru că e vorba de cu totul altceva. Şi, pentru că am deschis această paranteză, trebuie să te deprinzi, Dayan, să ghiceşti un

nou limbaj în cuvintele de toate zilele. Cred că ai să înveţi repede acest, în aparenţă, Joc", pentru că eşti matematician şi, pe deasupra, îţi place mult poezia... Şi acum, am închis paranteza.)

— Vă ascult, spuse Orobete după ce bătrânul tăcu şi încetini mult pasul. Cred că înţeleg ce vreţi să spuneţi...

— Şi încearcă să nu te mai gândeşti la a cincea teoremă, reluă bătrânul, după câteva clipe, căci am început să coborâm, şi acum, când s-a întunecat...

— Coborâm? întrebă surprins Orobete privind în jurul lui. S-ar spune dimpotrivă...

Deşi se aflau aproape în întuneric, i se părea că începeau să urce o pantă lină, uşor înclinată spre dreapta.

— Fii atent! strigă bătrânul strângând u-i braţul cu putere, încă doi paşi, şi ajungem la scară, şi treptele, deşi de piatră, sunt uneori roase de vreme...

— Da, e adevărat! vorbi Orobcu ^.i:,.: .Minţi sub picioare prima treaptă de piatră. Să n-aveţi grijă, adaogă, n-am să alunec. Sunt obişnuit să urc şi să cobor scările pe întuneric.

Şi, totuşi, i se părea că nu coboară, ci înaintează, călcând prudent pe lespezi de piatră, ca într-un tunel.

— Şi acum, ascultă urmarea, reluă bătrânul. N-ai de unde să ştii că în ziua de 21 aprilie 1519 - era Vinerea Patimilor - Hernando Cortez a înălţat steagul Crucii pe pământul mexican, acolo unde s-a clădit mai târziu oraşul Vera Cruz. De asemenea, n-ai de unde să ştii că 21 aprilie 1519 corespundea, în calendarul aztec, ultimei zile a perioadei beatifice (i se spunea epoca „Cerului"). Perioada aceasta durase 13 cicluri de 52 de ani fiecare. Şi tot ziua de 21 aprilie 1519 marca începutul perioadei Infernale... Ascultă cu atenţie, Dayan, strigă strângându-i din nou braţul, pentru că repet, este vorba de dumneata!

— Ascult, şi totuşi...

Orobete tăcu brusc, parcă i-ar fi fost frică să continue.

— Spune, spune! îl încuraja bătrânul.

— Şi, totuşi, *nu coborâm!*

— Cu alte cuvinte, *e pur si muovel* Dar de data aceasta te-ai înşelat, Dayan. Ai să-ţi dai seama îndată ce ieşim la lumină. Dacă ai fi avut geniul lui Galileu, ar fi trebuit să crezi în ce-ţi demonstrează raţiunea, nu în ce-ţi spun simţurile.

— Aveţi dreptate, începu Orobete prinzând deodată curaj, dar tocmai asta mă turbură: că nu izbutesc să identific *raţiunea.* Cât timp nu înţeleg axiomele, nu ştiu cum să mă eliberez din iluzia simţurilor...

Vă mărturisesc cinstit: nu am avut impresia că am coborât sau coborâm, ci că înaintăm într-un tunel întunecat. Aş spune mai degrabă că urcăm...

— Cine mai citeşte astăzi *Epopeea lui Ghilgamesh?!* exclamă bătrânul.

Orobete se opri, speriat.

— Vasăzică ştiţi că am citit-o...

— Ştiu, adaogă bătrânul trăgându-l uşor de mână.

— Am citit-o pentru că nu pot dormi mai mult de 4-5 ceasuri pe noapte, şi târziu după miezul nopţii...

— Să-ţi spun eu ce se întâmplă târziu după miezul nopţii, îl întrerupse bătrânul. Nu mai poţi gândi, cum îţi place să spui, nu mai poţi „gândi matematica" (ghilimele), şi te întorci la prima dumitale dragoste, te întorci la poezie.

— E adevărat, şopti Orobete, dar nu ştie nimeni.

— Nici nu trebuie să ştie. Bine ai făcut că ţi-ai încuiat cărţile de poezie în lada albastră.

— E tot ce mi-a rămas de la mama. Lada ei de zestre...

— Ştiu, continuă bătrânul. Dar n-au încăput toate cărţile. Alte volume de poezie le-ai ascuns în spatele dicţionarelor, pe etajeră. Cărţi pe care le-ai găsit pe la anticari sau le-ai cumpărat, pe bani puţini, de la foştii colegi. Aşa ai cumpărat *L'Epopee de Ghilgamesh,* în traducerea lui Contenau, crezând că este o epopee propriu-zisă, ca epopeile lui Homer şi Virgil.

— Extraordinar! şopti emoţionat Orobete. Cum de ştiţi toate acestea?

— Ai să afli mai târziu... Dar când, adineaori, mi-ai spus că înaintăm ca într-un tunel, ţi-ai amintit, fără să-ţi dai seama, de drumul lui Ghilgamesh pe sub pământ. Ştii, când pornise Ghilgamesh să-l caute pe Utnapishtim ca să afle de la el secretul nemuririi, şi a ajuns în faţa porţii prin care cobora zilnic soarele în amurg, şi poarta era păzită de doi oameni-scorpioni...

— Care, totuşi, începu emoţionat Orobete, 1-au lăsat să intre, pentru că au recunoscut în el pe fiul zeiţei Ninsun, zămislit cu un muritor.

Ghilgamesh a pătruns în tunel - drumul pe care-l făcea soarele în fiecare noapte - şi a mers aşa 12 ceasuri, până ce-a ajuns de partea cealaltă a muntelui, într-o grădină paradisiacă...

— E adevărat, şopti Orobete.

— Nouă nu ne va trebui atât de mult, spuse bătrânul. Dar dacă, adineaori, în loc să te încrezi în simţuri sau să cauţi soluţia axiomelor ţi-ai fi lăsat imaginaţia să întovărăşească pe Ghilgamesh în tunel, ai fi înţeles că, întocmai ca faimosul erou mesopotamian, *coborâm* sub pământ...

— E adevărat, şopti Orobete.

— Dar poate e şi vina mea, continuă bătrânul, căci de ce te-ar fi interesat pe dumneata, tânăr matematician de geniu, în anul 5733 de la Facerea lumii, de ce te-ar fi interesat speranţa unui personaj legendar ca Ahasverus?

— Mă interesează, vorbi cu greutate Orobete, căci aşa cum mi-aţi atras atenţia, - iar eu nu înţelegeam sau mă prefăceam că nu înţeleg „speranţa" dumneavoastră (vedeţi, Maestre, că încep şi eu să întrebuinţez ghilimele), „speranţa" dumneavoastră implică direct şi destinul meu. Şi nu numai al meu, adaogă în şoaptă.

— încet, încet, spuse bătrânul, te vei regăsi aşa cum ai fost de la început. De aceea mă grăbesc să închei: ziua aceea de 21 aprilie 1519 marca nu numai sfârşitul epocii Beatifice, ci şi începutul perioadei Infernale care, conform calculelor vizionarilor azteci va dura 9 cicluri de 52 de ani fiecare, adică 468 de ani. Dacă profeţia aceasta se va adeveri, anul 1987 - fa socoteala: 1519 plus 468 de ani - anul 1987 va însemna sfârşitul lumii noastre, iar pentru mine ar putea însemna...

— E adevărat, şopti Orobete. Dar totul depinde de limbajul în care poate fi înţeleasă şi tradusă profeţia vizionarilor azteci.

— Bravo! exclamă bătrânul strângându-i cu putere braţul. Pentru că mi-ai spus „Maestre" îţi potlspune şi eu că ai trecut un examen, deşi nu cel mai greu... Şi acum, adaogă după o scurtă tăcere, iată-ne ajunşi la capătul tunelului.

4

S-a trezit brusc într-o lumină care i se păru nefiresc de puternică, îşi duse mâna la frunte, apoi şi-o trecu încet pe amândoi obrajii.

— Mă simt cam obosit, şi mi-e tare sete!

— Şi, după cum vezi, ne îndreptăm spre două izvoare, spuse bătrânul întinzând braţul şi arătându-i-le, nu prea departe, curgând tăcute între plopi şi chiparoşi. Dar să fii cu mare băgare

de seamă, adaogă. Să nu bei la întâmplare şi să nu bei prea mult.

Orobete se îndreptă cu grabă, aproape alergând, spre crâng, îngenunche în dreptul primului izvor, îşi împreună mâinile ca o cupă, şi începu să bea, lacom.

— Dayan! se auzi strigat din urmă, ai ales bine, dar nu bea prea repede.

Orobete înălţă capul şi-i spuse, zâmbind.

— Atâta lucru ştiam şi eu, Maestre. Ştiam de când urcam Carpaţii.

Să nu bei niciodată dintr-un izvor de pe mâna stângă... Mi-era tare sete!

adaogă. Şi cu toate acestea... :

Se trezi cu bătrânul lângă el şi se ridică brusc.

— Şi cu toate acestea, repetă, au fost de ajuns câteva înghiţituri...

Bătrânul îl privea curios, cercetător, parcă ar fi aşteptat să mai adaoge ceva.

— Şi iată banca pe care o căutam, vorbi mai târziu arătându-i-o ascunsă sub umbra chiparoşilor.

De data aceasta nu-i apucă braţul, ci porni singur înainte. Orobete îl urmă tăcut. Pe nesimţite, figura întreagă i se lumină de un mare zâmbet.

— De ce m-ati păcălit, Maestre? întrebă sfios după ce se aşeză lângă el pe bancă, în odaia aceea cu uşa întredeschisă, nu s-a petrecut nimic; nici o dramă, nici o crimă. Era o odaie ca multe altele prin care am trecut; fără taină.

— Evident că aşa era, vorbi bătrânul înseninându-se. Dar n-am vrut să te păcălesc. Era doar o ghicitoare, cea mai simplă dintre enigme.

— Şi de ce mi-aţi spus că boierul avea 99 de slugi? Avea doar câţiva robi ţigani, doi argaţi de la moşie şi un grădinar vienez... Care a plecat şi el într-o zi, căci sărăcise boierul şi nu-l mai plătise de un an.

Bătrânul îl privi, ca niciodată, cu multă căldură.

— Dayan, 99 este o cifră mistică. Şi nu încerca s-o analizezi cu uneltele dumitale matematice. Am vrut să te învăţ jocul, adaogă, să te deprinzi, adică, să înţelegi pe loc limbajul camuflat în limbajele de toate zilele...

— „Limbajul ascuns", spuse zâmbind Orobete. *Parlar cruz,* cum îl numea acei misterioşi *Pedeli d'Amore* provensali, italieni şi francezi.

Am citit demult ceva despre ei, şi acum îmi aduc foarte bine aminte.

Bătrânul îi apucă braţul şi-l privi, dezamăgit.

— Îţi aduci aminte pentru că ai citit despre ei? Numai atât? Fă un efort, Dayan! îţi vei aduce aminte de foarte multe lucruri pe care nu le-ai citit niciodată.

Orobete îşi trecu de mai multe ori mâna pe frunte, emoţionat, privind drept înaintea lui.

— Dacă mi-aş aduce aminte verbul... şopti târziu. Aş putea vorbi araba, dacă mi-aş aduce aminte verbul...

— Lasă araba la o parte, îl întrerupse bătrânul scuturându-i braţul.

Nu vei^avea nevoie de ea.

— îmi aduc aminte de atâtea lucruri, încât mă rătăcesc... îmi aduc aminte de prea multe întâmplări, de prea mulţi oameni. Oameni pe care mi se pare că i-aş fi cunoscut cândva, şi totuşi.

— Fă un efort şi *uită* restul, îl îndemnă bătrânul. Adu-ţi aminte doar esenţialul. De ce-ai înţeles cândva că este *esenţialul.*

Orobete începu din nou să-şi frece fruntea.

— Atâtea lucruri mi se par *esenţiale,* şopti turburat. Atât de multe alte lucruri...

— Uită! *uită!* strigă bătrânul. Nu te lăsa copleşit de tot ce ţi s-a întâmplat şi tot ce s-a întâmplat în vremea dumitale, căci iarăşi te vei rătăci. Memoria poate fi tot atât de fatală ca şi uitarea. Fă un efort!

Gândeşte, distinge, alege; lasă restul la o parte. Convinge - *că nu te interesează,* şi vei vedea că se retrag toate acolo unde erau până acum:

în acelaşi semn al uitării...

— Aşa fac! Aşa fac! repetă Orobete cu o voce stinsă, străină, parcă ar fi încercat să se trezească din vis. Aleg; las la o parte.

— Pune-ţi întrebarea justă, continuă bătrânul, singura care te interesează. Adu-ţi aminte de esenţial... Pe atunci, riscai să fii ars pe rug ca eretic, dar în ziua de azi...

— Jacques de Baisieux! exclamă înflăcărat Orobete, întorcând brusc capul spre bătrân. Şi tot ce scria el în tratatul *C'est des fiez d'Amours...*

— Concentrează-te, îl îndemnă din nou bătrânul văzându-l că şovăie. Nu te lăsa ispitit de alte amintiri. Esenţialul!

— Evident, vorbi Orobete cu o voce fermă, esenţialul era pe-atunci semnificaţia secretă a cuvântului *amor...*

— Era pe-atunci, şi a rămas şi astăzi, preciza bătrânul. Zâmbind, Orobete începu să recite.

A senefie en sa partie

Sans, et *mor* senefie *mort;*

Or l'asemblons, s'aurons *sons mort.*

Evident, începu bătrânul, acesta era mesajul, revelaţia secretă.

„Dragostea", *adevărata* dragoste este tot una cu „nemurirea".

— Dar până acum, spuse Orobete, dezamăgit, ca şi cum ar fi fost deşteptat brusc din somn, singura mea dragoste a fost poezia şi matematica.

— Poate că, şi una şi alta, nu sunt decât chipurile inefabilei *Madonna Intelligenza.* Până acum, ai ales cum nu se putea mai bine:

înţelepciunea, care e totodată Femeia Eternă şi femeia pe care ai s-o iubeşti. Căci, n-avea grijă, adaogă, eşti încă foarte tânăr, nu-i timpul pierdut.

Orobete zâmbi melancolic.

— înainte de accident mi se spunea „Făt-Frumos cu ochii în lacrimi", pentru că una din fetele gazdei mă zărise o dată, la cimitir, plângând pe mormântul mamei. După accident, mi se spune Dayan.

— Căile Domnului sunt nepătrunse, vorbi grav bătrânul. Ar fi trebuit să ştii asta demult... Şi acum, adaogă, pentru că te-ai trezit pe deplin, îndrăzneşte şi întreabă. De când ţi-ai potolit setea te frământă câteva întrebări.

— întâi şi întâi, începu emoţionat Orobete, aş vrea să ştiu dacă este *adevărat...*

Bătrânul zâmbi îngăduitor şi-i puse mâna pe umăr.

— Ai să-ţi dai seama de asta îndată ce ne vom despărţi...

îndrăzneşte, întreabă-mă! adaogă după câtva timp, văzând că tăcerea se prelungeşte.

Ca şi când s-ar fi hotărât deodată, Orobete se ridică brusc de pe bancă şi-l privi.

— *De ce trebuie să mă întorc?* întrebă în şoaptă.

Bătrânul nu-i răspunse, ca şi când ar fi aşteptat să continue.

— într-un anumit fel, începu târziu, ar trebui să-ţi spun că întrebarea m-a dezamăgit. Aşează-te aici, lângă mine, adaogă.

Orobete se aşeză cuminte pe bancă, şi-şi plecă fruntea.

— Unde să te întorci, Dayan, dacă încă n-ai plecat? Şi cum ai putea pleca, înainte de a deveni ce eşti, cel mai genial matematician în viaţă?

— Dar în acest caz, şopti Orobete, povestea camerei cu uşa întredeschisă ar *putea* deveni adevărată.

Bătrânul zâmbi melancolic, şi-i puse din nou mâna pe umăr.

— în acest caz, ţi-aş putea răspunde cu propriile dumitale cuvinte, după ce-ai ascultat profeţia vizionarilor mexicani: că totul depinde de limbajul în care poate fi înţeleasă şi *tradusă* povestea camerei cu uşa întredeschisă...

Orobete rămase o clipă visător, apoi se însenină brusc.

— Aşa este! exclamă. Ar fi trebuit să înţeleg de la început.

Dar încă nu m-am obişnuit să gândesc şi să vorbesc încontinuu în *parlare cruz.*

— Ai să te obişnuieşti curând, curând, îl întrerupse bătrânul, îndată ce te vei întâlni cu Decanul, cu profesorii şi cu colegii tăi. Şi acum să stăm puţin de vorbă, căci aici nu ne turbură nimeni. Şi de data aceasta, o să vorbim în limba de toate zilele, aşa cum ai vorbit până mai adineaori în Bucureşti...

Câtva timp, au tăcut amândoi fără să se privească.

— Eu nu am dreptul să mă odihnesc prea mult, începu târziu.

De altfel, îndată ce va apune soarele, va trebui să ne despărţim...

Dar, ca să revenim la nedreptatea care ţi s-a făcut...

— Nu mai are nici o importanţă, şopti zâmbind Orobete.

— Orice nedreptate are importanţă, continuă bătrânul. E drept, a fost şi vina mea: trebuia să ţin seama de răutatea oamenilor, în fond, dacă cei doi colegi ai dumitale n-ar fi fost înveninaţi de invidie, nimeni n-ar fi băgat de seamă. La toamnă, datorită celor 25 de pagini despre teorema lui Godel, ai fi obţinut doctoratul, studiul dumitale ar fi produs senzaţie în lumea întreagă, ai fi devenit celebru şi cine ar mai îndrăzni, chiar într-o ţară ca a dumitale, să întrebe un om celebru dacă şi-a pierdut ochiul stâng sau ochiul drept?

— N-are nici o importanţă, repetă Orobete.

— Spui asta pentru că *acum* eşti entuziasmat de ceea ce ţi-a i amintit şi ai descoperit. Ţi se pare, pe bună dreptate, că e mult mai important decât critica teoremei lui Godel. Dar, ascultă-mă bine, căci, ţi-am spus, *acum vorbeşti în limbajul de toate zilele...* Până să afle Godel şi ceilalţi de geniul dumitale, va trebui să-l convingi pe Decan că a făcut cea mai mare prostie din viaţa lui...

Orobete începu să râdă, pe neaşteptate, dar câteva clipe în urmă încetă, şi-şi trecu ruşinat mâna pe obraz.

— Bine că te-ai trezit definitiv, spuse bătrânul, şi ti-ai regăsit gândirea şi comportamentul de toate zilele. Deci, ca să mă repet trebuie să-l convingi pe Decan...

— Va fi greu, vorbi grav Orobete. îl cunosc bine: nu înţelege nimic, nici măcar o ecuaţie de gradul 2. A fost numit Decan pentru raţiuni politice. Şi nu e numai ignorant; este şi încăpăţânat. Adică, adaogă zâmbind, renunţă dacă primeşte ordin de sus.

— La asta mă gândeam şi eu, continuă bătrânul. Eu nu am dreptul să desfac nimic din ceea ce am făcut. Ai să rămâi aşa cum eşti, asemenea lui Moshe Dayan, până la sfârşitul vieţii. Dar sunt şi alte posibilităţi. Bunăoară, un ordin de sus.

— Dar cum? îl întrerupse Orobete zâmbind trist. Eu n-am protecţii, în afară de profesorii mei, nu cunosc pe nimeni.

Bătrânul înălţă privirile spre cer.

— Curând va apune soarele, vorbi rar, gânditor. Trebuie să ne grăbim... Mâine seară, secretarul lui Godel, la Princeton, va găsi pe birou demonstraţia dumitale. îi va lua o bună parte din noapte ca s-o înţeleagă, dar îndată ce-o va înţelege va alerga s-o comunice Maestrului. Deci, poimâine dimineaţă, toţi marii matematicieni şi logicieni de la Princeton *vor afla.* în 24 sau, cel mult, 48 de ore, te vor căuta cu telefoanele.

— Nu am telefon...

— Nu-ţi vor telefona dumitale, ci la Ambasada americană şi la facultate. Pentru că, dacă te vor înţelege, şi eu cred că Godel şi încă doi, trei au să te înţeleagă - se vor înspăimânta. Şi te asigur că de data aceasta nu se va mai repeta cazul lui Einstein, nici al lui Heisenberg...

înţelegi la ce fac aluzie.

— înţeleg, răspunse Orobete.

— Deci, trebuie să rezişti trei, cel mult patru zile...

Se ridică brusc de pe bancă, şi, apucându-i amândouă mâinile, i le strânse lung, cu căldură.

— Şi acum, trebuie să ne despărţim. Dar adu-ţi aminte de ce scrie Francesco da Barberino: *şed not omnia omnibus possunt glossari.*

— „Nu tot ce-am făcut", traduse visător Orobete, „poate fi explicat pentru toţi".

— E exact... Ştii cum să te întorci acasă?

— Ştiu, Maestre, răspunse Orobete stăpânindu-şi anevoie emoţia.

Nu e departe...

5

Văzuse maşina staţionând în faţa casei, dar uită de ea o clipă după ce o văzuse. Tocmai scosese cheia şi se pregătea să descuie, când miliţianul apăru lângă el şi-i puse mâna pe umăr.

— Tovarăşe Orobete Constantin, întrebă cu un glas uscat, neutru, student la Facultatea de matematică?

— Eu sunt. Dar...

— Poftiţi cu mine, îl întrerupse miliţianul. Vă aşteaptă tovarăşul decan Irinoiu.

Intrând în maşină, se plecă spre şofer şi-i spuse, cu acelaşi glas uscat.

— Anunţă că s-a întors. Precizează şi ora: 6,25. 4

Orobete zâmbi, foarte bine dispus. , s

— Dacă e vorba de precizie, spuse, un cronometru ar indica 6,26 şi 18 secunde. Din fericire, nici dumneata nici eu n-avem ceasuri-cronometru. Costă o avere. Şi un cercetător german a arătat că, dacă e purtat necontenit chiar cel mai bun cronometru pierde, după 85 de ani, o fracţiune de secundă. E drept, o fracţiune neglijabilă; 3 miimi de secundă...

Miliţianul îl ascultase indiferent, clătinând la răstimpuri din cap.

Târziu, se aplecă din nou spre şofer.

— Ne laşi la intrarea principală, dar ne aştepţi tot acolo de unde am plecat.

Coborî sprinten, apoi îl aşteptă pe Orobete să coboare, şi-i luă braţul. Tânărul zâmbi din nou, parcă şi mai bine dispus, dar nu spuse nimic. Portarul fusese desigur avertizat, pentru că îi întâmpină la capătul coridorului şi îi conduse grăbit, cu oarecare solemnitate, la ascensor. Intră după ei, apăsă pe buton, şi când ascensorul se opri ieşi cel dintâi şi porni tot atât de grăbit, spre cabinetul Decanului.

Miliţianul bătu de două ori în uşă, apoi o deschise larg.

— Orobete Constantin! exclamă Irinoiu ridicându-se de la birou. Ce mi-ai făcut, Orobete?

Tânărul se înclină politicos, apoi ridică fruntea şi întrebă:

— Ce v-am făcut, domnule Decan?

— Unde ai dispărut? — Mi-aţi spus să nu mai vin la facultate decât aşa cum mă descrie certificatul medical. Azi dimineaţă, n-am îndrăznit să intru, deşi trebuia să prezint o lucrare la seminarul de calcul diferenţial. Am plecat spre Cotroceni. Aşa, oarecum la întâmplare, sperând să-mi întâlnesc omul care mi-a făcut încurcătura. Şi am avut noroc. N-a trecut un ceas şi 1-am întâlnit. Am umblat mult, am stat de vorbă. Adică, a vorbit mai mult el. Tot lucruri interesante. Interesante mai ales pentru mine. Apoi, pe la 5,30, ne-am despărţit, şi m-am îndreptat spre casă. După cum vă ?

poate confirma tovarăşul miliţian, am ajuns la 6,25. |

Irinoiu îl ascultase încruntat, frecându-şi la răstimpuri mâinile.

— Ai dispărut! şuieră printre dinţi. Şi nu numai că ai dispărut, dar...

Dădu cu ochii de miliţian şi se întrerupse.

— Dumneata poţi aştepta pe coridor. Mi-a telefonat adineaori tovarăşul Inspector. Va fi aici dintr-un moment în altul.

Când uşa se deschise în urma miliţianului, Irinoiu se aşeză la birou, extenuat.

— Nu mă aşteptam la atâta nerecunoştinţa, spuse fără să-şi ridice ochii. Noi, care am făcut atâtea pentru tine, care, aş putea spune, te-am crescut părinteşte! Eu, care mă lăudam cu tine, care spuneam, în dreapta şi-n stânga, că ai geniu matematic...

— Dar ce-am făcut, domnule Decan? întrebă din nou tânărul, de astă dată cu gravitate. Am umblat cinci ceasuri pe străzi...

— Minţi! strigă Irinoiu lovind cu pumnul în birou. Ai dispărut de-acasă miercuri seara; îndată ce-am fost informaţi, am trimis doi miliţieni să te caute la domiciliu.

— Dar de-abia acum suntem miercuri seara. Şi încă nu s-a înserat de-abinelea...

Decanul îl privi curios, cu oarecare teamă.

— Atunci, ori eşti amnezic, ori vrei să-ţi baţi joc de mine. Stai jos!

Orobete se aşeză cuminte pe unul din scaunele din faţa biroului.

— Ai dispărut trei zile şi trei nopţi, rosti solemn Irinoiu. Azi suntem sâmbătă 19 mai. Uite aici, calendarul.

Tânărul îşi trecu de mai multe ori palma dreaptă pe frunte, apoi figura i se lumină de un zâmbet timid, enigmatic.

— Deci, şopti ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi, patru zile şi patru nopţi... Şi eram sigur că n-au trecut decât vreo 5 ceasuri. Ştiam cu precizie ora, dar nu şi ziua. Trăiam în primul micro-ciclu, dar nu şi în al doilea. E drept, timpul poate fi comprimat, aşa cum poate fi şi dilatat. Dar e curios că nu mă simt obosit, că nu mi-e somn şi nu mi-e foame. Şi, adaogă frecându-şi obrazul, e curios că nu mi-a crescut barba de trei zile...

în acea clipă uşa se deschise şi intră un bărbat între două vârste, cu părul rar, presat cu mare grijă pe creştetul capului, îmbrăcat primăvăratec, deşi discret, aproape sobru. Irinoiu se ridică brusc de pe fotoliu şi, întâmpinându-1, îi strânse îndelung mâna. Orobete se ridică şi el, şi se înclină politicos.

— Constantin Orobete, spuse.

— Tovarăşul inspector Albini, explică Irinoiu, a ţinut să te cunoască personal, înainte de a decide dacă este cazul.

— Vasăzică dumneata eşti misteriosul personaj, îl întrerupse Albini, apropiindu-se de Orobete şi întinzându-i mâna. Misteriosul personaj pe care-l căutăm de trei zile şi trei nopţi. Stai, te rog, jos, adaogă aşezându-se pe celălalt fotoliu din faţa biroului. Ştiu că tovarăşul Decan nu fumează dar poate dumneata...

— Nu, mulţumesc, nici eu nu fumez, spuse Orobete.

— Eu am mare slăbiciune pentru ţigările englezeşti, continuă Albini scoţându-şi tabacherea. Ştiu de la tovarăşul profesor Dorobanţu că ai geniu matematic - şi ţara are mare nevoie de savanţi ca dumneata. Dar deocamdată, astă seară, sunt curios să aflu mai mult despre întâlnirile cu Jidovul rătăcitor - mi-a povestit tovarăşul Decan cum ţi-a schimbat bandajul de la un ochi la celălalt, adaogă zâmbind - şi de asemenea sunt curios să ştiu unde ai umblat sau unde te-ai ascuns, trei zile şi trei nopţi.

— Orobete crede că n-a lipsit de-acasă decât cinci ceasuri, îl întrerupse Irinoiu.

Albini îl privi pe rând, ca şi când n-ar fi fost sigur că a auzit bine.

— Adică? Ce-ar vrea să însemne asta?

— Am avut impresia că ne aflăm în seara aceleiaşi zile când am plecat desperat pe străzi şi 1-am întâlnit a doua oară pe bătrânul care îmi schimbase bandajul. Că suntem, adică, miercuri seara. Dar, recunosc, m-am înşelat... Şi cu toate acestea, reluă după o pauză, zâmbind din nou, aşa cum îi mărturisisem adineaori domnului Decan, nu mă simt obosit, şi nici nu par nebărbierit de trei zile...

Albini îl privea curios, învârtind absent tabacherea între degete.

— Nu încerc să vă povestesc ce mi s-a întâmplat, continuă Orobete, pentru că pare absurd, cu totul neverosimil, şi n-o să mă credeţi. Să acceptăm ipoteza că am trăit o experienţă bizară, para-normală, să-i spunem „extazică", dar pentru mine a fost hotărâtoare, pentru că mi-a revelat posibilitatea ecuaţiei absolute. Dacă reuşim s-o descifrăm - nu vorbesc numai de mine, vorbesc de toţi matematicienii lumii - dacă reuşim să rezolvăm această ultimă ecuaţie - *totul devine posibil!* - De altfel, soluţia a fost întrevăzută de Einstein şi, se pare...

— Iartă-mă că te întrerup, spuse Albini înălţând brusc braţul. Dar înainte de a ajunge la această ultimă ecuaţie, cum îi spui dumneata, aş vrea să ne povesteşti ce s-a întâmplat miercuri pe la începutul după-amiezii, după ce 1-ai întâlnit pe, hai să-i spunem, Ahasverus... Şi m-a amuzat încurcătura dumitale, adaogă pe un alt ton, când nu ştiai cum să i te adresezi, şi 1-ai strigat de mai multe ori din urmă: Domnule israelit!... Domnul Jidov rătăcitor!

Orobete tresări, pălind. '

— Dar cum de cunoaşteţi aceste amănunte? întrebă.

Albini începu să râdă, dar după câteva clipe îşi regăsi gravitatea şi," deschizând tabacherea, îşi alese cu mare grijă o ţigară.

— Avem şi noi secretele noastre, spuse, aşa cum are şi Ahasverus, cum ai şi dumneata... Dar, pentru că suntem între noi îţi pot spune cum am aflat. Te-a auzit cineva, cineva din serviciile noastre, preciza, şi i s-a părut bizar, mai ales că puţin timp în urmă a văzut omul căruia i te adresai, a văzut pe bătrânul Ahasverus. Aşa că a început să vă urmărească...

— Atunci, dacă am fost urmărit, e inutil să vă povestesc ce s-a întâmplat, începu Orobete.

— Dimpotrivă, e foarte util, îl întrerupse din nou Albini. Ai să vezi îndată de ce. Continuă, te rog.

Orobete privi întrebător spre Decan, apoi ridică din umeri şi zâmbi.

— Mi-a spus: haide să căutăm un loc liniştit, ca să putem sta de vorbă neturburaţi de nimeni. Ştiţi, se adresă lui Irinoiu, îi spusesem că dacă nu mă prezint cu bandajul pe ochiul drept...

— Ştiu, îl întrerupse nerăbdător Albini.

— ...Şi atunci s-a oprit în faţa unei case mari, părea o casă veche, boierească, de pe vremuri, şi m-a tras de mână înăuntru. Casa era goală. Părea un fel de salon mare, spaţios... Dar e inutil să încerc să vi-l descriu, pentru că nu-mi amintesc nici eu prea bine cum era salonul

şi cum de am putut pătrunde în casa de-alături, şi de-acolo mai departe.

Pentru că, de fapt, am avut impresia că trecem dintr-o clădire în alta, uneori traversam o grădină, apoi pătrundeam în altă casă, sau mai degrabă într-un palat, cu galerii imense, cu saloane nesfârşite...

Se opri încurcat, îşi căută batista şi şi-o trecu pe frunte.

— Să-ţi spun eu ce s-a întâmplat *exact,* vorbi Albini după ce-şi aprinse ţigara. Aţi intrat prin curte la numărul 3, pe strada Ienăchiţă Văcărescu, în clădirea cunoscută pe vremuri sub numele de Casa Grănicerului. Clădirea fusese evacuată mai de mult, şi chiar a doua zi, joi de dimineaţă, a început demolarea. După vreo 10 minute, ai ieşit singur, prin intrarea principală - nu înţelegem cum ai ieşit, pentru că uşa era ferecată pe dinăuntru cu o bară de fier..., - ai ieşit şi ai urcat strada îndreptându-te spre Statuie. Curând, s-a apropiat de dumneata o femeie bătrână şi aţi intrat în vorbă. Aţi mers câtva timp împreună, şi când aţi ajuns la Statuie, te-ai oprit şi ai scos din buzunar o cărţulie rusească.

— Puşkin! Povestirile lui Puşkin, şopti Orobete zâmbind melancolic.

— Exact. Ai început s-o răsfoieşti, parcă ai fi căutat un anumit pasaj, între timp, bătrâna s-a depărtat, fără să bagi de seamă, şi a dispărut. Când ai ridicat ochii din carte, te-ai trezit cu un lucrător în salopetă, care stătea acolo, lângă dumneata, privindu-te curios. L-ai întrebat ceva şi, nu ştiu ce ţi-a spus, dar 1-ai ascultat cu mare interes, zâmbind întruna.

Albini se întoarse spre Decan.

— Precizez, în paranteză, că încă n-am dat de el, dar îl vom găsi, aşa cum o vom găsi şi pe bătrână... Dar, evident, se adresă din nou lui Orobete, ne interesează să aflăm de pe acum, de la dumneata, cine erau aceste două persoane, pe care s-ar spune că le-ai întâlnit din întâmplare, dar cu care ai discutat foarte aprins.

— Ca să vă spun adevărul, începu Orobete cu o voce schimbată, gravă, care nu părea a lui, ca să vă spun adevărul, nu mi-aduc aminte nici de bătrână, nici de lucrătorul în salopetă. Am avut tot timpul impresia că mă aflu alături de bătrân. De fapt, m-a ţinut aproape tot timpul de mână sau de braţ; mă trăgea după el, şi-mi vorbea mereu.

Eu, abia dacă izbuteam să-i pun câte o întrebare... Şi acum regret că n-am avut timp sau nu m-a lăsat, să-l întreb esenţialul: Ce-a spus Einstein înainte să moară? Mai precis, de ce se păstrează cu atâta stricteţe acest secret? Şi încă ceva: de unde ştia Heisenberg ce spusese Einstein pe patul de moarte? Pentru că Heisenberg *ştia* ce spusese Einstein, şi i-a răspuns - deşi şi acest răspuns este ţinut secret...

Albini privi cu înţeles spre Decan şi înălţă din nou braţul.

— O să revenim şi la această problemă, spuse. Dar pentru că nu-ţi aminteşti nici de bătrână nici de lucrător, să-ţi spun eu ce s-a mai întâmplat. Aţi pornit amândoi, dumneata cu lucrătorul, spre staţia de tramvai, discutând foarte animat. Dumneata te-ai hotărât, probabil, să aştepţi tramvaiul, iar lucrătorul a trecut strada şi s-a pierdut în mulţime. Dar nu te-ai suit în primul vagon, nici în al doilea. Parcă ai fi aşteptat pe cineva. Şi într-adevăr, din al treilea vagon a coborât bătrânul dumitale Ahasverus, *Le Juif Errant,* şi aţi pornit împreună, îndreptându-vă spre Cimitirul evreiesc.

— Imposibil!, exclamă Orobete. Vă jur că n-am fost niciodată în Cimitirul evreiesc. Nici măcar nu ştiu unde se află...

— Poate o să-ţi aduci aminte mai târziu, îl întrerupse Albini.

Bătrânul îţi apucase braţul şi-ţi vorbea continuu, iar dumneata îl ascultai fascinat, fără să scoţi un cuvânt. Aţi pătruns în cimitir şi v-aţi îndreptat spre capelă. Aţi intrat amândoi, dar

tânărul care vă urmărise până atunci a rămas afară. V-a aşteptat până la şapte seara. Când a vrut să intre să vadă ce se întâmplă, uşa capelei era încuiată. Atunci a telefonat unde trebuie, şi o jumătate de ceas în urmă au venit cei de la secţia specială şi au descuiat uşa. Se făcuse întunerec. V-au căutat peste tot, dar n-au găsit decât volumul dumitale cu povestirile lui Puşkin. între timp, sosise şi secretarul Congregaţiei israelite şi ne-a asigurat - ceea ce ştiam şi noi - că în capelă nu există nici o criptă şi nici o ieşire secretă. Cei de la secţia specială au rămas de pază toată noaptea, iar joi dimineaţă a venit echipa cu aparate ultrasonice şi a cercetat pereţii, podeaua, ferestrele, în sfârşit tot ce trebuia cercetat. Cu învoirea Congregaţiei, capela şi cimitirul au fost supravegheate până acum vreun ceas, când ni s-a telefonat că te-ai întors acasă.

Se opri, îşi stinse ţigara şi-şi fixă privirile pe figura lui Orobete.

— Ei, acum înţelegi de ce suntem atât de curioşi să ştim ce s-a întâmplat. Pe unde aţi ieşit?

Orobete îl ascultase atent, zâmbind visător. Ca şi cum s-ar fi trezit brusc, ridică din umeri şi începu cu glas ferm, grav, care părea uneori că ajunge de departe.

— Vă dau cuvântul meu de onoare că n-am intrat în capelă, cel puţin, nu-mi aduc aminte, îmi amintesc însă foarte bine că, la un

moment dat, obsedat de această enigmă - secretul care se păstrează în legătură cu ultimele cuvinte ale lui Einstein şi cu răspunsul pe care i 1-a dat Heisenberg - dar cum aflase *el,* Heisenberg, ce spusese Einstein pe patul de moarte? - obsedat de această enigmă, nu 1-am mai ascultat. Şi m-a trezit el, strângându-mi braţul:

— Dayan, mi-a spus, nu te mai gândi la ecuaţia ultimă, pentru că ai s-o găseşti singur, fără ajutorul meu...

— Dar de ce-i spui „ecuaţia ultimă"? întrebă Albini. Orobete zâmbi visător, fericit. Nu mai încerca să-şi ascundă satisfacţia.

— Dacă intuiţia mea e justă, amândoi - şi Einstein şi Heisenberg au descoperit ecuaţia care ne îngăduie să integrăm sistemul Materie-Energie celuilalt ansamblu: Spaţiu-Timp. Aceasta este ecuaţia ultimă, pentru că de acolo nu se mai poate înainta. Cel mult (din nenorocire!) ne putem întoarce înapoi...

— Adică? întrebă Albini.

— Dacă intuiţia mea este justă, continuă înflăcărat Orobete, şi cred că este justă pentru că Maestrul, Ahasverus, m-a asigurat că voi descifra enigma, amândoi au înţeles că timpul poate fi comprimat *în ambele direcţii,* adică: şi înainte, către viitor, şi înapoi, spre trecut.

— Şi atunci? îl întrerupse Albini.

— Atunci, *totul e posibil,* şi omul, spre nenorocirea lui, *se poate substitui* lui Dumnezeu. Mi se pare foarte probabil că din această cauză se păstrează secretul cu atâta stricteţe. Foarte probabil, amândoi au spus: Băgaţi de seamă, că vă jucaţi cu focul. Nu numai că puteţi incinera întreg globul în câteva secunde, dar vă puteţi trezi cu sute de mii sau chiar milioane de ani înapoi, la începutul vieţii pe Pământ, încercaţi să pregătiţi un grup ales, o elită, nu numai de matematicieni şi fizicieni, ci şi de poeţi, şi de mistici, care să ştie cum să declanşeze procesul de anamneză, adică să refacă civilizaţia (dacă mai merită să fie refăcută).

Albini îşi întoarse întrebător privirile spre Decan.

— în fond, întrebă târziu, după ce-şi aruncă ochii pe ceas, cine este acest Ahasverus?

Orobete, zâmbi din nou, fericit.

— De-abia atunci, când mi-aţi pus întrebarea, cred că încep să înţeleg cine este Ahasverus. Şi încep să înţeleg datorită lui, pentru că mi-a arătat cum să gândesc corect, m-a

învăţat, adică, să găsesc întâi întrebarea justă, şi numai după aceea să caut răspunsul, într-un anumit sens, ca să utilizez o metaforă pe care mulţi gânditori au considerat-o, greşit, un concept filozofic, Ahasverus e un fel de *anima mundi,* de Spirit al Lumii, dar e mult mai simplu şi mai profund. Pentru că, în realitate, Ahasverus poate fi oricine dintre noi. Pot fi eu, poate fi unul din colegii mei, puteţi fi dumneavoastră, sau unchiul dumneavoastră, colonelul Petroiu, cel care s-a sinucis la Galaţi, dar cu atâta măiestrie încât n-a bănuit nimeni că a fost o sinucidere, iar nu un accident...

Albini tresări, uluit, şi se încruntă.

— Vă cer iertare că mi-am îngăduit să fac aluzie la un secret de familie, de fapt un secret pe care nu 1-aţi descoperit decât dumneavoastră, când aţi citit, acum câţiva ani, corespondenţa unchiului dumneavoastră.

Tăcu deodată, extenuat, şi-şi trecu de mai multe ori mâna pe obraz.

— După cum vedeţi, am reintegrat durata fiziologică, îmi simt barba de patru zile, şi mă simt obosit. Dacă o să-mi daţi voie, aş vrea să mă retrag. Nu e atât foamea, cât somnul.

Albini se ridică din fotoliu.

— Totul a fost aranjat, spuse. Ştiam că nimeni nu rezistă mai mult de trei zile. Ne aşteaptă maşina, adaogă după ce-şi aruncă privirea către Decan, în noaptea aceasta, ai să dormi la Sanatoriu...

6

Trezindu-se văzu foarte sus, pe peretele din faţa lui, o fereastră dreptunghiulară, înaltă de câteva palme şi lungă de aproape doi metri, în acea clipă auzi un glas cunoscut pe coridor şi întoarse capul. Uşa era întredeschisă.

— Domnule doctor, exclamă Dorobanţu, este o adevărată tragedie.

Dacă şi-a pierdut minţile, se repetă tragedia lui Mihai Eminescu. E cel mai genial matematician pe care 1-a dat neamul românesc! N-o spun numai eu, o spun toţi marii noştri matematicieni. A răsturnat teorema lui Godel!

Orobete zâmbea melancolic, privind fascinat uşa întredeschisă.

— Cazul este destul de dificil, auzi glasul doctorului Vlăduţ. încă nu putem şti ce s-a întâmplat în *realitate.* Am ascultat, împreună cu Patronul şi colegii noştri, am ascultat de trei ori benzile de magnetofon care ne-au fost puse la dispoziţie. Trebuie să recunosc că, până acum,

n-am înţeles mare lucru... Nu mă refer la formulele şi calculele matematice, care depăşesc competenţa noastră, adaogă, după o scurtă pauză. Mă refer la tot ce-a vorbit după primele injecţii. Aparent, s-ar spune că avem de-a face cu sindromul clasic al schizofreniei, aşa cum am raportat de la început tovarăşului Inspector. Dar acum, de curând, nu mai sunt atât de sigur...Şi cred că s-a făcut o greşeală că n-aţi fost chemat mai de mult. Pacientul a pronunţat de multe ori numele dumneavoastră şi în legătură cu lucrarea de licenţă, sau de doctorat nu prea se înţelege bine despre ce lucrare e vorba - dar v-a pomenit numele de câte ori menţiona pe Godel; - De data aceasta v-aţi convins, tovarăşe profesor Dorobanţu? întreba - şi zâmbea întruna, iar uneori râdea.

— Dar de ce lăsaţi uşa întredeschisă? întrebă Dorobanţu, coborând glasul. Nu cumva...

— Aşa e regula, îl întrerupse doctorul. Uşa *trebuie* să fie întredeschisă îndată ce pacientul rămâne singur...

— Dar nu cumva ne aude?

— Imposibil!!! L-am examinat din nou acum, vreo cinci, şase minute. Doarme profund. Atât de profund încât s-ar spune mai degrabă că se află într-o stare cataleptică. Respiraţia e aproape imperceptibilă şi pulsul... în sfârşit, adaogă după o scurtă ezitare, în sfârşit, pulsul e la

limită. Cât despre rest... Nu a reacţionat nici la punctele de foc aplicate pe zonele sensibile... De azi dimineaţă, n-a mai vorbit, aşa cum făcea până acum îndată după injecţie. Una din asistente a stat tot timpul lângă el, şi am verificat adineaori banda de magnetofon; nici un cuvânt...

— Dar nu e aici un risc? îl auzi şoptind pe Dorobanţu.

— Nu mai mult decât în prima zi când a fost internat. Dar e pentru prima oară când, cu toate injecţiile, nu mai spune nimic.

Orobete îşi apăsă palma dreaptă pe gură, ca să-şi sugrume râsul.

Apoi respiră adânc, îşi înălţă capul de pe pernă şi strigă, cu un glas limpede, puternic.

— Domnule profesor Dorobanţu! Vă aşteptam de mult. De ce nu intraţi?

In clipa următoare, cei doi se precipitară, speriaţi, în cameră.

— Dayan! exclamă emoţionat Dorobanţu, Dayan! repetă cu un glas sugrumat, parcă ar fi fost gata să izbucnească în plâns.

Doctorul se apropie de pat, îi apucă mâna dreaptă şi o păstră câteva secunde în mâna lui. - — De când mă aflu aici? întrebă Orobete. Au trecut trei zile?

Dorobanţu privi turburat spre doctor, neîndrăznind să răspundă.

— A trecut mai mult, răspunse doctorul.

Apoi se îndreptă grăbit spre uşă şi ieşi. L-au auzit amândoi alergând pe coridor.

— Atunci e prea târziu, spuse Orobete zâmbind melancolic. Prea târziu...

Dorobanţu continua să-l privească fix, speriat, frângându-şi mîinile.

— Ce ne-ai făcut, Dayane?! exclamă târziu. Ce ne-ai făcut!?...

— Ce-am făcut domnule Profesor? întrebă Orobete continuând să zâmbească.

— Au aflat americanii, au aflat sovieticii, au aflat germanii, începu Dorobanţu. Au aflat toţi în afară de noi. Nouă nu ne-ai spus nimic! Dar cum ai făcut? Cum i-ai informat?

Orobete îşi trecu visător mâna pe frunte, şi zâmbi.

— Nu i-am informat eu, vorbi cătai, înseninat. I-a informat Maestrul, Ahasverus, aşa cum mi-a făgăduit. Dar dacă au trecut mai mult de trei zile, e prea târziu. *Lesjeux sontfaits!*

Dorobanţu se apropie mai mult de pat, continuând să-şi frângă desperat mâinile.

— Ce vrei să spui? Ce legătură are una cu alta?

Orobete îl privi intens, cu căldură, continuând să zâmbească.

— E o poveste lungă, şi chiar dacă am să v-o spun de la început până la sfârşit, n-o să mă credeţi. Dar să vă spun măcar începutul...

V-o spun dumneavoastră pentru că aţi avut întotdeauna încredere în mine.

— Toţi am avut încredere în tine, îl întrerupse Dorobanţu. îndată ce mi-ai adus lucrarea şi am comunicat-o Centrului, şi apoi celor de la Academia de Ştiinţe, mi-au spus toţi: Orobete Constantin are geniu!

Să-i dea Dumnezeu sănătate, am strigat eu, ca să rezolve şi celelalte probleme de care mi-a vorbit; dar n-au precizat nimic, am adăogat eu, repetându-le ce mi-ai spus. Nu vă spun despre ce este vorba, domnule Profesor pentru că încă n-am rezolvat-o.

Orobete tăcea, privindu-l din ce în ce mai intens.

— Dar să nu înnebuneşti, Dayane!, izbucni Dorobanţu, frecându-şi ochii, ascunzându-şi lacrimile. Să nu înnebuneşti, ca Eminescu! Să avem şi noi un geniu, cu care să ne mândrim în lume!

Orobete întinse brusc braţul şi-i apucă mâna.

— Vă mulţumesc, domnule Profesor, şi vă sunt recunoscător... Dar dacă n-am înnebunit până acum, n-am să înnebunesc de aici înainte...

Să vă spun cum a început, reluă după o pauză. Totul a început în dimineaţa de 16 mai. Şi-a început, pentru că a izbucnit furtuna.

Dorobanţu privi neliniştit în jurul lui, apoi scoase batista şi îşi şterse ochii.

— Dacă nu izbucnea furtuna, continuă Orobete cu acelaşi zâmbet trist, toate lucrurile s-ar fi petrecut altfel... Ştiţi că domnului Decan nu-i place furtuna, are oroare de trăsnete şi fulgere, are oroare mai ales de trăsnete. Şi în dimineaţa aceea a trăsnit de mai multe ori, foarte aproape; cred chiar că ultimul trăsnet a căzut la câţiva metri de Facultate.

— Ce vrei să spui? întrebă turburat Dorobanţu. Ce legătură are una cu alta?

— Dacă mă veţi asculta încă cinci, şase minute, o să înţelegeţi ce vreau să spun. Totul a început, spuneam, pentru că a izbucnit furtuna.

Şi domnul Decan era nervos, distrat, iar până la urmă furios. Aşa că n-a crezut ce i-am spus, în legătură cu bătrânul care mi-a schimbat bandajul pe ochiul stâng, a crezut că e la mijloc o şmecherie de-a mea dar ce fel de şmecherie? adaogă zâmbind amar.

îşi dădu seama că doctorii Petrescu şi Vlăduţ intraseră de curând şi-l ascultau cu mare atenţie.

— O să-mi îngăduiţi să continui, li se adresă, pentru că aş vrea să explic tovarăşului Profesor cum s-a întâmplat; mai precis, cum totul a început cu furtuna din dimineaţa de 16 mai...

— Continuă, te rog, îl încuraja Vlăduţ. Poate vom putea înţelege de ce reveniţi necontenit asupra trăsnetelor care cădeau aproape de Facultate.

— Vasăzică, am vorbit de asta şi în somn, spuse Orobete privindu-l cu înţeles. Evident, un anumit somn, cel provocat de injecţiile cu aşa-zisul „ser al adevărului". Cu atât mai bine! adaogă văzând că cei doi medici îşi plecară încurcaţi privirile. Nu se va mai putea îndoi nimeni că am spus adevărul.

— Dar ce-are a face trăsnetele şi furtuna, interveni Dorobanţu, ce-are a face cu ecuaţia de care au aflat întâi cei de la Princeton şi câteva zile în urmă toţi ceilalţi?

Orobete părea din ce în ce mai fericit, în clipa următoare intrase una din infirmiere şi o salută zâmbind, făcându-i semn cu mâna.

— Felicitările mele, tovarăşe Economu. Felicitările şi mulţumirilp mele. Nimeni nu vă întrece în precizia şi măiestria cu care aplicaţi punctele de foc!

Şi pentru că Dorobanţu îşi întoarse, speriat, privirile spre cei doi medici, Orobete reluă tot atât de senin.

— Legătura e foarte simplă, deşi nu pare. Dacă n-ar fi fost furtuna, domnul Decan ar fi fost mai senin şi mai înţelegător. Nu m-ar fi ameninţat că mă dă afară din facultate acum, în preajma tezei, dacă nu mă întorc cu bandajul pe ochiul drept...

Dorobanţu îşi scoase din nou batista şi şi-o trecu încurcat pe frunte

— Ai făcut mereu aluzie la bandajul de pe ochiul drept, spuse doctorul Petrescu. Dar nu prea am înţeles despre ce era vorba. Ştiu, evident, că mulţi din colegii şi prietenii dumitale, şi chiar unii din profesori, îţi spuneau Dayan.

— Eu aşa i-am spus de cum 1-am văzut, mărturii Dorobanţu zâmbind stingherit.

— Să vă spun. deci, cum s-a întâmplat, începu Orobete.

Repetă, pe îndelete, şi parcă cu o severă satisfacţie, tot ce-i spusese Decanului. La răstimpuri, se întrerupea, precizând:

— Şi atunci a fulgerat şi s-a auzit din nou trăsnetul... Albini rămăsese în dreptul uşii întredeschise, ascultând. Când Orobete repetă ameninţarea Decanului: Dacă mâine nu te prezinţi conform certificatului medical, raportez unde trebuie - Albini intră şi, apropiindu-se de

pat, îi strânse mâna.

— Felicitările mele, tovarăşe Orobete! Ţi-ai revenit mai repede decât speram, şi memoria dumitale a rămas tot atât de excepţională...

Dar pentru că vorbeai de Ahasverus, cum ţi-a schimbat el bandajul şi celelalte, trebuie să-ţi mărturisesc că la mijloc este o confuzie. Evident, tovarăşul decan Irinoiu n-avea cum că ştie, continuă aşezându-se pe unul din scaune şi deschizând fără grabă servieta. Nu avea cum să ştie că era vorba de o eroare. Am verificat dosarul dumitale de la spitalul Colţea, secţia de chirurgie, am stat de vorbă cu profesorul docent doctor Vasiîe Naum, care te-a operat, şi am aflat adevărul. Iată, aici, adaogă scoţând dintr-un sertar o foaie albă şi întinzându-i-o, iată *originalul* certificatului eliberat în ziua de 11 septembrie 1963, de către Secţia de chirurgie. Citeşte, îl îndemnă. Scrie foarte clar că ai fost operat la *ochiul stâng,* că, deci, ochiul drept era, adică a fost de la început şi a rămas până acum, ochiul sănătos. Eroarea se datoreşte

secretarei de serviciu, care a dactilografiat incorect certificatul dumitale după textul original redactat de doctorul Naum. Tovarăşul Decan n-avea de unde şti că s-a făcut o eroare. Acum, că i-am arătat originalul, s-a convins - şi, evident, regretă că te-a ameninţat cu eliminarea şi toate celelalte. Aşa că, chestia ochiului drept a fost pe deplin lămurită. Să nu mai revenim asupra ei...

Orobete îl ascultase fascinat, continuând să zâmbească.

— Ştiam de mult că nu există problemă iară soluţie, spuse după ce mai parcurse o dată certificatul. Ştiam, de asemenea, că cea mai „creatoare" soluţie este aceea de tip gordianic; cunoaşterea gordianică, a numit-o cândva un gânditor român. Ştiţi la ce fac aluzie, se adresă celorlalţi: nodul lui Gordius, regele Phrigiei. Era atât de iscusit făcut, încât, veacuri de-a rândul nu izbutise nimeni să-l desfacă. Un oarecare anunţase că cel care va reuşi să-l deznoade va ajunge stăpânul Asiei.

Când Alexandru Machedon a intrat în Gordium şi a aflat de oracol, a scos sabia şi a tăiat nodul. Şi, evident, ştiam asta din manualul de istorie, Alexandru a cucerit întreaga Asie.

Albini râse discret, şi aşeză cu grijă certificatul în dosar.

— îmi place expresia asta, „cunoaştere gordianicâ", spuse. Am s-o întrebuinţez şi eu. Dar, adaogă, redevenind deodată serios, dacă chestia bandajului a fost rezolvată, şi Ahasverus redevine ce-a fost - o fantasmagorie, o iluzie căreia i-ai căzut victimă - sunt alte probleme, esenţiale, pe care încă nu le-am lămurit. Cea dintâi, deşi nu cea mai importantă: unde ai fost după ce-ai intrat în capela Cimitirului evreiesc? Unde ai stat ascuns, trei zile şi trei nopţi?

Orobete îl privi câtva timp concentrat, parcă s-ar fi trudit să înţeleagă, apoi faţa i se lumină de un mare zâmbet.

— V-am răspuns cât am putut mai clar, în cabinetul domnului Decan. Probabil că nu m-aţi crezut, şi pe bună dreptate, căci povestea pare incredibilă. Dar de atâtea zile mi s-au tot făcut injecţii cu serul adevărului - şi tot ce-am spus după aceea a fost înregistrat. Dacă aţi ascultat benzile v-aţi putut convinge că nu v-am minţit, că nu v-am ascuns nimic...

— Le-am ascultat pe toate, şi de mai multe ori, îl întrerupse Albini.

Dar în afară de fantasmagorii şi citate în mai multe limbi, nu sunt decât speculaţii şi formule matematice, cele mai multe din ele, deocamdată, neinteligibile. ^

— Nu le-ar putea înţelege decât un matematician, interveni, timid, Dorobanţu.

— Am făcut apel la cei mai renumiţi matematicieni din Capitală, spuse Albini fără să-şi întoarcă privirile spre Dorobanţu. Şi tocmai în legătură cu asemenea formule matematice, continuă cu o voce gravă, avem de rezolvat o altă problemă, mult mai importantă...

Se întrerupse şi întoarse capul spre doctori.

— Dar nu cumva îl obosim prea mult? întrebă.

Orobete îşi trecu absent palma pe frunte.

— Acum, şopti, că aţi adus chiar dumneavoastră vorba, vă mărturisesc că încep să mă simt obosit...

Albini se ridică din scaun şi-i întinse mâna.

— Odihnă, spuse, cât mai multă odihnă. Şi somn! O să mai stăm de vorbă. Avem timp.

— Dar vă rog să lăsaţi uşa întredeschisă, adaogă Orobete. Vreau să ştiu dacă traduc aşa cum trebuie sau mă las păcălit de iluzii şi speranţe.

7

Când înţelese că toţi ceilalţi în afară de infirmieră au ieşit din odaie, deschise ochiul şi o întrebă:

— în ce zi suntem, tovarăşă Antohi?

Infirmiera îl privi încurcată, şi roşi.

— Nu cred că am dreptul să vă răspund. Trebuie să întreb pe domnul Doctor, adaogă îndreptându-se spre uşă.

— Nu, nu m-am exprimat corect, strigă Orobete ridicând braţele ca s-o oprească. Nu întreb de data precisă. Vreau doar să ştiu dacă suntem *înainte* sau *după* solstiţiul de vară, de Sânziene.

Tânăra şovăi câtva timp, apoi şopti, timid.

— înainte... Dar, vă rog, nu spuneţi nimic domnului Doctor.

Orobete zâmbi prelung, enigmatic.

— Nu avea nici o grijă. Dar, reluă după câteva clipe, cum se face că acum, când ne apropiem de miezul verii, nu văd niciodată soarele?

Infirmiera îl privea curios, ca şi când n-ar fi înţeles ce vrea să spună.

— Cum nu-l vedeţi? Aveţi una din cele mai luminoase camere, dacă nu chiar *cea* mai luminoasă. De dimineaţă de la 5,00 şi până în amurg, aveţi lumină.

— Nu, o întrerupse din nou Orobete. Nu mă refeream la lumină, la

lumina zilelor de vară. Mă întrebam însă cum se face de nu se vede niciodată *soarele,* astrul propriu-zis.

Tânăra se însenină brusc, şi zâmbi.

— Ah!, exclamă, înţeleg ce vreţi să spuneţi. Dar această parte a pavilionului este astfel construită ca să primească tot timpul lumina soarelui, fără ca, totuşi, soarele să deranjeze pacientul, căzându-i direct în ochi. Ar fi trebuit, atunci, să tragem perdelele. Dar, după cum vedeţi, nu sunt perdele. Nu avem nevoie de ele. Oblonul se lasă automat, îndată ce se întunecă...

— Am înţeles, spuse Orobete clătinând din cap. Şi dacă-l vedeţi pe profesorul academician Pavel Bogatârov, spuneţi-i să nu mai stea acolo pe coridor, cu aparatul lui care poate înregistra convorbirile de la două, trei sute de metri. Să vină aici, să stăm de vorbă. Spune-i că înţeleg foarte bine ruseşte, deşi nu vorbesc prea corect. Dar tovarăşul academician Bogatârov cunoaşte atâtea limbi...

Infirmiera îl ascultase uluită, silindu-se să zâmbească.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, şopti îndreptându-se spre uşă.

— Raportează superiorilor dumitale, adaogă Orobete, şi ei au să înţeleagă.

Când infirmiera se retrase, lăsând uşa întredeschisă, Orobete îşi puse amândouă mâinile la gură, să-şi înăbuşe râsul. Putin în urmă intră doctorul Vlăduţ şi se apropie, grav, de căpătâiul lui.

— Mi-a spus infirmiera că i-aţi vorbit de nu ştiu cine care ar asculta, ascuns pe coridor...

— Tovarăşul Profesor Pavel Bogatârov, de la Academia de Ştiinţe din Moscova.

— Vă asigur că n-am auzit niciodată de el şi că nimeni nu ascultă pe coridor. De altfel, staţionarea vizitatorilor pe coridoare este strict interzisă.

Orobete ridică din umeri şi-l privi zâmbind.

— Dacă nu ştiu în ce zi suntem, spuse, nu ştiu dacă academicianul Pavel Bogatârov *este* sau *a fost* deja, sau *va fi* aici într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat. Cum sunt silit - să trăiesc într-o *durată personală,* fără controlul calendarului, nu pot face distincţie între trecut şi viitor...

— în cazul dumneavoastră e foarte normal. Dar vă asigur că...

— Vă cred, îl întrerupse Orobete senin. Dacă tovarăşul Bogatârov nu e pe coridor, şi n-a fost până acum, are să fie într-una din zilele viitoare. Dar, în măsura în care vi se îngăduie să-mi spuneţi adevărul, nu puteţi nega că, azi dimineaţă, în biroul său, Patronul, profesor doctor Manole Drăghici, a încercat să-l convingă pe profesorul Lewis Dumbarton, de la Institutul de înalte Studii din Princeton, că e riscant e riscant pentru mine, pentru echilibrul meu mental, repetă zâmbind, că e riscant să mă vadă, adică să vină aici, în camera mea, şi să-mi pună întrebări în legătură cu memoriul meu, *Quelques observations...*

Doctorul roşise, încurcat, şi se prefăcu că-şi priveşte ceasul.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi. Am să raportez domnului profesor Drăghici. Sper să-mi aduc aminte şi numele pe care le-aţi pronunţat, şi toate celelalte amănunte...

— Fiţi fără grijă, reluă Orobete. Totul a fost înregistrat la magnetofon.

Când rămase singur, îşi prinse fruntea în mâini şi rămase aşa, nemişcat, adâncit în gânduri. Curând, cei doi doctori au intrat în odaie şi s-au apropiat de pat, privindu-l curioşi, aşteptând.

— îndrăzniţi! îndrăzniţi! vorbi Orobete, fără să-şi ridice capul, întrebaţi-mă! Dar căutaţi întâi întrebarea justă, adaogă redevenind dintr-o dată foarte bine dispus.

— Suntem curioşi să ştim, începu doctorul Vlăduţ, cine v-a informat despre vizita savantului american.

— Nu m-a informat nimeni, răspunse calm Orobete. De altfel, în afară de cei de faţă - Patronul, profesorul Lewis Dumbarton cu traducătorul lui de la Ambasadă, şi tovarăşul inspector Albini - n-a ştiut nimeni de această vizită, şi nici despre ce s-a discutat.

Dumneavoastră aţi aflat de-abia adineaori, când aţi raportat Patronului.

— Atunci, cum de-aţi aflat dumneavoastră?

De data aceasta, Orobete izbucni într-un râs scurt, amar, şi înălţă din umeri.

— I-am auzit vorbind...Şi m-a amuzat, la început încurcătura traducătorului, care nu cunoştea terminologia matematică şi nu ştia cum să traducă anumiţi termeni...

— Aţi *auzit* convorbirea din biroul Patronului? exclamă doctorul Petrescu. Poate că nu ştiţi că biroul se află la etajul III, de cealaltă parte a pavilionului.

Orobete ridică din nou din umeri.

— Ce vreţi? Matematica modernă, ca şi fizica modernă, nu ţine seama de distanţă.

— Oricum, începu doctorul, e greu de crezut că...

în acea clipă, o infirmieră se apropie de el şi-i şopti.

— A spus că va fi aici în câteva minute.

— în sfârşit! exclamă Orobete. Voi avea prilejul, şi marea cinste, să întâlnesc pe profesorul Manole Drăghici în stare de veghe, nu numai sub narcoză. Vă rog să nu vă jenaţi, adaogă văzând că doctorii se pripeau stingheriţi, pentru că dumneavoastră nu aveţi nici o vină.

Acesta este tratamentul. Şi ca să fiu foarte sincer, vă mărturisesc că prefer narcoza şi injecţiile cu serul adevărului, tratamentului clasic al schizofreniei, şocurile electrice şi celelalte...

Când intră profesorul Drăghici, însoţit de un tânăr îmbrăcat civil, fără halatul alb, Orobete se ridică în capul oaselor.

— Vă sunt recunoscător că aţi venit, spuse.

Profesorul se opri la un pas în faţa patului şi-l privi lung, cercetător.

— Mi s-a raportat, începu târziu, că ai aflat de vizita unui savant străin.

— Profesorul Lewis Dumbarton de la Institutul de Studii înalte din Princeton.

— Ai vrea să ne mai spui o dată cum ai aflat?

Orobete ridică din nou din umeri şi privi în jurul lui.

— V-am auzind vorbind, în biroul dumneavoastră.

Profesorul îşi întoarse brusc capul către cei doi doctori.

— Cum spuneam şi domnului doctor Vlăduţ, continuă Orobete, profesorul Dumbarton venise cu unul din traducătorii Ambasadei şi, în birou, în afară de dumneavoastră, nu se mai afla decât tovarăşul inspector Albini. Sar peste anumite amănunte, unele destul de pitoreşti; bunăoară, traducerea terminologiei fizico-matematice... Din fericire, aţi descoperit curând că vă puteţi înţelege mai bine în limba franceză.

Profesorul Lewis Dumbarton ţinea cu orice chip să stea de vorbă cu mine. I-aţi explicat, cu iscusinţă şi multă răbdare, că, dat fiind situaţia critică în care mă aflu, vizita aceasta ar putea avea consecinţe fatale.

Profesorul nu se lăsa deloc convins. La un moment dat cred că i-a părut rău, mai târziu, că şi-a pierdut calmul... - la un moment dat v-a ameninţat că va face scandal. Evident, n-a pronunţat cuvântul acesta, dar înţelesul era clar; va alerta toate academiile din lume, toate societăţile savante etc. etc., va declara că am fost internat cu forţa, contra voinţei mele, într-un spital psihiatric... Şi atunci, cu mult tact, aţi răspuns că ţineţi la dispoziţia unei comisii internaţionale de psihiatri, întreg dosarul meu; adică, toate benzile de magnetofon, în original, în transcriere românească şi în traducere franceză, şi toată istoria clinică; ce fel de injecţii mi-au fost administrate, şi celelalte. Mai mult, la despărţire 1-aţi asigurat că acceptaţi să fiu examinat de orice psihiatru american competent şi cu prestigiu. Dar, aţi adăogat, în nici un caz de un fizician sau matematician. - Dar pe noi tocmai asta ne interesează, a exclamat profesorul Dumbarton în englezeşte. Să înţelegem *ce-a vrut să spună.* Şi am vrea să aflăm asta *cât de curând!*

— Ca şi pe noi! spuse Albini intrând şi apropiindu-se de pat cu mâna întinsă. Mă bucur că am ajuns tocmai în miezul discuţiei. Şi mă bucur că tovarăşul Orobete ne-a dat încă o dovadă de acuitatea simţurilor sale, sau de posibilităţile lui extra-senzoriale. în care eu, totuşi, nu cred, adaogă zâmbind. Dar socotiţi că e bine să continuăm discuţia într-un aeropag? întrebă întorcându-se către Profesor.

Cei doi doctori şi infirmiera se îndreptară tăcuţi spre uşă.

— Dumneata rămâi pe coridor, se adresă Profesorul infirmierei.

— Iar dumneata, spuse Albini tânărului în civil, mă aştepţi jos. Să profităm că tovarăşul Orobete este atât de alert, continuă aşezându-se pe unul din scaunele din faţa patului, îndemnând pe Profesor să ocupe celălalt scaun. Să profităm ca să lămurim măcar una din probleme.

— Pacientul pretinde că a auzit tot ce-am discutat azi dimineaţă, în biroul meu.

— Ştiu, îl întrerupse Albini. Eram pe coridor şi am auzit. O să discutăm mai târziu

această enigmă. Deocamdată, adaogă, am rezolvat problema capelei din Cimitirul evreiesc.

— în sfârşit! exclamă Orobete. V-am spus de la început că habar n-aveam...

— De fapt, continuă Albini, aţi intrat acolo, dumneata şi cu bătrânul care te însoţea. Dovadă, volumul lui Puşkin pe care 1-am găsit pe un scaun... Dar n-aţi rămas multă vreme, în orice caz, nu mai mult de o jumătate de ceas.

— Cum de-aţi aflat? întrebă Orobete foarte bine dispus.

Albini îl privi o clipă, pătrunzător, aproape încruntat, apoi izbuti să zâmbească şi continuă cu un ton confidenţial.

— Strâns cu uşa, agentul care vă urmărea a mărturisit că la un moment dat, forţat de o urgentă nevoie fiziologică, s-a depărtat de capelă, îndreptându-se către arborii din grădină. Foarte probabil, în

cele câteva minute cât a lipsit el, aţi părăsit amândoi capela. De altfel, adaogă văzând că Orobete îl priveşte fascinat şi totuşi vesel, parcă ar fi stat să izbucnească în râs, de altfel trei persoane care locuiesc în apropiere îşi amintesc acum că v-au văzut pe amândoi ieşind din cimitir şi pornind spre Statuia Voluntarilor. Foarte probabil, aţi intrat într-una din casele din apropiere - o să aflăm-noi care - şi, acolo, aţi rămas amândoi, poate numai dumneata singur, aţi rămas trei zile şi trei nopţi... Deci, în concluzie, nimic supranatural. „Misterul" s-a evaporat.

— Cunoaşterea gordianică! exclamă Orobete.

— Foarte adevărat, continuă Albini. în faţa unei enigme, care, aparent, pare a implica miraculosul, cea mai bună soluţie este *să refuzi* miracolul şi să cauţi explicaţia cea mai simplă, cea mai *terre-ă-terre* cum spun franţujii...

— în cazul nostru, o urgentă nevoie fiziologică. Şi atunci, toate celelalte probleme se rezolvă de la sine...

Albini privi întrebător spre profesor, şi îi ghici din ochi răspunsul.

— Nu chiar toate, reluă cu un glas schimbat, aproape sever. Au mai rămas câteva enigme. Bunăoară, aş vrea să te întreb ce ştii sau ce crezi, despre acest document. Scoase din servietă o broşură şi i-o întinse, îndată ce-i văzu titlul, Orobete se îmbujora.

— *Qulques observations sur le theoreme de Godel* de Constantin Orobete. Când a apărut? întrebă cu un glas sugrumat de emoţie. Şi cine a tipărit-o?

— Asta voiam şi eu să te întreb, îl întrerupse Albini. Dacă citeşti indicaţia din josul paginii...

— *Buletin de l'Academie des Sciences de la Republique Socialiste de Roumanie,* citi Orobete cu acelaşi glas emoţionat, N.S., tome XXIII, fasc. 2, mai-juin 1973. O mie nouă sute şapte zeci şi trei? repetă speriat îndreptându-şi privirea spre Albini.

— Mă bucur că ai remarcat şi dumneata aceasta, să-i spunem, inadvertenţă. Aşa cum prea bine ştii, suntem în 1970 şi, dacă îţi aduci aminte - pentru că îl primeşti regulat - ultimul număr din *Buletin* a apărut acum câteva luni tomul XX, fascicula 5...

Orobete zâmbi visător, şi-şi trecu de mai multe ori, absent mâna pe frunte.

— Este, evident o farsă, începu târziu. Cineva s-a amuzat să-mi tipărească lucrarea, fără să mă întrebe.

Se întrerupse brusc, citi primele rânduri, apoi întoarse tremurând paginile.

— Dar asta nu e lucrarea mea de doctorat, şopti. Numai titlul e acelaşi.

— Aşa mi-a spus şi tovarăşul Dorobanţu, adaogă Albini.

— Şi nu e nici teorema care mă preocupă de câtva timp. îmi daţi voie s-o parcurg, să văd despre ce este vorba?

Albini privi din nou, întrebător, pe Profesor.

— Te rog, spuse. Ne faci chiar un serviciu...

îl priveau amândoi cum citeşte lacom şi figura i se lumina la răstimpuri de o stranie sticlire. După ce parcurse primele două pagini, mâna începu să-i tremure.

— Asta înseamnă că am rezolvat ecuaţia ultimă, şopti sugrumat de emoţie. Dar când?... Când v-am întâlnit pentru prima oară, în biroul domnului Decan, ştiam că sunt pe cale s-o rezolv, dar nu-mi dădeam seama *cum!* Şi, iată, aici, adaogă ridicând broşura în mâna stângă şi, cu dreapta, arătându-le o jumătate de pagină acoperită cu cifre şi semne matematice. Cea mai simplă şi mai *frumoasă,* mai *elegantă* demonstraţie care poate fi gândită de mintea omenească! Cine v-a dat-o? întrebă, curios pe Albini.

— Nu e nici un secret. Au primit-o toţi matematicienii noştri, dar de-abia azi dimineaţă, deci mult timp după ce o primiseră marii matematicieni din lumea întreagă.

— Probabil că le-a adus oaspetele nostru de azi dimineaţă, spuse Profesorul.

— Foarte probabil. Mai ales că au sosit toate în plicuri fabricate la noi în ţară, şi cu timbre româneşti. Data poştei: Bucureşti, 17 iunie 1970.

— Deci, mai avem încă trei zile, şopti Orobete, zâmbind melancolic.

Albini îl privi surprins.

— Adică, ce vrei să spui?

— Dacă au fost puse ieri la poştă, azi e 18 iunie. Deci, trei zile până la solstiţiul de vară, până la Sânziene, continuă Orobete fără să-l privească. Adică, exact 12 ani de când am încheiat lectura *Jidovului rătăcitor,* în hambarul comunal din Strândari... Asta se petrecea înainte de accident. Citeam atunci mult mai repede şi mai bine. Aveam amândoi ochii...

Albini îşi întoarse iar privirile către Patron. s

— Da, începu brusc, au fost toate expediate din Bucureşti. O să aflăm mâine dacă le-au primit şi ceilalţi matematicieni, din Cluj, de la Iaşi, din toate celelalte centre universitare. Şi o să verificăm de unde au fost expediate.

Orobete întoarse pagina şi părea cu totul concentrat asupra formulelor.

— Din ce în ce mai senzaţional, şopti, şi mai greu de înţeles.

Axiomele sunt ale mele şi analiza se desfăşoară aşa cum am intuit-o de la început, îndată ce-am descoperit ambiguitatea teoriei lui Godel. Dar sunt şi atâtea lucruri noi...

— Pe care totuşi le cunoşteai, îl întrerupse Albini. Pentru curiozitatea dumitale îţi pot spune că de-abia acum, cu lucrarea dumitale în faţă, matematicienii pe care i-am consultat au putut înţelege o parte din calculele şi speculaţiile dumitale fizico-matematice înregistrate de magnetofon în timpul somnului.

— După injecţiile cu serul adevărului, preciza zâmbind Orobete.

— Exact. Ceea ce înseamnă că *ştiai deja* tot ce se află în *Quelques observations...*

— Nu e prima descoperire ştiinţifică realizată în timpul somnului, adaogă Orobete.

— Dar ce e şi mai interesant, îl întrerupse Albini, şi pare într-adevăr curios, este faptul că memoriul nu e complet. Priveşte din nou indicaţia biografică: *Bulletin* etc. etc. pp. 325-341. Şi acum, uită-te la sfârşit.

Ultima pagină este 337. Lipsesc, *deci, patru* pagini.

Orobete verifică ultima pagină şi păli.

— într-adevăr, spuse. Şi nu poate fi vorba de o greşeală de tipar, pentru că ultima frază nu e încheiată; *Une des premieres consequences serait...* Ce vrea să spună asta? Ce s-aîntâmplat?

Albini îl privi din nou, cercetător, apoi surâse, întorcând capul spre Profesor.

— Dacă priveşti cu atenţie, îţi dai seama că ultimele patru pagini, adică două foi, au fost

smulse...

Orobete trecu absent degetele pe cotorul broşurii.

— Am crezut la început, continuă Albini, că e vorba de un exemplar imperfect. Cineva, la tipografie sau în altă parte, ar fi smuls două foi. Dar am telefonat tuturor celor care au primit, azi dimineaţă, memoriul, şi toţi ne-au spus acelaşi lucru; ultimele două foi au fost smulse.

— De aceea oaspetele nostru de azi dimineaţă ţinea cu orice preţ...

începu Profesorul..

— Exact, îl întrerupse Albini. Nici unul din exemplarele pe care le-a consultat el nu era complet.

Orobete îşi puse absent mâna pe frunte şi începu să se frece.

— Şi atunci? întrebă în şoaptă, lăsându-şi fără să vrea capul pe pernă.

Albini mai privi o dată spre Profesor, apoi se ridică dezamăgit de pe scaun

— Atunci, spun toţi, nu se ştie cum ar putea fi înţeleasă, şi utilizată, ecuaţia ultimă.

Profesorul se apropie de pat.

— Nu cred că v-a auzit, spuse. Doarme... ''

8

Simţise, mai de mult o prezenţă străină în odaie şi, cu un efort, izbuti să se trezească. La capătul patului, îl privea lung, trist, o femeie.

— Mamă! şopti înălţându-şi capul de pe pernă. Să nu-ţi fie frică; n-au să mă omoare!

Femeia continua să-l privească, tot mai intens, fără să scoată un cuvânt.

— Să nu-ţi fie teamă, măicuţă! repetă întinzând amândouă braţele spre ea. N-au să mă omoare...

în acea clipă, îşi dădu seama că femeia începe să zâmbească, luminându-se.

— Te-ai schimbat mult de când ai plecat, adaogă. Şi totuşi, eşti dumneata. Mama...

Zâmbetul femeii îi schimbase pe nesimţite figura. Orobete îşi acoperi ochiul cu palma dreaptă şi tăcu, respirând anevoie, câtva timp.

Apoi se hotărî , brusc, îşi retrase palma şi privi din nou. Femeia rămăsese nemişcată la capătul patului, privindu-l adânc, cu dragoste şi milă. Cu milă, înţelese Orobete zărindu-i lacrimile alunecându-i lin pe amândoi obrajii.

— Să nu-ţi fie frică, repetă turburat. Ţi-am spus că n-au să mă omoare...

— Te-ai schimbat mult. Semeni cu Maica Domnului. Cu icoana Maicii Domnului de la Biserica Albă... Ba nu, semeni cu cealaltă icoană...

Figura femeii se luminase nefiresc, lăsând să se vadă, tot mai scânteietoare, lacrimile. Zâmbea, ţintuindu-şi privirile asupra lui cu atâta intensitate, încât Orobete îşi plecă fruntea.

— De ce nu vrei să-mi spui nimic? întrebă în şoaptă. Când îşi înălţă capul, tresări speriat şi-şi făcu cruce.

— Nu eşti măicuţa mea, şopti. Eşti icoana Maicii Domnului. Aşa cum n-a văzut-o nimeni până acum. Singură, în picioare. Nemişcată...

Numai lacrimile sunt vii, numai lacrimile.

Pe nesimţite, figura femeii se schimbase atât de mult încât Orobete îşi duse mâna la gură, ca şi cum i-ar fi fost teamă că, dintr-o clipă în alta, va striga, chemând infirmiera. I se părea, acum că, aşa cum îl privea, nemişcată, ca o statuie înmuiată în aur, semăna cu o Madonă medievală, a cărei reproducere o admirase, în preajma Crăciunului, în albumul pe care-l cumpărase la anticar vecinul lui de cameră. Numai lacrimile continuau să alunece, sticlind asemenea sidefului.

— *Madonna Intelligenza!* exclamă fericit, şi-şi făcu din nou cruce.

Aşa cum a spus Maestrul, înţelepciune, dragoste şi nemurire... Dar lacrimile, Madonna, de ce-ţi curg lacrimile?

în clipa următoare, figura femeii începu să-şi piardă lumina, şi zâmbetul părea că se ofileşte..

— Nu mă mai recunoşti, Făt-Frumos-cu-ochii-în-lacrimi! şopti făcând un pas spre el. Şi nici măcar n-au trecut prea mulţi ani. Câţi ani să fie? Opt, nouă?... Nu mai mă recunoşti! Şi totuşi, pe atunci, te supărai când noi toate îţi strigam din curte: „Orobete Constantin, boier vechi şi domn creştin!"

— Nu-ţi plăcea, continuă făcând încă un pas către el. Dar nu-ţi plăcea nici când îţi spuneam Făt-Frumos-cu-ochii-în-lacrimi.

— Acum ştiu! exclamă emoţionat Orobete. Irinel! Irinel Costache...

Dar cum ai ajuns aici?

— Lucrez aici, lângă tine, la capătul coridorului. Dar lucrez numai noaptea, încep lucrul după miezul nopţii... Făt-Frumos-cuochii-în-lacrimi!, repetă. Aveai cei mai frumoşi ochi pe care i-am văzut vreodată, adaogă.

— Nu-mi mai aduce aminte! o întrerupse Orobete. Aşa mi-a fost scris... Dar de ce vor să mă omoare? întrebă brusc. Nu că mi-ar fi teamă de moarte. Dimpotrivă. Dar încă n-am spus tot. Şi n-am dreptul să plec înainte de a le spune ce ne aşteaptă.

— Toţi ştim ce ne-aşteaptă! şopti femeia ducându-şi mâna la ochi şi ştergându-şi lacrimile.

— Irinel! exclamă Orobete, spune-le să-mi dea drumul, măcar o lună, două, ca să găsesc pe cine trebuie. Spune-le că jur pe mormântul mamei că mă întorc îndată ce-l găsesc. Are să fie greu - pentru că nu e vorba numai de fizică şi matematică, e vorba şi de imaginaţie, de poezie, de mistică... - are să fie greu, repetă cu mare oboseală în glas, dar am să-l găsesc. Spune-le să-mi dea drumul! E foarte important. E vorba de viaţa noastră. E vorba de *tot...*

în acea clipă îl zări intrând pe doctorul Vlăduţ şi îşi lăsă extenuat capul pe perne.

— Ce spune?

— Aiurează! şopti infirmiera continuând să-l privească. O să asculţi banda, adaogă după ce-şi trecu discret palma pe ochi. A vorbit de Maica Domnului şi de o fată, una Irinel, cu care a fost el în dragoste...

— Câte minute au trecut de la a doua injecţie?

— Nici măcar cinci minute.

Orobete zâmbi fericit. O clipă, a fost ispitit să le spună: foarte exact, patru minute şi 18 secunde... Dar de ce să le spun? De ce?

Ştia că se adunaseră din nou, toţi în jurul lui, dar se prefăcea că doarme.

— Nu poate fi trezit? auzi glasul lui Albini. Cu vreo injecţie de cofeină? adaogă în şoaptă.

— Există întotdeauna riscul, începu doctorul Petrescu.

— Ştiu, ştiu, îl întrerupse Albini, dar, cu orice risc, trebuie să continui interogatoriul. Ordin de sus.

Auzi paşii doctorului depărtându-se pe coridor, şi deschise ochiul.

— La dispoziţia dumneavoastră, domnule Inspector, spuse zâmbind.

Dar v-aş ruga şi eu un lucru. Nu e condiţie, ci o rugăminte.

— Spune, îl îndemnă Albini aşezându-se pe scaun.

— Vă daţi şi dumneavoastră foarte bine seama, începu Orobete, că e vorba de o chestiune cât se poate de serioasă...

— De aceea voiam să stăm de vorbă. Chestiunea nu e numai foarte serioasă, este şi

foarte urgentă.

— Ştiu, zâmbi Orobete. De aceea a venit şi tovarăşul academician Pavel Bogatârov. Au aflat şi ei, adaogă deodată foarte bine dispus. Dar

cu toate precauţiile pe care le luase, l-aţi surprins adineaori pe coridor, înregistrând cu aparatul lui secret...

Albini păli şi, plecându-se spre el, îl întrebă în şoaptă.

— Cum de-ai aflat?

— Academicianul s-a dus la toaletă, continuă Orobete, dar a ieşit imediat şi a venit aici. Cunoştea planul clinicii, era îmbrăcat în halat alb, ca toţi ceilalţi doctori, avea desigur şi complici... Dar nu despre asta e vorba acum. Rugămintea mea e foarte simplă; lăsaţi-mă liber câteva săptămâni, cel mult două luni. Să caut omul care va înţelege şi ne va ajuta. Nu e vorba de Ahasverus, adaogă repede. Este vorba de *cineva,* poate cineva foarte aproape de noi, care să aibă atâta inteligenţă matematică şi atâta imaginaţie poetică încât să înţeleagă sfârşitul demonstraţiei...

— Cele patru pagini smulse, îl întrerupse Albini zâmbind amar. Dar tocmai despre ele voiam să-ţi vorbesc...

— Am ghicit asta, continuă Orobete. Dar îngăduiţi-mi să-l caut. Şi vă dau cuvântul meu de onoare că, îndată ce-l găsesc...

— Ştiu, îl întrerupse din nou Albini. Am ascultat banda, şi am aflat ce i-aţi spus infirmierei... Am să raportez unde trebuie.

Orobete îşi lăsă capul pe pernă, şi zâmbi din nou, melancolic.

— Eu mi-am făcut datoria şi v-am spus; v-am spus şi în somn, şi în stare de veghe... Dar e păcat de Dumnezeu să pierim cu toţii sau să ne reîntoarcem în epoca secundară, numai pentru că...

Se întrerupse brusc şi ridică din umeri. Albini tăcea nehotărât, privindu-1. Apoi îşi scoase tabacherea şi începu s-o răsucească între degete.

— Ţin să te informez de pe-acum, începu, ca să n-ai nici o surpriză când te vei întoarce acasă. Ţin să te informez că specialiştii noştri au descuiat lada, au răsfoit toate cărţile, filă cu filă, au cercetat şi fotografiat caietele dumitale de note şi calcule matematice... Mă rog, au căutat peste tot, cu toate aparatele necesare. Dar, n-au găsit nimic care ar corespunde, chiar pe departe, cu demonstraţia pe care ai dezvoltat-o în ultimele patru pagini ale memoriului.

Orobete întoarse capul şi-l privi cu o neaşteptată curiozitate, şi totuşi cu ironie.

— Dacă m-aţi fi întrebat, v-aş fi spus că nu veţi găsi nimic. V-am mărturisit de la început că nici eu nu cunoşteam conţinutul Memoriului.

Poate în vis...

— Dar tocmai aici este marea problemă, îl întrerupse din nou Albini. Pe baza paginilor accesibile din Memoriu, o parte din textele înregistrate pe bandă au putut fi descifrate de matematicienii noştri.

Dar nimeni n-a izbutit să descifreze restul, adică ceea ce se află în ultimele patru pagini. Suntem siguri însă că dumneata, care ştii despre ce este vorba, ai să reuşeşti.

— Ce voiţi să spuneţi? întrebă Orobete pălind uşor.

— E foarte simplu, începu Albini deschizându-şi servieta. Am aici un exemplar din tot ce-a fost înregistrat la magnetofon de la internarea dumitale până ieri seara. Am ales, evident, numai paginile referitoare la matematică şi la fizică. Dar le-am lăsat în contextele lor. Bunăoară, ca să dau un exemplu, profeţia vrăjitorilor mexicani. Tot ce corespunde cu analizele şi demonstraţiile din Memoriu, a fost rectificat şi completat cu cerneală roşie.

Orobete îl privea adânc, turburat, frecându-şi fruntea.

— Dar vedeţi, şopti, după atâtea droguri, mă simt obosit. Mental vreau să spun. Abia am reuşit să înţeleg, şi numai în parte, ultimele pagini tipărite.

— Să încercăm, să încercăm, îl întrerupse Albini. îţi dai seama ce va însemna, adaogă ridicându-se de pe scaun, dacă aflăm noi, cei dintâi ceea ce nici un alt geniu matematic din lume n-a izbutit să afle?...

— Va fi greu, spuse. Va fi foarte greu, repetă lăsându-şi capul pe pernă.

Când se trezi, câteva clipe în urmă, în odaie nu mai era nimeni.

Căută pe măsuţă exemplarul dactilografiat pe^care i-l lăsase Albini, apoi privi în jurul lui pe cuvertură, pe covor, în cele din urmă apăsă butonul soneriei.

— Când a plecat tovarăşul Inspector? întrebă.

Infirmiera clipi repede din ochi, privindu-l cu oarecare teamă.

— Azi încă n-a venit, răspunse.

— A fost aici, adineaori, o întrerupse Orobete, şi mi-a lăsat un dosar dactilografiat. M-a rugat să încerc să-l descifrez.

— Să întreb pe domnul doctor, spuse infirmiera ieşind repede din cameră.

Orobete îşi puse amândouă mâinile pe frunte.

— Mi-au mai rămas doar două zile, şopti. Poate nici atât. Poate o singură zi. Poate chiar mai puţin...

...Deci, dacă n-a venit până acum, îşi spuse, nu mai vine. Probabil

că s-au schimbat dispoziţiile, continuă cu glas tare, ca să fie sigur că va fi înregistrat. La început, au crezut toţi că dacă vor găsi restul, cele patru pagini, vor afla soluţia. Dar pe urmă le-a fost teamă; şi pe bună dreptate. Aşa cum s-a întâmplat cu ultimele cuvinte ale lui Einstein şi cu răspunsul dat de Heisenberg. Dacă ar fi fost publicate, ar fi produs cea mai cumplită panică pe care a cunoscut-o până acum omenirea. Să ştii că de la o zi la alta ne putem întoarce în era secundară! Oamenii şi-ar li pierdut minţile, ar fi urmat sinucideri în masă, crime fără număr. Poate e mai bine aşa: sfânta ignoranţă! Totul poate fi cunoscut în afară de viitor. Asta, cel puţin *acum,* în zilele noastre, adaogă âmbind amar. ...Deci, foarte probabil, dosarul adus de Albini, şi toate celelalte exemplare, precum şi înregistrările la magnetofon, vor fi distruse. Repet: poate e mai bine aşa... Deşi, reluă după o pauză, ar mai fi existat o soluţie: să fi fost lăsat liber, şi să-l fi căutat. *Nu se poate să nu existe/* exclamă. Şi poate chiar aici, în Bucureşti, poate chiar în clădirea aceasta. N-a înţeles nimeni ceea ce trebuia să înţeleagă de la început că eu nu sunt decât un mesager, un înainte-mergător. Eu nu cunoşteam decât ecuaţia ultimă. Nu cunoşteam *soluţia* care ne-ar fi putut apăra de consecinţele descoperirii ecuaţiei ultime. M-a înzestrat Dumnezeu cu geniu matematic, dar nu şi cu adevărata imaginaţie creatoare, cu geniu poetic. De mic am iubit poezia - dar numai poezia altora. Dacă aş fi geniu poetic, poate aş găsi *eu* soluţia...

...Dar nu aceasta e problema, reluă după o lungă tăcere, întorcându-se din nou spre uşa întredeschisă. Problema a fost greşit pusă de la început: m-au considerat Celălalt. *Celălalt* care va trebui să vină, şi cât de curând, ca să nu ne reîntoarcem, într-o fracţiune de secundă, la condiţia reptilelor din era secundară. Evident, până la urmă 1-ar fi omorât şi pe el, dar dacă ar fi avut timp să proclame soluţia, moartea lui ar fi fost doar exemplară, n-ar fi fost tragică.

...Tragică este moartea mea, reluă, pentru că nu mi-am împlinit misiunea. Un mesager care nu izbuteşte să transmită mesajul! Poate am exagerat spunând că e tragică. Aş spune mai degrabă că e vorba de o moarte tragi-comică. O tragi-comedie a erorilor şi confuziilor...

Tăcu multă vreme, gânditor, privind spre uşă.

...Probabil că încă nu 1-au convins, reîncepu cu glas ferm. De câte ori i-au spus, de azi după-amiază, de la ora 3,00 şi până acum, când s-a înserat. I-au spus, şi i-au repetat: Aşa am primit ordin, tovarăşe Doctor.

Nu e vorba numai de noi, românii, de ţărişoara noastră. E vorba de soarta lumii întregi. Au intervenit toţi cei mari, de la Apus şi de la Răsărit. Dacă nu ne supunem, vor veni ei, şi tot la acelaşi rezultat vom ajunge... Şi, repet, nu e vorba de o crimă, e pur şi simplu o euthanasie.

Ca şi marele Eminescu, genialul nostru matematician şi-a pierdut minţile. Cel puţin aşa spun rapoartele secţiei dumneavoastră, semnate de profesorul doctor Manole Drăghici; inteligenţa tovarăşului Orobete Constantin este iremediabil zdruncinată, în cel mai bun caz, îşi va petrece restul vieţii senil, paralizat, într-un azil de irecuperabili.

...E adevărat, tovarăşe doctor, reluă după o scurtă pauză. *Ei* au dreptate, nu dumneata. Şi nu injecţia dumitale mă va omorî. Doza a trecut deja de limită. Ultima injecţie, pe care curând te vor convinge să mi-o faci, va precipita doar sfârşitul. Sfârşitul care a început demult, de când am fost adus aici. Tovarăşe doctor Vlăduţ, îţi mulţumesc că începi să cedezi. Sper că vei asculta şi dumneata această ultimă bandă de magnetofon, înainte de a fi distrusă, ca şi celelalte - şi vei afla că-ţi sunt recunoscător...

...Şi acum trebuie să mă grăbesc. Dacă n-am putut transmite mesajul, singurul lucru care interesa, nu mai am nimic de adăogat.

Sunt orfan, nu am familie, nu am prieteni. Dacă puteţi salutaţi-1, din partea mea, pe profesorul Dorobanţu, şi spuneţi-i că a avut dreptate; el va înţelege la ce fac aluzie. Şi încă ceva, adaogă repede, pălind, auzind paşi pe coridor. Rugaţi-l pe domnul Decan să reprimească în facultate pe colegii mei, Dumitrescu şi Dobridor. Asiguraţi-l că n-au avut nici o vină. Vă rog, vă implor! Nu sunt vinovaţi! N-au ştiut...

îşi lăsă obosit capul pe pernă şi, în clipa următoare, auzi glasul doctorului Vlăduţ, adresându-se unui necunoscut care rămăsese în prag.

— Doarme, şopti. Doarme adânc.

Cobora fericit scările sanatoriului, deşi i se părea că le coboară de mult timp, şi că oricâte etaje ar fi avut această fabuloasă clădire, tot ar fi trebuit să ajungă jos, în grădină sau pe trotuar.

— Aş prefera să ajung în grădină, şopti. La ora asta nu mai e nimeni. Şi e noaptea de Sânziene. Chiar în inima Capitalei, rămâne tot ce-a fost de la început: noaptea de Sânziene...

Se trezi în grădină, pe bancă, şi fără să întoarcă ochii, îşi dădu seama că bătrânul se aşezase lângă el.

— Aţi avut dreptate, Maestre, spuse. Trebuia să mă întorc...

Măcar ca să se adeverească povestea camerei cu uşa întredeschisă...

— Numai pentru asta, Dayan? îl întrebase bătrânul. Deşi, adaogă zâmbind, nu cred că mai am dreptul să-ţi spun Dayan. Ţi-ai redobândit, acum, amândoi ochii, aşa cum îi aveai...

— E adevărat? îl întrebă întorcând capul. Nu mi-am dat seama.

— Şi, totuşi, eu tot Dayan am să-ţi spun, cum ţi-am spus de la început... Cred că bănuieşti de ce-am venit, adaogă.

— Mi-e teamă că bănuiesc, şopti Orobete zâmbind amar.

— O singură întrebare, singura la care eu nu pot răspunde. Ghiceşti în legătură cu ce.... Acum, că ai descoperit ecuaţia ultimă şi, din fericire pentru mine (recunosc, sunt egoist - dar poate că am şi eu dreptul, ca toţi ceilalţi muritori...), din fericire pentru mine nu s-a găsit încă soluţia, te-aş întreba dacă speranţa care mi-am pus-o în profeţia vizionarilor azteci...

— Anul 2987, preciza Orobete.

— Exact. Dacă această profeţie se va împlini sau dacă va trebui să mai aştept, să mai aştept...

Orobete întoarse din nou capul şi-l privi, cu o infinită tristeţe.

Bătrânul clătină din cap, zâmbind.

— înţeleg, spuse târziu, înţeleg şi nu mă supăr... Dar acum trebuie să ne despărţim, adaogă ridicându-se cu oarecare greutate de pe bancă.

Cunoşti drumul?

— îl cunosc, şopti Orobete. Şi cunosc şi locul. Nu e departe...

Palm Beach, Chicago, decembrie 1979 - ianuarie 1980 <titlu>LA UMBRA UNUI CRIN...

Abia ridicase degetul de pe butonul soneriei, şi uşa se deschise brusc, cu zgomot, îşi dădu seama că înălţase, ameninţător, sticla de vin, ca şi cum ar fi vrut să se apere, şi roşi.

— Nu mă mai cunoşti? îl întrebă, reuşind totuşi să zâmbească.

Celălalt îl privi încruntat, bănuitor, neîncercând să-şi ascundă enervarea.

— Sunt Postăvaru. Ionel Postăvaru. Am fost colegi la liceul Sfântul Sava.

Şi pentru că celălalt se mulţumi să ridice din umeri, îl întrebă: Nu eşti d-ta avocatul Enache Mărgărit, din Bucureşti?

— Ba da, eu sunt...

— Ei bine, am fost colegi în primele patru clase de liceu. La liceul Sfântul Sava, repetă.

Mărgărit zâmbi melancolic, şi ridică din nou din umeri.

— E mult de atunci, spuse.

— Foarte mult! Patruzeci şi opt de ani... Dar ne-am mai întâlnit o dată, la Bucureşti, în preajma războiului, îţi pot spune şi data: martie 1939. Ne-am întâlnit pe bulevard, în dreptul librăriei Cartea Românească.

— îmi pare foarte rău, îl întrerupse Mărgărit. Nu-mi mai aduc aminte...

Pronunţa cuvintele rar, oarecum în silă.

— Iartă-mă că insist, reluă Postăvaru după câteva clipe de şovăială, îmi dau seama că eşti ocupat...

— Aştept un prieten, îl întrerupse din nou Mărgărit. Când am auzit soneria, am crezut că era el. Şi chiar m-am mirat, pentru că de obicei întârzie.

Postăvaru îşi scoase intimidat batista şi şi-o trecu pe frunte.

— încă o dată îmi cer iertare. Dar e vorba de ceva foarte important.

Vreau să spun, foarte important pentru mine. De abia ieri ţi-am aflat

noua adresă. Iar mâine dimineaţă trebuie să plec, şi nu ştiu când voi mai avea ocazia să mă opresc la Paris... E ceva foarte important, reluă.

Şi e o chestie de cinci, şase, cel mult zece minute. Ţi-am adus nişte vin, adaogă întinzându-i stingherit sticla. M-au asigurat că e tot ce au ei mai bun... Nu mi-a plăcut hârtia în care o împachetaseră şi am mototolit-o, amlăsat-oîntaxi...

— Mulţumesc. Dar nu trebuia să te deranjezi. Intră, te rog. După cum vezi, e mare dezordine. De-abia m-am mutat...

Aşeză absent sticla pe o etajeră dar, zărindu-i eticheta, o apucă din nou, cu amândouă mâinile, şi o cercetă uluit.

— Dar e nebunie curată, şopti. Sticla asta te-a costat o avere!

— N-are a face, îl întrerupse Postăvaru. Mi-am spus: trebuie să sărbătorim reîntâlnirea noastră la Paris. Ne cunoaştem de 48 de ani! Şi, repet, pentru mine e foarte important. Vreau să te întreb ceva...

Se aşeză pe canapea şi-şi scoase din nou batista.

— întreabă, îl încuraja Mărgărit apropiindu-şi scaunul. Dar să ştii, nici eu nu prea am noutăţi. Am fugit din ţară acum nouă ani. Lucrurile s-au schimbat mult de atunci, în mai rău...

— Ştiu, ştiu, oftă Postăvaru. Dar voiam să te întreb altceva. Ceva în legătură cu ultima noastră întâlnire, în martie 1939. Când te-am recunoscut, atunci, discutai foarte aprins cu un prieten, în dreptul librăriei Cartea Românească, şi m-am apropiat să-ţi strâng mâna. Te mai zărisem şi altădată, dar ori nu îndrăzneam pentru că erai înconjurat de persoane care mă intimidau ori eu eram prea grăbit...

Se întrerupse brusc şi, împăturind batista, şi-o introduse pe îndelete în buzunar.

— Să nu zâmbeşti, reluă după o pauză, dar te asigur că acele cuvinte, fraza aceea pe care a spus-o el, prietenul d-tale, n-am ştiut niciodată cum îl cheamă, dar ştiu că ţi-era prieten, poate că-ţi este şi acum, dacă mai trăieşte... Deşi au trecut de-atunci aproape 35 de ani.

A fost războiul şi tot ce-a urmat după război...

— Nu prea înţeleg, spuse Mărgărit. Nu ştiu la ce faci aluzie.

Postăvaru îl privi din nou intimidat şi încercă să zâmbească.

— Iartă-mă, e din vina mea. Am umblat toată dimineaţa, sunt cam obosit... Şi-ţi mărturisesc, aşteptând dintr-un moment în altul să-ţi sosească prietenul, nu ştiu cum să încep ca să pot spune tot şi cât mai repede.

Mărgărit zâmbi: — Nu-ţi fie teamă, e un bun prieten. E şi el român, refugiat. Dacă vine şi vrei să rămânem singuri, îl rog să aştepte alături.

— Nu, poate să rămână. Ai să vezi, nu e nici un secret... Dar acum, că m-ai liniştit, te mai pot ruga un lucru? Poate ai la îndemână o sticlă cu bere; rece. Mi-e foarte sete. Mi s-a uscat gura...

Mărgărit se ridică şi se îndreptă tăcut spre bucătărie. Se întoarse cu un pahar şi o sticlă de bere, pe care le aşeză, cu exagerat ironică politeţe, pe măsuţa din fata canapelei.

— Nimic mai simplu, spuse pregătindu-se să umple paharul.

Dar Postăvaru îi apucă brusc braţul, zâmbind încurcat.

— Te-am auzit! Ai scos-o chiar acum din frigider. E prea rece, şi
! nu face spumă. Trebuie s-o mai lăsăm puţin, să-şi vină în fire. Cum
spunea profesorul nostru de fizică şi chimie, Vasile Safirim, îţi mai
aduci aminte de el, de Safirim? Spunea: totul poate îngheţa în jurul
nostru, chiar şi berea...

Mărgărit se trase surprins, parcă speriat, un pas înapoi, şi-l privi curios, ca şi cum de-abia atunci şi-ar fi dat seama cine este.

— Ah! da, Vasile Safirim! exclamă cu un glas schimbat. Săracul Safirim. Treceam odată prin cimitirul Belu. Era o zi frumoasă, de toamnă, îmi aduc aminte şi acum. M-am oprit să-mi aprind o ţigară pe atunci fumam foarte mult - şi când să azvârl chibritul, dau cu ochii de un mormânt proaspăt, acoperit cu flori. Şi citesc: Profesor Vasile Safirim, 1880-1943. Săracul! A fost prima şi ultima oară când i-am văzut mormântul. Puţin timp în urmă a avut loc bombardamentul aviaţiei americane şi partea aceea a cimitirului a fost răscolită...

Ţi-aduci aminte...

— Săracul Safirim! Era un mare savant. Ne spunea: totul poate îngheţa în jurul nostru... Se gândea, evident, la răcirea pământului.

Dar, ca să nu ne sperie, adaogă în glumă: totul, chiar şi berea...

— Acum, da, pot să torn, ai să vezi cum se înalţă spuma. Ia te uită!

Mărgărit se răsuci zgomotos pe scaun.

— Ei, şi cine era prietenul? întrebă. Vreau să spun, cum arăta?

Blond, brun, înalt, elegant?

— Nu se poate să nu-ţi aduci aminte, îl întrerupse Postăvaru, pentru că, repet, atunci a fost ultima oară când ne-am întâlnit, în martie 1939.

Era pe bulevard, în dreptul librăriei Cartea Românească. Vorbeaţi amândoi deodată, cu pasiune, parcă eraţi gata să vă certaţi. Prietenul d-tale...

— Dar cum arăta? Cu cine semăna? Era mai tânăr ca noi, mai bătrân?

— Părea cam de vârsta noastră. Avea o pălărie cu boruri înguste, dată puţin pe ceafa, şi când vorbea, gesticula curios.

— Adică?

— Nu ştiu cum să-ţi explic. Ridica mereu braţele şi parcă ar fi vrut să-şi treacă mâinile prin păr; dar, vezi, nu îndrăznea, pentru că avea pălăria... Şi atunci, nu ştia ce să facă cu mâinile şi le ascundea repede în buzunarele pardesiului. Dar se vedea că era nervos. Ridica mereu tonul... Tot nu-ţi aduci aminte cine era?

— Nu! O pălărie cu boruri înguste...

— Dar ce spunea el era interesant, continuă Postăvaru. Repet, eraţi amândoi enervaţi, gata de ceartă. După câte am înţeles, încercai să-l convingi să se împace cu unul din prietenii voştri comuni. N-am înţeles de ce se certaseră, pentru că, nici d-ta, nici el, n-aţi făcut nici o aluzie.

Dar m-a impresionat profund ce-a spus. N-am auzit niciodată aşa ceva.

Vreau să spun, cuvintele acelea, mai precis concepţia filosofică, sau poate chiar mistică, pe care a exprimat-o aşa, dintr-o dată, fără ca nimic s-o fi pregătit...

— Dar ce-a spus? îl întrerupse Mărgărit, cu o greu străpânită nerăbdare.

Postăvaru apucase sticla de bere, dar se răzgândi brusc şi o aşeză pe tavă.

— A spus... Dar, stai, trebuie să adaog un amănunt. Exasperat, 1-ai întrebat dacă e hotărât să nu se împace cu prietenul vostru, acela cu care se certase. El te-a privit foarte adânc, cu tristeţe, şi totuşi a zâmbit.

Mi s-a părut chiar că a zâmbit sarcastic. - Ba da! a spus. O să mă împac cu el la umbra unui crin, în Paradis! Auzi: *la umbra unui crin!...*

— E curios că nu-mi aduc deloc aminte. Spuneai că era blond şi avea o pălărie cu boruri înguste...

— Şi gesticula mereu, reluă Postăvaru, vorbind din ce în ce mai repede. Şi-şi băga mâinile în buzunarele pardesiului, parcă din exasperare că nu şi le poate trece, prin păr... Te rog, un efort de memorie. Martie 1939. în dreptul librăriei Cartea Românească. După plecarea lui, am făcut câţiva paşi, împreună, dar nu mulţi, pentru că erai enervat şi n-aveai poftă de vorbă... Ei bine, nici nu bănuieşti cât m-au impresionat cuvintele acelea: că se va împăca la umbra unui crin, în Paradis! Iar mai târziu, au început să mă obsedeze! Da, să mă obsedeze! După ce-am căzut rănit la trecerea Nistrului. Mai precis clin clipa când m-am prăbuşit, ciuruit de o mitralieră, şi m-am trezit, doar pentru o clipă, două, cu obrazul în noroiul din marginea şoselei. De atunci, nu mai pot uita. Şi de câte ori treceam printr-o mare primejdie, şi am trecut, ca toţi ceilalţi, prin multe, îmi revenea în minte prietenul dumitale cu pălăria lui cu boruri înguste, şi-l auzeam din nou: Ba da! la umbra unui crin, în Paradis...

Mărgărit îşi întoarse exasperat scaunul, apropiindu-l de canapea.

— E exasperant! exclamă. E exasperant că am putut uita!...

— Te rog, te implor! stărui Postăvaru, fa un efort de memorie! Nici nu bănuieşti ce

serviciu mi-ai face. Poate o să-ţi aduci aminte mai târziu, după plecarea mea. îţi las telefonul de la hotel, şi adresa mea la Zurich. Mă chemi când vrei. E foarte important!

Mărgărit îl ascultase distrat, plimbându-şi mâna dreaptă când pe un genunchi, când pe celălalt.

— Dar, în fond, izbucni deodată, nu prea văd în ce sens te-aş putea ajuta...

— Dacă îţi aduci aminte de cine e vorba, ai să-ţi aminteşti şi acest amănunt; dacă s-au împăcat sau nu, dacă mai trăiesc şi ce mai ştii despre ei. E foarte important pentru mine, repetă patetic.

în clipa aceea, Mărgărit auzi paşi oprindu-se în dreptul uşii şi alergă să deschidă.

— Bine c-a dat Dumnezeu, şopti.

Postăvaru se ridică intimidat de pe canapea şi înainta spre mijlocul camerei.

— Domnul Eftimie, prietenul pe care-l aşteptam, i-l prezentă Mărgărit. Iar dumnealui este Ionel Postăvaru, colegul meu de la liceul Sfântul Sava, adaogă zâmbind.

Eftimie îi strânse mâna privindu-l lung, aproape sever, în ochi.

— îmi pare bine de cunoştinţă, spuse aşezându-se în fotoliul pe care îl apropiase Mărgărit. Văd că dumitale îţi place canapeaua, continuă privindu-l din nou, enigmatic, în ochi.

— Aici m-a poftit gazda, prietenul nostru, încercă să explice Postăvaru zâmbind. De fapt...

— Vasăzică de la liceul Sfanţul Sava, îl întrerupse Eftimie. Ce liceu! exclamă împingându-şi încet spinarea ca să şi-o reazime mai bine de speteaza fotoliului. De-acolo au plecat toate, de la Sfântul Sava.

Tocmai vorbeam cu doctorul Tăuşan. în fond, ziceam, de ce s-a apucat

el să le spună băieţilor, - erau doar nişte copii, de 14-15 ani, - să le spună chestia aceea cu umbra crinului din Paradis? Căci totul a pornit de acolo...

Postăvaru îşi dădu seama că roşise şi-şi căută turburat batista, îl auzi pe Mărgărit încercând zadarnic să râdă sarcastic, dar nu îndrăzni să-l privească.

— Nu ştiam, începu Mărgărit, subliniind cuvintele, nu ştiam că ai obiceiul să asculţi cu urechea lipită de uşă, înainte de a apăsa pe butonul soneriei.

— Ce vrei să spui? îl întrerupse calm Eftimie. Cine ascultă la uşă?

— Chestia cu umbra crinului din Paradis...

— Asta vorbeam cu d-rul Tăuşan aşteptând metroul. Şi eram amândoi de acord: a fost o prostie...

Postăvaru îşi îndreptă privirea spre Mărgărit, apoi se ridică hotărât de pe canapea.

— îmi daţi voie, spuse. Şi îmi cer iertare că vă întrerup. Dar, vă mărturisesc, mie, ca şi lui Mărgărit, aproape că nu-mi vine să cred.

Pentru că, să vă spună Mărgărit, eu am venit să-l văd - şi nu 1-am mai văzut din martie 1939 - am venit să-l văd, repet, special pentru fraza asta: *la umbra unui crin, în Paradis...*

— Ştiu, interveni Eftimie, fraza pe care le-o spusese el, profesorul, la liceul Sfântul Sava.

— Nu, dragă, îl întrerupse enervat Mărgărit, nu încurca lucrurile.

Noi, Postăvaru şi cu mine, am fost colegi la Sfântul Sava...

— Acum 48 de ani, preciza Postăvaru...

— Dar povestea cu umbra crinului şi toate celelalte au avut loc mult mai târziu.

— în martie 193 9...

— Povestea cu umbra crinului n-are nimic de-a face cu liceul Sfântul Sava, cel puţin cu liceul Sfântul Sava din adolescenţa noastră.

Se opri, extenuat, şi se reaşeză pe scaun.

— Eu vă spun ce vorbeam cu doctorul Tăuşan, reluă calm Eftimie.

Asta, după^ ce ne-am întâlnit, cu tot grupul nostru, la cafenea, la Excelsior. îmi pare rău că n-ai fost şi tu. Pentru că lucrurile se complică, adaogă coborând glasul. Şi ar putea să aibă urmări pentru noi toţi, noi, românii din exil, vreau să spun...

Mărgărit sări brusc în picioare.

— Simt că am să-mi pierd firea şi am să încep să urlu! Despre ce este vorba? Eftimie îl privi câteva clipe, nedumerit, apoi se lumină la faţă.

— Iartă-mă, spuse, credeam că ştii şi tu, dar uitasem că duminica trecută n-ai fost la biserică.

— Eram în provincie. Tot din cauza ei. Aceleaşi plictiseli. Aceleaşi şi aceleaşi!

— Acum mi-am adus aminte... *Bref,* ne-am întâlnit, după cum era vorba, la Excelsior. Ca să vedem ce putem face ca să-l ajutăm pe Iliescu.

— Dar ce i s-a întâmplat? îl întrerupse din nou Mărgărit.

— O să afli îndată. Dar spune-mi întâi dacă-l cunoşti pe inginerul Iliescu.

— Nu-l cunosc personal, dar ştiu cine este. Am citit despre el şi în ziare, cum a reuşit să ajungă la Viena, ascuns, *cinci zile,* într-o ladă.

— A fost chiar mai extraordinar decât atât, am să-ţi povestesc altădată.

— Dar ce i s-a întâmplat? stărui Mărgărit.

— Eu vă spun ce mi-a spus Iliescu. închipuieşte-ţi că a fost transferat de la Briancon şi încă nu i-a spus în ce departament va fi trimis; deocamdată, e, cum spune el, „în vacanţă". Ce e mai grav, a devenit suspect. Simte, mai precis - *ştie,* că e urmărit. Şi asta, numai pentru că a povestit unora din colegii lui ce aflase de la Valentin...

— Ascultă, îl întrerupse Mărgărit rezemându-şi amândouă mâinile pe speteaza scaunului. Eu nu prea înţeleg despre ce este vorba...

— Dar n-am terminat!...

— Ştiu. Ştiu că mai "ai multe de spus. Dar înainte de a continua vreau sate întreb ce bei: cafea, oranjadă, vin...

— La ora asta, eu aş spune vin.

Mărgărit se îndreptă, cu oarecare gravitate, spre bucătărie.

— Şi am să-ţi mai aduc şi d-tale o sticlă de bere, spuse întorcând capul spre Postăvaru şi zâmbindu-i cu înţeles.

Cu cât se prelungea tăcerea, cu atât simţea Postăvaru mai severe privirile celuilalt.

— Aceeaşi frază, şopti. Suntem zeci, poate chiar sute de mii de români în exil, împrăştiaţi pe toată suprafaţa pământului, şi se întâmplă ca tocmai azi, în trecere prin Paris, să-l caut pe Mărgărit ca să-l întreb despre o frază auzită în martie 1939, iar d-ta, abia intrat pe uşă, rosteşti *aceeaşi frază.* Ce coincidenţă!...

— Dacă-l întâlneşti pe Iliescu, să nu-i vorbeşti de coincidenţă.

Pentru el, matematician şi mare specialist în statistică, cele mai extraordinare coincidenţe sunt tot atât de fireşti ca şi regula de trei simplă...

— Matematic o fi având dreptate, dar...

Se întrerupse ca să-l ajute pe Mărgărit să aşeze tava încărcată pe măsuţă.

— Văd că mă răsfeţi, spuse Eftimie ridicând paharul şi păstrându-l ceremonios în mâna dreaptă.

— Matematic, zic, reluă Postăvaru, o fi având dreptate. Şi totuşi, *aceeaşi frază...*

— Dar nu era fraza lui, spuse zâmbind misterios Eftimie. Excelent!

adaogă după ce sorbi prima înghiţitură. Repet: mă răsfeţi!

Mărgărit îşi apropie din nou scaunul, se aşeză şi, cu un gest brusc, scoase din buzunar un pachet de Gauloises.

— E prima ţigară, explică puţin încurcat. De fapt, nu mai fumez.

Dar am întotdeauna un pachet la îndemână. Când mă simt prea nervos, aprind o ţigară. Duminica trecută, se adresă lui Eftimie, am fumat aproape tot pachetul!...

— Rău ai făcut, spuse Eftimie. Mai bine rămâneai în Paris şi-l întâlneai pe Iliescu... Ca să ştii ce ne aşteaptă!

— Dar de ce? De ce? întrebă exasperat Mărgărit.

— O să vorbim de asta mai târziu. Dar, te rog, nu mă mai întrerupe. S-o luăm, deci, de la început... Adică, de acum doi ani, de când 1-a aciuit pe lângă el pe Valentin Iconaru. Ştii, Iliescu lucra la Centrul de control al autovehiculelor, şi de câţiva ani locuia la Briancon. Avea o casă mare, era burlac, aşa că întâlnindu-l pe Valentin i-a propus să locuiască la el, ca un fel de secretar. Eu nu-l cunosc, dar după cum mi 1-au descris Iliescu şi alţi români care 1-au v'"itat la Brian9on, Valentin ăsta ar avea vreo 25-26 de ani, şi nu pare prea deştept. Nu vrea să înveţe bine franţuzeşte, deşi ştie să citească, şi citeşte mereu, dar citeşte numai despre animale, şi mai ales despre insecte. Şi când vorbeşte, rareori, tot despre animale vorbeşte. Iliescu nu putea conta pe el, pentru că dispărea de pe şantier sau din birourile Centrului şi, când reapărea, uneori după două, trei zile, repeta întotdeauna aceeaşi scuză: că s-a luat după un fluture sau vreun cărăbuş sau ce-o fi fost; şi s-a rătăcit în munţi.

— Trebuia să-i facă morală, şi apoi să-l trimită înapoi la Paris să vadă ce înseamnă exilul, izbucni Mărgărit.

— Iliescu are o inimă de aur, continuă Eftimie după ce-şi umplu paharul. Şi, ne-a mărturisit, tânărul acesta, năuc cum era 1-a interesat de la început, de când i-a vorbit într-o seară despre cum ar trebui rescrise astăzi *Souvenirs entomologiques* ale lui Fabre... Dar, cum vă spuneam, totul a pornit de la o întâmplare, în aparenţă, banală. Acum vreo două luni, stăteau amândoi rezemaţi de o stâncă, în plin soare, şi el, Valentin, prinsese o şopârlă albastră, o ţinea în palmă, şi nu se mai sătura admirând-o. Şi deodată îl aude vorbind, mai mult pentru sine:

Când vom fi cu toţii în Rai, la umbra unui crin, o să înţeleg ce-mi spune acum şopârlă asta... Iliescu 1-a privit curios şi 1-a întrebat, în glumă.

— Dar de unde ştii tu cât de înalţi sunt crinii în Paradis? Tânărul a zâmbit, fără să-şi ridice privirile.

— Aşa ne spunea nouă un profesor de la Sfântul Sava. De fapt, nu era profesor de meseria lui, dar îşi schimbase numele, şi avea acte false, până ce 1-a descoperit Securitatea şi 1-a arestat

Mărgărit sări de pe scaun şi-şi trecu de mai multe ori palma pe frunte.

— Evident! exclamă. El era! Flondor. Emanoil Flondor, arhitectul.

Dar cum de nu mi-am adus aminte? Cu pălăria lui cu boruri scurte.

Atunci, în primăvara aceea, purta pălărie. Dar curând a renunţat la pălărie şi umbla cum umblase toată viaţa, cu capul gol.

Postăvaru îşi făcu cruce şi, emoţionat, se ridică în picioare.

— Bine c-a dat Dumnezeu şi ţi-ai amintit! Şi s-au împăcat? De asta l venisem, adaogă făcând un pas spre Eftimie. Ca să aflu dacă s-a [împăcat cu prietenul lui...

— Cu Sandy Valaori, gazetarul. Erau buni prieteni, şi se certaseră idintr-o prostie. Dar până la urmă s-au împăcat. Hotărâseră chiar să Jfacă un chef, numai ei doi, în cârciuma lor

favorită, îndată ce se va icheia războiul. Dar n-au mai apucat. Pe Sandy 1-au implicat în jrocesul Maniu şi i-au dat 25 de ani de temniţă grea. Atunci Flondor a iispărut, şi-a schimbat numele, a obţinut, nu prea se ştie cum, diplomă şi acte false şi a devenit profesor de istorie, întâi la un gimnaziu din provincie, apoi la Bucureşti, ca să înlocuiască pe un coleg de la liceul Sfântul Sava, care murise într-un accident de maşină. Dar după 5, 6 luni, se pare în urma unui denunţ, a fost arestat şi condamnat la 15 ani...

— Dar se mai ştie ceva despre ei? îl întrerupse Postăvaru. Mai trăiesc?

Mărgărit se aşeză absent pe scaun, şi-şi căută din nou pachetul de ţigări.

— Am auzit că Sandy Valaori ar fi murit după câţiva ani, în închisoare. Eu, în orice caz, nu 1-am mai văzut. Cât despre Flondor, nu' se ştie nimic precis. Unii spun că ar fi murit şi el, fără să precizeze când şi în ce condiţii...

Eftimie nu încercase să-şi ascundă enervarea că fusese întrerupt, dar auzind ultimele cuvinte ale lui Mărgărit întoarse repede capul.

— Alţii spun că ar fi scăpat şi ar fi trecut graniţa, dar, iarăşi, nu se ştie când şi cum...

— Asta v-o poate spune Iliescu, interveni Eftimie. Adică, nu el, ci Valentin, tinerelul de care vă vorbeam adineaori. Valentin pretinde că omul vostru trăieşte, că 1-a văzut de mai multe ori, că au vorbit chiar împreună...

— Extraordinar!, şopti Mărgărit.

— Dar că el, continuă Eftimie, el, Valentin, nu vrea să povestească nimănui cum s-au întâlnit şi ce-au vorbit, pentru că ştie că nimeni n-are să-l creadă.

— Adică ce vrea să spună? întrebă Mărgărit frecându-şi fruntea.

Nu înţeleg...

— Nici eu nu sunt sigur că am înţeles ce vrea să spună, pentru că toate acestea mi le-a povestit Iliescu, şi cum erau atâtea de povestit n-a avut timp să intre în amănunte, în orice caz, Iliescu este inginer cu picioarele pe pământ, nu se lasă păcălit de iluzii, vedenii sau ce-or fi. Şi când Valentin i-a mărturisit într-o zi că, după miezul nopţii sunt *anumite* camioane care *dispar* îndată ce fac turnanta de la nu ştiu care kilometru, Iliescu a zâmbit. Foarte interesant! i-a spus. Vreau să le văd şi eu „dispărând" la turnantă. Dar cum o să ştim dacă dispar sau nu?

Trebuie să-l luăm şi pe Marc (Marc e colaboratorul lui, omul de încredere) şi să ne aşezăm la pândă, la 10-15 metri unul de altul, *înainte* şi *după* turnantă... Aşa au şi făcut. Puţin înainte de miezul nopţii s-au camuflat (cum spunea el) înapoia arborilor, şi de câte ori se apropia un camion, Iliescu îl anunţa printr-un fluierat scurt, imitând nu ştiu ce pasăre de noapte...

Eftimie întinse braţul, apucă paharul şi, înainte de a-l apropia de buze adaogă:

— învăţaseră demult, toţi trei, să imite fluieratul acesta scurt şi strident al păsării de noapte... Apoi sorbi pe îndelete din pahar, şi-şi căută o poziţie mai confortabilă în fotoliu.

— în primele două ceasuri, totul s-a petrecut normal. Dar a apărut deodată un camion supra-încărcat, înaintând totuşi extraordinar de repede, şi 10-15 secunde după ce îl semnalase, Iliescu auzise fluieratul lui Marc, anunţându-l că autovehiculul *nu* trecuse prin faţa lui. Iliescu alergă să verifice, într-adevăr pe şoseaua ce urca prin pădure, îndată după turnantă, nu se zărea nici urmă de autovehicul. Doar, mult mai departe, sus, printre arbori, se distingeau farurile camionului care-l precedase pe şosea cu vreo 5, 6 minute mai înainte.

— Extraordinar! şopti Mărgărit.

— Aşa am exclamat şi noi> continuă Eftimie. Dar Iliescu e om de ştiinţă. Când Valentin i-a spus:

— Vedeţi că am avut dreptate?, el i-a răspuns calm: - Deocamdată nu se poate trage

nici o concluzie. Se vedem ce se mai întâmplă... Şi-au schimbat poziţiile; el, Iliescu, s-a „camuflat" într-un boschet, chiar în dreptul turnantei; iar Valentin îl anunţa cu acelaşi semnal de câte ori zărea apropiindu-se camioanele. Şi, în noaptea aceea, spuse Iliescu, au mai dispărut trei camioane.

— V-aţi convins şi d-stră, insistă Valentin. V-aţi convins că nu mint!

— Dar n-am văzut încă pe profesorul tău de la liceul Sfântul Sava, 1-a întrerupt Iliescu. Şi, până nu 1-oi zări şi eu, nu cred!... Marc, mai tânăr şi cu mai puţină experienţă, intrase în panică.

— Trebuie să anunţăm imediat autorităţile!, şopti.

— Dimpotrivă, i-o reteză scurt Iliescu, nu spunem nici un cuvânt la nimeni. Pentru că asta ne-ar putea crea complicaţii...

— Mă întreb de ce, îl întrerupse Mărgărit.

Eftimie tuşi de câteva ori, goli paharul şi coborî glasul.

— Pentru că Iliescu a bănuit de la început despre ce este vorba. N-a spus nimic faţă de Valentin, dar lui Marc i-a mărturisit, a doua zi, că, foarte probabil, este la mijloc un secret militar: probabil, un nou sistem de camuflaj, pjin... (şi aici a menţionat un termen tehnic pe care nu 1-am înţeles), în orice caz, repetă Iliescu, nici autorităţile, nici colegii lor, şi mai ales, nici ziariştii nu trebuie să afle ce-au descoperit ei.

Pentru că, înlr-adevăr, era o descoperire. Au stat la pândă în următoarele trei nopţi, şi şi-au dat seama că nu se înşelaseră: au *văzu/* cum *dispar* camioanele; o dată două, altă dată cinci, şi în a treia noapte, unul. E drept, recunoaşte Iliescu, în a treia noapte - de fapt, era a patra noapte de veghe - erau prea obosiţi, şi s-au întors la casele lor mult mai devreme.

— Şi totuşi, s-a aflat, îl întrerupse Mărgărit. Dacă spui că Iliescu, şi ca el, noi toţi românii din Franţa suntem suspecţi...

— Ghinion! exclamă Eftimie. Acum vreo două săptămâni, într-o seară, la un bar din Briancon, venind vorba despre „farfuriile zburătoare", despre ce se numesc astăzi *objets volants non-identifies,* Marc a spus - probabil că băuse cam mult - a spus că şi el a văzut asemenea obiecte misterioase de transport, le-a văzut pe şoseaua naţională. Şi-a dat însă repede seama de indiscreţie şi n-a intrat în amănunte. Totuşi făcuse gafa, şi un gazetar din localitate a publicat informaţia că un nou tip de „farfurii zburătoare" au fost văzute aproape de Briancon, iar câteva zile, în toată regiunea nu s-a vorbit decât despre asta. închipuiţi-vă, deci...

Mărgărit se ridică brusc şi, făcându-i semn să tacă, se apropie de uşă, în clipa când auzi soneria, deschise încet, cu multă precauţie.

Apoi, întorcând capul către ceilalţi, anunţă.

— E doctorul Tăuşan!...

— Iartă-mă, dragă, se scuză doctorul intrând. Sunt urmărit!...

Probabil că şi tu ai fost urmărit, se adresă lui Eftimie. Toţi suntem urmăriţi! Am venit să vă previn. Dacă ne întreabă ce-am discutat la Excelsior, să fim bine înţeleşi, să nu ne contrazicem...

— Adică? îl întrerupse Eftimie. în ce sens?

— Să spunem toţi acelaşi lucru: că Iliescu a fost discret şi n-a intrat în amănunte: ne-a spus, doar, că în urma unui *malentendu,* a apărut un articol într-o gazetă din *Midi* şi că...

Mărgărit îşi puse din nou degetul pe buze şi se îndreptă, cu paşi uşori, spre uşă. Doctorul Tăuşan se aşeză pe canapea. După câtva timp, neauzind soneria, Mărgărit întrebă:

— *Qui est la?*

Şi pentru că tăcerea se prelungea, apăsătoare, repetă întrebarea cu un glas mai sever.

— *Nous venons de la part de monsieur Iliescu.*

— *Maisj'ai des invites,* începu Mărgărit. *Quelques amis...*

— *Monsieur Iliescu nous a prie de vous consulter...*

îndreptându-şi marţial umerii, Mărgărit deschis larg uşa. Când îi văzu intrând - un tânăr înalt, slab şi foarte blond alături de un bărbat voinic, trecut de cincizeci de ani, cu figura jovială, îmbrăcat corect Tăuşan se plecă spre Eftimie şi-i şopti:

— Nu sunt cei care m-au urmărit! Cu oarecare solemnitate, Mărgărit făcu prezentările - Monsieur Jean Boissier, şi tânărul înclină politicos capul, Monsieur Gerald Lascaze - apoi aduse încă două scaune din sufragerie.

— *Mai s de quoi s '-agit-il?* întrebă Tăuşan.

— Să vorbim româneşte, începu, zâmbind amical, Gerald Lascaze, pentru că nu prea am ocazia, şi-mi place mult limba românească...

— Dacă n-aş percepe un foarte uşor accent, exclamă Eftimie, aş jura că sunteţi român.

Lascaze îşi privi amuzat tovarăşul şi râse, surprinzător de spontan şi de prietenos.

— Am copilărit în România. Iar soţia mea este româncă... îmi pare rău că vă deranjez, continuă adresându-se doctorului şi lui Eftimie dar, aşa cum aţi ghicit, lucrurile se complică. De aceea inginerul Iliescu ne-a sugerat să vă consultăm. Ştim ce-aţi discutat duminica trecută la Excelsior şi asta complică şi mai mult situaţia...

— Dar de ce? întrebară Eftimie şi Tăuşan.

Lascaze râse din nou, cu multă voie bună, întorcând capul spre Boissier.

— Pentru că nu eraţi singuri în cafenea. Mai erau şi alţii care înţelegeau româneşte. Şi riscăm să se repete povestea de la Brianţon, cu articolul din *La Depeche* despre OVNI şi celelalte...

— Dar Iliescu spune că farfuriile zburătoare şi toate celelalte sunt prostii!, exclamă Eftimie.

— Şi tocmai asta e grav, continuă Lascaze pe un ton oarecum oficial. Dl inginer Iliescu v-a spus că, după impresia lui ar fi vorba de un secret militar, şi asta e mult mai grav decât *Objets volants non-identifies.* De aceea am fost nevoiţi să recurgem la anumite măsuri de precauţie. Aţi aflat, desigur, că circulaţia în zona respectivă a fost interzisă timp de 24 de ore, şi este de-atunci riguros controlată. Putem vorbi despre asta, adaogă, nu este nici un secret. Mi-e teamă, însă, că vor veni şi alte măsuri de precauţie. Vă anunţ, confidenţial, că vom fi probabil siliţi să invităm - oh! doar pentru câteva zile!... să invităm într-un hotel din Corsica, pe toţi cei care au aflat de la Iliescu direct, sau printr-o a treia persoană, pe toţi cei care au aflat despre afirmaţia lui Valentin Iconaru că *el* ar fi văzut într-un autovehicul pe fostul îui profesor de istorie, şi chiar ar fi vorbit împreună...

— Dar Valentin ăsta e un prostănac, îl întrerupse Eftimie, încercând să se ridice din fotoliu. Cum se poate pune bază pe ce spune un tinerel care abia ştie franţuzeşte?!

Zâmbind ironic, Lascaze întoarse din nou capul spre tovarăşul lui.

— *Mais Valentin parle assez bien le franqais* spuse Boissier, *et ii est tres apprecie au Musee. II afait des observations semaîionnelles sur Ies coleopteres de la zone alpine. On a public plusieurs articles de lui. Bien entendu, sous un pseudonyme,* adaogă cu înţeles îndreptându-şi privirile către Lascaze.

— *En tout caş,* începu doctorul Tăuşan...

— Să continuăm în româneşte, îl întrerupse Lascaze. Mă simt mai acasă, dacă îmi îngăduiţi această expresie...

— în orice caz, reluă Tăuşan, mi se pare abuziv, îmi iertaţi expresia, sau cel puţin exagerat, să fim suspecţi şi eventual invitaţi în Corsica, pentru că Valentin pretinde că ar fi vorbit cu fostul lui profesor de istorie, care le-ar fi spus...

— Când ne vom întâlni, îl întrerupse Lascaze, când ne vom întâlni la umbra unui crin, în Paradis...

Postăvaru roşi, şi-şi căută batista. Nu îndrăznea să ridice ochii spre Mărgărit.

— Vasăzică, ştiţi şi asta, şopti Eftimie. Ştiţi şi de liceul Sfântul Sava...

— Ni le-a povestit inginerul Iliescu, explică Lascaze.

— De acolo au plecat toate, continuă Eftimie, de la profesorul lor.

Ce sens avea să le vorbească, unor băieţi de liceu, despre umbra crinilor din Paradis?

— Asta m-am întrebat şi eu, îl întrerupse Lascaze! Dar, deocamdată, nu această problemă ne interesează...

îşi privi pe furiş ceasul, şi continuă:

— Aş vrea să ne oprim puţin asupra acestei fraze. Colegul meu, care citeşte şi înţelege româneşte, dar nu îndrăzneşte să vorbească, m-a rugat să vă întreb dacă expresia aceasta - *la umbra unui crin...* nu are, pentru d-stră, românii, şi un înţeles special; dacă nu este cumva vreo metaforă...

— O metaforă? repetă doctorul. Adică, în româneşte, s-ar referi la altceva... Dar, la ce?

Lascaze îl privi lung, cercetător, apoi îşi alunecă privirile asupra celorlalţi.

— Bunăoară, la întoarcerea din exil, răspunse târziu. Pentru că Jean Boissier a discutat de multe ori cu Valentin (vă pot spune că pasiunea lui „secretă" este entomologia) şi, tot discutând, a avut impresia că pentru Valentin exilul înseamnă mult mai mult decât condiţia de refugiat, aşa cum o înţelegem noi. L-a frapat, o dată, afirmaţia lui Valentin că „lumea întreagă trăieşte în exil, dar că asta n-o ştiu decât câţiva..."

— *Une infime minori te,* preciza Boissier.

— Şi colegul meu se întreabă dacă întâlnirea la umbra unui crin în Paradis nu s-ar referi la o întoarcere beatifică, triumfătoare din exil, aşa cum s-au întors israeliţii din captivitatea babiloniană. Evident, adaogă după o pauză, în cazul acesta n-ar fi vorba numai de exilaţii din Europa de Est, ci de marea majoritate a europenilor...

— Nu m-am gândit niciodată la aşa ceva, mărturisi doctorul.

— Nici eu, recunoscu Eftimie.

Lascaze aşteptă câteva clipe, apoi reluă.

— Ştiţi ce răspundea Valentin de câte ori domnul Iliescu îl ruga să-i spună în ce împrejurări 1-a întâlnit pe fostul lui profesor de istorie şi a vorbit cu el? Răspundea că nu îndrăzneşte să spună, pentru că nu-l va lua nimeni în serios...

— Dar cum poate un om de ştiinţă, ca Iliescu... începu doctorul Tăuşan.

— Problema este alta, îl întrerupse Lascaze, şi este mai gravă.

Iliescu 1-a întâlnit pe Valentin ultima oară acum exact o săptămână, când Valentin i-a telefonat de la Muzeu, (în paranteză fie spus, de câte ori dispărea, nu-l informa niciodată pe Iliescu unde se duce; aşa a aflat Iliescu, prin telefonul de acum o săptămână, că Valentin venea la Paris ca să lucreze la Muzeu...) Ei bine, când 1-a întâlnit atunci, Valentin i-a răspuns poate mai mult în glumă, că acceptă să povestească tot ce s-a întâmplat unei mari personalităţi religioase sau ştiinţifice...

— Ce impertinenţă! exclamă Eftimie.

Lascaze îl privi zâmbind.

— Asta, evident, ne-a pus în încurcătură, continuă. Ne-am consultat cu cine a trebuit, şi

am găsit marea personalitate religioasă în care Valentin ar avea încredere. Dar am pierdut câteva zile. Când i-am comunicat ştirea inginerului Iliescu şi am luat amândoi avionul ca să-l aducem pe Valentin de la Briancon (la Paris nu rămăsese decât două zile), Valentin dispăruse. Adică, nu 1-am mai găsit...

— Deşi, interveni zâmbind doctorul Tăuşan, îmi închipui că era şi el urmărit.

— Evident că era urmărit. Cum a fost tot timpul, inginerul Iliescu,

imediat după articolul din *La Depeche,* cum aţi fost, şi încă sunteţi, şi d-stră.

— Ştim, şopti Eftimie.

— Totuşi, spuse Mărgărit, nu se poate să nu-l găsiţi. Un individ, un tânăr străin, nu poate sta ascuns multă vreme...

— Evident că vom da de el, reluă Lascaze. Dar se pierde timp. Am pierdut deja foarte mult timp. Bănuiesc că nimeni dintre d-stră nu 1-a întâlnit, în ultimele zile, pe Valentin.

— Nu! vorbi Eftimie, şi toţi ceilalţi clătinară viguros din cap.

Când se auzi telefonul, Boissier îşi privi ceasul, şi, ridicându-se brusc, se adresă lui Mărgărit.

— *Je m'excuse. C'estpournous!*

Ridică receptorul şi ascultă câteva clipe fără să spună un cuvânt.

Apoi îl privi pe Lascaze şi clătină din cap. Lascaze îşi trase scaunul, se aşeză şi apucă receptorul. La început nu încercă să-şi ascundă surpriza, dar pe măsură ce se prelungea convorbirea, figura i se lumina.

— *Parfait!* exclamă târziu şi privi cu înţeles pe Boissier.

Continuând să asculte, consulta la răstimpuri ceasul, în cele din urmă şopti: *Tant mieuxl,* şi aşeză corect receptorul în furcă. Rămase câtva timp nehotărât, fixând, pe rând, pe cei patru care-l priveau intimidaţi, apoi îşi trase scaunul aproape de canapea şi se aşeză.

— *Et alors?* întrebă doctorul Tăuşan.

— Ultimele veşti sunt bune, şi în acelaşi timp lucrurile se complică.

Ce vă pot spune este că Valentin a fost primit în audienţă de Excelenţa Sa Arhiepiscopul Parisului. Cum a ştiut Valentin că audienţa fusese fixată pentru astăzi la ora 3,00, şi tocmai cu Arhiepiscopul de Paris, vom afla mai târziu. Deocamdată, Excelenţa Sa a telefonat persoanei responsabile şi i-a relatat întrevederea cu Valentin. Nu pot intra în amănunte, dar cred că nu fac o indiscreţie spunându-vă că Eminenţa Sa a fost foarte impresionat de, să spunem, revelaţiile acestui tânăr naturalist. De altfel, adaogă zâmbind, Valentin va petrece noaptea aceasta la Arhiepiscopie şi Excelenţa Sa a cerut permisiunea ca Valentin să-l poată însoţi mâine, când va lua avionul spre Roma.

— *Alors, le vieux a compris!* murmură Boissier.

— *Helas, les autres aussi!* îi răspunse printre dinţi Lascaze. *Le pauvre pilote!...* Se pare că audienţa la Sfântul Părinte a fost aranjată mai de mult, adaogă întorcându-se către ceilalţi.

— Dar ce i-a spus Valentin? îndrăzni să-l întrerupă doctorul. Ce fel de „revelaţii" i-a comunicat? Lascaze ridică din umeri, nemaiîncercând să zâmbească.

— Sper că am să le aflu şi eu, mai târziu. Excelenţa Sa ne-a asigurat însă că expresia „la umbra unui crin în Paradis" nu conţine nici un element eretic. Ne-a invitat să recitim Evangheliile şi pe Sfinţii Părinţi...

— Dar fostul profesor de istorie pe care 1-ar fi întâlnit Valentin?

începu Eftimie.

— Excelenţa Sa n-a precizat, dar a mărturisit că nu are motive să se îndoiască de realitatea lui.

— Deci, trăieşte! exclamă Mărgărit. Dar unde? în ce ţară?

— O să aflăm şi asta, mai târziu. Deocamdată, ceea ce ne interesează, şi pe noi, şi pe d-stră, românii din Franţa, este faptul că nu veţi mai fi obligaţi să petreceţi următoarele cinci, şase zile într-un hotel din Corsica...

— în sfârşit, o veste bună! exclamă doctorul.

— Foarte bună, chiar, şi din toate punctele de vedere, sublinie Lascaze.

Eftimie se răsuci zgomotos în fotoliu, pregătindu-se să vorbească.

— Dar camioanele? interveni Mărgărit. ^ ''

— Tocmai asta voiam să întreb şi eu, îl întrerupse Eftimie. în fond, camioanele acelea care *dispar* există sau nu există?

Şi, văzând că Lascaze îşi îndreaptă privirile spre colegul lui, continuă.

— ...Sau, aşa cum crede Iliescu, ar fi vorba de un secret militar?

— De aceea vă spuneam că veştile sunt bune, dar în acelaşi timp se complică, reluă Lascaze. Se complică, pentru că scapă de sub observaţia noastră. De-aici înainte, enigma autovehiculelor care devin '' invizibile la un punct precis în spaţiu şi la un moment dat în timp, enigma aceasta îi va preocupa pe alţii.

— Adică? întrebă Eftimie. ª'

— Valentin 1-a asigurat pe Excelenţa Sa că aceste misterioase autovehicule şi-au schimbat itinerariul. De aici înainte ruta va trece printr-o ţară neutră. '

— *Unpays neutre?* întrebă Boissier.

Lascaze întoarse capul şi-l privi lung, senin. ;

— *C'est ce qu'il a dit, et ii l'a repete: unpays neutre.*

Boissier se ridică brusc de pe scaun.

— *Mais ii s'agit d'une metaphore!* izbucni. *Je connais bien Valentin, il faut le rejoindre. Et meme assez vite!* adăogă.

Lascaze se ridică şi el, oarecum turburat. Atunci se auzi telefonul şi, după o scurtă ezitare, Mărgărit se apropie şi ridică receptorul.

— Cine? Ah! Da. Exact. E aici. Vi-l dau.

Apoi făcu semn lui Eftimie.

— Este inginerul Iliescu. Vrea să-ţi vorbească.

Se ridicaseră toţi în picioare şi aşteptau, intimidaţi. Eftimie asculta cu oarecare solemnitate, clătinându-şi ca de obicei capul. La răstimpuri înălţa, enervat, din umeri, dar nu îndrăznea să spună vreun cuvânt.

După câteva minute şopti încurcat.

— Da, sunt şi dumnealor aici... Am să le spun şi lor. De fapt suntem mai mulţi aici. Am să le spun la toţi... Bine!

Se întoarse triumfător, şi totuşi îngândurat. Se apropie de fotoliu dar se răzgândi şi rămase în picioare, ca toţi ceilalţi.

— Era Iliescu, începu brusc. I-a telefonat Valentin acum un sfert de ceas, i-a spus unde suntem şi 1-a rugat să ne transmită un mesaj. Dar să mă trăznească Dumnezeu dacă am înţeles ce vrea să spună Valentin în mesajul lui!... Am înţeles doar că *deocamdată* nu ne ameninţă nici o primejdie. Dar să nu uităm că exilul se apropie de sfârşit şi că ar trebui să ne pregătim de pe acum.

— Cum să ne pregătim? 1-a întrebat Iliescu. - Depinde de fiecare din noi, i-a răspuns Valentin. Şi a continuat: Cel care n-a iubit niciodată florile să înveţe să le iubească. Numai aşa

le va înţelege taina, pe care o cunosc şi copiii, dar pe care o uită repede. Şi Iliescu mi-a mai spus ceva, adaogă stânjenit Eftimie, dar n-am priceput şi am uitat...

— Ceva despre umbra crinilor din Paradis? întrebă Postăvaru.

— Nu! răspunse sever Eftimie. De asta mi-aş fi adus aminte... Dar, vă rog, nu mă întrerupeţi, căci risc să încurc recomandaţiile cuprinse în mesajul lui Valentin... Deci, după chestia cu florile, Valentin ar fi spus:

acel care n-a vorbit decât cu pisica sau câinele lui, să încerce să vorbească şi cu alte animale, bunăoară cu păsările din parcuri sau cu şerpii din *Jardin des Plantes.* Să nu se descurajeze dacă, la început, nu va înţelege răspunsurile lor. Cu dragoste şi cu răbdare, le va înţelege şi atunci va începe să se trezească şi se va minuna de splendorile propriei lui existenţe (sau cam aşa ceva, n-am reţinut exact expresia...).

Şi a mai spus şi altceva, reluă Eftimie după o scurtă pauză, dar n-am înţeles. Bunăoară - şi Iliescu a repetat fraza de două ori, precizând că e foarte importantă - bunăoară: să privim şi cerul *fără stele,* şi vagoanele goale, cu luminile stinse, să zâmbim *mai ales* bătrânilor şi bătrânelor pe care îi întâlnim... şi alte lucruri pe care nu le-am înţeles şi nu le-am reţinut.

— Dar Iliescu? îl întrerupse doctorul Tăuşan. Care a fost reacţia lui Iliescu?

Eftimie şovăi, şi-şi aşeză mâinile pe speteaza fotoliului ca şi cum ar fi vrut să le odihnească.

— Iliescu părea foarte impresionat, reluă Eftimie oprindu-şi o clipă privirile pe figura lui Lascaze. Spunea: *El,* Valentin, avea dreptate, nu eu! El a înţeles...

— Ce-a înţeles? îl întrerupse Mărgărit.

— Mi-a spus doar atâta, că *Valentin a înţeles.*

— Dar autovehiculele care dispar după miezul nopţii? întrebă Tăuşan.

Eftimie îşi ridică mâinile de pe speteaza fotoliului, scoase batista şi şi-o trecu pe frunte.

— Iliescu a făcut doar o aluzie. Tot ce i-a spus Valentin la telefon, mi-a mărturisit, mesajul pe care 1-a rugat să ni-l transmită şi nouă, toate acestea i-au îngăduit - şi, a precizat, ne vor îngădui şi nouă - să înţeleagă de ce numai *anumite* camioane dispar, şi ce se întâmplă cu ele. Şi, a adăogat Iliescu: Atunci vom înţelege şi ceea ce ne aşteaptă, adică ce se întâmplă cu *unii* dintre noi.

— Deocamdată, nu înţeleg nimic! exclamă Lascaze îndreptându-se spre uşă.

Dar se opri brusc şi se adresă lui Eftimie.

— De unde telefona Iliescu?

— Dintr-o cabină telefonică. Spunea că mai sunt vreo doi, trei care îşi aşteaptă rândul, şi de aceea e atât de grăbit.

— Ca şi noi! spuse zâmbind Lascaze întinzându-i mâna lui Eftimie.

în dreptul uşii întoarse capul către Boissier, care îşi scosese agenda şi o răsfoia încurcat.

— *Ilfaut se presser, mon vieux!*

— Dar a mai spus ceva, şopti Eftimie. A spus că pleacă chiar în seara asta...

Lascaze începu să râdă.

— Nu face nimic. Plecăm şi noi cu el. Şi nu va fi surprins când ne vom întâlni. Inginerul Iliescu ştie de mult că e urmărit, pas cu pas...

Eftimie clătină din cap, apoi adaogă încurcat:

— N-am vrut să repet ce mi-a spus la despărţire...

Lascaze îl privi curios.

— Ce-a spus?

— A spus să nu vă mai deranjaţi urmărindu-1, că el şi-a făcut datoria şi v-a transmis mesajul... -

— Asta e părerea lui, îl întrerupse Lascaze. Dar mai sunt şi alte probleme pe care trebuie să le discutăm împreună.

Eftimie îşi freca în neştire mâinile, una după alta, cu batista.

— Şi a mai spus: Dacă inspectorul Lascaze vrea, cu orice preţ, să mă întâlnească, roagă-l să mă aştepte, poimâine dimineaţă, între 2,00 şi 3,00, în dreptul kilometrului 109, pe şoseaua Basel-Schaffhausen. Dar n-o să putem sta de vorbă. Eu o să fiu în al treilea camion, alături de fostul profesor de istorie al lui Valentin...

— *Sans blague?* exclamă Lascaze din nou foarte bine dispus. Şi n-a mai spus nimic altceva?

Eftimie şovăi câteva clipe, privindu-l lung, cu simpatie.

— A spus: Mulţumeşte-i domnului inspector general Lascaze pentru amabilitatea dumnealui şi reaminteşte-i de prima noastră discuţie.

Dacă, în seara aceea, la despărţire, nu mi-ar fi spus: *Heureux les pacifiques,* ce s-ar fi ales de sufletul meu?...

îi auzeau cum coborau grăbit scările, pentru că gazda rămăsese în pragul uşii. După ce Mărgărit se aşeză istovit pe scaun, Eftimie şopti.

— Nu ştiu dacă am făcut bine că nu le-am spus tot...

Mărgărit întoarse surprins capul. ;

— Am repetat numai mesajul lui Valentin, continuă Eftimie. Dar nu le-am spus la ce concluzii a ajuns Iliescu în legătură cu camioanele care dispar... Valentin, spunea Iliescu, a avut dreptate: se pregăteşte o nouă Arcă a lui Noe.

— în ce sens? îl întrerupse turburat Mărgărit.

— Acele misterioase autovehicule transportă o seamă de oameni selecţionaţi din toate ţările. Camioanele nu dispar, ci trec într-un spaţiu cu alte dimensiuni decât dimensiunile spaţiului nostru.

— Vorbeşte, domnule, mai clar!, îl întrerupse din nou Mărgărit.

Eftimie zâmbi melancolic.

— Nici eu n-am înţeles prea bine ce se întâmplă, dar Iliescu mi-a spus: În fond, e vorba de un camuflaj, împlinind aceeaşi funcţiune ca orice alt camuflaj: adică, să ascundă, dar în acelaşi timp să atragă atenţia celor avertizaţi. Iliescu a precizat - şi asta pot s-o repet cuvânt cu cuvânt - că drumul către noua Arcă a lui Noe, adică către spaţiul cu alte dimensiuni, poate fi efectuat instantaneu şi în mod invizibil, dar, pentru binele nostru, este uneori camuflat într-un transport prin autovehicule...

— De ce „spre binele nostru"? întrebă doctorul.

— N-a avut timp să-mi explice. Dar din tot ce mi-a spus, înţeleg că ar fi vorba de nişte semne care ni se fac, şi pe care unii din noi le ghicesc. Pentru că mi-a repetat: Dragă Eftimie, ni se fac mereu semne de tot felul. Deschide ochii şi dă-ţi silinţa să le descifrezi.

— Deci, exclamă întristat Mărgărit, se apropie sfârşitul lumii.

Potopul! Apocalipsul!

— Nu! Nu! 1-a întrerupt Eftimie. Iliescu m-a asigurat că ni se fac demult semne, de multe secole. Doar camuflajul se schimbă, în conformitate cu epoca în care trăim. Astăzi, în epoca noastră dominată de tehnologie...

Mărgărit se ridică brusc de pe scaun şi se apropie de el, privindu-l curios.

— Dar asta nu ţi-a spus-o Iliescu, chestia asta cu epoca dominată tehnologic.

Eftimie roşi, zâmbind încurcat.

— Nu, nu mi-a spus-o el. Nici n-ar fi avut timp, de altfel. Dar am ghicit-o eu, adineaori, în fond, Valentin şi Iliescu au dreptate: ni se fac semne, dar trecem pe lângă ele fără să le vedem...

Şi pentru că Mărgărit continua să-l privească neîncrezător, reluă.

— Bunăoară, iată, întâlnirea nostră de astăzi: patru români, doi francezi şi două telefoane, şi toate acestea - întâlnirea, conversaţiile şi telefoanele - în legătură cu aceeaşi expresie: „la umbra unui crin, în Paradis". Nu vi se pare curios?

Câteva clipe 1-au privit toţi turburaţi, nehotărâţi.

— Deci, în concluzie, îndrăzni doctorul să rupă tăcerea, ce crezi că ni se va întâmpla?

Eftimie se aşeză calm în fotoliu.

— Să mai aşteptăm, spuse zâmbind. Poate mai sună o dată telefonul. Sau soneria...

— Chiar dacă ar suna, începu Mărgărit, chiar dacă...

Dar se întrerupse şi, pălind, se repezi spre telefon şi ridi<; receptorul.

— Alo! Alo!

Aşteptă câteva clipe, apoi întrebă din nou, aproape strigând.

— Alo! Alo!

Doctorul se apropiase încruntat de el.

— Nu răspunde, şopti Mărgărit.

Târziu, aşeză receptorul în furcă şi adaogă: Nu e nimeni!...

Chicago, aprilie - Eygalieres, august 1982.

<titlu>POSTFAŢĂ

Ideea de a publica toate prozele fantastice (mitice) ale lui Mircea Eliade este mai veche, în decembrie 1979, i-arri trimis prozatorului, la Chicago, un proiect în acest sens şi, la 17 ianuarie 1980, mi-a răspuns printr-o scrisoare de acceptare. Era bucuros şi sceptic, în acelaşi timp, faţă de iniţiativa mea. „Ţin însă să-ţi atrag atenţia că recepţionarea mea în ţară a variat, şi variază, datorită multor imponderabile." Imponderabilele erau, se înţelege, de natură politică. Eliade ba era acceptat (parţial), ba interzis (integral). Unii oameni politici din generaţia sa nu-i iertau opţiunile din anii '30... Am reuşit, totuşi să public la Cartea Românească, în 1981, un volum masiv de naraţiuni fantastice, inclusiv micul roman *Pe strada Mântuleasa,* scrierea cea mai complexă din această categorie. Reiau, azi, proiectul din 1980, în varianta lui integrală. Sunt cuprinse, în trei volume, toate cele 24 de naraţiuni fantastice, de la *Domnişoara Christina* la *La umbra unui crin,* scrise de Eliade între 1936 şi 1982. O operă de primă importanţă pentru literatura română. G. Călinescu şi Tudor Vianu credeau că scriitorul român nu are vocaţie pentru fantastic. Mircea Eliade a dovedit că este suficient să apară un mare talent, pentru ca prejudecăţile criticii literare să se retragă, ruşinate, din calea evidenţei.

Există mai multe nivele, mai multe axe stilistice în proza lui Eliade.

Critica din deceniul al IV-lea a recunoscut două: una realistă *(Isabel şi apele diavolului, Maitreyi, întoarcerea din rai, Huliganii* etc.), alta iniţiatică, fantastică, mitică *(Domnişoara Christina, Secretul doctorului Honigberger).* Pe cea dintâi, G. Călinescu o consideră întruparea fidelă a „gidismului" în literatura noastră, pe cea de a doua o suspectează de lipsă de profunditate. Adevărul este că literatura tânărului Eliade se revendică din estetica autenticităţii, îmbrăţişată în

epocă de mulţi prozatori. Ei vor să substituie conceptului de originalitate (de sursă

romantică) ideea de autenticitate care, la rândul ei, se bizuie pe ideea de *experienţă.* Camil Petrescu, teoreticianul noului stil epic, împinge experienţa până în zona retoricii. El iniţiază un mic terorism anti-calofil, luând ca model nu pe Gide, ci pe Proust.

Eliade vrea înnoirea romanului pe alt plan, dezinteresându-se propriu-zis de retorică. Prin *trăirea autentică* şi *spiritualizarea* conflictelor el vrea să schimbe tipologia şi problematica epicii româneşti. Prozele „indice" se deschid spre o lume de mituri şi practici magice îndepărtate de spiritualitatea noastră, naraţiunile mai direct realiste *(întoarcerea din rai, Huliganii* etc) analizează criza de valori prin care trece tânăra generaţie şi propun soluţii neobişnuite pentru cititorul român: revoltă şi erotism, experienţa tragicului, filozofia disperării... Eliade este cel dintâi care introduce în literatura română o problematică de tip existenţialist...

Straturile prozei sale trebuie atunci citite altfel. După o primă fază „indică" *(Isabel..., Maitreyi),* în care modelul epic este mai degrabă anglo-saxon, o fază în care spiritualismul caută alianţa unui erotism exploziv, luxuriant, urmează o fază existenţialistă (un existenţialism incipient, tradus printr-un sentiment de criză totală a valorilor morale şi intelectuale): *întoarcerea din rai, Huliganii* etc. Intre aceste două experienţe se situează romanul *Lumina ce se stinge,* un roman „aproape joycian", scris - mărturiseşte prozatorul - pentru a se elibera de obsesia Indiei şi pentru a-şi regăsi propria identitate spirituală[1].

învinse, alungate, obsesiile din primele cărţi revin în proza fantastică de mai târziu (un fantastic de tip erudit, asemănător în unele privinţe cu acela folosit de Ernst Jiinger), care oscilează între două tipuri de simboluri: unul folcloric *(Domnişoara Christina, f 'pele),* altul indic *(Secretul doctorului Honigberger, Nopţi la Serampore).*

„Indic" este un fel de a spune, pentru că Eliade tratează acum temele sale. Numai decorul este uneori exotic, problematica e peste tot aceeaşi.

Experienţa doctorului Zerlendi (dispariţia în Shambala pe baza tehnicii

<notă>

[1] *Fragments* (p.420: „Aceasta din urmă *(Lumina ce se stinge),* ilizibilă, monotonă, ratată, îmi apare azi ca o reacţie conştientă împotriva Indiei, ca o tentativă disperată de a mă apăra chiar împotriva mea - căci în timpul verii lui '30 decisesem să mă «indianizez», să mă pierd în masa indiană. Misterul *Luminii,* acest incendiu de neînţeles care izbucneşte într-o noapte în bibliotecă şi care provoacă, între altele, orbirea şi dezechilibrarea bibliotecarului - nu este, în fond, decât misterul existenţei mele în casa lui Dasgupta."

</notă> yogine) din *Secretul doctorului Honigberger* are loc la Bucureşti, devenit mai târziu un adevărat centru iniţiatic în literatura lui Eliade.

Volumul de *Nuvele* (Madrid, 1963) urmat de *Pe strada Mântuleasa* (1968), *în curte la Dionis* (1977), *Tinereţe fără de tinereţe* (1979), *Nouăsprezece trandafiri* (1980) marchează, indiscutabil, o nouă vârstă a fantasticului eliadesc. Ele se grupează în jurul unei teme fundamentale (relaţia dintre sacru şi profan) şi recomandă, ca soluţie pentru spirit, ceea ce prozatorul numeşte *lecţia spectacolului,* în prozele mai vechi, magicul domină suprafaţa textului, în naraţiunile citate înainte, locul magicului este luat, în fapt, de o forţă spirituală mai complexă *(miticul),* care continuă să se manifeste în existenţa omului modern. Mai este ceva: Eliade, dezvoltând un număr de teme care trec de la o naraţiune la alta, creează o tipologie memorabilă şi un spaţiu imaginar care este al lui, numai al lui. Este *spaţiul bucureştean:* un oraş plin de semne, epifanii, un oraş iniţiatic cu străzi care ascund mistere vechi şi indivizi care poartă cu ei, fără să ştie, mituri. Este altă faţă a spaţiului din proza lui I.L. Caragiale.

Impresia e, în *Momente şi Schiţe,* de agitaţie sterilă, conştiinţele sunt narcotizate de vorbe, lumea în care trăiesc (inclusiv lumea fizică) pare iremediabil goală. Un spaţiu fără mesaj latent, acaparat de manechinele ce se agită la suprafaţa lui. Eliade sacralizează lumea lui Mitică, oraşul toropit de căldură e un vast labirint de semne, Mitică însuşi, omul care se grăbeşte mereu dar părăseşte rareori cafeneaua, Mitică, zic, devine un erou mitic. Fărâmă din *Pe strada Mântuleasa,* lancu Gore *(Douăsprezece mii de capete de vite),* Gavrilescu *(La ţigănci)* trec prin întâmplări insolite şi de cele mai multe ori inexplicabile, lumea bucureşteană este plină de capcane, pivniţele caselor ascund comori, cârciuma este un loc unde se revelează mari simboluri *(în curte la Dionis).* Un oraş, aşadar, sacru, ca o veche aşezare helenică, o sursă inepuizabilă de mituri - acesta este Bucureştiul lui Mircea Eliade. *O geografie sacră*[2] şi, în interiorul ei, indivizi care n-au deloc sentimentul sacrului. Ei trăiesc într-un continuu paradox temporal fără să-şi dea seama, trec peste linia subţire ce desparte viaţa de moarte, iarăşi, fără

<notă>

[2] „Orice loc natal constituie o geografie sacră. Pentru cei care 1-au părăsit, oraşul copilăriei şi adolescenţei devine, totdeauna, un oraş mitic. Bucureştiul este, pentru mine, centrul unei mitologii inepuizabile. Numai străbătând această mitologie am ajuns să cunosc adevărata lui istorie. Şi, poate, propria mea istorie..." *(L'epreuve du Labyrinthe,* entretiens avec Claude- Henri Rocquet, Ed. Pierre Belfond, 1978).

</notă>

să ştie. Participă, în fine. la un mare spectacol şi întruchipează, ei înşişi, mituri celebre, având o credinţă aproape mistică în normalitatea existenţei.

O primă caracteristică a personajelor lui Eliade (cele din faza naraţiunii mitice!) este următoarea: indivizi comuni intră fără voia lor în situaţii anormale şi, în faţa tuturor evidenţelor, continuă să creadă în normalitatea, coerenţa existenţei. Gavrilescu *(La ţigănci)* n-are deloc sentimentul că şi-a părăsit' de mulţi ani casa, lancu Gore *(Douăsprezece mii de capete de vite)* nu observă discontinuităţile exisiuiiei, credinţa iui este ca totul are o logică şi o determinare. Ei suferă de o misterioasă amnezie. Se va vedea (în naraţiunile *în curte la Dionis, Nouăsprezece trandafiri, La umbra unui crin* şi altele) ce semnificaţie are această dublă amnezie pentru existenţa individului comun. Modul lor de a se apăra în faţa invaziei de semne (senine ale unei existenţe anormale) este *fabulaţia.* „A povesti" (a imagina) este un verb esenţial în epica lui Mircea Eliade. El înseamnă, cel puţin, două lucruri: 1) a prelungi într-o existenţă profană întâmplările mari narate de mituri şi 2) a apăra individul de ceea ce Eliade numeşte „teroarea istoriei". Despre primul aspect vorbeşte prozatorul însuşi în *Proba labirintului,* acolo unde defineşte literatura, în totalitate, ca „fiică [a] mitologiei", iar interesul pentru naraţiune ca făcând parte din modul de a fi al omului în lume.[3]

Despre cea de-a doua funcţie a povestirii vorbesc naraţiunile lui Eliade, *Pe strada Mântuleasa* în primul rând, dar şi *La ţigănci, Podul, Ghicitor în pietre* şi altele.[4] Aşadar: viaţa omului, chiar şi cea mai banală, este o suită de probe *iniţiatice.* Mai mult: omul se face, *se construieşte* printr-o serie de iniţieri conştiente sau inconştiente *(Proba*

<notă>

[3] Cf. *L'epreuve du Labyrinthe,* pag.190: „Se ştie că literatura, orală sau scrisă, este fiica mitologiei şi că ea îi moşteneşte funcţiile: a povesti aventuri, a povesti ceea ce a fost *semnificativ* în lume. Pentru ce este însă atât de important să ştim ceea ce s-a petrecut, să

ştim ceea ce i se întâmplă marchizei care ia ceaiul la ora cinci? Cred că orice povestire, chiar aceea a unui fapt foarte obişnuit, *prelungeşte marile istorii narate de miturile* care explică modul în care s-a născut lumea aceasta şi felul în care s-a constituit condiţia noastră aşa cum o cunoaştem azi. Cred că interesul pentru povestire exprimă modul nostru de a fi în lume (...) Nu suntem aici, ca pietrele, imobili, sau ca florile ori insectele, a căror viaţă este dinainte trasată: *suntem fiinţe ale aventurii* (s.n.) Niciodată omul nu se va sătura să asculte istorii..."

[4] Despre nuvelele *La ţigănci, Douăsprezece mii de capete de vite, O fotografie veche de 14 ani, Podul, Ghicitor în pietre, Fata căpitanului* şi altele, cuprinse în culegerea din 1969 (E.P.L.), am vorbit pe larg *în Scriitori români de azi,* II,1976.

*</**notă**> labirintului, p. 39),* omul trăieşte într-un labirint, condiţia lui este definită (exprimată) de această succesiune de morţi şi reînvieri...*(op.cit.„ 107),* Există, pe de altă parte, teroarea istoriei:

experienţa omului fără religie, acela care suferă de *răul istoriei* şi nu înţelege nimic. Omul religios, zice Eliade, omul biblic a trecut prin captivitatea Babilonului fără să-şi piardă speranţa: suferinţa avea, pentru el, un sens. Omul modern a pierdut acest sens, iar creaţia (opera) este menită să i-l redea, repunându-l în contact cu miturile.

Povestirea (ca formă orală a creaţiei) are, dar, o funcţie dublă: dă individului comun perspectiva sacrului şi, totodată, îl apără de violenţa istoriei. „A povesti" este, într-un anume sens, a supravieţui. Dar a povesti nu este, oare, şi o tentativă de a umple golul lăsat de amnezia istorică a omului? Eliade nu spune direct, dar naraţiunile sale lasă să se întrevadă şi această posibilitate.

Să luăm exemplul dat de nuvela *Pe strada Mântuleasa* cea mai complexă dintre naraţiunile lui Eliade. Ce se vede întâi la lectură este parabola. Nuvela are un scenariu realist (detenţiunea provizorie a unui bătrân institutor, Fărâmă), dar în interiorul lui se petrec atâtea fapte neobişnuite încât sensul iniţial se întunecă şi, altele, neaşteptate, ambigue, fabuloase acaparează textul. Este povestirea unui şir de povestiri care se destramă reapar şi iarăşi se pierd într-un şir de alte întâmplări insolite. Rezultatul este că peste scenariul iniţial (realist, perceptibil, normal) se suprapune un altul; incontrolabil, fragmentar, mitic. Prozatorul mărturiseşte că a voit să opună în chip programatic *două mitologii:* una de tip popular (de o programatică ambiguitate) şi alta modernă, raţionalistă, violentă (mitologia unei lumi desacralizate).[5] Cea dintâi este reprezentată de Zaharia Fărâmă, pensionar, fost director al şcolii de pe strada Mântuleasa, spirit inventiv, mitoman după toate aparenţele. Numele lui (Fărâmă) sugerează fragilitatea şi lipsa de coerenţă, fragmentarismul unei fiinţe modeste. Eliade nu ascunde că s-a gândit la o parabolă a omului fragil care triumfa, prin darul de a fabula, asupra celor mai puternici decât el. în condiţiile grele de recluziune au supravieţuit cei care au ştiut să povestească - zice prozatorul.[6]

<Notă>

5. Cf. *Proba* ***labirintului,*** pag.208.

</notă>

Primul mit ce vine în minte citind povestirile încurcate ale lui Fărâmă este acela al Şeherezadei. Bătrânul învăţător narează la infinit şi anchetatorii sunt din ce în ce mai interesaţi de fabulaţiile lui. El reuşeşte, astfel, să treacă printr-o probă grea, să supravieţuiască povestind

întâmplări din alt timp. însă similitudinea se opreşte aici. în *Pe strada Mântuleasa* sunt mai mulţi *şahi* care ascultă (citesc) şi cel puţin unul, Dumitrescu, ofiţerul care anchetează, nu crede nici un moment în verosimilitatea acestor întâmplări vechi. Mitologia bătrânului îi pare suspectă, el vrea sensul exact (politic) al faptelor.

Fărâmă şi Dumitrescu reprezintă două moduri de a gândi existenţa şi, indiscutabil, două moduri de a fi în lume, ceea ce vrea să spună: două modele, două mitologii. Ei formează un cuplu spiritual care revine în proza lui Eliade: Filip Zalomit - inspectorul Albini *(Leş trois grâces).*

Adrian-Orlando *(în curte la Dionis)* etc. Este exagerat, totuşi, a spune că unul reprezintă *sacrul* (miticul) în totalitate, iar altul *profanul* (raţionalismul, politicul). Fărâmă este un tip eminamente profan care, prin naraţiunile lui, creează o lume fabuloasă, o lume ce supravieţuieşte prin *semne* (un semn este şi *povestirea* ca atare). Zonele nu sunt distincte, orice individ poate fi, în definitiv, purtător de mituri. Numai că unii cred în realitatea acestei lumi (Fărâmă, Oana, Lixandru, Leana etc.), iar alţii nu. Cei din urmă au propriul lor cod, sub semnele miticului, iniţiaticului, ei caută manifestările unei gândiri programatice.

Voind să sublinieze această bi-polaritate, prozatorul şi-a intitulat în traducere franceză, nuvela pe care o discutăm, *Le vieil Homme et TOfficier* (1977). „Bătrânul" semnifică mai multe lucruri: un individ biologiceşte vârstnic, dar şi mesagerul unei lumi vechi.

Pe strada Mântuleasa are unsprezece capitole care nu dau propriu-zis o cronologie strictă a faptelor epice, în fiecare fragment există un nucleu realist, controlabil, şi numeroase altele care, prin proliferare, tind să-l anuleze pe cel dintâi. Nuvela începe, în stilul mai vechi al prozei realiste, cu ezitarea eroului (Zaharia Fărâmă) de a intra într-un spaţiu necunoscut: „de câteva minute, bătrânul se plimba prin faţa casei neîndrăznind să intre. Era o clădire cu multe etaje, sobră, aproape severă, aşa cum se clădea pe la începutul secolului".

Recunoaştem în această mică *deschidere* strategia prozatorului din secolul trecut. Numai că strategia este abandonată repede, eroul lui

<notă>

[6] *Op. cit.,* pag.209.

</notă> Eliade n-ajunge să cunoască, să cucerească spaţiul în care intră. Pentru Zaharia Fărâmă, banala clădire cu multe etaje nu este decât anti-camera unui veritabil labirint. *Deschiderea* este, de altfel, plină de aluzii, deocamdată fără înţeles pentru cititorul grăbit să afle ce-i cu acest modest bătrân guraliv care, ca şi Gavrilescu *(La ţigănci),* suferă teribil de căldură: „Nu suport [...]. Mai ales în timpul verii, pe căldură, mi se urcă sângele la cap. Nu suport"... Căldura este mediul climateric obişnuit în naraţiunile lui Eliade. Pentru spiritele simple, căldura este o justificare a situaţiilor anormale în care intră. Fărâmă evită, dar, să intre pe o vreme călduroasă într-o clădire pe care n-o cunoaşte. La sfârşit, când iese din labirint, îl regăsim aşezat pe o bancă, „într-o după amiază fierbinte, de la începutul lui iulie". *Căldura* va fi, şi acum, grija lui cea mai mare: „e foarte cald [...]. S-a făcut teribil de cald"... Ca personajele lui I.L.Caragiale, Fărâmă suferă de căldură şi e impacientat asupra timpului: „Nu vă supăraţi [...] dar îmi puteţi spune cât e ceasul?"... Este propoziţia pe care o adresează şi la începutul naraţiunii şi, ca şi acolo, ceasul indică ora *două...* Vasăzică, pe o teribilă *căldură,* la orele două (două şi un sfert), personajul eliadesc are o întâlnire cu importante consecinţe pentru el şi pentru alţii. Şi tot la două (două fără un sfert), pe o vreme asemănătoare, are altă întâlnire, la sfârşitul naraţiunii. Sunt semne că bătrânul învăţător se pregăteşte să intre, în fapt într-un nou labirint... Existenţa lui este constituită dintr-o serie de

| probe iniţiatice. *Iniţiatice,* trebuie spus, pentru cititor. Eroul n-are, repet, sentimentul anormalităţii. Pentru el lucrurile se leagă între ele, între cele mai îndepărtate fapte există o relaţie.

Dar să vedem întâi faptele din primul scenariu (realist). Numitul Fărâmă caută pe fostul lui elev, Borza I. Vasile, de curând mutat într-un bloc de pe strada Mântuleasa. Apariţia bătrânului într-o casă

l rezervată, se pare, ofiţerilor este suspectă. Chestionat, el răspunde că vine „din partea familiei": „sunt o parte a familiei [...]. Sunt partea cea

l mai preţioasă: copilăria". Vorbele acestea (ca şi replica ulterioară a

l personajului: „cunosc, cunosc") n-au acum nici o semnificaţie pentru noi. Când însă, după lectura cărţii, revedem aceste rânduri, descoperim că ele sunt pline de subînţelesuri. Textul eliadesc are mereu un subtext, sub mesajul manifest există un mesaj latent pe care numai cel avizat îl poate descoperi sub lustrul frazelor banale. Să nu părăsim însă suprafaţa textului, învăţătorul pensionar Fărâmă, om curios, stâlp al cartierului caută, aşadar, pe fostul lui elev Borza, ajuns acum maior.

Introdus în casă, dă peste un necunoscut. Luat la rost, bătrânul răspunde invariabil: *cunosc, cunosc, tot nu-ţi aduci aminte?* cuvinte iarăşi oraculare. Maiorul Borza nu este sensibil însă la aceste înţelesuri şi nu admite posibilitatea unei confuzii. El vede în politicosul, puţin zăpăcitul învăţător, un tip suspect. O părere şi mai radicală are, în această privinţă, Dumitrescu, colegul maiorului Borza, de faţă la ciudata întâlnire: „Ăsta ştie ceva, urmăreşte ceva"... Adevărul este că suspiciunea ofiţerului nu e fără justificare. Fărâmă ştie multe, este, cu adevărat, *suspect,* confuzia lui este începutul unui şir de revelaţii, dar pe alt plan decât acela întrezărit de Borza (se va vedea curând că este vorba de falsul Borza!) şi Dumitrescu. Voind să identifice un fost elev, Fărâmă a intrat într-un sistem de alte semne, coduri şi, din această clipă, el a devenit, într-adevăr, suspect, culpabil. Va culpabiliza la rândul lui, fără să-şi dea seama, pe altii printr-un şir de stranii coincidenţe. Chestionat de organele securităţii asupra lui Borza (acţiunea se petrece în deceniul al VI-lea), învăţătorul dă răspunsuri incoerente. Modul lui de a povesti este a evada în mod continuu din povestire. El duce faptele în alt timp şi în altă lume. O ia, totdeauna, de departe şi încercarea anchetatorului de a-l aduce la ordine rămâne fără rezultat. Pus să scrie, el face acelaşi lucru: narează fapte incredibile, cum ar fi dispariţia unui copil într-o peşteră sau zborul continuu al unei săgeţi trase de alt copil năzdrăvan, Lixandru.

Dumitrescu, ofiţerul, este din ce în ce mai intrigat de poveştile inextricabile ale bătrânului. E primul lector (vor fi mai mulţi) şi cel mai puţin încrezător în mitologia lui Fărâmă. Ofiţerul vrea să ştie ceva precis despre Borza şi este iritat că nu află. Ceva descoperă, totuşi, şi anume că maiorul Borza I. Vasile, colegul său, fusese bătăuş în Tei şi agent al Siguranţei. Confuzia creată de Fărâmă dusese la demascarea impostorului. Nu este singura consecinţă. Fabulaţiile învăţătorului încep să intereseze şi pe un oarecare Economu din ierarhia superioară a aparatului, pasionează chiar un ministru, Anca Vogel. Aceştia sunt foarte sensibili la o parte a povestirii lui Fărâmă, aceea despre uriaşa Oana. Interesul se dovedeşte a nu fi pur literar. Economu urmăreşte rămăşiţele tezaurului polonez, păstrate din vremea războiului şi ascunse de el în pivniţa unei case de pe strada Mântuleasa. Surprins, înaltul funcţionar se sinucide, iar Anca Vogel care pare a fi implicată în această obscură (şi cam romantică) afacere este destituită. Alti anchetatori (alţi lectori, în fond) vin să dezlege din scenariul fabulos al lui Fărâmă implicaţii politice din ce în ce mai acute. Fărâmă scrie scrie la infinit, se repetă, încurcă

lucrurile, evadează din cronologie, voind să atingă mereu acel îndepărtat punct ce stă la originea tuturor întâmplărilor. Care este el? Intrăm, cu această întrebare, t>e alt traseu al faptelor, în alt univers şi în alt timp. însă până să ajungem acolo, să spunem ceva despre acest prim nivel al naraţiunii. E limpede că adâncimea cărţii nu trebuie căutată aici. Mir cea Eliade n-a cunoscut direct realitatea politică din deceniul al Vl-lea şi unele din aspectele pe care el le descrie (mecanismele anchetei, dialogul dintre Fărîmă şi Economu, Fărâmă şi Anca Vogel) pot părea neconcludente, chiar artificiale, cititorului român, obişnuit cu altă imagine a epocii, însă noi înţelegem că prozatorul a avut nevoie de acest scenariu pentru a putea vorbi de cealaltă parte, misterioasă, fabuloasă, a istoriei. Aici dăm peste o veritabilă naraţiune de o mare originalitate.

Pentru a fi înţeleasă, naraţiunea trebuie reconstituită din povestirile fragmentare, rupte, contradictorii ale naratorului (Fărâmă), un martor infidel şi dezordonat al întâmplărilor. El creează o lume pe măsură ce o povesteşte: mereu „pe ocolite", pornind „de departe", trecând de la o fabulă la alta, cu sentimentul că n-a început şi n-a ajuns unde trebuia.

Este, întâi, o dificultate interioară a naratorului (o amnezie rebelă), este, apoi, impacienţa ascultătorilor (lectorilor) lui care vor să aducă la ordine pe această neobosită Şeherezadă. Ea rosteşte nişte nume (lozi, Lixandru, Darvari, Oana, Abdul, Doftorul, Pădurarul, Selim) însoţite de întâmplări greu de acceptat. lozi, fiul rabinului din cartier, a descoperit o peşteră acoperită cu apă în pivniţa unei case şi-şi duce prietenii să le-o arate: *peştera* e ca „o lumină mare de tot", „o peşteră de diamant". Credinţa lui lozi este că prin peşteră se poate trece pe tărâmul celălalt, într-o zi se aruncă în apa din pivniţă şi dispare.

Lixandru, un fel de poet, trage cu arcul, şi săgeata nu se mai întoarce pe pământ. Un băiat de tătar, Abdul, trece din vilă în vilă şi extermină muştele. El pronunţă un descântec în limba lui şi muştele se fac ghem şi intră în traistă. Abdul învaţă pe unii dintre copiii de pe Mântuleasa să recunoască *semnele* ce indică locurile vrăjite. Copiii bat maidanele oraşului în căutarea de pivniţe părăsite. Un iluzionist, numit Doftorul, face demonstraţii extraordinare. El schimbă după voie înfăţişarea oamenilor şi a lucrurilor în baza unei tehnici pe care a învăţat-o. Care este numele lui adevărat nu se ştie. Doftorul are darul de a opera asemenea schimbări şi el însuşi trăieşte sub o identitate de împrumut.

Asta dă o sugestie despre ideea de *spectacol* despre care va vorbi, pe larg, Eliade în *Nouăsprezece trandafiri.*

Naraţiunile progresive, evaziunile lui Fărâmă încep să se concentreze asupra unui personaj mitologic: Oana, femeie voinică, înaltă de 2,42 m, „spătoasă şi frumoasă ca o statuie". Oana este fiica lui Panică Tunsu, cârciumar în Obor, şi la 13 ani sare de-a dreptul în spatele cailor nărăvaşi. Se ia la trântă cu bărbaţii cei mai puternici şi-i ridiculizează. Geambaşii o iau la iarmarocuri ca să încalece caii recalcitranţi, împrietenită cu Lixandru, Darvari şi ceilalţi adolescenţi de pe Mântuleasa, Oana îi duce în pădurea Pasărea şi acolo se petrec întâmplări magice. Uriaşa iese la mijlocul nopţii dintr-un luminiş, se dezbracă şi începe să se învârtă în cerc, apoi se opreşte şi strigă cu putere: „Mărită-mă, fa, că mi s-au înfierbântat creierii"... Din buruieni se ridică o femeie bătrână despletită şi cu salbă de aur la gât şi o anunţă că „ce ţi-a fost ursit eu nu pot dezlega". Ursita prevede că Oana trebuie să se ducă la munte, căci acolo o să-i apară bărbatul, năzdrăvan ca şi ea, călare pe doi cai şi cu o năframă roşie la gât!... Când îi vine sorocul, Oana urcă în Carpaţi şi acolo, noaptea, dănţuie şi strigă la lună: „Coană Mare [...]. Găseşte-mi bărbat pe măsură [...]. Dumnezeu m-a uitat"... Un baci mai bătrân o loveşte cu vâna de bou şi şi-o face ibovnică, alţii, mai tineri, îl înlocuiesc, însă uriaşa devine insaţiabilă şi

ciobanii fug. Oana se împreună cu un taur (mitul sexualităţii ciclopice), apoi bărbatul ursit (Cornelius Tarvastru, profesor de limbi romanice la Universitatea din Dorpat) apare şi cuplul de uriaşi pleacă, după un ocol la Bucureşti, spre nord.

Este nucleul mitic central în naraţiune, acela prin care elementele de basm (sau de mitologie greco-latină) pătrund nestingherit în cadrul obişnuit al prozei. Ele nu sunt fără legătură cu ideea fundamentală a supravieţuirii miticului. Oana este, ca şi inginerul Cucoaneş din povestirea *Un om mare* (datată 1945), o sămânţă de uriaş din rasa care a trăit, cândva în timpul întâmplărilor biblice. Anormalitatea ei este semnul unei biologii sacre. Acest fapt este înţeles bine de nişte femei simple (soţiile ciobanilor) care, ameninţate de frenezia sexuală a Oanei, vin să-şi apere bărbaţii: „Că tu nu eşti ca noi, femei nevoiaşe, făpturi de-ale lui Dumnezeu, ci eşti sămânţă de uriaş. Pasămite, tu te tragi din uriaşii Jidovi, ăi de 1-au schingiuit pe Domnul nostru Isus Cristos, că doar ăia erau atât de mari şi de puternici de l-au putut schingiui chiar pe el, Fiul lui Dumnezeu"...

însă faptele acestea neobişnuite n-ar căpăta întreaga lor semnificaţie, dacă ele n-ar aparţine unei ordini oculte, dacă, în fine, prozatorul n-ar da sugestia unei forţe magice care acţionează în univers. Oanei i se întâmplă ceea ce i se întâmplă ca să se înfăptuiască blestemul unui turc, Selim. E *povestea lungă* la care vrea să ajungă Fărâmă fără să reuşească, pentru că lectorii lui grăbiţi îl readuc mereu la startul ultim al faptelor. Fărâmă scapă, totuşi, spre acel trecut întemeietor şi revelează povestirea pădurarului şi a prietenului său Selim. Pădurarul este bunicul Oanei şi, ajuns la o sută de ani, se însoară din nou, voind .să, sădească altă tulpină. Pe când era tânăr, înşelase pe prietenul său Selim şi acesta îl blestemase să se întâmple un lucru monstruos printre urmaşii lui. Oana, n-ar fi, dar, decât fructul acestui teribil blestem. Un blestem care dezleagă, totuşi, un alt blestem (de ordin biologic), o vrajă care eliberează funcţiile urieşeşti existente în om.

Dar să ne întoarcem la fabulaţiile lui Zaharia Fărâmă, în jurul Oanei el ţese o plasă (o plasă ruptă, deşirată) de alte povestiri, care împing naraţiunea centrală spre anul 1700. „Cum să vă povestesc urmarea fără să mă întorc înapoi?" spune el, exasperat, anchetatorilor.

întoarcere înseamnă aici originea întâmplărilor, starea în care oameni ca Iorgu Calomfirescu, Arghira, Zamfira cunoşteau fapte miraculoase.

Efortul lui Fărâmă este de a stabili o legătură cu această lume care nu mai trăieşte decât în memoria lui imperfectă. Efort denaturat mereu de prolixitatea naratorului şi de impacienţa ascultătorilor. Personajele capătă greu, ca şi istoriile lor, o determinare precisă în această continuă fugă narativă. Prozatorul le schimbă, deliberat, identitatea. Aproape toate personajele poartă nume schimbate şi toate au o *taină,* o poveste lungă şi complicată... Cel care stă în centrul acestei mici lumi de tineri obsedaţi de semnele ascunse în pivniţele caselor bucureştene e Lixandru. Lixandru, cititor de poezie spaniolă şi el însuşi un fel de poet (amănuntul are oarecare importanţă pentru că, se va vedea mai târziu, *artistul* este investit cu puteri iniţiatice în proza lui Eliade!), Lixandru, deci, caută să dezlege tainele de sub pământ. Nu e singurul (Darvari, Dragomir Calomfirescu, Borza, Leana, Marina au aceeaşi pasiune), însă Lixandru este cel care- cunoaşte cele mai multe *semne.* Ce fel de semne? „Vedeţi [...] că asta nu v-o pot spune. Pentru că, ca să înţelegeţi semnele, trebuie să le cunoaşteţi"... Şi mai departe: „Dacă aţi şti ce ştiu eu, domnule director, n-aţi mai râde, îmi spunea. Eu am aflat multe, tot

iscodindu-l pe Dragomir, şi simt că semnele sunt pe aici, undeva pe aici, între Bulevard, Popa Soare şi Calea Moşilor - şi întindea braţul şi-l rotea de mai multe ori. Dacă aş avea un miliard, aş cumpăra toate casele astea şi le-aş dărâma, îmi spuse el odată. V-aţi cruci şi

dumneavoastră, şi istoricii şi arheologii, de tot ce-aş găsi eu pe aici, pe sub pământ, pe sub pietrele şi casele astea..."

Lixandru, Darvari, Borza caută ceva, *un loc de trecere dincolo:*

peştera în care a dispărut Iozi, fiul rabinului de pe Calea Moşilor.

„Dacă aş şti unde a dispărut săgeata şi unde se află Iozi, *aş şti tot!"* spune el. Când Oana povesteşte în noaptea dinaintea nunţii, un vis despre o peşteră ascunsă sub pământ, cu pereţi bătuţi cu pietre scumpe şi luminaţi de lumânări, Lixandru exclamă: „Asta-i peştera pe sub apă, pe care am văzut-o şi eu, demult, şi acolo trăieşte şi acum Iozi"...

Lixandru îşi schimbă des fizionomia, bănuiala lui Dumitrescu şi a celorlalţi anchetatori este că Lixandru trăieşte şi acum sub un nume de împrumut. Nu se ştie însă pentru ce persoana acestui cunoscător de locuri vrăjite preocupă pe anchetatorii lui Fărâmă. Un altul, Darvari, căutător şi el de semne, a dispărut în 1930 în *Insula Şerpilor,* însă anchetatorii, iarăşi, se îndoiesc de această moarte. O sculptoriţă, Marina, (care îşi spune Zamfira) are o poveste mai lungă de 200 de ani şi, reconstituind-o, vedem că „patima tainelor de sub pământ" este veche pe locurile bucureştene. Un boier, Iorgu Calomfir, bărbatul prea frumoasei Arghira, s-a ascuns sub pământ ca să găsească un cristal cu puteri miraculoase pentru a reda vederea soţiei sale, mioapă. A făcut un laborator în pivniţă şi s-a închis acolo până ce într-o zi, înspăimântat de apa care ţâşneşte din pământ, iese afară. Miturile se amestecă în naraţiune: Iorgu Calomfir caută cristalul necesar frumoasei Arghira (caută lumina, adevărul, înţelepciunea), caută în acelaşi timp - stimulat de vechea credinţă populară despre Pastele Blajinilor - locul de trecere spre alt tărâm. El vrea, cu alte cuvinte, să coboare în lumea Blajinilor, vrea să afle *tâlcul* care să-i permită *trecerea* şi, după trei tentative eşuate, renunţă şi pleacă în străinătate. Frumoasa Arghira îşi recapătă vederea altfel, printr-un miracol: într-o zi apare o tânără ţărancă, Zamfira, care-o îndeamnă să se spele cu apa adusă de ea şi, spălându-se, Arghira începe să vadă...

Arghirei îi place *teatrul* şi şi-a amenajat o sală de spectacole în casă... Marina, sculptoriţă, cunoaşte aceste istorii, şi pentru a marca simpatia pentru Zamfira de demult, dătătoare de vedere, îşi ia numele de Zamfira. Numele şi misiunea sacră de a-i învăţa pe oameni cum *să vadă:* „Pentru că - gândeşte ea - oamenii nu mai ştiu să vadă, să privească în jurul lor, şi toate relele şi păcatele de acolo se trag, că, în zilele noastre, oamenii sunt aproape orbi. Iar ca să-i vindece nu e alt mijloc decât să-i înveţe să privească operele de artă, şi în primul rând sculpturile. De aceea avea ea mare slăbiciune pentru Oana, şi venea mereu la cârciuma lui Tunsu, s-o deseneze, şi umplea albume întregi cu schiţe. Spunea că singură Oana e vrednică să servească de model pentru o zeiţă". Despre Marina şi salvarea oamenilor prin artă (spectacol) va veni din nou vorba în naraţiunile ulterioare. Multe din enigmele de acolo se lămuresc în acesta nuvelă. Există nu numai o circulaţie a miturilor, dar şi o circulaţie a tipurilor în naraţiunile lui Eliade. în *Pe strada Mântuleasa* apare, de pildă, şi cântăreaţa de cârciumă, Leana, care ascunde, ca toate personajele eliadeşti, o taină (o poveste). Ea ştie *semnele* şi asta se vede după „un anumit cântec".

Cântecul va fi dezvăluit de-abia în naraţiunea *în curte la Dionis.*

Cântecul şi identitatea, căci Leana nu este numele ei adevărat. „Numele meu e altul", mărturiseşte ea, ceea ce vrea să spună că istoria şi mesajul ei sunt ascunse.

în nuvela *Pe strada Mântuleasa,* sunt, în fond, mai multe mituri.

Unul este acela al coborârii în infern, altul este acela al *schimbării,* înnoirii identităţii. Marina apare când tânără, când bătrână. Darvari, iubitul ei, nu ştie ce să mai creadă, femeia are o putere extraordinară de a trece dintr-o vârstă în alta. Tema *întineririi* biologice va fi

dezvoltată *m Leş trois grâces* şi *Tinereţe fără de tinereţe.* Sugestia schimbării se leagă, aici mai mult de ideea de spectacol, în fine, tot aici aflăm şi sugestia camuflării miticului pe care Eliade o va dezvolta, într-o proză mai savantă, în *în curte la Dionis.* Lixandru şi-a ascuns identitatea, a devenit irecognoscibil, altii şi-au schimbat numele. Marina ascunde secretul unei existenţe magice (variaţia *vârstelor* ei), iar Fărâmă e ultimul martor al acestei lumi. Este martorul şi *creatorul* ei. „De ce - îl întrebă Anca Vogel - inventezi dumneata lumea asta pe măsură ce-o povesteşti? O faci numai de frică, sperând că aşa ai putea scăpa mai uşor? Dar atunci nu înţeleg *de ce ţi-e frică* nu înţeleg primejdia de care vrei *să scapi... "*

Neobişnuitul dar de a inventa face din Fărâmă o victimă perpetuă.

El devine prizonierul lumii pe care a născocit-o din frică sau din plăcere, întrebarea Ancăi Vogel este, în esenţă, justă. *De ce, vrea să*

scape Fărâmă, de ce şi de cine *îi este frică* bătrânului învăţător?

Sfârşitul naraţiunii îl arată devenit deja ţinta altei anchete. Abia scăpat de Dumitrescu, Economu, Anca Vogel şi de vechii anchetatori, el este luat în primire de alţii, care se prezintă ca foştii lui elevi: Borza I.

Vasile şi Lixandru... Lovitură de teatru! Cine sunt aceştia? O falsă identitate sau, cu adevărat, irecognoscibilul Lixandru pe care îl caută politia există cu adevărat? Naraţiunea rămâne deschisă. Faptul că, la solicitările celor care se dau drept foştii lui elevi, Fărâmă nu răspunde nu reprezintă un indiciu că experienţa lui se încheie. Sunt alte semne ce se repetă, îngrijorător, pentru el; căldura, întâlnirea de la *două şi un sfert,* graba lui de a nu întârzia... Fiind singurul care ştie „o sumă de lucruri" - cum zice unul dintre urmăritorii lui - Fărâmă este menit unei eterne urmăriri. A devenit *un vânat* care trebuie să-şi vrăjească vânătorii şi, pe cât vraja creşte, pe atât posibilităţile lui de salvare se micşorează. Trecerea prin proba labirintică nu 1-a salvat. Iese, dimpotrivă, de două ori culpabilizat, căci, stând de vorbă cu Economu şi Anca Vogel, Fărâmă a devenit şi mai suspect. El şi-a asumat, astfel, secretele a două mitologii, a intrat - fără voia lui - în posesia celui de-al doilea cod al naraţiunii. „Ştie o sumă de lucruri"! - asta sună ca o condamnare pe viaţă. Pe Şeherezada modernă o aşteaptă nopţi grele.

Şahul se schimbă, Şeherezada trebuie să inventeze la infinit povestiri care o vor înfunda şi mai mult...

*

Pe strada Mântuleasa poate fi citită şi ca *o fabulă a fabulei,* ca o lungă metaforă despre naşterea naraţiunii. Există, întâi, un număr mare de simboluri, imagini ce sugerează dificultatea de a scrie. Fărâmă fabulează uşor, dar scrie greu. „Are un scris greu de citit", se plânge anchetatorul Dumitrescu. Asta vrea să spună cel putin două lucruri: 1) „greu de citit", adică greu de înţeles, de pătruns, dificultatea privirii îngust raţionale de a trece de pragurile ce duc *dincolo,* în lumea pe care o construieşte bătrânul învăţător; 2) „greu de citit" poate să însemne şi dificultatea naraţiunii mitice de a se constitui. „Cum să povestesc urmarea fără să mă întorc înapoi" - se plânge Fărmă, iar când este lăsat să scrie are dificultăţi de alt ordin; uită ce a scris, relatează de mai multe ori aceleaşi întâmplări. („Şi pentru că nu reuşea întotdeauna să-şi amintească, o scria din nou".) Mi se pare a descoperi aici câteva sugestii privitoare la *scriitura* mitică şi la lectura ei. Să rămânem la primul aspect. Fărâmă scrie acum „cu mare grijă", „pe îndelete" (idealul literaturii clasice, modelul scriiturii vechi), reciteşte „concentrat" ceea ce scrie, dar, fără voia lui, repetiţiile, confuziile pătrund în text. Faptele sunt văzute din perspective diferite, *variantele* date de memorie mişcă desenul, întunecă fotografia. Dumitrescu este enervat de aceste deturnări ale textului şi, înţelegem uşor că ceea ce îl enervează e tocmai *fuga* scrisului spre imprecizia mitică.

Fărâmă pare sincer îngrijorat că nu este înţeles cum trebuie şi sancţionează fără ezitare tipul său (iniţiatic, mitic) *de scriere:* „unele amănunte par că ar contrazice întregul"... Promite să fie limpede, dar nu reuşeşte. Confuziile, coincidenţele stranii, contradicţiile dintre amănunte şi ceea ce este esenţial vor continua să se manifeste în scrisul lui concentrat, compus „cu mare grijă", „pe îndelete"... Naraţiunea mitică se constituie, vasăzică, fără voia naratorului. Evaziunea din codul iniţiatic al povestirii nu-i posibilă. El vrea să spună ceva, să dezvăluie existenţa unei lumi vechi, dar memoria îl trădează. Pe măsură ce dezvăluie ceva, se ascunde, se obnubilează. Naraţiunea mitică trăieşte în (şi prin) acest proces de succesive hierofanii şi ocultări.[7] Acest mecanism este înţeles exact de cea de a treia serie de *lectori* (anchetatori), aceia care apar după dispariţia lui Economu şi a Ancăi Vogel (lectorii, curios, cei mai favorabili ai lui Fărâmă, cei care se lasă cel mai mult seduşi de latura mitică a naraţiunii!). Noii lectori au pierdut apetitul mitic. Ei au prins mecanismul ascuns al confesiunii lui Fărâmă, au prins cifrul naraţiunii şi, în baza lui, supun totul interpretării raţionale:

„ — ... vedeţi, începu el să audă deodată, lucrurile se limpezesc, se lămuresc unele pe altele, alcătuiesc împreună o configuraţie şi-şi dezvăluiesc sensul numai dacă plecăm de la această ipoteză; pe de o parte, voiaţi să ascundeţi ceva, să păstraţi un secret, iar pe de altă parte, memoria dumneavoastră, ca orice memorie, vă trădează, adică nu reţine amănunte esenţiale şi păstrează cu o precizie aproape fotografică episoade periferice".

Este, negreşit, o *primă lectură* coerentă, realistă a naraţiunii. O

<notă>

[7] „Când o latură a *sacrului* se manifestă (hierofanie), ceva *se ocultează,* în acelaşi timp, devine criptic. Aceasta este adevărata dialectică a sacrului; prin simplul fapt de a se arăta, sacrul se ascunde" *(Fragments d'unjoumal,* pag. 506).

</notă> primă demascare a mitologiei create de Fărâmă: o golire a povestirii de conotaţiile ei mitice, iniţiatice... Am impresia că prin astfel de detalii Eliade dă, în *Pe strada Mântuleasa,* şi o retorică interioară a lecturii.

El sugerează, aşadar, nu numai naşterea (scrierea) unei naraţiuni mitice, dar şi posibilităţile ei de lectură. Căci ce sunt, în fond, aceşti anchetatori seduşi, exasperaţi, iarăşi seduşi, de născocirile lui Zaharia Fărâmă? Ce altceva decât nişte *lectori* care încearcă să citească un cod (un limbaj) prin alt cod? Dumitrescu şi noii anchetatori sunt, în această privinţă, cei mai intransigenţi. Ei suspectează tot timpul pe Fărâmă că vrea *să scape, să ascundă ceva, să fugă* de adevăr. Ei vor, cum s-ar zice, pielea prefăcutei Şeherezada, cât mai repede, vor să intre în posesia cifrului („să găsim cifrul prin care pot fi identificate acţiunile..."). Şi, lucru curios, îl află, povestirile lui Fărâmă se lasă citite în acest fel. Visele Oanei despre coborârea în peştera tapetată cu diamante sunt traduse fără ezitare ca făcând aluzie la comoara poloneză ascunsă de Economu etc...

Anca Vogel şi Economu formează, repet, altă categorie de lectori.

Ei sunt pasionaţi de întâmplările Oanei, seduşi de sexualitatea ei teribilă, de morfologia mitică a străzii Mântuleasa: „Căci nu bănuieşti ce surpriză îţi pregătisem pentru noaptea asta. Nici cu gândul nu gândeşti! adăugă izbutind din nou să zâmbească. Ne aşteaptă afară o limuzină, şi plănuisem să ne plimbăm, după ora trei, când, după spusa dumitale, coboară Dumnezeu pe pământ, să ne plimbăm amândoi pe strada Mântuleasa. Ca să-mi arăţi şi mie şcoala dumitale şi cârciuma şi casele cu pivniţe adânci..." Este aceasta o *lectură* sinceră? Crede, cu adevărat, Anca Vogel în lumea inventată de Fărâmă? întrebare fără răspuns.

Anchetatorii *(lectorii realişti, spionii* textului) cred că Anca Vogel şi Economu caută ceva precis (comoara poloneză) în fabulaţiile învăţătorului. Şahul, cu alte vorbe, n-ar fi inocent, hu-i un ascultător dezinteresat. Interesat sau nu, *şahul* din povestirea lui Eliade nu-şi reprimă totuşi plăcerea de a asculta întâmplările fabuloase... Există, în orice caz, o forţă de seducţie a naraţiunii şi ea se manifestă într-un singur sens; de la scenariul mitic spre scenariul politic, dinspre codul (limbajul) iniţiatic spre codul (limbajul) profan.

Multe din detaliile naraţiunii pot fi citite ca metafore textuale. Mai exact ar fi: şi ca metafore textuale. Iată una dintre ele: „îi conduseră prin câteva coridoare lungi, apoi îi urcară într-un ascensor spaţios şi murdar, în care se transportau materiale la ultimul etaj, încă în lucru.

Fărâmă nu-şi dădu seama la al câtelea etaj s-au oprit. Au ieşit pe uşa din partea opusă şi au pornit pe un coridor întunecat, cu câteva becuri slabe atârnând din loc în loc de tavan. Au coborât apoi câteva scări şi au pătruns într-un alt coridor, care parcă n-ar fi făcut parte din aceeaşi clădire; avea ferestre mari şi curte şi parchet nou şi lucios, iar pereţii erau proaspăt vopsiţi în alb. în faţa uneia din numeroasele uşi, unul din agenţi îi făcu semn să se oprească şi intră singur. Reveni după câtva timp, însoţit de un funcţionar încovoiat din umeri, purtând un teanc de dosare sub braţ. Apoi au pornit din nou, ocolind tot coridorul, care parcă trasa un lung semicerc, apoi s-au oprit în faţa unui alt ascensor, şi au coborât. Fărâmă ar fi voit să numere etajele, dar, aşa cum se afla încadrat între doi agenţi şi în spatele funcţionarului cu dosare, nu-şi putea da seama de nimic." Aşadar, coridoare întunecate, scări, etaje, ascensor, din nou etaje, coridoare... în altă parte, citim: „porneau amândoi, parcă niciodată pe acelaşi drum, căci treceau necontenit prin alte coridoare, coborau şi urcau scări, traversau săli mari, întunecate sau prea puternic luminate...". Imaginile pot fi citite în mai multe feluri: o sugestie, întâi, a labirintului în care a pătruns Fârîmă, o serie de *probe* prin care trebuie să treacă. O metaforă în acelaşi timp, a naraţiunii mitice şi a dificultăţii de a o scrie. Toate aceste coridoare, săli (ba întunecate, ba luminoase), etaje, coborâri şi urcări pot da o ideee despre straturile textului şi ambiguitatea mesajului său.

Pe strada Mântuleasa este o scriere complexă, cu mai multe nivele epice, o capodoperă de limbaj aluziv.

Leş trois Grâces (1977), dezvoltă mitul Persephonei într-o intrigă aproape poliţienească. Mitul se "lămureşte târziu, printr-un efort de imaginaţie. Naraţiunea sileşte întâi spiritul să se confrunte cu mai multe întâmplări oprite la jumătate, reluate, iarăşi întrerupte, deplasate dintr-un prezent verosimil (niciodată precis, necontroversabil) într-un trecut ipotetic etc. Trei personaje (botanistul Filip Zalomit, care este şi poet, doctorul Nicoleanu şi inginerul Hagi Pavel) discută despre un al patrulea, doctorul Aurelian Tătaru, mort în împrejurări obscure.

Moartea se întâmplase la Poiana Dornei, loc retras de lume, lângă o cabană singuratică, în ziua de Sânziene (timp cu valoare magică). Cei

trei avansează mai multe ipoteze în legătură cu dispariţia prietenului lor, doctorul, răsucind la infinit o vorbă pe care acesta ar fi spus-o înainte de a muri: „les trois grâces"... Cel care cunoaşte adevărul este Emanoil Albini, anchetator dibaci. Personajul reapare şi în alte naraţiuni. El reprezintă spiritul realităţii profane, în timp ce ceilalţi, trădaţi de memorie, suferind (ca majoritatea personajelor lui Eliade) de amnezie, participă la altă realitate, mitică. Ea iese la iveală atunci când biografia personajului central (dr.Tătaru) se dezvăluie. La reconstituirea ei participă, în afara colonelului Albini, un călugăr, Calinic, şi o fostă pacientă, Frusinel Mincu. Calinic, teolog învăţat, fusese vizitat de doctorul Tătaru şi consultat asupra implicaţiilor biologice şi medicale ale păcatului originar. Ideea doctorului este că omul a cunoscut secretul

regenerării dar că, ulterior, s-a petrecut o *mutaţie* tragică în istoria lui biografică. Mutaţia a avut loc, probabil, după izgonirea omului din Paradis. Pedeapsa de care vorbeşte cartea *Genezei* nu este în realitate decât amnezia. Omul a fost pedepsit să uite că posedă o funcţie capitală: auto-regenerarea celulelor... Doctorul caută în cărţile sacre urmele acestei funcţiuni vechi şi crede că şansa de a le descoperi i-o oferă bolile. Proliferarea celulelor n-ar reprezenta decât impulsul corpului de a se autoregenera.

Mircea Eliade, apropie, printr-o abilă ipoteză, ştiinţa de magie. Un eminent cercetător caută dovezi în *Biblie* şi răstoarnă părerile curente ale ştiinţei susţinând că boala este simptomul unei regenerări mitice. El pregăteşte, în consecinţă, un ser şi încearcă să-l experimenteze pe trei bolnave numite, din cauza numelor lor (Italia, Aglae şi Eufrosina), „les trois grâces"... La ele se referise, aşadar, doctorul în ultimele lui cuvinte... însă în ce scop? Ca să putem răspunde trebuie să prezentăm al doilea martor: Frusinel (Eufrosina) Mincu, numită înainte F-usinel Chiperii... Primul martor al secretului doctorului Tătaru, călugărul Calinic, murise în condiţii misterioase, după ce dezvăluise o parte din ceea ce ştia. Trebuie spus că este vorba de o tehnică în naraţiunea lui Mircea Eliade; personajele nu spun niciodată totul, revelaţia este fragmentară şi nesigură (personajele se îndoiesc ele însele asupra autenticităţii faptelor). Versiunea dată de Frusinel Mincu asupra morţii doctorului Tătaru pare a fi cea mai verosimilă. Prin ea trecem, de altfel, de la realitate la mit, în stilul pe care îl cunoaştem din naraţiunile anterioare. Femeia fusese grav bolnavă de cancer şi, abandonată de ştiinţa medicilor, doctorul Tătaru îi propusese tratamentul lui. Alte

. 340

două bolnave acceptaseră şi, dintre toate, numai Frusinel mai poate fi văzută. Una murise într-un accident de maşină, alta dispăruse în America. Frusinel, mărturiseşte botanistul poet Zalomit, pe care îl vizitează, în urma tratamentului aplicat de doctorul Tătaru, suferise o mutaţie biologică miraculoasă. Redevenise tânără. Dar numai jumătate din an, în rest, revine la condiţia ei biologică normală. Şase luni, aşadar, este tânără, cu simţurile agitate într-o veşnică stare de euforie erotică, iar alte şase luni reintră în trupul stins al unei bătrâne de 70 de ani. Asta se explică prin faptul că doctorul Tătaru fusese împiedicat să ducă tratamentul până la capăt din cauza unor colegi răi şi proşti. De atunci, doctorul refuzase s-o mai vadă, şi, când într-o zi o întâlneşte goală şi concupiscentă, în pădurea de la Poiana Dornei se retrage înspăimântat şi cade (accident, moarte voluntară) într-o prăpastie.

Secretul regenerării a dispărut o dată cu moartea doctorului Tătaru.

Emanoil Albini vrea să-l afle şi ţine în acest scop sub observaţie pe botanistul Zalomit, singurul care are contact cu nestatornica Persephona (Frusinel).

Acesta este scenariul epic şi trebuie să fie reconstituit, pentru că în afara lui faptele n-au nici un înţeles. Cunoscându-1, putem interpreta mai liber elementele naraţiunii. Să reţinem, întâi, câteva *semne* exterioare. Recurenţa, de pildă, a cifrei *trei; trei:* graţii, *trei* volume despre flora carpatină pregătite de Zalomit. Albini dă întâlnire aceluiaşi Zalomit peste *trei zile,* la o nuntă în familie; martorii, culpabilizaţi de moartea doctorului Tătaru, sunt în număr de *trei* etc. Accidentul se petrece, repet, în ziua de Sânziene, iar personajul care comentează faptele (Filip Zalomit) este, s-a văzut, botanist şi poet. Faptul are o anumită semnificaţie deoarece Poetul duce mai departe cunoaşterea şi propune o soluţie de existenţă, o soluţie de salvare: prin imaginaţie (spectacol). Zalomit trăieşte, el însuşi, drama doctorului Tătaru. Se ocupă de morfologia plantelor, şi universitatea la care lucrează îiîncredinţează, ca temă de studiu, cercetarea contribuţiilor botanice ale lui Goethe. O ştiinţă, deci, practicată de un poet, despre o contribuţie ce aparţine altui poet. Vreau să spun că *miticul* se insinuează în toate elementele

naraţiunii şi că propoziţiile cele mai banale pot fi întoarse spre simbol. Când un personaj vorbeşte despre *memorie* („această înaltă şi permanentă trădare") şi *amnezie,* spiritul nostru, avertizat, începe să se gândească la pedeapsa biblică şi la mitul tinereţii fără bătrâneţe ş.a.m.d. Tema povestirii ar putea fi memoria care, prin

trădările ei, împiedică legătura cu realitatea mitică. Există marea amnezie, o amnezie moştenită, semnul infracţiunii originare a omului, şi mica amnezie, aceea a individului. Cea dintâi îl împiedică pe om să-şi regăsească ritmul regenerării permanente, cea de a doua stă în calea individului care vrea să înţeleagă unitatea şi istoria existenţei sale.

Din această perspectivă, banala frază a lui Zalomit capătă valoare profetică: „îmi pare rău, îmi pare foarte rău, dar nu-mi mai aduc aminte..." Tragedia omului a început, aşadar, cu o criză de amnezie.

Citind asfel naraţiunea, dăm la tot pasul peste *epifanii, simboluri,* însă pierdem din vedere mitul pe care îl propune în subtext. Frusinel este o Persephona pregătită în laborator. Semn al timpurilor moderne, produs, în acelaşi timp, al conjugării ştiinţei cu teologia. Fantezistă, în esenţă, teoria doctorului Aurelian Tătaru are o anumită coerenţă interioară. Ipostaza unei mutaţii biologice poate fi acceptată ca premisă pentru o demonstraţie epică. Mircea Eliade o speculează în sensul teoriilor sale despre condiţia omului desacralizat. Frusinel Mincu a recuperat o parte din ceea ce omul mitic (omul întâmplărilor sacre) a pierdut. Ca fiica lui Zeus şi Demeter, ea trăieşte în două tărâmuri diferite şi trecerea de la o formă de existenţă la alta implică o veritabilă tragedie. Trăind într-o lume normal profană ea trebuie să ascundă mitul pe care îl poartă. Se deghizează ca Cenuşăreasă (alt mit) şi fuge de frică şi de ruşine din mediul ei normal de viaţă, („am început atunci să mă ascund, să-mi ascund tinereţea, vreau să spun"...). In limbajul mitologului, aceasta vrea să spună că personajul camuflează misterul atunci când misterul se revelează. Pe de altă parte, Frusinel este urmărită de Albini, ceea ce vrea să spună: misterul este nevoit din nou să se ascundă pentru a nu cădea în mâna raţiunii profane. Persephona modernă trăieşte într-o continuă stare de hărţuială.

Ideea regenerării biologice a omului şi a existenţei lui postistorice (temă, în fond a literaturii S.F.) este reluată de Mircea Eliade în naraţiunea *Tinereţe ftră de tinereţe* (1978). Câteva sugestii ale motivului există în nuvelele anterioare: *Vârstele* variate ale Marinei *(Pe strada Mântuleasa),* dubla existenţă a personajului Frusinel *(Les trois graces).* Titlul naraţiunii de acum *(Tinereţe fără de tinereţe)* duce cu gândul la un cunoscut basm românesc despre mitul juvenilităţii eterne.

Eliade tratează la modul său, adică la modul echivoc realist, tema întineririi omului. *Realist,* pentru că acţiunea este ţinută într-un plan controlabil al faptelor, *echivoc* totuşi, pentru că de la un punct scenariul realistic intră într-o suită de întâmplări, de coincidenţe paradoxale care îndepărtează faptele de stricta cauzalitate. Naraţiunea stă, astfel, între stilul *science-fiction* şi proza mitică propriu-zisă. Nu lipseşte o intrigă poliţienească în această înlănţuire de fapte senzaţionale. Iată scenariul realistic: un bătrân, despre care aflăm mai târziu că este profesor de limba latină şi italiană şi se cheamă Dominic Matei, este trăsnit în noaptea de înviere, în Bucureşti, pe o vreme curioasă. Cu toată epiderma arsă, el ar trebui să moară prin asfixiere.

Medicii constată însă că trăieşte şi, după oarecare timp, profesorul începe să întinerească. Fenomenul produce emoţie în lumea medicală.

De el se ocupă medicul Roman Stănciulescu şi un profesor francez reputat, Gilbert Bernard. Cazul interesează şi Gestapoul (întâmplarea se petrece în 1938), căci un medic din anturajul lui Goebbels, dr.

Rudolf, susţine teoria că electrocutarea printr-un curent ce trece de un milion de volţi poate produce o mutaţie a speciei până la completa ei regenerare. Dominic Matei pare a confirma această ipoteză. Complet epuizat biologic, amnezic, profesorul din Piatra Neamţ venise la Bucureşti să se sinucidă. Trăsnetul a făcut însă din el un tânăr de treizeci de ani cu o hipermnezie extraordinară. E suficient să deschidă o gramatică străină, să parcurgă câteva pagini pentru a-şi da seama că ştie deja limba despre care este vorba. Procesul continuă şi în vis.

favaţă limbi străine în timpul somnului. E de ajuns apoi, să se gândească la ceva (la un trandafir, de pildă), pentru ca noţiunea să se întrupeze, noţiunea de trandafir, de exemplu, să ia forma unui trandafir real. Are şi darul de *a vedea* în vis, de a prevedea, anticipând astfel, evenimentele. Pentru a-l scăpa de Gestapou, care vrea să-l răpească, autorităţile române înscenează un accident, şi Dominic Matei, ajuns acum celebru în toată lumea, este declarat mort. Sub o nouă identitate, profesorul este în realitate expediat în Elveţia şi pus să relateze, într-un jurnal, toate experienţele lui.

Dominic Matei este un mutant, el anticipează condiţia pe care o va atinge omul după o evoluţie de câteva zeci de mii de ani. Umanitatea va avea, atunci, o structură psiho-mentală capabilă să recupereze, printr-un simplu act de concentrare, tot ceea ce au gândit şi produs

oamenii de pretutindeni şi din toate timpurile. Dominic reprezintă, aşadar, *umanitatea post-istorică.* Prozatorul împinge, în acest chip, personajul său pe terenul literaturii S.F. însă, spre a întoarce gândul cititorilor de la această comparaţie, pune el însuşi în discuţie ipoteza.

„Ca într-un roman de science-fiction [...]. Dar, spre deosebire de personajele romanelor science-fiction, ţi-ai păstrat libertatea de a accepta sau refuza această nouă condiţie, în clipa când, pentru un motiv sau altul, ai dori să integrezi cealaltă condiţie, eşti liber s-o faci"... Mutantul Dominic Matei are, aşadar, posibilitatea de a reveni la condiţia lui biologică normală. Procesul de rejuvenescenţă nu este ireversibil, între timp, întineritul profesor trece printr-o serie de întâmplări (probe) ce-l pun pe gânduri. Profesorul Bernard, medicul şi sprijinitorul lui, dispare dimpreună cu arhiva cazului său, în condiţii misterioase, pe când traversa oceanul spre America. Moare şi profesorul Stănciulescu, aşa încât omul care întruchipează existenţa post-istorică rămâne, cu noua lui identitate, singur. Este însă descoperit relativ uşor de o tânără californiană, Linda Gray, apoi de un jurnalist, Ted Jones Junior, corespondent la *Time Magazine.* Un oarecare doctor Oliver Brisson, care se dă drept Contele de Saint-Germain, celebrul esoterist, îl anunţă că se apropie apocalipsul (revelarea în serie a doctrinelor secrete ar fi un semn). Se întâmplă, în fine, şi fapte mai importante. O tânără institutoare, Veronica Biihler, este trăsnită în timpul unei furtuni în munţi şi, când este descoperită de Dominic Matei, ea şopteşte: „Shanti, Shanti". Tânăra afirmă că se numeşte Rupini şi este fiica lui Kagabhata din casta indiană Kshatria. Asta vrea să spună că institutoarea suportă, sub influenţa lui Dominic Matei, *o mutaţie* inversă: spre existenţa pro-istorică a omului. Veronica începe să vorbească, deodată, într-o limbă necunoscută (un dialect indian), trece prin crize mediumnice, folosind din ce în ce mai mult limbajele vechi, ugaritice, protoelamite, sumeriene... O întoarcere progresivă spre protolimbajele nearticulate, o regenerare extraordinară a memoriei colective. Se observă însă curând că institutoarea trece printr-un proces de senescenţă galopantă şi, înţelegând originea acestui fenomen, Dominic o îndepărtează. Prezenţa lui împiedică pe Veronica-Rupini să-şi păstreze tinereţea şi frumuseţea.

Naraţiunea aduce şi alte exemple (unele caricaturale) de epifanie a trăsnetelor. Este citat Joyce, care ar fi cunoscut doctrinele esoterice şi în cele 189 pagini din *Finnegan's Wake* ar fi făcut aluzii la estetica şi la concepţiile magice... Se vorbeşte, în fine, despre condiţia omului

după catastrofa nucleară şi de salvarea lui prin electricitate. Textul literar stă în preajma ştiinţelor oculte şi câteva din simbolurile de acolo trec aici.

Mircea Eliade nu abuzează totuşi de ştiinţa lui în acest domeniu. Ceea ce îl interesează este să dea o notă de verosimilitate unui caz profund neverosimil. Câteva coincidenţe, justificări sunt, cu toate acestea, de luat în seamă. Ziarele au publicat nu demult (după apariţia nuvelei lui Eliade, în orice caz) o informaţie despre un spaniol orb şi chel care, în urma unui trăsnet şi-a recăpătat vederea, iar părul i-a reapărut pe cap.

Asta dovedeşte că ipoteza fantastică a lui Eliade nu pluteşte în pură absurditate. Prozatorul leagă apoi de analiza acestei teorii un mit literar şi urmăreşte, cu destulă abilitate, întruparea lui într-o *istorie.* Este, am spus deja, mitul veşnicei tinereţi, mitul regenerării, complicat, aici, cu ideea existenţei omului într-o epocă post-istorică. Dominic Matei, ajuns centenar (suntem în 1968), nu reuşeşte să-şi uite trecutul, cu alte vorbe:

vechea lui identitate. E suficient să privească o fotografie de demult (casa părintească din Piatra Neamţ) pentru ca, întocmai ca eroul din basm, .existenţa lui să se precipite. „Sunt, totuşi un om liber", spune el şi sensul acestei libertăţi nu este prea clar. Liber să se întoarcă la vechea condiţie? Sfârşitul naraţiunii este o nouă lovitură de teatru. Unul din acele finaluri epice care răstoarnă premisele şi repune totul în discuţie. Mircea Eliade şi-a format, în această privinţă, o tehnică foarte ingenioasă de a deschide naraţiunea spre o perspectivă nebănuită după ce ea fusese ordonată într-o direcţie opusă. Finaluri care spulberă iluziile lectorului, finaluri fără soluţii. Sau cu o unică soluţie: aceea care dărâmă pe cele deja construite. După ce urmărim, aşadar, istoria senzaţională a unei mutaţii biologice, prozatorul ne readuce la punctul ; de pornire, strecurând în text îndoiala cea mai mare. Dominic Matei se întoarce la Piatra Neamţ şi, la cafeneaua Select, prietenii lui îl primesc cu bucurie. Credinţa lor e că profesorul a fost internat într-un spital de recuperare după o criză de ateroscleroză. Absenţa fusese relativ scurtă, revederea are loc în 20 decembrie 1938... Vasăzică, totul n-a fost decât un vis, ca în *Sărmanul Dionis.* Al doilea război mondial nici n-a avut loc:

„ — Nici nu îndrăznesc să vă spun în ce an suntem noi, ceilalţi, care trăim în afara visului acesta. Dacă aş face un efort, m-aş trezi.

— Eşti treaz, cucoane Dominic, vorbi doctorul, dar eşti obosit...

Arăţi, de altfel, foarte obosit, adăogă.

— Ei bine! izbucni brusc pierzându-şi răbdarea. Aflati că între 20 decembrie 1938 şi seara de astăzi s-au întâmplat multe. Al doilea război mondial, bunăoară. Aţi auzit de Hiroshima? De Buchenwald?

— Al doilea război mondial? întrebă cineva din rund. Are să vină şi el, repede, repede...

— S-au întâmplat multe de când aţi dispărut şi n-aţi mai dat nici un semn de viaţă, începu Nicodim. S-au făcut descinderi. Vi s-au luat cărţi din bibliotecă...

— Ştiu, ştiu! îl întrerupse ridicând braţul. Eu le-am spus ce cărţi să caute şi să mi le aducă. Dar asta a fost demult...

începu să-l irite faptul că nu se putea trezi, deşi ştia că visează şi voia să se trezească.

— V-am căutat peste tot, auzi o voce cunoscută. Doctorul v-a căutat şi prin spitale...

— Auzisem că ajunseseşi la Bucureşti, spuse Neculache, şi că acolo ai fost confundat cu altcineva.

— Aşa a şi fost, îl întrerupse, aşa a şi fost. Am fost confundat pentru că întinerisem..."

Nici această răsturnare nu lămureşte, totuşi, pe de-a-ntregul simbolurile naraţiunii. Dominic Matei se întoarce la Piatra Neamţ sub înfăţişarea lui veche de om bătrân şi obosit. Dinţii i se clatină în gură (fapt ce i se mai întâmplase o dată, când începuse procesul de

întinerire). Procesul de resenescenţă este rapid şi *vine* să întărească ideea că *mutaţia* fusese fantezia unui amneziac. însă rămân câteva necunoscute care contrazic ipoteza spiritului profan. Dominic Matei ştie, totuşi, de Hiroshima, de bombele cu hidrogen şi de numeroase alte evenimente care s-au întâmplat... în plus, în buzunarul lui se găseşte, a doua zi, când este descoperit îngheţat în faţa casei sale, un paşaport pe numele de Martin Andricourt (numele conspirativ de *mutant),* născut în Honduras, la 18 noiembrie 1939! Cu acest ultim detaliu se termină o naraţiune plină de mari enigme. Prozatorul face în aşa fel încât detaliile epice să împingă spiritul nostru când într-o direcţie, când în alta. Nu este o şaradă, este numai o tehnică narativă care se bazează pe ideea paradoxului temporal, citată deja. Pentru prozator este, în fond, o cale de a prelungi ambiguitatea naraţiunii şi de a-i salva, printr-o indeterminare calculată, simbolurile. Eliade nu optează pentru soluţia realistă (soluţia spiritului profan întruchipat de amicii de la cafeneaua Select), nu evadează nici în proza miraculosului. Faptele rămân într-un spaţiu de probabilitate, care îngăduie mai multe ipoteze. Ce a avut de sugerat prozatorul a sugerat: ideea regenerării biologice, mitul tinereţii, condiţia de existenţă a omului post-istoric, dialectica miticului şi a profanului, ambivalenţa oricărui eveniment, existenţa individului ca o suită de probe iniţiatice... Sunt temele literaturii lui (îndeosebi ale prozei post-belice), acelea care regenerează naraţiunea de tip mitic şi-i dau o notă de mare originalitate.

în povestirile *în curte la Dionis, Incognito la Buchenwald şi,* într-o oarecare măsură, *Uniforme de general,* Mirceâ Eliade sugerează continuitatea altui mit: mitul lui Orfeu şi Euridice, sub cele două aspecte: acela al creaţiei şi erosului. *în curte la Dionis* reînvie atmosfera din *La ţigănci,* într-o compoziţie însă mai complexă şi cu o intrigă mai redusă. Simplificând datele naraţiunii, putem zice că Euridice este întruchipată de Leana, o cântăreaţă prin cârciumile bucureştene, cunoscută deja din *Pe stada Mântuleasa.* Orfeu este poetul Adrian, omul căruia i se face *semne,* dar care din cauza unui accident (asta aflăm la urmă) a pierdut firul care leagă planurile existenţei. Mitul este modificat sau mai bine zis, mitul este transferat:

Leana (Euridice) este aceea care, prin cântecul ei, îmblânzeşte fiarele realului, profanului. Printr-o investiţie secretă, ea a devenit purtătoarea unui mare mit. Orfeu este un amnezic. Euridice cântă în locul lui cu sentimentul că exercită, astfel, o funcţie sacră: aceea de a iniţia oamenii care au pierdut sensul spiritului, misterului. Cântecul (poezia) este o cale de salvare. Singura. Toate metodele au eşuat în încercarea de a transforma omul. A rămas Poezia:

„ — Ei bine, continuă Adrian, aşa cum probabil aţi ghicit deja, trebuie să recunosc că, pentru mine, Poezia e mai mult decât o tehnică mistică sau un instrument de cunoaştere. Poezia este prin excelenţă o metodă politică; şi, din nefericire, este ultima metodă politică pe care o mai avem la îndemână. Dacă nici ea nu reuşeşte, nu mai avem nici o speranţă. Disperăm, sau ne întoarcem acolo unde ne aflam acum multe sute de mii de ani. La un moment dat, Dumnezeu se va apropia de unii din noi, cei care vom mai rămâne treji, şi ne va spune: Messieurs, on ferme!"

Cultura fără Logos, vrea să spună prozatorul, este o spiritualitate a barbariei. Fără *Verb* (fără acces la spirit), omul trăieşte în întunericul existenţei viscerale. Poetul poate să-l trezească. Poetul este Noul Mesia.

Poetul profet şi taumatolog, capabil să înţeleagă *mesajul,* conştient de misiunea *politică* a verbului liric. Poezia este, în aceste condiţii (condiţiile unei societăţi desacralizate), o *soteriologie, o doctrină a salvării:*

„ — Trebuie să-i îmblânzim. Şi traduc imediat: aşteptăm pe Orfeu, aşteptăm pe acel Poet de geniu al cărui verb *va sili* omul să se deschidă către Spirit; cu alte cuvinte, va precipita mutaţia pe care au râvnit-o toate religiile şi toate filozofiile din lume. Cine îi va mai putea

rezista lui, Poetului? Vă întreb: ce mistreţ a mai putut rămâne el însuşi, mistreţ în toată firea, ascultându-l pe Orfeu?"

Epica lui Eliade s-a transformat într-un dialog spiritual, eroii sunt pretexte pentru analiza conceptelor. Poetul Adrian este ideologul unei noi religii: transformarea (salvarea) omului prin exerciţiul poeziei, iar Leana, cântăreaţă de cârciumă, este purtătoarea acestui mesaj. Eroii au o biografie, însă biografia este deliberat neclară. Leana cântă prin cârciumi, stârneşte entuziasmul ascultătorilor şi, apoi, dispare, pentru a *reîncepe* (vorbă simbolică!) în alt loc după o oarecare vreme.

Dispariţiile, obnubilările ei nu sunt fără o legătură cu mitul pe care femeia îl poartă, întrebată pentru ce cântă, ea răspunde invariabil:

„pentru păcatele mele". Păcatele se dovedesc a fi, iarăşi, mitice. Femeie frumoasă, ea respinge orice bărbat, motivând că este îndrăgostită mereu de *altul, de acelaşi...* Identitatea bărbatului nu se cunoaşte, cum nu se cunoaşte nici identitatea reală a cântăreţei, îndrăgostit până la disperare de ea, doctorul Visarion bănuie că la mijloc este un complex şi încearcă, printr-o terapeutică simplă, s-o elibereze de complexul bărbatului pierdut. Leana acceptă, se îmbracă în negru şi primeşte cu mulţumire noul său nume: *Văduva.* La urmă, după ce ne-am lămurit asupra simbolurilor naraţiunii, vedem că *Văduva* poate să însemne: cea văduvită de mit, îndurerata, cernita soţie a lui Orfeu. Leana nu vrea să facă, apoi, carieră artistică, deşi are o mare vocaţie şi numeroşi admiratori care o pot sprijini. Refuză însă orice iniţiativă, abandonează un cântec atunci când cântecul a devenit prea popular (citim: un mister popularizat!). Să nu ignorăm condiţia ei. Ea nu este *creatorul,* ci numai *mesagerul* cântecului. Adevăratul creator este poetul Adrian şi acesta, lovit de amnezie (o amnezie simbolică, se înţelege), pierde sensul continuităţii şi al revelaţiei. El trăieşte fragmentar, uită mesajul, uită l numele emiţătorului.

Mircea Eliade adaptează tehnica epică a naraţiunii la tema revelaţiei (de-camuflării) parţiale a misterului. Un prim fir epic urmăreşte existenţa Leanei, dar nu direct, ci prin comentariul altor personaje, situate în afara *spectacolului.* Hrisanti şi Cladova, bucureşteni pasionaţi de cântecele Leanei, comentează faptele ciudatei cântăreţe şi încearcă să-i determine adevărata identitate. Ei au acces la biografia superficială, înţeleg doar mesajul manifest, văd doar aparenţele, nu şi mitul care se ascunde sub ele. Din relatările lui Hrisanti şi Cladova aflăm că Leana îşi domină melancolia, duce o existenţă independentă, n-are o adresă precisă şi, când devine prea cunoscută, dispare. Leana este, vasăzică, o artistă care se retrage din când în când de pe scenă pentru a permite legendei să se manifeste.

Eclipsările ei periodice duc, iarăşi, cu gândul spre mit şi ritmicitatea unor fenomene cosmice. Cântăreaţa îl caută cu răbdare pe invizibilul poet Adrian şi Hrisanti şi Cladova se întreabă, expunând punctul de vedere realist profan, *dacă povestea* este adevărată sau nu. Povestea nu se lămureşte însă niciodată integral, nici chiar atunci când misterul din jurul cântăreţei începe să se destrame. Leana aşteaptă, într-o zi, pe doctorul Visarion o jumătate de oră, într-o expoziţie, apoi dispare şi, când doctorul încearcă să se justifice, femeia pronunţă o propoziţie enigmatică: „Dar nu ne mai putem întâlni". Propoziţia lasă să se înţeleagă că în trecutul cântăreţei este un traumatism provocat de o aşteptare şi, crezând că a descoperit un fir ce poate duce la „complexul Adrian", doctorul cercetează cazul. Pune un detectiv să urmărească pe Leana şi să afle date din trecutul ei. Acesta se slujeşte de un client al cârciumii „Floarea soarelui", om în vârstă, prieten al cântăreţei.

Bătrânul ştie ceva dar, pentru a mărturisi, pune condiţia ca tot ceea ce va spune doctorului „va rămâne între ei". Cu alte vorbe: misterul să nu fie dezvăluit, mitul să trăiască în

continuare în umbra existenţei comune. Nu este, apoi, sigur că faptele s-au petrecut întocmai cum le relatează agenţii opiniei publice. Cladova şi Hrisanti pun, ei înşişi, sub semnul întrebării autenticitatea aventurii: „Mă îndoiesc - zice unul dintre ei - că lucrurile s-au întâmplat aşa, dar mi-a făcut plăcere să te ascult..." Povestea s-a petrecut, de altfel (şi aici intervine al treilea obstacol în calea verosimilităţii), „într-o altă epocă". Obstacolul (timpul) lucrează în favoarea mitului. Identificarea biografiei reale este,

în fapt, imposibilă. Faptele s-au petrecut demult şi ele ajung la comentatori (Hristanti şi Cladova) prin intermediul unor martori incerţi. Analiştii adaugă îndoiala lor la îndoiala surselor. Existenţa globală a personajului nu poate fi, din aceste cauze, cuprinsă şi lămurită. Un plan foarte profund al ei rămâne necunoscut. Pentru aceşti *lectori realişti* ai naraţiunii (lectorii din *fabulă,* cititorii din interior, în fine, personajele cu funcţii de receptare), accesibile sunt doar aparenţele. Vizibilă nu poate fi decât o jumătate a simbolului (jumătate profană, aceea care circulă sub straie sărace).

Din alt capăt al naraţiuniii, străin de cel dinainte, începe al doilea fir epic. într-un plan, de asemenea, al aparenţelor. Un oarecare Adrian coboară grăbit dintr-o maşină şi intră într-un hotel, afirmând că are o întâlnire la 4,30 cu cineva al cărui nume 1-a uitat. Un nume, precizează el, „fanic", deoarece „se arăta pe de-a-ntregul, nu ascundea nimic".

Acesta i-ar fi spus, pretinde Adrian, „lucruri de o excepţională importanţă; importante nu numai pentru noi, artiştii, sau, să spunem, elita, *intelighenţia,* ci pentru orice om viu şi întreg. Pentru orice om care vrea să rămână aşa cum s-a visat el întâi". Experienţa lecturii *mito-critice* ne învaţă că propoziţiile de mai sus trebuie traduse în următorul chip: individul al cărui nume poetul Adrian îl uitase îi făcuse dezvăluiri capitale despre existenţa plenară, mitică a omului. „Cum s-a visat el întâi" înseamnă cum a trăit omul în epoca mitică. Un lapsus de memorie împiedică însă pe Adrian să intre în posesia acestei revelaţii.

Individul cu nume *fanic* este ascuns undeva în hotel (în labirintul existenţei) însă Adrian pierzând firul memoriei, se rătăceşte. El ia o pistă falsă (Orlando) şi intră fără să vrea într-unul din circuitele profanului şi provoacă un lanţ de conflicte. Orlando (falsa identificare) este un spirit eminamente pragmatic. Patronează, de altfel, un grup de afaceri sau un grup politic subversiv şi, intrând în raza lui de acţiune, poetul Adrian devine suspect. Teoriile lui despre cunoaştere, pentru salvarea omului prin spirit, coborârea în infern sunt pentru Orlando înşelătoare, în confuzul poet el bănuie un spion abil. Pentru el, Adrian este, într-adevăr, un purtător de mesaj precis, determinabil, primejdios.

O răsturnare de planuri se petrece astfel într-o naraţiune în care faptele sunt mereu deplasate dintr-o sferă de simboluri în alta. Scena rătăcirii lui Adrian în hotel este din acest punct de vedere concludentă pentru arta epică a lui Mircea Eliade, bazată, cum s-a putut deduce din cele spuse până acum, pe rotaţia imprevizibilă a faptelor. Citite într-un anumit chip (dinspre partea miturilor), faptele devin semnele unei alte realităţi. Adrian merge pe un *coridor* şi coridorul se pierde, departe, în penumbră. Simbolul labirintului, vom zice numaidecât, în faţa ascensorului se află o oglindă şi în ea poetul amnezic se priveşte cu o secretă satisfacţie: arată de 30 de ani, cu 15 mai puţini decât are în realitate. Cineva îi spusese că este frumos „ca îngerul morţii", o fată, desigur, dar cine? *Oglinda* (simbol etern al dedublării), *ascensorul, îngerul morţii* şi, apoi, enigmatica *fată,* de care poetul nu-şi mai aduce aminte. Alt rând de simboluri! Se deschide o uşă şi poetul în căutarea numelui „fanic" justifică încă o dată amnezia lui: „ştiu că orice aş face e inutil. E ca un baraj. Numele domnului care mă aşteaptă, vreau să spun. Imposibil să mi-l amintesc! Zadarnic 1-a identificat la recepţie, zadarnic mi-a spus numărul camerei. Au dispărut. Probabil că au dispărut în timp ce mă aflam în ascensor.

Evident, n-au dispărut propriu-zis, ci s-au ascuns doar, s-au camuflat. *Au ajuns irecognoscibile...“* Personajul nu primeşte inconştient *semnele,* le interpretează. Atenţia lui este atrasă, apoi, de *o anexă* a hotelului (un supliment, o prelungire a labirintului), unde ar locui o *văduvă.* Adrian, bolnav de semne, traduce imediat: „la Vedova, cu majusculă şi încărcată de simbol, ca la Dante". El jigneşte, fără să vrea, persoana cu care stă de vorbă, văduvă ea însăşi şi numită, din cauza originii italiene, *la Vedova.* Coincidenţe bizare! Cititorul ştie deja că mai există o văduvă, Leana, adevărata Euridice şi pe aceea o caută acest Orfeu pierdut în labirintul modern, însă *La Vedova* înseamnă la Dante şi altceva: „Ştiţi, în limbajul lui secret, poate împrumutat de la *I fedeli d'amore,* Dante se referea la Biserica romano-catolică. Biserica lui Petru, lăsa el să se înţeleagă, rămăsese văduvă..."

Labirintul semnelor începe să însemne în naraţiunea lui Eliade *un labirint al semnificaţiilor.* Văduva lui Adrian are şi o accepţie metafizică. Să nu pierdem din vedere că una din interlocutoarele lui Adrian ţine în mână un inel cu mai multe chei. Alt semn, alt simbol.

Cel mai important este, negreşit, ascensorul. Instrument al comodităţii vieţii moderne, ascensorul este, în acelaşi timp, un vehicul mitic. El facilitează *coborârea* sau *ascensiunea* spre alt tărâm. Este varianta desacralizată a bărcii lui Charon. Numai că barca şi-a pierdut direcţia:

„ — Coborâm? întrebă Adrian pe unul din ei, cu oarecare mirare.

— Aşa s-ar spune. Voiaţi să urcaţi?

— Ah! făcu Adrian ridicând din umeri, asta e greu de spus. Cine ar îndrăzni, întrebat dacă vrea să urce, cine ar îndrăzni să spună: Nu?

Una din doamne izbucni în râs şi-l privi cu o subită cordialitate. »

— Asta înseamnă că n-aţi aflat de legendă, i se adresă ea. Ori spui «jos», ori spui «sus»...

— Ori urcăm, ori coborâm, o întrerupse jovial vecinul ei, e *acelaşi* lucra...

— Pentru că ascensorul *rămâne acelaşi,* continuă doamna, corect şi totuşi detaşat, parcă ar fi un joc de societate. Numai *direcţia* variază..."

De peste tot vin, aşadar, *semne,* şi ele anunţă un miraculos proces de anamnezis. Adrian, poetul conştient de înlănţuirea secretă a lucrurilor, nu găseşte totuşi firul care să-l scoată din labirintul aparenţelor. „Ce e teribil - explică el - în amnezia unui poet [..,] este faptul că, pe măsură ce memoria personală dispare, o altă memorie, i-aş spune culturală, răzbeşte din adâncuri, şi dacă un miracol nu intervine, până la urmă îl stăpâneşte complet. Domnul meu, rosti cu gravitate, sunt ameninţat să fiu redus la *cultură,* să devin un ins eminamente cultural! Şi nici nu îndrăznesc să-mi închipui că s-ar putea întâmpla mai târziu, când chiar şi memoria culturală se va elibera de matca ei istorică, şi voi rămâne *om în general...* Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie? întrebă, coborând uşor glasul." Există, vasăzică, o memorie individuală şi o memorie culturală. Poetul (creatorul) este ameninţat să piardă simţul (memoria) realului pe măsură ce este acaparat de cultură. Simbolul căutării mitului s-a transformat, deodată, într-un simbol al creaţiei şi poate chiar într-o metaforă textuală. Să nu-l părăsim însă pe Adrian care trece din semn în semn şi este foarte aproape de revelaţie, în hotelul în care rătăceşte se mai află un Artist (un *Pictor Laureat)* şi, auzind prima oară vorbindu-se de el, Adrian simte din nou că / *se fac semne.* Asta ar putea sugera că Artistul Laureat poate fi purtător de mesaj. Când doamna din ascensor aduce vorba de el şi de vitrina în care şi-a expus operele, Adrian este gata să prindă firul, dar firul se rupe din nou. Pictorul a venit de mult în hotel, îi plăcea să se plimbe cu ascensorul, până ce într-o zi este evacuat, păstrându-i-se însă lucrurile. Omul, aşadar, a dispărut. A rămas mesajul său (opera), un mesaj încifrat.

Finalul naraţiunii aduce dezlegarea acestui şir lung de enigme.

Leana (Euridice, mesagerul cântecului lui Orfeu, *Văduva)* regăseşte pe Adrian, poetul care suferise o amnezie în urma unui accident de maşină. Preocuparea ei este ca bărbatul să uite ce s-a întâmplat demult, „să nu privească înapoi". Elementele obscure ale naraţiunii se lămuresc: în întâlnirea de la 4,30, aşteptarea, sensul cântecului „în curte la Dionis" etc. Cântecul, scris sub semnul lui Orfeu, vestea o „beatitudine fără nume" la curţile zeului Dionysos. Iar mesajul lui Orfeu este acesta: „schimbarea omului, mutaţia lui nu poate începe de sus, prin elite, ci *de foarte jos,* de la oamenii de rând, cei care petrec noaptea în grădini şi în restaurante..." Poezia este, încă o dată, o formă de salvare şi *o tehnică politică* („numai Poezia ne mai poate mântui, mai poate schimba omul").

Mitul creaţiei reapare în povestirile *Uniforme de general* şi *Incognito la Buchenwald,* numai că forma de revelare a sensului şi de salvare a spiritului este acum *spectacolul.* Fiind vorba de teatru, putem spune, pentru a lămuri mai bine lucrurile, că naraţiunea lui Eliade este ca o scenă rulantă, cu două decoruri, într-unul *(Uniforme de general]* evoluează Ieronim Thanase, răsfăţat *copil-minune,* actualmente actor dezamăgit, falsificat de public şi, în genere, de existenţă, apoi Vladimir, entomolog amator, elev, dacă înţelegem bine, cu anumite daruri profetice. Din relatările lui Ieronim, luăm cunoştinţă şi de istoria generălesei Calomfir, personaj teribil, adevăratul, singurul personaj energic într-o lume sortită dispariţiei. Scena rotindu-se, dăm peste Antim, de asemenea entomolog şi violoncelist celebra, obsedat de *o logodnică străină,* mereu alta, mereu pierdută din cauza unei povestiri stranii (o povestire al cărei sfârşit nu şi-l aminteşte). Lângă Antim apare o nouă logodnică, Măria Daria Măria, numită şi Măria da Măria, admiratoare fanatică a violoncelistului, artistă, ea însăşi, de valoare.

Scenele se unesc într-un singur *spectacol* în care nu se petrece, propriu-zis, nimic spectaculos. Faptele cele mai importante aparţin trecutului. Ele ajung la noi povestite şi repovestite, adică: deformate, conotate. Ieronim şi Vladimir pătrund, noaptea, în podul unei case vechi (casa teribilei Generălese) şi deschid un scrin în care se află lucruri vechi, începe *evocarea,* cum zice Ieronim, actorul şi regizorul spectacolului, în preajma evocării (istoriei) se află Corul care rezumă şi prevesteşte acţiunile eroilor. Ieronim povesteşte la timpul condiţional trecut, introducând o notă de îndoială asupra verosimilităţii istoriei. El fabulează enorm, pune totul în spectacol, chiar faptele prezente trec

prin acest mod verbal îndepărtat şi problematic: „Şi ne-am trezit deodată în întuneric, pierduţi aici, în acest pod plin cu lăzi şi cufere acoperite de praf-şi de păianjen..." Ieronim şi Vladimir trec tocmai prin situaţia evocată, însă ceea ce se întâmplă este prea sărac, prea puţin faţă de ceea ce „s-ar fi putut întâmpla". Superioritatea, deci, a imaginaţiei asupra realului, superioritatea *spectacolului* faţă de *istorie.*

Când elevul Vladimir Iconaru (vocea realului, conştiinţa nemistificată a istoriei) readuce povestirea pe un teren mai exact, Ieronim, care vede lumea ca o piesă de teatru şi elementele obiective ca semne, simboluri, epifanii, răspunde cu iritare:

„ — Vasăzică numai *asta* ai înţeles? [...] Ai înţeles că aş fi vrut să te sperii, să te pun la încercare în *întunerecl* Elev Iconaru Vladimir, nu ai imaginaţie. Nu eşti singurul, de altfel. Aproape nimeni nu mai are imaginaţie. Trăim vremuri grele. Cine mai are timp să-şi imagineze o altă lume, cu *altfel* de oameni, o lume mai poetică şi deci mai *adevărată!...*"

Pod, noapte, întuneric, ideea însăşi de *teatru* (existenţa înţeleasă ca spectacol) - toate capătă sensuri mitice. Naraţiunea este acoperită de simboluri. Când cineva de felul elevului Vladimir intervine cu o idee morală, spectacolul dispare. Dar inocentul Vladimir, pasionat de fluturi, este fără ştiinţa lui un purtător de mituri. El poartă prin oraşul care a pierdut sensul

sacrului o pasăre rănită (simbol evanghelic cunoscut), devenind, astfel, un veritabil *mesager.* Asemănarea, în plan simbolic, cu Adrian şi Leana este izbitoare. Ca şi în naraţiunea anterioară, nu Ieronim, conştient de camuflarea miticului, este mesagerul mitului, ci naivul elev Vladimir Iconaru. Există, aşadar, două categorii de indivizi în proza lui Eliade: unii care recunosc miturile, alţii care le poartă. Unii construiesc *spectacolul* (Ieronim, Măria Daria Măria, Făgădău - din *Incognito la Buchenwald),* alţii intră fără să ştie în inima spectacolului şi prin ei se revelează sensul mitului (Vladimir, Leana, Măria Darvari, Elefterescu etc.).

Dar să vedem, întâi, istoria din spectacol. Sunt, în fapt, mai multe istorii în naraţiunea lui Mircea Eliade şi un singur narator, Ieronim, care le interpretează şi, probabil, le mistifică. Ieronim este urmaşul a două familii: Calomfir şi Thanase. Copil precoce, participă la un spectacol în noaptea de Sfântul Ioan (un dans, o recitare în faţa unei *oglinzi uriaşe)* şi spectacolul i-a marcat existenţa. De atunci începe *de-căderea* lui ca actor profesionist, înainte de a muri, generăleasa Calomfir, stâlpul familiei, i-a încredinţat *o taină* pe care Ieronim n-o dezvăluie decât prin parabole, anecdote, imagini. Este limpede, cât de limpezi pot fi lucrurile într-o proză de factură mitică, ce vrea să însemne această taină încredinţată de o bătrână pe patul de moarte.

Este *misterul, sacrul,* pe care legendele, parabolele îl prefigurează şi-l perpetuează sub înfăţişări deformate. Sub povara lui, Ieronim vorbeşte în pilde: „De când s-a prăpădit Generăleasa, eu nu fac altceva, *nu pot face altceva,* decât să vă spun, dar voalate ca într-o oglindă veche, cum a fost oglinda noastră - nu pot face altceva decât să vorbesc, în imagini şi parabole de taina care mi-a fost încredinţată. Şi nu numai vouă, familiei şi prietenilor, ci şi celor pe care-i întâlnesc din întâmplare. Sunt uneori ispitit să opresc oamenii pe stradă - evident, nu pe oricine, dar anumiţi oameni în care mi se pare că ghicesc un anumit semn. în sfârşit, asta e altă poveste. Dar Luchian, eu numai despre asta vorbesc!

Dacă n-aş fi vorbit, mi-aş fi pierdut minţile!..."

Antim, al doilea artist al familiei, avusese, prin lectură, o revelaţie.

Entomologul citise, pe când era adolescent, o povestire ciudată şi povestirea i-a schimbat viaţa. Trăieşte de atunci după un model literar.

A devenit violoncelist. Povestirea relatează ceva despre un faimos saltimbanc care descoperă într-o zi că îşi trădează adevărata *vocaţie:*

fusese făcut să distreze zeii şi el, jongleurul, amuză acum *oamenii* la bâlci. La începutul începuturilor exersase o meserie sacră. A suferit o *decădere.* Saltimbancul este părăsit de logodnică atunci când îi încredinţează descoperirea lui. Situaţia se repetă în cazul lui Antim: de îndată ce povesteşte descoperirea făcută de eroul din nuvelă, logodnicele îl părăsesc, „nu chiar pe loc, ca în nuvelă, dar în scurtă vreme după aceea". O povestire într-o povestire, deci. O „mise en abyme". Personajul dintâi, tânărul saltimbanc, află că vocaţia lui urcă, departe, spre timpurile mitice. El întrupează, vasăzică, un mit şi, dezvăluind faptul, este abandonat de logodnică. Al doilea personaj, Antim, citeşte melodramatica nuvelă şi viaţa lui ia alt curs: părăseşte entomologia şi devine artist. Arta face din el un erou tragic: toate logodnicele îl abandonează îndată ce le mărturiseşte conţinutul lecturii sale. Toate acestea vor să dovedească puterea *spectacolului,* forţa antrenantă şi transformatoare a creaţiei. Teatrul este o formă de salvare a individului, teatrul este forma prin care se revelează mitul, teatrul, în fine, face suportabilă existenţa, apără pe om de teroarea istorici transformându-i nenorocul în spectacol. Acesta este miezul teoriei lui Eliade: „ — îţi mărturiseam o dată că dacă nu mi-e frică de nimic, nu

este pentru că sunt nepot de Erou, ci pentru că am redescoperit sensul şi funcţia

spectacolului. Dar nu ţi-am spus ce înseamnă asta pentru mine.

A nu-ţi fi frică de nimic înseamnă a privi tot ce se petrece în lume *ca spectacol.* Asta înseamnă că putem interveni oricând, prin imaginaţie, şi putem modifica *spectacolul* aşa cum vrem noi...."

Rămân, în subtext, şi alte fapte ce ar trebui decodate. Cine este, de pildă, *străina* care apare şi dispare din existenţa lui Antim? Sau de ce se îmbracă Ieronim şi Vladimir în hainele răposatului general Calomfir, eroul? Pentru ultimul simbol înţelesul este mai limpede: hainele Generalului înseamnă pentru Ieronim arta gemului ludic, în timp ce pentru Vladimir nu reprezintă decât un costum mascat care apără de frig. Morala e simplă (o dezvăluie Ieronim însuşi, interpretul tuturor semnelor): „Cât timp ne vom putea costuma şi vom putea *juca* suntem salvaţi".

Ideea despre funcţia spectacolului este reluată, cu o tehnică epică şi mai complicată, în *Incognito la Buchenwald,* unde reapar Ieronim şi Măria Daria Măria, Adrian şi Leana, într-o lumină realistă mai puternică. Adrian are o perioadă de luciditate şi trimite scrisori pe care altcineva le interpretează în sensul cunoscut al teoriei despre camuflarea miturilor. Istoria este dominată însă de pregătirea spectacolului. Ieronim, Măria Daria Măria, Făgădău, Petru Lorint, poetul Petru Petrovan organizează un spectacol, închipuindu-şi că se găsesc, toţi, în lagărul de la Buchenwald. Sensul spectacolului ar fi următorul: libertatea nu poate fi decât interioară şi ea se ascunde în orice act uman. Măria Darvari (personaj cunoscut din nuvela *Pe strada Mântuleasd)* face demonstraţia că privind îndelung şi, în deplină libertate a spiritului, un perete plin de crăpături, poţi descoperi un înţeles interior. Elefterescu, un tânăr bucureştean petrecăreţ, citeşte o biografie a lui Buddha şi are sentimentul unei revelaţii. Identific" idu-se cu prinţul Siddharta, pleacă în lume. El ia la propriu povestea despre „Marea Plecare", optând pentru o viaţă trăită în spirit. Cu alte cuvinte:

eroii trăiesc *epifaniile* prezentului. Le trăiesc în spectacol şi prin spectacol. Misterul se poate ascunde în orice întâmplare, cum libertatea poate trăi în orice cuvânt inventat. *Boddhisattva* este un simplu termen exotic, însă el poate acoperi ideea de libertate interioară, după cum spectacolul (arta în genere) camuflează noua versiune a salvării.

Morala povestirii este că „oricând putem fi fericiţi, adică liberi, spontani, creatori". Şi, am putea adăuga, liberi în intimitatea miturilor.

Şanţurile şi *Ivan* pornesc de la o realitate istorică mai concretă (războiul), dar tratarea faptelor este şi aici simbolică, în prima nuvelă, locuitorii unui mic sat de munte trăiesc sub puterea a două evenimente:

apropie/c., frontului (aceasta ar fi partea istoriei) şi descoperirea unei comori, *ds* a cărei existenţi vorbeşte cel mai vârstnic om din sat, numit Moşu (stratul legendei, existenţa problematică a mitului). Moşu este pe moarte şi credinţa tuturor este că el nu-şi poate da duhul până nu se descoperă comoara, visul întregii lui existenţe. Ilaria substituie o altă comoară, formată din darurile primite de ea de la un grec bogat pe când îl slujise. O falsă *identificare,* vasăzică. O *substituire* de planuri, nu singura în naraţiune. Oamenii caută comoara săpând, în acelaşi timp, şanţuri pentru armata germană în retragere. Un locotenent Balthazar, poet în viaţa obişnuită, face profeţii, zicând că numai poeţii pot înţelege destinul nostru spiritual. Teoria lui este că noi românii l suntem meniţi să luăm mereu lucrurile de la început (suferim, cu alte l vorbe, de adamism), să ieşim la suprafaţă după lungi perioade de tăcere l (obscuritate), amintindu-ne de tot ceea ce ni s-a întâmplat, de înfrângerile, umilinţele noastre. Este totodată şi destinul poetului: „să tot încerce..." Teoria poate sugera tot atât de bine o metaforă de ordin textual (situaţia creatorului faţă de actul de a scrie), dar semnificaţia ei mitică primează. Moşul

este purtat de Ilaria (ca regele Lear dus de Cordelia sau Oedip de Antigona) spre *şanţuri* şi pipăie cu mâinile lui slabe pietrele, apoi moare fără să spună ceva. „Şi nu mi-a vorbit. Nu m-a iertat", se plânge Ilaria. în final mor împuşcaţi şi von Balthazar şi Ilaria, aproape de aceleaşi şanţuri care stau, astfel, în calea istoriei (frontului) şi a revelării mitului (comoara).[8]

<notă>

[8] Interesantă următoarea notaţie a autorului în *Fragments d'un joumal* (p. 428):

„Reiau nuvela începută acum zece zile. O voi intitula probabil *Şanţurile.* Mă gândeam, mai întâi, să-i dau un titlu care să-i păcălească pe cititori: *Bătălia de la Oglindeşti.* Bătălia avea loc, în fapt, la câteva zeci de kilometri de satul în care ultimii supravieţuitori sunt ocupaţi cu săparea şanţurilor pentru a găsi comoara. Era un fel de a arăta modul cum «românii au sabotat istoria», în preziua catastrofei, când totul se prăbuşea [...] satul meu asculta sfaturile unui bătrân şi căuta comoara la care el visa de aproape optzeci de ani." Acesta este proiectul iniţial al naraţiunii. La sfârşit, proiectul pare sensibil modificat, complicat. Alte simboluri acaparează, cum s-a putut constata din analiză, textul nuvelei.

</notă>

în *Ivan.* misterul insondabil este figurat de un soldat sovietic, grav rănit, fără identitate precisă, purtat pe umeri de un grup de soldaţi români, în credinţa că binecuvântarea lui i-ar putea ajuta să scape teferi din război. După părerea lui Darie, comentatorul şi eroul naraţiunii, Ivan, ar reprezenta pe Dumnezeul necunoscut, *agnostos theos.* însă faptul nu e sigur. Darie narează un şir de întâmplări din război, apoi scena se schimbă şi aceleaşi fapte sunt comentate într-un salon ieşean.

Decorul se modifică din nou, Darie părând că se trezeşte dintr-un vis:

visul că se găsea, într-un salon, la Iaşi, în compania Laurei, a medicului Pricopiu şi a altora. Urmează o scenă de front (vis sau realitate?) ş.a.m.d. Procedeul trecerii din vis în vis a fost folosit de Eminescu în *Sărmanul Dionis,* Mircea Eliade îl dezvoltă ţinând, în chip deliberat, nuvela în zona de confuzie a două planuri temporale. Care este acţiunea reală, cea din salonul doamnei Machedon sau cea de pe front (rătăcirea interminabilă într-o porumbişte)? Imposibil de spus cu certitudine.

Mutaţiile derutează, realul se proiectează în vis, visul nu se poate traduce, în calea revelaţiei misterului se află numeroase obstacole, începând cu omul însuşi care, în pragul iluminării, intră într-o criză de amnezie. Darie, de meserie filozof în viaţa civilă, încearcă să traducă misterul prin formula „o serie de evidenţe mutual contradictorii" dar, trezit din vis, nu-şi mai aminteşte nimic. Rămâne în minte doar o formulă vagă despre esenţa misterului. Doctorul Pricopie, ascultând povestea despre Ivan, are sentimentul că povestea seamănă cu ceva cunoscut, dar nu reuşeşte să-şi aducă aminte... Acest „am uitat" constituie un imens handicap în faţa înţelegerii. Eroii lui Eliade pornesc de la premisa (mai radical formulată aici) că *Spiritul* este capturat de *Materie* şi, alienat, orbit, spiritul îşi ignoră identitatea. Chestiunea filozofică esenţială este atunci cum să recunoşti spiritul înlănţuit de materie, dacă el este în fond incognoscibil sau nu?! Ca să-şi ilustreze teoria, prozatorul aduce în discuţie un număr de false identificări.

Povestind întâmplarea cu Ivan, Darie îşi dă seama că Pricopie, medicul, seamănă cu acel *Dumnezeu necunoscut,* Laura, logodnica aceluiaşi Darie, este în acelaşi timp Laura lui Petrarca, simbolul iubirii. O confuzie semnificativă se petrece la urmă: rănit, Darie este purtat pe umeri

de soldaţii din grupa lui, cum îl purtaseră , mai înainte, pe Ivan.

Darie a devenit (în vis sau în realitate?) un nou Ivan, *agnostos theos,* în el trăieşte, poate captiv, spiritul. Faptul, apoi, că soldaţii se apropie de *Pod,* de *Fluviu* şi că aspiră să treacă *dincolo* întăreşte scenariul simbolic al nuvelei. Foarte vie, sub raport epic, este scena rătăcirii în porumbişte. O imagine nouă, desigur, a labirintului, însă, încă o dată, care ar fi semnificaţia ei? Ultimul fragment pare a da o dezlegare:

imposibilitatea de a ieşi din labirintul porumbiştii reprezintă dificultatea eroului (Darie, identificat cu destinul lui Ivan) de a ieşi din moarte.

Scenă memorabilă, monolog de un tragism mioritic:

„ — Nu mă trezi, Laura, şopti el. Mai lasă-mă să-i văd. Să-i văd trecând podul...

— Nu e Laura, d-le Elev. Suntem noi, Iliescu şi Zamfira din plutonul d-stră.

— Vasăzică, e adevărat? întrebă Darie tară să deschidă ochii. De data aceasta e *adevăraţi...*

— E adevărat, d-le Elev, şopti Zamfira cu vocea sugrumată de emoţie. Ce să-i spunem d-rei Laura?

— Să-i spuneţi să nu-i fie frică. Că toate sunt aşa cum trebuie să fie - şi e frumos. Să-i spuneţi că e foarte frumos. E ca o lumină mare. E ca în strada Toamnei..."

Nuvela are, ca şi celelalte, o teză spirituală, rezumată în propoziţia:

„să trezim spiritul care zace alienat în orice viaţă", însă nuvela vorbeşte cu precădere despre dificultatea de a descoperi acest captiv de preţ. în această dificultate constă drama omului, dar şi şansa lui de salvare.

Arta (spectacolul) este o cale...

Tema spectacolului ca exerciţiu spiritual este reluată, cu un scenariu mai complicat în romanul *19 trandafiri,* scris în 1978-1979 şi publicat în 198 O[9] Reapar aici câteva personaje din naraţiunile anterioare (Ieronim Thanase, Albini) şi sunt reformulate, cu altă demonstraţie epică, ideile din *Noaptea de Sânziene, Uniforme de general, Incognito la Buchenwald, In curte la Dionis...* despre tehnica mântuirii şi iniţierea în libertatea absolută. Roman intelectual (în vechea clasificare a lui Thibaudet), roman fantastic (cum au spus unii comentatori), roman mitic în accepţia dată de autor? Cert este că Eliade tratează, într-o manieră mai complexă, ficţiunea celor două

<notă>

9. Editura Ethos, loan Cusa, Paris

</notă>

rânduri de semne, martori, agenţi, deja cunoscută din naraţiunile anterioare: unul urmează logica realului şi vine în contact cu raţiunea politicului, altul, - care domină, în fapt, romanul - scapă determinărilor curente şi împinge naraţiunea spre insolit, insolubil, miracol... în *Nouăsprezece trandafiri* este notată, în chip mai direct, şi teoria care justifică această relaţie. Ieronim Thanase, Laurian Serdaru, prozatorul Anghel D. Pândele, Niculina vorbesc despre metanoia, despre tehnica de evadare, adevărata libertate spirituală, ritualul tăcerii, tehnica anamnezei, rolul ritualic al teatrului în existenţele profane şi gândesc destinul lor în raport cu aceste noţiuni. Există şi o intrigă poliţienească (procedeu utilizat în chip curent de Eliade în povestirile mitice), greu de reconstituit, aici, din pricina structurii mozaicale a naraţiunii.

Tehnica romanului urmează, până la un punct, iniţierile personajului central (scriitorul

Anghel D. Pândele) care, cu multe decenii în urmă, a suferit un traumatism psihic şi nu-şi aminteşte ce s-a petrecut într-o noapte, la Sibiu, pe când se afla însoţit de o tânără actriţă... Traumatism psihic sau act magic? Este interogaţia în jurul căreia se concentrează o istorie labirintică unde indivizii apar şi dispar, trimit mesaje la date fixe, îşi schimbă înfăţişarea şi lasă în urma lor scrieri în care fac teoria spectacolului integral. Ea începe în modul prozei senzaţionale: scriitorul Pândele, ajuns glorie naţională, candidat la premiul Nobel, este vizitat într-o seară, pe când îşi dicta *Memoriile,* de un tânăr de 28 de ani care se dă drept fiul său... Tânărul, pe nume Laurian Serdaru, este însoţit de logodnica lui, Niculina, femeie - cum se va dovedi ulterior - cu daruri magice. Laurian şi Niculina vor să se căsătorească şi vin acum să ceară consimţământul ipoteticului părinte, descoperit după anumite semne „în timpul repetiţiilor" (se va vedea mai încolo că expresia ascunde un cod) cu piesa *Steaua sus răsare.* Mai înainte, ei pregătiseră o altă piesă, *Orfeu în Infern,* însă „Centrul" (formula eufemistică pentru cenzură: acţiunea se petrece prin anii '60) o interzisese. O primă coincidenţă dintr-o serie lungă: cu treizeci de ani în urmă, Anghel D. Pândele scrisese o tragedie în două acte, *Orfeu şi Euridice,* pe care voise s-o reprezinte, dar în ultimul moment directorul teatrului oprise spectacolul... Rolul principal (Euridice) îl deţinuse actriţa Serdaru, soţia unui doctor local şi viitoarea mamă a lui Laurian... Faptele încep „să se caute, să se cheme" şi să se condiţioneze. Dar nu deodată. Cititorul trebuie să mai treacă prin câteva probe. Laurian şi Niculina dau în chiar seara sosirii lor în casa lui Pandele un spectacol (în fapt, mai multe) cu teme tradiţionale, în care unesc, dansul, poezia, arta costumelor, pantomima şi retorica dramatică. Niculina are o „rochie garderobă", se schimbă de la o scenă la alta şi îşi schimbă şi culoarea părului, uneori îşi schimbă şi vârsta.

Lectorul, deja avertizat asupra faptului că nimic nu-i întâmplător şi fără semnificaţie în acest univers de hierofanii, bănuie că metamorfoza exprimă ceva. Nu se înşală. Prozatorul intervine prin naratorii săi şi deschide din loc în loc pivniţele secrete ale textului. Dar nu pe toate.

Strategia este să dezvălui semnele şi, totodată, să introduci o nuanţă care să sporească misterul.

Eliade are deja o tehnică epică formată în acest sens. El înregistrează, întâi, o serie de coincidenţe inexplicabile în primă instanţă, şi ceea ce un personaj mai vechi (din *Şanţuri}* numea „o serie de evidenţe mutual contradictorii"... Pândele scrisese, aşadar, o piesă cu trei decenii în urmă şi piesa nu fusese nici jucată, nici publicată. De unde ştiu Laurian şi Niculina de existenţa ei? Cum au ajuns la semnificaţiile ei interioare? Mister. Ei apar în casa lui Pândele tocmai când acesta evocă secretarului său, devotatul Eusebiu Damian, o discuţie veche cu Camil Petrescu despre interpretarea miturilor clasice.

Logodnicii dau, apoi, spectacolul citat mai înainte, în care interpretează nu altceva decât vechi mistere, mituri, întâmplări sacre... Coincidenţă.

Prozatorul şi secretarul său comentează, apoi, spectacolul şi impresiile lor nu coincid. Fiecare a văzut într-un fel şi a înţeles altceva. Fapte mutual contradictorii. A doua zi, când tinerii trebuie să se căsătorească, secretarul este trimis de Pândele la ofiţerul stării civile cu un buchet de 19 trandafiri, dar mirii sunt de negăsit, îi caută pe la toate primăriile din oraş şi, într-un târziu, zăreşte o camionetă hodorogită în care îi pare a zări pe Niculina... O dispariţie inexplicabilă, care pune pe gânduri pe realistul Eusebiu Damian. Nu va fi ultima, întors la casa maestrului său (Pândele), descoperă că acesta dispăruse în necunoscut, lăsându-i un mesaj criptic: „Evenimente decisive par a se pregăti în cel mai apropiat viitor. Decisive şi importante pentru noi amândoi. Nu ştiu cât voi lipsi. Te rog să fii, ca şi altădată, locţiitorul meu în acest

birou". Alt mister. Sunt, apoi, obiecte banale care, la Eliade, apar încărcate de simboluri. De pildă, camioneta. Acest vehicul derizoriu are un rol mitic (în *Noaptea de Sânziene* „maşina" este un simbol esenţial), poate fi barca lui Charon sau calul răpciugos din basmele româneşti. El face legătura între două tărâmuri, în *19 trandafiri ,* camioneta

apare şi dispare condusă de un tânăr mut (alt rând de semnificaţii) şi tot ea duce într-o zi pe Eusebiu Damian, reprezentant al logicii profane, spre *Tabără.* Tabăra este un loc ascuns în munţi şi aici se refugiază Pândele, Laurian şi Niculina. E un fel de rezervaţie pentru a pregăti lecţia spectacolului , un loc de exerciţii spirituale, în stil grecesc, cu reprezentări teatrale, iniţieri magice, tehnici anamnezice şi discuţii despre manifestările Spiritului Universal.

Creierul acestui spectacol platonician este Ieronim Thanase, cunoscut din povestirea *Uniforme de general.* Acolo, el face, se ştie, teoria modificării lumii prin intervenţia imaginaţiei. Lumea, fiind un spectacol, poate fi schimbată dacă, bineînţeles, cunoşti codul (lecţia) acestui spectacol... Aici reia ideea şi-i dă o justificare mai amplă.

Punctul lui de plecare este că, în zilele noastre, spectacolul este o posibilitate de a cunoaşte libertatea absolută. Cum? Transformând arta dramatică în ceea ce ea a fost, la început, adică o artă magică. Ieronim a scris o introducere în teatru şi ea explică amănunţit tehnica mântuirii prin spectacol, soteriologia. Ea corectează pe Hegel în chipul următor:

e adevărat că orice eveniment constituie o manifestare a Spiritului Universal, dar asta nu înseamnă că trebuie doar să-l înţelegem: „trebuie să mergem mai departe, să-i descifrăm semnificaţia lui simbolică; pentru că orice eveniment, orice întâmplare cotidiană comportă o semnificaţie simbolică, ilustrează un simbolism primordial, trans-istoric, universal..." Scopul artei este, în acest caz, să ne ducă spre sensul fundamental al faptelor, adică spre semnificaţia lor religioasă. Teoria este îmbrăţişată de toţi (Pândele, Laurian şi Niculina) şi, în forme diferite, ei aspiră la starea de anamneză prin gesturi, spectacolul dramatic, dialoguri, pantomimă etc., instrumente de iluminare a spiritului, mijloace de dobândire a libertăţii absolute, în fine, cale de mântuire a mulţimilor abrutizate de istorie...

Pozitivul Eusebiu asistă în Tabără la un spectacol demonstrativ şi în timpul reprezentării adoarme. Accidentul este, iarăşi, semnificativ.

El vrea să spună că individul rămâne neiniţiat până la capăt... Cât a văzut şi a auzit din spectacol a fost, totuşi, suficient ca secretarul să cunoască o experienţă spirituală în sensul dat de Ieronim Thanase şi Pândele: a trecut printr-un proces de anamneză. Retrăieşte, mai exact spus, retragerea dezastruoasă a cohortelor romane şi aude cu urechile lui celebra propoziţie care atestă latinitatea şi prezenţa noastră în acest teritoriu: *torna, torna, fratre...* Cum de se întâmplă acest miracol? Eusebiu care ratează, repet, integritatea spectacolului, este pus în temr de Niculina, deja iniţiată. „Acum, ceea ce este şi mai important, este pluralitatea semnificaţiilor acestui eveniment. Pe de o parte, o tragedie înfrângerea unei armate romane - devine unul din cele mai preţioase, şi mai exaltate, documente ale istoriografiei româneşti. Pe de altă parte, documentul ilustrează admirabil precaritatea şi caracterul fortuit al istoriografiei; dacă acel catâr nu-şi pierdea potcoava, nu se putea dovedi existenţa atât de timpurie, în secolul VI, a stră-românilor şi a limbii stră-române. Dar mai ales este revelatoare lumina pe care o aruncă asupra structurii evenimentului istoric în general: orice accident, oricât ar fi el de neînsemnat sau de ridicol, poate avea consecinţe considerabile pentru istoria unui popor sau, în anumite cazuri bunăoară, nasul Cleopatrei - pentru un continent sau o civilizaţie."

Acestea fiind ideile din roman (un roman cu teză: teza despre funcţia mitică a spectacolului ca instrument de libertate spirituală!), să vedem desfăşurarea epică din interior. Eliade procedează ca şi în naraţiunile anterioare printr-un lanţ deocamdată rupt de revelaţii

centrate pe mici întâmplări insolite. Pândele se apucă să scrie sub influenţa lui Ieronim, Laurian şi Niculina piese de teatru, reluând astfel o vocaţie întreruptă cu 30 de ani în urmă. Şi acest fapt are o semnificaţie în ordinea secretă a destinului său. Aceasta înseamnă că el revine la evenimentele de la Sibiu, la traumatismul psihic şi la amnezia care-l împiedică să spună ce văzuse în acea noapte miraculoasă. Piesele pe care le scrie, acum, se cheamă *Războiul Troiei, Principatele Unite, La început a fost sfârşitul...* şi cel puţin în ultima vorbeşte despre mitul cosmologic. Lecţia spectacolului, predată de Ieronim Thanase, îl ajută pe Pândele să se vindece parţial de amnezie şi să retrăiască acel „episod surprinzător de insolit" din 1938... Fusese în casa unui pădurar, la 6 kilometri de Sibiu, cu Euridice (actriţa Serdaru), băuse apă dintr-o cană şi văzuse, deodată, la fereastră o tânără blondă, cu părul despletit, care i-a zâmbit şi i-a făcut semn, ducându-şi degetul la buze, să nu spună nimic... Aici firul se întrerupe şi naratorii (Niculina, Laurian) încearcă să dea o interpretare mitică evenimentului. Tânăra blondă şi despletită este adevărata Euridice, ipostaza mitică a Euridicei din dormitor? Este moartea care-i face tânărului scriitor galant un semn?

„Fără îndoială că este vorba şi de moarte. Dar ce fel de moarte?" răspunde şi întreabă în acelaşi timp Niculina, devenită expertă în simbologie... Şi tot ea dă o explicaţie care mai degrabă întreţine

nelămuritul, echivocul: „scenariul acesta este o ultimă încercare pe care o faci, evident, nu dumneata, ci altcineva, mult mai profund, captiv şi inconştientul dumitale, o ultimă încercare de a *nu-ţi revela adevărul.*

Dacă ai uitat tot, dacă mai ales ai renunţat de atunci la teatru este pentru că, în momentul în care erai torturat de sete şi ai început să bei din cană, fără ca totuşi să simţi că-ţi potoleşti setea, în acel moment...

Explicaţia se întrerupe, strategic, fără a lămuri integral secretul întâmplării din 1938. Naraţiunea mitică are o încheiere pe măsura scenariului de mai sus. Pândele, însoţit de secretarul Eusebiu Damian, vrea să reconstituie vechea călătorie spre casa pădurarului şi, după câteva zile, Eusebiu este găsit aproape degerat într-un loc pustiu...

Pândele dispăruse nu se ştie unde şi, din când în când, la zile ritualice, trimite semne.

Cu aceasta ne întoarcem la celălalt scenariu al romanului, cel realist. Albini, reprezentant al poliţiei politice, dă altă explicaţie faptelor insolite. N-ar fi vorba de o soteriologie, ci de-o acţiune în care sunt implicaţi doi mari demnitari de Partid *(Numărul Doi şi Numărul Trei),* în luptă acerbă pentru putere. Băiatul mut, vindecat de Ieronim Thanase prin exerciţii spirituale, este fiul unuia dintre potentaţi şi apariţiile şi dispariţiile membrilor din grupul de la Tabără ar fi legate de o conspiraţie de natură politică. Grupul este în consecinţă supravegheat de aproape şi protagoniştii spectacolului sunt, până la proba contrarie, suspectaţi. Albini a citit pe gnostici (fapt puţin verosimil ţinând seama de profesiunea individului) şi, traducând mitul lor în termeni actuali, e de părere că Niculina, pe numele ei adevărat Elena Niculescu, este o Sophia (înţelepciunea) din scrierile lui Valentin, aceea care, pentru a-şi cunoaşte tatăl, introduce dezordinea şi păcatul în lume. Niculina este, într-adevăr, orfană (aflăm acest lucru şi din scrisorile lui Pândele) şi, ca şi Laurian, îşi caută tatăl dispărut în ultimul război... Ca să-l descopere, ea nu are scrupule morale, se dăruieşte tuturor şi provoacă mari drame în familiile bune... Stilul ei, pentru a scăpa de represalii, este să-şi afle la timp un protector puternic... Apropierea de Pândele, prin intermediul naivului Laurian, urmăreşte acelaşi scop...Ea dispare, de altfel, o dată cu Laurian şi Pândele, în faimoasa călătorie în pădurea de lângă Sibiu şi Albini crede că a fugit din ţară cu documente de stat importante... El citeşte teatrul lui Pândele cu ochi de detectiv şi este sigur că piesele „spun tot", ascund cu alte

vorbe, un rod... Tehnica evadării în spirit, lecţia spectacolului, anamneză şi toate celelalte ar camufla abile acţiuni împotriva socialismului. Ieronim este urmărit îndeaproape, este urmărit şi Eusebiu Damian până ce unul din adversari *(Numărul Trei)* cade şi Albini iese atunci de pe scenă. Reabilitat, Ieronim explică lui Eusebiu Damian pentru ce omul contemporan, ameninţat să-şi piardă toate libertăţile, trebuie să ajungă prin exerciţii spirituale la libertatea absolută. Eusebiu, un fel de Toma Necredinciosul, ascultă fără a trage o încheiere. „Poate am visat", zice el într-un rând, căutând o explicaţie inteligibilă pentru o întâmplare inexplicabilă (călătoria într-o pădure care dispăruse, în fapt, cu 30 de ani în urmă, şi dispariţia fizică a lui Pândele, Laurian şi Niculina). El se căsătoreşte în cele din urmă cu răbdătoarea Valeria şi, în fiecare an, în aprilie, de ziua nunţii, primeşte un buchet de nouăsprezece trandafiri... De unde vin? Misterul face parte din practica naraţiunii eliadeşti...

Romanul de acum este mai lent şi mai migălos demonstrativ decât altele. Miturile sunt aduse la suprafaţa textului şi, cum s-a văzut, sunt îndelung explicate... Niculina, personajul original al cărţii, este o Circe care îşi caută tatăl şi, neaflându-l pe cel adevărat, îşi alege unul prin adopţiune spirituală. Laurian este şi el orfan şi cei doi se înţeleg, se îndrăgostesc şi, în cele din urmă, pornesc împreună în căutarea Tatălui absent. Amănunte care trimit la psihanaliză. Eliade nu încurajează însă interpretarea acestei *queste* din unghiul complexelor. El îi dă, s-a putut constata, o justificare mitică. Tipologia romanului poate fi racordată la această schemă. Pândele este Maestrul spiritual,Tatăl absent multă vreme şi, în fine, Tatăl mitic regăsit. El nu are nimic din atributele părintelui psihanalitic; pactizează numaidecât cu orfanii, înţelege lecţia spectacolului, schimbă sensul creaţiei sale (optează pentru teatru), participă la viaţa comunitară, îmbogăţeşte teoria spectacolului şi, în final, dispare din existenţa comună pentru a se instala în alta, nedeterminată, alături de Laurian şi Niculina, copiii săi în noua existenţă.

Venind vorba mereu de Euridice şi Orfeu, cititorul este bănuitor şi vrea să ştie dacă nu cumva mitul cunoscut se amestecă în naraţiune.

Sunt suficiente elemente care să încurajeze această supoziţie. Un scriitor compune, deci, în 1938, o piesă de teatru cu subiect mitic, rolul Euridicei este jucat de actriţa Serdaru, spectacolul este oprit în zilele de Crăciun, autorul cunoaşte îndeaproape pe Euridice-Serdaru, trece cu ea printr-o întâmplare insolită (călătoria în pădure), are un traumatism

psihic urmat de o amnezie totală asupra evenimentului şi, după 30 de ani, apare un fiu care îşi identifică părintele, nu altul decât autorul dramatic.... Cine este, în această laborioasă ficţiune, Orfeu, cine este Euridice şi prin ce se revelează mitul? Pândele se autoanalizează şi speculaţiile lui anulează într-o oarecare măsură aceste legături secrete.

Iată argumentele: traumatismul său a apărut în urma iubirii cu Euridice („vreau să spun cu artista care juca rolul lui Euridice, cu mama lui Laurian"); numai că el a uitat tot, nu-şi aminteşte nici măcar figura Euridicei, ceea ce în limbaj mitologic înseamnă moartea definitivă a Euridicei. Dacă este aşa, atunci el n-a văzut în acea tânără actriţă pe Euridice, ci pe altcineva... Dar pe cine? Cu aceasta revenim la misterul cultivat de naraţiune. Explicaţia lui Pândele descurajează o direcţie a analizei, dar nu oferă alta. Mai este un amănunt: Pândele ar fi spus în 1938 că între Orfeu şi Isus este o profundă şi semnificativă asemănare...

A vrut mai târziu să scrie o nuvelă pe această temă, dar a abandonat proiectul... Aşadar: Euridice, Orfeu, Isus, suprapuneri de mituri, mai multe sugestii (nu lipseşte nici cea de natură religioasă), amnezii, interpretări care nu pot ajunge până la capăt, provocarea continuă a lectorului. Aceasta din urmă citeşte peste tot *semne* şi caută *mituri.* Cu ce folos epic? Folosul este că întăreşte în el ideea unei legături ample şi secrete între actele existenţei. Nici un lucru nu este singur în univers, nici o întâmplare nu este fără legătură cu altă întâmplare, iniţială,

sacră... Pândele este, în fond, un Orfeu care a uitat (a pierdut) pe adevărata Euridice, a zărit-o o clipă şi a devenit, apoi, amneziac. Apare cineva (fiul) şi-i trezeşte conştiinţa uitării. Porneşte în căutarea faptului insolit şi dispare... A găsit, el, oare, pe adevărata Euridice, esenţiala Euridice? Şi dacă aceasta se identifică până la urmă cu moartea?!...

Chestiuni insolubile în analiză.

Mai sigur este, în această ordine a miturilor, că Niculina, „neîntrecuta vrăjitoare", este o Circe (Albini o numeşte, cu o vorbă aspră, „curvă") instruită, o artistă totală, orientată în mitologie. Ea recită din *Odiseea* şi practică aproape toate artele, de la dans la teatru.

Se umileşte (dacă este adevărată informaţia lui Albini) pentru a-şi afla tatăl dispărut, adică arhetipul, originea, identitatea. Seria interpretărilor este, practic, nelimitată... Pesonajele din *19 trandafiri* nu sunt numai purtători de mituri, ei sunt şi interpreţi ai miturilor şi fac teorii care acoperă uneori, din păcate, câmpul epic. Impresia este, de la un punct, că faptele de existenţă sunt chemate să ilustreze teoriile mitografului şi nu invers... Poate că secretul acestei ample naraţiuni savante este sugerat în proiectul scriitorului Anghel D. Pândele de a completa, prin teatru, mitologia antică prin achiziţiile spirituale ale omului occidental: „Greşeala pe care au facut-o toţi dramaturgii contemporani, greşeala pe care am facut-o şi eu (pentru că, trebuie să-ţi mărturisesc, am scris şi eu o piesă, în tinereţe) este că am încercat să reinterpretăm drama, adică mitologia antică în perspectiva istoriei moderne. Or, trebuie, dimpotrivă, să prelungim şi să completăm mitologia antică prin tot ce omul occidental a învăţat în ultima sută de ani. De aceea, piesele mele trebuiesc întâi tipărite, adică făcute accesibile meditaţiei fiecărui cititor în parte, şi numai după aceea reprezentate (şi nu neapărat pe scenele marilor teatre). Mai ales că aceste piese se presupun şi se implică una pe alta, aşa cum întreaga mitologie greacă este implicată în fiecare din marile tragedii clasice".

Ceea ce se petrece în *Pelerina* (1975) este, zice un personaj, „ca într-un roman de aventuri". Observaţia nu-i departe de adevăr. Epica aglomerează la suprafaţa textului tehnicile suspansului; elemente disparate, indivizi cu identităţi dubioase, piste false, anchetatori care vor să descopere firele a ceea ce ei bănuiesc a fi un „complot vast şi foarte inteligent organizat". Sunt procedeele curente ale naraţiunii poliţiste şi, în ultimele scrieri, Mircea Eliade recurge la ele într-o mai mare măsură decât o făcea înainte. Pantelimon, Ulieru, Ghibercea, Petrescu Doi, Pantazi, inspectori ai poliţiei secrete caută să afle misterul unui individ suspect, Zevedei, care poartă o pelerină veche cu două petece simetric cârpite pe umăr *şi* întreabă, la 19 mai 1969, oamenii de pe stradă anul şi data calendaristică reală, întrucât, justifică el, primeşte acasă ziarul *Scânteia* antedatat cu trei ani (1966). Un prim factor de suspiciune pentru poliţie, care crede că numitul Zevedei, fost deţinut politic timp de 15 ani, face parte dintr-un grup subversiv şi îşi caută acum legătura superioară pierdută... Acţiunea naraţiunii se desfăşoară propriu-zis în acest plan. Infractorul, în sens figurat, rămâne doar obiect de cercetare, nu intervine decât superficial, prin apariţiile şi dispariţiile lui, în text. Inspectorii de poliţie vor să elucideze misterul apariţiei unui ziar antedatat şi n-au ca punct de reper decât pe omul cu

pelerina. Se pronunţă des şi numele unei fabrici de cerneluri din Slatina, este invocată, apoi, o afacere mai veche de la Muzeul Costumelor şi o tânără chimistă fugită în străinătate.

Ce legătură există între aceste fapte? Aparent nici una. Rostul anchetei este să dovedească însă că sunt canale secrete între întâmplările izolate. Naraţiunea adună deocamdată probe. Convorbirile cu Zevedei sunt înregistrate pe bandă de magnetofon şi o referire întâmplătoare la „problema timpului" şi la Von Braun stârneşte alt rând de bănuieli. O frază: „eu am făcut politică 15 ani şi puşcărie tot 15 ani... de aceea *trebuie* să înţeleg problema

timpului"... este întoarsă pe toate feţele. Credinţa anchetatorilor este că vorbele întâmplătoare ascund un cod, comunică un mesaj şi că acelaşi rol îl au şi numerele antedatate din *Scânteia.* Prin greşeli de tipar programate se transmite în ţară şi străinătate un experiment pe care îl face serviciul de informaţii al unei Supra-Puteri. Pantelimon, tânăr specialist, descoperă un cod bazat pe fazele lunii şi mesajul, în fine decriptat, reproduce o propoziţie din *Biblie* („Fericiţi cei săraci cu duhul, căci a lor va fi împărăţia cerurilor") şi el vine din Uganda, acolo unde s-a refugiat chimistă Sanda Irineu, fosta prietenă a lui Pantelimon. Mesajul este pacifist şi Pantazi, bătrânul colaborator al poliţiei, este decepţionat de miza acestei *căutări* în sensul sacru medieval: „Ai să înţelegi, poate, mai târziu, spuse. Au fost mulţi săraci cu duhul în toată lumea asta a noastră. Dar cel mai faimos tot *Parsifal* a rămas. Căci a fost singurul care a întrebat: unde se află potirul Sfântului Graal?... Halal de Graalul nostru! continuă cu o voce obosită, depărtată. Halal de Graalul care ne-a fost nouă ursit să-l căutăm. Să-l căutăm şi să-l găsim! adaogă ridicându-se."

Naraţiunea se încheie cu această reflecţie ironică şi cititorul, pregătit de literatura mitică a lui Eliade, caută să pună ordine în *semnele* care întârzie să se lege între ele. Ce-i cu Zevedei, suspectul?

Ce spune, totuşi, propoziţia lui despre problema timpului şi care este înţelesul celor 15 ani de politică şi a celor 15 de închisoare? Biografia politică a omului cu pelerina este relatată de Pantazi şi din ea se înţelege că om integru, nepot al colonelului Bruno, Zevedei voise să lupte în munţi şi a primit 25 de ani de puşcărie. Liberat după 15 ani, el vrea să concilieze contrariile (acesta este sensul propoziţiei citate) şi este obsedat de *problema timpului* (eterna temă a prozei lui Eliade).

Tot Pantazi dezvăluie dedesubturile întâmplării de la Muzeul de Costume naţionale (o afacere cu bijuterii)... Legând atâtea fire rupte, povestirea vrea să spună ceva despre suspiciunea care domină într-un regim poliţienesc. Totu-i suspect, totul are o cauzalitate politică, o vorbă oarecare trezeşte bănuiala de complicitate. Pantelimon care descoperă codul fazelor lunare devine şi el suspect şi, pentru a-l scăpa de urmărirea unor servicii secrete străine, poliţia îl internează într-un sanatoriu... Naraţiunea este notabilă prin sugestia acestei isterii generalizate: isteria suspiciunii, în rest, ea dă semne clare de manierism.

în Dayan, reapare, în acelaşi scenariu de roman poliţist, elementul miraculos. Lui Orobete Constantin, student eminent la Facultatea de Matematică, i se spune Dayan pentru că, în urma unui accident, şi-a pierdut un ochi şi poartă o bentiţă neagră. Orobete este pe cale să răstoarne teoria lui Godel şi să dezlege „ecuaţia absolută", aceea care obsedase pe Einstein şi pe Heisenberg. Ecuaţia exprimă puterea de a recompune timpul în ambele direcţii şi de a provoca procesul general de anamneză. Omul, în posesia acestui cod universal, poate reface după voia lui creaţia divină.

Iată cum explică tânărul matematician lucrurile: „Atunci, totul e posibil şi omul, spre nenorocirea lui, se poate substitui lui Dumnezeu.

Mi se pare foarte probabil că din această cauză se păstrează secretul cu atâta stricteţe. Foarte probabil, amândoi au spus: băgaţi de seamă, că vă jucaţi cu focul. Nu numai că puteţi incinera întreg globul în câteva secunde, dar vă puteţi trezi cu sute de mii sau chiar milioane de ani înapoi, la începutul vieţii pe pământ, încercaţi să pregătiţi un grup ales, o elită, nu numai de matematicieni şi fizicieni, ci şi de poeti, şi de mistici, care să ştie cum să declanşeze procesul de anamneză, adică să refacă civilizaţia (dacă mai merită să fie refăcută)."

Nu scapă neobservat, aici, un posibil model literar: *Sărmanul Dionis.* Dayan este metafizicul Dionis care cutează să se măsoare, prin mijlocirea unei formule, cu divinitatea şi

este pedepsit. Dar ceea ce este la Eminescu sugestia unui vis romantic, este aici pus în termenii ştiinţei exacte. Apare, e adevărat, şi un personaj misterios, coborât din legendă, jidovul rătăcitor. Acesta îl duce pe Dayan într-o casă părăsită, loc de *trecere* spre grădina paradisiacă. Ahasverus dezvăluie în timpul acestei tainice treceri *calculele* vizionarilor azteci: sfârşitul „epocii infernale" care a durat 9 cicluri de 52 ani fiecare şi începutul epocii beatifice.

Pragul acestei modificări cosmice ar fi anul 1987... Călătoria cuprinde

şi alte elemente (izvoare cu valoare magică, cifre mistice, invocarea inefabilei *Madonna Intelligenza,* adică înţelepciunea identificată cu femeia eternă şi femeia pe care o iubeşti) şi, când se trezeşte din experienţa lui extatică, Orobete este luat în primire de Albini (vechea noastră cunoştinţă) şi de alţi agenţi ai represiunii. Suspiciunea începuse mai demult, când Dayan îşi schimbase bentiţa neagră de pe un ochi pe altul. Cineva, un coleg, observă inconsecvenţa, şi poliţia intră în alertă.

Miracolul îl săvârşise Ahasverus. Albini nu crede, bineînţeles, nimic din toate acestea şi caută dedesubturile unei afaceri tenebroase. Eterna chestiune a celor două *limbaje,* două *viziuni,* două *scenarii.* Tânărul matematician întrevede cu ajutorul jidovului rătăcitor soluţia *ecuaţiei esenţiale* şi cineva alertează pe toţi matematicienii din lume. Cine? Tot Ahasverus, desigur, înţeles de Orobete ca un fel de *anima mundt* „pentru că, în realitate, Ahasverus poate fi oricine dintre noi. Pot fi eu, poate fi unul din colegii mei, puteţi fi şi dumneavoastră, sau unchiul dumneavoastră, colonelul Petroiu, cel care s-a sinucis la Galaţi, dar cu atâta măiestrie încât n-a bănuit nimeni că a fost o sinucidere, iar nu un accident..." Ceea ce urmează se situează la graniţa dintre povestirea poliţistă şi naraţiunea de tip S.F. Dayan este înzestrat cu posibilităţi extrasenzoriale. Poate trăi, de aceea, experienţa paradisiacă şi poate avea acces la „cunoaşterea gordianică " (un concept pe care Eliade îl foloseşte în eseurile din anii 30). închis într-o casă de nebuni, Orobete vede prin ziduri şi aude ce se vorbeşte la mare depărtare. S-a instalat într-o *durată personală* („fără controlul calendarului, nu pot face distincţie între trecut şi viitor") şi, în starea de beatitudine, el încearcă să dezlege secretul ecuaţiei ultime... Dar (şi aici intervine accidentul romantic, deseori speculat în literatura din secolul al XIX-lea) lipsesc din manuscrisul său ultimele patru pagini... Cititorul înţelege că este vorba tocmai de paginile care ar fi trebuit să dezvăluie, până la capăt, posibilitatea de a utiliza faimoasa ecuaţie... Secretul ultim este astfel păstrat, întocmai ca în demonstraţiile lui Einstein şi Heisenberg...

Orobete (Dayan) a ajuns la *ecuaţia ultimă,* n-a cunoscut însă *soluţia acestei ecuaţii.* El nu-i, aşadar, decât un înainte-mergător, nu un *mesager.* „M-a înzestrat Dumnezeu cu geniu matematic, dar nu şi cu adevărata imaginaţie cerească, cu geniu poetic [...] Dacă aş fi geniu poetic, poate aş fi găsit eu soluţia [...]. Tragică este moartea mea, reluă, pentru că nu mi-am împlinit misiunea. Un mesager care nu izbuteşte să transmită mesajul! Poate am exagerat spunând că e tragică. Aş spune mai degrabă că este vorba de o moarte tragi-comică. O tragi-comedie a erorilor şi confuziilor"...

Există în *Dayan* şi două trimiteri pe care trebuie să le luăm în seamă şi anume: experienţa extatică a lui Orobete are loc cu trei zile înainte de noaptea de Sânziene (timp, cum se ştie, cu valoare magică) şi după 12 ani de când el încheiase, în hambarul comunal din Strândari, lectura *Jidovului rătăcitor.* Sugestia ar trimite, şi în acest caz, din nou la *Sărmanul Dionis.* Diferenţa este că personajul lui Eliade se trezeşte din reveria lui în mâinile securităţii şi, probabil, moare dibuind *drumul.*

„Cunoşti drumul?" - îl întrebă Ahasverus - îl cunosc, şopti Orobete. Şi cunosc şi locul. Nu e departe..." Povestirea este, literar vorbind, mai coerentă, mai bună decât cea dinainte.

La umbra unui crin (1982) începe, ca şi *19 trandafiri,* cu o vizită stranie: avocatul de

origine română Enache Mărgărit primeşte la Paris vizita fostului său coleg de şcoală, Ionel Postăvaru, după 48 de ani de la absolvirea studiilor. Obiectul vizitei este şi mai ciudat: cu mulţi ani în urmă (mai exact, în martie 1939), Postăvaru îl văzuse pe colegul său stând de vorbă cu un prieten în faţa unei librării bucureştene şi acel prieten spusese o propoziţie enigmatică: „o să mă împac cu el la umbra unui crin, în Paradis". El vrea să ştie, acum, cine era acel prieten şi ce-a vrut să spună fraza citată. „E foarte important pentru mine" - justifică el. Mărgărit nu-şi aminteşte însă (obişnuita amnezie) şi aşteptăm să se întâmple ceva pentru ca memoria să-i revină. Se întâmplă să apară tocmai atunci un prieten care vine de la o întâlnire şi dă veşti despre cele discutate acolo. Un doctor, Tăuşan, îşi amintise de o propoziţie spusă de profesorul lor de istorie: „la umbra unui crin"... O coincidenţă care pune pe gânduri. Debutul unei istorii insolite pe care Eliade 'o pregăteşte cu multă ştiinţă epică în sensul proiectului său mitic.

Personajele scenariului de aici sunt, în afara celor deja citate: un oarecare Iliescu, inginer şi matematician, Emanoil Flondor (un arhitect prigonit politic), gazetarul Sandy Valaori şi, îndeosebi, un tânăr entomolog, Valentin Iconaru, care, refugiat în Occident, are darul de a vedea ceea ce alţii nu văd. El face parte din familia celor care nu îndeplinesc funcţii mitice într-o istorie brutal profană. Apar, în fine, şi doi inspectori de poliţie, Jean Boissier şi Gerald Lascaze, interesaţi de misterul pe care îl descoperise Valentin şi anume:

observase cum anumite camioane, încărcate nu se ştie cu ce, dispar la un anumit punct de pe o şosea din provincie. Mai mult:

Valentin pronunţă şi el celebra propoziţie: „când vom fi cu toti în rai, la umbra unui crin".

Cine, cum, în ce împrejurări se întâmplă toate acestea? Explicaţia dată de spiritele pozitive (Iliescu) ar fi că e vorba de un secret militar.

Ştirea(strecurată într-o gazetă locală) alertează poliţia. Valentin, „prostănacul", zice însă că dispariţia camioanelor ascunde altceva, mai profund şi, enigmatic, el nu comunică decât atât: „lumea întreagă trăieşte în exil, dar asta n-o ştiu decât câţiva". El *înţelege,* şi spune, numai o parte din ceea ce înţelege, apoi dispare şi trimite mesaje în sensul teoriei lui Eliade despre camuflarea miticului în obiectele şi întâmplările banale; „să privim şi cerul fără stele, şi vagoanele goale, cu luminile stinse [...]. Exilul se apropie de sfârşit, ar trebui să ne pregătim de pe acum. Cum să ne pregătim - 1-a întrebat Iliescu depinde de fiecare din noi [...]. Cel care n-a iubit niciodată florile să înveţe să le iubească. Numai aşa le va înţelege taina..." Scepticul inginer Iliescu este câştigat de teoria camuflajului şi, devenit mesagerul lui Valentin vizionarul, dezvăluie la sfârşit faptul că se pregăteşte o *nouă arcă a lui Noe,* adică o călătorie sacră, sub ameninţarea unei posibile catastrofe, către un spaţiu cu alte dimensiuni... în camioanele care dispar ar fi o seamă de oameni selecţionaţi din toate părţile...

Teoria semnelor care ni se fac nouă, profanilor, este pusă aici în termeni aproape didactici: „ni se fac semne, dar trecem pe lângă ele fără să le vedem [...]. Bunăoară, iată, întâlnirea noastră de azi: patru români, doi francezi şi două telefoane, şi toate acestea [...] în legătură cu aceeaşi expresie: „la umbra unui crin în paradis". Nu ni se pare curios?...

O nouă arcă a lui Noe? O arcă, de bună seamă, a spiritului, o pregătire de a ieşi din robia exiluuu', ca ieşirea evreilor din robia Babilonului, prin asumarea miturilor, o întoarcere, în fine, spre origini care, în gândirea lui Eliade înseamnă mai multe lucruri. Nu trece neobservat faptul că în ultimele povestiri domină personajele-simboluri.

în acest labirint de senine care este lumea, indivizii îşi definesc destinul în raport cu aceste simboluri-mituri. „ Prostănacul" Valentin este omul care înţelege, Iliescu este scepticul care devine mesager al înţelegerii.

Prostănacul este, în fine, individul onest care, prin obsesia şi curiozitatea lui, provoacă

revelaţia semnelor. Schema cuprinde şi pe cei care, trăind doar în planul raţiunii practice, se îndoiesc de existenţa miticului. Rolul lor este important în naraţiunea eliadescă: prin unicitatea şi violenţa lor, ei devin agenţi ai istoriei şi, totodată, sunt factorii care trezesc miturile din somnul istoriei profane şi le silesc să se manifeste. Ce s-ar putea reproşa acestor naraţiuni este faptul că au devenit programatic demonstrative.

(EUGEN SIMION)

SUMAR

LEs TROIS GRaCES / 5 TINEREŢE FĂRĂ DE TINEREŢE / 43 ŞANŢURILE / 121 19 TRANDAFIRI /141 DAYAN / 252

LA UMBRA UNUI CRIN / 301 *POSTFAŢĂ* de Eugen Simion / 323

*

Redactor: *CONSTANTIN HUŞANU* Tehnoredactor: *MHAIL-ALEXANDRUPOPA*

Culegere computerizată:

LILI-MARIANA ŢURA

IOANA VASILIU

Corectură: *CORINA MARIAN*

Bun de tipar: 15.01.1994; Apărut: 1994

Tipar executat la Tipografia MOLDOVA sub comanda nr. 5 /1994

*

ISBN: 973 9146-26-0

973 9146-27-9 (vol.I)

973 9146-28-7 (vol. II)

973 9146-30-9 (vol. III)

373 pag.